

P. IGNATOV

însemnările unui partizan

EDIŢIA A III-a Traducere revăiuli de
AL PHILIPPIDE şi ADA STEINBERG

EDITURA CARTEA RUJ*
1*5

»Coperta şi anvelopa de MAHILENA PAIÎ AI'EAMJ
El. HFHAIOB
3AUHCKM ÜAPT1Í3AHA

TocjijiapcTBeHHoe
HsíaTCjibeTBo Xjj|
o*ecTBeHHOii
AmepaTjpbi MocKsa
194

9NOTA AUTORULUI

N-am fost niciodată scriitor de meserie. Am luat condeiul supunîndu-mă unei îndatoriri civice: aceea de a povesti despre, lupta eroică a poporului sovietic împotriva duşmanului perfid şi clinos, în anii atît de grelei încercări hărăzite patriei noastre — în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei — şi cum a ieşit el biruitor din această luptă. Ca unul care am luat parte la lupta sfîntă a poporului sovietic pentru independenţa şi libertatea patriei lui, am socotit că trebuie să povestesc oamenilor sovietici, şi în primul rînd tineretului nostru, toate cîte le-am văzut şi le-atn trăit în această luptă a întregului popor.

Am avut şi alte motive care m-au îndemnat să iau copdeiul, şi care mă privesc personal. În.lupta cu duşmanul au căzut, din rindurile detaşamentului de partizani condus de mine, în timpul îndeplinirii unei misiuni de luptă, doi fii ai mei, Evgheni şi Ghe- nea. Ţara le-a cinstit memoria, conferindu-le post-mortem înaltul titlu de Eroi- ai Uniunii Sovietice. Şi eu, tatăl lor, aş vrea ca această carte a mea despre lupta partizanilor să le fie deasemenea un monument, ca şi obeliscul de granit şi busturile de bronz care se ridică pe mormîntul lor acoperit de flori, din scuarul verde din Krasnodar.

Aşa s-a născut cartea : „însemnările unui partizan".

Detaşamentul (de partizani „Fraţii Ignatov", despre care se vorbeşte în aceste „însemnări" era un detaşament puţin obişnuit, atît prin alcătuirea lui, cît şi prin activitatea militară pe care a desfăşurat-o.

Detaşamentul nostru era, înainte de toate, alcătuit în între-gime din intelectuali ai oraşului, din el făcînd parte conducători de instituţii superioare de învăţămînt şi de mari întreprinderi din Krasnodar, activişti ai partidului, oameni de ştiinţă, ingineri şi muncitori cu înaltă calificare.

Detaşamentul avea caracterul lui propriu bine definit. Eram mineri-diversionişti Specialitatea noastră erau acţiunile de diversiune prin minare Aruncam în aer poduri, uzine electrice, depozite, făceam să deraieze eşaloane inamice, incendiam şi aruncam în aer coloane de autocamioane, împreună cu maşinile blindate şi tancurile care le însoţeau. Detaşamentul „Fraţii Ignatov" a avut cinstea să arunce în aer primul tren german în Kuban.

Detaşamentul nostru era, în sfîrşit, un fel de „combinat" de partizani. Multe şi variate erau serviciile de care dispuneam. Atelierele noastre de mine, de fierărie şi mecanică, de tîmplărie, de cizmărie şi de croitorie deserveau nu numai detaşamentul nostru, ci şi detaşamentele de partizani vecine. Am creat în apropierea frontului un spital prin care au trecut multe sute de răniţi — partizani şi ostaşi de-ai Armatei Roşii. Am reuşit să organizăm o reţea întinsă de filiale care au activat în regiunea submuntoasă a Caucazului, îri stepele şi prin limanele Kubanului şi chiar în Krasnodar. Ăm deschis în văgăunile munţilor din spatele frontului german o „Şcoală superioară de minare şi diversiune", ale cărei cursuri teoretice şi practice erau urmate de cei mai buni şi mai îndrăzneţi pţartizani ai detaşamentelor vecine.

Toţi partizanii detaşamentului nostru au fost decoraţi cu or-dine şi medalii pentru merite strălucite în luptă.

Prima carte a „însemnărilor unui partizan", „La poalele munţilor Caucaz" nu cuprinde toată perioada de pregătire minuţioasă a activităţii care urma să se desfăşoare de către detaşamentul nostru de partizani, pregătire începută încă înainte de ocuparea Krasnodarului de către nemţi şi nu cuprinde

nici toate operaţiunile militare efectuate de detaşament în prifna jumătate de an a războiului de partizani. Am adunat însă în această carte ceea ce era mai tipic şi mai caracteristic din toate acestea pentru ca cititorii să-şi poată face o idee despre viaţa pe care am dus-o şi de luptele pe care le-am

purtat în spatele frontului inamic

.„Organizaţia clandestină din Krasnodar" face obiectul celei de a doua căr'i a „însemnărilor". Timpul în care s-au petrecut evenimentele descrise acolo coincide cu acelea al primei cărţi „La poalele munţilor Caucaz". Amîndouă cărţile încep cu perioada de organizare a detaşamentului de partizani şi a. grupului clandestin din Krasnodar şi se isprăvesc cu eliberarea acestui oraş, capitală a Kubanului.

Detaşamentul de partizani şi grupul clandestin au luat fiinţă pe vremea cînd Krasnodarul era ameninţat să fie ocupat de către nemţi. Partizanii şi membrii grupului clandestin şi-au isprăvit activitatea odată cu izgonirea nemţilor din Krasnodar, atunci, cînd Kubanul a devenit iarăşi sovietic.

„Linia albastră'· constituie a treia carte a „Însemnărilor". Este povestea elevilor „Şcolii superioare de minare şi diversiune" şi ea arată cum, din pustietăţile regiunii dela poalele Caucazului au sosit oameni curajoşi care au dus prin stepele, prin limanele şi prin povîrnişurile abrupte ale Kubanului, arta grea, primejdioasă şi nobilă a plantatorilor de mine şi a diversioniştilor.

Mul[i din eroii „însemnărilor unui partizan" trăiesc . şi azi. Aproape toţi poartă în carte numele şi pronumele lor adevărate.
Fostul comandant al Detaşamentului de partizani de minare şi diversiune „Fraţii Ignatov"

„rraţii ignaiov P. K. IGNATOV („TATUCU")

,CARTEA ÎNTÎIA

La poalele munţilor Cauca

zP A R T E A Î N T î 1 A

CAPITOLUL 1

Am început pregătirile pentru activitatea clandestină şi războiul de partizani încă din noiembrie 1941, pe vremea cînd Ros- tovul-pe-Don fusese ocupat de fascişti şi cînd asupra Kubanului nostru atîrna ameninţarea directă a invaziei.

Nu voi uita niciodată cum arăta Krasnodarul, capitala Kubanului, în acele zile. înfăţişarea acestui oraş frumos se făcuse deodată mai severă şi mai sobră. Pe străzi, în pieţe sau la gară, nu mai era nici forfotă, nici agitaţie.

Comitetul de ţinut al partidului stabilise ordinea exactă a evacuării. Nici o întreprindere, nici o instituţie de învătămînt, nici un depozit de provizii sau de materiale nu trebuia lăsat să cadă în mîinile inamicului. În primul rînd au fost evacuaţi copiii şi bătrînii; apoi a început evacuarea studenţilor şi a oamenilor de ştiinţă.

Eram director al Institutului de chimie tehnologică de acolo şi dirijam pregătirile de plecare ale institutului drag pentru călătoria cea lungă. Destinaţia era un oraş din Asia Centrală. Ţot acolo urma să fie evacuată, cu ultimul eşalon, nevastă-mea, Hiena Ivanovna, cu fiul nostru cel mai mic, Ghenea. Trei geamantane stăteau gata, stinghere, într-un colt ᵃᴵ ᵐᴵᶜᴵi noastre sufragerii. Mă străduiam să nu le văd. Într-unul din ele era împachetată rufăria mea şi hainele mele de zile mari. Ştiam însă că n-aveam să plec din Krasnodar. Aveam eu planurile mele...

Fiul meu mai mare, Evgheni, era şeful secţiei de construcţii tehnicc a marelui combinat „Glavmargarin", mîndria ţinutului nostru.

Evacuarea combinatului era condusă de căfre Şporhun, directorul combinatului, sub directa supraveghere a comitetului de ţinut al partidului. Iri zilele acelea de încordare, nici el şi nici Evgheni nu ieşeau cu săptămînile din combinat. Evgheni ţinea să ambaleze şi să expedieze întreaga instalaţie complicată a secţiei lui într-o ordine aşa de desăvîrşită, încît, sosită la destinaţie, constructorii să-şi poată relua lucrul chiar din primele zile.

Combinatul „Glavmargarin" urma să fie evacuat şi el în Asia Centrală. Nevasta lui Evgheni, Maria Feodorovna, inginer la combinat, şi fetita lor, erau şi ele gata de plecare.

Mă bucuram că, afară de fiul meu mijlociu, Valentin, care se afla din primele zile ale războiului în rîndurile Armatei Roşii, to^i cei ce-mi erau dragi aveau să fie împreună în vremurile de restrişte care veneau şi se vor putea ajuta între ei la nevoie.

Curînd însă am aflat că Evgheni îşi avea şi el planurile lui...

Într-o seară posomorită de noiembrie, şedeam cu Elena Ivanevna în sufragerie şi-l aşteptam pe Evgheni. Cu o zi mai înainte, dimineaţa, Mura, soţia lui Evgheni, trecuse în grabă pe la noi şi ne spusese că el ne ruga să fim seara acasă. Se făcuse însă ora „ultimelor ştiri" la radio* şi Evgheni tot nu venea. Nu se întorsese nici Ghenea de la adunarea organizaţiei comsomo- tiste.

încă de dimineaţă începuse să sufle un vînt pătrunzător care vuia în coş şi arunca cu putere zăpada în geamuri. Părea mereu că bate cineva în uşă şi Elena Ivanovna lăsase de cîteva ori din mină

ciorapii pe care îi cîrpea şi dăduse să se ridice. Dar Dax, clinele nostru ciobănesc, dormea liniştit, încolăcit lîngă sobă. Asta însemna că afară totul era în ordine şi că în curte nu era nimeni.

Cînd, în sfîrşit, vocea sonoră şi limpede a crainicului tocmai termina comunicatul Biroului Sovietic de Informaşi. Dax ciuli urechile, sări în sus şi se repezi la uşă. După felul cum scheuna cîinele, am înţeles că trebuie să fie Evgheni.

Evgheni intră vioi şi plin de viată, proaspăt -bărbierit şi îngrijit ca totdeauna. Pe trupul lui înalt şi svelt, paltontil părea nou-nouţ. Capetele fularului cadrilat erau petrecute cu grijă sub- bărbie. Numai vocea domoală era mai puţin dară şi sonoră ca de obicei. Se simţea în ea oboseala.

— Iertaţr-mă c-am întîrziat, dar nu-i din vina mea. Am o groază de lucru cu evacuarea.

O sărută cu duioşie pe maică-sa, apoi se uită» îngrijorat, în ochii ei.

— Eşti obosită? Pun inîna-n foc că mama şi-a luat pe cap toate grijile, şi obşteşti şi ale noastre I

Elena Ivanovna rise. Ce-i drept, lucra *acum* cît doi şi la slujbă şi acasă.

- Evgheni se aşeză pe divan, alături de mine, îmi pase tnîna pe umăr şi-mi spose îneet

— :Tată, ami de vorbit ceva foarte serios au tirte. E cineva dincolo ? — Şi arăta cu capul spre uşa -care dădea îm bucătărie.

Chiar din primele zile ale războiului trimisesein iearaeia noastră de serviciu la o uzină de armament Cura Elena Ivanovna lucrase altădată ca medic — avea facultatea de medicină determinată — se întîmpla adesea şi acum să rărnînă la noi peste noapte căzăcioaiee de prin stanicele veciare, veaite la Elena Ivanovna cu copii bolnavi sau pentru vreun beteşug de-al lor.

— Nu-i nimeni, — -dădu ea din cap.

Evgheni începu atunci să vorbească cu glas la/re şi ¡cuvintele îmi păreau că au acelaşi sunet limpede şi răspicai ca ■şi ate crainicului.

— Voiam să vă spun că n-ana de gîod să plec din Krasno- dar. Rămân aici să lucrez în organizaţia clandestini...

îmi amintesc că la această veste ¡neaşteptată *am* tresărit, ta ultimele zile luasem şi* eu aceeaşi tainică tootărîre. Evgheni repeta cuvînt cu cuvînt ceea ce spusesem în ajun secretarului comitetului nostru raional de partid. Ce-i drept, convorbirea mea cu secretarul nu privea mişcarea clandestină, ci organizarea unui detaşament de partizani

Qteva clipe domni liniştea în sufragerie. Se auzea numai fîşîitul acului şi al atei în mîinile Elenei Ivanovna. Căutam să înving sentimentele care mă copleşeau : ce avea să se întîmple cu ai mei în evacuare dacă n-are să mai fie Evgheni cu ei ?

— la spune-ne, ce gîn-duri ai, băiete, — zisei eu înadins pe un ton glumeţ.

Da, de spus avea el multe.

Pe vremea cînd nemţii nu ocupaseră încă Rostovul-pe-Don şi cînd în „Glavmargarin" se auzi pentru întîia oară cuvînlul „evacuare", în mintea lui Evgheni încolţi gîndul unei organizaţii clandestine în spatele frontului german. El nu era însă omul care să ia hotărîri pripite şi nechibzuite. Tot citea, recitea şi studia cuvîntarea'tovarăşului Stalin adresata poporului prin radio la 3 iulie l'ÎHl. îndemnul conducătorului de a distruge potenţialul tehnic al ocupanţilor tiu-l privea ioane în primul rînd pe el, omul care, încă din copilărie, ştia să găsească secretul tuturor maşinilor şi mecanismelor ?

Ev glie ni spusese secretarului orgaîiizaiţiei de partid a combinatului, tovarăşul Polîga, ce avea de g-înd şi găsise la acesta deplină înţelegere şi aprobare. împreună, ei începură să închege, treptat, nucleul mişcării clandestine. Statură de vorbă cu şelul-mecanic al combinatului, cu* inginerul Ve'tlughin, cu Litvinov, r.oleg de institut cu Evgheni şi director al fabricii de ulei, cu Safronov, şeful centralei termoelectrice, şi cu Vere bei, directorul *') sianilă* - sat căzScesc. (N. *eâ. rom.;) fabricii de-săpun,''toţi oameni verificafi şi devotaţi partidului şi patriei pînă în adîncul sufletului şi toti aceştia acceptară, fără rezerve, propunerea lui Evgheni.

Odată obţinută încuviinţarea tovarăşilor, el se adresă comitetului orăşenesc de partid. Mark Apkarovici Popov, secretarul comitetului orăşenesc, avea în seama lui problemele de ordin militar şi era îndrumătorul activităţii combinatului, al cărui în- giner-şef

fusese multă vreme. Evgheni, care îşi luase la douăzeci şi unu de ani diploma de inginer, începuse să lucreze la combinat sub conducerea lui Popov.

Secretarul îl înţelese şi de data asta pe Evgheni, chiar dcla primele cuvinte.

— Te-ai gîndit la o treabă bună, Jenea, — zise el serios şi fără zîmbetul lui obişnuit care te cucerea prin sinceritatea lui. — Hai să le vedem şi să le cîntărim amîndoi pe toate ; întîi fiecare lucru în parte şi apoi pe tonte împreunai Şi fără să ne pripim...

Nemţii ocupaseră Rostovul. Ameninţarea invaziei caro atîma asupra Kubanului devenise acum realitate. Pe vremea aceea, la comitetul orăşenesc era de lucru pînă peste cap. Popov găsea totuşi timp să-l cheme întruna pe Evgheni. Organizaţia orăşenească de partid îşi pusese, desigur, nădejdea în viitorii membri ai organizaţiei ilegale care urmau să fie recrutaţi dintre inginerii combinatului...

Mai mult decît atît. Popov primi dela comitetul de tinuţ al partidului însărcinarea nu numai să pregătească organizaţia clandestină din combinat, clar şi să creeze un detaşament de partizani cu misiune specială...

Jenea se uită la ceas şi închaie brusc:

— Şi acuma, tată, ca să isprăvesc: Mark Apkarovici ne aşteaptă chiar în noaptea asta. Te roagă ca, pe de o parte ca inginer, iar pe de alta ca vechi membru al mişcării ilegale şi fost partizan, să iei asupra ta comanda detaşamentului de partizani.

Trebuie să recunosc că am simţit cum mă trec fiorii. Să fii comandantul unui astfel de detaşament, la vîrsta mea şi cu sănătatea mea nu era şagă... Aveam, ce-i drept, o mare experienţă a luptei de partizani, dar în anii demult trecuţi' ai războiului civil, nu avusesem de luptat împotriva tancurilor, aruncătoare-' lor de mine şi armelor cu lunetă...

Oare voi fi eu în stare să îndeplinesc sarcina pe care mi-o încredinţează partidul ?... Mi-era -teamă să: primesc•.o. nvisiune -ca asta iar s-o refuz era cu neputintă„.

În clipele acelea de neîioESrîre, r3sună vocea liniştită a Elenei Ivanovna: •

— Şezi, Piotr Karpovici şi odihneşte-te. Alergi dintr-un capăt al odăii în celălalt ca şi cum în toate colturile ar fi fascişti.

Aproape treizeci de ani petrecuţi împreună pot face ca doi oameni să ajungă să se înţeleagă fără cuvinte. Am întîlnit privirea nevesti-mi şi... am izbucnit amîndoi în rîs. Rîsul ei rămăsese tot atît de tineresc şi de cristalin ca şi atunci cînd, femeie tînără de optsprezece ani, plecase cu mine în exil, ca şi atunci cînd scosese din uzină, într-o roabă, un spărgător de grevă şi ca şi atunci cînd, acum un sfert de veac, primul nostru născut, ciliar acest inginer Evgheni Ignatov, gingurise pentru întîia dată cuvîntul „mamă"...

Elena Ivanovna lăsă laoparte ciorapul pe care nu-l isprăvise de cîrpit şi se apropie preocupată de geamantane.

— Văd că are să trebuiască să scot din geamantane toate boarfele civile şi să le umplu cu pansamente şi instrumente chirurgicale, — zise ea mai mult sie-însăşi, decît mie şi lui Evgheni.

— Cum, tu ?... — făcui éü, privind-o mirat.

— Da. N-are să fie nevoie în detaşamentul vostru de partizani şi de un chirurg ? — răspunse ea. — Sau crezi poate că mi-am uitat meseria ?

Mă uitam la ea şi-mi spuneam: „Am rămas amîndoi tineri, unul pentru altul. Viata nu ne-a îmbătrînit deloc, ba dimpotrivă..."

— Stai, mamă, — zise Evgheni, — trebuie să ne gîndim cU de-amănuntul la toate. Ce aré să fie, de pildă, cu Ghenea ? Doar n-are să lase şcoala...

Elena Ivanovna îşi mîngîie fiul, bătîndu-l uşor cu mîna pe obraz, ca pe un copil mic, şi zise cu blîndete :

— Copii, pe voi v-a răsfăţat puterea sovietică... Ghenea are şaisprezece ani. O să meargă cu noi să-i bată pe nemţi. Şcoala de zece ani, are el tot timpul s-o isprăvească şi după aceea. Pe vremea cînd tatăl tău avea şaisprezece ani, nu mergea la liceu, ci făcea revoluţia. Şi a reuşit totuşi să devină inginer. Doar şi tu te-ai pregătit ca să intri direct în anul ai doilea de institut. Şi.cî|i ani aveai atunci?... Şaptesprezece, mi se pare...

-...Nemţii încercaseră să bombardeze Krasnodarul. Geamurile caselor erau camuflate cu grijă. În bezna străzilor nu şe zărea o rază de lumină. Şi nici pe cer nu erau stele. Viscolea. Mergeam alături de Evgheni spre comitetul orăşenesc şi tăceam amîndoi,. fiecare cu 'gîndul la ale lui.

Vîntul care vuia ne biciuia picioarele, împierficîndu-ne să înaintăm. Ni se păru că undeva' lîngă noi, un eîfne al nimănui, lipit de un gard, sta şi scheuna. Intorseî fără să vreau capul. Era într-adevăr un cîine. Şi era chiar Dax ai nostru.

— Marş acasă 1 Nu ţi-e ruşine să-ti laşi stăpîna singură pe o vreme ea asta ?

Ruşinat, Dax fugi înapoi. Noi ne-am urmat calea dibuind pe alocuri drumul'. Am ajuns în sfîrşit, pe strada principală. La adăpostul şirului de case- înalte, drumul era aiei mai uşor.

— Ircnocika-i sănătoasă ? — întrebai eu.

Evgheni răspunse cu un rîs răsunător şi fericit r

— Sănătoasă. Marţea trecută a împlinit doi ani. Trebuie să te ţii acum mereu după ea. Ieri mi-a băgat o- gheată nouă în albia plină eu apă;

Am trecut pe lîngă sediul comitetului orăşenesc al comsorno-Mui. Ferestrele mari erau eamuilate, dar îndărătul ler se auzeau voci tinere. „Aicea-i Ghenea al meu", mă gîndii eu şi o durere îmi săgetă inima. „E prea devreme perrtrtt băiat să miroasă sînge şi praf de puşcă..." Dar iată şi clădirea, comitetului orăşenesc de partid. Am ajuns.

„.Furăm întîmpinaţi de un om de statură mijlocie, voinic şi minunat de bine şi de armonios făcut.

— Noroe, noroc, Pîotr Karpoviri, — spuse el scuturîntf cu amîndouă mîinile mîna mea. — Ştiam că ai să primeşti.

Avusesem şi mai înainte prilejul să--l întîlnesc pe Mark Âpkarovicf Pbpov şi de fiecare diată mă uimise farmecul nespus care izvora din întreaga făptură a,secretarului comitetului; orăşenesc, farmec pe care îl simţeam aproape tai mod fizic: Ochii lui negri erau vioi şi focoşi. Indemînatec în mişcări, era iute ca argintul viu. Privirea-îi era în acelaşi timp atît de pătrunzătoare şi de atentă* încît simţeai pe loc nevoia de a-ţi deschide sufle- t»l şi de a-i destăinui ce anume ţi se părea că nu prea merge. Ştia să asculte pe acei cu care vorbea, iar uimitoarea lui memorie era- o şi mai mare dovadă a atenţiei pe care o arăta faţă de otite om. În discuţiile cu noi din noaptea aceea, de pildă, el trecu în revistă pe toţi inginerii şi tehnicienii combinatului şi chiar pe mulţi muncitori, amintindu-şi de numele fiecăruia.

I-am spus lui Mark Apkaro^ici că, înainte de a-mi da con-simţămîntul definitiv, prin care luam asupra mea comanda de-taşamentului de partizani, socoteam drept o condiţie necesară ca organizarea

detaşamentului să fie făcută în cea mai desăvîrşitâ taină. Comandantul detaşamentului nu trebuia să fie cunoscut nici măcar de viitorii partizani, afară de noi trei

.Popov rîse.

— Cum aşa, Piotr Karpovici ? Chiar dumneata ai vorbit despre asta unei a patra persoane, Eienei Ivanovna. Ţi-o citesc în ochi.

Era vădit că nu din întîmplare ne descosea el fără să ne dărn seama, întrebîndu-ne ce intenţii aveam cu privire la familiile noastre. Ne sfătui să luăm cu noi în detaşament şi pe nevasta şi pe fetiţa lui Evgheni şi ne spuse că Ghenea ar trebui să înceapă neîntîrziat să studieze limba germană, de care avea să aibă nevoie în recunoaşteri şi la interogarea prizonierilor.

Am stat de vorbă cel puţin două ceasuri şi am hotărît că, pentru a se putea ^păstra taina, viitorul detaşament să se numească deocamdată : „Detaşamentul cu misiune specială".

Cel mai nimerit lucru era să se organizeze detaşamentul chiar în sinul combinatului care era, dealtfel, şi obiectul pro- priu-zis al acţiunii. În afară de. aceasta, Evgheni era şi comandantul detaşamentului de apărare antiaeriană de la combinat.

Eu, dealtfel, veneam adesea la combinat, căci fusesem însărcinat de directorul acestuia cy alcătuirea proiectului unei noi fabrici pentru confecţionarea ambalajelor.

Popov ne sfătui, pe mine şi pe Elena Ivanovna, să urmăm şi noi cursurile, Ia fel cu ceilalţi membri ai detaşamentului.

— De fapt, aceasta nu vă va servi numai pentru o mal bună pregătire, dar veţi avea astfel prilejul să cunoaşteţi dinainte pe fiecare dintre acei pe care îi veţi avea sub ordine, şi vă veti putea da mai bine seama de ceea ce ar fi în stare să facă fiecare dintre ei, — zise Mark Apkarovici,

— Tot nu veti putea închide ochii noaptea asta, — ne zise el la despărţire, — aşa că nu face să vă mai culcaţi! Gîndiţi-vă mai bine la toate amănuntele. Iar eu pînă mîine dimineaţă, voi avea timpul să fac, acolo unde trebuie, formalităţile pentru înfiinţarea detaşamentului vostru. Ne întîlnim aici mîine dimineaţă, pe la nouă.

Mark Apkarovici mă cuprinse respectuos pe după umeri (eram cu vreo cincisprezece ani mai în vîrstă decît el) şi mă conduse pînă la uşă.

M-am despărţit de Evgheni. El se ducea la combinat, eu am plecat acasă. Noaptea se făcuse şi mai întunecoasă, iar vîntul şi mai năprasnic. Dar, lucru ciudat, umblam parcă mai uşor pe străzile întunecoase. Păşeam fără teamă şi fără măcar să mă lovesc de copaci. Şi cauza era uşor de ghicit. îmi găsisem în noaptea asta locul pe care aveam să-I ocup în război. îmi ştiam acuma rostul şi căpătasem deci încredere în mine.

Peste cîtcva zile, Armata Roşie a alungat pc nemţi din Ros-iqv-pe-Don. Inamicul a fost fugărit pînă la şaizeci şi patru kilometri de oraş,

Îmi amintesc de Mark Apkarovici cum arăta el în zilele acelea, parcă l-aş avea chiar acum în fata ochilor.

— Cred, tovarăşi, ca sînteţi convinşi că nu dorm în acelaşi pat cu Hitler 1 — ne spuse el, mie şi lui Evgheni, ascunzîndu-şi un zîmbet.

— Se prea poate, — răspunse rîzînd Jenea.

:" — Şi totuşi, Închipuiti-vă, ştiu noapte cu noapte ce visează AdolF. Doarme şi visează cum bandiţii lui ocupă Kubanul, cum .'tiimit în Germania trenuri cu grîne, cum jupoaie de grăsimi porcii noştri, cum îşi săpunesc miinile lor murdare cu minunatul săpun pe care îl fabrică combinatul nostru. Mai mult decît aiît. Doarme şi vede în somn potlogarii lui trecînd prin Kuban şi ajungînd aici! — Popov lovi cu degetul cuvîntul „Baku" de 'pc harta cea mare care ocupa jumătatea peretului şi pe neaşteptate îmi zîmbi. — Uite cum m-am luat cu vorba... Voisem numai să-ţi spun, simplu şi pe scurt, Piotr Karpovici, că neiŢiţii p'ot să se năpustească în orice clipă asupra Kubanului. De aceea nu trebuie să încetăm cu pregătirea detaşamentului. Dacă situaţia militară ne dă răgaz, să profităm şi să schimbăm radical caracterul pregătirii detaşamentului nostru, ca să-l adîncim şi să-l facem mai complex. Asta-i hotărîrea comitetului dc ţinut. ; Sub cuvîntul „complex" se ascundea o seamă de greutăţi pe care Evgheni şi cu mine trebuia să le înlăturăm. Popov ne propusese, înainte de toate, ca detaşamentul să nu fie prea maro : numai vreo patruzeci de oameni. Dar fiecare din aceşli patruzeci '.trebuia să fie un astfel de om încît să poată completa în viitor şi singur, aşa după cum creşte camca pe os, un alt detaşament ,de. partizani. Socoteala lui Popov era îndreptăţită. Cine putea să '¿tie atunci dacă .detaşamentul nostru nu va trebui, într-o anumită situaţie militară, să se dezvolte şi să ajungă batalion sau ¡chiar regiment? Acest fapt impunea la rîndul său necesitatea de a alege oameni din toate specialităţile militare, nu numai mitraliori, transmisionişti pioneri, radiotelegralişti, dar şi de la ' armele speciale, ca aruncătoarele de mine şi chiar şi artilerişti.A îngădui însă uiiui detaşament atît de puternic prin compoziţia lui să acţioneze chiar în Krasnodar, şi în împrejurimile lui imediate, ar fi însemnat să se provoace din partea ocupanţilor cele mai crunte represalii în oraş.—. ar fi însemnat.a su- ' pune. unei primejdii de moarte populaţia paşnică şi a expune loviturilor duşmanului organizaţiile de partid şi comsomoliste clandestine pe care comitetul de ţinut avea de gînd să le lase îri Krasnodar. Dar şi cîmpul de activitate pentru rioi, ingineri, chi- mişti, tehnicieni, constructori, ar fi fost prea mic aici.

Din această cauză, conducerea partidului hotărî să ducă **vii**-torul meu detaşament în regiunea de la poalele munţilor. Âvin- riu-şi bazele acolo, el urma să opereze pe traseul Krasnodar — Novorossiisk.

Nu-mi pot opri gîndul să nu se întoarcă tot mereu la chipul luminos al secretarului comitetului nostru orăşenesc. Popov ştia să vadă departe, să analizeze, să planifice şi să se îngrijească de oamenii cărora le încredinţa însărcinări grele.

— Bune locuri, regiunile premuntoase! — zicea el privin- du-mă drept în ochi. — Locurile sînt pustii. Nici urmă de aşezări omeneşti. Ţi se găuresc cizmele ? Umblă, dragă, cu picioarele ude chiar de ai fi şi inginer. I-a căzut calului o potcoavă ? Trijunghie-l, fierbe-l în cazan şi mănîncă-l. Aşa-i ?

Zeflemisind pe seama acestor întunecate perspective, Mark Apkarovici îmi puse o problemă nouă şi mai grea. '"*

— Detaşamentul trebuie alcătuit astfel încît fiecare partizan să aibă, în afară de specialitatea lui militară, şi una civilă. Dacă fiecare soldat din Armata Roşie aflat în prima linie este deservit de cinci pînă la şapte oameni din spatele frontului, apoi partizanii dumitale nu vor fi deserviţi de nimeni. Ei trebuie aleşi în aşa fel încît să-şi aibă armurierii, cizmarii, fierarii, croitorii şi tîmplarii proprii.

„Trebuie găsit, de pildă, un inginer care să fie şi cizmar **şi** pioner". Aşa ceva nici să spui nu-i uşor, d-apoi încă să faci'!.., Noroc că la combinat lucrau mii de oameni şi aveam de unde alege!

înainte de a primi în detaşamentul nostru pe un tovarăş nou, Evgheni, cu prietenii lui cei mai apropiaţi, Vetlughin, Ianukcvtdi, Litvinov, Safronov şi cu mine, îl supuneam, prin corespondentă, unui interogator extrem de amănunţit.

Tl întrebam cum îşi îndeplinea programul de producţie la combinat. N-aveam nevoie de trîndavi sau de oameni fără aptitudini speciale. Dăduse tovarăşul în munca lui dovadă de iniţiativă, de dorinţa de a învăţa ? Ce pregătire militară şi ce specialitate militară avea? De unde era de loc?

Aveam nevoie de băştinaşi din Kuban. Legea permanentă a Istoriei războaielor do partizani ne arăta că partizanii sînt totdeauna mai puternici cînd sînt legaţi prin sînge de locurile în care operează şi de populaţie, fără ajutorul căreia ei ar fl sortiţi pieirii.

Pe căi lăturalnice, prin "convorbiri iincori glumeţe, căutam să aflăm cum îşi petrecea timpul liber tovarăşul 'pe "care tirmaVsa-i alegem. Îi plăcea cuitura gherghinelor' sau a cerceluşilor ? în

'acest Caz, nu era potrivit. Aflam însă că era fiu de cizmar şi că, pînă la intrarea lui în şcoala medie tehnică, îşi ajutase părintele la cizmărie? Detaliul acesta biografic devenea foarte preţios... Fusese în institutul de chimie eminent la limba germană ? Perfect ! Ce sporturi practica ?...

Dar iată că la una din aceste „verificări fără prezenta candidatului", Gheronti Nikolaevici Vetlughin propuse să observăm, din vreme şi cu băgare de seamă, caracterul fiecăruia din viitorii noştri partizani. Vetlughin, om cu mintea ascuţită şi oarecum sceptic, vioi şi sociabil, nu putea suferi pe oamenii care se văitau, pe cei şovăielnici şi pe cei al căror caracter nu era tocmai ferm.

— Dumneavoastră sînteti chimişti, iar eu mecanic. Ştiţi desigur mai bine decît mine ce e difuzia, — zise Vetlughin, clipind şiret din ochii lui căprui. — Să zicem că în detaşament ar nimeri vreun ipohondru. S-ar duce totul de rîpă : pe nesimţite ar pătrunde şi în conştiinţa noastră molecule din mîzga sufleteasca a acestui

individ.^Sau, ia închipuiti-vă ce ar fi dacă s-ar întîmpla cumva să luăm" cu noi în munţi doi-trei intriganţi ?...

Vetlughin avea dreptate. Partizanul, ca şi exploratorul polar, trebuie să poată fi suportat de alţii în viaţa în comun pe care urmează s-o ducă. Dacă ar fi trebuit să rămînem multă vreme rupţi de lume, un om cu un caracter nesuferit ne-ar fi otrăvit viata şi ar fi destrămat spiritul sănătos al detaşamentului.

— Trebuie să ne gîndim serios la treaba asta, — zise Ev- gheni. — Bătrînii spuneau că trebuie să mănînci un căuş de sare, cu un om pînă ajungi să-l cunoşti. — Numai că noi n-avem timp să analizăm pe viitorii noştri tovarăşi cu ajutorul acestei „reacţii saline"...

Am ales nucleul de bază al detaşamentului. Printre inginerii şi tehnicienii mobilizaţi pe loc la combinat şi printre răniţii din Armata Roşie, demobilizaţi, am găsit campioni mitraliori şi aruncători de mine, pioneri şi radiotelegrafişti. Aveam şi artl- lerişti şi chiar un instructor-aviator şi un mecanic de bord.

Toti aceştia, afară de noi, cei patru, Ignatov şi de Ianukevici cu nevasta lui, Maria, erau cazaci din Kuban. Cei mai mulţi dintre ei învăţaseră nemţeşte nu numai în şcoala medie dar şi în cea superioară, iar nouă tovarăşi vorbeau nemţeşte tot atît de bine ca şi ruseşte.

Capitolele care urmează vor arăta că printre tovarăşii aleşi de noi se găseau fierari, cizmari, tinichigii, .armurieri, tîmplari, constructori şi, bineînţeles, mecanici şi toţi erau perfecţi.

Elena Ivanovna mînuia nu numai instrumentele chirurgicale, ci şi acul. Ghenea al meu, despre care voi mai vorbi mai încolo, urma cu sîrguinţă un curs de şoferi. Optzeci la sută din membrii detaşamentului nostru absolviseră şcoli medii şi superioare, iar ceilalţi erau muncitori, mecanici şi maiştri, toţi cu o calificare excepţională. Se poate pune întrebarea : de unde ştia acest grup de intelectuali atîtea meserii diferite ? îmi voi lua libertatea să răspund cu cuvintele unui cîntec din tinereţea mea :

Toţi am ieşit din popor Copii de familii muncitoare...

Şi aşa, în principiu cel puţin, detaşamentul se completase. Nu ne mai rămînea decît să controlăm caracterul fiecăruia dintre oamenii noştri ca să purcedem apoi la învăţarea meseriei complicate de partizan. Evgheni avu aici o idee care dădu rezultate rodnice : să îndeplinească aceste două sarcini în acelaşi timp, încazarmînd pe viitorii partizani.

Conducerea organizaţiei de partid aprobă iniţiativa lui Ev- gheni. Popov luă cunoştinţă de lista partizanilor, şterse două nume şi o confirmă.

— Aceşti tovarăşi, pe care i-am şters, — zise el, — vor fi mai folositori grupului clandestin al combinatului atunci cînd nemţii vor vfea să-l repună în funcţiune...

CAPITOLUL II

Vara, terenul combinatului' „Glavmargarin" părea un parc. Din curtea asfaltată, porneau alei largi de salcîmi şi platani. Straturile de flori răspîndeau miresme. Corpurile principale de clădiri ale

combinatului, cufundate în mijlocul unei vegetaţii, bogate, semănau cu pavilioanele unui sanatoriu.

Acum, însă aceste clădiri îngrijite altădată, erau* vopsite în vederea camuflajului cu o culoare murdară în tonuk cenuşiu al asfaltului. Pe fondul acesta neutru, ramurile goale ale copacilor şi ale tufişurilor păreau mănuchiuri de vreascuri aruncate în neorînduială.

La prima vedere, vastul cuprins al combinatului, părea pustiu. În realitate însă, în toate secţiile clocotea munca. Duşmanul fusese izgonit din Rostov şi întreprinderile care făceau parte din „Glavmargarin" se întorceau acum la Krasnodar. În aşteptarea evacuaţilor, în secţii se făceau reparaţii în vederea repunerii lor în funcţiune.

Echipele apărării antiaeriene ale combinatului stăteau de veghe zi şi noapte. Atacurile aviaţiei inamice asupra capitalei Kubanului deveniseră în ultima vreme mai dese, iar în nopţile cînd gerul mai slăbea, ele se repetau de cîte două sau chiar de cîte trei ori.

„Detaşamentul cu misiune specială", cum fusese numit detaşamentul; nostru-, pentru a se păstra taina, nu atrăgea atenţia nimănui. Chiar dacă nemţii ar fi izbutit să introducă un spion în combinat, acesta n-ar fi- bănuit deloc că „detaşamentul" ar putea fi altceva decît unul din detaşamentele apărării antiaeriene.

Clădirea care ne fusese rezervată drept cazarmă nu bătea nici ea la ochi. Departe de aleea principală, în spatele imenșei fabrici de margarina, se ridica, în rînd cu alte clădiri, o construcţie înaltă, cu un singur cat. Acolo se găsea depozitul detaşamentului de apărare antiaeriană. E drept că la intrare era pusă o santinelă, dar şi depozitele vecine ale combinatului erau păzite de o gardă înarmată.

În*ajunul încazarmării noastre, ne-am înţeles cu viitorul corp de comandanţi, compus din Ianukevici, Vetlughin, Safronov şi Musiacenko, ca ei să observe cu atenţie pe fiecare din membrii detaşamentului cu privire la însuşirile lor militare şi la trăsăturile de caracter care se vor manifesta în timpul perioadei de instrucţie.

Am început instrucţia detaşamentului cu exerciţii de tragere cu arme individuale şi anuine cu pistolul de calibru mic şi cu puşca. Majoritatea oamenilor trăgeau bine. Dar acest „bine" nu ne satisfăcea. Ştiam că în spatele frontului inamic va fi nevoie să economisim fiecare cartuş, şi din această cauză ceream o precizie perfectă a tragerii. Şi femeile, şase surori de caritate, fură încazarmate. Ele urmau să devină viitoare cercetaşe. Chiar din prima zi, ne lovirăm de o manifestare neobişnuită a carac- : terului femeiesc.

Nadia Korotova, contabilă la atelierele mecanice ale combinatului, era o foarte proastă trăgătoare. Fata era naltă şi drăguţă. Despre fete ca ea se spune în satele noastre că sînt „hrănite numai cu smîntînă". Nadia îmi atrase atenţia prin mişcările ei încete, aş fi zis mai curînd, flegmatice.

Trimitea glonte după glonte alături de ţintă. Litvinov, ţintaş minunat, îşi bătu multă vreme capul cu ea. Apoi ferindu-se să se uite la Vetlughin (era cam saşiu) îi spuse încurcat : . :— Nu-i pot explica Nadiei... la încearcă tu, Gheronti.

Vetlughin răspunse lui Litvinov cu o privire atît de elocventă, încît Evgheni, care stătea alături de ei, socoti că trebuia să vină în ajutorul Nadiei : > Hai să mai încercăm o dată. Dar liniştit şi fără grabă. <• — Dar nu mă grăbesc deloc, — răspunse ea cu glas-melodios.

Evgheni îi explică- îndelungat şi temeinic cum trebuia să ţină mîna şi cum să ochiască. Nadia trase şi... nimeri. .-- Vezi! — şe bucură Jcnca, ;;

— Asta-i din întîmplare, răspunse ea netulburată.

Da, Nadia îşi dădea singură seama de ceea ce ora ,în stare. .Fusese unica dată în ziua aceca cînd nimerise în ţintă. Numărul armelor de care dispuneam era, deocamdată, limitat şi doi tovarăşi care urmau să tragă cu acelaşi pistol cu care trăgea Nadia se uitau la ea cu priviri care erau departe de a fi prietenoase. În sfirşit, unul din ei, un ingineMehnolog de la fabrica de grăsimi hidrogenate — să-i ziccm Ivan Petrovici — mormăi cu ciudă : . •

— Ne pierdem timpul degeaba. Vede şi.un orb că din domnişoara asta crescută în puf, n-are să iasă niciodată un trăgător de precizie.

: îmi amintesc cît de tare se aprinse Maria Ianukevici. care făcea exerciţii de tragere în grupa vecină şi cum Elena Iva- • novna, nevastă-mea, îi aruncă o privire dezaprobatoare lui Ivan Petrovici şi căută s-o liniştească pe Maria.

Nadia, imperturbabilă,. continuă un timp să ochiască, trase, nu nimeri, şi tot atît de netulburată, trecu pistolul lui Ermizin, care îşi aştepta rondul. Acesta îl săltă cu dispreţ în palmă şi-i zise lui Evgheni, cu o nemulţumire în glas pe care nu-şi dădea osteneală s-o ascundă :

— Asta-i o jucărie pentru copii. lini vine să rîd. Sînt rănit, demobilizat, locotenent încă din campania în Finlanda şi ara absolvit pe vremea aceea secţia de puşcaş-i-lunetişti a şcolii de tragere „Vîstrel"'). Iar voi îmi daţi un pistol de cirlibru mic. Dacă mi-aţi da măcar o annă,. v-aş arăta cum aş nimeri cinci gloanţe unul în altul.

. Evgheni puse. mina pe umărul lui Ermizin :

— Vom rccurge* desigur la măiestria dumitale, dar ou i strică nici măcar unui virtuos să-şi facă mina cu o armă de; calibru mic. Am citit că Anton Rubinstein [2]), în turneu prin diferite oraşe, studia în tren pe un pian mut, portativ.

Ermizin răspunse întunecat:

— Dacă făcca Rubinstein una ca asta, atunci fie! — ridică pistolul şi parcă fără- să ochiască trase de cinci ori. Ne-am dus să controlăm: într-adevăr, toate cinci gloanţele nimeriseră în acelaşi punct. " •

Atunci Nadia Korotova, profitind de pauză, zise :

— Azi trebuie să fii fericit dacă poţi trage aşa ! — şi arunci» privirea ei limpede asupra lui Ermizin.Ia-mă, te rog. sub oblăduirea dumitale. .Am să învăţ şi eu să trag. într-adevăr, o comsomolistă nu poate întîmpina duşmanul pe pămîntul ei, cum l-ar întîmpina o, domnişoară crescută în puf.

') Cunoscută scoală de .tragere, *Vişirel* — .tiiUHiacăturii. <N. ied. rom.) . IN. '*)■ *Anton Rubitisiein* (1329-1894) — triaie pianist, compozitor şi uifijor rus.

.— Deşteaptă fată ! — spusei eu, schimbînd o privire cu tvgkfcni.' Mi-am zis că Nadia, cu stăpânirea ei de sine, cu perseverenta şi calmul ei, ar putea deveni o cercetaşe desăvîrşită. Că era o bună infirmieră nu mă îndoisem niciodată.

Timp de opt luni, pînă la plecarea noastră în regiunea pre-%muntoasă, am continuat neîncetat să ne perfecţionăm la tragere. Nu tuturor celor din grup le venea uşor să facă asta, de aceea am şi acordat, la început, foarte mult timp pentru tragere. **Am** început să tragem în sala de tir, iar mai tîrziu **am** ieşit pe un loc viran în dosul combinatului. La aceste trageri, ţineam evidenţa strictă a rezultatelor dobîndite şi, lucru ciudat, fie ca femeile erau mai silitoare decît noi, fie că intrase în joc vestita ,.răbdare femeiască", în curînd ele începură să tragă mai bine decît bărbaţii.

Peste o lună, am ieşit la tragere la cîmp şi în pădure. în ultimul timp nu mai găseai în „detaşament" nici un om care să nu nimerească în ţintele mişcătoare cel puţin patru din cinci gloanţe. începusem, cum spunea în glumă Vetlughin, „să-i venim de hac timpului urît" : fie că ploua, tie că era ceaţă sau bătea un vînt puternic, întrerupeam orice altă activitate şi ieşeam din oraş la tragere. Aveam acum confirmarea elocventă a vechiului proverb rusesc : „Răbdarea şi munca izbutesc să învingă totul". Nadia Korotova, care trăieşte şi azi în Krasnodar, ajunsese pînă la urmă să nimerească în orice condiţii cu cinci gloanţe din cinci. Mai mult decît atît, de la o vreme, ea trecu în grupa de puşcaşi-lunetişti a detaşamentului—

Căutam să putem mînui orice tip de armă şi studiam cu sîrguinţă pe cea germană. Aveam în vedere că, în spatele frontului german, va trebui să înfruntăm duşmanul cu propriile sale arme.

Deocamdată, ne antrenam aruneînd grenade şi sticle cu lichide inflamabile în macheta mişcătoare a unui tanc. Inginerul Lomakin, şeful atelierelor mecanice ale combinatului, făurise pentru noi, în atelierele lui, arme albe. Şi iată că într-o zi, cînd „detaşamentul" îngheţat de frig şi flămînd tocmai se întorsese în cazarmă de la tragere, Evgheni spuse oamenilor, pe jumătate în glumă :

— Acum, tovarăşi, vom încerca să ne încălzim printr-un nou procedeu. Ne vom furişa pe nesimţite la duşman, în aşa chip încît el şă fie lichidat, fără să aibă timp nici măcar să crîc- nească.

În întunericul care se lăsase, mi dădurăm la început nici o aten{ie sacilor de paie atîrnati de tavan în colturile camerei. Evgheni împărţi tuturor cuţite. Cuţitele erau înguste şi ascuţite ca briciul. Lamele răsfrîngeau scîntei albăstrii care nu prevesteau nimic bun.

Maria lanukevici, mică de stat, vioaie şi atît de sinceră încît părea uneori aspră, puse cu dezgust cuţitul pe masă şi ziser

— la spune, Evgheni, ai tăiat tu, de cînd eşti, cu mîinile tale, o găină ?

O clipă, nimeni nu scoase un cuvînt. Evgheni era socotit şeful detaşamentului. Să spun că era iubit, ar fi puţin. Toată lumea avea

încredere deplină într-însul şt i se supunea. Venise la combinat la douăzeci de ani, imediat după ce-şi luase diploma de inginer, şi avea acum douăzeci şi şase. În aceşti şase ani, mei unul dintre tovarăşii lui. nu-şi amintea ca Jenea să fi făcut vreo faptă uşuratică sau. să fi aruncat vreo vorbă în vînt. Şi iată că acum, deşi nu le vedeam feţele din cauza întunericului, simţeam că tovarăşii lui nu erau cu el. învăţaseră cu toţii, la vremea lor, în cadrul învăţămîntului generat obligatoriu, elementele principale ale mînuirii armelor albe, dar consideraseră acest lucru numai ca un mijloc de a-şi dezvolta muşchii şi în- demînarea. Acum li se ordona acestor oameni, pe care noi îi aleseserăm în primul rînd după criteriile unei înalte curăţenii morale, să înveţe cum să înjunghie oamenii... Şi ei, de cînd erau pe băncile şcolii, nu învăţaseră altceva decît cum să fie folositori oamenilor...

Evgheni se apropie de masă, apucă cuţitul Măriei şi, ridicîndu-l în dreptul ochilor, începu să vorbească. Vorbea domol:

— N-ai copii, Maria. Dar fratele meu Valentin a avut o fetită. Era tare nostimă. Avea patru ani. Locuia cu mama ei la Smolensk, cînd s-au năpustit acolo nemţii. înţelegeţi restul... Fetiţa nu mai este...

Sprinceana stîngă a lui Evgheni, cu linia ei frîntă, caracteristică, se ridică convulsiv, ca din pricina unei dureri cumplite, şi îş,i reluă apoi locul deasupra orbitei. încet, aproape în şoaptă, el reluă :

— Am şi eu o fetiţă...

— Taci, te rog, -- strigă Maria. — Dă-mi cuţitul. Arată-mi cum se înjunghie, ca nici să nu apuce să crîenească...

— Nu, tovarăşi, — zise el de data aceasta cu glas tare şi foarte liniştit. — Trebuie să ne înţelegem odată pentru totdeauna : oare vom avea noi curajul, noi care am asimilat tocmai ca laptele mamei, cea mai omenească învăţătură din lume — vom avea noi curajul, comsomolişti şi bolşevici, să nimicim cu aceste cuţite pe acei care au venit' pe pămîntul nostru, să ne ridice copiii în vîrful baionetelor?...

Dar nu mai avu nimeni timp să-i răspundă lui Evgheni fiindcă sirena începu să urle ănunţînd alarma aeriană. (Ca să nu mă mai întorc la povestea cu cuţitele, o voi isprăvi acum. Bineînţeles că din ziua aceea, „detaşamentul" începu să se antreneze în mînuirea armelor albe, să înveţe să lupte corp la" corp şi să se familiarizeze cu metodele de jiu-jitsu.)

Aceeaşi seară ne aduse evenimente neaşteptate...

La primele sunete ale sirenei, Evgheni comandă :

— Membrii echipelor apărării antiaeriene locale, la posturile lor ! Toţi ceilalfi în adăposturi !

Artileria antiaeriană bubui foarte aproape de noi. Maria Ianukeviei, care era subehirurg militar, Nadia Korotova, care mi se păruse pînă atunci flegmatică, şi alte patru infirmiere, ale rtoastre, cu o iuţeală care mă uimi, dar fără nici o agitaţie,. îşi aruncară pe umeri halate albe, apucară trusele parcă anume pregătite la îndeniînă şi, cît ai clipi, se şi repeziră afară.

Cînd încazarrnasem pe viitorii noştri partizani, hotărîsem ca ei să fie puşi sub observaţia corpului de comandanţi pentru ca aceştia să-şi poată da seama de curajul, inventivitatea, repeziciunea, simţul de orientare şi spiritul lor de disciplină. Corpul de comandanţi mai avea apoi să-şi dea seama de gradiil de dezvoltare al simţului de autoapărare şi de spiritul de sacrificiu al oamenilor.

Piotr Petrovici Musiacenko, locţiitorul meu la comanda detaşamentului, stătea deoparte, făcîndu-se că nu nimereşte cu mina în mîneca paltonului şi se uita cu atenţie la atitudinea fiecăruia.

Cazarma se goli. Rămăsesem numai eu cu Musiacenko, iar lîngă uşă, înjurîpd de mama focului, se mai afla Ivan Petrovici, inginer la fabrica de grăsimi hidrogenate, care îşi pierduse

O bombă căzu foarte aproape.

— Mi se pare că a nimerit în clădirea administraţiei, — zise Musiacenko. — E timpul, fraţilor, şă plecăm de aici...

Am ieşit afară. La uşa cazărmii stătea de santinelă unul dintre viitorii partizani. L-am privit drepţ în faţă. De sub cască luci o privire tîriără, gravă şi liniştită.

Clădirea administraţiei era la locul ei, dar peste drum, bomba prefăcuse o căsuţă de locuit înţr-un morman de ruine. Deasupra se ridica în rotocoale uri rior de praf negru.

Pe drumul care ducea dela poartă spre clădirea administraţiei combinatului, două bătrîne tîrau pe uri muncitor ţinîndu-! de subsuori. Trupul acestuia atîrna greu. Ceva mai departe, un om înalt şi cu capul gol ducea în braţe o femeie.

Musiacenko şi cu mine ne-am repezit la cele două bătrîne şi am luat rănitul din mîinile lor. Silindu-se să acopere cu vocea lui bubuitul artileriei antiaeriene, Musiacenko strigă lui Ivan Petro viei:

— Ajută-l să ducă femeia !

— Nu pot, sînt de serviciu. ,

Ivan Petrovici făcu un semn-cu mîna, arătînd spre castelul de apă şi dispăru.

Peste cîteva clipe, Musiacenko şi cu mine coboram în adăpost. Vetlughin, Litvinov, Ianukevici şi încă cineva se aşezaseră aici să joace domino. Nişte muncitori de la fabrica de ulei îşi scoteau cu băgare de seamă, ca să nu le murdărească, halatele lor albe ca zăpada, în care, cu cîteva minute mai înainte, munciseră lîngă maşinile lor. Într-un coif, plingeau încetişor cele două bătrîne care aduseseră pe muncitorul rănit. În spatele lor, cufundat în citirea unui ziar, şedea... Ivan Petrovici al nostru, inginerul dela fabrica de grăsimi hidrogenate.

Musiacenko se apropie de el.

— Parcă ziceai că eşti de serviciu la castelul de apă, ca membru al detaşamentului de apărare antiaeriană.

— N-am mai apucat să ajung pînă acolo, — răspunse Ivan Petrovici. — Tunurile antiaeriene bubuiau şi schijele cădeau ca ploaia...

— La urma urmei nu mi-ai putea spune de ce n-ai fost mobilizat ?

— Pentru acelaşi motiv pentru care n-ai fost nici tu. Sînt niobilizat pe loc. Nu pot fi înlocuit în producţie, — mormăi supărat Ivan Petrovici.

' Detaşamentul de partizani n-avea nevoie de fricoşi. Am exclus chiar în noaptea aceea pe Ivan Petrovici din „detaşamentul Cu misiune specială". ,

Dar problema nu se mărgini numai la asta. Popov, aflînd de cele întîmplate, ne chemă la el. Recunosc că de data aceasta nu m-am prea simţit la largul meu la'comitetul orăşenesc. Deşi fricosul Ivan Petrovici nu fusese primit în detaşament după recomandarea mea sau a lui Evgheni, ni se făcu totuşi observaţia că. nu sîntem destul de vigilenţi şi că sîntem lipsiţi de intuiţie. Oare se putea încredinţa unor tovarăşi ca noi, lipsiţi de perspicacitate, recrutarea de voluntari pentru organizaţia ilegală a combinatului?

În concluzie, Poppy ne propuse să organizăm Un „seminar îrt pădure", sub conducerea lui Musiacenko, şi abia la despărţire ne spuse cu un zîmbet şiret care îi lumină toată faţa:

— încercaţi să lăsaţi'nemîncaţi pe băieţii „detaşamentului" . vostru vreo doua zile şi două nopţi şi nici nu.i lăsaţi să doarmă.
Să vedem atunci cum au să se poarte.

...Cei mai vechi şi mai apropiaţi prieteni ai lui Jenea erau Gheronti Nikolaévici Vetlughin şi Viktor Ianukevici care era inginer tehnolog. Războiul şi pregătirea detaşamentului de partizani îi apropiará şi mai mult.

Ianukevici, mic şi slăbuţ, grav atins de tuberculoză, se temea tot timpul că Evgheni îl menajează din cauza bolii şi îşi lua mereu, din proprie iniţiativă, tot felul de sarcini. Printre altele, el era locţiitorul lui Evgheni la comanda detaşamentului de apărare antiaeriană. Această situaţie na dădea putinţa să nu-l lăsăm pe Ianukevici să vină cu noi la „seminarul de pădure" pe care aveam de gînd să-l organizăm. Viktor se înfurie, îşi ieşi din fire şi, din cauza enervării, începu să tuşească mai tare de- cît de obicei. El propuse lui Jenea să se tragă la sorţi. Dar acesta nu era un om care să-şi schimbe hotărirea!

— Bine, — zise el, — rămîn eu de serviciu la comandamentul detaşamentului de apărare antiaeriană, iar tu pleacă dar numai cu condiţia să iei cu tine unt, o oală de smîntînă şi toate cîte ţi le-au prescris doctorii.

— Frumos mi-ar şedea, — răspunse Ianukevici. — Ceilalţi nu iau decît bidoanele cu apă...

Caracter deschis şi curajos, lui Ianukevici nu-i plăcea să pozeze. Dar el nu putea admite situaţii în care, din cauza bolii, să stîrnească mila celor din jurul lui. La urma urmei, nu era numaidecît nevoie să meargă şi el. Nu o dată făcusem noi excursii de studii şi marşuri de antrenament prin ceaţă şi întuneric, cu o iuţeală de opt kilometri pe oră şi Ianukevici trecuse cu cinste aceste probe.

— Fie 1 — zise el. — De data asta rămîn eu la comandament.

Cu dînsul rămaseră de gardă în cazarmă încă doi tovarăşi,

un tehnician de la fabrica de săpun, un om tînăr şi vesel, şi un inginer mecanic, demobilizat din armată din cauza unei răni şi care fusese primit nu demult în detaşamentul nostru. Nu ştiam despre el decît că era membru de partid, că venea dintr-o unitate de pioneri şi că era radio-constructor amator. El îşi luă sarcina să construiască pentru „Detaşamentul nostru cu misiune specială" un post receptor portativ puternic, pentru toate undele.

...Am plecat în zorii zilei. Era pe la sfîrşitul lui ianuarie. Cînd răsări soarele, simţirăm mirosul primăverii. Spre amiază, pămîntul gras şi binecuvîntat al Kubanului nostru se dezgheţă şi noroiul ni se lipea acum de bocanci.

— Facem exerciţii de ridicare de greutăţi cu picioarele, — glumi Vetlughin.

— Nouă ni-i mai uşor, — răspunseră vesele Infirmierele, — bocancii noştri sînt mai mici decît cei bărbăteşti şi ducem mai puţin noroi pe ei.

„Să vedem, îmi spusei eu, cum aveţi să glumiţi la întoarcere, cu maţele ghiorăind de foame".

Eram conduşi de Piotr Petro viei Musiacenko, directorul comercial al combinatului. Trecuse de patruzeci de ani, dar o vioiciune neobişnuită şi trupul înalt şi uscăţiv îl întinereau foarte mult. Avea o specialitate militară puţin obişnuită, era inginer cartograf. În tinereţe, lucrase timp de cincisprezece ani în şir ca şef al unei echipe de explorare în regiunea premuntoasă a Caucazului. De loc, Musiacenko era dintr-o staniţă din apropierea oraşului. Nu era altul care să poată umbla prin Kuban ca la el acasă, aşa cum umbla el şi să cunoască pînă şi potecile pe care nu mergeau decît fiarele.

— Stai I — comandă el. — Vă previn că ne vom întoarce pe acelaşi drum, dar fără să vă mai conduc. Insemnaţi-vă, vă rog, bine în minte drumul. Iată, am să înfig un ţăruş în movi- liţa asta. Tovarăşul Litvinov este însărcinat .să-l scoată mîine pe înserate şi să mi-l prezinte.

Ceilalţi au început să rîdă. Tot detaşamentul credea că Musiacenko glumeşte. Nu erau nici un fel de puncte de reper. împrejurul nostru se întindea stepa pustie. Să cauţi un ţăruş înfipt în stiepă era totuna ca şi cum l-ai fi căutat în mare.

— Cum aşa, nu-s puncte de reper ? — se indignă Musiacenko. — Obişnuiţi-vă să vedeţi 1 La trei kilometri spre nord-vest, se zăreşte vîrful turnului unui siloz. Spre nord se vede o movi-liţă. La douăzeci de paşi în urma noastră, pe şosea, se găseşte o groapă. Azi a trecut pe acolo un camion de cinci tone, încărcat cu ovăz. Camionul s-a hurducat tare. Stolul de vrăbii, care s-a ridicat la zgomotul făcut de paşii noştri, nu s-a lăsat el degeaba acolo. În sfîrşit, dacă trageţi dela ţăruş o linie perpendiculară pe drum, ea atinge stîlpul de telegraf care poartă un număr însemnat cu păcură...

Musiacenko aşeză grupul în şir indian. Mergeam punînd fiecare piciorul în urma lăsată de cel d:n faţă. Cercetarea urmelor n-ar fi putut arăta că pe acolo trecuseră mai mulţi oameni. Grupul primi apoi ordinul să înainteze în pas gimnastic uşor, continuu şi cadenţat, care nu era obositor.

Cu puţin înainte de a se însera, am intrat în pădure. Aici, stăpînă era încă iarna. Copacii dormeau somnul lor adînc. Pe zăpada curată se zăreau urme de iepuri.

— Ia să mergem acum aşa ca să nu trosnească nici măcar o crenguţă sub picioare ! — zise Musiacenko.

Peste o jumătate de oră ajunse pînă la mine şoapta lui clară

— :Atenţie ! Nu .demult a trecut- pe aici. un om. Vă întreb :' De unde se vede asta? încotro mergea omul? Ce ducea > în spinare ?

Musiacenko îmi făcu şiret cu ochiul. Ştia că şi eu puteam deslega urmele. Pe un copac lucea, ca o rană albă, locul de unde fusese proaspăt ruptă o crenguţă. Crenguţa' era aruncată pe cărare, cu lăstarele tinere în direcţia în care mergeam şi noi. Nu departe căzuse zăpada de pe o tufă de măcieş şi un mănunchi de fin, aninat de spini, tremura în vînt.

În pădure se întuneca repede şi se făcea tot mai frig. Vedeam că oamenii erau obosiţi şi îngheţaţi, dar, spre satisfacţia mea, nici unul nu dădea semne de enervare.

Pădurea se făcea tot mai deasă şi mersul tot mai greu. Se întunecase de-a binelea. Deodată, într-o parte, clipi o lumină.

— Continuaţi înaintarea fără nici un zgomot, — ordonă Mu-: siacenko şi ordinul fu transmis de-a lungul coloanei. — Trebuie să recunosc că am strîns în mînă pistolul.

Peste vreo trei minute ne-am apropiat de o căsuţă lăsată într-o rînă. Musiacenko izbi cu patul puştii în uşă şi urlă ca ieşit din minţi :

■>

— Deschide, tradătorule ! Nelegiuitule !

— Eu îs pădurarul, bătrînul Gavriil, — răsună de după uşă o voce tremurîndă de bătrîneţe şi nu de frică. ■

— De ce cari, moş Gavriil, finul colhozului ?

— Ca şă te poţi culca tu pe el, Piotr Petrovici! — Uşa se deschise şi în prag apăru, zguduit de un rîs înfundat, un omuleţ'-pipernicit şi slab. — Nu ţi-am uitat obiceiul, şefule. - ; ;

— Dar geamurile de ce nu le-ai astupat ? Ca să atragi atenţia aviaţiei germane?

— În seara asta nu vin. E înnourat. Iar luminiţa am aprin's-o■ anume ca să nu te rătăceşti.

În căsuţă era curat şi cald. Pădurarul se repezi să aţîţe cărbunii din samovar. Puse pe masă o strachină uriaşă cu miere şi împrejurul ei linguri de lemn.

— Nu te mai îiivîrti atîta, moş Gavriil, — zise Musiacenko.- — În seara asta nu ospătăm nimic...

— Lasă căfţi cunosc eu glumele, — dădu din cap moşul. — Ştiu că îţi place mierea.

. Cînd înţelese însă că nici unul din noi nu avea de gînd să guste din cele ce pregătise, era cît pe ce să plîrigă. Ca să nu-l rnîhnească, Evgheni îl rugă :

— Dă-ne voie, moşule, să luăm mierea cu noi: Avem acasă ' un tovarăş bolnav de piept.

— Bolnav de piept ? — se njiră moşul. — Cum are să poată fi partizan alături de voi?

Am văzut cum ochii lui Evgheni se Făcură mici de furie. Se gînden desigur că Musiacenko găsise deja prilej să destăinu- iască moşului cine eram noi. Dar şi Musiacenko era mirat, i — Pe mine nu mă duceţi voi, — sări moşul. — Dacă n-aţi fi partizani, de ce-aţi umbla

cu puşca prin pădure ? Şi de ,ce aţi învăţa atuncea să răbdaţi de foame ?

•Musiacenko îl îmbrăţişă pe moşneag şi îi spuse cu căldură :

— Nu, nu sîntem partizani, moşule dragă, dar s-ar putea să mergem în armată ca cercetaşi. Dacă ar fi să cadă năpasta pe Kuban, s-ar mai putea întîmpla ca vreunul dintre noi să vie pe la tine să-l găzduieşti o noapte... Uită-te cu băgare de seamă la fiecare din noi, ca nu cumva să primeşti din întîmplare un

. — Am ochiul ager, — zise moşul, — am să vă recunosc eu pe toţi.

. Musiaccnko avea o voce de tenor, curată şi puternică. În-drcptîndu-şi trupul şi desfăcînd înlături picioarele (trebuie să ştii cum să te odihneşti!), Piotr Petrovici începu să cînte cîntece vechi din Kuban. Ceilalţi reluau în cor cîntecul, fiecare cum putea. Constatam din nou cu mulţumire că toţi oamenii noştri erau răbdători şi plini de viaţă şi că sentimentul lor de colectivitate era bine înrădăcinat. Numai Evgheni nu-mi părea în seara aceea în apele lui.

— Ce ai ? — îl întrebai eu.

: — Prost ne mai păstrăm taina ! — îmi răspunse el, mişcînd numai buzele şi arătînd cu ochii la pădurar. — Pînă şi el a putut ghici că sîntem viitori partizani...

Nu eram de părerea fiului meu. Datorită ocupaţiei sale, bă-trînul era într-adevăr un om de o agerime neobişnuită. Musiacenko ştiuse el ce face cînd ne adusese aici să ne odihnim.

Piotr Petrovici lăsă cîntatul şi zise cu o tristeţe prefăcută : ■

— Dar cine mai are chef să cînte cu stomacul gol ? — Se uita la noi cu o privire şireată. — Mîinile la spate, tovarăşi ! Ghe- ronti Nikolaevi, ia să ne spui, de rit timp ne odihnim aici ? Nu-i aşa că trebuie să fie vreo oră ? Da' tu, Litvinov, ce zici ? Cam o oră şi jumătate, nu ?

— Ea cu.cred, — se amestccă moşul, — că au trecut trei ceasuri bune de cînd aţi venit.

; — Şi eu tot aşa cred, — răspunse Musiacenko şi se uită la ceas. — Am greşit cu cinci minute. Să mergem, tovarăşi... Obiş- îiuiţi-vă să vă daţi seama întotdeauna de ora care este. În timpul operaţiunilor,, nu vă veţi putea conduce totdeauna după ceas, — ne'spuse el mai tîrziu, cînd căsuţa pădurarului rămăsese departe, în urmă.

; înapoi, furăm conduşi de Evgheni care se străduia să ajungă să cunoască cele mai adînci taine ale meşteşugului' de piartizan. Mergeam din nou în şir indian, băgînd de seamă să nu trosnească vreascurile sub picioare. Căutam deasemenea să nu atingem crengile copacilor şi tufişurile, căci crengile încovoiate puteau pune pe duşman pe urma cercetaşilor, cum ne spuneam noi. (Nu întrebuinţam în combinat cuvîntul „parti2an".) '

Noaptea era întunecoasă şi, de data asta, Musiacenko şi cu mine n-am putut controla cum se orienta Evgheni după stele. El ne conducea după busolă şi trebuie să spun că într-un loc era cît ,pe aci să dăm într-o mlaştină. Musiacenko îi veni în ajutor. Evgheni nu-şi făcu sînge rău din cauza acestei întîm- plări şi propuse lui Musiacenko să se ocupe de instrucţia specială de orientare a grupului de recunoaştere îndepărtată şi a viitorului corp de comandanţi ai detaşamentului.

În 20ri, am ajuns în stepa prin care trecuserăm cu douăzeci şi patru de ore mai înainte. Am găsit pînă şi ţăruşul !...

Institutul meu se întorsese "de o săptămînă din evacuare şi în laboratoarele de chimie se fabricau acum medicamente şi ex- plozibile de mare preţ pentru front. Mă temeam să nu întîrziî.

În vremurile grele prin care treeeam, trebuia, ca director, să dau exemplu de disciplină şi punctualitate. Evgheni însă conducea detaşamentul într-adins încet, avînd sarcina să ajungă la combinat chiar în momentul începerii zilei de lucru, pentru ca oamenii să nu aibă timpul nici să se odihnească, nici să mă- nînce.

În aceeaşi seară, întorcîndu-mă dela institut la cazarma de- taşamentului, am aflat că toţi tovarăşii rămăseseră la posturi pînă la sfîrşitul schimbului şi trecuseră examenul cu „excepţional". Oameni care să se tînguie sau să se enerveze uşor n-au existat în „Detaşamentul nostru cu misiune specială".

— Se află totuşi unul, — zise Ianukevici şi culoarea ochilor lui cenuşii se făcu ptumburie. — Tot timpul cît aţi bătut pădurile şi cîmpiile, m-am ocupat îndeaproape de acest băiat care şi-a luat asupră-şi construirea aparatului de radio recepţie. Acesta nu-i un om, ci un pisălog, ca o ploaie de toamnă. Cînd e vorba să stea în post, nu vrea să stea, pentru că i s-a găurit pîslarul ; să mănînce nu poate, pentru că fiertura e afumată ; soba cazărmii nu-i bună de nimic : nu trage ; lemnele-s ude şi îl doare ficatul...

Am hotărît să observăm cu atenţie pe acest pisălog şi toate se dovediră a fi aşa cum spusese Ianukevici. Dacă se întîmpîa să nu doarmă îndeajuns sau să primească o scrisoare ^ mai tristă de acasă, îndată se posomora. Căuta pricină tovarăşilor că rîd prea tare şi-l. împiedică să-şi concentreze atenţia asupra receptorului.

Conducerea organizaţiei de partid a combinatului ne_.ajută să ne descotorosim de el. I se dădu o însărcinare specială, care făcea, cu neputinţă prezenta lui în detaşament. „Dragoste fără bucurie şi despărţire fără durere", spunea Vetlughin după plecarea lui.

Curînd, „detaşamentul" suferi însă o pierdere simţitoare. Maria Ianukevici primi ordin să se prezinte la comisariatul militar al oraşului. Fiind subchirurg .militar, fu trimisă pe front. Această femeie mititică avea mult curaj şi nu se temea de nimic. I se putea citi însă în ochi chinul care o frămînta. Era îngrijorată din cauza bărbatului ei care era tuberculos. Cine avea să vadă de acum înainte de Viktor ? Cine să-l silească să ia tio- col şi să bea lapte cu miere ?

Preţuiam foarte mult la Maria cunoaşterea excepţională a limbii germane şi am vrut deci să obţin imediat, prin comitetul orăşenesc de partid, scutirea ei de mobilizare. A trebuit însă să renunţ 'a această intenţie din cauza indignării lui Viktor.

întregul „detaşament" conduse pe Maria la gară. Cu mantaua bine ajustată şi cu căciula cu urechi pe cap, părea un adolescent. Cînd trenul porni şi Maria sări pe scara vagonului, fluturînd căciula, Nadia Korotova, totdeauna liniştită, izbucni pe neaşteptate într-un plîns cu suspine. Mi se părea şi mie că mă despart de cineva drag. Detaşamentul devenise pentru no) o a doua familie. Ne-am întprs dela gară într-o dispoziţie care era departe de a fi veselă.

Numai pe fata lu: Viktor Ianukevici se putea citi o linişte voită. Intelegînd, desigur, cît îl costă această linişte, Evgheni îl luă de brat, îl privi în ochi şi începu să-i vorbească cu însufleţire despre cine ştie ce lucruri...

Aveam acum foarte rar prilejul să fiu în mijlocul familiei mele. Zilele mi le petreceam la institut, iar serile şi nopţile mă îndeletniceam cu pregătirea detaşamentului de partizani. „Stăpînul" casei noastre rămăsese acum Dax. Elena Ivanovna lucra la spital; Ghenea era tot timpul la cursul de şoferi.

Şi iată că, într-o zi, mi se comunică că băiatul începuse să nu-şi mai vadă de şcoală. Drept să spun, această veste mă mîh- ni întrucîtva, deoarece eram obişnuit să fiu mîndru de copiii mei.

Cunoscînd firea aşezată a lui Ghenea, neobişnuită pentru • v'îrsta lui, îi spusesem chiar de la început că s-a înfiinţat detaşamentul de partizani. Ar fi fost şi cu neputinţă să-i ascund acest lucru. Educaţia copiilor noştri nu se făcea după „Domostroi". ') Băiatul fusese trimis să urmeze cursurile de şoferi iar nopţile tocea la germană. Era firesc să se întrebe la ce i-ar putea folosi acest program istovitor.

Ghenea primise ştirea formării detaşamentului aşa cum.ar fl primit-o fiecare din -noi la şaisprezece ani. În primele zile el căuta să pună o anumită seriozitate în vorbă, imitîndu-ne pe noi, cei mari. Dar ochii lui, de aceeaşi culoare cenuşie-albastră ca ai lui Jenea, sticleau, aş putea spune mai curînd ardeau de fericire, iar pe buzele lui strînse flutura un zîmbet.

Ar fi fost şi greu să i-o ascundem. Era abia în clasa a noua şi deci trebuia să mai aştepte cel puţin un an pînă să poată intra în Armata Roşie. Iar într-un an, se putea întîmpla ca războiul să se sfîrşească !... Şi iată deodată vestea neaşteptată că pleacă în munţi ca partizan ! Unde mai pui că nu trebuia să se despartă nici de tata, nici de mama şi nici de Jenea.

Jenea era pentru el întotdeauna modelul „unui om adevărat" şi Ghenea îl imita în toate — şi în felul de a vorbi şi în felul de a se îmbrăca, îngrijit şi cu oarecare eleganţă. Chiar şi părul şi-l netezea cu acelaşi gest cu care şi-l netezea şi Jenea. Voia să ajungă şi el inginer constructor.

Ghenea avea „boala familiei Ignatov", patima înnăscută pentru mecanică. La opt ani îşi „construise", fără să ceară ajutorul cuiva, un avion care alerga prin odaie şi se ridica cîteodată în zbor sus, spre tavan, spărgînd abajurul lămpii şi rupînd perdelele de tul. Ca să pun capăt acestei nenorociri, m-am grăbit să-i dăruiesc băiatului o mică garnitură de scule. Din ziua aceea şi pînă în clipa plecării noastre înspre munţi, Ghenea avusese tot timpul în camera lui un mic atelier de mecanică. Lîngă menghină, cu compasul în mînă, era veşnic ocupat să monteze sau să inventeze ceva.

La nouă ani, Ghenea se făcuse prieten la cataramă cu şoferii unui garaj vecin. De la şcoală venea întins la ei şi stătea, cu ceasurile, culcat pe spate sub maşini sau îşi făcea de lucru la vreun motor demontat. Se întorcea acasă murdar, plin de ulei. asculta cu răbdare mustrările severe ale maică-şi, dar a doua zi era din nou la garaj...

La vîrsta de zece ani, a condus pentru întîia oară singur un automobil. Peste un an însă, pasiunea lui mai slăbi. Într-o zi îi spuse maică-şi : „Automobilul este ceva depăşit. Dacă ar fi un tanc, atuncea..." Cam în aceeaşi vreme începusem să observ câ în biblioteca mea se petrecea ceva neobişnuit. Dispăreau şi reapăreau cărţi de îndrumare tehnică. În dulapul cu literatură ştiinţifică militară, în locul unei cărţi de care aveam nevoie, găseam un roman de aventuri. L-am întrebat:

— Umbli prin cărţile mele ?

Nu-mi amintesc ca Ghenea să fi minţit vreodată. Se înroşi tare, dar răspunse hotărît:

— Da, umblu. Nu-i voie ?

— Bineînţeles că da, dacă asta nu te împiedică să-fi vezi de şcoală.

Ghensa răspunse mirat:

— Lui Jenea, cînd era mic, i se zicea „băiatul cu cartea" şi asta nu l-a împiedicat să fie un băiat foarte bun.

Şi aşa era. Ca şi Evgheni pe vremea lui, Ghenea fusese întotdeauna un elev strălucit. Acum însă, cînd toată lumea în ţara noastră muncea din răsputeri, Ghenea trebuia să înveţe încă şi mai bine...

Acasă, am găsit numai pe Elena Ivanovna. Se întorsese chiar atunci dela spital şi faţa îi era obosită, dar, lucru curios, îşi recăpătase mersul ei tînăr, vioi şi uşor. Nu voiam s-o mîhnesc cu veştile neplăcute despre Ghenea. O întrebai numai dacă nu ştia unde era.

Elena Ivanovna rîse cu poftă.

— Prinde furtuna dacă poţi. Mai ales dacă conduce un camion de cinci tone...

Ea îmi povesti că noaptea trecută, pe la ora trei, zărind lumină în odaia lui Ghenea, intrase şi-l găsise în pat, cufundat în nişte manuale de tancuri. Ea se supărase, bineînţeles, şi-i spusese să stingă imediat lumina. Atunci Ghenea îşi desvălui mai- că-şi secretul :

— Numai să nu mă spui lui Jenea şi tatii, te rog, că au să rîdă de mine... Nu visez decît la un singur lucru, la ceva foarte mare : să am tancul meu în detaşament. îmi dau seama că un tanc Armata Roşie tot n-are să ne dea. Şi nici nu l-am lua. Ce fel de partizani am fi, dacă n-am fi singuri în stare să ne facem rost de un tanc ? Are să trebuiască deci să luăm de la nemţi. De aceea vreau să cunosc pe degete fiecare şurub, fiecare manivelă a tancurilor nemţeşti, să le cunosc şi să le deprind tot aşa de bine ca şi „emka"[1]) noastră. înţelegi la ce mă gîndesc tot timpul ? Spune-mi acuma, n"am dreptate ? Desigur că am ! Şi tu-mi spui să mă culc. Nu-i vremea acuma de dormit. Om dormi noi pe urmă... Lasă-mă, te rog, mamă, să mai citesc un ceas.

1 de automobil, (N.

— Ce i-aş fi putut răspunde ? — încheie Elena Ivanovna.

Ce puteam să-i mai spun eu cînd am văzut-o cît era de mîndră de fiul ei ? Puteam s-o mîhnesc ?...

Ghenea se întoarse tîrziu. Elena Ivanovna dormea.

— Care-ar fi azi, după părerea ta, sarcina cea mai de seamă a fiecăruia dintre comsomoliştii noştri ? — îl întrebai eu fără altă intr9ducere.Să lupte pînă la ultima picătură de sînge pentru eliberarea patriei şi pentru victorie I — răspunse Ghenea cu ochii strălucind de bucurie că mă vedea.

— Eu te întreb de îndatoririle comsomoliştilor din spatele frontului.

— Comsomoliştii din spatele frontului trebuie să lucreze din răsputeri în sectorul care li s-a încredinţai

— În sectorul tău, la şcoală, lucrezi prost, — am spus eu şi chiar în aceeaşi clipă mi-a părut rău că spusesem asta cu severitate.

Ghenea păli, apoi tot sîngele îi năvăli în obrajii încă copilăreşti de rotunzi. Ochii lui, ca şi ai lui Jenea, căpătau în clipele de mare tulburare o strălucire de otel. Buzele i se strînseră. Mai întîi nu spuse nimic, apoi rosti cu multă amărăciune :

— Credeam, tată, că mă cunoşti mai bine şi că ai mai multă încredere în mine... Adevărat că nu m-am prea ţinut de şcoală, dar pînă la examene mai sînt patru luni. îmi făcusem socoteala aşa : două luni numai cu germana şi studierea amănunţită a tuturor felurilor de motoare, iar în ultimele două am de o sută de ori timp să învăţ pentru examene. Jenea s-a pregătit în două luni ca să intre direct în anul al doilea de institut...

— Atunci' ne-am înţeles, — am spus eu, — hai să mănînci.

Ghenea îşi lipi capul de umărul meu şi, ca şi atunci cînd era copil, mi se tîngui în şoaptă :

— ...Şi aşa... din senin, ai putut crede că sînt un leneş...

Ne-am privit în ochi. E mai uşor cîteodată să te înţelegi astfel decît prin cuvinte. Am văzut atunci întîia oară că Ghenea mă întrecuse în înălţime. Avea să fie tot atît de înalt şi de svelt ca şi Evgheni...

Peste patru luni, Ghenea mi-a adus triumfător certificatul de absolvire a cursului de şoferi.

— Dar cu şcoala cum stai ?

— Ieri am dat ultimul examen.

Nu mai adăugă că trecuse în clasa zecea. Asta se înţelegea de la sine. Nici mîndria, nici sentimentul datoriei nu i-ar fi îngăduit să rămînă în urma celorlalţi.

Nemţii ameninţau Crimeia. Pe vremea aceea, „Detaşamentul nostru cu misiune specială" începu deodată să semene cu o unitate militară cu o disciplină strictă. Fiecare dintre noi simţeam că duşmanul era aproape. Fără să pierdem o clipă, trebuia să învăţăm să-l întîmpinăm cu /nai multă dîrzenie.

Institutul meu fabrica acum zi şi noapte medicamente şi explozibile pentru mine şi grenade. Războiul pătrunsese şi în combinat. Atelierele mecanice ale combinatului urmau să înceapă imediat fabricarea de aruncătoare de mine de 82 mm.

Nu era tocmai uşor să se pună urgent la punct procesul de fabricare al unei producţii cu desăvîrşire nouă şi, pe deasupra, folosind pentru aceasta numai materialele disponibile.

Evgheni şi Vetlughin rămtneau zile şi nopţi în ateliere. Mă bucurase întotdeauna marea şi bărbătească prietenie care îi lega. înfăţişarea lor exterioară era foarte deosebită, dar, în zilele acelea de dibuire, pe feţele lor şi, pînă şi în timbrul vocii lor, se ivi o trăsătură comună. Privirea lui Evgheni era puţin mai rece, mai stăruitoare. Ochii lui Gheronti Nikolaevici, căprui şi uşor bulbucaţi, ardeau cu înfrigurare, iar întreaga lui făptură, de statură potrivită, bine făcută şi foarte mobilă, arăta încordarea enormă în care trăia el tot timpul.

Şi ei îşi atinseră în cele din urmă scopul. Primele modele fură gata. În zorii unei zile de primăvară timpurie, aşa cum e deobicei primăvara în Kubanul nostru, Evgheni şi Vetlughin plecară cu o comisiune pentru încercarea noului aruncător de mine.

Aşteptam ca Evgheni să-mi telefoneze, dar în zadar... M-am, îndit atunci că încercările nu reuşiseră... M-am dus pe înserat i cazarma noastră. M-a întîmpinat Viktor Ianukevici.

— Ce se aude, Piotr Karpovici ? Să nu fi acceptat comisia modelul ?

Şi am stat aşa cu Viktor, tăcuţi amîndoi şi cufundaţi în cititul ziarelor. N-aveam chef de vorbă. Noaptea, tîrziu de tot, Evgheni şi Vetlughin sosiră în sfîrşit la cazarmă într-un camion de o tonă şi jumătate.

— Jenea şi cu mine am căzut la examen. Am căzut. Nu ne întrebaţi. Nu ne mai zgîndăriţi rana proaspătă, — repetă el de cîteva ori, surescitat şi rîzînd cu poftă. Nu-şi venise încă în fire după tot ceea ce se petrecuse şi alerga prin odaie.

M-am uitat la Jenea. Acesta îmi zîmbi numai din ochi.

— E adevărat, tată, că nereuşita noastră a fost deplină. Ascultă ce mi s-a întîmplat. Pun aruncătorul în bătaie, iau o mină şi-i dau drumul cu putere pe teavă — nimic. Deodată, mina iese, zboară vreo doi metri şi cade. Toţi s-au dat speriaţi înlături, iar mie, de ruşine, mi s-a făcut negru înaintea ochilor. Să fi scăpat ceva din vedere Gheroşa şi cu mine ? Să fi greşit, să fl încurcat ceva? Ne-am apropiat amîndoi în fugă şi am constatat că încărcasem aruncătorul cu a mină oarbă, de instrucţie. Nu-mi dau seama nici acum cum de s-a putut întîmpla una ca asta. Mai departe totul a mers strună* Minele au căzut unde trebuiau să cadă şi aruncătorul a funcţionat normal. Într-un cuvînt, comisia a declarat perfectă opera noastră. Vreau însă, tată, să-ţi mai spun şi altceva. Cînd ne întorceam de la poligon acasă, ne-am gîndit că n-avem dreptul să fim un detaşament de partizani ca oricare altul, chiar dacă n-ar fi decît faptul că printre noi sînt atîţia ingineri. Ar trebui să devenim un detaşament special de diversionişti mineri, care să arunce în aer trenuri, poduri, stăvilare şi depozite, care să mineze drumuri şi să distrugă viaducte. Ce-aţi zice despre asta ? Ce zici, Viktor ? Dar tu, tată ?

— Asta înseamnă; — răspunse Ianukevici, — că trebuie să ne apucăm iar de învăţat, că altfel ce fel de mineri o să iasă din noi ?

— Nu-mi mai recunosc tovarăşul, — rîse Vetlughin. — Ceilalţi ca ceilalţi, dar tu ai fost întotdeauna bucuros să înveţi.

— Hai, Jenea, să mergem la comitetul orăşenesc, — am propus eu. — Fiindcă e vorba de un nou aspect al detaşamentului nostru, ar trebui să căpătăm aprobarea conducerii comitetului orăşenesc de partid.

...În ultimele zile, la comitetul orăşenesc, oamenii roiau toată ziua. Veneau aici funcţionari inferiori de prin stanite, directori de întreprinderi, în care munca îşi schimbase brusc înfăţişarea. Toţi se adresau secretarului cu tot felul de chestiuni ce trebuiau rezolvate.

Mark Apkatovici ţinea tocmai atunci o consfătuire. În pauză, ne-a văzut, ne-a luat pe amîndoi de braţ şi ne-a dus într-o cămăruţă în care nu era nici telefon, nici fotolii de piele.

— Spuneţi despre ce-i vorba, — zise el. — Desigur că e o treabă urgentă dacă aţi venit amîndoi fără să vă chem.

Jenea îşi expuse în cîteva cuvinte propunerea. Mark Apkarovici se bătu cu palmele peste genunchi şi exclamă cu un glas în care nu-ţi puteai da seama dacă era ciudă sau satisfacţie :

— Ce spuneam eu ?... Sînteţi oameni învăţaţi. De aceea şi detaşamentul vostru trebuie să fie un detaşament aparte, acţio- nînd mai cu seamă ştiinţific. Asta e limpede, trebuie să deveniţi numaidecît plantatori de mine, dar astfel de plantatori, încît celelalte detaşamente să aibă ce învăţa de la voi,

Tăcu o clipă căutînd parcă să-şi amintească ceva, apoi zise :

— Am să caut să vă fac rost de vreo două locuri la cursurile centrale de mineri de la Rostov. Alegeţi pentru asta doi tovarăşi dintre cei mai nimeriţi pentru acest scop.

Stăturăm din nou, Jenea, Litvinov, Vetlughin, Ianukevici şi cu mine toată noaptea la sediul apărării antiaeriene a combinatului, „disecînd" pe fiecare dintre membrii detaşamentului rioslru. Deodată, Jenea propuse :

— Să-l trimitem pe. Kiricenko.

— Ah ! Nu mai spune, că mă sperii şi plîng ! — exclamă Vetlughin.

Am rîs cu toţii: La prima vedere, Kiricenko nu părea deloc să fie un băiat îndemînatic şi care să ştie să se descurce, aşa cum credeam noi că ar trebui să fie un miner. Foarte mare de statură, cu umeri care puteau duce un pian, încet şi neîndemî- natic, Kiricenko semăna cu un urs. Era o fire închisă şi tăcută. Cînd se întîmpla să vorbească, vorba îi era atît de tărăgănată, încît n-aveai răbdare să-l asculţi, iar vocea lui de bas tuna atît de tare, încît începeau să-ţi vîjîie urechile. Numai ochii lui de un cenuşiu deschis, ascunşi sub sprîncene negre, luminaţi de o strălucire lăuntrică, blînzi şi calmi ca ai unui copil, îi trădau sufletul. El nici nu ştia să se supere.

— În primul rind Kiricenko este tehnician, specialist în aparate de precizie, — insistă Evgheni. — De pre-ci-zie ! Nu-i asta o dovadă că are o deosebită îndemînare în mîini şi o precizie a ochiuluiJ> În al doilea rînd, reflexele lui sînt de o repeziciune rară. Priviţi numai ce face la exerciţiile de luptă corp la corp sau la mînuirea

armelor albe. Acţiunea e la ei mai iute decît gîndul. În al treilea rînd, e un executant ca nimeni altul în detaşament. În al patrulea...

— În al patrulea, — îl întrerupse Vetlughin, — cu basul lui explodează minele în mîini.

Jenea ne convinse totuşi şi Kiricenko fu trimis la Rostov să urmeze cursurile. De cîte ori nu i-am mulţumit eu mai tîrziu în gînd lui Jenea pentru această alegere! întors la detaşament, Kiricenko se dovedi un plantator de mine de neînlocuit. Avea pentru asta un simţ înnăscut ; după ce cerceta locul, îl vedeai că nu minează vreun drum, ci un tufiş oarecare. „Ce faci ?! îl întrebau miraţi tovarăşii. Ce să caute nemţii în tufişul ăsta ?" Vocea lui Kiricenko tuna cu blîndeţe: „Lunetistul lor se aşează sigur aici. N-are alt loc unde să se ascundă". Şi, ce-i drept, aşa se întîmpla. A doua zi găseam în acel loc fîşii de manta verde-cenu- şie şi frînturi dintr-o puşcă cu lunetă...

Al doilea pe care am hotărît să-l trimitem la cursurile de plantatori de mine a fost inginerul Eriomenko, un tînăr de vreo douăzeci şi opt de ani, foarte sprinten şi foarte îndemînatic. Pre- ţuiam cu toţii în el un tovarăş minunat, şi chiar un prieten. Poate că cea mai vie trăsătură a firii lui era prietenia pe care o arăta tuturora. În ochii lui albaştri şi limpezi, fiecare citea, înainte de toate, un sentiment de dragoste. Iubea oamenii, îşi iubea munca, iubea viaţa, cu un sentiment egal şi liniştit. A căzut luptînd în detaşamentul nostru. Şi acum chiar, cînd îmi amintesc de el, îmi apare imaginea unui lac albastru de munte, scăldat în razele soarelui. Tot atît de curat, de adînc şi de limpede îi era sufletul.

Eriomenko şi Kiricenko plecară aşadar la Rostov. După el mai fură trimişi nouă oameni din detaşament, dar nu la cursu- rile delà Rostov, ci la cele regionale de la Krasnodar. Restul detaşamentului nostru cu misiune specială, toti pînă la unul, pînă şi Elena Ivanovna şi Ghenea, învăţară meşteşugul de a mina de la căpitanul Grişin, plantator de mine vestit în tot Ku- banul, care ne fusese trimis de Comandamentul Armatei Roşii.

Trebuie să spunem că minunat mai preda acest căpitan Gri- şin. Lecţiile lui erau aşteptate cu nerăbdare în întregul detaşament. Mai cu seamă mă amuza Ghenea. La cursul lui Grişin, el manevra de fiecare dată astfel ca să şadă în aceeaşi bancă cu mine. înainte de a începe lecţia, el mă copleşea cu nenumărate întrebări despre tot felul de chestiuni tehnice. De la primele cuvinte ale lui Grişin, observam însă că ochii lui Ghenea, ca şi ochii unui copil care ascultă un basm fermecător, erau larg deschişi şi începeau să strălucească.

Cunoştinţele noastre în ceea ce priveşte minarea au adus fo- loase reale. Cu mult înaintea plecării noastre în regiunea pre- muntoasă, Kiricenko, Eriomenko şi cei nouă oameni care terminaseră cursurile regionale îşi găsiră întrebuinţarea ca plantatori de mine excelenţi chiar în Krasnodar, unde fură puşi să scoată încărcătura bombelor de aviaţie inamice neexplodate. În timpul acesta, incursiunile aviaţiei fasciste asupra Krasnodarului şi a împrejurimilor sporiră. Nemţii aruncau bombe cu „surprize", adică cu explozie

întîrziată, cu mecanism de ceas, cu electroni şi altele. Plantatorii noştri de mine aveau de lucru berechet.

În toiul lecţiilor căpitanul Grişin cu detaşamentul nostru, ne sosi un oaspete neaşteptat, fiul meu mijlociu, Valentin.

Ofiţer într-o unitate de şoc, rănit greu de două ori în luptele de lîngă Moscova şi Rostov, ar fi trebuit de fapt să fie demobilizat. Dar el nu-şi putea închipui că poate să trăiască în altă parte decît pe front şi acum era în drum spre Crimeia unde erau în curs lupte, crîncene.

Seara, Elena Ivanovna, transfigurată de bucurie maternă, îmi zise :

— Diseară e sărbătoare pentru noi doi. Vor fi aici toţi. Valentin, Evgheni şi Ghenea...

Am stat pînă tîrziu după miezul nopţii. Mă simţeam bine şi o căldură plăcută îmi mîngîia sufletul. Dar nu pentru că pe ferestrele deschise, odată cu mireasma de liliac, pătrundea o adiere caldă de vînt... Mă uitam la Elena Ivanovna. Era plină de duioşie şi de mîndrie de mamă. În faţa ei şedeau cei trei fii ai ei, unul şi unul. Şi nici n-ai fi putut spune care dintre ei era mai bun...

Două săptămîni după aceea, îl petreceam pe Valentin, care pleca în Crimeia. Acolo erau lupte grele. Elena Ivanovna îşi luă rămas bun de la fiul ei fără o lacrimă. Dar cînd privirile noastre se jHtilniră, simţii instinctiv nevoia să mă apropii de ea şi s-o iau de braţ...

CAPITOLUL Hi

Minunat e Kubanul primăvara ! Livezile înfloresc tumultuos, cireşii în floare întrec în splendoare perii şi caişii, dar pe toţi îi întrece frumuseţea merilor înfloriţi.

Te urci pe un dîmb şi-ţi roteşti Ochii peste merii în floare şi peste staniţele răspîndite prin verdeaţă... Deasupra staniţelor se ridică spre cer, ca nişte suliţe căzăceşti, plopii piramidali. Departe, la orizont, se ridică primele şiruri 'ale munţilor Caucazu- lui, învăluiţi în ceaţă albăstrie. Totul tremură şi freamătă în mirajul după amiezei dogoritoare. Iarba tînără a stepei răspîn- deşte mireasma ei pătrunzătoare.

*

Sau pleci cu puşca prin bălţile Kubanului. împrejur, pereţi de trestie. E linişte. Numai din cînd în cînd se aude chiar lîngă mal plescăitul unui peşte şi fîşîitul aripilor unei păsări care îşi ia zborul. Apoi tace iarăşi totul...

Am umblat mult prin lume în viaţa mea. În tinereţe, am stat la Petersbiirg. Cît am fost deportat, am lucrat ca' mecanic în Ural. M-am bătut cu albii pe Don. Cunosc Bielorusia, Ucraina, Siberia, Voîga. Dar nimic nu mi-e mai dTag decît Kubanul. De cînd atîrna asupra lui ameninţarea, Kubanul mi se făcuse şi mai drag. Pe lîngă asta mai era şi primăvară. De unde vine sentimentul acesta de grijă faţă de natura care abia se înfiripează ? Jenea îmi spunea cu tristeţe :

— Uite ce primăvară !... S-ar putea oare să lăsăm nemţilor Crimeia ?...

Şedeam cu Evgheni în biroul lui de la combinat. Mă poftise să mă consulte cu privire la nişte noi candidaţi pe care îi alesese pentru grupul clandestin de la combinat.

Grupul se recruta mai ales în vederea activităţii clandestine în combinat şi cine altul decît Jenea, care era trup şi suflet cu combinatul şi cu colectivul acestuia, ar fi fost mai potrivit să organizeze grupul ?

Jenea mă rugă apoi să ţin cu grupul un „seminar de activitate clandestină".

În ziua aceea, întregul nostru detaşament cu misiune specială fusese trimis afară din oraş. Musiacenko dirija exerciţiile de apreciere a distanţei cu ochiul, cu ajutorul unei cutii de chibrituri sau al arătătorului.

Cazarma detaşamentului fiind liberă, am convocat acolo grupul clandestin.'

La intrare stătea plantonul în uniforma apărării antiaeriene. Zărindu-l pe Evgheni, el se ridică în picioare şi, ducînd mîna la cască, raportă milităreşte:

— Tovarăşe comandant al apărării antiaeriene, la postul meu totul este în ordine.

— Kotrov e la postul lui ? — întrebă fiul meu.

— La post, Evgheni Petrovici.

Şi, din iarba înaltă de sub ferestre, se ridică Kotrov.

— Stai, stai acolo, Vanea... Nu lăsa pe nimeni să se apropie de ferestre. Iar dumneata, tovarăşe, — se adresă Evgheni plantonului, îndreaptă-i pe toţi cei care vin să intre prin depozit.

Am intrat într-o cameră mare, unul din dormitoarele detaşamentului. De-a lungul pereţilor erau aşezate vreo douăzeci de paturi cu aşternuturilc strînse milităreşte. În mijlocul camerei se afla o masă simplă, iar în jurul ei, pe scăunaşe, şedeau conducătorii grupelor clandestine.

Schimbarăm saluturile obişnuite. Discuţiile încetară şi se făcu linişte. Jenea spuse cîteva cuvinte drept introducere.

— Ei, tată, poftim, acuma-i rîndul dumitale.

— Domnilor... — începui eu.

Cei adunaţi acolo se uitară unii la alţii, zîmbind nedumeriţi.

— Da, domnilor I — am continuat eu. — Nemţii nu vă vor spune „tovarăşi" sau „cetăţeni". Pentru ei, dacă nu vor avea nevoie de ajutorul vostru, veţi fi „porcii de ruşi" sau „domni", dacă vor avea nevoie de ajutorul vostru. De aceea, cîtăva vreme nu vă mai adresaţi unul altuia cu „tovarăşe" sau „cetăţene". Păstraţi aceste cuvinte în inimă şi întrebuinţaţi atunci cînd vă adresaţi unui neamţ sau cînd vorbiţi unul cu altul, numai „domnule"...

Am vorbit destul de mult. La început m-am ocupat de legile esenţiale ale mimetismului pe care trebuie să le respecte cei care lucrează în ilegalitate. În fond, repetam ceea ce discutasem cu Evgheni.

— Aspectul exterior al ilegalistului trebuie să fie şters, obişnuit, să nu bată la ochi, — le spuneam eu. — Totul într-însul trebuie să fie cît se poate mai simplu şi mai banal. Un rnic burghez de rînd, nu prea deştept, sperios şi căruia îi e frică de autorităţi — iată idealul înfăţişării ilegalistului de rînd. Celor care au/darul de a se transforma, li se poate întîmpla să aibă nevoie să-şi schimbe cu totul

înfăţişarea. Aceasta-i o treabă grea. Trebuie să intri în noul personaj pe care îl reprezinţi, să uiţi cine ai fost ieri şi să-ţi închipui că te-ai născut din nou şi cu o înfăţişare deasemenea cu totul nouă care, ieri încă, ţi-era străină. Oricine lucrează în ilegalitate, fie că şi-a păstrat înfăţişarea, fie că şi-a schimbat-o, trebuie să fie mereu cu ochii în patru. Chiar şi atunci cînd rămîne singur în odaia lui: pereţii au şi ei ochi şi urechi. Chiar şi în somn: orice cuvînt spus din întîmplare poate duce la un fiasco. Supravegheati-vă nu numai expresia fetei, dar şi glasul, mîinile, gesturile, mersul. Nu deveniţi niciodată expansivi. Mai cu seamă cînd vă. daţi seama că sînteţi provocaţi sau cînd sînteţi de faţă la execuţii sau la batjocurile la care sînt supuşi prietenii voştri. Fiţi tari! Nici un gest, nici o privire care v-ar putea da de gol. Impasibilitatea, indiferenţa, sînt cel mai bun scut sub care vă veţi pune la adăpost, de bănuieli. În acelaşi timp, păstraţi însă în toate şi totdeauna simţul măsurii: în mo_dul cum vă prezentaţi, cum vă purtaţi, în păreri, în activitatea conspirativă. Orice „şarjare" cum spun actorii, orice exagerare într-o direcţie sau în alia. poate fi fatală...

Într-un cuvînt, ceea ce le spuneam era abecedarul mişcării clandestine. Aduceam un şir de exemple din viaţa în ilegalitate pe care o dusesem altădată în Petersburg. Veni apoi vorba despre organizarea şi tehnica muncii: întîlniri, parole, cifruri, locuinţe conspirative.

Membrii organizaţiei clandestine vor fi împărţiţi pe grupe. Numai conducătorii de grupă se vor cunoaşte între ei. .Ceilalţi nu vor cunoaşte decît pe cei cîţiva tovarăşi cu care lucrează şi, afară de aceştia, pe nimeni. Acest principiu nu trebuie considerat ca o manifestare de neîncredere din partea celor de la condu- eere. Este legea imuabilă a mişcării clandestine... Cînd va trebui să se ducă la o locuinţă conspirativă, omului nu i se va indica întotdeauna adresa exactă. I se va da o adresă intermediară, la nevoie poate două, chiar şi trei. Drept parolă îi va servi o frază de recunoaştere, un detaliu de îmbrăcăminte, sau un obiect neînsemnat care va trebui mai întîi să fie înmînat la în- tîlnire.

Tocmai voiam să dau un exemplu potrivit, cînd Evgheni răs- turnă pe masă dintr-un cornet de hîrtie o grămăjoară de ţinte mici de tapiţerie cu floarea lată.

— Iată chiar aici un mic obiect, — reluai eu, — hai să zicem ţintişoara asta. Chiar ea poate servi de obiect de recunoaştere, dacă locul întîlnirii ar trebui să fie în piaţă, la vreun magazin de fierărie, sau la un atelier de tapiţerie...

Mai stăturăm multă vreme de vorbă, lămurind detalii, sfă- tuindu-ne şi discutînd.

În zorii zilei următoare am aflat că noaptea se întîmplase la combinat un accident. Printre victime era şi organizatorul de partid al fabricii de ulei, inginerul Lîsenko, şi inginerul Ko- trov. Răniţii fuseseră transportaţi la spitalul orăşenesc nr. 3. DirectoruL fabricii de butoaie Şlîkov, viitorul conducător al grupului clandestin din combinat, care ieşise din atelier cu cîteva minute înaintea accidentului, scăpase ca prin minune...

Cercetările nu scoaseră nimic la iveală. Se presupunea că ar fi fost o diversiune la mijloc, dar vinovaţii nu fură descoperiţi,

îmi amintesc de o zi de arşiţă.

Alergam de ctieva ore prin oraş, cercetînd cum mergea confecţionarea pîslarilor, scurtelor, mănuşilor şi rucsacurilor de care avea nevoie detaşamentul şi încercînd să fac rost de podometri, de binocluri şi de busole.

Parcă înadins, toate mergeau pe dos în ziua aceea. Ni se refuzaseră binoclurile, scurtele nu erau gata, pîslarii prost tăl- puiţi... Vrînd-nevrînd, trebuia să-i bat iarăşi capul lui Mark Apkarovici. Am aflat de la el o veste neplăcută. În noaptea aceea fusese arestat la combinat tehnicianul Sviridov, acuzat de spionaj.

Il cunoşteam pe Sviridov. Venise de cîteva ori la Evgheni, pe cînd eram şi eu acolo. Într-o seară, rămăsese chiar cu noi- la masă. Era un tînăr slab şi firav, sfios, fricos şi tăcut. Evgheni, care se arăta prietenos cu el, îl socotea drept un constructor destul de bun. Cu foarte puţin timp înainte, pe cînd alcătuiam detaşamentul, ne adusesem aminte şi de el, dar, părîndu-ni-se prea plăpînd şi prăpădit, hotărîsem îndată că nici nu trebuie să-i mai discutăm candidatura.

Şi deodată vestea că Sviridov e spion german !...

La Început n-am vrut să cred.

Dar Mark Apkarovici mi-a Spus că arestatul mărturisise chiar de la primul interogator. I-ar fi fost greu să tăgăduiască. Documentele care fuseseră găsite la percheziţie nu mai lăsau nici o îndoială. La interogator ieşise la iveală eă şi tehnicianul Şus- tenko, alt lucrător de la combinat, fusese în legătură cu Sviridov în ce priveşte acţiunea lui de spionaj. Acesta însă apucase s-o şteargă şi acuma era urmărit.

Am pornit spre casă. Intîmplarea cu Sviridov nu-mi ieşea din cap. Nu-mi puteam ierta miopia cu nici un chip, mie, dragă doamne, vecbi ilegalist. Cine ştie ? Poate să fi trecut şi noi cu vederea, Evgheni şi cu mine, pe altcineva din detaşament. Sau, •¡poate încă şi mal rău, să se găsească printre viitorii oameni ai grupului clandestin un alt Sviridov. Mi se perindau mereu prin minte tovarăşi din. detaşamentul nostru şi din grupul clandestin.

În antreu mă întîmpină nevastă-mea.

— Ai un musafir, — şopti Elena Ivanovna. — Un oarecare Timoşenko, Piotr Tihonovici... poate Trofimovici, că n-am desluşit prea bine. Stă aici de o oră. Il cunoşti ? — Nu ? Nici eu. Dar ¿1, după cîte spune, ne eunoaşte de minune. Şi pe tine, şi pe mine, şi pe Jenea... Fii cu băgare de seamă cu el. — Şi Elena
Ivanovna îmi arătă din ochi uşa. — Nu-mi plaee moşul ăsta. Are ceva ciudat...

Intrai în biroul meu. Un bătrîn se ridică încet dintr-un fotoliu. Purta o haină cenuşie uzată. În mînă ţinea, un baston. Mişcările lui erau încete, lipsite de vlagă, bătrîneşti. Părul alb îi cădea pe frunte. Bătrînul părea trecut de şaizeci de ani.

— Cu ce v-aş putea fi de folos ?

Musafirul se recomandă şi, observînd, se vede că numele lui nu-mi spunea nimic, îşi reluă obosit locul în fotoliu şi mă întrebă zîmbind :

— Nu mă recunoşti, Piotr Karpovici ?

Vocea înăbuşită şi joasă mi-era cu desăvîrşire necunoscută. Mă uitai cu atenţie la faţa lui şi abia atunci recunoscui în bătrîn pe Ivan Semionovici Popov, un tînăr şi talentat inginer, prieten de-al lui Evgheni. Această prietenie îl ajutase să intre în grupul clandestin. Eram încîntat de felul cum se transformase.

Ne înţelesesem eu Ivan Semionovici că, în cazul ocupării Krasnodarului de către nemţi, el se va da drept inginer, venit nu demult din Kazan la nişte rude din Krasnodar pe care nu le-a găsit, deoarece s-au evacuat între timp, aşa că el a rămas în oraş, singur şi fără cunoştinţe.

Peste cîteva zile au venit pe la mine încă doi „bătrîni" de aceştia.

N-aş putea spune cauza izbucnirii printre membrii grupului nostru clandestin a acestei ciudate „epidemii senile". Poate să fi vorbit la „seminarul meu de ilegalitate", fără să fi vrut, mai pe larg despre cum se grimează bătrînii, sau poate că această transformare să le fi fost cea mai uşoară şi mai simplă. Pe unul din aceşti bătrîni l-am demascat îndată, făcîndu-l să redevină tînăr. Celălalt se dovedi că avea un talent desăvîrşit de a se transforma în bătrîn. Deşi deghizarea lui era mai puţin reuşită decît a lui Ivan Semionovici, Evgheni, care trecuse din întîmplare, pe la noi, a vorbit cu el vreo cinci minute, ca şi cum ar fi fost un străin. Iar cînd, îndemnat de mine, „bătrînul" îi - întinse afurisita de ţintă cu floarea lată, pe faţa lui Jenea se ivi o nedumerire atît de rhare, încît am izbucnit cu toţii în hohote de rîs.

CAPITOLUL IV

Situaţia pe front era mereu îngrijorătoare. Nemţii înaintau întruna.

Unitatea de artilerie concentrată la combinat plecă pe front. Comandantul îi trimitea în dar lui Evgheni o armă cu lunetă. Să-l fi văzut în clipa aceea pe locotenentul Ermizin ! El ridică puşca deasupra capului şi, cu vocea lui adîncă şi puternică, ca de orgă, spuse: .

— De acuma încolo, lucrul o să meargă strună ! Vezi numai Evgheni Petrovici, de-mi rezervă destule ore pentru exerciţiile de tragere. Fii sigur că tot detaşamentul cu însărcinare specială va ajunge să tragă tot atît de bine ca şi noi la şcoala de tragere. Pe taţi ti-i fac trăgători de elită.

Să ajungă „toţi" trăgători de elită, se înţelege, nu era cu putinţă. Am ales pe cei mai buni trăgători şi Ermizin a început să-i înveţe. Mic, îndesat, cu o înfăţişare flegmatică, locotenentul era un artist în meseria lui şi ştia să scoată trăgători după -•chipul şi asemănarea lui. Cu cît se pasiona Ermizin mai mult pentru munca lui, cu atît faţa lui era mai liniştită şi mai gravă. Într-una din zile se uită ţintă cu ochii lui cenuşii la Jenea şi zise:

— Evgheni Petrovici, dumneata faci o mare greşeală.

— Ce fel de greşeală ? — îl întrebă zîmbind Jenea.

— De ce să fii inginer constructor cînd natura însăşi te-a menit să fii puşcaş-lunetist ?

îmi aduc aminte de Ermizin cu recunoştinţă adîncă. A\ul-ţumită stăruinţelor lui, detaşamentului nostru nu i-au lipsit niciodată

puşcaşi-lunetişti. Cum am mai spus, Nadia Korotcva nu se mai despărţea de arma ei cu lunetă, atunci cînd mergea în vreo misiune.

În detaşament apărură pistoale automate, şi ruseşti şi nemţeşti. Toată „echipa" noastră, pînă la unul, învăţă să tragă cu ele. Ermizin ne învăţă să le desfacem şi să le montăm la loc, tot el ne arătă cu cît erau mai bune armele ruseşti decît cele nemţeşti. Automatele noastre aveau încărcătoare cu un număr mai mare de cartuşe, iar puştile aveau o tragere mai lungă.

Pe vremea aceea ştiam cu toţii, pînă şi infirmierele noastre şi Elena Ivanovna, să tragem cu pistolul automat şi cu mitraliera şi chiar cu aruncătorul de mine şi cu tunul. Nu ştiu pentru ce anume, dar femeile arătau o predilecţie deosebită pentru mitralieră. Dacă ar fi fost după éle, nici n-ar fi părăsit poligonul.

Deocamdată însă, nu aveam destule arme de foc pentru tot detaşamentul. În legătură cu aceasta, îmi amintesc de o idee strălucită care mi-a trecut prin cap într-o noapte ş: pe care i-am împărtăşit-o lui Evgheni, trezindu-l din somn. Mă gîndisem să întrebuinţăm pentru armele vechi sistem Berdan cu ţeava lisă cu care era înarmat corpul de pază al combinatului, aşa-numitele cartuşe „jigan". Cînd cartuşele au fost gata, maestrul nostru Ermizin le-a încercat. Ele străbăteau la 200 metri o scîndurică verde de un ţol şi jumătate. Ermizin bătu scîndurifia aşa cum ar fi bătut pe umăr pe cineva de care ar fi fost mulţumit şi zise :

— Bun 1 Asta înseamnă că „jiganele" merg perfect.

îmi amintesc acuma de vremea aceea şi mă cuprinde uimirea cînd mă gîndesc la nemărginita putere sufletească pe care au găsit-o în ei oamenii sovietici, atunci cînd o primejdie de moarte atîrna asupra patriei noastre ! Jenea şi prietenii lui cei mai apropiaţi munceau cîte douăzeci de ore pe zi. Aceştia aveau să alcătuiască viitorul nostru corp de comandanţi.

Studiam literatura militară şi, în chip foarte amănurţit, aceea a războaielor de partizani din trecut.

În afară de asta, am mai citit o mulţime de cărţi de vînătoare şi de sport şi o mulţime de reviste, făcînd din ele nenumărate' extrase.

Corpul nostru de comandanţi se ocupa, încă de pe vremea cînd eram la Krasnodar, cu elaborarea tacticei ofensive împotriva inamicului, de care voi vorbi mai departe, ilustrînd-o cu exemple din operaţiile noastre militare. Această tactică ofensivă, ca şi tactica defensivă de care ne am folosit, ne-a adus cele mai strălucite rezultate. Pierderile detaşamentului nostru în morţi şi răniţi au fost mult mai mici decît pierderile altor detaşamente de partizani care operau.în vecinătatea ftoastră.

În sfîrşit, aproape întregul corp de comandanţi făcea pregătire cu grupul de recunoaştere îndepărtată. Cîte n-am învăţat noi aici! Busola ajunse pentru noi un obiect tot atît de obişnuit ca şi ceasul de buzunar. Ajunserăm să cunoaştem numele a peste două sute de stele şi constelaţii, precum şi orele la care răsăreau şi apuneau noaptea pe cer. învăţasem să cunoaştem după coaja unui

copac dacă vreun om şezuse sub el, rezemîn- du-se. Frunzele' de măcieş, dacă aveau dosul mat, uşor îndoit, parcă ar fi fost mişcate de vînt, erau pentru noi o carte de vizită lăsată de cineva care trecuse nu demult pe acolo.

Piotr Petrovici Musiacenko, care ţinea „seminarul de pădure" şi conducea grupul de recunoaştere îndepărtată, îşi dădea însă foarte bine seama că nu numai noi vom fi aceia care vom urmări inamicul, dar că şi el ne va urmări pe noi. În spatele frontului, la nemţi, vom avea cîteva sute de inamici de fiecare partizan. De aceea, învăţam să ştergem cu deosebită grijă urmele noastre.

Musiacenko ne spuse într-o zi că vom trece noaptea la studiul unui „nou obiect".

Ţinut de treburi la institutul meu, întîrziasem puţin. Am intrat ca de obicei la statul major al apărării antiaeriene, unde tovarăşii şedeau ca întotdeauna împrejurul mesei ale cărei zgî- rieturi şi pete de cerneală îmi erau toate cunoscute pînă în cele mai mici amănunte. Îi cunoşteam pe fiecare aşa cum cunoşteam pe fiii mei. Ştiam pînă şi aluniţa pe care o aveau unii pe faţă, de care ochi era şpanchiu Litvinov şi cît de serios era Vetlu- ghin, cînd îşi încrunta sprîncetiele înainte de a „da drumul" bancului său obişnuit.

Şi, iată că acest Vetlughin, Gheronti Nikolaevici, se uită pătrunzător la mine şi, în loc să-mi spună bunăziua, scoase un orăcăit dezgustător.

— Cuac, cuac !

„N-are nici un haz!" m-am gîndit eu, dar bineînţeles nu m-am supărat şi m-am aşezat la locul meu obişnuit. Musia- cenko mi-a făcut semn cu capul, s-a uitat la Vetlughin şi a orăcăit şi el. Orăcăia ca o broască plină de sine care îşi închipuie că ar fi buricul pămîntului. Am înţeles că acesta era „obiectul nou" de studiu şi m-am silit să-mi ascund zîmbetul involuntar.

— Piotr Karpovici, încearcă, te rog,' şi dumneata.

Ce puteam să fac ? Cînd eram băieţandru, încercam şi cu să asmut broaştele. Mi-am plecat ochii în jos ca să nu dau de privirea fiului meu şi am început şi eu să orăcăiesc.

— Nu, Piotr Karpovici, nu-i bine ! — zise Musiacenko, făcînd un semn de deznădejde cu mîinile. — Cînd are să audă o asemenea broască, neamţul are să tragă îndată în ea cu automatul. Trebuie să orăcăieşti mai subţire şi mai prelung „cu-a-c". Ţineţi însă mintej tovarăşi, că broasca orăcăieşte aşa numai seara, în ajunul zilelor călduroase şi frumoase. Dimineaţa, orăcăitul e strident şi mai sacadat „cua", „cua"...

După aceasta, am învăţat să imităm cîrîitul ascuţit al gaiţei, ţîrîitul greierului, grohăitul mistreţului — toate sunetele pădurii şi ale stepei, care aveau să ne servească în viitor drept semnale de luptă.

Tot Piotr Petrovici ne-a vorbit despre potecile mistreţilor care ne vor ajuta să găsim în munţi apă de băut şi despre cum se poate vedea după urmele de copite dacă sînt sau nu oameni în apropiere: urma proaspătă spune că mistreţul a umblat chiar în ziua aceea pe cărare, fără să se uite în urmă...

Primăvara, Maria Ianukevici se întoarse de pe front. Slăbise de tot. Pe faţa-i mică şi vioaie, ochii, plini de ură şi severitate, aşa cum îi stau bine unui ostaş, păreau imenşi. O întîmpinarăm cu o bucurie îndoită. Ne părea bine că ni se întorsese un tovarăş şi ne bucuram şi pentru Viktor, bărbatul ei.

Seara, în cazarmă, Maria ne povesti, fără prea multe amănunte, de ce fusese trimisă la vatră.În timpul unei lupte în Crimeia, noaptea, Maria pansa în linia întîia un marinar. Cînd faci o treabă ca asta, nu mai ai cînd te uita împrejur. Deodată, marinarul se smulse de lîngă ea, se ridică în picioare făcînd cu trupul lui pavăză Măriei şi, strigînd ceva. care nu se putea înţelege în zgomotul infernal al luptei, aruncă o grenadă. Numai atunci cînd căzu şi exploda grenada, Maria îşi dădu seama că ea şi marinarul rănit erau încercuiţi de inamic.

Acoperindu-şi retragerea cu grenade, cînd căzînd, cînd ridicîndu-se, ei se tîrîră pînă la, mal. Mai departe nu mai aveau unde se retrage. Marinarului i se sleiseră cu totul puterile. Maria îl tîrî după nişte pietroaie.

Culcaţi după pietroaie, ei auzeau cum umblau nemţii pe locul unde încetase lupta.

— Ei, ce ne facem acum ? — zise printre dinţi marinarul. — Sau crezi cumva că poţi lungi noaptea să ţină o mie şi una de ore ?

— Acuşi se face ziuă, — răspunse Maria, lupfînd cu o slăbiciune pe care nu şi-o putea explica.

— Şi la ce dracu' stai aici cu mine ? Grenade nu mai avem, ca să ne putem arunca în aer. Tîrăşte-mă...

Unde era să-l mai tîrască ? Doar în mare, se gîndi Maria şi pe loc simţi cum îi reveneau calmul şi stăpînirea de sine. ^bia acum pricepu ea că se afla pe malul strîmtorii. De cealaltă parte a strîmtorii, la vreo şapte kilometri, se întindea malul Kubanului natal.

Se tîrî multă vreme, julindu-şi genunchii şi palmele, pînă găsi două scînduri potrivite. Aduse cu greutate scîndurile cu ea în faţa rănitului şi le dădu drumul pe apă. Îi scoase curearua şi legă cele două scînduri. Apoi tîrî rănitul pe ele.

— Ştii să înoţi ? — o întrebă el. — Tare eşti mică: un pui !... * — Ţine-te cu o mînă de plută, iar cu cealaltă apucă-mă de guler, — îi răspunse Maria.

— Păi, asta-i plută ? — o îngînă marinarul, scrîşnind din dinţi din cauza durerii, — zi-i mai bine crucişător.

Apa era ca gheaţa. Valurile o izbeau pe Maria în ochi, iar de frig i se încleştau dinţii.

— Arată-mi încotro să înot. Unde vine răsăritul ?

— Ţine-o aşa. Spre sud-vest, domnişoară.

— Lasă că ne socotim noi pe urmă pentru asta, numai să ne putem ţine pe apă pînă la malul celălalt, — zise Maria.

Marinarul o scutură de guler.

— De plutit pînă acolo, izbutim noi să plutim. Am să-ţi spun nişte vorbe că are să-ţi piară pofta să te îneci...

Cîtă vreme înotase şi cum înotase, nu-şi mai aducea aminte Maria. Uneori i se întuneca înaintea ochilor, îi amorţeau de frig picioarele şi se simţea atît de slăbită, încît nici nu-i mai venea să lupte împotriva oboselii.

Măria se trezi pe o targă.

— Nu fă economie de votcă. Toarnă-i în gură, în gură! — tună alături o voce cunoscută., — Toarnă în ea, nu în mirie Mă întreb, de unde atîta putere într-un pui ca ăsta ?... Nu mai ştiam ce să-i mai spun, ca s-o îmbărbătez... Dar ea înota . întruna...

■vMaria zăcu în spital peste o lună, bolnavă de pneumonie. Fusese şi rănită. Comisia medicală îi pusese pe livretul militar stampila „Scos din evidentă".

Maria ne asigura însă că se simţea cum nu se poate mai bine. A doua zi după ce se întoarse, îşi reluă lucrul obişnuit la combinat. Era telefonistă. Ziua era de serviciu la centrala telefonică a combinatului,, iar noaptea îşi urma pregătirea la detaşamentul nostru cu misiune specială.

În timpul acesta, Evgheni, Musiacenko şi cu mine — Musiacenko fusese numit de comitetul orăşenesc de partid locţiitorul meu la comanda detaşamentului — hotărîrăm ca toti viitorii partizani să-şi revizuiască cunoştinţele militare, fiecare în specialitatea lui. Tuturor infirmierelor noastre le-am propus să urmeze cursurile de gradul întîi şi al doilea ale Societăţii Ruse a Crucii Roşii.

Maria nici nu voi să audă de aşa ceva. În primul rînd era felcer militar, deci mai mare în grad decît o simplă infirmieră; în al doilea, nu mai voia să vadă în ochi nici tifon, nici vată. A treia pricină era o anumită stampilă de pe livretul ei...

Mă uitai la ea şi mă gîndii că marinarul pe care îl salvase o fi ăvînd acum desigur ce povesti. Cu siguranţă că nu dusese lipsă de răspunsuri potrivite la cuvintele lui de „îmbărbătare".

Evgheni," care o ascultă pînă la sfîrşit, îi zise, zîmbind tu blîndeţe:

— Bine, n-ai să te duci la cursurile Crucii Roşii. Dar spune-mi te rog şi mie cum să explicăm noi Nadiei Korotova că facem o excepţie pentru tine. Mi-e teamă ca nu cumva Nadia şi celelalte infirmiere să nu se simtă jignite...

Maria se înfurie. Ţinea foarte mult la Nadia. Ea îi răspunse lui Evgheni cu ochii scăpărînd de mînie:

— Ştii întotdeauna să întorci lucrurile aşa ca să iasă cum vrei tu. Bine ! Am să mă duc la cursuri!

Da, Evgheni ştia să obţină ceea ce voia. Şi tocmai din cauza asta micul nostru grup de cincizeci şi opt de oameni se dovedi să fie la spatele frontului inamic o unitate de luptă de care, vrind- nevrînd, inamicul era silit să ţină seama.

...Nemţii înaintau spre Rostov. Ne întruneam la comandamentul apărării antiaeriene mai în fiecare noapte şi cercetam cît de departe ajunsesem cu pregătirile noastre. Făcuserăm noi oare tot ce trebuia ?

Erau şi unele lipsuri. Am descoperit, de pildă, că nu toţi viitorii noştri partizani urmaseră cursul de prirn-ajutor; şi doar nu eram să fim însoţiţi numaidecît de infirmiere în toate operaţiile noastre... Am descoperit apoi că nu fuseseră confecţionate brancarde şi am început să le facem, în grabă, din doc gros din care aveam o rezervă îndestulătoare.

Am lăsat totuşi să treacă o greşeală care a şi rămas irepa-rabilă. Uitasem să prevedem un dentist. În munţi, pe vreme urîtă şi umedă, unii din noi porneau la luptă şi în recunoaştere cu dureri de dinţi îngrozitoare.

Elena Ivanovna reuşi, cu ajutorul Măriei Ianukevîci şi al Nadiei Korotova, să facă rost de un bogat asortiment de instrumente şi să strîngă o rezervă însemnată de medicamente şi pansamente. Ea parcă presimţea că va avea de deservit nu numai detaşamentul ei, dar şi toate detaşamentele de partizani vecine şi, pe lîngă asta, şi staniţele...

Munca cea mai mare şi cele mai multe griji căzură, în ul-timele săptămîni dinaintea plecării noastre, pe umerii lui Mu- siacenko şi pe ai mei. Musiacenko era locţiitorul meu, însărcinat cu aprovizionarea. Era o mare răspundere să aprovizionezi cu alimente, îmbrăcăminte, arme, instrumente şi muniţii, cincizeci şi opt de oameni, pentru un timp neprevăzut, dar care avea să fie, fără îndoială, destul de lung.

Trebuie să spun deschis că n-am fi dus la capăt această însărcinare, dacă n-am fi avut ajutorul călduros şi din toată inima al conducerii comitetului orăşenesc de partid. Mark Apka- rovici se îngrijea de toate nevoile noastre, iar Kuzmina, secretara secţiei de cadre a comitetului orăşenesc, ne făcu rost de douăsprezece şei căzăceşti şi de o mare cantitate de piele pentru cizme. Dar cea care ne-a arătat o grijă cu adevărat părintească a fost Go'.ovinskaia, prima secretară a comitetului de partid al raionului Stalin.

Golovinskaia, o femeie mărunţică şi departe de a avea o constituţie robustă, s-a purtat asemenea unui luptător curajos în timpul atacului şi n-a părăsit o clipă postul ei în ultimele zile înainte de intrarea nemţilor în Krasnodar.

Cearcăne adînci umbreau faţa ei fină >şi chinuită de griji. Cîteodată, simţind că i 'se stinge vocea de oboseală, bea repede un pahar cu apă şi apoi asculta tot atît de încordată nesfîrşitele rugăminţi ale lui Musiacenko şi ale mele. N-arii văzut niciodată la ea gestul caracteristic pe care îl fac de obicei femeile obosite, atingîndu-şi tîmplele cu degetele şi n-am auzit-o niciodată of- tînd sau cît de cît ridicînd glasul...

Avea copii, dintre care cel mai mic abia începuse să umble, dar ea găsi de-abia în ultima seară,- cu zece sau douăsprezece ore înaintea sosirii inamicului, o clipă liberă ca să-i evacueze

4*   5

1din Krasnodar. Ea însăşi plecă pe jos, alăturîndu-se, împreună cu Popov, ultimelor unităţi ale Armatei Roşii care se retrăgeau luptînd.

Vorbeam întruna de Gclovinskaia în detaşamentul nostru. Ei îi datoram în mare măsură succesele noastre, militare, deoarece datorită energiei de care dăduse dovadă dobîndiserăm multe din rezervele noastre şi nu mai aveam nevoie acuma să ne cheltuim puterile şi timpul ca să ne îngrijim de pîinea cea de toate zilele.

Ar fi fost cu neputinţă chiar numai să înşiri rezervele noastre de hrană. Aveam tot felul de grăsimi şi de conserve, crupe, făină şi chiar butoiaşe de icre tescuite. Icrele fuseseră puse deoparte pentru răniţii din Krasnodar, dar, la evacuarea oraşului, Popov dispusese să ne fie date nouă. Mai duceam cu noi sucuri de fructe, extrase concentrate în tablete şi vitamine. Elena Iva- novna se temea ca nu cumva să izbucnească scorbutul în detaşament din cauza grelelor condiţii de viaţă care ne aşteptau. Mai tîrziu, Elena Ivanovna avu într-adevăr mult de furcă cu scorbutul dar nu la noi, ci la detaşamentele vecine, ai căror partizani avură de suferit din cauza acestei boli.

Nu era însă destul că prevăzusem nevoile detaşamentului, trebuia să ne îngrijim de pe acum şi de nevoile locuitorilor sta- niţelor din apropierea taberei noastre. Odată cu venirea duşmanului, banii aveau să-şi piardă valoarea. Cu ce-am fi putut noi să plătim, să zicem, furajul cazacilor din apropiere? Cu ce fel de bani ? Am luat aşadar cu noi pentru schimb, săpun, gaz, păcură, cuie...

Dar iată că am uitat ceea ce-i mai de seamă în viaţa de campanie : tutunul... Pricina era că nu fumam nici Evgheni, nici Musiacenko şi nici eu. Şi ce greu ne-a fost să ne procurăm rnai tîr'ziu blestematul acesta de tutun care ne ieşise din minte !

Strîngerea de provizii şj păstrarea lor vreme îndelungată sînt două lucruri deosebite. Cum pot fi ferite de umezeală, de pildă trotilul,- zahărul, sarea ?... Nimeni nu clădise pentru noi magazii în munţi, aşa că trebuia să avem grijă ca toate să fie bine ambalate. Însă nu umezeala era lucrul cel mai grav. Chestiunea cea mai grea era cum să ascundem de nemţi comorile noastre.

Popov mi-a comunicat locul de destinaţie precis al detaşa-mentului nostru — „cota 521". Cinci dintre noi au plecat aşadar cu automobilul acolo, în căutare de ascunzători pentru bazele noastre de aprovizionare. Să pierzi, în spatele frontului inamic, rezervele de muniţii şi echipament, precum şi acelea de hrană, ar fi însemnat să supui întregul detaşament unei morţi chinuitoare. De aceea, locurile pentru baze erau alese numai de oameni pentru care îmi puneam şi capul şi pe care. nici o caznă nu i-ar fi făcut să dezvăluie duşmanului unde anume se găseau ascunse comorile noastre.

Evgheni, Vetlughin, Musiacenko, Ghenea şi cu mine am în-cărcat nopţi de-a rîndul camionul nostru. Ghenea ne ducea apoi pe toţi în ţinutul de la poalele munţilor. Am săpat acolo gropi, în care am clădit cu meşteşug toate aceste comori, le-am acoperit cu pămînt, pe care l-am bătătorit şi am pus pe deasupra brazde, ba în unele locuri am şi sădit tufe de măcieş.

Ciherpnti Nikolaevici Vetlughin era foarte ager şi avea un spirit analitic foarte dezvoltat. El ştia să determine dinainte semnele

exterioare care ar putea da nemţilor ideea să caute bazele tocmai acolo unde se găseau. îmi amintesc cum într-un rind, săpasem. pe jumătate o groapă, cînd deodată Vetlughin ne opri: .

— Nu merge. Locu-i minunat pentru parcat automobile şi-i un peisaj foarte frumos. Şi nu numai atîta. Alături mai este şi o rîpă cu margini care dovedesc că terenul e uscat şi nisipos Orice fruntaş neamţ, chiar dacă n-ar fi unul prea deştept, are să caute aici magazinul nostru universal.

De mult curgea sudoarea şiroaie de pe noi, dar fără să ne supărăm pe Vetlughin, am început să astupăm groapa la loc.

Nu degeaba poreclise Vetlughin bazele noastre „magazine universale". Aprovizionaserăm toate bazele astfel, încît, chiar dacă nemţii ar fi pus tnîna pe trei sferturi din baze, lăsîndu-ne numai un sfert, tot am fi putut rezista destul de multă vreme. Fiecare bază cuprindea un asortiment complet, alcătuit din toate cele trebuincioase partizanilor.

Cu toate acestea, nemţii au descoperit una din ascunzătorii«: noastre. Nici pînă azi nu ştiu cum i-au dat de urmă. Plantatorii noştri de mine aruncau întruna în aer drumurile. Garnizoanele nemţeşti au rămas cîtăva vreme lipsite de provizii, aşa că nemţii, după ce au mîncat tot ce găsiseră în stan iţele din regiunea munţilor Caucazului, cum mănîncă omizile frunzişul, au început să catite „comorile partizanilor".

Dar iată că s-a întîmplat ceva, în care nimeni din noi nu voise să creadă pînă în ultima clipă. În ziua de douăzeci şi şapte iulie, se transmise la radio comunicatul care anunţa că trupele noastre au părăsit Novocerkasskul şi Rostovul-pe-Don. Nemţii năvăleau. în vastele întinderi ale Kubanului.

Detaşamentul nostru de partizani era pînă în cele mai mici amănunte gata de luptă. Pînă în primele zile ale lui august însă, niciunul din oamenii detaşamentului nostru, cu excepţia comandamentului, nu ştia că peste cîteva zile va deveni partizan. Ei nu ştiau nimic nici atunci cînd primiră la locurile unde lucrau ordine de chemare, prin care erau repartizaţi la diferite unităţi ale Armatei Roşii din Novorossiisk. Aceste ordine de chemare fuseseră dictate de mine unui furier ai comisariatului militar al oraşului.

Familiile partizanilor noştri căpătară toate adeverinţele de care era nevoie pentru a putea primi ajutoare ca familii de soldaţi ai Armatei Roşii, cu toate că asta era mai mult o precauţie pentru a putea păstra secretul detaşamentului nostru.

Dar, afară, de aceste adeverinţe, îmi procurasem o mulţime de documente, pe care nu le înmînasem şi nici chiar nu le arătasem cuiva, pînă la ieşirea noastră din oraş. Acestea erau actele noastre de identitate de. care aveam nevoie pentru timpul cînd ne vom găsi în spatele frontului. Eu figuram ca şef al uriui detaşament de cercetări geologice care lucra la schijele planurilor pentru construirea unei fabrici de cherestea în murіţi. Evgheni era inginerul şef, Musiacenko — directorul comercial al şantierului fabricii şi aşa mai departe, fiecare după gradul şi funcţia lui.

Ultimele zile trecură ca în vis, cu toate că nici Evghen' şi nici eu nu dormiserăm de mai bine de trei zile şi trei nopţi. Asupra noastră se abătură pe neaşteptate tot felul de nenorociri personale. De cînd plecase în Crimeia, nu mai primisem nici o veste de la Valentin. Mai era oare în viaţă zvăpăiatul acela ? Azi-mîine, plecăm spre munţi şi acolo nu ne mai putem aştepta să primim scrisori... Mura, nevasta lui Evgheni, s-a îmbolnăvit. Starea ei era atît de gravă, încît nici nu putea fi vorba de plecarea ei cu detaşamentul. Noaptea, pe furiş, cu amărăciune în suflet, am scos-o din casa părintească, împreună cu Innocika, adormită şi le-am dus, într-un automobil închis, în celălalt capăt al oraşului. Aici, la o rudă îndepărtată, Mura şi fetiţa trebuiau să rărnînă pînă la reîntoarcerea noastră, pînă la victorie. Evgheni, schimbat la faţă, strînse la piept pentru ultima oară copilul lui adormit şi ieşi în fugă din casă...

În sfîrşit s-a întîmplat ceva la care nu mă putusem aştepta : o răzbise şi pe Elena Ivanovna, care pînă atunci se ţinuse bine. În ajun, alerga încă plină de energie prin oraş, căutînd să-şi procure cele de trebuinţă pentru răniţii ei şi era cea mai activă la evacuarea spitalului la care lucra. Spitalul plecă. Parcă i s-ar fi dus o parte din suflet. Niciodată pînă atunci nu-i văzusem atîta durere în ochi.

— Ce ai ? — am încercat eu s-o descos.

Ea zîmbea cu bărbăţie şi dădea din cap.

— Nimic...

Multă vreme după aceea, cînd ajunsesem în munţi, E'ena Ivanovna îşi deschise inima faţă de Evgheni şi de mine. Intrase în vorbă în ziua evacuării cu un rănit. Acesta o întrebă : „Doctore, numele dumital& de familie nu-i Ignatov ? În Crimeea am avut şi eu un comandant cu numele acesta, unul Valentin Ignatov, Am fost rănit de o schijă a minei care l-a omorît pe el..."

Elena Ivanovna avusese curajul şi puterea sufletească să ducă singură pe umerii ei întreaga povară a acestei dureri. Se gîndise că vestea morţii lui Valentin ne-ar fi putut împiedica, pe Evgheni şi pe mine, să scoatem în deplină ordine detaşamentul de partizani din oraş...

... În noaptea de şapte' spre opt august, cu douăzeci şi patru de ore înainte de plecarea noastră, am fost chemat de primul secretai al comitetului orăşenesc de partid, tovarăşul Sanin. Ere un om înalt şi spătos. Calmul pe care îl răspîndea întotdeauna în jurul lui îl simţeai şi mai mult în această noapte. Alături de Sanin stătea un tovarăş cu o înfăţişare ştearsă şi care nu-şi lua ochii de la mine.

— Cum, nu vă cunoaşteţi ? — întrebă mirat Sanin. Şi, zîmbind cu blîndeţea lui obişnuită, spuse în glumă, evitînd astfel neplăcuta etapă a primelor încercări reciproce de a ne cunoaşte unul pe altul. — Daţi-i drumul, tovarăşi. Inţelegeţi-vă chiar acum asupra chestiunii detaşamentului vostru de partizani. Unul din voi este comandantul, celălalt comisarul. Limba pe care o vorbesc bolşevicii este una şi scopul lor e şi el unic : să învingă duşmanul. Cred că vă veţi înţelege.

Besedov, aşa îl chema pe viitorul comisar, îmi plăcuse de cum îl văzusem. În familia lui, toţi erau din tată în fiu din Kuban. Era

uscăţiv şi, după cum părea, în stare să îndure multe. Să tot fi avut treizeci de ani. Faţa îi era energică şi mobilă. Privirea care arăta îndîrjire era stăruitoare. Mai avea încă o însuşire, hotărîtoare pentru un activist de partid : cunoştea minunat aproape pe toţi partizanii detaşamentului nostru. Il cunoşteau şi oamenii, deoarece era al treilea secretar al comitetului de partid al raionului Stalin, pentru munca de cadre. Afară de asta, Besednov lucrase mai demult la „Giavmargarin" ca tehnician. mTotul vorbea în favoarea lui. Dar... Evgheni şi cu mine ne obişnuisem de multă vreme să-l privim pe Vetlughin drept comisar al detaşamentului. Detaşamentul se obişnuise deasemenea cu Vetlughin şi se înţelegea foarte bine în munca comună cu el. În sfirşit, noi trccuserăm printr-o serioasă pregătire militară pe care noul nostru comisar se putea foarte bine să n-o aibă...

Dîndu-şi probabil seama de îndoielile mele, Besedrlov zise:

— Prnă la război am servit în Armaţj Roşie. Am fost comisar de unitate. Am fost concentrat în calitate de ofiţer de rezervă pentru completarea instrucţiei.

Dar n-am apucat atunci să stăm mai mult de vorbă. În cabinetul lui Satiin intrară nişte tovarăşi convocaţi pentru aceeaşi eră ea şi mine. Erau toţi comandanţi şi comisari ai detaşamentelor de partizani, care urmau să intre în acţiune în zilele următoare. Printre dînşii era şi Sidelev, eomandantul detaşamentului „Kirov", şi Baidikov, comandantul detaşamentului „Garda Roşie". Baştovoi, comandantul detaşamentului „Kaganovici", nu venise.

Aceasta nu era o consfătuire, nici o şedinţă pentru elaborarea planurilor care urmau să fie duse la îndeplinire în comun. Nu ! Secretarul comitetului orăşenesc de partid ne convocase pentru ca să ne putem spune unul altuia în prezenţa lui: Mergem la luptă împotriva duşmanului şi aici, în faţa partidului, făgăduim să nu ne părăsim unul pe altul la nevoie.

Se şi auzea zgomotul îndepărtat al canonadei care suna parcă ar fi bătut cineva în curte covoarele mari ale comitetului orăşenesc.

Sariin dădu din cap zîmbind şi arătînd spre fereastră:

— Să ne grăbim!. Dar, oricum, am întîrziat: tot ce e de preţ, toate întreprinderile care n-au fost evaeuate, le vom arunca mîine în aer.

Mă uimi liniştea lui adîncă. îmi spusei: „Iată un om care nu se îndoieşte nici o clipă de victoria noastră". Şi, ca şi cum mi-ar fi ghicit gîndul, Sanin ne învălui pe tot» în privirea lui stăruitoare:

— Tovarăşi, pe ziua de azi, asta-i tot. Cînd ne-om întîlni aici data viitoare, vom discuta cum sâ ne reconstruim oraşul.

Ne îmbrăţişă pe fiecare. Mie îmi ţinu puţin mal mult mîna într-a lui şi-mi spuse:

— Ţie îfi mai dau un sfat deosebit: caută de-ţi cruţă oamenii ! Dacă va trebui să sacrifici pe cineva, să na faci asta decît dacă sacrificiul a ajuns inevitabil. Oamenii pe care îi ai sînt oameni de valoare, ingineri, creatori... asta-i rezerva noastră de aur...

... Veni şi ultima zi, opt august. Pe cerul limpede strălucea soarele şi în grădiniţa Elenei Ivanovna, florile erau toate înflorite. Parcă k-aş ii văzut întîia oară. Nici nu le observasem pînă atunci.

Am intrat o clipă în casă la mine ca să văd dacă nu mai ră- măseseră hîrtii, însemnări sau ceva care ar fi putut duce inamicul pe urmele partizanilor noştri, ceea ce ar fi avut urmări grele pentru familiile for rămase în Krasnodar. înainte de a părăsi casa, Elena Ivanovna spălase podelele şi pusese ca de obicei flori proaspete în vasul de pe masă. Am înţeles pentru ce făcuse ea toate acestea. Pentru ca Ghenea şi cu mine, plecînd, să ducem cu noi amintirea casei noastre, a vieţii noastre paşnice, plăcute şi îmbelşugate, aşa cum fusese întotdeauna. Numai fotografiile băieţilor nu mai erau la locurile lor pe pereţi...

Ghenea şi Elena Ivanovna şi, bineînţeles, cu ei şi Dax, ple- caseră cu cîteva zile mai înainte. Evgheni şi cu mine obţinurăm cu greutate de la comisariatul militar aK oraşului repartizarea unei maşini pentru detaşamentul nostru. Combinatul rezervase pentru transportul materialului şi proviziilor noastre şase căruţe. După multe intervenţii, reuşirăm să ne procurăm încă cinci. Trotilul, grenadele, muniţiile şi echipamentul de iarnă, aşternu- turile, medicamentele şi multe altele care lipseau din bazele noastre secrete, se găseau acum în staniţa Krepostnaia. Musiacenko, care însoţise pe Ghenea în prima lui cursă, ocupase şcoala stani- ţei pentru depozitarea rezervelor noastre.

Am mai aruncat o privire prin casa noastră. În sufragerie, pe faţa de masă, zăcea o albină moartă, care rămăsese în casă cînd Elena Ivanovna închisese ferestrele înainte de plecare. Am schimbat apa din vasul cu flori, ain dat jos cu mîna albina de pe masă şi, fără să-mi întorc capul, am ieşit din casă.

La comandamentul apărării antiaeriene a combinatului, se iscase o discuţie între comandanţii detaşamentului nostru. Fiecare ar fi vrut să rămînă la combinat pînă în clipa intrării nemţilor în oraş şi să arunce în aer, cu riscul propriei sale vieţi, diferitele ansambluri ale agregatelor combinatului „Glavmarga- rin" şi uzina electrică. Discuţia durà multă vreme.

Se hotărî,, în sfîrşit, să rămînă la combinat pînă în ultimul moment numai inginerii şefi şi printre ei, desigur şi Evghefii. Detaşamentul urma să fie scos din oraş cu cîteva ore mai înainte de către mine şi Musiacenko.

Tocmai atunci trecu pe aleea principală a combinatului au- tomobilul comitetului orăşenesc. Din automobil sări, aproape din mers, Popov. Venise să se convingă personal dacă totul era gata pentru aruncarea în aer. Evgheni îl asigură că totul fusese prevăzut şi adăugă :

Dar şi noi rămînem aici cu toţii, pînă la urmă.

— .Cum aşa ?... — întrebă Mark Apkarovici, întorcîndu-se cu tot trupul şpre mine. — Dacă tovarăşii din combinat nu reuşesc să se salveze, atunci rămîi dumneata, Piotr Karpoyici, unicul comandant în tot detaşamentul ? Felicitările mele, prieteni ! Văd că v-afi şi lepădat de bunul simt [ca] de o povară de prisos.

Alcătui el însuşi echipa de dinamitare. După cîte îmi aduc aminte, din această echipă, sub conducerea lui Vetlughin, făceau parte: Safronov, Slaşciov, Litvinov, Elnikov, Verebei şi Bi- bikov.

La institutul meu erau de asemenea pregătite, în vederea aruncării în aer, mari cantităţi de explozibile. Evgheni şi Ghenea, care veniseră cu maşina detaşamentului în cursă obişnuită, sî repeziră la institut să salveze acest explozibil. Am încercat să telefonez locţiitorilor mei de la institut să-i ajute pe băieţi, dar telefonul nu mai funcţiona. Mai tîrziu am aflat că băieţii mei au salvat explozibilele, riscîndu-şi viaţa.

în vremea asta, eu alergam din nou prin oraş ca să-mi „echipez" iar partizanii. De data asta era vorba de echipa de dinamitare. Dezbătusem totul cu Vetlughin. Nu trebuia exclusă posibilitatea ca Vetlughin şi tovarăşii săi să fie siliţi, după aruncarea în aer a agregatelor fabricilor combinatului „Glavmarga- rin" să ajungă la noi trecînd înot Kubanul. Fuseserăm preveniţi că pionerii noştri vor arunca în aer podul în clipa în care nemţii se vor apropia de el.

Am ascuns o barcă lîngă malul rîului. Găsisem şi colaci de salvare pentru toţi artificierii. Le-am mai dat şi cîte un pistol.

„Ghenea făcea neîncetat cu maşina lui cursa de la combinat la halta Enem. Aici, la Enem, el descărca într-o porumbişte cartuşele, grenadele şi trotilul salvat de el şi Evgheni. Cei doi fraţi Martînenko, partizani în detaşament, păzeau neclintit, în porumbişte, muniţiile şi proviziile pe care le mai căpătaserăm în ultima zi.

Bubuitul tunurilor se apropia şi se întărea din ce în ce mai mult. Se lăsa obişnuitul amurg auriu al Kubanului nostru. Era ultima mea seară în Krasnodar. Spun acum fără ruşine că mi-era inima grea...

Noaptea, Evgheni a intrat în cazarma detaşamentului de apărare antiaeriană, a ordonat membrilor detaşamentului cu misiune specială să se încoloneze şi a părăsit cu ei combinatul. Tmi amintesc de feţele tovarăşilor. Toate erau grave şi încordate. În afară de comandanţi, nimeni nu cunoştea unde şi pentru ce pleacă. Toţi credeau că merg să lupte împotriva unei unităţi inamice debarcate şi că aveau să primească botezul focului.

Noaptea era liniştită şi luminoasă. De-a lungul aleii, frunzişul luminat de razele lunii părea de argint. Oamenii mergeau fără să schimbe o vorbă, călcînd în cadenţă pe asfalt. În zare, ca şi cum soarele nu s-ar fi culcat în acea zi, cerul era de un roş aprins ca în amurg.

— La stîn-ga ! — comandă Evgheni şi ne opri apoi în fata clădirii în care se găsea comitetul de partid al întreprinderii. Mirarea detaşamentului nu fu exprimată decît de scurtul oftat al unuia din oameni care întreba parcă : „Unde ne duc ?"

La comitetul de partid ardea o lampă de petrol cu sită incandescentă. Uzina electrică a combinatului era pe punctul să fie aruncată în aer. Sub lumina lămpii, părul des şi buclat al lui Popov cădea în inele şi sclipea cu reflexe albăstrui. El îmi făcu semn cu capul să mă aşez mai aproape. Se aşeză şi detaşamentul. Popov se ridică cu mişcarea lui obişnuită care stabilea îndată legătura cu auditoriul, se aplecă înainte şi, foarte simplu, ca şi tum ar fi vorbit unui singur om, care i-ar fi fost foarte aproape, zise :

— Tovarăşi, din acest moment nu mai sînteti „detaşamentul cu misiune specială". Sînteti cu toţii partizani. Sînteti partizanii unui detaşament puternic atît prin utilajul lui tehnic, cît şi prin pregătirea lui specială.

Se făcu linişte. Nici o mişcare. Nu se auzea decît respiraţia grăbită a oamenilor. îmi dădui seama că reuşisem să păstrăm secretul. Nu mai putea fi nici o îndoială. Nimeni pînă în această clipă, nici nu bănuise măcar de existenţa detaşamentului de partizani.

. Mark Apkarovici îşi plimbă încet privirea arzătoare de la o faţă la alta şi ne spuse că de acum încolo sarcina fiecăruia dintre noi va fi să răzbunăm poporul şi că trebuie să punem în slujba răzbunării nu numai toate puterile noastre spirituale şi fizice, dar şi toate cunoştinţele noastre, tot ce învăţasem în- universitate şi în înaltele şcoli tehnice...

El ne mai arătă că va trebui să folosim în lupta de partizani experienţa glorioşilor partizani bieloruşi care au ştiut să creeze o mişcare populară, de rezistenţă în mase, în spatele frontului ocupanţilor...

După ce tăcu cîteva clipe, urmă :

— Partizanul este însă un om pe urmele căruia calcă tot timpul moartea. El e un om pentru care inamicul a pregătit spînzurători în fiecare staniţă. Foamea, frigul, bolile, toate astea îi pîndesc întruna... Nimeni nu vă sileşte să fiţi partizani. În noaptea asta părăsesc Krasnodarul ultimile unităţi ale Armatei Roşii. Acela dintre voi care vrea, poate pleca cu aceste unităţi ca soldat. Eu îi voi strînge mîna şi-i voi spune : „Să te întorci victorios, tovarăşe drag". Este printre voi vreunul care simte că nu are destulă rezistenţă fizică ca să devină partizan ? Nu trebuie ca o ruşine nelalocul ei să vă împiedice să spuneţi asta. E mai bine să renunţaţi acum, decît să deveniţi mai tîrziu o povară pentru tovarăşii voştri. Vă dau zece minute de gîndire.

Scoase ceasul de la mînă şi-l puse în faţa lui.

Cele zece minute părură o veşnicie. Sirena apărării antiaeriene începu să urle sinistru. Avioane inamice trecură cu un zgomot tînguitor şi nu departe explodară bombe...

Mark Apkaroyici luă ceasul în mînă.

— Cele zece minute au trecut Ştiu că multe din familiile voastre rămîn pe loc. Pentru ca ele să nu aibă de pătimit, nimeni, nici mamele voastre, nici soţiile voastre nu trebuie să ştie că sînteţi partizani. De acuma încolo, sînteţi pentru toată lumea ostaşi ai Armatei Roşii. Şi acum vă voi prezenta pe comandantul detaşamentului vostru. Trebuie să uitaţi că i-aţi ştiut cîndva pronumele, numele patronimic sau numele de familie. Il cheamă

„Tătucu". Din primele zile ale războiului acest nume a fost spaima nemţilor pretutindeni şi în Eielcrusia, şi în regiunea Smolenskului, şi în Ucraina. Acest nume a fost dat acolo de către popor, atunci cînd poporul a creat puternicele detaşamente de partizani. Acest nume s-a acoperit acolo de glorie. Luaţi-l, tovarăşi ai detaşamentului „Tătucu" ca stindard de luptă al poporului răzbunător.

Mai este oare nevoie să mai arăt emoţia care mă cuprinse ? Aveam acum de justificat un nume ajuns legendar, onoarea care mi-o făcea şi încrederea pe care mi-o arăta partidul şi răspunderea pe care o aveain.

Mark Apkarovici îmi făcu un semn.

— Tovarăşe „Tătucu", vorbeşte detaşamentului dumitale !

Incordîndu-mi voinţa, mi-am stăpînit emoţia şi am început să vorbesc despre greutăţile pe care mi le înşirase tovarăşul Po- pov şi despre munca de toate zilele grea şi istovitoare a partizanului. Le-am spus că pe lîngă romantismul luptelor şi diversiunilor, trebuie să se gîndească la bătăturile sîngerînde ale mîinilor, să se gîndească că partizanii vor trebui să care pietre în spate, să taie copaci, să sape şi să sfredelească cremenea tare ca fierul, să bea apă din mlaştini puturoase şi din băltoace tulburi. Cine nu se simte în puteri, să aibă curajul să se ridice şi să plece.

întunecam într-adins culorile. Nu degeaba trecuseră prin ciur şi prin sită toţi aceşti oameni. Nimeni din ei nu s-a speriat. Trebuie să spun, făcînd o incursiune în viitor, că niciunul din ei n-a refuzat vreodată să îndeplinească vreo muncă şi n-am auzit pe vreunul să se fi plîns de ceva.

— Comisar al detaşamentului va fi tovarăşul Golubev, — zise Popov, arătînd pe Besednov şi înţelesei că, de acuma încolo, Besednov va purta noul său nume conspirativ.

Azi, cînd scriu aceste rlnduri, multe lucruri care ne răscoleau atunci pînă în adîncul sufletului, au devenit lucruri obişnuite. Nici azi nu pot însă să repet fără emoţie cuvintele *jn- răminiului partizanilor* pe care le-am rostit pentru prima oară în acea noapte.

„Eu, cetăţean al Marii Uniuni Sovietice, fiu credincios al eroicului popor sovietic jur..."

Glasul fiului meu Evgheni răsună pînă azi în inima mea :

Jur că mai curînd voi muri în lupta aprigă cu duşmanul, decît să ajungem eu, familia mea şi întregul popor sovietic, sclavi ai duşmanului mîrşav..."

Fiecare partizan rşi punea tot sufletul în cuvintele pe care le rostea. De aceea jurămîntul suna altfel în gura fiecăruia. În vocea lui Vetlughin se desluşea o voinţă de fier şi un dispreţ adine pentru trădătorii de patrie :.

„-.Dacă din pricina slăbiciunii mele, a fricii sau. a relei credinţe voi ajunge să calc acest jurămînt şi să trădez interesele poporului, atunci să mor de o moarte nedemnă, ucis de mtinile ■tovarăşilor mei."

. Fiecare întări jurămîntul iscălind. Comisarul- Golubev, palid şi încruntat, ţinea în mînă o foaie de hîrtie groasă pe care ne-am pus cu toţii iscălitura. «

Am ordonat partizanilor să treacă fiecare pe acasă pentru ca să-şi- ia rămas bun de la ai lor, să-şi ia cîte două schimburi şi să se prezinte peste trei ore la punctul fixat, de unde urma să plece detaşamentul.

În sala de întruniri a comitetului de partid care era acuma goală, ne simţeam stingheriţi, iar vocile noastre răsunau prea tare. Fără să fi fost nevoie să ne înţelegem, am coborît vocea. Rămăseserăm patru : Popov, Evgheni, Golubev şi cu mine. Po- pov ne spuse :

— Să ne amintim, tovarăşi, de recenta încercare de diversiune de la combinat... Cine ar fi putut presupune că tehnicianul Sviridov ar fi spion neamţ ?

Apoi luă din mîna lui Golubev foaia de hîrtie cu iscăliturile şi, cu un glas în care durerea se amesteca cu dezgustul, urmă :

— Dar dacă o fi şi printre aceştia un spion neamţ ?

îmi amintesc că Evgheni, întotdeauna atît de reţinut, tresări:

— Poate că trădătorii au mirosit că se formează detaşamentul şi au introdus în el un spion, — continuă Popov şi începu să citească numele oamenilor :

— Vetlughin...

— Nu ! — exclamă Jenea.

— Şi eu ştiu că nu, — rîse Mark Apkarovici. — Bibikov...

— Nu...

— Litvinov...

— Nu.

— „Nu", „nu" şi „nu"... — repetă Jenea pînă la sfîrşit.

Popov oftă, făcu foaia sul şi o înapoie comisarului, spunînd :

— E bine că-i nu... Dar dacă ar fi da ? Vezi, Jenea, de nu uita ce ne învaţă partidul cu privire la vigilentă. Conspiraţia este şi în munţi lucrul cel mai de seamă de care trebuie să aveţi grijă. Nimeni nu trebuie să ştie cine anume pune minele, cine va arunca în aer trenurile nemţeşti. Gloria, dacă veti merita-o, tot a voastră va fi.

Nu ne luarăm rămas bun de la Mark Apkarovici. Ne înţele- sesem cu el să ne ajungă din urmă în ştaniţa Krepostnaia, primul nostru popas.

— În orice caz, dacă va trebui să mă retrag pe un alt drum, iată ordinul meu : — Cui i se dă mult, i se şi cere mult. Trebuie să luptaţi astfel ca toţi oamenii cinstiţi din lumea întreagă să fie mîndri de voi. La revedere, pe curînd, tovarăşi I

Revederea aceasta n-a mai avut loc. Pe Mark Apkarovici nu **l**-am mai văzut de atunci niciodată...

CAPITOLUL V

Din ziua aceea — nouă august — viaţa noastră se schimbă deodată şi pentru totdeauna. Aş putea eu oare uita vreodată plecarea noastră din Krasnodar ?...

începea să se mijească de ziuă. întregul detaşament era adunat la combinat. Într-un colţ al cazărmii, pe care o părăseam cu

sentimentul că ne părăseam casa, erau îngrămădite rezervele pe care le mai căpătaserăm. Din fericire, în urma insistenţelor tovarăşei Golovinskaia, geniul nostru bun, obţinusem în ajun pentru detaşamentul nostru, de la directorul fabricii de esenţe naturale, o pereche de cai şi un tractor cu remorcă. Ne grăbeam acum să încărcăm în remorcă rezervele de materiale şi de hrană.

Ca şi cum ar fi fost un semnal că trebuia să ne grăbim începu să răsune, venind din partea de sud-vest a oraşului, un bubuit asurzitor. începeau să sară în aer întreprinderile. Un partizan zise cu durere :

— Fabrica asta eu am construit-o...

Nu-i răspunse nimeni. Se auzea numai huruitul motorului de la tractor. Tractorul ieşi pe poarta combinatului şi... se opri.

Oricît se străduiră cu el mecanicii noştri, inginerul Lomakin şi Pavlik Hudoerko, oricît se ciorovăiră între ei, tractorul nu se urni din loc.

În faţa noastră treceau întruna camioane într-o ordine desăvîrşită. Erau maşini militare. Era şi ăsta un semn că trebuia să ne grăbim. După ce aveau să treacă ultimele unităţi, podul peste Kuban urma să fie aruncat în aer.

Mintea îmi tecra *ca* înfrigurare. În alte împrejurări, nu mî-aş Fi amintit că omul care trecea tocmai în cirpa aceea strada, ca să intre fti casa ce se afla peste drum, puţin mai încolo de .poarta combinatului, era ¡tractoristul care ne predase în ajun remorca. Am trimis doi partizani după el.

— Dacă nu vrea, aduceţi-l cu de-a sila. N-avem timp să-l convingem sau să ne rugăm de el...

Vîntul, care bătea dinspre apus, aducea miros de pîriol. Geamurile caselor se spărgeau zăngănind din pricina exploziilor. Norii de praf care se ridicau, făceau să-l simţim scîrţîind între dinţi. Trecu şi o maşină cu răniţi.

În sfîrşit, apăru tractoristul, însoţit de Lusta şi de Konovieenko. I-am ordonat să se aşeze la volan. El e-a uitat la mine şi mi-a spus cu dojamă în glas :

— Eşti un om în vîrstă. Trebuie să mă înţelegi. Nevastă-mea e bolnavă. Cum aş putea să plec cu voi ?

— Dar cine are nevoie de tine ? — m-am răstit eu la el. — Arată băieţilor cum să umble cu tractorul tău şi... du-te unde vrei.

Faţa tractoristului înflori toată într-un zîmbet. Se aşează la volan şi zise:

— Dar parcă am refuzat ?._ Pot să vă duc chiar pînă la pod.

încurcătura aceasta cu tractorul a avut şi latura ei bună. Stînd cu toţii pe stradă, aşa fără nici o treabă, am fost fără voia noastră martorii ordinei desăvîrşite în care se retrăgeau unităţile Armatei Roşii Am văzut de asemenea, cum au sărit în aer întreprinderile din partea de vest a oraşului, potrivit planului alcătuit în ajun de către comitetul orăşenesc de partid. Clipele acelea îmi sădiră şi mai mult în suflet încrederea în puterea noastră sovietică.

Eram convins că ne vom întoarce în curînd acolo şi că ne vom întoarce învingători.

Dar nu se putea totuşi să nu te doară să treci de-a lungul caselor cunoscute cu obloanele trase. Ne uitam cu un sentiment de duioşie, nou pentru noi, la scuaruri, la pieţe, la Krasnodarul nostru, cum ne-am fi uitat la faţa unui prieten drag, în preajma unei îndelungate despărţiri.

Trecurăm cu bine podul; Evgheni se opri şi îşi întoarse faţa spre oraş. Cele dintîi raze jucăuşe ale soarelui luminau Krasnodarul. M-am uitat la fiul meu şi inima mi s-a strîns de durere, întotdeauna veselă şi prietenoasă, faţa lui se întunecase. Buzele îi erau strînse, iar pe bărbia lui ieşită puţin în afară, gropiţa adîncă ce amintea parcă urma unui glonte şi arăta hotărîre, se adîncise şi mai mult. Undeva, sub unul din multele acoperişuri luminate de soare, undeva, pe celălalt mal al Kubanului, dor-, mea la această oră a dimineţii micuţa Inna...

Fusese însă Evgheni singurul care îşi lăsase fericirea pe celălalt mal ? Musiacenko îşi întoarse şi el faţa în spre oraş şi îşi scoase şapca, ca şi cum şi-ar fi luat încă o dată rămas bun: de la nevastă şi copii. Ochii lui albaştri erau plini de amără-. ciune... Şi Eriomenko îşi lăsase nevasta şi copilul. Aproape toţi. partizanii îşi lăsaseră acolo pe cineva care le era drag...

— Să mergem, tovarăşi, — am spus eu cît am putut mai ho- tărît.

...Ajunşi la Enem, am fost întîmpinaţi de fraţii M^rtînenko care se năpustiră asupra noastră cu întrebările:

— Ce i în Krasnodar ? Au intrat nemţii în oraş ?

O oboseală cumplită ne cuprinsese. Tăceam cu toţii. Drept răspuns, răsună un uruit surd dar puternic. Pionerii noştri' aruncaseră podul în aer. Nemţii erau în Krasnodar.

— Dar unde-i Gheronti Nikolaevici, unde-i Litvinov ? — tot încercau să ne descoasă fraţii Martînenko.

Ce le puteam răspunde ? Fiecare din noi se întreba cu nelinişte : de care parte a podului distrus se aflau acum Vetlu- ghin şi ceilalţi tovarăşi ?

Şi iarăşi am ordonat detaşamentului, cît am putut mai hotărît, să pornească.cu căruţele. Noroc că veniseră toate din Krepostnaia la Enem, să încarce rezervele noastre.

Şcoala staniţei Krepostnaia era spaţioasă, curată şi luminoasă şi mi se păru că dispune de cel mai desăvîrşit confort.» Ianukevici o inspectă din ochi şi zise supărat:

— Asta a fost şcoală odată. Dar cine ştie ce are să mai fie> ea acuma, peste cîteva zile ?... Poate loc de tortură...

Dacă un om trebuia să fie doborît de împrejurările ultimelor zile, apoi aeela nu putea fi decît firavul Ianukevici care era tuberculos. Dar nici gînd de aşa ceva. Deşi mic şi slăbuţ, Vik-. tor părea acuma cel mai puternic din detaşament. Ochii mari, de culoarea plumbului, îi erau plini de ură şi hotărîre, iar buzele atît de strînse, încît, fără voie, m-am gîndit că era în stare nu numai să ia de gît pe orice neamţ, dar chiar să-şi învingă propria lui boală.

Aţipisem pe nişte paie, cînd am auzit o convorbire înăbuşită între Viktor şi nevasta lui :

— Nu te mai foi. Culcă-te şi dormi! Mîine avem de lucru, cît patru. Oricum, tot sîntem mai fericiţi decît alţii. N-am lăsat nici copii mici, nici pe altcineva în Krasnodar...

Cum a început să mijească de ziuă, ne-am trezit toţi ca la comandă

.Evgheni, Musiacenko, Eriomenko şi alţi partizani m-au uimit şi m-au şi bucurat totodată. Ei noaptea se odihniseră dar avuseseră probabil şi timp să se gîndească la multe. Pe chipurile lor se citea aceeaşi putere aspră şi de neclintit pe care o văzusem şi pe feţele soldaţilor care se retrăgeau. Se retrăgeau dar nu fuseseră înfrînţi. Cît despre necazurile pe care le aveau, fiecare şi le ascundea atît de adine în suflet, încît nicîunul din tovarăşi să nu le poată zări. începea întîia zi de lucru a detaşamentului. Se vedea de pe acum că lucrul va merge bine.

Şirul căruţelor noastre se întindea de la Krepostnaia la Enem. La controlul materialelor şi al proviziilor constatasem că ele înfăţişau o greutate considerabilă. Numai butoaiele de fier cu rezervele de combustibil cît cîntăreau ! Partizanii încărcau şi des- cărcau căruţele, înhămau şi mînau caii. Nu numai că nimeni nu se pltngea de oboseală, dar fiecare se îngrijea cu rîvnă ca nu cumva să aibă mai puţin de lucru decît ceilalţi.

Trăgeam cu coada ochiului la Ghenea. De ce să nu spun? Era într-o stare vecină cu extazu). Băiatul abia împlinise şaisprezece ani şi iată că deodată se şi văzuse transportînd cu maşina lui o bună parte din rezervele noastre.

Jenea se născuse şi crescuse în vremurile grele ale războiului civil. De aici venea poate şi firea lui închisă şi voinţa lui neclintită. Dar nici Ghenea nu fusese oropsit de soartă. Avea şi el voinţă, dar crescuse în mîngîierile pe care puterea sovietică, consolidată, le dădea din belşug copiilor ei şi Ghenea nu era închis la fire.

Ghenea avea mereu poftă să stea de vorbă cu mine, cu mai-că-sa, cu Jenea. Dar cum cei mari munceau acum de zor, păstra şi el o tăcere gravă.

Iată însă că la sfîrşitul primei noastre zile de muncă, se strică ceva la tractorul lui Pavlik Hudoerko. Să fi văzut mutra îngrijorată a lui Ghenea cînd a început „consultaţia". Ghenea nu uita că Pavlik era cu patru ani mai în vîrstă şi că de aceea se cuvenea să-i vorbească cu oarecare respect. Dar cum să respecte el pe un om care nu era în stare să repare un fleac de nimic la un tractor ?...

. Stăteam de, o parte şi urmăream cît de puternic i se lumină de fericire lui Pavlik faţa fină, fecierelnică şi delicată cînd rran- torul tractorului porni, în sfîrşit, din plin. Cu tin gest de om serios, el strinse mîna lui Ghenea şi îi ¿puse :

— Hai să fim prieteni !

„Prietenii" găsiră de cuviinţă să se vîre imediat sub tractor. Buctirrndu-mă că Ghenea îşi făcuse atît de repede un prieten în detaşament, strigai cu severitate :

— Ei, băieţi, nu cumva aţi hotărît să faceţi popas ?

 , , îndată se: repezit,ăfiecare la volanul.lui şi, zîmbindu-şi unul altuia, porniră să facă' un nou transport. -

î ... Vetlughin cu echipa lui tot nu mai sosea... Ca şi Cum s-ar ; fi înţeles ¡cu toţii pe tăcute, nimeni în detaşament nu vorbea de ei. Din

cînd în cînd însă, ba Evgheni, ba Elena Ivanovna, ba ; Musiacenko,; . ieşeau în drum, îşi puneau palma streaşină la ochi ca să se ferească de soare şi se uitau în: zare spre Kras- ■modar...

Pe înserate, cînd toate materialele şi proviziile noastre de rezervă fuseseră, transportate de la Enem la Krepostnaia, apărură, în zare, pe drum, cîţiva oameni. Detaşamentul dădu buzna pe poartă, în întîmpinarea artificierilor. Eu însă am ordonat oamenilor să intre îndată în clădirea şcolii pentru ca atunci cînd .. se vor întîlni cu prietenii, să nu atragă atenţia locuitorilor sta- niţei, iar Musiacenko şi cu mine am plecat în întîmpinarea celor care veneau.

Ne aştepta însă o dezamăgire. Oamenii aceştia nu erau artificierii noştri, ci nişte tovarăşi care ne căutau tocmai pe noi. Unul din ei îmi spuse :

—- Sîntem trimişi de comitetul de partid al raionului Stalin din Krasnodar ca să fim primiţi în detaşamentul dumneavoastră de partizani.

Am făcut un gest de nedumerire. Piolr Petrovici Musiaccn- ko m-a sprijinit şi el cu vorba :

— Cum se poate asta, tovarăşi ? M-aţi speriat! Noi nu sîntem un detaşament de partizani. Facem numai cercetări geologice.

Totuşi, noii veniţi nu ne erau necunoscuţi lui Piotr Petrovici . şi mie. Erau cu toţii membri de partid, iar trei din ei ingineri. . Nu puteam şi nici nu voiam să renunţăm la ei. Ingîndurat le spusei :

— Mi se pare totuşi că am auzit ieri vorbindu-se despre un detaşament de partizani... Oricum, Piotr Petrovici, dumneata rămîi aici cu tovarăşii, iar eu mă duc repede să aflu pe unde ai putea fi aceşti partizani.

Am vorbit pe scurt cu comisarul despre sosirea acestei „completări" atît de neaşteptate.' Golubov mi-a spus că Golovinskaia, secretarul comitetului raional, îl încunoştinţase că s-ar putea ca unii membri ai activului de partid să se alăture .detaşamentului nostru.

Comisarul întîmpină oaspeţii ca pe nişte vechi prieteni. El îi cunoştea bine de msltă vreme. Şi noi ne-am bucurat. Aveam nădejdea că-poate vreunul dintre ei să-i fi văzut pe Vetlughin şi ;pe tovarăşii lui pe pod, înainte ca podul să fi fost aruncat în aer. Dar nădejdea ne-a fost zadarnică. Podul sărise în aer jumătate de oră după trecerea tovarăşilor care veniseră la noi.Zăriseră, în clipa în care treceau podul, pe Mark ApkaroVicrşî pe Kuzmina pe drum, îndreptîndu>se pe jos,- cu ultima unitate de pioneri, spre Goreacii Kliuci. De cealaltă parte a podului era multă lume care se grăbea să plece. Aviaţia fascistă putea să apară din clipă în clipă. Ar fi fost greu să-i zăreşti în mulţime pe Vetlughin şi oamenii lui. Dar se putea prea bine întîmpla **ca** ei să vină pe jos...

Nu puteam însă rămîne la Krepostnaia ca să-i aşteptam. Plini de o nelinişte pe care căutam să o ascundem, am încărcat n doua zi în zori camionul, remorca tractorului şi căruţele şi ne-am îndreptat spre Krîmskaia Poliana, situată în regiunea de la poalele munţilor.

Lăsasem în Krepostnaia pe tovarăşul Litovcenko. Ei era omul care trebuia să asigure legătura cu acei care ar fi întîrziat şi n-ar fi plecat , din Krasnodar înainte de venirea nemţilor. Ştiam că Litovcenko va fi în stare să păstreze secretul şi că-l va- aştepta pe Vetlughin cu echipa lui şi îi va ajuta apoi să ajungă la noul nostru popas.

Era în toiul verii, Covoare verzi de iarbă deasă ni se aşterneau sub picioare. Aerul îmbălsămat era străveziu şi imaculat. Mergeam fermecaţi de frumuseţea naturii, respirînd adînc- şi simtindu-ne întineriţi.

înaintea noastră se profilau munţii. Vîrfuri ameţitoare sprijineau cerul strălucitor. Drept în faţa noastră se ridica creasta enormă a Karabctului. în dreapta era colosul Siberbaş, în stingă Sabul uriaş.

Munţii Caucaz, pe care îi cîntase Puşkin şi Lermontov şi- în care armatele ruseşti se acoperiseră altădată de glorie, se înălţau în amfiteatru în faţa ochilor noştri. Îi mai văzuserăm noi şi îi cunoşteam de mult, clar în ziua aceea ei ni se arătară întîia oară în toată măreţia lor, pentru că nici noi nu mai eram;oa- ■ menii care fuseserăm cu un an în urmă.

Evgheni mergea alături de mine. Observai că i se mişcau

— Ce tot mormăi ca un beduin care îşi face rugăciunea înaintea luptei ? — i-am spus eu rîzînd.

„Şi firea calm să strălucească vădind eterne frumuseţi",[1]), — răspunse Evgheni. — Ştiu că firea-i calmă, indiferentă şi cî- teodată potrivnică. Dar tot privesc în jurul meu şi nu pot alunga simţămîntul că aceşti coloşi sînt plini de m.îhnire, de ură şi de răzbunare...

;Drumul. îngust şerpuia după un desen capricios. Părea cîteo- dată că se isprăveşte,-atît de neprevăzute şi de în(ortochiate. îi erau cotiturile.

1') Cilat- din A. S. Puşkin. („De trec pe strada zgomotoasa") (N. r«d, torti.)

Dar după fiecare cotitură ne aştepta altă încîn- tare. Cînd o poiană scăldată în soare, cînd pădurea tristă şi întunecoasă. Iar de jur împrejur, cît cuprindeam cu ochii, munţi şi numai muriţi.

Chiar şi după ce trecuseră şase luni de cînd trăiam în mijlocul lor. cînd am ajuns să le cunoa-şte.m toate cărăruşele şi cînd munţii aceştia deveniseră casa noastră, chiar şi atunci măreţia şi frumuseţea tor veşnică ne tulbura mereu.

Venise şi întîia noapte de partizani.

Krimskaia Poliarta. Nu demult fusese aici o fabrică de che-restea- Oamenii care lucraseră la fabrică plecaseră pe front. Şi iată că acum clădirea pustie, de care nimeni nu mai avea nevoie, răsuna deodată de glasuri omeneşti. Detaşamentul de partizani care muncise toată ziua la încărcatul, descărcatul şi trierea avutului nostru, era obosit şi se pregătea de culcare. În aer plutea un msros dulceag de fum. Caii ronţăiau cu poiftă ovăz.

Armamentul şi muniţiile fură puse la o parte de celelalte lu-cruri. Am numit comandantul gărzii pentru noaptea aceea şi apoi l-am strigat pe Dax. El avusese ordin să se ţină tot drumul de Elena Ivanovna. Şi acum, încîntat, se repezi ia mine ca o săgeată.

— Culcă-te aici! — i-ara spus eu, arătînd o grămadă de armament. Dax se culcă dar urechile tui ciulite întrebau parcă : „Dar tu oside te eulci ?" L-am mîngîiat pe cap, spimîndn-i: „N-avea grijă, tot aici !" Am pus alături automatul meu P.P.D. şi, aşternîndu-mi pătura, am început să mă descalţ. În clipa aceea am auzit un mîrîit ameninţător. Dax sărise în picioare şi, mîrîînd mereu, rămase neclintit.

— Ce-i ? — am întrebat eu mirat.

— Eu stat, Musiacenko, — se auzi o voce din întuneric. — Voiam să stau lîngă dumneata, dar mă tem că n-am să pot, ou mă lasă cîinele.

Cu mare greutate am izbutit să-l conving pe Dax să-l lase pe Musiacenko lîngă armament. Cît a fost noaptea de lungă, nimeni n-a mai îndrăznit să'se apropie de noi.

- Musiacenko avea o însuşire rară. Oriunde s-ar fi aflat, ştia să facă viaţa în jurul lui plăcută. Se simţea pretutindeni ca la el acasă. Am stat de vorbă sfătuindu-ne cum să Ferim proviziile di stricăciune. Apoi Musiacenko mi-a înfoiat fînul de sub cap şi pe nesimţite am adormit.

Nu se luminase încă de ziuă cînd Dax a început iar să dea semne de nelinişte. Nu se vedea nimeni Santinelele erau la posturi, partizanii dormeau, dar prin taată înfăţişarea lui, prin mî- rîitul lui abia perceptibil, cîinele ne-dădea să înţelegem că se întîmpla ceva neobişnuit.

— E cineva strein prin apropiere, — am spus eu şi Piotr Perovici şi cu mine am început să ne încăltăm. Dax întoarse o cPipă capul spre noi, ca şi cum ne-ar fr îndemnat să ne grăbim, apoi îşi incordă din nou tot trupul, întinzîndu-se înspre drumul care se pierdea în depărtare.

Am ordonat santinelelor să fie.cn ochii. în patru, iar Musiacenko şi cu mine, luîndu-i pe Dax de curea, ne-am îndreptat spre drum. La o cotitură a drumului ne-am întins jos după nişte mărăcini.

În tăcerea prevestitoare a zorilor, cînd încă nu ciripesc păsările şi de obicei stă şi vîntuf, iată că se auzi în depărtare o tuss bătrînească, răguşită.

Dax se smulse de lîngă noi. De după cotitură, apăru o siluetă mică şi firavă. N-o slăbeam din ochi.

— Asta-i moş Ga vrii! — zise tare Musiacercko. — Ce vînt l-o fi aducînd ? 1

Acuma văzusem şi eu că era bătrîmiî. Era într-adevăr, pădurarul ta care ne dusese'odată Piotr Petrovicî, în timpul uneia din excursiile noastre de studii. ' • '

— Bună ziua, şefule! — zise moşul după ce-şi veni în fire din uimirea care-l cuprinsese. — Nu mă întreba nfmîe. A dat năpasta peste mine... Nu pot nici să vorbesc şi nici şă pltng. Şi îşi duse la piept mîirrile'care îi tremurau. — Mi se nipe inîma, nu alta...

Moşul îi spuse totuşi lui Piotr Petrovicî ee-î durea.

Ştiind că nemţii erau pe aproape şi că numai Fa bine nu se putea aştepta de la ei, bătrînul se dusese să-şi vadă singurul fecior pe care-l avea şi care locuia într-un cătun îndepărtat din mun^i, împreună cu nevastă-şa. Cînd ajunse acolo, nu-şi mai găsi băiatul acasă. Vecinii îi spuseră că plecase în -satul Tah- tumtikaeV, la socru-său, după alice. Trebuia să se întoarcă a doua zi, aşa că moşul să-l aştepte. Şi moşul a aşteptat.

Spre dimineaţă, venise noră-sa, aducînd cu ea pe feciorul lui mort.' Unităţile Armatei Roşii care părăsiseră Krasnodarul sosiseră la Tahtumukaev. Pe urma tor veni' în zbor aviaţia germană care începu să bombardeze şi să tragă cu mitralierele. O mulţime de oameni s-au prăpădit I Fusese ucis de o bombă şi un mare şef din Krasnodar, pe nume Popov.

Musiacenko şi cu mine strigarăm într-un glas :

— Care Popov ? Mark Âpkarovici ?

— Da, — zise moşul. — Era cu o femeie, o femeie din partid. Aceea-i tare rănită,

Nu ne venea să credem. La urma urmei, nora moşului putea să fi înţeles greşit numele.

— Nu, — dădu moşul din cap, — ri-a greşit. It ştia şi fata. Fusese do»r cu băietu' meu la Popov, la Krasnodar cu prilejul unei conferinţe a partidului. L-am cunoscut îşi eu pe Mark. Apkarovici'.' Mergeam''cu el la'vînatoare... : ""

— Moşul nu-i omul să vorbească fleacuri', zi'se cu glas scăzut Piotr Petrovici.

Moşul zimbi cu amărăciune:

—' Dar parcă poţi născoci o istorie că asta despre un ora ca Mark Apkarovici ? ! A iost ucis pe loc. L-au îngropat Cu mare cinste chiar acolo, ca pe un ostaş şi au tras cîtcva salve.

Am scos. detaşamentul în front. Nu puteam trage nici o salvă de adio în amintirea lui Mark Apkarovici, pentru că am fi putut atrage atenţia asupra noastră. Ne-am descoperit cu toţii şi le-am vorbit

partizanilor cum fusese creat detaşamentul nostru prin grija, dragostea, experienţa şi mintea luminată ă lui Mark Apkarovici. Am repetat cuvintele pe care le spusese şi care puteau fi luate drept testamentul lui: „Cui i se dă mult, i se şi cere mult. Trebuie să luptaţi cu duşmanul astfel încît toţi oamenii cinstiţi din lumea întreagă să fie mîndri de voi". Mă uitam cu băgare de seamă la feţele partizanilor şi citeam pe fiecare durerea sinceră, mînia şi ura împotriva inamicului.

Detaşamentul jură să răzbune moartea lui Mark Apkarovici prin moartea a sute de nemţi. Şi cuvîntul *„jur!"* repetat de trei ori răsună ca o salvă de adio.

Moş Gavriil, pădurarul, ieşi în faţa frontului şi spuse:

— Dacă cumva vreunul din voi are să aibă nevoie de adăpost sau are să trebuiască să se ducă la inamic să iscodească ceva, aduceţi-vă aminte de Moş Gavriil. Ajutaţi-mă, copii, şi pe mine, om bătrîn, să mă răfuiesc măcar oleacă cu ticăloşii de nemţi pentru băiat.

Mai tîpzi'u, oercetaşii noştri fură găzduiţi de multe ori în căsuţa moşului care se dovedi a fi un agent minunat.

...Spre seară sosirăm într-o vîlcea, de unde pornea trecătoare.) Planceskaia. o văgăună lungă şi îngustă, întinzîndu-se pe o lungime de mai mulţi kilometri. Undeva, înainte de sfîrşitul trecătorii, trebuia să găsim cărarea îngustă care ducea la „cota 521", locul de destinaţie al detaşamentului nostru.

Piotr Petrovici care era, cum am mai spus, inginer cartograf şi condusese înainte de război un grup de cercetaşi în munţi, studie multă vreme harta ce-mi fusese dată dc comandantul din Rrasnodar şi zise :

— Tătucule, trebuie să te previn că să cauţi un om în munţi după un semn pe care îl găseşti numai pe hartă,, nu-i cu mult mai uşor decît dacă ai căuta un ac în nisipul unei plaje. Dumneata şi cu mine vom găsi fără nici o îndoială semnul, dar Vet- lughin cu tovarăşii lui nu cred să. poată să nc dea de urmă.

, . Nu mai încăpea nici o discuţie. Am ordonat ca detaşamentul să se pregătească să petreacă noaptea în poiană.: înainte de răzr boi fusese şi aici o fabrică de cherestea. Am hotărît. deci să aşteptăm pe artificierii noştri.în acest loc. ' ,

A doua zi, cînd soarele era deja sus, sosiră şi ei. Detaşamen-, tul făcu roată în jurul lor.

— Ei, aţi aruncat combinatul în aer ? — întrebă Evgheni.

Vetlughin şi Litvinov tăccau. Slaşciov, cu ochii ja palmele sale, răspunse încet:

— Chiar cu inimile mele... Credeţi că mi-a fost uşor ? Instalaţia de calorifer eu am montat-o odinioară. Nopţi întregi n-a ¡ţı. dormit; controlam calculele... Dar cazănele!... Coloşi, nu alta. Prindeam cu urechea' cum funcţiona fiecare. Se oprea vreunul ?' Ştiam imediat asta după respiraţia celorlalte...

Ne venea greu să ne uităm la Slaşciov şi la ceilalţi dinamitarzi. Erau istoviţi, slăbiţi şi cu ochii întunecaţi de nesomn şi d? cîte suferiseră. Tot drumul, de la secţiile combinatului „Glavmar- garin"

pînă la Planceskaja, îl făcuseră pe jos. Izbutiseră să treacă' podul peste Kuban în ultima clipă şi fuseseră de faţă la aruncarea în aer a podului. îndată după aceea au început atacurile aeriene. La început, nu puteau merge decît noaptea, iar ziua stăteau culcaţi în'porunibişti. Alai tîrziu au mers mai uşor trecîn.d prin păduri.

Vedeam că istorisirile lor erau un chin riu numai pentru ei, dar şi pentru ascultători, aşa că am propus să se isprăvească- odată cu vorba şi să li se dea de mîncare. . .

Era acum adunat tot detaşamentul. Comisarul luă jurămîntu! partizanilor care, din diferite cauze, nu-l depuseseră pînă atunci: Elena Ivanovna, Glienea, fraţii Martînenko şi tovarăşii care ni se alăturaseră după recomandarea comitetului de partid din raionul Stalin.

Eram cu toţii oameni ai muncii organizate, obişnuiţi încă din copilărie cu disciplina şi cu anumite obligaţii. Mă temeam că viaţa neregulată şi nomadă pe care urma s-o ducem ca partizani să nu ne istovească. Trebuia deci să ne grăbim să găsim un loc pc pămîntul încălcat de duşmani şi să începem să aducem la îndeplinire sarcina care ne fusese încredinţată. Am ordonat ca toată lumea să se bărbierească şi să-şi pună în ordine îmbrăcămintea. După aceasta, Evgheni, în noua lui calitate de şef de stat riiajor, a citit, sau mai bine a spus pe dinafară, ordinul de zi pe detaşament nr. 1. Prin accst ordin de zi, partizanii au fost repartizaţi în plutoane, au fost numiţi comandanţii, cum şi grupul de recunoaştere îndepărtată. Evglieni era în acelaşi timp şi comandantul acestui grup.

Chiar în aceeaşi zi, Evgheni plecă cu grupul lui să stabilească legătura cu detaşamentele de partizani vecine. Avea ordin să sa întoarcă pe înserate, ca să asiste

la- prima adunare a
membrilor de partid
din detaşament

.Adunarea avu loc chiar în poiana în care ne aflam, într-un colţ, sub un bătrîn ulm de cîmp. Eram acum întîia oară în aceeaşi organizaţie de partid cu fiul meu...

În depărtare se vedeau culmile trandafirii ale munţilor care mai prindeau încă ultimele raze ale soarelui în amurg. Dar aici, în vale, se şi aşternuse noaptea. Greierii ţîrîiau de-ţi spărgeau urechile ; o păsărică pe care o tulburasem piuia somnoroasă în ramurile ulmului. În depărtare se' auzea nechezatul cailor noştri. Paza taberei o asigurau comsomdişlii: GJienea, Lomalrin, Pa vlik Hudoerko. Nadia Korotova, Maria lanukevici care erau plini de ifose : tînăra generaţie de bolşevici veghea asupra tovarăşilor tor mai în vîrstă. Mi-a rămas în minte pîmă îu cele mai mici amănunte adunarea aceea.

Eram douăzeci şi şase de comunişti ні detaşament. Secretai al organizaţiei de partid fu ales Safronov, iar membri în birou, comisarul Golubev şi cu mine.

Vladimir Nakolaevki Safronov avea pe atunci peste patruzeci de ani. Aproape tot -deiaşameatul îl cunoştea foarte bine deoarece era şeful centralei electrice de iermoficare a combinatului. Avusesem şi eu timpul şi-l cunosc. M-a uimit din prima zi. înalt, masiv şi încet la vorbă, era bolnav de inimă, suferea şi de pleurrtă, iar pe deasupra era încărcat şi cu o muncă de răspundere. Cu toate acestea, reuşise să ia parte la instrucţia detaşamentului cu misiune specială în rîn<! cu tineretul. Nu era niciodată abătut şi nici nu ţinea seama de bolile lui. Părea foarte deschis, dar sinceritatea aceasta era însoţită de-o principialitate şi o obiectivitate de nezdruncinat. Se pricepea să mustre un tovarăş vinovat îa- tr-un mod atît de spiritual' şi de delicat, încît acestuia nu-i ră- mînea decît să-i pară rău de greşeala pe care o făcuse. Nici nu ne-am fî putut dori un secretar de partid mai bun.

La adunarea aceasta, Evgheni povesti impresia pe care i-o făcuseră la prima întîlnire detaşamentele de partizani vecine. Această impresie nu era din cele mai îmbucurătoare... Lui Evgheni i se păru că vecinii noştri nu se îngrijiseră nici de provizii şi nici de hrana „spirituală". N-aveau aparate de radio recepţie, n-aveau nici rezerve de raiedicamente, n-aveau nici un medic...

Safronov îl întrerupse, adresîndu-se lui Musiacenko:

— Avem rezerve suficiente de hîrtie ? Am putea difuza comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii ?

— Hîrtia ajunge, — răspunse Piotr Petrovici.

— Ajunge ? — repetă Safronov. — La ce ajunge ? Dumneati cu Tătueu aveţi de gîud poate să scoateţi un ziar ?

— Chiar aşa, — răspunse imperturbabil Piotr Petrovici. — Avem şi un şapirograf.

— Nu cumva aveţi şi o maşină de cusut ? .

— Ba avem una...

Cît au rîs ei de Musiacenko şi de mine din cauza acestei maşini de cusut şi ce servicii ne-a adus această maşină voi spune mai tîrziu.

Safronov primise cuvintele răposatului nostru tovarăş Popov ca pe o îndrumare: „Cui se dă mult, i se şi cere mult". Detaşamentul nostru trebuia să ţină legături de ordin cultural cu detaşamentele vecine. Dar aceasta n-ar fi destul. Noi trebuia să consumăm proviziile cu mare economie încît, la nevoie, să le putem ajuta şi lor.

Am stabilit tot atunci raţiile noastre. Ele erau aceleaşi ca şi raţiile reglementare ale soldaţilor Armatei Roşii. Apoi ăm adoptat şi regulamentul serviciului interior al Armatei Roşii.

CAPITOLUL VI

Defileul nu era un loc. tocmai prietenos. Cîtâ vreme fuseserăm ocupaţi în poiană cu încărcarea rezervelor noastre în căruţe, soarele darnic se jucase în iarba plină de rouă, aici însă dăinuia încă semiobscuritatea dinaintea revărsatului zorilor şi trebuia să ridici capul sus de tot ca să zăreşti lumina zilei. Dar şi aici zvîcnes viaţa. Printre pietrele gigantice înverzeau tufişuri, iar tulpini'e subţiri ale arborilor se înălţau înspre lumină.

Drumul spre-cota noastră ducea pe un urcuş abrupt şi pietruit care cotea din defileu la dreapta. Era greu să vezi de unde în-cepea drumul. Natura ascunsese ea însăşi cu un tufiş şi cîţiva copăcei, cotitura care dădea în defileu. Chiar şi către sfîrşitul şederii noastre în munţi se mai întîmpla ca partizanii să treacă de „poarta" asta care ducea la reşedinţa noastră. Ce-î drept, mai tîrziu am mascat chiar noi cu grijă locul.

Cînd şi cine să fi făcut drumul acesta pietruit ? Cei care îl făcuseră, fuseseră desigur oameni aspri, puternici şi înţelepţi. Drumul trecea pe sub stînci abrupte şi făcea curbe îndrăzneţe. Dar nu era primejdie ca stîncile să se surpe şi chiar şi camionul lui Ghenea putea trece lesne pe la cotituri.

Peste tot numai munţi. Culmile lor semănau cu crestele în-cremenite ale unor valuri gigantice. Ici se înălţau cu vîrfurile pleşuve spre cer, colo străluceau la soare cu verdele mîndru al păşunilor. Cu cît înaintam, cu atît mai înalţi şi mai abrupţi se ridicau munţii la orizont.

Drumul se întindea de-a lungul rîului Afips. Rîul şerpuia cu cotituri capricioase şi complicate. Pe alocuri, descria cercuri aproape închise, apoi, deodată, se întorcea înapoi şi din nou şerpuia şi se învîrtea parcă n-ar fi putut curge drept nici măcar o sută de metri. Apa curgea într-o horbotă de spumă aibă prin albia de pietre colorate. Pietrele se întrevedeau prin apa limpede, chihlimbarie în razele soarelui. Nu era onr căre să nu se minuneze de toate aceste frumuseţi...

Noi însă blestemam toate aceste riuri minunate de munte. Furăm siliţi să trecem de două ori Afipsul prin vad şi de opt ori alt rîu care nu purta nici un nume. Lunecam pe pietre, ne loveam În tot pasul de cioate ascuţite şi ne prăbuşeam pe neaşteptate în viitoare.

■ ■ ' ■ ■ ■ . :

Dealtfel, pînă la urmă am înţeles că vina nu era a rîurilor, ci a noastră. Omul care cu multe generaţii în urmă croise drumul acesta îl

adusese întotdeauna pe unde erau bancuri de nisip atunci cînd avea să-l treacă peste riuri. Pe alocuri mai rămăseseră urme din zidăria capetelor de pod. La bancuri apă abia dacă acoperea pietrele şi nu trecea mai sus de glezne: Camionul liii Glienea şi tractorul lui Pavlik Hudoerko nu se împotmoliră niti măcar o singură dată. Căruţele noastre huruiau pe pietrele roase de ape, trecînd şi ele cu bine. Caii puneau piciorul cu încredere pe pietrele rotunde şi lunecoase. Cît despre noi, asudaţi şi arşi de soarele de munte, eram ca vai de capul nostru şi stîrneam ri- sul. Mergeam tăcuţi...

Către sfîrşitul zilei, am dat într-o poiană mare şi minunată. Pe undeva, în apropiere, trebuia să fie cota 521, viitoarea noastră tabără, căminul nostru, fortăreala noastră de partizani în mun!i.

îndată după adunarea de partid, Evgheni plecase din Plan-ceskaia în căutarea acestei cote. în aşteptarea lui, ne petrecurăm vremea cîrpindu-ne hainele care.se uzaseră foarte tare şi punînd la umbră unele provizii care se alterează uşor.

Spre seară, am aprins un foc de vreascuri. În jurul focului se strînsese aproape tot detaşamentul, afară bineînţeles de santinele. Glienea îi spunea ceva, foarte agitat, lui Pavlik Hudoerko. Femeile vorbeau de-ale lor. Viktor Ianukevici căuta cu înflăcărare să dovedească ceva lui Eriomenko. Tontă poiana.răsuna de vocile noastre.

întins în iarbă şi cu mîinile sub cap, Piotr Petrovici începj. şă cînte, Glasul lui, curat şi puternic, era repetat.de ecoul munţilor.

*Kuban, tu ţarc noastră d'agâ, Fala colhozurilor noastre, Cu ape limpezi pe cimpia largă. Hălăduicşh în zările albastre...*Cîntecul le era drag partizanilor. Era.un cintee de.-al .tor, de acasă, şi le mergea la inimă. Detaşamentul reluă melodia şi, dacă .nu. .tşti: se puţeau mîndri cu o voce ca a lui Musiacenko, senţi- rnentul carş îi :făoea să cînte era acelaşi:

. Dacă duşmanul se. va-ncu;neta
Să se ivească la hotare, ■ .Noi- loţi ca unul vom sări în şa Şi vom lupta curnverşunarc...

Evgheni se întoarse în zori. Găsise cota noastră. Era un loc departe de mlaştini, înconjurat de pădure; avea izvoare.

Pimineaţa am pornit din nou la drum. Umblam, acum unul în urma celuilalt, în şir indian, aşa cum ne învăţase Musiacenko la „seminarele dc pădure". Locul drumului de pînă acum îl luase o potecă îngustă care mergea prin pădurea deasă şi întunecoasă. .Am dat de albia secată a unui rîu şi am cotit imediat la stînga. După ce am urcat trei suişuri abrupte, am ajuns, în sfîrşit, într-o poiană largă şi întinsă.

La dreapta, se ridica crcasta înaltă a unui munte pe care era . aproape cu neputinţă să te caţări. Povîrnişul din stînga era adînc şi prăpăstios. Nu puteai coborî decît cu frînghia. Lîngă prăpastie era un izvor.

După ce ne aduse aici, Evglieni se spălase, mîncase şi plecase iar să cerceteze împrejurimile taberei. Am început chiar în

aceeaşi zi să ne instalăm în „cetatea" noastră. Am întins corturile şi am stabilit locurile pentru bucătărie, popotă şi postul de prim ajutor.

Locul era într-adevăr foarte pitoresc şi plăcu tuturor.

Cele patru plutoane se luară pe tăcute la întrecere. Fiecare din ele voia să-şi amenajeze locuinţa cît mai îngrijit, s-o facă cît mai plăcută şi mai comodă cu putinţă.

În plutonul întîi fuseseră aleşi cei mai buni trăgători: lunctiştii, pistolarii, mitraliorii şi chiar artileriştii. Pentru aceştia din urină le lipseau deocamdată tunurile dar nădăjduiam să ni le procurăm. Comandant al plutonului întîi era Vikţor Ianukevici. În ' plutonul al doilea itilniu plantatorii de mine, pionerii, transmisio- niştii şi armurierii. Comandă o avea Vetlughin. Al treilea era • plutonul de puşcaşi, comandat de Safronov. Serviciul de intendenţă.şi serviciul sanitar făceau parte din plutonul al patrulea, b▌ cărui comandant — mai e nevoie să spun? — era Musiacenko. Grupa dc recunoaştere îndepărtată, alcătuită din partizanii cei mai dibaci, mai curajoşi şi mai cu sînge rece, alcătuia o subunitate separată.

Soarele apusese după munfi. Culorile păleau. Se simţea răcoarea din defileu. Pe cer clipiră cele dintîi stele. ' Era frumos pe aici şi în jurul nostru părea să plutească ceva ' misterios. Santinelele stăteau nemişcate, conturate parcă pe ce- ral întunecat. În această atmosferă romantică, detaşamentul se încolona în poiană. Cuvîntare'a pe care am tinut-o era însă departe de a fi romantică:

— Ordon tuturor partizanilor ca, începînd de mîine, pentru păstrarea igienii, să se tundă, iar femeile să-şi scurteze părul. Toţi, fără excepţie, trebuie să-şi cureţe zilnic îmbrăcămintea şi încălţămintea. Înainte de a porni la luptă sau în recunoaştere îndepărtată fiecare să se primenească, căci nimeni nu ştie unde îl paşte glontele inamic. De cînd lumea, trupul ca şi sufletul luptătorului rus au fost curate. Detaşamentul are destul săpun. Ordon fiecărui partizan să-şi spele cu grijă atît rufăria _de corp cît şi cea de pat...

În front cineva chicoti pe un ton subţirel. Mă făcui că nu observ acest lucru, gîndindu-mă că şi fără intervenţia mea comisarul va şti să pună la locul lui pe acest „glumeţ"... Dimineaţa aflai care era acela care rîsese.

Disciplina detaşamentului nu era încă consolidată. De aceea comisarul, Safronov şi cu mine ne hotărîrăm să urmărim chiar noi înşine la început felul în care se executau ordinele şi dispoziţiile. În zori, am inspectat santinelele. M-am apropiat de una din ele. Omul stătea zgribulit şi trist, îmbrăcat într-un pardesiu de stofă şi cu nasul ascuns în gulerul ridicat. Cei dela „Glavmar- garin" — fostul detaşament cu misiune specială — căpătaseră încă din Krasnodar haine vătuite şi, în afară de asta, îşi însuşiseră o ţinută corespunzătoare. Nici unul din ei nu şi-ar fi permis să stea de santinelă încovoiat. Mă apropiai şi văzui că lucrurile stăteau- asa cum bănuisem. Santinela era chiar unul dintre acei care se alăturaseră detaşamentului în ziua retragerii noastre din Krasnodar. După cîte îmi amintesc, era un inginer. Cravata, prinsă de gulerul care fusese odată alb, atîrna într-o parte. Cu toate că abia se crăpase de ziuă, se putea vedea pe guler o dungă groasă de murdărie.

— După ce ieşi din gardă, — îi zisei eu, — bărbiereşte-te şi schimbă-ţi repede cămaşa !

— îmi dai dumneata una ? Sau poate trebuie să mă reped pînă la Krasnodar, la vreun magazin universal să-mi aduc una ? — îmi răspunse santineîa chicotind cu voce subţire de tenor.

îmi dădui seama că aveam în faţa mea un „civil în carne şi oase" şi-i răspunsei cu blîndeţe:

— Vei lua chiar azi cunoştinţă de regulamentul serviciului interior al Armatei Roşii. Nu poţi vorbi în felul acesta cu comandantul dumitale. Iar după ce vei ieşi din gardă, să-ţi speli numai- decît cămaşa.

— Nu-s spălătoreasă, — se înfurie santinela. — Ce fac cele şase femei drn detaşament? Doar n-am venit aici să ne ferche-zuim, ci să batem pe nemţi!

îmi amintesc că îmi năvăli tot sîngele în obraz. .Ştiam însă să-mi păstrez calmul şi răspunsei cu indiferentă :

— Vorbeşte cu femeile. Poate că vor găsi o clipă liberă ca să te cureţe. Cel mai bine ar ti să vorbeşti cu Maria Ianukevici...

[1]La discuţia aceasta fuseseră de faţă comisarul şi Safronov. Puţin după aceea o văzui pe Maria venind în fugă spre cortul unde era organizaţia de partid. În urma ei venea nenorocitul de tenor. Era plouat. Avea aerul aiurit al unui boxer în clipa cnocau- tului.

Maria ţinea morţiş... ca să fie exclus imediat din partid 1

Faţa mare şi rotundă a lui Safronov exprima în aparenţă cea mai sinceră părere de rău. În ochii lui albaştri şi limpezi scîn- teia însă un rîs reţinut.

— Şi trebuie să-l dăm afară chiar pe loc? Mare bucluc I — spuse el oftînd. — Dar cum să vină tovarăşul în halul acesta de murdărie la o şedinţă de partid ?...

Fără să se grăbească, Safronov îşi suflecă mînecile, seoase din rucsacul lui o bucată de săpun şi zise tenorului:

— Scoate-ţi cămaşa, tovarăşe. Ţi-o spăl eu. În timp ce se usucă la soare, ia o lecţie de la Maria. Îţi va fi de mare folos. Maria cunoaşte bine regulamentul Armatei -Roşii. Are să te înveţe cum să-ţi îngrijeşti arma. Trage măi bine decît mine. Mai ales cu mitraliera...

În vremea aceasta, inginerul schimba feţe-feţe.

Comisarul convoca şediriţa chiar pentru aceeaşi seară, .după cină. El vorbi-cu înflăcărare şi ou adevărat din toată inima de?-- pTe sentimentul" de camaraderie, şi despre disciplină, şi apoi despre greutatea muncii fizice care jie aşteaptă pe toţi în detaşament. La sfîrşjt, comisarul puse acecaşi întrebare pe care o pusese partizanilor Mark Apkarovici şi cu mine, în noaptea aceea neuitată, înaintea plecării noastre din Krasnodar..

— Vă pare poate rău unora dintre voi că sînteţi partizani ? Nu-i încă prea tîrziu s-o spuneţi. Vom găsi noi cum să trimitem acasă, prin munţi, pe oricare din voi care ar dori acest lucru.

Nu, nimeni nu voia să plece. Tovarăşul care greşise faţă de mine şi de Maria găsi destul curaj ca să-şi facă autocritica în fa ţa întregului detaşament. Spre onoarea detaşamentului, trebuie să spun că nimeni n-a mai adus vreodată vorba despre această întîmplare

comică. Inginerul se dovedi mai tîrziu şi bun trăgător şi un om căruia îi plăcea rînduiala şi curăţenia.

În staniţa Smolenskaia se stabilise o mică garnizoană nemţească. Evgheni îi văzuse pe nemţi umblînd pe uliţă dezbrăcaţi numai în chiloţi.

Un cazac din staniţi pe care Jenea îl cunoştea şi la care se furişa noaptea prin grădinile de zarzavat îi spuse că nemţii încercau să se pună bine cu oamenii din staniţă. Dar zvonul că fasciştii ar fi împuşcînd Ia Krasnodar chiar. şi copiii, ajunsese pîriă în Smolcnskaia şi oamenii şe ţineau de o parte, Mulţi cazaci, căutau să ascundă arme.

Inapoindu-se în tabără, Jenca înlîlnise în drum un brigadier silvic. Din vorbă în vorbă, Jenea află că omul trăia' de doisprezece ani prin locurile acelea şi că le ştia pe degete.

Evgheni îl.întrebă despre drum. Brigadierul înşiră cu precizie : „tecei, erici, hmcreci". Lui Evgheni nu-i prea plăceau călău-- zele, dar ^simţind că brigadierul era. un etnograf pătimaş, iiotâi i să se folosească de el.

Brigadierul vorbi mai întîi de cîteva izvoare şi poteci dc mistreţi din împrejurimile taberei pe care Evgheni nu le cunoştf-i încă. Jenea află acum unde erau vadurile Afipsului şi începu încetul cu încetul să se descurce în denumirile locale.

În drumul spre locul unde avea să fie tabăra. noastră, întîlnisem o mulţime de pîrîiaşe şi de rîulcţe seente care aveau apă numai iarna şi primăvara. Ele izvorau din vîrfurile munţilor şi şerpuiau şi se încrucişau ca o pînză de păianjen.

De obicci, albiile rîurilor erau foarte adînci şi vorbisem încă de pe atunci cu Evgheni ca erau bune de ascunzători.

Albiile acestea se numesc „erici". * „Hmcreci!" erau.tufişuri sau petece de pădure tînără, în ¡iirul cărora se întindea pădurea bătrînă. Ele nu se îniîinesc prea de?, dar sînt locuri minunate pentru pîndă. Hotărîrăm să avem în vedere .acest lucru.

Dar ce erau „tecei", Evgheni nu izbuti să lămurească prea bine. Călăuza spunea "„tecei", uneori locurilor unde sc îngustau pîrîiaşele, iar altădată la „erici" uscate.

Dar mai cu seamă altceva îl interesase pe Evgheni şi anume cum sc. orientau bătrînii din partea locului cînd voiau să ajungă pînă la pustietatea noastră. Acum ştia şi asta. Cu toate că brigadierul vorbea întruna de „erici", „hmercci" şi „tecei", el nu se încurca niciodată în labirintul lor şi se orienta ziua diipă virful munţilor, iar noaptea după stele. Bătrînii din partea locului nu întrebuinţau nici hărţi, nici busole.

Evgheni mă încredinţă că dacă avem să rămînem mai departe în locurile acelea, într-o lună el are să ajungă să se orientez;: tot alît de bine ca şi vechii brigadieri silvici.

— Într-un cuvînt, am mai aflat ceva, — spuse Evgheni cu un zîmbet blînd. — Am aflat ceva ! În curîrid vom începe să acţionăm. Nici eu nici dumneata n-am ţinut scama de un lucru şi anunţe cît de mult o să ne ajute locuitorii din slaniţe şi cîţi prieteni activi avem printre ei, oameni care nu aşteaptă decît să: ne sară în ajutor. Nu mai

vorbcsc dc tineret. Nu numai că yorv.sa intre toţi în detaşament, dar cer să li se dea de lucru imediat!
Dar şi în fcei băfrîni şi în căiăcioaicele tinere a îriceput să vor- liească duhul strămoşilor zapóröjenf. Nu, nu ajung nemţii,, nu ajung Să-i îngenuncheze pe cei ain Kuban ! Putem fi siguri că după primele noastre operaţiuni, vom avea în toate stanţele agenţi informatori.

Avea dreptate Evgheni cînd susţinea că cel mai de seamă lu- cru era recunoaşterea obiectivului. Mă gîndii că, într-adevăr, ori- cît de neînsemnată ar fi o operaţie, trebuie, înainte de toate, ca ea să fie precedată de cea mai amănunţită recunoaştere.
■ Chiar dacă ar fi nevoie ca recunoaşterile în vederea unor diversiuni plănuite să dureze timp de cîteva zile, nu s-ar putea trcce la executarea operaţiei, pînă ce nu va fi studiată mai dinainte fiecare cărăruşă, fiecare adîncitură a terenului, fiecare şer- puitură a reţelelor de sîrmă ghimpată, dispozitivul cuiburilor de mitraliere, numărul forţelor inamice ale garnizoanei, cum şi programul ei zilnjc. Cercetaşii vor avea sarcina să facă însemnări y.ilnice amănunţite despre observaţiile lor, însemnări care vor fi controlate prin indicaţiile agenţilor noştri informatori. Şi atunci, diversioniştii noştri, plantatorii noştri de mine nu vor avea de- cît să vină la punctul de operaţie determinat, ca la ei acasă, unde cunosc fiecare colţişor, fiecare scîndurică a podelii şi unde nu sînt şi nici nu pot fi lucruri neprevăzute. Numai aşa vom fi în stare să batem fără ţj'eş pe nemţi, distrugîndu-i cu cît mai puţine pierderi pentru noi...

La punctul din defileu unde începea drumul care ducea la ta- băra noastră, stăteau în permanenţă două santinele ascunse în tufişuri. Ele vegheau ca nici un străin să nu calce drumul „nostru" şi îl camuflau cu grijă. Nu uitam avertismentul comitetului orăşenesc de partid : înainte de toate păstrarea celui mai de- săvîrşit secret!

Nici nu apucase bine detaşamentul să se instaleze, cînd, cinci zile după plecarea noastră din Krasnodar, una din santinelele postate în defileu a venit fuga la mine :

— Tovarăşe comandant, cîţiva călăreţi au intrat în defileu !

Safronov, comisarul şi Evgheni m-au rugat să nu cobor, iar Evgheni şi comisarul au plecat să vadă ce-ar putea să fie.

Călăreţii erau oameni de legătură trimişi de statul major al grupului de detaşamente de

p^rtifani, cu ordinul să mă prezint la statul major. Aveam mult de lucru la detaşament, dar ordinul trebuia executat. Am plecat odată cu Evgheni. însoţit de doi cercetaşi, el se îndreptă către sud, spre Novorossiisk, pe cînd eu luai drumul spre statul major, în creierii munţilor

.Şefii titulari nu sosiseră încă la statul major. Atribuţiile de şef de stat major erau. îndeplinite provizoriu de către Baştovoi, comandantul detaşamentului de partizani al comitetului raional Kaganovici din Krasnodar. Mai tîrziu, detaşamentul lui Baştovoi îe ilustră prin multe fapte vitejeşti, dar pe vremea aceea, numărul inamicilor omorîţi pe care l-ar fi putut arăta era acelaşi ca _şi al nostru : nici unul. De cînd părăsisem Krasnodărul, nemţii abia avuseseră vreme să se ivească prin staniţele de la poalele munţilor.. Nravea nici un. rost să alarmăm micile lor unităţi. Ar fi însemnat să dezvăluim înainte de vreme zona unde se găseau partizanii şi forţele de care aceştia dispuneau.

Cu toate acestea, la statul major am fost întîmpinat cu o întrehare ironică.

— Ia spune, proslăvite Tătuc, cîţi friţi ai nimicit pînă acum ?

Nu mă. chemaseră să mă mustre. Mi se spunea că situaţia de pe front era grea. Nemţii presau în direcţia Baku şi Tiiapse. Care erau principalele lor forţe şi unde se aflau ele în momentul acela,, nu ştia deocamdată nimeni. Sarcina partizanilor era să închidă în clipa hotărîtoare trecătorile munţilor în spre Marea Neagră.

M-am întors la detaşamentul nostru dîndu-mi bine seama de întreaga însemnătate a acestei însărcinări şi de toate greutăţile legate de executarea ei. Evgheni nu se întorsese încă dar prietenii lui m-au întîmpinat cu o căldură care m-a mişcat. M-am gîndit la mine. „Imbătrîneşti, Piotr Karpovici 1 Şi Litvinov, şi Ia- nukevici, şi Lomakin ţi s-au lipit de suflet de parcă ţi-ar fi toţi feciori". Această legătură sufletească era, la drept vorbind, mai mult prietenia firească dintre comandant şi tovarăşii mai tineri de sub comanda lui, prietenie fără de care nici o unitate militară nu poate fi puternică:

Am povestit comandanţilor, fără să le ascund ceva, tot ce a>;T zisem la statul major. Hotărîrăm că trebuiau, mobilizate toate for- ţefe noastre pentru îndeplinirea sarcinii care ne fusese încredin-ţată nouă de' către comandamentul Armatei Roşii, de *a* închide trecătorile munţilor, nelă-und duşmanul să treacă înspre Marea Neagră.

Pentru asta, era nevoie de o mare muncă pregătitoare. Tre-buia-mai întîi să fim în munţi ca la noi acasă, să cunoaştem orice potecuţă şi să ne putem mişca pretutindeni de două ori mai iute decît duşmanul. Saf'ronov propuse ca fiecare dintre noi să se gin- dească cum ar trebui mai bine pregătit detaşamentul pentru a putea înţîmpina forţele masive ale duşmanului. Rămase ca la întoarcerea lui EVgheni să ascultăm, raportul lui şi să ţinem sfat.

Evgheni nu se întoarse decît a doua zi, şaisprezece august, seara tîrziu. informaţiile pe care le culesese erau mult mai-cam? plete .decît cele pe care le adunasem eu.

Forţele masive ale duşmanului care înaintau în direcţia No-vorossiisk fuseseră oprite de detaşamentele Armatei Roşii, alcătuite mai ales din marinari care luptau acolo gata să-şi dea ultima suflare apăiînd portul drag.

Altă coloană inamică înainta spre munţi, pentru a trece prin trecătorile munţilor spre turcia. Unităţi nemţeşti mergeau de-a lungul albiei secate a rîului Afips, îndreptîndu-se chiar spre tocul unde ne aflam noi. Ca şi marinarii Flotei Mării Negre trebuia să luptăm aici pînă la unul...

Nemţii înaintau cu precauţie de-a lungul Afipsului, trimiţînd înainte patrule de recunoaştere şi acoperindu-şi spatele cu flanc-gărzi. Ei aflaseră deja de existenţa partizanilor. Socotind după ritmul înaintării inamicului, trebuia să ne aşteptăm să sosească prin meleagurile noastre cel mai tîrziu peste cîteva zile.

Am hotărît să nu pierdem o clipă şi să începem îndată să studiem cu întregul detaşament albia Atrasului şi împrejurimile taberei noastre...

Plutoanele dispuneau de cîte un cort spaţios. Afară de acesta, un al cincilea cort, întins în mijlocul poienii, era popota. Pcpol* de dimineaţă pînă seara, cortul devenea îndată după cină club. Comisarul ţinea acolo în riecare seară orele de studii politice cu ■detaşamentul. Ceva mai sus, pe coasta muntelui» se găsea po;tul de comandă. Tot acolo locuia comisarul, familia mea şi cii mine. În seara de şaisprezece august am ţinut acolo consiliul nostru.

Consiliul s-a isprăvit tîrziu. Elena Ivanovna şi Ghenea, obosiţi de treburile de peste zi, adormiră îiidată. Peste puţin se auzi şi respiraţia regulată a comisarului. După cîce îmi putui da seama, Jenea nu dormea.

Fără sa ne fi înţeles _ dinainte, ne sculărăm amîndoi şi ieşirăm fără zgomot din cort!

— Eşti îngrijorat, tată ? — mă întrebă Evgheni în şoaptă. — Pune ţi haina de piele. E umezeală.

Acum şapte sau opt ani se legase între noi o prietenie neobişnuită, foarte puţin asemănătoare cu raporturile obişnuite între „părinţi şi copii". Deşi Jenea avea atunci aproape douăzeci şi unu de ani, deveniserăm prieteni, ca şi cum am fi fost de aceeaşi vîrstă. Diferenţa de vîrstă" dintre noi se ştersese parcă.

Jenea, care era pe atunci pe cale să termine Institutul de chimie tehnologică, venise la noi la Smolensk să pregătească proiectul de diplomă. Eu eram pe vremea aceea directorul unei mari uzine din Smolensk şi urmam în acelaşi timp prin cores-' pondenţă cursurile Institutului de silvicultură din Moscova. Uzina îmi lua aproape tot timpul, aşa că nu-mi rămînea decît foarte puţină vreme pentru învăţat. Să începi să studiezi cînd ai trecut de patruzeci de ani, e mult mai greu decît să înveţi din

copilărie pînă la douăzeci. Nu cred- că aş fi putut ajunge un student eminent fără ajutorul lui Jenea.

Nopţi de-a rîndul: aştepta cu răbdare întoarcerea mea de la uzină. Cum veneam, turna din ternlos două ceşti de cafea neagră, pregătită cu grijă de cu seară de Elena Ivanovna şi ne aşezam la-masa de lucru. Cele mai grele teme pe care le primeam dela institutul

meu deveneau, ca prin farmec, uşoare. În familie, ei numeau asta : „să-l scoată pe tata din coada clasei".

. Ca şi în nopţile acelea, demult trecute, ale studenţiei mele, Evgheni îmt cuprinse umerii cu braţul şi-mi zise :

— Problema nu-i uşoară, tată, dar trebuie neapărat rezolvată. Trebuie să le închidem nemţilor trecătorile munţilor...

Vremea era încă frumoasă. Ziua căldura lui august era încă înăbuşitoare, dar în răcoarea nopţilor se simţea deja adierea toamnei. Pe cer, stelele sclipeau mai viu. Luminiţele verzui din iarbă ale licuricilor se împuţinau din ce în ce. Ne sfătuirăm pînă în. zori şi ajunserăm să ne dăm seama că, fără ajutorul poporului, nimeni şi niciodată n-ar fi putut să obţină victoria. Hotărî- răm ca, începînd chiar de a doua zi, să punem la punct serviciul nostru de informaţii. Trebuia numaidecît să avem prieteni în fiecare sat.

Evgheni, se lipi de mine, să se încălzească.

— Crezi că vor fi puţini ? — spuse el. — Am cîteva adrese. Voi trece şi pe la Moş Gavriil. El cunoaşte pe toată lumea de prin împrejurimi şi ne va ajuta mult. Voi lua cu mine cîţiva oameni din grupul de recunoaştere îndepărtată. Totodată trebuie cercetate împrejurimile taberei. Poţi să te serveşti de călăuze şi să te bizui pe ele, dar asta n-ajunge, trebuie să ştii să te descurci şi singur. Ca să putem bloca trecătorile munţilor, avem nevoie să cunoaştc-m amănunţit pe o întindere de zeci de kilometri de jur împrejur pînă şi cea mai neînsemnată potecuţă de mistreţi.

Dimineaţa, Evgheni o şi luă la drum. M-am' uitat îndelung după el. În urma lui mergeau în flanc, cile unul, cercetaşii. Erau cei mai buni dintre cci mai buni partizani ai detaşamentului.

Peste un ceas am pornit şi noi să cercetăm împrejurimile taberei.

Timp de două zile, am tot hoinărit prin munţi. Ne-am căţărat pe povîrnişuri abrupte, am trecut de zeci de ori Afipsul şi ¿'fluenţii lui şi am bătut potecile şi cărările care şerpuiau printre tufe şi pe care nu umblau decît fiarele....—.Iată ce-i un „seminar practic de pădure", — spuse zîm- bînd Gherdnti Nikolaevici, scoţîndu-şi un ghimpe de mărăcine din palmă. Am văzut atunci că nici chiar lui nu-i mai ardea de glume. Era lotuşi nevoie ca oamenii să se obişnuiască cu marşurile lungi.

Aducîndu-mi aminte de experienţa mea de vechi partizan, am arătat tovarăşilor cum se puteau orienta după soare, după stele, după scoarţa arborilor, după liniile de pe tăietura cioatelor. La rîndul lui, .Piotr Petrovici ne învăţa cum să tălmăcim urmele de mistreţi pe poteci. Dacă urmele erau proaspete puteai merge fără teamă : poteca nu era minată. Căutam să dezvăţăm pe oameni, odată pentru totdeauna să vorbească, să fumeze, să tuşească şi să strănute în timpul mersului.

— Dacă vă vine să tuşiţi, mozoliţi-vă mîneca. Şi strănutaţi tot în mînecă aşa ca nici tovarăşul de alături să nu vă audă.

" Partizanii mai învăţară cum să-şi strîngă îndesat lucrurile în rucsac, cum să poarte rucsacul şi cum să se odihnească, folosind pentru aceasta fiecare clipă a popasului.

Vînătorii noştri, Serghei şi Danilo Martînenko şi, bineînţe-l Ies, Gheronti Nikolaevici, profesorul nostru de la „seminarul de[1] pădure", mă ajutară să desăvîrşesc instrucţia partizanilor.

Oamenii mergeau căţărîndu-'se pe povîrnişuri, treceau priit torente, tînjeau după tutun şi sufereau de sete, cădeau morţi de oboseală cînd ajungeau la popasuri, dar se ţineau bine şi trecură cu bine toate probele.

Safronov, săracul, a avut mult de pătimit. Fiind greoi şi încet în mişcări, Vladimir Nikolaevici s-a chinuit mult din cauza inimii sale bolnave. Dar şi el s-a ţinut bine.

Mulţi kilometri am bătut 'noi de-a lungul Afipsului, trecîn- du-l de zeci de ori prin vaduri, aşa că, pînă la urmă ajunserăm, cu toată oboseala, să putem pune piciorul pe pietre în aşa fel' încît să nu mai alunece.

Cirîitul gaiţei era semnalul retragerii imediate şi repezi. Cum răsuna, toţi se aruncau în tufişurile de lîngă mal, făcîndu-şi loc prin ele, pentru ca, la un nou semnal, să se întoarcă în aceiaşi loc lin,gă apă. Trebuia să fi văzut halul în care ajunsese îmbrăcămintea noastră! Zdrenţe atîrnau de ghimpii tufişurilor. Tovarăşii care rămîneau îndelung printre porumbari aveau grijă să scoată de pe ghimpi semnele trecerii noastre pe acolo.

Vetlughin mai ales .ieşi din spini în aşa hal, încît trebui să meargă restul drumului numai în chiloţi. Nici Safronov nu arăta mult mai bine.

Piotr Petrovici, ascunzînclu-şi privirea şireată, îi zise :

— îmi pare rău, Vladimir Nikolaevici, de gluma cu maşina de cusut. Din păcate, n-am luat-o şi nu ştiu zău ce ne om face' acum
'fără ea...

' Safronov se uită la pantalonii lui zdrenţuiţi şi zise cu dojană în glas :

Mai bine am fi luat mai puţină hîrtie..

.Nu uitasem însă nici maşina de cusut şi aveam şi o mare rezervă de pînză groasă de doc. Ajunserăm la concluzia că tufişurile de porumbar erau posturi foarte bune de pîndit inamicul şi că de aceea tot detaşamentul trebuia îmbrăcat în haine făcute din pînza aceasta de doc...

Marşul pe care-l făcurăm ne-a învăţat multe. Ne-am familiarizat cu împrejurimile taberei noastre şi am găsit poteci, izvoare, trecători şi vaduri mai potrivite. Partizanii au deprins regulele elementare pentru folosirea trecătorilor, în vreme ce eu am avut putinţa să-mi dau seama de capacitatea fiecăruia dintre ei. Acuma mă liniştisem. Cu asemenea oameni mă simţeam în stare să îndeplinesc orice misiune.

Din cauza lipsei de obişnuinţă, toţi erau foarte obosiţi. Ne-am întors în tabără tăcuţi, cuprinşi de o singură dorinţă : să ne culcăm cît mai repede. Dar Leonid Antonovici Kuzneţov, comandantul taberei, era neînduplecat. Cu tot bombănitul oamenilor, e! îi puse să se spele, să se schimbe şi să mănînce. Numai după aceea le dădu voie să se culce.

Singura fiinţă asupra căreia nu avea nici o putere voinţa comandantului era Dax. Cîinele stătea culcat tot timpul lîngă lucrurile noastre şi nici chiar atotputernicul Kuzneţov nu îndrăznea să se apropie de el.

CAPITOLUL VJI

Evgheni se întoarse în zorii zilei. Luînd poziţia, duse mîna la şapcă şi-mi raportă rezultatele recunoaşterii pe care o făcuse. Mă ţineam Să nu zîmbesc. Îi citeam în ochi că era foarte mulţumit.

Şi avea într-adevăr de ce să fie mulţumit pentru că făcuse o seamă de lucruri bune. Mai întîi, pusese la punct serviciul nostru de informaţii. Se întîlntse apoi cu partizanii din detaşamentele vecine, cele din Smolenskaia, Pavlovskaia şi Eisk. Izbutise chiar să stabilească peste linia frontului o legătură cu comandamentul celei mai apropiate divizii a noastre. Comandantul serviciului de recunoaştere al diviziei îl rugase să-l ţină în curent cu deplasările masive de unităţi fasciste, să trimită iscoade la duşmani şi să caute să obţină cît mai repede o „limbă", un prizonier de la care să capete informaţii. Însă ceea ce îi cerea şi mai stăruitor, erau coordonatele amplasamentelor bateriilor grele şi ale cazematelor inamicului, pentru a Fi transmise aviaţiei noastre.

Abia rămăseserăm singuri că Evgheni mă şi întrebă :

— N-a venit nimeni din Krasnodar ?

Dădui din cap că nu. Krasnodarul nu trimisese încă nici un agent de legătură...

Ochii lui Jenea îşi pierdură deodată strălucirea.

— Tată, — spuse el, — sînt cam obosit. Mă duc să mă odih-

Mă durea inima să-l văd aşa. Ştiam cît de îngrijorat era de nevastă-sa şi. de fetiţă. Însă Evgheni ştia să-şi stăpînească sentimentele. Orice i s-ar fi întîmplat, nimeni n-ar fi putut observa că

era abătut. Peste vreo oră el îmi spuse din, nou cu vocea lui egală şi liniştită, ceea ce putuse afla în recunoaştere.

Eiena Ivanovna şi Ghenea ar fi vrut să-l -vadă mai des pe Evgheni. La început el stătea puţin de tot în tabără. Venea numai să-mi comunice ceea ce putuse iscodi. Cu maică-sa ş: cu fratele lui aproape nu mai ajungea să vorbească. .Rarele ceasuri libere pe care ie avea nu corespundeau cu orele lor de odihnă.

Elena Ivanovna avea pe vremea aceea de lucru pînă peste cap. Fusese obişnuită încă din tinereţe să facă orice: să spele rufe, să spele podelele, să gătească, să croiască şi să coasă. Cosea ca o adevărată croitoreasă. Chiar acum, în tabără, instalase sub supravegherea ei un atelier de croitorie în toată regula. Elena Ivanovna croia docul, iar celelalte cinci femei coseau pantalonii bufanţi', întărituri la coate şi la genunchi. Treaba mergea încet. Nu era decît o singură maşină de cusut. Şi chiar de croit docul nu era lucru uşor.

În detaşament, nimeni nu stătea vreodată fără treabă. Şi dacă femeile noastre bombăneau, era pentru că făceau o treabă care li se părea lor că ar fi bună numai pentru babe. Însă Nadiei Korotova şi Măriei, care mureau de dorul plecării în recunoaştere, nu le venise încă timpul...

Pe neaşteptate, avurăm de cules roadele incursiunii pe care o făcusem de-a lungul Afipsului şi prin văile afluenţilor lui.

Nu departe de locul unde ne aflam, se ridica muntele Lambin. Îi zicea aşa după un grec care fabricase odată var prin părţile acelea.

În timpul incursiunii noastre, descoperiserăm pe panta de nord a muntelui, într-un tufiş de la marginea potecii, un izvoraş.

începusem să ţinem, de îndată ce venisem aici, o evidenţă strictă a tuturor izvoarelor din apropierea potecilor. Ar fi !ost cu neputinţă să ne lipsim de apă în timpul drumurilor noastre. într-O zi, pe nisipul din jurul izvoraşului, "am zărit nişte urme de paşi. Nu le-am putut tălmăci, dar am hotărît să aflăm cine este acela care cunoştea locul şi venea aici după apă. Il însărcinai pe Litvinov să se aşeze la pîndă în tufişul de lîngă izvor. A doua zi, Mihăil Denisovici se întorsese aducînd cu el un „musafir".

; , Rar să fi întîlnit, oameni mai modeşti ca Litvinoy. Alesesem pentru detaşamentul nostru numai oameni curajoşi şi viteji. Un astfel dc tovarăş era bineînţeles şi Mihail Denisovici Litvinov, pînă mai dăunăzi directorul fabricii de -ulei a combinatului „Glav- jnargarin". Cînd te uitai la acest om de treizeci de ani şi-l ascultai, n-ai fi spus niciodată că ar.fi în stare să s.ăvîrşească vico faptă eroică. Vocea îi era domoală, cu inflexiuni măsurate şi li- .niştife, iar pe buzele lui pline, de om bun, flutura un zîmbet sfios. Ochii de culoare deschisă îi erau încrucişaţi şi din cauza beteşugului acestuia şi-i lăsa adesea în jos, ceea ce îi dădea aerui unui om sfios sau vinovat de ceva.

Mihail Denisovici îmi povesti întîmplarea lui de lîngă izvor ca şi cum ar fi fost un lucru cu totul obişnuit:

— M-am dus, Tătucule, şi m-am culcat pe burtă în tufiş. Puşca am pus-o în faţa mea, !a îndemînă, iar în dreapta şi în stingă grenadele. Căldura era înăbuşitoare. Stăteam aşa şi ciuleam urechile. În jurul meu era linişte. Am stat un ceas, am stat două. Nici ţipenie de om. Mă plictisisem. îmi venea să adorm. Stăteam şi mă gîndearh cum aş face să nu sforăi dacă mă fură somnul. Deodată, spre norocul meu, a venit în zbor o păsărică. Nu ştiu cum îi zice. dar pîntecele îi era ca gălbenuşul. A sărit, s-a răsucit, a zburat dc pe o cracă pe alta şi a început să ciripească tare. Venise, pe semne, în recunoaştere, fiindcă în uʳma ei a sosit un stol întreg de păsărele. S-au lăsat la margoien apei şi au început să bea. După ce s-au săturat de băut, au început să se joace, să se hîrjonească şi să ciripească. îmi părea bine. Aveam acuma o distracţie care nu mă lăsa să adorm. Erau tot felul de păsărele, şi cu pîntecele roş şi cu pîntecele galben, cu aripi şi albăstrii, şi albe, şi pestriţe. Într-un cuvînt reprezentanţii întregului neam păsăresc. S-au' ¡ucat, aşa, multă vreme. Dar dintr-odată, din senin, şi-au făcut vînt şi au zburat de parcă le-ar fi spulberat o vijelie. Mi-am adus aminte de ceea ce ne învăţase Piotr Petrovici şi mi-am spus : „Sigur că vine un om". Am rămas nemişcat. Am stat cinci ■ minute, am stat zece. Nimeni : nici păsărele, nici oameni. Am stat eu cît am mai stat şi ara început să mă plictisesc aşa de tare, încît trebuie să recunosc, m-am hotărît să aprind o ţigară. Băgăm tocmai mîna în buzunar să scot punga de tutun, cînd am văzut că tufişul se mişcă. Intîi s-a arătat o puşcă şi în urma puştii un om. Am încremenit iar. Individul s-a uitat de jur împrejur, nu m-a zărit, sra .liniştit, a pus puşca jos şi a început să bea. Atunci am sărit în sus şi m-am repezit la el. Individul s-a zăpăcit aşa de tare încît m-am folosit de asta ca să-i iau puşca. Iar cînd puşca lui a fost în mîinile mele, nu i-a mai rămas decît să mă asculte. Tot drumul am tăcut amîndoi. Cine-i şi cu ce gînduri umbla pe-acolo, habar n-am. Liiâţi-l în primire.-Iar mie daţi-mi voie să aprind o ţigară. Mor să trag un fum.

Individul era încăpăţînat. Tăcea mereu. N-am putut afla nici de ce naţie era: Era un.trădător sau era uri spion neamţ TBirie- înţeles nu ne-am putut da seama numai după haine. Aveia o căutătură rea şi mutra lui îţi făcea scîrbă.

Am trimis musafirul la comandamentul grupului de detaşa-mente de partizani, iar „Izvorul păsărelelor" a fost pus sub observaţie.

Evgheni stabilise o legătură permanentă cu stmiiţa Smolens-kaia. în pădure, în apropierea staniţei se afla întotdeauna un cer-cetaş de-al lui. Agenţii din Smolenskaia veneau de două. şi cîte- odată chiar de trei ori pe zi la locul ştiut din pădure şi chemau prin semnale orăcăit sau fluierat de granguri — pe cercetaşii din ascunzători. Aflam astfel tot ce se petrecea la nemţi. Garnizoana nemţească nu primise deocamdată întăriri. Unităţile lor, care urmau să înainteze de-a lungul albiei Afipsului, tot nu sosiseră încă...

între timp, noi continuam să ne construim tabăra, să punem la punct ce aveam de făcut şi să ne orînduim traiul... Făceam următorul raţionament: nişte partizani disciplinaţi, bine încălţaţi şi îmbrăcaţi, vor fi mai repede în stare să-i bată pe nemţi decît nişte

oameni care dorm unde apucă, mănîncă ce le cade în mină şi-şi petrec timpul liber cum dă dumnezeu. Cum printre noi nu se aflau nici zărghiţi, nici zvăpăiaţi, toţi se obişnuiseră să trăiască în chip ordonat văzirulu-şi fiecare de treaba lui,

Iată-l pe Iakov Ilici Bibikov, onorabil director de bbrică, conducător şi responsabil al unei mari întreprinderi, intelectual, orăşean din cap pînă-n picioare, ajuns din proprie iniţiativă să-i „restaureze" lui Evgheni bocancii pe jumătate rupţi, şi să-i repare atît de dcsăvîrşit, încît să putem pronunţa cuvîntul „restaureze" fără ironie. Bibikov ave-r. de lucru mai mult decît şi-ar fi. dorit-o orice cizmar, căci pietrele de acolo rupeau cu frenezie orice încălţăminte.

Caii îi potcovea Pavel Pavlovici Nedriga. Acesta îl îmblînzise pe Leonid Arilonovici Kuzneţov, severul şi exigentul comandant al taberei noastre. Partizanul Kuţ, fost sculier, începuse să repare hamurile: Lui I^uzneţov nu-i mni ajungeau cuvintele de laudă pentru el :

— Dacă nu l-aş cunoaşte din Krasnodar, n-aş crede în ruptul capului că ar fi sculier. E un şelar minunat şi cu mare experienţă. Chiar, acuma ain ins"pectat hamurile pe care le-a reparat.Poti să le trimiţi şi la expoziţie. Păcat să le dai să le pună la cai. Îţi vine să le pui sub sticlă şi să te tot uiţi la ele.

În ziua de optsprezece august, Nikolai Demianovici Pricina îmi întinse, fără să ¿pună un cuvînt, o foaie de hîrtie. Era ultimul comunicat al Biroului Sovietic de Informaţiuni pe care-l recepţionase chiar în clipa aceea. El raportă

— Tovarăşe comandant al detaşamentului, radio receptorul este pus la punct. Se aude bine. Puteţi auzi în orice clipă emisiunea postului de radio Moscova. Aştept ordinele dumneavoastră.

Il îmbrăţişai pe Nikolai Demianovici.

Nu mai vorbesc de bucătarul nostru şef, respectabila Evfrosinia Mihailovna Konovicenko, fostă ş'ef de schimb la fabrica de grăsimi hidrogenate. Ea ne gătea nişte bucate minunate. Mai mult decît atîta. Aflase care erau mîncărurile noastre preferate, şi, afară de faptul că hrănea detaşamentul şi îndestulător şi bine, căuta din cînd în cînd să ne facă ceva deosebit de gustos.

Viaţa de tabără se înjghebase. Lucrurile mergeau ca de la sine, în chipul cel mai firesc. Şi, trebuie să spun că asta era în mare parte meritul lui Leonid Antonovici Kuzneţov. Aşa cum bănuisem Evgheni şi cu mine, încă din Krasnodar, poetul şi pictorul nostru se dovedi un gospodar ideal. Programul zilnic, aşa cum fusese stabilit, era pentru el lege imuabilă. Nu îngăduia nimănui nici o abatere. Nimeni nu reuşea să-l înduplece sau să se ascundă de el. El împărţea tuturor munca în limita puterilor fiecăruia şi poate că aceasta era cauza care făcea ca zilele să ne fie atît de pline, încît nimeni să nu se poată plictisi. Dar în acelaşi timp, nu era nimeni printre noi care să se jeluiască sau să se tînguie.

Numai Gheronti Nikolaevici îmi spuse într-o zi cu oarecare viclenie :

— Ehei, Tătucule, ce să spun ? Curat sanatoriu de munte. Toată viaţa n-am visat decît să mă odihnesc aşa : aer curat de munte, muncă fizică, masă bună şi îmbelşugată şi lipsa oricărui fel de emoţii. Bine ar fi dacă ni s-ar arăta măcar un neamţ, nu de alta, dar avem să uităm că prin alte părţi oamenii luptă...

Vellughin. tot Vetlughin. Nu"era chip să nu te şfichiuiască cu vreun cuvînt înţepător. Chiar cînd primea vreun ordin, nu putea să nu bodogănească. Dar, oricare ar fi fost împrejurările, ordinul era întotdeauna executat precis şi fără cusur.

îmi dădeam foarte bine seama ce anume îl chinuia pe Gheroşa al nostru. Inginer-mecanic şef, om cu o meserie a cărei caracteristică era precizia, el era obişnuit să preţuiască timpul şi să-l întrebuinţeze ca factor de luptă. Afară de asta, în vinele lui curgea sîngele fierbinte al vechilor cazaci zaporojeni. Era ceva într-însul care îl trăgea la luptă, ca şi pe Ghertea al meu.

es îmi ziceam în gînd : „Lasă să mai rabde ! Asta n-are să facă decît să-l îndîrjească".

Răgazul însă nu dură multă vreme. Evgheni primi de la agenţii lui informaţiuni extrem de importante. Noi unităţi germane sosiseră în Smolenskaia. După toate semnele, era vădit că aceste unităţi aveau de gînd ,să înainteze în direcţia Marii Negre. Agenţii îşi dăduseră seama de asta din faptul că noile unităţi care sosiseră nu păreau a fi hotărîte să cantoneze în staniţă.

Evgheni îşi alese cîţiva tovarăşi şi plecă seara tîrziu în recunoaştere. Grupul era compus din nouă oameni, înarmaţi cu puşti, cu grenade şi sticle cu lichid inflamabil; mai luă şi automatul nostru PPD pe care îl ducea Vetlughin.

Ghenea plecă şi el cu fratele lui. Situaţia mea de comandant al detaşamentului îmi îngăduia mai puţin decît oricărui altuia să-mi fere3c băieţii de primejdie. Elena Ivanovna nu scosese nici ea nici o vorbă cînd Ghenea, înviorat şi voios, o sărutase în grabă pe obraji la plecare.

Am petrecut o noapte foarte zbuciumată. Nu numai Elena Ivanovna n-a dormit, dar nu s-a culcat nici Golubev, comisarul. Peste vreun ceas, veni în cortul nostru şi Safronov,. secretarul organizaţiei de partid.

Ne dădeam cu toţii seama că recunoaşterea se va sfîrşi cu o luptă între nouă partizani şi o unitate nemţească motorizată şi că forţele care se înfruntau erau cu totul neegale...

Era drept că mă înţelesesem cu Evgheni ca să cerceteze pey sonal în noaptea aceea situaţia. Dacă s-ar fi văzut că intenţii inamicului era să deplaseze în spre trecătorile munţilor forţe masive, Evgheni urma să-mi dea de ştire printr-un om de legătură şi atunci eu trebuia să intru în acţiune cu întregul detaşament. Dacă însă capul coloanei inamicului ar fi fost slab, grupul lui Evgheni urma să facă faţă singur situaţiei.

Noaptea parcă nu mai voia să treacă. »

Cînd unul, cînd altul dintre noi coboram pînă la drum. Aşteptam omul de legătură. Mai tîrziu, cînd luptele cu nemţii deveniseră pentru noi ceva obişnuit, ne aminteam adesea de în- tîia noastră noapte de luptă şi rîdeam de noi înşine.

Pe la patru dimineaţa, Elena Ivanovna şi cu mine ne-am luat carabinele, cîteva grenade şi cîte un hîrleţ. Cu noi mai veniră cîţiva oameni.

— încotro ? — ne întrebară, alarmaţi, comisarul şi Safronov.

Eu am rîs.

— Mergem cu mama la grădina de zarzavat a fabricii de cherestea să scoatem cartofi. Evfrosinia Mihailovna spune că borşul n-are nici un haz fără cartofi.

— A.şa-i, — zise Safronov, — borşul fără cartofi n-are haz [Mergem şi noi, comisarul şi cu mine, la gradina de zarzavat. V.

Convorbirea n-avea njmic artificial, în ea nu era nici fanfaronadă şi nici yreun tîic ascuns. Safronov, ca şi comisarul, cunoşteau amîndoi foarte bine harta şoselelor şi a drumurilor-, vicinale ale

regiunii. Grădinile de zarzavat ale fabricii de che-" restea, părăsite de proprietarii lor care se evacuaseră, se găseau în apropierea drumului care ducea dela staniţa Smolen- skaia la Krepostnaia. Mai precis, punctul unde se aflau grădi-.. nile nu era departe de locul,unde trebuia să se afle grupul cer- cetaşilor noştri

îmi făcusem socoteala simplă că, lucrînd în grădină la scosul cartofilor, alcătuiam în acelaşi timp o rezervă destul de bună pentru grupul lui Evgheni, putîndu-,i sări în orice clipă în ajutor şi, la nevoie, să întîmpinăm singuri capul coloanei nemţeşti, dacă s-ar ti întîmplat să reuşească să răzbată. Nu mai ţin minte cine erau cei care au venit cu mine, ştiu numai că erau zece inşi înarmaţi cu carabine, cu puşti şi cu hîrleţe. Mi-a rămas în minte numai figura pitorească a lui Kiricenko. Cu toate că în aparenţă era . puţin sociabil, el avea atenţii pentru toţi tovarăşii lui. Abia plecaserăm din tabără şi Kiricenko luă Elenei. Ivanovna hîrleţul şi carabina şi le săltă pe umerii lui'vînjoşi.' Elena Ivanovna voi la început să protesteze, dar Kiricenko glumi :

— Parcă asta-i povară? — rîse el şi ecoul defileului repetă tunetul basului său profund. Il ţîstîirăm cu toţii. Kiriccnko tăcu şi nu mai scoase o vorbă tot drumul.

Musiacenko şi cu mine ne băteam de cîteva zile cu gîndu! să scoatem cartofii din grădinile de zarzavat ale fabricii de cherestea şi să-i transportăm la noi, înainte de a ajunge nemţii acolo. Nu apucasem însă să facem asta fiindcă detaşamentul nu avea braţe de muncă libere. Dar în ziua aceea am pus santinele lîngă drum şi am lucrat de zor pînă seara tîrziu.

Numai Kiricenko nu se apucase de treabă. După un timp/ el se apropie de mine şi îmi tună „confidenţial" în ureche :

— Dă-mi voie, Tătucule, să semăn ciţiva cartoii pe drum:.,

„Secretul" fu auzit bineînţeles de toţi care începură să-şi bată joc de Kiricenko, întrebîndu-l că cine dracu' a văzut sa- mănînd cartofi în mijlocul drumului şi pe deasupra toamna. Şi pentru cine anume să-i semeni ?... Eu însă mă deprinsesem încă' din Krasnodar cu fantezia vestitului nostru plantator de mine.; Am înţeles că voia să mineze drumul pentru cazul în care,' nemţii ar scăpa din Cursa pe care le-o pregăteau cercetaşi? noştri.

-- Seamănă-ţi cartofii, — îi dădui eu voie şi Kiricenko se îndreptă spre drum.

Totul era liniştit ca şi înainte şi nu se auzeau deloc împuş- cături. Noaptea, am sfat într-o căsuţă părăsită a fabricii de cherestea şi către dimineaţă ne-am apucat iar' de lucru. Cînd însă peste două ore răsări soarele, furăm totuşi siliţi să oprim lucrul:'Ajungea acum pîhă la noi răpăitul mitralierelor germane, după care urmă o mică pauză, iar după asta două explozii aproape simultane şi o rafală de pistol automat.

îmi amintesc că Elena Ivanovna păli, aruncă hîrleţul şi cu un. gest instinctiv duse mîna la trusa cu medicamente şi bandaje care-i atîrna la şold.

— Tbtu·i în regulă, — am spus eu. — Ai noştri trag cu înverşunare, iar nemţii abia răspund.

; într-adevăr, armele automate ruseşti trăgeau cu furie. Tot aşa trăgea şi mitraliera.

Stăteam cu armele în mîini, gata să le sărim în orice clipă în ajutor... Dar zgomotele luptei se domoliră.

Curînd după aceasta, de după cotitură apărură ai noştri.

— Vin ! — izbucni Elena Ivanovna cuprinsă de bucurie. — Vin toţi nouă.

Trebuia să-i fi văzut în ce hal erau ! Murdari, asudaţi şi-strălucind de bucuria izbînzii. Evgheni duse mîna la şapcă, pre-gătindu-sc să-mi raporteze asupra luptei, dar eu îl oprii spu- nîndu-i :

— Amănuntele operaţiei ai să mi le comunici cînd ajungem în tabără.

Atunci el îmi spuse încet :

— Ne-am ţinut jurămîntul : am răzbunat pe Mark Apkaro- vici...

Nu ne mai săturam privindu-i ; îi sărutarăm, îi strînserăm în braţe şi încercarăm să-i luăm lui Vetlughin mitraliera, care-i apăsa umerii. Dar nu fu chip. Gheroşa vru să ducă singur pînă în tabără PPD-ul lui ca pe un stindard al victoriei...

Şi aşa primi detaşamentul botezul focului ! Era prima noastră operaţie. Ea însufleţi, fireşte, întreaga tabără. Fiecare voia să ştie toate amănuntele. Acei care luaseră parte la operaţie făcură front în faţa mea. Ochii lor mai ardeau încă şi pe buze le flutura un zîmbet. Evgheni, căîcînd apăsat, făcu trei paşi înainte şi raportă scurt :

— Tovarăşe comandant, în ziua de nouăsprezece august am efectuat recunoaşterea ordonată. La întoarcere, cercetaşii au organizat o ambuscadă şi am ucis nu mai puţin de patruzeci şi opt de nemţi. Informaţiile culese vor.fi transmise comandamentului grupului de detaşamente de partizani.

— Uraaa ! — răsună prin tabără. Maria Ianukevici se uita cu ochi. plini de admiraţie la Viktor, eroul ei. Naiva Evfrosinia Mihailovna respira zgomotos. .

Ara mulţumit cercetaţilor şi am ordonat comandantului ta-berei să dea fiecăruia la masă cîte o sută de grame de alcool.

îndată ce se isprăvi partea „oficială" a programului, deta-şamentul înconjură cercetaşii. întrebările curgeau din toate părţile : cum şi cîţi fascişti omorîse fiecare ? Dar imitîndu-l pe Ev- gheni, cercetaşii lui nu se prea arătară vorbăreţi. Mă bucura modestia lor. îmi aduceam aminte de cuvintele răposatului Po- pov : „Nu vă lăudaţi cu succesele voastre în spatele frontului german. Gloria care vi se va cuveni va fi a voastră oricum".

În cortul, nostru, al comandanţilor, Elena Ivanovna, scotînd rufe curate pentru fiii ei, căuta să-l deseoasă pe Ghenea asupra amănuntelor diversiunii. Pe obrajii , lui tineri şi bucălaţi ardeau pete roşii. Era plin de toate întîmplările prin care trecuse şi sentimentele lui clocoteau într-însul. Dar, făcînd cu ochiul lui Evgheni, tăcea ca şi el. Din cînd în cînd spunea numai, luîn- du-şi tonul unui vechi luptător :

— Ei, parcă le poti povesti pe toate, mamă ? Lupta-i cum e lupta...

Cele cîte o sută de grame dezlegară însă limbile cercetaţilor şi abia atunci văzurăm clar tgbloul celei dintîi operaţii a detaşamentului.

Cercetaşii se apropiaseră de zona lor de operaţii, înaintînd cu precauţie, roergînd în flanc cîte unul, făcînd ocoluri peste ocoluri ca să încurce urmele şi mergînd prin păduri şi crîn- guri!

Drumul spre Smolenskaia trecea prin Krepostnaia. Evgheni lăsase pe acest drum, într-o pădurice de lîngă răscrucea care se găsea la şase kijometri de fiecare din cele două staniţe, şase cercetaşi, iar el cu ceilalţi doi tovarăşi se dusese la Smolenskaia. Au mers fără nici un zgomot, aşa ca nici o cracă să nu trosnească sub picioare şi nici o frunză să nu foşnească. Şi totuşi, era cît pe ce să piară cu toţii.

j**O** blestemată de gaiţă, fricoasă, simţi ceva şi începu să ţipe şi sculă cu noaptea-n cap toată pădurea... Panica stîrnită printre vieţuitoarele înaripate ale pădurii s-a întins şi printre nemţi, îndată începură a răsuna una după alta rafalele de automate.

Cercetaşii ocoliră avanpostul fascist şi trimiseră un om în recunoaştere. Evgheni şi cu cei doi tovarăşi statură culcaţi pînă cînd şi gaiţa şi nemţii se liniştiră şi numai atunci se strecurară unul după altul în staniţă.În' Smolenskaia erau mulţi nemţi. Cercetaşii izbutiră să stabilească că nemţii aveau acolo nu mai puţin de patru sute de oameni înarmaţi cu automate, două automobile blindate şi patruzeci de autocamioane, dar n-aveau de loc artilerie grea şi aruncătoare de mine grele. -Fasciştii îşi închipuiau, se vede, trecerea prin munţi drept o plimbare plăcută şi nădăjduiaU să n-aibă nevoie decît de aruncătoare de mine uşoare şi de tunuri de munte.

Nemţii se informaseră de la locuitorii staniţei Smolenskaia desprtî mărimea stan iţei Krepostnaia şi despre distanţa pini ia Arfaipo-Osspovskaia. Asta-i făcu pe cercetaşi să bănuiască că aceasta era tocmai coloana fascistă care avea -de gîrtd să deschidă seraţilor calea spre Ti&pse, Soci şi, pe urmă, spre Turcia.

În seara din ajun, nemţii îşi curăţiseră de zor armele şi umplnseră rezervoarele maşinilor cu benzină. Era mai mult ca sigur că *se* pregăteau de drum...

Evgbeni cu tovarăşii lui părăsiră Smolenskaia tot atît de nevăzuţi cum veniseră şi se grăbiră să ajungă la cerceiaşii pe care îi lăsaseră în pădure.

La răscrucea drumului, acolo unde pădurea deasă începe cin ar de la marginea şoselei, micul nostru grup pregăti o ambuscadă. Evghem puse un observator care să semnalizeze, iar pe Eriomenko îl trimise la locul de pe şosea botărît pentru ambuscadă. Puţin mai la o parte, el postă grupa de acoperire, pentru cazul în care nemţii, rezistînd primului atac, ar trece la ofensivă.

Oamenilor le era greu să stea culcaţi. Îi chinuia setea. Oorrairă cu rîndul. Şi aşa trecu noaptea, ziua şi încă o noapte. Pe şosea, nici ţipenie de om. Cercetaşi! începură să creadă că fasciştii renunţaseră la încercarea de a trece munţii.

Dimineaţa, observatorul semnaliză apropierea inamicului.

Intîi apăru o maşină blindată cu avangarda care recunoştea drumul şi înainta, trăgînd pentru orice eventualitate, cu mitralierele în tufişurile de la marginea drumului. În urma ei veneau douǎ autocamioane de cîte trei tone încărcate eu pistolari.

Maşina blindată trecu înainte. Pădurea tăcea. Deodată, în sectorul primei ambuscade, apăru întîiul camion. Evgheni şi Ghenea săriră în picioare cu iuţeala fulgerului şi aruncară grenade. Sticle cu materii inflamabile zburară în maşini.

Răsunară explozii, detunături şi ţipete sălbatice.

Fasciştii care rămăseseră în viaţă încercară să fugă. Dar unde să fugă ? La marginea drumului îi ajungeau rafalele mitralierei.

Maşina blindată se avîntă înainte. Dar la o cotitură a drumului, dădu de o baricadă. Incercînd să se dea înapoi, ca să întoarcă, maşina intră într-o groapă pregătită de mai înainte. Tocmai atunci îşi isprăvi şi mitrattorul neamţ banda. Maşina blindată stătea în groapă pe o coastă şi tăcea.

Atunci intră în luptă Eriomenko care aruncă din tufişuri sticle cu materii inflamabile în motor, în turelă, în vizoare

.. Maşina se aprinse. Echipajul deschise portierele» sări din maşină şi căzu imediat secerat de gloanţe... ; ,

Operaţia se terminase. Locul acţiunii trebuia părăsit acum cît mai repede. Dinspre Smolenskaia se auzea huruitul maşinilor detaşamentului principal fascist. Agenţii noştri. ne comunicară mai tîrziu că fasciştii se învirtiră cît se învîrtiră pe locul luptei, îşi strînseră morţii şi, fără să dfebă curajul să urmărească pe partizani, se întoarseră în ştaniţă.

Zgomotul maşinilor care venea dinspre Smolenskaia creştea dar Ghenea parcă se lipise de maşinile scoase din luptă de către cercetaşi. Degeaba visase să aducă măcar una din ele în. tabără. Maşinile erau distruse definitiv. Evgheni dădu semnalul de plecare. Ghenea distruse motoarele pentru ca nemţii să nu le mai poată folosi şi se avîntă să-i ajungă pe ai lui...

Masa care ni se servi în ziua j,ccea fu neobişnuită. Evfro- sinia Mihailovna nu-şi cruţă puterile de dragul acestei sărbători şi Musiacenko depăşi vizibil normele raţiilor. Pînă şi K.uz- neţov era într-o dispoziţie sărbătorească şi îmi ceru voie ca, exceptînd garda, să suspende serviciul pînă seara.

Prînzul dură mult. Cînd sosi sfîrşitul mesei, anunţai detaşamentul că în cinstea cercetaşilor şi a lui Nikolai Demianoyici Pricina, va avea loc un concert la care îşi vor da concursul artişti ai poporului din U.R.S.S.

Toţi ştiau că Nikolai Demianovici montase un post radioreceptor şi ghiciră îndată de ce fel de concert era vorba şi de unde avea să vină conccrtul. Şi, pe cota noastră 521, răsunară din nou uralele.

Partizanii se întinseră toţi sub un paltin bătrîn în jurul aparatului de radio, într-o tăcere plină de veneraţie. Pricina oficia. începu să învîrtească nişte butoane, să lege contactele.... Roş şi agitat, se tot tîrîia în jurul aparatului. Dar aparatul tăcea.

Adînc dezamăgiţi, partizanii tăceau şi ei. Deodată răsună tenorul ironic al lui Ciheronti Nikolaevici :

— Tot sacul îşi are petecul. Exact într-o jumătate de oră fac eu aparatul să vorbească !

Toţi holbară ochii la el. De cînd îl ştiau, nu dăduse niciodată dovadă că s-ar fi priceput la aparate de radio... Explicaţia era însă foarte simplă. Moscova tăcea, cum tăcea întotdeauna .între orele paisprezece şi şaisprezece. Scăpasem toţi din vedere acest amănunt, Vetlughin însă nu-l uitase. ....

— Mă folosesc de această pauză, — începui eu, — ca să fac cercetaşilor noştri o observaţie cu privire la o greşeală foarte serioasă pe care am tolerat-o în lupta de azi. .

Jenea crezu că glumcsc. Dar eu dădui din'cap afirmativ,

— Se poate; prieteni, să fi stricat pentru cincizeci de' nemţi atîtea cartuşe cîte aţi tras voi[1] azî ? ! Tn felul acesta ajungem în-

s' tr'o l'ună-două să mergem la operaţii numai cu cuţitele îinlan-

! Jenea se înfurie dar se stăpîni pe loc şi întrebă liniştit : ' — Dar cînd ai avut timp să numeri cartuşele? ■ Vetlughin Strigă triumfător :

— Tătucu ne ia la sigur ! N-a numărat cartuşele. Şi acum mi-s buzunarele pline.

— Gheronti Nikolaevici, te sfătuiesc să porţi în buzunare batiste, curate dacă se poate. Dar în ceea ce priveşte cartuşele, le-am numărat în toiul luptei. Aşa cum trăgeali voi din automatele voastre, credeam că aţi ucis cel puţin o mie de nemţi. •Erau însă numai patruzeci şi opt. Lunetişjii noştri trebuie să fi băgat în fiecare din ei cel puţin cîte zece gloanţe !

Evgheni era mîhnit de-a binelea. Nu-i trecuse desigur prin minte că trebuiau economisite muniţiile. Sărbătorirea era cît pe ce să se sfîrşească cu o discuţie serioasă asupra operaţiei, cînd, dintr-odată, răsună vocea Moscovei.

Cine n-a trăit departe de patrie, acela nu ştie ce-nseamnă să-i auzi iar glasul! Amuţirăm cu toţii. Ne temeam să ne mişcăm, să spunem o vorbă. Eram fericiţi. ...Noaptea auzii şoapte repezi :

— Cum te-a răbdat inima, Jenea ? Cum de m-ai putut lăsa în pădurice ?

' — Dormi, frăţioare ! Nu s-a întîmplat nimic dacă n-ai fost ' şi tu să hoinăreşti cu mine prin grădinile de zarzavat ale sta- niţei...

— Nu s-a întîmplat nimic?! — şopti Ghencn, întrerupîndu-l. Dar dacă s-ar fi întîmplat pe dos şi ai fi rămas tu în pădurice ca să auzi cum trăgeau în mine cu automatele? Nu te-ar fi durut inima ?

— Ba m-ar fi durut... Dar acum, hai,şi dormi, frăţioare!

— Nu, nu dorm pînă nu ne înţelegem.

' — Atunci hai să ne înţelegem, — zise căscind Jenea.

— Tu să nu căşti, auzi ? Ce vorbim noi acum este... ca un ' lfgămînt ! — Ghenea se sculă din culcuşul lui şi se plecă asu- pra lui Evgheni. — Făgăduieşte-mi că în orice operaţie' vom merge împreună.

'' Jenea tăcea. Mă bucuram din suflet că Elena Ivanovna dormea şi că nu putea auzi acest dialog.

!' — Dacă-i vorba de murit, atunci să murim împreună. Ei, de ce taci ?

Bine, Ghenea, — răspunse în sfîrşit Evgheni. — Dar nu-i nevoie deloc să murim. Să moară mai bine nemţii I—. Mulţumesc Jenea ! Ştiu că n-ai să mă minţi. Mereu împreună... Acesta-i jurămîntul nostru... Ghenea se întoarse la culcuşul lui şi curînd adormirăm arwndoi. Somnul însă nu se lipea de mine. Mă gîndeam mereu la Valentin, iar în urechi îmi răsunau şoaptele grăbite afe lui Ghenea.

CAPITOLUL VITI

Succesul celei dintîi operaţiuni pusese în fierbere tot deta-şamentul. Fiecare visa numai lupte şi cerea să fie trimis în re-cunoaştere. Micul grup al tovarăşilor care ni se alăturase imediat după ce plecasem din Krasnodar studia cu sîrguinţă modelele tuturor felurilor de arme.

Evgheni, Eriomenk®, Vetlughin şi Kiricenko, entuziaştii noştri plantatori de mine, erau preocupaţi de trotil, de grenade antitanc şi discutau tot timpul despre scheme, schiţe şi calcule în vederea unei noi mine automate la care lucrau.

Lingă ei, nelipsit, îl găseai totdeauna pe Ghenea.

Eriomenko care purta în inimă o adîncă dragoste de oameni şi care arăta întotdeauna grijă faţă de toţi tovarăşii se uita cu nelinişte la Ghene'a.

— Fii, te rog, cu băgare d>e seamă. Ţine bine minte că ptan-. tatorui de mine nu săvîrşeşte în viaţă decît o singură greşeală... Pentru simplul motiv, dragul meu, că după această prima greşeală, este rupt pe loc în bucăţi...

Nu degeaba se alarma Stepan Sergheevici. Minele noastre, lipsite de dispozitive de siguranţă, erau ca nişte butoiaşe de praf de puşcă în care ar fi fost luminări aprinse, ceva în felul încărcăturilor de iarbă de puşcă cu care Ivan cel Groaznic arunca în aer, acum patru sute de ani, zidurile fortăreţei asediate a Ka- zanului. Plantatorii de mine din detaşamentul nostru afirmau, dealtfel, că minele lor ar fi incomparabil mai bune decît minele obişnuite, „cu frînghiuţă", ale celorlalţi partizani care, la drept vorbind, imobilizează pe mineri în momentul acţiunii, putînd fi folosite numai cu condiţia ca "omul care declanşează mina ss stea culcat cîteva ceasuri de-a rîndul în imediată apropiere a locului unde urmează să se producă explozia.

Deoarece nu mai erau mulţumiţi de mina obişnuită, ei corr-cepură o nouă mină automată care să fie neprimejdioasă în momentul plantării şi care să explodeze numai prin transmiterea presiunii exercitate de o greutate anumită a cărei limită strictă să poată fi determinată de mai înainte.

Cînd Kiricenko, de ohicei tăcut,, se gjndea la houa Lui: mină* devenea vorbăreţ, Ca ochişorii. lui. negri de usa,. sclipind- sui* sprîncensle stufoase,, tuna.:.

- Ai şi vezi,. Taiiicule,. ce străşnicie, de mină are să fie I N-are să explode-ze decît. la. gceuiaieai unui. camion. încărcai-, sau. a unui tanc,, pe cînd a motocicletă are- să poală, trece, peste ea fără. nici o grijă. L Şi,, pe- lîngă asta, a.vem aă. ne- străduim- ca nu> numai să

fie invizibilă! pentru friţi, dar sa nii; poată, f,i descot- perită nici. ca detectoarele-.

Cum. am spus, plantatorii noştri de mine. îş.i consaanau tot timpul liber cercetărilor eu privire la acest nou soi de mină^. Ghenea se ţinea de ei. ca. umbra-.. Urmărea cu. atenţ?e discuţiile lor şi făcea şi el nişte- însemnări, şi aakule. în cârme tal. lai,, dar nu sîcîia pe nimeni, cu. sfaturi..

Trebuie să recunosc că.- Ghenea se. purta, cu rcuili -tact. Iraii amintesc că pe vremea cînd eram. încă la Kr as nod an,. Elenei'. I,v.a~ novua îi era teamă ca băiatul să, nu aibă. de suferit- ta detaşament. El avea, spunea ea, mult amor propriu, ca toţi tinenii şi- va dori,, fireşte, să pară. om mare, dar lumea. îl. va-, lua tot drept băieţaş. Dar chiar din primele zile, el se impuse în modul cel. mai f-iresc,. nu-şi permitea. fată- de: nimeni, ceea. ce nu- se cuvenea şi nu se dădea la o parte de la nici o treabă. De la întîia noastră operaţie se do.vedi luptător curajos, calm ş,i. au. sînge rece.. Legăturile pe care şi le crease în detaşament enau. bune ii aceleaşi cu toată liimea, iar tovarăşii îl considerau bărbat şi îl purtau cu. el cum s-ar fi purtat' cu un egal al lor.

Ghenea îşi: făcuse- şi' prieteni B'e Lomaki'n îl lega pasiunea, lor comună pentru automobile; se împrietenise cu Lrtvinov, Lusta. şi chiar cu ursuzul Kiricenko. Nu o dată mă uitam cum şedea. Ghenea după prînz, tcl'ănit în iarbă, alături de. Safronov şi, cum secretarul organizaţiei d"e partid discuta cu ef cu pasiune uttfc- mul buletin al Biroului Sovietic dfe Informaţii.

Cel mai bun prieten al lui Ghenea era însă Pavfik Hudoer.ko. Ei ajunseseră să se înţeleagă dintr-un singur cuvînt. Erau amin- doi comsomolişti şi aveau aceeaşi pasiune: automobilul. C'a şt Ghenea, Pavlik era şi el un visător. Visurile lor erau. poate diferite, dar se îndreptau către aceeaşi clipă situată în viitor, către: ziua cînd îi vom nimici, pe fasciştî....

Nemţii pătrunseseră aproape îh toate sta niţele şi cătunele, de la. poalele munţilor: întruna soseau trupe. Grupele noastre de re- cunoaştere porneau una după alta,, familiarizîndu-se GLL situaţia., jscodind locurile unde podurile,, şoselele, şi[1] calea ferată erau păzite. ş.i urmărind mişcările duşmanului.. Totodată, oamenii se- de- prindfeau să meargă şi să* se orienteze în munţi şi să* observe.

Deocamdată,, totul mer-gea. strună. Ena adevărat că pînă- atunci sarcinile care se puneau cer£etaşilor fuseseră modeste. Acum însă aveam nevoie de o „limbă" care să ne informeze. Trebuia să ştim numaidecît care erau forţele pe care le aruncaseră nemţii în sectorul nostru, intenţiile pe care le aveau, rezervele de care dispuneau şi materialul tehnic cu care erau înzestrate.

1 — însemnările unui partizan

Pe lîngă asta, comandantul celei mai apropiate divizii a noastre din linia frontului chiar îl şi rugase pe Evgheni să-i facă rost de un prizonier care să dea informaţiile necesare. Dar de unde să-l iei ? Trebuia găsit un neamţ bine informat... Evgheni şi cu mine ne băturăm capul dar nu puturăm născoci nimic.

Deodată ne veni în ajutor Mihail Denisovici Litvinov.

— Dă-mi, te rog, voie, Tătucule, să-ţi aduc un gefreiter') neamţ.

— Dar de unde ai să-l iei, Mihail Denisovici?'

Litvinov tăcea. Pe lîngă modestie, sălăşluiau într-însul mîndria şi o mare încredere în ceea ce ştia că e în stare să facă. ;Avusesem pînă atunci vreme să-l studiez şi ştiam că nu arunca niciodată vorbe în vînt. Dacă promitea să pună mîna pe un prizonier, însemna că avea să pună mîna. L-am întrebat cjoar atîta :

— Ai cumva nevoie de ceva pentru a-ţi îndeplini însărcinarea ?

— Te-aş ruga numai, Tătucule, să-mi dai trei oameni şi... doi saci.

Într-adins, nu l-am mai întrebat pe Litvinov de ce avea nevoie de saci. Mi-am ascuns chiar şi mirarea. El însă, mişcat de încrederea mea, îmi destăinui îndată secretul.

Fusese cu o zi mai înainte în recunoaştere către Afips, între Smolenskaia şi Grigorievskaia şi dăduse în apropierea unui cătun de nişte peri sălbatici cum se' întîlnesc adesea la noi în Kuban, încărcaţi cu rod. Dispusesem ca cercetaşii să ne aducă numaidecît toate fructele sălbatice pe care le găseau, deoarece Musiacenko şi cu mine ne temeam de scorbut şi făceam provizii de fructe. Litvinov se îndreptase spre un păr, dar auzind un foşnet se ascunse în tufiş. Nu departe de peri, după un gard, văzuse un neamţ care venise acolo să-şi facă nevoile. Abia plecă acesta cînd, în locul lui veni încă unul şi pe urmă încă unul...

Peste măsură de scîrbit, Litvinov abia aştepta să poată pleca. În sfîrşit prinse o clipă potrivită şi se îndreptă spre celălalt capăt al cătunului. Pe drum întîlni un ciobănaş. Acesta îi povesti că nemţii erau veniţi în cătun de cinci zile. Cum veniseră şi începuseră să scotocească prin pivniţe. Mîncaseră smîntînă cu ulcioarele, băgaseră boţuri întregi de unt de-a' dreptul în gură, fără pîine, parcă n-ar fi mîncat de cînd lumea. înfulecaseră toi" ce văzuseră cu ochii, pînă şi mere pădureţe iar după aceea tur-

') Grad în armata germană corespunzător celui de fruntaş. (N. red. rom.) naseră într^înşii lapte cu cănile. După ce trecu o zi, nemţii începură toţi să sufere de stomac. Ciobănaşul se văita că le murdăriseră toate grădinile şi că nu se ruşinau nici unul de altul şi nici de oameni din cătun...

L-am sfătuit pe Litvinov să nu ia sacii cu el. Renunţam de data asta la vitamine... El plecă însoţit numai.de doi partizani din plutonul său, deoarece acum începuse întrecerea între plutoane cu privire la cea mai bună executare a misiunilor primite.

Trecuseră două zile de cînd plecase şi tot nu se mai întorcea. Evgheni şi cu mine începuserăm să fim nelinişţiţi şi ne întrebam pe

cine oare să trimitem să vadă ce-ar putea fi cu Litvinov, cînd auzirăm glasul agitat al Evfrosiniei Âlihailovna care era dealtfel totdeauna liniştită :

— Aduc un neamţ ! Un neamţ viu I

Drept ar fi fost să spun un neamţ mai mult mort de frică, decît viu. Într-o tăcere apăsătoare, partizanii înconjurară pe inamic. În cuvîntul acesta „inamic" intrau acum multe. Cuvîn- tul reamintea exploziile din ziua plecării şi fumul care învăluia Krasnodarul, parcă săgetîndu-i pe oameni în inimă. Inamicul smulsese pe partizani de lîngă ai lor, ameninţa viaţa mamelor şi copiilor şi călca cu cizma lui cîmpiile Kubanului. Şi iată-l acum pe acest inamic în faţa noastră, roşcovan, nebărbierit, cu fălcile tremurînd de groază şi strîngînd convulsiv cu degetele betelia pantalonilor.

— Leagă-ţi - pantalonii, vită! Îi scîrbă oricui să se uite la tine, — îi spuse pe ruseşte Safronov neamţului, aruneîndu-i un capăt de sfoară.

Neamţul căzu în genunchi şi începu să bîlbîie :

— Nu mă spînzuraţi ! Nu mă spînzuraţi, dragă domnule ober-partizan !

— Cine să-şi mînjească mîinile cu tine ? — răspunse Safronov pe nemţeşte şi, întoreîndu-se brusc, plecă de lîngă neamţ. După secretarul organizaţiei de partid, toţi partizanii plecară şi ei. Să spun sincer aş fi plecat şi eu, pentru că neamţul trezise în mine un sentiment de scîrbă pe care nu mi-l puteam învinge, dar Evgheni şi cu mine aveam sarcina să-l interogăm.

Aflarăm că neamţul nu era fruntaş ci ditamai plutonier-major. Cînd Evgheni, arătîndu-mă pe- mine, îi spuse : „Acesta-i şeful partizanilor şi el îţi făgăduieşte să-ţi lase viaţa dacă ve: răspunde sincer la toate întrebările", neamţul se arătă foarte vorbăreţ.

Era de loc din Berlin şi de meserie băcan. Domnii partizani nu aveau de ce să se îndoiască : era „un negustor perfect serios şi capul unei întreprinderi serioase"...

tfaiitirtea ¡din care făcea iparte era COTistrtuită tfin 'vînători de «iurte. -Abia ¡trecuse o 'săptămtoă -de rând unitatea 'lor se mai «fia ancă la graniţa Elwîîţiiei. Bra -ealosiil de îrurrrce -acolo, dar te lua dracul de foame...

•Cum votam să werific urmele .pe -care ¡le-ar fi ¡lăsat vînătorii »eraţi -pe cărările noastre, ;am ordonat neamului să-mi arate •tall-pa bocaHcika lui. 'NeanTţul icreau ;ca voiam <să-i iau încălţă-mintea şi -înoepn în grabă să <Be desealfe.

Informaţiile pe care ni le dădu neamţul erau extrem de im-portante. -Mai matt decît aifcit, îl puserăm să ne ¿arate cum instru-iau ¡fascişti pe vînătorei lor. Cl ne -arătă felul în care se căţărau pe «tiaci, -cum «Aur au -şi oura tiebuiau masate picioarele obosite.

HotărM tena, m-aveam ce învăţa de ita alpiniştii nemţi... Vet-lughin, uitîndu-se ironic la Litvinov, -îi spuse printre dinţi : — Straşnică podoabă ai mai adus .şi tu detaşamentului ! •Eu .însă, am luat apărarea lui Miha-il Denisoviici. .Prizonierul Jie ,dădu mişte informaţii excelente. .Aflarăm de -la el toate pla- .nurile comandamentului -

german, pe care le cunoştea el. Nu jnai aveam acum nevoie de acest „şef al unei soliide ¡firme ber- lineze". "Elena ivanovna îi -dădu o doză de opiu, ca să se "ţină liniştit pe idrum şi Evigheni porni cu -el spre 1 trai a 'frontului. Trebuia îndeplinită -a -doua pante a misiunii care nî se dăduse ;de către comandamentul (diviziei şi anume 'de a ¡preda pe prizonier, într-un loc de mai înainte stabilit, unui mm sigur. Plntomierul- major avea deci să vadă peste două-trei zile trupele -regulate ale Armatei «Roşii.

Serviciul nostru de informaţii ne încunoştinţă că cmităţi .germane moto-mecanizate, iiwepte -de -dotfă tancuri urmau să •plece în zilele următoare din Smolenskaia spre mare.

Am ordonat lui Evgbemi să organizeze o ambuscadă şi să extermine coloana de avangardă.

Şî iată-i iar pe ai noştri umb'lînd .prin pădure, apoi veghind culcaţi -şi nemişcaţi, pitulaţi prin tufişurile de la .marginea drumului.

De -data asta m-avură mult de aştejptat. Chiar .în dimineaţa ,zilei următoare, observatorii tramsmiseră semnalul:

— Atenţie ! Pregătiţi-vă !

îmtîi trecu ;un tanc, zăngănind din şenile HŞB OU motorul hu-■ratind. -Ca de -abdoei, tancal trăgea la întâmplare .cu (mitraliera şi cu tunul în tufişurile de la manginea drumului.

Pădurea tăcea Numai: ecotrl răspundea înăbuşit, de nrefevi departe, rn munţii, tunulni fascist.

în urma tancului veneau- în gtrarrâ' cercetaşi pe motosiclefe cu mitraliere pe ataş.

Pădurea rămînea sumbră şi tăcută.

De după cotitura drumului apărură două companii de motocidişti înarmaţi' cu pistoale automate. RevăTsfrrdu-se îrr rin- duri strînse, ei ocupară toată lăţimea- şoselei.

Evgtreni smuci cu- iuţeală curul de siguranţă- af unei grenade- antitanc şi o aruncă în capul coloanei. Ghenea aruncă a grenadă în coada ei, pe cîrctf grenada Pui- l'anukevici, eomaraifentul primului pllrton, zbură şi căzu îw mijloc.

Trei expfozii succesive erau semna-luF cemvenit Grerradele începură să exptodeze- rnra dtipă- afta- pe şosea, în timp ee mitraliera trăgea întruna.

Grupa de motoeicFîşfi c'are scăpaseră cu- viaţă întoarse motocicletele şi încercă* să se îrrapofeze la Smotensfoia,

Dar, în aceeaşi dipă-, Evghetri şi Gftenea se- aruncară asupra ataşului unei motocrct'ete avariate care purta o- mitafeăi grea.

Nu degeaba studiaserăm noi arnramerrtuf inamicului. Mitraliera- germană era tot attt dte- ascultătoare în mîirriîe fo^itor ea şi mitraliera rusească PPD.

O ra-Falâ Pungă despică aeruk Motoriei işti'i începură să cadă. Motocicletele răsturnate pe 0 poarte se înşirau pe marginea drumului.

La- co&tffirai şase lei după cane daspăirasErăt taraarii şi motocicletele eu ceireetaşî,, se auzi er- expiazie înăbuşită, urmată de împuşcături dese dte- armă.. Tararul! sărise în aer pe naina pusă de

Kirieenko. Partizanii din arobuaeajda- cea mică reuşiseră în. ulti- -mai mofflent să întindă, o sîrmă de-a curmezişul; şoselei, Moto- cicliştii care trecuseră în goană zăceau acum în praful şoselei,, retezaţi de această sîrmă. Dar iată că. dinspre Stnatenskaia se apcapia, ctescînd .cu fiecare clipă huruitul surd al maşinilor însoţit de răpăitul reitraferelo®.' Erau pistolarii nemţi care, au>- zind exploziile, veneau în- ajutorul; coloanei loir.

Camaoande lor se apropiarăr de locul dezastrului şi deschi- seră un foc vijelios asupra tufişurilor. Numai ecoul îndepărtat, răspundea rafalelor lor,. în timp ce partizanii, spri.jinindu-şi răniţii, se îndepărtau' în flanc cîte unul pe cărarea care ducea **îh-** munfi.

Evgheni îmi' raportă:

— La operaţie au L-uâ-t parte douăzeci şi unu de oameni. Ara. aruncat în aer un tanc. Au fost ucişi o sută optzeci de fascişti.: N-am avut pierderi ci numai patru, răniţi.

Doi din aceşti răniţi dădură mult de furcă Elenei I'vanovna. Ilin fusese rănit în spate şi pierduse mult sînge. Rana lui Skiba,

rorpţjcinuită de un glonte care îi trecuse prin palmă, păruse la început mai puţin primejdioasă. În viitoarea luptei, Skiba nu-şi bandajase mîna, rana se infectase şi multă vreme după aceea e! nu fu în stare şă ia parte la operaţii sau să muncească. Aveam acum cu mult mai mult de lucru, Trebuia să ne construim o nouă tabără.

Pe front, situaţia se înrăutăţise brusc. Ai noştri se retrăgeau. Presiunea nemţilor împingea Armata Roşie spre văile din adîn- cul munţilor. Nemţii se străduiau să treacă prin Caucaz şi sâ se îndrepte spre graniţa Turciei.

. Valea Afipsului devenise pentru nemţi o cale bătută. Cota. 521 a noastră, din apropierea albiei rîului, nu mai era destul de ascunsă yederii. Ca. să ne aşezăm temeinic pe timpul iernii, trebuia să căutăm acum un nou cuib în munte, mai îndepărtat şi mai inaccesibil.

Partizanii primiră vestea aceasta- în chipul cel mai felurit. Vetlughin şi Evgheni, prieteni la cataramă şi gîndind la fel, îmi atrăseseră încă mai de multă vreme atenţia că locul unde se găsea tabăra devenise nepotrivit şi se bucurau că avem să-l părăsim.. Dar pe mulţi alţi partizani din detaşamentul nostru, lucrul acesta îi amăra. Ei se obişnuiseră cu locul acesta şi se simţeau aici ca acasă.

Cel mai amărît era însă Ghenea. El nu visa. decît recunoaş- teri îndrăzneţe, atacuri, lupte înverşunate şi cînd colo, o nouă retragere.

„Nu-i nimic, mă gîndii eu, să se obişnuiască şi el să fie mai potolit. Pentru partizani,- ca şi pentru exploratorii polului, întotdeauna nervii tari şi răbdarea sînt lucrul cel mai de seamă.

Evgheni şi Musiacenko plecară călări în munţi să caute un loc potrivit pentru noua noastră tabără. Bătură două zile munţii- şi se întoarseră veseli, în ciuda foamei şi oboselii.

Se tîrîseră pe brînci pe Karabet, se căţăraseră pe povîrnişu- rile muntelui Krepost, coborîseră în văi, trecuseră de zeci de ori prin vad Afipsul şi afluenţii lui şi nu găsiseră nimic potrivit. Ba apa era departe, ba locul prea descoperit.

În sfîrşit, dincolo de Malîie Volcie Vorota, pe versantul sudic al muntelui Strepet, Evgheni găsise ce căuta.

Iată-ne iar împachetînd, legînd cu frînghie baloturile, ale- gînd cartofii, înhămînd caii. Piotr Petrovici Musiacenko nu găsea timp nici măcar să răsufle. Toată partea administrativă era acum în sarcina lui. Mă sileam, după putinţă, să-l ajut cît mai mult. În învălmăşeala lucrului, n-am băgat de seamă că Ghenea se ţinea de mine ca umbra.

— De ce nu ajuţi şi tu ? — îl întrebai eu.

El răspunse încurcat:

— Am să te întreb ceva, tată...- Spune-mi dacă nu-i ruşinos că ne retragem ? Nu-i aşa că mergem în munţi să ne întărim şi că vom începe apoi îndată să operăm ? E păcat numai că va trebui să aşteptăm mu't pînă ne vom aranja în noua noastră tabără... Te rog foarte mult ca în cea dintîi operaţie să mă trimiţi pe mine. Bine? Numai dă-mi, te rog/cuvintui tău, tată, e-ai să mă trimiţi.

— Dacă nu va fi nevoie de tine în tabără, ai să te poţi duce.

— Nu, tată, dă-mi cuvîntul tău.

— Ghenea, ţine minte o dată pentru totdeauna şi să nu mai vorbim de asta niciodată. Ai să faci ce ţi se va ordona. E lim- „ Răspunsul era cam tăios, dar nu se putea altfel. Băiatul trebuia să ştie că tot ceea ce era casă rămăsese în Krasnodar şi că aici era război...

În sfîrşit, am părăsit cota 521.

Iar am trecut de cîteva ori Afipsul prin vad. Rîul acesta nu va mai ieşi desigur din mintea partizanilor cît vor trăi. Ne-am căţărat pe pante abrupte şi am mers pe sub stînci care atîrnau pe margini de prăpastie, ameninţaţi la cea mai mică nebăgare c!e seamă să ne schilodim sau să ne frîngem gîtul. De data asta furăm siliţi să ne croim singuri drumul, să dăm înlături pietre, să umplem gropi şi să tăiem copaci...

Cîleodată ni se părea că pe poteca îngustă şi şerpuitoare n-ar fi putut trece nici măcar un cal. Dar Ghenea izbuti să treacă, ca prin minune, maşina lui, iar inginerii şi directorii noştri o scoaseră destul de bine la capăt cu căruţele.

Mutarea noastră nu fu lipsită nici de ceea ce se cheamă „o întîmplare regretabilă", cum se exprimă comisarul Golubev. Doi partizani care transportau într-o căruţă alcoolul descoperiră că o sticlă nu era înfundată ca celelalte şi că fusese începută. Alcoolul l-au adus ei, dar la sosire au simţit nevoia irezistibilă să cinte şi să joace. Comandantul plutonului din care făceau parte îmi raportă despre întîmplarea aceasta.

— După cît se poate vedea, bandiţii ăştia au băut peste 150 grame de om...

Am ordonat că după ce se vor trezi, să li se dea vinovaţilor cîte trei corvezi peste rînd. Comisarul le trase însă a doua zi, în, faţa întregului detaşament, o „prelucrare" aşa de zdravănă, încît cred că le-o fi trecut vinovaţilor gustul de băutură pe toată viaţa.

Neastîmpăratul de Vetlughin, glumeţ ca totdeauna, îmi şopti la ureche :

— Dacă m-ar fi prelucrat pe mine aşa, aş fi băut de ciudă o săptămînă în şir...

Locul -care fusese ailes de Ev-ghen-i pentru tabără -era -într-adevăr ideal. Era o văgăună îndepărtată, sălbatică şi inaccesibilă a »1511161® Strepet. Povârnişurile -erau abrupte şi tăiate de prăpăstii. Te grndeai cu groază la timpul eînd vă trebui să urci acolo -prm «Trzgă sau pe polei. O cărare îngustă şi ascunsă urcs şerpuind, la opt sute de metri de ia -poalele muntelui, într-un loc unde se^ găsea o cornişă mai puţin abruptă, plrnă de movilise de pămîrrt. Pe plan, cornişa semăna cu un uriaş semn de întrebare.

Pe acest „semn de întrebare" începurăm să clădim tabăra noastră de iarnă. îmi dădui seama că această muncă ne -va cere multe osteneli şi că va absorbi prea mult atenţia noastră. Mă temeam

să nu lăsăm să -ne scape marile mişcări de trupe inamice. Evgheni şi cu rmne hotăTÎrâm să nu încărcăm pTea mult cu corvezi grupul de cercetaşi pentru a nu scădea spiritul de vigilenţă al oamenilor.

Pavlik Hudoerko primi însărcinarea să meargă să se întîlnească cu agenţii noştri informatori din cătunul Naumenko. Vedeam cum 'Ghenea urmărea pregătirile lui Pavlik şi-mi venea să rîd, dar băiatul meu mă şi întrista. Buzele îi erau strînse, gropiţa din bărbia lui voluntară se adîncise ca şi la Evgheni, iar ochii lui de copil arătau cît de nenorocit era. L-am strigat:

— Ghenea, de ce nu te-ai pregătit pînă acum ? Pavlik n-are s-o poată scoate singur la capăt în cătun.

Faţa lui Ghenea se lumină toată şi-mi răspunse :

— Îndată, tată ! M-am hiat cu gîndurile.L_

Puteam fi, desigur, învinuit ¡de slăbiciune de părinte. În primul rînd Ghenea care Lucrase în tot timpul „marii noastre mutări" ca şofer şi făcuse treabă cît patru, merita o recompensă, iar în al doilea, Ghenea era un cercetaş fără pereche. Avea pretutindeni prieteni, în toate staniţele, adolescenţi şi tineri. Corn- somoliştii şi pionierii- ne aduceau din cînd în «înd informaţii pe care nu le-ar fi putut aduce niciodată oamenii mai în vîrsta din staniţe. Nemţia nu-i luau în serios pe cei mici şi tocmai din cauza asta, aceştia puteau să le descopere mai uşor planurile.

Ghenea şi Pavlik se întoarseră din recunoaşterea lor aducînd un dar neobişnuit.

Cu mult înainte de a-i fi zărit, auzirăm scrnţritul roţilor rjewnse aie unui car, apoi, de după cotitura drumului apăru o pereche de boi înjugaţi la un car. În car şedeau mîndri Ghenea şi Pavlik, ammdoi cu nuiele lungi în mină.

— Ca nişte adevăraţi căruţaşi, băieţii căutau să pară nepăsători. Fără -grabă, cu gesturi vort leneşe, loveau cu nuielele în boii lor şi în acelaşi timp Ghenea repeta cu gdas melancolic :Hăis !

Iar Pavlik îl acompania .

— Cea !

Boii nu mai ştiau de care din siăpîni sa asculte : anul po-mncindu-le s-o ia la dreapta, iar -celălalt la stingă.

De car erau legaţi caii hăieţilor, iar în car, printre saca cu Făină, se tot tînguia o fiinţă jalnică, în zdrenţe, cu mîiaile legate .cu o sfoară şi cu o vînătaie sub ochi.

— Daţi-mi voie, tovarăşe comandant, — începu Pavlik, — să vă raportez că recunoaşterea ordonată la cătunul Nautnenko a fost îndeplinită. La întoarcere am luat de la nişte xornini boii ăştia şi am reuşit să luăm şi un romki. Poate că putem scaa^> de la el niscai informaţii.

— Numai lăsaţi-l, tată, lăsaţi-l să se odihnească mai întîi,

— adăugă Ghenea. — L-am cam aikis...

Musiaoenko nu mai înceta să se minuneze de băieţi. Ce, era glumă să dăruiască detaşamentului un car întreg cu crupe de Kuban de calitatea întîia şi pe deasupra şi doi boi J

Eu însă m-am aTătat mai rezervat, faţă de fapta vitejeasca a băieţHor. Curajul lui Pavlik Hndoerko n-avea margini. Însă, nu-mi putusem încă da seama pînă acum dacă băiatul era şi precaut... Seara vorbii cu Ghenea. El ne făgădui, pe cuvîntul lui de comsomolist, să ne povestească amănunţit „aventurile" lui şi ale lui Pavlik.

Nu trecură încă nici douăzeci" şi patru de ore şi iată că Glie-nea veni şi mărturisi că Pavlik şi cu el au cam sărit peste cal, apucîndu-se de năzdrăvănii.

Plecaseră în recunoaştere în staniţa Smolenskaia. îmbrăcaţi ca flăcăii de la ţară, cu porumbei în mînă şi cu grenade şi revolvere în buzunare, mergeau cu un aer nevinovat pe uliţa satului.

. Pe o ridicătură se afla clădirea comandamentului. Animaţia din jurul clădirii era neobişnuită. Nu puteai pricepe ce anume era

— chef ori consfătuire?

Ascuzîndu-se în tufişuri, băieţii se tîrîră pe brînci prin gră-dinile de zarzavat pînă aproape de comandament. De-a lungul drumului mergea în .sus şi în jos o santinelă. Santinela îl zări pe Ghenea în grădină dar nu-i dădu nici o atenţie. Cîţi băieţi nu-şi fac de lucru îii grădina de zarzavat ?

Cînd santinela coti după colţ, băieţii se repeziră spre casă şi aruncară înăuntru grenade pe fereastră.

Se iscă panică şi învălmăşeală ; începură împuşcături dezordonate. Băieţii izbutiseră însă să dispară în tufişuri şi ajifnseri cu bine în pădure.Ce trebuia să fac ? Să-I admonestez pe Ghenea ? Dar el făcuse împreună cu Pavlik o diversiune îndrăzneaţă. Furăm înştiinţaţi după aceea că la comandament ciţiva ofiţeri fascişti fuseseră omorîţi de grenadele băieţilor. Mai important însă era că nu numai populaţia din Smolenskaia, dar şi aceea din staniţele vecine căpăta curaj : partizanii erau tari, ei ajunseseră să bată duşmanul chiar în bîrlogul lui.

Dar să-i laud prea mult pe băieţi, tot mă temeam. Prea erau fără frică. M-am făcut că ascult distrat povestea diversiunii pe care mi-o spunea Ghenea şi am spus :

— Ei, bravo că mi-ai raportat toate amănuntele recunoaşterii voastre, fără să-mi ascunzi ceva...

CAPITOLUL IX

Noua tabără am construit-o de nădejde, temeinic, trainic. Ecoul surd ducea în văgăună zgomote neobişnuite prin locurile acelea : lovituri de topor, hîrşîit de ferăstrău, strigăte de oameni. Munca era grea. Aruncam în aer stînci, mutam cu mîinile noastre pietre de" o greutate şi de o mărime neobişnuită, tăiam arbori seculari care crescuseră atît de aproape unii de alţii încît era nevoie de multă îndemînare ca să-i dobori deoarece, tăind greşit cu ferăstrăul un copac din aceştia, coroana i se agăţa în cădere de coroanele fraţilor lui şi nici că mai putea fi urnit din loc...

Conducerea lucrărilor de construcţie ' o aveau fraţii Martînenko. Amîndoi erau răbdători şi blînzi şi îşi cunoşteau bine meseria. Cel mai mare, Danilo, fusese şef de şantier la combinat; cel mai mic lucrase ca tehnician dar cunoştoa la perfecţie dul- gheria, care îi era dragă.

Nici un om nu era scutit de lucru la construcţie şi nici unul n-ar fi vrut să lucreze prost. I-"ar fi fost şi ruşine să rămînă în urma celorlalţi tovarăşi.

Rezultatele întrecură aşteptările noastre. Tabăra creştea văzînd cu ochii.

Am construit pavilioane separate pentru fiecare pluton, o bucătărie-popotă comună, postul de comandă, infirmeria şi, sub povîpnişul abrupt al' muntelui, aproape atîrnînd în aer, pavilionul grupului de recunoaştere îndepărtată.

Construcţiile acestea nu erau nici colibe, nici bordeie, ci adevărate case de lemn, solide şi spaţioase, adîncite în stîncă, pentru a fi mai călduroase. Acoperişurile de lut nu lăsau să treacă apa. Podelele erau de seînduri.1 ii pavilioanele plutoanelor se aflau paturi largi de scînduri, cu saltele de frunze uscate, cu dosuri de doc şi deasemenea, mese, bănci, rastele pentru arme, poliţe pentru tot felul de lucruri mărunte şi nelipsita oglindă. Pe mese, felinarele de vînt aveau în loc de sticle, bórcane în care fusese dulceaţă. Fitilul felinarelor era împletit diri fire de doc.

În bucătărie se găsea o plită mare, cu -cazane zidite şi cu rolă, precum şi un cuptor rusesc de copt pîine şi de uscat pesmeţi.

Neavînd numaidecît nevoie de baie, n-am mai construit un local separat. Cea mai mare parte a detaşamentului era întotdeauna plecată în operaţii, în tabără nerămînînd decît vreo zece oameni. Detaşamentul dovedea să se scalde cu rîndul într-o cadă de lemn instalată în bucătărie.

Postul de comandă era instalat cu un confort deosebit. Pereţii erau căptuşiţi cu scînduri ; toţi cei care şedeau aici îşi aveau fiecare patul lor; în mijloc se găsea o masă mare, pe pereţi atîrnau hărţi. Postul de comandă era legat prin telefon cu pavilioanele plutoanelor; cu pavilionul grupului de recunoaştere îndepărtată şi cu avanpostul principal.

Nikolai Demianovici Pricina montă o antenă nouă. încerca acum să instaleze un post de radio-emisiune, stabilind astfel legătura în amîndouă direcţiile.

Cu alte cuvinte, izbutisem să isprăvim cu succes construcţia şi amenajarea reşedinţei detaşamentului nostru.

Cornişa, „semnul nostru de întrebare" era inaccesibilă. De sus, nu putea ajunge acolo nimeni căci pe povîrnlş n-ar fi îndrăznit să cobo'are nici măcar caprele de munte.

Tabăra nu era accesibilă nici din vale, unde accesul defileului era barat de un avanpost fortificat. Singura cărăruşă care ducea la noi era atît de abruptă, încît nu te puteai urca decît punînd piciorul pe muchie. Două mici forturi în care se găseau santinele, controlau cărarea din front şi din flancuri. Cărarea se găsea şi sub focul pavilioanelor noastre. Ea putea deasemenea fi luată sub focul mitralierei instalate în localul grupului de recunoaştere îndepărtată. În sfîrşit, pentru orice eventualitate, ne rămînea întotdeauna la dispoziţie o ieşire de rezervă a taberei, prin care puteam să cădem repede în spatele acélóra care ne-ar fi atacat.

Oricum, cîţiva lunetişti dibaci şi hotărîţi ar fi putut apăra vreme îndelungată tabăra noastră, chiar împotriva unei unităţi inamice importante., Acum, cînd cartierul nostru de iaină era gata, venise timpul şă ne îngrijim şi de aprovizionarea noastră pentru toată iarna, trebuia adus acolo cel puţin ceea. ce se găsea în două din „ba; zele" noastre secrete de aprovizionare. În locul lui Evgheni care se afta în recunoaştere, plecă de data aceasta la depozite comisarul Golubev. După cum la plecare, anei dintre noi îngropase- rărrr noaptea, în târnă, rezervele noastre-, tot. astfel şr aeum am pornit pe

ascuns noaptea ca să le dezgropăm. Ne-am atfus amirrte că ne nrai rămîneau în pămîrrt îrrcă trei depozite.

Aici, fn tabăra cea nouă, felul nostru cîe viaţa se înjghebă în chip statornic. Dar, ca şi mai înainte, fncă din. primul ceas de existenţă al detaşamentului,- nici un partizan nu şedea vreodată cu mîfnife în sîn.

Deşteptarea, generală pentru apel a oamenilor era fixată la cinci şi jumătate dimineaţa. Era-u scutiţi de apel numaî cei grav răniţi şi bolnavii. Toţi ceilalţi, chiar şi partizanii întorşi în cursul nopţii din operaţii sau cei care fuseseră de gardă aveau îndatorirea să- fie de faţă la apel.

Oamenii" aveau o jumătate de oră în care timp trebuiau să se apele, să se radă,, să se îmbrace şi să facă rînduială prin dormitor. La ora şase precis, ieşeam, cu comisarul şi cu Evgheni în faţa detaşamentului aliniat în front şi primeam, raportul partizanului de serviciu, cu. arătarea amănunţită a efectivului, a răs- pîndirilor pentru gardă, operaţii, recunoaşteri, precum şi a bolnavilor..

în primele zile, cîţi'va din micul gfup care se alăturase deta-şamentului după plecarea din Krasnodar, rîdeau de ordinea'strictă în care avea loc la noi apei'ul, comparind-o cu serviciul interior al detaşamentelor de partizani vecine, unde nu aveau loc astfel de „spectacoLe".

Comisarul îmi veni în ajutor şi aici'. ET convinse pe aceşti „glumeţi" că era nevoie de apel pentru menţinerea disciplinei şi că detaşamentele de partizani vecine nu puteau fi pentru noi un exemplu, ci că, dimpotrivă, noi care eram detaşamentul de frunte al Kubanului,. eram aceia care trebuia să le slujim drept exempla celorlalţi Picătura cu picătură, apa roade piatra, fn conştiinţa fiecăruia se înrădăcina treptat învăţămîntuF lui Mark Apkarovici: „Vî s-a dat mult, vi se va cere mult". În noua' tnhără. partizanii aveau la apel aceeaşi ţinută ca fa paradă. Tradiţiile detaşamentului se întăriră şi deveniră sfinte pentru el.

Evgheni citea apoi în faţa frontului ordinul de zi, iar cînd nu. era aici un ordin de zi, numai programul zîfei, cuprinziml ■ lucrările care urmau să fie executate şi numele celor însărcinaţi cu executarea.

Pînă la ceai, studiam în fieGare zi armamentul. Şr nu pentru că ar mai fi' fost nevoie să studiem într-una aceeaşi armă a noastră. Toţi pînă la unul stăpîneam desăvîrşit armele aoastre dar trofeele .pe care le luam ,tot .timpul erau atî-t de Felurite, .încît ¿iveam de studiat mereu .arme noi. -Această ¡parte a programului era ce.a mai dragă ¡partizanilor.

Cea mai neplăcută muncă pentru ei era corvoada ta ¡bucă-tărie. Evfrosinia Mihailo.vna, bucătarul -nostru şei, nu -putea bine-înţeles să prepare ¡singură -tot timpul, la amiază şi seara, masa pentru întregul ■ detaşament şi mîncarc-a de regim pentru răniţi şi bolnavi- Afară de asta, ca infirmieră militară de profesie, era Întruna de serviciu la infirmeria Elenei rlvanovn-a. Evfrosi-nia Mi- baiiov-na nu făcea decît să „dirijeze" bucătăria. Toată munca o îndeplineau, cu ¡rândul, partizanii* Sînt sigur că şi azi mulţi ingineri şi tehnicieni din Krasnodar ştiu mai bine -deGÎt nevestele tor sa coacă o budincă, să

facă un borş şi să prăjească cartofi. ■Ce-i .mai frumos este însă că femeile noastre fugeau de bucătărie cît le ţineau picioarele Ori de cîte ori îi venea Măriei Iapuke- vici rîndul să se ducă la bucătărie, ea mă implora cu ochii în lacrimi să-i dau altă treabă.

— Irimiteţi-mă oriunde, în recunoaştere, să pasc vitele, să duc manifeste şi gazete pe la detaşamentele vecine, numai nu la curăţit -cartofii şi la spălat vasele.

Erau atîtea de făcut, încît nu ne ajungeau oamenii. Stîncile şi pietrele distrugeau încălţămintea. Iakov Ilici Bibikov .ajunse acuma ■să fie înconjurat de o întreagă brigadă -de ucenici şi făcea cizme de iarnă pentru întregul detaşament. „Cizmarii" noştri abia pridideau cu reparaţiile.

La plecarea din K-rasnodar, luaserăm cu noi şi tablă zin- cată. „Tinichigiii", noştri se apucaseră să facă din ea castroane, oale, căni.

La ora două noaptea, Nilcolal Demianovici .-Pricina recepţiona regulat la radio „emisiunea pentru ziare". Deşi nu cunoştea stenografia, el ajunsese să seri? cu iuţeala unui stenograf. Tot în cursul nopţii, notele lui erau şapirografiate. Cel mai bine lucrau în „redacţia" noastră femeile. „Gazetele" proaspete ieşeau în zorii zilei şi, potrivit programului, erau difuzate de partizani prin detaşamentele vecine. în staniţe, gazetele şapirogmtiiate, comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii şi manifestele erau difuzate numai de către cercetaşi. Agenţii informatori pe care îi aveam în staniţe erau cunoscuţi numai de o mică parte a detaşamentului.

Povestesc mai departe cum am ajuns stăpînii unei cirezi de vaci. Vacile trebuiau duse la păşune şi mulse. Caii aveau şi ei nevoie de îngrijire. Dacă mai ţinem seama de faptul că cea mai mare parte a detaşamentului lipsea întruna din tabără, fie că era plecată în vreo acţiune, său în recunoaştere, fie că pregătea diversiuni, e lesne de înţeles că toată lumea din tabăra noastră era ocupată.

Seara mîncam încă pe lumină, pe la opt. După cină îşi înce- peau munca colectivul de agitatori şi comisarul. Această muncă era alcătuită din lecturi sau simple discuţii asupra diferitelor chestiuni, cum ar fi aceea a atitudinii pe care trebuia s-o avem faţă de populaţia staniţelor din împrejurimi.

Nemţii se arătau uneori foarte proşti în Telul în care îşi făceau propaganda. Ei răspîndeau tot felul de basme, ca de pildă că Armata Roşie ar fi cu totul distrusă, că în Uniunea So\ ie- tică ar fi foamete şi altele ca acestea. Locuitorii staniţelor se lăsau numai arareori înşelaţi d£ această propagandă. Dar în garnizoanele nemţeşti se aflau şi agitatori şireţi şi lupta împotriva activităţii dăunătoare a acestora erji mai complicată.

Ghenea aduse odată dinţr-o recunoaştere obişnuită, un sul de liîrtie. Abia îmi aruncai privirea asupra fiului meu şi pricepui că se întîmplase ceva care nu-i venea la socoteală.

— Mai c-aş zice că ai pus nemţii pe urmele taberei, — glu-

Ghenea se înfurie, se uită la mine cu dojană şi desfăşură sulul. Era un număr proaspăt din Pravda. Mai e nevoie să spun cu cită lăcomie mă aruncai asupra lui! Ghenea însă îmi dădu mîna la o parte.

— E o ticăloşie!

Ziarul era o provocare murdară a lui Goebbels. Sub titlul scump fiecărui om sovietic, fuseseră tipărite aici o groază de murdării şi minciuni fasciste. Era aproape cu neputinţă să-ti dai seama la prima vedere că ar fi vorba de un fals. Hîrtia, formatul, caracterele, pînă şi semnăturile articolelor erau aceleaşi ca ale Pravdei.

În aceeaşi seară, comisarul adună detaşamentul şi aduse la cunoştinţa partizanilor falsul. Nu mai putea fi nici o îndoială că nem(ii inundaseră peste tot staniţele cu astfel de ziare false. Comisarul prelucră cu detaşamentul chestiunea, astfel ca partizanii să poată fi a doua zi în stare să dovedească oricărui om din staniţe că gazeta aceasta era ticluită de Goebbels, lămurind în acelaşi timp oamenii şi în privinţa scopului urmărit prin asemenea provocări.

Comisarul şi Safronov pregăteau pe partizanii noştri în aşa fel încît să fie în stare să discute orice teme cu oamenii din staniţe. Dece ? Pentru că detaşamentul nostru socotea de datoria lui ca oamenii lui să fie ţinuţi la curent cu tot ce se petrecea şi în Uniunea Sovietică şi la popoarele aliate, ca şi la inamicii noştri. Partizanii noştri aveau datoria să-şi ridice neîncetat nivelul politic.

-■ Safronov şi comisarul mai aveau de îndeplinit şi altă muncă. Vremea trecea şi partizanii duceau dorul tinerelor lor neveste, în timp ce, în staniţe, femeile tinere duceau şi ele dorul bărbaţilor lor plecaţi în război. Imprietenindu-se cu tinerele căză- cioaice, băieţii noştri ar fi putut printr-o imprudentă să ducă la pieire întregul nostru detaşament. Nu numai că nemţii ar f: putut introduce spioane, dar şi oamenii din stanite şi-ar fi putut schimba atitudinea pe care o aveau fată de detaşament şi am fi ajuns în situaţia de a fi lipsiţi de agenţi informatori.

Safronov şi comisarul urmăreau ca partzanii să nu ia cînd plecau în operaţii cartuşe în loc de alimente. Odată am observat pe carabina unui partizan nişte pete de rugină şi nu l-am lăsat să plcce în operaţie. Organizaţia de partid consacră cazului acestuia o seară întreagă, iar vinovatului i s-a aplicat o sancţiune — ce anume sancţiune nu-mi amintesc, dar îmi pare că era vot de blam cu avertisment.

Pe scurt, comisarul şi secretarul organizaţiei de partid aveau destul de lucru. Erau şi seri în care, după cină, ascultam Moscova. Cîteodată, Musiacenko începea să cînte cu glasul lui curat de tenor vreun cîntec vechi din Kuban, pe care tot detaşamentul îl relua în cor. Oamenii cîntau într-o atmosferă prietenească, după cum şi trăiau în prietenie. Nu aveai timpul să te cerţi, să superi pe cineva, sau să te superi din cauza cuiva.

în afară de muncile din tabără, de pregătirile în vederea operaţiilor şi de operaţiile propriu zise, partizanii noştri mai aveau o. îndeletnicire care le plăcea mult şi anume : „vînătoarea".

De obicei, lunetiştii porneau la „vînătoare" cîte doi. Unul avea puşcă cu lunetă, celălalt, în afară bineînţeles de puşca lui, un binoclu.

De data aceasta se duseră tot doi, numai că se întîmplase ca tovarăşii să fie din două detaşamente de partizani diferite. Vla- sov era dintr-al nostru, pe cînd Sidorov dintr-un detaşament vecin.

Vlasov dusese de cu seară din ordinul comisarului comuni- catul Biroului Sovietic de Informaţii la detaşamentul vecin, rămăsese peste noapte acolo şi pornise în zori spre casă. Sidorov, care la aceeaşi vreme pornise şi el la „vînătoare", îl pofti pe Vlasov să meargă cu dînsul.

Urcară muntele. La o trecătoare, unde se încrucişau două cărări, se aşteptau să dea de „vînat" bun

.Jos, îi] defileu,, se mai răsuceau trîmbe de ceaţă, dar puţin mai la dreapta, pe malul rîuliii, nisipul: strălucea la soare. Pe; povîrnişul de jos al muntelui,, se vedea frunzişul argintiu, tremurător al unui plop, puţin mal aproape^ ua ulm îşi înălţa coama bogată, iar la intrarea în defileu stătea ca un masiv verde întunecat un aluniş.

Vînătorii se apropiaseră de răscrucea cărărilor, lîngă nişte bolovani mari pe care crescuse muşchi cenuşiu..

Sidorov se aşeză, jos şi începu să-şi desfacă rucsacul. Deodată, d,'în spate,, din aluniş, se auzi o. detunătură.

Lui Sidorov îi căzu şapca. Vînătorii se aruncară', la pămînt şi se tupil'ară după nişte bolovani

După cîteva minute, Vlasov încercă să-şi scoată din spinare sacul care îl dădea de gol. îndată porniră, iar: detunături. Gloanţele nimereau în bolovani, împroşcînd bucăţi, de. muşchi cenuşiu- Acum era clar.. împuşcăturile veneau din tufele de la marginea din stînga..

Rostogolindu-se pe spate, vînătorii, îşi schimbară poziţia şi începură sa tragă în frunzişul întunecat al" tufelor.

După, desimea împuşcăturilor nu era greu să-ţi- dai. seama, că: în. aJiiniş trehuia. să fi fost cei puţin opt-nouă. nemţi. Veniţi se. vede aici mult mai devreme; ocupaseră o, poziţie favorabilă, iar vînătorii noştri ajunseseră astfel ţinta, lor..

Vînătorii aveau de dus o luptă grea, pentru, care.' trebuia să ai nervi tari şi ochiul, sigur. De data.- asta, partizanii- aveau puţini sorţi să cîştige lupta, aşa că hotărîră să-şi vîndă scump pielea

Focul din aluniş nu mai contenea. înceta doar cîteva clipe ca să înceapă apoi din nou cu o putere îndoită.

Duşmanii se răspîndiseră printre tufişuri într-un lanţ lung." Partizanilor le era. din. ce în ce ' mai greu. să se aiscundă de gloanţe după bolovani. Vechile lor poziţii erau necontenit atacate de focuri care veneau din flancuri. Dar de plecat n-aveau unde. împrejur,, locul, era deschis. Numai. jos, lîngă- prăpastie,, se afla un pîlc. de copaci. Nu: era însă chip să. ajungă, pînă accl.Q»

Sidorov scoase un ţipăt şi scăpă arma din mînă. Un glonte îl nimerise în picior. Vlasov se tîrî lîngă tovarăşul lui, cînd o durere ascuţită ÎL fulgeră în- umăr. Mîna dreaptă îi atîrna ca o cîrpăl

Puştile partizanilor amuţiseră. Curind avea să vină. sfîrşituL.

Dar inamicii încă nu se mişcau. Le era frică, de o. cursă.

În sfîrşit,. dintre ramuri. îşi scoase capul cu precauţie un neamţ blond, ţinînd arma gata- să trag,ă. Voia să se încredinţeze cu ochii lui că partizanii erau *„kapat"*.

Nu mai apucă însă să vadă ceva. Urmă o detunătură seacă şi neantul se prăbuşi mort. Mai răsună încă o împuşcătură şi **în** aluniş, un friţ scoase un urlet de durere.

— Oare cine trage ? — întrebă nedumerit Vlasov. — Desigur cineva de pe stînca de deasupra alunişului...

Nemţii ascunşi în aluniş deveniseră o. pradă sigwră. Puteau fi. împuşcafi ca iepurii de easă.

Singura lor scăpare era să poată ajunge la pilcul de cot aci de lîngă prăpastie.

încovoiaţi, la pămînt, fasciştii se repeziră îra flanc eîte uriul afară din tufiş. Erau şapte. Şi de pe stîncă răsunară la uind şapte împuşcături. Pe ultimul neamţ, girantele îl; manieri la marginea prăpastiei. Şi-a întins braţele înlături şi a căzUt cu fa|a la. pămînt.

Peste cîteva clipe, Jewea, cu puşca Lui: cu lunetă în rnîini, Sr» apropiat de partizanii, răniţi.

— Evgheni Petrovici !i — gemu Vlasov. — Mi.-am închipuit că trebuia să fii dumneata sau Ernniarin. V-aiu recunoscut dtrpă. stil.

— Dacă-i adevărat că m-ai recunoscut după stil, atunci im eşti rănit mortal, — rîse Jenea. — la să văd unde v-au găurit...

Vecinii noştri nu aveau infirmerie. Sidorov veni împreună cu Vlasov la Elena Ivanovna. Ea. exaraină rănile, pansa răniţii, le făcu îndată după aceea injecţii aratitetanice şi; trimise pe Na- dia Korotova după Musiacenko.

— Piotr Petrovici', fă rosti de lapte: de umd'e ştii. Aceştia doi au. pierdut o groază de sînge. E bine că Evgheni r-a pansat pe loc. Are să trebuiască să fiie supraalimentaţi.

Musiacenko veni la mine.

— Tătucule, trebuie să facem neauarat rost de o- vacă. Aşa cere medicul nostru...

Aşa cerea medicul !. Dar parcă, nu ştiam şi eu c?. aveam ne- voie,, şi nu nomai de o. vacă, ci de o ci rea dă' întreagă de- vaci. Aveam nevoie de rezerve de grăsimi, iar conservele rle carne erau şi ele pe sfîrşite.. Ce aveam să ne facem ? Să: luăm provizii de la nemţi ? Aveam doar sarcina să btacărn toate dmrnwiîe prin care ar fi încercat fasciştii să aducă provfefi...

Şedeam cu* Musiacenko la postul nostru de comandă şi- ne spărgeam capul de unde am putea lua nişte vşcî. La geam Ghe- nea şi Pnvlik, întorşi dintr-o recunoaştere, tot meştereau la o carabină.

' — De vitele care au mai rămas populaţiei nu ne putem atinge, — îi spuneam eu lui Musiacenko. — Ne rânita, cirezile furate de fascişti. Dar nemţii le păzesc ca ochii din cap-...

Pavlik şi Ghenea chicoteau pe înfundate, astupîndu-şi şura cu palmă. Eram enervat , din cauză că treburile gospodăreşti mă

împiedicau să pregătesc o diversiune importantă, şi mă legai dé ei.'

. — Drepţi ! Asta-i purtare în faţa comandantului detaşamen- tului şi a locţiitorului lui?

— îmi daţi voie să raportez ceva... — începu Pavlik şi, primind învoirea, îi dădu drumul ca o mitralieră : — Ghenea şi cu mine am dat azi dimineaţă de o cireada de vaci, am fi vrut să ne rugăm să ne daţi voie să le-o luăm friţilor, dar nu ne încumetam. Cînd colo, chiar dumneavoastră... — Băieţii schim- bără o privire.

' Aflarăm că în cătunele Konsulovo şi Şabanovo, unde fuseseră în ajun Ghenea şi Pavlik, nemţii luaseră vacile oamenilor şi că aveau de gînd să trimită peste o zi sau două enorma cireadă la Krasnodar...

— Băieţii noştri care ne informează vă roagă foarte mult să le luaţi înapoi nemţilor vacile, — zise Ghenea. — Oamenii propun^ ca jumătate din cireadă să rămînă detaşamentului, iar cealaltă jumătate să le-o păstreze detaşamentul pînă la victorie, pentru ca în felul acesta colhoznicii să aibă vaci de reproducere. Cînd o fi s-o ia la fugă nemţii, nu lasă ei vacă în tot Kubanul.

Dădurăm băieţilor doi cercetaşi în ajutor şi ei plecară călări după viitoarea noastră cireadă.

Şef al grupei l-am numit pe Pavlik. Recunosc că ori de cîte ori pleca cu Ghenea la „vînătoare", eram neliniştit...

Peste două zile erau înapoi în tabără şi Pavlik îmi raportă :

— „Ordinul a fost executat. O sută patruzeci de vite, apar- ţinînd detaşamentului comandat de Tătucu, pasc în Krîmskaia Poliana".

Apoi povesti cum puseseră mîna pe vaci.

...Băieţii porniseră din tabără călări şi merseseră pe căi ocolite, ferindu-se de drumul mare şi ascunzîndii-se în tufişuri şi dumbrăvi. Dăduseră de cîteva OP de cirezi mai mici şi, între- bînd pe păstori, aflaseră că erau tot vite de-ale oamenilor.

După amiază, cercetaşii mergeau pe un drum de ţară între cătunele Konsulovo şi Şabanovo, cînd văzură ridicîndu-se un nor de praf. Era tocmai ceea ce aşteptau.

Strecurîndu-se prin tufişuri, băieţii se apropiară. Vreo zece nemţi mînau cam două sute de vaci spre staniţa Smolenskaia. Erau vaci de rasă, grase, tot una şi una, pentru ca nemţii începuseră chiar din capul locului să prade tot ce era mai bun în Kuban.

■ — După mine ! — ordonă Pavlik. Şi cei patru călăreţi, trăgînd cu carabinele din goana cailor, se năpustiră pe drum.

• Călăreţii căzură ca trăznetul din senin asupra jefuitorilor care, între sate ocupate de garnizoane puternice şi pe deasupra pe o zi atît de senină şi de însorită, se simţeau în cea mai deplină siguranţă.

Jumătate din fascişti o luară îndată la fugă, dar restul de cinci îşi îndreptară carabinele asupra călăreţilor, care se aflau chiar în buza ţevilor şi începură să tragă.

Gloanţele vîjîiau deasupra capetelor, dar nimereau tot alături. Se vede că, de spaimă le tremurau nemţilor mîinile.

încăierarea dură puţin. în praful drumului zăceau cinci cadavre de nemţi. Dar cireada dispăruse... Vacile fugiseră care încotro. Din dumbrava alăturată se' auzeau mugetele lor speriate.

Vacile trebuiau acuma adunate şi mînate în spre munţi. Nu era vreme de pierdut. Din staniţa vecină puteau să iasă nemţii în orice clipă şi să pornească în urmărirea lor, şi atunci şi-ar fi putut lua nădejdea băieţii să mai vadă vreodată vacile pās- cmd în cireada detaşamentului...

Pavlik ordonă celor doi cercetaşi să mîie grosul cirezii în direcţia opusă munţilor şi făcînd un ocol mare, să ducă vacile în

Krîmskaia Poliana, iar el şi cu Ghenea, luînd vreo douăzeci de vaci, le mînară făţiş deadreptul în spre munţi, cu gîndul de a-i înşela pe nemţi.

Băieţii nu mai încercau acum să se ferească. Dimpotrivă, ei călăreau ca şi cum nu le-ar fi păsat de nimeni, căutînd să facă cît mai multă larmă şi să ridice cît mai mult colb, astfel ca să fie văzuţi ele cei care îi urmăreau, iar grosul cirezii să fie lăsat în pace.

Fasciştii se lăsară traşi pe sfoară. Călăreţii nemţi, după ce ieşiră în trap din staniţă, se aruncară în galop pe urmele lui Pavlik şi ale lui Ghenea.

Cei doi prieteni mînară bietele vaci tot mai departe şi mai departe de cireadă. Dar, cînd urmăritorii erau mai gata să-i ajungă din urmă, comsomoliştii se aruncară în desiş şi dispărură printre anini...

Detaşamentul izbutise astfel să-şi aibă cireada lui de vaci. Îi mai lipseau acum caii de rasă.

Stepau Ignatievici Verebei îşi luă sarcina să facă rost şi de cai. Director al fabricii de săpun a combinatului, Verebei avea pasiunea cailor şi era călăreţ pătimaş. Jenea spunea despre el, în glumă, că laurii lui Ghenea şi ai lui Pavlik îi răpiseră somnul şi pofta de mîncare.

Dar iată că, într-o bună zi, pe cînd mă întorceam cu un mic grup de partizani dintr-o recunoaştere apropiată, am fost martorul unei scene neobişnuite.

— Mergeam călări. Jos, într-o poiană, trei-patru fascişti păşteau o herghelie de cai furaţi.Ce frumos -e căluţul .acela murg .din .stingă 1... — gemu Verebei, de parcă l-ar fi apucat durerea de măsele.

Şii se tot uita la mine ou o privire parcă vinovată, rugătoare. l-am spus rîztad :

— „Ochii văd, inima cere..."

— Tare J-aş mai lua... Tmi dai voie, Tătucule ?

Herghelegiii fascişti stăteau întinşi lîngă nişte tufe, iar armele 'le puseseră deoparte ®n iaTbă.

— Dă-i drumul, — îi spusei eu Jui Verebei.

Ne ascunserăm în tufişul din susul poienii şi dădui ordin toturor să aibă a rimele la îrodemînă, gata pentru orice s-ar putea îirtîmpla. Eram veseli şi btne dispuşi, ştiind că vom asista.îndată la un spectacol deloc obişnuit.

Şi aşa se şi întâmplă. Jos, dintre tufişuri, ţîşni deodată, în plin galop, Verebei, aruncă cu dibăcie arcanul pe deasupra capului calului şi, -sub ochii aiuriţi ai nemţilor, porni înapoi cu frumosul cal murg.

— Nici o scofală ! — îşi spuseră îfftre ei Ghenea şi Pavlik — Fără îndoială că a lucrat cu îndrăzneală şi frumos ca la circ. Dar ce folos ? Un singur cal !...

După asta, băieţii începură să mă roage: -

— Poate acţiunea noastră să nu facă atîta impresie ca aceea a lui Stepan Igraafievici, — zise Ghenea, — dar în schimb noi avem să aducem o herghelie întreagă.

— Mai staţi, băieţi, — le-am spus eu, — prea aţi ajuns în-crezuţii. Mergeţi vreo două zile cu vacile la păscut şi apoi vom

Peste două zile i-am trimis eu singur cu Goncearov la vmă-doare de cai. '

Băieţilor le mergea din plin. Asta se întîmpla, cred, pentru că nemţii îi luau de obicei pe amtodoi drept nişte flăcâiaşi din st an iţe şi nu-i prea băgau în seamă cînd îi vedeau trecînd.

Băieţii zăriră lîngă cătunul Makartet un grup de călăreţi fascişti descălecînd şi plecînd prin bostănării după pepeni. Oamenii care rămăseseră cu caii se plictisiră şi intrară să mai scotocească prin case, cu gînd să mai dea de ceva lucruri de preţ prin sipetele colhoznicilor şi lăsară numai trei nemţi tineri ca să păzească caii. De plictiseală, aceştia, după ce au mîncat şi au băut tot ce au avut în bidoane, s-au întins pe iarbă. Doi dintre ei începură îndată să sforăie. Al treilea încercă să cînte ceva dintr-o muzicuţă, dar muzicuţa îi alunecă din mîinî şi el *ţipl fără s-o mai ridice.

Băieţii se ascunseră pe după nişte bălării, se tîrîră pe nesim-ţite *p-mâ* la nemţi, ii uajunghiairă cu cuiţiteile finlandeze şi o luară la goană cu caii pe cărarea .eare ducea în pădure.

După uir timp se apropiará triumfători de postul' avansat al taberei. îrr cap venea P'avl'ik, în *arma* tui, Mîtizi, legaţi- doi cîte doi de eăpestre, treizeci şi[1] doi- de cai, iar în coadă, încheiaţi convoiul rntr-urp nor de praf, Ghenea şi Goncearov...

CAPITOLUL X

În sectorul nostru: de front,. Armata Roşie oprise înaintarea inamicului.. Nemţii fură împiedicaţi să ajungă la Baku.

Toate hoardele care căutau să pătrundă pînă la petrolul nostru, rămîneau însă, deocamdată, aici în Kuban. Gime putea şti eare erau planurile nemţilor ?

Ini legătură cu desfăşurarea evenimentelor, Evgheni primi de dincolo de linia frontului, de la comandamentul armatelor noastre ordinul să intensifice cercetarea, să caute să afle piraă şi cele mai mici deplasări ale trupelor inamice şi să raporteze totul pînă şi felul cuan- sînt păzite podurile, depozitele şi staţiile de cale ferată şi să determine poziţiile punctelor de foc inamic.:- în jurul acestor obiective.

Nai mal aveam- şi însărcinarea să aflăm- în- mod special dacă ofiţerii nemţi au început să poarte cu ei. măştile împotriva: gazelor, ceea ce ajr fi însemnat că fasciştii ar avea de gîtod să recurgă în timpul cel mai apropiat la atacuri cu gaze.

însărcinările care fuseseră date. de comand amenVI nostru coincideau cum nu se putea mai bine cu obiectivele pe care şi le propusese în orice caz detaşamentul nostru şi anume, să intensifice recunoaşterea îndepărtată, de altfel şi aşa destul de aGtlvă..

Fe cînd' mai eram la Krasnodar şi elaboram metodele teoretice de luptă ale războiului de partizani, ajunsesem la conclu- zrta că şaptezeci la sută dîti timp trefeuta rezervat pregătirii diversiunilor .şi număr treizeefi la sută operaţiilor de efectuare.

Pe vremea aceea pregăteam cm înfrigurare noii diversiuni.. Am şi acum înaintea oefeilo® pe Evghenii, r a pontí adu-mi:

— Am explorat împrejurimile podului. Pe uliţa principală a cătunului Svohodnîi,. am avut o- ciocnire cu. inamicul. Au.căzut opt nemţi ucişi şi douăzeci de răniţi. N-am avut pieaderL

Il mai văd întinaíndu-mi o foaie de hîitie. Era planul amănunţit al împrejurimilor podului, cu toate cărările, drumurile, depresiunile terenului, tufişurile şi linia frîntă a tranşeelor. Mici cercuri şi cruciuliţe marcau amplasamentele aruncătoarelor de mine, ale cuiburilor de mitraliere şi ale tunurilor. S-ar fi putut crede că Evgheni îşi petrecuse- toată ziua lîngă pod, cereefind în linişte toate amănuntele şi schiţîndu-fe apoi pe hîrtie.

Dar lucrurile erau departe de a se fi petrecut aşa.

...Grupul de recunoaştere se apropiase călare de cătunul Makartet, descălecase şi se ascunsese în tufişuri. Grigori Feodo- rovici Jurba, din grupa de recunoaştere îndepărtată, fost maistru la turbinele combinatului, înarmat cu un revolver şi cu grenade se duse tîrîndu-se pe brînci către nişte case de la marginea cătunului.

Lîngă prima casă nu era nimeni. Jurba bătu încet în geam. Un bătrîn gîrbovit, şi cu părul colilie, ieşi în pridvor. Jurba duse degetul la gură, dîndu-i a înţelege să tacă.

— Spune, moşule, unde stau aici nemţii ?... N-ai frică, moşule ! Spune.

— N-are de ce să-mi fie frică, măi băiete. Lucru mai groaznic decît am avut înaintea ochilor, nu cred să mai văd, — răs-

punse moşul. — Nemţii sînt în celălalt capăt al cătunului. Stau acum la masă. Dar nu-i chip să te apropii. Au santinele pe acoperişuri. Văd toate de jur împrejur, năpîrcile; chiar şi găina dacă rîcîie şi pe aceea o alungă...

Moşul îşi roti privirea în toate părţile şi, coborîndu-şi glasul, zise :

— Mai dăunăzi a venit aici un grup de partizani să ia pe nemţi prin surprindere şi nu s-au întors decît jumătate... Ceilalţi au fost omorîţi... Pleacă, băiatule, şi spune celor care-s cu tine să nu se mai arate pe aici, deocamdată. Să nu vă duceţi nîci în cătunul Novo-Alexeevski şi nici la Svobodnîi că acolo-i ca şi la noi. Pleacă, cazace, atîta vreme cît mai trăieşti. Ascultă-mă şi pleacă...

Jurba luă calea înapoi.

Situaţia era complicată. Aveam însărcinarea să cercetăm împrejurimile podului de cale ferată care trece peste rîul Ubinka. Pentru asta, trebuiau iscodite toate cătunele în drum spre pod, ca să aflăm care erau forţele de care dispunea inamicul, să ajungem pînă la pod şi să reperăm punctele de foc..

Cînd colo, iată că cercetaşii noştri aflară că drumul spre pod ducea prin cătune păzite cu străşnicie de către nemţi. E drept că locurile acestea putgau fi ocolite; dar atunci drumul se lungea prea mult. ŞI cine ar fi putut spune că n-aveau să dea. acolo tot peste nemţi ?.

— Controlaţi şeile şi armele — 'brdonă Evgheni. — încălecarea ! -

Fără să se mai ascundă, de data asta micul grup o luă deadreptul în spre cătun şi, ajuns acolo, dădu pinteni cailor şi trecu val vîrtej pe uliţă. Abia cînd ajunse la celălalt capăt al cătunului, răsunară în urma lui rafale de puşti mitraliere.

Odată scăpaţi de primejdie, partizanii, şi-au pu.S caii la pas, ca să nu-i obosească şi să poată trece ca furtuna şi prin Novo Alexeevski...

În Svobodnîi a avut loc şi o luptă. Calul lui Evgheni a fost greu rănit, Evgheni însă a sărit din fugă pe calul unui ofiţer fascist pe care îl omorîse în luptă şi, trăgind neîncetat în dreapta şi-n slînga, i-a ajuns din urmă pe ai lui.

Zăriră în sfîrşit podul. Dar împuşcăturile care veneau dinspre cătune alarmaseră garda, nemţii ocupaseră tranşeele şi întim- pinară pe ai noştri cu un foc viu. Nici nu se puten mai bine. Tocmai asta voiau şi cercetaşii. îndatoritori, nemţii arătau, lui Evgheni toate punctele lor de foc.

El făcu repede o schiţă,. însemnă tranşeele cu mitraliere şi aruncătoare de mine care apărau podul şi, pe căi ocolite, aduse grupul înapoi la tabără.

Dar nu totdeauna le mergea partizanilor în plin. Odată, trei partizani se îndreptau în spre drumul principal. Trebuia numai- clecît de iscodit deplasările nemţilor pe şosea şi pe calea ferată, de stabilit ritmul acestor deplasări şi de aflat ce anume transportau.

Era o treabă migăloasă şi care cerea vreme îndelungată. Trebuia să stai aproape o săptămînă pitit în tufişurile de lîngă şosea şi calea ferată, privind, ascultînd şi însemnînd totul cu atenţie...

Cercetaşii pierdură o zi şi o noapte pînă să ajungă la punctul de observaţie şi să-şi găsească un loc potrivit, adică un loc pierdut, ascuns de ochiul santinelelor şi al patrulelor, dar care să le dea voie totodată să vadă tot ce se petrecea pe şose-i şi pe rambleul căii ferate.

Oamenii observau cu rîndul.

...Mai întîi trecu în zbor pe şosea, ridicînd nori de colb, o camionetă franţuzească. După un timp trecură două maşini grele încărcate cu muniţii, apoi un turism cu ofiţeri. După aceea se iviră cîteva maşini blindate şi, în urma lor, un motociclist de legătură...

Pe calea ferată' trecu duduind o drezină blindată care controla drumul. în urma ei apăru un tren. La geamuri erau soldaţi nemţi, iar pe platforme erau tunuri acoperite cu prelate.

Seara, drezina trecu iar, şi iar hurui trenul, de data asta încărcat cu răniţi şi provizii.

Observatorul de serviciu înscrise toiui cu minuţiozitate şi însemnă timpul precis.-

Trecură astfel patru zile şi patru nopţi, timp în care strînscseră un material 4xsgat. Din acest material se vedea clar ¡mersul trenurilor pe calea ferată şi se putea desprinde tot atît de clar regularitatea mişcării ¡maşinii©! pe şosea şi, deasemenea, se putea'stabili cu precizie timpul la care se făcea schimbul santinelelor, al posturilor de gardă şi al patrulelor. Maii răuimeau de lămurii unele amănunte. Şi aci cercetaţii cerniseră o greşeală.

Ce-i drept, era greu să stai zile şi nopţi de-a raidul în acelaşi loc cu atenţia întruna încordată, resnureţînd la tutun, mânând ¡numai mîncare rece şi tând apa dintr-o băltoacă la care nu te puteai duce tîrîş decît noaptea şi chiar atunci numai cu cea mai mare piecauţie.

Din această cauză, cercetaşii noştri hotărîră în ultimele zile să-şi schimbe postul de observaţie şi să ocupe alt loc chiar alături de băltoacă. Zilele erau foarte călduroase, soarele dogorea fără milă. Oamenii erau toată vremea chinuiţi de sete şi voiau să fie mai aproape de apă.

Pesemne că nemţii au observat pe cercetaşii care se apropiau tîrîş de apă. Nu trecu mult şi ai noştri auziră nişte cîiail lătrînd.

Lătratul care nu mai contenea se făcea tot mai stăruitor şi mai neliniştitor şi se apropia din ce io ce. Nemţii înconjuraseră într-un cerc larg locul unde se aflau partizanii, şi-l cercetai <cu clini...

Er3 cu neputinţă de ieşit din încercuire şi ai noştri se retraseră în nişte tufişuri dese de porumbar. Olimpii le sf îşi au hainele şi le zgâriau trupul pînă 1a sînge Trebuiau totuşi să se tÎTască repede şi fără zgomot. Apărarea pe care o găsiseră în ghimpii porumbarului le mai lăsa poate -oarecare sorţi de scăpare.

Cîinii le mirosiră urma...

Nişte -dulăi ciobăneşti, nemaipomenit de răi se aruncară spre mărăcînîş dar se opriră. Nimic nu poate face pe un cîine să intre într-un tufiş ghimpos, fiindcă îşi teme ochii şi nasul. Cîinii se opriră deci lîngă mărăcînîş, lătrînd din răsputeri.

Incovoindu-se pînă la pămînt, cinci fascişti desfăşuraţi într-un arc întins se apropiară, cercetînd locul cu luare aminte şi încercară să intre în desişul de porumbar.'

O detunătură — şi unul din fascişti căzu la pămlnt. Ceilalţi fugiră îndărăt.

De -cinci ori repetară nemţii încercarea kw -zadarnică de a pătrunde în mărăciniş. De Fiecare 4ată, cercetaşi! îi lăsaţi să vmă .piîiâ aproape de iot, ieoarece trebuiau economisite cartuşele şi trăgeau în ei fără greş...

Toaie cinci atacurile fură respinse. £>e ghimpi atîrnau fîşii de haine însîugerate. Pe undeva, pe aproape, ¡horcăia an fascist.

Nemţii nu mai porniră a şasea oară *ia* atac, vocile lor amuţiseră. Dar cercetaşi! .rămineau ¡¡neercuiţir Cînd din dreapta, cirad din siînga se auzea mîrîitol înăbuşii al ciioilor, iar din de părtare venea zgomotul vag al glasurilor santinelelor care vorbeau între ele.

Gam peste uia ceas se auzi scîrţîitu-l unei căruţe şi apoi cea dintîi mină explodă cu zgomot în tufele de porumbar. Fascişti' trăgeau metodic cu o meticulozitate nemţească, bătînd metru cu metru. în pauzele dintre explozii se auzea întruna lătratud dinilor.

Era un joc de-a moartea.

Minele explodau întruna. Cercetaşii tot schimbau locurile. Hainele li se rupseseră şi ghimpii le intrau în carne. Dar ei continuau să lupte. O împuşcătură reuşită a unuia dintre ei nimeri pe servantul aruncătorului de mine. Peste cîteva clipe vîjîi şi explodă, totuşi, altă mină.

împuşcăturile şi exploziile durară timp de trei ore. Doi cercetaşi erau răniţi şi zăceau nemişcaţi în desiş, strîngînd grenadele în mînă şi aşteptmdu-şi moartea.

O schijă se înfipse în mîna dreaptă a celui de a! treilea cercetaş. Acesta nu mai era acum în stare nici măcar să-şi arunce ultima grenadă.

Biruindu-şi durerea, el se tîrî fără zgomot prnă lîngă tovarăşii lui, şopti ceva la ureche unuia şi apoi şi celuilalt, amin- tmdu-le jurămîntu! pe care-l făcuseră partizanii. Şi-şi încre- dinţă prietenii că dacă vor sta nemişcaţi, fără să .se vaiete şi Tără să geamă, vor reuşi poate totuşi să înşele şi pe cîinii de fascişti şi pe cîinii ciobăneşti aî acestora.

întruna explodau minele, trozneau crengile tufelor de porumbar, gemea tufişul, dar oamenii tăceau.

Se întunecase. împuşcăturile încetară. Aveau să mai vie oare nemţii să cerceteze iar mărăcinişul ?...

Se aşternuse liniştea. Vocile şi lătratul dinilor care se îndepărtau de tufişuri se auzeau pierzîndu-se din ce în ce.

Răniţii mai zăcură o oră trăgînd cu urechea. Singure broaş-tele mai orăcăiau lîngă mocirlă, prevestind pentru a doua *zi* o vreme tot atît de însorită şi de dogoritoare ca şi aceea care trecuse. În mărăcini începură să ţîrlte greierii.

Cercetaşii ieşiră din mărăciniş pe brînci gata, la nevoie, sâ se bală corp la corp cu nemţii.

Dar lîngă tufele de porumbar nu mai era nimeni. Uitind de durere, cercetaşii se tîrîră mai departe, lăsînd în urma lor po; iana aceea deschisă. În faţa lor, în întuneric era'desişul salvator al pădurii, iar dincolo de pădure, munţii lor.

Două zile şi două nopţi umblară răniţii pînă să ajungă în tabără, susţinîndu-se unul pe altul şi cu fapta, şi cu vorba caldă, tovărăşească. De ajuns, au ajuns ei pînă la' avanpostul nostru, dar de aici n-au mai fost în stare să meargă mai departe.

De acolo, -fură duşi la infirmerie pe brancarde. Elena Iva-novna îi examină şi-şi şterse o lacrimă. Tot trupul le era sfî- şiat de ghimpi...

Dar, oricum ar fi fost, scăpaseră cu viaţa şi puteau iar zîmbi tovarăşilor şi soarelui şi copacilor şi erau mîndri că izbutiseră să aducă, în ciuda primejdiilor prin care trecuseră, foiţele cu însemnări, stropite cu sîngele lor.

Tot pe vremea aceea ne aducea şi Ghenea informaţii foarte preţioase. El îşi avea metodele lui proprii de informaţie şi posibilităţi pe care nu le-ar fi putut avea cercetaşii vîrstnici. Era, se vede, la mijloc şi meşteşugul lui Ghenea de a se travesti, pentru că-l vedeam cum se transforma sub ochii noştri dintr-un tînăr sportiv, zvelt, într-un flăcăuaş de la ţară.

Operaţia aceasta dura de obicei destul de mult timp. Trebuia mai întîi să se travestească într-un flăcăuaş, apoi să-şi pună sacul, o taşcă pe care o poartă de obicei la şold păstorii, să-şi ia o bucată de mălai şi vreo două cepe şi să-şi ascundă cu atîta dibăcie revolverul, încît să nu poată fi găsit la percheziţii, dar, în acelaşi timp, să-l poată , avea întotdeauna la îndemînă...

Cu Ghenea se duceau cîteodată în recunoaştere şi alţi băie-tani de o seamă cu el, prieteni de-ai lui de prin detaşamentele vecine. „Copiii" pătrundeau în staniţele ocupate de nemţi şi îşi băgau nasul în toate. Nu o dată dădeau ei de belea, dar reuşeau să iasă întotdeauna cu faţa curată şi să aducă în lagăr informaţii foarte preţioase.

Lui Ghenea îi venea uşor să iscodească. Niciodată nu se lega vreo patrulă fascistă de ciobănaşul acesta zdrenţăros şi murdar. Prin cătune îl adăposteau femeile miloase şi avea pretutindeni prieteni printre copiii de prin sate.

Că să lege prietenie, Ghenea vorbea de la început cu ei de porumbei şi de pescuit. Pe urmă îi trimitea să tragă cu urechea la ce se vorbea în jurul comandaturi!, să intre prin curţi şi să rtumere maşinile. împreună cu flăcăii din stanţe, răspîndea manifeste şi şterpelea ultimele numere ale ziarelor nemţeşti.

începusem pe vremea aceea să dau lui Ghenea însărcinări din ce în ce mai de răspundere. Nemţii retrăgeau mari forţe din regiunea Gheorghie-Âfipskaia, pregătindu-se să le arunce în spre Novorossisk şi urmăreau cu străşnicie pe toţi cei care se arătau în staniţe...

Elena Ivanovna.era îngrijorată. Dar afară de Ghenea, nu era nimeni pe care să-l fi putut trimite.

I-am ordonat însă cu toată severitatea să nu mai caute să facă vreo diversiune.

Ghenea dispăru pentru trei zile. În dimineaţa celei de a treia zi, ochii Elenei Ivaiibvna erau roşii... Dar în cea de a patra noapte, Ghenea se întoarse sănătos din Gheorghie-Âfipskaia ş.l-mi raportă scurt ceea ce aflase.

Informaţiile pe care le aducea erau atît de importante, încît ele fură transmise comandamentului chiar în noaptea aceea.

Cum aflasem de la Ghenea, recunoaşterea se petrecuse fără incidente. Dimineaţa, Elena Ivanovna, calmă, îngîna un cîntec, iar eu şi cu Ghenea, ne uitam la ea şi ne zîinbeam unul altuia : De ! Femeile !...

Abia după cinci zile — şi atunci din întîmplare — am aflat de la un prieten de-al lui Ghenea adevărul cu privire la recunoaşterea din Gheorghie-Âfipskaia.

Trebuie să constat că recunoaşterea nu fusese chiar atît de simplă cum s-ar fi putut crede din raportul scurt al lui Ghenea. El trecuse peste multe lucruri, nevrînd să neliniştească pe mai- că-sa. Dar făcuse asta şi din cauză că se temea că n-am să-i. mai dau voie să ia parte la operaţii periculoase. Ghenea avea însă mult amor propriu ; voia să fie tratat la fel cu toţi ceilalţi partizani din detaşament.

Lucrurile se petrecuseră cam aşa :

...Băieţii porniră din tabără ca de obicei, noaptea. Era primejdios să umbli pe şosea, aşa că o luară pe drumul de ţară care venea din munte şi dticea îa cîmpie.

În zori, ei ajunseră aproape de cătunul Raşpilev, unde fură opriţi de o patrulă romînească.

Fură percheziţionaţi. Ghenea avea ascuns în haine un revolver, un browning mic, belgian. Il găsise la Krasnodar într-o grămadă de fier vechi ; îşi bătuse vreo două luni capul cu el'; făcuse rost şi de cartuşe şi se mîndrea acum în detaşament cu revolverul lui cu care trăgea într-adevăr bine.

Percheziţia se isprăvi cu bine. După aceea începu inlerogatoriul condus de un roraim care vorbea puţin, ruseşte.

— încotro vă duceaţi î

— Venim din- NovoAlexeevski. Am muiat acolo nişte vite din ordinul domnului comandant..

— Cine sîfiieţi vai?

Intrerupîndu-se unul pe altul, băieţii turnau întruna la nume de. {amilii şi La tot felul de oorecle comice ale locuitorilor din Gheorghie-Afipskaia, descriind cu convingere casele^ vorbine despre copii... Într-un euvînt îi zăpăciră pe romîni cu un lux atît de mare ^e amănunte şi fleacuri încît şeful patrulei făca semn cu mî»a că ajunge şi le dădu drumul.

Văzîndu-se liberi, pătrunseră- cu băgare de seamă în Gheorghie-Afipskaia, silindu-se să nu dea de poliţai nemţi şi se strecu- rară apoi pe la prieteni.

Spre seară aflaseră totul: unităţile sosite în. staniţă, numărul tancurilor, al maşinilor, al mitralierelor,, calibrul t urnir ii o*. focal unde se afla depozitul de muniţiL Ghenea fusese chiar ta gară şt hoinărise de-a lungul liniilor, observînd ce anume- se încărca îra vagoane.

Pe înserate, plecară din Gheorghie-Afipskaia^ iurişţadu-s* tîrîşn eprindu-se şi ciulind urechile la fiecare zgomot.

Şi totuşi, lîngă depozitul de fermentare a tutunului de la intrarea în Smolenskaia, nu se putură strecura nevăzuţi. Se auzi un zgomot puternic:

„Stai r

Băieţii se dădură înlături, dar era prea tîrziu. Doi poliţai care stăteau culcaţi la postul de observaţie îndreptară puştile spce ei.

— Cine sînieţi voi. ? De unde veniţi ? De ce umblaţi noaptea ? Ce faceţi cu căpestrele ?

Băieţii încercară în toate chipurile să se descurce. Pierduseră, iaca, nişte cai-şi caii aceştia erau ai nemţilor. Îi căutaseră toată noaptea şi nu-i găsiseră, iar acuma le era frică să se ducă acasă. Nu se puteau întoarce în staniţă fără cai.

Poliţaii nu se lăsară convinşi de toate astea.

„Sus mîiniîe !"

Ghenea strîngînd în mîna dreaptă micul lui pistol, pe care S apucase neobservat, se apropie cei dinţii',, apoi lăsă brusc mîna m jos şi începu să tragă cu browningul în poliţai.

Poliţaii- căzură. Băieţii le luară armele şi se aruncară într-un tufiş.În staniţă se dădu alarma. Trăgeau saratinelete- şi dinspce barieră ţăcănea mitraliera postului. Gloanţele şuierau deasupra capetelor bă feţii ar care 'porniră ca săgeata. Fugeau, cădeau, se ridicau iar şi iar cădeau -şi se 'ridicau, cătr'tîml să nu se răzleţească unul de altul în întuneric.

La răsărit, %i zare, începuse să *se* ivească o ■*âtmgă* trandafirie. Din ceaţa de âreraintea zorilor se desprindeau încetul cu încetul tufişurile, sterriţa şi munţii îndepărtaţi. De data asta era puţină nădejde să mai poată scăpa.

¡Urmăritorii se apropiau.

Munci Gbenea coti brusc la stingă spre Afips. Nemţii pierdură din ochi pe fugari dar nu multă vreme. Din nou fuierara gloanţe pe deasupra capetelor lor.

Băieţii se aruncară în rîu. După ploile din ultimele zile, Afipsul spumega şi clocotea ducînd cioate şi pietre şi se învârtea În virtejuri.

Băieţii înotară voiniceşte. Rănindu-şi picioarele pînă la sînge .de vîrfurile asouţite ale .cioatelor, oei ieşiră la celălalt mal şi se ascunseră în tufişuri. "În urma lor trăgeau automatele.

lipindu-.se de pănCnt, Ghenea se -dădu după sălciile dese de lîngâ malul apei şi, tot ocolind, îi conduse pe băieţi spre pădurea îndepărtată şi întunecoasă.

Abia cînd se ridică soarele şi se risipi ceaţa şi în faţa lor străluciră la soare, departe, vîrfurile înzăpezite ale munţilor, împuşcăturile conteniră. Nemţii nu se putuseră hotărî să treacă înot Afipsul clocotitor.

Băieţii îşi stoarseră hainele care erau leoarcă şi făcînd, ca să fie mai siguri, un ocol foarte mare, se întoarseră abia noaptea tîrziu în tabără.

CAPITOLUL XI

Nemţii începuseră să ţină seama de partizani. Toate drumurile principale erau acum .păzite cu străşnicie. Eram siliţi să încercăm loviturile noastre în locuri care, la prima vedere, păream ou telul . ¡nepotrivite şi unde :nici nu le-ar ii trecut prin gînd nemţilor că ar putea să ne tatrlnească.

Plutonul al treilea comandat de Safronov primi ordin să se strecoare ¡ltrf-re Knepostnaia şi Smolenskaia ca să determine ptîire-tele de foc ale duşmanului şi să organizeze o ambuscadă. Trebuia să mergi rtu pe .drum ci pe o cărare veche, neumblată, pe ■care crescuse iarba şi nu mai trecuse de cine ştie sciţi and picior de om.

©esrpre cărare bîi şifciano decît .ceea tce îi -spusese lui Safronov un ora din .partea tea hai:

:— Dai întîi de un „hmereci", apoi de un „erici". Treci „ericiul" şi dai de un „tecei". Ei, şi mai departe... cum a vrea dumnezeu !

Tare lămurit nu era. Dar, oricum ar fi fost, Safronov trebuia să plece şi să execute ordinul. După ce purtă fără rost plutonul pe drumuri, se întoarse seara mîhnit la postul de comandă, fără să fi izbutit să facă ceva.

Dimineaţa am plecat chiar eu cu plutonul. îmi aduc aminte pînă în ziua de azi de această întîmplare, ca de ceva foarte ostenitor...

Cei din tabără ne socotiră pierduţi. Auziseră artileria trăgînd, exploziile minelor şi rafalele de mitralieră şi-şi spuseră că plutonul al treilea cu Tătucu cu tot trebuia socotit drept pierdut. Ne întoarserăm totuşi teferi şi sănătoşi. Numai că eram cumplit de obosiţi.

Am plecat de la postul de comandă pe întuneric, înainte de a se crăpa de ziuă. Am tăiat destule cărări vechi de pe vremea cerchezilor, am dat de numeroase albii secate şi de pîraie şi am nimerit în cele din urmă într-un labirint din care mi se părea că nu vom mai ieşi niciodată.

Condus de instinct, am cotit pe o albie secată care nu se ■deosebea deloc de celelalte şi am văzut că într-adevăr nu mă înşelasem.

Am mers şase ore şi jumătate. Eram chinuiţi de sete. Noroc de merii şi perii sălbatici. Ne umflaserăm tot mîncînd la pădureţe

În sfîrşit, în faţa noastră sticli o baltă. Apa era tulbure şi mirosea tare a creuzot. Nouă însă ni*se păru nectar...

După toate semnele, ne găseam în apropierea punctelor de foc nemţeşti.

Am lăsat jumătate din pluton lîngă baltă şi cu cealaltă jumătate am pornit cu băgare de seamă înainte.

Tufişul se rărea. Am luat cu mine pe Slaşciov şi pe Safronov şi am ieşit la marginea pădurii.

În faţa noastră, la vreo cincizeci de metri de marginea pădurii, se zărea un loc curăţit de lăstari şi cu movile şi gropi ciudate.

*

începui să observ cu atenţie locul. Am descoperit o baterie de artilerie inamică cu postul ei de observaţie, adăposturi pentru servanţi şi tranşee cu tunuri camuflate.

Ne-am însemnat totul cu de-amănuntul pe hîrtie şi ne-am întors la ai noştri. L-am trimis pe Safronov cu rucsacurile noastre înapoi la balta, iar eu împreună cu trei cercetaşi şi un mitra- libr, m-arrt tîrit pe brînci înainte.

Albia secată se sfîrşea. înaintea noastră şe deschidea o poiană. Doi oameni intrară pe brînci în poiană, căutînd să dea de şoseaua spre care urina să ne strecurăm.

Oamenii dispărură, iar eu mă trăsei la o parte şi începui să mă uit împrejurul meu.

La dreapta noastră, pădurea fusese foarte rărită. Grămezi de crengi erau frumos clădite în stive. Lîngă stive se aflau nişte colibe din

ramuri proaspăt tăiate. Peste poiană, ducînd spre un fel de movilă ciudată, era întins cablul unui telefon de campanie. La stînga erau nişte stoguri de fîn, însă clădite cu •totul altfel decît e obiceiul la noi în Kuban...

Mi-am întipărit totul în minte pînă în cele mai mici amănunte şi m-am tîrît înapoi spre ai noştri. Mitraliorul meu se aşezase sub un păr sălbatic. Cu un ochi supraveghea cu atenţie poiana, iar cu celălalt se uita la un arbore sub care zăcea aruncată o creangă încărcată de pere pădureţe. Mitraliorul parcă era umflat. Sînul şi buzunarele îi erau doldora de pere şi gura îi era de asemenea plină. Expresia ochilor era însă nici că se ■poate mai serioasă...

Oamenii întorşi din recunoaştere, raportară că dăduseră de şosea şi că la a treia poiană zăriseră într-un cort un aparat ■Morse şi doi telegrafişti nemţi. Se gîndiseră o clipă să-i stir- prindă-şi să pună mîna pe aparat, dar se opriseră la timp din cauza avanpostului nemţesc care se găsea alături.

Cînd i-am descusut mai tîrziu, am văzut că oamenii se înşelaseră, luînd drept şosea un drum de ţară...

Ne-am văzut siliţi să mergem înainte. Şoseaua trebuia găsită cu orice chip.

Drumul era foarte anevoios. Trebuia să trecem prin pîlcuri de pădurice rară, cu tufe tăiate şi cu poieni. Cu greu s-ar fi putut găsi un loc mai nepotrivit.

. , În frunte se tîrau Goncearov şi Lomakin.

Goncearov umbla pe brînci minunat, atingînd pămîntul numai cu degetele de la mîini şi de la picioare, şi cum iarba era ■mare, nu-l puteai vedea. Cu Lomakin lucrul stătea însă mai prosti Acesta ridica şezutul prea sus, pleca capul în pămînt şi nu vedea nimic înaintea lui, în timp ce apărea întreg. Serfiăna grozav cu un struţ care îşi ascunde capul în nisip, convins că nu-l vede nimeni...Am' trecut poiana, tîrîndu-ne unul după altul şi am început din nou să pîndim. Am constatat atunci că grămezile de crăci camuflau mitraliere grele şi tunuri de 47 mm; iar stogurile- dfr fîn — tot tunuri.

Am însemnat din[1] nou totul' eu dte-amănuntui pe' liîrtie..

În> faţă, ia vreo- două sute de metri, se vedea dbpă un gard[5] înalt o fermă. Ferma ni se păru suspectă...

Am fuat cw mine pe Goncearov şi am- început iar săt mergem pe brînci într-acolo. Trebuia să aflăm- cu ce se îndelettri- eeau nemţii lă- fermă.

Ne-ani strecurat chiar pînă- 1 frigă- gaTd- Şr tocmai în clipa aceea un: cîiiie — l'ua-l-ar draeu' de cîine !' — începu să hămă- iască şi' apoi să l'a-tîre' tare. Nemţii[1] ieşiră- în fugă pe poartă.

Eu şi Goncearov am rămas nemişcaţi;

Nemţii îşi întoarseră capetele în toate părţile, nu văzură, nimic, mai statură puţin şi, după' ce ocărîră dinele, plecară.

Nici n-apucaseră bine să dispară şi blestematul de cîine începu- iar să se- smucească în lanţ. De data asta, o. mulţime de

fascişti dădură buzna- aFară. Se uitară multă vreme în toate păr- f'îfe, vorbiră între ei dînd' întruna din mîîni şi, în cele din urmă, plecară, din- nou.

Era eu neputinţă să te furişezi pînă lta fermă. Dealtfel, îh cepuse să se întunece de-a binelea, aşa că am porrrit înapoi. Acum-, în întuneric, ne- venea, mult mai uşor să ne tîrîm. Nu se mai' vedea nici măcar spatele lui Slaşciav care era în frunte:

Ne-am întors la halire eam pe la miezul nopţii. Aici, ai' noştri[1] ne-au primit cu apă rece minunată de la un. izvor pe care îi' descoperiseră îir apropiere.

N-am avut parte de somn în noaptea aceea. Am inspectat santinelele, îngrijindu-mă ca nimeni să nu sforăie şi rn-am- gîn- dit la planul pentru a doua zi. Am hotărît că fie ce-o fi, trebuie să aruncăm numai decît o privire în fermă.:.

Partizanii se- sculară în zori, uzi de rouă, îmbucară ceva uscături şi porniră din nou: să caute şoseaua.

Am lăsat plutonul în tufele de lîngă părul[1] sălbatic, acolo- ande. stătuse în ajun- mi'tral'ibrul. Dădui ordin ea oamenii' să stea culcaţi şi să ne acopere cu focul for, în caz de alarmă. Eu. cu Goncearov şi eu -Slaşciav am-, început să ne tîrîrar. mai: departe-..

Ani trecut eu bine- dramul de ţară şi am intrat adînc în- pă>- duriee,. tîrîndu-ne- cu- băgare- de seamă pînă la marginea ei. La vreo şaptezeci şii cinci de- metri înaintea noastră se întindea, şoseaua.

Tiaip de trei: ore am supravegheat şoseaua. Nu se vedea, ţipenie de om... În toată vremea asta, n-a trecut decît un cîine de legătură al nemţilor, un

doberman-pincer
încrucişat cu foxterier

.N-ar fi avut nici un rost să organizăm o ambuscadă pe şoseaua pustie.

Pe mine mă interesa însă păduricea foarte deasă care era de cealaltă parte a şoselei. Mi-am pus în gînd să mă furişez pînă acolo, ca să aflu cum stătea treaba...

Era foarte greu să umbli tîrîş. Iarba fusese cosită, iar tufişuri aproape că nu erau. Poiana era pe-o coastă şi putea fi uşor supravegheată. Tot tîrîş, am ajuns la şosea.

Instinctul nu mă înşelase nici de data asta. În pădurice erau instalate tunuri antitanc şi mitraliere grele. Era o ambuscadă germană.

Am însemnat şi acest lucru pe hîrtie...

Se făcuse timpul să ne întoarcem înapoi. Dar ferma nu-m? ieşea din minte. Am vrut să-mi încerc încă o dată norocul.

M-am tîrît cu bine pînă la gard şi m-am suit chiar şi pe gard. Dar abia am apucat să ridic piciorul ca să trec pe acoperişul unei magazii, că în aceeaşi clipă nişte gîşte care se găseau acolo începură să gîgîie cu furie...

Auzind gîgîitul, nemţii s-au repezit afară. Eu m-am lipit de gard.

Nu ştiu cum de nu m-au zărit. Dar, la drept vorbind, în clipele acelea n-aveam timp să mă gîndesc la asta...

Am aşteptat ca gîştele să se liniştească şi cîinele să nu mai latre şi m-am tîrît înapoi fără să fi aflat ceva despre fermă.

Cînd am ajuns din nou lîngă Slaşciov şi Goncearov, mi s-a părut că nu-i mai văzusem de luni de zile. Nu trecuse nici jumătate de oră de cînd pierdusem orice nădejde să-i mai întîl- nesc...

După ce trecurăm drumul de ţară, de după o cotitură apăru deodată o companie de pistolari nemţi. Mergeau spre fermă şi, ca întotdeauna, ridicau sus picioarele lor lungi, bătînd cu putere talpa. Grozav îmi mai venea să arunc o grenadă în ei şi să le mai tai din îngîmfare !

Ne-am întors cu bine la părul sălbatic. Ai noştri ne-au dat şi de data asta să bem apă gustoasă dintr-un nou izvor pe care îl găsiseră lîngă păr.

După ce am băut pînă ne-am săturat, i-am întrebat :

— Nu cumva aţi lăsat urme la apă ?

M-am dus la izvor să văd. Aşa era. Pe nisipul umed se vedeau, alături de urmele noastre, urme proaspete, mai închise, de bocanci nemţeşti... Trebuia să plecăm fără întîrziere. Nemţii puteau veni aici în orice clipă.

Deodată explodă cu zgomot un obuz. Apoi încă unul şi încă unul...

• ■ Am dat semnalul de retragere, ^-am trimis înainte pe Goncearav. El urma să conducă plutonul de-a dreptul pe o cărare care, abia vizibilă, urca un povîrniş abrupt. •

Mersul era ânevoios. Nu puteai pune piciorul decît pe muchie. Bateria, camuflată în pădurice, trăgea asupra noastră, iar în jur explodau obuzele. .

■ La jumătatea urcuşului, Safronov se lăsă la pămînt:

— Nu mai pot. Simt că mă lasă inima. PleCaţi. Oricum, tot sînt pierdut.

Am dat ordin plutonului să-şi continue mersul, iar eu m-am aşezat alături de Safronov. În aceeaşi clipă, am văzut nişte soldaţi nemţi înarmaţi cu automate alergînd ca să înconjoare din două părţi dealul pe care ne aflam, iar în spate, telefoniştii des- făşurînd cabluţ.

Am izbutit cu greu să-l ridic pe Safronov şi, sprijinindu-l, am coborît cu plutonul în albia pîrăului.

Artileriştii ne pierduseră din ochi şi tirul încetase. Ne-am înveselit. Pînă şi Safronov zîmbea.

În aer însă se auzi un zumzet caracteristic. Deasupra albiei secate a pîrăului, aproape atingînd cu pîntecele vîrfurile arborilor, zbura un Messerschmilt. Ne zări, trase două rafale de mitralieră, lansă rachete de fum, mai trase alte trei rafale şi trecu înainte. Tunurile nemţeşti bubuiră din nou. După ce traseră cî- teva zeci de lovituri, amuţiră.

Mergeam repede. Sudoarea ne curgea şiroaie. Eram chinuiţi de sete. Dar trebuia să scăpăm din încercuire, să ocupăm o poziţie puternică şi, la nevoie, să acceptăm lupta.

Ne oprirăm într-un defileu. De amîndouă părţile se ridicau crestele abrupte ale munţilor, iar între noi şi nemţi se întindea o poiană.

Dădui plutonului un repaus de cinci minute. Oamenii băură apă la un izvor şi se înveseliră. Lui Safronov îi trecuse criza de inimă.

Plutonul luă poziţie de luptă : la dreapta, grUpa de sub comanda lui Safronov, la stînga — aceea a.plutonierului Tarasov ; în centru — mitraliera lui Fedosov. Eu m-am întins alături de mitralieră.

N-avurăm mult de aşteptat. Cam peste zece minute apăru din tufe silueta unui pistolar neamţ. Soldatul ieşi în poiană şi se uită în jurul lui. Noi tăceam.

Pistolarul făcu un semn şi zeci de friţi se iviră din toate părţile în poiană. Mergeau liniştiţi, înşelaţi de tăcere.

■ Am dat semnalul. Mitraliorul deschise deodată focul, tră- gînd întîi o rafală scurtă spre dreapta, o a doua spre stînga şi apoi o rafală lungă la mijloc. În acelaşi timp tunară salvele carabinelor şi răsunară rafalele scurte ale automatelor noastre.

Cuprinşi de panică, nemţii începură să se arunce în toate părţile. Intîi se repeziră înainte, apoi, lăsîndu-şi morţii, se retraseră în tufişuri.

Am dat ordin să se ocupe imediat poziţii de rezervă.

îndată după aceea, şuierături sinistre, semănînd cu un vaier, umplură văzduhul. Mine nemţeşti începură să explodeze lîngă pietrele îndărătul cărora stătuserăm culcaţi cu cîteva minute înainte.

Din locul unde eram, am numărat repede pierderile duşmanului. Treizeci şi doi de nemţi zăceau morţi, iar cîteva zeci de răniţi se zbăteau în iarbă.

începură să se audă şi tunurile. Nemţii îşi mutaseră focurile în adîncul defileului. Dar întîrziaseră. Noi ieşiserăm acum din tirul artileriei ior. Pe cărări cunoscute, ne-am întors la ai noştri.

N-am avut pierderi. Dar de obosiţi ce eram, ne durea trupul atît de tare, încît ne pipăiam fiecare pe ascuns să vedem dacă nu eram răniţi.

9*

13 L

Am trimis printr-un om de legătuîă comandamentului nostru însemnările din recunoaşterea pe care o făcusem. Trei zile după aceea, comandamentul comunica printr-o radiogramă că bateria nemţească, ambuscada de lîngă şosea, mitralierele grele din pădurice, tot ce descoperisem cu prilejul „plimbării" pe care o făcusem la fermă — fusese acoperit de bombele aviaţiei noastre.

Aşteptam sosirea unor trimişi ai comandamentului unităţii N.. a Armatei Roşii. Aşteptam, dar zadarnic. Treaba nu putea suferi amînare şi Evgheni se duse să treacă singur linia frontului.

Se întoarse posomorit. Aflase că doi cercetaşi care fuseseră trimişi la noi se pierduseră. Locul de întîlnire trebuia să fio prisaca lui Moş Gavriil al nostru, în care aveam aceeaşi încredere ca în noi înşine.

Trebuia să aflăm dacă ostaşii ajunseseră pînă la Moş Gavriil. Grupul de recunoaştere îndepărtată porni la drum călare sub conducerea lui Evgheni. Se apropiară de poiană către dimineaţă.

Lăsîndu-şi tovarăşii în pădure, Evgheni se strecură pînă la prisacă, se întinse la pămînt în tufişul de la marginea pădurii, observînd şi trăgînd cu urechea.În poiană nu era nimeni. Evgheni tocmai voia să se apropie de căsuţa lui Moş Gavriil, cînd acesta apăru cu un baston în mînă şi în cap cu o pălărie de paie cu boruri late. Moşul tocmai pleca la drum.

— Mergi departe, moşule ? — îl întrebă Evgheni.

Bătrînului, de surprins ce era, îi căzu bastonul din mînă.

— La tine mă duceam, băiete... S-a întîmplat o nenorocire.

Mîinile pădurarului tremurau. Îi tremura şi vocea.

— Prost răzbunător a mai ieşit din mine. Nu-s bun de nimic, — spuse el cu glasul înecat de necaz. — Au venit la mine doi ostaşi cu care tu, Evgheni Petrovici, erai în legătură. Au venit şi au sţuis parola. Au mîncat miere. Cînd deodată am auzit tropot de cai. Ostaşii s-au aruncat în tufiş. Unul din ei, cam negricios la faţă, mi-a şoptit: „Cînd ţi-i petrece musafirii, moşule, să fluieri"... Nemţii veniseră călări, vreo zece oameni. S-au îndopat cu miere şi au pornit înapoi. Am mai aşteptat puţin, am şters masa după spurcaţii ceia şi m-am gîndit: Acuşi am să le trag un fluierat flăcăilor. Cînd, deodată, aud în pădure împuşcături, zgomot şi învălmăşeală. Pe urmă s-a făcut tăcere. Am presimţit ceva şi de aceea n-am mai fluierat. Şi m-am dus pe cărare să-i caut pe ostaşi. Lîngă plopul uscat — ştii, acela de la răspîntie, care a fost trăsnit astăvară, iarba era călcată. Iar în tufiş am găsit aruncată asta...

Şi bătrînul puse pe masă o bonetă de ostaş al Armatei Roşii, decolorată de soare.

— Şi iaca, acum veneam la tine să-ţi raportez nenorocirea. Dar tu ai simţit şi ai venit, spuse moşul şi, deodată, adu- cîndu-şi aminte, dădu din mîini : — Grăbeşte-te, Evgheni Petrovici, afurisiţii aceia m-au ameninţat că azi vin iar aici. Să nu cumva să ţi se întîmple şi ţie la fel...

Evgheni se întoarse la ai lui.

Soarele se ridicase de mult pe cerul senin, cînd partizanii îşi isprăviră pregătirile şi se întinseră la pămînt în tufişul de lîngă plopul uscat.

Avură mult de aşteptat. împrejur zburau albinele, învîrtin- du-se şi bîzîind deasupra capetelor lor. Aerul era îmbălsămat de aroma fină a mierii, miros pe care îl răspîndea şi Moş Gavriil.

Căldura era chinuitoare. Ghenea se şi tîrîse de două ori pînă la izvorul vecin şi adusese apă. Şedea întins alături de Evgheni şi, fie că lunecase şi căzuse în apă, fie că se scăl- dase, era ud leoarcă.

În sfîrşit, se auzi, venind din stînga, dinspre cătun, un tropot îndepărtat. Doi cavalerişti nemţi apărură pe cărare.

Pufin după aceea, sosi lîngă plop restul detaşamentului de cavalerie.

Cel dintîi aruncă grenada Evgheni. Apoi zbură a doua şi a treia... Caii nemţilor începură să se repeadă în toate părţile şi să se ridice în două picioare, azvîrlindu-şi călăreţii din şa. Partizanii trăgeau cu carabinele asupra fasciştilor care încercau să fugă.

Auzind împuşcăturile, patrula de recunoaştere care trecuse înainte, se întoarse, dădu pinteni cailor şi porni spre prisacă. Dar chiar la marginea pădurii, partizanii ridicaseră nişte obstacole. Cavaleriştii ocoliră în galop spre tufişul din stingă La spatele tufişului era o prăpastie. Cai şi călăreţi căzură împreună în prăpastia abruptă şi a'dîncă

CAPITOLUL XH

Rezervasem încă de pe cînd eram la Krasnodar corpului de comandanţi şi nouă, lui Evgheni şi mie, un mare număr de ore destinate studiului şi elaborării tacticei atacului. Ştiam toţi că succesul nostru în viitoarele lupte şi diversiuni depindea în primul rind de pregătirea minuţioasă din toate punctele de vedere a operaţiilor. În ce anume consta însă această pregătire ?

În primul rînd, venea observarea cea mai meticuloasă a te*e-nului — şosea, pod, punct de cale ferată — unde urma să se dezlănţuie viitorul nostru atac. Apoi venea recunoaşterea tactică generală, făcută de către comandantul grupului căruia i se încredinţa efectuarea atacului. Comandantul raporta rezultatul observaţiilor făcute, concluziile lui fiind apoi controlate de mine sau de Evgheni. Comisarul şi Safronov se ocupau în acest timp de pregătirea morală a grupului de atac. Multe din operaţiile noastre au arătat măsura în care succesul realizării lor depindea tocmai de această pregătire morală.

în momentul diversiunii însăşi, oricît ar fi fost de mic grupul care c realiza, trebuia neapărat desemnat observatorul de grup. El nu avea dreptul să se amestece în încăierare, atîta vreme cît .primejdii de moarte n-ar fi ameninţat întregul grup sau pe comandant. îndatorirea observatorului în timpul luptei era să tină sub observaţie terenul învecinat, fiindcă în condiţiile în care luptam, duşmanul putea să arunce din orice parte întăriri.

Deasemenea, oricît de mic ar fi fost grupul de diversiune, în afară de observator, se mai stabilea şi un „nucleu de acoperire". Situaţia era hotărîtă nu de efectivul, ci de calitatea nucleului de acoperire, a cărui misiune, după angajarea în luptă a grupului, era să atragă asupra sa, prin manevre abile, lovitura întăririlor inamicului. Partizanii care alcătuiau nucleul de acoperire, nu trebuiau să ţină seama de economisirea. muniţiilor. Ei trebuiau să tragă cu furie, să arunce grenadă după grenadă şi să-şi schimbe necontenit locul, pentru a crea astfel aparenţa unor forţe puternice, obligînd prin aceasta duşmanul să se culce la pămînt. În acel moment, grupul principal de atac trebuia să aplice inamicului o lovitură fulgerătoare.

Covirşitor de important în operaţiile noastre era accl deosebit simţ al luptei pe care trebuie să-I aibă orice comandant. Acest simţ era neobişnuit de dezvoltat la Evgheni. Trebuia să poţi prinde în toiul încăierării momentul 'riotărîtor în care inamicul, uluit de atacul subit şi

impetuos, începe să-şi vină în fire, şi să dai partizanilor semnalul retragerii imediate.

Atacam în grupuri mici forţe inamice, depăşind întotdeauna de zeci de ori numărul forţelor noastre. Dar în cazul cînd nu reuşeam să nimicim inamicul, ştiam să ne retragem înainte ca el să-şi vină în fire.

Căile de retragere erau întotdeauna pregătite din timp şi cu- noscute de fiecare din cei care luau parte la atac. Ar fi fost iucru foarte uşuratic ca, neţinînd seama de momentul psihologic în care inamicul îşi venea în fire din surprindere, să ne angajăm cu micul grup de care dispuneam într-un atac la baionetă cu nemţii. Ne- respectarea acestor principii a avut drept urmare sfîrşitul tragic al multor partizani vecini ai detaşamentului de marinari din Eisk. Cuprinşi de furia urii lor fără margini împotriva fasciştilor, marinarii s-au aruncat într-un atac la baionetă asupra lor, cînd ei ar fi trebuit dimpotrivă să se retragă şi să se- risipească. Şi cît de viteji au fost aceşti marinari 1 Ei ar mai fi putut nimici încă foarte mulţi cotropitori, dacă şi-ar fi însuşit la timp tactica atacului şi aceea a retragerii...

Marea operaţie pe care am realizat-o în septembrie a fost condusă după toate regulile acestei tactici elaborată de noi încă la Krasnodar.

Ghenea şi Pavlik stăteau culcaţi la postul de pîndă.

Noaptea era neliniştită. Bătea vîntul.

Crengi dese de arţar acopereau pe băieţi cu un polog verde şi-i fereau de privirile duşmanului.

Vîntul şuiera prin vîrfurile copacilor. Se auzea în depărtare murmurul unui pîrău. De cealaltă parte a drumului o pasăre de noapte ţipa prelung. Uneori, vîntul se oprea deodată şi atunci puteai auzi în tufişurile care mărgineau drumul,^cum se năşteau şi apoi iarăşi mureau foşnetele nedesluşite ale nopţii...

Ar fi trebuit poate să ne odihnim înainte de luptă. Să ne ri- dicăm, să ne întindem şi să ne dezmorţim picioarele şi apoi să ne culcăm, înveliţi în impermeabile şi să adormim. Nici un comandant, bineînţeles, n-a dormit. Au trebuit să stea culcaţi, să se uite şi să asculte.

Trecerea, grea ca întotdeauna pe potecile din pădure, pe- po- vîrnişurile abrupte şi prin afluenţii'vijelioşi şi capricioşi ai Afip- sului, o isprăvisem.

La locul ales pentru efectuarea diversiunii am ajuns noaptea.

Eriomenko refuză să fie ajutat şi puse minele singur, fără să se grăbească. Ca totdeauna, el nu voise să-şf mai ostenească to- varăşii. Am postat oameni la pîndă. Nucleul de acoperire s-a culcat în tufişurile învecinate...

O păsărică se trezi, sări pe o cracă de alături, se răsuci un timp şi apoi se linişti. Lin arici se furişă grăbit pe sub ramuri, dădu de umul din oamenii noştri, scoase un sforăit de spaimă şi de supărare şi trecu pe delături. O creangă trozni. Se auzi o şoaptă înăbuşită : era Evgheni care inspecta santinelele. De departe, atît de departe încît

nu-ţi puteai da scama după sunet dacă erau ale noastre sau ale duşmanului, se auzi huruit de avioane. Apoi totul se cufundă iar în tăcere...

Orele treceau anevoie. În sfîrşit, se lumină, de ziuă. Soarele se ridică strălucitor de după munţi. Ceaţa se risipi şi în iarbă străluciră picăturile de rouă. În pădure începură să forfotească păsărelele.

Deodată, un sunet nou se amestecă cu ciripitul păsărelelor, lira greu de spus ce anume era. Putea ti la urma urmei şi tropot de cai.

Era însă uruit de motoare şi venea de departe, aşa că nu-ţi puteai da seama dacă venea din aer, de după munţi sau de pe (¡rumul către Novo-Drnitrievskaia.

Uruitul se făcea din ce în ce mai lămurit...

— Fugi, Pavlik, la Evgiieni, — şopti Glienea. — Tancuri se apropie de Afips.

Evgheni se urcase într-un copac. De acolo se vedea cu binoclul de artilerie tot drumul ca în palmă.

— Ianukevici, trezeşte-i pe toţi! Pregătiţi-vă de luptă, — comandă Evgheni.

în tufişurile de la marginea drumului, oamenii, strîngînd grenade în mîini, amuţiseră.

Se şi auzea zăngănitul şenilelor tancurilor şi vuietul motoarelor maşinilor grele,

O rafală de mitralieră spintecă liniştea. Apoi se auzi bubuitul înăbuşit al unui tun. Obuzul trecu în zbor, retezînd crengile şi prefăcînd în aşchii trunchiurile copacilor. Cineva care n-ar fi ştiut, ar fi putut crede că nemţii au dat de partizani şi că-şi vor îndrepta numaiclecît asupra lor tirul mitralierelor. Evgheni cunoştea însă obiceiurile inamicului. Intrind în pădure, coloana fascistă trăgea, ca întotdeauna, în tufişuri, din precauţie. Era ca un fel de măsură „profilactică"...

— Observatorii să se retragă spre grup! — ordonă calm Evgheni.

Ca de obicei, întîi trecu cu iuţeală un tanc. În urma lui, într-un nor galben de praf, înainta o maşină grea plină cu pistolari nemţi. înghesuiţi în maşină, friţii trăgeau fără nici o socoteală, într-aiurea, în tufărişuri.

Alte maşini veneau în urmă, încărcate cu muniţii, cu pistolari nemţi şi cu provizii.

Clipele păreau că se tîrîie. Aveai impresia că tancul trecuse de mult de locul în care Eriomenko pusese noaptea minele...

Pe neaşteptate, deşi aşteptată în fiecare clipă de toţi*partizanii, o explozie zgudui pămîntul. Tancul din frunte sări în sfîrşit iu aer. începuse 1...

Tn virtutea inerţiei, coloana nemţească continua să înainteze cu iuţeala vîntului. În faţa locului unde stăteam la pîndă, apăru al doilea tanc. Ridicîndu-se puţin de tot, Evgheni aruncă o grenadă antitanc şi se trînti iar la pămînt. Tancul încercă să vireze, însă, cum i se rupsese o şenilă, se prăvăli în şanţ barînd drumul. Maşina cea mai

apropiată se ciocni de el în plin mers, se aprinse şi fu imediat'cuprinsă de flăcări vii.

Zburau sticlele cu benzină, explodau grenadele, iar mitraliera noastră trăgea fără încetare.

Maşinile grele se aruncau în toate părţile strivind sub roţile lor pe nemţii răniţi şi căutînd o ieşire din cercul de foc. Ieşire însă nu exista. Pretutindeni numai grenade, explozii, coloane de foc şi gloanţele partizanilor...

În larma luptei îşi făcu loc un nou zgomot. Era un tanc fascist care, din coada coloanei unde mergea, se repezi în tufiş, în spatele partizanilor. Cu fiecare clipă care trecea, tancul îşi măi ea viteza, frîngînd uşor şi călcînd sub el copacii tineri. Evgheni nici nu-l auzea, nici nu-l vedea venind...

Ghenea era observator. El n-avea dreptul să-şi părăsească postul decît dacă comandantul sau întregul detaşament ar fi fost ameninţaţi de o primejdie directă. Momentul venise. În clipa următoare, tancul avea să străbată prin tufele de anin şi să strivească sub şenile pe Evgheni şi cei cîţiva oameni care constituiau grupa lui...

Ghenea se repezi să taie drumul tancului.

Fugea de-a dreptul fără să se aplece, fără să se ascundă.

Fasciştii îl observară. Tancul întîmpină pe Ghenea cu rafale scurte de mitralieră. Gloanţele însă treceau pe lîngă el fără să-l atingă. Era o minune? Era o întîmplare ? Nu. Era natural să fie aşa. deoarece tancul străbătea lăstărişul, înclinîndu-se din cauza terenului accidentat cînd într-o parte, cînd în cealaltă.

Ghenea alerga în întîmpinarea lui. Acum era aproape alături de tanc.

Fără să se grăbească, ca la instrucţie, Ghenea ridică braţul, dîndu-l pe spate, aruncă grenada antitanc şi se ascunse într-o clipă după copac.

Se auzi bubuitul exploziei. Ghenea aşteptă. Tancul, care părea că tăcuse, se învioră.

Trecură cîteva clipe, şi ţeava mitralierei se îndreptă spre Ghenea.

Pavlik îi sări în ajutor: se repefci ca o pisică spre camaradul lui, îl trase de brat şi amîndoi căzură la pămînt.

Prima rafală directă de mitralieră trecu pe deasupra lor fără să-i atingă.

Prinzînd pauzele dintre rafale,- Pavlik aruncă o grenadă sub turelă. Tancul tăcu.

În pădure începură să se audă, unul după altul, semnalele de retragere: fluierăturile stridente, sacadate ale lui Evgheni. Se apropia a doua coloană motorizată fascistă. Nemţii cuprinseră locul luptei într-un arc imens, încercînd să-i închidă cercul în jurul partizanilor. Nucleul de acoperire interveni în luptă.

În vremea asta însă, grupul principal de atac ieşise din cercul nemţesc.

În timp ce fasciştii se regrupau, partizanii începuseră să se furişeze în lanţ pe cărarea care ducea în munţi.

Detaşamentul se întoarse la locul de staţionare de lîngă Krepostnaia. Deodată am observat că Ghenea îşi scoate cu greu impermeabilul. Impermeabilul era plin de sînge. Elena Ivanovna se repezi spre fiul ei şi-i scoase pansamentul făcut în grabă. De-a lungul umărului se vedea dunga închisă a rănii.

Ghenea fusese rănit încă înainte de încăierarea cu tancul, dar îşi făcuse un pansament la iuţeală şi se repezise în luptă. Apoi începuse retragerea. Umărul îl durea chinuitor, capul i se în- vîrtea din cauza pierderii de sînge, dar Ghenea nu spusese nimănui că era rănit. În spate mai trăgeau mitralierele fasciste care îşi îndreptau focul asupra grupului de acoperire.

De teamă şi nu-şi tină în loc tovarăşii, Ghenea mersese strîngîrid din dinţi, la fel cu ceilalţi, trecuse rîurile prin apă şi se că- ţărase pe povîm'işuri. Abia aici, în tabără, cînd o văzu pe maică-sa, simţi că-l lasă puterile...

Purtarea lui nu ne-a mirat pentru că în detaşamentul nostru era respectată eii sfinţenie regula partizanilor: să rezişti din răsputeri pînă în ultima clipă ca să nu-i împovărezi pe tovarăşi cu persoana ta şi să nu-i împiedici să-şi termine repede şi întocmai operaţia.

'

Dar Glienea n-a fost singurul rănit în această luptă. Spitalul Elenei Ivanovna s-a completat dintr-odată cu. patru pacienţi noi. E drept că ei n-au zăcut pe paturile spitalului decît o singură noapte, iar dimineaţa toţi au ieşit la apel şi au consimţit să meargă la Elena Ivanovna numai pentru pansament.

...O diversiune, două, cinci şi prin staniţe începu să se vorbească despre detaşamentul nostru. După cum e obiceiul, la fapte reale se mai adăugau şi poveşti. Care era cauza ? Cauza era că poporul nostru eroic, conştient de puterea lui, credea atît de mult în victorie, încît în închipuirea lui, el transforma visul şi credinţa în fapte gata împlinite.

Cercetaşii noştri erau din ce în ce mai des întrebaţi prin staniţe:

— Voi aţi omorît cei o sută de nemţi pe drumul ăl mare, lîngă Srnolenskaia ?

— Noi i-am omorît, Dar nu erau o sută, ci numai cincizeci.

— Vai, ce rău mai număraţi, dragii mei! Zăceau acolo în praf vreo sută cincizeci de hoituri. Dar ai cui sînleţi voi, viteji din Kuban ?

— Sîntem din detaşamentul TăUicuUii.

— Dar el n-o fi cumva din Krasnodar ?

La această întrebare, întreg detaşamentul, pînă la ultimul om, dădeau unul şi acelaşi răspuns:

— Sîntem cu toţii din locuri depărtate, din „raionul Rogov.

Mie însumi, mi-a spus la Krepostnaia, o căzăcioaică chipeşă :

— L-am văzut pe Tătucul vostru. Straşnic cazac ! Eu cred că o fi cîntărind vreo opt puduri şi e înalt de un stînjeri şi mai bine, te întrece...

Faima noastră ajunse pînă la nemţi. Au început să-l caute pe Tătucu, au pus preţ pe capul lui. Şi iar ne aminteam de Mark Apkarovici care era atît de drag întregului detaşament. El crease acest nume în Kuban. În multe privinţe, tot el a creat şi succesul acţiunilor noastre de diversiune...

În apropiere de tabără, pe muntele Strepet era Lacul Mistreţilor. În tufişele dese de pe mal, mistreţii făcuseră poteci. Vînătorii noştri se duceau adesea acolo la vînat.

O parte din cireada şi din herghelia detaşamentului — opt vaci şi vreo zece cai — păşteau lîngă Lacul. Mistreţilor. Toţi bărbaţii valizi plecaseră în operaţiuni, femeile erau ocupate cu gospodăria. Elena Ivanovna, luînd cu dînsa un tovarăş rănit la mînă, duse cireada la adăpătoare.

Un cal ridică capul şi ciuli urechile. De pe malul celălalt al lacului se auzi aproape în acelaşi timp un grohăit speriat şi un mistreţ enorm se aruncă deodată în apă.

Elena Ivanovna şi însoţitorul ei se aruncară pe loc în iarbă. Şi făcuseră asta tocmai la timp...

Din stuful de unde ieşise mistreţul, apărură doi oameni, îmbrăcaţi pe jumătate ca militarii, cu puşti la subsuoară şi cu grenade la brîu. Ochiul deprins al Elenei Ivanovna i-a cunoscut imediat: erau inamici.

Uitîndu-se în toate părţile, aceştia o luară în jurul lacului. Ajunseră astfel lîngă Eiena Ivanovna.

— Stai ! Mîinile sus! — strigă ea.

Cel din faţă ridică arma, dar căzu numaidecît cu umărul străpuns de un glonte. Al doilea ridică, supus, mîinile.

Ţinîndu-i sub ţeava carabinei; Elena Ivanovna îi aduse în tabără. Evgheni îi interogă toată noaptea. A doua zi dimineaţă, trimise pe „musafiri" la comandamentul reţelei de detaşamente de partizani. Apoi se apropie de maică-sa, o îmbrăţişă şi-i spuse :

— De-ai şti, mamă, pe ce bandiţi ai pus mîna !

Cei doi prinşi s-au dovedit a fi nişte faimoşi diversionişti nemţi, trimişi din Krasnodar în regiunea muntoasă ca să ucidă vîrfurile conducătoare ale detaşamentelor de partizani, şi în special pe Tătucu.

Sub acest nume, mi s-a dus faima pînă la Kransodar. Nemţii mă cunoşteau sub numele de Tătucu, dar numele meu de familie adevărat nu-l ştiau. Cu cîteva zile înainte, în sfîrşit, veniseră la noi nişte agenţi de legătură din Krasnodar şi de la ei căpătasem informaţii precise cum că soţia şi fetiţa lui Evgheni trăiesc şi sînt sănătoase. Situaţia ar fi fost alta dacă nemţii ar fi aflat numele

■ Odată am avut nevoie să aflu ceva de la Krepostnaia, dar n-aveam literalmente pe cine să iau cu mine. Majoritatea partizanilor erau plecaţi cu Evgheni în operaţiuni, iar ceilalţi dormeau duşi.

L-am luat cu mine pe Dax şi am ieşit din tabără.

Clinele era foarte cuminte. Păşea încet, nu se îndepărta nicăieri, nu lătra după păsări şi lăsă în pace pînă şi pe un arici care îi trecu chiar pe dinaintea botului...

Dar la poala pădurii, Dax se opri deodată şi începu să mîrîie foarte înc'ct. Eu m-am tupilat într-un tufiş.

Trecură vreo cinci minute. Dax stătea ca o statuie. Numai nările umede îi tremurau puţin.

În sfîrşit, se auzi un foşnet şi în luminiş se iviră trei nemţi. Zărind dulăul, nemţii pocniră cu închizătoarele carabinelor. ," Numaidecît lui Dax i se zburli părul pe spate şi mă privi rugător. Am dat din cap.

Săritura a fost atît de bruscă încît nici nu rni-am dat seama cînd Dax s-a dezlipit de pămînt, l-a trîntit jos pe fascistul din faţă şi şi-a înfipt colţii în el.

Buimăciţi, nemţii şi-aij pierdut cumpătul. Le-am ordonat să arunce armele şi' ei au ridicat mîinile, supuşi.

M-am aplecat spre acela care era culcat pe pămînt; avea epoleţi de fruntaş şi ar fi putut să ne fie de folos, dar era mort.

M-am văzut silit să mă întorc în tabără.'Cîinele mergea în urma prizonierilor. Era destul ca unul din ei să-şi incetineze pasul sau să se oprească o clipă, pentru ca Dax să înceapă să latre ameninţător. Nemţii nu mai mergeau, ci aproape că alergau.

Dar Dax tot nu vroia să se potolească. În timp ce eu cu ajutorul Măriei lanukevici îi interogam pe nemţi, Dax întins tîngă mine îşi ridica capul din cînd în cînd, se^uita la prizonieri şi mî- rîia supărat.

Eu, însă, eram foarte mulţumit de nemţii aceştia care mi-au spus atîtea lucruri despre nişte deplasări de unităţi nemţeşti, încît m-am văzut silit să-i trimit imediat pe amîndoi la comandamentul reţelei noastre de detaşamente de partizani.

îndrăzneţi mai erau băieţii noştri! Dar, spre norocul părinţilor, şi cu multă judecată...

Ghenea şi cu Pavlik plecară iar în recunoaştere. Travestiţi ca totdeauna în păstori, ei au luat-o de-a lungul căii ferate. Trecură prin Severskaia, Holmskaia şi Abinskaia şi ajunseră chiar pînă la Krîmskaia. Pretutindeni ascultau, priveau şi îşi întipăreau totul în minte.

Dar la Krîmskaia, falsul fu descoperit. Fasciştilor li s-au părut suspecţi aceşti doi păstoraşi care prea erau curioşi şi atenţi l... Şi nemţii de la Krîmskaia se alarmară. începură să-i caute pe băieţi. S-au dat ordine cu privire la dînşii pe la gări, pe la bariere, prin cătune şi staniţe...

După ce s-au tot ascuns prin tufişuri şi au ocolit tîrîş avanposturile nemţeşti, apărîndu-se adesea cu focuri de armă împotriva urmăritorilor, Ghenea şi Pavlik nu mai ştiau încotro să apuce. Flămînzi, obosiţi, în zdrenţe, ei au trecut a patra zi linia frontului şi aceasta a fost salvarea lor. Băieţii au raportat comandantului unităţii ceea ce văzuseră în staniţe şi pe calea ferată. Li s-a dat de mîncare, li s-au pus întrebări cu privire la partizani. Li s-au dat pesmeţi ca să aibă pe drum şi au fost conduşi înapoi, peste linia frontului.

începusem să pierdem speranţa să-i mai vedem întoreîndu-se; Evgheni îmi spuse că pleacă într-o recunoaştere îndepărtată, dar de fapt se ducea să caute pe Ghenea şi pe Pavlik. Deasemenea şi eu, fără să-i suflu un cuvînt Elenei Ivanovna, mă duceam în fiecare zi prin staniţele învecinate dar nici un agent de-al nostru nu auzise nimic despre băieţi.Şi iată că a şaptea zi de la plecarea lor, după cît *jtni* aduc aminte, întorcîndu-mă în tabără, dădui cu ochii de băieţi stînd la masă ; în jurul lor, se învîrtea Evfrosinia Mihailovna :

— Mîncaţi, dragii mei. Cred că v-o fi fiind foame. Aşa-i ?

În clipa aceea, răsări însă ca din pămînt Kuzneţpv, comandantul taberei.

— Ia dezbrăcaţi-vă, prieteni, pînă la piele. Spălaţi-vă, schim- bati-vă hainele şi după aceea poftiţi la masă.

— Ai milă de noi, Leonid Antonovici, sîntem obosiţi, sleiţi de puteri !... — începură să se roage băieţii.

— Nu-i nimic, nu-i nimic ! Faceţi şi voi o sforţare. Doar ştiţi şi voi că n-avem nevoie de păduchi nemţeşti şi nici nu facem crescătorie de păduchi de ai noştri. Poftiţi, vă rog, la bucătărie că am pus apă la încălzit.

În timp ce băieţii se spălau, se întoarse şi Evgheni. Să fi văzut cum îi străluceau ochii cînd a auzit că se întorsese Ghenea.

Evgheni îmi aduse o cruce veche de argint masiv, înnegrită. La mijloc, se vedea limpede o scobitură rotundă ca şi cum un glonte ar fi strivit metalul.

— Ei, tată, pot să te felicit: numărul prietenilor noştri creşte, ieri la Smoienskaia m-a chemat un moşneag cu părul alb ca zăpada şi cu barba pînă la brîu. M-a chemat în casă, a scos de la icoană crucea asta şi mi-a întins-o.

„Ştiu, flăcăule, că nu eşti credincios, dar am auzit că vă bateţi vîrtos pentru libertatea şi pentru fericirea noastră, că vă bateţi ca să fie căzăcîmea slobodă, aşa cum s-au bătut şi strămoşii noştri. Nu.-ţi fie silă de ea şi ia-o. Crucea asta a venit aici în Kuban tocmai din Seciul nostru. Cazaci de nădejde porneau cu ea în luptă, şi cine a purtat-o la piept n-a făcut niciodată de rîs Kubanul nostru în bătălie, la crucea şi dă-o Tătucului. Dacă ţine la libertate, dacă îşi iubeşte poporul şi pămîntul lui mai muh decît viaţa, această cruce îl va apăra de trădare şi de ruşinea de a fi prins. Ia-o şi du-i-o! Ştiu eu cui o dau".

— Am luat-o, tată, ar fi fost un păcat să jignesc pe un asemenea bătrîn...

În odaie, intrară buzna băieţii învioraţi, roşii la faţă după spăiat. Jenea îl întîmpină înadins calm pe Ghenea.

— Te-ai şi întors, frăţioare ? Ce bine! Aveam tocmai de gînd să mă duc să vînez o fiară, dar n-am vrut să merg fără tine.

— Mergem acum? — întrebă Ghenea cu nelinişte.

Jenea izbucni în rîs.

Aş fi eu însumi o fiară dacă te-aş lua acuma. Tu mă- nîncă, dormi mai întîî douăzeci de ore în şir şi după ce ai să faci ochi, avem să mergem......Drumul carc trecea prin fata masivului Karabet, ocolind muntele Sab, era pustiu şi neumblat. Cedri umbroşi coborau pe coasta abruptă pînă în fundul defileului şi aninii deşi ajungeau pînă la marginea drumului.

Cercetaşii nemţi îndrăgiseră acest clrum. Agenţii de legătură ai partizanilor umblau şi ei pe acolo, furişîndu-se cu băgare de seamă prin lăstăriş.

La început, lîngă muntele Sab, era pace şi linişte, dar mai tîrziu totul se schimbă brusc şi, unul cîte unul, agenţii de legătură ai vecinilor noştri începură să dispară. Îi găseai ucişi printre tufişurile de anini de la marginea drumului. Asasinul era un trăgător dibaci şi econom care îşi lovea victima cu un singur glonte. Ss vedea bine că aici lucra un vînător lunetist neamţ cu experienţă.

L-am căutat, am încercat să-l înşelăm, să-l atragem într-o cursă, dar ne-a fost imposibil să-l prindem.

Uneori, după asemenea razii, lunetistul fascist părea că a renunţat la această vînătoare. Dar a doua zi, lîngă muntele Sab, răsuna din nou o singură împuşcătură şi un partizan cădea pe cărare, lovit de un glonte în cap.

Evgheni îşi puse în gînd să-l prindă cu orice preţ pe lunetistul neamţ.

Într-o zi frumoasă, cu soare, Evgheni şi Ghenea plecară spre cărarea cu pricina. Nu în zadar am învăţat noi să mergem în şir indian : cel care merge în frunte nu se uită decît la picioare ca să nu dea pe.ste o mfnă. Cel care îl urmează, păşeşte curajos, fără să privească pămintul — misiunea lui este să se uite într-o parte şi în cealaltă ca să observe inamicul: Următorul priveşte departe, drept în faţă...

Aşa mergeau pe cărare — unul după celălalt — şi fiii mei. Erau atenţi la fiecare foşnet şi observau cu luare aminte : Ghenea — tufişele, Evgheni — copacii. Căutau pe cărare măcar o umbră a vînătoriilui : un tub de cartuş gol sau urma unei tălpi bătută în cuie cu floarea lată, dar nu găseau nimic...

Pe cărare era linişte şi pustiu. Numai departe, în spatele masivului muntos, bubuiau înăbuşit tunurile, iar în pădure se auzeau glasuri vesele ele granguri care se strigau între ei.

Fraţii făcură drumul de întoarcere pe aceeaşi cărare. Ghenea mergea înainte, uitîndu-se cu atenţie în lăstăriş. La cîţiva paşi .în urma lui, Evgheni observa copacii.

Urechea fină a lui Evgheni prinse un zgomot uşor... abia auzit... În coroana deasă a unui cedru se mişcase o ramură.:. Apoi apăru ţeava puştii lunetistului şi începu a se întoarce încet după Ghenea.

Într-o clipă Evghcni se lăsă într-un genunchi şi trase în direcţia cedrului.

— Ce faci ? — se miră Ghenea.

De pe copac căzu puşca cu iunetă. În urma ei alunecă încet la păniînt trupul lunetistului m,ort.

Lupta între ocupanţi şi partizani devenea în fiecare zi mai ascuţită şi mai înverşunată. Nemţii voiau să scape cu orice preţ de partizani.

Dar să ne prindă era imposibil. Ca să descopere sediul nostru, nemţii — urmînd metoda noastră — au încercat să pună mîna pe un partizan pe care să-l facă să vorbească. ,

Această idee era cît pe ce să coste viaţa unuia din inginerii

Muntele cel mai înalt din raionul nostru era Afipsul. În dosul piscului său gol ca-n palmă, se întindea o păşune minunată.

Era extrem de greu să ajungi la păşunea asta. Peste tot numai povîrnişuri, defileuri şi rîpe adînci. Dar nouă ni se părea foarte ispititor să punem mîna pe păşune. Această fortăreaţă muntoasă, inaccesibilă, domina drumul care ducea spre Marea Neagră, în spatele grupării noastre de trupe de lîngă Novorossiisk.

Informatorii noştri ne raportară că nemţii puseseră ochii pe chelia Afipsului, că voiau s-o folosească pentru aterizarea avioanelor de transport şi pentru decolarea unităţilor aeropurtate.

Trebuia cu orice preţ să li-o luăm înainte.

La prima vedere, acest lucru părea, simplu şi uşor : dacă era nevoie ca partizanii să aibă pe piscul acesta pleş un post înaintai puternic, postul trebuia înfiin ţat şi atîta tot. Dar noi preţuiam fiecare om. Acţiunile de diversiune pe care le întreprinsesem erau foarte întinse şi ne crăpa măseaua după oameni. De aceea, ne-am gîndit să combinăm folosul cu plăcutul. Cea mai mare parte a cijezii noastre urma să fie mutată pe creştetul Afipsului, iar păstorilor să li se dea însărcinarea de a paşte vitele şi de-a apăra ■totodată pleşul. Fură trimişi acolo ca păstori inginerul Leonid Feodorovici Lusta, strungarul Alexei Ivanovici Priputniov şi Efim Feodorovici Lugovoi, maistru la instalaţia de gaze. '■' De abia trecură cîteva zile şi cu Lusta se întîmplă o nenorocire. El fu răpit de pe chelia Afipsului.

Era una din acele zile senine şi dulci cînd toamna aspră şi ploioasă n-a intrat încă în drepturile ei, dar soarele nu mai arde ca înainte, iar cerul, înalt şi albastru, străluceşte ca vara.

Trecuse acuma bine de amiază. Evgheni şi cu mine stăteam în popota taberei şi discutam planul unei diversiuni.

Sună telefonul.

— Vorbeşte avanpostul... S-a întimplat o nenorocire cu Lu- sta... Un păstor vine îndată acolo să vă comunice totul.

În popota de vară intră repede Priputniov.

— Tătucule, l-au răpit pe Lusta... Eram cu vitele la păscut. Noaptea ne-au atacat nişte necunoscuţi. Vreo cincisprezece inşi. Eu cu Lugovoi ne-am apărat cu' focuri de armă attta timp cît am avut cartuşe. Apoi ne-am ascuns într-o claie de fîn. Banditii au pus mina pe Lusta — care era de gardă — şi odată cu el au mai luat şi nouă vaci. Ce fel de oameni erau, n-am putut să vedem în întuneric. Ştiu numai că vorbeau nemţeşte şi ruseşte. În zorii zilei, am mînat cireada la baza detaşamentului vecin, iar eu m-am grăbit să vin aici.

— Ghenea, Musiacenko, Pavlik încălecaţi! — le-am spus eu. — Alexandr Dmitrievici Kuţ să ia trei ostaşi ! Ajungeţi-i din urmă !

Din nefericire. Evgheni trebuia să plece într-o recunoaştere.

În trap grăbit, caii ne-au scos din tabără pe o cărare care trecea prin pădure. În frunte mergea Musiacenko, care cunoştea drumul cel mai bine. După el urma Ghenea, în urma tui Ghenea veneam eu, iar în coadă venea Pavlik.

Drumul trecea printre pîlcuri de copaci şi stînci abrupte cu pereţii verticali. Alături şerpuia Afipsul. De cîteva ori, ne-am văzut siliţi să trecem rîul prin vad.

La Malîie Volcie Vorota, am dat de apă mare. Caii şi-au încetinit trapul, şi-au întins gîturile şi au intrat în apă. De poticnit s-au mai poticnit ei de pietrele alunecoase de pe fundul rîului, totuşi ne-au scos pe malul înalt.

— Staţi băieţi I Ce vă grăbiţi aşa ?

Patru marinari, purtînd flanele vărgate ieşiră din lăstăriş, tăindu-ne drumul. Erau camarazi de ai noştri, marinari-parti- zani, din detaşamentul vecin, de lîngă Arhipo-Osipovskaia, care se întorceau dintr-o recunoaştere îndepărtată.

— Mergem cu voi 1 — au declarat marinarii, cînd au auzit de răpirea lui Lusta. — Ar fi interesant să aflăm cine răpeşte noaptea oamenii paşnici. Dar cînd mergi pe jos, nu poţi fi tovarăş de drum cu cel care merge călare. Noi avem s-o luăm drept înainte peste munţi. Şi sperăm că nu vom întîrzia. La revedere !

Caii noştri au luat-o din nou la trap. Am lăsat în urmă vechiul cimitir al cerchezilor, pădurea cu tot felul de copaci şi în faţa noastră apăru defileul Bolşîie Volcie Vorota.Ai aici impresia că un uriaş din basme a despicat muntele în două cu o spadă uriaşă. în întunecimea defileului — urla Afipsul. O cărare îngustă pe care doi călăreţi n-aveau loc să se încrucişeze, se înghesuia în stînca cu pereţii verticali. Deasupra capului atîrnau blocuri de piatră. Renumita trecătoare „Pronesi- gospoai" de pe drumul Voenno-Gruzinskaia e departe de a atinge măreţia Şi sălbăticia acestui defileu.

Dincolo de intrarea în defileu, se înălţa o pădure deasă, în-tunecoasă. Niciodată n-am văzut nişte copaci atît de înalţi; pe lîngă ei, pinri pentru construit corăbii din Rusia noastră Centrală ar fi părut nişte copăcei firavi.

Drumul se făcea tot mai greu. Caii obosiţi mergeau la pas. Am descălecat şi am luat caii de dîrlogi.

Se însera.

Deodată, dintr-un tufiş, au sărit la noi nişte cîinî ciobăneşti caucazieni enormi. Ajunsesem în sfîrşit pînă la păşunea deta-şamentului vecin.

Acolo se găsea Lugovoî al nostru. Dar din ceea ce ne-a po-vestit el n-am aflat nimic nou. Totul rămînea la fel de enigmatic şi de ascuns.

Eram obosiţi. Ne-ar fi plăcut să rămînem acok>, în cortul acela făcut din piei, şi să dormim lîngă foc, dar era prea devreme să ne odihnim...

După ce am băut în grabă cîte o cană de ceai fierbinte şi am mîncat cîteva felii de mălai, am pornit din nou prin întuneric.

Era o noapte fără. lună. Nu vedeam nici crupa calului care mergea la doi paşi înaintea mea. Ne orientam după auz. Sub picioaie erau numai gropi, pietre, trunchiuri de copaci căzuţi...

Am trecut peste'munt-ele Afips şi am început coborîrea. Eram siliţi să mergem foarte încet, ţinînd caii de dîrlogi.

În faţa noastră apăru o rîpă abruptă eu pereţii aproape verticali. Sub rîpă era păşunea de unde, noaptea trecută, fusese rupit Lista. Cum era imposibil să coborîm prin beznă, am hotărît să facem un popas. Am pus santinele, am întins păturile şi ne-am culcat.

M-a trezit Ghenea:

— Scoală, tată 1 Se luminează de ziuă.

Ne-am dat drumul încet pe rîpă. Uneori, eram siliţi să ne ttrîm în patru labe. Caii noştri de munte coborau lăsîndu-se pe picioarele dinapoi.

În sfîrşit, am ajuns la locul incidentului. Se vedea bine iarba călcata, dar urme de sînge nicăieri; Lusta fusese luat de viu.

Am studiat multă vreme urmele. Erau o mulţime de urme pe iarbă, pe nisip, pe lutul umed de lîngă pîrău — urme precise, clare, de tălpi bătute în cuie cu floarea lată.

— Nemţi, — afirmă cu siguranţă Musiacenko.

Lîngă pîrău, însă, urmele dispăreau, ca şi cum bandiţii s·ar fi ridicat în aer, luîndu-l cu ei şi pe Lusta şi vacile. Oricît am umblat noi prin tufişuri, de-a lungul pîrăului, pe lîngă rîpă,-n-am descoperit nimic... Dar Musiacenko nu-şi pierdea nădejdea.

— Las' că găsim noi ceva. Nu se poate să nu fi lăsat urme.

Cercetările au durat o jumătate de oră bună. Ghenea era agitat.

— Tată, nemţii n-au plecat nicăieri. Trebuie să fie undeva pe aici, în lăstăriş.

Confirmînd parcă cuvintele lui, o piatră se rostogoli de pe marginea rîpei. Apoi, încă una şi încă una.

Ne-am culcat în iarba deasă şi înaltă. Să fi avînd Ghenea dreptate şi bandiţii să fie. aici, în preajma noastră ?

Dar de sus se auzi un ţîrîit cunoscut de greer : ai noştri ne dădeau de veste că sînt pe aproape. După cîteva minute în poiană au coborît marinarii şi cei trei partizani în frunte cu Kuţ cu care se întîlniseră dincolo de Bolşîie Volcie Vorota. Ai noştri mergeau călări. Marinarii îşi puseseră armele şi rucsacurile pe cai şi mergeau pe jos, ţinîndu-se de şeile călăreţilor.

Iar am început să căutăm urmele şi iar fără nici un rezultat.

— Am găsit! — strigă, în sfîrşit, Musiacenko.

Stătea pe malul pîrăului, privea la urmele aproape invizibile de pe nisip şi spunea cu o siguranţă de parcă ar fi-citit într-o carte:

— Bandiţii au intrat în pîrău şi au mers multă vreme prin apă ca să încurce urmele, apoi au ieşit la mal aici. Trebuie să fi fost vreo cincisprczec'e oameni. Nu ştiu să meargă ca partizanii, unul în urma celuilalt. În mijlocul lor mergea Lusta — iată urmele cizmelor

lui — păşeşte sigur şi ferm. înseamnă că Leonid Feodorovici al nostru nu-i rănit.

— Ei, acuma totu-i în ordine ! — se bucură Ghenea.

— Nu prea, — îl contrazice Musiacenko. Cărarea asta duce spre Holodnaia Şcel. Dacă ajung acolo, n-are să fie chip să-i scoţi. Au să ne împuşte ca pe nişte potîrnichi. Cunosc eu bine locul acela blestemat.

Ne-am sfătuit şi am hotărît ca marinarii să se ia după urme; Kuţ, în fruntea celor trei partizani, să o ia la stînga ca să le închidă banditilor drumul spre Ulanovka, iar grupul meu, tăind cărarea din dreapta, s-o ia înaintea duşmanilor şi să nu-i !ase să intre în Holodnaia Şcel.

Caii, odihniţi, au pornit repede. Cărarea îngustă cînd urca la (deal, cînd cobora brusc la vale, şerpuind printre copaci, ocolind din timp în timp stîncile.

Am mers ca la vreo două ore. Căluţul meu roib răsufla greu şi din cauza sudorii i se închisese cu totul părul.

În sfîrşit, am ieşit într-o poieniţă înconjurată din toate părţile de tufe. În depărtare se vedea, întunecoasă, o intrare îngustă într-o văgăună, năpădită de tufe de alunîş.

— Holodnaia Şcel! — strigă Musiacenko.

Trecînd în galop prirv poiană, am văzut cum Ghenea opri deodată calul din plin mers şi începu să analizeze cu atenţie un obiect de culoare inchisă care se vedea pe cărare: pe nisipul galben era un revolver într-un toc deschis. Am "strigat:

— O cursă, Ghenea ! Înainte !

Ghenea îşi suci calul într-o parte şi în aceeaşi clipă, din slînga, după ruinele vechii fortăreţe cercheze începură să bubuie împuşcăturile. Gloanţele şuierau deasupra capului. Ghenea, abia putîndu-şi struni calul, încerca să mă acopere cu trupul lui.

înaintam în galop. Gloanţele şuierau mereu în jurul nostru. Inamicii ţinteau numai pe călăreţi ; aveau nevoie de caii noştri.

În aluniş, aproape de intrarea în Şcel, am descălecat şi am culcat caii. Caii, deştepţi, au rămas neclintiţi, întinzîndu-şi picioarele şi ascunzindu-şi capetele după pietre. Ne-am întins lîngă pîntecele cailor şi am răspuns pe rînd la' focurile de armă din tufele întunecoase de partea cealaltă a poienii.

Schimbul de focuri a durat vreo cincisprezece minute.

Deodată, din stingă, au izbucnit împuşcături dese. Era grupul lui Kuţ care se apropiase şi care, crezînd probabil că eram în primejdie, pornise la atac.

Focul devenea din ce în ce mai înverşunat. O parte din ceata duşmanilor ascunsă în tufe se tîra, apropiindu-se de noi din ce în ce mai mult. Forţele erau prea inegale ca să primim o luptă deschisă. Nu ne rămînea decît o singură soluţie: să încercăm să-i tragem pe sfoară pe bandiţi. Şi am dat ordin oamenilor mei să „moară" pe rînd.

Primul care a încetat focul a fost Pavlik. „Cadavrul" lui era întins lîngă pîntecele calului. Dar carabina lui era îndreptată, ca şi înainte, în direcţia inamicului, şi degetul se afla pe cocoşul armei : Pavlik nu-şi lua ochii de la tufe.

Al doilea „muri" Musiacenko, apoi Ghenea şi, în sfîrşit, am „murit" şi eu.

Inamicii au mai tras cîteva minute. Noi tăceam.

Din tufe au apărut mai întîi doi nemţi şi imediat au dispărut. Apoi au ieşit din nou şi apleeîndu-se, au început să se îndrepte încet înspre noi.

Stăteam nemişcaţi. Numai calul meu roib tremura nervos.

Nemţii se apropiau. Ne mai despărţea o distanţă de vreo cincizeci de metri. Cu o mişcare aproape invizibilă, Pavlik trase carabina spre dînsul...

Deodată, în tufişuri începură să bubuie din nou împuşcături şi răsună un strigăt puternic de „ura". Marinarii intraseră în luptă.

Nemţii, înspăimîntaţi, se aruncară la pămînt de cealaltă parte a pietrelor. Apoi, unul din ei se ridică puţin, privi cu atenţie „cadavrele" noastre şi strigă oamenilor lui:

10* 14

— 7Aici totul s-a sfîrşit 1 înainte, urmaţi-mă.

Răspunzînd cu focuri de armă, nemţii au sărit din tufişuri. Tn urma lor alergau marinarii. Mai la stingă, tăind drumul nemţilor, se grăbea grupul lui Kuţ.

Noi însă ne-am pomenit într-o situaţie grea. De tras nu puteam trage, ca să nu nimerim într-ai noştri ; să stăm şi să facem pe „cadavrele" lăsîndu-i pe inamici să treacă în Holod- naia'Şcel, n-avea nici un rost...

Fără să se fi înţeles între ei, Ghenea şi Pavlik s-au ridicat dintr-odaiă cît erau de lungi şi s-au repezit să-i întîmpine pe nemţi.

— Culcaţi! — a apucat să strige Pavlik la ai noştri, agitînd grenada.

Apariţia morţilor înviaţi produse asupra inamicului o impresie uluitoare. Timp de cîteva secunde, nemţii încremeniră şi, înghesuindu-se unul îutr-altul, rămaseră nemişcaţi.

Grenada lui Pavlik explodă drept ta mijlocul lor. În urma ei zbură grenada lui Ghenea, apoi aceea a lui Musiacenko. Grenada mea explodă cea din urmă.

Nemţii care scăpară fugiră în lăstăriş. Ghenea şi Pavlik începură să tragă în ei cu carabinele.

Numai patru nemţi izbutiră să se ascundă în tufişuri. Marinarii scoaseră cuţitele şi porniră pe urmele lor...

Musiacenko aproape că nu se înşelase cînd numărase urmele de lîngă pîrău. Erau şaisprezece : doi trăgători şi patrusprezece fascişti diversionişti. Jadecînd după documentele pe care le-am găsit asupra lor, ei fuseseră trimişi în munţi ca să omoare pe comandanţii detaşamentelor noastre de partizani.

Probabil că avuseseră <le gînd să se instaleze în munţi pentru mai multă vreme şi voiseră să-şi facă rost de o cireadă. Din această cauză, veniseră pînă la păşunea noastră. Iar pe Lusta îl luaseră desigur cu speranţa că vor obţine de la el informaţiile necesare.

Dar unde îl ascunseseră ei pe Lusta ?

Am cercetat cu atenţie tufele, ne-am căţărat pe stîncile vecine şi am găsit vacile noastre. Speriate de împuşcături apucaseră care încotro, printre tufe. Dar Lusta nu era nicăieri... şi n-aveai pe cine să întrebi despre el. Nici un diversionist neamţ nu scăpase cu viaţă.

Am hotărît să lăsăm pe Pavlik şi pe Ghenea lîngă Holodnaia Şcel, cu ordinul să cerceteze fiecare tufă şi să-l găsească pe Lusta viu sau mort, iar noi am por-tait în şir indian acasă. Deodată, din dreapta, lîngă o stîncă apăru un om.

— Leonid Feodorovici! — strigă Ghenea.

Băieţii se repeziră spre Lusta, care cobora încet spre noi, lasîndu-se greu pe umărul lui Pavlik.

Am aflat că nemţii îl supuseseră la un interogatoriu cu torturi. încercaseră să scoată de la el informatiuni despre partizanj, dar nu obţinuseră nimic şi amînaseră discuţia pentru altă dată. Tocmai atunci a izbucnit încăierarea. Nemţilor nu le mai ardea de Lusta, aşa că el a izbutit să se tîrască pînă într-un tufiş. După ce a tăiat de marginea ascuţită a unei stînci curelele cu care îi erau legate mîinile,

şi-a dezlegat curelele de la picioare şi s-a ascuns într-o văgăună pustie, dar acolo şi-a pierdut cunoştinţa. După ce şi-a venit în fire, a auzit în poiană voci cunoscute...

CAPITOLUL XIH

Buni sînt cartofii de lîngă Stavropolskaia ! Mari, curaţi, fărămicioşi I Şi ceapa-i bună acolo ! Vînătă şi dulce ! Unde mai pui că acolo cîmpul de cartofi era părăginit, avea un aspect jalnic din pricină că nemţii alungaseră aproape pe toţi locuitorii, departe, în spatele frontului. Cartofii putrezeau în pămînt. pe cînd la noi în tabără lipseau... Şi de usturoi aveam nevoie căci nu degeaba ne ameninţa Elena Ivanovna cu scorbutyl care începuse să apară în detaşamentele vecine şi putea să se arate şi la noi...

Dar nenorocirea era că nemţii păzeau bine aceşti cartofi; ei puseseră santinele pe cîmpul de cartofi, iar alături erau improvizate nişte cazemate. Trebuia deci să luăm cartofi: prin luptă...

E o operaţie complicată să te aprovizionezi cu cartofi în conditiunile în care se aflau partizanii şi nu numai complicată dar şi primejdioasă. Am elaborat în chip serios planul de aprovizionare. În primul rînd, cercetaşii noştri au aflat în care parcele erau cei mai buni cartofi, unde anume erau postate santinelele nemţeşti,' care era dispozitivul cazematelor improvizate, în ce direcţiuni erau posibile loviturile nemţilor şi dacă drumurile pentru retragerea noastră erau destul de comode.

Detaşamentul „cartofegiilor" s-a împărţit în trei grupuri.

Primului grup — alcătuit din mitraliori şi puşcaşi — i s-a dat sarcina să stea la pîndă şi să repereze ambrazurile cazematelor şi căile de acces ale nemţilor spre cîmpul de cartofi.

Al doilea grup — din care făceau parte aruncători de grenade — trebuia să-i aştepte pe nemţi chiar lîngă cîmp.

Al treilea grup — cei care trebuiau să scoată cartofi din pămînt — avea sarcina să lichideze santinelele fără să facă uz de armă, să scoată repede şi fără zgomot cartofii şi să-i aducă la locul stabilit.

Noaptea hotărîtă pentru această operaţie se arată nici că se poate mai prielnică. Era întuneric beznă.

Intîi au ieşit aruncătorii de grenade care trebuiau să se furişeze spre locul de pîndă pe un drum ocolit. Peste vreo patruzeci de minute au pornit mitraliorii şi puşcaşii. Şi abia după aceea porni echipa care trebuia să scoată cartofii.

Era linişte. Cerul era înnorat. Spre răsărit, pe o dungă de cer sfîşiată pe margini, stelele albastre se aprindeau cîte o clipă pontru ca apoi să dispară din nou, acoperite de nori. În sta- niţă, lătra somnoros un cîine, iar peste întinsele cîmpuri de cartofi domnea o linişte că şi cum nici o vietate n-ar fi existat de jur împrejur.

Santinelele nemţeşti au fost lichidate -de ai noştri fără zgomot...

Trecu o jumătate de oră de aşteptare chinuitoare pînă cînd Malîşev, gîfîind din greu, aduse primul sac de cartofi. În urma lui mai

veneau în fugă cîţiva oameni cu sacii plini. Pricina făcuse rost de nişte ceapă pe care a depus-o cu mîndrie la picioarele mele.

- - Uite, Tătucule! Nu-i ceapă, e curat zahăr 1

„încă o oră de muncă ca asta şi vom fi asiguraţi cu cartofi şi ceapă pentru toată iarna", mi-am spus eu.

Tocmai atunci se ivi însă o încurcătură neprevăzută : nemţii se gîndiseră se vede să inspecteze santinelele la altă oră decît cea obişnuită. Din staniţă ieşiră patru soldaţi. Ai noştri, care stăteau la pîndă, i-au lăsat să treacă, anunţînd asta printr-un semnal convenţional, celor care dezgropau cartofii.

Totul s-a petrecut într-un chip atît de neaşteptat, încît doi dintre ai noştri, uitînd încotro trebuiau s-o ia în caz de alai mă, s-au ciocnit nas în nas cu nemţii.

O scurtă rafală de pistol automat -- şi cei patru friţi au căzut morţi, fără să apuce să tragă un singur foc. Dar numai- decît, drept răspuns la rafala pistolului automat, din cazemata nemţească din stînga, a început să ţăcănească o mitralieră. Mitraliera trăgea fără să cruţe cartuşele, iar din dreapta începuse să alerge-spre cîmp un pluton întreg de fascişti.

Ambuscada noastră îi lăsă pe fascişti să vină aproape de tot, aruncă grenade, trase cîteva rafale de pistoale automate şi-şi schimbă repedie poziţia. În locul unde stătuseră ai noştri explodă imediat, cu urlet şi cu scrîşnei, o mină nemţească. A- runcătoarele de mine băteau din două părţi. Mitraliera grea nu tăcea nici o clipă. Noi grupuri de soldaţi fascişti alergau spre nefastul cîmp de cartofi.

- Se încinse o luptă serioasă. Nu mai puteai să te gîndeşti la aprovizionare : totul era acuma să poţi pleca de acolo.

Mitraliorilor noştri le venea foarte greii, pentru că fuseseră reperaţi de nemţii care căutau să-i prindă în cleşte.

Schimbînd des poziţiile şi continuînd să răspundă cu focuri de armă, mitraliorii noştri începură să se retragă spre pădure. Ei reuşiră chiar să scoată din uz o mitralieră vrăjmaşă. În jurul lor însă, continuau să urle şi să explodeze minele şi cercul se stringea din ce în ce mai mult.

Tn cele din urmă, nem(ii tăiară oamenilor noştri retragerea spre pădure...

Dar în acel moment,.nemţii au comis o greşeală. Un grup de soldaţi nemţi, care ocupaseră cărarea care ducea în munţi, se dădu de gol prin cîteva împuşcături izolate.

Ne-am tîrît încet pînă la ei, am aruncat asupra lor o ploaie de grenade şi făcînd o spărtură, am dat putinţa mitraliorilor noştri să se retragă repede în munţi.

Pe un drum ocolit, gîfîind sub greutatea sacilor,.ceilalţi s-au retras şi ci aproape în pas alergător.

Am ajuns în tabără abia cînd se luminase de zi.

Evfrosinia Mihailovna nu se culcase. Ea îi smulse, nerăb- dătoare lui Pricina sacul, îl dezlegă şi-i spuse mîhnită :

„Numai noroi aţi adus..."

Tn saci era într-adevăr mult pămînt şi Pricina nu răspunse nimic şefului nostru bucătar.

În aceeaşi zi, la prînz, ni s-au servit cartofi prăjiţi cu multă ' Pricina s-a apropiat de Evfrosinia Mihailovna şi i-a spus zîmbind :

— Dumneata eşti o scamatoare, o vrăjitoare. Cum de^ ai putut face din noroi asemenea mîncare! Dă-mi, te rog, încă o farfurie.

Evirosinia Mihailovna se înroşi, ochii ei plini de bunătate se umplură de lacrimi, şi spuse încet:

— Îţi scapă uneori cîte o vorbă de care ţi-e apoi ruşine toată viaţa să-ţi aduci aminte... Cartofii aceştia sînt stropiţi cu singe de partizani şi eu am spus că sînt noroi...

Smolenskaia ajunsese acum drept primă linie de apărare împotriva partizanilor. Căile de acces în staniţă fuseseră puternic fortificate de fascişti.

Dar exact la o distanţă de trei kilometri de această linie de apărare germană de la poalele munţilor, şerpuia o cărare întortochiată pe care. drept sub nasul nemţilor, umblau necontenit partizanii. Locuitorii staniţei numeau această cărar« „Drumul golanilor".. O fi fost adevărat sau nu, dar se spunea că pe această cărare umblase cîndva Maxim Gorki. Fără îndoială însă că pe acest „Drum al golanilor" plecau în munţi, ascunzîndu-'se de jandarmii ţarişti, tot felul de oameni, fără acte de identitate, iubitori de libertate, urmăriţi.

Într-o zi, întorcîndu-se după o mare operaţiune care avea ca obiectiv căile de comunicaţii din spatele frontului german, mergeam pe acest „Drum al golanilor" spre sălaşul nostru din munţi.

Ianukevici, comandantul primului pluton, se uita mereu la lanurile de porumb de pe marginea drumului. Deodată îmi spuse:

— Tovarăşe comandant, ar fi bine să ne ocupăm şi aici de aprovizionările de iarnă, să culegem porumb chiar şi de la Smolenskaia şi să-l ducem la noi în tabără. Operaţiunea, cu toate ca e primejdioasă, ar putea să devină interesantă.

Eram sătul de operaţiuni „interesante". Dar atît eu cît şi Musiacenko, nu încetam nici o clipă să ne gîndim la „aprovizionări". Vecinii noştri din detaşamentul „Kirov" începuseră să ducă lipsă de provizii. Nemţii descoperiseră toate bazele lor şi îi jefuiseră de tot ce avuseseră. Puteau să găsească la urma urmei şi cele trei baze ale noastre care deocamdată rămăseseră îngropate în pămînt, deoarece în război nu eşti sigur de nimic...

— Trebuie să stăm de vorbă în tabără cu comisarul şi cu comandanţii, — i-am răspuns eu lui Ianukevici.

Planul „aprovizionării" cu porumb a fost curînd elaborat, şi peste cîteva zile am plecat în cătunul Şabanov. Cătunul era situat la marginea pădurii de la poalele munţilor, nu departe de „Drumul golanilor". Cercetaşii efectuaseră deja recunoaşterea locului şi Evgheni, pe care l-am întîlnit pe masivul Lambin, mi-a raportat:

--În cătunele Şabanov şi Makartet nu sînt nemţi. Garnizoanele lor se află, ca şi înainte, în cătunele Konsulov, Novo-

Svobodnîi şi Alexeevskl. Situaţia este aceea pe care o prevăzusem noi.

Mi am repartizat forţele. Primul pluton, cel mai puternic, sub comanda lui Ianukevici, l-am culcat, desfăşurat în trăgători, la încrucişarea drumurilor Severskaia-Smolenskaia-Konsuiov, chiar lîngă postul de apărare nemţesc. Dacă nemţii ne-or descoperi, Ianukevici îi va respinge şi, retrăgîndu-se, ne va da putinţa să ducem, fără să fim observaţi, căruţele cu porumb în altă direcţie.

Al doilea pluton culegea porumbul. Al treilea îl ducea în cătunul Şabanov, de unde urma să fie transportat în tabără

Observatorii grupului de recunoaştere ţineau sub observaţie cătunele ocupate de nemţi, păzind flancul nostru stîng.

Lucram de zor. Totul mergea ca pe apă. Lucrul se petrecea, bineînţeles, noaptea. Ne grăbeam să terminăm operaţiunea înainte de a se face ziuă.

Dar culesul porumbului nu este o treabă uşoară. Iar noi nu vroiam să le lăsăm nemţilor nici măcar un ciocălău. N-aveau decît să crape de ciudă.

Am muncit, am asudat, ne-am grăbit dar oricum am făcut, zorile n^>au surprins totuşi în mijlocul lanului de porumb.

Comandantul celui de al doilea pluton, inginerul Elnikov, era nervos şi-şi grăbea oamenii: în fiecare clipă putea să apară duşmanul.

Ianukevici, comandantul primului pluton care asigura paza, trimise la mine plutonierul să-mi raporteze că în staniţă nemţii începuseră să se trezească.

I-am dat ordin lui Elnikov să încarce imediat ultimele căruţe şi să plece, iar căruţele să nu le mai trimită înapoi. Lui Ianukevici i-am trimis vorbă că imediat ce căruţele vor coborî în valea îngustă, de partea cealaltă a „Drumului golanilor", să înceapă să se retragă cu plutonul spre partea opusă, spre masivul Lambin.

Nu apucase bine ultima căruţă să părăsească punctul de încărcare, cînd se auziră pe drum, dinspre Smolenskaia, înjurături nemţeşti şi strigăte de femei lovite cu cravaşa şi cu patul puştii. Hitleriştii le mînau sub escortă la cules porumbul.

În acelaşi timp, observatorii i-au raportat lui Ianukevici care era culcat cu plutonul lui desfăşurat, că în partea dreaptă, din spatele tufelor, au apărut cavalerişti nemţi...

Ianukevici dădu ordin, plutonului să se pregătească.

În vremea asta, căzăcioaicele trecuseră însoţite de soldaţii din escortă cu pistoale automate.

De partea cealaltă se apropiau cavaleriştii. Distanţa între ei şi partizani se făcea tot mai mică. Plutonul, în aşteptai«, se uita la Ianukevici...

Braţul lui se ridică şi se lăsă brusc în jos. Se auzi o salvă de carabine; mitralierele începură să tragă.

O bună parte din cavalerişti se prăbuşi la pămint, cu cai cu fot. Într-o parte, caii alergau în goană pe cîmp fără călăreţi. În altă

parte, caii, atinşi de gloanţe, se zbăteau pe pămînt, stri- vin.du-i pe nemţi sub trupurile lor.

Dar cîţiva hitlerişti au mai scăpat. Aceştia întoarseră caii şi zburară ca vîntul înapoi înspre staniţă. Acolo începuse deja alarma şi împuşcăturile.

Ghenea şi Pavlik stăteau culcaţi la pîndă. În faţa lor, nemţii mînau înaintea lor căzăcioaicele. În momentul însă cînd s-au auzit salvele lui lanukevici, escorta şi-a pierdut cumpătul. Pro- fiţind de zăpăceală, băieţii au sărit în drum, au apucat pe primul neamţ din escortă care le-a căzut în mînă, i-au sucit mîinile la spate şi l-au tras în lăstăriş. Pînă ca pistolarii nemţi să-şi' vină în fire din întîmplarea asta atît de neaşteptală şi să deschidă focul, Ghenea şi cu Pavlik erau deja departe.

Ajunşi la caii lor, au aşezat prizonierul de-a curmezişul pe' şa, după obiceiul căzăcesc. Unul din băieţi a plecat, cu prada, iar celălalt s-a repezit înapoi să-şi îndeplinească obligaţiile de observator.

Mai tîrziu s-a aflat la postul nostru de avangardă că neamţul pe care îl prinseseră băieţii era un ofiţer de administraţie dintr-o divizie de vînători alpini, sosită de curînd din Germania.

Furişîndu-se prin lăstăriş, lanukevici se retrăgea spre munţi în direcţia opusă lanului de porumb.

Am ordonat celui de ai doilea pluton să acopere retragerea' căruţelor, iar recunoaşterii îndepărtate să observe flancurile pentru cazul în care hitleriştii, după procedeul lor preferat, ar încerca să ne taie accesul spre munţi.

Nici nu apucară bine partizanii să execute dispoziţiile mele cînd, din staniţă năvăli, trăgînd în fugă şi desfăşurîndu-se în trăgători, cam un batalion de pistolari nemţi.

În urma lor se grăbeau desfăcînd cablul trarismisioniştii. Tn acelaşi timp, din staniţă, vreo zece aruncătoare de mine începură să tragă în lanul de porumb.

Executindu-mi ordinul, al doilea pluton se retrăgea în goană spre „Drumul golanilor", ca să ocupe poziţia de apărare pe coama trecătorii din munţi, în faţa unei văi înguste.

Nemţii atacară cu înverşunare primul pluton, dar lanukevici apucase să-şi disperseze din timp partizanii, ceea ce i-a zăpăcit pe pistolarii nemţi.

Eu, cu Evgheni şi cu mitraliorii celui de al treilea plmon, am plecat în ajutorul lui lanukevici.

Plutonul lui mergea pe un ehnp acoperit cu tufe şi răspundea' cu focuri vii de armă. Din timp în timp, cînd primejdia era mai mare, lanukevici recurgea la mitraliere, silind pe ocupanţi să se culce la pămînt.

Evgheni luă mitralierele primului pluton şi plecă în grabă cu toţi rnitraliorii spre muntele Lambin.

Am lăsat calul în paza unui partizan şi m-am apropiat de lanukevici.

— Grea treabă, Viktor Ivanovici I Aşa-i? Ne-am lăsat ademeniţi de porumb. Indreaptă-i mai repede pe nemţi spre cursă, pentru că cercetaşii noştri semnalează cu o-rachetă roşie că hitle- riştilor le sosesc ajutoare. Vor să ne taie accesul spre munţi. la seama să nu cadă în mina nemţilor nici un rănit şi nici un mort de. al nostru.

..Îanukevici măsură dinlr-o privire distanţa pînă la pădure, dad.u comanda şi plutonul începu să se retragă şi mai repede.

O companie de vînători şi un grup de poliţai ieşiră în fugă din cătunul Konsulov. Văzînd că dintr-o clipă în alta partizanii puteau să intre în pădure, ei alergară într-acolo ca să le taie drumul.

Neţinînd seama de pierderi, hitleriştii încercară să taie plutonul lui îanukevici de celelalte grupuri de partizani, ca să-l înconjoare şi să-l nimicească.

Dar grupul de recunoaştere îndepărtată ieşi în goană din pădure şi acoperi primul pluton. Cercetaşii noştri descălecară în- tr.o clipă, culcară caii la pămînt şi, folosindu-i drept acoperire, deschiseră un foc înverşunat. Ghenea şi Pavlik după ce trimiseră prizonierul în tabără, se alăturară şi ei cercetaşiior.

Cu o fluierătură, îanukevici dădu semnalul şi plutonul lui intră parcă în pămînt.

Acum cercetaşii din grupa de recunoaştere îndepărtată îşi ridicară caii şi plecară în pădure...

• Nemţii şi poliţaii porniră să-i caute pe partizani, trăgînd din fugă în lăstăriş. Tocmai acolo însă fură întîmpinaţi de rafale de mitralieră şi, surprinşi, hitleriştii o apucară care încotro, în timp ce mitralierele îi nimiceau în serii...

În iarbă şi prin tufişuri zăceau fascişti ucişi. Cei răniţi strigau şi încercau să scape tîrîndu-se.

Dîndu-mi seama că nemţii vor deschide imediat un foc violent din staniţă în mitraliorii lui Evgheni, am dat ordin tuturor partizanilor să se retragă imediat în munţi.

■ Şi într-adevăr: abia am ajuns în adîncul pădurii, cînd deasupra locului unde stătuseră la pîndă mitraliorii, începură să vîjîie minele şi să şuiere obuzele. Brazde de pămînt zburau prin

' Nu trecu mult, şi hitleriştii mutară focul, concentrîndu-l în pădure. Obuzele mai explodară multă vreme spintecînd copacii ş-'i frîngînd crengile. Bineînţeles că cercetaşii lui Evgheni nu mai erau de mult acolo.

■ Dar cu aceasta lucrurile nu se isprăviră.

Se vede că observatorii nemţi zăriseră locul unde dispăruseră ultimele căruţe ale partizanilor. O parte a batalionului de pistolari se repezi spre „Drumul golanilor". Dar acolo îi în- irmpină Elnikov cu partizanii lui. N-am să descriu cum s-a bătut al doilea pluton. Am să spun numai că a doborît destui hitlerişti, iar partizanii au părăsit „Drumul golanilor" numai atunci cînd toate căruţele cu porumb erau aproape de tabăra noastră.

Rareori am întîlnit ţineri atît de plini de viaţă şi de comunicativi cum era Ghenea.

Iată-l însă că într-o zi veni la tabără întunecat la faţă.

— Ce-i cu tine ? — îl întrebai eu. — Eşti rănit ? Sau te-ai îmbolnăvit ?

Ghenea făcu un gest cu mîna că nu era asta şi, privind mîhnit într-o parte, spuse:

— Toată viaţa, toată viaţa am visat să am o tanchetă a mea proprie şi cînd am căpătat-o în sfîrşit, să vină deodată un glonte rătăcit... Nu, ce mai vorbă, sînţ ghinionist şi pace...

Oricît l-am întrebat pe „ghinionistul" meu ce anume se întîmplase, n-am putut să scot nimic precis de la dîosul. Mai tîr- ziu am aflat de la Evgheni ce era cu „ghinionul" lui Ghenea

Totul a pornit de la muntele Vîşka.

De mult uram noi acest munte.

În fiecare dimineaţă, în zori de zi, observatorii germani se urcau în vîrful muntelui. De acolo puteau cuprinde cu vederea toate poienele, poalele munţilor, drumurile, tufişurile. Era destul să se arate cineva pe poteca mistreţilor — pustie şi după cum ni se părea nouă, invizibilă — pentru ca aruncătoarele de'mine să intre numaidecît în acţiune, trăgînd la nimereală asupra tufişurilor iar camioanele încărcate cu pistolari, să iasă în pas alergător din staniţa cea mai apropiată.

Muntele Vîşka ne era ca un ghimpe în ochi şi Evgheni hotărî să se urce pe el.

însoţit de Ghenea, de doi lunetişti şi de cîţiva puşcaşi care să asigure acoperirea, mai luînd cu el pentru orice eventualitate şi o puşcă mitralieră Degteariov, Evghfni pomi într-o noapte să-i facă o „vizită".

Ajunseră la Vîşka înainte de a se face ziuă şi se ascunseră în desiş.

Se lumină de ziuă. Ceaţa se ridică şi îndată se şi risipi. De după munte apăru soarele.

Cu binoclul vedeau foarte bine un grup de observatori fascişti strecurîndu-se printre tufe în drum spre Vîşka. Ajunşi aproape de poalele muntelui, nemţii dispărură într-o cazemată.

Culcaţi unul lîngă altul, cei doi fraţi stăteau liniştiţi, privind atenţi cu binoclul.

Din cazemată ieşi un neanjţ. Liniştit, fără să se grăbească, el urcă scara ce ducea la postul de observaţie, se opri în capul ei şi, întinzîndu-se, căscă.

Evgheni trecu binoclul lui Ghenea şi luă puşca-lunetă. Ochi şi trase.

Observatorul desfăcu braţele înlături, bătu aerul cu picioarele şi lunecă în jos pe scară. Ajutorul lui se repezi la el şi căzu pe loc alături. Aceeaşi soartă o avură şi ceilalţi nemţi din cazemată.

Evgheni aştepta.

Neliniştiţi de tăcerea postului de pe Vîşka, nemţii trimiseră spre cazemată agenţi de legătură.

Aplecîndu-se tare la pămînt şi uitîndu-se în toate părţile, Fasciştii începură să urce muntele pe cărare. Nici unul din ei nu se mai întoarse.

Evgheni continua să aştepte...

Din stanită porniră mai multe maşini ticsite de soldaţi înarmaţi cu automate.

Una din maşini dădu din întîinplare peste puşcaşii noştri care asigurau acoperirea şi deschise focul asupra lor. Drept răspuns, din lăstăriş porni a ţăcăni puşca mitralieră Degteariov. Maşina întoarse brusc şi o luă la goană spre stanită. Cadavrele fasciştilor rămaseră în drum.

Nu trecu mult şi în depărtare se auzi zăngănitul caracteristic al şenilelor. Era o tanchetă fascistă care pornise să atace partizanii.

Ieşind din tufiş, Evgheni şi Ghenea se tîrîră spre marginea drumului într-un loc unde drumul cotea brusc.

Tancheta se apropia din ce în ce mai mult. În luneta puştii apăru o clipă vizorul conductorului tanchetei. Evgheni trase. Tancheta săltă, îşi pierdu direcţia, se Iovi de un copac şi se opri.'

Vreo cîteva secunde fu linişte. Apoi capacul de otel se ridică încet şi din turelă apăru fata speriată a mitraliorului. Ghenea trase cu carabina ; capacul turelei căzu la loc cu zgomot.

Se făcu iar linişte. [1] Fraţii mai aşteptară cîteva clipe în tufiş, după care veniră în fugă spre tanchetă. Cu multă trudă deschiseră în sfîrşit turela. ¡Fiecare îşi scoase afară mortul „lui". Conductorul fusese lovit de un glonte drept la rădăcina nasului.

Ghenea se repezi în turelă. Se simţea la volan ca la el acasă. Nu în zadar cercetase băiatul manualele din biblioteca tatălui său şi petrecuse uneori cîte douăzeci şi patru de ore pe cîmpul de exerciţii pentru tancuri de la Krasnodar.

Ghenea cercetă motorul, pîrghiile; totul i se supunea şi totul era în ordine.

Visul i se împlinise! În sfîrşit avea acum o tanchetă adevărată.

Ghenea ardea de nerăbdare.

— Spune$_{T}$ Jenea, ain putea merge chiar acl:m acolo ?... La Smolenskaia ?

Evgheni zîmbi. Ideea era îndrăzneaţă. Apoi, rămînînd o clipă pe gînduri, luă hotărîrea. Trase pe nemţii morţi în tufiş şi intră în turelă. Controlă mitraliera şi tancheta porni! Ieşind cu greu la drum, virînd brusc, porni în plină viteză spre staniţa ocupată de nemţi. Trccu cu bine avanpostul nemţesc şi se opri în faţa comandamentului.

Ghenea sună prelung cu sirena. Pe uşă năvăliră îndată ciţiva ofiţeri. Ghenea mai aşteptă cîteva secunde, lăsînd să se adune cît mai mulţi friţi, apoi intră cu tancheta în mulţime.

Masacrul nemţilor în faţa propriului lor comandament dură aproximativ timp de un minut. Tancheta strivea pe fascişti care îşi

pierduseră cumpătul, iar mitraliera lui Evgheni trăgea fără întrerupere. Dar iată c.ă de la o ferească zbură o grenadă. Şi gloanţe începură să- lovească blindajul tanchetei.

Evgheni îndreptă focul asupra ferestrei şi dădu comanda:

— Frăţioare, cu toată viteza, înainte !

Tancheta trecu ca vîntul pe străzi, împroşcîndu-l pe nemţi cu gloanţe de mitralieră. Se vedea deja marginea staniţei. Numai puţin, şi Ghenea ar fi ieşit din staniţă pe şosea şi de acolo — în lăstăriş şi după aceea — mai prinde-l clacă poţi ! Dar de la avanpost, o mitralieră grea germana începu să tragă raiale lungi.

Un glonte perforant lovi rezervorul de benzină. Tancheta luă foc. Fumul înăbuşitor şi acru tăia respiraţia. Hainele începură să se aprindă, clar pe Ghenea nu-l lăsa inima să se despartă de tanchetă. Mări viteza la maximum, nădăjduind că vîntul va opri flăcările.

Dar focul se înteţi.

— Opreşte, Ghenea ! — ordonă Evgheni.

La marginea staniţei, fraţii deschiseră capacul turelei, săriră din tanchetă şi începură să se rostogolească pe pămînt ca să-şi stingă hainele care luaseră foc.

— Mai repede,-Ghenea, mai repede! — îl grăbea Evgheni.

Dar Ghenea se uita mereu îndărăt. Pe drum, tancheta visu-rilor sale, tancheta cea dorită ardea... Pe cărările pe care numai ei le cunoşteau, fraţii se întoarseră în tabără. Şi Ghenea, posomoritul Ghenea, căuta poate pentru prima oară în viaţă, singurătatea. Mare era durerea pe care o suferise !...

Dealtfel, Ghenea avea aceeaşi structură sufletească ca şi fra-tele lui mai mare şi la masă veni iar vesel şi amabil ca totdeauna.

; — Ce mai noutăţi, Frăţ io are ? — întrebă Evgheni.

Ce-i răspunse Ghenea părea, la prima vedere, cam în doi peri:

— Cînd vom învinge, va li pace în toată lumea. Aşa-i, Jenea?

— Se prea poate...

. — Atunci tancheta va părea. o maşină respingătoare, nu-i aşa ? Inginerii vor începe să inventeze numai maşini care vor ajuta pe oameni să trăiască. Tanchetele nu sînt decît nişte instrumente ale morţii...

Nu tot detaşamentul nostru îşi avea sediul pe muntele Strepet O parte din partizani îşi ¡iveau reşedinţa în tabăra de vară, la poalele muntelui. Pusesem mîna şi pe clădirile goal# ale întreprinderii forestiere din poiana Pla-nceskaia. Aveam acolo o fierărie, o brutărie, un atelier de cizmărie. Comandant al taberei de la Planceskaia, l-am numit pe Slaşciov.

Detaşamentul nostru era vestit pentru ospitalitatea lui: ori- cîţi partizani vecini ar fi venit la noi să rămîie peste noapte, îi hrăneam timp de douăzeci şi patru de ore pe săturate. Mai mult decît atît, urmînd dorinţa inginerului Bibikov, „cizmarul- şef", om cu suflet delicat, atelierul nostru de cizmărie stabilise tradiţia ca fiecărui musafir de al nostru să i se repare noaptea încălţămintea.

Musafiri însă, nu primeam decît în tabăra de la Planceskaia. Nici un om străin nu cunoştea nici tabăra de vară şi nici cca de iarnă de pe muntele Strepet.

În afară de aceste trei sălaşe, mai aveam ¿i un al patrulea în cătunul Krasnîi. Într-o casă mare, goală, a unei brigăzi de colhoz, Elena Ivanovnă instalase o infirmerie. Cum această infirmerie deservea pe toţi partizanii din împrejurimi, n-am instalat-o pe teritoriul „nostru". Camionul lui Ghenea făcea deseori drumul de la Planceskaia pînă sus, pe muntele Strepet şi înapoi.

încă de pe vremea cînd eram în curs de mutare pé muntele Strepet, au avut loc două evenimente strîns legate între ele. Primul a fost că din vina lui Kuzneţov, intendentul nostru, s-a umezit o mare cantitate de trotil; al doilea a fost accidentul care s-a întîmplat ursuzului nostru Kiricenko. Luînd în spatele lui vînjos o povară prea mare, s-a poticnit şi şi-a scrintit piciorul.

Trebuia să-l fi văzut în ce hal se afla. Era mai întunecat la fată decît noaptea, mai posomorit decît norii. Dar asta nu pentru că îl durea piciorul sau pentru că Elena Ivanovna nu-i dădea voie să umble. Nu acesta era motivul. Pe Kiricenko îl durea trotilul umezit. El, care de obicei nu ştia să se uite urît, cînd întîlnea privirea lui Kuzneţov, semăna cu un urs.

Plantatorii noştri de mine au hotărît să arunce trotilul, dar Kiricenko, aflînd despre această hotărîre, şi-a meşterit un fel de cîrjă cu totul neobişnuită, de parcă ar fi dus la subsuoară un trunchi de copac şi în cîrja asta a venit la mine.

Pentru prima oară l-am auzit făcînd o expunere lungă, bine legată, pasionată. Mi-a cerut permisiunea să facă „farmece cu [1] trotilul".

' Elen%Ivanovna, care pe vremea aceea nu se mutase încă la infirmeria ei din cătunul Krasnîi, îi masa în fiecare zi lui Kiri- J cenko piciorul şi, cu toate că piciorul mai era încă umflat, Kiricenko, care voia să scape de Elena Ivanovna, ca să se ocupe de trotilul cu pricina, tuna cu vocea lui de bas că e sănătos. Ce meşterea el cu acest trotil jilav, nu putea înţelege nimeni.

Cînd însă umflătura dădu înapoi, nevrînd să fie deranjat de la ocupajia cu trotilul, Kiricenko începu, să spună că-l cercau nişte dureri ascuţite. El nu ştia să mintă'şi să simuleze şi ochii lui pdini de sinceritate îl trădau din capul locului.

Cînd mergea, tot îşi mai ducea parul la subsuoară/însă cum se apropia de tablele de fier pe care se usca nenorocitul acela de trotil, Kiricenko uita de durerile lui ascuţite... şi zvîrlea cît colo cîrja.

Zilele treceau şi toată lumea uitase de trotilul cu pricina.

Iată însă că într-o zi pe cînd mă întorceam de la Krepost-naia, am auzit o puternică explozie în tabăra nosstră. M-am urcat sus cu oarecare teamă. Kuzneţov m-a întîmpinat radios de fericire.

— Ce s-a întîmplat ?

— Tătucule, trotilul e salvat 1

M-am repezit la rîpa unde se înălţa ca un far statura lui. Kiricenko şi l-am văzut pe Ntkolai Efimovici punînd într-un ciorap de al meu, rupt (cu toate găurile de la vîrf legate strîns cu sfoară) nişte substanţe şi introducînd o capsă cu fitil Bickford. .

Aprinse fitilul şi, ridicîndu-l cu gestul unui prăştiaş roman, zvîrli ciorapul în rîpă.Se auzi o explozie asurzitoare urmată de o coloană de fum, de tărînă şi de pietre, şi de rîsul fericit, tot aşa de asurzitor al lui Nikolai-Efimovici Kiricenko! Se bucura ca un copil şi mă uimi din nou cu limbuta lui.

— După cum vezi şi dumneata, Tătucule, nu e decît trotilul umezit din vina intendentului, trotil trecut la.rebut de .¡deştep-ţii" noştri, şi ciorapul dumrtale. Nişte lucruri bune de aruncat şi atîta tot. Dacă crezi că face să-mi bat capul, am să te rog să dai ordin ca azi !a ora douăzeci şi trei, să-mi fie predaţi toţi ciorapii v^echi. Dar toţi, prnă la^unul ! Ii umplu cu trotil şi avem nişte grenade noi cu acţiune puternică, de un tip cum nu se mai află.

Şi, ce-i drept, grenade de acestea nici că s-au mai văzut...

Dar din ziua aceea, Kiricenko începu să stăruie să ia şi el parte la luptă. Răsărea ca din pămînt în faţa mea în toate colţurile taberei şi tuna cu glasul lui de bas de cîte trei ori pe zi:

— Dă voie, Tătucule, să raportez...

— Vorbeşte, — oftam eu.

— Să-mi dai voie, Tătucule, să pornesc într-o recunoaştere îndepărtată.

— Dumneata, Nikolai Efimovici, eşti un plantator de mine foarte priceput, dar mai aşteaptă că vine şi timpul dumitale.

Nu trecea' însă decît un ceas sau două şi Kiricenko se înfiinţa iar în faţa mea şi începea să tune de.la capăt; „să-mi dai voie...", aşa că, pînă la urmă, l-am trimis cu a misiune foarte complicată-

Timp de vreo trei ziie, Nikolai Efimovici dispăru cu desă-vîrşire, dar cînd se întoarse, faţa îi strălucea de bucurie şi vocea lui groasă răsuna ca o mare zbuciumată :

— Recunoaşterea a fost executată, iar obseivaţiile comunicate... La întoarcere, am descoperit un grup de vreo douăzeci de romîni. Grupul a fost împrăştiat de mine cu două grenade de tipul nostru nou^umărul celor ucişi este de doisprezece.

într-un colţ, Pavlik şi cu Ghenea se stricau de rîs. I-am auzit spunînd în şoapte :

— N-o fi adus cumva şi ciorapii rupţi ai romînilor ucişi ?

Hotărît lucru, Lusta avea noroc! Pe vîrful pleşuv al Afip- sului apărură din nou musafiri nepoftiţi.

După cum povestea Lusta, lucrurile s-au petrecut în felul următor :

într-o zi cu arşiţă, cam pe la amiază, cînd vacile erau culcate la umbră pe sub copaci, Lusta care se întinsese în iarbă nu departe de ele, auzi un foşnet în lăstăriş.

i ;-În-poiană se ivi un necunoscut. La şold îi atîrna un pistol automat, la gît avea un binoclu, la brîu două grenade, în spate o carabină

nemţească scurtă, iar în mîini ţinea un aparat Fotografic „Leika". Într-un cuvînt un „turist" străin tipie.

Necunoscutul nu observă nici vacile, niei pe Lusta. Ajuns în poiană, se uită de jur împrejur şi ţăcăni de cîteva ori cu aparatul fotografic. În urma lui, ieşiră din tufiş încă doi, echipaţi ca şi el.

Lusta îşi dădu seama îndată cu ce fel de lighioane avea de-a face. îşi încordă toată atenţia. Şi în acelaşi timp îşi spuse cu îndîrjire: „De ce adică lua-i-ar dracu' de duşmani, să mă înşele tot ei pe mine ? la să încerc să-i duc şi eu c dată de nas !" Şi asta cu atît mai mult, cu cît n-avea nici un sens ca unul singur să lupte cu trei. Lusta se gîndi deci să atragă pe duşmani la cei doi moşnegi care păşteau vacile împreună cu el.

îşi lăsă arma în tufiş, îşi lepădă tot ce ar fi putut să-l dea de gol că-i partizan şi se îndreptă curajos spre cei trei. Fie ce-o fi !.

' ■ Intîlnirea a fost cum nu se poate mai prietenoasă. După salutări şi dintr-o parte şi din cealaltă, urmară întrebări pline de tact. Necunoscuţii întrebau ce-i cu partizanii, Lusta, care-i drumul spre Smolenskaia.

Păcat că cei veniţi nu puteau să-i arate drumul spre staniţă. Dar nici Lusta nu ştia absolut nimic de partizani. Venea de departe, cum şi vede se rătăcise şi ar fi vrut să ajungă cît mai repede la destinaţie, iar pe deasupra er? şi foarte flămînd. Era bucuros că întîlnise oameni buni ; văzuse el în poiană doi moşnegi care păşteau nişte vite, dar singur n-avusese curajul să se apropie de ei. Cine ştie ce fel de oameni erau ? Dar în patru n-avea de ce să-i fie frică, cu atît mai mult cu cît moşnegii tocmai se pregăteau să mănînce...

Necunoscuţii se arătară neîncrezători. După ce vorbiră între ei în şoaptă, s-au înţeles că Lusta va conduce pe unul din ei la moşnegi, iar ceilalţi doi vor rămîne să aştepte.

În orice caz această soluţie nu era din cele mai proaste.

Lusta îşi conduse'tovarăşul de drum pe o cale ocolită povestindu-i într-adins cu glas tare tot felul de basme despre păţaniile lui de pe drum. Dar tovarăşul lui de drum era cam tăcut şi Lusta începu să fluiere distrat marşul din filmul „Băieţii veseli". Avea înţelegere cu moşnegii că acest marş era semnalul primejdiei.

Bătrînii întîmpinară cu bucurie pe musafiri.

: Păi,, desigur. Erau gata să spună tot ce ştiau despre partizani, dar, după obiceiul oamenilor de la munte, întîi trebuia să-ţi ospătezi musafirul şi pe urmă să stai de vorbă cu el despre ce-l aduce.
-

La început, necunoscutul fu prudent, dar moşnegii păreau atît de ospitalieri şi de ocupaţi de oalele de pe foc, încît se linişti.

Lusta se oferi să meargă să-i invite şi pe ceilalţi.

— Spune-le că-i cheamă Ivan, — zişi. necunoscutul.

Cei trei şedeau acuma lîngă foc. Bătrînii i-au ospătat cu caşă, cu ceai, cu mălai. Stăteau la taclale cu toţii, fără grabă, despre lucruri obişnuite, despre vreme, despre drumul greu, despre recoltă.

Lusta se ridică pe nesimţite şi trecu în spatele lui „Ivan". Bătrînii, continuînd să-şi servească scumpii musafiri, ocupară aceleaşi

poziţii în spatele celorlalţi doi „Ivani". Moşnegii fineau în mîini nişte bite ciobăneşti noduroase.

Lusta lovi pe musafirul lui în cap cu toată puterea. Acelaşi lucru îl făcu şi unul din moşnegi. Doi musafiri căzură lîngă foc fără să scoată nici un t'păt.

Cu celălalt moşneag se întîmplă însă o încurcătură. Fie că îşi greşise lovitura, fie că al treilea „Ivan" avea scăfîriia prea tare, fapt era că al treilea „Ivan" îl doborîse pe moşneag la pă- mînt şi-l apucase de gît. Numai lovitura lui Lusta îl sili s-o lase mai moale...

Lusta aduse la noi, la Planceskaia, pe aceşti trei musafiri cu miinile legate la spate. Toată noaptea ne-nni ocupat de ei, i-am percheziţionat, am developat peliculele din aparatele lor fotografice, i-am interogat.

Erau nişte nemţi diversionişţi care făcuseră o şcoală specială şi — informatorii noştri n-au greşit — fuseseră într-adevăr trimişi pe pleşul Afipsului ca să caute un teren de aterizare pentru o unitate aeropurtată.

Musafirii erau nişte persoane prea marcante pentru noi partizanii şi i-am trimis imediat peste linia frontului la serviciul de informaţie al diviziei celei mai apropiate. Mai rămînea de organizat la păşune şi o gardă mixtă formată din oameni de la diferite detaşamente de partizani.

Partizanii n-aveau dreptul să renunţe la platoul de pe creştetul Afipsului...

Pe zi ce trecea, lupta între partizani şi nemţi se făcea tot mai înverşunată. În această luptă, ocupanţii începură să recurgă la „metode" noi.

Într-o zi am ieşit din tabără şi am luat-o spre Planceskaia. Eram cinci. În fata mea mergea Pavlik.

Era o zi cu soare. Pădurea îşi îmbrăcase haina purpurie de sărbătoare în care se amestecau reflexul scoruşii al ciorchinelop

11+ 16

3de sorb, galbenul arţarilor şi violetul plopilor de munte. Ce toamnă frumoasă fusese în anul acela la munte !

Cărarea şerpuia de-a lungul Afipsului. Apele limpezi şi stră-vezii săreau peste pietre ducînd spre Kuban frunzele căzute, de culoarea aurului...

Am luat-o pe cărarea îngustă a mistreţilor, am trecut Afipsul prin vad şi am pătruns în huceag. Din adîncimea învăluită în ceata albăstrie a defileului, venea o adiere răcoroasă. Trebuia să ne grăbim ca să ajungem pe Planceskaia cît mai era lumină.

Pavlik care mergea în frunte, scoase un ţîrîit ca de greier. Ce se întîmplase ? Am aflat îndată că pe cărare se găsea un sac nu prea mare.

Pavlik îl pipăi cu băgare de seamă.

— N-o fi făină ?

Mă aplecai şi eu : prin pînză se simţeau nişte grăuncioare.

— Poate că-i zahăr tos ?

Cu aceeaşi băgare de seamă, Pavlik dezlegă săculeţul şi strigă bucuros :

— Tătucule, îi sare I Şi ce bine venită'

într-adevăr sarea era bine venită. În ultimul timp noi, şi în special vecinii noştri din regiunea muntoasă, duceam lipsă de sare.

Pavlik duse un pic de sare la gură. îi dădui la timp peste mînă :

— Arunc-o jos !...

La Planceskaia, am predat sarea lui Litvinov, chimistul nos-tru.

Mult şi-a mai bătut Mihail Denisovici capul cu această sare! Dădea numai din umeri şi zicea :

— Nu înţeleg, pare să fie sare obişnuită...

Cu toate că la Planceskaia erau -mulţi amatori de sare, am dat totuşi ordine stricte în privinţa săculeţului.

Toţi vecinii se rugau de noi : ^

— Dă-ne, Tătucule, măcar un vîrf de cuţit ! Ni s-a urît de cînd mîncăm cartofii şi caşă fără sare.

— Nu, deocamdată nu dau nimănui un gram, — le spu-neam eu.

Am isprăvit treburile pe care le aveam' la Planceskaia şi a doua zi am pornit cu Pavlik acasă, la tabără.

La picioarele noastre, Afipsul şopotea ca totdeauna şi căra la vale frunziş auriu.

N-am vrut să trecem rîul prin vad şi am apucat-o pe o potecă de capre, ocolind vadul. Apoi am cotit brusc la stinsa şi am început să urcăm muntele, agăţîndu-ne de copacii doborîţi de furtună.

O stîncă cu pereţii verticali atîrna deasupra rîuîui. Sub stîncă, se vedea în întuneric o bulboană-adîncă. La poalele muntelui erau grămezi de pietre.

Săream ca nişte capre de pe o piatră pe alta, eu înainte,-Pav-lik cu cîţiva paşi în urma mea.

Se întuneca, Dinspre rîu începu să vină o boare răcoroasă. Vîntul sufla dinspre mare, prevestind ploaie pentru a doua zi.

Deodată în faţa noastră se auzi o împuşcătură urmată de o rafală de pistol automat.

M-am lipit de pietre, mi-am pregătit automatul, am ridicat capul cu băgare de seamă: cel ce trăsese cu pistolul automat era Pavlik. Trăsese în nişte tufişuri de pe stîncă.

Jn tufişuri foşni ceva şi, în aceeaşi clipă o carabină se ros- togoli, lovindu-se de pietre şi căzu în rîu. În urma carabinei, alunecă cu capul în jos şi braţele atîrnînd neputincioase, trupul

Trupul căzu lîngă mine. încercai să-l opresc, dar cadavrul alunecă şi dispăru în bulboană. Pe pietre nu rămase decît o pată întunecată de stnge. Pavlik veni în fugă la mine. Era foarte agitat şi vorbea repede:

— Tătucule, mare noroc ai avut 1 Pe dumneata te ţintea. Numai o fracţiune de secundă dacă întîrziam, ai fi plutit acum pe rîu la vale... Dar mai este cineva acolo. Nu te mişca.

Pavlik se caţără pe stîncă. Era nevoit să se aplece cît putea mai mult, ascunzîndu-se pe după tufişuri. Băiatul era sprinten şi puternic. Urcă mereu, pînă cînd. dispăru după o stîncă mare din vîrf.

Nu puteam să-l las singur faţă în faţă cu primejdia şi am început să urc şi eu.

Stîncă era foarte abruptă. Zgîriindu-mi pînă la sînge mîi- nile de pietrele ascuţite, am ajuns cu greu pînă sus.

În aceeaşi clipă, lîngă o rîpă adîncă, am auzit din tufiş un zgomot înăbuşit de luptă. Un duşman izbutise -să-l apuce pe Pavlik de gît. Adunîndu-şi toate puterile, Pavlik îl dădu cu capul de o piatră.

Duşmanul îşi pierdu cunoştinţa. L-am stropit pe faţă cu apă din bidon. Pleoapele au început să-i tremure, ochii s-au deschis încet... Nu înţelegea nimic. Apoi s-a uitat atent la mine şi a rostit cu răutate :

— Tătucul ?...

Pavlik îi suci mîinile la spate, i le legă şi l-am luat cu noi» repede, la Planceskaia. Era prea tîrziu acuma ca să ne mai întoarcem în tabără.

Tîrîndu-se la picioarele noastre şi implorîndu-ne sa-i lăsăm viaţa, trădătorul prins de noi mărturisi că fusese recrutat la Khisnodar şi trimis în munţi cu ordinul de a-l preda pe Tătuc viu sâu mort. Fără Tătucu,n-avea de ce se întoarce acolo.

Şi nici nu s-a mai întors. L-am pus lîngă groapa unui stejar smuls din pămînt de furtună şi l-am împuşcat.

Tot atunci s-a lămurit şi misterul cu sarea aceea blestemată.

La Planceskaia, şeful bucătar ne-a oferit o cină bună în cinstea lui Pavlik care salvase viaţa comandantului.

În aşteptarea mesei, eu şi cu Pavlik stam sub paltin şi ne întirideam picioarele obosite. Deodată văzui drept în faţa noastră pe un păstor care aducea cireada.

— Ia un pic de sare, — i-am spus eu lui Pavlik, — şi dă-i-o juncanului de acolo cu pete galbene care merge la margine lîngă vaca aceea cu coarnele rupte. Da' să i-o dai în aşa fei ca şă nu te

vadă păstorul. Spune-i numai atîta că Tătucului nu-i place cum arată juncanul. Are oci.ii cam somnoroşi şi ar trebui să se îngrijească de el.

Păstorul începu să rîdă de Pavlik.

— Ei, ochi somnoroşi ?..'. Păi, juncanul ăsta, cînd s-a isprăvi ră-sboiul avem să-l ducem la expoziţie!

A doua zi dimineaţă, păstorul veni la noi. Era foarte tulburat :

— A murit juncanul, Tătucule. A căzut la pămînt, au început să-i curgă balele şi gata. Nu pricep ce-a fi fost cu el. că era atît de sănătos !..:

Chiar în aceeaşi clipă am trimis ştafete pe la toate deta-şamentele, comunicîndu-le să se ferească de sarea pe care ar găsi-o, care-i otrăvită şi cerîndu-le să reţină pe toţi suspecţii!

CAPITOLUL XIV

Nu ne mai veniseră de mult agenţi de legătură din Krasno-dar. Pe zi ce trecea lui Evgheni i se întunecau ochii. Nu mai vorbea acum de fetiţa lui, ceea ce însemna tocmai că se gîn- dea mereu la dînsa.

Eriomenko era şi el trist. Blînd şi binevoitor cu toată lumea, nu plictisea nici el pe nimeni cu suferinţele lui sufleteşti. Nu vorbea despre fecioru-său dar nici nu se despărţea de fotografia lui...

Kiricenko, ursuzul nostru Kiricenko, se ruga să fie trimis în recunoaştere în staniţe :

— Să mă bucur cel puţin uitîndu-mă la copiii altora... Seara, Musiacenko cînta din ce în ce mai des cîntece de dor : „Tinereţea nu se mai întoarce, nu se mai întoarce niciodată..."

Mulţi erau. cei care sufereau. Din. zece partizani, nouă erau neliniştiţi şi se întrebau mereu ce s-.o fi întimplat cu familia lor în Krasnodar...

Această stare de spirit nu ne putea ajuta deloc în lupta noastră. M-nm sfătuit cu comisarul şi cu Safronev care îşi lăsase şi el copiii în Krasnodar şi am luat hotărîrea să trimitem acolo nişte agenţi de legătură.

Dar fără permis nu era chip să meargă cineva la Krasnodar. Permisele trebuiau să poarte ştampila şi semnătura ata- manului stanitei. Atamanul locuia la Mianterovskie, un cătun îndepărtat...

Multă vreme ne-am gîndit cum să facem ca să ob{inem aceste permise, dar nu puteam născoci nimic.

Trecînd într-o zi s-o vadă pe maică-sa, Ghenea cunoscuse cu acest prilej la „spitalul" ei pe un flăcău, partizan dintr-un detaşament vecin, care' fusese grav rănit. Elena Ivanovna îi salvase viaţa şi el îi purta acum o mare recunoştinţă.

Băieţii intraseră în vorbă. Flăcăul era de loc tocmai din că-tunul Mianţerovskie. Mai avea acolo pe bunicu-său, bătrînul fierar Suprun, şi nu ştia cum să-i trimită veşti despre el bătrînului.

Ghenea veni la mine . cu ochii strălucitori de bucurie.

— Tată, să ştii că fac rost de permise. Permise adevărate cu ştampila şi semnătura atamanului !

Şi Ghenea îmi spuse ce avea de gînd să facă...

A doua zi, spre seară, Ghenea se duse la moş Suprun. Bătrinul fierar îl întîmpină cu asprime :

— De ce ai venit noaptea, cazace ? Ia spune ! Cine te-a trimis ?

Ghenea îi transmise urările de sănătate din partea lui nepotu-său şi îi istorisi că băiatul trăieşte, că a încercat să meargă şi că peste vreo zece zile avea să vină să-l vadă.

Bătrînul se schimbă deodată. Dc bucurie, nu mai ştia ce să-i mai dea lui Ghenea. Suprun era un om închis şi tăcut, dar de data aceasta îşi copleşi oaspeteie cu tot felul de întrebări. Voia să afle toate deodată: şi de ce nemţii minţeau-că ar fi luat Moscova, şi dacă multă vreme vor mai face năpîrcile pe stăpînii în Kuban, şi care era forţa partizanilor, şi dacă puţeau ţine piept duşmanului ?

Statură de vorbă toată noaptea pînă ce au cîntat cocoşii a doua oară.

Dis-de-dimineaţă, cînd începu să iasă fum din coşuri, moş Suprun o luă încet prin cătun. Intra din casă în casă, pe la vechii lui tovarăşi, cazaci cu barba tot atît de aibă ca şi a lui, vorbea cu fiecare domol, fără să se grăbească şi trecea mai departe. Bătrînii îl ascultau cu atenţie : fierarul era cazacul cei mai respectat din cătun şi, cînd spunea ceva, toţi ştiau că nu erau verbe aruncate în vînt.

După prînz, o mulţime de bătrîni s-au dus la cancelaria atamanului. Cel dintîi intră la ataman fierarul.

— Acum o lună ne-ai spus, atamace, că nemţii au poruncit şă ducem alimente în piaţă la Krasnodar. Atunci nu ne-am dumirii ce era cu ordinul acela şi ne-am temu. să ne ducem, da' acuma ne-am sfătuit între noi şi ne-am hotărî! să mergem la oraş să mai vindem cîte ceva. Aşa că fii bun şi ne dă nişte permise şi scrie-ne şi adeverinţe cum că sîntem de aici din cătun, ca să fie toate în regulă...

Atamanul se bucură şi se gîndi că dacă moş Suprun în persoană, acest bătrîn mofturos şi îndărătnic, s-a hotărît să plece la Krasnodar, tot cătunul îl va urma.

Şi atamanul le-a dat permisele.

A doua zi, bătrînii plecară la Krasnodar cu hîrtii în regulă... Dar la a doua răscruce a drumului, ei îşi întoarseră caii spre casa brigadierului taberei de cîmp a' colhozului. Casa lui era pitită prinde nişte pomi fructiferi deşi, aşa încît nici nu se zărea.

Acolo îi aştepta pe bătrîni fierarul căruia îi dădură permisele şi adeverinţele atamanului.

— .Ia-le, Suprun. Dar la ce naiba ţi-or fi trebuind ţie hîrţoa- gele astea blestemate ?

— Uite, să vă spun despre ce-i vorba. Mă cunoaşteţi de mult şi mă puteţi crede pe cuvînt. E nevoie de aceste hîrţoage pentru o faptă bună, pentru o faptă sfîntă. Dar pentru ce anume faptă, asta deocamdată nu vă pot spune. Şi nu pentru că n-aş avea încredere în voi, dar pentru că eu ştiu o zicală din bătrîni: „Vor- ba-i de argint, dar tăcerea-i de aur". Voi un singur lucru să ştiţi : să nu suflaţi nimănui

nici un cuvînt. Rămîneţi aici două' trei zile şi apoi duceţi-vă pe la casele voastre şi spuneţi că aţi fost în oraş, aţi vîndut în piaţă ce aţi avut de vîndut şi — gata. Iar bucatele... bucatele le-om dărui partizanilor noştri. Ei, voi ce ziceţi ? îi bine aşa ?...

A doua zi, Ghenea mi-a adus zece permise şi am trimis cai lâ Mianţerovsk'ie ca să aducă darurile adunate de moş Suprun.

În faţa staniţei Derbentka, se întindea un şir de dealuri nu prea înalte unde, în poienile curăţate de lăstari, erau lanuri de porumb semănat în rînduri drepte. Dincolo di- aceste porum- bişti, se ţineau una după alta vii cu tufe dese, iar după vii erau rămăşiţele turlelor de lemn ale exploatărilor de petrol de la Kaluga.

Exploatările nu lucrau, însă agenţii de legătură ai lui Ev-gbeni raportară- că un rezervor imens şi nişte depozite camuflate cu verdeaţă, erau pline de petrol. Evgheni. elaboră planul unei diversiuni. Era imposibil să pătrunzi pînă acolo prin luptă. Nemţii îşi împinseseră posturile înaintate pînă departe către dealuri, iar depozitele de petrol erau împrejmuite cu sîrmă ghimpată şi în cazematele d? primprejur, erau instalate mitraliere grele şi artilerie uşoară de cîmp.

Lucrul cel mai "simplu ar fi fost să comunicăm aviaţiei noastre coordonatele depozitelor şi ale rezervorului. Dar cum pe vremea aceea, în sectorul frontului ceL mai apropiat de noi, se desfăşurau lupte crîncene, ar fi fost cu neputinţă să treacă cineva dincolo de linia frontului.

Evgheni văzu deci că trebuia să lucrăm singuri. Într-o seară, în ora de repaus, cînd ai noştri stăteau şi ascultau radio, el chemă pe Maria Ianukevici şi se aşezară amîndoi sub paltinul nostru. O clipă mai tîrziu, Maria sărj în sus ca friptă,

Îi observam din depărtare. Totul se întîmpla ca de obicei. Potrivit firii ei voluntare, Maria întîi respinsese propunerea şi de aceea şi sărise în sus. Apoi, firea hotărîtă a lui Evgheni începu s-o convingă şi ea se aşeză la loc ; Evgheni îi puse mîna pe umăr, îi zîmbi blînd şi vorbi cu dînsa mult şi calm. Iri sfîrşit, urma faza a treia : Maria primise propunerea şi acuma gesticula, vorbea repede, rîdea, nu mai putea sta locului şi ardea de dorinţa de a se arunca în luptă.

După un timp s-au apropiat amîndoi de mine şi Evgheni îmi spuse:

— Tovarăşe comandant, permiteţi-i Măriei Ianukevici să plece la Derbentka pentru executarea misiunii...

Maria vorbea din copilărie nemţeşte tot aşa de bine ca şi ru-seşte : învăţase la Riga la o şcoală germană. Pe lîngă asta, îşi găsise la Derbentka nişte „rude". De curînd făcuse cunoştinţă cu Anna Vasilievna, soţia unui partizan din detaşamentul „Igl" care lucrase la exploatarea petroliferă de acolo. Anna Vasilievna avea o fată vitregă care în ultimii ani stătuse aproape mereu numai la Krasnodar şi venea foarte rar la Derbentka să-l vadă pe tatăl ei, dar şi atunci doar pentru scurtă vreme; Mura, cum îi spuneam noi Măriei, semăna destul de bine cu această fată şi la faţă şi la voce şi la corp ; chiar şi acum fusese de multe ori luată la Derbentka drept fiica vitregă a Annei Vasilievna.

Mura se angajă ca interpretă la un grup de femei, care lucrau la curăţitul depozitelor de petrol şi cîştigă foarte curînd încrederea nemţilor. Era punctuală şi conştiincioasă, îi zîmbea dulce domnului locotenent şi aducea aproape în fiecare dimineaţă la exploatare coşuri cu struguri gustoşi cu care ii trata pe ostaşii nemţi.

Mura urmă aşa cîteva zile de-a rîndul, pînă cînd a aflat că nemţii aveau de gînd să scoată în curînd petrolul din depozite.

Prin agenţii de legătură, ea îi dădu de ştire lui Cvghen; că era momentul să intre în acţiune.

Litvinov şi Vetlughin începuseră să prepare în grabă mine cu acid. O noapte întreagă au stat împreună, au discutat, au calculat, au lucrat. A doua zi, Pavlik aduse nişte lădiţe în locuinţa Annei Vasilievna. Mura spuse locotenentului neamţ că chiar a doua zi urma să se înceapă culesul viilor: mama ei vitregă avea să-i înveţe pe soldaţi să prepare un must gustos. Dealtfel, şi strugurii îi spuse ea — erau trecuţi de copţi...

A doua zi spre seară, locotenentul a trimis la vie un grup do soldaţi romîni, cu coşuri mari. Grupul era însoţit de pistolari nemţi, în frunte cu un caporal gras.

După ce şi-au predat nemţilor armele, culegătorii au început să-şi umple cu grijă atît stomacurile cît şi coşurile.'Li se făcuse poftă şi nemţilor. Şi-au pus armele în piramidă, şi, lăsînd acolo două santinele, au început şi ¿< să se ghiituiască cu struguri.

Doi partizani s-au apropiat pe brînci de santinele. S-au repezit deodată la ele şi le-au înfipt cuţitele în coastă. Fără să scoată un strigăt, santinelele au căzut la pămînt.

În acest timp, un grup de ai noştri, sub comanda lui Lomakin, îi înconjura pc neobservate pe romîni şi pe nemţi. Se auzi ţiriitul de greier cunoscut şi deodată, dintre butucii de viţă de vie, se îndreptară asuura soldaţilor dezarmaţi ţevile puştilor:

„Halt! Hände hoch" ! i)

Romînii s-au supus într-o clipă. Caporalul neamţ a rămas încremenit, cu un ciorchine greu în raină.

Lomakin îi duse pe romîni şi pe nemţi în munţi. În vremea asta Mura era la exploatare. Abia adusese de la Anna Vasilievna două coşuri mari cu struguri şi," curioasă să ştie ce se întîm- plase, încerca să afle de la locotenent unde dispăruseră oamenii trimişi la cules strugurii începuse să se întunecc, iar ei tot nu veneau...

Locotenentul se îngrijoră şi el de-a binelea şi trimise la vie un nou grup de pistolari. După ce plecară şi aceştia, la exploatare nu mai rămăsese aproape nimeni.

Mura se duse să ofere struguri santinelelor din foişoare. Santinelele o socoteau drept una de a lor. Ce-i drept, şi strugurii pe care îi adusese de data asta erau într-adevăr minunaţi. Mura era veselă şi sta la taclale cu santinelele.

') Stai ! Sus mîinile ! (În limba Kcimană.) (N. trad.) ' Ei'a prietenoasă mai ales cu santinelele care păzeau rezervorul şi depozitele de petrol.

Iii timp ce nemţii se delectau îndopîndu-se cu struguri, Maria scoase din fundul coşului nişte lădiţe şi le vîrî pe furiş în ră- suflătorile depozitelor subterane. Sub brusturii de lîngă rezervor, lăsă un pachet mare.
Se lăsa noaptea. Cînd cele dinţii stele se aprinseră pe cer, Mura şi cu Anna Vasilievna plecară spre casă.
Nu trecu mult şi fură silite s-o ia la fugă. În spatele lor izbucni o explozie şi o imensă coloană de foc se înălţă spre cer...
Trei zile de-a rîndul au ars .exploatările de petrol, cărori Maria le dăduse foc şi trei zile Derbentka fu iluminată de incendiu...
Agenţii de legătură ne raportară într-o zi ca nemţii construiau cazemate de-a lungul crestei muntelui Pşeda. Nimeni nu ştia precis care era dispozitivul, numărul şi puterea acestor cazemate.
Era absolută nevoie ca aceste cazemate să fie puse sub observaţie şi însemnate pe hartă pentru ca după aceea să-^se tragă concluziile corespunzătoare.
Cum pe vremea aceea aproape tot efectivul detaşamentului nostru era ocupat în operaţii, au. plecat în recunoaşterea aceasta vreo douăzeci de oameni din detaşamentul vecin, Pavlovski, conduşi de Evgheni. Dar unde era Evgheni era şi Ghenea. Printre partizanii detaşamentului Pavlovski, se afla un flăcău, Valeri, de aceeaşi vîrstă cu Ghenea al meu şi bun prieten cu el.
Am discutat multă vreme itinerariul.
Prima variantă era un drum ocolit, îndepărtat, pe unde nu erau nemţi şi care trecea prin povîrnişurile munţilor. Dar han Tihonovici, partizan în detaşamentul Pavlovski, care era şi băştinaş de prin acele meleaguri şi pătimaş vînător de mistreţi, ne-a prevenit că acest drum cu urcuşurile lui abrupte, aproape verticale, cu defileurile şi prăpăstiile lui, era foarte greu. Şi nicr măcar nu era un drum bătut, ci numai o potecă de capre pe care şi cel mai iscusit vînător tot ar fi trecut cu greu.
A doua variantă era incomparabil mai uşoară, dar mai primejdioasă pentru că trebuia să te strecori chiar pe sub nasul nemţilor.
Totuşi, ne-am oprit la cea de-a doua variantă. Cercetaşii au plecat. De data asta eram cu inima cam strînsă cînd l-am lăsat pe Ghenea să plece. O însărcinare ca asta nu se potrivea pentru tineri înflăcăraţi;

A trecut o zi, au trecui două şi n-am primit nici o veste de la cercetaşi... îmi ascundeam neliniştea şi într adim. nu mă duceam la Planceskaia ea să nu se nelinişteascâ şi Elena Iva- novna. Noaptea mă frămîntau şi alte gînduri. Trecuseră mai mulie luni de cînd nu mai ştiam uimii- nici d.-spre Valentin...

A treia zi, Musiacenko începu să se ţină ca umbra de mine. În ochii lui citeam o durere; îl durea sufletul pentru mine. Dar noi ne stimam unul pe altul şi lui Musiacenko nu-i venea sa-mi spună vorbe goale de consolare, nepotrivite pentru un bărbat.

Cercetaşii s-au întors abia peste şase zile.

Eu cel dintîi am zărit siluetele zvelte ale fiilor mei şi a treia, tot atît de zveltă, a lui Valeri. Dealtfel de departe, nu puteai să-l

deosebeşti pe Valeri de Qhenea, atît de izbitoare era asemănarea dintre ei.

Ca să-mî ascund emoţia, i-am spus lui Musiacenko :

— Hai să mergem să ne uităm la trotil, ca Să nu se umezească şi acesta... — Musiacenko zîmbi prieteneşte şi nu spuse nimic nici de data asta.

Era greu să-i recunoşti pe Evgheni, pe Ghenea şi pe Valeri, neraşi cum erau, plini de zgîrieturi, cu hainele rupte, cu ochii injectaţi, înfundaţi în orbite.

Seara, după ce s-au mai odihnit, Evgheni îmi povesti următoarele : -

...Noaptea, grupul s-a ap'ropiat de cătun şi s-a culcat în tufişuri.

Era întuneric beznă. Cerul era înnourat. Dar de cu seară, broaştele dăduseră un concert atît de straşnic, încît nu mai ră- mînea' nici o îndoială că a doua zi avea să fie frumos. Asta însemna că trebuia să ne grăbim, pentru că luna putea să împiedice operaţiunea.

În faţă, se tîrau Ivan Tihonovici şi Valeri, furişîndu-se de-a lungul gardurilor de nuiele, strecurîndu-se prin grădinile de zarzavat şi ocolind gărzile nemţeşti.

Deodată, un cîine începu să latre şi aproape de tot se auziră nişte paşi. TTecu o patrulă. Friţul de la margine era cît pe ce şă-l calce, pe Valeri. Apoi totul se cufundă iar în linişte.

Cercetaşii s-au tîrît mai departe. Au nimerit într-o fîneaţă cosită şi s-au bucurat la gîndul că prin apropiere trebuia să fie şi o claie cu fîn.

Cel dintîi a dat de claie Ivan Tihonovici.care, imitînd ţîrîitul greierului, l-a chemat pe Valeri.

Au desfăcut cîteva cartuşe, au făcut o dîră de pulbere, au aprins-o şi au sărit în tufişuri.

Claia se aprinse. În cătun se dădu alarma. Nemţii aduseră apă, prăjini, furci şi alergau acuma printre tufişuri, căutînd pe incendiatori. Dar degeaba! Aceştia, împreună cu detaşamentul, ajunseseră dincolo de cătun. Atenţia nemţilor era atrasă de claia de fîn care ardea şi detaşamentul mergea liniştit. Spre dimineaţă, detaşamentul s-a apropiat de muntele Pşeda şi s-a pitit în lăstăriş. Şi acolo, în lăstărişul des, a avut loc o întîlnire neaşteptată. Patrula noastră a dat de un grup de partizani care făceau parte dintr-un detaşament vecin şi veniseră acuma ca să prindă în timpul nopţii o „limbă" pentru informaţii.

Amîndouă grupurile s-au înţeles să opereze împreună.

La amiază, Evgheni cu Ivan Tihonovici, mergînd pe brînci, au ieşit la poalele pădurii; pe acolo, pe undeva, trebuia să fie cazematele misterioase...

Broaştele nu minaseră : era o zi călduroasă, însorită; în fată, se întindea stepa. Cu binoclul, vedeam cătune cu case albe şi cu plopi. Puţin mai încolo se întindea un şir de moviliţe verzi. Dar de cazemate nici urmă 1

Cercetaşii se uitară cu atenţie de mai multe ori. Binoclul trecea din mînă în- mînă.

— Ivan Tihonovici, tare mă tem c-am venit degeaba pînă aici ! — zise Evgheni. — Nu văd aici nimic, dar absolut nimic...

— Nu ştiu de ce, dar mie nu-mi plac movilitele acelea... — răspunse celălalt — Oare de ce-or fi aşa de verzi, parc-ar fi rusaliile ?...

Evgheni cercetă din nou movilele. Nimic suspect: akiniş, iarbă înaltă, flori de cîmp. E drept că alunişul era cam des, dar de ce adică trebuia numaidecît să fie rar ?

— Nu, nu seamănă a tufe adevărate, Evgheni Petrovici. Nu. nu 1 Uită-te la tufa aceea de colo care se află la stînga ! A îngălbenit înainte de vreme.

într-adevăr, tufa se uscase. Oare dovedea acest fapt ceva ?

— Cine ştie de ce s-a îngălbenit, Ivan Tihonovici!...

— Şi eu iot aşa zic: cine ştie de ce se îngălbenesc tufele? Să presupunem, de pildă, că a fost prost răsădită şi s-a îngălbenit.

O oră întreagă, cercetaşii nu-şi luară ochii de la movi'ite. Dar acestea erau pustii; nici un fum, nici un om.

— Evgheni Petrovici, eu totuşi aş vrea să pipăi cu mîinile mele tufa aceea îngălbenită.

Evgheni nu-l contrazise şi amîndoi luară hotărîrea să cerceteze la noapte movilele.

Planul de operaţiune era simplu.

Movilele erau dispuse în forma unei potcoave îndreptată cu capetele spre munţi. Evgheni luă cu dînsul pe Valeri şi un grup de băieţi din detaşamentul Pavlovski, toţi elevi din clasa a zecea, ca şi Valeri. Aveau de gînd să se furişeze pe brînci înăuntrul potcoavei şi să arunce o grenadă. Dacă movilele vor prinde viaţă, ei vor aştepta puţin şi vor vedea dacă aceste cazemate sînt destul de puternice. Dacă nu erau prea puternice, vor încerca să le distrugă cu propriile lor forte. Dacă chestiunea se arăta mai serioasă, se vor retrage fără să se mai încaiere şi vor comunica totul la locul cuvenit.

Ivan Tihonovici cu grupul lui trebuia să acopere retragerea. Detaşamentul vecinilor noştri avea să înconjoare, pentru orice eventualitate, movilele : la nevoie, avea să atace din spate.

Toate acestea trebuiau să fie îndeplinite înainte de răsăritul lunci.

Seara, cei dintîi au plecat vecinii noştri ca să înconjure movilele. Cam peste vreo patruzeci de minute porni şi Evgheni,

Noaptea era întunecoasă, totuşi contururile movilelor se mai vedeau. Evgheni cu băieţii lui pătrunseră înăuntrul potcoavei.

Era linişte şi nu bătea vîntul. Evgheni se gîndi că Ivan Tihonovici s-a înşelat : movilele erau pustii.

Şi deodată, chiar lîngă el, răsună tare un strigăt speriat:

„Halt!"

Trosni o împuşcătură. Apoi încă una şi încă una. La dreapta începu să pîrîie o mitralieră. Din stînga îi răspunseră încă două. După aceea, o rachetă zbură spre cer şi se făcu lumină ca ziua.

Evgheni cu băieţii s-au lăsat la pămînt unde, spre norocul lor,,iarba era încă necosită.

Mitralierele continuau să tragă, iar pe cer se aprindeau rachetele una după alta.

Nu numai că nu te puteai gîndi să ataci cazematele, dar crai bucuros să scapi de acolo !... Însă nici să pleci nu era uşor. Gloanţele nu te lăsau nici măcar să ridici capul. Mai ales trăgeau cu furie mitralierele care se aflau în cazematele de la capelele potcoavei, împiedicînd ieşirea din capcană

Profitînd de scurtele clipe de adînc întuneric dintre exploziile rachetelor, Valeri se apropie tîrîndu-se de mitraliera din dreapta şi aruncă o grenadă.

Mitraliera tăcu> Aproape în acelaşi timp izbucni şi la stingă o explozie. Ivan Tihonovici încerca acolo să-i facă drum lui Evgheni.

Drept răspuns la explozii, prinseră glas imediat noi puncte de foc ale nemţilor. Acum răpăiau cam vreo zece mitraliere şi începură să bată şi tunurile de patruzeci şi şapte de milimetri.

Evgheni cu băieţii lui nimeriseră într-un cerc de foc. În curînd avea să răsară luna şi nemţii aveau să-i nimicească... Noroc că vecinii, care oco'liseră potcoava, nu interveniseră în luptă, aşa că puteau măcar ei să plece neobservaţi.

Mitralierele trăgeau cu furie. Lîngă Evgheni, Sidorenko, un băietan vesel cu ochi albaştri, scoase un ţipăt şi amuţi...

Rachetele se aprindeau mereu pe cer şi inundau cu o lumină orbitoare aceste movile blestemate.

Nu mai aveau mult de trăit. Ghenea se tîrî pînă la Evglicni, .pipăi, îi găsi mina, i-o, strînse tare şi rămase întins lîngă fratele său.

Şi deodată — cum şi de ce„ nici pînă azi riu şi-au putut da scama — tirul începu să se potolească. Mai zbură o rachetă pe cer, se mai auzi o mitralieră şi gata...

Nu mai puteau întîrzia liici o clipă. Chiar dacă această >i-nişte era o capcană,, trebuiau să încerce să scape din încercuire.

Evgheni şi cu grupul de băieţi începură să se tîrască îndărăt. Ce greu era să tîrască cadavrul lui Sidorenko ! Dar era lege în detaşament să nu laşi duşmanului nici măcar cadavrul unui tovarăş.

Evgheni sc aştepta în fiecare clipă la o surpriză, dar cazematele tăceau.

În sfîrşit, cele două capete ale potcoavei blestemate rămaseră în urmă.

Trebuia plecat cît mai repede. Nici vorbă nu putea fi să se întoarcă pe drumul vechi. Nu le rămînea decît drumul prin munţi.

Cercetaşii săpără cu cuţitele finlandeze o groapă şi-l înmormîhtară în tăcere pe Sidorenko.

Luna se ridica. Trebuiau să se grăbească. Detaşamentul porni spre munţi în şir indian.

Ivan Tihonovici era posomorit şi tăcea. Ştia bine ce greu avea să le vină băieţilor drumul înapoi pe potecile de capre...

Evgheni renunţă să ne mai descrie întoarcerea. Ne-a spus numai că erau atît de obosiţi, că li se părea că nu există o fericire mai mare decît să te culci pe spate şi să stai aşa fără mişcare, întinzîndu-ţi

picioarele grele ca plumbul şi desfăcîn- du-(i larg înlături braţele trudite...

Urcau întruna tot mai sus în munţi. Pentru mulţi, acest drum era peste puterile lor. De la un timp, fură nevoiţi să se lase mai jos pe o pantă mai lină şi să-' se culce acolo pe un platou, în mijlocul unei poiene. În jur se înălţau nişte pini bă- trîni cu ramurile răsfirate. Jos susura duios un pîrău...

Oamenii dormeau duşi, parcă erau morţi. Valeri şedea într-un pin înalt şi bătrîn. În faţa lui se întindea ca în palmă, pînă departe în zare, pămîntul lui natal, Kubanul. Staniţele se zăreau departe, ca nişte pete albe prin grădini. Deasupra lor, ca nişte suliţe căzăceşti ascuţite, se înălţau spre cerul fierbinte . plopii piramidali. Şi toate acestea tremurau ca într-un miraj.

Tot drumul Valeri se ţinuse bine. Dar acuma oboseaia îl doborîse. AT fi vrut să doarmă măcar o clipă... Dar nu era voie să dormi : jos lîngă rîu puteau să fie soldaţi nemţi şi Evgheni Petrovici îi ordonase cu străşnicie să fie numai ochi şi urechi.Era foarte cald. Gîtul i se uscase. Ochii îl dureau de nesomn şi de soarele acesta nepotolit. Il durea tot trupul, dar mai ales îl dureau picioarele şi nici gînd să le poată întinde pe pinul acela blestemat...

Valeri se aşeză cît mai comod, cuprinse în braţe un ciot noduros, se sprijini de tulpină şi... aţipi.

Deodată o gaiţă începu să cîrîie şi să dea din aripi deasupra capului lui. Zbură şi se aşeză şi mai sus şi începu din nou să cîrîie neliniştită.

Valeri îşi încordă atenţia...

■Totuşi, împrejurul lui era linişte. Rîul şopotea.

Dar gaiţa neastîmiărată începu din nou să cîrîie...

Valeri văzu cum de partea cealaltă a- poienii o tufă de mă-cieş începe să se mişte... O ramură se dădu într-o parte şi pe iarba deasă apăru un neamţ bălan...

Valeri ridică prudent carabina, sprijini ţeava de ciot şi luă la ochi pe duşman, dar chiar în aceeaşi clipă lăsă carabina ¡os: nu era voie să tragi. Trebuia să aştepte...

• Neamţul ieşi dintre tufe pînă la brîu şi se uită în poiană. De ios, el nu putea să-i observe pe partizani.

Se uită o clipă-două şi făcu un semn.

Cinci friţi ieşiră în poiană tîrîndu-se pe brînci.

Mai mult nu se putea întîrzia. Valeri se dădu jos din pin şi, furişîndu-se prin iarbă, se tîrî pînă la ai lui.

— Evgheni Petrovici, în poiană sînt nişte nemţi...

— Trezeşte-i încet, pe toţi ai noştri. Şi desfăşuraţi-vă în trăgători...

Partizanii erau întinşi în iarbă. La dreapta, ceva mai departe de ei, după tulpina unui pin bătrîn, se culcase Evglteni. Evgheni îşi pregăti grenadele; introduse în ele focoase şi scoase cartuşele din cartuşiera de rezervă.

Nemţii ieşiră din tufiş tîrîndu-se unul după altul. Erau acum aproape o sută. Aplecaţi în iarbă, mergeau încet, desfăşuraţi în trăgători într-un lung semicerc, cu gîndul să înconjoare plaioul pe care şedeau întinşi partizanii.

Ai noştri aşteptau. Nemţii veneau tot mai aproape. Nervii tuturora erau încordaţi la limită. Unii se uitau nerăbdători la Evgheni ca şi cum l-ar fi întrebat: ei, cînd începem ? !

Evgheni ridică automatul, care era semnul convenţional, şi o salvă tulbură liniştea.

Nemţii se dădură înapoi. În iarbă şi în tufele de măcieş, ţipau cumplit răniţii.

După ce primiră întăriri, nemţii dădură un nou atac şi iar fură respinşi.

De data aceasta, amuţiră aproape o oră. Amuţise şi plaioul.

În tufişuri era mişcare. Infirmierii fascişti se tîrau ca şcpîr- kle, ridicîndu-şi răniţii. N-aveau decît să-i ridice.

Pe platou nu era nici o mişcare. ;

Trecu încă *o* oră, chinuitoare şi lungă cît o zi.- Păsările se liniştiră. Totul era liniştit. Nu mai cîrîia acuma nici gaiţa.

Nemţii apărură însă iar în poiană. Acum nu mai mergeau pe brînci. Credeau că partizanii nu mai erau acolo şi că plecaseră în munţi.

O salvă atinse ca un bici rîndurile nemţilor şi fasciştii cuprinşi de panică fugiră înapoi în tufişuri. Şi iarăşi începură să urle răniţii.

Deodată din dreapta, două mitraliere începură să tragă în acelaşi timp, cu rafale lungi asupra platoului, retezînd cu gloanţele spicele pufoase ale ierburilor. Primul nostru rănit căruia un glonte îi zdrobise umărul începu să geamă. Gloanţele şuierau drept deasupra capetelor noastre. Ajungea ca mitraliorul neamţ să coboare numai cu cîţiya milimetri ţeava mitralierei ca să secere lanţul de trăgători al partizanilor.

— Valeri, ia trei oameni şi repeziţi-vă spre mitraliere, — ordonă Evgheni.-

Valeri o luă tîrîş într-o parte. După dînsul începură să se tîrască unul în urma celuilalt, doi colegi al lui de clasă; *aY*treilea era Ghenea. Numaideeît se băgară în nişte tufe scunde de măcieş. Ghimpii li se înfigeau în carne, le rupeau hainele şi-i împiedicau să înainteze. După tufele de măcieş, dădură de. nişte pietre ascuţite, apoi de nişte tufe încilcfte şi, în cele din urmă, de o iarbă deasă. Pe platou, mitralierele trăgeau întruna. Băieţii se grăbeau din răsputeri.

Cînd fură la vreo treizeci de paşi de mitralierele inamice, tuspatru săriră deodată în picioare şi aruncară grenadele. Patru explozii se contopiră într-una singură. Mitralierele amuţiră.

Băieţii se tîrîră repede îndărăt. Un grup de pistolari nemţi alerga deja ca să le taie drumul. Dar în clipa aceea, platoul prinse viaţă din nou : Evgheni acoperea retragerea neînfricaţilor noştri cu un foc masiv...

Se lăsa seara. Trunchiurile pinilor se estompau în lumina amurgului. Era linişte. Dar nemţii erau acolo, alături. Ei se culcaseră la pămînt, formînd o largă potcoavă în jurul poienii, împingînd pe partizani spre peretele abrupt al muntelui.

— Numai cineva care cunoaşte bine munţii Caucazului ă putut să le sugereze planul ăsta, — îi şopti Ivan Tihonovici lui Evgheni.

Partizanii erau obosiţi în urma drumului greu. Nu mai aveau putere să se caţere pe potecile de capre care duceau peste în-grămădirea asta sălbatică de stînci şi de defileuri. Nemţii tăia-

seră parţizanilpr singurul drum mai uşor pe panta masivului muntos şi le baraseră şi calea spre rîu.

Cercetaşii se aflau îiiccrcuiţi şi nu puteau sa găsească nici o ieşire...

Era acum a patra zi de cînd stăteau culcat' la pămînt, fără apă.

' Tot aşa se vedeau în zare satele îndepărtate. Rîul şopotea la poalele muntelui. Din cauza acestui murmur domol, gîndurile li se tulburau şi setea îi ardea şi mai tare. Li se părea că numai cîteva picături de apă ar fi fost destul pentru ca trupul să-şi capete iarăşi vlaga şi să poată ieşi odată din această cumplită capcană.

Dar apă nu era. De trei ori înccrcaseră bravii noştri să co- boare la rîu, dar nici nu ieşeau bine din tufiş, că mitralierele începeau să pîrîie. Şi, ca- un blestem, nopţile erau luminoase, cu lună plină.

Oamenii stăteau întinşi, fără mişcare, sub pini şi ascultau cum susura jos rîul...

Dimineaţa, Evgheni găsi în scorbura unei zade bătrîne, nişte apă stătută şi murdară. îşi udă batista şi dădu cîteva picături răniţilor. Apa mirosea a mucegai dar răniţii sorbeau fiecare picătură.

Oamenii erau întinşi fără mişcare şi priveau cum se tîrau pe cerul albastru nori albi şi uşori. Măcar de-ar fi plouat cît de puţin... Dar nu ploua.

Gîturile Îi se uscaseră. Chiar şi un cuvînt spus în şoaptă le provoca o durere ascuţită. Mintea li se întuneca. Unii începură să delireze. Iar rîul curgea şopotind mereu...

— Evgheni Petrovici, eu unul plec după apă. Decît să mă chinuiesc aşa, mai bine mor de un glonte...

Ivan Tihonovici îşi agăţă de centură cîteva bidoane...

— Am să-l iau pe Nikolai cu mine. Timp de zece ani am vînat împreună mistreţi. Poate că...

Ivan Tihonovici îşi făcuse o socoteală simplă ; după amiază, după ce au mîncat, era puţin probabil ca nemţii, moleşiţi de mîncare şi de soare, să păzească cu prea multă atenţie calea spre rîu.

De la marginea pădurii, Evgheni vedea cum vînătorii se tîrau spre apă. Ajunseseră acum la jumătatea drumului şi nu mai rămîneau decît vreo sută de metri p;nă la tufele de pe mal.

Oamenii din poiană stăteau neclintiţi. Aşteptau înfriguraţi.

— Ei, cum merge, Evgheni Petrovici ?

— Se tîrăsc, se tîrăsc mereu...

Dar iată că Nikolai s-a oprit; parcă s-a întîmplat ceva... Ivan Tihonovici se întoarce... o clipă, două, stă întins lîngă Ni- kolai... Apoi se tîrăşte singur... Nikolai a rămas. Poate l-au lăsat puterile, sau poate că au acuma alt plan...

— Ei, cum merg ai noştri ?

— O să avem în curînd apă.

— De-am avea-o mai repede !...

Ivan Tihonovici dispăru în tufele de lîngă rîu. Acum lua apă...

Dar răsună o rafală de pistol automat. Trei nemţi săriră din iarba deasă şi alergară spre tufele în care intrase Ivan Tihonovici.

Evgheni ridică arma şi neamţul din faţă căzu. Dar în aceeaşi clipă pe platou mitralierele începură să tragă.

Evgheni se lungi la pămînt... Gloanţele şuierau şi nu te lăsau să ridici capul. În scurtul interval dintre două rafale, se auzi lîngă rîu un zgomot înăbuşit de glasuri şi strigăte.

Cînd mitralierele tăcură în sfîrşit şi Evgheni putu să ridice capul, el văzu că vînătorii noştri' erau acum departe. Niko'lai abia îşi mai mişca picioarele. Nemţii îl împingeau cu paiul puştii. Căzu. Apoi se ridică din nou şi, şchiopătînd, se tîrî pe cîmpie în urma lui Ivan Tihonovici... Adio, camarazi de luptă...

Evgheni se întoarse la ai lui. Nimeni nu-l întreba nimic. Îi citiseră tot ce se întîmplase în ochi.

Insera. Pe rîu se lăsa ceaţă.

— Am să plec, Evgheni Petrovlci. Am să-l iau cu mine pe Ghenea şi am să plec.

Cel care vorbise aşa era Valeri. Se ţinuse cel mai bine, numai că ochii i se_ înfundaseră şi-i crăpaseră buzele de sete şi sîngele se închegase pe ele.

Valeri şi Ghenea dispuneau numai de un singur ceas, de la apusul soarelui pînă la răsăritul lunii.

La această oră, nemţii erau deosebit de vigilenţi. Dar ce puteau să mai facă partizanii ?... Dacă băieţii nu vor face rost de apă, trebuiau să plece în munţi: poate careva tot va reuşi să ajungă în tabără. Mai bine moartea în munţi decît aici, în capcana asta de şoareci...

Evgheni aşteptă...

Deodată, în partea în care plecaseră Valeri cu Ghenea începură să vîjîie minele.

Era sfîrşitul...

Oamenii care mai puteau fi scoşi de aici, trebuiau scoşi neapărat...

Ochii multora aveau o expresie de indiferenţă. Se mişcau ca nişte automate. „Ce se întîmplă acuma dacă nemţii pornesc la atac ? se gîndea cu groază Evgheni. Să fie oare cu putinţă ca aceşti oameni chinuiţi să mai facă drumul greu prin munţi ?"

Tirul încetă. În pădure răsună ţipătul unei păsări de noapte.

Oare să fie un semnal ?Nu era un semnal. La ajutor n-avea de unde se aştepta.

" Şi din nou se Făcu linişte. Numai rîul şopotea la poalele muntelui...

Din nou răsună o rafală de pistol automat. Apoi a doua, a treia. Şi pe neaşteptate răsunară împuşcăturile seci ale carabinei de partizani.

Prin urmare Ghenea şi Valeri trăiau.

împuşcăturile se îndepărtau tot mai mult de poiană şi se stinseră în munţi.

Oamenii aşteptau...

întins la pămînt, Evgheni stătea şi asculta. Se gîndea: „Acolo mi-a pierit frăţiorul" ..

Luna plină se ridica deasupra muntelui ; lumina ei moartă se aşternu peste vîrfurile întunecoase ale copacilor.

Deodată o creangă uscată pîrîi. De după stîncă, o umbră apăru o clipă şi îndată dispăru.

Nemţii!

Evgheni scoase o grenadă.

— Du-te la ai noştri, — îi şopti el partizanului care era întins alături, — spune-le să se desfăşoare în trăgători, dar, pînă n-arunc eu grenada, nici un zgomot.

Chiar în clipa aceea îi ajunse pînă la ureche, abia auzit, un ţîrîit de greier, un ţîrîit pe care îl cunoştea bine. La început crezu că era o halucinaţie, că delira. Aceşti douăzeci de oameni condamnaţi, trebuiau numaidecît scoşi de aici, trebuiau salvaţi...

Iar se auzi ţîrîitul de greier, mai insistent de data aceasta, cerînd parcă răspuns.

Şi Evgheni răspunse.

Tufele de lîngă stînca se dădură înlături. Inundat de lumina lunei, apăru Valeri.

— Iartă-ne, Evgheni Petrovici! Ne am rătăcit pe cînd trăgeam în nemţi. Ţine !

Şi-i întinse un bidon cu apă. În spatele lui stătea Ghenea. Amîndoi erau uzi din cap pînă în picioare; nu se putuseră opri şi se scăldaseră. Amîndoi aveau bidoane pline atîrnate de centură.

Evgheni dădu fiecărui partizan numai cîteva înghiţituri, cu zgîrcenie. Totuşi, oamenii reînviau văzînd cu ochii. Parcă nici n-ar fi existat acele zile cumplite, chinuitoare, fără apă, fără speranţă...

Acum puteau din nou să plece în munţi. Şi luna n-avea decît să lucească, căci nu mai speria pe nimeni.Evgheni nu era în stare să ne istorisească mai închegat despre drumul lor prin munţi. Nu-şi amintea decît suişurile abrupte, aproape, verticale, soarele. arzător, apa mucegăită din scorburi, moartea a doi tovarăşi care alunecaseră într-o prăpastie şi bucuria'cînd şi-a dat seama, în sfîrşit, că tabăra era aproape.

— Hai la masă, Evgheni Petrovici, hai la masă, dragă!. — ii clădea ghies EvfrOsinia Mihailovna. — Dar nu vă supăraţi. Nu-i bine să mîncati aşa dintr-odată mult. În schimb raîine...

— Vin îndată Evfrosinia Mihailovna. Trimiteti-mi numai un bm de legătură... /

Evgheni trimise la comandament raportul privitor la dispozitivul potcoavei cu cazematele nemţeşti.

A doua zi, după ce dormise şi se odihnise, iar am început să facem planuri.

— Tată, — îmi zise el, — s-a făcut timpul să ne. apucăm de calea ferată şi să începem să aruncăm treauri în aer. Am vorbit de asta odată la comandamentul reţelei noastre de paiti- zani. dar s-au arătat cam reci, spunîndu-mi că pînă acum n-a fost încă efectuată în tot Kubanul nici o diversiune de cale ferată. N-am insistat. Dar cînd muream ne sete în munţi şi stăteam întins la pămînt, mă întrebam: voi pieri aici fără să-mi îndeplinesc visul ?... Şi am făcut acolo jurămîntul că dacă voi scăpa cu viată, primul tren fascist din Kufean. va fi aruncat în aer de o mină automată, perfectă, de-a noastră,-de-a partizanilor. Deocamdată, fabricarea acestei mine nu ne reuşeşte. Dar de atins scopul tot ni-l vom atinge şi vom ajunge s-o fabricăm I Şi vom arunca atunci trenurile în aer... Instruiţi sîntem, experienţă avem şi ni **s**-a arătat şi încredere. Cînd se va isprăvi războiul, poporul şi partidul ne vor cere socoteală şi ne vor spune: Bine, cum se face că voi, ingineri, n-ati izbutit să-i bateţi cum trebuie pe nemţi? Tocmai în momentul "gel mai greu n-ati ştiut să vă folosiţi de cunoştinţele voastre.

Sîntem datori să organizăm aici, în regiunea muntoasă, să zicem la Planceskaia, o şcoală de diversiune şi minare. Detaşamentele vecine vor fi bucuroase să-şi trimită la această şcoală pe cei mai buni oameni ai lor. Le vom ţine prelegeri, vom face cu ei practică pe un cîmp special de mine, îi vom lua cu noi în diversiunile noastre viitoare şi cînd se vor întoarce la detaşamentele lor, vor fi plantatori de mice experimentaţi. Pe căi ferate şi pe şosele, pe poduri şi pe viaducte, şi în munţi şi în stepă, trenurile vor sări în aer, tancurile aruncate în aer se vor aprinde, podurile se vor prăbuşi şi mii de fascişti vor. pieri.

începutul trebuie să vină de la noi, de la partizanii ingineri. E datoria noastră. Şi ne-o vom îndeplini. Ţi-o jur. Lasă-ne numai să ne punem la punct mina cea nouă, să elaborăm metoda diversiunilor de cale ferată şi — oricîte dificultăţi ar fi — în spatele frontului nemţesc va funcţiona şcoala de diversiune şi minare a partizanilor...

7

Evgheni tăcu. Tăceam şi eu de frică să nu tulbur nobilă însufleţire, de care era cuprins -iul meu.

Mai la o parte, împingîndu-se unul pe celălalt", se tot învîrteau Ghenea şi Valeri.

,— Ce vrei Ghenea? — îl întrebai eu. Ghenea se intimida şi-mi răspunse: ,.— Tată, poate că ai vreo însărcinare pentru mine la Planceskaia ?..., Cînd muream'acolo de sete, tare mai doream sa vă mai văd o dată, pe tine şi pe mama...

Simţeam că vocea are să-mi tremure dacă-i voi răspunde: „Du-te şi fără asta ! Du-te şi aşa".

— Daţi-mi voie, Tătucule, tă mă duc şi fu, — se rugă Valeri. , Din frageda copilărie, Valeri trăise printre străini. O bătrînă

miloasă îl ţinea cît îl ţinea şi pe urmă ii dădea alteia zicîud : „De-acuma-ncolo hrăneşle-l tu că eu l-am hrănit un an". Cu un zîrnbet amar, Valeri vorbea despre el însuşi, citîndu-l pe Ler- montov : „Eu tată, mamă, nu putui să spun pe nume nimănui"...[1]) Băiatul fusese trimis la noi de detaşamentul vecin ca agent de .legătură. Se legase foarte mult de noi, iar Ghenea şi Evgheni erau pentru el ca nişte fraţi. Le-am spus cu severitate:

— V-aţi făcut nişte haimanale, măi băieţi. Duceţi-vă şi o vedeţi pe. mama şi după aceea să vă întoarceţi imediat în tabără !

Peste trei zile am primit de la comandamentul grupului de detaşamente de partizani o radiogramă : *

. «Aviaţia a bombardat punctele de foc (ale „potcoavei") pe care le-aţi semnalat. Ele nu mai există. Primiţi profundă recunoştinţă din partea comandamentului Armatei Roşii».

A doua ştire îmbucurătoare care ne-a sosit a fost că Ivan Tihonovici şi Nikolai trăiau. ,. Ei scăpaseră ca prin minune. Fuseseră aduşi în staniţă şi închişi într-o magazie veche... Seara, nemţii au adus în casa de alături o partizană pe care o prinseseră în împrejurimi. A început interogatoriul. Ivan Tihonovici a auzit tot pînă la ultimul cuvînt: în pereţii magaziei erau crăpături, iar uşa care ducea în casă era deschisă.

Fata tăcea. Au bătut-o cu vergelele de armă, i-au frînt mîi-nile, au ars-o cu fierul roşu. Fata n-a scos nici un cuvînt.

Cam pe la miezul nopţii, interogatoriul a luat sfîrşit. Au dus-o pe fată de acolo şi în casă nemţii s-au pus pe beţie.

Sprijinindu-se de peretele magaziei, Nikolai simţi că o scîn-dură de jos se clătina.

') Citat din poemul „Mtf.-i". (N. red. rom.)

.Partizanii s-au muncit o oră întreagă, dar tot au scos scîn-dura şi au ieşit prin gaură.

Fie că cjiefuia cu ceilalţi, fie că plecase tocmai atunci pentru cîteva clipe, fapt era că santinela lipsea.

Cum au scăpat vînătorii din staniţă, e de neînţeles. Au rătăcit trei zile, au dat de nişte cercetaşi partizani şi au ajuns la ai lor.

Despre toate acestea se spunea în scrisoarea lui Ivan Tiho-novici către Evgheni. La urmă, mai erau cîteva rînduri :

„Nu mă voi linişti pînă cînd n-o voi răzbuna pe tînăra cazacă. Te poftesc, Evgheni Petrovici, s-o răzbunăm împreună".

Evgheni îi trimise un bilet prin curierul care îi adusese scri-soarea :

„Sînt fericit că eşti în viată, Ivan Tihonovici. N-avea grijă că vom răzbuna-o împreună".

CAPITOLUL XV

Visul lui Evgheni avea să se îndeplinească neaşteptat de re-pede. Într-o zi am primit un ordin secret din partea comanda-mentului grupului de detaşamente de partizani. Trebuia să ne ducem dincolo de staniţa Smolenskaia, pe şoseaua Smolenskaia—Ghcor.ghie-Afipskaia — Novo-Dmitrievskaia — Severskaia, ca' să minăm trei poduri şi la întoarcere să cercetăm podul de pe şoseaua

Severskaia — Smolenskaia, a cărui minare fusese încredinţată celor din Smolenskaia, şi afară de asta să procedăm la obişnuita noastră recunoaştere pînă la Gheorghic-Afipskaia.

Era prima noastră operaţie de diversiune de mari proporţii, cu minare de şosele.

Ne-am pregătit pentru această operaţiune, fără grabă, am elaborat minuţios itinerariul şi am împărţit misiunile. Minarea a fost încredinţată celui de al doilea pluton de sub comanda lui Vctlughin, iar paza, plutonului întîi condus de Ianukevici.

După ce am controlat echipamentul fiecărui partizan, am pornit prin Krepostnain şi Topctevn Şcel spre muntele Lambin.

Drumul era foarte anevoios. Curelele rucsacurilor ne tăiau umerii. Povara pe care o duceau oamenii, şi ea neobişnuit de grea, era alcătuită din alimente pe şapte zile, o rezervă de cartuşe de cîte o sută douăzeci de bucăţi de om, grenade, lădiţe cu

mine antitanc, carabine, o puşcă mitralieră P.P.D. cu discuri, şi tot felul de mărunţişuri: cuţite, bidoane cu apă

.Ca întotdeauna, înaintam în şir indian. În frunte mergea Ev-gheni. Era strict interzis oamenilor să vorbească în timpul marşului, chiar şi în şoaptă. De fumat nici nu putea fi vorba. La început am mers prin pădurea deaisă de-a lungul Afipsului, apoi pe cărarea care ducea prin desiş.

Amurgea cînd. am ajuns la albia uscată a unui pîrău. Am dat apoi de o poiană cu un smîrc mare, unde am cinat fără să facem foc şi ne-am aranjat pe plutoane, pentru popasul de noapte.

În seara aceea, ni se părea că picioarele vor refuza să ne mai servească, dar dimineaţa am pornit din nou la drum... Lupta cea mai crîncenă ne-ar fi istovit mai puţin decît această ascensiune pe muntele Lambin, cu rucsacurile grele în spate. Am trecut şi prin Topcieva Şcel, un defileu adînc de vreo două sute de metri, atît de îngust încît doi oamen.' n-ar fi putut să se încrucişeze în mers Ne-am strecurat printre pietre uriaşe şi trunchiuri de copaci, ne-am tîrît pe sub copacii doborîţi de furtună. Urcam mereu muntele pieptiş.

Spre sfîrşitul drumului, mulţi se clătinau pe picioare parcă ar fi fost beţi, şi nu numai că ni se îndoiau picioarele, dar ne tremurau şi mîinile şi ne durea tot trupul.

N-aveam timp să ne odihnim destul pentru că operaţiunea era fixată pe a doua zi dimineaţa.

Abia se luminase de ziuă şi eram cu toţii în picioare.

Am coborît încet de pe muntele Lambin. De jur împrejur erau nemţi, iar noi umblam pe acolo pentru prima oară. Eram nevoiţi să ne orientăm după hartă şi după busolă, iar din cînd în cînd ne urcam în copaci şi controlam direcţia»

Cam pe la ceasurile trei ne-am apropiat de poduri şi ne-am întins în nişte- tufişuri. Ziua nu-i timpul potrivit pentru operaţiile partizanilor.

Cam pe la miezul nopţii, am procedat la minarea podului.

Mărturisesc că mă simţeam neliniştit şi mă întrebam dacă ne puteam oare bizui pe plantatorii noştri de mine care erau atît de istoviţi de drum. Dar minare-j a fost realizată în chip strălucit, precis, fără zgomot şi repede. Oricît de sever şi de cicălitor era Gheronti Nikolaevici, dar, după ce a controlat minele, a trebuit să recunoască şi el că minarea fusese realizată în chip ireproşabil.

Acum nu ne mai rămînea decît să aşteptăm şi să ne odihnim. Noaptea era întunecoasă. Ne-am tîrît pe brînci pînă departe de locul diversiunii, în nişte tufe.

În zorii zilei apăru pe şosea un camion de şapie tone, plin cu pistolari.

L-am urmărit emoţionaţi cu binoclul. Părea mic, aproape cît o jucărie ticsită de soldaţi minusculi.

Podul se vedea clar de la postul de observaţie. Lîngă pod era un fag bătrîn crăpat de trăsnet, iar în faţa lui se găsea un tufiş des care acoperea vederii şoseaua.

Camionul dispăru după tufe. După calculele noastre ar fi trebuit să treacă de tufe în cîteva secunde. Timpul se tîra nesfîrşit de încet. Ni se părea că trecuse de atunci o veşnicie... şi camionul tot nu apărea...

Nu ştiam ce să mai credem ! Poate oă pierdusem ceva noaptea în apropierea podului care să le fi sărit în ochi nemţilor şi au oprit camionul ? Acuşi vor descoperi minele şi le vor neutraliza...

Dar iată camionul urmîndu-şi drumul pe şosea. Urca tocmai pe pod, cînd, deodată, o coloană de foc şi de ţărînă se înălţă fără zgomot în sus şi bucăţi« de pod şi de camion zburară în aer. Peste cîteva secunde ajunse pînă la noi zgomotul înăbuşit al exploziei.

Fumul de la explozia primului camion nici n-apucase bine să se împrăştie, cînd încă un camion sări în aer pe al doilea pod. Soldaţii fascişti cădeau la pămînt cum cad toamna perele din pom. Acei care scăpaseră ca prin minune se repeziră în tufişuri. Noi nu-i doboram, deoarece asta nu făcea parte din misiunea grupului nostru:

La Smolenskaia şi la Novo-Dmitrievskaia se dădu alarma. Se şi auzea zgomotul motocicletelor care veneau în ajutorul camioanelor.

Ai noştri se retraseră imediat în munţi.

Cam peste jumătate de ceas se auzi a treia explozie. Munţii repetară de cîteva ori tunetul ei. Bubuitul exploziei era foarte ascuţit şi strident. Pe al treilea pod explodase un automobil blindat.

La întoarcere, plantatorii de mi^e ai lui Vetlughin cercetară podul de pe drumul Smolenskaia-Sevenskaia. Cei de la Smolenskaia nu reuşiseră'minarea, iar exploziile nu făcuseră mare lucru : ciupiseră numai grinzile de la margini.

Dar Vetlughin reuşi să îndrepte greşeala. Ai noştri minară podul a doua oară, iar în după amiaza aceleeaşi zile, un automobil blindat fascist sări în aer cu pod cu tot.

• Rezultatul diversiunii nu -jra rău : patru, poduri aruncate în aer şi şaizeci de nemţi ucişi. N-am izbutit să numărăm răniţii. Partizanii nu suferiseră nici o pierdere.

Peste cîteva zile, Evgheni plecă noaptea din tabără pentru o nouă diversiune, luînd cu el şase partizani şi pe Dax.

Grupul intră adînc în munţi. Pe o şosea, departe în munte, se afla un pod cu un singur arc înalt de piatră, aruncat peste un defileu adînc. Cu o zi înainte, cercetaşii noştri raportaseră că pe şosea şi pe pod trebuiau să treacă unităţi de vînători de munte ale fasciştilor.

Partizanii înaintau ca totdeauna în flanc cîte unul. În frunte mergeau cei doi fraţi Martînenko, cercetaşii şi vînătorii noştri.

Se lumina de ziuă. În faţă se înălţa, inundat de soare masivul muntos abrupt. Ceaţa se ridica din defileuri. Jos în adînc urla şi clocotea rîul

.Serghei Martînenko sc opri şi ridică mina. Partizanii se lungiră la pămînt. Evgheni abia îl putea ţine pe Dax.

Martînenko duse arma la umăr. Ecoul sonor repetă zgomotul împuşcăturii.

Dax se smulse din loc şi, ca o săgeată, se repezi jos în defileu, pe unde trecea în fugă o turmă de porci sălbatici. În coadă alerga un mistreţ tînăr, lăsînd în urma lui pete de sînge. Dax i se repezi în ceafă.

Un ghem cenuşiu se rostogoli, urlînd prin iarbă. O spumă sîngerie ieşea din rîtul fiarei rănite. Mai avea încă putere şi căuta să scape şi să-l străpungă pe Dax cu colţii. Dar şi colţii lui D**;tx** erau bine înfipţi în ceafa mistreţului.

Serghei Martînenko veni la timp. Prinzînd un moment potrivit, înfipse pînă la plăsele cuţitul în pieptul fiarei. Mistreţul rămase nemişcat.

Vînătorii jupuiră mistreţul şi îl atîrnară tăiat şi curăţit de un copac ca să nu-l mănînce fiarele sălbatice.

La întoarcere, partizanii aveau să-l ia şi să-l ducă în mbără.

Drumul devenea din ce în ce mai greu. Cărarea rămăsese demult în urmă. Karpov, care cunoştea foarte bine munţii, ducea acum grupul spre trecătoare.

Oamenii se agăţau de tufe, de ramurile copacilor. Se trăgeau unii pe alţii de mîini. La fiecare sută -de metri erau siliţi să se odihnească. La aceste scurte popasuri, Evgheni îi grăbea necontenit :

— Haideţi, tovarăşi, mai repede!

Pînă în vîrful muntelui nu mai rămăsese decît vreo cincizeci de metri. Dar pe aceste ultime plăci de piatră verticale, oamenii se căţărară timp de un ceas şi jumătate, înfigînd în crăpături cuţitele finlandeze şi trăgîndu-se unul pe altul cu frînghiile.

Ascensiunea se isprăvise. în faţă, ca o îngrămădire sălbitică de stînci, se întindea Caucazul. La sud-vest, vîrfurile munţilor acoperite de zăpadă străluceau la soare, iar departe, la nonl, în ceaţa fumurie, se zărea Krasnodarul nostru...

Oamenii, legaţi unul de celălalt cu o frînghie lungă, se tîrau pe pietrele trecătorii. Nici muşchiul nu mai creştea acolo. Nu era decît stînca goală pe care de sute de ani o şlefuiseră ploile şi vuiturile. Piatra lucie era lunecoasă şi crestele tăioase îi răneau pe partizani la picioare. Jos, se căsca prăpastia neagră a defileului.

Dax scheuna din cînd în cînd şi se ghemuia la. picioarele lui Evgheni, iar la popasuri se uita la stăpînul lui cu ochi trişti, inteligenţi şi, simţindu-se vinovat, îi lingea mîna.

Drumul acesta greu prin trecătoare dură timp de două oie. Pe Ghenea începu să-l doară rana din spate pe care o căpătase nu demult, deoarece curelele sacului plin de explozibil, alimente şi cartuşe, îi intrau în carne. Grenadele de la brîu se făcuseră şi ele nespus de grele'!... Gura îi era uscată. Picioarcle îi ardeau de parcă erau fripte. Dar nu putea şi niei n-ar fi îndrăznit să rămînă în urniă, că doar el singur îl rugase pe frate-său să-l ia în munţi. Şi cînd Evgheni, neliniştit, se întorcea să se uite la Ghenea, acesta îi zîmbea curajos. Abia mai tîrziu i-a mărturisit el maică-şi cît degreu îi fusese atunci... .

Coborîşul se dovedi încă şi mai greu decît suişul. În ainurg era greu ca oamenii să vadă unde puneau piciorul. Cînd, cu ajutorul frînghiilor, s-au lăsat ceva mai jos, drumul începu să fie mai uşor şi se ajutau de rădăcinile dezgolite ale copacilor, care apăreau ca nişte şerpi din crăpăturile stîncilor.

În sfîrşit, au dat de o potecă destul de dreaptă care cobora şi acolo s-au'odihnit vreo jumătate de ceas.

■' începuse să se înnopteze. În preajma locului unde s-au oprit, foarte aproape, se auzea murmurul unui pîrîiaş de munte.

Deodată Dax a început să mîrîie. Părul des de pe spinare i se zbîrlise.

■ Evgheni dădu ordin lui Karpov să vadă ce era... Dar Karpov n-apucă să meargă nici cincizeci de metri, cînd din dreapta răsună o împuşcătură. Ţîşnind din ţeava armei, flacăra lumină o clipă o grămadă de copaci doborîţi de furtună şi împrejurul nostru se făcu şi mai întuneric.

Evgheni ordonă retragerea grupului. Karpov şi fraţii Martînenko continuau să se tîrască fără zgomot în întuneric.

Dax era neliniştit.

Trecu o oră. În tufiş se auzi un ţîrîit de greier: erau cerceta- şii noştri care se întorceau. _ ■

Martînenko cel mic raportă în şoaptă lui Evgheni:

— În faţa noastră, la marginea drumului, se află un bordei acoperit cu pămînt. Lîngă bordei sînt şapte-opt oameni. N-am putut să desluşesc în întuneric ce fel de oameni sînt, dar îmi vine a crede că-i un post de pază la trecătoare.

Nu trebuia să facă zgomot deoarece obiectivul era prea aproape şi o mişcare cît de mică în întuneric ar fi putut alarma garda nemţească de la pod şi unitatea din aul ')•

— Karpov, du-ne mai bine pe un drum ocolit! — ordonă Evghenj.

Abia în zorii zilei, partizanii ieşiră la drum. De după crestele îndepărtate ale munţilor, îi întîmpină strălucirea orbitoare a soarelui. De după munte venea din aul, larmă nedesluşită de glasuri şi lătrat de cîini.

Au trebuit să se ascundă o zi întreagă, ca şi cum ar fi intrat în pămînt.

: Ceva mai la o parte de drum, era un mărăciniş des. Greu s-ar

>) Sat caucazian. (N. red. rom.) fu putut găsi un adăpost mai mn. Nici .năc&r un cîine caucazian n-ar fi îndrăznit să se bage "acolo: la cea mai mică mişcare, ghimpii ascuţiţi se înfigeau adînc în carne... .

Croindu-şi cu securile o trecere îngustă, grupul poposi îii tu-fişurile dese/ Gheneă stătea la pîndă. Karpov şi fraţii Martînenko plecară în recunoaştere.

Se întoarseră abia noaptea. Karpov raportă :

— Podul este chiar alături. Drumul e bunişor. Am întîlnit un păstor. Mi-a spus că azi nemţii n-au ma' lăsat cireada lui să treacă peste pod, cu toate că în ajun n-au oprit-o. Ciobanul mai spunea că în curînd mari unităţi motomecanizate ale nemţilor vor trece peste pod. Aşa că am venit la timp. Numai de n-am întîrzia...

Grupul ieşi din tufişe. De pe rîpa înaltă se zărea, vag, arcul de piatră al podului şi cotitura bruscă a şoselei după o ieşitură a muntelui.

De o parte a arcului, în fata unei gherete, se plimbau două santinele, care făceau încet cîte zece paşi în sus şi-n jos...

De partea cealaltă a arcului se afla cazarma gărzii. De acolo, se vedeau, probabil, siluetele santinelelor de lîngă gheretă, pn>-filîndu-se pe fondul stîncii.

Deasupra defileului, pe dunga de cer sfîşiată pe margini, străluceau stele albastre. Din întunericul pădurii se auzea tipătu! jalnic al cucuvelei. Jos, sub pod, vuia şi clocotea rîul care se repezea urlînd peste pietrele pragurilor...

— Karpov şi fraţii Martînenko să |ic!:id--ze santinelele ! — ordonă Evgheni. — Dar în aşa fel ca garda, de partea cealaltă a podului, să aibă toată noapte'a impresia că santinelele trăiesc şi stau în post. Aţi înţeles ? Imediat ce vor dispare santinelele, cei doi Martînenko să treacă la minarea podului, iar Nedriga, Koz- min şi cu tine, Ghenea, veţi pune mine pe şosea.

Trei umbre alunecară pe rîpă şi rămaseră nemişcate lîngă arcul podului.

Minutele treceau chinuitor de încet...

În sfîrşit, santinelele se apropiará de gheretă.

Dintr-o săritură Serghei şi Danilo se năpustiră asupra lor. Cu mîna stingă le astupară gura. Cu mîna dreaptă le înfipseră cuţitul finlandez în piept. Era un gest obişnuit pentru ei. De multe ori în viaţa lor de vînători, fraţii doborîseră fiare în felul acesta.

Santinelele se prăbuşiră la pămînt. Fraţii Martînenko le-smulseră mantalele şi aruncară cadavrele în rîpă. Vuietul rîului înăbuşi zgomotul căderii...

Acuma Karpov, îmbrăcat cu o manta nemţească, cu puşca în mîini, se plimba încet în post. A doua manta atîrna pe marginea gheretei şi vîntul nopţii îi mişca domol poalele. .-Serghei şi Danilo puseră repede minele la temelia podului şi jos, ia baza arcului.

Peste o jumătate de oră, Evgheni se duse pe brînci pînă la pod şi controlă treaba pe care o făcuseră cei doi. Minele fuseseră puse corect, unite cu fitilurile detonatoare, meticulos camuflate. Totul fusese făcut conştiincios şi precis.

Pe şosea fură puse trei mine. Dar cu a patra, cea mai mare care trebuia pusă la ultima cotitură a drumului, lucrul n-a mers tocmai aşa de uşor. Cu sudoarea curgîndu-i şiroaie, Ghenea scobea cu cuţitul piatra rezistentă. Fraţii Martînenko veniră şă-i ajute, dar Ghenea tocmai isprăvise lucrul. El se tîrt îndărăt la postul de observaţie.

Peste cîteva minute, Dax începu să ruîrîio. Şi aproape în aceeaşi clipă se auzi ţîrîitul greierului. Ţîrîise .Ghenea anuntînd o primejdie.

Erau doi vînători de munte fascişti care mergeau pe şosea.

Evgheni ordonă lui Nedriga şi lui Kozmin să se pregătească. Ceilalţi se dădură la o parte.

Se repetă ceea ce. se petrecuse şi lîngă gheretă: partizanii astupară cu mîna stîngă gura nemţilor şi cu cea dreaptă înfipseră cuţitul în ei. Cadavrele se rostogoliră în rîpă.

Ascunzîndu-se în tufişuri, tot grupul se urcă repede pe ostîncă. Odată cu venirea zilei, de pe stîncă avea să se vadă desluşit cotitura bruscă a şoselei, podul, cazarma gărzii...

În zori, jos, la postul nemţesc, începu zarva. Dispăruseră santinelele. De marginea gheretei atîrnau mantalele lor verzi cenuşii...

Nemţii căutară pe cei dispăruţi pe şosea pe povîrnişul rîpei şi, bineînţeles, riu-i găsiră: rîu! dusese de muit cadavrele lor.

În sfîrşit, nu-i mai căutară. Acum şe plimbau alte santinele care priveau cu frică în toate părţile. Convinşi cum erau că partizanii nu puteau pătrunde în cuibul lor din munţi şi cn atît mai puţin plantatorii de mine, nici unui fascist nu-i trecu prin minte să cerceteze podul şi drumul.

Ai noştri aşteptau. Mai tîrziu, Ghenea ne-a povestit că de plictiseală repeta în minte formule algebrice Dealtfel, observasem demult că băiatului îi era dor de şcoală...

De după cotitura şoselei apăru încet o haraba trasă de doi bivoli. Nepăsători faţă de tot ce se petrece în lume, bivolii se apropiau de locul în care Ghenea îşi pusese mina.

Lui Ghenea i se tăia răsuflarea. Nu cumva această blestemată de haraba va face ca mina lui să explodeze înainte de vreme? Doar pentru mina asta cheltuiseră jumătate din trotilul adus de întregul grup...

Of 1 În sfîrşit i se luă o piatră de pe inimă.

Tot aşa de încet, fără să le pese de omul care şedea pe oişte şi dădea într-înşii cu o nuia lungă, bivolii se urcară pe pod, îl trecură şi dispărură după cotitura drumului, de cealaltă parte a. podului.

Abia după două ore răsunară pe şosea mult aşteptatele sirene. O coloană de camioane ticsite de vînători de munte nemţi se ivi de după coJtul muntelui.

— Fiti 'gata ! — ordonă Evgheni.

Camionul din frunte intră pe pod. Acuşi-acuşi trebuia să sară în aer...

Dar camionul trecu mina cu bine.

Ca la o comandă, partizanii întoarseră cu toţii capul spre Evgheni care, lungit la pămînt era alb ca varul...

În clipa asta, o explozie zgudui aerul. Partea din spate a primului camion provocase explozia minei de pe pod. Pietrele arcului şi ale parapetului podului, vînătorii de munte, fierul şi scîn- durile camionului, totul sări în aer. Coloana frînă şi camioanele se îngrămădiră unul în altul lîngă podul aruncat în aer. Numai camionul din coada coloanei, rămas în urmi-, veiud în goană către pod. căutînd să le ajungă pe celelalte. '

Camionul se apropie în plină viteză de coltul abrupt al muntelui, îl ocoli şi se rostogoli în rîpă cu un zgomot asurzitor. împreună cu camionul se prăvăli coltul stîncii şi porţiunea drumului din faţa ef.

Aproape în aceeaşi clipă, în locul unde se îngrămădiseră camioanele, ultimele trei mine explodară una după alta, aruncînd camioanele în prăpastie.

Vînătorii de munte care scăpaseră umblau zăpăciţi pe şosea, căutînd să se salveze-în tufişurile de lîngă rîpă. Dar partizanii îi doborau unul cîte unul. Vînătorii de munte cădeau în prăpastie şi se sfărîmau de pietrele ascuţite.

Ghenea era deja lîngă şosea. Lungit după o piatră trăgea în friţii care i se vîrau în buza carabinei. Evgheni şi Karpov trăgeau din vîrful stîncii rafale lungi în garda fascistă care ieşise repede din cazarma de dincolo de pod.

După cîteva minute, totul se isprăvise. Podul fusese aruncat în aer. Colţul stîncii se prăbuşise pe şosea. Lîngă pod zăceau cadavre, camioane sfărîmate, grămezi de pietre.

În salul vecin începuse alarma şi o mitralieră fascistă trăgea acum de-a lungul şoselei. Evgheni dădu semnalul retragerii.
Grupul de diversionişti mineri se întoarseră în tabără în şir indian pe vechiul drum, printre trecători, pe povîrnişurilc munţilor, rănindu-şi picioarele pînă la sînge pe pietrele ascuţite şi alunecoase. Acum le era mai uşor să meargă : trotilul şi muniţiile îşi găsiseră o întrebuinţare vrednică de ele... În spatele partizanilor se înălţa pînă la cer un fum des şi negru. Păstorul, prie- fenuf lui Kafrpoy, fee ţinuse de cuvînt şi, profitînd de învălmăşeală, dădtise foc cazafmei vînătorilor de munte şi casei comandantului din aOL.'

Jenea se întoarse agitat şi vesel din această operaţiune. De iţiulţ nu-l mai văzusem aşa cît satisfăcut. Mă cupiinse de umeri şi, cu o strălucire în ochii lui albaştri, îmi spuse :

— Mi se împlineşte visul, tată. Ce bine e să trăieşti cînd simţi, că adevărul e de partea tal...

Toate acestea se petreceau la Plancjskaia. Stăteam în odăiţa Elenei Ivanovi*». Vorbeam ba de una, ba de alta, liniştiţi şi cu voie

bună. Dar a doua zi de dimineaţă, Jenea se îmbolnăvi. Avea temperatură mare şi dureri de cap... ^
. Elena Ivanovna îl sili să ia nişte prafuri, iar Evfrosinia Mi- hailovnn îi pregăti un prînz de dietă.

Băiatul slăbise deodată şi se făcuse palid. Dar era imposibil să-l faci să stea în pat.

— Alamă, de stat în pat am să stau altă dată. Acum nu se poate ! Prea sînt multe de făcut !...

Şe sculă şi plecă cu Ghenea în tabără. Trebuia să-şi trimită cercelaşii cu noi însărcinări.

Spre seară, Elena Ivanovna sosi şi ea în tabără. „Probabil că e îngrijorată de sănătatea lui Jenea", mi-am spus eu. Dar nu pentru asta venise...

Ne-am adunat toată familia. Nu ne era somn. Pînă şi Evgheni, bolnav cum era, ieşi să asculte liniştea nopţii.

Tabăra dormea. Santinelele stăteau în tufişuri fără să facă cel mai mic zgomot. Din adînciturile munţilor se auzeau freamătele nelămurite ale nopţii.

Venise octombrie. E drept că în acel an octombrie mai era caid şi senin, dar pădurile începuseră să miroasă a veşted.

Vîntul sfîşiase norii şi-i alungase către apus, spre mare. Deasupra noastră se întindea o fîşie senină de cer. Semăna cu un rîu albastru, în ale cărui ape netede înotaţi stele strălucitoare.

— Tn nopţi ca asta î{i vine să visezi, Jenea, — spuse încet (jhenea. — La început mi se părea că-i ruşine să visezi acum, cînd oamenii luptă şi mor. Ddi mai tîrziu am observat că toată lumea visează, şi Gheronti Nikolaevici visează, şi Musiacenko, şi Safronov şi, ştii, pînă la Kiricenko visează. Şi toţi visează acelaşi lucru : ce bine va fi de trăit şi de muncit după ce-i vom bate pe nemţi.

Evgheni îl întrebă :

—' Ţi-au spus chiar ei asta ?. , ,— Da, desigur! — spuse Ghenea mirîndu-se de întrebare, — ei însă nu mărturisesc că-i un vis.
—-N-au găsit formula, — rîse. Jenea.
— Se poate şi fără formulă. Rezultatul e acelaşi: cu cît visează mai mult, cu alît se bat cu mai multă îiidtrjire, pentru că fiecare îşi dă seama că numai după victorie visul se va transforma în realitate.
Evgheni, care avea, probabil", febră, tremura de frig. Ghenea sări, se duse repede la căsuţa postului nostru de comandă, aduse o haină vătuită şi o aruncă pe umerii lui Evglieni.
— Mulţumesc, frăţioare... De ce ai tăcut şi nu mai spui nimic ? Spune, tu la ce visezi? La stolul de porumbei pe care ai să-i creşti după război ?
— S-a sfîrşit cu porumbeii, — spuse Ghenea grav. — Trebuie să ajung mai repede inginer, aşa cum eşti tu, Jenea, ca să pot tot şi să ştiu tot. Vreau să construiesc o maşină, o maşină care să meargă pretutindeni. Are să fie ca o imensă bombă aviatică, făcută toată din otel extradur şi din sticlă incasabilă. Rotile au să se bage automat în corpul caroseriei, aşk cum este azi la bombardiere, şi tot aşa de

automat au să iasă din corpul ei nişte aripi largi... Pe'pămînt, maşina va merge ca un automobil; în apă, se va transforma într-un submarin; în aer, va fi un avion. Dar principalul este, Jenea, că maşina mea are să meargă pe sub pă- mînt...

— Dar nu-mi închipui cum va fi posibil acest lucru... — spuse Evgheni serios de tot de data asta.

— Teoretic, asta nu prezintă absolut nimic imposibil, — continuă cu însufleţire Ghenea. — Constructorii metroului de la Moscova au nişte discuri care scobesc pămîntul. Instrumentele de perforat sînt cunoscute de mult. Atunci de ce n-ar putea să existe o maşină care să aibă în faţă un perforator puternic ? Desigur eă se poate I Descopăr eu asta, o descopăr neapărat!

În sfîrşit, am să zbor cu maşina mea în Extremul Orient. Lîngă Iakutsk am să intru sub pămînt şi am să iau direcţia spre nord-vest. Am să trec pe sub munţii Verhoiansk, am să traversez pe sub pămînt platoul Iukaghirskoe şi am să ies la suprafaţă tocmai lîngă Golful Providenţei.Maşina mea are să aibă o fereastră de sticlă incasabilă. Deasupra ei va fi instalat un reflector puternic. Eu am să mă aşez la fereastră şi am să văd tot ce znce în pămînt : cărbuni, minereu de fier, aramă, argint şi filoane de aur — toate comorile. Cu un aparat special, am să notez dispoziţia lor şi, cînd am să mă întorc la Moscova, voi avea o hartă, subterană precisă. Şi atunci, îţi dai seama, Jenea, cît de bogată, cît de puternică are să ajungă ţara noastră ! Au să vină mineri în Extremul Orient să extragă cărbune, fier, argint, aur, iar maşina mea are să înceapă să caute comori noi în Tadjikistan... Dar tu rîzi de mine, Jenea?

— Nu, nu rîd, frăţioare. Mă bucur pentru tine. Ai dreptate: cu cît visezi mai mult, cu atît lupţi mai crineen. Vise2 şi eu, Ghe- nea. Dar sînt mai modest dscît tine ş: ni; visez. decît victoria. Victoria cu literă mare, victoria asupra fasc'snnu-r.i din lumea întreagă. O victorie în urma căreia niciodată nu v« mai izbucni un nou război pe pămînt. Aşa ca fiecare om — de orice rasă ar fi. neagră albă sau galbenă — să ştie că pe el şi pe copiii lui nu-i ameninţă primejdia de a fi nimiciţi de nişte fiare cu chip de om, să ştie că nici o bombă na va mai cădea nici-o-da- tă peste casele paşnice ale celor ce muncesc.

Iată, ăsta-i tot visul meu. Eu n-am de gînd să ptec din Kuba- nul meu, aşa cum visezi să pleci tu. Prea mi-i drag pămîntul lui, cerul lui, prea-mi sînt dragi oamenii tui. După victorie, cînd ne-om întoarce la Krasnodar, au să mă întîmpine Maşa şi fetiţa mea. Am să muncesc iar la combinat. Am multe proiecte, Ghenea, unele din ele încă foarte vagi. Dar nu-i nimic! După război vom fi lacomi de muncă crealoare; şi apoi, nu vezi ce oameni avem, tot nnul şi unul...

Fetiţa mea are să crească mare şi are să se facă botanistă. Numaidecît botanistă. Are să plece în călătorii îndepărtate şi are să aducă de pretutindeni plante rare. Fiica mea va altoi ceea ce este puternic pe ceea ce este slab, ceea ce este delicat pe ceea ce este rezistent şi va obţine noi varietăţi şi soiuri: rezistente, rodnice, frumoase. Şi Kubanul nostru se va transforma într-o U- vadă plină de miresme. Abia aici, în munţi; am înţeles eu cît e de minunată natura

sălbatică a Caucaztjlui. Şi *ar.* vrea ca fetiţa mea să transporte la Krasnodar un oolţişor al acestor sălbatice meleaguri caucaziene. Coloanele de oţel şi de marmoră să fie acoperite de hamei şi de iederă, în parcuri să crească aluniş des. Iar în mijlocul unei nemaipomenite mări de flori, sădite de fetiţa mea, să se înalţe monumente ridicate nu numai conducătorilor şi ostaşilor acoperiţi de glorie, dar şi celor mai buni mecanici, lucrătorilor în beton, pescarilor, horticultorilor şi, poate chiar şi eroilor literaturii, ca de pildă lui Pa vel Korceagbm, „Mamei" lui Gorki şi gloriosului nostru cazac zaporojean Taras Bulba.

Ştiu că fără om nu există nimic minunat, nici în cerul albastru, nici în zborul păsărilor, niei primăvara în tumultuoasa înflorire a livezii — în nimic din tot ce se cheamă viaţă. După război şi după victorie, ne vocii întoarce acasă plini de setea muncii creatoare, plini de sentimentul sflnt al tovărăşiei, de marea căldură omenească. Şi vom avea, mai mult decti orkînd, dreptul să spunem cu cuvintele lui Gorki:

„A fi om şi a trăi pe pămînt e o menire minunată I"

Astea-s visurile mele, Ghenea..,

Elena Ivanovna îşi îmbrăţişa fiii. Alături de ei, ea părea mică şi gingaşă.

— Mărturiseşte, mamă, că şi tu visezi.

— Păi se poate? Desigur că visez şi eu... Visez că Ghenea are să mă ducă pe sub pămînt spre Golful Providenţei şi spre piscul Stalin. La întoarcere, vom zbura pe deasupra Nevianskului, a Stalingradului, a Donului şi am să-mi aduc aminte din nou de toată viaţa mea. Iar mai tîrzii^, am să stau, bătrînă de tot, la mine la Krasnodar, lîngă monumentul lui Taras Bulba şi am să dădăcesc pe copiii tăi, Ghenea, şi pe copiii lui Jenea...

— Şi de ce numai pe ai noştri, dar pe ai lui Valentin ?

Elena Ivanovna tăcea. Braţele îi căzură grele de-a lungul şoldurilor. Ne-am posomorit cu toţii.

— Pe copiii lui Valentin n-am să-i mai pot dădăci niciodată, — spuse Elena Ivanovna foarte liniştită, — Valentin a murit... Cu o zi înainte de plecarea noastră din Krasnodar, un ostaş din unitatea comandată de Valea, mi-a spus că a murit. Era de partea cealaltă a strîmtorii Kerci şi acoperea cu mitraliera lui retragerea unei unităţi de-a noastre. A explodat o mină şi Valentin a căzut. Nu l-au mai putut lua de acolo pentru că nemţii s-au apropiat în goană de el. Asta-i tot ce se ştie despre Valentin...

— Dar de ce nu ne-ai spus nimic pînă acum ? De ce nu ne-ai spus chiar atunci ?

— Poate c-am greşit. Da, desigur, am greşit. Dar m-am temut că moartea lui Valentin are să zdruncine foiţele voastre şi voinţa voastră de luptă.

Evgheni sărută mîna mamei şi spuse hotărît:

— E timpul, mamă, să vezi în noi pe apărătorii tăi! Nu numai eu, dar şi Ghenea e acum bărbat. Şi tu ţi-ai luat asupra ta toată povara durerii...

N-am mai vorbit despre Valentin. Am stat aşa, tăcuţi, unul lîngă altul. Rămăsesem acuma noi, Ignatovii, patru în loc de cinci, cîţi eram...

Ghenea îmi găsi mîna prin întuneric şi mi-o strînse. Cu această sjrîngere de mînă, el mă mîngîia şi-mi spunea totodată durerea lui.

— Se face răcoare, — zise Elena Ivanovna, ricficîndu-se. — Hai să ne culcăm, băieţi!

Ea adormi îndată. Eu nu dormeam; căutam să mă gîndesc la lucruri obişnuite. Băieţii se culcaseră şi ei şi stăteau atît de liniştiţi încît mi se păru că dormeau.

Dar deodată Ghenea începu să se sucească în pat.
Dormi, Jenea ?

—, Nu, frăţioare.

Mai vorbiseră odată, noaptea, aşa în şoaptă. Asta fusese de mult, după prima noastră operaţiune, cu aproape două luni mai înainte...

— Ştii, Jenea, ce aş vrea să-ţi propun ?

— Te ascult. Numai vorbeşte mai încet.

— Jenea, nu mai pleca în recunoaştere. Am să merg eu în locul tău. .

— De ce ?

— Tu în vremea asta lucrează la mină !

Şi din nou, ca şi atunci, şoapta lui Ghenea era sacadată şi pasionată.

— Mina trebuie numaidecît fabricată. Şi tu eşti plecat mereu în recunoaştere. Şi Vetlughin e ocupat cu operaţiunile. În recunoaştere să meargă Pavlik şi cu mine iar voi să lucraţi. Trebuie s-o terminăm odată...

Jenea tăcea. Apoi spuse :

— Bine. Nu mai plec nicăieri pînă nu reuşesc s-o fabric. Dar de fabricat o fabricăm.

Şi aceasta a fost toată discuţia. Cuvintele „mamă" şi „Valentin" n-au fost pronunţate.

Dar era evident că fraţii voiau să-l răzbune pe fratele mort.

Evgheni, Kiricenko, Vetlughin şi Eriomenko stăteau sub un frasin des cu ramurile răsfirate, controlînd schiţe şi calcule. Alături de Evgheni, stătea întins tot timpul Dax, cu botul pe labe şi uitîndu-se cu nişte ochi atît de inteligenţi la stăpînu-său, încîl aveai impresia că înţelege tot.

Camarazii vorbeau despre greutatea'cu care locomotiva apasă pe şină, despre legile vibraţiei, despre coeficientul de frecâre şi despre distanţa minimă. dintre încărcătura minei şi talpa şinei.

Pe o foaie de cort întinsă pe iarbă, erau împrăştiate scheme, formule chimice, calcule tehnice complicate, scrise pe foi de hîrtie

rup'ţe dintr-un caiet. Dacă ai fi înlăturat o clipă frasinul, pe Dax şi pe santinelă care stătea ceva mai departe într-un tufiş, sau dacă ai fi închis ochii şi ai fi ascultat numai — toate acestea ar fi amintit mai eurîrid de' o consfătuire tehnică de ingineri la un institut ştiinţific decît de o adunare'de partizani în pustietatea sălbatică â munţilo'r Caîîcazului. '

Era vorba mereu despre acelaşi lucru, despre o mină puter- nică şi perfecţionată pentru calea ferată. În cele din urmă; eă'a fost inventată şi fabricată[1] de Evgheni, Kiricenko şi Vetlughin

.Era „mina lupului", o combinaţie de trotil şi de grenadă anti-tanc. N-avea nici un fitil, iar explozia nu trebuia s-o provoace minerul, tí locomotiva însăşi, iar drezina blindată, căreia nemţii îi dădeau de obicei drumul înaintea trenului pentru recunoaştere, trebuia, după calculele lor, să treacă-fără accident peste mină. Tot secretul era declanşarea exploziei prin efectul greutăţii transmise prin şină asupra încărcăturii minei...

Dealtfel, toate acestea nu erau deocamdată decît teorie. De aceea, Evgheni controla atît de minuţios fiecare calcul, fiecare schemă, cea mai mică greşeaiă putînd să zădărnicească toatn operaţiunea.

Era doar vorba despTe cea dintîi diversiune de minare a unei căi ferate în Kuban.

Rapoartele cercetaşilor spuneau cu insistenţă că nemţii aduseseră în gara Gheorghie-Afipskaia dcrnă treimi din garniturile de

pe linia Kjrasnod ar-Novorossiisk şi că con centrează acolo autocamioane mari. În următoarele cîteva zile, ei voiau să facă mari transporturi spre Marea Neagră. La porţile Novorossiiskului se dădeau lupste crîncene.

Am cerut comandamentului autorizaţia să aruncăm trenul în aer pe sectorul Severskaia — Gheorghie-Afipskaia şi să minăm totodată şoseaua şi drumul profilat care mergeau paralel cu calea ferată. Prin această acţiune am fi închis temporar, dar temeinic şi de nădejde, drumul fasciştilor către Novorossiisk.

Aşteptam răspunsul dintr-o clipă în alta. Evgheni era agitat. După părerea lui, operaţiunea pe care o concepusem cu această mină nouă, avea să determine toată activitatea viitoare, a detaşamentului nostru. Tot ce fusese realizat de no!- pînă atunci, înfăţişa o etapă terminată. Acum începea o „eră" nouă: diversiuni de cale ferată, întinderea unei reţele foarte ramificate de filiale ale detaşamentului, folosirea unei mine automate noi, perfecţionate şi, în sfîrşit, înfiinţarea „Şcolii superioare de minare".

Despre toate acestea vorbeau m momentul de faţă Evgheni, Kiricenko, Vetlughin şi Eriomenko.

Evgheni voia să pună el singur cu mîraa lui prima mină şi să vadă cum sare pentru prima oară în aer un tren fascist în Kuban.

Cu toate că Evgheni era încă foarte slăbit după boală, ştiam că nimic mi-l va reţine

În ziua de cinci octombrie am primit încuviinţarea pentru diversiunea de cale ferată. La nai t-etul era gata : schema „minei lupului" era controlată, sarcinile. împărţite din timp. în ziua de cinci, seara tîrziu, detaşamentul de mínéri porni la drum. Eram patrusprezece oamerri. Evgheni, bineînţeles, venise şi el. Neavind niciodată obiceiul să vorbim despre operaţia ce urma să fie îndeplinită, în tabără nu se ştia încotro şi pentru ce plecam.

Cu o zi înainte Ghenea plecase la Planceskaia, unde meştérea nişte sobe pentru iarnă şi aştepta ca Bibikov să-i termine o pereche de cizme ruseşti — primele lui cizme cu carîmbul înalt din tînăra lui viată.

Eram mulţumit că Ghenea nu venise cu noi pentru că ne aştepta o operaţiune primejdioasă...

Am mers toată noaptea pe un drum bine bătătorit.

F.vgheni, fiindcă era atît de Slab încît nu s-ar fi putut tine în şa, mergea în trăsură. Era palid, tras la fată şi cu cearcăne sub ochi. Sînt convins că şi în seara aceea avea temperatură mare, dar nu voise să şi-o ia şi era, ca întotdeauna, încordat şi atent.

Se lăsase o noapte întunecoasă. Mergeam fără zgomot. Numai caii sforăiau din cînd în cînd şi la cotituri, trăsura lui Ev- gheni scîrţîia.

Cam pe la ora două, răsună deodată în spatele nostru un plescăit cunoscut: la început sacadat şi strident, apoi prelung şi continuu. Era unul de-ai noştri care se apropia de coloană. L-am strigat şi ne-a răspuns.

Prima noastră haltă era în cătunul Krasnîi, lîngă Krepostnaia, unde trebuia să mînem peste zi, pentru că nu puteam merge la lumina zilei. Deodată, din întuneric, dinaintea mea răsări Ghenea.

— Tată, n-ai dreptul să nu mă iei cu tine! M-am înţeles cu Jenea să mergem împreună la toate operaţiunile... N-am intrat în detaşament ca să-mi scap pielea !...

Ce puteam să-i răspund ? E drept că el venise fără rucsac, fără să se fi schimbat şi cu haina murdară. La noi, nu era obiceiul să pornim la o operaţiune într-un asemenea hal, dar el mă privea cu ochi atît de rugători şi în spate purta carabina maică-şi... Şi, afară de asta, era adevărat că nu venise în munţi ca să se cruţe.

— Bine, Ghenea, ai să mergi cu noi...

Am pus santinele şi ne-am culcat. Numai Vetlughin lucra de zor ca să termine lăzile pentru minele de automobile. Şi aceste mine erau o noutate în practica noastră de partizani. Principiul construcţiei lor era la fel ca şi acela al minei de locomotive. Puteau arunca în aer un camion greu, dar o căruţă ţărănească trecea peste ele fără nici o grijă. Şi, ceea ce era cu deosebire de însemnat, nici un căutător de mine fascist n-ar fi putut să descopere minele noastre, ele fiind compuse exclusiv din lemn şi trotil şi neavînd nici un gram de metal.

Seara tîrziu, am repartizat în rucsacuri tot ce adusesem în căruţă pînă la Krepostnaia: hrană rece pe şapte zile, cartuşe, grenade, mine. Ne venea cam cîte treizeci de kilograme de fiecare.

Drumul era foarte greu. Timpul se stricase. Zdrenţe de nori atîrnau chiar deasupra capului. Ploua mereu. Ploaia foşnea în frunzişul căzut, biciuia copacii, ne bătea în ochi.

înfăşuraţi în impermeabile, nu ne mai recunoşteam între noi. Mergeam în flanc cîte unul, ţinîndu-ne fiecare de rucsacul celuia din faţă.

Ca întotdeauna eu mergeam în urma lui Ghenea. Sacul lui, cusut în grabă dintr-un material de culoare deschisă, îmi servea drept singurul punct de orientare în acest întuneric de nepătruns.

înaintam încet şi cu băgare de seamă. Traversam drumurile, păşind pe o singură urmă, întorşi cu spatele înainte ca să-i dezorientăm pe acei care vor descoperi a doua zi dimineaţa urmele tălpilor noastre. Ne furişam prin tufişuri dese de-a lungul liniei ferate. Pe lîngă poduri, santinelele germane luminau din cînd în cînd stepa cu rachete puternice.

La fiecare cinci-şase kilometri, ne opream să facem cîte un popas. Ne scoteam rucsacurile, pe care ne puneam picioarele umflate şi stăteam întinşi vreo zece minute. Apoi o luam iar la drum prin tufişuri dese şi spinoase, peste dealuri şi rîpe, pe ploaie, noroi şi vînt, ducînd în spate raniţe grele, carabine, pistoale automate şi grenade antitanc.

Ghenea era întotdeauna foarte atent faţă de mine, dar mai cu seamă în noaptea aceea el îmi arătă o grijă deosebită. La popasuri îmi întindea rucsacul şi-mi îndrepta curelele, mă ajuta să mă caţăr pe povîrnişuri abrupte, trăgîndu-mă de mînă.

Spre dimineaţă ne-am apropiat de cătunul Kovalenkov.

Drumul fusese greu pentru noi toţi, mai ales pentru Evgheni care era bolnav. Greu îi fusese şi lui Ianukevici pe care îl chi- nuise tot drumul tuşea şi cum în timpul marşului nu era voie să tuşeşti, bietul de el, îşi morfolise toată mîneca flanelei.

Era imposibil de mers mai departe într-o asemenea stare: nişte oameni istoviţi cărora li se îndoiau genunchii şi le tremurau mîinile, n-ar fi putut nici măcar pune minele ca lumea şi ar fi devenit, fără îndoială, o ţintă bună pentru orice patrulă.

Am luat hotărîrea să ne odihnim şi să dormim cum se cuvine. După ce am pus santinele, ne-am culcat în lăstărişul des. Dar ne era prea frig ca să putem dormi. Din ordinul lui Evgheni, ne-am strîns toţi grămadă, ne-am acoperit cu halate de camuflaj, de pînză, încălzindu-ne unii pe alţii cu căldura trupurilor noastre. Lîngă mine, de o parte şi de alta erau culcaţi fiii mei ; ca în copilărie, Ghenea m-a luat pe după gît şi a adormit aşa.

Oamenii dormeau liniştiţi. Numai santinelele care se schimbau, se tîrau la posturile de observaţie, iar Evgheni se ducea din cînd în cînd pe brînc.i să controleze gărzile şi observatorii.

începuse să se lumineze de ziuă, dar ceafa acoperea încă munţii. Deodată se auzi o lungă rafală de arme automate. Îi răspunse încă una şi încă una...

Alarmă 1

Eram întinşi nemişcaţi în tufiş, gata de luptă. Dar recunoaşterea raportă că era linişte peste tot şi că nemţii, ieşind din sat, ca să-şi facă curaj, trăgeau fără rost în toate părţile...

Somnul însă ne părăsise şi n-am mai reuşit să ne odihnim. Am stat toată ziua culcaţi în tufiş, aţipind din cînd în cînd, dar rămînînd gata de luptă.

Se făcu seară. După ce am băut apă din belşug din pîrăul vecin şi după ce ne-am umplut bidoanele, am ieşit din tufiş deoarece era primejdios să rămînem multă vreme în acelaşi loc.

Ca să încurcăm urmele şi să înşelăm copoii nemţilor, am tăiat nişte tufe dese şi spinoase de porumbar* am trecut de cîteva ori Ubinka prin vad şi ne-am ascuns pînă în zori într-o pădurice.

Nemţii tăiaseră tufişurile din această pădurice. Dar asta se potrivea cu ceea ce voiam, pentru că după ce curăţiseră cum trebuie păduricea, era puţin probabil ca fasciştii să mai vie pe acolo.

Dimineaţa, după ce am pus santinele, ne-am culcat iar. Numai Evgheni renunţă la odihnă şi ne spuse că pleacă în recunoaştere. Ochii i se înfundaseră, obrajii îi ardeau de febră. Vet- lughin şi Ianukevici căutau să-l convingă că avea nevoie de odihnă mai mult decît oricare dintre noi.

După ce a ascultat cu atenţie toate argumentele, Evgheni a zîmbit ca întotdeauna vesel şi amabil şi le-a răspuns că niciodată nu se simţise aşa de voios şi de puternic.

Era în zadar să mai discuţi, căci odată ce-i intra în cap o acţiune, fiul meu nu mai avea linişte pînă cînd n-o ducea la bun sfîrşit.

,

Această operaţiune era un vechi vis al lui. Nu numai că o aştepta, dar îi atribuia o foarte mare însemnătate.

Şi cîrid spunea că nu simţea' nici oboseala, nici boala, era adevărat.

Două zile şi două nopţi, Evgheni şi cercetaşii lui stătură căţăraţi prin copaci înalţi, culcaţi în tufişuri sau ascunşi prin gropi, observînd şoseaua, drumul şi rambleul. căii ferate. Trebuia să ştim absolut tot: cum. şi. cînd se schimbă gărzile, cît , de des treceau patrulele, mersul precis al trenurilor, şi dacă automobilele circulau şi ele după un program anumit...

Veghind cu rîndul, cercetaşi.! observau, ascultau, îşi făceâu însemnări. Grupul nostru de bază, după ce se odihnea ziua,' cobora noaptea spre apă . şi rătăcea din nou, fără să facă zgomoti' prin tufişuri, prin pădurici şi prin mărăciniş, schimbîndu-şi locul de dormit.

'' ';

În sfîrşit, la 10 octombrie, seara, Evgheni raportă că toate observaţiile'erau terminate. Cel mai potrivit punct în care să fie produsă .explozia era la kilometrul patru de la Gheorghie-Afips- kaia ; acolo drumul, şoseaua şi linia ferată erau aşezate aproape alături. Automobilele treceau numai ziua. Iar trenurile treceau regulat pe la al patrulea kilometru la ora opt dimineaţa şi la ora patru după amiază.

Ne-am înveselit cu toţir: acţiunea cea grea se apropia de sfîrşitul ei. Noaptea ne promitea linişte şi odihnă. La miezul nopţii ne vom strecura spre terasamentul căii ferate, vom termina minarea şi pînă dimineaţa ne vom retrage în munţi...

încordaţi, îndîrjiţi, tăcuţi, ca înaintea unei lupte grele şi hotărîtoare, am plecat să punem minele.

O, dacă omul ar fi înzestrat cu darul previziunii! De-aş fi putut să ştiu în noaptea aceea blestemată că-mi vedeam fiii pentru ultima oară !... Bizuindu-mă pe autoritatea dragostei paterne, le-aş fi ordonat să rămînă pe loc şi m-aş fi dus să pier eu în locul lor.

Au trecut de-atuncea ani, dar îmi aduc aminte de fiecare clipă a acest'ei cumplite nopţi. Aş fi vrut s-o uit, dar inima ţine minte şi rîsul plăcut al lui Evgheni şi mîngîierile duioase ale lui Ghenea.

Era o seară rece. Am ieşit în pădure. În faţă mergeau cercetaşii din grupa de recunoaştere îndepărtată, în frunte cu Evgheni ; de o parte şi de alta mergeau patrulele; în spate, ariergarda cu pistoale automate.

În faţa noastră se deschise un cîmp pustiu, neprietenos. După cîmp se întindea linia ferată mărginită de o parte şi de alta de plopi înalţi, iar dincolo de terasament, şoseaua şi drumul. În fund, ca nişte fantome, se înălţau munţii îndepărtaţi.

Deodată deasupra staţiei Gheorghie-Afipskaia şi pe urmă şi la Severskaia s-a aprins o lumină albă. După aceea a apărut o lumină verde, apoi una roşie. Luminile alternau, se stingeau şi se aprindeau din nou. Era o anumită regulă în această succesiune regulată a culorilor. Oare puteam noi ghici ce comunicare importantă

transmiteau fasciştii, pe linie, cu telegraful lor luminos ? Dacă am fi ghicit, Jenea şi Ghenea ar fi rămas în viaţă...

Telegraful a lucrat vreun sfert de ceas şi apoi, de jur împrejur, s-a făcut iarăşi întuneric şi linişte.

Dar Evgheni se nelinişti :

— Trebuie să ne grăbim şi să ne grăbim tare de tot...

Cercetaşii plecară înainte să caute treceri prin tufele de porumbar şi dispărură în întuneric.

Nu trecu mult şi lîngă calea ferată începu să orăcăiască o broască. Evgheni îmi raporta că drumul era liber.

Ne-am apropiat de marginea terasamentului. Pe omul din fată l-am ridicat în braţe pe traverse, acesta l-a tras pe cel din urma lui şi fiecare urca astfel cu băgare de seamă, căutînd, pentru a nu lăsa urme, să nu atingă cu piciorul nisipul terasamentului. Folosind acelaşi sistem, am coborît de cealaltă parte.

Grupul de acoperire s-a băgat în lăstăriş. Santinelele şi-au ocupat locurile. Plantatorii de mine au început să lucreze.

într-o oră trebuia să terminăm totul...

Parcă-l văd pe Ghenea al meu şi pe Ianukevici săpînd cu cuţitele finlandeze o groapă mică pe drumul profilat. Ţărîna o puneau toată pe o haină vătuită întinsă pe jos, iar ce prisosea adunau în căciulă şi duceau în tufişuri.

Iată-l stînd în faţa lui Ianukevici şi întinzîndu-i lada cu mina. Ianukevici îi puse focosul şi o băgă încet în pămînt. Ghenea camuflă cu grijă groapa...

Apoi, aruncîndu-şi carabina pe umeri, Ghenea vesel şi înviorat, a început să umble repede pe drum, punînd minele şi îndeplinind dispoziţiile lui Ianukevici.

După asta trecu pe lîngă mine în fugă spre calea ferată uade lucrau Evgheni şi cu Kiricenko, se opri o clipă şi mă întrebă ;

— Nu ţi-e frig, tată ? Vezi să nu răceşti.

O groapă era deja săpată sub încheietura şinelor şi În groapă fuseseră puse două grenade antitanc, cînd Ghenea sosi în fugă şi rîzînd, mai adăugă şi o a treia grenadă a lui :

— Lasă-i pe iriţi să-şi aducă aminte şi de mine pe lumea cealaltă !

Sub traversă, alături de grenade, fură aşezate capse de trotil. Kiricenko smulse piedica şi scoase eclisa şinei. Evgheni camuflă locul unde fusese aşezată mina. Netezi terasamentul.

Mina de pe terasament era aproape gata. Nu mai rămînea de- cît să i se smulgă ultimul cui al piedicii. Dar aceasta trebuia s-o facă un singur miner, după ce toţi se vor retrage în stepă. Kiricenko şi cu Evgheni plecară în grabă pe drumul profilat.

Eu aşteptam liniştit să se isprăvească munca pe drum.

Deocamdată, totul mergea aşa cum fusese plănuit.

Ara hotărît să nu mai minăm şoseaua care era atît de stricată, încît nemţii niei n-o mai foloseau. „Să terminăm minarea drumului profilat şi să plecăm acasă, în munţi!" gîndeam eu.

În clipa aceasta, dinspre Gheorghie-Afipskaia se auzi un zgomot abia perceptibil în noapte. Zgomotul deveni din ce în ce mai puternic. Să fie un bombardier de noapte ?...

Cu fiecare clipă, zgomotul se făoea mai precis şi mai clar. Un snnet nou se -contopi cu acest zgomot. Sunetele se înmulţeau, creşteau.

Un tren

1După o cotitură, luindu-şi viteză pe pantă, se ivi cu toată iuţeala o garnitură grea. Alături de tren, pe şosea, goneau nişte automobile blindate.

Iată deci ce spusese telegraful blestemat cu luminile lui.

Trebuia luată o hotărîre fără să pierdem o clipă. Să plecăm în munţi. Dar la „mina lupului", îngropată sub linia de cale ferată, nu era încă scos cuiul piedicii de siguranţă. Şi şoseaua era liberă, iar nemţii vor năvăli pe şosea şi ne vor strînge în cleşte...

Prin faţa mea trecură ca o săgeată fiii mei care alergau spre şosea. Incărcînd din fugă ultimele două mine, minară la iuţeală ambele făgaşe şi se repeziră spre terasament.

Locomotiva era deja aproape. Pe horn ieşeau scîntei. Tampoanele duruiau.

Băieţii se repeziră în întîmpinarea trenului.

— Ce fac ? — strigă la urechea mea Vetlughin. — Cum să poată găsi în bezna asta cuiul mărunt al piedicii ?

Nu la asta se gîndiseră ei, ci la altceva. Aveau în mînă grenade antitanc şi voiau să le arunce pentru ca „mina lupului" să explodeze în urma detunăturii.

Am scos grenada şi am alergat în urma copiilor...

Prea tîrziu!

Două grenade explodară una după alta şi imediat după aceea cu un urlet asurzitor explodă „mina lupului". '

Se făcu deodată cald şi înăbuşitor. Suflul exploziei reteză,-ca un cuţit, coroana unui arţar bătrîn din faţa mea şi mă aruncă departe, îndărăt. ' . .

Şi acum, după ani de zile, văd explodînd cazanul locomotivei, zburînd mai sus .decît plopii bucăţi de locomotivă, răsturnîndu-se şi încălecînd unele peste altele vagoanele, sfărîmîndu-se în ţăndări şi îngropîndu-i sub ele pe nemţi...

O nouă explozie răsună. Un automobil blindat sărise în aer pe şosea, Ocolindu-l, apăru al doilea* automobil blindat Cu farurile aprinse şi explodă şi el în aceeaşi clipă.

Şi din nou — explozii şi iar explozii. Minele sfîrtecau automobilele pe drumul profilat, împrăştiind cadavrele mutilate, ale nemţilor. . . - . . '

Trenul aruncat în aer ardea, minele'continuau să bubuie, dar nu mai aveam putere să aştept. Nici o clipă!

M-am repezit spre linia ferată. În urma mea veneau în fugă Vetlughin,şi Ianukevici. ... . ,

Lîngă linie, luminat de focul incendiului, Evgheni, mort, er-i culcat sub sfărîmături. Camarazii îi luară de acolo.

Ghenea nu era. Poate că era în viaţă... poate că apucase să sară într-o parte... Poate că era rănit şi culcat undeva. . — Ghenea 1 — strigai eu, dar vocea mea se îneca în urletele fasciştilor răniţi.

— Ghenea !...

Mi se părea că îl caut de ceasuri. Dar cînd l-am găsit ceva mai departe într-un tufiş, trupul lui era cald încă.

Iar am început să sper că trăieşte...

L-am luat în braţe. Am pus mîna liii pe spatele meu ca şi cum ar mai fi putut să mă cuprindă de gît... Sîngele cald al lui Ghenea îmi curgea pe după guler.

L-am dus peste drumul profilat care fusese minat. Kiricenko s-a repezit în întîmpinarea mea, a vrut să-l ia pe Ghenea. Ieşit din minţi am spus :

— Pleacă. N-am să-l dau.

S-a apropiat Vetlughin. Pentru prima oară de cînd plecasem din Krasnodar, mi-a spus pe nume...

— Piotr Karpovici, pune pe Ghenea lîngă Evgheni...

Am săpat în tăcere cu cuţitele finlandeze o groapă nu prea adîncă între tufele de porumbar, în care i-am pus pe amîndoi băieţii mei şi am astupat groapa -cu pămînt.

Gloanţele începuseră să şuiere pe deasupra capetelor noastre retezînd frunzele. Nemţii rămaşi în viată îşi veniseră în fire şi încercuiau acum tufişurile.

Detaşamentul ieşi repede din bătaia armelor nemţeşti.

Numai eu am mai zăbovit lîngă mormînt şi am căutat să camuflez movilita.

Deodată în fata mea apăru Pavlik Sahotski, mă apucă de mînă şi mă trase afară din tufişul în care mă aflam. Nemţii strîngeau cercul în jurul nostru.

Mergeam acum prin stepă. împrejurul nostru totul era mort: nici o tufă, nici un firicel de iarbă vie. Numai cîte o stea cădea din cerul de toamnă. Deodată, nişte rachete luminoase se aprinseră deasupra noastră. Ianukevici mă trase de mînă. M-am lăsat la pămînt şi am rămas nemişcat. Pămîntul mirosea a umezeală ca şi acolo între tufe, cînd îl săpam cu cuţitele finlandeze. Ce-ăveam să-i spun Elenei Ivanovna ?...

După un timp, rachetele s-au stins, m-am ridicat în urma celorlalţi şi am pornit. Apoi iar s-au aprins rachete deasupra noastră şi iar ne-am aruncat la pămînt. Dar ne-am ridicat îndată. În spatele nostru se auzea un vuiet de motoare : nemţii ne zăriseră şi porniseră cu tanchete şi automobile. Se apropiau din ce în ce mai mult, farurile lor ne luminau spinările şi umbrele lungi ale trupurilor noastre se tîrau, şerpuind prin stepa pustie."Ianukevici se întinse la pămînt. Ceilalţi îşi conţinuară repede drumul. În urma noastră răsună tuşea lui Viktof. „Stă culcat pe pămîntul umed şi are să răcească rău", îmi spusei eu, dar apoi mă gîndii : „Ce-i mai putea face acum răceala ? Acuşi îl va strivi tancheta... Am întors capul. Tancheta era aproape lîngă ianukevici eînd el arunca sub- şenilă o grenadă antitanc. Aşa era prietenul lui Evgheni !...

Tancheta se aplecă pe-o coastă şi se opri. Viktor sări în picioare şi o luă la fugă ca să ne ajungă. Dar nemţii continuau să ne urmărească. Acum se aruncă ta pămînt Kiricenko. Urmă încă o explozie — şi a doua tanchetă. lovită rămase nemişcată.

Am cotit brusc la stânga. Sub picioarele noastre era pămînt proaspăt desţelenit. Camioanele fasciste s-au împotmolit definitiv în arătura asta. Nemţii cuprinşi de furie au deschis un foc violent asupra noastră.

Atunci ne-am aruncat la dreapta. Lîngă magaziile de tutun din stanija Smolenskaia unde de curînd Gbenea doborîse doi poliţai cu browningul lui — ne-am repezit înainte şi aplecaţi tare la pămînt, am trecut drumul şi am ieşit de sub focul inamicului.

Dar în spatele nostru se înteţi altă luptă. Fasciştii, pierzînd speranţa să ne prindă vii, deschiseseră un foc' puternic. Cum gloanţele lor băteau în avanpostul german de la Smolenskfia, acesta răspundea trăgînd în ai lor.

În zorii zilei, ne-am apropiat de munţi. Nu simţeam oboseala, nu simţeam nimic în afară de o durere sufletească cumplită. Aş mai fi putut să merg aşa o zi sau chiar două... Dar tovarăşii voiau să se odihnească N-am izbutit însă să ne odihnim. Pe deasupra capetelor noastre au început să zboare, vîjîind, avioane nemţeşti care pluteau în cercuri largi, ca nişte ulii, în căutarea partizanilor.

Am pornit în şir indian pe cărări pustii la avanpostul nostru ds lîngă Krepostnaia...

Acolo stătusem, eu şi' cu Evgheni, în ajunul operaţiunilor... Vocea lui îmi mai răsuna în urechi :

„Tată, tu nu trebuie să mergi cu noi în diversiuni. Tu eşti comandant: n-ai dreptul să te bagi în foc. Lasă că ne descurcăm noi şi singuri..."

Tovarăşii erau morţi de oboseală : Ianukevici avea o faţă în-grozitoare. VetlUghin se clătina pe picioare. Ei vedeau că nu pot să dorm şi ca să nu mă lase singur cu durerea mea, nu dormeau nici ei.

M-am culcat şi m-am făcut că dorm. Trebuia să mă gîndese bine la ce aveam să fac şi să mă stăpînesc.

Evgheni nu mai era, dar rămăsese detaşamentul creat de el şi de camarazii lui. Exista planul de acţiune al detaşamentului, creat şi acesta tot de EvghenL

Tn numele patriei, acest plan trebuia să fie realizat. Detaşa-mentul avea să fie şi mai puternic decît înainte. Aşa voise Evgheni.

Am procedat aşa cum m-a sfătuit Gheronti Nikolaevici: i-am spus Elenei Ivanovna că băieţii ei erau grav răniţi şi trimişi ia Soci cu un avion din Şabanov, de care am dat din î-ntîm- plare.

Elena Ivanovna m-a privit drept în ochi, m-a crezut şi n-a spus nimic...

Trebuia să-i ascund durerea mea şi asta mă ajuta să lucrez : mă stăpîneam.

Am trimis cercetaşi te tocul exploziei deoarece trebuia să trimitem comandamentului un raport despre felul cum ne în-deplinisem însărcinarea. Nu ştiam precis ce pierderi suferiseră nemţii. Cunoşteam numai pierderile noastre...

Ţi-era greu să întîlneşti privirea partizanilor, să citeşti în ochii lor durere şi compătimire.

Dar nu voi uita niciodată atenţia cu care tovarăşii fiilor noştri ne-au înconjurat pe noi, părinţii văduviţi.

Toţi, în toate colţurile taberei HM vorbeau decît despre Ev-gheni şi Ghenea. Şi peste toi se auzea una şi aceeaşi frază :

„Mai încet, să n-audă maiEa.."

Din ziua aceea şi pînă în ultima zi a existenţei detaşamentului, partizanii îi spuneau Elenei Ivanovna „mamă", fie eă era de fată, fie că nu era de faţă. Şi cuvîntul acesta nai era pentru ei un cuvînt înlîmplător, ci ascundea în el o dragoste filială şi un profund respect.

Seara, i-am întins Elenei Ivanovna un bilet care era, chipurile. o radiogramă de la Soci : Ghenea era într-o stare care nu mai permitea nici o speranţă, starea lui Evgheni era gravă.

Noaptea, Elena' Ivanovna luă un pistol automat şi nişte grenade şi plecă la Şabanov. Ea ştia că drumul trecea prin cătune ocupate de nemţi, dar spera să dea la Şabanov de vreun avion şi să ajungă la fiii ei, în Soci...

Partizanii au ajuns-o cîaid era departe de tabăra noastră şi au convins-o cu grea- să se întoarcă din drum.

Pe obrazul ei, pe pleoapele roşii şi umflate, pe părul încîlcij, de sub basmaua albă, în întreaga ei fiinţă, mai dăinuia parcă suflarea caldă a băieţilor. Aveam impresia că se temea să nu tulbure această suflare şi de aceea tăcea...

Nu mai puteam amîna ; trebuia să-i spun. Dimineaţa am dat Elenei Ivanovna o nouă „radiogramă"" care ne vestea moartea băieţilor ei.

Multă vreme a tot citit şi recitii în-tăcere biletul. Apoi l-a împăturit cu grijă şi l-a ascuns în cartuşieră. Şira încordat întreaga voinţă, dar din ochi îi curgeau lacrimi mari

.Partizanii se fereau cu delicateţe din drumul ei. îşi dădeau seama că, deocamdată, era mai bine să nu vorbească cu dînsa, să nu se apropie de ea.

Dar de cinci sau şase ori în cursul zilei, grupuri de partizani se apropiau de mine, rugîndu-mă să-i trimit în operaţiuni.

— Să mai aşteptăm o zi-două, — răspundeam eu. Şi de fiecare dată cu cuvinte diferite, mi se spunea acelaşi lucru :

— Nu mai putem aştepta. Mai mare ruşinea faţă de mama 1

Hotărît lucru, în zilele următoare, n-am putut trimite oameni în diversiune din pricină că erau prea aţîtaţi.

În sfîrşit, s-au întors cercetaşii 1

Stătuseră două zile la locul exploziei pe nişte clăi de fin înalte şi observaseră cu binoclul.

O locomotivă şi douăzeci şi cinci de vagoane zăceau, făcute ţăndări. De sub sfărîmături şe mai auzeau încă strigăte şi gemete. Pe şosea zăceau rămăşiţele a două maşini blindate. Ceva mai departe erau resturile a două camioane aruncate în aer.

Cîteva ore după explozie, nemţii au trimis spre Severskain un camion încărcat cu muniţiuni. Camionul a făcut cincizeci de metri şi după aceea a sărit în aer şi a explodat.

Au sosit[1] nişte trupe de geniu şi împreună cu căutătorii de mine au parcurs întregul drum profilat. Cum n-au găsit nimic, au trimis din nou un automobil. Şi automobilul acesta a explodat şi el.
> Atunci fasciştii au controlat iarăşi şoseaua, au săpat-o în parte şi au dat drumul unui automobil cu colhoznici din Afips- kaia. Din întîmplare, automobilul a trecut cu bine, dar un camion cu soldaţi nemţi care îl urma la o mică distanţă, a sării în aer.

Staniţele erau cuprinse de o bucurie nebună. Toţi vorbeau despre minele cele noi ale partizanilor care aruncă în aer pe nemţi şi nu se ating de cazacii din Kuban.

Atunci fasciştii, cuprinşi de furie, mînară într-acolo prizo^ nieri şi le .ordonară să sape din nou întreg drumul profilat. Acolo unde erau mine, cîţiva oameni săriră în aer. Drumul profilat fu sapafc din nou în întregime. Totuşi, mine au mai rămas. Probabil că în rîndul prizonierilor s-au găsit oameni de un eroism extraordinar care, zărind mina, au ocolit-o în tăcere şi au camuflat-o deasupra cu ţărînă proaspătă; cum a fost exact, nimeni n-a putut afla.

Cînd fasciştii au dat drumul unui automobil pe drumul pro- filat, săpat din nou, automobilul a sărit în aer pe mina pusă de Ghenea şi de Ianukevici.

După calculele cercetaşilor, numai cadavrele pe care le-au scos nemţii au fost cel puţin cinci sute. Nu s-a putut stabili numărul răniţilor şi mutilaţilor.

Cercetaşii îşi terminară' raportul cu cuvintele :

„Cînd ultimele mine explodau, ni se părea că Evgheni Petrovici şi Glienea se răzbună din mormînt pe inamic pentru pămîntul Kubanului nostru pîrigărit"...

După terminarea Războiului pentru Apărarea Patriei, la locul morţii lui Ghenea şi al lui Evgheni, a fost pusă o placă de granit purtînd modesta inscripţie: „La 10. X. 42, au căzut aici luptînd vitejeşte pentru patrie, fraţii Evgheni. şi Ghenea Ignatov".

P A R T E A   A   D O U A

CAPITOLUL I

Detaşamentul era aşezat în poiană, în front, pe plutoane, Comisarul deschise mitingul de doliu.

Tot detaşamentul ţinuse foarte mult la Evgheni. În dragostea partizanilor fată de dînsul era respect, încredere în fiecare cuvînt al lui şi încredere în succesul oricărei operaţiuni în fruntea căreia se afla el. Evgheni ştiuse să înrădăcineze în tovarăşii lui încrederea desăvîrşită în victorie. Energia lui îi însufleţea pe toti. Jenea cunoştea dorul de casă de care era cuprins fiecare dintre tovarăşi şi ştia să pună la inimă durerea unui suflet străin.

Iar Ghenea... Ghenea era duios şi atent fată de toată lumea. Tovarăşii parcă îşi retrăiseră alături de el adolescenţa apusă şi, privindu-l, se gîndeau că adolescenţa copiilor lor va fi tot atît de luminoasă ca şi a lui...

Cu ocazia mitingului, fiecare om din detaşament voia să spună ce au fost pentru el Evgheni şi Ghenea. Vorbe scurte, pline de bărbăţie, izvorau din inimă.

Să te răzbuni 1 Să te răzbuni cît îţi bate inima, cît timp mîna ţine puşca ! Să te răzbuni pentru staniţele arse, pentru grîul călcat în picioare, pentru chinurile, lacrimile şi durerea poporului tău ! Să te răzbuni pentru Evgheni şi Ghenea, căzuţi în numele vieţii noastre luminoase, pline de bucurie...

Vorbi şi Elena Ivanovna. Fată îi era calma, împietrită da durere. În voce se simţea însă atîta mîhnire, încît lacrimii? curgeau pe feţele aspre ale partizanilor care stăteau nemişcaţi în front.

— Toată fericirea noastră erau copiii. Au pierit. Dacă va fi nevoie, eu şi cu tatăl lor ne vom dărui vieţile noastre pentru patrie. Dar ne vom răzbuna, ne vom răzbuna crunt pe duşman pentru Kubanul pîngărit,. pentru moartea băieţilor noştri. O jur!...

Elena Ivanovna se clătină. Fu sprijinită cu grijă...

Comisarul citi ordinul'de zi al comandamentului.

Comandamentul grupului detaşamentelor de partizani exprima în ordinul de zi recunoştinţă mai multor partizani şi anunţă că a propuş pentru decorare pe fraţii Ignatov care muriseră, pe Ianukevici — comandantul primului pluton care minase drumul profilat, pe Kiricenko — comandantul plantatorilor de mine care împreQnă cu Evgheni pusese prima mină pe calea ferată şi pe Pavlik Sahotski care îl salvase pe comandantul detaşamentului în momentul plecării de la locul diversiunii.

După miting, a urmat o adunare generală, în care s-a luat hotărîrea să se ceară comandamentului ca detaşamentul să poarte numele de „Detaşamentul Fraţii Ignatov", ca tabăra de iarnă de pe

muntele Strepet — organizată de Evgheni — să-i poarte numele şi comandantul detaşamentului care condusese personal prima mare operaţiune de diversiune prin minare în Kuban, să fie propus pentru decorare...

Nemaipomenita încordare de voinţă, de care dăduse dovadă Elena Ivanovna, nu rămase fără urmări. Partea stîngă a corpului îi fu paralizată şi îşi pierdu somnul : Safronov şi Slaşciov stăteau mereu lîngă dînsa.

în primele zile după această întîmplare, Dax se instală pe creştetul muntelui şi de acolo privea ore întregi în depărtare aş-teptîndu-l pe Jenea. Acum, întreaga lui dragoste de cîine devotat trecu asupra Elenei Ivanovna. Stătea culcat lîngă dînsa şi se uita la ea cu ochi trişti, înţelegători.

Nici un străin nu putea să se apropie de Elena Ivanovna, fără ca Dax cu părul zbîrlit să nu-şi arate colţii şi să nu mîrîie ameninţător.

Prietenii mă sfătuiră s-o iau pe Elena Ivanovna din tabără unde fiecare tufiş, fiecare piatră îi aducea aminte de băieţi.

Ne-am hotărît deci s-o trimitem în tabăra de lîngă Krepost-naia în cătunul Krasnîi, unde avea să-l găsească pe Safronov care era comandantul taberei şi la care Elena Ivanovna ţinea foarte mult.

Ñu puteam s-o însoţesc; în detaşament era acuma foarte multă treabă. Trebuia să conduc eu acuma recunoaşterea îndepărtată şi întreaga reţea de agenţi informatori de prin staniţe.

Pe lîngâ asta, trebuia să pregătesc şi operaţiunile.

Vetlughin, Ianukevici, Eriomenko, Kiricenko şi Litvinov — toţi prietenii lui Evgheni — mă asaLtau mereu cu întrebarea :

„Pe cînd. Tătucule ?..."

De-ar fi ştiut ei cum vroiam să mă răzbun t Cît de greu mi-era uneori, mai ales noaptea, st mă stăpînesc, să nu iau a

tnină şi, fără să ţin seama de nimic, s-o iau razna pînă într-o staniţă unde erau concentraţi hitlerişti odioşi şi să-i arunc în aer împreună cu mine însumi...

Dar nu ! Trebuia să mă răzbun crunt, cu chibzuială şi tărie. Nu trebuia să mă grăbesc. Trebuia să ne înăbuşim durerea, să mai răbdăm cîteva zile şi, fără agitaţie, fără grabă, fără victime, să dăm o lovitură neaşteptată şi precisă — mortală, cum spunea Evgheni...

Am schiţat împreună cu camarazii lui planul cîtorva diver-siuni. Am trimis la locurile alese cîtiva cercetai şi abia după aceea am putut să plec şi eu la Krasnîi, lîngă Krepostnaia, s-o văd pe Elena Ivanovna.

...Insomnia tot o mai chinuia, dar începuse acum să se mişte fără ajutorul nimănui. Ca să mai uite puţin, muncea fără întrerupere şi zi şi noapte stătea lîngă răniţi.

Krepostnaia noastră se transformase într-un spital raionai foarte original. Partizanii din detaşamentele vecine veneau la Elena Ivanovna pentru asistentă medicală şi Elena Ivanovna organizase acolo un adevărat lazaret.

Vladimir Nikolaevici Safronov, comandantul taberei de lîngâ Krepostnaia şi secretarul organizaţiei noastre de partid, se do vedi un excelent administrator.

El organiză în primul rînd tăbăcirea pieilor de vite pe cart. le - aveam de pe urma cirezii noastre, piei din care urmau să se facă cizme, scurte de blană şi căciuli. începu să confecţioneze pîslari, puse la păstrare zarzavaturi şi poame pentru iama, se îngriji de rezervele noastre principale de fîn şi de grăunte pentru cai şi numai lui îi datoram faptul că puteam să executăm călare marşuri lungi de cîteva zile şi să avem căruţele noastre.

Cu alte cuvinte, Safronov era copleşit de griji pînă peste cap. Efra el însuşi un muncitor neostenit şi ştia să-i facă pe oameni să nu stea nici o clipă fără treabă. Şi toate acestea fără să-i zorească, cu o vorbă de duh sau cu un zîmbet pe buze.

Am vorbit mult cu Vladimir Nikolaevici despre treburile „factoriei" lui.

Această denumire rămase taberei noastre din cătunul Krasnîi de lîngă Krepostnaia şi celei din Planceskaia.

E drept că factoriile noastre nu erau împrejmuite de un zid înalt cu ţepuşe de fier şi nici. de şanţuri adinei umplute cu apă, dar noaptea gărzi întărite staţionau în pădurea care ne încon jura. Dealtfel, chiar şi ziua, mai toţi partizanii erau cu ochii în patru. Peste tot şi chiar în factorie, oamenii dormeau fără să se dezbrace, cu puşca şi cu cîteva grenade lîngă ei. Nemţi: aflară de existenţa factoriilor noastre şi începură să se intereseze de ele. . ,-,

În ziua în care venisem s-o văd pe Elena Ivanovna, uri bombardier german, zburînd deasupra staniţei Krepostnaia, aruncă două bombe care căzură în rîpele de lîngă cătun.

Nu era primul bombardament. Vladimir Nikolaevici pierduse socoteala bombardamentelor. Nemţii trimiteau acolo şi cercetaşi şi adesea izbucneau în apropierea satului încăierări serioase. În factoriile noastre, viaţa era zbuciumată şi plină de griji, dar nu puteam renunţa la ele. Aveam nevoie de ele ca de aer. Acolo făceam ultimele pregătiri pentru diversiuni, ne completam stocul de explozibil şi muniţii, ne aprovizionam cu alimente şi stăteam în aşteptarea momentului potrivit ca să trecem mai uşor pe lîngă localităţile ocupate de nemţi. Tot acolo ne odihneam la întoarcere după operaţiuni şi acolo, în sfîrşit, ni se pansau cu grijă rănile.

Am plecat din Krepostnaia mai liniştit decît venisem. Starea Elenei Ivanovna nu mă mai îngrijora : ea îşi recăpătase forţele morale.

O veste tristă ne ajunse în tabără : în staniţa Irr.eretins- kaia murise Grigori Dmitrievici Konotopcenko, sătean fruntaş şi preşedintele colhozului de acolo.

Konotopcenko fusese un om de o înălţime uriaşă, foarte spătos, greoi, încet, — un gigant al stepei. Il cunoscusem cu- rînd după ce sosisem în munţi. îmi aduc aminte că la prima noastră întîlnire, m-au surprins mîinile lui mari, puternice, agere şi mlădioase şi cutele adînci din jurul gurii. Zîmbind amar, Konotopcenko îmi spuse că aceste cute apăruseră atunci cînd nemţii ocupaseră staniţa lui

natală, după ce-i dăduseră foc. De atunci plecase în pădure şi ajunsese comandantul detaşamentului de partizani din Imeretinskaia. .

Fasciştii îl. urau şi se temeau de el. De multe ori, detaşamente de pistolari nemţi şi de poliţai bătuseră pădurea şi înconjuraseră foarte de aproape grupul lui. Dar de fiecare dată, Konotopcenko scăpa, îi bătea pe nemţi, îi alunga înapoi în sta- niţă şi din nou avanposturile vrăjmaşe dispăreau, fără urme, iar în şanţurile de la marginea drumurilor zăceau tot soiul de maşini sfărîmăte.

Neizbutind să-l prindă în luptă, fasciştii, cu ajutorul unui trădător, l-au atras pe Konotopcenko într-o cursă.

Într-o seară; în alunişul des de lîngă o casă de la marginea staniţei natale,- douăzeci de pistolari nemţi se năpustiră asupra lui Konotopcenko care era însoţit numai de. doi partizani.

Noaptea nemţii-îl aduseră cu alai pe prizonier-în : stan iţă. În frunte mergea Konotopcenko, rănit, cu mîinile legate: la spate.

În urma lui, sanitarii purtau pe targă şapte soldaţi nemţi morţi. Partizanii îşi vînduseră scump libertatea.

Trei zile în şir i-au torturat pe partizani, i-au ars cu fierul roşu, le-au înfipt ace sub unghii. În acest timp, în piaţa sta- niţei începuseră să se audă lovituri de topoare. Nemţii ridicau spînzurăibri.

Execuţia fu anunţată pentru dimineaţa următoare. Dar noaptea se încinse deodată o luptă pe uliţele satului. Partizanii din Imeretinskaia năvăliră în staniţa lor ca să-şi salveze comandantul.

Partizanii ocupară staniţa casă cu casă, uliţă cu uliţă şi erau pe cale să se apropie de magazia în care fusese închis Konotopcenko, dar chiar atunci zeci de automobile din cătunele vecine se apropiară de staniţă, venind în ajutor nemţilor. Nemţii înconjurară Imereffinskaia, ameninţînd să taie partizanilor drumul spre pădure.

Cercul devenea din ce în ce mai strîns. La răsărit, cerul se lumina. Nu mai era nici o nădejde. Partizanii nu mai puteau ajunge la magazia în care duşmanii îl închiseseră pe Konotopcenko...

Luîndu-şi răniţii, părăsiră staniţa pe dramuri cunoscute numai de dînşii.

A doua zi de dimineaţă, trupele nemţeşti inundară Imeretinskaia şi mcercuiră satul cu un cordon de siguranţă. Aveau chiar şi aruncătoare de mine şi artilerie uşoară.

Soarele se ridicase, dar în curînd o ceaţă de toamnă se lăsă peste stanrţă şi se Întinse peste casele albe, peste ogoarele de grîu, peste frunzişul auriu.

Konotopcenko cu cei doi- tovarăşi fură duşi sub escortă pe uliţa largă şi pustie. Părul lui des şi blond .era încîlcit şi năclăit cu sînge închegat, iar faţa plină de vînăfcăi. Braţele mutilate îi atîrnau de-a lungul .trupului rănit şi schilodit. La gît îi atîrna -o tăbliţă cu inscripţia : „Sînt partizan, am ucis soldaţi germani !"

Dar Konotopcenko îşi ţinea capul sus. În ochi îi ardea o ură nepotolită. Şi oamenilor din staniţă li se părea că nu fasciştii îl duceau la execuţie pe partizan, ci că partizanul, neînfrînt şi neînduplecat, sigur de victorie, îi- ducea spre o răsplată cruntă, inevitabilă.

În piaţă, lîngă spînzurătoare, nemţii puseseră gărzi puternice. Ceva mai departe, stăteau înghesuiţi bătrînii, femeile, copiii, aduşi cu de-a sila la locul execuţiei. Feţele sătenilor erau aspre şi întunecate, iar în ochi li se vedea durerea.

• Un poliţai se apropie de Grigori Dmitrievici ca să-i pună neînduplecatului partizan ştreangul

.Adunîndu-şi ultimele forţe, Kcnotopcenko îl lovi pe poliţai cu piciorul în burtă. Trădătorul se rostogoli cu un urlet la pămînt...

Atunci ofiţerul german care comanda execuţia şi căruia pînă şi în clipa aceea tot îi mai era frică de vajnicul partizán, începu să zorească pe călău.

Călăii smulseră scăunelul de sub picioarele lui Kcnotopcenko. Trupul uriaş se legăna în ştreang. Aveai impresia că grinda nu va suporta această greutate...

Un strigăt strident răsună în mijlocul mulţimii. Pumni strînşi se ridicară. Gardul de nuiele trosni. Cineva încercă să smulgă un par. Mulţimea — ca şi cum n-ar fi fost acolo zeci de oamen' care nu semănau unul cu celălalt, ci ar fi fost o singură voinţă omenească, încordată ca un arc — se repezi spre spînzurătoare.

Nemţii începură să tragă în aer. Nu era o salvă, ci focul dezordonat al unor călăi speriaţi de moarte.

Auzind împuşcăturile din piaţă, mitraliorii fascişti care erau culcaţi la marginea staniţei se speriară şi ei.

— Partizanii! — se auzi în rîndurile lor. — Partizanii au pătruns în staniţă.

Fără să fi primit ordin, plutonul de siguranţă deschise focul. Mitraliorii trăgeau în tufişuri, în- pădurea din depărtare, în casele albe.

În staniţă se stîrni panică. Garda părăsi locul execuţiei şi fugi spre marginea satului. Nedîndu-şi seama cine fugea, mitraliorii din plutonul de siguranţă începură să tragă în. gardă. Se auziră ţipetele şi gemetele răniţilor.

Abia peste o jumătate de oră s-au lămurit lucrurile. Ofiţerii se repeziră din nou în piaţă, dar piaţa era pustie...

Vîntul legăna capetele frînghiilor tăiate ale spînzurătorii. Folosindu-se de panică şi riscîndu-şi viaţa, consătenii încercaseră să-i salveze pe cei spînzuraţi. Numai că prietenii întîrziaseră cu cîteva secunde...

Ofiţerul n-avu curajul să se apropie de cadavre şi să ordone na ele să fie iarăşi spînzurate. Partizanii morţi au rămas întinşi trei zile în piaţa încercuită de nemţi. Frunzele aurii ale plopilor din satul lor cădeau, foşnind, peste ei şi vîntul munţilor îi învăluia în mireasma pădurii îndepărtate.

În noaptea celei de a treia zile, cadavrele celor executaţi dispărură fără urme...

Vestea despre răfuiala de la Imeretinskaia se răspîndi cu iuţeala vîntului prin toată regiunea munţilor. Aflară de ea şi cei de la Smolenskaia, şi cei de la Severskaia, şi marinarii din Eisk.Să ne răzbunăm ! Ochi pentru ochi ! Moarte pentru moarte !...

Marinarii din Eisk, împreună cu un grup de partizani din staniţa Smolenskaia ieşiră cei dintîi.

Îi conducea un marinar-comisar. Pe umărul lui ars de soare era tatuat un dragon cu gura deschisă şi cu vîrful cozii ca un pumnal de culoare vineţie, ridicat în sus.

Comisarul păstra în inimă amintirea unei socoteli pe care o avea cu nemţii şi pentru care nu se răfuise încă. Nemernicii îi pîngăriseră logodnica. Marinarul aştepta ca pe o zi de sărbătoare prilejul să intre în luptă corp la corp cu duşmanul.

După ce plouă cîtva timp, începu toamna noastră minunată' din Kuban. Cădeau ultimele frunze aurii. Într-o dimineaţă căzu şi prima brumă. Se simţea suflarea iernii care se apropia.

Detaşamentul celor din Eisk mergea pe drumuri lungi, lăturalnice, prin munţi şi prin păduri. Făceau ocoluri complicate ca să li se şteargă urmele, ferindu-se cu grijă să facă zgomot şi înconjurînd pe departe avanposturile, cătunele şi staniţele...

Lîngă şosea, în apropiere de staniţa Smolenskaia, partizanii se culcară în tufele de lîngă marginea drumului ; cei de la Smolenskaia aproape de staniţă — marinarii ceva mai departe, după o cotitură bruscă a drumului.

Aşteptară timp de două zile şi două nopţi.

Pe şosea treceau întruna unităţi nemţeşti. Alergau maşini cu pistolari, cu muniţiuni şi cu alimente şi, ridicînd nori de praf. zburau motociclişti.

Dar nu de asta aveau ei nevoie...

Detaşamentul tot aştepta.

A treia zi în zori, cînd soarele se ridica de după munţi, dinspre Smolenskaia apăru o coloană învăluită într-un nor de praf.

Era un convoi de ofiţeri pedepsiţi disciplinar. Fuseseră trimişi aici de pe lîngă Tuapse şi Novorossiisk, de lîngă Rostov şi Voronej, în batalionul de pedeapsă. Nu-şi puteau obţine iertarea decît printr-o cruzime cu totul deosebită, printr-o cruzime rară pînă şi în bestiala armată fascistă, faţă de locuitorii paşnici ai staniţelor şi laţă de prizonierii şi răniţii din Armata Roşie, numai printr-o executare necondiţionată, oarbă a oricărui ordin. Şi, ce-i drept, nu exista o tortură omenească cît de rafinată cu care ofiţerii din batalionul de pedeapsă să nu se fi putut lăuda.

- Tocmai pe aceştia îi aşteptau cei de la Smolenskaia şi marinarii din Eisk. Şi mai ales îi aştepta marinarul-comisar.

În sunete de tobă, mergeau spre pieire ofiţerii din batalionul de pedeapsă; bătînd talpa cu precizie, arunc-înd piciorul înainte, ridicînd capul în sus şi vînturînd din mîna stîngă:

Tare ar mai fi vrut partizanii din Smolenskaia să se repeadă spre şosea, dar aşteptau, căci, potrivit hotărîrii luate, marinarii trebuiau să le dea prima lovitură...

Coloana dispăru după cotitură.

Acolo o aşteptau marinarii. Comisarul, întins aproape de marginea drumului, strîngea în mînă o grenadă.

Coloana trecea acum prin fata lui. În centrul coloanei păşea un ofiţer gras cu mustăţi roşii, unse din belşug cu pomadă.

Tot un oberleutnant roşu era şi comandantul Eiskului care o siluise pe tînăra fată de pescar, logodnica marinarului, îi tăiase degetele de la mîini şi — dezonorată şi chinuită — o spîn- zurase...

Comisarul aruncă grenada. Apoi îşi scoase scurta şi rămase numai cu flanela vărgată de marinar — pentru ca duşmanul să ştie cu cine avea de-a face — şi se repezi cu cuţitul spre şosea. În urma lui, se ridicară din tufişuri toţi marinarii.

Oamenii cu flanele vărgate — „moartea neagră" — răsăriţi ca din pămînt, fură pentru nemţi o vedenie cumplită.

Ofiţerul cel gras scăpase. Grenada nu-l omorîse. Cu atît mai bine! Cu trupul puţin aplecat, comisarul se năpusti asupra lui.

Ofiţerul se pregăti să tragă. Comisarul se repezi însă ca fulgerul asupra lui şi rafala fu înăbuşită.

Amîndoi se încleştară,, căzură la pămînt şi se rostogoliră. Dar numai unul din ei putu să se ridice. Acesta era comisarul. Flanela .îi era plină de sînge, dar el nu observă că era rănit şi se repezi unde era lupta mai aprigă.

Acest atac tăcut şi impetuos al marinarilor fu cumplit. Ofiţerii nu putură să-i ţină piept. O luară la fugă spre staniţă. Fugeau fără să întoarcă capul, cu toate că ştiau că pe ei, ofiţerii din batalionul de pedeapsă, îi aştepta execuţia pentru că fugiseră .de pe cîmpul de luptă.

După cotitură,, se ridicară din tufiş cei din~ᵛSmolenskaia. Grenadele lo.r începură să explodeze în grupul ofiţerilor din batalionul de pedeapsă care fugeau.

Numai cîteva zeci de ofiţeri putură să se smulgă din încercuire. Marinarii îi urmăriră fără'cruţare, p'înă cînd. îi' ajunseră, chiar lîngă staniţă.' '

Se zăreau acum casele albe, livezile, plopii aurii...

■ De la postul avansat de la mărginea st'aniţei se auzi o împuşcătură izolată urmată de o lungă rafală de mitralieră. Fasciştii trăgeau în acest mănunchi de bameni burajoşi care alergau spre ei într-un nor de' praf.

Cotind brusc la dreapta, marinarii dispărură în lăstăriş şi se întoarseră în munţi pe cărări cunoscute numai, de -partizani. , ■

, .

Venise acum rîndul nostru. Sunase ora să-i răzbunăm şi pe Evgheni, şi pe Ghenea, şi pe Konotopcenko.

Dar tocmai în acele zile, Safronov, secretarul organizaţiei noastre de partid care urmărea neobosit starea morală a detaşamentului, mi-.a trimis vorbă că unii partizani erau într-o dispoziţie proastă.

Am aflat ca toţi ardeau de nerăbdare să se arunce în lupta împotriva duşmanului, dar_. nu toţi vroiau să meargă în diversiuni prin minare.

— Dacă un inginer, un inventator cum era Evgheni Petro- vici a murit din cauza unei mine pe care el însuşi a fabricat-o, atunci ce poate să ne mai aştepte pe noi ?... — spuneau unii şi alţii din detaşament.

Nici nu este nevoie să mai spun cît de dureros era pentru mine să aflu acest lucru. Rana mea sufletească mai sîngera încă şi consideram că lipsa de curaj, fie chiar numai a cîtorva partizani, era o trădare faţă de memoria lui Evgheni şi a lui Ghenea...

Comisarul, plecat într-o operaţiune neînsemnată, lipsea în momentul acela. Safronov convocă o adunare de partid.

Tmi amintesc cum îi tremura vocea de emoţie reţinută, cînd luă cuvîntul :

— Fiecare dintre noi, cei care sîntem membri de partid, poartă răspunderea pentru starea de spirit ce domneşte acum în detaşament... Partidul ne-a trimis aci cu însărcinarea să-l batem pe duşman, folosind cunoştinţele noastre... Este ruşinos să nimicim zeci de nemţi numai cu ajutorul gloanţelor, cînd am învăţat să-i nimicim cu sutele, cu ajutorul minelor... Oare în inimile noastre nu mai răsună ultimele cuvinte ale lui Mark Apkarovici : „Nu numai toate forţele morale şi fizice, dar şi' tot ce aţi învăţat în şcolile superioare şi în şcolile tehnice superioare, — totul trebuie folosit pentru a vă răzbuna pe duşmani..."

Adunarea de partid hotărî să se întreprindă fără întîrziere o serie de diversiuni prin minare, pregătindu-le în chip foarte amănunţit. Realizarea cu succes a acestor diversiuni trebuia să lichideze odată pentru totdeauna teama de mine de care erau cuprinşi oamenii.

Am încredinţat executarea diversiunilor tovarăşilor celor mai verificaţi în lupte,, celor mai devotaţi partidului.

Secretarul organizaţiei de partid propuse fiecăruia din noi să ne gîndim şi să ne găsim cuvinte care să încurajeze pe spe- rioşi.

În noaptea aceea, după adunare, n-am dormit. Mereu îmi apăreau în faţa ochilor cînd Jenea, cînd Mark Apkarovici. Şi-i întrebam : „Dragii mei, cum aţi fi procedat în locul meu ca să ridicaţi starea morală a detaşamentului ?"

Dimineaţa — era o dimineaţă mohorîtă cu ploaie măruntă sîcîitoare — "detaşamentul se adună, ca de obicei, la apel. .

Adunîndu-mi tot curajul, spusei oamenilor :

— Tovarăşi, am să vă povestesc azi cu de-amănuntul cum şi de ce au murit fiii mei...

îmi amintesc că un oftat a străbătut întreaga formaţiune, ca şi cum partizanii s-ar fi reţinut să nu strige: „Nu mai spune 1 Nuvţi mai răscoli sufletul!" Dar. eu am continuat să vorbesc, căutînd să analizez cît mai precis ultima noastră diversiune. Trebuia să dovedesc chiar şi celor mai neîncrezători că Jenea şi Ghenea nu pieriseră pentru că mina noastră n-ar fi fost perfectă. Ei se duseseră în chip conştient şi nu întîmplător la moarte, cînd văzuseră că trenul duşman se apropia, înainte de ora lui obişnuită, de calea ferată care fusese minată.

Le povestii partizanilor cum eu nu voisem la început să-l iau pe Ghenea în această diversiune şi că el îmi răspunsese jignit : „Eu n-am venit în detaşament ca să-mi cruţ pielea..."

— Or fi existînd oare în mijlocul vostru, tovarăşi, — m-am adresat eu formaţiunii, — oameni care au venit aici din Krasnodar ca să-şi cruţe pielea ?...

În aceeaşi zi, după ce am primit rapoartele oamenilor din grupul de recunoaştere îndepărtată, am dat ordin să se execute trei operaţii de minare.

Realizarea operaţiunii celei mai mari şi mai complicate din aceste trei, am încredinţat-o lui Vetlughin şi lui Elnikov ; conducerea celei de a doua diversiuni, care mi s-a părjjt mai uşo?ră am încredinţat-o tui Kiricenko ; grupul care trebuia să efectueze cea de a treia operaţie, era condusă de Melnikov. .

Toate aceste trei grupuri părăsiră aproape în acelaşi timp avanpostul nostru. Am controlat cu mîiuile mele conţinutul rucsacului fiecărui partizan, pentru ca oamenii, care ardeau de nerăbdare, să se răzbune, să nu ia muniţiuni prea multe şi provizii prea puţine. Am controlat cantitatea şi calitatea trotilului. Am turnat, împreună cu Safronov, alcool în bidoanele celor care plecau, nentru că nopţiile erau reci.

La plecare i-am condus îmbărbăt-îndu-i, d-ar sufletul mi-era cuprins de nelinişte. Oare acum, cînd Evgneni nu mai era cu noi, vom mai izbuti tot aşa ca şi înainte ?...

Nici nu apucase bine să plece în operaţiune al treilea grup şi-nemţii au şi început să bombardeze cătunul Krasnîi.Au bombardat cătunul trei zile în şir. Bietul Safronov obosi, făcîrid glume răutăcioase pe seama piloţilor nemţi nu tocmai dibaci. Vladimir Nikolaevici muta de ici colo rezervele noastre de trotil. În cele din urmă îi găsi „locul cel mai potrivit" — în subsolul clădirii factoriei.

— Locu-i fermecat, — declară el cu convingere. — Nu-i bombă care să-l nimerească ! Iar dacă. cumva se întîmplă să-l nimerească, atunci sărim în aer împreună cu trotilul. Asta ar fi totuşi mai uşor decît să vii să-i raportezi Tătucului că tu a|i scăpat, dar n-ai izbutit să salvezi trotilul...

N-am discutat. Cu bombar-damentul dezordonat la care re-curseseră nemţii, nici un om nu ar fi fost în stare să ghicească unde avea să nimerească bomba şi deci unde nu trebuia ascuns trotilul.

Cătunul Krasnîi era situat nu departe de Krepostnaia. Chiar de la început, Elena Ivanovna organizase acolo un spital, pentru partizanii detaşamentelor vecine.

Surorile noastre de caritate spălaseră, aerisiseră şi împodo-biseră cu ramuri de pin o casă ţărănească mare, luminoasă, pără-sită de brigada unui colhoz care se evacuase. Nu trecu mult şi se umplu de răniţi.

Elena Ivanovna îşi închirie o odaie într-o casă vecină cu spitalul, care aparţinea Annei Grigorievna Povilka, o căzăcioaică bătrînă.

Pînă azi ne mai aducem aminte, eu şi soţia mea, de această mătuşică bătrînă şi înţeleaptă care a fosţ bună pentru noif necăjiţi cum eram, ca o mamă plină de duioşie...

Elena Ivanovna începuse să-şi aranjeze noua ei casă, cînd avu loc următoarea întîmplare.

...De la început, Evgheni adunase prin agenţii mei de legătură, date privitoare la âtarnahii, starostii şi poliţaii tuturor, localităţilor din regiunea munţilor. Într-un caiet special al lui Evgheni, în dreptul fiecărui nume era scris un singur cuvint: „trădător".

Şi numai în pătrăţelul privitor ,1a starostele cătunului A.lexe:. evski era scris: „Om aşezat, băştinaş al cătunului din tată în fiu. Familie foarte numeroasă. Fii şi nepoţi în Armata Roşie.; Nu e lămurit pentru ce a consimţit să fie staroste..."

Agenţii mei de legătură raportară prin Pavlik Hudoerko ca starostele din Alexeevski o implora pe Elena Ivanovna să y'iriă T la el în cătun să-i dea o mînă de ajutor în nenorocirea care îl lovise. Soţia bătrînului murise. demult şi el stătea acum la ne- poată-sa, al cărei bărbat plecase în' Armata Roşie. Nepoată trebuia să nască şi se chinuia de trei zile! O femeie tînără şi fru- moaşă era acum pe moarte.

Elena Ivanovna era .emoţionată.'îşi adună instrumentele şi' se pregăti.de plecare. .

— Stai! — am spus eu. — Nu te las să te bagi singură în gura fiarei. Alexeevski nu-i un cătun mare. Nemţii cunosc acolo pe fiecare locuitor şi au să te prindă îndată.

Era spre seară. Stăteam în odaia lui Safronov şi controlam încă o dată cu de-amănuntul pe harta militară itinerariul pe care trebuia să-l urmeze grupul lui Vetlughin, plecat în diversiune. Acest grup mă nelinişteа. Hudoerko intră fără zgomot, se opri lîngă uşă şi tuşi. Am întors capul.

— Tovarăşe comandant! Am îndeplinit misiunea pe care mi-aţi încredinţat-o în legătură cu pregătirea noii operaţiuni şi am fost în cătunul Alexeevski. Una din ajutoarele mele era nora starostelui. Ea a venit odată în cătunul Krasnîi, la „locuinţa" mea conspirativă... Pe acolo, toţi se tînguie şi plîng că moare o femeie care stă să nască. Iertaţi-mă, tovarăşe comandant, — spuse încurcat Hudoerko. — Am călcat toate regulile conspiraţiei. O agentă de legătură s-a ţinut după mine şi a venit s-o roage personal pe Elena Ivanovna să vie fiindcă doi oameni sînt pe moarte... — Hudoerko se pierduse de tot cu firea şi se uita acum la mine cu nişte ochi vinovaţi.

— Spune, ce s-a mai întîmplat ? — îl întrebai eu.

— S-a întîmplat că şi starostele a venit pînă aproape de locul de întîlnire, — spuse Pavlik pe nerăsuflate, ca şi cum s-ar fi

(aruncat într-o bulboană.

Am sărit de pe scaun. Halal cercetaşi şi halal conspiraţie!... În clipa asta, nevastă-mea intră. Mă privi cu reproş, drept în ochi, fără să spună un cuvînt.

— Bine! — am spus eu, — plecaţi amîndoi de aici. Poftiţi-l la mine pe secretarul organizaţiei de partid. Iar voi să aşteptaţi în curte.

M-am sfătuit cu Safronov. El mi-a spus să-l iscodim pe staroste şi, dacă riscul nu era prea mare, să-i venim în ajutor.

— Este în interesul nostru să atragem prin toate mijloacele populaţia de partea partizanilor, — a încheiat Vladimir Nikolaevici.

în timp ce mergeam cu Pavlik spre coliba din fundul pădurii, îmi reaminteam atmosfera din cătunul Alexeevski. Dar dacă era o capcană iscusită a gestapoului ?...

Gestapoul căuta de mult „Detaşamentul Tătucului"... Nu cumva ştiau nemţii că soţia mea era singurul medic din unităţile noastre de partizani ? Iar dacă ştiau, vor căuta să pună mina pe dînsa, chiar dacă bătrînul cazac nu era un trădător...

În sfîrşit, am ajuns. Pavlik s-a dus în desişul pădurii să-l aducă pe staroste. Se întoarse cu el.

Da, Hudoerko avea dreptate. Dacă „ochii sînt oglinda' sufle-

lului", atunci nu puteai să n-ai încredere în acest moşneag...

'L-am poftit pe bătrînul cazac să stea jos, dar el căzu la picioarele mele, îmi îmbrăţişa cizmele şi-mi spuse printre la-
- — Scăpaţi-mi-o pe nepoată-mea... Moare eu zile... Poate că aveţi şi dumneavoastră copii şi inima dumneavoastră are să înţeleagă...

— N-am copii, — i-am răspuns eu. — Ridică-te, te rog...

Ţi se rupea inima privindu-l pe bătrîn.

În timp ce Hudoerko şi cu mine îl ridicam, Elena Ivanovna intră în bordei. Sanitarul ei, cu trusa, se opri în uşă.

I-am dat bătrînului cazac să bea apă. După ce se mai linişti, începu să răsgundă la întrebările mele.

— La sfîrşitul lui august nemţii s-au oprit şi au pus o garnizoană îri cătunul Alexeevski. Partizanii au lichidat-o repede. Atunci, în loc, au sosit vînători de munte. Au evacuat o parte din locuitorii din cătun, au ocupat toate casele şi cum nu i-au lăsat pe cazaci în case, aceştia au trebuit să se bage cu familiile lor cu tot, în coteţe. Apoi nemţii au dat ordin să fie ales un staroste. Nimeni nu voia să primească. Atunci nemţii au fixat un termen de o zi, după trecerea căruia, dacă starostele tot nu era ales, aveau să împuşte zece cazaci. Tot cătunul a venit la mine şi m-a rugat sa scap de la moarte zece vieţi tinere. M-au convins. Mai ales nepoată-mea, Tania, m-a rugat foarte mult să primesc. Bărbatul ei şi toţi fiii şi ginerii mei sînt duşi în Armata Roşie. Lucrul ăsta l-am ascuns de nemţi. Şi acum Taniei i-a venit timpul sa nască şi n-avea unde... Nu era liber decît un coteţ de găini. L-am curăţat şi eu cu Tania ne-am băgat acolo. Şi acuina, iacătă, Tania mea moare !

Bătrînul izbucni iar în lacrimi. Prindeam printre lacrimi cîte o frază.

— Au venit moaşe din staniţele vecine... Dar n-au putut să facă nimic... M-am rugat la spiţa! de nişte doctori nemţi... dar ei au rîs de lacrimile mele... Doctorii din Krasnodar se tem să vină în munţi... — Bătrînul tăcu, îşi înăbuşi plînsul, apoi se ridică cît era de înalt şi spuse cu asprime: — Să nu mă minţiţi, eu sînt bătrîn. Femeile noastre ştiu că în detaşamentele partizanilor este o doctoriţă. Ea le îngrijeşte bine cînd sînt bolnave şi ajută şi la naşteri. Toată lumea ne-a trimis spre dumneavoastră. Tania e pe moarte. De teamă să nu o audă şi să nu o împuşte nemţii, ea îşi înăbuşă ţipetele în pernă. Aţi face un păcat dacă aţi minţi. Aveţi o doctoriţă sau n-aveţi ?

Eram foarte încurcat şi nu ştiam ce să fac. Pe de o parte, bătrînul trebuia ajutat, dar pe de alta, nemţii puteau să pună mîna pe Elena Ivanovna... Soţia mea făcu un pas spre mine.

Tovarăşe comandant 1 Daţi-mi voie să mă duc în cătunul Alexeevski să-mi fac datoria cît mai e încă timp.Am ridicat capul şi am zis :

— E uşor să spui „mă duc să-mi fac datoria". Dar dacă-i o capcană ?

Bătrînul sări ca ars.

— Luaţi-mă ostatic pe mine! Luaţi ostatici toate neamurile mele !

— Linişteşte-te "moşule, — i-am spus eu. — Elena Ivanovna are să meargă cu dumneata... Avem încredere.

Abia am izbutit să-mi trag înapoi mîna pe care bătrînul vroia să roi-o sărute. Şi cînd te gîndeşti că la noi în Kuban nu se săruta mîna nici boierilor, nîei popilor... După ce l-am pus să şadă pe-un scaun, am ieşit cu Hudoerito din bordei.

— Uite ce este, Pavlik. Ai să te duci cu sanitarul în urma Elenei Ivanovna. Mai luaţi o cantitate suplimentară de cartuşe şi de grenade. Nu mai am nici un partizan aici, iar eu nu am ■dreptul sa plec. Bagă de seamă, răspunzi cu capul pentru Elena Ivanovna.

Soarele încă nu apusese <cînd starostele, nora lui şi Elena Ivanovna ieşiră din pădure pe drumul care pornea de la avanpostul ta a cărui lărgire şi consolidare lucraseră cei din cătun.

Elena ivanovna ducea în spate o legătură de vreascuri. În vreascuri erau ascunse instrumente şi medicamente:

La twecare depărtare, Hiudoeriro şi sanitarul se strecurau în arma ei prin tufişuri. Aveam pistoale automate şi la briu grenade.

Băinîjml a duse pe Elena Ivanovna La coteţul -hai. Ea se uită c.u atenţie în jurul ei: nu inai fusese niciodată pe acoJo. Dar totul părea liniştit. Nemţii care locuiau îm casa băirînului plecaseră la avanpostul lor. Ea îşi scoase instrumentele şi se strecură în coteţ.

Femeia nu mişca, parcă murise. În primul moment, Elena Ivanovna făcu un gest de neputinţă. Şi-a dat seama că venise prea tîrzîu...

Nu era altă soluţie decît operaţia. Moşul astupă crăpăturile pentru ca-lumina opaiţului să nu străbată afară. În coteţ se făcu a zăpuşeală ca în baia de »hăuri. Sudoarea curgea şiroaie pe obrazul Elenei Ivanovna şi picura pe ¡biata femeie...

Cumplit era chinul şi pentru femeie, şi pentru moşneag şi pentru Elena Ivano-v-aa.

Abia spre dimineaţă, băttrjnu-l care stătea lîngă coteţ, auzi un scîncet slab de -copil. Cînd ;se lumină de ziuă, feătrÎHul fu chemat înăuntru. Tam-ia, fericită, îl privea eu ochii duşi în fundul capului...

Bătrînul începu să sărute mîiniLe Elenei **Ivanouaa,** .udîndu-i-le cu lacrimi de bucurieDar locuitorii cătunului se pregăteau deja să plece la muncă în pădure şi Elena Ivanovna trebuia să plece şi ea cu ei: Strîn- gîndu-şi în grabă instrumentele, ea dădu sfaturi nurorii cazacului cum s-o îngrijească pe lehuză.

În clipa aceea, altă noră a starostelui intră în coteţ Şi o rugă pe doctoriţă să vină s-o vadă pe fetita ei care zăcea greu bolnavă. Lăsîndu-şi în jos capul cărunt, bătrînul cazac tăcea încurcat : cum era să ducă el o femeie străină prin cătun ziua-n amiaza mare?

— De vreme ce sînt aici, hai să mergem, moşule, să vedem ce are cealaltă nepoată a dumitale, — spuse Elena Ivanovna.

După ce îşi trase basmaua pe ochi — aşa cum îşi feresc vara căzăcioaicele noastre fata de soare — Elena Ivanovna ieşi cu paşi siguri din coteţ. Starostele şi nora lui cea mai mare plecară cu dînsa.

Fetiţa avea septicemie. Nu putea fi salvată decît prin transfuzie. Elena Ivanovna practica transfuzia în spitalul ei. Dar ce putea-să facă ea acolo, în coteţ ? Avea nevoie nu numai de sîngele grupei potrivite, ci şi de aparate...

Ea trimise un bilet la avanpostul taberei noastre înaintate. În bilet era un ordin către sanitar să ia tot ce trebuie pentru transfuzie şi să vină în cătun.

.Soarele se ridicase deasupra pădurii. Pavlik stătea alături de sanitar în nişte tufişuri de la marginea cătunului şi se uita să vadă cînd se va ivi, în sfîrşit, Elena Ivanovna... Tocmai se gîn- dea să se strecoare în cătun prin grădinile de zarzavat, cînd văzu nişte femei mergînd spre pădure, iar printre ele, pe aju- toarea lui din serviciul de informaţie.

în doi timp şi trei mişcări, biletul Elenei Ivanovna ajunse în mîinile lui Hudoerko, iar nu mult după asta, sánitarül mi-l dădu mie.

În noaptea aceea, primul pluton sub comanda lui Iahukevici pleca într-o operaţiune mai puţin însemnată. După cţim era obiceiul la noi,' înainte de plecare am controlat grupul partizanilor, am găsit unele deficienţe şi m-am ocupat de înlăturarea lor. Gîndul mi-era însă tot timpul la ce s-o-.fi întîmplat în cătun cu Elena Ivanovna...

Abia plecase Ianukevici şi din Smolenskaia se întoarse un cercetaş cu o ştire îngrijorătoare; El avea impresia că noi unităţi germane sosiseră la Smolénskaia, îndreptîncki-se Spre Grigorievskaia. Una -din cele-trei diversiuni ale noastre fusese tocmai proiectată la Grîgorievskaia... Mă văzui silit să mă duc eu însumi noaptea la Grigorievskaia, să mă strecor prin faţa gărzilor neiiiţeşti şi... să mă conving că. şt.i.rea, era inexactă. .

Cădeam de oboseală. Totuşi m-am îndreptat spre cătun ca s-o întîmpin pe Elena Ivanovna. în drum, l-am întîlnit însă pe sanitar cu biletul...

Ce puteam face ? Am dat ordin sanitarului să se ducă la spital, să ia toate cele necesare pentru Elena Ivanovna şi să se întoarcă îndată în cătun. Mărturisesc că eram foarte îngrijorat de ce putea fi cu ea.

Elena Ivanovna, după cum am aflat mai tîrziu, era foarte bine. Îi dăduse bolnavei o doză mare de streptocid, o liniştise şi bolnavă adormise. La amiază, a aţipit şi Elena Ivanovna...

Se trezi din cauza unui fel de foşnet şi, adormită pe jumătate, nu-şi dădu imediat seama unde era. Apoi, începu să asculte cu atenţie încordată. Foşnetele care se auzeau prin scîn- durile vechi ale magaziei, veneau din grădina de zarzavat...

Tot de acolo veni deodată un tîrîit de greier. „Uite că bine o duc aici greierii, îşi spuse zîmbind Elena Ivanovna. Nu se tem nici de frig, nici de nemţi !..."

Elena Ivanovna scormoni în peretele din spate tencuiala de lut şi, prin crăpătură, îl'văzu în nişte brusturi pe Hudoerko, Smulseră amîndoi o scîndură de jos şi Pavlik pătrunse în magazie.

Hudoerko scoase din sîn pachetele aduse de infirmier. Dar cînd le desfăcu, Elena Ivanovna se posomori : fiola cu sîngele pentru transfuzie fusese sfărîmată...

Numai Pavlik, ca întotdeauna, nu se lăsă pradă disperării : îşi scoase puloverul şi cămaşa şi îşi suflecă mîneca flanelei de corp.

— Nu fi necăjită, mamă ! Ai controlat sîngele meu ca şi a! tuturor partizanilor. El se potriveşte la toate grupele...

Seara, tîrziu, l-am luat pe Dax şi am plecat spre cătun.

N-am ajuns pînă la marginea pădurii şi Dax a început să tragă de curea, fără să arate însă nici o îngrijorare.

Am grăbit pasul şi am auzit un plescăit din buze. Răspunsei şi eu la fel şi peste o clipă,' în fata mea stătea Elena Ivanovna. În urma ei era Hudoerko.

Cunoştinţa noastră cu starostele cătunului Alexeevski nu s-a mărginit numai la asta'. Bătrînul cazac a organizat colecte de alimente pentru partizani, ba a izbutit de cîteva ori chiar să ni le şi aducă. Safronov dădea şi el mereu cîte ceva bătrînului din partea mea, ba cuie. ba săpun, ba gaz...

Vestea despre ceea ce se întîmplase cu nepoatele starostelui se răspîndi repede prin cătunele din împrejurimi.

începură să circule legende despre spiritul de abnegaţie al partizanilor şi despre devotamentul lor pus în slujba poporului. Şi acest lucru ne-a fost de mare ajutor în lupta noastră şi în munca noastră de recunoaştere.

Hudoerko îmi propuse să-l folosim pe bătrînul cazac ca in- formator în ce priveşte acţiunile starostilor din alte cătune şi acelea ale atamanului raional. Bătrînul a lucrat pentru noi dic toată inima şi ne-a adus mult folos.

Războiul a încetat demult.. Nepoata bă-t rinul ui eazac şi cu strănepotul lui,, căruia,. îti amintirea fiului nostru, i s-a dat numele de Ghenea, vine din cînd în cînd la Krasnodai să ne vadă •Băiatul îi spune Elenei Ivanovna „mamă";

Fata, vindecată de septicemie de către Elena Ivanovna s-a măritat, are acum şi ea o fată, căreia, în cinstea salvatoarei ei, i-a dat numele de Elena. Şi ea, ori de eîte ori vine la Krasno- dar, socoate de datoria ei să treacă şi pe la noi.

CAPITOLUL H

După cum am spus, cele trei grupuri plecate în operaţii d'e minare, primiseră misiuni. de o gravitate şi de o însemnătate deosebită.

Locul unde urma să se producă una dintre diversiuni se afla departe de tabăra noastră, dar locul celeilalte nu era chiar prea îndepărtat. Dacă prima operaţie cerea multe pregătiri, pentru a doua şr a treia ajungeau mai puţine.

Dar, în toate cele trei cazuri, oamenii mergeau la moarte hotărîţi şi cu un singur gînd : să se răzbune 1 Chiar şi acum cînd îmi amintesc de acest avîirt aL întregului detaşament, fiecare partizan îmi apare în faţa ochilor ca şi cum toate s-ar fi întîmplat ieri şi amintirea fiecăruia dintre ei mi-e scumpă, aşa cum mi-a fost scump fiecare dintre cei care au luat parte la cele trei diversiuni.

Vor vorbi despre aceste diversiuni[1] în ordinea în care arrj primit rapoarte despre ele.

În ziua de douăzeci şi şapte octombrie, grupa lui Melnikov se întoarse cea dinţii în tabără.

Toate rîurile sînt cum sînt, dar rîul Şebş era cti totul deosebii.

Ia regiunea de la poalele munţilor, vara puteai traversa orice rîu prin. vad şi apa nu trecea de earîmbtrl cizmelor; rîai Şebş era însă întotdeauna adîne. Iн toate râuleţele noastre, apa este limpede: în zilele cu soare, poţi săi numeri pietricelele de pe fund şi să vezi peştişorii cei mai mărunţi; apa limitai Şebş este întotdeauna tulbure.

Şebşul curge între maluri drepte, aproape verticale; goale cai-n palmă şi acoperite mimat în unele locuri cu pilcuri de tufe.Acest rîu avea un singur loc unde *apa* era mai puţin adîncă, un singur vad mai bunişor, la o distantă -de un kilometru de stanita Grigorievskaia, însă vadul acesta era inaccesibil din cauza cazematelor germane din apropiere.

Şebşul ¡era pentru noi o piedica -permanenta, în special după operaţii, cînd trebuia să ne desprindem de pistolarii nemţi care ne urmăreau pas cu pas şi să ne retragem cît mai repede, înapoi, în munţi.

Cîte şi mai cîte n-am născocit noi ca să trecem repede peste Şebş !

La început, ne-am gîndit să cerem de la marinarii şi piloţii de dincolo de linia frontului," bărci de cauciuc care se umflau cu aer. Aceste bărci se puteau duce uşor în rucsacuri. Dar pa vremea aceea, marinarii şi piloţii nu puteau să aibă grija noastră, căci aveau destule griji de-ale lor pe cap...

Apoi, am încercat să organizăm trecerea după un vechi sistem caucazian — cu plute purtate de burdufuri de piele cu blana întoarsiă înăuntru, dar nici această încercare n-a dat nici un rezultat.

Nu ne rămînea decît un singur lucru : pluta şi Irînghia.

De obicei, făceam asta în felul următor : Un înotător bun legat de mijloc cu o frînghie, trecea nul înot. Celălalt capăt ai frînghiei rămînea pe mal. Cînd ajungea la malul opus, înotătorul lega strîns frîngbia de o piatră sau de tulpina unui capac, iar noi legam de frînghie pluta, pe care puneam armele şi rucsacurile şi, agătîndu-ne şi 'noi de plută, treceam pe celălalt mal. Dacă pluta nu putea să ne ia dinir-o dată împreună cu bagajele, operaţiunea se repeta de mai multe ori. Ca să faci a-sta, trebuia să tragi cu mare greutate pluta împotriva curentului şi s-o aduci înapoi ca să iei bagajele, după ce mai legai de ea încă o frînghie.

Toate "acestea cereau multă osteneală şi mai ales prea mult timp, pe cînd alături era un vad admirabil, însă inaccesibil din cauza cazematelor nemţeşti.

'Evgheni se grndise şi el să le distrugă.

Noi ştiam că trecerea va Tămîne pentru noi, ca şi înainte, închisă şi că nemţii n-aveau să cedeze unicul vad al Şebşului. Dar, dacă vom lichida garnizoana de lîngă vad, îi vom obliga pe fascişti ca în viilor să tină acolo forte mult mai mari. Mai bine să se teamă ei de partizani...

Grupa de sub comanda lui Melnikov plecase spre vad noaptea cu ordinul să execute -această operaţie.

Şi -Melnikov făcu într-adev-ăr ¡treabă hurtă.

Lîngă rîu, ai noştri se împărtiră în două grupuri. Melnikov cu Poddubnîi plecară să mineze drumul care ducea de la Gri-

gorievskaia spre vad. Ceilalţi, punîndu-şi halate de camuflaj, se tîrîră spre cazematele nemţeşti.

Era o noapte întunecoasă. Ploua în răstimpuri. Santinelele nemţeşti se strigau cu voci înăbuşite, ca şi cum s-ar fi temut să nu tulbure liniştea nopţii.

Ai noştri trecură cu bine pe lîngă santinele şi se aşezară drept lîngă cazemate. De la o vreme, ploaia se înteţi şi nu mai conteni. Era frig.

Dinspre drum se auzi un strigăt sinistru de cucuvea : era Melnikov care anunţa că minele fuseseră plantate.

Aproape odată cu strigătul cucuvelei, în direcţia cazematelor începură să zboare grenade. Nemţii rămaşi în viaţă, săriră afară din cazemate. Noi explozii de grenade îi culcară pe loc la pămînt.

Santinelele însărcinate cu paza cazematelor începură să tragă în dezordine, dar pe urmă o luară la fugă. Alergau prin vad, împroşcînd cu apă în toate părţile. Ai noştri trăgeau în nemţi cu carabinele. Răniţii cădeau în apă, căutau să se agaţe de pie trele alunecoase, dar Şebşul, iute şi nestăpînit, îi ducea mai departe şi-i răsucea în vîrtejurile bulboanelor.

În Grigorievskaia izbucni alarma. Trei camioane grele, ticsite de pistolari nemţi porniră în goană în ajutorul cazematelor.

Cel dintîi sări în aer pe minele lui Melnikov, automobilul din frunte.- Celelalte două frînară brusc. Dar, lîngă vad, ai noştri nimiceau mai departe santinelele, aşa că nemţii nu puteau să mai aştepte şi al doilea automobil porni cu băgare de seamă în partea de unde veneau împuşcăturile. Mina îl rupse în două.

Răsucindu-se brusc, al treilea camion se întoarse în plină viteză la Grigorievskaia. Pistolarii- din camion trăgeau cu automatele rafale lungi în noaptea întunecoasă. Ei îşi dădeau desigur seama că cheltuiau cartuşele fără rost, dar probabil că zgomotul pe care-l făceau le dădea curaj.

Grupa nu suferi pierderi, nici măcar un rănit. N-am putut însă să numărăm pierderile nemţilor şi să stabilim cîţi dintre ei s-au înecat în Şebş şi cîţi au fost aruncaţi în aer de minele noastre, dar după calculele aproximative ale agenţilor noştri de legătură, nemţii au pierdut în noaptea aceea, lîngă Şebş, cel puţin o sută de oameni.

Grupul lui Vetlughin urma să îndeplinească o operaţiune foarte complicată : să arunce în aer trenul pe calea ferată dintre Ilskaia şi Severskaia şi autovehiculele pe şoseaua cărei mergea paralel cu drumul.

Şef al plantatorilor de mine şi conducător- al ansamblului operaţiunilor de minare, l-am numit pe Vetlughin. Tot lui Vet- lughin, ajutat de Litvinov şi de Malîşev, îi era încredinţată şi minarea şoselei. Lui Eriomenko i-am dat însărcinarea să arunce în aer trenul. Vlasov lua parte la asta în calitate de „practicant". •

Grupul a plecat în această operaţie împreună cu detaşamentul de partizani „Igl", compus din locuitori ai raionului stăniţei Ilskaia.

. . . .

Am hotărît să întrebuinţăm aceleaşi mine ca şi la kilometrul al patrulea, adică mine cu piedici de siguranţă.

Cît de mult se simţea lipsa lui Evgheni în momentul cînd grupa se pregătea de. plecare !■ Dar prietenii lui îi respectau ordinele cu sfinţenie. Vetlughin mi-a spus : ■

— Să nu ai nici o grijă, Tătucule, vom lucra aşa ca şi cum Jenea ar fi cu noi...

Ca totdeauna, Gheronti Nikolaevici şi-a ţinut promisiunea : peste cinci zile, la 31 octombrie, grupul lui se întoarse din operaţia care se desfăşurase cu mult.succes.

i..Spre sfîrşitul zilei a doua, ai noştri ajunseră la Derbentka. Cei din Ilskaia îi întîmpinară cu multă căldură.

— Era chiar cam neplăcut pentru noi, — povestea Vetlughin; — Parcă ar fi întîmpinat nişte eroi. Şi asta numai datorită primei noastre operaţii de minare de la kilometrul al patrulea. Dar cînd am început să vorbim despre o nouă diversiune, cei din Ilskaia s-au întristat. Ne-au spus că nu se putea pătrunde în. sectorul acela de şase kilometri dintre Ilskaia şi Severskaia. pentru că nemţii construiseră acolo cazemate şi au adăugat că şoseaua se află la o distantă de peste doi kilometri de câlea ferată, aşa că nu vom avea putinţa să plecăm la timp şi nemţii vor pune mîna pe noi. Apoi, cei din Ilskaia nici nu ştiau cum să efectuieze minarea. Iar pe lîngă asta, era tocmai vremea cînd noaptea era lună plină. Într^un cuvînt, dacă ne luam după ei, aproape că nu ne rămînea decît să ne întoarcem din drum. Am v.ăzut că lucrurile se înfăţişau prost. Am convocat o consfătuire a plantatorilor de mine şi a comandanţilor de plutoane. Le-am spus amănunţit despre minele noastre tot ce trebuia. Le-am explicat că nu minele provocaseră moartea lui Evgheni şi a lui Ghenea. Am vorbit mult. În cele din urmă, totul s-a aranjat şi cei de la Ilskaia nu mai puteau de nerăbdare să se arunce în luptă...

A doua zi, cercetaşii celor două detaşamente plecară să caute cele mai bune căi de acces la şosea şi la calea ferată.

15* 227Grupul de recunoaştere al detaşamentului nostru era condus di? inginerul' Elnifcw... Primul lucru pe care- îF făcu[1] fu- să-i roage pe cei din Ilskaia să aducă la cunoştinţa tuturor detaşai-menteter dfe parffe-arri vecine' mişcările cercefaşilbr. Cer din- Ilskaia ne asigurară el toiul va' Pi îmdepffimt Toată noaptea am stat la *piniâ.* Timp de trei zile şi trei' nopţi, observatorii noştri, aşezaţi în munţi şi te poalele mnrrţitor, aii studiat cu atenţie cn binodlul dispozitivul nemţilor şi' aw urmărit mişcarea- posturilor de observaţie şi a gărzilor, căutînd să-şi explice şi să stabilească regularitatea aceste® mişcări.

Noaptea- au plecat să> caute piwrefe de trecere-, dar nici n-an apucat bine să intre în tufişe şi din dreapta, au început să ţă*-căneaseă- mii raliere grele.

Trăgeau avanpostarife dfetaşaraenMur dfe partizani vecin, pe care cei din' Ilsfcaia nu.-P puseseră- lia curent eu mişcarea cercetaşi lor noştri. Mi-fraiierele partfeanilor alarmară pe nemţi case' deschiseră un foc de baraj- distrugător. Minele gemeau şi urfaw. Se ridică. luna. Lumina' ei se împrăştia, peste tufe, prirr poiene, peste pilcurile de copaci.

Manewîrad cm meşteşug, ETnikov scoase fără pierderi cer-cetaşi! de sub' focul: încrcreişat.

A doua zi, Vetluglvlw eontrofă personali dacă vecinii erau îtnir-a-devăir îneimoşfeţap despre operaţiunea noastră şi spre seară Elnikov pomi: din nsu> cu- cerGetaşw Hui.

încet,. atît de- încet încît a-vanprastmiile partfeanilen ntr au-ziră. nfci ura foşnet- cercetaşii. se- turtiră' pftra la> tofişurife de l-îngă drurrn..

Erai noapte. Pe cer strălHiceaw stelele: TOT PRUNI tonei' plutea« nouiraşi străvezii.

În lumina' lurteiy Elnikov văizm clar conturul ferm ai cazema-telor nemţeştii Partizanii din Llskara- avea® dreptate : în acest sectoii era; imposibil săi te tMi pmă la linia ferată...

Elnikov era însă. încăpăţînat! şi perseverent. Timp de două ore observa cazematele şi, deodată, spre' propria lui: surprindere, descoperii că o bună jumătate di® cazemate- erau false : în locul tunurilor, cari? priveau, ameninţător din ambra'zuri, stăteau tulpini de copaci, ingenios camuflate;. în lDCU! santinelelor erau nişte sperietori de paie...

Totuşi, nici duipă- ce primi rapoartele amănunţite- ş:i cupnim-zătoare ale lui. Elnikov, Gheronii Nikolaevici nu se hotărî îneă să pornească la- operaţie. Respect-înd cu sfinţenie măsurile pe care le lua de obicei Evgheni, el mai trimise încă o recunoaştere înainte de a fixa definitiv locurile unde trebuiau, să se producă exploziile. Partizanii se tîrîră din nou fără să facă nici. cel mai mic zgomot, pînă la calea ferată şi rămaseră întinşi într-o nrirrişte de lîrrgă- şosea. În faţa lor, inundate de lumina lunei, **erau cazematele adevărate şi cele false. Se vedea cum se schimbă santinelele nemţeşti şi aum ¿rec patrule.»**

.Acum situaţia era în sfîrşit perfect limpede.

Pe şosea şi pe calea ferată era mişcare numai .ziua : în douăzeci şi patru de ore treceau pe şosea cîteva sute de autovehicule; pe calea ferată, trenurile treceau dimineaţa şi seara, respectînd strict orariul.

Acuma, după ce căile de acces fuseseră bine stabilite, au fost împărţite şi misiunile Intervalul de timp pentru minarea directă şi pentru retragere a fost fixat între «rele şapte şi nouă seara, adică între căderea .nopţii şi răsăritul lunei.

Într-un cuvîn.t, Tătucule, — spunea Vetlughin, — dacă Evgheni ar fi văzut harta recunoaşterii noastre, îmi dau cuvînituî că ar fi rămas mulţumit.

Exact la timpul fixai, ai noştri trecură pe brînci peste linia cazematelor .nemţeşti şi se împărţiră în două grupe.

Plantatorii de mine ai lui Eriomenko s-au îndreptat spre calea ferată, iar acei ai lui Vetlughin au rămas lîngă şosea.

Trei grupuri de acoperire îl apărau pe Vetlughin; grupul lui Elnikov culcat la pămîn't de partea dreaptă a cazematei : Musiacenko cu ai lui retraşi la sfînga, iar în spate, întins la pămînt, grupul lui Pricina.

După aceea, toţi afirmau că Gheronti Nikolaevici fusese foarte nervos. Lucru lesne de înţeles c-înd te gîndeştî -că era prima lui mare operaţiune independentă. Dar se dovedi că era nervos degeaba, pentru că Lîtvinov, Malîşev, Vtasov lucrau ireproşabil şi minele fură puse la timp.

Vetlughia- piise el singur două mine, contr-olă meticulos camuflajul celorlalte şi dădu semnalul de retragere.

Era linişte şi întuneric,- Luna nu se ridicase încă.

Plantatorii de mine aşteptau. Trecură douăzeci de minute; în curînd avea să se ridice luna şi Eriomenko încă nu venise... Oamenii începură să se neliniştească. Vetlughin dădu ordin ca toţi să se oulce 'la pămînt, iar îm cazul cînd se va mtîmpia ceva, să acopere retragerea oamenilor noştri de la calea ferată.

Ce -să-l fi reţinut oare pe Eriornenlko ?

Lucrurile se petrecuseră în felul următor: se tîrîse cu bine cu grupul -lui pîn-ă la calea ferată, aştept să treacă santinelele şi procedă la minare.

Totul mergea bine cînd, deodată, -observatorul şopti:

— Patrula ■! ,

Eriomenko dădu semnalul. Toţi se" rostogoliră în şanţ şi rămaseră aşa, ţin.îndu-şi respiraţia.

— Şi deodată simţii o lovitură în umăr.. Am ridicat capul şi am văzut... — şi Eriomenko se opri din povestirea lui şi se apucă de cap. — Trebuia să vez! asta cu ochii tăi. E imposibil să povesteşti. Inchipuiţi-vă: santinela noastră stătea pe linia ferată. Se lăsase pe un genunchi şi acum stătea aşa. Să-l pictezi, nu altceva... Nici pînă azi nu înţeleg de ce împietrise aşa : ori n-auzise semnalul, ori îşi pierduse capul. Acum s-a sfîrşit tot, rn-am gîndit eu...

O patrulă romînească se apropia. Vorbeau tare, rîdeau cu hohote şi se întrerupeau unul pe celălalt, aşa încît nu mai observau nimic în jurul lor. Şi trecură de partea cealaltă a liniei fără să observe

santinela noastră... Trebuie să-ti mărturisesc. Tătucule, că m-am tîrît pînă la dînsul şi atîta l-am ocărit încît a început să clipească din ochi de mirat ce era... După aceea am început să aşez din nou trotilul. Eram grăbit şi nervos. Pă- mîntul era tare şi pietros. Şi santinela aceea tot stătea lîngă mine şi îmi şoptea : „Isprăveşte, F.riomenko, acuşi răsare luna.- Isprăveşte odată". Miţ-a spus o dată, mi-a spus de două ori ; dar a treia oară m-am înfuriat atît de tare, încît m-am hotărît să-l sperii zdravăn şi am ridicat grenada : „Dacă mai spui un cuvînt, te rup în bucăţi !" Am terminat cînd luna a înceout să se ridice. Ne-am tîrît pe brînci înapoi la ai noştri. Era lumină ca ziua... Am ajuns la primele dealuri. Pe cer, stelele începuseră să se stingă. Ne-am aruncat cu toţii în iarbă. Trupul ne durea. Picam de somn. începuse reacţia...

Eriomenko tăcu. Mai departe povesti Vetlughin :

— Ne-am trezit la ora şase şi zece minute. Mai rămîneau . douăzeci de minute pîriă la trecerea trenului. Am început să mă instalez mai comod, m-am înarmat cu binoclul şi am aşteptat... Cele douăzeci de minute au fost cumplit de lungi; Jntre timo, s-a trezit şi Stepan Sergheevici şi s-a aşezat lîngă mine. La fiecare trei minute ne uitam la ceas. După cincisprezece minute ne-am spus că ceasornicul s-a stricat... În sfîrşit, din dreapta, a apărut deasupra copacilor o dîră subţire de fum. Mi s-a părut că trenul trecuse cu bine We locul în care lucrase Eriomenko. M-am uitat la el : era alb ca varul. Mi s-a făcut milă de dînsul, îmi dădeam bine seama de ceea ce era în inima lui Stepan. Si în timp ce-l plîngeam pe Stiopa, am auzit o explozie înăbuşită. Cu binoclul se vedea bine cum locomotiva se răsturnase pe o coastă, ruptă în două. Vagoanele încălecaseră unele peste altele. Deasupra locului exploziei s-a ridicat în aer un nor cenuşiu de fum şi de praf. Am numărat vagoanele : din treizeci şi trei, rămăseseră întregi numai cele patru de la urmă. Celelalte se făcuseră ţăndări.

Dar, în timp ce număram vagoanele, n-am putut să aud cea de a doua explozie. Am văzut doar un nor de fum pe şosea şi partea din faţă a unui camion care fusese smulsă şi zăcea aruncată în drum.

•Totul s-a petrecut-potrivit; programului. .Şedeam confortabil, pe deal şi admiram priveliştea. Cam peste, vreo,treizeci ■ de,-minute a apărut al doilea, .vehicul. Era ticsit de lăzi.'Pe. lăzi şe-, deau pistolari , nemţi. În lăzi erau probabil .obuze , pentru că ex,^ plozia a fost grandioasă. Trupurile soldaţilor au. zhurat foarte depatre iar din automobil n-a .rămas absolyt nimic. Am continuat să stăm şi să aşteptăm. Altă mină a explodat .şuţi' Uri a^to-, mobil mare, dintr-acelea ce se găsesc la dispoziţia statelor ma-, jore şf după aceea circulaţia s-a. oprit cu totul. Nu mai aveam- ce aştepta. În clipa aceea s-a petrecut un lucru foarte neplăcut. Pe mine şi pe Eriomenko au pus mina,.. nu, nu vă speriaţi, ri-áu pus mina nemţii,, ci ai noştri; şi au Început, să ne poarte pe braţe în urale şi să ne arunce în sus. Eu strigam cît mă ţinea' gura, dădeam din mîini şi din picioare, aveam imprésia că toate măruntaiele mi se întorc pe dos'.

Şi azi mă mai doare stomacul. Dar Eriomenko, care-i urt şiret şi jumătate, şi-a întins braţele de-a iungul trupului şi se întorcea în aer în toate părţile, ca o păpiişă.

Mai tirziu mi-a spus că n-a simţit nici o durere. Aşa că, Tătucule, cînd au să te ia şi pe dumneata în braţe, să stai' ca Eriomenko. . ^

Nu mult după aceea au sosit în fugă, la noi pe deal, comandanţii detaşamentelor vecine. Aflaseră despre ce era vorba, şi vroiau şi ei să ne poarte pe braţe. Dar eu m-am opus categoric'. Şi asta a fost tot. Am impresia, tovarăşe comandant, că operaţiunea a reuşit destul de bine...

„Nu, mi-am spus eu, asta încă nu-i tot... Nemţii n-au plătit încă tot ce trebuie să plătească..."

În aceeaşi zi, l-am trimis pe Pavlik într-o recunoaştere de control,, ca să vadă exact ce făcuseră plantatorii noştri de mine.

Se întoarse abia după patru zile şi aduse veşti îmbucurătoare. Grupul lui Vetlughin şi acela al lui Elnikov lucraseră excelent : peste şase sute de fascişti fuseseră ucişi, iar patru sute grav răniţi.

— Dar asta încă nu-i tot, Tătucule ! — Şi ochii lui Pavlic scînteiau. — Mai pune încă şaizeci şi cinci. Şi nu numai simpli ostaşi, ci ofiţeri şi funcţionari superiori.

Am aflat că după ce efectuase recunoaşterea, Pavlik zărise o întreagă procesiune care venea de la Gheorghie-Afipskaia: erau nişte nemţi din S.S., care duceau sub escortă soldaţi, ofiţeri şi funcţionari cu mîinile legate la spate. Procesiunea S-a apropiat de un şanţ de la marginea pădurii. Cei condamnaţi au fost' puşi la marginea şanţului. După a treia salvă totul s-a isprăvit. Apoi soldaţii din S.S. s-au apropiat de cei care nu căzuseră în şanţ şi i-au ucis pe răniţi cu revolverul.. După aceea au venit repede poliţaii şi au astupat şanţul cu pămîrrt.

Pavlik nu s-a putut opri să nu treacă şi pe la; prietenii lui din Gheorgtiie-Afipskara.

Acolo a aflat că au fost împuşcaţi cei care — după părerea «omandamentul'ui german — dăduseră dovadă de neglijenţă şi lăsaseră să se producă exploziile pe calea ferată şi pe şosea. Au căzut nu numai acei în a căror grijă fusese paza lirei ei, dar şi ofiţeri şi funcţionari de seamă din Krasnodar.

— Aşa că dumneata, Tătucule, mai pune, te rog, şaizeci şi cinci ca socoteala să fie exactă !

Grupul lui Kiricenko nu izbuti să facă nimic. Cîad se întoarse, Serghei Martînenko îmi raportă pe scurt că tocmai începuseră să ritmeze cînd au dat peste ei nişte romîn i. Au început să tragă ; ai noştri au tras şi ei şi au fost siliţi să suspende lucruL Totuşi, pe singura mină pe care reuşiseră s-o pună, sări în aer ttn automat»! cu pistolari.

Kiricenko se dusese să caute un drum profilat şi dispăruse. Grupul se întoarse fără c&asuL..

O întîmplare nemaiauzită în detaşamentul nostru : să pierzi pe comandantul grupei !

NU maii era timp să stabileşti a cui era vina. AIB dat ordin hai lanukeviei să aleagă oamenii cei mai buni din detaşament. Voiam să pornesc cu ei în zorii zilei în căutarea lai Kiricenko. Il vom găsi, viu sau mort, chiar de vom fi siliţi să ne sti ecurăm în Grigorievskaia... Nemţii nu-l vor Lua atît de uşor pe Nikolai Efimovici al nostru — excelent specialist în minări, om de o rară puritate sufletească.

Dar el se întoarse singur, viu şi nevătămat, tocmai în momentul cînd porneam în> căutarea lui. Am aflat că lucrurile nu se petrecuseră chiar aşa cum mi se raportase pe scurt în ajun.

Grapnr ajunse la şosea şi, ca de obicei, începu să observe terenul şi împrejurimile. În zorii zilei, partizanii se strecurară spre locurile fixate şi aduseră mai aproape de şosea minele lăsate în pădure. Kiricenko- şi cu Poddubnîi începură să mineze povlmişul situat chiar lîngă Grigorievskaia. '

Pe deal, erau acoperiţi de o patrulă de doi partizani, al cărei şef era Serghei Martînenko.

Dar el nu ştiu să-şi îndeplinească însărcinarea. Se uita mereu la plantatorii de mme şi deodată, întorcînd capul,, observă că pe lîngă dînsul trece un grop de romîni, îndreptîndu-se spre Kiricenko. Era, desigur, schimbul gărzii de lîngă pod.

După regalele noastre, Serghei trebuia să deschidă focul, să se angajeze în hfptă şi astfel să dea de veste minerilor. Dar el nu s-a purtat cum trebuie să se poarte un partizan, şi-a pierdut capul şi i-a lăsat pe romîni să treacă.

Aceştia se apropiau acum de Kiricenko. El era singur; Poddubnri tocmai plecase în pădure ca să aducă a doua mină. Kiricenko şedea pe vine şi, foarte calm, camufla cu nişte pietre mina pe care o pusese.

Ridică ochii şi văzu că lîngă el stăteau romfnii şi îşi îndreptau puştile asupra lui.

— Stai ! Star f — strigară ei.

Era un lucru atît de neaşteptat, încît în primul moment, Kiricenko îşi pierdu capul. Vorbăreţ eum era, el Făspunse :

— Iha r — şi continuă foarte calm să aşeze pietrele.

Calmul lui îi surprinse pe romîni care repetară mai puţin ameninţător de data' aceasta :

— Stai î

Kiricenko dădu din cap.

— Aha !

Dar îşi dădea seama că nu po-ate să prelungească prea mult discuţia în acest fei...

Spre norocul **fuî,** Poddubnîl ieşi din pădure şi, înţelegînd imediat ce se înfirnplase, puse carabina la umăr. Doi romînr se prăbuşiră, ceilalţi doi se repeziră în tufişuri şi de acolo începură să tragă în Poddnbmi. Acum era rîrrdul lui Kiricenko să tragă şi să-i lichideze.

Voia să-şi reînceapă lucrul, cînd se auzi din nou o împuşcătură. Romiiral care ftrsese rănit se ridicase din şanţ şi trăsese în

Kiricenko. Dar Poddubnîi, aproape fără sâ ţintească, îl făcu pe romîn s-adoarmă pe vecie.

Acuma se isprăvise cn romînii. Dar şi minarea trebuia isprăvită. Nişte automobile nemţeşti, atrase de împuşcături, veneau în goană. Din fericire, primul automobil cu pistolari dădu peste singnra mină care fusese pusă şi sări în aer.

Asta a fost tot. Fură siliţi să plece de la locul operaţiunii fără nici un rezultat. Dar lui Kiricenko îi părea rău să ducă minele înapoi şf începu să caute drumul vicinal (după calculele lui, acest drum trebuia să fie prin apropiere), ca să mineze măcar vreun pod.

După *ce* lăsă grupa în pădure, plecă să caute drumul. Merse un timp pe o cărare îngustă, coti de cîteva ori la stînga şi ieşi la drum. Tocmai acolo se afla şi un pod.

Kiricenko plecă înapoi spre ai lui ca să ia mina. Dar ai lui nu mai erau acolo... Se auzea nu prea departe cum lătrau nişte crini : nemţii cercetau pădurea...

Crezînd că grupa pornise în urma lui să caute drumul, Kiricenko se întoarse, rătăci prin tufişuri, dădu semnale, dar nu găsi pe nimeni.

Se îrivîrti atîtă prin pădure .încît nu mai găsea acuma nici drumul vicinal. . . . . . . " . , ' . . .

: Nu-i mai rămînea decît să plece singur spre tabără. O luă prin pădure spre munţi.

Cerul se înnoră. Nu avea nici un fel de puncte de reper : nici stele, nici munţi.

Kiricenko se rătăci şi ajunse drept, lîngă Grigorievskaia..

Şe apropie de deal şi auzi pe nişte romîni stînd de vorbă. Coti la stingă, dar şi acolo erau romî'hi. Ceti la.dreapta şi auzi din nou în tufiş vorbindu-se. rornţneşte..., ...

Proastă afacere! Descoperind o scorbură, plantatorul . de mine se băgă în ea şi rămase acolo, toată noaptea, ca o veveriţă., '. . În zorii zilei, ieşi din scorbură, se. şui într-un copac înalt şi văzu în faţa lui muntele Papai, iar la stînga muntele Sab,.Cît, de dragi îi erau aceşti munţi !...

După ce am ascultat şi am analizat această scurtă povestire a lui Kiricenko, am dat ordin ca grupul care mersese cu el în diversiune să fie aşezat în front şi i-am făcut în fata frontului o aspră mustrare lui Serghei Martînenko. Seara, cazul lui a fost discutat amănunţit la şedinţa de partid.

Comisarul era. foarte indignat. Ochii lui cenuşii,, de obicei fără nici o strălucire, păreau acuma întunecaţi, cu o nuanţă de otel şi scînteiau de furie.

— Tovarăşe Martînenko, ai fost trimis în această diversiune cu un grup de tovarăşi^ aleşi. Prin curajul tău şi prin măiestria ta de luptă trebuia să* ridici moralul partizanilor şovăielnici care n-aveau încredere în mina noastră. Aceasta a fost sarcina de patrid care ti s-a încerdinţat, Serghei Martînenko, — spuse comisarul, accentuînd fiecare cuvînt. — Cum ai justificat încrederea pe care' ţi-a arătat-o partidul ? În loc să asculţi şi să priveşti atent în toate părţile, aşa cum se cuvine să facă cel ce stă la pîndă în timpul operaţiunii, dumneata,

tovarăşe Martînenko, ai uitat tot. Erai cît pe ce să-l nenoroceşti pe Kiricenko. Ai provocat eşecul operaţiei şi din vina dumitale mulţi nemţi au scăpat cu viată, ca să calce mai departe cu cizmele lor Kubanui nostru !...

Mă uitam la faţa palidă a lui Martînenko şi la părul lui negru şi des. Broboane de sudoare îi acoperiră fruntea ; buzele îi erau uscate. Mi-am adus aminte că-l văzusem pe Serghei tot aşa, cu sudoarea curgîndu-i şiroaie, muncind de dimineaţă pînă seara, cînd construiam tabăra noastră. Şi de multe ori îl văzusem în lupte tot aşa de palid, cu buzele uscate, dar nu cu ochii lăsaţi în jos ca acum, ci cu ochii arzînd de ură...

. Comisarul vorbea întruna şi vorbele lui cădeau ca nişte lovituri de ciocan. Sfîrşi, cerînd pedeapsa cea mai aspră pentru Martînenko. Toţi partizanii care luară cuvîntul cu prilejul discuţiilor în legătură cu raportul comisarului sprijiniră în unanimitate propunerea lui ca, ţinînd seama de munca lui de partid ireproşabilă şi de excelenta lui activitate ostăşească de pînă atunci, să i se dea lui Martînenko numai o mustrare aspră - Ca să nu mă mai întorc la Serghei Martînenko şi la faptele lui de arme, am să spun doar atît : mai tîrziu el a izbutit să obţină iertare din partea organizaţiei noastre de partid. Greşeala pe care a comis-o — oricît de paradoxal ar părea — a avut chiar şi un oarecare efect pozitiv asupra acelora care se cam temeau de minele noastre. Partizanii care nu participaseră încă la operaţii de diversiune prin minare îşi spuseră că aceste mine nu erau chiar atît de înspăimîntătoare, dacă un om serios ca Martînenko se simţise atît de atras de ele încît putuse să-şi piardă capul.

Oricum, în urma acestui eveniment, disciplina în detaşament a devenit ireproşabilă, cu toate că nici înainte nu aveam să mă plîng de ea.

îmi aduc aminte cu recunoştinţă de agenţii noştri de legătură, oameni de o modestie uimitoare şi de o disciplină exemplară. .

Ai fi putut spune că munca lor era o muncă neînsemnată, obişnuită şi parcă lipsită de eroism : să primeşti dispoziţii din partea comandantului detaşamentului, să alegi un drum relativ liniştit, să ajungi la locul destinaţiei, să transmiţi cele încredinţate şi să te întorci îndărăt.

— Daţi-mi voie să vă raportez, tovarăşe comandant, că ordinul dumneavoastră a fost executat, — îmi raporta de obicei agentul de legătură.

— Totu-i bine i"

— Bine, Tătucule.

Nu le plăcea să se laude cu drumurile lor şi numai extrem de rar dacă rosteau cîteva fraze obişnuite. Mă deprinsesem şi eu să nu-i mai întreb altceva. Bine şi atîta tot. Numai rareori şi chiar şi atunci numai din întîmplare, ajungeai să afli că totul era departe de a merge chiar atît de bine, că, dimpotrivă, totul era foarte complicat, că agentul de legătură şi-a riscat viaţa şi a scăpat neatins numai pentru că era dibaci şi avea curaj şi prezenţă de spirit.

Odată a venit la mine Gheorghi Feofanovici Melnikov, un agent de-al nostru de legătură, fost brigadier la fabrica de uleiuri şi grăsimi hidrogenate din Krasnodar şi mi-a raportat:

— Tovarăşe comandant, însărcinarea pe care mi-ai dat-o ă" fost executată. Iată aici răspunsul.

— Cum a mers ? ' ■

— A mers normal, Tătucule...

• S-a întors şi a plecat. Dar eu m-am uitat în urma lui şi am văzut că a\jea ia umăr o carabină nemţească.

— Melnikov, de unde ai carabina asta ? — l-am întrebat.

Melnikov s-a încurcat. Mi-a răspuns fără chef de vorbă :

— Am întîlnit în drum un neamţ Şi i"am luat-o. sAîă gîndeam s-o dau în tabără vreunui ostaş căruia nu i-ar plăcea să. meargă în operaţiuni cu arma lungă, obişnuită.' Asta-i tot.

— Tot?

— Tot, Tătucule!... Pot să plec ?

— Nu, Gheorghi Feofanovici, ia şezi aici lîngă mine şi spune cum a fost.

Şi Melnikov mi-a spus...

Pornise pe jos căci se gîndea că va bate prea mult la ochi dacă va merge călare. Primele-douăzeci şi patru de ore a mers bine, fără să se obosească prea tare... Dar în următoarele douăzeci şi patru de ore, a obosit. Timpul era urît, ploua cu găleata şi cizmele îi erau pline de noroi şi se făcuseră grele, parcă ar fi atîrnat de fiecare cîte un pud.

Nu mai rămăsese decît foarte puţin pînă la locul de destinaţie. Melnikov simţea însă că acuşi-acuşi* avea să-l lase puterile, că are să se „culce în noroi şi are să adoarmă. Şi după aceea — fie ce o fi...

Ştia că trebuia totuşi să meargă. Numai că a făcut o greşeală şi în loc să meargă pe o cărare lăturalnică, a apucat pe drumul cel mare, pe care era mai aproape.

A mers vreo sută de metri şi nici nu şi-a dat seama cînd nemţii l-au trîntit jos, i-.au luat automatul, i-au legat mîinile şi l-au trimis cu un însoţitor în staniţă.

Parcă i-ar fi luat oboseala cu mîna. Melnikov mergea şi se gîndea ce bine era să trăieşti pe lumea aceasta — şi noroiul era parcă plăcut, şi ploaia era mîngîietoare. Irjtr-un cuvînt, n-avea chef să moară. Şi mai ales îi era ciudă că însoţitorul lui, un neraţişor firav, îndreptase spre el propriul lui automat, pe cînd carabina sa şi-o atîrnase de umăr.

Pe furiş, Melnikov începu să-şi mişte mîinile. Simţi că începea să slăbească cureaua.

încet, încet, îşi slobozi mîna dreaptă. Dar deocamdată nu arătă nimic.Sprş norocul lui, în clipa aceea, un animal scoase un ţipăt într-un tufiş. Melnikov întoarse capul şi văzu că nemţişorul se oprise şi se uita cu atenţie la tufiş. Melnikov ridică mîna şi îl lovi în ureche.

Fără să scoată un ţipă^t, neamţul se prăbuşi la pămînt. Melnikov doborî imediat pe neamţ cu propriul lui cuţit, îşi ridică

automatul, îl şterse de noroi, luă carabina mortului, aruncă cadavrul în şanţul cel mai apropiat, îngrămădi deasupra nişte vreascuri şi porni mai departe.

La întoarcere merse cu socoteală, nemaiieşind la drumul mare şi alegînd cărările cele mai pustii.

La cîteva zile după ce Melnikov îmi povestise toate acestea, veniră la mine alţi doi agenţi de legătură, Petrov şi Prîgunov, pe care îi trimisesem la comandamentul grupului cu planul nostru de operaţiuni. îmi raportară că ordinul fusese executat şi cerură voie să se retragă.

Am vrut să-i fac să vorbească.

— Ia şedeţi, prieteni, şi spuneţi-mi ce aţi mai păţit pe drum.

S-au uitat miraţi unul la celălalt.

— Nimic deosebit, Tătucule.

— Chiar nimic ?

— A spus Kuzneţov ceva despre cat, Tătucule ?

— N-are a face cine mi-a spus. Voi raportaţi...

— Apoi lucrurile s-au petrecut, Tătucule, cam aşa, — începu Prîgunov. — Am mers călare cu Alexei Mihailovici, am ales cărările cele mai pustii, am trecut peste pîraie, am trecut peste dealuri şi am ajuns, în sfîrşit, la ultima trecătoare. Cărarea era abruptă şi cu cotituri Mergeam încet, Petrov înainta şi eu în urma lui. Deodată am auzit o explozie şi l-am văzut pe Alexei Mihailovici aruncat din şa şi zburînd într-o parte, iar calul căzînd pe cărare.

Am alergat la Petrov şi am văzut că era viu, nevătămat. Se alesese numai cu spaima şi cu o vînătaie la ochi. Calul fusese însă ucis pe 10c. Dădusem peste o mină nemţească. Ştiam că asta s-ar fi putut întîmpla oricui, dar mi-era de cal, că eu nu mă pot împăca cu gîndul să pierd un cal...

Ne-am urcat amîndoi pe calul meu şi am plecat mai departe. Două ore am mers cu bine. Şi deodată am auzit din tufişuri "un strigăt ameninţător : „Halt! Rus, predă-te !"

Trebuie să-ţi spunem, Tătucule, că nu-i deloc îndemînă ca doi inşi să meargă călare pe un singur cal. Intîi de toate n-ai cum fugi şi pe urmă n-ai cum trage, că unul îl împiedică pe celălalt.

Totuşi Alexei Mihailovici a fost destul de dibaci şi cu un glonte l-a lichidat pe cel care făcea tărăboi.

Postul nemţesc din tufiş a început să se frămînte, a deschis focul, dar noi am şi descălecat şi am aruncat două grenade" în tufiş. Pe friţil care au scăpat de explozie i-am doborît cu carabinele.

Bineînţeles că am adunat armele, le-am ascuns cît mai departe în tufiş, am încălecat din nou pe căluţul meu şi am pornit mai departe.

Mergeam şi stam de vorbă : de două ori am scăpat noi cum am scăpat, dar a treia oară nu ştiu dac-om mai scăpa.

Nu numai că obosise calul, dar şi urcuşul era acuma foarte greu. Am descălecat. Petrov a luat-o înainte, iar eu ceva mai în urmă, d'uceâm calul de dîrlogi.

Deodată îl văd pe.Alexel Mihailovici oprindu-se şi rămînind neclintit că un cîine deVînătoare care a adulmecat ceva. Tocmai ridicase, piciorul drept, dar rămase cu el aşa, fără să-l mai .lase în jos.

Bineînţeles, că m-am oprit şi eu.

Ce era ? Petrov zărise doi cai în tufiş. Se lăsă pe brînci, porni încetişor şi descoperi doi nemţi: unul era culcat sub un copac, iar celălalt' şedea pe o cracă şi se uita cu binoclul.

Alexei Mihailovici a ochit şi i-a doborît pe amîndoi din două împuşcături.

Asta a fost tot. Mai departe, lucrul a mers fără accidente: am ajuns la comandamentul grupului, am executat ordinul dumi.tale, şi ne-am întors cu bine înapoi. Al treilea cal i l-am dat lui Kuzneţov. Dar cînd a avut timp să-ti spună Leonid Antonovici de cal ?...

Nu mai vorbesc de precizia cu care agenţii noştri de legătură executau orice însărcinare. În episodul cu Petrov şi Prîgunov, pe care l-am descris, principalul pentru amîndoi era să execute însărcinarea de a preda scrisoarea mea la* comandamentul grupului de detaşamente şi de a-mi transmite răspunsul tovarăşului Pozdr.eak care comanda pe atunci unităţile de partizani.

În luna octombrie a anului patruzeci şi doi, neuitată pentru mine, activitatea, detaşamentului nu s-a limitat nicidecum la cele trei operaţii de diversiune prin minare, de care am vorbit mai sus.

N-a existat un partizan care să nu fi vrut să răzbune moartea lui Evgheni şi a lui Ghenea. Mai mult decît atît, pînă şi tovarăşii din detaşamentele de partizani vecine mergeau să-i răzbune.

Curînd după moartea fiilor mei, au venit la mine în cătunul Krasnîi, patru băietani. Au venit şi i-au spus lui Safronov să cheme pe comandantul detaşamentului. Pentru ce, nu i-au spus. Băieţii pretindeau că erau partizani din detaşamentul vecin, al celora de la Severskaia.

Am ieşit să-i văd. Au luat poziţie de drepţi; unul a făcut trei paşi înainte şi a dus mîna la şapca lui ruptă :

— Tovarăşe comandant, daţi-mi voie să raportez!

— Vorbeşte, — am zîmbit eu.

Ca să-şi dea curaj, flăcăuaşul întoarse capul spre tovarăşi şi rosti grav :

— Noi toţi sîr)tem camarazii lui Ghenicika al dumneavoastră, care tare ne-a fost drag. Am mers cu dînsul în recunoaştere şi am învăţat multe de la el. Am venit la dumneavoastră ca să vă spunem cît de rău ne-a părut. Comsomolişti cum a iest Ghenea trebuie să ne servească drept pildă...

— Mulţumesc, tovarăşi! — am spus eu, încercînd să mi ascund durerea.

— Dar asta nu-i tot, tovarăşe comandant! — spuse grav flăcăuaşul. — M-aţi întrerupt. Mai trebuia să fac şi un jurămînt... Jurăm pe amintirea lui Ghenea că îl vom răzbuna pe el, pe Evgheni Petrovici şi pe Konotopcenko al nostru.

După asta au plecat şi eu, prins de treburile mele, am uitat de ei.

Peste vreo două săptămîni am primit vestea că băieţii şi-au ţinut jurămîntul. Am să povestesc aici faptele lor, aşa cum am auzit...

Staniţa lor natală, Severskaia, era aşezată chiar lîngă terasamentul liniei ferate, în mijlocul livezilor, ceva mai aproape de munţi decît alte sate.

Comsomoliştii au plecat din (jetaşamentul lor şi s-au îndreptat spre Severskaia ca să arunce în aer un tren, aşa cum făcuseră şi fraţii Ignatov.

Băieţii n-aveau explozibile. Tot ce aveau erau cîteva grenade în buzunare şi revolverele ascunse la brîu, sub haine. Totuşi, ei erau siguri că vor arunca trenul în aer. Nemţii aveau mult trotil; în schimb, băieţii aveau mulţi prieteni în staniţă. Aşa că erau încredinţaţi că vor face

rost şi de trotil şi de mine. Pe lîngă asta, tatăl unuia din băieţi — al lui Andreika, cel cu ochii cenuşii şi cu părul zbîrlit — rămăsese în staniţă şi nu plecase cu partizanii

.Andrei punea mare nădejde în ajutorul lui tată-său. E drept că nu erau prieteni, dar asprimea şi atitudinea rezervată a tatălui său i sa părea întotdeauna.lui Andrei o manifestare de voinţă, de bărbăţie, dovada unei firi neînduplecate. Toate acestea îi impuneau, lui Andrei care era un băieţandru bolnăvicios şi firav. Pe drumul de la detaşament în staniţă, el se şi vedea păşind braţ la braţ cu zdrahonul şi cutezătorul de taică-său, pe terasamentul liniei ferate, aruncînd trenul în aer şi plecind apoi amîndoi în munţi...

Andrei ţinea şi la maică-sa, o femeie necăjită şi tăcută, dar el nu se bizuia pe ajutorul ei. Cu creţurile mărunte, din jurul ochilor stinşi înainte de vreme, ea părea grozav de neputincioasă, de slabă şi de resemnată.

Prin beznă, băieţii se strecurară în staniţă.

Andrei se apropie de casa lui, pe drumuri ocolite. De mult nu mai fusese acasă... Nemţii ocupaseră Severskaia prin surprindere. în ziua aceea eumplită, Andrei nu-l văzuse pe tată-său şi nu-i putuse spune că pleca în munţi. Numai maică-sa ştia despre acest lucru. „Aşa ţi-i scris 1" îi spusese ea atunci la despărţire, cînd îl îmbrăţişase şi făcuse peste el semnul crucii...

Andrei bătu încetişor în geam.

Maică-sa îl întîmpină în uşă. Avea în spate un şal de culoare închisă.

— Andreika! Dragul meu... Nu, nu intra în casă...

Il ascunse sub şal şi, luîndu-l de braţ, îl duse în capătul livezii, năpădite de buruieni. Şi acolo Andrei aflǎ cumplita veste că tâtă-său era trădător.

Pentru o vacă pe care nemţii o luaseră de la nişte vecini şi i-o dăruiseră, tată-său îşi vînduse sufletul diavolului şi se făcuse poliţai:

— Du-te, Andreika, du-te, dragul mamei, — îi şopti maică-sa.

— Nu, mamă, nu mă duc.

Şi Andrei îi spuse maică-şi pentru ce venise în staniţă şi cum îşi închipuise el că are să-i bată pe nemţi, împreună cu taică-său.

— *Mi-e* frică, Andreika... Au să te chinuiască şi au să te omoare. Şi eu numai pe tine te am...

Mama se uită lung în ochii băiatului, parcă ar fi vrut să-şi întipărească pe toată viaţa în minte chipul lui drag. Apoi îl binecuvîntă, făcînd peste el semnul crucii şi spuse :

— Du-te, dragul mamei. Bate-i pe ticăloşi! Mi-e ruşine să mă uit în ochii celor din staniţă din cauza isprăvilor lui tată- tău. Du-te... Am să spun oamenilor ce băiat ara. Sînt bătrînă, nepricepută, dar dacă a fi să ai nevoie de ajutorul meu, dă-mi de veste...

În noaptea aceea, Andrei nu închise ochii. El se gîndea la tatăl său pe care pînă atunci îl iubise cu o dragoste de copil plină de încredere... Şi se gîndea şi la mamă-sa, pe care abia azi o văzuse pentru prima oară cum era de dîrză şi de cinstită...

Stanita îşi trăia aceeaşi viată pe care o trăise şi cu o săp- tămînă, şi cu o lună înainte. Dar uneori, cînd seara cobora din munţi, băieţii, care abia cu cîteva luni înainte încă purtau cravata roşie de pionier, veneau la casa poliţaiului. Le ieşea înainte mătuşa Katia, nevasta poliţaiului. Era totdeauna la fel de tăcută şi purta acelaşi şal de culoare închisă, aşa cum poartă de obicei femeile bătrîne. Ea lua din mîna băieţilor coşurile cu mere, uneori cu ouă, sau numai cu fîn proaspăt cosit.

Mătuşa Katia ducea coşurile în şură. Pe fundul coşului găsea nişte calupuri gălbui care parcă erau de săpun, un şnur strîns ghem şi un fel de capsule.. Pe toate acestea le ascundea cu băgare de seamă într-un colţ întunecos al şurii, printre hamuri vechi, şine de roţi ruginite, lopeţi rupte ş"i cîrpe...

Veni în sfîrşit şi ziua cînd băieţii îşi ţinură jurămîntul : într-o noapte, pe un podeţ, chiar lîngă staniţă, un tren cu soldaţi nemţi sări în aer.

Două zile fasciştii au scotocit prin pădure şi prin tufişuri şi au făcut percheziţii în masă. Au împuşcat treizeci de oameni de ai lor care păzeau calea ferată şi care-nu avuseseră grijă de un important eşalon militar. Dar, desigur, nici unui neamţ nu-i trecuse prin minte că aceşti copii desculţi, riscîndu-şi viaţa, furaseră chiar din depozitele lor trotilul, amorsele şi capsele, că le duseseră la mătuşa Katia şi că în magazia poliţaiului mai rămăsese o bună rezervă de explozibil.

Cu pedantismul propriu nemţilor, fasciştii refăcură în două zile podeţul. Dar curînd sări în aer şi podeţul cel nou, împreună cu p garnitură încărcată de muniţii.Exploziile făceau un zgomot asurzitor,

pe care ecoul îl purta pînă în munţi. Din tabăra noastră înaintată, vedeam vîlvătaia incendiului ridicîndu-se deasupra stanitei Seversk'aia.

CAPITOLUL III

Pe la sfîrşitul lui octombrie, am primit din partea comandamentului grupului o ~convocare la o consfătuire a comandanţilor detaşamentelor şi a şefilor de stat major.

Am plecat acolo din partea detaşamentului nostru trei: eu, Ianukevici şi Ivan Dmitrievici Ponjailo, inginer, fost economist şef al combinatului.

Am mers mai întîi patru kilometri prin defileul Planceskaia. Apoi am urcat un kilometru şi jumătate pe un drum abrupt spre

vîrful muntelui Karabet.

De acolo se vedea clar toată panta de nord a muntelui.: copaci firavi, rari, mărunţi, luminişuri mari şi masive de stînci de culoare cenuşie-albastră.

De acolo am coborît pe un drum abrupt care ducea prin albii uscate de rîuri şi pîrîuri pe care le cunoşteam.

La poalele muntelui se afla o pădure deasă, înaltă, tăcută. Am fost opriţi de un avanpost de partizani. Ni se controlară actele şi convocarea la consfătuire şi ni se dădu un însoţitor

Ara mers prin pădure cam vreo trei kilometri, cotind de cîteva ori brusc şi am ieşit într-o poiană. Aici era tabăra detaşamentului „Groznîi" ; tot aici venise şi statul major al grupului.

În poiană stăteau, întinşi în grupuri, comandanţii detaşamentelor de partizani. Vorbeau, fumau, jucau domino.

Am fost întîmpinaţi cu multă bucurie. Mulţi îl cunoscuseră bine pe Evgheni. S-au apropiat de noi, ne-au exprimat condoleanţe, ne-au felicitat pentru succesul operaţiei şi ne-au propus să efectuăm împreună operaţiile viitoare.

La cererea partizanilor, le-am povestit cu de-amănuntul operaţia de minare de la kilometrul al patrulea. Nu le-am spus însă că, în timp ce această consfătuire se desfăşura, grupa lui Vetlughin şi cea a lui Elnikov erau plecate pentru o operaţie de acelaşi fel lîngă Severskaia. În detaşamentul nostru era respectată cu sfinţenie porunca strămoşilor : „Nu te lăuda cînd porneşti la război, ci laudă-te cînd te întorci". Jn timp ce luam parte la consfătuire, nici eu nu ştiam încă cil ce rezultate se vor întoarce Vetlughin,. Elnikov sau Kiricenko, plecat într-o altă operaţiune.

În timp ce stăteam de vorbă, un om de statură mică, puţin şchiop cu o „cubancă"[1]) în cap, se apropie de noi. De sub mantaua descheiată, se vedea pe tunică ordinul „Drapelul Roşu". Era tovarăşul Pozdneak, comandantul grupului detaşamentelor noastre de partizani şi secretar al comitetului regional de partid.

El m-a chemat deoparte şi am stat mult de vorbă despre activitatea detaşamentului nostru. Interesul pe care mi-l arăta m-a mişcat. Ochii lui cenuşii şi pătrunzători se uitau mereu în ochii mei. Vedeam că Ivan Ivanovici Pozdneak asculta atent fiecare cuvînt al

meu. Treburile detaşamentului nostru îl preocupau în aceeaşi măsură ca şi pe noi înşine. Am vorbit cu dînsul despre planurile noastre cele mai secrete.

înainte de a pleca în operaţiile descrise în capitolul precedent, Vetlughin, Eriomenko şi Kiricenko mă rugaseră insistent să deschid pe lîngă detaşamentul nostru o „Şcoală superioară

') Căciulă eu fundul plat, din piele sau stolă. (N. red. rom.) de diversiuni şi minare". Asta dorise şi Evghétii pîtiă la ultima clipă a vieţii lui.' "

Ideeá de a deschide 6 şcoală de minare ti plăcu foarte mult şi tovarăşului Pozdneak : un zîmbet apăru pe faja lui uscăţivă şi vioaie, în timp *ce* repeta gînditor : „Şcoală de minare..', vom discuta propunerea imediat — şi o vom pune în practică..." "■'" Consfătuirea ávu loc tot în poieniţa aceea. Tovarăşul Pozdneak ne-a vorbit despre munca viitoare a detaşamentelor, despre posibilităţile de luptă în păduri şi în mUnţi ale partizanilor rupţi de unităţile Armatei Roşii şi despre şcoala noastră de mi-' nare. După părerea tovarăşului Pozdneak, această şcoală trebuia să cuprindă, în primul rîrid, pe partizanii grupării din Krasnodar. La început, fiecare detaşament va alege cel puţin doi dintre cei mai buni partizani ca să urmeze şcoala noastră..-. Mărturisesc că ascultam aceste cuvinte cu o mare emoţie, însemna că de-acuma încoto ne vom răzbuna nu numai cu propriile noastre mijloace, dar şi cu ajutorul elevilor noştri. În această clipă, Evgheni a! meu era iarăşi printre noi. Ideea lui se înfăpt'dia. Mort, el îşi continua opera lui vie şi sfîntă....

îndată ce consfătuirea s-a sfîrşit, gazdele noastre ne-au poftit la masă.'După masă, ne-am culcat pe lîngă foCuri şi am început să vcibim despre luptele noastrţe, adică despre munca noastră de toate zilele de partizani. După consfătuire, în sufletele noastre era sărbătoare şi unul dintre noi a început să cînte cu glas puternic de bariton :

Kuban, tu ţara noastră dragă...

• M-am aplecat la urechea lui Viktor Ianukevici : — Păcat că nu-i Musiacenko cu noi că le-ar arăta cum trebuie cîntat cîntecu-I ăsta...

Răspunzînd parcă vorbelor mele, zeci de voci calde continuará :

Vîntul duce-n depărtare Clntecul de vitejie, Pasto rodnice ogoare, Ale noastre pe vecie...

Cine ar fi putut să creadă că cei care cîntau erau comandanţii detaşamentelor de partizani, oameni la numele cărora tremurau fasciştii şi despre faptele cărora au şi făurit cazacii tot felul de legende.

îndată ce Vetlughin, K.iricenko şi Elnikov s-

a-u întors dirt operaţiuni, am convocat pe toţi minerii noştri şi le-am comu

nicat hotărîrea comandamentului de a deschide o şcoală de minare. Inginerii noştri au primit această veste cu un entuziasm atît de.tineresc, încît te bucurai văzîndu-i. Şi cînd te gîndeşti că fiecare avea familie, copii, sufletul plin de nelinişte ! Şi acum, aceşti oameni care aveau familie şi copii erau cît pe ce să joace de bucurie! Le-am ordonat să procedeze imediat la elaborarea planului de studii, cu toate că ştiam că nu era nevoie să-i zoresc sau să-i împing de la spate.

Şi, într-adevăr, planul de studii al „Şcolii noastre de minare" a fost în curînd gata.

Am calculat că acest curs va cuprinde şaizeci de prelegeri. După aceea, elevii trebuiau să facă practică pe un cîmp de mine şi să se deprindă să meargă în operaţiuni.

Am hotărît să admitem la practica luptelor numai pe „studenţii" care aveau să treacă examenele cursului teoretic.

Vetlughin trebuia să predea teoria ; Eriomenko şi Kiricenko aveau să conducă lucrările practice. Eu am fost numit preşedintele comisiei de examinare.

Locul cel mai potrivit pentru „Şcoala superioară de minare" era în factoría noastră de la Planceskaia.

După cum am spus, acolo, în poiana de pe munte, fusese înainte de război o mică fabrică de cherestea care prelucra lemnul brut şi îl trimitea în gara Gheorghie-Afipskaia, pe şoseaua care în momentul de faţă nu mai era folosită.

Alături de clădirea fabricii erau, de o parte magaziile pentru cherestea şi de alta, barăcile muncitorilor. Ceva mai încolo, înspre munţi, erau căsuţele muncitorilor care aveau familii şi clădirile administraţiei. Am instalat şcoala de minare în una din barăcile muncitorilor.

La început ne-a frămîntat problema ferestrelor. Bombardierele germane continuau să atace Planceskaia. De pe urma exploziilor, în baraca rezervată şcolii, nu rămăsese un geam întreg, iar pe alocurea săriseră chiar şi cercevelele. Dar Nikolai Nikolaevici Slaşciov, comandantul taberei din Planceskaia, găsi o soluţie şi pentru această situaţie : în partea de nord el bătu ferestrele în scînduri, iar în partea

de sud le repară. De unde şi-a procurat cercevele şi sticlă, asta numai el ştia.

În „clădirea şcolii" era amenajat şi un cămin pentru „studenţii" noştri. De-a lungul peretelui de nord am instalat paturi comune de scînduri pentru treizeci de oameni, de-a lungul ferestrelor am pus o masă lungă pentru lecţiile teoretice. În „Şcoala noastră superioară" apăru chiar şi o tablă, pe care ne-o proctf- rase Elena Ivanovna.

, Ne aşteptam ca primii „studenţi" să vină cam peste vreo două zile. Dar unii din ei au sosit chiar în ziua aceea şi au pus şi ei mîna ca să isprăvim amenajarea clădirii.

După alte douăzeci şi patru de ore, toţi „studenţii" noştri .erau adunaţi şi imediat au şi început cursurile şcolii de minare.

În prima zi, nici n-am ieşit din „clădirea şcolii". Cercetam atent feţele oamenilor cărora soaîta le hărăzise să înfăptuiască visul fiului meu.

„Studenţii" stăteau la masă cu caietele dinainte şi ascultau cu măre atenţie pe Gheronti Nikolaevici. Cînd le punea întrebări, ei se ridieau .în picioare după vechiul obicei şcolăresc. Cei mai mulţi dintre ei erau chiar băieţi care mergeau ia şcoală. E drept că printre ei erau şi ingineri vîrstniei, dar aceştia se supuneau regulelor generale cînd răspundeau lui Vetlughin şi se ridicau în picioare tot aşa de respectuos ca şi ceilalţi.

Cursul trebuia să fie făcut în şaizeci şi patru de ore, cîte nouă ore pe zâ, cinci înainte de prînz şi patru după .prînz.

La început m-am temut că un program atît de încărcat va fi prea greu pentru „studenţii" noştri. Dar curînd, temerile mele se risipiră : Gheroirii Nikolaevici era un conferenţiar strălucit. Calculele lui erau sugestive şi simple şi se ţineau minte uşor.

Spre sfîrşitu'l primei prelegeri, un avion german atacă Planceskaia şi aruncă două bombe. Geamurile zăngăneau. Pereţii „clădirii şcolii" noastre se cutremurau. Gheronti Nikolaevici continua să schiţeze liniştit pe tablă schema minării unui pod. Niciun auditor de-al lui nu s-a mişcat. Pe mine m-a bucurat acest fapt : însemna că detaşamentele grupării Krasnodar au trimis într-adevăr-în'şcoala noastră oameni căliţi şi curajoşi.

În zilele acelea, Nikolai Nikolaevici Slaşciov, comandantul factoriei noastre, din Planceskaia, era copleşit de griji. De din- sul atîrna în primul rînd activitatea neîntreruptă a „şcolii de minare". Nu era uşor să procuri mîncare, farfurii, tacîmuri, aşternut pentru treizeci de oameni, în condiţiile noastre în spatele inamicului

Nikolai Nikolaevici era predispus la îngrăşare, dar în aceste zile,, dacă nu slăbiseră corp, se trăsese tare la faţă şi ocfiâi lui de culoare cenuşie deschisă erau băgaţi în fundul, capului şi clipeau de nesomn.

La cererea lui, i-am trimis cîţiva partizani din plutoane ca să-i dea o tnînă de ajutor la administrarea factoriei.. Unii munceau în ateliere» alţii păşteau vitele.

Pe toţi partizanii care veneau la noi să înveţe, Slaşciov îi trata în primul rînd cu o baie. Dealtfel, comandanţii noştri nu lăsau nici un agent de recunoaştere să intre în vreuna- din taberele noastre fără

ca,-în prealabil, să se spele şi să se schimbe. 'Acest fapt nu crea nici b nemulţumire în -rîndurile musafirilor noştri. Dar cînd a doua zi de dimineaţă, li s-a spus -să-şi scoată aşternuturile, şă le bată şi să le aerisească, cînd Slaşciov a dat ordin „studenţilor" să iasă. în curte şi să se spele pînă la brîu. să-şi spele dinţii şi să se radă, ei au început să bombănească.'

Ani stabilit pentru „studenţi" acelaşi program ca şi la noi în detaşament : dimineaţa se adunau la apel. Slaşciov anunţa cine avea să fie de serviciu seara după curs şi ce anume va avea de făcut. Cînd a venit rindul serviciului la bucătărie, au izbucnit hohote de rîs şi chiar strigăte de indignare.

Totuşi, i-am „frînt" pe noii noştri tovarăşi fără prea mare greutate. N-au trecut nici trei zile şi doi „studenţi" de-ai noştri, oameni nu prea tineri şi care- ştiau să vadă în jurul lor, m-au întrebat prin ce mijloace am creat în detaşamentul nostru o atmosferă de prietenie deplină, de încredere şi de respect reciproc. Am răspuns :

— Fiecare din noi munceşte la fel cu ceilalţi. Nu există munci „murdare" şi „curate". Nu există ore de lenevie şi de aceea nu se stîrnesc nici vorbe goale, nici zîzanii.

- - Dar femeile ?... — m-au întrebat ei. — În detaşamentul vostru, ca şi în celelalte, partizanii sînt flăcăi tineri şi sănătoşi şi nu asceţi de şaptezeci de ani. E oare posibil ca la dumneavoastră să nu se nască certuri din cauza femeilor?

Le-am spus că încă din Krasnodar, cînd am ales oameni pentru detaşament, am avut grijă, Evgheni şi cu mine, ca în pustietatea noastră viitoare să nu izbucnească neînţelegeri din cauza femeilor. Toate cele şapte partizane ale noastre erau măritate. Cinci din ele au venit în detaşament cu bărbaţii lor. Dar chiar dacă bărbaţii lor n-ar fi fost acolo, nici una din femeile noastre nu şi-ar fi permis să se poarte uşuratic...

Şi iată... într-adevăr a fost un „iată" şi un „deodată" l

A doua zi după ce lăudasem pe partizanele noastre, am venit la prelegerea lui Gheronti Nikolaevici. Stăteam, ascultam, priveam cu atenţie feţele „studenţilor" ca să-mi dau seama dacă începeau să prindă mulţimea de cunoştinţe cu care Vetlughin nu era deloc zgîrcit. Deodată văzui pe fereastră o pereche care stătea la soare într-un colţişor retras... Era în noiembrie. Un vînt aspru sufla dinspre munţi. Femeia se lipise de bărbat. El o cuprinsese cu duioşie.

Din curte, nimeni n-ar fi putut să-i vadă, dar, dacă ar fi avu timp, „studenţii" ar fi putut să-i admire, aşa cum îi admiram şi eu...

Femeia îşi ridică căpşorul. Am recunoscut-o. Era Maria Ivanovna Petreaeva, sora de caritate din al doilea pluton, inginer la fabrica de uleiuri şi grăsimi hidrogenate.

Bărbatul care stătea lîngă dînsa era comandantul plutonului al doilea, inginerul Elnikov. Care va să zică de aceea umbla el de cîteva zile prost dispus. Devenise uituc, se zăpăcise şK voia să 'plece' la Plariceskà'ia unde fusese transferată provizoriu Maria Ivanovna.

Prelegerea se'isprăvi. „Studenţii" se grăbeau acum să se ducă la: masă. L-am dus pe Vetlughin la fereastră şi i-am arătat pe cei doi. '

— Ce înseamnă asta, Gheronti Nikolaevici ?

— Asta ?... — répéta èl, — asta-i, Tătucule, o sanitare. O sărutare bună, sănătoasă, în .aer proaspăt dé munte...

*— Şi în văzul „studenţilor"?...

Vetlughin deveni serios, vorbi ca totdeauna chibzuitei fără părtinire.

— Asta-i viata, Tătucule. Hitler nu poate izbuti să ucidă în noi romantismul, dragostea, duioşia. Cu cît o va iubi mai mult Elnikov pé Maria Ivanovna a lui, cu atît îi va nimici mai bine pe fascişti, pentru că fascismul esté antipodul dragostei; al duioşiei, al vieţii, pentru că;..

• — Asta-i a doua prelegere, Gheronti Nikolaevici ?

El rîse.

— Să nu crezi că aceşti doi fac un lucru neîngăduit. înainte de a pleca din Krasnodar, Maria Ivanovna a rămas văduvă. Aceeaşi nenorocire îl lovise acum un an şi pe Gheorghi_Ivano- vici. Să ne bucurăm pentru ei. Singurătatea e lucru cumplit...

Fata lui Vetlughin se întunecă. Am înţeles că în clipa aceea în faţa ochilor îi apăruse soţia lui care se evacuase.

— Bine-! — am spus eu. — Dacă se iubesc, de ce nu sè căsătoresc ? Să facă nunta în detaşament...

— E vina mea,— mărturisi Vetlughin. — De trei ziie mă tot roagă să te întreb pe dumneata ce forme să facă pentru căsătoria lor; Eu însă sînt ocupat pînă peste cap cu prelegerile care aşa de tare mă fericesc încît uit de fericirea altora...

De la „combinatul şcolar" m-am dus la bucătărie. Am dat acolo de Evfrosinia M.ihailovna, am vorbit ceva cu dînsa în şoaptă şi ea mi-a promis să

facă . pentru masa de seară o prăjitură în cinstea . tinerei perechi, dar destul de mare, încît să aibă cîte o bucată şi fiecare „student" de-al nostru. Conform dispoziţiei mele, Slaşciov dădu fiecăruia la masa de seară cîte cincizeci de grame de alcool. După ce am stat de vorbă cu Elnikov şi Maria Ivanovna, i-am aşezat în capul mesei şi am ci-

tit ordinul de zi pe detaşament. Ordinul de zi spunea : «Ţinînd seama de lipsa unui oficiu de stare civilă în spatele frontului inamic, comandamentul detaşamentului „Fraţii Ignatov" preia asupra lui formalităţile de legalizare şi de înregistrare a căsătoriei Măriei Ivanovna Petreaeva cu Gheorghi Ivanovici Elnikov. Le

urează fericire,
dragoste şi armonie şi
le urează în acelaşi
timp să continue lupta
împotriva ocupanţilor
cu acelaşi succes cu
care au dus-o pînă
acum...

»Vecinii noştri de ia Mariinskata au trimis într-o zi la noi un agent de legătură. Detaşamentul lor stătea în cătunul Azovka unde izbucnise o- boală eecnraoactrtă şi o rugau pe Elena Iva- novna să vină pe la dinşii. Vestea despre priceperea şt cunoştinţele ei medicale se răspândise prin toata regiunea munţilor.

La şase noiembrie, dis-de-dimineaţă, încăleeind pe căluţul ei rorb şi taînd eu ea câţiva sanitari-ajutori, Elena Ivanovna porni la Azovka.

Am petrecu t-o ea tristeţe. Era ajunul marii noastre sărbători. Pe vremea cînd eram la Krasnodar aveam ©teiceiul ca seara asta să ne adunăm în sufragerie cu toţii: eu,.Elena Ivanovna şi ce-i trei iii ai noştri...

Mă gîndeam : „Pentru prima oaiă a*n- să-irai petrec sărbătoarea în singurătate". Dar greşeam gîadind astfel.

În ziua aceea, tabăra noastră semăna cu un furnicai agitat: toată himea se pregătea să sărbătorească sea de a douăzeci şi cincea aniversare a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.

Principalii organizatori erau, Mu&iacenko şi Sugkxbov.

Ei ridicară în sufragerie o tribună pentru prezidiu, care servea în acelaşi timp drept scenă. Scena şi perenii iar ăi împodobiţi cu lozinci şi ghirlande. de brad. În centru au pus portretele lui Lenin şi Stalin, iar lîngă portrete nişte candelabre lucrate de dînşii.

Masa era pusă peratru cincizeci de persoane şi, tamrap de două zile, la bucătărie att tot gătit Neobosită ca totdeauna, Evfrosinta Mibailowia dirija ceremonia pregătirile«.

În pavilioanele plutoanelor, puşcaşii, minerii şi cercetaşi! noştri se bărbiereau, *se* **curăţau, se spălau.**

În clădirea grupului de recunoaştere îndepărtată, aveau loc repetiţiile orchestrei de coarde şi ale cratărefilor.

Cărărire. de tabără erau, acoperite cu nisip curat, adus special de la rîul din vale.

— Chiar ca la Krasnodar, la combinat,. — se bucura Gheronti Nikolaevici.

Pe la ora şase seara, clădirea celui de al doilea pluton,, unde se instalase aparatul de radio, era arhiplină. Pricina, emoţionat, stătea lîngă aparatul de radio.

El era responsabil pentru bunul mers al recepţiei şi, dacă ar fi fost după dînsul, n-ar fi lăsat pe nimeni să se apropie nici la o bătaie de puşcă de aparat, pentru ca rrtr cumva vreun nepriceput să i-i strice.

Pe masa pe care stătea aparatul de radio erau întinse foi de hîrtie şi o mulţime de creioane bine ascuţite Flacăra tremurătoare a luminărilor crea o atmosferă de solemnitate.

Pricina, Maria Ianukevici, Nadia Korotova şi Maria Ivanovna Petreaeva şedeau la masă în faţa colilor de hîrtie. înaintea fiecăruia din aceşti patru, se afla cîte un ceas şi fiecare învîrtea nervos creionul în mină.

— Vă rog să păstraţi linişte deplină, să nu ne împiedicaţi să luăm note — repeta în fiecare clipă Pricina, cu toate că

difuzorul tăcea încă, iar în odaie nimeni nu vorbea nici măcar în şoaptă.

— Primele cinci minute vom lua note eu cu Nadia, — spuse tot Pricina, întrerupînd el însuşi tăcerea, — după aceea alte cinci minute Mura şi Maria Ivanovna, apoi iarăşi noi„. Am făcut o mare greşeală ! De ce nu ne-au adus din Krasnodar măcar o singură stenografă ? !...

— Ia nişte valeriana, — îl sfătui Saîronov pe Pricina, ceea ce îl scoase cu totul din sărite pe acesta.

În sfîrşit, se auzi în difuzor vocea cunoscută şi atît de dragă :

„Tovarăşi!

„Astăzi sărbătorim al 25-lea an al victoriei Revoluţiei Sovietice în ţara noastră. Au trecut douăzeci şi cinci de ani de cînd a fost instaurată la noi orînduirea sovietică. Ne aflăm în pragul unui an nou, al gelui de al 26-lea an de existenţă a orîn- duirii sovietice..."

Cincizeci de partizani ascultau neclintiţi. Din cînd în cînd foşneau numai foiţele de hîrtie şi scîrţîîau creioanele care alergau neobosite pe hîrtie.

„A doua perioadă a operaţiunilor militare de pe frontul sovieto-german este marcată printr-o cotitură în fotosul nemţilor : prin trecerea iniţiativei în mîinile nemţilor ; prin spargerea frontului nostru în direcţia de sud-vest; prin înaintarea trupelor germane şi ajungerea lor în regiunea Voronej, Statingrad, Novorossiisk, PîatigorsR, Mozdok".

Liniştea deveni fiziceşte perceptibilă. M-am surprins singur ţinîndu-mi respiraţia. În această clipă, nimeni din noi nu respira. Stalin vorbea despre noi, despre sectorul frontului de care eram legaţi.

„Folosindu-se de lipsa unui al doilea front în Europa, nemţii şi aliaţii lor au aruncat pe front toate rezervele lor disponibile şi, îndreptîndu-le într-o singură direcţie, în direcţia de sod-vest, au creat acolo o mare superioritate de forţe şi au obţinut un însemnat succes tactic..."

Cîteva clipe, nişte descărcări electrice au întrerupt emisiunea radiofonică. În difuzor se auzi un trosnet şi apoi un foşnet Pricina se repezi la aparat; Dar aparatul 'funcţiona; din nou: impecabil şi cincizeci de oameni începură să facă semne ameninţătoare lui Pricina să nu se mai agite. .

Clipele treceau dar nu-le observam. f

„Glorie partizanilor noştri şi partizanelor noastre I" .Stalin îşi terminase discursul. ...

Dar în clădire continua să fie. linişte.■:Şi abia peste vreo jur: mătate de minut, ca şi cum un rîu ar fi rupt zăgazul, au-răsunat aplauzele : primele aplauze aci, în pustietatea munţilor, în cuibul partizanilor. ! :

: Vetlughin, care era emoţionat, se apropie de mine.

— Tătucule, ai auzit ce a spus Stalin ? „Glorie partizanilor, şi partizanelor noastre".. Trebuie să merităm această glorie.,. Aş avea ceva de vorbit cu dumneata.:..

N-am izbutit însă să stau de vorbă cu Gher.onti Nikolaevici. Fiecare era plin de cele auzite, fiecare .vroia să-şi exprime şen^

timentele. Partizanii ne copleşiră cu întrebări. Pe mine, pe Sar fronov şi pe comisarul Golubev.

— Aţi auzit, neamţul vroia să încercuiaşcă Moscova ?...

—...A ţi auzit ce a spus Stalin despre cel de -al doilea front?.......................

Trecu cel puţin o oră pînă cînd comisarul reuşi în sfîrşit-să-şi înceapă raportul.

După raport, a avut loc un festival artistic dat de amatori.

Festivalul fu deschis de Leonid Antonovici Kuzneţov, comandantul şi intendentul taberei care îşi luase sarcina de a prezenta spectacolul. Atunci am aflat întîia oară ce talente necunoscute erau în detaşamentul nostru.

Nu numai MusiacenkOj dar şi Lagunov şi Fedosov erau certăreţi. Iar Leonid Feodorovici Lusta juca atît de straşnic „ce- ciotka"') încît fu obligat să repete jocul.

Atracţia celei de a doua părţi a festivalului au fost nişte schiţe umoristice citite de Suglobov şi „trepacul" executat de^ Safronov. Respectabilul Vladimir Nikolaevici, cu toată inima lui bolnavă şi trupul lui cam greoi, zbura pe scenă ca un flăcău şi publicul recunoscător îl răsplăti cu aplauze furtunoase.

Festivalul s^ isprăvi tîrziu după miezul nopţii.

Partizanii, veseli şi mulţumiţi, s-au dus să se culce. M-am dus să inspectez santinelele : stăteau ca întotdeauna, pe cărări, pe munte, la posturile fixe. Numai că din.cauza sărbătorii santinelele fuseseră dublate şi se schimbaseră mai des decît de obicei. Vroisem să dăm putinţă santinelelor noastre să vadă cel puţin o parte a festivalului

') Dans popular rus. (N. red. rom.)

În noaptea aceea am instalat în clădirea postului de comandă ,;tipografia" noastră. Stăteam şi mă uitam cum entuziastul Pricina învîrtea sulul şapirografului.

Pricina se grăbea. înainte de a se face ziuă, Nadia Koro- tova, Evfrosinia Mihailovna şi Maria Ianukevici trebuiau să se strecoare în stafliţele şi cătunele ocupate de nemţi şi să distri- buie agenţilor noştri de legătură discursul lui Stalin, tras la şapirograf.

— Mîine, comandamentul german va afla de acest discurs ! — spunea triumfător Pricina. — Mîine dimineaţă, cînd au să se scoale friţii, la comandamentele lor vor fi afişate foitele mele...

Spre marea lui supărare, am luat cam douăzeci din primele foite, ca să fie distribuite „studenţilor" „Şcolii superioare de minare". Pe lîngă asta, a doua zi dimineaţă, detaşamentele vecine trebuiau să trimită după ele la Planceskaia, agenţi de legătură. Ne înţelesesem încă din ajun în privinţa asta cu comandamentele lor.

În noaptea aceea memorabilă, Pricina nu se culcă şi, în dimineaţa zilei de şapte noiembrie, el veni în fugă la mine, vesel şi cu un aer de sărbătoare.

— Am Ordinul de zi al lui Stalin, Tătucule ! Trimiteţi la mine la şapirograf cinci, nu, zece oameni.

N-a trecut nici o oră şi fiecare pluton a pus în clădirea lui placarde pe care erau scrise cu litere mari frumoasele cuvinte din ordinul de zi : ■ -

„A aţîţa flacăra mişcării de partizani a întregului popor în spatele frontului inamic, a distruge spatele frontului inamic, a extermina pe nemernicii fascişti germani".

„Mu e departe ziua cînd duşmanul va simţi forţa noilor lo-vituri ale Armatei Roşii. Va fi sărbătoare şi pe uliţa noastră !"

Vetlughin şi lanukevici se apropiară de mine. Amîndoi erau palizi şi emoţionaţi, amîndoi aveau o ţinută solemnă şi severă. Ei fuseseră prietenii cei mai buni • ai lui Evgheni al meu...

Ochii căprui ai lui Vetlughin ardeau. Mă privi drept în faţă şi-mi spuse :

— Ne daţi voie să executăm ordinul ?

Nu mi-am dat seama imediat despre care ordin vorbea Gheronti Nikolaevici.

!— Daţi-ne voie să executăm ordinul de zi: să distrugem totul în spatele frontului inamic !

Era atîta hotărîre în tonul lui Vetlughin, încît m-am ridicat de pe scaun fără să-mi dau seama şi, luînd la rîndul meu poziţia de drepţi ca în front, întrebai,:

— Aţi conceput,, tovarăşi, vreo nouă operaţie?Trebuie să ne cîşligăm gloria de partizani... — răspunse Ianukevici cu o voce înăbuşită şi emoţionată, punînd în faţa mea harta regiunii premuntoase a Caucazului.'

Pe hartă, pornind de la tabăra noastră spre Marea Neagră, şerpuia o linie roşie : era drumul pe care aceşti doi partizani aveau de gînd să-l urmeze. ^

- L-am privit ţintă în ochi pe Vetlughin:

— Gheronti Nikolaevîci, ai uitat de „Şcoala superioară de minare" ?

Gheronti Nikolaevîci era, ca şi Evgheni, un om al datoriei şi nu uitase. Asemenea oameni nu lasă niciodată neisprăvită o treabă de care s-au apucat. Şi el îmi răspunse; _ — Pregătirea pentru diversiune şi elaborarea minuţioasă a planului ei ne va lua, Tătucule, cel puţin cinci zile. Exact timpui care îmi trebuie ca să termin cursul la . „Şcoala superioară de minare".

Aruncai din nou o privire asupra liniei roşii trasată pe hartă. Vetlughin şi Ianukevici concepuseră o acţiune de mare îndrăzneală pe care n-âr fi putut s-o realizeze decît nişte oameni înzestraţi cu o mare voinţă şi cu o mare tărie sufletească."

— Bine ! — le-am spus eu şi le-am strîns mîna.

CAPITOLUL IV

Recunoaşterea făcută ne aduse o .ştire îngrijorătoare: în noaptea de şase spre şapte noiembrie, o mare unitate germană, sprijinită de artilerie şi tancuri, se năpustise asupra Azovkăi. Lupta durase toată noaptea. Către dimineaţă, cei de la Mariin- ska'îa se retraseră în munţi. Cătunul ardea.

Oare e nevoie să mai spun halul în care eram în zilele acelea ?... Nici un agent de recunoaştere nu ştia nimic despre Elena Ivanovna. O fi izbutit ea să plece ? Şi chiar dacă o fî plecat cu detaşamentul celor d'e la Mariinskaia, unde şi cum s-o găsesc ? Direcţia în care se retrăgea orice detaşament de-al nostru era întotdeauna una şi aceeaşi: în munţi... Acuma, caută acul în carul cu fîn !

Erau zile de mare încordare. În detaşamentul meu nu fusese niciodată atîta muncă şi atîtea griji: „Şcoala superioară de minare", pregătirea diversiunii lui Ianukevici şi Vetlughin, pregătirea şi înfăptuirea micilor acţiuni zilnice care erau atît de multe îr.cît nici n-aş dovedi să le pomenesc aci pe toate.

Ziua nu-mi rămînea timp pentru „suferinţe personale". Nopţile însă erau cumplite. Abia către dimineaţă d'acă reuşeam să dorm puţin, dar chiar şi atunci, somnul meu era neliniştit. Şi în somn, gîndul mi-era la Elena Lvanov.na^ şi. eram. chinuit, de- vise rele.

Elfena Ivanovna se întoarse abia a cincea zi —< plină însă de impresiile luptei la care asistase.

A'm aflat, de la ea că: plecase din cătunul Krasnîi, în. linişte, fără grabă, cu un agent de legătură al. celor deJă Mariinskaia şi cu nişte sanitari. Trecură, prin-pădure şi: ocoliră două cătune ocupate de nemţi. I'n vremea asia se făcuse noapfe. dar. lima nu. sa ridicase

încă'. Intrîhd. într-un aluniş. des,, auzira dinspre Azovka raf'âlfe scurte. Di depărtare răsuna ţăcănitul' mitralierelor, şi! vuiau minele.

Fură nevoiţi să dea pinteni cailor. Căluţul roih al soţiei'mele se purtă bine. CTf fi fost ei buni caii celon de la Mariinskaia,, dar nici el nu s-a lăsat mai prejos şi n-a rămas nici măcaT cu un-pas în urma calului agentului dfe legătură.

La marginea pădurii îi întîmpihară dbi oameni dint'r-o. patrulă care venea citim-' atunci de lă Azovka şi-i spuseră El'enei Ivanovna că nemţii, crezînd, se vede, că cei de !a M'ariinskaia vor fi ocupaţi" cu sărbătorirea aniversării: Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie; au-începui: ofensiva.. Lupta.' se încinsese îir împrejuri- milfe cătunului. încăierarea. era crîncerră, şi lă Azovka începuse, să fie şi răniţi:

Elena Ivanovna, cu agentul de legătură după ea, porniră în galop- într-acolo; încît* vuitul' le- vîjîia pe; la ureche; Sanitarii ră-maseră în urmă.

Sosiră în goană la- Azovka^ îir momentul în care luna" abia apăruse' de după- munţi: fii. dreaptia cătunului, pe dealul[1] .care îhcer-cui'eşte Azovka- ra o" potcoavă; se dfesfăşura: l\ipta~. De pretutindeni trăgeau mitraliere- grele şi vîjîîair mine:

Elena Ivanovna- găsi la postul dfe comandă' pe comandantul - celor de la Mariinskaia, care îi spuse că situaţia' era gravă: Forţele erau şi aşa prea inegale, iar pe deasupra, din staniţa vecină ieşiseră venind într-acolo tancuri germane.

Chiar în clipa aceea a fost adus în casă un rănit. Rana era grea şi rănitul trebuia operat fără întîrziere. .

Melnikov, care era un sanitar cu experienţă, a- pregătit, totul. Operaţia era complicată; Elena Ivanovna. cu. greu a putut să scoată schijă: Numai- după- ce spălase şi pansase rana, a observat ea că lupta începuse să se desfăşoare chiar în. cătun. Luna strălucea, casele ardeau şi pe stradă era lumină ca ziua: O mitralieră frăgea undeva; aproape de tot. Pe stradă trecea' cu'viteză un ¡tanc greu.

Elena Ivanovna' văzu- cum alături de, dînsa, ca şi' cum ar ?i ieşit din pămînt; răsări deodată un partizan. El ridică o- grenadă: Dar se vede că cei din. tanc îl observaseră; Răsună o-scurtă rafală de mitralieră şi partizanul mai că-nu căzu sub şenilele tancului.
• Soţia- mea se repezi- ia-el, îl' arpacă de'piciot, îl' trase din'răsputeri după dînsa. Tancul trecu'cu[1] viteză la o distantă de un metru de ei. Partizanul din Mariinskaiă fusese rănit la cap. Trebuia pansat fără îritîrziere. Dar în vremea asta, sosise bubuind încă uri tanc, şi în'urma lui venea încă unul. ' -
Sanitarii veniţi în fugă, ridicară rănitul. Melnikov o apucă de braţ pe Elena Ivanovna şi o trase înapoi la 'comandament.' ' ,
Tancurile trăgeau cu mitralierele. Gloanţele şuierau, se loveau cu zgomot de ceva metalic de-pe cerdac.
Alături de,ea apăru o siluetă timp de o clipă şi se auzi o' explozie. '
Elenă Ivanovna întoarse capul şi văzu tancul cuprins de flăcări, cu şenilele sfărîmăte de grenadă...
Abia izbutise să termine pansamentul, şi şeful de stat major al partizanilor, a şi intrat în fugă în casă. Trebuiau să plece' nu- maidecît

pentru că în urina tancurilor Venea în coloane compacte, infanteria germană...

Elena Ivanovna şi cu sanitarii urcară pe răniţi în căruţe, strîn- seră tot armamentul şi luară pînă şi o armă de vînătoare cu două ţevi şi un cuţit finlandez, lăsat de. cineva la postul de corriandă. Sub ploaia de gloanţe, se îndreptară către munţi, linde nemţii nu puteau pătrunde. Azovkă ardea. Nemţii nu se. aleseseră decît cu incendiul, cu tancurile distruse şi cu leşurile soldaţilor.

În pădure, soţia mea organiză după toate regulile, un spital de campanie, unde se făceau chiar şi injecţii cu ser antitetanie.

[1] Cum erau o'mulţime de răniţi, Elena Ivanovna se văzu silită să plece de cîteva ori în munţi. O .parte din răniţii din Mariinskaia fură trimişi la Soci cu avionul, iar pe ceilalţi îi transportă la spitalul din cătunul Krasnîi.

Vetlughin nu mai avea mult pînă să-şi termine cursul de la „Şcoala superioară de minare". Planul diversiunii în care trebuia să plece cu Ianukevici era şi acesta aproape terminat. Peste o zi, două, grupul trebuia să se apuce de lucru.

Dar neastîmpăratul de Vetlughin nu^şi găsea locul. Dacă cumva nu putea să plece trei nopţi de-a rîndul în misiune; a patra noapte îşi pierdea somnul şi liniştea.

* Exact cu douăzeci şi patru de ore înainte de plecarea în marea diversiune proiectată, Vetlughin găsi prilejul să se mai socotească încă o dată cu hitleriştii.

Nu departe de Enem, o haltă de încrucişare a căii ferate, se afla pe terenul fostei staţiuni de maşini şi tractoare, un mare depozit nemţesc de muniţii. Clădirile depozitului erau împrejmuite cu sîrmă ghimpată. Pe turnurile de pază de la colţuri erau aşezate mitraliere grele. împrejur se întindea stepa goală şi netedă.

Părea cu neputinţă să te strecori pînă la depozite. Dar Pavlik Hudoerko nu vroia să se împace cu acest gînd. Timp de cîteva zile în şir, Pavlik dădu tîrcoale depozitului ca pisica oalei cu smîntînă şi îşi bătu capul cum ar putea să pătrundă prin sîrma ghimpată, să înşele paza nemţească şi să arunce depozitul în aer...

Cu prilejul uneia dintre recunoaşterile sale, Pavlik cunoscuse pe o tînără căzăcioaică pe care o chema Zina. Inima nu-i de piatră... Pavlik izbuti s-o convingă să se întîlnească cu el. Trebuiau să se întîlnească într-o seară lîngă un paltin bătfîn de la marginea cătunului.

Zina însă nu veni la întîlnire.

Pavlik se întoarse în tabără foarte necăjit.

A treia zi dis-de-dimineaţă, el porni iar în recunoaştere şi întîlni întîmplător fata la fîntînă. Cum erau de faţă şi oameni străini nu putură sta de vorbă, totuşi Zina izbuti să-i şoptească lui Pavlik că-l va aştepta la noapte tot lîngă paltin.

De dala aceasta, fata se ţinu de cuvînt. Il rugă s-o ierte că nu venise data trecută. Pricina era că nemţii o puseseră să cureţe depozitele lor şi să măture nişte hîrtii împuţite pline de grăsime. Fata era mîhnită. Plăcîndu-i libertatea şi mîndră cum era, socotea că e ruşinos să muncească pentru fascişti.

— Nu ştiu dacă ne vom mai vedea vreodată, — spuse ea. — Afurisiţilor de friţi le-a venit să facă curăţenie mare şi de acum încolo, noi ,fetele trebuie să mergem în fiecare zi la depozit. Şi ne mai silesc nemernicii să aducem cu noi şi mături. De unde să găseşti mături, toamna?

Fata se aştepta ca Pavlik s-o consoleze, dar acesta fu cuprins pe neaşteptate de un entuziasm de neînţeles:

— Şi zi, Zinuşka, vă duceţi la depozit cu măturile voastre? Atuncea-i minunat.

Fata nu înţelegea nimic.

— Zina dragă, nu te supăra. Mîine... nu mîine, dar poimîine am să viu pe la tine! Las' că poate izbutesc eu să te scap de munca asta la depozit. Aşteaptă-mă !

Pavlik plecă repede aproape fără să-şi ia rămas bun. Zina nu ştia bine dacă trebuia să se întristeze sau să se bucure de asta.

A doua zi, Litvinov, Vetlughin şi Eriomenko, adunaţi la Planceskaia îl ascultau pe Pavlik care le expunea amănunţit unde erau depozitele şi le raportă şi despre mături.

Iarăşi veghează Litvinov şi cu Vetlughin toată noaptea : trebuia fabricată o mină cu acid portativă care să poată fi băgată **în 'ccaila maturii. 'Spre 'noFoeul 'nostru, -aveam :a:crd luat '.încă de la ¡Krasnsdar.**

Seara itîrzLu, ¡Pavlik o chemă pe Zina la marginea cătunului şi ca şi cum "ar fi fost vorba de cel mai preţios juvaier, îi oferi iuhitei... un mănuncShi ile mături!

Rata 'era dezamăgită. Dar -Pavflk îi destăinui secretul acestui cadou neobişnuit. Toată noaptea 'pînă în -zori, discutară cu ,privire la diversiunea-care irdbuia să aibă loc. Pavlik îi ceru Zinei informaţii despre toate prietenele ei şi-i spuse că e destul ca una dintre fete -să trădeze secretul, pentru ca. fasciştii să 'le împuşte ,pe toate.

Au hotărît ca secretul'să fre destăinuit numai comsomolistelor. Aveau să maii cunoască secretul încă două-trei căzăcioăice .pentru care 2in-a punea capiii.

Dimineaţa, ca de obicei, fetele veniră să .cureţe depozitul. Gele mai multe din ele veniseră cu mături — nişte mături noi, .minunate, cu coada grea.

Fetele munciră :în ziua aceea din toată inima, se băgată în colturile cele mai îndepărtate .ale depozitului, măturară gunoiul de sub lăzi, 'iar la plecare, lăsară printre lăzi cîteva mături.

Seara, Pavlik, Vetlughin şfTiîtvinov se furişară în "nişte tufişuri de lîngă cătun.

'Gheronti Nilcolaevici semita la ceas la fiecare minut:

— 'Calculiil dumitale este greşit, 'Mihail Denisovici: acum e douăzeci şi două fix. Ai « întîrziere de treizeci .de minute.

Litvinov tăcea...

Mai trecu o oră. Le era .frig să stea întinşi la pămînt atîta vreme, erau cu tcftii îngheţaţi,şi necăjiţi. ^

— Am :spus eu că chimia .este o ştiinţă imperfecta, i— şopti Vetlughin acru. — Nu degeaba am ales eu mecani...

Nu mai apucă să-şi termine fraza căci răsună o explozie ¡asurzitoare. Un stîlp de foc 'se înălţă spre cer deasupra .depozitului. F.ocul lumina cîmpul, tufişurile, .construcţiile de lîngă haltă.

'Exploziile btlbuiau una după alta. Explodau muniţiile din depozit.

În haltă şi în cătunele din jur, se produse învălmăşeală. Rachetele zburau spre cer, automobilele vuiau, se auzeau împuşcături dezordonate. 'Razele reflectoarelor cercetau cîmpul. De jur împrejur era lumină ca ziua şi se vedea fiecare adîncitură, fiecare piatră.

Ai noştri abia 'izbutiră să fugă în pădure. În urma lor, exploziile răsunau mereu.

¡Grupa poposi 'la o Tăspîiitie de cărări.

Acum putem continua discuţia noastră, — începu calm Litvinov. — - Găsesc că chimia este un lucru admirabil. Există. însă ohimişti excelenţi şi există şi diimişti proşti. "Prevăd gluma dumitale, Gheronti Nikolaevici şi o parez de la început: nu mă socotesc un chimist de talia unui Mendeleev, .dar nici chiar prosl de tot n-oi fi. Spun numai atîta că nu .cunoşteam cît era de concentrată soluţia de acid, aşa că n-am putut calcula cu precizie cît timp va trebui acidului să roadă tuburile de metal. Dar, la urma urmei această precizie scrupuloasă nici nu era necesară. Eu am căutat ca Elinele să explodeze după ce fetele vor pleca din depozit şi înainte ca ele să se întoarcă. Şi asta am izbutit. Măturile şi-.au făcut datoria la timp.

— Sînt convins, Mihail Derrisovici, că ,pentru munca pe care ai depus-o cu măturile, ti se va -atribui doapă război, marea medalie de aur „Mendeleev" [J]), — râse Vetlughin. — Dar .acum să lăsăm glumele, Pavlik! Du-te şi află pînă în cele mai mici amănunte tot ce. s-a petrecut în haltă. Şi în special .mulţumeşte-i Zinai tale şi fetelor. Au aranjat un foc de artificii minunat! Pentru treaba asta, n-.au să-i mîngîie pe cap nemţii ;pe vinovaţi dac-or da de ei ,Cu toate pă nu prea cred să descopere ceva, pentru că totul a fost Lucrat foarte curăţei, lotul a fost făcut fără a se -lăsa urme. Ei, şi acuma să auzim de bine !... .

Pavlik dispăru în lăstăriş. În partea înspre care plecase, jumătate de cer era cuprinsă de .reflexele focului.

CAPITOLUL V

Sosi şi ultima seară înaintea plecării în .diversiune a .grupului lui Vetlughin şi lanukevici. Iarăşi ne-am adunat "tustrei la postul de comandă.

În fata noastră er.a iar întinsă cunoscuta hartă a regiunii premuntoase a Caucazu'lu'i, cu petele verzi ale pădurilor, ,cu m.un.tii roşiatici, cu rîurile albastre, cu ogoarele galbene, cu c-erculeţele negre ale staniţelor. Peste toate acestea era trasă vizibil o linie roşie care -şerpuia, făcînd tot felul de zig-.za-guri, cercuri şi unghiuri ascufite.

Mă uitam pe hartă şi ea prindea viată în fata ochilor mei. Acolo, unde pe hartă erau însemnate punctele cătunelor,, se încartiruiseră garnizoanele nemţilor ; lîngă casele albe ale cazacilor, pe uliţele largi ale stanicelor se legănau în spînzură'tori cadavrele celor schingiuiţi. Lutul în care te afundai de nu mai .puteai să ieşi, era însemnat cu o haşură albastră fină, delicată. Noroiul se va l'ip'i de

cizmele partizanilor şi picioarele lor vor ajunge grele ca plumbul. Desenele fantastice ale liniilor roşiatice însemnau urcuşuri abrupte pe pietre ude, alunecoase., însemnau rîpe, prăpăstii, siînci aliniate, defileuri adînci şi întunecoase. Iar acolo unde pe hartă -nu era nici un semn, erau ambuscadele ina-

') Premiul peritrn chimie al Academiei tie Ştiinte al -U.R.S:S.

mice. Ele puteau fi pretutindeni în preajma stanţelor, în păduri, în frunzişul întunecat al cedrilor, pe la răspîntii, pe după stîn- cile defileurilor. Oare puteam eu ghici în ce punct anume al liniei roşii stăteau întinşi la pămînt lunetiştif fascişti ?

Linia începea de la panta de sud a muntelui Strepet, iîngă tabăra noastră, şi se întindea de. acolo spre sud-est pe o distanţă de o sută de kilometri.

Suta, asta de kilometri în spatele inamicului ducea pe povîr-nişuri, prin mărăcinişuri, prin bălţi, prin rîuri repezi de munte, prin liniile fortificate ale inamicului, prin faţa cazematelor şi ambuscadelor camuflate. Fiecare metru din suta asta de kilometri ascundea în el o moarte cumplită, poate, chinuitoare. Numai un vînător de munte foarte curajos, care cunoştea din copilărie munţii Caucazului, putea să se hotărască să facă acest drum. Şi totuşi şi l-au ales acest drum, doi intelectuali, doi orăşeni paşnici care trăiseră toată viaţa lor la oraş, şi care nu aflaseră bine decît de curînd, de-abia de patru luni, ce însemnau munţii şi vadurile trădătoare ale rîurilor de munte, ce era o explozie de mină pe o potecă de mistreţi, şi ce anume o rafală de pistol automat dintr-o ambuscadă inamică. Unul din ei era bolnav de plămîni. Celălalt ^>ărea atît de firav că nu ştiai cum de-şi ţine sufletul.

Totuşi, eram sigur de Vetlughin şi de Ianukevici. Ştiam că ei vor face acest drum, că vor purta pe umerii lor zeci de kilograme de alimente, capse de trotil, grenade antitanc, cartuşe, carabine, că se vor căţăra pe povîrnişuri, vor trece rîuri prin vad, vor merge pe brînci şi, fără să facă cel mai mic zgomot pe lîngă cazematele nemţeşti, vor dormi iepureşte pe pămîntul ud, vor descoperi la timp — cu un fel de instinct deosebit şi puternic, — după cîrîitul gaiţei, după o ramură ruptă, după un foşnet abia auzit prin tufişuri, ambuscada inamică şi vor ajunge acolo unde îi va duce linia roşie de pe hartă.

Mai ştiam că, ajunşi la locul diversiunii, ei vor proceda în prealabil, fără grabă şi minuţios, la o recunoaştere, aşa cum procedau la combinat cînd adunau material pentru cine ştie ce proiect. Şi atunci cînd va sosi timpul, fasciştii vor fi aruncaţi în aer de minele lor.

Ei aveau să realizeze toate acestea pentru că inimile lor erau pline de ură, pentru că ştiau că asta le o cere Kubanul lor natal, Kubanul sfîşiat.

Dar de ce trebuia ales de data asta locul de diversiune la o depărtare de o sută de kilometri de tabără

?Pentru că pînă acum am cam exagerat cu diversiunile în imediata apropiere a taberei. Era evident că fasciştii deveniseră extrem de vigilenţi. Ei păzeau aproape fiecare metru de drum şi era din ce în ce mai greu să realizăm operaţiunile noastre. De acord cu Qheronti Nikolaevici, am hotărît că cel mai înţelept lucru era să lăsăm cîtva timp în pace regiunile mai apropiate şi să dăm lovitura acolo unde deocamdată situaţia era relativ calmă şi unde fasciştii nu se puteau aştepta la vreun atac.

Am stat în jurul hărţii pînă seara tîrziu. Am schimbat de mai multe ori unghiurile şi cercurile liniei roşii, am schiţat locurile zilelor de repaus şi am discutat cu privire la fiecare kilogram de bagaj. Vetlughin spunea pe de rost, ca la examen, adresele, numele şi pronumele prietenilor noştri din stanite.

Grupul îşi propusese o sarcină extrem de grea şi anume să iasă la calea ferată Belorecenskaia — Tuapse şi la şoseaua Maikop — Tuapse şi să arunce în aer trenuri şi coloane de automobile de ale nemţilor.

În această diversiune, mergea floarea detaşamentului nostru : Vetlughin, lanukevici, Litvinov, Safronov, Slaşciov, Ponjailo şi Maria lanukevici.

După ce ne-am sfătuit în această ultimă noapte, am hotărît să-l ataşăm grupului şi pe Dmitri Dmitrievici Konotopcenko, frate bun al lui Grigori Konotopcenko care fusese spînzurat atunci de nemţi la Imeretinskaia. El cunoştea perfect locurile viitoarelor noastre diversiuni, pentru că fusese acolo multă vreme secretar al comitetului raional de partid.

Grupul a plecat din tabără pe la miezul nopţii. L-am condus pînă la avanpostul nostru unde ne-am luat rămas bun. îmi venea r.ă-i strîng pe toţi la piept şi să-i îmbrăţişez. Chiar şi Konotopcenko, care venise de curînd în detaşamentul nostru, nu mai era pentru mine un străin. Ce să mai spun despre toţi ceilalţi, despre tovarăşii mei de luptă, despre prietenii cei mai apropiaţi ai lui Evgheni al meu ?...

După ce au plecat, le-am simţit foarte mult lipsa şi, ca să fiu mai puţin îngrijorat, încercam să-mi îndrept toate gîndurile şi atenţia spre „Şcoala superioară de minare".

Eriomenko ajunsese să fie foarte drag „studenţilor". Aşa era de entuziasmat de tot ce era în legătură cu minarea, încît uita la cursuri de orice altceva de pe lume. „Studenţii" îl ascultau cu gura căscată. Mă uitam cum preda Stepan Sergheevici şi eram uimit. În faţa mea era tot Eriomenko cel de altădată — cu părul

blond, cu ochii senini şi cu faţa atît de plăcută, dar omul acesta era, în acelaşi timp, un om nou. Eriomenko cel de altădată se temea mai mult decît orice în viaţă ca nu cumva să jignească pe cineva, ca nu cumva să nu fie destul de atent faţă de un tovarăş şi să spună cuiva un cuvînt aspru. Eriomenko cel de astăzi era cum nu se poate mai exigent faţă

de „studenţi".
îndrăgostit de arta minării, el era în stare să-şi bată joc de orice „student" care n-ar fi arătat aceeaşi dragoste pentru acest obiect

.Nu trecură nici trei zile de cînd- începuse' să-şi tină cursul, cînd î se întîmplă un lucru pe eare nu mi l-am puiuţ explica eu ptreeizie nici pînă azi.

Aista s-a petrecut în felul următor :

În şcoala noastră de minare se desfăşurau lucrările practice obişnuite. S'tepan Şergheevier adusese cui el o grenadă R.D.Gt. şi explica acum structura ei.. Elevii, stăteau l>a masă. şi asculta« cu atenţie. Totul mergea ea de obicei.

Deodată, Steparv Sergheevki lăsă în jós-, ca 'dán nebăgare de seamă, percutorul, şi se uită încurcat 1a. elevi. Aceştia pricepură că îndată se va produce o; explozie care ar putea să-i nimicească pe toţi.

Elevii se repeziră la uşă dar, din pricina îmbulzelii, uşa fu blocată.. Unui singur, Pavlik Sahotski, nu-şi pierdu cumpătul,, luă calm grenada şi o aruncă pe geam.

Imediat în urma sunetului stidei sparte,, răsună explozia-capsei. şi vocea severă a lui- Eriomenko :

— Aşezaţi-vă. la loeurrle voastre. Aduceţi grenada.

ElevMy rutinaţii, se aşezară la locurile tor.

— Vroiam să controlez tăria voastră-, tovarăşi;, — spuse Ste- pan Sergheevici, cu un ton glacial pe care nimeni nu i-l cunoscuse pînă atunci, — 'tăria voastră şi sîngele vostru rece, fără de care nu poate exista un adevărat diversionist-miner. Gonsta-t cu regret că vă lipseşte această tărie. Singur Sahotski a dat dovadă de destul sfng.e rece şi nu s-a pierdut cu firea. Stăm prost, tovarăşi...

Eriomenko deşurubă fundul grenadei.. Din partea de jos în-cepu să curgă pe masă nisip.

— Grenada aceasta este o grenadă de exerciţiu. N-a explodat decît capsa. Şi chiar dacă s-ar fi întîmplat să explodeze aicr în odaie, tot nu s-ar fî îwtîmplat nimfe grav. Voi desigur' n-aţi ştiut acest taeru...

îndată după această lecţie ‚cruntă", l-anfr chemat pe Stepan Sergheevici în odaia» comandantului, şi am căutat să-i explic cît mai convingător că nu" procedase aşa cum trebuia.

— Da, da ! Recunosc că metoda asta de predare e o metodă barbară, — zise Eriomenko, cu o sinceritate care nu lăsa nici o îndoială. — Nu vă puteţi închipui cît de tare s-au speriat bieţii „studenţi"... Nu trebuia să procedez aşa ! Şi văd că ţi-am făcut şi dumitale o neplăcere...

îmi venea să rîd, uitîndu-mă în ochii l'ui limpezi ca un lac cte munte- îhi care citeam[1] eît era' de stingherit. D'ar de data aceasta rr-ara îndrăznit să-l încurajez-. Mă temeam ca nu cumva să recurgă din nou la asemenea metode de pred'are.

I.-a» zisr pe un[1] ton. într-adins rece :

La noapte- merg şi eu ta cîmput de mine: În urma incidentului de azi, aş vrea să asist şi ea la cursurile- dumitale.Cîmpul de mine era un teren special amenajat, care se afla lîngă rîu.

Pe acest 'teren erau amenajate sectoare de lucrări cu care avea să aibă de-a face viitorul diversionist-miner cu prilejul opc raţiunilor şi anume: sectoare de cale ferată şi de şosea, un drum profilat, un rîu cu un vad pietros, stînci abrupte şi un pod mare aruncat peste rîu.

Metoda de predare a lui Eriomenko era interesantă.

împărţise elevii în grupe şi îi dăduse în noaptea aceea fiecărui grup o sarcină deosebită : primul grup avea de minat calea ferată, al doilea — şoseaua, al treilea — drumul profilat, al patrulea avea să aibă de-a face viitorul diversionist-miner cu prilejul ope- al cincilea trebuia să astupe drumul şi să facă o imensă pîlnie în rîu ca să închidă trecerea prin vad a automobilelor şi a tancurilor.

Un alt grup de elevi a primit sarcina să găsească a doua zi locurile minate noaptea. "După aceea, Eriomenko avea de gînd să treacă la explozii.

I-am propus să acorde o atenţie deosebită tehnicii securităţii şi, după ce i-am urat succes în muncă, m-am dus să mă culc.

Cu toate că de trei zile trebuia să mă duc în tabără, sub diverse pretexte, rămîneam tot în Planceskaia. -

îmi venea greu să mă duc pe muntele Strepeţ unde nu era piatră care să nu-mi aducă aminte de băieţii mei.

Dar prezenţa, mea la Pdanoeskaia se dovedi necesară pentru că Eriomenko făcuse iar nişte „trăsoăi", cum spunea Ghenea altădată.

După ce analiză amănunţit cu elevii lui structura unei mine obişnuite, Stepan Sergheevici dădu ordin unui elev să pună în mină o capsă cu fitil Bickford şi să facă să sară în aer o piatră care ieşea din apă.

Cînd totul fu pregătit, Eriomenko controla lucrul, dădu ordin elevului să aprindă fitilul şi să ee ascundă apoi după un copac.

Flacăra alergă de-a lungul fitilului fumegînd uşor. Toată lumea se ascunse în adăpost. Trecu un minut, mai trecu unul şi explozia nu se produse.

Stepan Sergheevici se îndreptă spre mină, o ridică şi o aruncă în rîu.

Urmă o explozie asurzitoare. O coloană enormă de apă se ridică deasupra rîului şi se prăbuşi peste Eriomenko...

Convinşi că explozia îl aruncase pe Eriomenko în rîu şi că pierise, elevii începură să-şi smulgă febril hainele vătuite şi să-şi scoată cizmele. Doi din ei se pregăteau să sară În apă, cînd Eriomenko — vesel, zîmbitor şi ud pînă la piele — apăru de după piatră : izbutise să se ascundă la timp.

Eram foarte indignat : doar abia ieri vorbisem de tehnica securităţii în materie de mine.

Eriomenko fu sincer uimit cînd m-am năpustit cu mustrări asupra lui : de data aceasta, el nu-şi dădu seama că e vinovat. Cu mîna la piept, spunea zîmbind:

— N-am vrut să sperii pe nimeni. Pericolul n^a fost decît pentru mine!

Era inutil să încerc să-l mai conving. I-am spus că noţiunea de „partizan" nu includea nicidecum noţiunea de „sinucigaş" şi l-am prevenit pe Eriomenko că voi pune chestiunea în discuţia biroului de partid. Dealtfel, în clipa aceea, acest lucru putea să pară numai o simplă ameninţare. Afară de mine, nici un membru ai biroului nu era în detaşament: comisarul Qolubev fusese chemat la comandamentul grupului nostru 'de detaşamente, unde i se dăduse o misiune specială, iar noul comisar Konotopcenko, ca şi secretarul organizaţiei de partid, Safronov, erau plecaţi în operaţii şi nimeni dintre noi n-ar fi putut garanta că se vor întoarce...

În cele din urmă, pe Eriomenko începură să-l roadă remuşcările. Nu-i părea rău că sărise peste cal ; cum era bunăvoinţa personificată, îi părea rău că mă supărase pe mine şi speriase elevii.

De atunci nu mai ştiam însă la ce mă puteam aştepta din partea acestui om cinstit şi bun la culme, şi n-am respirat uşurat decît atunci cînd „studenţii" au isprăvit cu bine „Şcoala de minare".

Era în ziua de nouăsprezece noiembrie. Cu ocazia primei promoţii de mineri ai şcolii noastre, am iiotărît să dăm o serbare. Am eliberat fiecăruia din ei o adeverinţă prin care arătam că putea să efectueze personal diversiuni prin minare, iar celor care avuseseră succese deosebite, li s-a dat dreptul să predea arta minării.

Luîndu-mi rămas bun de la noii mineri, am vorbit cu dînşii despre fiii mei, despre visul lui Evgheni de a înfiinţa o şcoală de minare. El ar fi fost fericit să trăiască această zi.

Lui Evgheni îi plăcea să repete formula, descoperită de el însuşi, *„doi plantatori de mine fac cît un regiment de SS".*

Foştii noştri „studenţi" şi-au însuşit aceste cuvinte. Despărţindu-se de sala de cursuri de la Planceskaia, ei au atîrnat pe perete, pentru grupul următor de elevi, un afiş pe care era scrisă formula lui Evgheni.

În rîndurile primului grup erau oameni talentaţi care îndrăgiseră arta minării tot aşa ca şi Eriomenko al nostru. Luîndu-şi călduros rămas bun de la noi, ei ne rugară să nu-i uităm.

Am trimis printr-un agent de legătură tovarăşului Pozdneak raportul asupra primei noastre promoţii de „studenţi", precum şi o scrisoare prin care îi ceream permisiunea să încercăm noi metode de luptă împotriva inamicului. În scrisoarea lui de răspuns, tovarăşul Pozdneak scria între altele:

„..Aprob încă o dată propunerea voastră pe deplin justă ca detaşamentul vostru să acţioneze în grupe de patru-cinci oameni, alăturîndu-se altor detaşamente ale noastre; atunci veţi putea să acţionaţi în comun în şase, opt sau zece detaşamente iar roadele muncii detaşamentului vostru vor fi înzecite..."

Ne-am despărţit de „studenţii" noştri mineri în cursul zilei de douăzeci noiembrie, plecînd fiecare la detaşamentele lor. Chiar în seara zilei de douăzeci noiembrie, a fost comunicată la radio \estea

atacării în raionul Ordjonikidze a unei mari unităţi nemţeşti. O sută patruzeci de tancuri fuseseră distruse, iar inamicul lăsase pe cîmpul de luptă cinci mii de cadavre.

Tabăra noastră era în culmea bucuriei. Pricina zîmbi recunoscător aparatului său de radio, ca şi cum această cutie cafenie ar fi fost arma ucigătoare care distrusese tancurile şi pe cei cinci mii de fascişti...

După ce tipăriră la şapirograf comunicatul îmbucurător al Biroului Sovietic de Informaţii, Nadia Korotova şi Maria Ivanovna plecară să răspîndească manifestele prin detaşamentele şi sta- niţele vecine.

Ele se întoarseră abia după două zile şi ne aduseră salutări din partea foştilor noştri „studenţi" care spuneau că le era dor de Planceskaia.

Am observat o zgîrietură proaspătă pe patul puştii cu lunetă a Nadiei.

— Nu păstrezi bine arma, — spusei eu. — Dă-o încoace-i

Prima mişcare instinctivă a Nadiei a fost să strîngă puşca la piept : apoi, ridicînd spre mine nişte ochi rugători, îmi întinse puşca. Pe patul puştii erau patrusprezece zgîrieturi adînci. Ele erau aşezate una sub alta ; treisprezece erau băiţuite cu ceva, probabil cu o soluţie de hipermanganat.

— De ce n-ai vopsit-o şi pe a patrusprezecea? —- o întrebai eu.

— N-am mai avut vreme... Cînd eram s-o fac... Pe al paisprezecelea l-am lichidat abia azi... — îngăimă Korotova.

— Dar cînd i-ai lichidat pe ceilalţi treisprezece? De ce n-ai raportat la timp ?

Nadia tăcea. Trebuia s-o fi văzut 1 Femeie înaltă, zdravănă, trăgătoare de elită, sta cu capul în jos şi îşi răsucea poala hainei vătuite. Şi cînd te gîndeşti că abia cu cîteva luni înainte, această fată „crescută în puf" nu nimerea măcar o împuşcătură din zece!...

— Pe toţi treisprezece i-am lichidat sub muntele Papai cînd plutonul nostru a operat acolo, — spuse în sfîrşit Nadia.

Reţinîndu-mi un zîmbet, am spus supărat:

— Ai să faci serviciu peste rînd la bucătărie la curăţat cartofi. Iar dacă se mai întîmplă vreodată să nu raportezi, să ştii că-ti iau arma.

— Raportez neapărat. I-am bătut pe nemţi lîngă Ordjonikidze şi în curînd îi scoatem din Krasnodar. Acolo am să am nevoie de puşca cu lunetă...

Korotova plecă, dar în cortul meu parcă mai răsuna şr acum vocea ei hotărîtă: „în curînd îi scoatem din Krasnodar"...

Şi atunci întîia oară mi-am spus în gînd :

„Te pomeneşti că ziua aceea cînd îi vom scoate din Krasnodar nu-i chiar aşa de departe, dincolo de munţii Caircaz, ci chiar aici pe undeva pe aproape, la poalele lor".

A doua zi iar am avut de ce ne bucura. Plantatorii noştri de mine se întoarseră din operaţii...

Drumul: lor fusese anevoios şi durase cinci zile şi cinci nopţi. Timp de cinci zile şi cinci nopţi, grupul se furişase întruna prin rîpe, urcase povîrnişuri, ocolise staniţe, traversase drumuri. Mergeau pe ploaie, prin noroi, pe pietre alunecoase, prin lutul cîeioe, ascultfnd fiecare foşnet, atenţi la lătratul îndepărtat al cîinilor.

La începutul celei de a cincea nopţi, plantatorii de mine se apropiară de linia ferată şi se culcară în lăstăriş. *

Era o noapte întunecoasă. Bura. Istoviţi de drum, oamenii dormeau în ploaie, fără s-o simtă. Trebuiau să doarmă pentru că a doua zi îi aştepta o zi grea, plină de răspundere. Domnea o liV nişte adîncă, parcă totul ar fi murit de-a lungul liniei ferate. Nu se zăreau nieăeri nici lumini, nici patrule şi nici trenuri.

Partizanii traseră concluzia că acolo nu era circulaţie decît ziua şi fură cuprinşi de bucurie. Puteau să doarmă fără grijă. Dar de ce nu erau santinele ?...

În zorii zilei, Ianukevici şi Ponjailo se apropiară pe brînci de caîea ferată ca să fixeze focurile de observaţie şi să procedeze la prima recunoaştere prealabilă.

Se întoarseră neaşteptat de repede. Erau amîndoi posomoriţi şi furioşi.

— Şine ruginite — mormăi Ianukevici.

— Ce înseamnă asta, că-s ruginite? — se miră Vetlughîn.

— Rugina, dragă Gheronti Nikolaevici e acelaşi lucru ca şi coroziunea — oxîdarea metalului... Iar asta înseamnă, — şi ar fi trebuit să ştii asta, dumneata care eşti inginer-mecanic-şef — că pe această linie ferată n-a mai fost demult şi nu.este nici o circulaţie.Stai, Viktor, nu înţeleg nimic. De ce nu-i circulaţie pe linia asta ? — întrebă Maria cu grijă.

— Despre asta, dragă nevastă, te sfătuiesc să iei informaţii de la fascişti, că eu n-am fost informat. Dar nici nu mă interesează. Important e faptul că linia-i părăsită şi că n-avem ce căuta pe aici.

Pentru asta bătuseră ei atîta amar de drum ? Adunîndu-şi toată voinţa, grupa continuă să înainteze.

—«Fleacuri. Las-că ne scoatem pîrleala la şosea, — căută să-i încurajeze pe toţi Vetlughin.

Ajunseră la şosea în zorii zilei. Trimiseră fără întîrziere în recunoaştere două grupe a cîte doi cercetaşi. Vroiau să se apuce mai repede de treabă.

Cînd se întunecă, doi din cercetaşi — Ianukevici şi Ponjailo — se întoarseră. ■

Viktor Ivanovici se aşeză pe o piatră şi... tăcu. Tăceau toţi.

— Ei, spune, Viktor! — zise Maria nerăbdătoare.

— Trebuie să ne întoarcem acasă ; am întîrziat. Tot ce se putea arunca în aer este aruncat: poduri, podeţe, chiar şi linia ferată. Se vede că pionerii ne-au luat-o înainte cu ocazia retragerii. Pe şosea a început să crească iarbă. Iar noi, prieteni, am rămas şomeri.

Dimineaţa, tot mai cernea de sus mărunt şi plictisitor. Fîşii <fc nori se tîrau pe cer. Ianukevici tuşea răguşit. Tovarăşii îi cunoşteau firea : Doamne fereşte să-l fi compătimit cineva. Aşa că se făceau că nu-i -auzeau tuşea.

Toţi erau mîhniţi. Să străbaţi o sută de kilometri — şi încă ce fel de sută de kilometri! — să pierzi atîta timp şi să te întorci în tabără fără să fi făcut nimic, asta nu era fleac...

Acum, la întoarcere, drumul le părea şi mai lung, şi mai greu, şi mai primejdios.

Pînă şi Litvinov, totdeauna tăcut şi sfios, bombănea şi el nepu- tînd să se stăpînească.

— Măcar un păcătos de automobil să fi putut strica, măcar un friţ să fi trimis pe lumea ailaltă !...

Singur Konotopcenko nu se lăsa cuprins de disperare. Cu un ton care îi linişti deodată pe toţi, spuse:

— Uite ce, voi odihniţi-vă, iar eu mă duc la un prieten de-al meu. Am să vă caut de lucru.

Ianukevici şi Ponjailo se agăţară şi ei de dînsul. Se plictiseau fără treabă...

Se însera dar ei tot nu se întorceau.

— Numai asta ne mai lipsea. Ce o să spunem Tătucului ? — zise nervos Gheronti Nikolaevici.

Noapfea trecea încet, plicticoasă, fără somn. În sfîrşit, apărură toţi itrei. Nu ştiai ce să faci, să te bucuri de venirea lor sau să-i ocărăşti pentru grija pe care ti-° pricinuiseră...

— Mi se pare că am întîrziat puţin şi vă cer iertare, — se scuză politicos Konotopcenko.

— Ne pare bine că mai trăiţi, — mormăi Slaşciov.

— Mai degrabă v-ar părea bine că v-am găsit de lucru.

...Toată noaptea grupul merse pe o cărare care abia se vedea.
Oamenilor le alunecau picioarele pe pietrele ude. Ploaia •nu înceta o clipă. La ploaie se mai adăuga şi vîntul care îi pătrundea pînă la oase. Era întuneric beznă. Dar acuma oboseala nu-i mai putea birui, pentru că ştiau că a doua zi îi aştepta o acţiune. Ce fel de acţiune, nu ştiau pentru că Konotopcenko nu le spunea nimic deocamdată. Zîmbea numai misterios şi atîta tot.

— Vom avea nevoie de toate : şi de grenade, şi de mine, şi de fitiluri Bickford..,

Dis-de-dimineaţă, cînd la răsărit de-abia începuse să se vadă o geană de lumină, o căsu{ă singuratică li se ivi dinaintea ochilor. Ferestrele erau ermetic închise cu obloane şi de jur-împrejur nu era ţipenie de om.

Konotopcenko se apropie de căsu{ă şi bătu în uşă într-un fel anumit şi, peste o clipă, îşi chemă tovarăşii :

— Poftiţi, vă rog !

Ai noştri au intrat în casă unde au dat cu ochii de patru oameni înarma{i, partizani de prin partea locului.

După ce stătură puţin de vorbă, toată situaţia se limpezi:

Odată cu retragerea, Armata Roşie scosese complet din funcţie exploatările petrolifere.. Nemţii căutau să le refacă, dar nu izbuteau. Partizanii aruncau în aer sondele şi utilajul mecanic, dar nu -dispuneau de for{ele de care era nevoie pentru o diversiune în stil mare. De aceea se şi bucurară atît de mult de venirea musafirilor. Ei propuneau să îndeplinească singuri toată munca de pregătire a diversiunii. De lucru era cît pofteşti: uzina electrică, turnul ae apă care alimenta exploatările şi podul cu trei arcuri aruncat peste un defileu adînc.

Partizanii de prin partea locului erau dornici de muncă şi gata să pornească la diversiune făfS întîrziere, imediat ce se va însera. Cum însă, în detaşamentul nostru vechile tradiţii Jnră- dăcinate de Evgheni se transformaseră într-o lege imuabilă, îşi luară şi ei douăzeci şi patru de ore ca să se pregătească temeinic şi fără grabă.

În noaptea fixată pentru lovitură, ploua mereu, mărunt, vîntul vuia în defileu şi era întuneric beznă.

Acţiunea fu începută de partizanii localnici. Ei lichidară repede şi fără zgomot paza nemţească de lîngă pod şi tăiară legătura telefonică. **?66**Sub acoperirea lor, Slaşciov, Vetlughin şi Safronov se tîrîră spre uzina electrică şi turnul de apă. Dădură şi acolo de santinele. Ai noştri lichidară două santinele, iar partizanii localnici lichidară patru. În acest timp, Ianukevici şi Litvinov minară podul. Konotopcenko cu partizanii localnici ridicară o barieră uriaşă pe drum, dincoace de pod. Nu demult, o furtună trtntise la pămînt nişte pini înalţi la marginea defileului. Peste cîteva zile, cînd Dmitri Dmitrievici şedea în tabăra noastră de pe muntele Strepet şi-şi aducea aminte de această muncă, i se părea şi lui de neînchipuit cum de-au putut ei, o mînă de oameni, să tragă pe o distanţă de cîteva zeci de metri nişte pini gigantici şi să-i lege solid cu sîrmă ghimpată.

Grupul de la pod îşi isprăvi cel dintîi treaba. Mura Ianukevici se tîrî spre uzina electrică ca să raporteze de îndeplinire.

— Gheroşa, noi sîntem gata...

— N-aşteptaţi, dragă Mura, focul nostru de artificii. Slaşciov abia se mişcă. Ai zice că oficiază. A ajuns în sfîrşit la generatori, — şopti Vetlughin.

— În schimb, nemţii se vor vedea siliţi să construiască din nou uzina electrică. De n-o fi aşa, înseamnă că n-am fost niciodată conducător tehnic de centrală termoelectrică... — zise Slaşciov printre dinţi.

— Du-te, Mura, la ai tăi şi retrageţi-vă.

Peste jumătate de oră, o broască orăcăi de trei ori lîngă uzină. Ti răspunse altă broască lîngă turnul de apă. Atunci acoperirea se tîrî spre păduricea învecinată.

Peste vreo zece minute se auzi din nou orăcăind. O clipă apărură două lumini: erau Slaşciov şi Safronov care aprinseseră fitilurile Bickford. Imediat după aceea, trei umbre se repeziră spre pădure.

Explozia îi ajunse la marginea pădurii. Se făcu lumină. Se vedea cum zburau în aer pietre, bucăţi de metal, grinzi. Munţii repetară în ecou bubuitul exploziilor.

În cătunul de partea cealaltă a defileului, răsunară voci, licăriră lumini, începură să zbîrnîie motoare.

Primul automobil cu pistolari trecu în plină viteză podul şi se izbi de barieră.

— Bine lucrat 1 — strînse Vetlughin mîna unuia dintre partizanii localnici. — Mulţumesc 1

Nemţilor nu le fu tocmai uşor să dea într-o parte aceşti pini imenşi, legaţi cu sîrmă ghimpată. Desfăcutul lor dură o bună jumătate de ceas. În timpul acesta, veneau întruna maşini spre defileu. Pe pod era inare învălmăşeală : erau vreo zece automobile şi printre ele două tancuri — unul greu şi altul mijlociu.

Nemţii lucrau conştiincios. Le mai rămăsese să dea într-o parte ultimul pin şi trăgeau de el din răsputeri, întinzînd sîrma pe care Ianufcevîcl o controlase cu atîta grijă înainte de plecare. Truda nemţilor fu în cele din urmă încoronată de un 'rezultat strălucit: podul

cu trei arcuri se prăbuşi cu un zgomot infernal. Automobilele sfărîmate, tancurile, pistolarii, căzură în defileu...

Acum era rîndul partizanului localnic să-i strîngă mîna lui Vetlughin. Strîngîndu-i-o, îi spuse cu un aer de duioasă şiretenie :

— Bine lucrat! — Mulţumesc !

Pe cerul înnourat, o rachetă roşie se înălţă deasupra exploatărilor de petrol.

— Alarma, băieţi J E timpul s-o ştergem. Rămîneţi cu bine ! — Konotopcenko îşi îmbrătişă prietenii. — Să ţineţi minte, tovarăşi: la noi asta se cheamă „principiul efectului maxim". Din- tr-o lovitură am distrus uzina electrică, turnul de apă, podul, automobilele şi tancurile. Mai mult, pare-se, nu se putea face.-Vă urăm succes, prieteni...

Nici unuia din grup nu-i mai veni în minte să povestească cum au făcut la întoarcere drumul de o sută de kilometri, pentru că li se păruse de data asta tuturor uşor şi scurt.

E mai mult decît sigur că nemţii luau factoria din Planceskaia drept tabăra noastră principală. Se naşte atunci o întrebare logică : de ce n-au distrus-o ? Pentru că ea nu putea fi distrusă decît dacă aduceau acolo forţe mari. Forţe inamice mari nu puteau însă să fie aduse în defileurile înguste din munţi; iar dacă duşmanii ar fi adus forţe neînsemnate, partizanii le-ar fi lichidat repede. Cotropitorilor nu le rămînea decît o singură soluţie : să bombardeze Planceskaia. O bombardară deci foarte des, mai cu seamă pe la sfîrşitul lui noiembrie.

Slaşciov nu mai putea de mînie.

Am urmărit cu ochii mei unul din aceste atacuri aeriene.

Un „Fokke-Wulf" coborî chiar pînă aproape de acoperişuri. Pilotul vedea desigur tot ce se petrecea în factorie. Într-o poiană văzu o căzăcioaică şi nişte copii care treceau tocmai atunci pe acolo. „Fokke-Wulf"-ul trase într-înşii cîteva rafale de mitralieră. Femeia fu ucisă. Alături de ea rămaseră întinşi doi copii. Pe chipurile lor înţepenise o expresie de uimire, ca şi cum ne-ar fi întrebat pentru ce noi respirăm şi vedem cerul şi pămîntul, pe cînd ei nici n-au apucat să eunoască viaţa...

În clipa aceea împărtăşeam din toată inima mînia lui Slaşciov. El îmi spuse:

— Vezi „Fokke-Wulful ăsta ? A venit şi ieri, şi alaltăieri. Pilotul lui nu dispreţuieşte nici o ţintă'. Alaltăieri a tras o rafală de mitralieră asupra unei biete capre legată de un gard. Las -că mă răfuiesc eu cu şacalul ăsta.

Slaşciov îmi împărtăşi planul lui de răzbunare. Nu-mi prea venea a crede că răzbunarea asta îi va izbuti lui Nikolal Niko- laevici, dar n-am vrut să discut cu el.

A doua zi de dimineaţă, statura zdravănă a lui Slaşciov apărea cînd ici, cînd colo, prin toate colţurile factoriei.

Mai întîi a mobilizat pe loc toată lumea, şi. pe cizmari, pe mineri, pe dulgheri, pe curelari. Partizanii îşi controlară minuţios carabinele. Kuzneţov, care era bolnav şi rămăsese cîtva timp la Planceskaia, se ocupa de puşca mitralieră tip „Degteariov" Pînă şi

pistolarii hotărîră să ia parte la vînătoare, cu toate că posibilitatea de a lovi un avion cu pistolul era o chestiune de pură întîmplare.

În zorii zilei am ocupat poziţii de foc pe dîmbul deapupra căruia zbura de obicei „Fokke-Wulf"-ul.

Am stat acolo toată ziua, însă avionul cu pricina nu se arătă.

E drept că aproape de amiază, Planceskaia fu totuşi bombardată, dar avioanele nemţeşti zburau atît de sus, încît n-ar fi avut nici un sens să tragi în ele.

Asta îl înfurie şi mai mult pe Slaşciov.

— O lună de-oi sta pe deluşorul ăsta, dar tot am să-i vin de hac avionului.

A doua zi de dimineaţă, iar ne-am urcat pe dîmb.

Cam pe la ora zece, apăru şi „Fokke-Wulf"-ul. Ca totdeauna, zbura la înălţimea lui preferată, aproape atingînd cu burta vîr- furile copacilor.

Cînd a ajuns deasupra noastră, am tras o salvă şi „Fokke-Wulf"-ul se apleců pe aripa dreaptă. Din motorul din stînga ţîşni un fum negru. Avionul viră brusc şi o luă înapoi.

— A scăpat, afurisitul I A fugit! — striga Nikolai Nikolae- vici plin de indignare.

Dar „Fokke-Wulf"-ul se întoarse iarăşi şi se îndreptă spre dîmbul nostru. Am fugit îndată de unde stăteam şi am schimbat poziţia de foc. Probabil că piratul aerian n-a observat asta, pentru că pe vîrful dîmbului explodă cu zgomot o bombă. Dacă n-am fi schimbat poziţiile, nici unul din noi n-ar fi rămas în viaţă.

„Fokke-Wulf"-ul se întoarse iarăşi. De data asta se grăbea către casă : motorul lui din stînga era cuprins de flăcări. Spre nenorocul lui, avionul trecu pe deasupra noastră.

Am tras a doua salvă. Motorul din dreapta luă şi el foc. „Fokke-Wulf"-ul coborî brusc ca o făclie aprinsă şi căzu în lăstăriş lîngă cotitura Afipsului, în apropiere de Krimskaia Poliana.

CAPITOLUL VI

Azi, după ee au trecut cî{iva ani de la victoria armatei noastre asupra fascismului, îmi aduc aminte de ziua de 23 noiembrie 1942, ca de o zi memorabilă.

Deasupra taberei noastre'atîrna un nor care nu semăna deloc a nor şi de care ai fi putut spune mai degrabă că era o ceată deasă, sau un fel de vată murdară, pătrunsă de umezeală...

Cerul nu se mai vedea şi nu se mai puteau distinge nici contururile mun{ilor celor mai apropia{i. Lumea se mărginea la acest mic platou rupt de pămînt şi parcă suspendat în aer, pe care era instalată tabăra noastră. În ziua aceea ne-am dat seama mai mult decît oricînd că ne aflăm în *spatele frontului inamic* şi că o forţă uriaşă şi sălbatică ne despăr{ea de Pămîntul nostru Mare...

Amurgul de toamnă se lăsă mai devreme decît de obicei... Am chemat la mine pe rVlusiacenko şi am început să controlăm cantitatea rezervelor noastre de alimente. Deodată intră sau mai exact năvăli înăuntru ca o furtună Pricina. Drept să vă spun, în prima clipă

am crezut că fusese pe la magazie şi trăsese o duşcă din damigeana de alcool. Mîinile îi tremurau, obrajii şi ochii îi ardeau, iar vocea îi vibra.

— A început 1 Al noştri îi bat pe nemţi! — ne strigă el şi ne înirinse o foaie de hîrtie pe care era notat cu scrisul lui desluşit ultimul comunicat.

L-am citit şi... ne-am îmbrăţişat.

Biroul Sovietic de Informaţii transmitea că lîngă Stalingrad, linia de apărare germană fusese ruptă, că fuseseră nimicite şast-divizii de infanterie şi o divizie de tancuri fasciste şi „că au fost luaţi treisprezece mii de prizonieri şi trei sute şaizeci de tunuri.

M-am repezit la şapirograf. Acum, noaptea ni se părea caldă şi luminoasă şi ne venea să spunem, că norul cel mare e un nou- raş mic de tot.

Maria şi Nadia ciripeau vesele şi învîrteau neobosite sulul şapirografului. L-am smuls din mîinile lor şi am tipărit singur două foi.

— Să nu protestaţi, fetelor, — le-am spus eu. — Una am s-o pun în portofelul meu şi am s-o port cu mine pînă la sfîrşitul vieţii; a doua am s-o duc imediat Eleneî Ivanovna.

În timp ce încălecam, tot detaşamentul se adunase la popotă. Şe auzea vocea triumfătoare a comisarului nostru, Konotop-cenko :

— N-ajung ei fasciştii să-şi adape caii în Volga 1 Şi nici să cucerească vreodată mîndrul şi liberul nostru Stalingrad 1

Am însărcinat pe Pavlik Hudoerko să afle, cînd va avea *pft* lejul, de la bătrînii de prin partea locului, ce credeau el în privinţa iernii.

Toţi bătrînii spuneau într-un glas că se aşteaptă să fie o toamnă lungă cu ploi mari şi o iarnă umedă.

Trebuia deci să,, ne pregătim de iarnă.

Haine călduroase aveam pregătite de Evgheni încă de la Krasnodar. Aveam scurte de blană, haine şi pantaloni vătuiţi, ciorapi de lînă şi căciuli călduroase.

Pentru moment, mergeam cu nişte opinci de piele de cal care aminteau de „ciuveaci" ') şi erau confecţionate cu părul în afară şi în răspăr spre vîrf, pentru ca picioarele să nu alunece cînd urcam şi coboram munţii.

Aveam o uniformă de detaşament originală, la fel pentru toţi. În regiunea munţilor, toată lumea se obişnuise cu această uniformă. Şi, cînd vecinii noştri ne întîlneau, ei ne recunoşteau de departe după aspectul nostru exterior.

— E din detaşamentul lui Tătucu...

Pe ploaie însă şi pe zăpadă nu puteai să mergi cu opinci. Era nevoie de cizme ruseşti. Dealtfel, şi hainele noastre se uzaseră tare.

Eram nevoiţi să ne echipăm din nou.

I-am propus lui Slaşciov să organizăm un atelier de cizmărie la Planceskaia. Atelierul de croitorie funcţiona deja. Elena Ivanovna

găsi nişte maşini de cusut, mobiliză femeile şi ne făcu un echipament de iarnă nou şi rufe din cearşafuri.

Soţia mea se simţea acum mai Ijine, cu toate că tot nu putea dormi noaptea.

Slaşciov şi Safronov o îngrijeau ca şi cum ar fi fost fiii ei.

Uitîndu-mă la Slaşciov, rămîneam uimit : cînd avea el timp să ducă la capăt toate treburile?!

„Şcoala superioară de minare" primi o serie de treizeci de elevi. Afară de grija lor, Slaşciov inai avea sarcina să primească, şi să expedieze în operaţii grupele noastre de diversiuni şi să le înzestreze cu mijloace de transport, cu alimente şi cu muniţii. Şi, în sfîrşit, tot de ,el era condusă şi marea şi variata gospodărie a factoriei noastre.

Să luăm de exemplu cireada... Nu era deloc atît de simplu s-o păstrezi, cînd primprejur umblau mereu diversionişti nemţi.Slaşciov deschise un mare atelier de cizmărie. Acolo nu numai că se făceau şi reparaţii de încălţăminte, dar se confecţionau cizme noi.

În atelierul de cizmărie sub conducerea lui Bibikov, lucrau Suglobov, Kuzmenko şi Koiiovicenkb. Slaşclov mai aduse în atelier pe un rihtuitor din alt detaşament.

Brutăria lui Slaşciov aproviziona cu pîine întregul nostru de-taşament. Tot în sarcina lui cădea reparaţia mijloacelor noastre de transport şi potcovitul cailor.

Curelar îl avea pe Alexandr Dmitrievici Kuţ care fusese scu-lier la combinatul din Krasnodar.

Inginerul Pavel Pavlovici Nedrîga era un fierar şi potcovar a cărui îndemînare era recunoscută de toată lumea. Drept ajutor îl avea pe maistrul sculier Alexandr Ivanovici Kozmin.

Slaşciov îi găsi de lucru şi dogarului Nikolai Andreevici Fe-dosov. Iar pe Danilo şi Serghei Martînenko îi transformă în dulgheri şi tîmplari.

Pe lîngă toate astea, Slaşciov avea în grija lui atelierul de mine. Atelierul venea în ajutorul vecinilor, îi aproviziona cu corpuri de mină din lemn şi cu amorse modernizate, simplificate.

Acest atelier îl necăjea însă pe Nikolai Nikolaevici : nu putea cu nici un chip să procure nişte sîrmă de oţel subţire pentru arcurile amorselor simplificate şi modernizate, fapt din pricina căruia umbla de cîtăva vreme supărat şi tăcut.

Dar într-o *zi* — de care îmi aduc aminte că era pe la sfîrşi- tul lui noiembrie — el mă întîmpină cu un zîrnbet blajin.

— Te pomeneşti că ai găsit sîrmă, Nikolai Nikolaevici ?

Ridică un deget în ,sus.

— Am o idee, Tătucule. Am impresia că vom găsi în cu-rînd această sîrmă blestemată. Şi nu e o sîrmă oarecare ci de prima calitate şi într-o cantitate nelimitată. Dar nu vreau să mă laud înainte de vreme pentru că se prea poate ca „şmecheria" mea să nu izbutească. „Nu spun hop pînă n-ol sări".

Nikolai Nikolaevici conducea în chip ireproşabil gospodăria lui mare şi variată. Era chiar el meşter la toate şi putea să înlocuiască pe oricine atît în atelierul de cizmărie cît şi în acel de mine. Odată, cînd

se îmbolnăvi Evfrosinia Mihailovna, Slaşciov a pregătit singur prînzul şi un prînz aşa de bun, încît toţi se întrebau ce sărbătoare o fi.

Factoria lucra cu exactitatea unui mecanism de ceasornic, cu toate că în jurul ei erau nemţi, cu toate că avioanele fasciste o vizitau cel puţin de trei ori pe săptămînă şi Nikolai- Nikolaevici prindea mereu în împrejurimile ei tot felul de diversionişti şi de cercetaşi de-ai duşmanului.

în fiecare seară, cînd toţi locuitorii factoriei noastre se adunau la cină, Nikolai Nikolaevici le comunica „ultimele lui ştiri" : repartizarea muncilor, precum şi a posturilor şi a gărzilor de noapte şi îndatoririle fiecăruia în caz de alarmă. El nu scutea de garda de noapte nici pe partizanii din detaşamentul nostru care erau în trecere prin Planceskaia şi nici pe musafirii noştri — partizani din detaşamentele vecine cu treburi la factoria noastră. Nu s-a întîmplat să fie discuţii sau contraziceri. Toţi ştiau bine că la noi cuvîntul comandantului era lege.

Dar, înainte de toate, acest cuvînt era lege chiar pentru Slaşciov. Nu trecuseră decît două, trei zile de cînd îmi făgăduise să procure preţioasa sîrmă, şi am primit din partea lui un bilet:

„Tătucule! Am deschis la o distanţă de doi kilometri de Planceskaia un depozit de rezervă pentru materialele necesare atelierelor factoriei.

În depozit se află o rezervă suficientă de sîrmă subţire de oţel de cea mai satisfăcătoare calitate pentru amorse simplificate şi modernizate.

Slaşeiov"

Agentul de legătură îmi spuse eă depozitul apăruse într-un mod destul de original.

Tot căutînd sîrmă, Nikolai Nikolaevici pornise iar la **o** vînătoare de avioane nemţeşti din cele care vizitau des Planceskaia şi a avut noroc : un avion de recunoaştere german a fost dobo- rît cu focuri de armă şi a căzut în apropierea factoriei. Acest avion devenise depozitul lui Slaşeiov: inginerii noştri veneau din cînd în cînd la avion şi scoteau piesele de rezervă de care aveau nevoie. - .

La biletul lui Slaşeiov am răspuns tot cu un bilet:

„Dragă Nikolai Nikolaevici 1 Îţi mulţumesc pentru sîrmă, precum şi pentru metoda prin care ţi-ai procurat-o. Sînt fericit să-ţi dau la rîndul meu o veste îmbucurătoare: nemţii sînt crunt bătuţi lîngă Stalingrad. Azi postul de radio a comunicat că numărul prizonierilor fascişti a crescut pînă la şaizeci şi trei de mii. Foarte curînd vom trece probabil la ofensivă şi pe frontul nostru din nordul Caucazului. E foarte posibil ca primăvara s-o petrecem la Krasnodar...

Tătucu".

La kilometrul al optulea dintre Gheorghie-Afipskaia şi Severskaia, acolo unde coteşte şoseaua, fusese construit un pod peste o vale îngustă şi nu prea adîncă ; în vale se află o baltă secată unde crescuseră sălcii. Picioarele podului aveau temelii 'de beton, grinzile, erau aşezate în dublu „T", iar arcul podului avea o lungime de vreo patrusprezece metrh

Podul acesta n-avea nimic deosebit, dar lipsa lui ar fi avut drept urmare întreruperea circulaţiei pe calea ferată.

Nişte vecini de-ai noştri îşi puseră în gînd să arunce în aer podul.

În detaşamentul lor se afla un elev al lui Eriomenko. Ianu- kevici, care auzise de minarea pe care o pregăteau, se ducea des pe acolo. Dar şeful grupei de mineri era un om foarte încăpăţînat şi nu vru să asculte nici de elevul nostru, nici de Ianu- kevici şi făcu totul după capul lui.

În primul rînd se gîndi să folosească amatol care era un explozibil capricios şi nesigur pe vreme ploioasă şi la care noi renunţasem demult; în al doilea rînd, respinse amorsele noastre instantanee de mine automate şi le înlocui cu fitilul Bicklord; în sfîrşit, împotriva raţiunii şi a calculului celui mai elementar şi, contrar practicei noastre, el dădu ordin ca minele să nu fie puse mai aproape de mijlocul podului, ci chiar la margine.

La început, totul merse fără nici un accident.

Noaptea plouă cu găleata. Spre dimineaţă, cei de la paza podului se duseră să fumeze şi să se usuce în ghereta santinelei. Plantatorii de mine puseră minele, întinseră fitilul, îl aprinseră şi săriră repede în tufişuri.

Trecură cîteva minute pînă se produse explozia. Ea abia se auzi. În schimb, santinelele de lîngă pod făcură o zarvă mare. În ajutorul lor veniră în grabă soldaţi cu pistoale automate de la posturile vecine. Dinspre Severskaia se auzi duduind drezina blindată de serviciu şi automobilele începură să alerge pe. şosea.

Ce s-a întîmplat mai departe nu se ştie, deoarece plantatorii de mine ai detaşamentului vecin s-au retras în pădure.

Agenţii noştri de legătură constatară însă că din patru mine explodase numai una. Celelalte n-au explodat, ceea ce era foarte firesc, de vină fiind amatolul umed.

Rezultatul era jalnic. Numai una din cele patru grinzi în dublu T fusese puţin atinsă, iar două ore după explozie, primul tren german trecu podul...

Puţină vreme după asta, alt detaşament hotărî să arunce podul în aer. Plantatorii de mine ai acestui detaşament, care absolviseră şcoala noastră, voiră să folosească numai trotil şi amorsele noastre.

Pe o noapte întunecoasă se tîrîră pînă la pod şi aşteptară ca de obicei, pînă cînd santinela intră în gheretă. Tocmai voiau să înceapă să pună minele, cînd, chiar în clipa aceea, o patrulă nemţească dădu pe neaşteptate peste dînşii.

Scăpară ca prin minune. Profitînd de zăpăceala nemţilor, dis- părură în lăstăriş. Minele — minele noastre gata de pus — # le lăsară însă pe terasamentul liniei.

Dacă aş fi fost acolo eu, le-aş fi făcut aspre observaţii acestor gură-cască şi ei şi-ar fi dat seama că plantatorii de mine tie- buie să lucreze numai sub acoperirea vigilentă a propriilor lor santinele.

într-un cuvînt, podeţul de peste baltă rămînea ca şi înainte, întreg şi nevătămat... Dar cum le stătea vecinilor noştri ca un spin în ochi, abia trecură două zile şi ei încercară iar şă-l arunce în aer.

Cercetaşii noştri nu izbutiră să afle cum s-au strecurat pînă la pod minerii, cum au pus minele, cum le-au făcut să explodeze, dar cunoscură rezultatul. Fundamentul de beton era în parte sfărîmat, grinzile rămăseseră întregi şi chiar a doua zi diminea{a un tren german trecu iar pe pod...

Nici n-ar fi meritat să ne amintim de acest podeţ, dacă nemţii n-ar fi exploatat atacurile nereuşite asupra lui pentru propaganda lor. în toate staniţele din împrejurime apărură manifeste nemţeşti:

,,Către locuitorii din staniţe ! În ultimul timp, partizanii pătrund în staniţele voastre. Ei aruncă pe uliţe şi lipesc chiar pe ziduri fiţuici cu ştiri false în care se arată că armata roşie ar fi bătut trupele germane la Stalingrad. Săteni! Aceasta este o minciună ! Stalingradul este de mult ocupat de trupele germane. Armata roşie a fost încercuită şi lichidată în întregime cu ocazia ocupării oraşului. În momentul de fată, trupele noastre încercu- iesc Moscova...

Pînă acum armata roşie îi aproviziona pe partizani cu alimente şi muniţii. Dar armata roşie este zdrobită cum sînt zdrobite şi forjele principale ale partizanilor. Slabele lor rămăşiţe — alcătuite din bandiţi, hoti, asasini — suferă de foame şi de
0 mare lipsă de muniţii. Drept pildă poate să servească atentatul partizanilor asupra podului de cale ferată de la kilometrul al optulea de Gheorghie-Afipskaia. Partizanii au încercat de trei ori să arunce acest pod în aer, dar podul se mai află şi azi tot acolo..."

Manifestele se terminau cu un apel către populaţie prin care
1 se cerea să prindă pe toţi străinii care apăreau prin stanţe şi să-i aducă la comandatură. Pentru aceasta, nemţii promiteau, natural, recompense...

Noi răsplăteam bine pe locuitorii» din stanite. Le dădeam săpun şi ei ne dădeau ceapă, le dădeam gaz şi cuie şi ei ne dădeau ovăz şi

fîn. Nici un locuitor din stanite nu credea pe nemţi cînd îi spuneau că noi suferim de foame. Dar în mintea oamenilor mai creduli şi mai înapoiaţi, acest afurisit de podeţ de la kilometrul al optulea putea să zdruncine încrederea în forţele noastre..

.Comisarul Konotopcenko îmi spuse:

— Tătucule I Podeţul acela blestemat trebuie numaidecît arunpat în aer. Stă ca o măsea stricată în gura unui om sănătos.

Peste cîteva ore, Vetlughin veni la mine.

— Tătucule, fie-ti milă de mine, — spuse el cu tonul lui obişnuit, glumeţ, dar ochii i se înăspriseră, semn că-i pierise somnul. — În fiecare zi acelaşi coşmar. Văd mereu podul acela blestemat peste baltă, acolo unde coteşte şoseaua. Trenurile trec întruna pe pod, iar de sub pod se iveşte o mutră hidoasă, îmi face, semn din ochi şi rîde de mine: *„Ich bin nicht haput 1 Ich. bin nichl kaput!" ')*

— înţeleg, vrei să-l arunci în aer ?

— Trebuie, Tătucule. E ruşine; de trei ori pînă acum am încercat şi n-am izbutit. Nemţii îşi bat joc de noi şi lipesc peste tot manifestele lor ticăloase. ~

— Treaba asta-i foarte primejdioasă, Gheronti Nikolaevici. Nemţii au pus acum de pază lîngă pod jumătate de pluton şi păzesc podul cu atîta străşnicie încît "nici o şopîrlă nu s-ar putea strecura pînă acolo.

Vetlughin rămînea mereu tot Vetlughin. Dacă îi intra în cap o acţiune îndrăzneaţă, glumea şi îşi bătea joc chiar şi de el însuşi.

— Drept cine mă iei dumneata ? Crezi oare că am să mă tî- răsc ca o reptilă pe burtă, pe noroiul şi pe ploaia asta ?

Da' eu nu m-am lăsat influenţat de tonul lui glumeţ şi l-am întrebat cu -un ton într-adins serios :

— Aşadar, vrei să-l arunci în aer prin luptă.

— Nu, Tătucule, prin conversaţie. Prin cea mai politicoasă conversaţie de salon. Ianukevici şi cu mine am şi elaborat totul pînă la cel mal mic amănunt.

Planul lui Vetlughin era, ca întotdeauna, foarte îndrăzneţ şi neobişnuit... Chiar în aceeaşi zi am trimis la pod un grup de cercetaşi.

Peste două zile, podul fermecat de peste baltă, de la kilome-trul al optulea, a fost în sfîrşit aruncat în aer.

Lucrurile s-au petrecut în felul următor :

Spre seară, Vetlughin, Ianukevici şi doi plantatori de mine **s**-au apropiat de pod. Şeful grupei noastre de recunoaştere raportase lui Vetlughin ce făcea santinela şi îi comunicase parola din ziua aceea, pe care o auzise trăgînd cu urechea.

În amurg, plantatorii noştri, de mine au pornit pe calea ferată şi s-au îndreptat în linişte spre pod.

■) Tot mal sînt întreg 1 Tot mal sînt întreg I (În limba germană). IN. **trad.)**

Aspectul lor era oarecum neobişnuit. în *faţă,* cu un pistol automat nemţesc, păşea Vetlughin îmbrăcat ciudat: un fel de amestec de spion neamţ şi de cazac mai înstărit din Kuban. Avea aerul unui om de capul lui şi obraznic. În urma lui mergeau cei doî plantatori de mine cu mîinile legate la spate. Hainele vătuite de pe ei erau murdare şi rupte şi se vedea că opu- seseră rezistenţă cînd fuseseră arestaţi.

Ianukevici, tot cu un pistol automat şi îmbrăcat la fel cu Vetlughin, dar parcă de o categorie mai proastă, încheia procesiunea.
■ Santinela îi opri.
— *Halt! ParolH)*
— *„Berg"[1]),* — răspunse hotărît Gheronti Nikolaevici şi fără să spună un cuvînt, întinse santinelei un plic sigilat cu ceară roşie. Pe plic era scris desluşit:
„Oeheimreickssache. Dem Chef der Polizei Leutenant Kurt Bieler".[2])
Santinela chemă pe comandantul gărzii.
Un feldwebel apăru şi, la lumina unei lanterne, începu să citească încet — suspect de încet —... inscripţia de pe plic. *„Tausend Teufel! Sie sind blind?" *)* — mormăi Vetlughin, nerăbdător şi autoritar.
La această apostrofare răstită, feldwebelul tresări: cine ştie cine era omul care aduce un plic secret locotenentului Kurt Bieler ? Poate că era un agent important al gestapoului dacă se răstea aşa la un ober-feldwebel. Iar golanii aceia cu mîinile sucite erau, probabil, nişte partizani prinşi. Trebuie conduşi în ghereta santinelei şi telefonat de acolo la poliţie, domnului locotenent...
Comandantul gărzii îi invită cu un gest pe ai noştri să-1
Se făcea noapte. Picura. O ceaţă umedă se întindea peste baltă, peste calea ferată, peste pod.
Ai noştri se apropiară de santinele. Atîta aşteptau. La un semn al lui Vetlughin, ei se năpustiră asupra nemţilor. Cu o lovitură de cuţit în coastă, lovitură bine studiată încă de pe cîhd erau în „Detaşamentul cu misiune specială", doborîră santinelele la pămînt. Comandantul gărzii căzu şi el.
Totul fu îndeplinit atît de repede, încîf viei un neamţ nu apucă măcar să crîcnească.
Minarea începu. Muneă obişnuită. Peste cincisprezece minute totul era gata. Patru mine fuseseră puse şi camuflate după toate regulile artei. Iar a cincea mină (la aceasta am folosit amato- lul pe care n-am vrut să-l întrebuinţăm la noi şi-l pusesem deoparte), a fost aşezată parcă în pripă la capătul de dincolo al podului, alături de cadavrele santinelelor.
Ai noştri se retraseră repede în munţi. Dar nu făcuseră nicî doi kilometri cînd pe pod începu alarma şi se auziră focuri de- zordonate. Nemţii descoperiseră, probabil, cadavrele santinelelor lor şi mina de amatol.
Auzind alarma, din Severskaia începuseră să vie în fugă au- tomobilele, iar în urma lor porni trenul cu pistolari.

1 Munte (În limba fferrnani). (N. trad.)

2') Secret. Şeful politiei locotenentului Kurt Bieter (tn limba germană.). «Vi/iii de draci t Eşti orb ? (În limba germană.) (N. trad.)

După un ţimp ajunse pînă la ai noştri zgomotul unei explozii asurzitoare. Trenul şi podul săriseră în aer...

— S-a isprăvit cu insomnia mea, Tătucule, — îmi spuse zîmbind Vetlughin, dîndu-mi raportul asupra diversiunii. — Principalul lucru este că prestigiul partizanilor s-a restabilit în sfra- niţe. Şi victoria Armatei Roşii lîngă Stalingrad nu va fi pusă nici ea la îndoială. Nu mai încape nici o vorbă. Formula : „Doi plantatori de mine fac cît un regiment de SS" este incontestabilă 1

Bătrînii avuseseră dreptate: toamna se tot întindea. începură nişte ploi interminabile şi se făcu un noroi şi o fleşcăraie din care nu era chip să ieşi.

Alarmaţi de diversiunile noastre, nemţii începură să păzească cu străşnicie drumurile lor, aşa că era acuma neînchipuit de greu să te strecori pînă la fascişti.

Toate acestea au pricinuit în detaşament o stare de spirit proastă. Cu toată munca de lămurire pe care o desfăşurau toţi comuniştii noştri, aveai deseori prilejul să auzi spunîndu-se că în momentul de faţă ar trebui să renunţăm la diversiuni mari şi ar trebui să mai suspendăm şcoala noastră de minare : ce rost avea să pregăteşti mineri care erau în orice caz condamnaţi la „şomaj".

Această stare de spirit trebuia curmată. Eram convins că nici un fel de noroi, nici un' fel de vigilenţă nu-i va scăpa pe nemţi, dacă cei ce vor întreprinde diversiunile vor fi nişte plantatori de mine îndrăzneţi şi experimentaţi pe care să nu-i înfricoşeze nimic.

După ce m-am sfătuit cu comisarul, am chemat la mine în primele zile ale lunii decembrie pe Ianukevici, Vetlughin, Musia- cenko, Safronov, Litvinov, Slaşciov — vechea noastră „gardă", cum le zicea tovarăşul Pozdneak tuturor acelora care înfiinţaseră detaşamentul împreună cu Evgheni.

Atn vorbit cu ei deschis. Le-am expus planul meu : un grup mic, de cel mult opt oameni, urma să meargă într-o operaţiune complicată care prevedea mai multe diversiuni consecutive combinate, pe liniile Ilskaia—Krîmskaia, Krîmskaia—Timaşevska, Krîmskaia—Taman. Această operaţiune fusese dinainte aprobată de statul major al grupului de"detaşamente de partizani şi, după cît înţelegeam eu, făcea parte dintr-iin vast plan de diversiuni legate de pregătirea ofensivei Armatei Roşii. Se pregătea ofensiva Armatei Roşii!... Nu ştiam, desigur, cînd va începe dar trebuie să mai spun oare că numai gîndul la ea ne însufleţea şi nici o greutate nu ni se mai părea de neînvins ?

Ca să ajungi în momentul acela, pe noroi şi pe drumuri desfundate, la locul operaţiunii, era nevoie de cel puţin o săptă- mînă. Trebuia să mergi pînă departe în spatele nemţilor, pe drumuri necunoscute, fără legături organizate şi să dormi în noroi şi în ploaie. Fiecare avea de îndeplinit o însărcinare importanţă. întreaga întreprindere era realizabilă numai cu condiţia ca toată operaţia să fie analizată cum trebuie din timp, numai dacă se va căuta să se ţină seama de toate cele neprevăzute şi vor fi respectate ordinele noastre în ce priveşte o minuţioasă recunoaştere prealabilă a terenului. Şi asta

cu atît mai mult cu cît aveam experienţa unei „excursii" lungi la uzina electrică şi la podul de lîngă exploatările de petrol, la care luaseră parte Ianukevici, Vetlughin, Slaşciov, Safronov. Dealtfel, ei riscau şi acum tot aşa de mult să nu izbutească şi să piară..-. Le-am expus toate acestea cît am putut mai convingător.

Şi ce credeţi ? Vechea noastră „gardă" s-a înflăcărat. Le-am dat trei zile ca să analizeze cum trebuie operaţiunea...

În acelaşi timp, la Planceskaia izbucni o „revoltă a cizmarilor".

Bibikov şi „calfele" lui ceruseră să fie trimişi în operaţiuni militare.

— N-am venit aici să facem cizme, — îmi spuse Iakov Ilici.

Nu era chiar aşa de uşor să-i potoleşti pe „rebeli". În cele din urmă am hotărît cu comisarul ca ei să continue să facă cizme, iar în timpul liber să urmeze cursurile şcolii de minare şi în viitorul cel mai apropiat să-i trimitem într-o diversiune de mică însemnătate ca să se antreneze şi să capete experienţă.

Cizmarii lucrau conştiincios la cizme şi urmau tot atît de conştiincios cursurile. Totodată, ei îndepliniră strălucit operaţia care le fusese încredinţată.

Cu toate că operaţia era simplă şi destul de uşoară, „cizmarii" se întoarseră la Planceskaia extrem de istoviţi. Era rezultatul firesc al vieţii sedentare şi al lipsei de antrenament.

Credeam că după o asemenea plimbare se vor potoli. Dar de urrde, „revolta" izbucni cu o forţă nouă.

Am decis atunci să trimitem pe cizmarii noştri ta Kras- nodar. Conducătorii organizaţiei ilegale din oraş tocmai ne rugaseră Să le trimitem nişte plantatori de mine.

În grupul lui Iakov Ilici Bibikov au intrat Ivan Feodorovici Snglobov, Nikolai Andreevici Fedosov şi Brîzgtmov, fost şef al secţiei politice la staţiunea de maşini şi tractoare de la Novo- Titarovskaia, care fusese Între timp transferat în detaşamentul nostru.

Grupul urma să îndeplinească un şir de diversiuni pe calea ferată dintre Krasnodar şi Ust-Laba, care lega oraşul de linia principală Rostov — Armavir, să pregătească aruncarea în aer a podului refăcut de nemţi pe drumul de la Krasnodar la Go- rearii-Kliuci şi, în sfîrşit, să stabilească contactul cu grupa lui Lagunov care pleca de-a dreptul la Krasnodar şi să-i dea ajutor acestuia, îndată ce vor începe luptele pentru oraş.

Toate acestea făceau şi efe parte din planul de diversiuni legate de pregătirea ofensivei Armatei Roşii.

înainte de plecare, „cizmarii" noştri mai făcură un curs suplimentar de minare.

Apoi l-am numit pe Gheorghi Ivanovici Elnikov conducător al pregătirii tehnice a grupurilor de partizani pe care le organizasem tot pe vremea aceea. Tot lui i-am dat şi sarcina să-l trimită la Taman, în grupul de cătune Rrono-Pokrovskie, pe Karpov care era originar de acolo.

Era de presupus că detaşamentul, pe care Karpov avea să-l alcătuiască din locuitorii acelor cătune, avea să se aşeze în stufărişul limanurilor. însărcinarea lui Karpov era să ţină sub control şoseaua LA>vskoe. În privinţa acestui detaşament eram liniştit. Karpov luptase în 1918 în rîndurile detaşamentelor de partizani împotriva albilor, cunoştea admirabil limanurile Ku- banului şi se simţea în stufăriş ca la el acasă.

Al doilea grup condus de Elnikov trebuia să se aşeze la Stefanovka — un mic cătun pe malul stîng'al rîului Kuban, situat în faţa staniţei Nivo-Mariieskaia.

Retrăgîndu-se în păduri şi munţi, partizanii din Mariinskaia au lăsat la Stefanovka un grup destul de însemnat de partizani bine camuflaţi. Trebuia să stabilim legătura eu ei şi, pe baza organizaţiei de la Mariinskaia, să organizăm „filiala" noastră de la Stefanovka.

Atribuiam o mare însemnătate acestei „filiale", deoarece Stefanovka lega şoseaua Lvovsfeoe cu Krasnodarul, iar în faţa cătunului Stefanovka, nemţii făcuseră un pod plutitor peste Kuban.

În sfîrşit, Gheorghi Ivanovici Etnikov primi însărcinarea de a descoperi ce era cu podurile de pontoane pe care le pregăteau nemţii.

Informaţiile despre aceste poduri erau confuze şi contradictorii. Elnîkov trebuia să se strecoare pînă la ele şi să vadă ce fel de poduri erau.

Trecură trei zile şi vechea gardă se înfăţişă la mine.

— Scrieţi-ne ordinul de plecare! Plecăm. — zise scurt Vetlughin.

Ordinul fu întocmit imediat. Musiacenko, ajutorul meu administrativ, fu numit comandant al grupului, Ianukevici fu numit conducător tehnic, iar Vetlughin conducător al operaţiunilor de minare.

Ivan Dmitrievici Ponjailo şi Mura Ianukevici trebuiau de asemenea să meargă cu ei.

Toţi se pregăteau intens în vederea acestei incursiuni îndepărtate.

Slaşciov transforma totul în grame, calcula proviziile şi ştergea de pe listă fără milă tot ce era de prisos. Musiacenko se ocupa de noile concentrate care, deşi cu un volum mic, erau uşoare şi cît se poate de hrănitoare. În atelierul de mine, Vet- lughin şi Litvinov pregăteau explozibilele. Mura Ianukevici era ocupată cu trusa ei şi punea La punct hainele .¿excursioniştilor".

Jntr-un cuvînt, era treabă pentru toată hunea...

Eu continuam, să mă ocup de organizarea filialelor noastre, lucru complicat şi obositor.

Cam cu două săptămîni mai înainte, începuseră la Planceskaia pregătirile în vederea plecării grupului lui Demian Panteleevici Lagunov care trebuia să constituie nucleul celei de a treia filiale a noastre, aceea din Krasnodar.

În timpul din urmă, şef de atelier la combinat şi în trecut mecanic de cale ferată, Demian Panteleevici cunoştea admirabil Krasnodarul.

Din grupa lui făceau parte : Nikolai Grigorievici Gladkih, fochist la combinat şi preşedintele comitetului de întreprindere; Efim Feodorovici Lugovoi, meşter la instalaţia de gaze, un om calm, echilibrat, cel -mai în vîrstă din detaşamentul nostru; Dmitri Grigorievici Litovcenko, responsabilul secţiei militare a comitetului de partid al raionului Stalin din Kransnodar, şi Taisia Suhorebrova, secretară a comitetului comsomolului din acelaşi raion.

Sarcinile acestui grup erau foarte felurite.Cu puţin înainte de plecarea nemţilor din Krasnodar, Lagunov trebuia să distrugă toate mijloacele de transport pe Kuban, bărci, şalupe, vase mici ; să arunce în aer podul plutitor care ducea din oraş spre Gheorghie-Afipskaia ; să vină în ajutorul filialei noastre din Iablonovskaia, în cazul cînd nemţii ar izbuti cumva să refacă un pod solid de cale ferată peste rîu ; să organizeze aruncarea în aer a podurilor de pe şoselele din apropierea oraşului; să scape de distrugere utilajul din principalele întreprinderi industriale din Krasnodar.

Era clar că o singură grupă n-ar fi putut să ducă la capăt toate acestea. De aceea, imediat după sosirea în oraş, ea trebuia să stabilească legătura cu organizaţiile ilegale.

Această varietate de sarcini impunea şi o varietate de cunoştinţe.

Grupa lui Lagunov se pregătea şi ea intens în vederea operaţiunilor.

Eriomenko făcea cu grupul acesta un curs de minare. Oamenii se antrenau la aruncarea grenadelor şi făceau instrucţie de luptă şi de tragere cu mitraliera. Eu le ţineam un curs despre locuinţele conspirative, despre parole şi despre felul cum trebuia ţinută legătura. Afară de asta, ei mai învăţau pe de rost adresele, pronumele şi numele, pentru că le era, bineînţeles, interzis să ia cu ei vreo însemnare scrisă.

Dar, pe lîngă toate treburile şi grijile noastre, Elena Ivanovna şi cu mine, am mai dat, cum s-ar spune, de „un bucluc". Intîmplarea merită să fie povestită pentru că ea arată în chip destul de vădit condiţiile în care trăiam şi lucram în munţi.

Într-una din zile am plecat din Planceskaia cu un grup de partizani spre tabăra noastră de iarnă. Aveam de pregătit două grupuri pentru operaţiuni şi cu acest prilej vroiam să ne mai schimbăm şi rufăria. În afară de asta, Elena Ivanovna vroia să mai vadă pe doi partizani răniţi care se aflau în tabără.

Am plecat dis-de-diinineaţă. Nu mai plouase de cîteva zile. Pămîntul se mai zbicise şi era acum mai uşor de mers.

Am trecut cu bine Afipsul. Apa nu era deloc adîncă şi era atît de limpede, încît se vedeau pietricelele pestriţe de pe fund.

În timp ce ne apropiam de tabără, nori deşi acoperiră cerul.

În tabără am avut de lucru toată ziua pînă seara tîrziu. Eu ■ pregăteam de plecare grupurile noastre, iar Elena Ivanovna se apucă de ales rufele. Cînd dădu de lucrurile băieţilor, începu să plîngă pînă nu mai putu...

Cînd am ieşit din postul de comandă, tot cerul era acoperit cu nori. Norii se mişcau în două straturi, primul strat era mai jos de

tabăra noastră, pe cînd a! doilea atingea vîrful munte-» lui Strepet şi ascundea pleşul bătrînului Afips.

*Ce era jos, nu ştiam dar din stratul de sus se cernea o ploaie deasă.

Am chemat Ia telefon avanpostul nostru şi am aflat că Afipsul nu creştea.

Barometrul de la postul de comandă indica „ploaie mare".

Dimineaţa, pînă a nu se face ziuă, am plecat înapoi la Planceskaia. Ploaia ne biciuia. Era greu de mers. Ne alunecau picioarele şi nici balustrada, nici treptele de piatră ale scărilor noastre nu ne prea ajutau.

Cînd am ajuns la primul loc de trecere peste Afipsul cel Mic, rîul era acoperit de spumă albă. Am trecut totuşi cu bine prin vad, fără ca apa să ne pătrundă în cizme. Cînd am trecut rîul a doua oară, Elena îvanovna a trebuit să se descalte şi să-şi stoarcă ciorapii de lînă. După a treia trecere, eram uzi pînă la brîu.

Trecerea cea mai grea ne aştepta însă lîngă Malîie Volcie Vorota.

Afipsul era de nerecunoscut. În faţa noastră alerga, cu o iuţeală nemaipomenită, un rîu mare şi tulbure ale cărui ape acopereau în vîrtejuri turbate nu numai pietrele vadurilor dar şi vîrfurile stîncilor de pe mal.

Pavlik tăie o prăjină. Ne-am aşezat de o parte şi de alta a prăjinii, cei înalţi cu faţa spre cursul apei, cei de statură mai mică cu spatele şi, ţintndu-ne de prăjină cu amîndouă mîinile, am intrat încet în apă.

În mijlocul Afipsului, apa ne ajungea pînă la gît. Cum afară de asta era şi foarte rece, ne îngheţau mîinile. Rîul vuia asurzitor. Dar cu_ toate acestea înaintam bine, deşi încet de tot.

Deodată, Elena îvanovna nimeri într-o bulboană. Din fericire însă, se încleştă cu amîndouă mîinile de prăjină şi nu-i dădu drumul.

Am prins-o pe nevastă-mea cu dreapta şi am scos-o din bulboană, dar stînga scăpă prăjina, Afipsul mă răsturnă şi mă trezii deodată sub apă.

Pentru trecerea unui rîu cu prăjina, aveam o regulă strictă. Orice s-ar fi întîmplat, nimeni nu trebuia să dea drumul prăjinii din mînă şi trebuia să continue să înainteze încet. Ai noştri mergeau înainte, uitîndu-se cum Afipsul răsucea în vîrtejuri pe comandantul lor...

Rîul mă ducea spre al doilea vad unde se vedeau nişte stînci ascuţite care ieşeau din apă.

Lîngă primul rînd de pietre, simţii o lovitură puternică în umăr. Sub mine am dat de o cioată de care mă lovisem şi m-am apucat de ea cu amîndouă mîinile.

Afipsul vuia şi mă trăgea spre vîrtej. Mi-am încordat ultimele puteri ca să mă ţin de cioată.

Între timp, ai noştri trecură pe malul opus. Pavlik îmi întinse prăjina şi mă scoase din apă.

Mai încolo ne aşteptau încă vreo douăzeci de treceri prin vad peste Afips şi afluenţii lui, însă toate aceste treceri erau mai puţin grele decît aceea de. la Volcie Vorota.

Am mai trecut de cîteva ori rîul cu prăjina. Pe urmă ne-a fost mai uşor, apa ajungîndu-ne doar pînă la brîu, aşa că ne ţineam numai de mînă.

Treceam împreună „cu Elena Ivanovna apa prin unul din ultimele vaduri. Ajunşi lîngă malul opus, unde apa era relativ puţin adîncă, am lăsat mîna Elenei Ivanovna şi m-am prăbuşit cu capul înainte într-o bulboană.

Am fost luat de apă şi n-am ieşit decît cu greu la suprafaţă. Ceva mă trăgea însă în jos şi m-am dat iarăşi la fund. Acolo, sub apă, mi-am adus aminte că aveam atîrnată la brîu o căldăruşă 1 Cînd plecasem din tabără, căldăruşa era legată de rucsac. Dar cu puţin înainte băusem apă de la un izvor şi mi-o atîrnasem la brîu. Acum căldăruşa se umpluse cu apă şi mă trăgea în jos.

Am vrut să smulg căldăruşa de la brîu,. dar frînghiuţa nu ceda...

Cum de am izbutit să scap de căldăruşă.nu înţeleg nici pînă azî. Sleit' de puteri, am ieşit cu chiu cu vai pe un banc da nisip...

Am sosit la Planceskaia seara tîrziu, osteniţi ca vai de lume, uzi leoarcă şi pătrunşi de frig pînă-n oase.

Cam pe la mijlocul lunei decembrie," nemţii au început să ne preseze din ee în ce mai puternic. Cum simţeau că se apropia timpul cînd Armata Roşie va lua ofensiva, căutau să ne scoată din regiunea de la poalele munţilor ca să aibă mîinile libere în vederea luptelor hotărîtoare care aveau să se desfăşoare.

Ei încercară să creeze o acoperire pe muntele Lambin pentru ca mai tîrziu să nu lase unităţile Armatei Roşii în ofensivă să se desfăşoare acolo şi să ajungă la Krasnodar.

Detaşamentele noastre şi alte detaşamente de partizani constituiau desigur un obstacol în acest plan al lor, obstacol pe care căutau din răsputeri să-l lichideze.

Pe zi ce trecea, presiunea lor creştea. Cheltuiam muniţii din ce în ce mai multe. Eram siliţi să economisim pînă şi cartuşele de puşcă, şi, dacă mu ar fi fost Kiricenko, nu ştiu cum am fi putut menţine poziţiile noastre...

Kiricenko era un om mătăhălos, greoi şi ursuz şi îşi trecea toate clipele lui libere în tăcere, născocind tot felul de mine complicate. Cînd se însera, pleca în pădure şi îşi punea" „surprizele" pe cărările mistreţilor, lîngă vadurile afluenţilor Afip- sului, prin poiene, pe povîrnrşurile albiilor secate ale fostelor rîuri.

Dar unde nu-şi aşeza Nikolai Efimovici minele ? Ba scobea pentru ele găuri în tulpina vreunui copac, camuflîndu-le meticulos cu coajă, ba le atîrna de crengile copacilor, ba le aşeza sub o piatră acopejţftă cu muşchi, ghicind cu un fel de instinct special că tocmai acolo, după piatra aceea, se va ascunde un lunetist neamţ-

Ajunsese să ascundă cu atîta dibăcie sârmuliţele cu care era smulsă apoi piedica, folosind în acest scop o crenguţă oarecare, încît peste cinci minute, ajutorii lui care lucraseră cu dînsul n-o mai puteau

găsi, Nikolai Efimovici observa însă totul foarte atent şi, cu mersul lui legănat de ars, se îfttorcea liniştit pe cărarea minată.

Nu era zi să nu sară în aer pistolari nemţi pe minele lui. Nici chiar cei mai buni pioneri nemţi nu erau în stare să-i descopere „surprizele", cu _ atît mai mult cu cît Kiricenko nu se repeta niciodată şi avea totdeauna ceva nou, original, neaşteptat.

Nikolai Efimovici avea un mare şi extraordinar talent de inventator, de constructor, de plantator de mine...

Cercetaşii noştri cutreierau împrejurimile stanţei Novo-Dmitrievskaia. Stanca se întindea pe an deal înalt, între două cursuri de apă — rîul Aiips şi canatul Plavstroevski. În sta- niţă staţiona o divizie nemţească care ţinea sub observaţie cătunele dimprejur în care erau repartizate unităţi mai mici. Unităţile nemţeşti treceau spre front prin staniţă într-un şuvoi neîntrerupt şi, tot pe aici, se scurgeau convoaiele de muniţii, armament şi provizii. Ca şi înainte, lîngă Novorossiisk se desfăşurau^ lupte crîncene.

Trebuia să venim în ajutorul Armatei Roşii şi să oprim acest şuvoi.

După ce ne-am sfătuit, am hotărît să aruncăm în aer podul cu trei arcuri de peste canal — aşa-numituf batardou Plavstroevski.

Plantatorii de mine, în frunte cu Gheorgbi Feofanovici Mei- nikov, au pornit să execute această operaţiune — şi cu Melnikov s-a dus, bineînţeles, şi nelipsitul lui tovarăş de drum, Pod- dubnîi.

îndată după plecarea lor, serviciile noastre de informaţii ne-au raportat că înainte chiar ca drumurile să fi devenit impracticabile, nemţii aduseseră la AJipskaia mult armament mecanizat: tancuri, tunuri, aruncătoare de mine, însă nu putuseră să trimită la timp pe front acest armament, deoarece şoseaua profilată se desfundase, iar şoseaua şi calea ferată fuseseră stricate de minele noastre.

Se adunase astfel la Afipskaia o cantitate imensă de ma- teriale. Peste şaizeci de vagoane, care între timp fuseseră încărcate, aşteptau. Dar la Afipskaia nu erau locomotive. Din Krasnodar nu puteau veni locomotive pentru că toate podurile peste Kuban şi Afips fuseseră aruncate în aer. Era de presupus că nemţii aveau să procure oricum o locomotivă şi aveau să trimită trenul. Lîngă Novorossiisk se dădeau mereu lupte crîncene.

Am splis toate acestea vechii noastre gărzi.

— Să nu-mi ziceţi pe nume dacă nu vă arunc trenul ăsta în aer ! — rosti cu însufleţire Gheronti Nikolaevici.

În aceeaşi zi, Musiacenko îmi raportă că grupul era gata de plecare. Am dat ordin tuturora să se echipeze de luptă şi să-şi ia muniţiile.

Apoi am controlat minuţios pe fiecare în parte. Am fost nevoit să întîrzii plecarea cu douăzeci şi patru de ore, deoarece am găsit unele lipsuri care rămîneau de îndreptat.

Noaptea, grupul lui Musiacenko plecă.

Seara, în ajunul plecării, am cinat cu toţii împreună. Am dat fiecăruia cîte o sută de grame de alcool (asta se făcea la noi numai în cazuri deosebit de solemne şi numai în urma dispoziţiei mele speciale).

Am ridicat paharele pentru victorie.

Ca totdeauna înaintea plecării s-a fumat mult, dar nu s-a vorbit...

I-am petrecut pînă la Planceskaia...

Timpul era îngrozitor, cădea lapoviţă şi ploaie. Drumurile erau desfundate.

Ai noştri au plecat pe jos ; echipamentul şi proviziile lor erau încărcate într-un car cu două perechi de boi. Mai tîrziu, Musiacenko trebuia să ia bagajele din carul cu boi şi să le aşeze pe samare puse pe cai, lucru pentru care dădusem grupei patru cai de călărie. Apoi, cînd grupul avea să intre într-o regiune complet necunoscută, oamenii aveau să poarte bagajele în spate.

Mi-era inima grea. Ţineam la toţi aceşti tovarăşi şi îmi erau aproape tot atît de dragi ca şi fiii mei pierduţi...

Ziua următoare mi-a adus griji noi şi aceste griji m-au abătut de la gîndurile triste.

Dimineaţa, am primit din partea lui Elnikov un raport amănunţit cu privire la podurile plutitoare.

Misterul fusese, în sfîrşit, descoperit!

Cu toate că în comunicatele lor, nemţii anunţau victorii, ei îşi dădeau seama că situaţia lor în Caucazul de Nord nu era sigură, că oricînd se putea întîmpla o „retragere fulger". Trebuiau deci să-şi asigure trecerile peste rîul Kuban pentru cazul unei retrageri.

Dar tocmai în ce priveşte aceste treceri, situaţia lor nu era strălucită. Peste rîu, poduri adevărate, adică fixe, nu existau ; fuseseră aruncate toate în aer de pionerii noştri în timpul retragerii. Nemţii nu aveau la dispoziţia lor decît două poduri plutitoare, unul lîngă Stefanovka şi celălalt lîngă Iablonovka. Comandamentul fascist bănuia că amîndouă aceste treceri constituiau obiectul atenţiunii noastre permanente şi ele puteau să sară în aer în orice moment. Trebuiau deci să pregătească, pentru orice întîmplare, nişte treceri de rezervă care să aibă pe de o parte o mare capacitate de trecere, iar pe de altă parte să rămînă necunoscute de noi pînă în ultimul moment.

Nemţii găsiră o soluţie concentrînd între Mariinskaia şi Elizavetinskaia unităţi cu pontoane pentru poduri.

Trebuie să recunoaştem că nemţii aleseseră un loc cum nu se putea mai potrivit. Nenumăratele coturi ale Kubanului, acoperite de păduri şi de tufişuri dese, camuflau admirabil atît pontoanele pregătite, cît şi unităţile de pontonieri. În orice caz, avioanele noastre, care au zburat de multe ori deasupra acestui loc, n-au observat absolut nimic. Mai mult decît atît : chiar şi după ce au primit, din partea serviciului de informaţii, date cu privire la pontoane, cercetaşii noştri nu le-au descoperit decît cu mare greutate.

Acum însă, acest secret al nemţilor fusese în întregime dezvăluit de Elnikov. El pătrunsese prin sălciile dese, se tîrîse pe bancuri de nisip umed şi numărase pontoane pentru şaisprezece poduri. Podurile nu erau montate, dar pontoanele erau complet pregătite şi nemţii puteau să arunce podurile peste rîu în cel mai scurt timp, oricînd ar fi vrut.

Solufia era fireşte ingenioasă !...

Am transmis imediat peşte linia frontului la comandamentul armatei noastre un raport despre aceste pontoane.

Curînd se întoarse şi Gheorghi Feofanovici Melnikov de la batardoul Plavstroevski.

— Drept să-ţi spun, Tătucule, — îmi mărturisi el, — dacă ai să mă întrebi cum ne-am strecurat pînă la acel afurisit batardou Plavstroevski, am să răspund că nu ştiu nici eu !...

D.upă ce s-a spălat, şi-a schimbat hainele, a mîncat zdravăn şi a început să povestească.

— În locurile pe unde am ajuns noi era numai stepă, stepă pustie !... Iarba era uscată şi culcată la pămînt; nu rămăseseră în picioare decît nişte cotoare scurte, aşa că nu nujnai că eu şi cu Poddubnîi nu ne puteam ascunde în iarbă, clar şi un şoarece de cîmp s-ar fi zărit de la un kilometru. Numai la vreo cincizeci de metri de la pod se aflâ nişte tufişuri firave. Cînd am văizuţ această situaţie tristă, mi s-a strîns inima. Dar îţi dai seama şi dumneata că nu ne puteam întoarce. Ne-am întins la pămînt şi am început să ne uităm. Am stat tupilaţi două zile şi două nopţi şi am descoperit ce era cu podurile.

De partea cealaltă a podului se afla un fel de cazarmă în care era cam un pluton da fascişti. De partea astălaltă, de care trebuia să ne apropiem noi, era o gheretă, iar lîngă gheretă un corp de gardă cu vreo şapte-opt friţi. Lîngă căsuţele de la marginea sta niţei, la vreun kilometru de pod, erau nişte automobile de serviciu, lîngă care nişte pistolari nemţi stăteau întinşi la pămînt, gata de acţiune. În sfîrşit, nu era nun ic liniştitor. Dar în tot cazul nu puteai pleca de acolo, iar de tîrît pînă la pod era de asemenea cu neputinţă.

Spre norocul nostru, în seara celei de a treia zile, a început să "plouă: era o ploaie care ne convenea de minune, rece şi cu vînt. Fîşii de nori plumburii se întindeau chiar deasupra pămîntului. O minune,.nu alta !_.

Noaptea am început să ne tîrîm. Era atît de întuneric, încît Poddubnîi, care se tîra în urma mea, dădu de cîteva ori de tocurile cizmelor mele, fără să le vadă. Ne-am strecurat prin tufişuri şi la un moment dat am rămas nemişcaţi. Eram atît de aproape de nemţi-încît auzeam nu numai vorba lor, dar şi paşii lor pe cărarea de nisip de lîngă gheretă. Am stat întinşi cam vreun ceas. Ploua mereu. Eram uzi pînă La piele. Şi din nefericire, vîntui rece s-a înteţit şi iarba s-a acoperit imediat cu polei. Iar dincolo, nemţii tot stăteau de vorbă şi umblau pe nisipul care scîrţîia...

Eram furios. Era bine de ei, puteau să se mişte şi să se desmorţească, pe cînd noi trebuia să stăm culcaţi, temîndu-ne nu numai să ne întoarcem pe o parte, dar să şi respirăm ceva mai adînc !...

Simţeam că îngheţ. Fălcile mi "se încleştau.

Trebuia să-mi ţin falca cu mîna ca să nu-mi clănţăne dinţii. Iar nemţii se foiau mereu încoace şi încolo pe lîngă gheretă...,

.Deodată am auzit cum scîrţîi uşa gheretei. A scîrţîit o dată şi pe urmă di; cîteva ori la rînd. N-am mai auzit vorbă. Nu se mai auzeau nici paşii. însemna că frigul îi răzbise şi pe nemţi şi că se duse-ieră să se încălzească şi să fumeze o ţigară. Ne întrebam dacă s-or fi dus oare toţi, sau or fi lăsat o santinelă ? Bineînţeles, nu era chip de descoperit asta, pentru că era atît de întuneric, încît nu puteai să te orientezi decît după auz. Am mai stat culcaţi vreo cinci minute. Era linişte. Mă gîndeam că nu ejra cu putinţă pe yn asemenea frig ca santinela să încremenească ca o statuie.

Am început' să ne tîrîm. Tot trupul ne era înţepenit de frig şi picioarele parcă nici nu erau ale noastre. Totuşi, ne-am tîrît pînă acolo şi am început să punem minele. Doi oameni s-au coborît chiar pînă la apă, la picioarele podului şi au început să lege pachetele cu cartuşe de trotil. Alţi doi trăgeau fitilele de la pachete spre podeaua podului. Alţii, descoperind la marginea podului o scîndură care se mişca, au ridicat^o puţin cu băgare de seamă folosindu-se de-o rangă mică şi au săpat repede o groapă în care au pus o mină antitanc. Apoi au camuflat totul cu grijă şi s-au tîrît înapoi. Cred că minarea n-a durat mai mult de douăzeci de minute. Am terminat la timp : ploaia era pe cale să înceteze şi cerul se făcea cenuşiu : începea să se lumineze de ziuă. Dar éra încă atît de- întuneric încît mergeam spre pădure orientîndu-ne după busolă.

N-am făcut mai mult de doi kilometri şi în spatele nostru a izbucnit explozia. Judecind după puterea exploziei, podul fusese atins zdravăn. Nu ştiu ce anume a sărit în aer pe pod, dar în orice caz trebuie să fi fost sau un tanc sau un camion, deoarece, potrivit ordinelor, am pus o mină calculată să explodeze numai sub apăsarea unei greutăţi mari.

Şi ştii, dumneata, Tătucule, cînd am auzit explozia, ne-am încălzit numaidecît. Mare lucru este sentimentul satisfacţiei morale 1... - %

Am petrecut în tabără o noapte cumplită.

Seara, a apărut la nord un nor vînăt. Curînd după aceea, picături grele au început să se izbească de geam. Ploaia bătea în pereţii popotei. Norii alergau pe cer. În coşul sobei, vîntu! urla furios.

De la avanpost mi s-a telefonat:

— Apa vine tot mai mare ; nivelul Afipsului a crescut cu jumătate de metru.

Am ieşit din popotă.

Asta nu mai era ploaie. Apa curgea cu o iuţeală nemaipomenită, vuind, răsturnînd totul în urma ei şi umplînd întunericul. Curgea de sus, de jos, din toate părţile.

Deodată ţîşni un fulger. O clipă tresăriră colţurile albastre ale stîncilor atîrnate, marginea rîpei şi norii suri care alergau cu repeziciune pe cer...

La lumina fulgerelor care urmară, am văzut cum uraganul frîngea pinii seculari şi. smulgea ultimele frunze de pe un arin înalt, învîrtindu-le în trîmbe pe pămînt, cum mătura pietricele, crengi uscate şi un cort care rămăsese nestrîns şi apoi cum le izbi pe toate într-o parte şi, făcîndu-le ghem, le aruncă în prăpastie.

Aerul era numai vuiet. În defileu vîjîia vîntul şi pinii gemeau ; un stejar bătrîn se prăbuşi cu zgomot şi se rostogoli de pe munte, sfărîmînd copacii, smulgînd pietrele.

După o oră s-.a dat alarma : la pavilionul celui de al treilea pluton, acoperişul începuse să se lase în jos.

Legîndu-ne cu frînghii unii de alţii, am ieşit din popotă.

împrejur nu mai era nici pămînt, nici cer, nici aer, numai potopul cumplit. Şuvoaie de apă ne izbeau drept în faţă, ne tăiau răsuflarea. Picioarele alunecau pe pietrele dezgolite, pe lutul ud. Uraganul te răsturna, te trîntea la pămînt.

Ne ridicam, cădeam şi iar ne ridicam. Am tăiat copaci tineri şi am proptit acoperişul.

Kuzneţov care se strecurase ca prin minune pînă la depozite, îmi aduse vestea cumplită 'că rezervele noastre de alimente erau pe cale să fie distruse.

Legaţi cu frînghii unii de alţii, ne repezirăm din nou în .apest întuneric înspăimîntător, cutremurat de furtună.

În jurul nostru vijelia urla, tuna, gemea şi ecoul contopea totul într-un vuiet de mii de glasuri care nu mai înceta...

Dimineaţa, ploaia torenţială se opri deodată. Ieşi soarele. Lîngă popotă stăteau oamenii mînjiţi de lut, uzi leoarcă, murdari, obosiţi şi zîmbeau vesel. Nu-ţi venea să crezi că noaptea asta de groază trecuse, că soarele strălucea iarăşi şi că un cer albastru şi înalt se întindea deasupra capului.

Kuzneţov umbla posomorit prin tabără şi cerceta stricăciunile...

Muntenii bătrîni i-au spus mai tîrziu lui Pavlik că în viaţa lor nu văzuseră un uragan ca aceela care se dezlănţuise în acea noapte' cumplită ; şi că o vijelie ca aceea nu se întîmplă decît o dată la o sută de ani.

Nemţii înaintau acum spre Krepostnaia şi Planceskaia şi ne împingeau tot mai mult înspre munţi. începuseră să construiască la

poalele munţilor puternice fortificaţii în pămînt şi trăgeau în noi cu tunuri şi mitraliere grele. Linia noastră principală de apărare se păstra însă intactă.

Trebuie să mărturisesc că nu ne era uşor. Detaşamentele de partizani n-aveau decît cîteva tunuri uşoare, iar obuzele erau pe sfîrşite

.Sosise clipa cînd trebuia să ne aducem aminte de lunetişti. După moartea lui Evgheni, ei nu se mai duseseră la vînătoare de nemţi.

Am organizat un grup de lunetişti sub conducerea lui Piotr Platonovici Tarasov, responsabilul secţiei militare a comitetului orăşenesc de partid din Krasnodar, în care au intrat cei mai buni mitraliori ai noştri în frunte cu Lomakin şi cu Leonid Antonovici Kuznetov, comandantul taberei noastre şi campion neîntrecut în materie de aruncătoare de mine.

În sfîrşit, am organizat şi filiala de la Stefanovka al cărei comandant l-am numit pe Demenţi Grigorievici Malîşev.

Comandantul detaşamentului Novo-Mariinski îmi veni în ajutor trimitîndu-mi, în calitate de însoţitor şi agent de legătură, pe un tînăr partizan de loc chiar din Stefanovka. Tatăl lui, pescar, partizan şi ek rămăsese în cătun. Grupul plantatorilor noştri de mine din plutonul al doilea fu repartizat acestei filiale şi avea să lucreze sub conducerea lui Malîşev.

La comandamentul armatei nu se dădu crezare raportului meu despre podurile plutitoare deoarece aviaţia nu descoperise nimic.

Am confirmat încă o dată într-o formă categorică primul raport şi am cerut să se trimită ofiţeri cercetaşi care să verifice situaţia la fata locului.

Din partea serviciului de informaţii, am primit ştirea că trenul pe care îl vîna grupul lui Musiacenko va porni curînd din Afipskaia. I-am dat imediat de ştire lui Musiacenko...

Grupul lui Bibikov ajunsese cu bine în împrejurimile Krasnodarului.

Cam prin ultimele zile ale lui decembrie, am petrecut solemn grupul lui Lagunov. Dar după o zi, grupul se întoarse fiindcă nu putuse să se strecoare pînă la rîul Kuban.

Am dat ordin lui Pavlik Hiidoerko să conducă grupul cu orice pret pînă la Krasnodar. Nu mai era timp de pierdut...

În vremea asta, a început ofensiva noastră pe cursul mijlociu al Donului. Biroul Sovietic de Informaţii a anunţat o nouă lovitură a trupelor noastre. Nemţii lăsaseră pe cîmpul de luptă douăzeci de mii de cadavre...

Am primit un raport de la grupul nostru din Taman comandat de Karpov.

...Fusesem de mai multe ori la Taman. În faţa ochilor îmî apăru tabloul descris de Serafimovici în „Torentul de tier" :

Un plug greu, tras de patru perechi de boi cu" coarne încovoiate, deşţelenea pămîntul ; brăzdarul de oţel strălucind la soare răsturna o brazdă de pămînt atît de gras, atît de untos, încît l-ai fi putut întinde pe pîine ca pe un unt negru...

Văzusem Tamanul toamna. Pînze albind la orizont, pămăfu- **f** urile pufoase ale .stufului din limanuri, marea de aur a lanurilor de grîu ale Kubanului, plopii înalţi cu frunzişul abia-abia poleit de aurul toamnei, strugurii, pepenii galbeni şi verzi, 10- şiile, vinetele. Dar

parcă le poţi înşira pe toate? Toate roadele erau acolo, mari, coapte, pline de suc.

Mi-am adus aminte cum stătusem de vorbă pe un dîmb cu un cazac cu barba albă din Taman. Işi pusese palma streaşină la ochi ca să se apere de soare şi uitîndu-se lung în depărtare la aurul ogoarelor, la casele albe ale cătunelor, la faţa lină a apei argintii de dincolo de stuf, îmi spusese:

— Nu sînt pe lume locuri mai frumoase flecît Şocurile noastre!...

Acuma Tamanul era ocupat' de nemţi...

îmi adusesem aminte de Taman cu vreo cîteva zile mal înainte, cînd racliofonistul nostru îmi adusese aceste rîmluri pe care le prinsese pe calea undelor :

...Te-otn apăra, Taman, căci pieptu-ţi voinicesc Prin veacuri pavăză a fost stindardului rusesc...

Ştiam că vom apăra Tamanul. Şi doream din tot sufletul ca acest Karpov al nostru să înceapă să lucreze mai repede. El însă tăcea. Numai pe căi ocolite ajungeau pînă la noi veşti de la Taman, care vorbeau despre spînzurători, despre femei ucise în chinuri, despre locuitorii duşi spre apus...

Şi iată în sfîrşit, am primit şi o ştire plăcută !

...Lanurile de grîu se întindeau pînă în zare. În mijlocul 'or, înotînd în livezi ofilite de toamnă, erau înşirate taberele de cîrnp ale colhozurilor.

Grîul era copt. Spicele grele se aplecau la pămînt. Dar nicăieri nu se vedea nici fum, nici oameni. Recolta bogată se prăpădea...

Şoseaua Lvovskoe tăia lanurile de grîu ca o panglică ce-' nuşie. Şoseaua începea lîngă Stefanovka, trecea prin cătunele Mianţerovskie, ocolea Ilskaia şi dădea în şoseaua principală Krasnodar —Novorossiisk.

Nemţii _pazeau această şosea. Vreo zece escadroane de cavalerişti romîni staţionau în cătunele Prono-Pokrovskie şi Mianţerovskie.

Şoseaua Lvovskoe era o salvare pentru nemţi pentru că drumul principal de la Krasnodar la Novorossiisk ajunsese aproape impracticabil pentru ei, din pricină că - automobilele lor săreau întruna în aer pe minele partizanilor. Şi acest drum ocolit pe şoseaua Lvovskoe, drum liniştit, era acum pentru fascişti o descoperire de preţ.

Totuşi, nemţii se temeau să-l folosească în timpul nopţii.

Ce-i drept, cu dteva zile mai înainte, romîaii îndrăzniseră să trimită pe şosea nişte patrule călări. Dar Karpov îi îniîm- pinase cum se cuvenea şi, pane-se, că k tăiase ;pe totdeauna pofta de plimbări nocturne.

Ziua, şoseaua Lvovskoe era nemţească, noaptea a noastră.

Grupul lui Karpov stătea ascuns îa stufăriş.

Karpov era 'de ioc dmtr-unul din cătunele Prono^Rokrovskie şi îşi stabilise acolo nişte legături minunate. Ajutoarele lui cele mai apropiate erau copiii -de prin partea locului care cunoşteau cum nu se

poate mai bine toate cărăruie ascunse din stufăriş şi raportau imediat Jui Karpov tot ce se petrecea în cătune.

Tocmai în clipa aceea zbura ca vîntul pe o cărare UD băiat de vreo doisprezece ani. De departe, înainte de a fi ajuns lîngă santinelă, băiatul strigă:

— **Au sosit .camioanele în cătun 1 Spuneţi comandantului 1...**

— Nu ţipa 1 Comandantul e aici alături.

Karpov cunoştea bine pe băiat care era fiul unui vechi prieten de-al laii. Te puteai încrede îa -ei.

— Ce-i Andriuşka, ce s-a întimplai ?

— Nemţii au adus la maşini că nici nu pot să le mai numeri ! Şi tot camioane grele. Ne-am uitat pe furiş pe sub prelate şi am văzut nişte lăzi. Trebuie să fie obuze. Şi băieţii m-au trimis la dumneavoastră. Ne temem ca mu cumva nemţii să nu se strecoare azi pe şasea.

Soarele cobora ..spre apus.

— **Azi, Andriuşka, toate maşinile rămân la voi, că ştii doar că nemţilor nu le place să se plimbe noaptea pe şosele. Iar la noapte vom găsi noi ceva.**

— Vedeţi numai de luaţi măsuri, unchiule!

— N-avea nici o griji, măi băiete, facem noi tot ce trebuie. Du-te repede acasă şi spune-le băieţilor că maşinile nu vor trece.

Noaptea, plantatorii de mine ieşiră din .stufăriş. Karpov îi conduse pe un drum şerpuit, cotind cînd la dreapta, cînd la stînga, cînd silindu-i să facă cîte un ocol complicat.

Minerii bombăneau : le era greu să ducă în spate armele, grenadele şi minele grele. Dar cine ştie dacă vreun poliţai trădător care cunoştea tot aşa de bine acele limanuri şi aceste nesfîrşîie lanur.i de grîu nu se furişa, pas cu pas, pe urmele lor? Trebuia să-l zăpăceşti, să te desprinzi de el, să încurci urmele.

În sfîrşit, Karpov dădu semnalul de oprire.

Noaptea era liniştită şi înstelată. Uri vînt uşor clătina abia simţit spicele grele. O vietate mică li se furişă printre picioare. În stufăriş, o pasăre de noapte ţipă şi apoi tăcu.

Plantatorii de mine se tîrau spre şosea.

În stînga, stufărişul se întindea chiar pînă la drum. În dreapta, la o cotitură bruscă, pe marginea şoselei se înălţau nişte stîlpi mici de piatră, care mărgineau şoseaua de mlaştină.

Minerii puseră mine pe şoseaua care trecea prin mlaştină, pe pod şi în tubul de drenaj aşezat la o distanţă de vreo două sute de metri de pod şi care unea amîndouă mlaştinile.

Credincios vechiului nostru obicei, introdus încă de Evgheni, Karpov controlă minuţios treaba făcută şi îi retrase pe ai lui în lanurile de grîu.

Se lumina de ziuă. La răsărit, norii se înroşeau. În depărtare, se ridica din coşuri fumul peste cătune.* Plantatorii de mine aşteptau...

Se auzi un zgomot de ma$ini abia perceptibil.

— Fiţi gata !

Aplecîndu-se cînd pe o parte, cînd pe cealaltă, prin hîrtoapele şoselei, apăru mai întîi un camion de şapte tone, acoperit cu o prelată, iar în urma lui, unul după altul, o caravană întreagă de camioane.

Primul camion trecu cu bine peste pod şi merse liniştit mai departe. În urma lui veneau celelalte.

Cînd primul camion ajunse la tubul de drenaj, ultimul se afla încă pe pod...

Cinci explozii răsunară deodată. Sunetul era înăbuşit şi adînc, parcă ar fi ieşit de sub pămîrit. Ca un ecou sonor şi puternic, îi răspunseră variat sute de explozii: erau obuzele primului camion care explodau. Ele sfărîmau în bucăţi pe nemţii pe care minele nu-i atinseseră, sfărîmau maşinile şi bubuitul lor răsuna. în aer peste stepă, peste lanurile de grîu şi peste stufăriş...

După un timp, exploziile se potoliră şi tăcură. Acum era linişte. Şi deodată la marginea şoselei se auzi un strigăt de fiară :

— A-a-a-a !...

Era un fascist aruncat în mlaştină de suflul produs de expozie. El se scufunda tot mai tare. Dădea din mîini, se agăţa de bulgării de pămînt, de iarba verde atît de paşnică, atît de atrăgătoare. Dar mlaştina îl sorbea tot mai tare, tot mai adînc...

Un mic grup de soldaţi nemţi care scăpaseră ca prin minune, cuprinşi de panică, se ascundeau printre maşinile aprinse. Dar partizanii începuseră să se tîrască către şosea şi din nou răsunară explozii : erau grenadele care explodau. Plantatorii de mine trăgeau cu carabinele, pe alese, în pistolarii nemţi.

Trei fascişti se repeziră în stufiş crezînd că se vor putea ascunde acolo. Au alergat cît au alergat drept înainte, pînă cînd s-au împotmolit în ochiurile mlaştinii trădătoare...

Ai noştri porniră repede în şir indian pe cărarea care ducea spre limanuri. În urma lor, pe şosea, din sfărîmăturile maşinilor care mai continuau să ardă, ieşea un fum negru, înăbuşitor şi

Trebuiau să se grăbească pentru că din cătune veneau în goană pe şosea tancuri şi camioane pline cu pistolari.

Coloanele se apropiară de locul exploziei şi nemţii deschiseră focul asupra stufărişului. De intrat în desiş n-aveau curajul. Numai opt bandiţi disperaţi, cu pistoale automate, se repeziră spre mlaştină. Izbutiră să scoată pe trei dintr-ai lor, aruncîn- du.le nişte frînghii lungi — pe toţi ceilalţi ,îi înghiţiră adîncu- rile mlaştinii.

Plantatorii noştri de mine nu mai văzură toate acestea, ci le aflară mai tîrziu de la Andriuşka care se strecurase noaptea pînă la limanuri.

Ochii lui cenuşii străluceau de bucurie. Era rnîndru deoarece avea şi el partea lui în această victorie de pe şosea.

— Nici o maşină nu s-a mai întors în cătune, da' ştii, unchiule, nici una ! — îi povestea el lui Karpov. — Şi să fi văzut pe comandantul neamţ — doar îl cunoşti şi dumneata, acela lung şi slab ca un băţ — să-l fi văzut ce zbiera şi dădea din picioare în cerdac. După asta,

seara, au dus pe cinci romîni şi pe trei nemţi dup'ă hambarul unchiului Ignat şi i-au împuşcat. Erau cei care trebuiau să păzească şoseaua şi n-au păzit-o. Dar cum s-o păzească cînd noaptea nimeni nu scoate nasul dincolo de barieră ? Numai, unchiule, să fiţi cu mare băgare de seamă, ca nu cumva lunganul acela să vă facă vreun rău. Fiindcă, vedeţi, el ştie unde vă ascundeti. Noi, din partea noastră, avem să fim cu băgare de seamă. Cum simţim ceva, viu eu şi vă dau de veste...

Viaţa în stufărişul care se întindea pe o distanţă de cîţiva kilometri, era plină de originalitate.

Ce linişte era acolo !... Lîngă apă sta un bîtlan roşcat. Soarele îi lumina moţul negru şi gîtul alb-cenuşiu cu nuanţe roz. Penele cafenii de pe aripi aveau sclipiri verzui. îşi întindea ciocul lung, galben ca de ceară«;ridica un picior roşu-galben şi încremenea aşa, căutînd cu o privire ageră prada. De jur împrejur, trestiile îşi clătinau vîrfurile şi îşi duceau viaţa lor...

Un peşte pleoscăi deodată drept lîngă mal. Era o ştiucă care urmărea nişte peştişori. O şopîrlă galben-verzuie ţîşni fără zgomot. Zbură o păsărică cu pieptul roşu-aprins... Şi iar pleos- căiră peşti în apă şi după asta fu iar linişte...

Bitla-nui îşi înalta capul şi se uita pe sus. Ochii» de un portocaliu gălbui luceau în soaie.

Deasupra limanului, băiîmd larg din aripile lui strălucitoare, mare de aproape doi metri, zbura un stîrc alb, frumos. Mai> sus, în înălţimea cerului albastru plutea un uliu..,.

Un foşnet se auzi în stufăriş. Foşnetul se apropie mereu. Bîtlanul bătu din aripile-i negre şi-şi luă zborul.

Doi copii s-au apropiat de apă: Andrei şi o fetită de vreo doisprezece arii, într-o rochiţă albastră, ieşită de soare şi cu o salbă de mărgele roşii ia gîtul ei pîrlit.

Copiii s-au oprit nehotărîţi. De jur împrejur se întindea stufărişul ca un perete mai înalt decît omul. Ce uşor era să te rătăceşti îni limanurile acestea.

— Ce-i nou, Andreika. ? — întrebă Karpov apărîad pe neaşteptate din stuf.

— Rău, unchiule ! Rău de toii

— Vorbeşte lămurit, măi _ Andrei. Ce anume-i rău ?

— În cătune au venit o 'groază de poliţaii cum n-ann mai văzut. Au sosit cu camiaanek şi soldaţi nemţi cu automate. Şeful lor l-a chemat la el pe Maxim. Au* stat de vorbă o mulţime. Apoi au ieşit din cătun şi s-au uitat încoace, spre limanuri. Şi iar au început să vorbească între ei. Dar n-am putut sâ aud ce vorbeau. Cum încercam noi să ne apropiem* ne şi aliuragau. Neamţul n.e-a ameninţat chiar cu revolverul... E rău de tot...

— Adică de ce-i rău, Andreika ?

— Cum să nu; fie rău ? Nti-i fir de trestie să nu-l cunoască Maxim. Are să-i aducă aici pe afurisiţii aceia şi au să vă ucidă...

— Au de gînd, se vede, să ne facă o vizită, — spuse gîn- ditor Karpov. — Foarte bine, îi vom primi ca pe nişte oaspeţi

dragi. Voi să n-aveţi nici o grijă. Vă mulţumesc că aţi venit. Duceţi-vă acasă şi spuneţi copiilor să nu-i scape din ochi pe nemţi. Cum simţiţi ceva, vă repeziţi iar pînă la noi. Şi acuma, băieţi, plecaţi sănătoşi...

În zorii zilei, în timp ce nori trandafirii, scăldaţi în soare, începuseră să se întindă peste stepă şi fîşii. de ceaţă mai atîrnau încă deasupra apei, nemţii şi poliţaii se desfăşurară într-un cerc larg şi intrară în 'stufăjiş.

În frunte- păşea M a x i m — b ă r b a t înalt, posomorit, negricios ta faţă şi cu o barbă neagră, scurtă.Sosise de eurînd pe acele meleaguri, nu se împrietenise cu nimeni, umbla încruntat şi tăcut şi avea căutătura rea. Era fierar bun şi vînător pătimaş.. Străbătuse cu puşca în spate toate bălţile din împrejurimi şi cunoştea fiecare trestie. Dar şi după o vînătoare reuşită, se" întorcea acasă tot aşa de posomorit, de în- cruwtat şi de tăcut şi locuitorii din staniţă nu văzuseră niciodată un zîrnbet pe faţa acestui om ursuz.

Cînd nemţii au ocupat cătunele, mulţi şi-au dat seama că Maxim ura regimul sovietic cu o ură sălbatică de fiară. " Maxim a zîmbit întiia oară atunci cînd a văzut legănîndu-se sub furcile spînzurătorii trupul unei căzăeioaice tinere» comso- molistă. Nu trecu mult, şi în staniţă aflară toţi că Maxim fusese pe vremuri un chiabur din cei mari.

Şi iată-l acum conducîndu-i pe nemţi spre micul ostrov tainic, ascuns în marea de stuf, pe care se stabiliseră partizanii. Maxim cunoştea bine ostrovul, deoarece cu cîteva zile mai înainte se strecurase tîrîndu-se prin stufăriş şi văzuse cum, oameni înarmaţi cu carabine intrau într-o colibă de pe ostrov...

Maxim vroia să încercuiască ostrovul şi-i conducea pe nemţi în aşa fel ca să le taie partizanilor toate cărările de retragere.

Nemţii mergeau prin stufăriş, tîrînd în urma lor nişte bărci uşoare. Apa le plescăia sub picioare, stuful uscat foşnea şi limanurile prindeau viaţă.

O mulţime de gtşte se ridicară una cîte una. Stîrci albi* bît-lani roşcaţi, raţe sălbatice îşi luară zborul. Cel din urmă se ridică buhaiul de baltă.

Auzind paşi de oameni, el se lăsă puţin la pămînt şi, întin-; zîrad/u-şi în sus într-o singură linte, gîtul, capul şi ciocul, începu să semene cu ura mănunchi uscat de stuf. Dar oamenii se apropiau din ce rn ce mai mult şi buhaiul de baltă se ridică spre cer. Zbura fără. zgomot, dînd mereu din aripi. Zburînd mult într-o parte, se lăsă drept în jos, pînă deasupra stufulni, îşi strînse deodată aripile şi căzu jos ca o piatră. Şi strigătul lui neliniştit,* semănînd cu un croncănit, răsună deasupra stufărişului...

Nemţii se apropîară de ostrov^: numai o fîşia îngustă de apă îi mai despărţea de malurile acoperite, de stuf des. Numai în- - tr-un singur loc se vedea pata galbenă a unui grind de nisip...

Maxim îi- sfătui pe nemţi să se împartă în două grupuri, primul urmînd să debarce pe grindul de nisip, cel de al doilea să ocolească ostrovul. Nemţii dădură drumul bărcilor, pe apă. Cu băgare de seamă, cu pistoale automate gata de tragere, primul grup debarcă pe nisip.

Ostrovul tăcea... *

Nemţilor le era teamă să înainteze spre mijlocul ostrovului : liniştea şi strigătele speriate ale buhaiului de baltă îi alarmau. Grupul de pistolari nemţi se aplecă cît putu de tare şt se furişă mat departe. Maxim îi însoţea.

Coliba apăru de după o movilă. Nemţii se întinseră la pămînt. Rămaseră aşa zece, cincisprezece, douăzeci de minute. Nu era nimeni. Numai buhaiul de baîtă ţipa în stufăriş.«

Cel dintîi se ridică un fruntaş — un vlăjgan zdravăn cu „crucea de fier" pe piept.

Vlăjganul deschise cu băgare de seamă uşa din stuf împletit şi intră în colibă.

Coliba era goală. Dar chiar acuma, de curînd fuseseră oameni acolo : căci pe masă erau nişte roşii tăiate, bucăţi de slănină, pîine şi o sticlă de votcă, pe jumătate goală.

Maxim şi un pistolar intrară în colibă. Soldatul zări sub laviţă un coş de nuiele din care ieşeau îmbietoare gîturi de sticlă de votcă cu dopurile pecetluite cu ceară roşie. Probabil că soldatul s-a aplecat şi a tras coşul. O explozie asurzitoare a răsunat deasupra limanului. Explozia a aruncat în aer coliba şi a rupt în bucăţi pe fruntaş, pe Maxim şi pe soldat...

În aceeaşi clipă, zbură în aer şi grindul de nisip la care acostaseră bărcile nemţeşti. La capătul celălalt al ostrovului, alte explozii răsunară ca un ecou : era al doilea grup de nemţi şi de poliţişti care săriseră în ger.

Nemţii rămaşi în viaţă începură să alerge buimăciţi pe mal şi se repeziră la bărci. Dar stufărişul prinse viaţă şi din desiş începură să zboare grenade şi să trosnească/focuri de carabină.

Nici un neamţ şi nici un poliţai nu scăpară de acolo cu viaţă.

Liniştea se lăsă din nou peste liman. Nici chiar buhaiul de baltă nu mai striga. Se speriase şi el de vuietul minelor şi zburase departe. Lîngă mal, apa părea argintie de peştii ameţiţi de explozie cire ieşiseră aproape la suprafaţă...

...Grupa noastră de lunetişti se pitise, pînă a nu se face ziuă, cam la o distanţă de trei sute cincizeci de metri de cazematele pe care nemţii le construiseră de curînd* ca să acopere drumurile înspre muntele Lambin.

Bura. Picături mari de ploaie cădeau de pe ramuri. Norii de plumb se tîrau aproape de pămînt. Era frig...

Stăteam întinşi la pămînt fără să facem nici o mişcare. Cazematele se vedeau ca în palmă. Pînă şi iarba de pe parapet se vedea clar în luneta armei.

Trecuse mai bine de un ceas de cînd stăteam aşa şi nemţii tot nu se arătau.

Dar iată că, abia ridicînd capul, o santinelă nemţească ieşi dintr-un tufiş. Se uită cu atenţie în direcţia noastră. Era o ţintă ideală şi uşor de tot s-o lichidezi. Dar ai noştri tăceau. Prea era ieftin vînatul acesta. Am mal aşteptat vreo douăzeci de minute.

Lîngă movilea unde se afla cazemata, puţin mai la dreapta, apăru, o clipă, de după tufişurile camuflajului, o*cască de ofiţer.

O împuşcătură. Casca căzu brusc îndărăt. Ofiţerul fusese ucis.

Cîţiva soldaţi se repeziră spre dînsul.

Cîteva împuşcături — şi soldaţii căzură şi ei.

Ştiam ce se va întîmpla mai departe. îndată ce observatorii nemţi ne vor descoperi, aruncătoarele de mine fasciste vor intra în luptă. Ne-am schimbat repede poziţiile. În tufişurile unde stătusem adineauri, au şi început să explodeze minele.

Peste cîteva minute, liniştea se lăsă din nou. Aşteptam nerăbdători.

Trecuse mai bine de un ceas atunci cînd mitraliorii noştri suiţi în copaci văzură ieşind din două cazemate de la margini şi desfăşurîndu-se la comandă în lanţ vreo douăzeci de soldaţi care mergeau cu gamelele să ia mîncarea. În frunte mergea un feldwebel roşcat şi lat în spete.

Două rafale lungi de mitralieră se contopiră în una singură. Nemţii căzură. N-aveau să mai mănînce niciodată.

Am plecat în munţi. Pe ziua aceea, vînătoarea se sfîrşise. A doua zi avea să înceapă din nou şi acelaşi lucru avea să se repete cu oarecare variaţiuni...

Dar o asetnenea vînătoare cu ţintaşi de frunte dădea rezultate prea slabe. Douăzeci de nemţi ucişi nu rezolvau problema, pentru că fasciştii desfăşurau o ofensivă metodică împotriva regiunii premuntoase şi se apropiau de masivul Lambin.

Am hotărît împreună cu Kiricenko să întreprindem o operaţiune mai mare. Nikolai Efimovîci se gîndea să blocheze cazematele.

Noaptea, Kiricenko împreună cu plantatorii lui de mine se furişă pe neobservate pînă la posturile nemţeşti, se strecură în spatele cazematelor şi făcu acolo „farmece" aproape pînă în zori.

Lunetiştii noştri îşi ocupară poziţiile...

Totul începu ca de obicei. Am lichidat doi ofiţeri. Nemţii trăgeau din cînd în cînd cu aruncătoare de mine.

Noi însă aveam absolută nevoie să-i scoatem pe friţi din sărite şi de aceea ne-am împărţit în două grupe. Primul grup de lunetişti lichida unul după altul pe observatorii nemţi din linia întîia, iar al doilea trăgea în ambrazurile cazematelor.

Nemţii începură să se enerveze. Cum observatorii lor

fuseseră lichidaţi şi nu ştiau ce se petrece în linia întîia, ei se gîndirâ atunci să-şi retragă aruncătoarele de mine în dosul cazematelor şi să deschidă de acolo un foc indirect asupra tufişurilor, asupra copacilor, asupra pietrelor unde stăteau trăgătorii noştri

.După ce, acoperiţi de focul mitralierelor grele, şi-au dus cu cea mai mare ¿ăgare de seamă aruncătoarele în dosul cazematelor, în spatele fortificaţiilor lor, nemţii au ocupat poziţii noi.

Dar în momentul acela începură să intre în acţiune „surprizele" pregătite pentru ei de Nikolai Efirnovici. În spatele propriilor lor cazemate izbucniră explozii şi servanţii aruncătoarelor de mine fură azvîrliţi în aer.

Nemţii îşi pierdură cumpătul. Acuma nu mai aveau observatori în linia întîia. Ai noştri se tîrîră nestingheriti pînă la cazemate şi le bombardară cu o ploaie de grenade.

Cuprinşi de panică, fasciştii ieşiră afară dar săriră în aer pe noile mine pe care le pusese Kiricenko.

Deodată, în aceeaşi clipă, începură să tragă din Flancuri mitraliere nemţeşti. Cu puşca nu le puteai ajunge şi nici nu te puteai tîrî pînă la ele pentru că erau prea departe.

Aruncătorii de grenade se lipiră de pămînt. Cazematele prinseră şi ele viată. Ai noştri căzură în cursă. Numai aruncătorul de mine al lui Kuznetov ar mai fi putut să-i salveze. Dar Leonid Antonovici dispăruse. Fusese pînă adineauri aici, dar dispăruse parcă ar fi intrat în pămînt.

Mitralierele fasciste continuau să tragă rafale lungi. Deosebit de activă era o mitralieră pe care pînă atunci n-o observasem pentru că era ascunsă de coltul unei stwici, însă nici vorbă nu mai putea fi să punem *mina* pe ea.

Nu mai credeam să scăpăm din cursă...

Deodată, de sus, din nişte tufe dese de ienupăr, {îşni urlînd o mină şi mitraliera nemţească de după stîncă amuţi imediat.

Iar urlară nişte mine şi a doua mitralieră amuţi şi ea.

Servantul aruncătorului de mine din tufele de ienupăr trăgea fără greş.

Mitralierele tăceau acuma şi ai noştri izbutiră să iasă din inelul de foc.

Nemţii îşi veniră în fire. Aruncătoarele de mine cu şase ţevi intrară numaidecît în acţiune. Apoi intră în luptă şi artileria!

Nu eram în stare să facem faţă acestei situaţii. Ne-am tupilat în lăstăriş, ne-am înfundat în albii secate de pîraie şi am plecat în munţi.

— Nu fi supărat pe mine, TătucuLe, — îmi spuse Leonid Antonovici care mă ajunsese din urmă. — Dar de pe poziţia mea veche n-aş fi atins mitraliera de după stîncă. Pe cînd din tufele de ienupăr, vedeam mitraliera în faţa mea ca în palmă. Atunci i-am venit de hac, aruncînd o mină peste stîncă !...

Ieşisem de mult din raza focului şi totuşi în urma noastră mai bubuia artileria şi obuzele fărîmiţau stîncile şi sfărîmau în ţăndări stejarii seculari-..-

Cam prin ultimele zile- ale lui- deGembrie, am primit în sfîrşit prima veste de la Musiaeen-kO': Ivan Dmiteievici Ponjailo care sosise cu vestea, ne povesti amănunţit cum fusese vînat trenul special...

Vechea, noastră gardă făcuse cinci, zile şi cinci nopţi pe ploaie, pe zăpadă, prin noroi şi pe frig pînă să ajungă la cătunele-Sorocinskie.

Musiaeenko era în aceste cătune într-adevăr ca la el acasă. Cu vreo cinci ani mai înainte, el lucrase acolo> cu o echipă cartografică, bătuse în lung şi în lat toate dealurile de prin acele locuri şi îşi făcuse acolo prieteni E drept că înainte de a întreprinde ceva, se gîndise să-i verifice cum trebuie... . -

Plecară în recunoaştere.

De la cătunele Sorocinskie pînă la calea ferată erau în linie dreaptă cel mult zece kilometri, dar cum recunoaşterea fusese silităsă ocolească cătunele, căsuţele izolate şi pînă şi poienele, drumul se lungise pînă la douăzeci de. kilometri.

Pentru lovitura asupra trenului special, Musiacenko alese în sectorul de cale ferată dintre Ilskaia şi Holmskaia, un loc lîngă halta Habl.

Locul era potrivit. Şoseaua se afla acolo numai la un kilometru de linia ferată însă aceasta trecea prin cîmp deschis şi era cumplit de greu să te apropii de ea..

Ne-am strecurat acolo prin Kipiaşciaia Şcel şi Gnilaia Balka. Ziua stăteam în nişte tufişuri, întinşi pe pămîntul ud, iar noaptea înaintam ca broaştele ţestoase.

Recunoaşterea trebuia să fie făcută de două grupuri. Primul avea în grija lui calea ferată, iar al doilea, alcătuit de Vetlughin şi Ianukevici, aveau: în observaţie podul dintre Gnilaia Balka şi Şirokaia Balka.

O săptămînă întreagă au stat acolo în observaţie cele două grupuri.

Rezultatele au fost puţin îmbucurătoare. Nemţii păzeau cu străşnicie sectorul. La halta Habl se afla o pază puternică, iar lîngă pod — care era situat la o distanţă de un kilometru şi jumătate de haltă — se afla un post mare de şase sau poate chiar de opt santinele. În afară de asta, mai erau de-a lungul căii ferate posturile de observare obişnuite la fiecare sută de metri şi, în sfîrşit, serviciul de patrulare.

Într-un cuvînt, era o pază de toată nădejdea. Şi totuşi, Vetlughin se tîrî într-o noapte chiar pînă lîngă pod, ca să cerceteze totul cît se poate de amănunţit.

Cînd au primit biletul meu prin care îi vesteam că plecarea trenului era aşteptată dintr-o zi în alta, Musiacenko trimise pe Ponjailo la Ilskaia, Trenul special se afla pe linie.

Ivan Dmitrievici se întoarse spre seară şi vechea noastră gardă plecă să efectueze diversiunea chiar în noqptea .aceea.

Musiacenko şi cu Maria Ianukevici se strecurară pînă la posturile nemţeşti dinspre Ilskaia ca să acopere retragerea minerilor, în cazul cînd n-ar izbuti să facă ceva. Ponjailo cu Sa- fronov o luară la stînga spre halta Habl, unde era al doilea post. Vetlughin şi cu Litvinov se tîrîră spre terasament pentru ca, dintr-o săritură, să poată ajunge

pe pod, iar Ianukevici şi Slaş- ciov au coborît în vale ca să fie cît mai aproape de pilonii podului.

Pînă acum totul mergea strălucit. Mai departe însă, lucrurile se stricară...

Cerul se înnoră. începu să plouă şi să bată un vînt rece.

Nemţii de la postul de lîngă pod plecară să se încălzească abia pe la ora patru dimineaţa.

îndată, Vetlughin şi cu Litvinov se repeziră spre pod. Litvinov îşi scoase haina vătuită care era udă, o întinse lîngă o traversă şi, mînuind repede cuţitul finlandez, făcu o scobitură. Vetlughin puse mina lui în scobitură, controlă distanţa dintre mină şi talpa şinei, o acoperi cu băgare de seamă cu pămînt şi camuflă totul meticulos, în acest timp, Ianukevici şi Slaşciov legară pachetele cu trotil de pilonii podului, făcură legătura cu mina lui Vetlughin prin fitile detonante şi le ascunseră printre piloni chiar sub tablierul podului.

Totul fu gata într-un sfert de ceas.

Vetlughin dădu semnalul plecării.

Plecînd de la pod, Vetlughin şi Litvinov se despărţiră. Amîndoi, cu cîte o acoperire de doi oameni, se strecurară, unul în susul liniei ferate, altul în josul ei şi se opriră, fiecare la patru sute de metri de pod, unde puseră nişte mine suplimentare, calculate pentru duble explozii cu întîrziere.

Treaba odată făcută, se adunară cu toţii pe un deal. Erau uzi, obosiţi şi pătrunşi de frig. Se aşezară pe un trunchi doborît şi începură să aştepte.

Se făcuse ziuă de-a binelea, cînd, în sfîrşit, dinspre Ilskaia se ivi trenul. Era tocmai garnitura pe care o aşteptam.

Trenul mergea cu viteză, frînînd pe pantă repede. Intră pe pod. Explozia izbucni. Frînturi de pod şi de locomotivă săriră în aer. Vagoanele alunecară pe povîrniş şi se îngrămădiră unele peste altele, umplînd rîpa peste care era aruncat podul.

Şi deodată, prin flăcări şi fum, izbucniră alte explozii: erau obuzele din vagoane care explodau.— Multe explozii am văzut eu în viaţa mea, — povestea Ponjailo, — dar ceea ce a fost pe podul de lîngă halta Habl, n-am mai văzut de cînd sînt. Şi nu cred să mai văd vreodată. Ai fi zis că tot trenul era umplut cu obuze...

Partizanii continuau să aştepte. Lîngă pod, santinelele alergau speriate: ştiau că le aşteaptă împuşcarea şi trăgeau fără rost în tufişuri.

Peste o jumătate de oră, — întîi dinspre Ilskaia, apoi dinspre Holmskaia -- apărură alte trenuri. Amîndouă săriră aproape în acelaşi timp în aer pe minele lui Vetlughin şi ale lui Litvinov.

Vechea noastră gardă a mai minat şi şoseaua şi a plecat. Pe urmă s-au auzit de departe cîteva explozii. Erau, probabil nişte automobile care săriseră şi ele în aer...

Prima operaţiune izbutise şi vechea gardă începu acum şi mai pregătească una...

Gheorghi Karpovici Vlasov, minerul-şef al plutonului al treilea, conducea filiala noastră din cătunul Iablonovski. Forţele de „care dispunea erau trei partizani de ai noştri şi doi partizani din detaşamentul „Groznîi", amîndoi originari din cătun, fraţii Ivan şi Piotr.

Tot în grija lui Vlasov era şi podul de peste Kuban de lîngă Iablonovka.

Partizanii lui Vlasov aruncaseră în aer acest pod şi nemţii au încercat să-l refacă. Cîţiva oameni au lucrat acolo o bucată de vreme, dar lucrul lor nu mergea. Atunci nemţii au aruncat peste Kuban, chiar în faţa cătunului, un pod plutitor provizoriu, alcătuit din nişte şlepuri ancorate, legate între ele cu cabluri de oţel.

Nemţii păzeau ca ochii din cap acest pod plutitor.

De tăiat nişte cabluri de oţel nu era chiar atît de greu. Am dat însă ordine extrem de stricte lui Vlasov să aştepte cu răbdare şi să se pregătească în vederea minării podului. Podul trebuia să fie aruncat în aer de-abia cînd armata noastră va începe ofensiva şi cînd scoaterea din funcţiune a podului chiar numai douăzeci şi patru de ore va fi pentru nemţi o catastrofă.

Tocmai atunci am primit un raport amănunţit din partea comandantului filialei noastre din Stefanovka.

Nemţii aruncaseră peste Kuban în faţa acelui cătun un pod la fel cu cel de lîngă Iablonovka, însă mai prost, deoarece şlepurile erau mai mici şi circulaţia se făcea pe el numai într-o singură direcţie. Nemţii păzeau însă acest din urmă pod, poate şi cu mai multă vigilenţă decît pe cel de lîngă Iablonovka şi, mai cu seamă înspre Novo-Marlinskaia unde construiseră chiar fortificaţii subterane în care se aflau mitraliere grele. Între Stef.a- novka şi pod, tufişurile fuseseră rase cu meticulozitate nemţească. Într-un cuvînt, ştiam că vom avea de furcă cu podul acela !...

Pescarii din cătun întîmpinară pe minerii noştri cu multă prietenie şi-i luară eu ei la pescuit. Se mai stşbiliră şi alte legături : ai noştri începură să-l îmbie cu băutură pe starostele vîndut nemţilor.

Sarcina celor de la Stefanovka era dealtminteri la fel cu a acelora de la Iablonovka, adică să pregătească cu grijă diversiunea şi să aştepte semnalul.

În ultimele zile ale lui decembrie o ştafetă din partea vechii noastre gărzi ne aduse veşti interesante.

Musiaoenko îşi mutase tot grupul lîngă Abinskaia şi plănuia să efectueze o a doua diversiune pe aceeaşi linie de cale ferată, chiar în momentul în care nemţii vor redeschide circulaţia. Era o idee îndrăzneaţă dar logică.

Agenţii de legătură comunicară lui Musiacenko că un tren sosise în gara Holmskaia pe linia ferată refăcută.

Judecind' după toate aparentele, nemţii inventaseră un sistem nou perrtru paza trenurilor. Recunoaşterea nu izbutise să stabilească ce fel de sistem era...

Ianukevici, Vetlughin -şi Musiacenko se tîrîră pînă la linia ferată. Rămaseră întinşi la pămînt în ploaie timp de douăzeci şi patru de ore, dar nu trecu nici un tren. În schimb, descoperiră multe lucruri noi şi neaşteptate.

înainte de toate, în afară de repartiţia posturilor obişnuite la fiecare o sută de metri şi a patrulelor care făceau rondul, nemţii inventaseră un lucru ingenios: scoseseră balastul de sub tălpile şinelor ca să nu se mai poată pune mine sub ele. Apoi, la răstimpuri, dădeau drumul pe linie unei drezine blindate care controla posturile, patrulele care făceau rondul şi calea ferată, Şi în sfîrşit, fh locul în care linia ferată se apropia de şosea, toate cărările între drum şi linia ferată erau minate şi barate cu sîrmă ghimpată. Santinelele nemţeşti trăgeau fără nici o somaţie în oricine se apropia de sîrmă. -.

Dar lucrul cel mai interesant, cercetaşi! noştri îl văzură deabia mai tîrziu. Deodată, dinspre Holmskaia, se înăltară spre cer nişte rachete fumigene şi se auziră rafale de automate. Pe drum, nemţii începură să se agite, să alerge. Drezina blindată începu să duduie. Pe şosea apărură*camioane cu pistolari care se postară pe arnîndouă păr{ile liniei ferate într-un lanţ neîntrerupt, cîte doi la fiecare treizeci de metri...

Numai după aceste măsuri se încumetară să pornească trenul din Holmskaia. Dar chiar şi aşa, trenul înainta încet de tot, făcînd numai trei pînă la cinci kilometri pe oră.

Aspectul trenului era neobişnuit: în fată mergeau trei platforme, încărcate pînă sus cu pietre, în urma lor veneau două vagoane blindate şi înarmate nu numai cu mitraliere grele, dar şi cu un tun, şi abia în urma lor venea o locomotivă şi vagoanele obişnuite.

Dar nici asta nu era destul!

De o parte şi de alta a locomotivei, pe cărările de-â lungul rambleului căii ferate, mergeau motociclişti cu mitraliere, iar pe scările vagoanelor stăteau pistolari, lipiţi de tren ca muştel» de faguri.

Garda noastră se întristă. Şi avea şi de ce !...

În primul rînd, cu o asemenea pază, era neînchipuit de greu să te strecori pînă la linia ferată. Şi apoi, minele noastre obişnuite cu efect imediat erau nepotrivite pentru această viteză redusă: ele ar fi aruncat în aer numai primele platforme încărcate cu pietre, a căror

greutate era, probabil, egală cu greutatea locomotivei pentru care erau calculate minele noastre. Cu viteza cu care mergea trenul, te pomeneşti că nici locomotiva n'ar fi sărit de pe linie, dar vagoanele aveau să rămînă cu siguranţă întregi.

Cu alte cuvinte, se părea că nemţii ne întrecuseră în şiretenie../

În timp ce ai noştri se tîrau îndărăt, Vetlughin se lovi deodată peste frunte. Musiacenko înţelese că Gheronti Nikolaevici găsise ceva.

Şi aşa şi era. Gheronti Nikolaevici se puse fără îritîrziere pe lucru. înjura de mama focului, nemulţumit de condiţiile în cáré lucra, condiţii nici că se poate mai nepotrivite pentru o muncă ştiinţifică; dar şedea tupilat într-un tufiş în frig şi ploaie, tinînd în mîinile îngheţate hîrtia udă şi calcula de zor.

Litvinov şi Ianukevici îl ajutau şi, cam peste trei ore, calculele fură gata.

Gheronti Nikolaevici trimise cu o ştafetă lui Eriomenko schitele şi calculul. Într-un bilet alăturat 'scria :

„Stepan Sergheevici, controlează', te rog, calculele mele. Dacă nu-s greşeli, introduceţi studiul minei noi în planul de învătămînt al şcolii noastre de minare. Sînt convins că o vom putea întrebuinţa. Sper să reuşesc să arunc tot trenul în aer. Nu întîrzia cu răspunsul.

Al dumitale, Vetlughin" 20 305

Eriomenko şi cu mine am controlat atent calculul lui Vetlughin. Era un proiect ingenios de mină cu acţiune întîrziată.

Eriomenko jubila şi făgădui să-i iniţieze imediat pe „studenţii" noştri în noua lui invenţie.

Am mai recitit încă o dată scurtul bilet pe care ni-l trimisese Gheronti Nikolaevici. La urmă, era scris cu litere de o şchioapă : „Pe cuvîntul meu de onoare, tare-i bine să fii inginer !"

Trecură trei zile şi iarăşi veni un curier. Acesta era din partea lui Musiacenko. Curierul ne aduse două bilete scurte.

Primul bilet era pentru mine.

„Operaţia Nr. 2 a fost realizată cu succes : tot trenul a fost aruncat în aer. Curierul vă va povesti amănuntele.
Musiacenko".

Al doilea bilet era adresat de Gheronti Nikolaevici lui Eriomenko.

„Stepan Sergheevici ! Schema şi calculul au fost controlate azi : în general sînt bune. Vă rog să schimbaţi numai două detalii. Anexez schiţa.
Vetlughin".

Şi curierul ne povesti următoarele :

— Noaptea întunecoasă şi ploaia ne-au ajutat să. ne strecurăm prin toate obstacolele nemţeşti şi să ajungem la linia ferată. Turna cu găleata o ploaie rece şi vîntul sufla de te pătrundea pînă la oase. Am ales momentul potrivit cînd santinelele s-au dus să se mai usuce şi am minat linia ferată cu şase mine noi- după schema lui Vetlughin, în aşa fel ca cele şase mîne să explodeze toate deodată. Ne-am ascuns în tufişuri şi am început să aşteptăm. Ploaia nu mai

contenea. Am băut niştie alcool, dar ne era tot aşa de frig. În zorii zilei a apărut trenul : în faţă, platformele încărcate cu piatră, apoi vagoanele blindate, o locomotivă şi cel puţin vreo patruzeci de vagoane. Pe cărările de-a lungul căii ferate erau motociclişti, pe scările vagoanelor pistolari. Trenul intră încet în sectorul minat şi sări în aer în întregime. Tot ce.se afla pe linia ferată parcă ar fi fost suflat de vînt, iar în terasament se vedeau şase pîlnii uriaşe...

Grupul lui Musiacenko plecă în noi operaţiuni...

Tot pe vremea aceea, am primit din partea tovarăşului Pozdneak ordinul să împiedecăm din nou transporturile de cale ferată.

N-aveam în clipa aceea în tabără nici un plantator de mine experimentat, toţi fiind plecaţi în operaţiuni.

L-am chemat pe Kiricenko şi i-am spus :

— Nikolai Efi.movici, alege doi plantatori de mine, fie chiar şi mai slăbuţi, dă-le ca ajutor trei oameni din alt pluton, pu- ne-i repede la punct, explică-le ce şi cum să facă şi trimite-i să execute diversiunea ordonată. O fi asta contrar tuturor tradiţiilor noastre, dar n-avem ce-i face.

Lui Kiricenko i se aprinseră îndată ochii.

— Trimite-mă pe mine, Tătucule. Zbor ca vîntul şi mîine seară m-am şi întors !

— Nici nu te gîndi la aşa ceva, Nikolai Efimovici, — i-am spus eu. — Noi, partizanii, ducem un război în care rolul principal îl au minele şi e nevoie de dumneata aici mai mult de- cît de oricine... Aşa că îndată ce-i grupul gata, trimite-l la mine.

Kiricenko plecă posomorit.

A doua zi am stat de vorbă cu grupul pe care îl alesese Kiricenko. Partizanii care plecau mi-au promis că vor încerca să facă totul aşa cum îi învăţase Nikolai Efimovici. Din nefericire înăă, Kiricenko nu apucase să-i înveţe mare lucru şi nici n-aveau practică. Le era şi teamă din pricina asta să nu cumva să zădărnicească această operaţiune serioasă.

Oamenii aveau dreptate. Am hotărît să-i conduc chiar eu a doua zi în zori. Oricum era, Nikolai Efimovici trebuia să ră- mînă...

Dar dis-de-dimineaţă, pe cînd mă pregăteam tocmai să pcjrn.esc cu grupul, am descoperit că Kiricenko dispăruse, L-am căutat la Planceskaia, la Krepostnaia, am întrebat posturile noastre. Nici urmă de Kiricenko.

Am trimis în căutarea lui nişte cercetaşi. Aceştia trecură de avanpostul nostru, cercetară „zona neutră", trecură şi pe la nemţi, dar nu dădură nicăieri de Kiricenko.

Cele mai absurde gînduri îmi umblau prin cap. Să nu cumva să-l fi răpit nemţii pe Nikolai Efimovici aşa cum îl răpiseră odată pe Lusta !...

Căutarea lui Kiricenko continuă şi în cursul zilei următoare. Nemţii se strecurau spre avanpostul nostru. Reuşiră ca prin minune să scoată minele de pe cărarea minată de noi şi un grup de pistolari nemţi ameninţa acum principalele noastre drumuri de ieşire din tabără.

Ce mult ne lipsea acum Kiricenko ! Unde o fi dispărut ?...

Tocmai cînd ne aşteptam mai puţin, Kiricenko s-a întors.

— Murdar din cap pînă în picioare, sosi la mine, la postul de comandă, intră, îşi scoase în tăcere rucsacul, puse automatul într-un colţ şi mă privi cu nişte ochi vinovaţi.Tovarăşe comandant, am îndeplinit ordinul comandamentului grupului de detaşamente de partizani: ieri noapte, un tren cu nemţi a fost aruncat în aer. N-am putut să mă întorc în aceeaşi noapte pentru că era un noroi care ajungea pînă la genunchi şi afară de asta, nemţii mă urmăreau atît de cumplit încît, drept să spun, mă mir şi eu că am scăpat cu viaţă... Să nu crezi, Tătucule, că actul meu de indisciplină vine din încă- păţînare sau de la vreun capriciu de-al meu, proste^E. Dar m-am gîndit că dumneata nu trebuie să-ţi rişti viaţa, pe cînd eu pot să mi-o risc...

Nikolai Efimovici stătea încurcat şi se lăsa cînd pe un picior, cînd pe celălalt.

— Dacă nu eşti tare supărat, dă ordin, Tătucule, să mi se elibereze o porţie dublă de alcool, că am îngheţat de tot...

M-am bucurat atît de mult că Nikolai Efimovici era în viaţă, încît l-am sărutat, am dat ordin să i se elibereze o porţie triplă de alcool şi am uitat să-l mai ocărăsc.

Abia mai tîrziu mi-am dat ¿ama că purtarea lui Kiricenko era inadmisibilă, mai mult decît atît, era o încălcare directă şi grosolană a disciplinei. Am fost nevoit să-l pedepsesc aspru pe Nikolai Efimovici.

Acest caz m-a întristat foarte mult şi chiar mi-a stricat o bucată de vreme buna dispoziţie. Dar în aceeaşi zi am aflat o noutate plăcută — în stufărişul lui, Karpov se distinsese prin- tr-o nouă şi curajoasă operaţiune.

Toată povestea a început cu faptul că într-o seară Karpov s-a strecurat, tîrziu de tot, în cătunul lui natal.

Îl întîmpină fiică-sa care era foarte emoţionată.

— Tăticule, voiam tocmai să dau o fugă pînă la tine 1 Au sosit în cătun nişte maşini nemţeşti şi au adus nişte lăzi. M-am dus să mă uit şi am auzit pe un poliţai spunînd „astea-s găluşte pentru partizani".

Karpov vru să se încredinţeze dacă aşa era şi noaptea se strecură pînă la maşini. Luna lumina puternic. Maşinile erau încărcate cu mine.

— Uife ce, fetiţo, fugi îndată la pionierii noştri şi spune-le să vină aici, la noi. Dacă nu găseşti pe vreunul dintre ei, nu e nici o nenorocire. Vezi numai să vină toţi micii păstori.

Trecînd pe drumuri dosnice, prin grădinile de zarzavat), să-rind fără zgomot gardurile, băieţii se adunară cu toţii în casa lui Karpov.

— Băieţi, treaba-i serioasă. Nemţii au adus mine. Au de gînd, se vede, să mineze toate cărările care duc prin stufăriş pînă la noi, la liman. Vor să ne prindă într-o capcană ca să nu ne rămînă decît să sărim în aer sau să stăm pe insulă şi să murim de foame. La nevoie, am putea pleca desigur şi azi, însă 308 partizanilor nu li-i îngăduit să se retragă. Cer ajutorul vostru, băieţi. Da : vă spun dinainte că asta nu-i treabă uşoară. Să ştiţi că dacă nemţii bănuiesc ceva şi dacă vă prind, vă ucid. Treaba trebuie făcută în aşa fel ca să

nu vă prindă. Şi asta se poate. Toată nădejdea noastră îi acuma în păstori, numaPcă păstorii singuri nu vor putea duce la capăt toată treaba, aşa că trebuie să-i ajutaţi cu toţii.

Şi Karpov le arătă planul lui!

Copiii n-au mai dormit deloc în noaptea aceea şi au fost în picioare cînd nici nu se luminase de ziuă.

A doua zi era soare. Ca întotdeauna, stuful îşi legăna fără zgomot vîrfurile pufoase. Dar pe cărările care duceau în inima limanului, se ridicau din cînd în cînd stoluri de păsări speriate...

Karpov vedea toate acestea şi se gîndea : numai de-ar facc băieţii treaba ca lumea !._

Dar băieţii au lucrat bine. Seara, pe o cărare ocolită pe care n-o cunoşteau decît Karpov şi fiică-sa, păstorii au mînat spre liman nişte juncani şi nişte vaci sterpe de-ale nemţilor şi de-ale poliţailor.

Noaptea trecu în linişte.

A doua zi dimineaţa, vitele fură împrăştiate pe cărări şi lăsate în voia lor.

Vacile şi juncanii au mai stat puţin, s-au gîndit ce s-au gîndit şi au pornit-o către casă.

Peste cîteva minute începură exploziile. Coloane de fum şi de noroi se înălţau spre cer. .

Seara, pe cărările, pe care vacile le curăţiseră de mine, trecu grupul lui Karpov. Grupul puse mine pe podul de peste un braţ al mlaştinii, pe drumul care ducea de la Krasnodar la cătunele Mianţerovskie. Mai minară şi rambleul înalt şi malul opus al mlaştinii, deoarece Karpov aştepta o expediţie de represalii din Krasnodar.

Şi nu se înşelase. Dimineaţai un şir de camioane încărcate cu pistolari nemţi apăru pe şosea.

Camioanele din faţă explodară pe rambleu. Cele din coada coloanei se îndreptară spre pod, dar săriră şi ele în aer.

După masă sosiră alte camioane din Krasnodar. Soldaţii trecură mlaştina pe nişte scînduri. Dar cum începură să urce pe malul opus care era înalt, izbucniră iarăşi explozii.

Nemţii se retraseră. Karpov învinsese...

Iarăşi am primit din partea tovarăşului Pozdneak ordinul să întrerupem încă o dată circulaţia pe calea ferată în sectorul Ilskaia, halta Habl şi să minam podurile de pe şosea.

Parcă dinadins nu rămăsese la noi în tabără aproape nici un miner cu experienţă. Toţi erau duşi în operaţiuni. Am format cu greu grupul. Comandant: Verebei; miner şef : Erio- menko ; mineri : Lusta, Malîh, Kuzmenko şi Konovicenko.

Ordinul comandamentului grupării dădea termene foarte scurte, aşa că n-am mai apucat să ne pregătim cum trebuie pentru operaţie.

Grupul plecă chiar a doua zi după prînz.

Cîteva zile după aceea, Elnikov îmi comunica următoarele : la rîu, puţin mai sus de locul unde sînt ascunse pontoanele pentru cele şaisprezece poduri nemţeşti, este nevoie să aducem cu cea mai mare băgare de seamă grinzi groase. Ai noştri vor face din aceste grinzi plute şi vor pregăti cuiburi pentru explozibile.

Planul lui Elnikov era simplu : îndată ce podurile aveau să fie montate, avea să dea drumul pe rîu plutelor lui cu explozibile'care, lovindu-se de poduri, le vor arunca în aer.

Planul nu era rău. Dar trebuia să avem în rezervă cel puţin încă un mijloc de aruncare în aer pentru cazul în care n-am reuşi. Dar oricît îmi băteam capul cu ce am putea înlocui la nevoie plutele lui Elnikov, nu găseam nimic.

Şcoala noastră de minare din Planceskaia promovă al şai-zecilea absolvent.

Şlaşciov celebră acest jubileu original organizînd un ospăţ.

La treizeci şi unu decembrie, ultima zi a anului vechi, Pricina aduse, în sfîrşit, vestea pe care o aşteptam demult: armata din Caucazul de Nord trecuse la ofensivă. Mozdokul fusese reluat!

începea un an nou, 1943. Oare ce ne va aduce ? Noi încercări ? Victoria ?... Pînă la victorie mai era încă, dar de încercări nu ne era teamă. Nici o încercare nu ne putea frînge în lupta noastră, în dorinţa ntfastră de a ajunge cît mai repede ziua victoriei 1...

Chiar în ziua de Shul Nou, i-am spus lui Nikolai Efimovici Kiricenko de nemţii care se strecuraseră pe cărarea minată. La început s-a supărat rău de tot şi pe urmă l-a apucat pe neaşteptate un rîs cu hohote.

— Nu mai spune, Tătucule 1 D-apoi asta-i bine 1 E pur şi simplu admirabil ! Am să le pregătesc o capcană aşa de grozavă, încît nu numai că n-are să scape din ea nici un neamţ, dar nici măcar un chiţcan n-are să şcapel...

, Kiricenko părăsi tabăra. Pentru orice eventualitate, trimisei cu el un grup de acoperire.

Se întoarse în zorii zilei în fruntea tuturor şi cu mîna stîngă legată şi sîngerînd.

Plin de emoţie, Kiricenko îmi raportă că la aşezarea ultimei mine, focosul cel nou explodase şi îi rupsese trei degete de la mîna stîngă.

L-am trimis fără întirziere cu trăsura la Elena Ivanovna, la postul sanitar.

După un ceas, m-am hotărît să mă duc şi eu acolo.

În vremea asta, am primit ştirea că nemţii au pătruns în cătunele Mianterovskie. Au găsit însă casele goale. Toti cei care erau în stare să umble plecaseră în stufăriş.

Fasciştii dădură foc caselor de la marginea satului şi aruncară în foc doi bătrîni neputincioşi.

Karpov jură să se răzbune.

Cercetaşii se întoarseră de la batardoul Plavstroevski pe care îl aruncase în aer Melnikov. Podul, era serios avariat. Un tanc sărise în aer odată cu podul. Nemţii scoaseră de pe tanc foile blindate, probabil pentru cazematele lor. În locul acela, circulaţia spre Novorossiisk fu întreruptă...

Aşa începu anul nou : lupta continua 1...

Am sosit la ambulantă în clipa în care Elena Ivanovna abia terminase operaţia.

Nikolai Efimovici fuma, trăgînd nervos fumul în piept şi zîmbea stingherit. Bietul om credea sincer că era vinovat de faptul că fusese scos din luptă.

Il culcară peste noapte în camera vecină, pe un pat de spital.
* Elena Ivanovna abia se ţinea să nu plîngă.

— Tare mă tem să nu trebuiască să-i amputez mîna. Voi căuta să-l duc chiar eu la un spital din spatele frontului şi voi vorbi personal cu chirurgul-şef ca să facă totul cu putinţă ca să-i salveze mîna.

Kiricenko avusese dreptate. Nici un neam{ nu scăpase viu din capcană. Toţi săriseră în aer. Numai pe trei din ei fusesem nevoiţi să-i doborîm cu puşca.

Se întoarse şi grupul lui Verebei.

Palid la faţă, Stepan Ignatievici se apropie în tăcere de mine.

— Daţi-mi voie să raportez, tovarăşe comandant. însărcinarea a fost îndeplinită. Trenul a sărit în aer. Dar minerul- şef Eriomenko a pierit î» explozie... Stepan Sergheevici al nostru nu mat este !...

Nimeni nu-şi putea închipui că Stiopa al nostru, favoritul nostru al tuturora, meşterul în toate cele, cîntăretul vesel, tovarăşul minunat, nu mai era.

Eriţţmenko murise aşa cum mor soldaţii revoluţiei : la post, cu arma în mînă, smulgînd victoria prin moartea lui...

Lucrurile se petrecuseră în felul următor.

Grupul pornise înainte de a se lumina de ziuă. Drumul era nespus de greu ; norii atîrnau jos de tot deasupra pămîntului, ploua, vîntul urla în albiile secate şi adînci unde fuseseră odată rîuri, lutul se lipea de cizme, picioarele alunecau pe pietrele ude. Au ajuns abia spre seară la calea ferată şi, ca întotdeauna, au început îndată să observe ce se petrecea.

Prima noapte fixată pentru minare trecu fără nici un rezultat pentru că nu izbutiră să pună minele.

A doua zi era ajunul Anului Nou.

Noaptea, nemţii deschiseră focul trăgînd cu puştile, cu automatele, cu mitralierele. Trăgeau fără rost şi la nimereală în tufişuri, în pădure, în stepa întunecoasă şi mută. Poate că trăgeau fiindcă se îmbătaseră sărbătorind Anul Nou. Sau poate le intrase frica în oase şi se temeau instinctiv ca din întunericul tufişurilor şi al stepei acesteia negre şi tăcute, să nu se năpustească asupra lor, tocmai în noaptea de Anul Nou, partizanii. Oricum era, nemţii trăseseră întruna toată noaptea. Şi toată noaptea ai noştri rămăseseră întinşi în tufişuri, în ploaie, pe pămîntul ud, aşteptînd cu răbdare să vie noaptea următoare — a treia lor noapte...

În ziua următoare, cînd începu să se întunece, Verebei, comandantul grupei, ieşi cel dinţii. În urma lui mergeau în sir indian, ceilalţi, plecînd urechea cu atenţie la foşnetele nopţii.

Locul fixat pentru, minare se dovedi nepotrivit. Tot aşa de încet, unul în urma celuilalt, trecură mai la dreapta. În sfîrşit, se opriră pe terasament. Lusta începu să sape o groapă. Kuz- menko şi

Konovicenko se aşezară la pîndă. Grupa de acoperire se tupilă nemişcată în tufişuri. Eriomenko scoase o grenadă antitanc...

Minunat om fusese Stepan Sergheevici !

De multe ori, asistînd la cursurile şcolii de minare, auzeam cu cîtă convingere, cu cîtă cunoaştere a• materiei, arăta Eriomenko elevilor'lui, toate avantajele noii noastre mine automate. De multe ori admirase faţă de mine mecanismele cu în- tîrziere ale lui Vetlughin. Cunoştea admirabil mina noastră, ştia s-o mînuiască magistral, aprecia foarte mult calităţile ei, «tar mina nu-l atrăgea. Personal, prefera grenada, antitanc. Arunca trenurile în aer eu grenade. Şi trebuie să recunoaştem că le arunca fără greş.

De data aceasta, a ieşit pe linia ferată tot cu grenada lui preferată.

A scos piedica şi eclisa şi, susf&iînd atent cu un ac masa inertă, a 'pus grenada în groapă. Lusta a început să aşeze în jurul ei cartuşele de trotil.

Deodată, şinele au început să vibreze. Intîi abia perceptibil, apoi mai tare, mereu mai tare.

Trenul venea la o oră nepotrivită, ca şi în acea neuitată noapte caldă de octombrie, la kilometrul al patrulea, cînd pieriseră fiii mei.

Trebuia să smulgă grenada şi să sară într-o parte.

Dar simţul datoriei soldăţeşti — să execuţi necondiţionat ordinul comandantului — s-a trezit într-înşii şi cei doi plantatori de mine îşi vedeau mai departe de lucru.

Trenul se afla la o distantă de numai zece metri cînd Eriomenko şi cu Lusta âu sărit în sfîrşit de pe linia ferată.

Locomotiva a sărit în aer. Explozia a asurzit chiar şi pe partizanii din grupul de acoperire care stăteau întinşi în lăstăriş.

Vagoanele din fată au zburat pe pantă. Celelalte, încălecîndu-se, s-au răsturnat pe linie, prefăcîndu-se în ţăndări.

Verebei şi-a venit cel dinţii- în fire şi s-a repezit să caute pe plantatorii de mine.

Pe Lusta l-a găsit în apropierea terasamentului. Leonid Feodorovici zăcea cu braţele desfăcute înlături fără nici un semn de viată. Verebei a dat ordin lui Malîh şi lui Kuzmenko să-l ridice pe Lusta şi s-adus repede să-l caute pe Stiopa Eriomenko, prietenul lui din combinat.

L-â găsit sub rămăşiţele trenului sfărîmat. Stepan Sergheevici era mort.

Tovarăşii au luat pe cei doi plantatori de mine şi i-au dus în tufişuri. Şi, ca şi atunci la kilometrul al patrulea, camarazii celor morţi au săpat cu cuţitele finlandeze o groapă nu prea adîncă. Gloanţele şuierau pe deasupra capului, retezînd crengile fufelor din jurul lor. Pe linia ferată, răniţii nemţi ţipau groaznic.

Mai întîi au coborît în groapă pe Eriomenko.

Malîh l-a ridicat pe Lusta ca să-l pună alături cînd, deodată, a simţit sub mina lui, că lui Lusta îi mai bătea inima. L-a întins la pămînt şi a început să-l stropească cu apă din bidon. Pleoapele lui Lusta au tresărit uşor.— Trăieşte ! Lusta trăieşte ! — a prins a striga cît îl ţinea gura Malîh, care uitase de gloanţe, de primefdie şi de nemţi.

După ce l-au îngropat pe Eriomenko, l-au pus pe Lusta pe o targă înjghebată în g|*ibă şi s-au întors cu el în tabără.

Leonid Feodorovici segăsea sub observaţia neobosită a Elenei Ivanovna.

Dar Stepan Eriomenko nu mai era... Mi se părea mereu că acuşi se va apropia, se va aşeza şi, cu vocea scăzută, aşa ca să nu-l audă severul nostru intendent, va începe să cînte unul din cîntecele acelea căzăceşti, domoale şi lungi ca şi stepele noastre din Kuban...

După ce dispozitivul misterioaselor poduri plutitoare fusese determinat, avioanele noastre' începură să le viziteze din cînd în cînd. Nemţii înţeleseră că misterul lor fusese descoperit. Se făcuse acuma al dracului de greu lui Elnikov să pregătească plutele grele drept sub nasul friţilor alarmaţi. Totuşi lucrul înainta şi plutele erau aproape gata.

Pe Nikolai Efimovici l-am trimis la un spital din spatele frontului. Am dat ordin să fie diis cît mai comod, într-o căruţă cu două roţi. Doi sanitari — Melnikov şi Kravcenko — au plecat cu el şi, bineînţeles, şi Elena Ivanovna care nu uită să-şi ia cu dînsa pentru orice eventualitate automatul şi nişte grenade, căci drumul pe care trebuia să-l facă era greu şi primejdios.

Cînd totul era gata de plecare, m-am dus să-mi iau răma?hun de la Nikolai Efimovici. îmi întinse mîna dreaptă, cea sănătoasă, şi îmi spuse, cu un zîmbet trist:

— Iată, Tătucule, şi sfîrşitul carierei diversionistului Kiricenko...

În noaptea de trei spre patru ianuarie, în apropierea oraşului, în partea dinspre Kavkazşkaia, fuseseră aruncate simultan în aer două poduri cu trenuri. Circulaţia era întreruptă pe cel puţin trei zile.

Lovitura era opera „cizmarilor noştri diversionişti" în frunte cu Bibikov.

La moartea lui Eriomenko, Kuzneţov scrise nişte versuri. Cu toată imperfecţiunea lor, ele ne-au emoţionat pe toţi pînă în adîncul sufletului.

...La ceasul clnd începe Anul Nou, Pe-un ger cumplit, în noaptea-ntunecoasă, Necruţătorul plantator de mine Por nit-a pentru cea din urmă oară În expediţia lui primejdioasă...

Şi iată c-o explozie cuprinse Văzduhul cu un foc vijelios; Săriră frînte-n aer vagoanele aprinso Odată cu duşmanul ticălos...

Ţărîna ţării scumpe-ascunde sţintul Lui sînge, ca duşmanul să nu-l vadă; Şi îi ascunde inima pămîntul Ca să nu poată corbii să i-o roadă. Mereu să povestească-al stepei vînt Cum a pierit un partizan eroul Şi slava lui răsună ca un cînt, , Prin munţi, păduri şi stepe, veşnic nou! Jurăm acuma la mormîntul tău: Vom merge-n cea din urmă bătălie Purtînd, scăldat în sînge, steagul tău, Mereu deasupra noastră, cu mîndric....

Hotărît, grupa lui Lagunov n-avea noroc. încercase să ajungă la Krasnodar trecînd peste masivul Pşeda, dar nu izbutise.

*

I-am trimis la Krepostnaia de unde trebuiau să se îndrepte spre oraş, peste munţii care despart valea Afipsului de valea Şebşului.

Dar nici acolo n-au avut succes.

În primul rînd, în pădurea Afipsului dădură pe neaşteptate de o ambuscadă nemţească bine camuflată. Se văzură nevoiţi să se retragă luptînd şi, cotind brusc la stînga, să-şi încerce norocul pe un drum mai pustiu.

Dar din păcate, răsări în calea lor ca din pămînt, încă o ambuscadă. încăierarea lu cruntă, dar mai ales zgomotoasă şi se văzură nevoiţi să se întoarcă la Krepostnaia...

Am aflat că Ia Krasnodar partizanii inventaseră un mijloc ingenios ca să înlocuiască în caz de nevoie plutele lui Elnikov: la momentul oportun, debarcaderul sau un şlep cu explozibile se desprindea de mal şi pornea la vale pe apă.

Fără îndoială că astfel de „mină" era în stare să arunce în aer orice pod plutitor !...

Situaţia generală se complică mult în primele zile ale lui ianuarie.

Nemţii începuseră lîngă Novorossiisk mari lupte ofensive şi aduseseră în regiunea de la poalele munţilor unităţi de elită.

Operaţiile se ţineau acum lanţ şi plantatorii de mine nu mai ştiau ce-i odihna.

De mult nu mai lua în seamă Kuzneţov faptul că partizanii nu se mai bărbiereau : cum să se mai gîndească la bărbierit cînd nopţi întregi nu dormeau ?

Fără să ţină seama de pierderi, nemţii trimiteau, spre mare, eşalon după eşalon şi desfăşurau pe un front larg ofensiva îm potriva regiunii de la poalele munţilor.

În cele din urmă izbutiră să pună mîna pe masivul Lambin şi începură să construiască acolo în mare grabă fortificaţii.

Pentru noi, pierderea masivului Lambin care servea drept cheie spre cîmpie era deosebit de grea.

Ne aşteptau de-acum încolo lupte crunte, îndîrjite...

În una din aceste zile pline de nelinişte de la începutul lui iartuarie, s-a petrecut un eveniment care a definit şi a lămurii deodată sensul sforţărilor noastre din ultimul timp.

Dis-de-dimineaţă m-am dus la Planceskaia ca să pregătesc şi să trimit în operaţii, potrivit ordinului comandamentului, trei grupuri de' plantatori de mine. Neputînd dispune de un număr suficient de oameni, trebuia neapărat să mă întîlnesc cu Karabak, comandantul detaşamentului vecin de partizani' „Tăunul" şi să-i spun să dea el grupele de acoperire. M-am dus imediat la vecinii noştri care se aflau pe vremea aceea cam la şase kilometri de Planceskaia.

Cît de mare mi-a. fost bucuria şi surpriza cînd am aflat de la Karabak că un grup de ofiţeri din Armata Roşie, veniţi în recunoaştere, fuseseră pe la detaşamentul lui în zorii zilei 1

— Şi unde-s ? — l-am întrebat eu fără să-mi ascund emoţia.

— Au plecat în munţi. Vor să cunoască regiunea, — răspunse Karabak. — Vroiau să te vadă şi pe dumneata.

Cuprins de emoţie pînă în adîncul sufletului, priveam în tăcere munţii acoperiţi cu păduri dese, pe deasupra cărora vîn- tul alunga cu iuţeală norii care se lăsaseră jos de tot.

Undeva, aici, poate chiar aproape de tot, se aflau vestitorii victoriei, trimişii puternicei Armate Roşii care venea să elibereze pămîntul nostru drag...

După ce m-am înţeles cu Karabak asupra tuturor celor necesare, m-am grăbit să mă întorc în Planceskaia de teamă să nu întîrzii şi să fiu de faţă la sosirea ofiţerilor.

l-am aşteptat toată ziua agitîndu-mă şi repezindu-mă afară la fiecare'Zgomot. începusem să cred că nici nu vor mai sosi şi că trebuia să mă mulţumesc cu informaţiile pe care le aflasem de la Karabak cînd, seara, apărură la marginea pădurii, însoţiţi de o patrulă de a noastră, şase călăreţi: patru ofiţeri şi doi ostaşi.

După cum am mai spus, în ultimul timp întreaga desfăşurare a operaţiunilor noastre militare fusese determinată — la început — de pregătirea pentru ofensivă, iar mai tîrziu, de începerea ofensivei Armatei Roşii şi de presiunea înverşunată a nemţilor asupra noastră, ca urmare directă a acestei situaţii. Fiecare din noi ştia şi înţelegea că îndeplineam o funcţiune neînsemnată poate în raport cu proporţiile planurilor Comandamentului Suprem, dar necesară. Una era însă să ştii acest lucru, ca să zicem aşa „teoretic" şi alta era să-i vedem pe ostaşii sovietici pe pămîntul nostru cel mic al partizanilor !

În fruntea grupului de recunoaştere compus din ofiţeri-ingineri, se afla un locotenent-colonel, om cam de vîrsta mea. cu capul sur şi o faţă severă, obosită.

Era însoţit de un maior, un căpitan şi de un locotenent tî- năr de tot, cu obrajii rumeni. După ce-am luat contactul oficial, adică ne-am controlat reciproc actele, ne am îmbrăţişat prieteneşte.-

Ofiţerii erau după o rătăcire de mai multe zile prin munţi şi de-abia se ţineau pc picioare de oboseală, dar vroiau să se apuce de treabă fără întîrziere.

Dar aici, am crezut nimerit momentul să mă folosesc de drepturile mele de „gazdă" şi să obţin de la aceşti musafiri dragi să nu ne ocupăm de treburi înainte de a-i ospăta bine.

Cînd, la masa încărcată de tot ceea ce am izbutit eu şi cu Konotopcenko să găsim în Planceskaia, ne-am ridicat cu paharele pline şi locotenent-colonelul, spuse scurt şi încet: „Pentru Victorie !", n-am putut să-mi stăpînesc emoţia şi ochii mi s-au umplut de lacrimi. M-am gîndit fără să vreau că fiii mei n-au ajuns să vadă această clipă...

Toată noaptea aceea lungă de iarnă am petrecut-o aplecaţi asupra hărţilor foarte bune şi precise ale regiunii pe care le aveam atît noi cît şi ofiţerii care veniseră în recunoaştere. În fond," pe ofiţeri îi interesa un singur lucru : posibilitatea trecerii peste munţi a unităţilor

Armatei Roşii în ofensivă. N-au spus nici un cuvînt despre data la care ne!-am putea aştepta la această ofensivă. Mi-am dat seama că era un secret militar şi n-am pus, bineînţeles, întrebări nepotrivite.

Am spus că dacă gerul va începe şi se va menţine, se va putea trece la Arhipo-Osipovskaia, peste muntele Afips, pe la Bol- şie Volcie Vorota şi Malîie Volcie Vorota.

Ofiţerii mi-au cerut o mulţime de amănunte cu privire la drumurile şi cărările din munţi şi a trebuit să-mi • mobilizez toate cunoştinţele despre regiune, precum şi memoria ca să răspund cît se poate de complet şi de precis la întrebările lor.

În zorii zilei, ofiţerii şi-au luat călduros rămas bun de la noi şi-au plecat. Eu cu Konotopcenko i-am petrecut o bucată de drum şi ne-am întors tăcuţi la Planceskaia. Mă gîndeam că de azi încolo, fiecare glonte de-al nostru, fiecare mină de-a noastră trebuiau să lovească în plin ca să aducă cît mai curînd victoria. Desigur că ştiusem acest lucru şi mă gîndisem la el şi mai înainte, dar acum, îl simţeam într-un fel nou — mai adînc şi mai puternic...

Tot în dimineaţa aceea, se întoarse şi Elena Ivanovna de la spitalul din spatele frontului.

— Foarte greu a fost drumul nostru pînă la spital, — îmi povesti soţia mea. — Aproape că nu era chip de mers din cauza noroiului moale şi lipicios care ne intra şi în cizme. A trebuit să merg toată vremea lîngă' căruţă şi să-i sprijin lui Nikolai capul, cînd treceam prin hîrtoape. Căruţa hurduca îngrozitor. Iar de urdat în căruţă, nici gînd. Boii şi aşa de-abia îşi trăgeau picioarele şi n-aveam ce să le dăm de mîncare. Şi parcă înadins, nemţii împînziseră tot drumul. De trei ori ne-am văzui siliţi să recurgem la grenade. Mi-era frică să nu i se-ntîmple ceva lui Nikolai. În sfîrşit, am ajuns.

Chirurgul-şef a examinat mîna şi a spus că trebuie s-o amputeze fără întîrziere. Mărturisesc că m-am cam înfuriat". Am început să-i demonstrez că în practica mea avusesem, cîteva cazuri la fel şi că de fiecare dată am evitat amputarea, că rane era în ordine, că o pansasem cu grijă cînd era încă proaspătă, că temperatura bolnavului era normală. Cu alte cuvinte, am desfăşurat atacul după toate regulile...

Chirurgul-şef a cedat şi mi-a dat un răstimp de trei zile. Am stat fără întrerupere de gardă la capul lui Nikolai. Îi pansam rana, îl hrăneam, îi luam temperatura. Trei zile în şir temperatura a rămas normală. Am învins: chirurgul-şef şi-a dat cuvîntul de onoare că nu-i amputează mîna. Şi ştii, cînd am venit să-mi iau rămas bun de la morocănosul acela, ursul acela mi-a sărutat mîna şi mi-a spus: „Mulţumesc, mamă. N-am să uit niciodată că mi-ai salvat mîna". Şi ochii îi erau plini de lacrimi. Am ieşit repede din odaie şi am izbucnit în plîns...

Ofiţerii ne rugaseră să nu vorbim nimănui despre venirea lor. Dar n-am 'putut să nu-i spun soţiei mele. Voiam să se bucure şi ea cu mine.-Cînd i-am spus, aceeaşi emoţie a cuprins-o ca şi pe mine şi i-au dat lacrimile cum mi-au dat şi mie...

La nouă ianuarie, nemţii restabiliră circulaţia pe drumul Kavkazskaia—Krasnodar, dar chiar primul tren, căruia îi dădură drumul, sări în aer.

Era tot o ispravă de-a lui Bibikov.
A doua zi l-am îngropat şi pe Dax.
Nemţii izbutiseră să-l otrăvească. Soţia mea căutase să-l salveze, îi făcuse spălături stomacale, dar degeaba pentru că otrava fusese prea puternică.
Dax se uita la Elena Ivanovna cu ochi trişti. înţelegea că moare şi părea că se simţea vinovat de grija pe care le-o pricinuia stăpînilor lui...
La unsprezece ianuarie, radioul anunţă că trupele noastre au eliberat întreaga regiune de la Mineralnîie Vodî.
Fiecare zi era plină de noi evenimente. Şi deodată ne veni încă o veste cumplită. Lui Lagunov i se întîmplase o nenorocire...
înainte de plecare, detaşamentul lui fusese împărţit în două grupe, detiarece în felul acesta era mai uşor să te strecori printre avanposturile nemţeşti.
Primul grup, al lui Lagunov şi Gladkih, avea de călăuză pe Orlova ; al doilea grup, comn-us din Litovcenko, Suhorebrova şi Lugovoi, pe Kuzneţova. Călăuzele erau nişte femei de prin partea locului, nişte colhoznice cu multă experienţă care cunoşteau bine drumul acesta greu şi primejdios pe care îl făcuseră de multe ori.
Toată ziua plouase cu găleata, iar noaptea îngheţase.
Al doilea grup trecuse încă de cu noapte prin locurile descoperite şi se apropie de Afips.
Rîul vuia. La suprafaţa apei, pluteau sloiuri mici de gheaţă.
Kuzneţova se dezbrăcă, îşi frecă trupul cu spirt şi intră în apă. În urma ei, porniră ceilalţi, legaţi unul de altul cu o frîngnie lungă.
Ajunşi dincolo îngheţaţi bocnă, săriră pe mal şi după ce dansară un dans îndrăcit ca să se încălzească, porniră mai departe. Făcură drumul cu bine pînă la Kuban şi pătrunseră în oraş cu o loteă.
Primului grup însă i-a mers rău.
Lagunov, Gladkih şi călăuza Orlova întîrziară din pricina drumului greu şi abia spre dimineaţă izbutiră să treacă de Smolens- kaia.
Mai departe se întindea stepa, brăzdată de o reţea deasă de drumuri.
Era prea mare primejdie să meargă ziua în amiaza mare, aşa că se strecurară în mărăciniş şi stătură pitiţi acolo pînă se făcu seară.
„ De jur împrejur, totul era acoperit de brumă. Le era frig să tot stea culcaţi. Erau chinuiţi mereu de dorinţa de a se ridica, de a se mai întinde.şi de a alerga să se dezmorţească. Dar tufele erau prea joase. Culcaţi pe spate cum erau, partizanii dădeau din mîini şi din picioare. Desigur că văzute de la distanţă aceste gesturi ar fi părut ridicole. Oamenilor noştri nu le ardea însă de rîs. Mişcările îi oboseau repede dar nu-i încălzeau.

Se chinuiră aşa pînă seara, aşteptînd cu nerăbdare să se lase întunericul.

îndată ce se făcu întuneric, porniră la drum. Orlova ieşi re- pede la rîu. Trebuiau să treacă prin apa rece ca' gheaţa care ie ajungea pînă la piept.

Simţeau cu toţii urmările nopţii reci petrecute în mărăciniş. Lagunov şi Gladkih nu voiră să treacă rîul prin vad, de teamă să nu-i apuce vreun cîrcel şi propuseră altceva : să se apropie de Gheorghie-

Afipskaia şi, folosindu-se de actele pe care le aveau, să înşele paza podului, să-l troacă şi să ajungă la şosea.

O discuţie aprinsă izbucni şi Lagunov o sili pe Orlova să meargă la Afipskaia.

Au mers aşa multă vreme. Se gîndiră că ar fi fost primejdios să treacă podul noaptea şi., ocolind cătunul Raşpilev, se opriră să petreacă noaptea în valea adîncă a rîului.

Noaptea se lăsase ger. Valea li©e păru destul de adîncă şi Lagunov făcu foc, iar Gladkih aduse o gamelă cu apă.

Şi tocmai atunci, parcă înadins, înainte de a se lumina de ziuă, un poliţai ieşi din Raşpilev şi veni la rîu să pescuiască. Cum zări focul şi văzu pe cei trei oameni suspecţi lîngă foc, se şi repezi îndărăt.

Poliţaii se tîrîră pe nesimţite pînă la foc. Partizanii nici n-au apucat măcar să arunce o grenadă că au fost doborîţi, prinşi şi duşi întîi la Gheorghie-Afipskaia, iar de acolo, stîlciţi în bătaie şi însîngeraţi, au fost trimişi la Krasnodar, la gestapo...

N-aveam nici' o speranţă să-i salvăm.

La unsprezece ianuarie, nemţii începură să asalteze Krepost-naia. ^ «

Safronov şi Elena Ivanovna au încărcat în căruţe tot avutul factoriei şi au plecat în munţi.

Cum hotărîsem' să apărăm factoria pînă la ultimul cartuş, am rechemat în grabă din operaţii pe toţi plantatorii de mine.

Forţele erau însă prea inegale: o sută contra unul. Era puţin probabil şă putem rezista mai mult de douăzeci şi patru de ore...Ziua de douăsprezece ianuarie a fost o zi memorabilă !...

Luptam în apropiere de Krepostnaia.

Văzduhul vuia necontenit de explozii, de ţăcănitul mitraliere-loiv-de vîjîitul minelor;

Trăgătorii noştri abia aveau timp să-şi încarce iar automatele. Noi coloane de nemţi apăreau mereu din tufişuri, de după pietre, de după dealuri şi ne încercuiau.

Şi, deodată, am auzit din flancul drept rafale dese de pistoale automate şi strigăte tari de „ura".

M-am repezit într-acolo şi nu mi-au crezut ochii cînd am văzut ostaşi de-ai Armatei Roşii răspîndiţi în trăgători, mergînd la atac.

Curgeau în rînduri dese, cu mantale cenuşii, cu stele la şepci, şi cu armele în cumpănire.

E greu să descrii bucuria noastră şi entuziasmul nostru cînd iram văzut 1 Scumpa noastră Armată Roşie era cu noi! Acum nu ne mai era teamă de nimic !...

După o piatră uriaşă, acoperită cu muşchi verzui, un ostaş îşi pansa rana.

— De unde veniţi, tovarăşe?

Ostaşul arătă spre sud fără să vorbească. Acolo, învăluite în nori cenuşii, se înălţau vîrfurile acoperite cu zăpadă ale Cau- cazului.

Nu, nu puteau să vină de acolo: acolo nu era nici o trecerel...

Ostaşul îşi termină pansamentul. Luă puşca şi întrebă grăbit:

— Ei, tătucă, departe-i Krasnodarul ?

N-gm mái avut timp şă-i răspund. Plecă în fugă ca să-i ajungă din urmă pe ai liii.

Urale puternice răsunau departe, dincolo de rîpă...

Ori de unde ar fi venit — deocamdată la luptă ! Eram şi noi alături de ei.

Nemţii nu rezistaseră loviturii. Se retraseră spre vîrful mun-telui Lambin unde — după trei şiruri de cazemate şi cinci rînduri de sîrmă ghimpată — se aflau forţele lor principale.

Observatorii nemţi vedeau unităţile lor care fugeau şi pe ostaşii Armatei Roşii care răsariseră nu se ştie de unde aici, la poalele mun(ilor.

Cuprinşi de pankcă nemţii blocară trecerile cu sîrmă ghimpată. Tunurile de pe muntele Lambimdeschiseră un foc de baraj. Un zid <te foc se înălţa în faţa ceior care se retrăgeau. Comandamentul german îşi sacrifica soldaţii numai ca să nu cadă în mîinîle ostaşilor din Armata "Roşie, răsăriţi ca din pămînt.

îngroziţi, nemţii umblau de colo colo, în timp ce noi aruncam în aer dispozitivele tor de luptă...

Un mic grup de iriţi care rămăsese în viaţă aruncă armele şi ridică mîinile...

Seara, am, asistat la interogatoriul unui ofiţer, comandant al unei unităţi germane de vînători de munte care fusese luat pri^

Răspundea automat la întrebări, de parcă l-ar obseda un-gînd chinuitor.

— Spuneţi, vă rog, domnule locotenent, — întrebă deodată neamţul, — de unde aţi venit ?

. — De acolo, — răspunse scurt locotenentul şi, ca şi ostaşul eel rănit de lîngă piatră, arătă spre sud.

— Imposibil 1 Cunosc bine această parte a munţilor. Nu poate trece acuma pe cărările de-acolo nici măcar o capră.

— Şi totuşi noi am trecut.

— Nu, nu ! Oamenii n-au putut să treacă pe acolo!... — şopti neamţul cu un fel de groază superstiţioasă...

Cîteva zile de-a rîndul trecură întruna batalioanele noastre peste munţi. Fuseseră nevoiţi să-şi lase toată artileria, trenurile regimentare, bucătăriile, ambulanţa şi pînă şi mitralierele grele. Ostaşii se căţărâseră pe povîrnişuri, î^i răniseră picioarele pînă la sînge. În ultimele două zile, nii mîncaseră nimic. Şi totuşi răzbătuseră şi, din plin mers, trecuseră la luptă cu baioneta.

Numai soldatul rus putea să facă asta!...

Batalioane după batalioane coborau din munţi. Ai fi zis că munţii o luaseră din loc şi porniseră la ofensivă împotriva duşmanului.

Flămînzi, zdrenţuiţi, istoviţi de cumplita trecere prin rîpile munţilor, ei se aruncară fără o clipă de răgaz în ofensivă. Şi din nou am auzit aceeaşi întrebare:

„Tovarăşe, departe-i Krasnodarul ?"

Grupul de recunoaştere al unui regiment o luă mult înainte şi, necunoscînd albiile uscate, pădurile şi rîuleţele noastre, dădu peste oambuscadă. Se văzu nevoit să se retragă, luptînd din greu, pier- zînd oameni şi neavînd timpul să-şi ridice răniţii.

Nem{ii împinseră pe ostaşi către rîpă, strîngînd tot mai tare cercul.

Ieşire din cerc nu exista. În spate era o prăpastie abruptă, adîncă, întunecoasă...

Tocmai atunci se strecura cu băgare de seamă prin tufişurile de pe marginea rîpii un mic grup din detaşamentul nostru.

Era Elena Ivanovna care mergea în cătunul Krasnîi: trebuia să înfiinţeze acolo un spital de campanie pentru ostaşii răniţi.

Ai noştri se tîrîră cu grenade în spatele rîndurilor nemţeşti care atacau. Elena Ivanovna,,Kravcenko şi Melnikov rămaseră în acoperire. Stăteau întinşi, fără să mişte, în tufişuri.

Ostaşilor din Armata Roşie care ocupau marginea rîpii-, li se terminară cartuşele. Nu le rămînea decît baioneta şi curajul soldatului rus care moare dar nu se predă. Cot la cot, cu baioneta la armă, vitejii se repeziră într-un ultim atac.

Nemţii deschiseră un foc cumplit. Mulţi dintre ai noştri fură răniţi. Rîndurile din faţă se strînseră şi începu lupta corp la corp.

Deodată tufişurile prinseră viaţă. Desfăşuraţi într-un care larg, ai noştri începură să arunce cu grenade. Buimăciţi, nemţii se repeziră' spre singura cărare care ducea spre staniţă. Acolo iură întîmpinaţi de rafalele lungi ale mitralierei noastre..,

Elena Ivanovna stătea întinsă, fără să mişte, la unul diri flancuri. Se auzi un foşnet. Doi bandiţi nemţi apărură în poiană,

uitîndu-se cu teama în toate părţile: începură să-i scotocească pe ostaşii din Armata Roşie, răniţi.

.Lîngă o tufă de ienupăr zăcea un tînăr ofiţer, aproape un adolescent, cu braţele larg desfăcute. Unul din friţi, acela înalt şi blond, se apropie de dînsul. Elena Ivanovna îşi potrivi automatul pentru foc de punct şi îl ţinti pe neamţ.

Friţul scotocea prin buzunarele ofiţerului...

Deodată, tînărul ofiţer îşi ridică capul şi îşi înfipse dinţii îrt mina banditului.

Neamţul ridică cuţitul...

O împuşcătură. Banditul căzu. Al doilea neamţ o luă la fugă; Alclnikov îl ucise pe loc.

Elena Ivanovna se apropie de tînăr. Pe bluza plină de Sînge se vedea ordinul „Steaua Roşie".

Soţia mea îi tăie repede hainele. Văzu că era o fată...

Lîngă rîpă totul se isprăvise. Numai cîţiva dintre friţi reuşiră să dispară în tufişuri.

Ai noştri au dat ostaşilor din Armata Roşie o călăuză, apoi s-au îndreptat spre cătunul Krasnîi. Kravcenko şi Melnikov o duceau cu grijă pe targă pe fata-ofiţer, rănită.

La cincisprezece ianuarie, batalioanele noastre care coborîseră din munţi, începură o ofensivă frontală la poalele masivului Lambin.

Am trimis pe Serghei Martînenko cu plantatorii de mine şi cu cîteva grupţiri de susţinere compuse din ostaşi, departe, în spatele frontului, ca să arunce în aer podurile de pe căile de acces ale rezervelor nemţeşti.

În aceeaşi zi am condus cîteva batalioane de gardă în spatele Azovkăi.

Lăsînd un batalion în ambuscadă, celelalte se năpustiră asupra nemţilor pe neaşteptate, .Două regimente fasciste nu primiră lupta şi se retraseră în grabă, părăsind tot armamentul.O divizie romînească începu să atace din spre Severskaia. Ifl^ cerca să ne prindă îti cleşte. Dar batalionul lăsat- la ambuscadă se repezi pînă la Severskaia şi nimici statul major al diviziei şi vreo zece depozite.

Romînii o luară la fugă înapoi spre stanită. Am condus batalioanele de gardă în munţi pe potecile de mistreţi.

Masivul Lambin era cheia cîmpiei: numai luînd această fortăreaţă muntoasă, se putea răzbate în stepă.

La consfătuirea de la statul major al comandantului frontului, s-a hotărît să se pornească la atac. Am raportat generalului rezultatele muncii cercetaţilor noştri care izbutiseră să repereze dispozitivul fortificaţiilor, precum şi principalele cuiburi de foc şi să stabilească care erau forţele garnizoanei...

Ne aştepta o Luptă grea. Nemţii ridicaseră pe munte un sistem de apărare etajat care era ocupat acum de o garnizoană de elită. Cu două zile mai înainte, fuseseră aduse acolo batalioane ofiţereşti de pedeapsă.

Batalioanele noastre de gardă nu dispuneau decît de aruncătoarele de mine ale companiei de aruncătoare şi de un număr

limitat de cartuşe, deoarece armamentul meeanizat şi trenurile regimentare se împotmoliseră în munţi.

Am trimis pe Pavlik Sahotski cu minerii să cureţe drumul.

În zorii zilei de optsprezece ianuarie,, ostaşii dş gardă au pornit la asalt.

Regiunea colinelor fu cucerită printr-ura atac impetuos. Nemţii deschiseseră un violent foc de baraj şi în faţă se înălţa un val de foc.

Ostaşii de gardă se îngropară în pămînt.

Din spre răsărit, se auzi deodată un vuiet de motoare. Vuietul se apropia şi se făcea tot mai puternic.

Avioanele noastre de bombardament deseriseră un cerc larg şi se îndreptară spre obiectiv. Tot ceruL părea acoperit de avioane.

Bombe vîjîiau şi cădeau cu detunături, ridicînd stîlpi înalţi de pămînt.

Un nou val de avioane trecu acoperind poziţiile duşmane cu bombe incendiare şi explozive.

Şi din nou răsună urletul motoarelor. Acum avioanele de bombardament treceau în zbor razant împroşcînd totul cu focuri de mitralieră.

Nemţii erau complet buimăciţi,; bateriile lor antiaeriene tăceau...

Ostaşii noştri de gardă s-au ridicat, au atacat la baionetă şi cu grenade linia întîia a duşmanului, pe eare au rupt-o şi s-au consolidat pe noile poziţii

.Nu se simţeau în putere să meargă mai departe pentru că : ar fi costat prea scump.

Seara, la consfătuirea ţinută la comandament, fu adoptat planul ca nemţii să fie ocoliţi şi atacaţi pe la spate prin cătunul Makartet.

Era noapte. Ploua. Văzduhul gemea de explozii. Escadrilele noastre asaltau în valuri masivul. -

Prin perdeaua de ploaie se vedea clar izbucnind exploziile şi zburînd în aer stîlpi de tărînă amestecată cu pietre şi cu bucăţi de beton.

Avioanele zburau mereu şi vuietul bombardamentului nu înceta o clipă.

Asaltul hotărîtor fu stabilit pentru nouăsprezece ianuarie.

Masivul fu cucerit de noi.

Cînd ostaşii de gardă care atacau poziţiile de front năvăliră în a doua linie de fortificaţii, un „ura" răsună în tranşeele celei de a treia linii. Erau batalioanele care după ce ocoliseră poziţiile şi atacaseră pe la spate, doborau acum rămăşiţele garnizoanei nemţeşti.

Pe munte, totul era răscolit. Pretutindeni numai sfărîmături de tunuri şi de mitraliere, pretutindeni cadavre...

Într-o parte, sub copacii sfîrtecaţi de bombe, stăteau cu capul plecat grupuri de ofiţeri din batalioanele de pedeapsă, făcuţi prizonieri. j

Cheia care deschidea drumul spre cîmpie era acum în miinile noastre!...

De-abia tÎTÎndu-şi picioarele, grupa lui Musiacenko sosi la Planceskaia tocmai la sfîrşitul lui ianuarie. Toţi erau istoviţi de oboseală şi de foame. Ultimele patru zile şi patru nopţi nu mîn- caseră aproape nimic. »

I-am ajutat să se schimbe, le-am dat de mîncare şi i-am culcat. Piotr Petrovici a încercat să dea raportul asupra ultimei operaţiuni, dar i-am ordonat să se odihnească întîi şi apoi să raporteze.

Vechea noastră gardă dormi douăzeci şi opt de ore în şir. O lună întreagă ei străbătuseră zeci de kilometri pe ploi de toamnă, dormind în apa acoperită cu un strat subţire de gheaţă. Nu mîncaseră mîncare caldă, se hrăniseră cu uscături şi suferiseră do foame. Nici nu se opreau bine şi iar o luau la drum pe ploaie, pe ger, pe vînturi reci şi pătrunzătoare. Timp de treizeci de zile îşi riscaseră viaţa în fiecare clipă.

Dar executaseră cu cinste ordinele pe care le primiseră : aruncaseră în aer cinci poduri, prăvăliseră în rîpe cinci eşaloane, distruseseră o mare cantitate de armament, nimiciseră sute de duşmani.

Ei au dovedit că dragostea fierbinte de pămîntul natal, ura feroce împotriva duşmanului, tenacitatea şi voinţa fac minuni.

Ani socotit împreună cu Vetlughin că operau acuin simultan optsprezece grupuri ale detaşamentului nostru, socotind desigur şi filialele noastre.

Spitalul Elenei Ivanovna de la Krasnîi lucra din plin. Serviciile sanitare ale batalioanelor care coborîseră din munţi, se împotmoliseră în trecători şi nevastă-mea primea zilnic zeci de răniţi.

Pe Elena Ivanovna o vedeam doar în treacăt.

— Fata care a fost rănită se vindecă, — îmi spuse odată Elena Ivanovna. — E comandantul grupului de recunoaştere. O cheamă Galea şi e orfană. E din Moscova. Cînd şi-a venit în fire, primul cuvînt pe care mi l-a spus a fost „mamă". Ne-arn împrietenit. De-ai şti ce fată bună, cu suflet! Şi-mi spune mereu mamă... Ani s-o îngrijesc şi am s-o pun pi picioare.

Cu toată oboseala îngrozitoare, Elena Ivanovna se simţea minunat. Munca nu-i dădea răgaz să se gîndească la fiii ei.

Nemţii atacau acum masivul Lambin, pe care îl pierduseră.

Concentraseră acolo cinci divizii şi nu ţineau seama de pierderi.

Ostaşii noştri de gardă îşi menţineau ferm poziţiile. Piloţii noştri bombardau crunt coloanele nemţeşti care atacau.

În curînd, ostaşii noştri de gardă trebuiau să "coboare din regiunea muntoasă în stepă, spre Krasnodar.

Radioul aducea în fiecare zi ştiri admirabile. La douăzeci şi trei ianuarie fu luat Armavirul...

La treizeci ianuarie începu asaltul ultimei linii a fortificaţiilor nemţeşti.

Dincolo de această linie, se întindea stepa largă, Kubanul fldînc şi Krasnodarul...

Asaltul apărării germane nu slăbea. Unităţi noi interveneau în luptă de ambele părţi.

Ritmul ofensivei noastre se încetini. Nemţii aduseseră la Sk-verskaia artilerie gp*a. Pe lîngă asta, mai era şi un tren blindat nemţesc care apărea de cîteva ori pe zi în sectorul Severskaia-Gheorghie-Afipskaia şi ne necăjea mult. Erau nişte locuri de unde se vedeau ca în palmă unităţile noastre care atacau. Şi tunurile trenului blindat trăgeau fără greş.

Am ordonat lui Nikolai Demianovici Pricina să ia trei plantatori de mine şi să arunce trenul blindat în aer.

Spre seară, m-am dus cu ei să-i petrec. Pavlik şi Valeri veniseră şi ei cu mine.

Ne-am furişat multă vreme prin cîmpul minat, ne-ám ţî'rîf prin tufişuri, am ocolit avanposturile nemţeşti.

La Severskaia bubuiau înăbuşit bateriile grele nemţeşti. Ploua.

Focurile salvelor de artilerie se aprindeau la orizont ca nişte fulgere.

În faţă se întindea al doilea cîmp minat. Undeva, nu prea departe, trăgeau nişte mitraliere.

Valeri mă apucă strîns de mînă.

— Tătucule, eu răspund cu capul pentru viaţa dumlţale. Mai departe nu se poate merge. ' — !

Ne-am întors în zori. *

Spre dimineaţă, Pavlik mă trezi. ■"';

— Tătucule, hai repede!...

Am ieşit repede afară. În partea unde trecea calea ferată Se-verskaia.--Gheorghie-Afipskaia, se vedea un stîlp de foc' care se înălţa sus de tot spre cer. Se auzi un bubuit înăbuşit de explozie.

Éra clar că asta era opera lui Pricina !

F.l sé întoarse a doua zi şi raportă :

— Trenul blindat a fost aruncat în aer. Nu avem pierderi...

Totul se petrecuse ca de obicei. Spre dimineaţă, plantatorii de mine ajunşi la calea ferată s-au tîrît pe brînci printr-un porumbar des, au aleş un locşor mai uscat şi s-au culcat să doarmă.

Pricina observa drumul.

La ficcare treizeci de metri erau santinele. Patrulele treceaii des.

Trenul blindat apăru în zorii zilei: în faţă erau două platforme încărcate cii traverse şi şirie, în urma lor era un vagon blindat, apoi o locomotivă, blindată în întregime; în sfîrşit, încă un vagon blindat şi încă două platforme.

Ajuns la vreo şase kilometri de Severskaia, trenul deschise focul, trase un timp şi porni apoi spre Afipskaia, probabil ca să ia apă sau combustibil. Sau poate că libera pur şi simplu drumul, pentru că, îndată după aceea, doââ garnituri trecură repede în urma lui...

După un timp, trenul blindat se întoarse, mai trase, cîteva Tocuri şi plecă iar. 4

Manevra asta se repetă de cîteva ori'.

Noaptea, ai noştri se strecurară pînă |a linia ferată. Avură no?roc: două santinele vecine se întîlniră şi se opriră să mai stea de vorbă.. ,

Plantatorii de mine săriră pe drum şi puseră trei mine cu ac? ţiune întîrziată, folosind cele două sute de'kilograme de trotil adus în rucsacuri. Pentru ca toţul să fie şi mai sigur, mai adău7gară nişte grenade antitanc.

Grupul se retrase cu bine de pe linia ferată- Dar după aceea se ivi o încurcătură. În faţa lor apăru o patrulă formată din doi nemţi. Cotiră la dreapta şi dădură peste alţi doi nemţi. În spate era linia ferată, iar pe linie erau santinelele şi soldaţii care patrulau.

Pe scurt, căzuseră într-o capcană. Fie ce-o fi, trebuiau să scape de acolo.

Pricina şi cu Kozmin au ales pe cei.doi friţi din stînga şi s-au tîrît încet spre ei. Cînd au fost aproape, au sărit, amîndoi deodată în picioare. Pricina îl lovi pe unul, Kozmin îl lovi pe celălalt.

Nemţii căzură fără să scoată o vorbă. Ca să fie mai sigurî, partizanii îi traseră în tufiş şi îi azvîrliră într-o groapă pe care apoi o camuflară.

Acum mergeau drept înainte. Pînă să se lumineze de ziuă, mai erau vreo douăzeci-treizeci de minute. Se băgară iar în porumbarul cel des şi începură să aştepte.

Trenul blindat apăru de data aceasta mai devreme decît în ajan şi se- vedea clar de tot prin binoclu.

Ca de obicei, li şe păru eă trenul trecuse peste locul minat.

Pe neaşteptate — cu toate c* te aştepţi ca astfel de lucruri să se Hitîmple în fiecare clipă, ete se întrmpîă pe neaşteptate — un stîlp de fum şi de sfărîmături se înălţă în aer.

Apoi se auzi bubuitul exploziei.

Cu arte cuvinte, minele acţionaseră fără greş. Trenul blindat nu mai există.

Unităţile mari de tancuri, cum şi unităţile motomecanizate ale nemţilor care se retrăgeau de la Tuapse, se consolidară lîngă Go-reaeii Kh'uci.

Grupul lui Bibikov trebuia să arunce în aer podul de peste Kufcan de la Goreacii Kliuci şi să taie acestor unităţi nemţeşti drumul către Krasnodar.

Cam în încetaşi timp am aflat eă Lagunov şi cu Gladkih fuseseră împuşcaţi Muriseră fără să spună un cuvînt, fără să dea de gol pe nimeni...

Ultimă linie de fortificaţii a nemţilor din faţa cîmpiei fu străpunsă de unităţile noastre.

Primele unităţi sanitare coborîră, în sfîrşit, din munţi. Elena Ivanovna îşi desfiinţă spitalul de la Krasnîi. Peste trei sute (îs răniţi grav trecuseră în ultimele zile prin mîmil'e ei.

Galea se întorsese la unitatea ei şi lupta iarăşi. Într-o dimineaţă trecu în fugă pe la Elena Ivanovna. Era o fată bună şi curajoasă !...

Din ordinul comandamentului, grupul nostru principal aruncă HI aer căile de retragere ale nemţilor la o distanţă de şaizeci de kilometri de oraş.

Din zi în zi se aştepta căderea Krasnodarului.

În zorii zilei de 12 februarie 1943, ne-am apropiat de un mic cătun. Un cazac bătrîn stătea lîngă o şură.

Cîteva clipe ne uitarăm, unul la aitul cu o atenţie încordată.

Deodată moşul aruncă, jos băţul de care se sprijinea şi veni spre mine.

— Moş Gavriil ! — am strigat eu.

O îmbrăţişa pe Elena ivanavna şi o sărută de trei ori.

— Krasnodarul este iar al nostru ! Al nostru, sovietic!... Şi ţi 6e umple sufletul de. bucurie, fata mea ! Oamenii sovietici au nimicit năpwcile şi au răzbunat şi pe'fiul meu şi pe fiii tăi.

îşi întindea gîttd în sus ca să-mi vadă faţa şi ţopăia ca o vrabie:

— Ce-ţi spuneam eu, comandante ? — strigă el cătTe mine. — Că nu rămîne Kubanul sub nemţi 1 N-ara frînt ei, afurisiţii, voinţa cază ceaşcă! Kubanul sîobod a fost şi slobod are să ramină ! În vecii vecilor! Ai înţeles, Tătucule ? Pot eu oare să stau în pădure cînd inima mea simte că în Kubanul meu toată lumea se bucură ?

„Krasnodarul este al n®stru]"...

Cum ajunsese oare această veste în căsuţa lui moş Gavriil ? Cum, pe ce căi se răspândise această veste din cătaiii în cătun, din stan iţă în staniţă, cînd de jur împrejur erau garnizoane nemţeşti, cîod ambuscadele nemţeşti erau ascunse pe la toate răspîniiile şi cînd spînzarătorile în care se legănau trupurile celor executaţi se mai înălţau şi acuma în pieţele staniţeior ?

Dar putea oare să oprească cineva o asemenea ştire ? .

Această ştire era strigată de pretutindeni; o strigau casele albe, plopii, cerul, pământul gras şi feáraeeuvtatai. al Kubaenlui. Capitala K u ba n u lu i era a noastră.

Mergeam spre Krasnodar.

Era un noroi nemaipomenit. Nemţii fugeau pe şoseaua stricată, părăsind tancuri, automobile, artilerie.

Doream atîi de mufeLsă ajungem mai repede în oraş, încît, împotriva obiceiului, mergeam ziua. În staniţe era sărbătoare. Nemţii mai erau încă prin împrejurimi, dar cazacii îi prindeau pe trădători, atacau mici grupuri de fascişti, distrugeau singuri, din propria lor iniţiativă, podurile pe drumurile de retragere.

Eram întîmpinaţi ca nişte neamuri dragi. Căzăcioaicele ne petreceau şi ne băgau în buzunare ouă fierte, slănină, pîine.

Avangarda noastră de luptă cădea în sarcina lui Pavlik. Statura lui înaltă, cu pistolul automat la brîu şi cu raniţa în spinare se vedea mereu în faţă, ca un far.

Daca i-ai fi dat voie, ar fi alergat în trap acasă.

Dar mergeam încet din pricina .Elenei Ivanovn? care abia îşi tîra picioarele.

Pină acum nervii, o ţinuseră. Acum însă, cînd se apropia de casă, o lăsau puterile.

Se simţea atrasă şi în acelaşi timp se temea .de casă...

Ai noştri înţelegeau această suferinţă mare de mamă şi. căutau să-i aline durerea.

Era greu să-ti stăpîneşti- bucuria cînd fiecare tanc nemţesc distrus de la marginea şoselei, fiecare împuşcătură de la marginea cătunului, orice bubuit care se auzea în depărtare şi totul împrejurul tău spunea acelaşi lucru:

„Krasnodarul este al nostru 1"

Era greu să nu te gîndeşti la Krasnodar, să nu-ti aminteşti de străzile lui, de casă, de prietenii dragi, de oamenii la care ţineai...

r ■ '

Pavlik, care zburda ca un ţap sălbatic, făcu deodată un salt enorm peste o baltă mică de tot. Calculase probabil greşit săritura, căzuse în noroi şi izbucni'vesel în rîs. Valeri,,se* uita la ¡norii cenuşii şi zbîrliţi şi zîmbea cu un zîmbet larg de copil. Apoi, aruneînd repede o privire asupra Elenei Ivanovria, îşi stinse zîm- betul şi se încruntă de tot. Dar nu trecu o clipă şi ochii îi luciră din nou, plini de bucuţie şi un zîmbet luminos îi acoperi- obrazul de copil. Pînă şi Viktor Ivanovici al nostru, atît de liniştit întotdeauna, cînd văzu stelele roşii de pe aripile unui avion care pleca undeva să bombardeze nişte poziţii de-ale duşmanului, îşi smulse deodată şapca şi înGepu s-o fluture deasupra capului, uitînd' că nu eram încă acasă, şi că de după fiecare tufiş, din fiecare ş.anţ, ne păştea moartea,...

Pe şosea nu era chip de mers. Coloanele nemţeşti în retragere treceau ca o panglică pestriţă neîntreruptă, aşa că ¡înaintam pe ocolite, înotînd în noroiul drumurilor-vicinale.

Undeva, în apropiere, trăgeau obuziere grele şi pe cer vîjîiâu avioanele noastre. •

La cincisprezece februarie am trecut linia- frontului ; lîngă Novo-Dmitrievskaia, unde se dădeau lupte înverşunatei Ostaşii noştri din gardă scoteau pe nemţi din linia fortificată din dosul staniţei Gheorghie-Afipskaia.

Era neînchipuit de greu să treci, dar Pavlik descoperi un gol în dispozitivul unităţilor nemţeşti şi ne duse fără luptă la unităţile noastre înaintate.

Era cît pe ce să fim ucişi chiar de soldaţii noştri din Armata Roşie. Am scăpat numai datorită steagului roşu pregătit din timp de Mura Ianukevicl.

Un sergent tînăr ne exatnină sever din cap pînă în picioare şi citi atent actul meu. Apoi, aruneînd cu dibăcie pistolul automat în spinare, mă cuprinse, cum mă cuprinsese atunci bătrînul ca- .'zac cu barba albă din cătunul acela, şi mă sărută de trei ori.

— Du-te sănătos, tovarăşe, drumu-i liber!

Efam acum la' şasc'kilometri de Krasnodar. La orizont se profila în depărtare silueta întunecată a oraşului.

Ne-am oprit să ne mai odihnim.

' Pentru prima oară în ultimele şase luni, stăteam lîngă un foc fără să fi pus santinele.

Primul lucru pe care l-am văzut apropiindu-ne de oraş, a fost podul de peste Kuban pe care îl construiau trupele noastre de geniu, ajutate de sute de locuitori din Krasnodar. Podul, acelaşi pod la care nemţii de şase luni tot lucraseră, dar pe care totuşi n-apucaseră să-l refacă, era aproape gata.

Mergeam acum prin oraş. Ce dragi ne erau aceste case, aceste pieţe, aceste parcuri!

Oraşul era împănat de o mulţime de tancuri, de tanchete, automobile, maşini pe şenile, motociclete, părăsite de nemţi. Le vedeai stînd în pieţe, pe ulicioare, prin curţi, iar lîngă ele se înghesuiau echipele serviciului de capturi.

Treceam cu mîndrie prin faţa acestui material de război nemţesc care pînă mai adineauri era încă ameninţător. Contribuisem şi noi cu o părticică oarecare la faptul că acest material fusese făcut inofensiv şi că ostaşii noştri acopereau în grabă cu vopsea svastica de pe pereţii de oţel, ca şi la acela că deasupra Krasno- darului se înălţa steagul roşu.

Pentru asta au pierit fiii mei, pentru asta şi-a jertfit viaţn Stepan Eriomenko şi au murit torturaţi şi fără să scoată o vorbă Lagunov şi Gladkih...

Mergeam prin oraş. Oameni necunoscuţi alergau în întîmpinarea noastră, ne strîngeau mîinile, ne îmbrăţişau, ne felicitau că ne-am întors.

O fetiţă de opt ani cu părul negru, privindu-ne cu ochii plini de entuziasm, zise:

— Mamă 1 Şi nemţii care spuneau că partizanii sînt fioroşi!

Peste cîteva minute, fetiţa ne ajunse din urmă şi, fără să scoată un cuvînt, îmi băgă în mînă o păpuşă mică şi fugi. Era, probabil, lucrul cel mai preţios pe care îl avea.

Am intrat în locuinţa noastră care fusese complet jefuită.

;. Poate că era mai bine aşa. Rămăseseră mai puţine amintiri dureroase...

Elena Ivanovna trecu în tăcere prin odăi. Lua în mînă cîte ■ un lucru rămas din întîmplare întreg şi-l privea lung. Apoi se aşeză şi izbucni în plîns.

Plînsul îi făcea bine. Se topise în sfîrşit gheaţa dinlăuntru şi acum se revărsau lacrimi de uşurare...

La optsprezece februarie sosi la Kxssnodar şi ultimul grup al detaşamentului nostru în frunte cu Konotopcenko, locţiitorul meu politic.

Acum ne adunaserăm cu toţii.

A doua zi am aflat că fiul nostru mijlociu, Valentin, trăia ! .

Fusese într-adevăr rănit lîngă strîmtoarea Kerci. Nemţii, care şe apropiaseră de el, îl crezuseră mort şi-l lăsaseră locului. Partizanii din Crimeia l-au ridicat, l-au îngrijit şi acum lupta alături de ei în munţii Crimeii. Valentin ne făgăduia că va veni în curînd la Kjasnodar.

Trăia şi Maşa, soţia lui Evgheni, şi fetiţa lui.

Şi în sfîrşit, într-o seară veniră la noi, pe neaşteptate, Valeri şi Galea.

Soţia mea era foarte mulţumită. Cînd dădură să plece, îi îmbrăţişă şi, petrecîndu-i, veni cu ei la mine.

— Ţi-aduci aminte, — îmi zise ea, — cum am plecat în munţi acum şase luni? Aveam[1] atunci trei copii. Doi au pierit. Pe Valentin îl credeam mort. Avem azi iarăşi trei copii... — Şi, întor- cîndu-se către ei, urmă : — Acsim vă duceţi pe front. Ce să vă urez, copii? Luptaţi aşa cum aţi luptat şi pînă aeama : fără să vă cruţaţi viaţa, fără să cunoaşteţi frica, fără să aveţi milă de duşman !

Şi ara văztrt-o atunci zîmbitid întina oară după atîta vreme.

Ziua de douăzeci februarie a fost pentru noi o zi memorabilă. În ziua aceea, toţi partizanii detaşamentului nostru şi *ai* filialelor noastre, din păduri, din munţi,-din stepă, din oraşe, de lîngă rîuri şi de lîngă mlaştini, s-an adunat la comitet ui de partid al raionului Stalin.

Mă uitam ta ei şi-rni aminteam fără voie cum, cu şase luni înainte, într-o zi frumoasă de august, pleea în munţi din Krasno- dar, ceata noastră de directori, ingineri, experţi economişti, oameni de ştiinţă — aproape toţi cazaci din Kuban, urmaşi ai glorioşilor cazaci zaporojeni.

Ei ştiau atunci că îi aştepta o viaţă nouă, necunoscută, că-i aşteptau încăierări crîncene, încercări grele, operaţii primejdioase.

Ar fi putnt să nu plece în munţi dar au plecat. Kubanul lor natal era sub cizma duşmanului. Şi şi-au îndeplinit cu cinste datoria.

Seara, am făcut cu Gheronti Nikolaevici Vetlughin bilanţul muncii detaşamentului pe timp de şase luni.

Am inclus în calculul nostru nu numai ceea ce fusese înregistrat oficial de comandament, ci şi ceea ce ne era cunoscut din rapoartele corrrandarrţifor grupurilor noastre şi din rapoartele unora dintre partizani. Rezultatul era impunător: fuseseră aruncate în aer şi distruse 16 locomotive, 392 vagoane din eşaloane militare şi trenuri auxiliare, 41 de tancuri, tanchete şi automobile bim- date, 36 tunuri grefe, peste 100 de tunuri de calibru mic şi aruncătoare de mine, 113 camioane şi peste 100 motociclete cu ataş; fuseseră aruncate în aer

34 de poduri ; fuseseră ucişi şi grav răniţi peste 8000 de fascişti. Pe scurt, noi scosesem din íüpta o divizie nemţească.

Pierderile detaşamentului nostru, fără să socotim filialele, fuseseră următoarele: trei ucişi, doi executaţi de nemţi, doi grav răniţi.

La douăzeci şi unu februajie 1943, a apărut în ziarul „Bolşevik" din Krasnodar, următorul ordin al şefului Comandamentului Central al Mişcării de pajrtizapi de pe lîngă Comandamentul Suprem ai Armatei Roşii. *

«Detaşamentul de partizani compus din activişti de partid şi din activişti din aparatul" sovietic al oraşului Krasnodar, a ieşit în noaptea de 10 spre LI octombrie Í942 în sectoarele de cafe ferată : Severskaia — Afîpskaîa," Krasnodar — Novorossiisk cu scopul de a arunca în aer căi ferate şi eşaloane inamice, de. a împiedica înaintarea trupelor inamice şi de a da astfel duşmanilor o lovitură omorînd oameni şi capturrnd armament şi materiale.

«îndeplinirea imediată a acţiunii de minare şi de aruncare în aer a fost încredinţată celor doi fraţi Tgnatov, fiii comandantului acestui detaşament de partizani. Minarea nu era încă pe deplîn terminată, cînd un eşalon militar cu soldaţi şi ofiţeri nemţi se apropie în mare viteză. Fraţii ignatov au rămas pe terasamentol eăii ferate, au provocat explozia minei chiar lîrrgă- to comaţi vă şi au pierit eroic în această operaţie.

«Explozia a provocat deraierea trenului*; o* locomotivă şi 25 de vagoane au fost distruse. La locul deraierii au pierit peste 500 soldaţi şi ofiţeri hitlerişti. Fii credincioşi şi neînfricaţi ai Patriei Sovietice, fraţii *Ignatov* au dovedit o mare vitejie şi spirit de abnegaţie pentru eliberarea patriei de sub cotropitorii fascişti.

«Cinste, glorie şi amintire veşnică eroilor fraţi- *Ignatov.* Glorie părinţilor care au. crescut pe aceşti eroi — tatălui Pietr Ignatov-, comandantul: detaşamentului de partizani,, şi mamei ignatova, eare se afla m acelaşi detaşament de- partizani.
QR©ON

«1. Să se atribuk Detaşamentului de. partizani de sub conducerea hai Pioti Karpovici *Ignatov* numele de: *„Detaşamentul de partizani Fraţii Ignatov"..*

«2. Fraţii Ignatov să fie propuşi pentru cea mai înaltă decoraţie — titlul, de Erou al Uniunii Sovietice.

«3. Comandantul" detaşamentul de partizani Pi'otr Karpovici *Ignatov* — tatăl eroilor — şi partizana din acelaşi detaşament *Ignatova* — mama fraţilor Ignatov — să fie propuşi pentru decorare.

«Şeful Comandamentului Central al mişcării de partizani ; *Ponomarcnko>.*

La nouă .martie 1943, patria ă acordat fiilor mei morţi cea. mai mare cinste, atribuindu-le post-mortem titlul de Eroi ai Uniunii Sovietice. 7

În primele zile ale lunii martie 1943, am fost la kilometrul al patrulea, acolo unde pieriseră fiii mei.

Ca şi în noaptea aceea neuitată de octombrie, de-a lungul căii terate se înălţau plopii, vîntul şuiera prin arţari şi păsările se strigau unele pe altele în tufişuri.

Am găsit locul exploziei. Pe jos mai zăceau scînduri arse de la vagoane şi table de fier răsucite.

Căutam mormîntul băieţilor şi nu-I puteam găsi. Rătăceam printre tufişuri dese, mă strecuram prin mărăciniş, mă întorceam din nou la locul exploziei — dar nu găseam mormîntul.

Abia către seară am dat printre tufişuri de nişte zdrenţe decolorate de ploaie şi de soare. Erau bucăţi din salopeta lui Glie- nea şi din vestonul lui-Evgheni. Lîngă ele se afla o movilită de pămînt. Movilita era ascunsă de tot în aluniş. Iarba tînără de primăvară creştea năvalnic pe moviliţă...

S-a hotărît ca rămăşiţele fiilor mei să fie transportate la Krasnodar şi înmormîntate solemn în scuarul „Sverdlov".

Oraşul a acordat fiilor mei marea cinste de a da străzii Novo-Mariinskaia numele de „Fraţii Ignatov". Adunarea studenţilor şi profesorilor Institutului chimico-tehnologic a cerut să se atribuie institutului numele lui Evgheni. În muzeul oraşului a tost rezervată o cameră specială în care s-au strîns obiectele personale şi armele lui Ghenea şi ale lui Evgheni. Băieţii de la şcoala la care învăţase Ghenea au obţinut la rîndul lor ca în amintirea lui, şcoala să se numească de acum înainte „Şcoala Ghenea Ignatov".

La şaisprezece mai 1943, la amiază, mii de oameni au venit să petreacă pe fiii mei la mormînt.[1] Două sicrie înaintau încet, purtate pe braţe. În urma sicrielor mergeau partizanii, camarazi de luptă ai lui Evgheni. În jurul lor maj.pkitea.parcă fumul exploziilor de la poalele munţilor Caucaz. Erau acolo şi prietenii lui Ghenea, tineri şcolari, ţineretul înflăcărat şi pasionat care visează acte de vitejie şi de glorie.
În scuarul „Sverdlov" a avut loc un scurt miting de doliu. '.' Cele două sicrie âu fost coborîte în mormînt. Au răsunat trei salve de tun. Pe cerul albastru şi înalt al Kubanului se roteau avioane de luptă. După ce au dat onorurile militare morţilor, avioanele porniră spre apus pentru ca să-şi continue acolo, deasupra mlaştinilor şi bălţilor Tamanului, marea luptă spre gloria patriei, pentru care şi-au dat via{a fiii mei.CARTEA A DOUA

Organizaţia clandestina din Krasnodar

PARTEAINT8IA

CAPITOLUL 1

Elementele de avangardă ale armatei germane s-au apropiat de Krasnodar în dimineaţa zilei de 9 august 1942, venind dinspre fabrica de pielărie. ^

În oraş răsuna bubuitul exploziilor. Echipa de dinamitare a detaşamentului nostru de partizani arunca în aer combinatul „Gla'vmargarin", fabrica „Sedin", rafinăria de petrol, u/.ina electrică.

Fiecare explozie săgeta pe oamenii noştri drept în inimă...

În dimineaţa aceea, în biroul directorului combinatului „Glavmargarin" sună telefonul. Şporhun, directorul combinatului ridică receptorul. Faţa lui slăbită de atîtea nopţi nedormite, păli.

— Oare a sosit timpul ? — întrebă el căutînd să-şi învingă emoţia care îl cuprinsese şi să-şi vină în fire.

îndată după ce vorbi, chemă la telefon pe Vetlughin, inginerul mecanic-şef al combinatului.

— Gheronti Nikolaevici, nemţii sînt la marginea oraşului; dispune ca totul să fie imediat aruncat în aer. ■

În aceeaşi clipă, ca o întărire a spuselor lui, un obuz explodă prin apropiere şi făcu să se cutremure ferestrele biroului...

— Vladimir Nikolaevici, aruncă imediat în aer centrala electrică de termoficare, — ordonă la rîndul său Vetlughin lui Safronov, şeful centralei.

Toate agregatele să zboare în aer! Într-o jumătate de oră

trebuie să trecem podul peste Kuban. Nemţii sînt la fabrica de pielărie..

.Centrala a fost cea dintîi din combinat care a sărit în aer. Aproape în aceeaşi clipă izbucniră explozii la fabrica de ulei şi la cea de grăsimi hidrogenate. Apoi răsunară explozii la fabrică de butoaie, la cea de săpun, la cea de margarină şi la atelierele mecanice... Nori de fum şi de praf pluteau deasupra combinatului. În văzduh mirosea a ars.

Cum am mai spus, în ziua de 4 august, maşina detaşamentului nostru de partizani făcea primul ei drum spre regiunea munţilor. Verificam pentru ultima oară casele conspirative unde urmau să aibă loc întîlnirile, cum şi acelea care constituiau punctele de legătură. Conducătorii grupelor noastre clandestine făcură pentru întîia dată cunoştinţă cu delegaţii comitetului orăşenesc clandestin de partid şi cu delegaţii cotnsomolului. Ne-am înţeles cu împuterniciţii comitetului de partid al ţinutului care rămîneau în oraş pentru dirijarea muncii clandestine în privinţa tuturor chestiunilor care ne interesau...

Toate acestea le-am făcut în linişte, fără cea mai mică panică, potrivit unui plan exact, elaborat cu precizie de mai înainte.

Plecam din Krasnodar, ducînd pe remorca tractorului ultimele bunuri ale detaşamentului.

Camioane treceau în goană, cutremurînd geamurile...

Nu trecu mult şi peste oraş se lăsă o linişte apăsătoare, de moarte.

Oraşul, străzile, stradelele, pieţele, seu ar urile, grădinile, casele păreau ale unai oraş mort. Nicăieri nimeni. Nici ţipenie de om. ţ %tă şi cîin.ii se ascuo-seseră.

Avangarda coloanei de tancuri intră în oraş pe strada Budionnîi. Nemţii nu îndrăzniseră să treacă pe strada Novo-Kuznecfnaia, deşi aceasta era laxgă şi bine pavată, temîndu-se se vede, de ambuscade de artilerie.

Cînd. tancurile din fruntea coloanei ajunseră în mijlocul străzii Budionnîi, se opriră. De pe tancuri săriră soldaţi. Era infaa- teiia purtată de tancuri. Turelele se deschiseră şi din ele săriră soldaţi cu automate, pistoale şi grenade. Soldaţii porniră cu pre eauţie înaintea coloanei de tancuri.

împrejur era ca şi mai înainte linişte şi pustiu. Deodată, la colţul străzii Frunze, la o casă umbrită de un castan bătrin, scîrţîi portiţa. Un soldat neamţ se sperie şi se opri aşteptînd să fie atacat. În portiţa uşor crăpată apăru căpşorui bălan al unui copilaş. Un

prichindel de doi ani, mergînd legănîn- du-se ca răţuştele, ieşi pe trotuar ţmîndu-se cu mîinile de portiţă şi-şi aţinti privirea asupra neamţului.

Neamţul nu se mişcă din loc. Apoi, văzînd că nn-l ameninţă nici o primejdie, te ase o înjurătură şi se năpusti asupra copilului tevindn-l c® patul paştii în cap.

Aproape în aceiaşi timp răsunară, două împuşcaturi. Cei care trăgeau erau ostaşi ai detaşamentului de nimicire al oraşulu.1. Ei nu putuseră, se vede,, să rabdie cele văzute şi trecură peste ordinele stricte de a nu se angaja fără să fi primit ordăciuL

Neamţul scăpă puşca dăix mînă şi căzu Lingă gard.

Din tancul din fruntea coloanei irăpăi o rafală **pcetmngită** de mitralieră. Focul era îndreptat împotriva casei de peste darum, de unde trăgeau ostaşii detaşamentului de nimicire.. Geamuri sparte cădeau zăngănind. Cineva ţipă- şi apoi gemu. Mitraliera amuţi şi se făcu iar linişte.

Nemţii se repeziră spre casă. În curte, după o- grămadă de cărămizi, găsiră doi ostaşi ucişi.

Iar vuiră motoarele. Huruind şi zăngănind,, coloana nemţească pornii mai' departe şi ajunse în piaţa mare a halei centrale a ora- şuliai. Nici aici nu éra: nimeid. Lîngă una CÌMQŞC era ira ©®ş. răsti iarna! din care **se** răspîndiseră pe jos, în praf, pătlăgele roşii. **Pteţm** mai laoparte era un ciorchine mare de struguri încă crud.

împrejur, nici ţipenie de om, nici măcar un foşnet.

Deodată se auzi o explozie în. partea cealaltă, a. oraşului — şi o coloană de fum negru se ridică spre cer...

Tancul comandantului, se opri. În turei® deschisă se ivi capul unui ofiţer neamţ. Dintr-un chioşc apropiat zbură pe neaşteptate, descriind în atef o linie diurbăi, o grenadă grea antitanc. GneroadU aruncată de o mină sigură şi dibace căzii în turelă **náaertBé drept** în capul; ofiţerului neamţ.

Se auziră două explozii una (tapă alta, ceai dinţii; mai î/măbu- şiită. îndată cliupă aceea: izbucniră îm tanc, ün serial, expiterife repetate- ale obuzelor. Din turela maiptsă: a tancului se ridica un furai negru.

Prin piaţa halei trecu în goană o coloană de tancuri nemţeşti; Tancuri te- trăgeau 1® íntímp-liairecu tamuiite- în garduri,. în chioşcuri şi în tarabele de: lennn: goale. Aptă trecură îm goană mat departe, pe Krasmaiia, strada principală a Krasnod-am-lluL

Irt timp ce tarncinl; nemţesc din capul coloanei traversa ştia-da Proletarskaia, ţiîşnîră de sub el limbi d:e foc. Şernlele rupte se lo-viră zăngănind de pietrele cal-darimjaiui[1]. Tancrf se: oatneBraiBră, se lăsă pe o. coastă şi a maţi.

Tancul care venea- în. urma kt, coti brusc pe

trotuar. Dar şi sub el izbucni o explozie repetată înăuntrul taweufaii ca- uv ecou înEiandat într-ian- butoi: goi, uriaş, şi wnniaitiă imediat de exploziile în lanţ ale obuzelor. Prin: spărtura din. cuirasa tancului, se- vedea chiuJ.asa tnnutei, o mitralieră distrusă şi deasupra mişte zdirenţe teÎ3irgerate.

_Strada era barată- de tancurile care săriseră în aer. Cele- care veneau fri urma lor frînară şi deschiseră an- foc dezortforoai. Şi atunci, de la ferestrele caselor, de drapa porţi, de- după garduri, începură să zboare grenade. Lunetiştii batalioanelor noastre trăgeau* în vizoarele tancurilor. Sticle'cu materii inflamabile zăngăneau, spărgîndu-se de blindajul, tancurilor. Tancurile nemţeşti luară foc. Şi, deodată, acoperind zgomotul luptei, izbucni la marginea dinspre rîu a

oraşului o explozie de o putere nemaipomenită. Minerii noştri prăbuşiseră în apă ultimul pod peste Kuban.

În timpul acesta, soseau întruna în oraş coloanele de tancuri nemţeşti. În urma lor, veneau maşini blindate, motociclete cu mitraliere pe ataş şi convoaie de camioane grele cu soldaţi. Nemţii nu mai îndrăzneau acuma să treacă pe strada principală, ci alegeau străzi lăturalnice şi liniştite şi trimiteau mai înainte în cercetare pe la răspîntii pioneri cu detectoare de mine.

O coloană nemţească de tancuri se îndreptă spre rîul Kuban. Podul care fusese aruncat în aer, zăcea rupt în bucăţi în apă. Valurile repezi şi tulburi ale rîului se loveau cu zgomot de pod. Nemţii deschiseră focul asupra malului opus. Nu le răspunse nimeni. Malul sting părea pustiu.

Altă coloană nemţească, care ajunse în străzile din preajma gării coti către periferia oraşului, spre Dubinka şi lacurile Kr.- rasun.

Aici calea le fu închisă de batalioanele noastre de nimicire. Se încinse o luptă scurtă şi aprigă. Grenadele explodau bu- buind, mitralierele răpăiau. Maşini aprinse ardeau în flăcări.

Nemţii bătură în retragere. Tancuri grele le veniră în ajutor. Acestea deschiseră focul din mers asupra terasamentului liniei de căile ferată, îndărătul căreia se găseau luptătorii batalioanelor noastre de nimicire. Infanteria nemţească care. sosise în urmă, în maşini, se desfăşura în formaţiuni succesive de trăgători dar nici de data aceasta nemţii nu izbutiră să-şi deschidă drum.

Atunci cotropitorii, ocolind grădina publică, încercară să pă- trundă în Dubinka prin cartierul periferic Pokrovka, de pe di- gul dintre lacurile Karasun. Dar ei fură întîmpinaţi aici iarăşi de către ostaşii noştri, postaţi lîngă grădină cu grenade şi sticle cu materii inflamabile. La mijlocul digului, tancurile fasciste din faţă săriră în aer odată cu explozia minelor, în timp ce lunetiştii batalioanelor noastre de nimicire, ascunşi după maşinile distruse şi cuprinse de flăcări, întîmpinară cu o ploaie de gloanţe pe pistolarii nemţi cârc soseau în camioane.

Nemţii aduseră lîngă oraş artilerie cu tragere lungă. Artileria instalată lîngă fabrica de pielărie începu să tragă în Dubinka., Obuzele zburau cu un şuier prelung deasupra Krasno- darului şi cădeau în lacurile de la Karasun, ridicînd coloane de mîl şi de apă murdară sau prefăceau în ţăndări căsuţele de 1:) marginea oraşului. Un nor gros de praf de cărămidă plutea în aer. Pietre, seînduri şi tablă smulsă de pe acoperişuri, zburau în toate părţile. Pretutindeni, se ridicau flăcările incendiilor. Dar Dubinka rezistă timp de trei zile şi abia a patra zi, cînd. se aflä că toate unităţile Armatei Roşii trecuseră rîul Kuban, ba- talioanele de nimicire părăsiră Dubinka în flăcări, trecînd pe malul stîng al rîului şi, împreună cu detaşamentele miliţiei oraşului Krasnodar, ţinură încă trei zile pe nemţi în loc,; împie- dicîndu-i să forţeze trecerea rîului lîngă Krasnodar...

În acest ţimp, executînd ordinul înaltului Comandament, de- taşamentul nostru de partizani se îndreptă, potrivit planului, spre regiunea.munţilor.

îmi amintesc emoţia, durerea, şi amărăciunea cu care ascultam în munţi, în tabăra de partizani, povestirea intrării nemţilor în Krasnodar. Cît de mult am fi dat noi toţi ca să pute-m fi în rîndurile acelora care apăraseră Krasnodarul pînă în ultimele clipe şi cît de greu ne împăcăm cu gîndul că asupra oraşului nostru natal care ne era atît de drag, apasă acum norul negru ai jugului fascist...

Din povestirile oamenilor de., legătură care veneau din cînd în cînd la noi în munţi şi prin care păstram legătura .între membrii organizaţiei clandestine rămaşi în oraş şi detaşamentul nostru de partizani, am aflat amănunte despre viaţa în Krasnodar sub nemţi.

Toate î'ntimplările 'cuprinse în această carte, le-am scris după relatările martorilor oculari care au participat deaproape şi nemijlocit la evenimentele descrise, dar mai ales după povestirile activiştilor organizaţiei . clandestine din combinatul „Glavmargarin".. O parte din aceste relatări le-am auzit , încă pe vremea cînd ne aflam în tabăra de partizani, iar celelalte mult timp mai ţîrziu cînd, după eliberarea oraşului de sub cotropitorii fascişti m'am întors la Krasnodar.,

CAPITOLUL II

În primele zile după cotropirea Kransodarului de către nemţi, Olga Nikolaevna, învăţătoare la una din şcolile oraşului şi care rămăsese la Krasnodar pentru activitate clandestină,' îşi petrecea toată vremea acasă. N-avea nici .un chef să iasă. Îi venea greu, ba chiar o apuca groaza numai la gîndul că în oraş ar putea întîlni la fiecare pas inamicii pe care îi ura.

Prin ferestrele locuinţei sale din strada Severnaia, se vedeau înaintînd prin mijlocul străzii, într-un şir- nesfîrşit, ma-, «ini blindate, temerari, motociclete, turnuri şi automobile. Inima i se strîrrgea de durere cînd se uita la ele. Inamicul puternic şi fioros invadase oraşiul ei natal...

A doua zi după intrarea nemţilor, Martaka, fetiţa de şapte ani a iurtei prietene de-a ei, Ver-a Filippovna care locuia în apropiere, La - colţul străzilor Sediu şi Severnaia, veni la ea în fugă.

— Mătuşă Otga! Vin® repede... te cheamă mama... Au venit nemţii la noi !...

Olga Nikoiaevna şi Vera Filippovna erau vechi prietene. Bărbatul Verei Filippovna plecase în primele zile ale războiului în Armata Roşie. Ha lucra la fabrica de pîine. Rămăsese cu o grămadă de copii în grija ei, unul mai mic dec/t celălalt.

Olga NrkoJ-aevna găsi la prietena ei un ofiţer neamţ. Era primul neamţ pe care îl vedea atît de aproape. Gras, cu mustaţa roşcată şi ţepoasă, r.earnţu'l ţipa într-o rusească stricată :

— la-ţi de aici cop,i'i şi bârfe. Peste j-umătat de oră facem în casa asta un garaj l

Abia rnăbuşindu-şi un sentiment ad-înc de scîrbă, Olga Nikoiaevna se uita în tăcere la neamţ. îşi dădea seama că era de prisos să vorbească şi să se împotrivească. Neamţul repetă ordinul. Nu le rămînea decît să plece...

În timp ce femeile -alergau zăpăcite prin odăi, neştirnd cu •ce să înceapă, nemţii se şi apueaseră să dărime o parte a Eî- •italuL

Pe stradă, nişte soldaţi nemţi potriveau o rampă pentru a lega Strada cu ¡nivelul podelelor casei. Exact după jumătate de oră, în odaia atît de plăcută a Verei Filippovna ©iinindea maşina şefului de stat major al unei unităţi germane. Stăpâna casei-stătea în curie, î.ncowjurată de copilaşii care ¡plângeau şa privea cn un fel de md.ifareroţă cum nemţii, hlizîn- ©u-se şi băttndu-ţi joc, stricau, trânteau şi aruncau în curte mo- «testa ei mafoiMă,..

Pe înserate, CM-ga NikalaeVTia aduse pe Vera Filippovrra -şi copilaşii ei la «a acasă. În drum, zări în colţul străzii UFI grup mic de oameni. Oamenii stăteau în tăcere în faţa unui gard şi citeau un afiş mare. Era o înştiinţare a comandantului german al oraşului, generalul Freitag

Înştiinţarea începea cu cererea insistentă de a se păstra or- dinea şi liniştea. Urmau apoi o serie de paragrafe şi la sfîrşi- tul fiecăruia din aceste paragrafe revenea ctrvmtul : „se va pedepsi -cu *împuşcarea".* Da, împuşcarea pentru orice: pentru împotrivire faţă de soldaţii nemţi, pentru nepredar.e de arme şi echipament militar, pentru ci.vularea în oraş mai devreme san mai tîrziu de timpul stabilit, penirn sustragerea de la înregistrare la Birou] de plasare, la întreprinderi şi autorităţi... împuşcare, împuşcare— Oamenii citeau în tăcere ferşiiieţarea şi plecau în tăcere, uitîndu-se fără să vrea, cu. teamă, în toate părţile...

Dar viata îşi cerea drepturile ei. Cam peste o săptămînă de la intrarea nemţilor, pieţele începură, puţin cîte puţin, să se învioreze. Vrînd-nevrînd, Olga Nikolaevna fu nevoită să iasă după tîrguieli. Avea acum în grija ei pe Vera Filippovna şi pe copilaşi.

Piaţa nu amintea deloc piaţa îmbelşugată care umplea altă- dată cu zgomotul ei vesel toată întinderea din jurul halei.

Vînzători erau în piaţă mult mai puţini decît de obicei. Lîngă cele cîteva căruţe ţărăneşti, lîngă tarabele şi chioşcurile unde se mai găsea ceva, erau cozi.

Olga Nikolaevna cumpără tot ce-i trebuia şi vroia tocmai să plece, cînd, deodată, ca şi cum ar fi trecut un curent electric prin - mulţime, izbucni strigătul: *

„Razie L. Piaţa-i încercuită !"

De jur împrejurul pieţei stăteau în rînduri strînse unităţi de- ale feldjandarmeriei germane şi unităţile S.S. ale comenduirii. Ţevile pistoalelor-mitraliere erau îndreptate înspre piaţa. Un neamţ înalt şi slab, urcat pe o tarabă, striga:

— Veniţi încoace, unul cîte unul 1... Cu actele !...

Şi vînzătorii, şi cumpărătorii, ascultători, se înşirară în rînd. începu controlul.

Doi jandarmi nemţi care vorbeau bine ruseşte, examinau actele. Jandarmii aruncau acelora care n-aveau acte sau ale căror hîrtii păreau suspecte, un ordin scurt:

„La stînga !"

Acei care se codeau sau încercau să discute, erau împinşi de soldaţii nemţi eu patul puştii.

Cu Olga Nikolaevna totul merse bine. Organizaţia clandest.nă ii dăduse cu o zi înainte buletinul cu toate ştampilele de rigoare şi cu viza de înregistrare, la Biroul de plasare.

Fără să vrea, ea scoase un oftat de uşurare şi se depărtă de jandarmi, cînd auzi deodată în spatele ei un ţipăt. Olga Nikolaevna întoarse capul. O fată fugea dinspre ghereta unde se făcea controlul actelor. Era Valia, o fată tînără pe care o cunoştea bine, inginer la laboratorul combinatului „Glavmar- garin" şi secretară a organizaţiei comsomoliste.

Se auzi o detunătură. Valia căzu. Pînă să se repeadă nemţii, fata se ridică singură. Rochia ei albă era însîngerată. Jandarmii nemţi o apucară de braţ şi o tîrîră spre grupul celor reţinuţi... Fata nu se împotrivea. Aproape în aceeaşi clipă, sosiră nişte camioane. Jandarmii vîrîră repede în ele pe cei arestaţi şi maşinile dispărură. Într-o maşină, Olga Nikolaevna zări pe Valia. Avea faţa palidă, însă părea liniştită. Părul auriu îi flutura în vînt...

Inima Olgăi Nikolaevna se strînse: „Oare de ce fugise Valia de jandarmi ? se gîndea ea. Şi acuma ce-o să fie **cu.** dînsa ?"

...îmi aduc aminte că, pregătind cu Evgheni gruputjle Viitorilor activişti ai organizaţiei clandestine, discutasem candidatura Valiei.

Evgheni o cunoştea bine de la combinat şi o considera drept un om cinstit şi devotat partidului.

Candidatura Valiei fusese călduros susţinută şi de inginerul Ivan Pe'trovici Kotrov, instructor al echipelor de apărare pasivă. Acesta intrase dg la început în grupul nostru. Mai. era. însă aici încă o împrejurare care, vorbind deschis, influenţa; obiectivitatea părerii lui. Valia şi Kotrov se iubeau. Dar; în alară de Kotrov, Valia ne mai fusese recomandată şi de Olga- Nikclaevna, o femeie deşteaptă, stimată de toti, a cărei părere cîntărea Toarte mult pentru noi, şi care avea să fie una din viitoarele activiste ale organizaţiei noastre clandestine. Apoi ne-o mai recomandase şi Svirid Sidorovici Lîsenko, inginer şef de schimb la fabrica de ulei. Pe vremea aceea, Lîsenko fusese propus să fie unul din conducătorii grupului clandestin. Pe Valia o cunoşteam numai din auzite şi Evgheni o chemase la el în birou, ca'şi cum ar fi fost în interes de ser-' viciu, ca să mi-o prezinte.

Cîhd intră Valia, am fost surprins de înfăţişarea ei. Era foarte "frumoasă. Mişcările corpului ei armonios şi zvelt aveau' o gratie nespusă. Ochii foarte mari — cenuşii şi cu gene lungi — luceau deatîta tinereţe şi farmec feciorelnic, încît te cucereau. Intîlnindu-i privirea, îi. 1 venea fără să vrei să-i zîmb'eştf. Dar cel'mai mult mă minună părul ei "moale, des, auriu, str'ns într-un coc mare pe ceafă. Aşa cum se aşezase Valia pe pri- chiciul ferestrei cu spatele la lumină, capul ei părea înconjurat de o aureolă. Fireie de păr se contopeau parcă cu razele soarelui de primăvară... - :

Am stat de vorbă cu Valia aproape o oră. Fireşte că nu-i cu putinţă să poţi cunoaşte bine pe un om într-uji timp atît de scurt, dar mi-am dat seania de un singur lucru;, inima Valiei era tot atît de tînără, de cinstită şi de curată ca şi ochii ei, ca şi toată înfăţişarea ei luminoasă şi feciorelnică.

Cînd plecă' Valia, Evgheni care mă observase; cu atenţie, mă întrebă :

— Ei tată; ce zici ? O înscriem pe Valia?

— Nu, Jenea, n-o înscriem 1

Evgheni se uita mirat la mine.

— Sint sigur, — am spus eu, — că atunci cînd Valia trece pe stradă, oamenii întorc fără voie capul în urma-ei. Aşa-i ? Iată de ce, cu cred că această apariţie nu poate să treacă neobservată. Şi ăsta-i un defect organic pentru un ilegalist. Expresia feţei unui ilegalist trebuie să fie obişnuită, ştearsă. Chiar privirea celui mai atent observator trebuie să lunece peste el fără să se oprească asupra vreunui amănunt. Oare se poate pierde Valia în mulţime? Sare în ochi totdeauna şi oriunde. Şi asta are s-o piardă... Desigur că i se pot încredinţa în organizaţia clandestină anumite sarcini, să zicem de pildă vînzătoare într-un magazin sau- chelneriţă într-o cafenea frecventată de ofiţeri nemţi, în care s-ar putea întîlni şi activiştii din organizaţiile noastre clandestine. Dar mă întreb dacă va fi ea în stare să joace un rol atît de greu ?... I-ai văzut ochii ? Cîtă ură ardea în ei cînd a venit vorba de nemţi! Numai ochii şi ar fi de. ajuns ca s-o trădeze... Nu, Valia nu-i potrivită pentru munca clandestină. Eu, Jenea, te sfătuiesc aşa : dacă poţi, convinge-o să plece din vreme din Krasnodar...

În seara aceleiaşi zile, Olga Nikolaevna se duse la Valia acasă. Casa era închisă. Vecinii îi spuseră că cu cîteva zile înainte de venirea nemţilor, familia Valiei se evacuase din oraş şi că Valia plecase împreună cu familia...

Trecură cîteva zile. În oraş se răspîndi zvonul că nemţii ar fi dus afară din oraş pe toţi cei pe care îi reţinuseră în piaţă şi că i-ar fi împuşcat.

Olga Nikolaevna îşi aduse aminte de Ivan Petrovici Kotrov. Pentru dînsa nu fusese un secret că Valia şi Kotrov se iubeau. Şi Olga Nikolaevna se duse la Kotrov.

Ştia de Kotrov că fusese rănit în accidentul de la combinat, că zăcuse multă vreme în spital de unde, abia cu cîteva zile înaintea venirii nemţilor ieşise şi se întorsese acasă. „Cine ştie ? se gîndea Olga Nikolaevna, poate aflu de la el ceva despre Valia ?"

Dar nu-l G|şi nici pe Kotrov. Vecinii îi spuseră că cu ficuă zile în urină, se dusese la spital să ia un certificat de boală şi că de atunci nu se mai întorsese. ' Curînd după aceasta, Olga Nikolaevna primi din partea organizaţiei clandestine însărcinarea să vină la detaşamentul nostru în munţi. îmi amintesc că printre altele, mi-a povestit atunci şi întîmplarea cu Valia. Abia cînd îşi luă rămas bun, ea adăugă :

— Aş vrea să-fi mai spun ceva, Piotr Karpovici. N-am spus lucrul acesta tovarăşilor, pentru că, uneori, stau şi mă gîndesc dacă n-am făcut o greşeală... Cu o zi înainte de a veni aici la dumneavoastră în munţi, am întîlnit-o pe stradă pe Valia. Sînt aproape sigură că era ea. Era statura ei, mersul ei. De sub basmaua albă îi ieşea o şuviţă de păr auriu. Dar alături de această şuviţă, se vedea şi alta. Şi şuviţa aceasta era... căruntă ! Şi apoi fata asta nu avea ochii Valiei. Avea

nişte, ochi străini care se uitau rece, cu asprime... M-am simţit atît de tulburată încît am trecut pe lîngă dînsa şi n-am strigat-o. Şi poate că a fost mai bine aşa... După o clipă, am întors capul. Fata dispăruse. Cotise, se vede, într-o stradelă...

Olga Nikolaevna plecă şi n-am mai revăzut-o niciodată. Mai tîrziu am aflat că, pe cînd se întorcea la Krasnodar, nimerise în apropierea stanţei Gheorghie-Afipskaia „într-o razie. Nemţii încercuiseră un grup de cercetaşi dintF-un detaşament de partizani vecin cu al nostru, în cursul scurtei lupte care avu loc, Olga Nikolaevna fusese ucisă.

CAPITOLUL III

Curînd după ocuparea Krasncdarului de către nemţi, sosi în oraş comandantul gestapoului, colonelul Kristmann. Sub conducerea lui, „Sonderkommando-ul nr. 10", iommando-ul special german şi nişte bande de trădători, începură „judecăţile" şi represaliile.

Mai înainte de toate, gestapoul încercui Dubinka. Urmă o percheziţie generală. Aproape toţi bărbaţii fură arestaţi. Acelaşi lucru îl făcură şi la Pokrovka, celălalt cartier muncitoresc al Krasnodarului. După asta, nemţii făcură, cu pedantismul care îi caracterizează, percheziţii şi razii în tot oraşul.

Arestaţii erau duşi în lagărele pe care le înfiinţaseră nemţii. Umil dintre aceste lagăre se găsea între fabrica KaHnin şi stadionul Dinamó, pe piaţa uriaşă a fostului depozit de fierărie. Nemţii înce.rcuiră piaţa c.u cîteva rînduri de sîrmă ghimpată.. **În** coifuri erau foişoare de pază cu mitraliere. Lagărul acesta era destinat pentru prizonieri de război. Aici erau aduşi de obicei toţi bărbaţii supuşi recrutării. Era o înghesuială nemaipomenită. Arestaţii nu numai că nu se puteau culca dar n-aveau nici măcar unde să se aşeze.

Nemţii mai construiră un lagăr, între fabrica „Sedin" şi rafinăria de petrol. Acolo erau duşi arestaţii din populaţia civilă. În acest lagăr se aflau bătrrni, femei şi copii. în fiecare zi, gestapoul scotea de acolo cadavrele oamenilor care fuseseră torturaţi şi te aruncau în Kuban care ctrrgea 'la cîteva zeci de metri de îngrăditura lagărului...

Zilele treceau una după alta întunecate şi copleşitoare... Pe la mijlocul lui august, generalul-fliaior *von* Bunau» comandantul unităţilor S.S, din oraş, puse pe primarul Voronfcov, un trădător josnic, fost pe vremuri avocat, să-l poftească la el pe bătrînul evreu Vilik, profesor de muzică. Comandantul propuse profesorului: să ia conducerea eonsilWui pentru problemele evreieşti, consiliu în care urmau să intre jurişti, medici, profesori şt oameni de ştimţăv cua®scuţi în tot oraşul. Aşa nimeri în consiliul pentru problemele evreieşti şi avoeatul TarnovskL

La prima şedinţă a consiliului, veniră primarul Voronfcov şi generalul Freitag, comandantul oraşului. Comandantul citi & ordonanţă privind pe evreii din Krasnodar, care se termina cm invitaţia de a se prezenta la înregistrare în ziua de 21 august în curtea casei din strada Qrdjonikidze nr. 30.

— Nu se va tetîmpia aici nimic din cele petrecute în Ucraina, — explică generaliiL — Din ordinul Fiihreriilui, not du-"em aici,

în Kuban, o altă politică. Recensământul va permite comandamentului german să stabilească Cu precizie cum să folosească în mod raţional populaţia civilă evreiască.

Ordonanţa fu semnată de consiliu, tipărită şi afişată fo oraş.

Ia ajun, Voronkov trecuse cu maşina pe la profesorul Vilik şi-i transmisese invitaţia generalului Freitag de a ÎRtrtmi consiliul pentru problemele evreieşti la el acasă, la Vilik, de unde trebuiau să meargă apoi cu toţii cu maşina la tocul unde se făcea Înregistrarea, pentru a explica evreilor adunaţi acoto scopul acestei măsuri.

În dimineaţa zilei de 21 august, Tarnovski întîlm pe stradă: pe avocatul Egorov, un vechi cunoscut de al lui. Tarnovski, cu capul în piept, mergea, sprijinindu-se într-un baston gros.

— Ce-i cu dumneata, eşti bolnav ? — îl întrebă Egorov.

Tarnovski îi spuse lui Egorov despre consiliul pentru problemele evreieşti, despre convorbirea pe care o avusese cît comandantul şi adăugă că-l rodea o îndoială. Nu era oare la mijloc o provocare şi nu semnase oare chiar el sentinţa de moarte a concetăţenilor lui ?

— Ce-aţi făcut ? — exclamă agitat Egorov. — Mai îneape- vreo îndoială ? Toată afacerea i-o minciună şi o capcană t Duite imediat la profesorul Vilik şi explică-i asta. Nu zăbovi, întoarce-te repede. Te aştept în faţa casei.

Nici nu apucă bine să intre Tarnovski la profesorul Vilik; cînd o maşină trase la scară. Dintr-insa sări un locotenent neamţ fercheş. Aproape în acelaşi timp cu maşina, sosi un fel de autobuz, o dubă mare închisă, de o culoare cenuşie întunecată. Ego- rov nu mai văzuse niciodată astfel de maşină.

Egorov aştepta. Trecu jumătate de oră. În sfîrşit, uşa se deschise. În stradă ieşi tot consiliul. Erau şi cîteva femei, printre care şi nevasta profesorului Vilik. - - ■

Din cabina autobuzului sări un fruntaş uriaş care şezuse pînă atunci lîngă şofer. Fruntaşul deschise portiera din spatele autobuzului şi desfăcu scara.

— Pot să-l însoţesc pe bărbatul meu ? — întrebă nevasta profesorului Vilik pe locotenent.

— Da, desigur, — îi răspunse amabil locotenentul. — Domnul comandant va fi bucuros să vă vadă...

Cînd nevasta lui Vilik se urcă în maşină, Egorov zări în mîna ei o batistă cu dantelă.

Fruntaşul strînse la loc scara şi închise portiera. Autobuzul porni. Egorov era cît pe ce să scoată un ţipăt de uimire. Maşina nu apucase la dreapta, pe strada Ordjpnikidze, ci la stînga spre păduricea de mesteceni de la marginea oraşului...

Egorov se hotărî imediat să se ducă la locul unde trebuiau să se. adune evreii pentru înregistrare şi să vadă ceea ce se pe:- trecea acolo.

Cu cît se apropia de strada unde se găsea centrul dejnrepistrare, cu atît întîlnea mai multe familii de evrei. Erau bătrîni cu barbă albă, fete tinere, mame cu copii în braţe.

Ajunsese acum aproape de strada Ordjonikidze, cînd îl întrecu autobuzul cu care plecase mai adineauri consiliul.

Egorov pătrunse cu greu pînă la poarta casei cu nr.. 30. în care intrau evreii. Autobuzul cenuşiu stătea lîngă trotuar. În acelaşi moment, fruntaşul deschise portiera. Autobuzul era gol. Pe podea, Egorov zări batista de danielă pe care o văzuse în fhîN nile • nevestei profesorului Vilik. Ce se petrecuse oare ?

Pe Egorov îl cuprinse groaza. Se uita pierdut la namila de fruntaş, cînd răsună o voce stridentă. Era ofiţerul neamţ c:tre făcea apelul. Cei chemaţi urcau grăbiţi în autobuz Fruntaşul strînse scara, închise portiera şi maşina porni din nou spre păduricea de la marginea oraşului. Aproape în aceeaşi clipă sosi în faţa porţii încă o maşină la fel cu cea clîntîi. După ea încă una şi încă una. Apoi sosiră cîteva camioane... De fiecare data, ofiţerul făcea apelul, se închidea portiera şi maşinile supraîncărcate plecau;.. Egorov stătea' încremenit, fără să se poată urni din loc. Totul părea o bandă rulantă înfiorătoare... li venea să strige, să dea de veste oamenilor care nu bănuiau nimic: Dai tăcu... Şi numai atunci cînd autobuzele goale se întoarseră în faţa porţii casei cu nr.:30, Egorov ieşi din mulţime şi plecă fără Să-mai întoarcă capul. O frică pe care nu şi-o putea stăpîni îi cuprinse întreaga fire şi-l alungă de acolo:..

■. Seara cînd începu-să se întunece, Egorov se apropie din nou de poarta casei cu nr.. 30. Curtea era pustie. Nu mai erau nici santinelele; bucăţi de hîrtie măturate de vînt foşneau. Undeva pe. drum, probabil într-o cafenea, cineva, acompaniat de o biată orchestră, cînta pe nas un cîntec nemţesc...

Inginerul Ivan Petrovici Kotrov se duse într-o dimineaţă la spitalul orăşenesc nr. 3, să-şi ia un certificat medical. Era la douăzeci şi două august, adică a doua zi după înregistrarea evreilor în strada Ordjonikidze.

Apropiindu-se de spital, inginerul zări încă de departa în fata şqării un autobuz mare, cenuşiu. Infirmierii scoteau bolnavii du- cîndu-i de subsuori şi ureîndu-i în maşină. Unii protestau, discutau... Soldaţii nemţi îi băgau cu forţa în autobuz...

Kotrov pricepu că nu este lucru curat la mijloc, vru să se dea la o parte şi să se întoarcă acasă.

, Dar deodată zări pe un cunoscut al lui, un bătrîn, anume Trofimov. La spital, paturile lor fuseseră alături. Trofimóv, care avea un cancer la stomac, simţi şi el că nu era a bine şi se tîrî încet la o parte, muşeîndu-şi buzele de durere. Kotrov se repezi la el, vrînd să-l ajute. Deodată răsări ca din pămînt un locotenent neamţ.

— Cine eşti?

Kotrov dădu să zică că venise după certificatul medical. Locotenentul, fără să-l asculte pînă la sfîrşlt, îl apucă de gulerul hainei şi-l împinse spre autobuz. Soldaţii nemţi îl vîrîră şi pe Kotrov în autobuz. Portiera se închise. Autobuzul porni.

E greu să povestesc ce se întîmpla în maşina aceea blestemată. Oamenii ţipau, cădeau, "îşi rupeau hainele de pe ei, se izbeau în uşă şi se striveau unii pe alţii...

Deodată, Kotrov simţi un miros puternic de gaze şi înţelese că vor fi asfixiaţi. Nu fu salvat decît de cunoştinţele şi deprinderile pe care şi le însuşise de pe vremea cînd lucrase ca instructor la Osoaviahim. îşi smulse cămaşa, ó udă cu urina lui şi îşi acoperi gura, nasul şi urechile.

Ce s-a întîmplat mai departe, Kotrov nu-şi mai aducea aminte, îşi pierduse cunoştinţa.

, Cînd îşi yeni în fire, cîtva timp nu-şi putu da seama de nimic

.Era noapte. Tăcere... Capul îl durea groaznic. Îi venea să verse cu după o asfixiere gravă. Îi era frig... Atunci abia îşi dădu seama că era cu desăvîrşire gol. Deasupra, dedesubt, alături, — numai trupuri de oameni morţi, reci şi goi! I se păru că zace în mormînt. Părul i se ridică măciucă în cap de groază. Şi cît de mult ar dori să trăiască, să muncească, să umble pe pămînt, să vadă soarele, cerul, oamenii!

Kotrov ieşi. cu greu din grămada de morţi şi se uită împrejur. Văzu că fuseseră aruncaţi într-un şanţ antitanc, dincolo de păduricea de lîngă Pokrovka.

Ce era de făcut ? Să se întoarcă în oraş era cu neputinţă. Era noapte, în halul în care se afla, fără îndoială că nemţii l-ar fi împuşcat. Kotrov îşi aduse aminte de Svirid Sidorovici Lî- senko, inginerul de la fabrica de ulei şi care era unul din conducătorii organizaţiei clandestine. Fusese cu Lîsenko eînd se în- tîmplase accidentul Ia combinat şi tot cu el zăcuse şi în spital. Lîsenko loctrra fn apropiere, ta marginea suburbanei Pokrovka.

Kotrov nu-şi amintea bine cum de izbutise să ajungă pînă acolo, dar Lîsenko nu se prea miră cînd îl văzu pe Kotrov apa- rînd tîrziu, gol, murdar şi zgîriat. Cînd Kotrov, după ce se spălă şi se îmbrăcă, îi spuse despre maşina cu gaze, în ochii lui Lîsenko se putea citi spaimă şi neîncredere. Dealtfel şi lui Kotrov I SP părea cîteodată. că totul nu fusese decît un vis urit, un delir inspăţmîntător...

Într-o zi, Kotrov care se mai odihnea la Svirid Sidorovici şedea la masă cu el şi bea ceai. Se simţea ca nou născol. Deodată zări un soldat neamţ care mergea pe trotuar.

Kotrov văzu negru în faţa ochilor. Se repezi la geam. Ti venea să sară pe fereastră şi să sugrume cu mîna lui jivina asta verde...

Lîsenko îl trase la vreme de la geam, iar cînd Kotrov se linişti, îi spuse:

— Uite ce-i, Ivan. Ai de ales, una din două[1]: ori eşti o dom- nişoară isterică şa atunci trebuie să pleci din organizaţia noastră .; ori te simţi hărbat şi soldat şi atunci rămîi cu noi... Şi ee îi urăsc pe nemţi. Dar cum văd ran veston verde, nu rtiă reped ca un taur îiatărîtat pentru că ştiu că aşa îi vom învinge... Pune frîu sentimentelor şi voinţei şi, înainte de a lovi, gin deşte-te dacă nu cumva loveşti în vînt. Cînd va veni insă t«iţpu>t, loveşte la sigur, cu o lovitură mortală... Numai atuncea să nu-t' pese de nimic, nici măcar de viaţa ta_. Ai înţeles ? Ei, acuma alege...

Kotrov mari rămase cîtăva vreme Ia Svirid Sidorovici. Curînd după aceea deveni om de legătură al organizaţiei clandestine. Ca să poată circula noaptea prin Krasnodar, Lîsenko îi procură acte pe numele unui trombonist care cînta într-o crîşmă fiem- ţească de pe strada BudionnoVskaia şi chiar îi făcu rost de un trombon. Şi Kotrov mergea acum liniştit prin oraş cu trombonul, îndeplinind diferite însărcinări. Mai tîrziu, el fu numit conducătorul organizaţiei orăşeneşti clandestine a comsomolului.

...îmi aduc aminte foarte bine că pe la mijlocul lunii aprilie a anului 1943, am întîlnit-o iar pe Valia. Krasnodarul fusese eliberat ! Ca şi atunci cînd mi-o prezentase Evgheni, Valia şedea pe prichiciul terestrei. Fereastra era deschisă. Soarele de primăvară al Kubanului lucea viu şi ceea ce mă izbi mai întîi fu iarăşi părul ei.

în prima zi cînd o cunoscusem, părui ei lucea la soare ca nişte fire de aur nespus de subţiri. Acum printre firele de aur erau amestecate şi fire de argint—

Şi ochii ei erau acum alţii. Cu un an în urmă oglindeau încă tinereţea fără de grijă şi îndrăzneala, acum însă erau ochii unei femei care a văzut multe, care a îndurat multe, dar care ţinea la viaţă încă şi mai mult decît ţinuse atunci...

— Nici acuma nu pot pricepe, — povestea Valia, — de ce am fugit atunci în piaţă de la taraba unde stăteau jandarmii nemţi. Linul din ei îmi examina actele. Pe neaşteptate, un individ îmbrăcat civil a apărut în spatele lui. El a şoptit ceva jandarmului la ureche şi amîndoi m-au privit cu atenţie. Ochii jandarmului erau reci şi indiferenţi. Dar privirea individului era dezgustătoare. Simţeam că-mi umblă parcă o gînganie rece şi lunecoasă pe sub haine... Era atît de groaznic, atît de dezgustător, încît instinctiv m-am repezit să plec de acolo...

Povestea Val iei erau următoarea :

După cum o sfătuise Evgheni, plecase cu un camion din Krasnodar cu mama ei şi cu o soră a eî mai mică, cu două zile înainte de intrarea nemţilor. Un Messerschmiti se luase după camion şi aruncase o bombă. Mama şi sora ei fuseseră ucise, iar maşina deteriorată. Valia scăpase ca prin minune. Nu-i rămăsese alta de făcut decît să-şi îngroape cu ajutorul unor ostaşi din Armata Roşie, mama şi sora şi să se întoarcă în oraşul care în vremea asta fusese ocupat de nemţi. Abia putîndu-şi stă- pîni durerea şi ruptă de oboseală, ea Venise în piaţă ca să-şi cumpere un pahar cu lapte. Şi aici fu prinsă...

Valia fusese rănită. Glontele îi străbătuse umărul. Avea dureri mari şi srngefe îi curgea şiroaie. În automobil, ea reuşî să-l oprească, dar durerea nu încetă. I se învîrtea capul...

Toţi cei arestaţi de nemţi, fn piaţă, fură transportaţi la marginea oraşului. Maşinile trecură de o pădurice şi se opriră în plin cîmp.
, —■ Mai repede, mai repede! — strigau nemţii, împingînd oamenii să iasă din maşină.

Val ia se uită în jurul ei cu o indiferenţă ciudată. Ştia penlru ce fuseseră, aduşi aci, dar îl era totuna. Durerea eră din cale afară de mare. Afară de asta, pierduse şi mult sînge, mintea i se întunecase şi i se părea că nu era ea aceea care stătea în cîmp, aşteptînd să fie executată...

— Dezbrăcaţi-vă ! — le poruncîră nemţii. — Săpaţi o groapă !

Valia încercă să se dezbrace dar nu putu. O împiedică rana. Stătea şi se uita cu aceeaşi indiferenţă... Unii luau cu supunere hîrleţele, alţii îşi frîngeau mîinile de disperare sau se apucau cu mîinile

de cap. Pe faţa unui bătrîn care stătea alături de Valia, se rostogoleau lacrimi mari. Copiii plîngeau şi ţipau cît îi ţinea gura.

Nemţii se aruncară în mulţime, împungînd cu baionetele şi lovind cu patul puştii pe cei care întîrziau cu dezbrăcatul sau care săpau groapa prea încet. Un bărbat în haine cenuşii se aruncă cu hîrleţul asupra gefreiterului. Fu împuşcat pe loc...

Şi dintr-o dată, mulţimea tăcu. Nu se auzea dccit zgomotul hîrleţelor care loveau pămîntul...

— Dezbracă-te ! — spuse un neamţ apropiindu-se de Valia.

Valia îi arătă rana. Neamţul înjură şi rupse rochia de pe ea. Simţi o durere chinuitoare care o sfredeli ca şi cum un fier încins i-ar fi atins umărul.

— Inşiraţi-vă la marginea gropii ! Mai repede ! Mai repede ! — îi zoreau nemţii.

Valia mai avu putere să se apropie de groapă. Peste ochi i se întinsese o ceaţă. O durea umărul. Din rana deschisă se prelingea sîngele pe cămaşă.

Gefreiterul dădu o comandă. Valia mai putu să vadă ţevile puştilor îndreptate spre mulţime dar nu putu auzi detunăturile. Dinaintea ochilor îi jucau cercuri roşii şi ea îşi pierdu cunoştinţa...

Cînd îşi veni în fire era noapte. Mirosul de sînge era înăbuşitor. În jurul ei zăceau morţi abia acoperiţi cu bulgări de pă- mînt. Şi pe Valia erau bulgări. îşi pierduse probabil cunoştinţa cu cîteva secunde înaintea împuşcăturilor, căzuse în groapă şi gloanţele n-o mai nimeriseră...

Valia nu-şi mai amintea cum ieşise din groapă şi nici unde se dusese.

Se vede că soarta o apărase în noaptea aceea, deoarece nu întîlnise nici o patrulă nemţească. Strada era întunecată şi pustie ; întunecate erau şi casele care se înşirau de-a lungul străzii.

r. Depdată, Vajia zări la o fereastră, printr-o crăpătură a oblonului, o luminiţă care străluci o clipă. Alergă într-acolo. Se poticni, căzu şi iar îşi pierdu cunoştinţa...

Cind îşi veni în firo, era ziuă şi soarele' strălucea puiernic. Valia era .culcată într-un - pat curat. Umărul şi preptuTîi era'ii bine bandajate. Lîngă -pat şedea o femeie într-un halat alb' şi în cap cu o bonetă albă de medic. Valia încercă să se. scoale,' dar femeia o opri.

>• •

— Stai, stai, draga mea, — zise eayncetişor..— Nu fc teme; Eşti la prieteni. Dacă vin oameni străini şi "caută să afle" cine, eşti, să..ţii minte căite cheamă' Mărgărită Nikotaevna Krasevâ, că ai născut un băiat care a murit ieri şi că ai o inflamaţie 'ât glandelor mamare.. Ai înţeles? Poţi să ţii minte, ?

Femeia vorbea cu Valia biîrid şi în acelaşi timp stăruitor şi autoritar, aşa cum ar fi vorbit unui copil mic.

— Mărgărită Nikolaevna Kra'seva... Am născut ieri un baiaţ, A murit, Airi 0 "inflamaţie ă glandelor mamare.- ' '"

În noaptea aceea la maternitatea ţinutului' era de serviciu Valentina Viktorovna, medicul-şef al maternităţii. Noaptea, pe la două, ea auzi un geamăt pe stradă. Se apropie de fereastră şi ascultă cu atenţie. Apoi ieşi în prag. Pe sca/ă zăcea o fată. în întuneric i se păru Valentinei Viktorovna ca, fata. n-are mai mult de treisprezece ani. Ridicară fata şi o duseră în camera de consultaţii. Cînd o examinară la lumină, o ,bătrînă îngrijitoare, care văzuse multe în viaţa ei, scoase un ţipăt de. groază.. Şi avea de ce să se îngrozească ; cămaşa era ruptă, murdar/! şi plină de sînge, rana de la umăr îi sîngera, din faţa palidă îi fugise tot sîngele, iar în păr avea o mulţime de şuviţe albe...

Valentina Viktorovna auzise Vorbindu-se de execuţiile'care avuseseră loc în oraş în ajun şi înţelese că fata scăpase'ca prin minune. Şi această fată necunoscută le deveni deodată dragă tuturor ca şi cum ar fi fost fiica lor.

Aceleaşi sentimente nutrea probabil şi sora care o ajuta pe doctoriţă, deoarece Valentina Viktorovna n-avu nevoie decît să amintească de sîngele pe care îl pierduse fata şi de nevoia unei transfugii, pentru ca sora să-şi şi suflece mîneca în tăcere pînă. mai sus de cot...Cu o zi înainte ca Valia să fi nimerit la maternitate, se răspîndise zvonul că nemţii scoseseră toţi bolnavii din spitalul nr. 3, îi încărcaseră într-uri automobil mare, cenuşiu şi că nici unul din ei nu se mai întorsese, nici la spital şi nici acasă. ■ La această veste, toate lehuzele plecaseră, fiecare cum putuse, pe la casele lor. Rămăseseră numai trei, tustrele greu bolnave şi ne- avînd unde pleca. Aceasta dădu putinţa Valentinei Viktorovna s o poată instala pe Valia în camera de izolare, fără să atragă atenţia cuiva.

Dar ce să facă cu ea mai tîrziu ? La maternitate se aşteptau de la un ceas la altul la un control. Nemţii fuseseră prin toate spitalele orăşeneşti şi nu se ştia din ce pricină — nu lăsaseră deocamdată în pace — decît maternitatea.

Aici bătrîna îngrijitoare îi veni în ajutor doctoriţei, sfătuind-o:

— Valentina Viktorovna, bandajează-i pieptul şi spune că are o inflamaţie a glandelor mamare. Şi pe urmă, cum o vrea dum-

Valia fu bandajată la piept şi i se făcu o fişă. Spre norocul ei, una din lehuze se neliniştise şi părăsise maternitatea chiar în ziua alarmei, lăsîndu-i actele care glăsuiau: Mărgărită Niko- laevna Kxaseva, de douăzeci şi trei de ani, funcţionară la Banca de Stat. Şi Valia deveni astfel Mărgărită Kraseva.

Trecură două zile în linişte. Rana se vindeca, temperatura devenise normală. Dar Valia ramînea la fel de indiferentă faţă de toate...

A treia zi spre seară se opri la scara maternităţii un automobil. Din automobil coborî un ofiţer neamţ însoţit de doi soldaţi cu automate. Soldaţii se opriră la intrare. Fără să-şi pună halatul alb obligatoriu, ofiţerul intră de-a dreptul în sală.

— Arată-mi bolnavele ! — ordonă el într-o rusească stricată. — Adă-mi fişele ! Actele !

În vreme ce neamţul se uita la acte, Valentina Viktorovna se gîndea la Valia. Să-l ducă pe neamţ în camera de izolare sau să nu-l ducă ? Nu apucase încă să născocească ceva, cînd neamţul se şi îndreptă el singur spre camera de izolare.

Valia dormea. Valentina Viktorovna dădu neamţului actele Valiei şi fişa ei de boală. El ridică brusc pătura de pe Valia.

— Inflamaţia glandelor mamare ? — zise el, examinînd cu atenţie pe Valia care dormea. Ciudat păr ! — mormăi el. — Drace ! Dar ştii că-Ldrăguţă fetişcana !...

Valentina Viktorovna ştia că în elipa aceea se hotăra totul. Valia era tot nemişcată şi cu ochii închişi.

Neamţul trînti pătura pe tăblia de la piciorul patului, se întoarse şi se îndreptă spre ieşire.

Petrecîndu-l pe neamţ, Valentina Viktorovna îşi întoarse fără să vrea capul şi era cît pe ce să scoată un ţipăt. Valia şedea pe pat, iar în ochii ei ardea o ură neîmblînzită.

Cum plecă neamţul, Valentina Viktorovna se întoarse în fugă la Valia. Fata i se aruncă la piept şi spuse agitată :

— Am scăpat cu viaţă ! Valentina Viktorovna, am scăpat iar cu viaţă. De-acuma, să ştii că nu voi trăi decît ca să mă răzbun pe nemţi!... Ştiu că în oraş sînt oameni care au de gînd să facă ceea ce vreau să fac şi eu. Trebuie să mă ajuţi să-i găsesc !...

Peste vreo două zile, Valia spuse Valentinei Viktorovna că voia să se ducă la Svirid Sidorovici Lîsenko, inginer la combinatul „Glavmargarin".

— Vreau să mă duc la el, Valentina Viktorovna. La nimeni altul decît la el. El are să înţeleagă totul... Are să mă ajute!

Şi afrta a vorbit Valia de Lîsenko, încît Valentina Viktorovna s-a hotărît să se ducă mai întîi ea ca să vadă ce fel de om era acest Lîsenko, de care nu ştia absolut nimic.

Valentina Viktorovna se duse pe înserate la Lîsenko. La început, acesta i se păru un om acru, tăcut şi închis. Valentinei Viktorovna îi -venea greu să-i spună deodată de Valia şi începu să vorbească de lucruri indiferente în timp ce-l cerceta din ochi. Lîsenko o asculta cu răbdare şi apoi, zîmbind pe sub mustăţile lui roşcate, o întrerupse pe neaşteptate :

— Uite ce-i, tovarăşă dragă, spune-mi dumneata totul aşa cum e. Nu te mai chinui degeaba. Nu vezi că povestea dumitale e cusută cu aţă albă ?

Şi atunci, Valentina Viktorovna îi povesti totul cu de-amănuntul, cum s-a făcut execuţia, cum Valia a scăpat ca prin minune şi că voia acuma să se răzbune pe nemţi.

— Spui c-o stăpîneşte ura ? — întrebă Lîsenko după ce o ascultase cu atenţie. — Eu socot că trebuie mai degrabă să iubeşti viaţa, ca să poţi lupta cum trebuie. Numai aşa poţi învinge. Ei, dar nu-i

nimic... Îţi pot spune fără să mă laud, că am pentru Valia un leac pe care voi medicii nu i l-aţî putea da. Trimite-o, te rog, la mine.

Tnsoţindu-şi musafirul, Lîsenko îl atinse uşurel cu cotul şi-i arătă din ochi odaia vecină. Un tînăr, pe care Valentina Viktorovna nu-l cunoştea încă, şedea acolo, rînduind pe masă piesele desfăcute a!e unui trombon.

— Asta-i leacul ! — îi şopti Lîsenko Valentinei Viktorovna. — Te asigur, dragă tovarăşă, că are să aibă un efect straş-

Pe drum spre Lîsenko, Valiei i se părea că are un sloi de gheaţă în piept. O durea inima şi simţea un gol în suflet. Mergea şi se gîndea : „Am să-i spun tot, tot..."

Lîsenko o primi ca şi cum ar fi văzut-o abia ieri şi n-ar fi fost război şi n-ar fi fost nici nemţi, nici toate grozăviile. Vorbi cu Valia despre tot felul de fleacuri, despre un nou soi de castraveţi pe care avea de gînd să-l semene la anul în grădina lui de zarzavat.

Deodată cineva bătu în geam. Valia tresări şi întoarse capul. Perdeaua fusese trasă încă de cînd se înserase, aşa că nu zări nimic.

— În sfîrşit! — zise Lîsenko înveselit. — Aşteaptă că vin îndată...

.Valia îl auzi pe Lîsenko deschizînd uşa şi vorbind cu cineva în antreu în şoaptă. Apoi uşa se deschise larg. În faţa Valiei stătea Kotrov. În ochii lui strălucea atîta bucurie, încît Valia uită de tot ce suferise şi se aruncă în braţele lui. Cînd Kotrov începu să-i sărute mîinile şi să-i mîngîie părul- albit, ea simţi în sfîrşit topindu-i-se sloiul de gheaţă şi inima i se încălzi.

, Valia se smulse apoi din braţele lui Kotrov, înbrăţişă pe Lîsenko şi-l sărută obrazul nebărbierit şi ţepos.

— Uite, aşa îmi placi, draga mea I — zise Lîsenko. — Nu-i nevoie să ne mai spui astăzi ce-a fost. Hai mai bine să bem ceva, prieteni !

Şi Lîsenko turnă în pahare vin virtos de Kuban.

— În sănătatea noilor născuţi! — zise el ridicînd sus paharul. — Pentru viaţă, pentru .dragoste ! Dar şi pentru ură şi luptă...

CAPITOLUL IV

Cînd se potoliră exploziile de la combinatul „Glavmargarin" şi se aşeză praful pe care îl ridicaseră, Gavriil Artamonovici Şlîkov porni în inspecţie prin combinat. Şlîkov mergea încovoiat, trăgînd puţin piciorul drept şi sprijinindu-se apăsat într-un băţ noduros. Orice urmă de viaţă dispăruse de pe toată întinderea combinatului. Niciodată nu-l văzuse în halul ăsta. Maşini sfărîmate ţie explozie fuseseră prefăcute în grămezi de fierărie fără nici o formă. La fabrica de grăsimi hidrogenate, trotilul smulsese acoperişul. Un praf galben se aşternuse peste rondurile de flori. Seminţele de bumbac continuau să ardă în silozuri...

Nu găseai un muncitor în zilele acelea în tot combinatul. îşi primiseră socoteala şi şedeau pe la casele lor. Mulţi se evacuaseră. Pe

întreg cuprinsul combinatului, în afară de Şlîkov, nu rămăseseră decît cîţiva paznici.

Şlîkov. mergea încet din atelier în atelier. Faţa îi era aspră, întunecată şi încremenită, ca şi cum ar fi umblat pe cărările unui cimitir părăsit în care erau înmormîntate fiinţele care îi fuseseră dragi...

Şlîkov fusese numit conducătorul grupului clandestin al combinatului. În timp ce inspecta combinatul, el se gîndea că se apropia acuma timpul cînd va trebui să înceapă să activeze, şi să îndreptăţească încrederea pe care i-o arătase conducerea organizaţiei de partid.

împlinise nâ de mult şaizeci de ani. Toată viata şi-o petrecuse la combinat. începuse să lucreze aici încă de tînăr, cu multă vrerfie înaintea revoluţiei) la întreprinderea primitivă a neamţului- Rodrian. Era bine văzut ■ de patron. După Revoluţia din Octombrie, Rodrian reuşise, nu s'e- ştie cum, să'se vîre ca inginer-şef la trustul „Rosjirmaslo"'), continuîhd- să conducă vechea lui întreprindere "din Krasnodar. Şiîkov rămăsese să lucreze la vechiul său post: După procesul de lă Şalitî, Rodrian fugise în Germania. Atunci începuse şi construcţia marelui Combinat „Glavmargariff'cu care tiu se putea compara îri nici o'pri- vinţă biata 'fâbricuţă a lui Rodrian. Şiîkov lucrase la construcţia coriibinâtu'lui; adticînd toată experienţa şi toate cunoştiriţele Săl'e. Apoi fusese numit director al fabricii de butoaie a combinatului. Muncitori" ţineau' mult la el. Şlîktiv era'vechi'membru al Partidului Bolşevic. îmi aduc aminte că în .zilele"'cinci "se organiza detaşamentul de partizani şi grupul clandestin, se adunaseră într-o zi la Evgheni inginerii de seamă ai combinatului, dintre care o parte intraseră în detaşament, iar alţii în grupul clandestin. Printre aceştia din urmă era şi Şiîkov.

Se discuta modul cum urma să fie executat ordinul cu privire la scoaterea din funcţiune a combinatului în CIJZUl vetjirii nemţilor.

'

Oamenii care şedeau în faţa mea clădiseră cu mîinîle lor toate aceste „fabrici. Ei îşi puseseră la contribuţie cunoştinţele, energia, âvîntul lor creator, pe scurt, toate însuşirile omului sovietic. Parcă-i văd şi acuma adunaţi să şe înţeleagă cum să prefacă în pulbere tot ceea ce ridicaseră şi făuriseră "cu mîinile lor! ", •

Toţi erau emoţionaţi dar toţi căutau să-şi învingă emoţia şi să şi-o. ascundă unii faţă de ceilalţi.

Cel mai liniştit dintre toţi era Şiîkov. Asta mi se păru ciudat. Doar el ştia mai bine decît oricine cum şi în locul cărei întreprinderi se născuseră şi crescuseră aceste uzine...

Se încinseră discuţii. Cei mai mulţi socoteau că nu trebuiau lăsate nemţilor decît ruini. Numai astfel am fi putut fi siguri că duşmanul n-ar mai izbuti să repună în funcţiune fabricile.

Şiîkov era de altă părere. El scoase fără grabă din buzunar un caieţel uzat, cu însemnări, şi îşi expuse amănunţit planul. Propuse să se arunce în aer numai puţine corpuri de clădiri. Restul, mai ales

agregatele complicate să fie scoase din uz, „uşurel, cu menajamente" cum spunea el, scoţînd piesele cele mai importante şi ascunzîndu-le în locuri sigure.

>1 Trustul de uleiuri şi grăsimi. (N. trad.)

— Tovarăşi, — zise el, — să aruncăm totul în aer e lucrul cel mai simplu. Dar oare noi n-avem să ne întoarcem ? Ne întoarcem neapărat! Şi atunci de ce să avem nevoie să clădim iarăşi, cărămidă cu cărămidă fot ceea ce am clădit ani de zile de-a rîndul ?... Nemţii nu-s chiar aşa de deştepţi ! Dacă ne-am apropia de ei cu dibăcie, n-ar fi chiar aşa greu să-i amăgim. Iar dacă nu vom izbuti să facem asta, vom putea să aruncăm totul în aer, oricînd vom voi...

El îşi întări propunerea cu date precise, cu cifre şi cu calcule tehnice. Se vedea că bătrînul se gîndise de mult la toate acestea şi le cîntărise bine...

Propunerea lui Şlîkov era foarte ademenitoare. Planul lui ne îngăduia ca îndată ce ne vom întoarce, să punem destul de repede pe roate fabricile şi uzinele combinatului. Dar propunerea comporta şi un mare risc. Dacă grupul clandestin al combinatului ar fi fost descoperit sau dacă printre inginerii rămaşi s-ar fi găsit un trădător, nemţii ar fi putut să pună repede în funcţie combinatul. ;

Mă uitam la faţa liniştită şi aspră a lui Şlîkov încadrată de o bărbuţă albă, rotundă şi nu puteam pricepe despre ce era vorba. Era încrederea fermă a lui Şlîkov în forţele lui sau poate era altceva, la care ţi-era groază chiar numai să te gîn- deşti ?

După multe discuţii, fu adoptat planul în care intrau multe din cele propuse de Şlîkov şi trebuie să recunosc că acest plan mi se părea atunci foarte primejdios.

Toţi plecară, în birou, au rămas numai trei, Evgheni, Şlîkov şi cu mine.

— Iată ce-i, Gavriil Artamonovici, — zise fiul meu. — Ne-am hotărît să te „retrogradăm". Ne vom agăţa de ceva. Te vom admonesta în toată regula într-un ordin de zi şi te vom preface din director al fabricii de butoaie într-un simplu magazioner... în această situaţie, îţi va fi mai uşor să te înţelegi cu nemţii. Care-i părerea dumitale ?

Şlîkov zîmbi.

— Vra să zică aşa ? Acuma la bătrîneţe, să mă întorc de unde am început ? Ce să-i faci ? Ai dreptate, Evgheni Petrovici. Nemţii vor avea mai multă încredere în cineva care a suferit de pe urma puterii sovietice !...

Cu asta se isprăvi discuţia. Coborînd pe scara interioară, am ieşit tustrei în curtea asfaltată şi am cotit pe o alee largă. Pe marginea aleii erau platani şi salcîmi umbroşi. Pe pajişti cu tufişe de arbuşti cu frunze veşnic verzi, înfloreau micsandre, garoafe şi o mulţime de trandafiri roşii, gălbui şi albi. Un joc de ape ţîşnea din bazin.

De-a lungul aleii principale, se înşirau corpurile clădirilor mai însemnate ale combinatului. La spatele lor, începînd de la centrala termică, se aflau ateliere auxiliare, depozite, ateliere mecanice, fabrica de butoaie a lui Şlîkov şi iarăşi depozite, ateliere.-- laboratoare...

— Să stăm jos, — zise Şlîkov. — Mă cam doare piciorul...

Ne-am aşezat pe o bancă. Trandafirii miroseau frumos, apa clipocea şi vîntul ne arunca în faţă o pulbere de apă. Vîļvă- tăia apusului se aprindea în spatele clădirilor înalte ale secţiilor principale, iar dinspre răsărit venea tiptil întunericul...

Şlîkov se ridică sprijinindu-se în băt-

— Mă uit şi nu-mi vine a crede că asta-i « realitate şi nu un vas. Evgheni Petrovici, dumneata eşti tînăr şi nu mă poti înţelege. Dar eu am clădit toate acestea cu mîinile mele, am pus aici cărămizile una cîte una !

Vocea îi era emoţionată.

-T- Nu mi s-au şters încă din minte vechile barăci ale lui Rodrian... Da, da ! O să se cam mire domnul Rodrian !

— De cînd o fi putrezit în pămînt 1 — observă Evgheni.

— Nu ! Nu putrezeşte ! Incă-i zdravăn Wilhelm Karlovicî Rodrian. Să vezi cum are să se grăbească să vină aici...

— Să fie adevărat că trăieşte ? — întrebă mirat fiul meu. — De unde ştii ?

— Aşa am auzit, — răspunse scurt Şlîkov şi înerunţîndu-se tăcu...

Anna Potapovna îl întîlni pe Şlîkov lîngă atelierele mecanice. Toată viaţa ei era legată de combinat ca şi aceea a lui Gavriil Artamonovici. Anna Potapovna îşi aducea şi ea aminte de timpurile lui Rodrian. Fabricile fuseseră construite şi crescuseră sub ochii ei. Sădise cu mîinile ei salcîmii şi trandafirii de pe alei. Bărbatul ei, maistru la fabrica de ulei. murise cu cîţiva ani mai înainte. Cam tot pe vremea aceea, îi murise şi fata care lucra ca inginer la atelierele mecanice. Anna Potapovna rămăsese singură-singurîcă. I se propusese să fie scoasă la pensie. O soră a ei care locuia într-o stanîţă bogată din Kuban o chemase să vină la dînsa, dar Anna Potapovna rămăsese în combinat Ajunsese pontatoare la atelierele mecanice. Brigada de comsomolîşti a lui Baturin care lucra acolo, compusă din tineri zvăpăiaţi şi zgomotoşi, o respecta şi se temea de ea în acelaşi timp. îndată ce tinerii din brigada lui Baturin se făceau vinovaţi de ceva, nu îndeplineau planul sau scădeau ritmul muncii, ea îi mustra cu asprime...

Cînd netoţii s-au apropiat de Krashodar," i i-a'prcipus să" Se evacueze în spatele frontului, De două, ori şi-a .împachetat ba- tr.îna lucrurile, dar... nu 'ş-a putut'hotărî; să se .despartă de combinat. . ,

Î- ' • . . , " . . - ' , .

— Nu, nu .pot, — spunea, ea. — Nu ppt î Cuin.să plec,'eu de aici ? Aici, m-'ara născut, aici ,am, să mor... . ..

Şi acum, Potap'ovna îl întîlni pe" Şlîko'v lîiigă atelierele mecanice. Ei erau singurele suflete de om care se aflau.'atunci"în întreg cuprinsul enormului combinat, părăsit de toată lumea.

— Aici erai, Potapovna ? — se bucura Ş|îj<p.v. — Şi eu care voiam să viu la tine... Mîine sa' aduni,pe, toţi ' pontatorii, şi paznicii şi. să vă postaţi la intrări.

— Dar pentru ce asta ,?. — întrebă " neîncrezătoare Pota- poyna. - . .... , • . _.,... . .. '. _ ,

— Cum pentru ce? — Trebuie să predăm patronului totul în cea mai perfectă rînduială. .

..-r Patronului?... Cărui patron?. , ■ ' .

. Şlîkov tăcei). D.up.a un timp, se .'ui'ta; ferm'şi- seyer în ochii Potapovneî şi zise:

—. Aceluia pe care conştiinţa dumit.ale îl ştie; de .patron,.!. "Ai înţeles ? . . . ' . ' .

Şlîkov porni fără grabă mai dppar't'e"... ' ,'..-.

Ce vroia să spună Şlîkov cu aceste cuvinte de.nepriceput pentru dînsa ? Dar îh acelaşi timp,, cum s-ar putea ea încumeta să creadă ceva rău despre Şlîkov ?... „Nu. Ârtamonovici a fost întotdeauna de-.ai noştri şi va rămîne aşa pînă la capătul zilelor lui !" îşi spuse bătrîna şi deodată simţi că i se luă o piatră de pe inimă şi sufletul i se făc.u mai luminos.

A patra zi după venirea nemţilor în Krasnodar, la porţile combinatului se opriră nişte camioane mari pline de soldaţi nemţi. Din cabina maşinii din faţă sări jos un locotenent cu faţa buhăită. Nu mai era tînăr dar arăta încă vînjos.

— Ei, cine-i acolo ? Deschideţi repede poarta!

Anna Potapovna deschise larg poarta şi maşinile intrară în curte.

— Cine a rămas aici la fabrici ? — întrebă locotenentul.

Din birou ieşi Şlîkov, îşi scoase respectuos chipiul şi se înclină adînc.

— Eu am rămas la fabrici, domnule ofiţer. Mă cheamă Şlîkov. Sînt magazioner. Âm lucrat şi la vechiul patron, domnul Rodrian. Iată, am adunat paznicii şi v-am aşteptat pe dumneavoastră. Poftim înăuntru.

Neamţul se .uită mirat la Şlîkov care stătea în faţa lui nemişcat, cu capul descoperit, într-o poziţie respectuoasă şi modestă.

— Lăudabil !... — zise în sfîrşit neamţul. — Perfect! Un vechi muncitor trebuie să servească pe un vechi patron. Eu sînt locotenentul Weber, comandantul fabricilor. Arată-mi unde să pun santinelele. Domnul feldwebel Stroba se va ocupa de secţii.

Din cabină se coborî un neamţ sfrijit, mai în vîrstă şi de statură mijlocie.

— Acesta-i domnul... domnul...

— Şlîkov, — îi suflă Gavriil Artarnonovici.

— Da, da, Şlîkov ! — repetă locotenentul. — Are să-ţi arate tot ce a rămas de la bolşevici.

A doua zi, feldwebelul Stroba, însoţit de Şlîkov, inspectă toate fabricile şi toate secţiile combinatului. Neamţul clătină din cap amărît, la vederea stricăciunilor şi însemna tot timpul ceva într-un carnet.

Peste două zile, răsună iar la porţile combinatului claxonul unui automobil. De data asta, venise într-o maşină frumoasă un neamţ înalt şi uscăţiv, cam de vreo şaizeci de ani şi foarte impunător.

— Unde-i comandantul ? — întrebă el autoritar pe santinela care stătea smirna în faţa lui.

Santinela sări pe scară, maşina intră în curte şi se opri în faţa biroului principal.

Peste vreo douăzeci de minute, Anna Potapovna veni în fugă la Şlîkov.

— Vino repede, Artarnonovici ! Te cheamă Weber !

Cîteva clipe, ea merse în tăcere în urma lui Şlîkov.

— Ce-i de făcut, Artarnonovici ? — întrebă Anna Potapovna neniaiputînd răbda să tacă.

— Ce-i de făcut ?... Doar ţi-am mai spus... Intreabă-ţi conştiinţa şi ea îţi va spune.

Tăcură iar. Cînd. Şlîkov dădu să intre în biroul directorului, Anna Potapovna îl opri o clipă.

— Stai, Artarnonovici. Ascultă : eu te cred I Ai înţeles ?

— Am înţeles, — răspunse Şlîkov cu glasul scăzut. — Ştiam că ai să mă crezi. îţi mulţumesc. Dar oare ceilalţi mă vor crede şi ei ?...

Intrînd în biroul directorului, Şlîkov îl zări pe Weber şi pe neamţul acela impunător care tocmai sosise la combinat.

Weber îl prezentă triumfător lui Şlîkov:

— Domnul Herbert Stift, betriebsfiihrerul — reprezentantul societăţii pe acţiuni „OST" şi director administrativ al societăţii. Iar dînsul e domnul acela Şlîkov, vechi lucrător, despre care v-am mai vorbit. Botşevicii f-au. coborît de la rangul de director fa magazioner. El a pus paznici şi ne-a predat fabricile.

— Foarte bine, şezi, te rog, domnule...

Cam peste o oră, Şlîkov ieşi din birou. Pe culoar îl aştepta Anna Potapovna. După recomandările lui Şlîkov. Weber o numise curier la biroul directorului.

— Ei, ce-i, Artamonîcî ? — îl întrebă ea în şoaptă. Era foarte neliniştită.

— Ce să fie, Anna Potapovna. Nimic. Totu-i în regulă ..

A doua zi dis-de-dimineaţă, Şlîkov se mută într-o odăiţă vecină cu biroul lui Stîft.

Anna Potapovna se uită mirată la Şlîkov care îşi aranja singur mobila.

— Ce-i asta, Artamonîcî ? — întrebă Anna Potapovna. — Te-au ridicat la rangul de şef ?

— Nu ştiu nici eu ce să mai spun. Mi-au poruncit să stau zici, Vor sa mă consulte.

— Ei, şi tu ?

— Eu ?... Am să fe dau sfaturi.

Potapovna oftă. dădu din cap şi se îndreptă spre uşă. Şlîkov o opri.

— Stai că am o treabă şi pentru tine. Uite lista asta, ia-o şi te du pe la toţi acei de pe Irstă şi. spune-le că noii stăpîni cer ca toată lumea să se prezinte cam pe ta trei la biroul directorului. Vor să-î cunoască... în primul rînd. am să te rog să treci pe la Lîsenko şi pe la Pokatilov. Iar la aceştia doi, — şi Şlîkov şterse două nume de pe tistă, — mă voi duce eu singur...

Cînd Potapovna plecă, Şlîkov îşi puse în cap şapca lui uzată, îşi luă bastonul şi, cu mersul fui potolit, ca de obicei, se îndreptă spre casa inginerului Iuri Atexandrovîci Porfiriev.

Cînd ieşi pe poarta combinatului, zări pe Anna Potapovna care vorbea cu Mişa, un comsomolrst, lăcătuş în brigada Ba- turin de la atelierele mecanice, venit cu o treabă oarecare la combinat. Cînd Şlîkov îi ajunse din umă, Mişa îşi întoarse capul în altă parte, făcîndu-se ca nu-l vede.

— Ce, Mi-ja, n-ai văzut trecînd pe Artamanîci ? — îl întrebă Potapovna.

— L-am văzut!— spuse provocator Mişa.

Şlîkov auzi răspunsul comsomotistului şi simţi parcă o lovitură în spate. Îi era greu bătrîrrului ca, după stima pe care i-o arătaseră întotdeauna toţi muncitorii combinatului, să audă pe un băieţoi ca Mişa aruncînd acest „am văzut*' dispreţuitor, Mad tîrziu Msă, Gavriil Artamonîci se obişnui şi cu asta...

În casa lui Porfiriev mirosea a naftalină. în sufragerie, în faţa unui scrin deschis, stătea mama lui Porfiriev. Pe scaune erau trîntite şube, paltoane, costume. Tot aid atîrna pe un umărar un frac abia scos din ladă...

La combinat, inginerul Porfiriev nu era drag nimănui.

Evgheni îmi spusese odată că Porfiriev învăţase undeva, nu ştia bine unde, la nord, la Vologda sau la Arhănghelsk. Anii studenţiei şi-i petrecuse parte la Leningrad, parte la Moscova şi la Harkov. Apoi, cînd a ajuns inginer, a venit să lucreze La noi la Krasnodar. A apărut la combinat foarte ferches, într-un costum ca scos din cutie, cu pantofii lustruiţi de-Ji luau ochii, cu gulerul scrobit şi cu o cravată la modă. Dar, cu toată găteala asta a lui, avea peva pe faţă care nu plăcea. Se prea poate ca impresia asta să fi venit de la ochii lui tulburi şi de la cău-_ tătara fugară care căuta să scape de sub privirea celui cu care vorbea.

De vorbit, dar mai ales de discutat cu Porfiriev era foarte greu, dacă. nu chiar neplăcut. Făcea parte din acea categorie de oameni care se simt ofensaţi dacă nu le împărtăşeşti părerea şi schimba îndată vorba căutînd să dea un caracter personal oricărei discuţii, străduindu-se să înţepe şi să jighească pe cei cu care sliau de vorbă.

Mai avea o trăsătură de care ţi-era silă. Orice ar fi discutat, pînă la urmă ajungea să spună că tot ce era rusesc era prost şi ce era străin era bun... Cu subalternii se purta arogant şi grosolan, iar faţă de şefi era linguşitor.

La început, Porfiriev îi aruncase lui Evgheni praf în ochi. Evgheni îi dăduse o muncă interesantă şi de răspundere pe care Porfiriev n-o îndeplini. Evgheni îi dădu altă însărcinare şi Porfiriev iarăşi nu făcu nimic. Atunci Evgheni pricepu că Porfiriev era un incapabil .şi mi se pare chiar că-i dădu să înţeleagă destul de limpede acest lucru. Astai avu drept urmare că Porfiriev prinse ură pe Evgheni şL îşi luă un aer de „geniu nedreptăţit" pe care invidioşii îl împiedicau să arate ce poate. îmi aduc aminte că înaintea plecării din Krasnodar, vorbisem cu Evgheni despre Porfiriev. Eu îi spusesem atunci că după părerea mea, Porfiriev are să rămînă la nemţi. N-a trecut mult şi ara aflat că Porfiriev cu familia lui se evacuează din Krasnodar. Pe urmă a dispărut.

Cum s-a dovedit mari tîrziu, Porfiriev ne înşelase...

Şlîkov intră la Porfiriev ca şi cum ar fi fost[1] buni prieienL

— Scuturaţi prin casă ? Bine faceţi™ Şi dealtfel îi de înţeles : la timpuri noi, stăpîni noi...

— Cu ce vă pot servi ? — îl întrerupse brusc Porfiriev.

— Am de vorbit ceva cu dumneata, — îi răspunse liniştit Şlîkov.

Trebuie să spun că pîna atunci, raporturile dintre Şlîkov şi Porfiriev erau departe de a fi prietenoase. Şlîkov dispreţuia pe faţă pe inginer din cauza trufiei; lăudaroşeniei şi incapacităţii lui, iar Porfiriev vedea în Gavnil Artamonovici pe unul din cei care „îl ţineau în umbra".

— Ceva de vorbit ? — întrebă Porfiriev taraganat şi cu uimire în glas. — Curios! Daca-i aşa, hai să trecem m odaia mea...

Ş.îîkov se lăsă într-un fotoliu, puse bastonul între genunchi, îşi propti mîna în baston şi începu.: " ' ,

— îmi dai voie, Iun Alexandrovici, să încep fara introducere.,, Am venit sa-ţt comunic că astazi la ora trei te aşteapta noii stăpîni. Vor să te cunoasca.

— Nu mai spune ! Trebuie sa iau asta drept o invitaţie oficială ?

— Daca vrei, da ! Eu sînt acuma la ei un fel de consultant pentru treburile combinatului.

— Asa... Va sa zica o schimbare bruscă la faţa, — rise cu răutate Porfiriev.

— Daca . stai 'să te gîndeşti mar birle,'iiu chiar aşa de bruscă, — răspunse Şlîkpv. — Eu îs doar un om bătrîn şi am. lucrat aici

încă de pe vremea domnului Rodrian. E ca şi cum m-aş întoarce din nou la vechiul meu stăpîn:..

— Dar, dacă nu mă înşel, eşti membru de partid ?

— Oare cine dintre noi n-are păcatele lui'? Parcă la dumneata nu stau operele lui Lenin pe poliţă ? Et) în locui dumitale aş siringe tóate cărţuliile acestea...

— Ce-mî aud urechile? Nemaipomenit! Dumneata care?...

— Degeaba te uiţi aşa la mine. Sîntem doar tovarăşi de suferinţă. Judecă şi dumneata. Pe mine la bătrîneţe m-au degradat şi m-au făcut magazioner. Da-mi pare că nici dumneata nu prea le erai pe plac... Eu unul socot că cu talentele dumitale, cu cunoştinţele dumitale ai fi putut ajunge departe de tot...

— Cred şi eu că mai departe decît parvenitul şi carieristul acela de Ignatov al dumitale!

— îmi iau îngăduinţa să te asigur că Ignatov e al meu, tot aşa cum este şi al dumitale... Parcă n-a dat şi el o mînă de ajutor să mă facă din cal măgar ? Dar să vorbim de treburile noastre. Vreau să-ţi propun o- alianţă.

— Dumneata ?.., O alianţă cu mine?

Da !... Ieri am inspectat toate fabricile. Desigur că stricăciunile sînt mari. Dar nu-s chiar aşa de mari cum ar fi putut părea unui om fără experienţă.

— Cu atît mai bine. Vom reface mai repede combinatul.

— III, şi pe urma .*

— Pe urmă ?. Pe urmă vom lucra! Trebuie doar să ne apucăm odată. şi odată de o muncă adevărată. Nemţii nu-s bolşevici. Ei se pricep la oameni şi la muncă!

— Dar îmi dai voie să te întreb, cine va lucra ?

— Nu pricep... Noi, desigur !

— Ei, prea te-ai aprins... Să zicem că dumneata, cu ajutorul «nora din ingineri şi cu al meu, vom restaura fabricile. Bine. Luaţi, totul în primire, domnilor nemţi, totu-i gata, nu vă rămîne decît să stabiliţi contactul ! Ei, şi mai departe? Iată cum va fi mai departe, Iuri Alexandrovici 1 Nemţii vor lua **în** primire combinatul, iar apoi ne vor face vînt. Pentru că noi vom rămîne, trebuie şă fii de acord cu asta, vom rămîne ca şi mai înainte porcii de ruşi, oameni de ultima speţă. Dacă le vom dezvălui toate secretele şi le vom arăta toate subtilităţile, la ce dracu' vor mai avea ei atunci nevoie de noi ?

Lui Porfiriev începură să-i joace ochii în cap.

— Şi ce-mi propui dumneata ?

.— Iată ce !... Le vom destăinui cîte un secret, iar celelalte le vom ţine pentru noi... Peste un timp oarecare, le vom destăinui încă un secret, iar pe celelalte iarăşi le vom păstra în buzunar, acele secrete fără de care combinatul nu poate porni din plin. Şi atunci,

nemţii vor avea multă vreme nevoie de noi. Şi în felul acesta, ne vom bucura şi noi de o stimă corespunzătoare...

— Asta-i cu cap, ce spui dumneata !...

— Am trecut de şaizeci de ani. Aşa că-i timpul să am şi eu puţintică minte... Dar, sigur că noi doi nu putem face faţă acestui lucru. Trebuie să strîngem în jurul nostru un colectiv. Însă trebuie bineînţeles să alegem. Ce-ai zice de pildă de Ivan Kar- lovici Weinberger ? Cred că el ni s-ar potrivi. Intîi şi-ntîi, cu toate că-i rusificat, da-i tot negmţ... E un om modest şi nu e ambiţios. În orice caz n-o să ni se pună împotrivă. Iar pe dumneata te voi propune să fii mîna dreaptă a lui Rodrian.

— Şi crezi că s-ar putea ? — întrebă fără voie Porfiriev.

— Cu capacitatea dumitale ? Ba bine că nu ! Dar totul trebuie făcut cu grijă. Cel mai important e să nu stai bot în bot cu nemţii faţă de toată lumea.

ţiu pricep..

— .Cum de nu pricepi ? Doară nu vei fi crezînd că bolşevicii cînd au plecat din Krasnodar nu şi-au lăsat aici oamenii lor ? Dacă ai să începi să te giugiuleşti în public cu nemţii, ai să te trezeşti într-o stradă întunecoasă cu un cuţit în spate . Mi se pare că bolşevicii şi-au lăsat şi aici în combinat un grup de oameni de ai lor care vor împiedica punerea în funcţiune a fabricilor. Şi-ţi spun că noi nu trebuie să raportăm imediat asta domnului Rodrian, chiar dacă-i vom descoperi. Ne-or prinde şi ei bine. La o adică, putem da oricînd vina pe ei. Chipurile că nu noi sîntem de vină că fabricile stau, ci dînşii...

— Adică, după părerea dumitale, trebuie să ne ţinem gura cînd e vorba de cei din organizaţia clandestină ?

— Ba deloc. De ce să-ţi ţii gura ? Dacă ţi se pun în cale îmi spui mie. Fac eu atunci tot ce trebuie... Nu degeaba m-au luat nemţii consilier. Dumneata să ai grija dumitale. Ai de jucat o carte mare. Nu trebuie să-ţi mînjeşti mîinile. Lasă asta pe seama mea.

— Dar dumneata, Şlîkov, ce carte ai de gînd să joci ?

— Eu am să fiu veriga de legătură, cum s-ar zice, intre dumneata şi stăpînii noştri. Atît. Ai înţeles ? Îţi convine asta, Iuri Alexandrovici ?

— Prea vine totul pe neaşteptate...

— Nu te grăbi. Gîndeşte-te pe îndelete şi ai să-mi spui şi mie ce-ai hotărît... Ei, cum rămîne, Iuri Alexandrovici cu Weinberger ? îmi dai blagoslovenia dumitale să merg la el ?

— Hm ! Ştiu eu ?... Mă rog, du-te !...

— Bine! Mă duc chiar acum. Stă chiar aici lîngă dum- neata.

Trecînd prin sufragerie, Şlîkov observă că fracul nu mai atîrnă în cuier.

— Deşteaptă mamă ai, Iuri Alexandrovici. E prea devreme să-ţi pui fracul! Mai ai timp... Ei, rămîi sănătos» Şi nu uita : azi la ora trei, în biroul directorului.

CAPITOLUL V

Şlîkov asista şi el la combinat la înregistrarea inginerilor făcută de către Stift. Şedea modest la o parte, sprijinindu-se în baston. Era greu de înţeles rolul pe care îl juca aici, acest om bătrîn şi tăcut.

Convorbirea între Stift şi Lîsenko fu foarte scurtă.

— Am vrea să lucrezi la combinat, — zise Stift. — Avem informaţii foarte bune despre dumneata. Ne eşti recomandat drept un bun inginer-constructor.

— Bine, atuncea rămîn...

— Şi vei lucra tot atît de conştiincios cum ai lucrat şi până acum ?

— Cînd fac un lucru, sau îl fac cum trebuie sau nu-l fac deloc.

Foarte bine... Eşti liber, domnule Lîsenko

.Cînd se prezentă la înregistrare, Porfiriev era nervos. Pregătise de acasă un discurs solemn şi bombastic în care spunea că era gata să-şi pună toată ştiinţa lui de inginer în slujba înfloririi regiunii care căpătase în sfîrşit „stăpînirea" cea adevărată în persoana celor mai buni reprezentanţi ai uneia din cele mai civilizate naţiuni ale lumii. Dar Porfîriev nu izbuti să-şi ţină discursul. Se tot încurca şi Herbert Stift îl întrerupse :

— înţeleg sentimentele dumitale, domnule Porfiriev şi voi raporta comandamentului asigurările dumitale de devotament. Dar acum nu mă interesează vorbele ci faptele. Fabricile distruse de bolşevici trebuie repuse în funcţiune în cei mai scurt timp, ca să putem da armatei germane săpun, ulei şi grăsimi. Acesta-i ordinul Fiihrerului... Mi s-a spus că ai experienţă, cunoştinţe şi aptitudini care, dintr-o serie de cauze, n-au fost apreciate de bolşevici Ia justa lor valoare. Aşa-i, domnule Şlî- kov ?

— Perfect adevărat, domnule Stift.

Şi Gavriil Artamonovici, ridicîndu-se puţin de pe scaun, aprobă din cap.

— Vă asigur, domnule Porfiriev, că noi vom aprecia aşa cum trebuie devotamentul dumitale dar, repet, avem nevoie de fapte şi nu de vorbe... Spuneţi-mi cît de repede ar putea să re- înceapă să funcţioneze combinatul ?

. Porfiriev se zăpăci. Nu ştia ce să răspundă şi se uita dezorientat Ia Şlîkov, nădăjduind că acesta are să-l ajute. Dar Gavriil Artamonovici se uita distrat pe fereastră şi părea să-l intereseze foarte puţin ceea ce se întîmpla în cameră.

— E foarte greu să răspund Fa această întrebare, domnule Stift, — zise şovăind Porfiriev. — Nu m-am pus încă îndeajuns la curent eu starea fabricilor... Afară de asta, mai este nevoie să am în vedere şi o mulţime de alţi factori ca : materie primă, forţele de muncă, energia electrică... În sfrrşit...

— Bine, — îl întrerupse Stift, nemulţumit. — Vorbim mai ftrziu despre toate acestea... Chemaţt'-l aici pe domnul Weinberger...

Cînd înregistrarea inginerilor se isprăvi, Stift le spuse să aştepte în camera de primire, iar el se închise cu Şlîkov în birou.

Aşteptarea dură cam o jumătate de oră.

În aparenţă, Lîsenko părea cu desăvîrşire liniştit. Aprinse fără grabă vechea lui pipă, înnegrită de vreme şi se apropie de fereastră. Se uita, pe gînduri, la acoperişurile prăbuşite ale fabricilor, la molozul şi cărămizile sfărîmate de pe aleea principală, la fumul gros care ieşea încă din turnurile silozurilor în care erau depozitate seminţele de bumbac şi de floarea soarelui...

,.. —.Ţi-e dor de ceea ce a fost, domnule Lîsenko?: — auzi el alături vocea lui Porfiriev. - . . .,

Iuri Alexandrovici nu-şi mai găsea locul. I se părea câ nu se purtase cum ar fi trebuit, că Stift rămăsese nemulţumit de el şi că îşi stricase reputaţia.

,-. Lîsenko se întoarse fără grabă şi zise liniştit:

— Ştii ce spun vecinii noştri cerchezi cînd se-ntîmplă un:) ca,asta? „Pumnalul pierdut e totdeauna cu plăsele de aur" şi se întoarse iar spre fereastră. .

. ' Porfiriev ridică din umeri şi se apropie de Weinberger. Acesta şedea într-un fotoliu şi se juca cu lanţul ceasului de buzunar.

— Cum îţi place asta, Ivan Karlovici? Şlîkov iar a avansai, — zise Porfiriev.

— Oo 1 Domnul Şlîkov e un om mare! — răspunse cu hotă- rîre Weinberger şi ridicînd arătătorul mîinii drepte, mai repetă o dată : Un om m-a-re ! Chiar şi betriebsfiihrerul, domnul Stift, se sfătuieşte cu el...

În sfîrşit, uşa se deschise şi apăru Stift. În urma lui, la o mică distanţă venea Şlîkov. Neamţul citi dispoziţiile luate: Weinberger era numit director al fabricii de grăsimi hidrogenate : Porfiriev, director al fabricii de margarina ; Lîsenko al fabricii de săpun şi Pokatilov al centralei de termoficare. Locurile de directori ai fabricilor de ulei şi de butoaie, precum şi acelea de şef al atelierelor mecanice, rămăseseră deocamdată neocupate.

— Nu cunosc încă bine situaţia, — observă Stift. — Şi acum, rog pe domnii directori să meargă la fabrici, pentru că voi inspecta personal combinatul.

Peste o oră, Stift ieşi din birou. În urma lui venea Şlîkov, sprijinindu-se în baston şi alături de el, translatorul.

Potapovna se uita după ei. Vedea muncitorii care le ieşeau în cale ocolindu-i sau întorcînd capul şi prefăcîndu-se că nu-l văd nici pe Stift, nici pe Şlîkov. Nimeni nu-l saluta pe Şlîkov, nimeni nu se uita la el...

La fabrica de grăsimi hidrogenate, Stift fu întîmpinat de Weinberger.

— Ce distrugeri! Ce distrugeri, domnule Stift, — exclamă el, lovindu-şi una de alta palmele grăsulii. — Ţi-e groază să te uiţi I

Stift inspectă în treacăt fabrica. Văzu acoperişul smuls de explozia trotilului, maşinile deteriorate, molozul şi praful de pe jos.

— Ce se producea în această fabrică ? — întrebă el tăios.

— Uleiuri şi grăsimi hidrogenate, — răspunse respectuos Ivan Karlovici. — În primul rînd fabrica producea ulei hidrogenat tchnic, întrebuinţat pentru săpun, şi grăsime hidrogenată comestibilă întrebuinţată la fabricarea margarinei. Producţia zilnică era de doua sute de tone. Se mai fabrica aici şr ulei rafinat. Un ulei minunat, de o calitate nu mai prejos de aceea a uleiului de măsline. •

. . . . . .

— Şi acum ? — întrerupse Stift.

— Ruine, jalnice ruine!
, :
— Nu-s orb, domnule Weinberger! Vreau să ştiu' cc-i. de făcui ca fabrica Să fie repusă în fünciíüíé. '' '

înţeleg, înţeleg! — bolborosi speriat Ivan Karlovici. Am şi întocmit un plan care cuprinde uti- minimum de masuri necesare pentru'restauraré, ■ ¹ •' "'-'■"' "

Weinberger scoase din buzunarul de la piept o foaie de liîrtie frumos împăturită] ' : "'

— îmi daţi voie?... Primul lucru care-i de făcu't este de pus acoperişul clădirii; al doilea, de refăcut' ansamblurile ăgrcgate lor aruncate tii her'; âl treilea, de.'făcut' acelaşi kierU 'pentru compresoare ; al patrulea, de 'procurat' fabricii ¿buh"; al cincilea, de a-i asigura energia electrică; al şaselea...

— Ajunge ! — se înfurie. Stift. — Şî\asta nuiileşti dumneaţa un minifriuni! Care ar fi atunci maximul'] domnule Şlîkbv ? '..'

— Ce sa-i faci ? — răspunse liniştit. tiavrni Artainonovici.

Fabrjca-i distrusă rău. Domnul Weinberger are dreptate./ ',;

Stift lacea. Batea nervos toba cu degetele pe rampa de metal a scării. " . . . "

— Dar asta ce-i ? — întreba el deodata, aratind un rezervor enorm care se găsea îa laţa lui.

— Ulei, domnule betriebstuhrer.

— Ulei ! Atunci de ce nu spui, domniile inginer ?

— îmi daţi voie să vă aduc la cunoştinţă, domnule Şlift,.—. zise şovăitor Weinberger,;— că uleiul nu-i gata, nu-i încă ra- finat...

— Atunci trebuie rafinat! Ocupă.-te imediat de această ţreabă. Dar imediat! V

— - Din păcate nu-s chimist, domnule Stift. Nu mă pricep la asta... ' '

— Dumneata, domnule Weinberger, eşti înainte de tóate neamţ şi pe deasupra şi inginer, — declară hotărît Stift. — Găseşte undeva un chimist. Dar de răspuns, răspunzi dumneata.

— Weinberger se zăpăci deabinelea. La urma urmei, rafinarea nu era chiar aşa de complicată, dar nu era specialitatea lui şi el îşi dădea foarte bine seama că în caz de nereuşită, el va fi învinuit de neloialitate, că va fi arestat şi dat pe mîna gestapoului...îmi daţi voie, domnule Stift, să vă spun ceva, — zise Şlîkov. — Ivan Karlovici nu-i chimist, iar procesul de rafinare e un proces foarte complicat. Ingineri.-chimişti buni nu ne-au rămas la Krasnodar. Asta ştiu sigur. De aceea, nu v-aş sfătui să riscaţi. Cea mai "mică greşeală poate strica totul. Nu-i aşa, domnule Weinberger ?

— Domnul Şlîkov are dreptate, — îngînă cu greutate Weinberger. — Ar fi nechibzuit să riscăm. Nu mă pot încumeta să risc...

Lucru curios, Stift nu ţipă, nu bătu din picior şi nu chemă gestapoul. Se uită numai cu luare-aminte la Şlîkov şi spuse:

— De acord, domnilor. Valoarea-i, atît de mare încît nu faci să riscăm. Am să cer să mi se trimită din Germania un inginer-chimist cu experienţă şi atunci vom scoate-o noi la capăt cu uşurinţă. Am însă acum de dictat ceva translatorului.

Weinberger şi Şlîkov se retraseră la o parte. Gavriil Artamonovici îl luă de braţ pe tovarăşul lui.

— Da' iute mai eşti, Ivan Karlovici 1 — îi zise el dojenitor. — Doar ieri am stat de vorbă împreună şi am stat de vorbă multă vreme şi acum erai cît pe ce să te arunci cu capul în jos în viitoare...

Stift fu întîmpinat la fabrica de margarină de Porfiriev. Retriebsfiihrerul începu cu aceeaşi întrebare :

— Ce producea fabrica ?

— Margarină şi grăsime comestibilă obişnuită în cantităţi de pînă la o sută de tone pe zi. Afară^de asta, mai fabrica îngheţată, maioneză, halva cu nucă. Era una din cele mai mari fabrici de margarină din Rusia Sovietică.

Intrînd în fabrică, Stift se Opri fără voie şi ridică uimit din sprîncene. Maşinile stăteau toate la.locurile lor. Acoperişul era nevătămat. La prima vedere, ai fi zis că fabrica nu suferise nimic.

— Colosal 1 — zise neamţul fără voie. — Aceasta-i o fabrică cu care s-ar putea mîndri şi Germania! Nu-i aşa, domnule director ? Nădăjduiesc că maşinile sînt în ordine.

— Aproape, domnule Stift. Bolşevicii n-au avut vreme să scoată decît unele piese.

— Ei, astea-s fleacuri! —■ declară hotărît Stift. — Se pot pune la loc. Maşinile sînt desigur ale noastre, germane ? Vom cere firmei...,,

— Din nefericire nu-i aşa, — îl întrerupse liniştit Şiîkov. — Maşinile sînt de fabricaţie sovietică.

— .Cum aşa? — se miră neamţul. — Atunci e mai prost. Sper că constructorul lor e aici. N-o fi chiar domnul Porfiriev ? Mi s-a spus că ai lucrat cu succes la secţia de proiectări. Aşa e ?

Porfiriev se fîstîcise şi tăcea.

— Tocmai maşinile acestea s-a întîmplat să nu fie construite de domnul Porfiriev, — zise Şlîkov. — Sînt făcute de inginerul Evgheni Ignatov.

— Să fie chemat atunci Ignaiov ! — declară Stift.

— Ignatov e în Armata Roşie... — zise Şlîkov cu un gest ii« neputinţă, desfăcîncf braţele înlături.

— Bine! — zise Stift. — Vra să zică Ignatov nu-i aici. Dar e numaidecît nevoie să fie aici ? Oare un inginer constructor cu experienţă, cum e domnul Porfiriev, nu-i în stare să-l înlocuiască pe Ignatov ?

— Nu ştiu... — începu şovăitor Şlîkov, dar Porfiriev îl întrerupse :

— Aveţi dreptate, domnule Stift! Nu se isprăveşte lumea la Ignatov. îmi iau angajamentul să restabilesc eu agregatele!

— Minunat, domnule Porfiriev! — exclamă înveselit Stift. — Acesta-i tocmai răspunsul pe care-l aşteptam de la dumneata... Şi atunci, cînd ne dai margarină ?

— îndată ce voi avea aburi şi electricitate, — răspunse mai puţin înflăcărat Porfiriev.

— Ce înseamnă asta domnilor ? Parcă v-aţi fi înţeles mai dinainte ! — se supără Stift. — Adineauri domnul Weinberger mi-a cerut aburi şi electricitate. Acum dumneata, domnule Porfiriev, îmi spui acelaşi lucru...

— Ce putem face ?... Dar care ar putea fi după dumneata soluţia, domnule Stift? — încercă să intervină Şlîkov.

— Mă întrebi care ar putea fi soluţia, — îl întrerupse neamţul. — Daţi-mi voie, şi vă găsesc eu soluţia L. Să presupunem că aţi avea dreptate. Producerea unei margarine de calitate superioară cere aburi şi electricitate. Să presupunem asta, cu toate că ar trebui şi mă încredinţez, dacă-i chiar aşa. Ei, dar speisefett?[1]) Nădăjduiesc că asta ai să ne poţi da, domnule Porfiriev?

Porfiriev auzise despre speisefett, un amestec de grăsimi animale şi grăsimi vegetale. Ştia că este un produs de calitate inferioară şi puţin hrănitor. Asta era tot ce ştia el despre speisefett.

— N-am produs acum aşa ceva, — răspunse et nehotărît. — Aş avea nevoie de formulă.

— Cum aşa ? — se indignă Stift. — Eşti inginer ia un combinat de margarină şi nu poţi pune la punct producţia de speisefett ? La noi face asta orice meşter cîrnăţar, orice meşteşugar. Asta miroase a sabotaj, domnule Porfiriev !

Porfiriev o sfecli. Descumpănit şi roş ca racul, stătea mototolind nervos în mîini şapca-i nouă şi elegantă.

— O clipă, domnule Stift ! — îi veni Şlîkov în ajutor. — Domnul Porfiriev e foarte modest. Nici vorbă că ar putea pune la punct producţia de speisefett. Asupra acestui lucru nu poate fi nici o îndoială. Dealtfel, domnul Porfiriev şi cu mine am vorbit

') Grăsime comestibilă ordinară (în limba eermană). (N. trad.)

(le asta. Mi-a dat o idee strălucită. La nevoie, să recurgem pentru vapori, la o locomobilă.

— O locomobilă ? — repetă Stift. — Şi unde aţi găsit-o, domnule Porfiriev ? '

Acesta nu ştia ce să creadă şi se uita mirat cînd la Şlîkov, cînd la Stift.

— La gară. Pe o linie de garaj, — se grăbi să răspundă Şlîkov pentru Porfiriev. — Numai că locomobilă trebuie adusă aici la fabrică.

— Asta-i lăudabil! Foarte lăudabil, domnule Porfiriev... Şi întorcîndu-se către interpret, îi porunci: — Aminteşte-mi de locomobilă. — Voi încredinţa treaba asta feldwebelului' Stroba...

Şi cu aceste cuvinte, salutînd uşor pe Porfiriev, Stift ieşi din secţie.

La fabrica de săpun, Stift fu întîmpinat de Lîsenko. Acesta s.t^tea în.curte. La picioarele lui, pe o distanţă de vreo zece metri, se scursese ca un şuvoi de lavă un strat de săpun care apoi se solidificase. Era minunatul săpun de Krasnodar, alb cu vine, negre. Săpunul se amesteca cu noroiul de pe jos şi peste el se' aşternuse un strat de cenuşă. Dar Stift văzu îndată că era săpun.

— Cit e aici ? — întrebă el scurt pe Lîsenko.

— Optzeci de tone, — răspunse Svirid Sidorovici.

— Ce vandalism ! Săpunul face acum pentru armata noastră cît aurul. Şi să-l arunci, aşa, în noroi! Porcii de ruşi !... A mai rămas ceva ?

— Ceva a mai rămas, dar nu cred să fie mult, — răspunse vag Şlîkov. — V-aş ruga să vizitaţi fabrica.

Mai tîrziu, nemţii au tăiat în bucăţi acest săpun care cursese din cazanul explodat şi care se amestecase cu cenuşă, prundiş şi tencuiala, l-au împachetat şi-l dădeau nemţilor care veneau pe acolo, în pachete cu adrese, pentru coletele pe care le trimiteau în Germania.

Armata germană nu lăsa să-i scape din mîini nici măcar un săpun ca acesta...

Primul lucru care-i sări în ochi lui Stift la fabrica de săpun fu un rezervor enorm, deformat de explozie, din care se prelingea săpun lichid. Alături de acesta mai era un rezervor, tot atît de mare, nevătămat şi acoperit cu un capac masiv de metal

— Ce-i aici? — întrebă Stift.

—. Săpun, — răspunse Şlîkov.

— De aceeaşi calitate ca şi cel din curte ?

— De aceeaşi. Avem aici optzeci de tone.

— Greşeşti, domnule Şlîkov, — ripostă Lîsenko. — În rezervor e materie primă. Mai trebuie rafinată...

— Nu, domnule Lîsenko, — răspunse'hotărît Şlikov. — Ştiu bine eă aici se păstrează săpunul gata. Optzeci de tone.

Frecîndu-şi mîinile cu satisfacţie, Stift se îndreptă spre Te- zefvof. ■ . •
■ ■ •

•• Minunat!... Minunat!... — repeta el. — Straşnic dai- pentru armată;

*

■ ■ — Ce-ai făcut, Gavriil Artamonovicî ? — îi şopti Lîsenko'lii! Şlîkov.

— Dacă-mi lăsai timp, aş fi născocit .eu .ceva.'1'

— Nici o grijă/;. Totu-i aranjat. .

Între timp, Stift se apropiase de tot de rezeivor,' cînd deodată, îl auzi pe Şlîkov sfrigînd speriat :

— Domnule Stift! înapoi ! ' ' 1

Şi Şlîkov se repezi la neamţ, îl apucă de braţ şi-I trase îna- poî'cu putere; - ." '

— Ce-i? Ce s-a întîmplat ? — îngâimă Stift, uitîndu-se spis'r riăt în toate părţile/ ► • ••

Fără să-i răspundă, Şlîkov îl duse în partea cealaltă a re- Zorvorului.

■' '■ '

— Uitaţi-vă ! — Şi-i arătă 0 inscripţie abia vizibilă scrisa cu creta pe peretele de culoare închisă a rezervorului : „Minat"!

— Ei minat, -- domniile Stift.

— Ce vorbeşti ?„. Îţi sînt foarte recunoscător... : '

Pentru prima oară Stift se uitâ'la Şlîkov cu o expresie de ¿inceră recunoştinţă. ' ;

Neamţul se tot dădea înapoi, căutînd să se îndepărteze Cît mai mult de rezervorul aceia care îl băgase în sperieţi.

— Şi eşti sigur că rezervorul e minat, domnule Şlîkov? '

'— Am văzut cu ochii mei, domrtule Stift, cînd ă fost minat. Primul rezervor a fost aruncat în aer. Pe acesta ' de-al doilea I-au minat pionerii cu nişte mine speciale.

— Îţi sînt foarte recunoscător, domnule Şlîkov. Foarte recu- noscător, — mormăi Stift, îndreptîndu-se spre ieşire. — Trebuie chemaţi pionerii. Trebuie verificat. Iar pînă atunci... Cine dintre dumneavoastră, domnilor, scrie nemţeşte ?

— Eu vorbesc şi scriu curent nemţeşte, domnule Stift, — spuse deodată Lîsenko.

— Da ? Atunci ia creta şi scrie, te rog, pe cazan: „Minat". Scri-o în toate părţile ca să vadă toţi. Am să dispun chiar azi să se pună la rezervor santinele. îmi pare rău că trebuie să amîn discuţia pînă se va lămuri chestiunea aceasta cu minele. Am să te chem, domnule Lîsenko.

Stift mai inspectă fabrica de ulei şi cea de butoaie, însă cum era încă sub impresia întîmplării de lîngă rezervor, era neliniştit şi cu gîndul aiurea şi se uita în toate părţile. Fabricile acestea erau tare distruse. Plecînd de acolo, Stift spuse lui Gavrii! Artamonovici:

— Ai avut dreptate, domnule Şlîkov. Deocamdată nu-i nimic de făcut aici. Acum trebuie să văd ce-i cu uzina electrică. Mă pricep la electricitate.

Stift intră în uriaşa sală a cazanelor, însoţit de Pokatilov. Şi aici erau toate distruse : aparatele, cazanele, dinamurile, acoperişul. Şi totuşi, sala te uimea. Era grandioasă.

— Colosal! — izbucni iarăşi Stift. — Nu mă aşteptam la aşa ceva !...

După ce inspectă cu atenţie cazanele, Stift îl chemă pe Pokatilov :

— Ce ai de spus, domnule director ?

— Cred că dacă-i de pus în funcţiune un cazan, ar putea fi vorba numai de al şaselea, domnule Stift. Celelalte sînt prea stricate.

— Văd că te pricepi în meseria dumitale, domnule Pokatilov, — zise Stift pe un ton protector. — Acum, ascultă-mă cu atenţie. Repararea cazanului va fi făcută de o brigadă de la batalionul tehnic. Am să mai dau ordinul ca să fie trimişi aici şi cei mai buni lăcătuşi ruşi. Pînă într-o lună, cazanul trebuie să fie pus în funcţiune. E clar ?

— Clar, domnule Stift, — răspunse liniştit Pokatilov.

Stift se îndreptă spre aparatele de control pentru a examina starea lor.

— Nu-i nevoie să mă însoţeşti, domnule director, — declară el. — Mă pricep destul de bine la aceste aparate.

Pokatilov rămase lîngă cazan. Un bătrîn muncitor se apropie de el.

— Ei, şi acum ce are să mai fie? Te pomeneşti că neamţul are să pună în funcţiune cazanul ?

— Anton Osipovici, să ştii de la mine : neamţul ăsta-i un prost, — răspunse liniştit Pokatilov. — JJjtă-te ici! — Şi-i arătă muncitorului cusătura nituită de la tamburul de jos al cazanului.

Bătrînul îşi potrivi ochelarii, se uită cîtăva vreme cu atenţie la fundul cazanului şi scoase chiar o exclamaţie de mirare. Apoi îi zise rîzînd ceva lui Pokatilov, dar Şlîkov nu putu deosebi ce anume îi spusese.

Cînd Pokatilov şi bătrînul se îndepărtară, Gavriil Artamonovici se apropie ca din întîmplare de cazan. La început nu văzu nimic. Dar, uitîndu-se cu atenţie, zări nişte crăpături fine ca nişte fire de păianjen care acopereau încheietura nituită a fundului cazanului. Gavriil Artamonovici zîmbi cu satisfacţie...

Stift ajunse la atelierele mecanice cînd începuse deja să se întunece. Se mai uită în grabă la strunguri, apoi îşi scoase carneţelul de însemnări şi" citi:

— Brigadier Ba-tu-rin... Chemati-i pe domnul Baturin.

Un tînăr într-o salopetă unsuroasă se apropie de el.

— Iti lipseşte o mină ? — întrebă Stift încruntîndu-şi şprîn- cenele cînd văzu că mîneca stîngă a salopetei lui Baturin era goală.

— Am pierdut-o pe front, — răspunse brigadierul.

— Aşa-a... Am totuşi referinţe bune despre dumneata. Eşti numit şeful atelierelor mecanice. Prezintă-te mîine dimineaţă la domnul Şlîkov şi veniţi amîndoi la mine.

Cînd Stift şi Şlîkov care se îndepărtau fură la cîţiva paşi, în urma lor răsună o voce tînără şi sonoră.

— Iudă !

Şlîkov tresări, ca' şi cum l-ar fi atins un bici.

Mergeau pe aleea întunecoasă. Grămezile negre şi diforme ale fabricilor distruse se înşirau de o parte şi de alta a aleii. În faţă, deasupra turnurilor silozurilor, mai străluceau reflexele incendiului-: înăuntru, în cilindrii de beton, sămînţa de bumbac nu încetase încă să fumege. Departe, în oraş, se auzeau împuşcături răzleţe.

Stift mergea repede, uitîndu-se cu frică în toate părţile.

La uşa biroului dădură de Anna Potapovna. Ea văzu cum Şlîkov ţinea de braţ cu grijă şi respect pe domnul Stift...

În birou, Stift îl opri o clipă pe Şlîkov.

— Să-ţi aduci aminte! — zise el solemn. — Pînă într-o lună, uzina electrică va da aburi şi curent. Iar peste o lună şi jumătate, fabricile combinatului vor începe să lucreze. Dacă n-o fi aşa, nu-s eu betriebsfuhrerul Herbert Stift!

CAPITOLUL VI

În clădirea cu numărul 69 de pe Krasnaia, o stradă largă şi animată din centrul Krasnodarului, se afla pînă la venirea nemţilor magazinul „Pionierul". Două sculpturi în mărime naturală, reprezentînd una un băiat şi cealaltă o fată în costume de pionieri, străjuiau intrarea.

„CAMELIA"

Veniră însă nemţii şi sculpturile dispărură. Deasupra uşii magazinului apăru o firmă nouă...

„^ AJlILLlrt

Societate anonimă pe acţiun

iPe timpul ocupaţiei; germane, primăria oraşului Kr'iisnodar încuraja prin toate mijloacele iniţiativă particulară/ Tri oraş,"se' iviră ca ciupercile după ploaie; zeci de rnici întreprinderi particulare. Printre acestea, „Camelia" ocupa uri loc .destul de important.

' ■' ■ ' "

Doi îngirieri chîrnişti apărură într-o zi mai întîi la serviciul' industrial şi apoi la acel comercial al primăriei oraşului. Ei dădură bacşişuri zdravene şefilor de secţie şi mituiră şi. pe ajutorul de primar, lin oarecare Liaşevski.'Nu trecu mult, şi' inginerii primiră autorizaţia primăriei de a deschide un laborator de j?i"6 duse cosmetice şi de'parfumeric, precum şi un hiagazin de 'desfacere sub emblema' pompoasă de „Camelia". Aut6rizaţi'a"era semnată de însuşi Voronkov, primarul Krasnpdarului. '

Cm intrai în magazin, drept în faţă, la locul cel .mai yiz bil, a.ţîrna un .afiş uriaş ,cu. inscripţia : ;

DOMNILOR GERMANI li ie eliberează imediat marfa cumpărată

La tejghea stătea..directorul, magazinului, Azardoy, un tînăr inginer de statură mică, cu o Faţă mobilă; şi,.ochii negri şi. carp, vorbea de te ameţea. Fost. aspirant la .Institutul de chimie teii-nologică, Azardov vorbea perfect nemţeşte. Era ajutat de două femei tinere, elegant îmbrăcate, ingineri şi ele, stăpînind amîn- două bine limba germană. Magazinul, nu avea casieriţă şi Azgr-. dov primea, el însuşi banii. În dosul magazinului era cabinetul direcţiei, legat de magazin printr-un mic coridor. Aici şedea di-, rectorul comercial al societăţii pe acţiuni, un bălrîn înalt şi venerabil, cu o barbă lungă şi albă. Funcţionarii magazinului" îi spuneau Arseni Silvestrovici. Etajul clădirii era ocupat de laboratorul de produse cosmetice şi parfumerie al societăţii....

Într-o zi, intră în magazinul „Camelia", Lisenko, încărcat, de cumpărături. Se uitase destul de. muLt la vitrine pînă ce se hotărîse, în sfîrşit, să-şi cumpere o cremă de ras şi o sticlă cu apă de colonie, triplu concentrată. În timp ce plătea, întrebă pe directorul magazinului :

— Cum se explică că aveţi un asortiment atît de redus de creme pentru faţă ?

— Aveţi dreptate, perfectă dreptate, — îi răspunse Azardov. — Singurul lucru care ne împiedică să-l avem, este lipsa de borcănaşe potrivite.

— Dar, spune-mi te rog, domnule director, acestea nu v-ar putea folosi ? — Şi Lîsenko scoase din buzunarul de la spate al pantalonului un borcănaş de sticlă cu un capac care se înşuruba.

Azardov examină cu atenţie borcănaşul.: ■■ ,

.-— Foarte bun ! — zise el. — E cel mai bun din cîte ni s-au propus... N-ai putea dumneata să devii furnizorul nostru ?

-- Aş putea I — răspunse Lîsenko şi zîmbi. — Cu cine se poate vorbi în privinţa asta ?

— Vă conduc numaidecît la directorul nostru comercial. Poftiţi, vă rog, cu mine, — şi Azardov îl rugă pe Lîsenko să-l ur-

^ Spunînd aceste vorbe, Azardov închise după el portiţa tejghelei. În acelaşi timp, în cabinetul directorului comercial al „Cameliei", răsună înăbuşit o sonerie.

Azardov şi cu Lîsenko intrară amîndoi în coridor şi se opriră în faţa unei uşi cu geamuri de sticlă opacă. Azardov bătu la uşă.

— Intră! — răsună dindărătul uşii o voce bătrînească.

În timp ce Azardov se întorcea în magazin, Lîsenko intră în cabinet. La un birou mare şedea Arseni Silvestrovici, iar în faţa lui, într-un fotoliu, se afla un om vioi, cu o înfăţişare tipică de mic speculant.

Arseni Silvestrovici se ridică în picioare şi-l întrebă pe Lîsenko :

— Cu ce vă pot servi ?

— Aş vrea să vorbesc cu dumneavoastră, domnule director, despre o comandă de borcănaşe pentru cremă. — Şi Lîsenko scoase din buzunar borcănaşu! pe care i-l arătase cu puţin înainte lui Azardov.

— Foarte bine. Poftim, staţi jos ! Vă rog să mă aşteptaţi numai cîteva clipe, pînă termin convorbirea cu dumnealui...

Lîsenko se aşeză modest la o parte şi începu să asculte cum directorul comercial se tocmea cu speculantul. Era vorba de furnizarea unor esenţe. Arseni Silvestrovici îi plăti apoi speculantului banii, iar acesta îi dădu o chitanţă şi înclinîndu-se adînc ie$i din birou.

Arseni Silvestrovici îl conduse pînă la uşă şi controlă dacă uşa era destul de bine închisă şi se întoarse spre Lîsenko, întin- zînd cu prietenie amîndouă mîinile.

— Bună ziua, Svirid ! în sfîrşit ai venit. Te-am aşteptat şi ieri. Aşează-te te rog mai aproape şi spune-mi ce mai e pe la voi pe la combinat !...

Lîsenko se afla aici în biroul lui Arseni Silvestrovici în plin centru conspirativ.Arseni Silvestrovici, respectabilul „director comercial" al societăţii anonime pe acţiuni „Camelia", era conducătorul organizaţiei clandestine din Krasnodar. El era, în acelaşi timp, împuternicitul comitetului de partid al ţinutului şi împuternicitul Comandamentului mişcării de partizani din sud-, care se afla pe atunci dincolo de linia frontului, la Soci. El conducea activitatea organizaţiilor clandestine orăşeneşti, a detaşamentelor de partizani care acţionau în împrejurimile Krasnodarului, cum şi a tuturor organizaţiilor clandestine de partid din zona de stepă. Sub conducerea lui se găseau de asemenea comitetul orăşenesc de partid ca şi comitetul orăşenesc clandestin al comsomolului. După ce rămase singur cu Arseni Silvestrovici, Lîsenko povesti acestuia amănunţit cum fusese făcut recensămîntul inginerilor, cum inspectase Stift combinatul şi-i comunică numele celor numiţi directori ai fabricilor.

— Totu-i în regulă ! — zise directorul comercial al „Cameliei" frecîndu-şi mîinile, cînd Lîsenko îşi isprăvi istorisirea. — Totul merge aşa cum a fost stabilit. Bravo vouă! Numai să continuaţi tot aşa, cu precauţie şi potrivit planului... Ei, dar Şlî- kov ce mai face ?

— Gavriil Artamonovici avansează! Merge ca întotdeauna, fără grabă, bocănind cu bastonul... şi-i dă sfaturi lui Stift care ascultă tot ce-i spune !

— Aşa... Mai ai să-mi spui ceva ?

— Mai am, Arseni Silvestrovici... Desigur, ne pricepem şi noi la utilajul unei fabrici. Dar şi calul are patru picioare şi tot sc poticneşte. Aş vrea şă mă pot pune în legătură permanentă cu Evgheni Petrovici Ignatov. E mare. meşter în tot ce priveşte combinatul nostru ! Aş vrea ca în momente critice să-i pot cere Un sfat, să schimb cu el o părere.

— Acuma-i departe, — zîmbi Arseni Silvestrovici. — E în munţi.

— Ştiu că-i în munţi. Şi totuşi aş avea mare nevoie să mă pun în legătură cu el !

— Şi eu m-am gîndit la asta. De o instalaţie de radio emisiune am făcut jioi rost. Am găsit şi un om. Numai că... acestui om i s-a întîmplat o nenorocire. Iar pe altcineva, deocamdată, n-am putut găsi.

— Am eu un om, Arseni Silvestrovici.

Şi Lîsenko îi spuse de Valia

— Bine, Svirid. Dacă spui tu. Numai să stea deocamdată la tine şi să se facă mai întîi bine. Pe urmă, vom vedea. Poate că vom pune-o la radio. Dar, pînă una alta, trebuie să trimitem pe cineva la Tătucu ca să-l prevenim că în curînd ai să stai de vorbă cu el prin văzduh. Pe urmă, trebuie să-i transmitem cifrul şi altele. Dealtfel, şi lor le e dor să primească ştiri din Krasnodar... Nu cumva ai tu un om pe care l-am putea trimite în munţi f

— **M-am gîndit şi eu la asta,.. Ce părere ai despre Olga Nikolaevna, profesoara ?')**

Arseni Silvestrovici tăcu şi se gîndi puţin.

— Cned că da... Cunoaşte bine locurile noastre şi e o femeie care ştie să tacă. '

— **Şi cînd s-o trimit la tine pe Olga Nikolaevna după cifru ?**

— Nu, nu, scuteşte-mă, Svirid, de vizite, — zise Arseni Silvestrovici. — Ţine minte odată pentru totdeauna. Eu sînt un om a cărui identitate nu se cunoaşte. Oamenii care mă ştiu sînt număraţi pe degete.

— **Şi cum rămîne cu cifrul ?**

— Am să ţi-l trimit. Mai ai alte treburi cu mine ?

Lîsenko ezită :

— Ar raai fi ceva dar nu prea. ştiu nici eu bine... De fapt, nu-i o treabă care ar ţine de mine...

— **Oricum, spune !**

— Bine. Hai să-ţi spun... Arseni Silvestrovici, nu te-ai gîndit dumneata să avem un om de-al nostru de* încredere în gestapo ?

— Ia te uită unde-l duce gîndul 1 — Arseni Silvestrovici dădu din cap.

— Ar trebui neapărat! Fără asta, umblăm parcă ani fi chiori şi surzi...

— Stai, nu te mai osteni să mă convingi! Chiar azi am fost întrebat despre asta de către comandantul mişcării de partizani din sud... Dar treaba nu-i uşoară. Colonelul Kristmann nu-i chiar aşa de prost ca să primească în serviciul lui pe cineva numai pentru că i l-aş recomanda eu...

În spatele uşii se auziră paşi tiptil.

— Nu ştiu, stimate domn, dacă vom cădea de acord, — zise deodată Arseni Silvestrovici tare şi ' cu glasul cu totul schimbat. Preţul cerut de dumneata e prea mare...

Uşa se deschise şi în odaie intră repede un om cărunt care purta o haină cenuşie mototolită.

— Ce doriţi ? — îl întrebă Arseni Silvestrovici.

— Aş vrea să vorbesc cu cetăţeanul Fedorciuk, — zise ch voce răguşită vizitatorul, cercetînd din ochi, repede şi atent, biroul.

— Cum ? — tună directorul comercial al „Cameliei". — Care cetăţean Fedorciuk ? Aici nu există nici un fel de „cetăţean" 1 Aici fac negoţ comercianţii cinstiţi sub egida primăriei şi a comandamentului german. A trecut vremea „cetăţenilor", stimate domn ! Te rog să părăseşti imediat întreprinderea nâaŞ- tră !... ■ ■■■■• ■:. -•■■

') Am vorbit deja de venirea Olfiăi Nikolaevna la noi în detaşament şi de moartea ei survenită în timp ce sc-morcea acasă. (N. aut.)

Arseni Silvestrovici arătă vizitatorului uşa.'Musafirul se dădir înapoi, scuzîndu-se cu stîngăcie : s

— Iertaţi-mă.;. E o. greşeală;.. N-am nimerit linele trebuiă::.' Scuzaţi-mă. ' ;

■'- .'

Ctnd uşa se închise după el,' Arseni Silvestrovici mormăi supărat' '

— De cîte ori nu i-arn spus Avdeevnei că dacă iese în curte,' să puie cîrligul la uşă'!... Atîta ne mai'lipseşte acum, să rie pierdem timpul şi cu spionii !... — Apoi, îiriiştfndu-se, se apropie[1] de Lîsenko, îl ctipriiise cu • drag - de' umeri şi-i ziSe : •— Aşa stau lucrurile, Svirid! După ctlm vezi, nu-i tocrhar aşa de uşof: să fii... negustor! — Şi rîse. Mai e" urt lucru,• Svirid Sidp- rovici, zise el.- — "La uzina -nr; 4'56; unde 'nemţii -repară-' tancuri, transportoare blindate şi automobile, âvenf-'Uft Pii! di'-al- nostru, pe inginerul-construqtor Mihaiîov. N'-o poate scoate la capăt cu unele piese de maşină pe care le repară nemţii/-Sar cina noastră este ca aceste, piese să pară ■ bune cînd sînt ÎUcer-- cate şi cînd sî'nt montate, dar la'prima împuşcătură, ele' trebuie să se strice şi să scoată din uz maşina în momentul cel mai critic. Eşti constructor-mecanic. Gîndeşte-te qum să facem asta. Şi spurte-ne-o şi nouă.

— Bine, — zise Lîsenko. — M-oi gîndi la asta şi mă voi' sfătui şi cu băieţii noştri'. Mai trec pe .aici. Peste vreo două zile.'.'.

În vremea asta, Azardov era ocupat în magazin cu doi ofiţeri nemţi. Le arăta nişte flacoane elegante cu apă de colonie.

Uşa se deschise şi în magazin intră un bărbat ca de vreo treizeci de ani, îmbrăcat cu nişte haine albastre uzate. În mînă, ţinea cîteva cutiuţe de carton legate cu o. sfoară.

Omul se apropie de Azardov, îl salută şi-l întrebă :

— Aş putea vă. rog să vorbesc cu directorul dumneavoastră comercial ? Mi-a spus să-i confecţionez în atelierul nostru cîteva mostre de .cutiuţe şi le-am adus ca să i le arăt.

— Da. Chiar aşteptam cutiuţele!

Azardov chemă pe o vînzătoare.

— Luiza! Ocupă-te de cifmpărători.

Apoi, întoreîndu-se către ofiţeri, le spuse :

— Vă rog să aveţi bunătatea să mă scuzaţi. Voim să scoatem nişte produse noi, pentru care am comandat ambalaje spe ciale şi trebuie să văd modelele. Vă rog încăodată să mă scu-

Arseni Silvestrovici îl întîmpină eu prietenie pe noul venit

.— Noroc! — îi spuse el. — Eşti în întîrziere, dragă amice: Avdeevna te-a rugat să vii de dimineaţă la mine!

Dercveanko, secretarul comitetului orăşenesc clandestin de partid, îşi întinse mîinile înlături, arătînd că-şi recunoaşte vina :

— Treburi, Arseni Silvestrovici. N-am putut scăpa cu nici un chip mai devreme!... Dar pe cine văd aici ? Tovarăşul Lîsenko.. Ei, ce mai e pe la combinat?

— Stai, Dercveanko, — îl întrerupse Arseni Silvestrovici. — Svirid Sidorovici trebuie să plece. Am să-ţi spun eu tot... Svirîd, mergi sănătos !...

Cînd Lîsenko ieşi din birou, Arseni Silvestrovici îl pofti pe Dereveanko să şadă lîngă el.

— Uite de ce te-am chemat. M-ai rugat, cîndva, să ţi-l dau pe Azardov pentru conducerea organizaţiei orăşeneşti clandestine a comsomolului. Am fost de acord. Acum văd însă că nu pot să-i dau drumul. Fără el sînt ca şi fără mîini. Aşa că rămîne să-ţi alegi singur pe altcineva.

. — Grea probjemă, Arseni Silvestrovici! — zise dezamăgit Dereveanko. — Trebuie să mă mai gîndesc... Pe Ivan Petrovici Kotrov îl cunoşti ? Ştii, este fost inginer la „Glavmargarin" şi instructor al echipelor de gaze ale apărării pasive.

— A, da ¡ Acela pe care erau să-i otrăvească nemţii cu gaze. Cum nu, îl cunosc.

— Lucrează la mine ca ¡cin de legătură. Dar văd că această muncă e prea puţin importantă pentru el. E un băiat cu cap, cinstit şi bun organizator... Ce-ai zice dacă i-am da conducerea organizaţiei comsomoliste ?

— Da. Alegerea nu-i rea.

— Şi cînd să ţi-l trimit ?

-" — Dar ce aveţi ? Parcă v-aţi înţeles azi cu toţii! — se supără Arseni Silvestrovici. — I-am spus lui Lîsenko şi-ţi spun şi ţie: ţineţi minte odată pentru totdeauna că pentru chestiile privitoare la această blestemată de cosmetică, biroul meu e deschis pentru toată lumea de la inouă dimineaţa pînă la nouă seara. Dar ca să primesc pe toţi fraţii noştri din organizaţia clandestină, s-avem mă rog iertare! Acei care mă cunosc pe mine aici, la Krasnodar, îi poţi număra pe degete. Ajunge! Altfel se duce dracului tot secretul. Ai înţeles ?...

Cînd peste o jumătate de oră Dereveanko plecă din magazin, lîngă tejghea, cîţiva ofiţeri nemţi stăteau de vorbă cu vînzătoarele drăguţe. Zîmbind cochet, Luiza dădu un pacheţel unuia din ei, un locotenent înalt şi fercheş.

— Sper, domnule locotenent Steinbock, — ciripi ea, — că domnul colonel Kristmann va rămîne mulţumit de această colonie. Nu ne uitaţi. Mai veniţi !...

A doua zi, Kotrov luă eu. el cîteva cutiuţe goale de carton legate cu o panglică albastră şi se duse la Dereveatiko.

Era o zi caldă şi frumoasă. Soarele ardea ca vara şi lumea ieşise pe stradă cu haine subţiri'.

La colţul celei dinţii străzi pe care trecu, Kotrov zări un anunţ nou, mare, lipit pe zidul unei case- lîngă care se îmbulzeau vreo douăzeci-treizeci de curioşi. Ivan Petrovici îşi făcu cu greu drum printre ei. Afişul era o ordonanţă a comandamentului german al

oraşului Krasnodar, cu privire la o nouă înregistrare obligatorie a .tuturor locuitorilor. Se indica, cu o precizie tipic nemţească, cine anume, unde şi cînd trebuia să se prezinte.

Kotrov se nelinişti. Il trecură fiori. îndată se gîndi la Valia care nici n-avea buletin.

Kotrov mergea pe strada Krasnaia, făeînd loc cu o politeţă exagerată ofiţerilor nemţi. Prin mijlocul străzii trecea fără să contenească, un şuvoi de automobile. Erau acolo maşini din toată Europa şi de toate mărcile din lume. Şi „Mercedes" şi „Buick" şi „Fiat" şi „Adler" şi „Ford" şi „Lincoln" şi „Renault" şi „Peugeot", şi „Hispano-Suiza". Din vreme în vreme, treceau huruind mînios tancuri, maşini blindate, însoţind coloane de camioane mari acoperite cu prelate. Iar în urma lor, iarăşi maşini, maşini la nesfîrşit.

Kotrov tăie strada Krasnaia şi coti pe strada Hudionnîi. Găsi aci, fără greutate, casa cu nr. 75 care avea obloanele verzi. Deasupra intrării, atîrna o firmă modestă.

„A T E L I E R D E C A R T O N A J E"

Tn fereastra din dreapta era o grămadă de cutiuţe de carton de diferite dimensiuni şi modele, iar în cea din sfînga o cutiuţă la fel cu aceea pe care o avea în mînă Kotrov. „înseamnă că-i calea liberă"... îşi zise el. Kotrov se opri la poartă, aprinse o ţigară şi întoarse capul. Nu văzu nimic suspecţ. Cu paşi siguri, intră în atelier. În prima odaie îi întîmpină un băteţandru.

— Aveţi treabă cu maistrul-şef ? — întrebă el.

— Nu, cu Ivan Nikiforovicf. I-am adus cutiuţele.

Intră, intră' Ivan ! — se auzi de după paravan vocea lui Dereveanko. — Mişa, — spuse el băiatului, — dă o fugă în stradă şi uită-te dacă oaspetele n-a adus vreo „coadă" după el. S-ar putea întîmpla...Timp de aproape & *oră,* Dereveanko vorbi cu Kotrov'despre munca lui viitoare, în noua lui calitate- de conducător al organizaţiei clandestine a comsomolului. Luîndu-şr rămas bun de la Dereveanko, Kotrov începu să-i spună despre înregistrarea anunţată de nemţi,

— Ştiu, Vanea, —. îl întrerupse Dereveanko. — Chiar acum, înaintea ta, a fost aici UH tovarăş. Venea de la înregistrare. Trebuia să se prezinte la circumscripţia întîia, de la întretăierea străzilor Ordjonikidze şi Kirov şi s-a prezentat. La o masă şedeau nişte doamne împopoţonate, coafate şi nişte domni în jachetă cu gulere şi plastroane scrobite şi cu părul^ pomădat şi cu cărare, ştii aşa cum se găteau boierii altădată... Îţi pun cu glas mieros tot felul de întrebări : numele de familie, de botez, numele tatălui, dacă eşti căsătorit şi dacă da, legitim sau nelegitim, dacă te-ai cununat la biserică, de ce religie eşti, dacă ai fost membru în Partid, dacă ai fost la N.K.V.D. •) sau dacă ai avut cumva rude pe acolo... Într-un cuvînt te descoase cum pot mai bine. Te privesc bănuitor şi tot înseamnă nu ştiu ce pe nişte liste... Probabil că mai tîrziu îşi vor începe activitate şi poliţia şi gestapoul;..

— Da, nu-i tare greu s-o păţeşti, — zise îngrijorat Kotrov.

— Dar ¡tu de pe te sperii? N-ai nevoie să treci pe la recen- sămînt. Îţi punem noi toate ştampilele pe buletin.

— Nu, rîu de mine mă îngrijesc 1

Kotrov îi spuse lui Dereveanko de Valia care n-avea nici pînă acum buletin şi se ascundea la Lîsenko.

— Am auzit de ea 1 — exclamă Dereveanko vesel. — Mai ştiu că. urmează să *ir* se dea o muncă serioasă...

— De la cine ai auzit? Şi ce fel de muncă?

— Ai să afli la vreme! — zîmbi Dereveanko. — Cît despre buletinul Valiei e drept că trebuie să-i fabricăm unul şi cît mai repede. — Dereveanko se gîndi o clipă şi urmă : ^ Uite ce, nu lăsa treaba asta să lîncezească şi du-te de aici de-a dreptul la .^serviciul nostru de buletine" fa'Elisaveta Vasilievna. Mai devreme sau mai tîrziu, tot are să trebuiască s-o cunoşti. Ascultă cu atenţie... Du-te pe strada Krasnaia şi caută casa cu nr. 45. Intrarea-i prin curte. Urci la etajul întîi şi întrebi de Elisa- veta Vasilievna, administratoarea imobilului. Te va îhtîmpiua o femeie de vreo patruzeci de ani, de statură mijlocie, brună, cu o faţă de cercheză. Îi spui că vrei să închiriezi la dînsa un apartament. Are să te întrebe: „Dar de ce tocmai la mine?" Ai să-i răspunzi: „Vreau să locuiesc într-o casă de piatră". Ea are să .stea o clipă la îndoială şi pe urmă are să-ţi spună : „Am o odăiţă dar podelele sînt stricate. E nevoie să schimbi cîteva scînduri". „Asta-i o nimica toată, ai să-i răspunzi, am nişte cunoscuţi la

') Cuvînt compus din iniţialele cttvintelor — Comisariatul poporului **pentrn** afacerile interne. (N. trad.V fabrica de cherestea de

la Psebai. Voi face eu rost de scînduri". Atunci are să te poftească la ea în odaie şi acolo ai să poţi să vorbeşti deschis cu dînsa. Ai înţeles ?

— Ce-i de neînţeles aici ?... Parola-i cît se poate de simplă.

— Vezi, tocmai asta-i bine, Ivan, că-i simplă. S-ar putea să tragă cineva cu urechea cînd aveţi să faceţi cunoştinţă. Dar aşa n-are nimeni cum să vă bănuiască. Dar, totodată, cine ar putea vorbi aşa decît cei iniţiaţi ? Mai ales că schimbăm des partea a doua a parolei. O săptămînă e vorba de fabrica din Psebai, o săptămînă de fabrica din Kabardinskaia.

Kotrov găsi fără greutate apartamentul Elisavetei Vasilievna. Cînd toate formalităţile acestei prime cunoştinţe fură terminate cu bine, stăpîna casei îl pofti în odaie.

Kotrov credea că va fi dus într-un atelier şi că va vedea o presă, ştampile. Odaia în care intră era însă o odaie destul de drăguţă şi din cele mai obişnuite. Patul era acoperit îngrijit cu un macat alb, pernele aveau feţe cu dantelă, pe jos erau preşuri colorate, iar în faţa unei oglinzi cu trei canaturi, pe o măsuţă plină de flacoane, cutiuţe şi bibelouri de porţelan, un buchet de flori. O clipă Kotrov stătu la îndoială. Să nu fi nimerit acolo unde trebuia ?

— Ce te uiţi atît de mirat în toate părţile 5 — îl întrebă zîmbind Elisaveta Vasilievna, — nu te teme, totu-i în regulă. Probabil că ai venit după buletin.

Kotrov îşi spuse păsul.

— Ai o fotografie? — vru să ştie Elisaveta Vasilievna.

Kotrov se codi oarecum.

— Am fotografie dar nu-mi vine s-o dau...

— Cum aşa ?

— E cu dedicaţie... mi-a dat-o mie.

— Ei, nu-i aşa de grav ! — şi Elisaveta Vasilievna rîse. —* Capeţi alta ! Iar dedicaţia n-am s-o citesc. Ieşi o clipă în antreu. Ta chem îndată...

Cînd Kotrov se întoarse iar în odaie, văzu pe măsuţa din Faţa oglinzii o călimară, nişte ştampile şi un formular de buletin.

— Şezi şi răspunde, — zise Elisaveta Vasilievna. — Numele de familie ?... numele de botez numele tatălui ?... anul şi locul naşterii ?... Aşa... Şi acum aşteaptă.

Elisaveta Vasilievna scrise ceva în buletin şi puse ştampila. Pe urmă controlă cu luare aminte ceea ce făcuse, şi-i întinse lut Kotrov buletinul şi dovada de înregistrare la biroul de plasare.

— Poftim. Totu-i în perfectă regulă. Are chiar şi ştampila ultimei înregistrări...

— De undeje ai dumneata, Elisaveta Vasilievna, pe toate astea? —.întrebă mirat Kotrov, arătînd ştampilele şi formularul.Prea multe vrei să ştii! Asta-i secretul meu de fabricaţie. Dar ia spune : dumneata ai buletin ? Ia arată-mi-l.

Răsfoind buletinul lui Kotrov, Elisaveta Vasilievna zîmbi cu satisfacţie.

— Tot de mine-i făcut. Nu lipseşte decît o singură ştampilă, aceea de la ultima înregistrare. Hai să ţi-o pun şi pe asta... Bun. Acuma-i totul în regulă. Arată-l, dacă vrei, oricui de la gestapo şi n-are să aibă nici o îndoială. Mai treci te rog pe la mine dacă mai ai nevoie !...

CAPITOLUL VII

Cam la vreo trei zile după inspecţia lui Stift la combinat, la uzina electrică începură să vină tot felul de muncitori. Erau printre ei vechi lăcătuşi ai combinatului, chemaţi aici prin biroul de plasare, prizonieri de război, scoşi de prin lagăre, şi chiar funcţionari de-ai birourilor centrale ale combinatului : contabili, calculatori, economişti şi laboranţi. Acela care îi aducea acolo era deobicei feldwebelul Stroba." Pokatilov aştepta cu nelinişte să cadă pe capul lui echipa de lucru a unui batalion tehnic german, de care îi spusese atunci Stift. Dar fie că Stift uitase de ea, fie că i se refuzase cererea, echipa nu veni. Feldwebelul Stroba se arăta a fi,un leneş fără pereche. După ce se învîrti vreo două zile prin uzină, însărcină cu supravegherea muncii pe ajutorul său, o namilă cu părul albicios, pe care îl chema Franz.

Munca în uzină abia mergea. Vechii lăcătuşi ai combinatului lucrau dinadins cît puteau mai încet, iar pentru prizonierii de război şi pentru foştii funcţionari de la birourile centrale ale combinatului, munca asta era ceva nou de tot, de care habar n-aveau şi era nevoie de o vreme destul de îndelungată pînă să-şi poată însuşi măcar elementele meseriei. Totuşi, oricît de încet ar fi mers, lucrul de înaintat tot înainta. Pokatilov nu se putea hotărî să saboteze pe faţă. Afară de asta, în primele zile, namila de Franz umbla în toate părţile, urmărind cu atenţie munca fiecăruia, îmboldind oamenii, înjurînd şi ameninţînd. Cît era de faţă, era cu neputinţă să stea cineva cu mîinile în sîn. Şi chiar dacă se întîmpla ca Franz să plece din cfrid în cînd, mulţi continuau să lucreze, temîndu-se ca nu cumva el să pice pe neaşteptate.

Văzînd situaţia aceasta, Pokatilov se îngrijoră. Folosindu-se de o clipă de răgaz, se duse să se sfătuiască cu Lîsenko.

— Nu-i nimic, prietene 1 — îl linişti Svirid Sidorovici. — Oripît ar lucra bobocii tăi, munca lor tot nu are nici un spor. Totu-i să nu sari peste cal, să nu te dai de gol înainte de vreme. Acum ducem, cum s-ar zice, un „război tăcut". Şi sarcina noastră **e** să ne păstrăm forţele principale pentru lovitura decisivă. De aceea nu te aprinde şi fii cu băgare de seamă...

Într-o zi, pe cînd inspecta tucrul, namila de Franz se opri lîngă un contabil bătrîn. Bătrînul era chinuit de astmă. Probabil că înainte

vreme nu făcuse niciodată o muncă fizică. Franz îl înjura totdeauna şi-l ameninţa cn o pedeapsă exemplară.

În ziua aceea, Franz sosi la lucru vădit prost dispus şi se apropie imediat de bătrîn. Bătrînul nu-l văzuse venind. Lăsase pila laoparte şi stătea, ţinîndu-se cu amîndouă mîinile de piept, chinuit de un aeces de astmă care îl apucase chiar atunci.

Franz îl înjură şi apoi îl întrebă ceva. Bătrînul tăcea res- pirfnd cu greu, cum respiră astmaticii şi nu putu răspunde din cauza durerii chinuitoare din piept. Neamţul îşi luă vînt şi-l lovi cu pumnul în faţă.

N

Bătrînul căzu. Faţa i se Umplu de sînge. Injurînd pe nemţeşte, Franz începu să lovească cu cizma lui potcovită în bătrînul care zăcea jos.

Toţi amuţiră. În sala enormă a uzinei electrice se făcu linişte. Se auzeau numai înjurăturile lui Franz, zgomotul înfundat al loviturilor şi gemetele celui" lovit...

Un tînăr lăcătuş, care stătea alături de Pokatilor, apucă un pivot greu de fier.. Încă o clipă şi era să-l arunce în neamţ. Dar Pokatilov îl apucă la timp de mînă.

— Să nu faci una ca asta! — îi şopti el alb ca varul de furie şi, de ură împotriva neamţului.

Franz mai lovi pentru ultima dată cu cizma pe bătrîn şi se duse la o parte, ştergîndu-şi faţa asudată. Bătrînul zăcea fără cunoştinţă.

— Scoateţi-l afară ! — -ţipă Franz.

Cîţiva muncitori scoaseră în tăcere pe bătrîn din sală...

Franz se mai supără şi m,ai înjură aproape o oră.,Muncitorii posomoriţi tăceau. Se auzeau numai loviturile ciocanelor, şuieratul burghielor, hîrşcîitul caracteristic al pilelor.

Pokatilov urmărea cu. atenţie pe muncitori. El îşi dădea seama că toţi aveau nervii încordaţi şi se temea de vreo izbucnire.

Săturîndu-se de urlat, neamţul se îndreptă, în sfîrşit, spre ie-şire. Abia se închise uşa după el şi toţi lăsară_ lucrul...

De atunci, aceasta deveni un obicei. "Ajungea ca lunganul de Franz să iasă din sala cazanelor, pentru ca Pokatitov să dea comanda „Fumaţi" şi oamenii să lase lucrul. Numai un singur muncitor, Ivan Ostrolenko, bătea mai departe cu ciocanul.

Acest Ostrolenko era un om ciudat. Apăruse la combinat cu puţin înainte de izbucnirea războiului. Se ţinea deoparte de toţi şi era liniştit şi tăcut. Muncea bine dar fără suflet, fără avînt, fără plăcere. Muncitorii nu-l iubeau. Mai bine zis, nici nu-l băgau în seamă.

Dar acum, purtarea lui- Ostrolenko indignă, vădrtpe tovarăşii lut Mai întîi încercară să-t convingă, apoi îl batjocoriră, iar tineretul îl ameninţă diiar cu o răfuiala. Dar ei tot tăcea. Pokatilov sie hotărî să-i vorbească între patru ochi şi în timpul pauzei Il chemă deoparte.

— Ascultă, Ostrolenko, de ce faci tu pe deşteptai atei îrrfre noi ?

— Eu îs muncitor, — răspunse el posomorit,*— şi mtrncitoral trebuie să muncească...
*

— Dar tu îţi dai seama pentru cine munceşti ?

— Mie, drept să-ţi spun, rrci-e totuna pentru cine muncesc... Treaba mea îi să muncesc. Restul nu mă priveşte;.. Şi pe urmă, — OstrolenR® se uită cu grijă în toate părţile, — n-aî văzut şi tu ce i-a făcut băt rinului >
-

— Ţi-i frică ? — întrebă Pokatilov cu asprime.

— Ba bine că ntt, — răspunse liniştit Ostrolenko. — Tot omul se teme de pielea lui. Nimeni nu are chef să moară...

Ostrolenko întoarse spatele lui Pokatilov şi se îndreptă încet spre locul lui.

De atunci, tovarăşii îl lăsau în pace pe Ostrolenko. Nu-i mai dădeau bună ziua şi nici ren mat vorbeau cu el, parcă nici n-nr fi fost. El însă tăcea şi lucra- mar departe...

La început, totul merse strună. Namila de Franz era punctual Apărea la lucru totdeauna fix, la Ceasul- şi minata hotărîtă şi tot fix, la ceasul şi minata hotărîtă, pleca. Şi eînd se făcea vremea, îl vedeai iarăşi întors în sala cazanelor.

Abia se închidea uşa după Franz, şii muncitorii lăsau din mină lucrul, fără să-şi bată capul. Cu timpul, Pokatilov începu să dea dovadă de oarecare neglijentă. Nici eu mai punea santinele la uşă, tnărgmimdu-se doar să ttnnărească ceasul.

Odată, namila de Franz plecă ca de obicei din sala cazanelor. Lucrul încetă numaiderît. Oamenii aprinserătiniştiţi cîte o ţigară şi începură să discute. Numai Ivaa Ostrolenko bătea mai departe regulat cu ciocanul lui. Fie că betriebsfiîhremt ar fi vrut să-i surprindă, fie că lucrurile s-au petrecut numai din întîmplare, fapt este că deodată uşa s-a deschis şi a intrat Berberi Stift în persoană.

Toţi se zăpăciră. Betriebsfuhrerul tăcu o clipă şi se uită la muncitori, apoi spuse aspru şi rece:

— Domnule director, vreau să văd cum merge lueruL

Pokatilov îl duse pe Stift prin sală...

După întîmplarea asta, Pokatilov îmi istorisi că, la drept vorbind, trăsese o spaimă zdravănă, pentru că blestematul de neamţ se pricepea oarecum în meseria lui, iar de arătat nn prea avea ce-i arăta... •

— Şi asta-i tot? — Întrebă Stift.

— Tot, — răspunse Pokatilov şi începu să pomenească destul de încurcat de diferite motive obiective care ţineau lucrul în loc.

— Domnule director, despre toate acestea ai să vorbeşti nu mie şi nu aici, — declară Stift şi întorcîndu-se, plecă. Nu trecură nici zece minute şi apărură nişte soldaţi nemţi care ocupară toate intrările şi ieşirile.

Mai trecu încă o jumătate de oră. Pe neaşteptate sosi feldwebelul Stroba şi'cu Lîsenko. Stroba ridică santinelele nemţeşti, iar Lîsenko îl chemă pe Pokatilov.

— Spune-mi ce-a fost, Pokatilov I

Pokatilov îi povesti totul aşa cum se întîmplase. Lîsenko îl ascultă tăcut şi pe urmă îl mustră destul de tare pe Pokatilov.

. — Mulţumeşte-i lui Gavriil Artamonovici! — îi zise Lîsenko cînd isprăvi. — Dacă n-ar fi fost Şlîkov, te-ar fi spînzurat de un stîlp.

După cum se află mai tîrziu, Stift, întorcîndu-se din sala cazanelor în biroul lui, vru să cheme la telefon gestapoul dar fu oprit la timp de Şlîkov. Aflînd- despre ce era vorba, Şlîkov trecu imediat la ofensivă.

Gavriil Artamonovici susţinu că Pokatilov n-avea nici o vină şi că singurul care era vinovat de toate era Franz. El se purta brutal cu muncitorii şi ucisese pe un bătrîn contabil (în vremea asta, sărmanul bătrîn murise,) care nu se făcuse vinovat de nimic. Stift replică, spunîndu-i că aşa trebuia procedat cu leneşii şi trîntorii de ruşi care nu voiau să îndeplinească dispoziţiile ce li se dădeau.

Dar Şlîkov continuă să insiste şi putu chiar să dovedească că Pokatilov e un specialist minunat şi că lăcătuşii lui sînt muncitori experimentaţi. Dacă domnul Stift, spunea el, doreşte ca uzina electrică să fie pusă cît mai curînd în funcţiune, el ar trebui dimpotrivă să preţuiască astfel de oameni. Din partea sa, Şlîkov îşi îngăduia, spunea el, să recomande domnului Stift, următoarea soluţie : Franz să fie scos de acolo, supravegherea să fie dată în seama directă a feldwebelului Stroba, iar mersul lucrului la uzina electrică să fie controlat de Lîsenko.

Era pe vremea cînd Stift avea cea mai deplină încredere în Şlîkov şi betriebsfiihrerul fu convins de argumentele pe care i le aducea acesta. îi plăcu mai ales ideea de a-l însărcina pe Svirid Sidorovici Lîsenko cu controlul lucrărilor din uzina electrică.

Neamţul se purta pe atunci cu Lîsenko tot atît de bine ca şi cu Şlîkov. Lui Stift îi impunea fără să vrea purtarea liniştită a lui Lîsenko şi stima de care se bucura acesta din partea tuturor celor din jurul lui. Afară de asta, bunele relaţii ale betriebsfuhrerului cu Şlîkov şi cu Lîsenko se explicau şi prin faptul că Stift mai credea în restaurarea combinatului şi socotea că numai cu ajutorul luiŞlîkov şi al lui Lîsenko, va putea el oferi şefilor săi darul acesta bogat.

Namila de Franz dispăru şi nu mai fu văzut la combinat.

În primele zile, feldwebelul Stroba stătea în permanenţă la uzină. Dar curînd se plictisi şi el. În sala cazanelor era un zgomot insuportabil. îndeplinind indicaţiile lui Lîsenko, lăcătuşii se prefăceau că lucrează cu rîvnă neobişnuită...

Peste cîteva zile, Stift veni din nou la Pokatilov şi fu plăcut surprins. Munca progresase într-adevăr în chip simţitor. Lăcătuşii lucrau cu atîta zel, încît betriebsfuhrerul socoti că putea să exprime domnului director mulţumirea sa.

Stift era acum şi mai binevoitor cu Şlîkov, pentru că acesta îi inspirase soluţia justă. Lîsenko zîmbea şiret pe sub mustaţa lui roşcată şi stufoasă. El ştia că lăcătuşii făceau mai mult zgomot decît treabă şi că, în afară de'asta, crăpăturile abia vizibile descoperite cîndva de Pokatilov pe pereţii cazanului, vor ieşi odată şi odată la iveală şi vor face ca toată această activitate zgomotoasă diri sala cazanelor să devină fără sens şi zadarnică.

La început, Porfiriev era nervos din cauză că munca în fabrica lui nu mergea cum trebuie. De producţie de margarină nici nu putea fi vorba. Pînă şi faimosul *speisefett* avea şi el nevoie de aburi, iar locomobila despre care vorbise Şlîkov nu fusese încă pusă în funcţiune.

În adevăr, locomobila fusese găsită trasă pe o linie de garaj, acolo unde spusese Şlîkov. Feldwebelul Stroba se ocupă de aducerea ei la fabrica de margarină şi conduse el însuşi lucrul. Ce-ar fi putut dori mai mult Por/iriev ? Nu se ştia încă cum se făcuse, dar pe cînd locomobila era coborîtă de pe platforma vagonului ea căzu pe neaşteptate jos. Feldwebelul, învinovăţit de acest lucru, fu admonestat de Stift, dar Porfiriev nu se simţi cu sufletul mai uşar din cauza asta.

înlocuirea pieselor stricate ale locomobilei ceru destulă vreme. Afară de asta, în timpul reparaţiei, o piesă foarte importantă dispăru. Cîteva zile trecură cu căutări zadarnice şi apoi alte cîteva cu confecţionarea din nou a piesei dispărute.

în sfîrşit, totul fu gata. Se părea că locomobila era în perfectă regulă. Ea fu adusă cu bine la fabrica de margarină. Nu mai rămînea decît să fie pornită.

La recomandarea lui Şlîkov, mecanic al locomobilei a fost pus Ivan Petrovici Kuhlenko, un bătrîn lăcătuş de la centrala termică.

începură ape« neînțelegerile cu privire la combustibil. Șiikov, Lîsenko și Kuhlenko îl asigurară pe Stift că la locomobile se obișnuia să se ardă paie. Dar Stift, și mai ales feldwebelul 'Stroba se încăpățînară să ceară pentru locomobilă antracit.

Mai trecu o zi în căutarea zorită și zadarnică a antracitului pînă ce se opriră în sfîrșit la praf de cărbuni. Lîsenko îl preveni pe Stift că și nu garanta s-o scoată la capăt.

Toată conducerea se strînae lîngă locomobilă : Stift, Stroba, Șlîkov, PorÎiriev. Numai Lîsenko lipsea. Lucra cu Pokatiiov la uzina electrică și nu putea veni.

Kuhlenko dădu foc cazanului care ardea vtesei. Ivan Petrovici scormonea în focar și băga mereu combustibil. Din coș ieșea un fum gros. Presiunea înăuntrul cazanului creștea. Acul manome- Irului se urca încet. .

Kuhlenko deschise robinetul și lăsă aburii să treacă în conducta de aburi a fabricii. Acul manometrului începu deodată să coboare repede și se înțepeni ia zero. -

Stift se înfurie cumplit. Bătea din picioare și amenința.

— .Mă scuzați, domnule Stift, — îl întrerupse liniștit Lîsenko care se apropiase tocmai în clipa aceea de locomobilă. — V-am raportat la vreme că acest sistem nu e amenajat pentru cărbune, îmi dați voie să verific încă o dată mașina ? _

Lîsenko și Kubleofco se căzniră aproape o oră cu mașina. Ei ieșiră de sub ea negri ca niște draci. Lîsenko mai ceru lui Stift îocă -o zi, deoarece descoperiseră undeva un deranjament; îi spuse totuși :

— ...Dar trebuie să vă previn, domnule Stift, — așa cum am făcut și mai înainte, că nu garantez de reușită.

Amînarea fu acordată. Dar a doua zi se repetă același lucru, cu deosebirea că locomobilă dădu în mod normal aburi timp de trei ■ere, după care iar se încăpăpnă.

Cînd i se aduse asta la cunoștință lui Stift; acesta păli de indignare. Chemă îndată la telefon comandamentul batalionului de geniy și ceru să i se trimită aumaidecît un tehnician'. I se răspunse că, tehnicianul va veni a doua zi dimineață.

Șlîkov, care fusese de față la această convorbire a lui Stift, ieși din combinat și se duse imediat ia Porfiriev.

— Bună ziua, Iuri Alexandrovici 1 Am venit să văd ce mai faci.

Porfiriev era posomorit. Voise să se distingă față de noul stăpîia și să fie el cel diiitîi din combinat care să livreze produse, oricare ar fi calitatea acestora. Și iată acuma blestemata asta de locomobilă !...

— E « rușine! — zise d indignat. — Să nu fim în stare să punem în funcțiune o locomobilă !

— Din partea mea, iuri Atexandrovici, mă străduiesc şi eu să fac pentru dumneata tot ce pot, — îi răspunse zlmbirid Şlî- kov. — Poate că o să studiezi broşura pe care ţi-am dat-o...

Atunci cînd se luase hotărîrea de a se face în loc de marga- rina *speisefett*, Şlîkov promisese să-l ajute pe Porfiriev şi îşi ţi- nusg îăgăduiala. Făcuse rost de undeva de o broşură nemţească cu instrucţiuni privind fabricarea produsului şi i-o dăduse lui Porfiriev. Aceste instrucţiuni îl salvaseră pe Porfiriev. Dacă nu le-ar fi avut, s-ar fi moşmolit mult şi bine pînă să ajungă să-şi însuşească procedeul tehnologic pe care nu-l cunoştea. Şi iată că Şlîkov îi amintea acum de aceste instrucţiuni.

— Păi de cînd am studiat-o ! Totu-i cît se poate de simplu...

— Cînd ai studiat-o ? — întrebă încruntîndu-şe Şlîkov care vorbea acum lui Porfiriev ca un şef sever unui subaltern vinovat. — Dar de ce nu mi-ai spus asta la vreme ? Sau poate *că* te-ai hotărît să acţionezi singur şi să rupi înţelegerea pe care am -făcut-o atunci la dumneata acasă ?...

— Da de unde, Gavriil Artamanovici, —se justifică Porfiriev, pe care îl speriase se vede tonul liui Şlîkov. Se temea cumplit ca nu cumva să rămînă fără sprijinii! acestui bătrîn atotputernic. — Nu mi-a venit în gînd că or fi trebuit să-ţi comunic dumitale acest lucru, — urmă el

— Rău că nu ţi-a venit în gînd. De mult ai fi avut aburi. Sper că interesul dumitale este să poţi livra cît mai curînd producţia 1 * — Cred şi eu 1 Alai încape îndoială ! — mormăi Porfiriev.

— Bine... Atunci dumneata vei fi acela care vei pune locomo- biia ÎH funcţiune.

— Eu ? — se miră Porfiriev. — D-apoî asta-i treaba lui Kuhlenko L.

— După .cum ştii, Kuhlenko n-a putut face pînă acuma nimic. Dumneata însă vei reuşi... lată, vrei să faci bunătatea s-o citeşti ?

Şi Şlîkov îi întinse lui Porfiriev o broşură uzată : „-Ghidul fochistului". Pe o pagină a broşurii cîteva rînduri erau subliniate cu creionul roşu. Se spunea acolo că dacă se întrebuinţează praf de cărbune e nevoie de aer insuflat artificial.

— Numai asta ? — zise fără să vrea Porfiriev. — E postbil oare ca Kuhlenko să nu fi ştiut acest lucru?

— Ţi-am mai spus că voi avea grijă de dumneata. După cum vezi, mă ţin cu sfinţenie de înţelegerea noastră. Dinte la Stift, încearcă să capeţi o audienţă şi vorbeşte-i despre acest aer insuflat. Numai nu încerca să înfunzi nici pe Kuhlenko, miei pe Swid Si- dorovici Lîsenko... Şi să-mi .raportezi imediat de felul cum a decurs convorbirea cu Stift. Ai înţeles ?...

Şi dînd din cap, Şlîkov, fără să se grăbească, cu mersul lui bătrînesc, ieşi din biroul lui Porfiriev.Porfiriev făcu aşa cum îi ordonase Şlîkov. A doua zi de dimineaţă veni la Slift tehniei-anul neamţ şi confirmă acelaşi lucru pe care-l spusese şi Porfiriev. Trei zile trecură cu instalarea unui ventilator, fură montate grătare noi, iar a patra zi locomobila începu să dea aburi. *E* drept că din cînd în cînd se mai strica cîte ceva, dar fabrica avea să capete în sfîrşit o oarecare cantitate de aburi. Nu trecu mult şi Porfiriev putu raporta solemn lui Stift că primete trei sute de kilograme de *speiseţţett* erau în sfîrşit gata.

Această grăsime era dezgustătoare. Nici nu putea fi altfel. "Producţia era cît se poate de proastă. Uleiul era fabricat de teascurile din staniţe. Calitatea lui era foarte bună. Dar sosit la fabrică, uleiul era pus într-un rezervor subteran unde, din „motive necunoscute" se strica în scurtă vreme, devenind amar. Acelaşi lucru se întîmpla şi cu seul. Aruncat pe jos, în murdărie şi umezeală, seul se strica, fireşte, foarte repede. Acestea erau materiile prime din care se producea *speiseffett-\i*. Afară de asta, grăsimea era pusă în bidoane murdare de tablă în care fusese ulei de ricin şi expediată în acest ambalaj în Germania..

Şi totuşi Stift era foarte mulţumit. Chemă pe Şlîkov la el şi îi spuse să-i trimită un tinichigiu. Stift instală pe tinichigiu îri- tr-o cămăruţă alături de biroul său. Tinichigiul făcea nişte bidoane mici pe care Stift le umplea cu grăsime şi le trimitea la diverse adrese în Germania. Probabil că erau colete pentru prieteni şi rude. După Stift, se apucase de treaba asta şi feldwebelul Stroba.

Într-o zi, Lîsenko trecu pe la fabrica lui Porfiriev. Profitînd de o clipă favorabilă, o muncitoare cu numele de Skokova se apropie de el. Pînă la ocupaţia nemţească lucrase în laboratorul de bacteriologie al combinatului. Acuma, nemaifiind nevoie de specialitatea ei, fusese trimisă ca salahor la fabrica de margarină.

— Am o rugăminte la dumneata, Svirid Sidorovici, — zise Skokova. — Scapă-mă de acest chin şi asta nu pentru că mi-ar fi aici greu fiziceşte. Nu de asta, dar rni-e pur şi simplu greaţă să mă uit la murdăria şi la oroarea asta...

— Şi ce-ai vrea dumneata? — o întrebă cu precauţie Lîsenko.

— Ştiu nemţeşte, cunosc bine maşina de scris. Poate că m-ai putea trece dactilografă la biroul central ?

Uitîndu-se în toate părţile, ea adăugă.:

— Vă asigur, Svirid Sidorovici, că v-aş putea fi de folos...

— Bine 1 — spuse Lîsenko.

Peste cîteva zile, Skokova fu chemată la birou, unde i se spuse că era numită dactilografă.Porfiriev umbla prin combinat mîndru ca un păun. Herbert Stift în persoană îl salutase, îi dăduse mîna şi-i făgăduise o recompensă. Şi lui Porfiriev i se părea că în sfîrşit pornise acum pe calea largă a stimei şi a gloriei pe care le visa de atîta vreme, începu să fie arogant şi brutal cu muncitorii, iar cînd îl întîlnea pe Şlîkov dădea din cap cu condescendenţă. Afară de asta, Porfiriev mai pregătea încă o surpriză plăcută domnului Stift. Numai că surpriza asta o pregătea în taină, ferindu-se de Şlîkov.

Porfiriev era sigur de reuşită. Şi atunci — visa Porfiriev — el va înceta să mai depindă de Şlîkov de care nu numai că, se temea dar pe care îl şi ura.

Dar într-o zi Şlîkov îl pofti pe Porfiriev la el.

Porfiriev intră cu un aer arogant în biroul mic şi strîmt al lui Şlîkov şi-l întrebă cu o indiferenţă voită :

— Parcă voiai să-mi spui ceva, domnule Şlîkov ?

— Şezi, — îi răspunse Gavriil Artamonovici cu răceală. — Şezi şi spune-mi ce planuri ai în cap ?

Porfiriev tresări fără voie. Să fi ghicit oare acest bătrîn planul lui ?... Nu, asta era cu neputinţă 1 Şi Porfiriev răspunse indignat:

— Nu te înţeleg, domnule Şlîkov. Afară de asta trebuie să-ţi spun că m-am săturat de tonul dumitale poruncitor...

— Ia să taci din gură ! — strigă Şlîkov. — Deocamdată răs- punde-mi la. întrebarea mea.

Totul era atît de neaşteptat pentru Porfiriev, încît se lăsă fără voie pe scaun.

— Nu pricep... — mormăi el.

— Ai uitat, domnule Porfiriev ? — urmă Şlîkov. — Dacă-i aşa, să-ţi amintesc eu. Stai şi ascultă... Dumneata ai aflat că alături de rezervorul unde se toarnă uleiul de teasc se află un alt rezervor plin de ulei de floarea. soarelui minunat. Acest ulei, ai noştri cînd au plecat, n-au mai avut vreme să-l distrugă. Dumneata instalezi acuma o ţeavă şi vrei să-l dăruieşti nemţilor. Îţi închipui că asta are să-ţi aducă stimă şi glorie şi te va ajuta să mă dobori. Nu merge ! Eu îs o nucă prea tare pentru dumneata... Ai să-ţi rupi numai dinţii!

Şlîkov se ridică şi începu să se plimbe prin odaie. Apoi se apropie de Porfiriev care şedea palid şi uluit...

— Ei!... — zise Şlîkov cu o voce mai domolită. — Ce mai vrei ? La ce mai năzuieşti acuma ? Dumneata eşti primul om în combinat! Nemţii sînt binevoitori faţă de dumneata. Sînt mulţumiţi de *speisejett-ul* dumitale! Ce-ţi mai poate da uleiul ăsta ? Acelaşi *speisefeit,* numai poate că ceva mai bun. Oricum, prea multă glorie n-ai să-ţi adaugi în nici un caz la aceea de pînă acum. Iar mie tot n-ai să-mi iei locul... Nu, Iuri Alexandrovici, uleiul ăsta trebuie păstrat .pentru stăpînii cei vechi...

— Pentru cine ?

Porfiriev se uită speriat la.Şlîkov.

— Pentru bolşevici t —• răspunse acesta liniştit.

— Pentru bolşevici ?... Păi ei sînt cine ştie unde, hăt departe 1 — ripostă Porfiriev şovăitor.- — Nici nu cred să se mai întoarcă vreodată—

— Nu sînt chiar aşa de departe cum ţi. se pare, — urmă Ş-lî- kov, urmărind expresia fetei lui Porfiriev. — Dumneata păstrează acest ulei ca pe o rezervă. Dacă bolşevicii se vor întoarce, le vei spune : „Eu vi l-am păstrat". Şi ti se va ierta pentru acest ulei, lo- comobrla şi *spcisefett*-ul dumrtale puturos şi chiar recunoştinţa domnului Stift...

Se auzi o bătaie în uşă. îndată după asta, intră Arma Pota-povna.

— Gavriil Artamonovici, te cheamă Stift

— Ţine minte ce ţi-am spus, domnule Porfiriev, — zise cu voce scăzută „Şlîkov după ce plecă Pótapovna. Voee'a îi era rece şi liniştită. — Laşi în pa?e uleiul. Şi să ştii că te previn pentru ultima oară. La prima dumitâle acţiune samavolnică, nu rămîne nici urmă din dumneata... îţi daia cuvîntul meu că aşa se îritîmplă cu dumneata !

În noaptea aceea, Porfiriev tiu putu dormi. Se întorcea cînd pe o parte, cînd pe cealaltă şi spre dimineaţă luă hotărîrea ca pe viitor să nu mai iasă din cuvîntul lui Şlîkov. Acest bătrîn ştia într-adevăr tqt ce se petrecea în combinat.

Cel mai prost din tot combinatul mergeau treburile lui Ivan Karlovici Weinberger. Fabrica lui nu lucra chiar deloc.

După demontarea agregatelor distruse de explozii, din ~ toate maşinile de acelaşi fel, lăcătuşii nu putuseră să monteze la loc una cel puţin. Dinamul provizoriu care era pus în mişcare de un motor cu păcură arsese în urma unui accident neaşteptat Se căzniră cu el două săptămîni şi în cele din urmă neobţinînd nici un rezultat, renunţaseră la el. Instalaţia.de apă nu funcţiona. Muncitorii săpară toată curtea în căutarea conductei principale, dar conducta nu era. de găsit. Mi s-a spus mai. tîrziu că muncitorii dăduseră de cîteva ori de ea, dar îndată ce o găseau, o acopereau iar cu pămînt şi începeau să sape cu zel alături...

Cea mai mare grijă a lui Ivan Karlo-viei erau însă compresoa.-rele. înainte de plecare, ai noştri le demontaseră,' scoţInd şi as-cunzînd anumite piese principale. Comanda acestor piese fu transmisă lui Baturin de la atelierele mecanice, iar supravegherea confecţionării lor, încredinţată lui Weinberger: Ivan Karlovici trecuse de cîteva ori pe la Baturin şi îşi dădu seama că nu va obţine aşa de curînd piesele de care aVea nevoie. Şi asgst lucru îl îngrijora cumplit.

~ ' ■ .

În nopţile lui fără somn, Ivan Karlovici îl vedea cu groază pe Stift restaurînd centrala electrică de termoficare şi dînd aburi, electricitate şi apă... Atunci singurul obstacol tare va împiedica punerea în funcţiune a fabricii vor fi compresoarele care nici gînd să fie gata. Pe cine altul avea să-l tragă la răspundere dacă nu pe el ? Weinberger bănuia că piesele demontate se găseau undeva în cea mai perfectă stare. Mai mult decît atît, era aproape sigur că ele se

găseau chiar acolo, în fabrică, în grămada de gunoi care răsărise ca din pămînt, nu demult, în curtea din spatele fabricii...

l'van Karlovici se învîrtea pe lîngă grămada aceasta de gunoi ca un motan în jurul unei oaie cu smîntînă. Nu putea să se hotărască ce să facă. Să tacă, sau să răscolească gunoiul, să găsească piesele şi să-l înştiinţeze pe Stift ? -

Şi una şi alta putea aduce complicaţii. Dacă tăcea — era rău, iar dacă descoperea piesele — îl vor sili desigur să monteze la loc compresoarele. Weinberger, care ţinea mai mult decît orice la linişte, se temea cumplit de cea mai mică răspundere...

Se gîndea că probabil şi Şlîkov cunoştea bine taina acestei grămezi de gunoi.

Într-o zi, venind la fabrică, Şlîkov îl găsi pe Weinberger care stătea îngîndurat lîngă hleştemata grămadă de gunoi şi de fier vechi.

— Ce vînt te aduce aici, Ivan Karlovici ? — se miră Şlîkov uitîndu-se ţintă la faţa inginerului.

— Dar dumneata ce cauţi aici, domnule Şlîkov ? — îi răspunse pe acelaşi ton Weinberger, ascunzîndu-şi privirea de ochii lui Şlîkov.

— Pe dumneata te căutam...

Weinberger aruncă o privire atît de elocventă spre grămezile de gunoi. încît Şlîkov pricepu că inginerul ştia tot!...

— Aşaa !... — făcu Şlîkov adunîndu-şi gîndurile. — Ia spune, Ivan Karlovici, — întrebă el deodată, — joci cărţi ? închipuie-ţi următoarea situaţie. Cărţile s-au împărţit şi dumneata ai în mînă asul de atu şi încolo numai şeptari şi optari de altă culoare. Dacă adversarul dumitale vine cu un as, spune-mi : ai să-i arunci, asul dumitale de atu înainte de vreme ?

— Mai întrebi ? Desigur că nu !

— Nu ? Atunci te sfătuiesc să procedezi la fel şi în viaţă. Nu arunca înainte de vreme asul de atu. Ţine-l. Îţi va folosii

Şi Şlîkov atinse cu capătul bastonului grămada de gunoi.

— Da ! Ai dreptate, — zise după un moment de tăcere Weinberger.

Cu asta, convorbirea lor se sfîrşi...

Weinberger nu mai răscoli grămezile de gunoi şi piesele compresoarel'or ascunse acolo aşteptară în linişte pe ai noştri.

Era ceva la combinat care îl îngrijora pe Stifi mai mult decît orice. Asta era focul din turnurile silozurilor.

Plecînd din Krasnodar, ai noştri dăduseră foc seminţelor de bumbac şi de floarea soarelui care erau păstrate în aceste turnuri. La început, atitudinea lui Stift în această privinţă fu indiferentă. Fie că ardeau, fie că nu ardeau, seminţele erau oricum pierdute şi deci nu-l interesau.

După venirea nemţilor, alături de silozuri se instalase un mare depozit de muniţii de artilerie.

Foarte curînd, nemţii îşi dădură seama că făcuseră o greşeală de neiertat. Noaptea, seminţele care ardeau aruncau în sus, pe cerul

întunecat, coloane de foc şi erau un punct de reper minunat pentru avioanele sovietice.

Comandamentul german ţinu seama de acest lucru. Comandantul oraşului ordonă lui Stift să stingă imediat incendiul. Betriebsfiihrerul încercă să îndeplinească ordinul, dar nu putu să facă asta numai cu muncitorii combinatului. Noaptea, coloanele de foc continuau să se ridice spre cer.-Pînă la urmă, fură trimişi să stingă incendiul pionerii nemţi care se apucaseră cu pricepere de treaba asta şi peste o săptămînă focul începu să se domolească.

Acum începură ai noştri să fie îngrijoraţi. Arseni Silvestrovici îl chemă pe Lîsenko la „Camelia" şi-i transmise ordinul Comandamentului mişcării de partizani din sud de a aţîţa iar incendiul.

Primind ordinul, Lîsenko se gîndi la Ostapciuk.

Acest om firav, mic de statură, şef al corpului de pompieri al combinatului, fusese înainte de război spaima directorilor noştri. Era de ajuns ca unul din ei să nu fi îndeplinit, fie şi cea mai neînsemnată prevedere a regulamentului de apărare împotriva incendiilor, pentru ca Ostapciuk să înceapă să facă gură, iar' de liniştit nu se liniştea pînă ce nu obţinea ceea ce ceruse. Era cu adevărat un entuziast şi un meşter în meseria lui.

Cu puţin înainte de ocupaţie, i se întîmplase o nenorocire. La un incendiu care izbucnise în timpul unui bombardament *al* avioanelor germane, îşi arsese îngrozitor picioarele şi acum zăcea acasă greu bolnav. La dînsul se duse acum Lîsenko ca să-i ceară sfatul.

Ostapciuk îl ascultă cu atenţie pe Svirid Sidorovici şi-i spuse:

— Să mă duc întîi să văd. Poate că-mi vine o idee.,.Lîsenko încercă mult timp să-l convingă pe Ostapciuk să renunţe la aşa ceva, spunîndu-i că are să-şi betegească acolo de tot picioarele, dar la toate rugăminţile, Ostapciuk răspundea :

— Cine altul să se apuce de treaba asta ? Mă duc...

Cum de-a ajuns Ostapciuk pînă la turnurile silozurilor şi de unde a găsit putere pentru asta, numai el ar putea să spună. Intră pe brînci în galeria subterană de sub turnuri, rămase acolo cam o jumătate de oră şi apoi ieşi. Dar de ajuns acasă n-a mai putut ajunge. Tovarăşii au trebuit să-l ducă acasă pe bra(e...

— Chemati-l pe Lîsenko la mine, — zise el strîmbîndu-se de durere. — Spuneţi-i să vină chiar azi. Dacă nu vine azi, mîine va fi prea tîrziu...

Lîsenko se duse imediat la dînsul.

— Totu-i în regulă, tovarăşe Lîsenko, — zise Ostapciuk cînd Svirid Sidorovici se aşezi lîngă patul 'ui. — Totu-i în regulă. Atîtăm iar incendiul-. Numai că am nevoie de aju:or. Intîi şi întîi am nevoie de un flăcău voinic, cu braţele zdravene. Al doilea, am nevoie de o ladă de lemn.

Ostapciuk arătă cu de-amănuntul dimensiunile lăzii. Capacul trebuia scos, iar în trei pereţi laterali ai lăzii, trebuiau făcute nişte deschizături, Ostapciuk explică cum trebuiau să fie făcute deschizăturile şi ce mărime să aibă.

— Asta-i tot, tovarăşe Lîsenko, — încheie el. — Iar mîine aţîţ iar focuşorul...

Dar a doua zi, Ostapciuk nu mai putu să se scoale din pat. Abia a treia zi, silindu-se din răsputeri, izbuti să ajungă la silozuri. De ajutor îl avea pe Mişa, lăcătuşul din brigada lui Batu- rin de; la atelierele mecanice, un flăcău puternic şi vînjos, pe care puteai să te bizui.

— Am intrat cu Ostapciuk în galeria subterană, — îmi povesti mai tîrziu Mişa. — întuneric beznă... Singura salvare era o lanternă electrică. După vreo cinci minute, pompierul m-a oprit: „Aici! mi-a zis el. Luminează în sus 1" Am văzut un oblon gros de fontă. „Trage-l, Mişa !" O bună jumătate de oră rn-am căznit cu oblonul acela blesterwat, mi-am rupt mîinile, dar pînă la urmă tot am izbutit să-l dau la o parte. Deasupra oblonului era un grătar de fier. „Adă-ncoace lada", mi-a zis Ostapciuk. Adusesem acolo lad-i cu o zi mai înainte. Am proptit-o cu partea deschisă de grătar, iar sub dînsa am pus gunoi. Am îngrămădit gunoi şi în partea lăzii unde nu erau deschizături. „Bun, sîntem gata, a spus. Ostapciuk. Acuma jj să tragă bine". Si abia atunci am priceput ce făcuse pompierul. Grătarul era al ventilatorului, iar deschizăturile care spusese Ostapciuk să fie făcute în ladă slujeau ca aerul să treacă din coridor spre grătar. Gunoiul îl îngrămădisem numai pentru camuflaj. înapoi, Ostapciuk n-a mai putut merge. Am trebuit iar să-l duc în braţe, ca pe un copil. Il duceam şi el gemea de durere. Cînd î-am scos afară, era mai mult mort decît viu. M-am dus fuga să caut ajutor. Băieţii şi cu mine l-am dus cu bine

acasă şi l-am culcat în pat. îşi pierduse aproape cunoştinţa. Totuşi, mi-a mai putut spune: „Mişa, du-te la Lîsenko ^L spune-i că totul & în regulă..."

Şi aşa a şi fost, pompierul Îe-a venit-de hac nemţilor. Pînă cînd s-au întors ai noştri, seminţele au continuat să ardă în silozuri şi nemţii n-au putut face nimic...

Odată, pe înserate, Skokova trecu ca din întîmplare pe la fabrica de săpun, la Lîsenko. Skokova îl aşteptă pe platforma întunecată a scării. Cînd Lîsenko ieşi din fabrică, Skokova îi şopti:

— Svirid Sidorovici, am auzit chiar acum pe Stlft spunînd că zilele acestea are_să vie aici Rodrian cu nişte ingineri nemţi. Cred c-or fi mai brezi ^ecît curcanul acela înfumurat de Stift !... Aşa că n-ar strica să pregăteşti pe tovarăşii noştri... La revedere, mă grăbesc!... Şi-ţi mulţumesc, Svirid Sidorovici, că m-ai trecut la birou! — adăugă eâ şi dispăru. .

Lîsenko kă imediat o piesă stricată şi'se îndreptă spre atelierele mecanice, să-l vadă pe Baturin. ij găsi în birou, aşteptă să plece {bată lumea şi-i spuse încet:

— Tovarăşe Baturin, treci peste vreo două ore pe la Poka- tilov. E vorba de o chestiune serioasă. Trimite acolo pe toţi comuniştii. Nu uita să le spui să fie cu ochii în patru!... Acum, dă-mi altă piesă în locul acesteia stricate. Şi chiar tu, vezi de bagă de seamă cînd te duci la Pokatilov. Nemţii nu-s chiar aşa de proşti şi s-ar putea să ne urmărească; Mai cu seamă pe noi doi !...

Din însărcinarea lui Lîsenko, Pokatilov alesese de mai mult timp un adăpost, cu ieşiri de rezervă pentru orice eventualitate, într-un colţ îndepărtat şi întunecos al subsolului termocentralei.

Lîsenko se ţinea după Pakatilov prin nesfîrşitele galerii ale subsolului. Cu toate că fusese aici de multe ori, încă de pe vremea cînd se construia centrala, nu-şi mai dădu totuşi seama unde se găsea. ŢJ

— Am sosit, — zise în'sfîrşit Pokatilov.

Lîsenko' zări în întuneric focurile ţigărilor unui grup mai mare de oameni care şedeau jos, de-a dreptul pe pămînt.

Cînd îşi ridică mina ca să-şi îndrepte şapca, care îi alunecase într-o parte, atinse plafonul. „Sîntem în canalul de fum", se gîndi Lîsenko,

— Acum sînt toţi aici, — zise Pokatilov. — Putem începe, Svirid Sidorovici. Băieţii mei stau de pază. În caz de alarmă, trebuie să ne împrăştiem prin ieşirile de rezervă.

Lîsenko încercă să-şi dea seama, cu o emoţie pe care nu şi-o putu stăpîni, de oamenii care şedeau în faţa lui. De cînd veniseră nemţii, era prima adunare de partid a celor de la combinat.

— Tovarăşi, — începu Lîsenko, — cred că putem socoti deschisă adunarea de partid cu toate că, din cauze binecunoscute, ea nu este completă. Aveţi vreo obiecţiune de făcut ?... Bine- Vă propun să alegeţi preşedintele. De secretar nu-i nevoie, deoarece nu numai că n-are ce scrie, dar niei n-avem voie să scriem ceva ! Fiecare va fi

propriul său -secretar!... Să nu pierdeţi degeaba timpul. E scump şi fiecare clipă e socotită. Pe cine propuneţi preşedinte ?

— Ge să mai vorbim ? — zise instalatorul Sokolov. — Eu îl propun preşedinte pe tovarăşul Lîsenko.

Toţi cei prezenţi susţinură în unanimitate această propunere.

— Tot eu sînt acela care voi face raportul. Voi fi scurt, — zise Lîsenko. — Trebuie să vă spun în darea mea de seamă că aproape toate sarcinile trasate de organizaţia noastră de partid şi aprobate de comitetul orăşenesc Ilegal de partid au fost înfăptuite. Dar acum apare o complicaţie serioasă. Şi de aceea v-am convocat aici. Am aflat că în- afară de inginerii nemţi, va veni în curînd aici chiar Rodrian în persoană. Sînt aici mulţi muncitori vechi care îşi aduc aminte de Rodrian. El e mai şiret decît tîmpiţi de-alde Stift şi Stroba pe care îi avem aici şi se pricepe mai bine decît dînşii în treburile combinatului. Rodrian e şeful lor şi va trebui să fim cît se poate de atenţi... Din păcate, oamenii noştri care îndeplinesc sarcini de partid au dat dovadă în ultima vreme de o subapreciere a inamicului, lucru cu desăvîrşire -de neîngăduit. Aşa ceva va duce la o înfrîngere a cauzei noastre pe care nimic n-are s-o poată înlătura. Iată, să luăm de pildă atelierele mecanice. Restabilind, chipurile, utilajul fabricii, ele nu dau. decît rebuturi care sar în ochi. Nu se mai poate lucra aşa. Nu aşa veţi înşela pe inginerii nemţi, şi mai ales pe Rodrian. Ei vor" vedea foarte repede că totu-i cusut cu aţă albă şi vor ghici că la mijloc este un sabotaj. Trebuie lucrat. în aparenţă bine şi, dacă-i nevoie, mă rog, chiar cu o rîvnă destul de mare dar, pe de altă parte, trebuie făcut în aşa chip încît munca să nu dea nici un fel de rezultate. Luaţi exemplu de la ceea ce a făcut cu locomobila, la fabrica de margarină Kuhlenko, care e aici de faţă. El l-a încurcat în aşa hal pe inginerul termotehnician care a fost adus, încît acestuia nu i-a putut ajuta nu numai Stroba, dar nici Stift... Dealtfel, cred că nici Rodrian nu va bănui despre ce e vorba ! Sau să luăm ca exemplu ceea ce facem acum cu producţia de *speisefett.* Echipa lui Pokatilov face faţă sarcinilor sale, fără să mat vorbesc de tovarăşii de la fabrica dr grăsimi hidrogenate. Dar atei ier eh mecanice ne pot vîrî în bucluc pe toţi. Eu, în Calitatea mea ÓE activist de partid, aş putea să le ordon să facă treaba cumsecade, mai cu seamă că acum e foarte periculos să convocl adunări de partid. Aş vrea ca toţi acei care sînt prezenţi aici să fie pătrunşi de conştiinţa că ei îndeplinesc o sarcină de stat de o răspundere şi de o însemnătate uriaşă. Numai dacă vom pricepe acest lucru, vom avea garanţia sigură a succesului operaţiilor noastre. Aici sînt de faţă şi cîţiva comsomolişti. Cu dînşii voi vorbi separat, convocîndu-i poate în alt loc. Aş vrea să le spun că ceea ce ai izbutit să faci azi, din întîmplare, aci, se prea poate ca mîine să nu mai poţi face. Şi această nereuşită poate avea ca urmare ca întreaga organizaţie să fie arestată şi lichidată şi acest lucru n-avem dreptul să riscăm să-l facem. Nu trebuie să ne fie teamă de inamic, dar trebuie să ne păzim de el. Trebuie să ştim mai multe decît el, să fim mai înţelepţi decît el. Asta trebuie să fie regula generală într-o luptă inegală cum e a noastră. Aici

e prea întuneric. Mulţi nici nu vor afla cine a luat parte la această şedinţă. Convocîndu-vă aci, am vrut. să simţiţi şi să înţelegeţi că în această cauză, în această luptă, nu sîntem singuri. Să ştiţi şi să ţineţi bine minte că lupta pe care o ducem cu inamicul se poate transforma adesea într-o luptă a unui singur activist al organizaţiei clandestine cu mulţi inamici bine înarmaţi. De aceea, vă sfătuiesc să prevedeţi în fiecare acţiune pe care o întreprindeţi cea mai rea situaţie în care v-aţi putea pomefli. Dar şi atunci, ţineţi bine minte că şi moartea voastră trebuie să aducă cît mai mare folos cauzei noastre comune, a luptei pentru eliberarea patriei. Şi acuma, tovarăşi, am terminat. Care sînt întrebările pe care le aveţi de pus ?

întrebări erau multe. Lîsenko răspundea scurt. "

Trecură la discuţii. Dar ele ameninţau să se prelungească. Toţi aveau cîte ceva de spus, toţi voiau să-şi deschidă inima şi să vorbească despre cele ce se petreceau în jurul lor, ca între ai săi.

În sfîrşit preşedintele puse la vot încheierea discuţiilor.

Toţi îşi dădeau seama că aceasta nu era o adunare de partid obişnuită; trebuiau s-o termine cît mai repede, şi să plece. În subsolul acesta întunecos, toţi trăgeau cu urechea la sunetele nedesluşite care veneau de afară. CîteotÎafă li se părea că ieşirea era blocată de nemţi...

încheind şedinţa, Lîsenko spuse că' întunericul din galeriile subsolului a făcut fără îndoială ca fantezia multora să capete frîu liber, dar că totul era în regulă. Pokatilov controlase de cîteva ori dacă nu era vreun pericol.— Nu mai trebuie să vă amintesc, — isprăvi Lîsenko, — că e nevoie ca fiecare să păstreze o tăcere absolută cu privire la adunarea noastră. Nu trebuie spus nimic despre raportul meu şi despre directivele primite. încălcarea acestor lucruri este o trădare directă a patriei şi a partidului. Şi acuma, Pokatilov, vezi de-i scoate treptat pe toţi afară...

Această şedinţă avu un rol important în munca organizaţiei clandestine a combinatului. Oamenii căpătară curaj, simţiră că sînt uniţi şi continuară cu noi forte munca lor grea şi periculoasă.

Acasă, Lîsenko fu întîmpinat de Kotrov care era îngrijorat.

— Iar stăm rău, Svirid Sidorovici... Valia s-a îmbolnăvit. Are temperatură mare. Treizeci şi nouă...

Valia se zvîrcolea şi aiura. Era nevoie urgentă de un doctor. Dar nu putea fi chemat orice doctor din cauză că Valia locuia clandestin la'Svirid Sidorovici. Lîsenko'hotărî să-şi încerce norocul la doctorul Bulgakov deşi ştia că el nu merge acasă la bolnavi. Altă soluţie nu era. Lîsenko îl cunoştea bine pe Bulgakov şi era sigur că n-avea s-o dea de gol pe Valia.

— Du-te repede, Ivan, şi nu te întoarce fără doctor...

Nu ştiu ce îi spuse Kotrov lui Bulgakov, dar doctorul veni. Bulgakov examină rana Valiei, găsi puroi, puse praf streptocid şi spuse că nu era nimic grav.

Cu toate că era tîrziu, Lîsenko îl pofti pe Bulgakov să bea ceai cu ei. La ceai, Bulgakov îi spuse lui Svirid Sidorovici că avea acuma la el, la spital, pe un pacient ciudat.

Era un locotenent rus. Locotenentul fusese adus la spital dintr-un lagăr de concenirare din ordinul nemţilor care aveau grijă de el şi-i trimiteau tot felul de daruri. Nu demult, aghiotantul colonelului Kristmann, şeful gestapoului, îi făcuse o vizită. În ajun, venise chiar colonelul în persoană... Locotenentul era nervos şi refuza tot ce-i trimiteau nemţii. Aiura şi vorbea în delir despre tatăl său, despre nişte spioni...

— Nu-ti aminteşti cumva, doctore, despre numele de familie a! acestui locotenent ? — întrebă cu interes Lîsenko.

Bulgakov îi spuse un nume pe care Lîsenko îl cunoştea bine.

A doua zi, Lîsenko trecu pe la „Camelia" şi-i spuse lui Ar- seni Silvestrovici ceea ce aflase despre locotenentul rănit.

CAPITOLUL VIII

Puţini au fost acei care au cunoscut la Krasnodar, pe timpul ocupaţiei nemţeşti, pe tînărul despre care vreau să vorbesc acum aici. Şi-i de înţeles, dacă stai să judeci felul de activitate pe care o avusese de îndeplinit în oraş.

În tot timpul lungilor luni ale activităţii lui clandestine, el n-a fost în fond niciodată ceea ce părea să fie. Trebuia să joace un rol greu şi plin de primejdii, nepotrivit cu firea lui. Căci în realitate e un om cu suflet bun şi deschis.

Necunoscut de nimeni, ferindu-se de prieteni şi ascunzîndu-se sub o mască iscusită, a urmat o cale grea şi îngrozitoare care putea să-l ducă în fiecare clipă la demascare şi la moarte, sau să-i aducă ceea ce-i mai amar pe lume, epitetul dezonorant de „trădător".

Dealtfel — a avut norocul ca nici un prieten să nu-i arunce în fată acest cuvînt. Însă uşurează oare asta toată povara chinului pe care şi-l luase de bunăvoie asupra lui ? Sau micşorează oare asta cîtuşi de puţin eroismul lui nemaipomenit, necunoscut de nimeni pe vremea aceea ?... .

Aş fi vrut să-i pot spune numele adevărat, daj din păcate, din tot felul de motive, n-am dreptul să-l spun nici chiar acum Am să-i zic Jora. Aşa îl numise într-o vreme Arseni Silvestro- vici şi sub acest nume fusese cunoscut de un cerc reştrîns de activişti ai organizaţiei clandestine. Vreau să mai accentuez încă o dată că în povestirea mjs despre Jora, în afară de nume, care-i născocit, totul este adevărat şi precis.

Il cunoşteam bine pe tatăl lui Jora. Mai mult decît atît, eram chiar prieteni. Mă întîlnisem prima oară cu el în munca clandestină la Petersburg. În anii războiului civil, ne-am bătut cot la cot cu albii în faţa Ţarîţînului. Apoi drumurile noastre s-au despărţit. Eu am rămas în Kuban, pe cînd tată! lui Jora, numit într-un post important la reprezentanţa noastră comercială din Berlin, a plecat peste hotare.

În străinătate a avut o situaţie grea. Fasciştii îl vînau cu insistenţă, căutînd să-l atragă de partea lor. A luptat din greu ca să le

reziste. Mai întîi l-au şantajat, apoi au încercat să-l mituiască. Dar el era un om cinstit şi a rezistat. Pînă la urmă, l-au ameninţat cu moartea dar el nu s-a speriat nici de asta.

în Germania, tatăl lui Jora, cazac neaoş din stepa cea mare, născut la Krasnodar, ducea dorul patriei sale, dorul stepelor întinse ale Kubanului, dorul plopilor care împung cerul ca nişte suliţe, dorul caselor albe, al staniţelor şi al grădinilor înflorite primăvara...

„Vreau să mă pot întoarce la mine acasă, într-o căsuţă albă, undeva în împrejurimile Krasnodarului..." îmi scria el din Germania.

Nevasta-i murise demult. îşi iubea nespus unicul fiu care poartă în această carte numele de Jora. Cînd băiatul crescu mai mare, tatăl său îl aduse la el în Germania.

Jora trăi cîtiva ani în Germania. Căpătă la Berlin diploma de inginer. Vorbea nemţeşte ca un neamţ. Dar, ca şi tatăl său, el îşi "iubea cu înflăcărare patria şi Kubanul drag unde se născuse şi-şi petrecuse copilăria.

Cu vreo doi. ani înaintea războiului, tatăl lui Jora se îmbolnăvi greu. Medicii nu-i dădură voia să mai lucreze. Şi atunci, în sfîrşrt, visul lui se îndeplini Se întoarse în patrie şi se stabili în împrejurimile Krasnodarului.

Războiul îi frînse din nou viat». Cînd nemţii se apropiară de Krasnodar, el se evacua la Taşkent. Jora plecă în Armata Roşie.

Şi întîmplar'ea făcu ca în zilele de zăpuşeală ale lui august 1942, Jora, locotenent în artileria antiaeriană, să se găsească lîngă Krasnodar f

În ziua de 9 august, înainte de revărsatul zorilor, comandantul divizionului de artilerie din care făcea parte. îl chemă la el şi îi ordonă să ridice posturile de observaţie aşezate pînă la staţia Novo-Mariinskaia. Jora ajunse repede cu un camion la postul cel mai înaintat. El găsi acolo un sergent major căruia îi transmise ordinul comandantului de a încărca imediat tot armamentul şi echipamentul în camion.

Se lumina de ziuă. La răsărit apăru soarele iar dinspre apus, prin ceaţa prevestitoare a zorilor care se ridica încet, se ivi deodată un cîrtf de *„Messerschmitt"-uri* care se duceau să bombardeze punctele de trecere ale.trupelor noastre peste rîul Kuban. Cum legătura cu Krasnodarul nu fusese încă întreruptă, Jora transmise informaţia privind trecerea avioanelor nemţeşti.

După aceasta, se urcă în camion; şi ordonă şoferului să se întoarcă cu cea mai mare viteză la Krasnodar. Dar motorul se încăpăţînă şi şoferul nu izbuti cu nici un chip să-l mai pună în mişcare.

Deodată, departe de drum, Jora văzu ridicîndu-se nori de praf şi deosebi lămurit prin binoclu o coloană de motociclişti şi vestoanele verzi ale soldaţilor nemţi.

În camion se găseau mitraliere antiaeriene cu patru ţevi, Jora aşteptă liniştit pînă ce coloana ajunse destul de aproape şi tr.ase o rafală lungă. Coloana se opri. Siluetele verzi se risipiră în toate părţile.

Timp de două minute fu linişte. Apoi, mitralierele prinseră a ţăcăni tarusc. Între timp, şoferul camionului reuşise să repare motorul şi maşina porni cu mare viteză spre Krasnodar.

În locul unde drumul care vine de la aerodrom dă în şosea, camionul fu atacat, dintr-un şanţ de către pistolari nemţi. Şoferul se ctătină şi capul îi căzu pe volan.

Jora trecu le volan şi mări: viteza.

începură să se vadă primele căsuţe albe ale oraşului. Deasupra maşinii vîjîrau gloanţele. Aplecat ta volan, Jora conducea mai .departe.

Deodată, dintr-o stradelă, apăru cu mare viteză o motocicletă nemţească, tăindu-i calea. Jora nu apucă să frîneze...
Simţi o zguduitură şi maşina se opri. Sub roţi se afla motocicleta turtită şi trupul însîngerat al unui soldat neamţ.

Jora sări pe caldarîm. Dar din aceeaşi stradelă apărură alte motociclete. Jora trase de aproape în ele cu pistolul. Motocicleta din faţă descrise un cerc mare şi căzu în şanţ. Dar Jora nu mai apucă să-şi reîncarce pistolul. O durere îngrozitoare îl arse în piept...

Jora îşi veni în fire tocmai cînd soarele prinse să asfinţească şi la început nu putu să înţeleagă nimic. Deasupra capului era cerul colorat de lumina amurgului. În jurul lui zeci şi sute de oameni stăteau parte şezînd, parte culcaţi de-a dreptul în nraful de pe jos. Alături de el, cineva delira. Se auzeau gemete... Jora încercă să se ridice dar, din pricina durerii sfîşietoare de la piept, căzu iar.

Zăcu aşa un timp şi privi în jurul lui. Nu departe de acolo văzu un gard înalt de sîrmă ghimpată, iar dincolo de gard, contururile cunoscute ale fabricii K-alinin şi ale stadionului Dinamo, iar într-un colţ al îngrăd turii un foişor de pază. Pe platforma foişorului era instalată o mitralieră grea şi alături de ea stătea o santinelă germană.

„Prizonier... Lagăr de concentrare..."

Bănuiala aceasta era încă şi mai chinuitoare decît durerea care, cu o clipă înainte, îi sfîşia trupul.

Jora nu-şi putea aminti cîtă vreme trecuse de cînd era în lagăr. Rănile îl ardeau şi-l mistuia setea. Mintea i se întuneca. Realitatea şi delirul se confundau... Uneori i se părea că vede pe tatăl său şezînd pe banca-din faţa căsuţei lor din Krasnodar, alteori că e în amfiteatrul institutului politehnic german unde studiase. Un profesor se apropia şi-l întreba ceva... Dar iată că profesorul dispărea şi în locul lui apărea un ofiţer neamţ. Ofiţerul îl scotocea brutal pe Jora prin buzunare şi repeta de cîteva ori ■:u glas tare numele lui d; familie...

— Ai locuit la Berlin ?... Tatăl dumitale a lucrat la reprezentanţa comercială sovietică ? Ai urmat cursurile Politehnicii din Berlin ?... — îl tot întreba ofiţerul german. Lui Jora i se părea că mai văzuse undeva pe acest ofiţer neamţ...

Apoi urmă un nou gol în memoria lui şi se regăsi într-o cameră mică şi luminoasă. Jora zăcea în pat. Alături de el stătea un om cu o bonetă albă de medic.

— Unde sînt ? Cine eşti dumneata ? — întrebă Jora.

■— Eşti la spital. Iar eu sînt medic. Taci. N-ai voie să vorbeşti, îţi face rău.

— De ce-s aici ?

— Eşti rănit, — îi răspunse rece doctorul Bulgakov şi Jora prinse în vocea lui o mlădiere de duşmănie ascunsă.

Apoi doctorul plecă. În locul lui veni o soră tînără de tot, o cercheză, o fată tăcută. Jora începu iar să delireze. Parcă vedea iar pe tatăl său şi pe ofiţerul neamţ care-i scotocise buzunarele în lagăr... Unde oare îl mai întîlnise ?

A doua zi dimineaţa i se dădu lui Jora o ceaşcă de cacao. Apoi veni doctorul şi puse pe măsuţa de lîngă pat două pachete de ciocolată elveţiană veritabilă. Jora se uită nedumerit la Bulgakov.

— Ţi-au fost trimise, — spuse scurt doctorul.

— De către cine ?

— Are asta vreo importanţă, domnule locotenent ?

— Da. Are, doctore, — răspunse tăios Jora. — Cine le-a trimis ? Spune !

— Ei, dacă ţii cu tot dinadinsul... Aghiotantul colonelului Kristmann, şeful gestapoului.

— Cine ? — ţipă Jora, ridicîndu-se în pat şi căzu pe perne sleit de putere.

— Linişteşte-te. Îţi face rău dacă te enervezi.

Incleştînd dinţii de durere, locotenentul se ridică încet, apucă cu mîna sănătoasă pachetele de ciocolată şi le zvîrli jos stri- gînd :

— La dracu' cu asta ! La dracu' !...

În strigătul acesta îşi vărsa rănitul toată indignarea care-l cuprinsese faţă de acest atentat infam la demnitatea neştirbită a omului sovietic, ia onoarea ofiţerului sovietic ; era singurul fel în care putea aprecia^„darul" nemţesc...

În aceeaşi clipă, Jora simţi că se prăbuşeşte într-o prăpastie întunecoasă— îşi pierdu cunoştinţa.

Cînd îşi veni în fire, Jora văzu, aplecată peste el, faţa îngrijorată a doctorului, dar care nu mai avea acum expresia de răceală de mai înainte. Lui Jora i se păru că ochii lui Bulgakov oglindeau căldură, şi compătimire.

— înţelege un lucru, — îi zise încet doctorul. — Lucrul cel mai de seamă pentru dumneata este să te faci sănătos şi voinic. Numai atunci ai să poţi fi în stare să întreprinzi tot ce vei socoti de cuviinţă. Acum ai nevoie, înainte de toate, de linişte. Nici un fel de emoţii, de întrebări şi mai cu seamă de... manifestări în felul aceleia cu ciocolată...

Mai trecură patru zile, Jora se îndrepta văzînd cu ochii. Noaptea, la căpătîiul lui, veghea o soră. Ziua venea regulat de mai multe ori doctorul. Jora încercase să-l descoasă despre situaţia de pe front, despre viaţa în Krasnodar, despre blestematul de ofiţer neamţ, dar Bulgakov rămînea neînduplecat

.Nu. N-ai să auzi -un cuvînt de la mine, pîriă ce nu te faci tune...

Jora era nervos. Nu-i putea ieşi din cap -faţa cunoscută a ofiţerului neamţ. Ce avea cu el aghiotantul colonelului Kristmann ? Cu el, locotenent rus rănit 1... Şi de ce-l transferaseră din lagăr la spital ?

A doua zi, Bulgakov îi aduse lui Jora un pachet împăturit cu grijă.

— Ai aici vin, ciocolată, cacao, unt de frişca şi lapte condensat. Sînt tocmai lucruri de care ai acum o deosebită nevoie. N-am să-ţi ascund că toate acestea au fost aduse de acelaşi neamţ; Mai trec pe la dumneata peste zece minute. Iar dumneata gîndeşte-te la toate în linişte...

Doctorul ieşi repede din cameră. Cînd peste un sfert de oră se întoarse, Jora stătea întins şi cu ochii închişi.

—• Dormi ? — îl întrebă încet Bulgakov.

— Nu. Nu dorm. — În vocea lui Jora, doctorul desluşi o li- riiişte pe care o au de obicei oamenii care au luat o hotărîre fermă, nestrămutată. — Nu dorm. Sînt nuinai foarte obosit. Aş vrea să mă odihnesc. Am să încerc şă dorm. Dar am să te rog, doctore, să iei de aici pachetul. N-am nevoie de el...

Doctorul îl privi atent pe Jora şi se încruntă.-

Jora tăcea! El stătea mai departe cu ochii închişi. Doctorul luă pachetul şi căutînd să nu facă zgomot ieşi încet din rezervă...

Seara, cineva bătu încet la "uşa rezerverîft care zăcea Jora.

— *Darf ich herein?*

-— *Herein!* [1]) — răspunse Jora maşinal, tot pe nemţeşte.

Tn cameră intră nn ofiţer neamţ, înalt şi zvelt, într-o tunică bine croită pe care era ordinul „Crucea-de fier" clasa întîia. Ofiţerul răspîndea un miros ae parfum franţuzesc fin, obrazu[2] trandafiriu, proaspăt ras, strălucea, iar cărarea era trasă drept, ea un fir de aţa.

— Jora tresări. Tn faţa lui stătea ofiţerul neamţ pe care-l văzuse în delir, în ziua aceea cumplită, cînd, sleit din cauza marii pierderi de sînge, zăcea la pămînt în lagărul de lîngă fabrica Kalinin.Bună ziua, colega! — îl salută vesel neamţul, aşezfti- du-se lîngă pat pe un scaun. — -Ce surprize neaşteptate mai aduce şi războiul ! Oare mă puteam eu gîndi că am să întîlnesc în Kutran, rănit şi ipierztndu-şi tot sîngele, pe un vechi cunoscut al meu ? Dar mi se pare că nu mă recunoşti ? Să mă fi schimbat aşa de mult?

— Nu, nu Vă recunosc, — răspunse Jora.

Neamţul zîmbi blajin şi continuă să vorbească nestînjenit :

1 Intră | fin limba germană/) <N. trad.) . "

2 ') Pot să iatru ? (În limba germanii.) (N. trad.)

— Ei, ce să-i faci ? Am să încerc să-ţi vin în ajutor. Aşadar, hai să ne reamintim... Berlin... Un început do primăvară timpurie... Undeva are loc un examen scris la inexistenţa materialelor. Un. student rezolvă repede problema. La vecinui lui treaba nu prea pare să meargă. Dar orice ar fi, trebuie totuşi să treacă examenul, pentru că altminteri îl ameninţă o discuţie neplăcută cu tatăl lui...

• — Otto Steinbock! — exclamă fără voie Jora.

îşi aducea acum aminte cu precizie de examenul de la Politehnica din Berlin, de vecinul lui de bancă şi de soluţia problemei pe care o suflase acestui neamţ pomădat...

* Steinbock rîse vesel :

— În sfîrşit! Eu însă te-arn recunoscut îndată. Deşi în lagăr, trebuie să ti-o spun, erai departe de a fi în formă. Ei, dar asta-i acum o chestiune care a trecut. Sper, colega, că aici ai o îngrijire bună ?

Jora nici nu apucă să răspundă, căci neamţul şi începuse iar să vorbească.

— Şi nu-ţi închipui ce avalanşe de surprize! Am raportat despre dumneata şefului meu, domnul colonel Kxistmann, şi el mi-a spus că a cunoscut foarte bine pe tatăl dumitale la Berlin şi că-l stima foarte mult. Trebuie să recunosc că nu din iniţiativa mea ci dintr-a lui, ţi s-au trimis aici cele cîteva pachete. Dar am aflat cu părere de rău că nici nu te-ai atins de ele. Probabil că conţinutul lor nu ţi-a fost pe plac. Asta e vina mea. Trebuia să mă fi informat din vreme de gusturile dumitale. Dar poate vrei să-ţi trimitem portocale ? Am primit zilele acestea portocale napolitane minunate. Se topesc în gură, nu alta !

Lui Jora îi năvăli tot sîngele în obraz. El făcu un. gest de nerăbdare.

— Nu te deranja, domnule Steinbock, — întrerupse el pe neamţ. — Nu-ţi cer nimic şi nu voi primi nimic de la dumneata.

— Te recunosc. Cum să nu te recunosc ? Eşti acelaşi ireconciliabil ortodox ! Dealtfel, te şi înţeleg. Aî suferit un şoc nervos, ai fost rănit şi ai pierdut mult sînge... Dar nădăjduiesc că în curînd te vei reface, te vei odihni. Şi treptat, totul se va aranja...

— Nu înţeleg despre ce-i vorba. N-are ce să se aranjeze, domnule locotenent !...

Uşa scîrţîi uşor şi în prag apăru Bulgakov.

— A trecut timpul, domnule locotenent. V-am prevenit că bolnavul este încă foarte slab...

— Mă iertaţi, domnule doctor! Dar nu ne-am mai văzut de trei ani! Ba nu, chiar de patru. Cîte amintiri! Era firesc să încep cu sporovăială. Dar acuma, plec, plec... Da, dar era cît pe ce să uit ce era mai de seamă. Şeful meu, domnul colonel Krist- mann, m-a rugat, colega, să-ţi transmit urările lui de însănătoşire grabnică. „Spune bolnavului, mi-a zis el, că zilele acestea, cum VQ£. găsi o clipă liberă, voi trece neapărat să strîng mina fiului vechiului meu cunoscut, pentru care am păstrat un mare şi sincer respect..."

Jora se uită {intă la neamţ- Se vede că-i trecu prin minte ceva, căci îşi lăsă ochii în jos şi zise liniştit:

— Transmite, te rog, şefului dumitale, domnule locotenent, că voi fi bucuros să-! văd.

Neamţul aruncă o privire repede şi atentă lui Jora :

— Asta-i perfect! — zise el prietenos. — Îţi doresc însănătoşire grabnică. La revedere, colega !

Şi, lovindu-şi călcîiele, S(teinbock se întoarse şi ieşi din

După ce conduse musafirul, Bulgakov se întoarse la Jora. Acesta zăcea fără cunoştinţă. Capul îi alunecase de pe pernă. Plapuma căzuse pe jos, iar pe pansament apăruseră pete vii de sînge. Doctorul avu mult de furcă pînă ce Jora să-şi vină, în sfîrşit, în fire.

— A plecat Steinbock ? — întrebă el în şoaptă.

...Noaptea, trecînd prin coridor, Bulgakov auzi şoapte înăbuşite în camera lui Jora. Doctorul deschise uşa. Lîngă pat şedea sora, cercheza cea tînără, căreia îi zicea Bella şi care, din prima zi, era aproape nelipsită de lîngă patul lui Jora. Convorbirea se opri. Lui Bulgakov i se păru că Jora ascunsese ceva sub pernă.

— Ce s-a întîmplat ? Ţi-e rău ? — îl întrebă Bulgakov.

Sora se fîstîci şi tăcea. Jora însă îi răspunse :

— Nimica toată, doctore ! Mi se învîrtea capul şi sora mi-a dat un praf. Acum mi-a trecut cu totul...

Bulgakov se hotărî ca a doua zi dimineaja să încerce s-o descoasă cu binişorul pe Bella cu privire la convorbirea din noaptea ceea, dar dimineaţa aduse doctorului griji noi şi el uită să mai vorbească'cu dînsa.

Către sfîrşitul zilei următoare, colonelul Rristrnann, şeful gestapoului, veni să-i facă o vizită lui Jora. De statură mijlocie şi cu o tendinţă spre îngrăşare, cu părul cărunt tuns scurt şi ridicat în sus ca o perie, colonelul intră fără grabă în cameră, se recomandă liniştit şi scurt „colonelul Kristmann" şi se aşeză pe un scaun lîngă pat.

Toate acestea le făcu ca şi cum ar mai fi venit de multe ori pe acolo.

Jora nu se aşteptase la vizita lui Kristmann chiar atît de curînd. El păli şi, ridicîndu-se puţin în pat, îşi aţinti privirea asupra colonelului. Apoi îşi vîrî repede mîna sub pernă. Dar probabil că nu-şi socotise de mai înainte puterile pentru că scoase un geamăt şi căzu neputincios pe spate. De sub pernă lunecă Un obiect îngust şi lucios, mai întîi pe cearşaf, apoi cu zgomot metalic pe podeaua de piatră...

Kristmann nu observase, se vede, nimic. îşi puse liniştit picior peste picior şi începu să vorbească ruseşte cu Jora.

— Am discutat chiar acum cu doctorul şi mi-a spus că eşti încă foarte slab, că te găseşti într-o tensiune nervoasă şi că n-ar trebui să fii deranjat. Mi-am permis totuşi să vin la dumneata. E vorba să plec în seara aceasta pejitru cîteva zile din Krasno- dar şi n-aş vrea

să amîn pentru un timp nedeterminat convorbirea pe care ţin s-o am cu dumneata. Am să caut să fiu scurt.

Kristmann îşi scoase portţigaretul şi-şi aprinse o ţigară.

— Te cunosc demult, domnule locotenent. Mai ales îl cunosc bine pe tatăl dumitale. Toată activitatea lui la Berlin s-a desfăşurat sub ochii mei. Ştiu că agenţii noştri au încercat întruna să-l atragă, dar n-au reuşit. Tatăl dumitale s-a arătat un om cinstit şi ferm. Şi-l stimez pentru asta.

Jora îşi ridică fără să vrea capul de pe pernă *şi ascultă cu atenţie încordată cuvintele lui Kristmann.

— Asta te miră ? Ai trăit multă vreme în Germania, ai absolvit Politehnica din Berlin şi mi se pare că dumneata ar trebui să ne înţelegi pe noi germanii... Cea dintîi poruncă a unui german adevărat a fost şi a rămas devotamentul faţă de marea Germanie şi de Fiihrerul nostru.'Printre aceşti germani adevăraţi, îmi îngădui să mă socotesc şi eu... Am trecut prin multe, prin foarte multe. În tinereţe, am absolvit Universitatea din Leip- zig. Apoi am luptat ca soldat în primul război mondial şi am băut pînă la fund paharul amar al înfrîngerii noastre. Am fost social-democrat şi acum am devenit nazist. Dar orice aş fi fost, m-am dat pe mine însumi, mi-am dat toate puterile, toată voinţa mea ca să prefac Germania dintr-o ţară învinsă în stăpîna lumii, aşa cum a ajuns s-o vadă azi omenirea. Acum, după ce ştii toate acestea, judecă şi dumneata, cum să nu-l fi stimat eu pe tatăl dumitale care-i un slujitor devotat şi cinstit al patriei^ sale ? Să-ţi spun chiar mai mult. Atunci, la Berlin, de multe ori am spus oamenilor mei : Uitaţi-vă la omul acesta şi fiţi şi voi ca el 1...

Kristmann se ridică, făcu cîţiva paşi prin cameră şi se, aşeză îar pe scaunul de lîngă pat.

— Să trecem acum la chestiunea noastră-.. Am venit în Ku- ban. Şi am venit pentru totdeauna. Dar Kubanul nu-i pentru noi, nici Belorusia, nici Ucraina. Acolo sîntem învingători, cuceritori, stăpîni.' Aici însă sîatem prietenii Kubanului. Aşa a dispus Fuhrerul. Şi iată pentru ce am venit la dumneata..

— Ca să repetaţi povestea c.u tatăl meu şi să încercaţi să faceţi din mine un spion.?

Jora respira din greu. Ochii lui urmăreau, fiecare mişcare a neamţului.

— Nu sînt chiar atît de naiv cum îţi închipui dumneata, — răspunse Kristmann. — Ştiu că dumneata eşti copia fidelă a tatălui dumitale şi că nu vei deveni în nici o împrejurare un spion. ^Şi nici nu am nevoie de asta. Am venit să-ţi propun o alianţă şi să-ţi cer ajutorul dumitale pentru binele poporului vostru... Ţi-am mai spus: am venit aici în Kuban ca prieteni. Aşa vrea Fuhrerul. Dar printre noi' sînt şi oameni mărginiţi care judecă prea strimt. Aceştia nu cunosc poporul dumitale. Nu cunosc obiceiurile şi tradiţiile lui sfinte. Nu-ţi voi ascunde că am tolerat oarecare greşeli : unii din subalternii mei s-au cam în- fierbîntat şi oameni nevinovaţi au avut, poate, de suferit. Tocmai

pentru a nu se mai repeta asemenea greşeli, pentru a evita victime inutile, am să te rog să devii sfetnicul şi consultantul meu. Nimic mai mult 1 Mi se pare că ara făcut o alegere minunată oprindu-mă la dumneata. Dumneata eşti cazac, cunoşti cazacii şi Kubanul dumitale natal, eşti patriot şi oamenii din Kuban vor avea încredere în dumneata, fiindcă eşti fiul unui cazac cinstit din Kuban, foarte cunoscut în ţinut. Nu-ţi propun nimic dezonorant, nimic care ar putea ofensa, fie chiar cîtuşi de puţin, sentimentele dumitale patriotice. Dimpotrivă te chem să fii un prieten activ al poporului dumitale, apărătorul lui. Mă înţelegi bine? Nu-i vorba aici de nici un fel de informaţii, de schimbare la faţă, de trădare 1 Îţi cer numai ajutorul pentru stabilirea unor relaţii de prietenie între marea Germanie şi glorioasa că- zăcime din Kuban. — Kristmann tăcu. — Ce ai de răspuns ?

— Că nu vă cred, — spuse Jora.

— M-am aşteptat la acest răspuns. E firesc ca împrejurările să te silească să fii precaut. Dar, te rog să mă crezi, eu uu-ţi doresc răul şi ca să-ţi arăt că nu spun vorbe goale, îţi voi da o mtcă dovadă.

Kristmann se apleca încet şi ridică de jos un mic pumnal bine ascuţit, dîn acelea pe ca-re îl poartă de obicei fetele cercheze din aule

— .Cu acest pumnal, — zise Kristmann, fără să ridice glasul, — ai vrut să mă ucizi. Altul, în locul meu, ar fi dat ordin să te spînzure. Eu însă îţi ofer o alianţă şi nu-ţi voi aminti niciodată despre asta.

— Şi dacă... refuz ? — întrebă Jora.

Kristmann dădu din umeri.

— Se vor comporta cu dumneata ca şi cu orice prizonier obişnuit şi nimic mai mult. Te rog, gîndeşte-te... Nu vreau să te constrîng să-mi dai lai, răspuns imediat. Dar ţine minte : cu cît te vei hotărî mai curînd, cu atît mai puţine vor fi victimele nevinovate, cu atît va fi mai bine pentru Kuban şi, desigur, şi pentru dumneata. Acest pumnal îl iau cu mine ca amintire. La revedere. Fă-te sănătos.

Kristmann dădu din cap şi ieşi.

Bulgakov îl aştepta pe colonel în coridor.

— Ascultă-mă cu atenţie, doctore ! — Vocea lui Kristmann era rece şi tăioasă. — Rănitul trebuie să se facă bine. Vei primi tot ceea ce îţi trebuie prin aghiotantul meu. Ţine minte numai atîta: dacă tînărul moare pe neaşteptate sau dispare din spital, am şă dau ordin să fii jupuit de viu.

Fără' să mai aştepte răspunsul, colonelul ieşi şi se urcă în maşină...

Într-una din zilele următoare, Bulgakov dădea ca de obicei consultaţii la spital. Ultimul dintre cei înscrişi era directorul comercial al societăţii anonime „Camelia". El ţinu pe docton puţin timp. Venerabilul bătrîn cu barbă albă îi ceru să-i examineze inima şi plămînii. Doctorul constată că avea o scleroză inerentă vîrstei, că tuşea care nu-i dădea pace venea din grt şi că nu exista nici un motiv de îngrijorare.

— Iartă-mă doctore, — îi spuse Arseni Silvestrovici lui Bulgakov, cînd acesta îi întinse reţeta. — Nişte cunoscuţi de-ai mei mi-au spus că În spitalul -dtimifcale - zace un ofiţer rus rănit. După toate semnele ar fi un nepot de-al meu. Te-aş ruga să-mi dai voie să-l văd.

— Nu, asta-i cu neputinţă, — răspunse Bulgakov.

Doctorul ţinea bine minte ceea ce-i spusese Kristmann.

— Crede-mă, doctore, că vizita mea e absolut necesară !

În vocea lui Arseni Silvestrovici vibra o emoţie adîncă. Doctorul Bulgakov Se gîndi la vizitele ciudate ale nemţilor-, la starea îngrijorătoare a locotenentului rănit şi spuse :

— Bine, du-te... Ultima uşă la dreapta. Numai nu sta mult

Arseni Silvestrovici era un vechi prieten al familiei lui Jora

şi. cu toată barba albă pe care şi-o lăsase înainte de ar trece în

ilegalitate şi care îi
sehimba înfăţişarea,
Jora îl cunoscu îndată

.Jora povesti „directorului comercial" al „Cameliei" despre toate prin cîte trecuse, despre lagăr, despre transferarea lui la spital, despre pachetele pe care i le trimiteau nemţii, despre Stein- bock şi Kristmann, despre propunerea acestuia din urmă, despre pumnalul nefast. Era doar primul om cu care putea să vorbească deschis şi să-i spună tot ce-l frămînta şi-l chinuia.

— Noaptea stă de veghe aici în cameră o fată, sora Bella, o cercheză. În noaptea dinaintea venirii lui Kristmann, am zărit la ea un pumnal mititel, dintr-acelea pe care le poartă de obicei fetele cercheze. Am convins-o pe Bella să-mi dea pumnalul. Voiam să-l omor pe Kristmann... Dar cînd a venit Kristmann... Venirea lui a fost atît de neaşteptată... încît pumnalul mi-a scăpat din mînă... Spune-mi ce-i de făcut acum ?

— Ce-i de făcut ? — repetă încet Arseni Silvestrovici. — Acelaşi lucru pe care l-ar fi făcut şi tatăl tău, dacă era în situaţia ta : să lupţi!

— Să lupt ? Dar cum ? Sînt prizonier. Nici mîna nu pot să mi-o mişc. Sînt sigur că sînt sub observaţia agenţilor lui Kristmann. De aici nu pot fugi... Nu mai am nici putere să lupt. Nu-mi rămîne decît un singur lucru : să mor !

Arseni Silvestrovici tăcea, fără să-l slăbească din ochi pe Jora.

— Te credeam mai tare... şi mai deştept, — zise el.

— Dar ce să fac ? — repetă Jora.

— Să accepţi ! Să te duci la Kristmann.

—f Cum ? Să devin spion neamţ ? Niciodată !

— Trebuie să faci asta, dragul meu prieten 1 Ai să lucrezi fa gestapo. Kristmann e o bestie deşteaptă şi şireată. La în-ceput are să fie modest, dar cu fiecare zi care va trece, va deveni tot mai îndrăzneţ- I{i va cere să trădezi. Nici asta nu-i nimic. Îi vom arunca noi din cînd în cînd cîte un os... Numai trebuie să fii cu ochii în patru. Şi, cine ştie ? Poate că reuşeşti să salvezi zeci de vieţi, să ajungi să-l iei de gît chiar şi pe Kristmann şi să ne ajuţi să-i dăm o lovitură... Într-un cuvînt, dumneata vei fi omul nostru la gestapo.

— Al . „nostru" ?

— Doar nu numai noi doi am rămas în Krasnodar. Sînt aici mulţi de-ai noştri. Fiecare lucrăm şi nu disperăm şi nimeni dintre noi nu se gîndeşte să moară... Nu-i vorbă, să lupţi împotriva lui Kristmann nu-i treabă uşoară. Dar nu-i oare asta tocmai ceea ce te-a învăţat partidul, tocmai ceea ce te-a învăţat tatăl tău, lucrul la care ai visat şi tu ? Să fii atunci cînd va fi să înceapă lupta, în prima linie şi la postul cel mai primejdios. Partidul îţi face această cinste. Îţi vorbesc nu numai ca prieten al tatălui tău, dar în calitate de reprezentant al Comandamentului mişcării de partizani din sud şi în calitate de re-prezentant al partidului...

Jora tăcea. Zăcea palid şi nemişcat. Fata îi era încruntată şi se uita ţintă în tavan. Arseni Silvestrovici nu-l grăbea. El îşi dădea seama că Jora hotăra acum singur calea vieţii lui...

— Şi dumneata, Arseni Silvestrovici, ai să m-ajuţi ? — în^ trebă în sfîrşit Jora.

— Vom lupta cu toţii,- mînă-n mînă cu tine. Dar despre asta vom mai vorbi. Mai trec pe la tine. Pînă atunci înzdrăveneşte-te şi mai capătă puteri. Cînd mai vine Kristmann la tine, spune-i că primeşti...

" Cînd, după cîteva clipe de la plecarea lui Arseni Silvestro^ viei, intră Bulgakov la Jora, el nu-şi mai recunoscu pacientul.

— Mult am să mai zac aici, doctore ? — îl întîmpină Jora. — Sînt gata să-ti urmez toate prescripţiile, numai să mă pui mai repede pe picioare.

În cursul săptămînii următoare, directorul comercial al „Cameliei" veni de două ori să-l consulte pe doctorul Bulgakov şi de fiecare dată se duse să-l vadă şi pe Jora.

Peste zece zile, locotenentul Steinbock veni din nou să vadă pe bolnav. Jora îl rugă să transmită colonelului Kristmann numai atît: „de acord".

Aşa a intrat Jora în serviciul gestapoului.

CAPITOLUL IX

într-o bună dimineaţă, Krasnodarul fii răscolit de o înştiinţare a primăriei oraşului afişată pe gardurile şi zidurile caselor. înştiinţarea spunea că în aceeaşi zi, la ora trei după amiază, va trece prin oraş o coloană de prizonieri de război ruşi. Mai departe, înştiinţarea afăta că locuitorii Krasnodaru- lui aveau învoirea să dea prizonierilor alimente lîngă catedrala Krasnîi Sobor, unde coloana de prizonieri urma să facă o haltă.

La ora arătată, o mulţime uriaşă se adunase lîngă catedrală.

Kotrov, care avea însărcinarea să se găsească de faţă în piaţa catedralei, întîrziase puţin. Răzbise anevoie pînă în strada Sedin şi văzu de-a lungul străzii Proletarskaia şi pînă în piaţa catedralei o mulţime de femei, de bărbaţi în vîrstă şi de copii care aşteptau, înghesuiţi pe trotuare. Toţi aveau în mînă bocceluţe cu pîine, cu slănină, cu pătlăgele roşii şi cu^mere. Unele gospodine aduseseră chiar oale cu borş fierbinte, fumegînd. Pe balcoanele şi acoperişurile caselor mai mari erau postaţi operatori de cinematograf şi fotografi nemţi care îşi instalaseră acolo trepiedele.

Trecînd prin curţi, Kotrov ajunse în strada Comunarzilor unde locuiau nişte cunoscuţi de-ai lui. Avu norocul să-i găsească acasă "şi se postă împreună cu ei, pe peronul înalt al casei de unde se vedea ca în palmă toată piaţa catedralei.

Mulţimea se agita şi se frărnînta zgomotos. Toţi erau nerăbdători să vadă eît mai curînd pe prizonierii noştri şi să le îm- • partă modestele lor daruri. Tot acolo, în piaţă, stăteau şi ofiţerii nemţi. Prin

mulţime mişunau poliţaii, dar nici unul nu încerca să alunge pe cei adunaţi acolo.

. Deodată se auziră strigăte :

— Vin ! V i n ! . . . ' .

La cîţiva paşi de Kotrov stătea un poliţai; în mînă avea un buchet de flori pe care îl'învîrtea deasupra capului şi care tot striga:

— **Vin ! Vin 1**

Kotrov îşi dădu seama că asta nu era a bine: De ce se bucura poliţaiul ? Şi de ce avea flori în mînă ?::.

Mulţimea deveni -şi mai zgomotoasă. Acei care se găseau în rînduriie din urmă se ridicau în vîrful picioarelor, îşi întindeau gîtul şi încercau să-şi facă drum în faţă.

În sfîrşit, grupul prizonierilor de război se arătă. Să fi fost treizeci pînă Ia' patruzeci de oameni. Murdari, cu hainele în zdrenţe, cu feţele- chinuite, ei mergeau pe caldarîm, uitîndu-se cu nelinişte în toate părţile.

Mulţimea se repezi spre prizonieri. Cu lacrimi în ochi, locuitorii Krasnodarului întindeau prizonierilor darurile pe care le aduseseră.

Dar prizonierii speriaţi refuzau să le ia.

— Vă mulţumim, dragii noştri... N-avem nevoie... N-avem nevoie, — spuneau ei uitîndu-se la nemţii care îi păzeau. — N-avem voie să primim nimic... Ne-ar ucide...

Se auzi deodată un uruit surd de motoare. În piaţă sosi un camion enorm şi prăfuit. Prelata care îl acoperea era scoasă. Kotrov scoase un strigăt de mirare. Pe platforma camionului, pe tărgi, erau culcaţi răniţi nemţi.

După • primul camion mai veni unul şi pe urmă încă două, toate pline cu răniţi nemţi, culcaţi unii lîngă alţii, bandajaţi cu feşe albe din care unele pătrunse pe alocuri de sînge.

— Sînt de-ai noştri 1... Ura !... — ţipă poliţaiul, care stătea alături de locul unde se afla Kotrov. Cît ai clipi, el răsuci mîna şi buchetul de flori zbură în maşină.

Aceasta ¿ervi de semnaL _

— Sînt de-ai noştri ! De-ai noştri! — ţipau poliţaii amestecaţi în mulţime, aruneînd cu flori şi fhiturînd batiste.

^ Operatorii de cinematograf nemţi începură să învîrteascf manivelele aparatelor lor, iar fotografii ţăcăniră cu declanşatoarele.Mulţimea amuţise îndată. Unii îneă nu izbutiseră să se dumirească, iar ceilalţi, care pricepuseră numaidecît despre ce era vorba, erau indignaţi de această înscenare infamă şi stăteau fără să scoată un cuvînt.

Kotrov clocotea. Cum îşi dădu seama despre ce era vorba, sări de pe peronul casei şi făcîndu-şi loc prin mulţime, se duse repede lă Dereveanko căruia simţea nevoia să-i spună cît mai curînd de provocarea din piaţa catedralei.

Dar Kotrov nu-l găsi pe Dereveanko la atelierul lui de car- tonaje. Kotrov aşteptă acolo aproape o oră şi se hotărî apoi să se întoarcă acasă la Valja, care tot mai locuia la Lîsenko.

În drum, Kotrov se gîndea cu scîrbă la reaua credinţă cu care înşelaseră nemţii pe locuitorii Krasnodarului şi la cinismul lor de a se servi de cele mai frumoase sentimente omeneşti, în scopul unei propagande mincinoase. Cît de josnic şi în acelaşi timp de prostesc şi de fără sens era totul! Pînă diseară, provocarea va fi cunoscută de tot oraşul... Ei şi ? Cu atît mai răy pentru nemţi !...

Şi deodată lui Kotrov îi fulgeră prin minte un gînd neaşteptat.

După zvonurile care circulaseră, răniţii nemţi erau aduşi în oraş dinspre sud. Pînă în. ultima vreme fusese acolo linişte. Ce putea oare.însemna asta? Ce schimbare se întîmplase în situaţia militară ?... Nu cumva începuse ofensiva noastră ?

Kotrov se grăbea s-ajungă acasă. Dorea să împărtăşească cît mai curînd Valiei gîndurile sale.

Valia îi ieşi înainte în antreu. Se sculase de două zile şi cu toate că-i venea încă greu să umble, rătăcea prin odăi.

— Ai fost la catedrală ? — fu prima întrebare pe care i-o puse Valia.

Ştia totul de la sora lui Lîsşnko care trecuse pe la dînsa şi-i spusese întîmplarea.

— Ce josnicie I — zise Valia. — Ce rost ar putea avea această minciună ? Numai ca să pună într-o păcătoasă de fiţuică fascistă o fotografie cu titlul: „Populaţia capitalei Kubanului în- tîmpină cu entuziasm pe bravii noştri soldaţi răniţi pe cîmpul de luptă...".— Toată fiinţa ei se revoltă în faţa acestei minciuni a nemţilor. — Nu, Vanea, nu mai pot sta fără să fac şi eu ceva 1 Uite, azj vine Lîsenko. Am să-i spun să-mi dea de lucru.

Valia şi Vanea aşteptară în seara aceea multă vreme pe Lî- senko care avusese o zi grea.

În timpul pauzei de prînz, se răspîndise la combinat zvonul despre înscenarea din piaţa catedralei. Auzind de asta, Lîsenko trecu imediat pe ia toate fabricile combinatului. Muncitorii erau agitaţi. Peste tot nu se vorbea decît despre înşelăciunea nemţilor.

Tineretul, dar mai ales comsomoliştii brigăzii lui Baturin, îl ţinură mult timp pe Lîsenko.

— Cit o să mai răbdăm ? — întrebau indignaţi tinerii muncitori. — În loc să-i batem pe nemţi, ne ţinem de fleacuri !...

Ei stăruiau ca, înainte de toate, să se lichideze trădătorii, făcînd cu aceasta aluzie la Şlîkov.

Lui Lîsenko îi fu destul de greu să-i liniştească şi să mai domolească puţin tineretul care se aprinsese...

De la combinat, Svirid Sidorovici se duse acasă. La cea dintîi răspîntie îl aştepta Skokova. Ea îl vesti că, în ziua aceea chiar, sosise la combinat o scrisoare adresată lui Stift, prin care se confirma sosirea la Krasnodar în una din zilele următoare, a lui Rodrian, însoţit de un grup de ingineri nemţi.

Lîsenko nu se îndoia nici o clipă că îndată ce va sosi, Rodrian se va arăta neîntîrziat la combinat. Venirea asta a lyi Rodrian nu-i plăcea chiar deloc lui Lîsenko. Aşa cum spusese dealtfel şi la adunarea de partid, el îşi dădea seama că Rodrian, care cunoaşte amănunţit tot procesul-de producţie, nu era Stift şi că inginerii aduşi erau ceva mai de searnă decît nătîngul de feldwe- bel Stroba. Cu dînşii, va fi nevoie ca toţi să-şi ciulească urechile şi să-şi deschidă ochii.

Lîsenko se duse pe la Arseni Silvestrovici ca să-i comunice aceste veşti şi să-i ceară sfaturi. Dar directorul comercial al „Cameliei" aflase deja tot: şi actul de provocare din piaţa catedralei şi indignarea pe care această provocare o stîrnise la combinat şi pînă şi apropiata sosire a lui Rodrian.

— Ştiu tot, — zise el lui Lîsenko, — şi chiar ceva mai mult. Ne putem felicita. Partizanii noştri au început să-i bată zdravăn pe nemţi.

Arseni Silvestrovici îi spHse lui Lîsenko că pe linia principală de cale ferată, în regiunea Gheorghie-Afipskaia sau Severskaia, partizanii aruncaseră în aer un eşalon nemţesc şi că distruseseră în acelaşi timp o puternică coloană motorizată nemţească. Care detaşament săvîrşise aceasta, nu se ştia deocamdată. Un singur lucru era sigur: nemţii suferiseră pierderi mari şi răniţii pe care nemţii îi aduseseră în piaţa catedralei veneau chiar din locul unde se desfăşurase acţiunea de diversiune a partizanilor.

— Acum, Svirid, — spuse Arseni Silvestrovici, — lucrul cel mai important e să ţinem în frîu tineretul din combinat. Ei trebuie lămuriţi asupra legilor „războiului tăcut". Vin timpuri grele... Un singur cuvînt nelalocul lui poate compromite tot...

Cum intră Lîsenko pe uşă, Valia şi Kotrov tăbărîră pe el.

— Valia vorbea cu înflăcărare şi convingere. Nu mai avea puterea să şadă acasă' cu braţele încrucişate ; datoria fiecărui patriot sovietic era să se răzbune pe nemţi şi în primul rînd pe trădători şi pe cozile de topor.Iată, să-l luăm chiar pe Şlîkov al dumitale, — spunea Valia. — Ieri a trecut pe aici Mişa din brigada lui Baturin.Mi-a spus multe despre el... Era groaznic chiar numai de ascultat 1 Un muncitor, un vechi membru al partidului — şi deodată — devine un trădător şi se face lacheul nemţilor !

Lîsenko, de obicei atît de reţinut, se înroşi deodată şi sări de pe scaun.

— Ia să taci din gură ! — ţipă el. — Eşti încă prea tînără ca să judeci oamenii !

Lîsenko, se plimba prin cameră. Apoi, scuzîndu-se parcă de bruscheţa sa, netezi pe păr pe Valia care înmărmurise.

— Ai încărunţit dar de căpătat minte, tot n-ai căpătat. Cre- de-mă că noi vedem şi auzim toate. Iar pe Şlîkov te rog să-l laşi în pace... Aşteaptă. Mai tîrziu ai să înţelegi mai bine...

— Dar mi-e cu neputinţă să aştept, Svirid Sidorovici!

— Cu neputinţă ? — repetă Lîsenko. — Eşti un soldat, Valentina, iar pentru un soldat, dacă nu-i fricos şi nu-i o cîrpă, cu- vîntul acesta „cu neputinţă" nu există şi nu poate exista. Ai înţeles ?... Să-ţi mai spun ceva : să ştii că în curînd vei căpăta de lucru. Iar acum, prieteni, la culcare...

Lîsenko nu putu să adoarmă multă vreme. Şedea întins în în- tuneric şi cugeta la o acţiune îndrăzneaţă care trebuia să dea un rezultat dublu. Pe de o parte, să mai descarce energia acumulată în tineret şi pe de alta, să îndrepte în altă parte atenţia nemţilor care începuseră să bănuiască că în oraş lucrează o întreagă reţea de activişti care fac parte dintr-o organizaţie clandestină cu ramificaţii întinse...

„Trebuie procedat în aşa fel, se gîndea Lîsenko, încît nemţii să capete siguranţa că acţiunile de diversiune care aveau loc în oraş nu se datoresc unei organizaţii clandestine din oraş, ci unor detaşamente de partizani care acţionează în împrejurimi 1"

Două zile după aceasta, Dereveanko îl convocă pe Kotrov.

— Pregăteşte-te, Vanea 1 Vei fi însărcinat cu îndeplinirea unei acţiuni care comportă o mare răspundere.

Timp de trei ore, Kotrov se sfătui cu Dereveanko. Ei discutară planul de pregătire şi acel de înfăptuire al acţiunii de^diversiune pe care îl alcătuise Lîsenko în noaptea aceea de nesomn.

Cu conducerea operaţiei, fu însărcinat Kotrov.

Nu departe de Krasnodar, înspre Ust-Laba, dincolo de halta 105, se întindea prin stepă un şanţ antitanc foarte adînc, care tăia de- a curmezişul rambleu! liniei ferate.

Noaptea era întunecoasă. Abia dacă puteai zări terasamentul de calcar galben mărunt. Singurul lucru care se vedea lămurit erau şinele lustruite de rotile trenurilor...

De-a lungul liniei, la fiecare sută de metri, erau postate santinele nemţeşti. Santinelele acestea erau însă invizibile. Nu se auzea nici scîrtîitul paşilor lor pe nisip, nici zăngănitul obişnuit al armelor.

Era linişte. Dintr-o mlaştină din apropiere se auzea orăcăit de broaşte...

Din şanţul de la marginea drumului ieşi afară o siluetă omenească, se tîrî pînă la marginea terasamentului, apoi se lipi la pămînt şi încremeni pe loc.

Broaştele din mlaştină îşi vedeau mai departe de concertul lor discordant. O broască de pe linie le răspunse.

Alături de prima siluetă care se lipise la pămînt, mai căzu una. Tufele de mărăcini se mişcară o clipă şi din nou fu peste tot linişte...

Broasca de pe linie orăcăia' acum cu totul altfel: sacadat şi mai ales des. Şi îndată porniră de-a lungul şanţului siluete întunecate de oameni care se tîrîră fără zgomot spre posturile nemţeşti şi încremeniră la cîtiva paşi de santinele.

Iar orăcăi o broască. Pe terasament mai apărură două umbre. Una din ele se opri o clipă, se împiedică şi căzu pe linie. Carabina se izbi probabil de şine şi zăngăni.

Din postul apropiat, cam la o distantă de patruzeci de metri, răsună strigătul speriat al santinelei:

— Cine-i ?

Umbrele se ridicară de pe terasament şi săriră "una după alta

Din postul german porni o împuşcătură. Răspunzîndu-i parcă, pistoalele automate trăgeau grăbit rafale. Din adăpostul de lîngă podul apropiat, ţăcăni o mitralieră.

Luminile lanternelor rezervei postului nemţesc care veneau în grabă clipeau apropiindu-se. Pe linie, alerga o patrulă.

Un soldat se împiedică de ceva tare şi căzu. Ceilalţi veniră, luminară linia cu lanternele şi văzură pe linie o lădiţă mică de lemn.

— O mină ! — şopti speriat un neamţ-

— Partizanii... Partizanii!

Şi tăcerea nopţii fu întreruptă deodată de împuşcături dese şi dezordonate. Nemţii trăgeau în cîmpie, în tufişuri, în întuneric. Nu le răspundea nimeni!

Din oraş sosiră apoi pioneri nemţi care cercetară cu atenţie terasamentul şi linia, ridicară mina şi îi scoaseră focosul. În zori, trenul trecu fără nici un accident prin acest sector...

A doua zi dimineaţa, Dereveanko şi Kotrov şedeau în atelierul de cartonaje. Kotrov era întunecat şi-şi mototolea nervos şapca.

— S-a împiedicat prostui de o traversă şi a lepădat din mînă mina î — se plîngea el de tovarăşul lui de diversiune. — Mai mare ruşinea L.

— Fii mulţumit că aţi rămas voi teferi, — spuse seveT Dereveanko. — Degeaba, Ivan. Se vede că dacă nu te pricepi, nu-i chip s-arunci trenurile în aer l

— Data viitoare pun chiar eu mina. Şi-ţi dau cuvtntul meu că...

— De pus, ai s-o pui tu dar numai dacă ţi se dă ordin. Iar dacă nu ţi se dă, ai să rămîi în oraş şi ai să faci ce ţi s-a spus să faci, — îl întrerupse Dereveanko cu severitate.

Seara, Lîsenko veni în biroul directorului comercial al „Ca-meliei" să vorbească despre diversiunea eşuată de lîngă halta 105.

— Operaţia a eşuat pentru că n-avem nici o experienţă, — observă Lîsenko.

— Tocmai despre asta vreau să stăm de vorbă, — spuse Ar- seni Silvestrovici. — Avem de învăţat. Chiar acum am fost informat că trenul a fost arurtcat în aer între Gheorghie-Afipskaia şi Severskaia de către detaşamentul Tătucului. Cu aşa ceva **te** poţi mîndri... Acolo operează ai voştri de la combinatul „Glav- margarin". Nu ştiu încă cît de scump i-a costat această victorie, dar fapt este că trenul a fost aruncat în aer şi coloana motorizată a fost lichidată. Asta înseamnă că avem ce învăţa de la ei!... Mai voiam să te îfttreb ceva: cum stăm cu postul de radio ?

— Astăzi am pus totul la punct. Am instalat-o pe Valia la combinat în subterana fabricii de grăsimi hidrogenate, într-un colţ atît de retras încît nici dracul nu dă de ea. Cu Valia lucrează tehnicianul Cernenko, un băiat bun şi care-şi cunoaşte meseria. Fata s-a apucat de treabă cu tragere de inimă. Arseni Silvestrovici, chiar înainte de a veni la tine, radiotelegrafiştiî noştri au reuşit să capete legătura cu detaşamentul lui Igna- lov. Din păcate, n-au avut timp să stea de vorbă. Poate că s-a întîmplat ceva cu emiţătorul nostru, sau poate să fie lă Tă- tucu ceva care nu merge. Cernenko se jură că la noapte, cînd în spaţiu nu vor mai fi atîtea emisiuni, să restabilească legătura cu Tătucu. Şi acum vreau să-ţi mai cer un sfat: Cum ştii, Rodrian trebuie să pice din clipă în clipă şi aş vrea...

— înţeleg, — îl întrerupsa Arseni Silvestrovici pe Lîsenko. — Trebuie să te sfătuieşti numaidecît cu Evgheni Petrovici Ignatov în ce priveşte combinatul. Eu aş vrea să stau de vorbă cu plantatorii de mine. Dar asta prin radio nu se poate. Aşa că nu ne rămîne decît să trimitem la detaşamentul lor un om priceput!...

...Mă întorceam dintr-o recunoaştere pe care o făcusem lîngă muntele Sab. La un kilometru de primul nostru post avansat, mă întîmpină Gheronti Nikolaevici Vetlughin.

— Aveţi un oaspete, un moşneag din Krasnodar. Nu l-am lăsat să intre în tabără şi le-am spus băieţilor să-! ţină sub observaţie.

La post am recunoscut numaidecît pe „moşneag". .Era tot Ivan Semionovici Petrov, bătrînul acela misterios care ne indusese în eroare pe Elena Ivanovna şi pe mine...

Arseni Silvestrovici şi Lîsenko trimiseseră pe Petrov la Evgheni. Dar Petrov întîrziase şi între timp fiii mei muriseră cînd fusese aruncat în aer trenul între Severskaia şi Gheorghie- Afipskaia...

Am întrunit pe Vetlughin, pe Slaşciov, pe Safronov, pe Eriomenko, pe Kiricenko şi pe toţi cei din vechea gardă, pe toţi prietenii şi colegii de slujbă ai lui Evgheni. Şi Petrov a plecat de la noi, ducînd cu el sfaturi pentru Lîsenko şi formula minei „lupului" pentru directorul comercial al „Cameliei". După două zile, am primit prima radiogramă de la Valia:

„Moşul a sosit".

Asta însemna că „bătrînul" Petrov se întorsese cu bine la Krasnodar.

CAPITOLUL X

Rodrian fu întîmpinat la combinat cu solemnitate. Cu o jumătate de oră înainte de sosirea lui, se adunase la poarta principală întreaga administraţie germană a combina^ tului, în cap cu Herbert Stift, directorul administrativ al societăţii pe acţiuni, care luase în mînă conducerea combinatului „Glavmargarin". Rodrian era inginerul-şef al acestei societăţi. Dar el era susţinut şi de atotputernica organizaţie economică a gestapoului şi betriebsfiihrerul îl aştepta plin de enervare.

— Te rog să vii şi dumneata la primirea domnului Rodrian, — spuse Stift lui Gavriil Artamonovici Şlîkov. Domnul Rodrian s-a interesat personal de dumneata la telefon.

Două maşini intrară pe poarta combinatului. Din prima coborî Rodrian.

Era un om de vreo şaizeci de ani, îndesat şi robust. înfăţişarea lui era tipic prusacă şi avea ţinuta pe care o au de obicei militarii. Privirea ochilor lui cenuşii şi reci era apăsătoare. Era îmbrăcat aproape ca un miiitar, cu tunică şi cizme.

A doua maşină adusese trei ingineri nemţi şi un interpret.

Stift se apropie de Rodrian şi începu o cuvîntare de bun venit. Dar acesta nu-l ascultă pînă la sfîrşit. Zărind în grupul ace- l~ra care îi ieşiseră în întîmpinare pe Şlîkov, Rodrian îi întinse mîna :

— Bună ziua, Şlîkov! Mă bucur că te văd. Cunosc activitatea dumitale la combinat. E tocmai ceea ce aşteptam de la dumneata care eşti unul din vechii mei lucrători.

Rodrian făcu cîtiva paşi într-o parte, se opri şi se uită în tăcere la înfăţişarea combinatului.

La ce s-o fi gîndit el în acea clipă văzînd clădirile uriaşe ale combinatului ? îşi amintea el oare de biata lui făbricută ? O clipă apăru pe fata lui o expresie de mirare, poate chiar de invidie. Dar se stăpîni imediat.

— Domnule Stift, probabil că acesta-i un nou sistem de coşuri ? — întrebă el cu răutate, arătînd turnurile silozurilor care fumegau.

Betriebsfuhrerul nu pricepu ironia.

— Bolşevicii au dat foc seminţelor de bumbac din silozuri, — \iu să explice Stift, dar Rodrian îl întrerupse:

— Văd foarte bine că-s silozuri, domnule Stift şj ştiu că bolşevicii au aprins seminţele. Dar mai ştiu şi că pînă acum n-ai fost în stare să stingi incendiul!

Cu aceste cuvinte, Rodrian se îndreptă spre clădirea biroului principal.

Fără să mai zăbovească, el trecu imediat la inspecţia combinatului. Era însoţit de Stift, de inginerii organizaţiei Todt şi de Şlîkov. Rodrian mergea înainte conducîndu-i cu atîta siguranţă încît parcă ar fi cunoscut perfect dispoziţia tuturcr clădirilor şi fabricilor combinatului. Prin aceasta, el voia parcă să sublinieze că tot ce vedea aici, nu trezea în el nici cea mai mică uimire.

La fabrica de margarină fu întîmpinat de Porfiriev.

— Domnule director... — începu Stift.

— Bună ziua, domnule Porfiriev, — zise Rodrian fără să mai aştepte prezentările. — Aş vrea să arunc o privire asupra producţiei gata.

— Poftim... vă însoţesc, — zise repede Porfiriev.

— Nu te deranja, — îi aruncă cu răceală Rodrian şi începu să urce scara către etajul al doilea, unde erau depozitate bidoanele cu *sp'eisefett* gata de a fi expediate.

Rodrian cercetă cu atenţie bidoanele. le mirosi şi gustă chiar conţinutul lor amar.

— Prost, foarte prost, domnule Stift, — zise el nemulţumit, strîmbîndu-se. — Mirosul e dezgustător, gustul e rău, calorii puţine'. Acesta e cel mai prost ersaţ pe care l-am văzut vreodată. Aici în Kuban, ar trebui să producem o margarină excelentă, care să aibă aproape gustul untului. Nu exagerez! Spune dumneata, Şlîkov, nu scotea fabrica înainte de război produse de cea mai bună calitate?

— Mai e vorbă ? Wilhelm Rarlovici, margarina noastră era straşnică 1 — răspunse Şlîkov.

— Ei, ce spui ?

Rodrian se uita cu severitate la Stift.

— Maşinile sînt stricate, — bîigui betriebsfuhrerul. — Cum ştiţi, n-avem aburi...

— Despre maşini vorbim mai tîrziu. Iar în ce priveşte aburii... spune, domnule Porfiriev, dumitale ţi-a venit ideea cu locomobila ?

Porfiriev nu-şi putu da seama dacă Rodrian era sau nu mulţumit de ideea lui şi se zăpăci.

— -Aveţi dreptate, Wilhelm Rarlovici, — se amestecă Şlîkov în vorbă.

— Nu-i ţea ideea. Dar numai la început, — ripostă sec Rodrian. — E timpul acum să se lucreze aici ca lumea._ Într-o" lună, domnule Porfiriev, vei avea aburi! Pregăteşte-te să lucrezi în plin...

Trecînd pe lîngă un rezervor enorm, Rodrian se împiedică de capătul unei scînduri care era pusă pe o ţeavă. De undeva de deasupra rezervorului se răsturnară pe neaşteptate cîteva căldări, stropinidu-î pe toţi cu ulei. Căldările căzură cu zgomot mare pe podeaua de cinîent. Stift sări cu un ţipăt la o parte.

— Ce-i porcăria asta, aici la dumneata ? — zise el indignat. — Cine a făcut asta ? Să găsiţi imediat vjnovatul!

Se stîrnî o învălmăşeală. Nemţii din posturi şi supraveghetorii alergau în toate părţile. Cîţiva mai zeloşi se urcară pe rezervor. Unul din ei căzu înainte de a ajunge sus şi-l răsturnă şi pe cel care venea în urma lui... Rodrian dădu din cap, îşi şterse fără vorbă uleiul de pe faţă şi, scuturîndu-şi hainele pă-' tate, ieşi din fabrică...

Puţin după aceasta, Şlîkov îi spuse lui Rodrian:

— Chiar dumneata, Wilhelm Karlovici, ai atins scînduri care a împins suportul capacului şi ai făcut ca găleţile cu ulei care stăteau la margine să cadă...

Rodrian făcu un semn cu mîna şi-i ordonă lui Stift să înceteze căutarea inutilă a vinovatului.

— Vreau să văd maşinile, — zise el.

Rodrian cercetă cu atenţie agregatele şi intră chiar sub maşini, pipăind cu mîna unele piese.

— Peste tot murdărie, rugină, maşinile neunse, — spuse indignat Rodrian. — Aceste mecanisme minunate trebuiesc îngrijite... Apropo, domnule Stift, nu cumva mai ştii ceva dé Ignatov.?

Stift se fîstîci.

— întreb de inginerul Ignatov, constructorul acestor maşini, — repetă Rodrian.

— Ignatov a fost mobilizat în Armata Roşie, — îi reaminti Şlîkov.

— Nu l-ati găsit printre prizonierii originari din Kuban ?

— Nu... Dar voi dispune imediat să...

— Nu te mái obosi, s-au şi dat dispoziţii. Ignatov e căutat în toate lagărele.

La fabrica de grăsimi hidrogenate, Rodrian se interesă de rezervorul unde era păstrat uleiul nerafinat.

— Tot în aceeaşi situaţie ? — întrebă el aspru pe Wein- bcrger.

— Mi-e cu neputinţă să fac ceva, — se justifică acesta. — Nu sînt chimist, domnule Rodrian...

— Cine se ocupa cu rafinarea înainte de război ? — întrebă Rodrian, adresîndu-se lui Şlîkov.

— Inginerul Elnikov... Dar şi el e pe front.

^ Şi n-ai luat, domnule Stift, nici o măsură ca să-l găseşti ? — întrebă Rodrian. — Fii bun şi dispune imediat să fie găsit. Şlîkov ne va da toate informaţiile în această privinţă... Cum stai cu laboratorul fabricii, domnule Weinberger ?

Weinberger n-avea ce răspunde. Nici nu se gîndise măcar la asta.

— Laboratorul a fost incendiat de bolşevici, — îi veni în ajutor Şlîkov.

— Nu-i vorbă de laboratorul central, ci de laboratorul fabricii, fără de care orice produc{ie este de neconceput. Pe care dintre inginerii ruşi ai putea dumneata să mi-i propui ?

întrebarea lui Rodrian îl găsi pe Şlîkov nepregătit.

— E greu să vă spun imediat... Trebuie să mă gîndesc...

— Bine, gîndeşte-te şi raportează-mi chiar diseară. — Apoi, către Stift: — Să nu scapi din vedere, domnule Stift, că mîine trebuie să sosească aici un inginer chimist german. Din păcate, sînt încă aîci metode de lucru deosebite... Inginerul nos- iru va trebui să fie pus la curent cu metodele ruseşti de către chimistul rus pe care urmează să-l găsească Şlîkov.

La centrala electrică, de termoficare, Rodrian îl recunoscu imediat pe Pokatilov.

— încă un vechi cunoscut, — zise el salutîndu-l. — Ara-tă-mi gospodăria dumitale!

Rodrian cercetă mult timp cel de al şaselea cazan, se inte-resă de curăţenia tamburului şi întrebă dacă se. va putea proceda în curînd la proba hidraulică.

— Am comandat în Germania un generator şi o turbină. Cred că sînt pe drum. N"-ai să mă faci de ruşine, Pokatilov?

— Am să-mi dau toată osteneala, — răspunse maistrul.

— Văd. Şi în general trebuie să spun că-mi pun nădejdea în sprijinul şi ajutorul vechilor mei lucrători...

Seara, Lîsenko veni la Şlîkov.

-- Ei, Svirid Sidorovici, cum ţi-a plăcut noul stăpîn ?

— Şireată bestie ! Asta nu-i ca Stift! Da, nădejdea mi-e în bătrîni, aşa a zis...

— Foarte bine... Bătrînii au să-şi facă datoria... Pentru laborator aş vrea s-o recomand pe Skorobogatova. Ce părere ai ?

Lîsenko aprobă propunerea lui Şlîkov.

A doua zi. apăru în biroul principal inginerul chimist neamţ, adus de Rodrian din Germania.

Cînd Rodrian prezentă inginerului chimist pe Skorobogatova, fostă directoare a laboratorului central al combinatului, ea spuse hotărît lui Rodrian că nu-şi putea lua răspunderea conducerii practice a rafinării uleiului, fiindcă nu intra în competenţa ei. Şi asta cu atît mai mult cu cît operaţiunea cere mulţi aburi care deocamdată, lipseau. Însă, în ce priveşte partea teoretică a chestiunii, era gata să împărtăşească cunoştinţele ei inginerului neamţ. Totuşi, nici asta nu era cu putinţă atîta vreme cît nu era o instalaţie de laborator cît de primitivă.

Pregătirile pentru organizarea laboratorului durară aproape două săptămîni. Ba lipsea aparatura necesară, ba reactivele. Era însă

cu neputinţă să se tărăgăneze lucrurile mai departe. Rodrian cerea zilnic dări de seamă. Şi atunci, inginerul începu să ia lecţii.

Neamţul venea în fiecare zi cu o exactitate metodică la Skorobogatova, în micul laborator pe care şi-l instalase şi rămînea acolo exact două ore. înscria. într-un caiet gros tot ce-i spunea ea şi era greu să crezi că elevul va putea să ajungă vreodată să-şi însuşească procesul de rafinare cînd Skorobogatova îi expunea atît de încurcat şi de complicat materia.

— Tot mai scrie ? — o întrebă Lîsenko pe Skorobogatova. pufăind din pipă.Tot! — răspundea veselă.

Într-o zi, Lîsenko veni la Skorobogatova cu fata îngrijorată.

— Scoate-mă din încurcătură I Mîine sau poate chiar şi azi, se va aduce pentru analiză ulei din acela pe care inginerul tău chimist are de gînd să-l rafineze. Trebuie să găseşti într-însul otravă. Uite, ia asta, înţelegi? — Lîsenko îi întinse o capsulă. — Buletinul de analiză trebuie să fie semnat şi de elevul tău. Faci asta ?

— Mă voi sili s-o fac, — răspunse Skorobogatova.

După cum s-a aflat mai tîrziu, lucrurile s-au petrecut aşa.

Skokova, dactilografa, veni fuga la Lîsenko să-i spună că, lucrînd la maşina de scris, îi ajunsese la ureche o convorbire a lui Rodrian cu Stift. Rodrian insista ca uleiul să fie rafinat cît mai curînd. El ceru de la comandamentul german locomobile care să dea aburi fabricii de grăsimi hidrogenate. Părerea lui Rodrian era ca rafinarea să fie condusă de Skorobogatova şi de chimistul neamţ.

Acum începuse să fie foarte probabil că nemţii vor putea folosi uleiul. Lîsenko şi Şlîkov s-au gîndit că era necesară aruncarea în aer a cazanului.

Într-o seară, unul. din maiştrii bătrîni ai combinatului veni la Lîsenko să-i comunice în secret că nişte muncitori de la fabrica de grăsimi hidrogenate, unde lucra şi el, astupaseră cu capete de frînghie ţevile care porneau de la rezervorul cu ulei...

Muncitorii nu ştiau de proiectul lui Rodrian, dar bănuiau că nemţii aveau de gînd să folosească uleiul. Doar nu degeaba lua chimistul neamţ lecţii de la Skorobogatova. Ei se hotărîseră să nu lase nemţilor uleiul şi începuseră în primul rînd prin astuparea ţevilor.

— Desigur că n-ajunge să astupi ţevile, — îi spunea bătrînul muncitor lui Lîsenko. — Nemţii şi-or bate capul cît şi-or bate cu ţevile, apoi vor deschide capacul şi vor scoate uleiul cu căldările prin gura rezervorului. Şi atuncea n-are să mai rămînă nimic de făcut 1... Aşa că tovarăşii 'm-au trimis să mă sfătuiesc cu dumneata cum să stricăm cu desăvîrşire uleiul. N-am putea pune într-însul nişte otravă ?...

Lîsenko se uită ţintă la bătrînul muncitor şi-i veni .deodată o idee salvatoare.Nu trecu multă vreme de la convorbirea lui cu bătrînul muncitor de la fabrica de grăsimi hidrogenate şi Lîsenko veni cu el în cabinetul lui Rodrian.. Muncitorul spuse lui Rodrian că bolşevicii nu numai că aruncaseră în aer maşinile, dar puseseră în rezervorul cu ulei un praf care putea să fie otrăvitor. El văzuse cu ochii lui acest lucru şi socotea de datoria lui să prevină pe domnul Rodrian „vechiul lui stăpîn, ca nu cumva să se întîmp:le ceva cînd domnii nemţi vor începe să consume uleiul."

Lîsenko observă că neamţul nu prea -dădea crezare comunicării muncitorului.

— V-aş sfătui totuşi, domnule Rodrian, să faceţi o analiză a uleiului, — propuse Usenko.

— Chiar aşa, — zise Rodrian care fu imediat de acord. — Am să-l însărcinez pe inginerul meu chimist cu această treabă.

Astfel începu activitatea practică a laboratorului Skarobogatovei.

Analiza, făcută după toate regulile,- arătă că uleiul conţinea o mare cantitate dintr-o otravă, foarte activă.

Dar Rodrian.nu se mulţumi cu atît. Şi-l pofti la el pe Şlîkov.

Cînd acesta veni la Rodrian, văzu că în cabinet mai era şi feldwebelul Stroba.

— Te rog să te duci imediat la fabrica de grăsimi hidrogenate, — zise Rodrian, — şi şă aduci în această retortă ulei din rezervor. Domnul Stroba va face el însuşi toate operaţiile. Dumneata, Şlîkov., ai să-i arăţi numai unde şi cum să ia el proba. Ai grijă ca la această operaţie să nu fie de faţă altcineva.

— Voiţi să mai faceţi încă o analiză ? — întrebă Gavriil Ar- tamonovici.

Rodrian se uită scrutător la Şlîkov.

- — Poate ca da.

— Voiam tocmai să vă propun şi eu acelaşi lucru, — răspunse liniştit Şlîkov.

Rodrian tăou. Irtinzînd retorta feldwebelului, el îi repetă:

— **Proha mi-o aduci aici, mie personal...**

Ajungînd la fabrică, Stroba alungă pe toţi muncitorii din sala unde se găsea rezervorul şi se urcă deasupra.la gura rezervorului. Şlîkov stătea jos, ţinînd scara.

Feldwebelul umplú retorta, o dădu lui Şlţkov şi coborî iute scara.

Poate că Şlîkov avu putinţa să arunce în retortă aceeaşi otravă din care dăduse mai înainte prin Lîsenko o capsulă Skorobogatovei, sau poate că procedă altfel. Despre asta nu se ştie nimic...

Retorta fu imediat dusă la Rodrian. Curînd, analiza confirmă cş uleiul era în adevăr otrăvit.

— Păcat 1 — iise vădii înciudat Rodrian îui Şlîkov. — Am pierdut zeei de tone dintr-un produs minunat! Dar în toată povestea aste, găsesc şi o mmgîiere: -nu m-am înşelat asupra vechilor mei muncitori!

Tot atît de bine se termină şi afacerea cu rezervorul de la fabrica de săpun.

Cum aflase Stift de la "Şlîkov că rezervorul era rminat, chemase îndată pionerii nemţi. Pionerii se căzniră destui de mult cu rezervorul şi nu găsiră riicî urmă de mine. Dar nici nu îndrăzniră să garanteze că .putea •fi o deplină siguranţă în această privinţă. împrejur era 'numai metal şi detectoarele de mine nu puteau fi de folos. Stift, fricos din fire, 'lăsă rezervorul în pace.

RMrian, care-n-avea încredere în Stift, ceru din nou ajutorul pioheri'lor. Cum era şi de aşteptat, Eî -nu descoperiră nici de data asta nimic suspect, dar Tiici nu putură garanta că rezervorul nu prezenta nici un pericol. Perîtru ca lucrul să fie mai sigur, pionerii fură de părere să se .mai aştepte încă trei-patru "luni. Lui .'Rodrian nu-i rămînea nimic altceva decrt să Te urmeze sfatul...

Mai comprlicată era problema atelierelor mecanice. Aici, cum am mai spus, lucrase pînă la ocupaţie 'brigada fiaturin. După sfatul lui Şlîkov, "Stift numise pe Baturm şef *z*| atelierului iar în locul acestuia, Şlîkov puse brigadier pe lăcătuşul Mişa.

Trebuie să recunoaştem că aici s-a făcut o greşeală. Mişa era prea iute şi nu se putea stă pini. „Războiul tăcut" pe care-l duceau activiştii organizaţiei clandestine împotriva nemţilor nu se potrivea cu firea lui -neasfîmpărată şi fdiul acesta de război nu-i intra în cap. Mişa îi propuse lui Lîsenko de cîteva ori cele măi nesăbuite planuri de ucidere a lui Stift, Stroba, Rodrian şi desigur şi a lui Şlîkov pe care-l socotea drept trădător. Erau zile dînd 'bâtufiirişfii — "brigada lui Mişa tot mai purta vechiul ei nume — -produceau piese bune -numai de aruncat...

P.înă la un timp, totul merse bine. Stift nu se prea ocupa de atelierele mecanice, iar Weinberger, singurul care "fără să fie în organizaţia clandestină era în curent .cu situaţia adevărată a lucrurilor, tăcea...

Însă, -cu venirea lui sRodrian, iotul se schimbă. În toate fabricile şi atelierele fură puşi specialişti nemţi şi toată munca '. ¿direcftorilor" ruşi era acum 'efectuată sub -supravegherea lor.

La cazane iu trimisă brigada de reconstrucţie a .'batalionnlui tehnic sub conducerea feldwebelului Stroba. Brigada începu să repare cazanul al şaselea. Cîteva zile după ce deznituiră fundul unui alt cazan şi începură să-l pună la loc, nemţii, venind într-o dimineaţă lă Jucnu, descoperiră .că niturile pe care .le puseseră la locui reparaţiei dispăruseră peste .noapte. A deua zi, faptul se repetă.

Cînd a treia zi, venind la lucru, nemţii descoperiră că lipseau nu numai niturile dar şi

fundul cazanului care fusese scos şi aruncat în subsol, dădură «larma. La secţia cazanelor iu pus un post de pază nemţesc permanent

.Şi totuşi — ce-i drept într-o măsură măi mică — dispariţiile misterioase continuau. Comandantul militar Weber hotărî să inspecteze personal, noaptea, posturile din sala Cazanelor.

Dar locul retras, întunericul, urmele distrugerii, toate acestea îl înspăimîntară şi el se grăbi să părăsească sala cazanelor... Dimineaţa, nemţii descoperiră iarăşi urmele operaţiunilor nocturne.

Nemţii făcură o percheziţie minuţioasă în toată clădirea centralei termice dar nu găsiră nimic.

Pokatilov îi spuse lui Lîsenko cu un zîmbet şiret:

— Nemţii urmăresc cu grijă de cine sînt scoase şi cum sînt scoase numerele de pe tăbliţa de control de la intrarea în fabrică. Dar băieţii noştri s-au făcut foarte îndemînatici şi scot dintr-odată cîte două numere : unul pentru ei şi unul pentru cei care au rămas noaptea la combinat...

Era strict interzis oricărui rus să rămînă noaptea pe teritoriul combinatului. Fix la şapte dimineaţa, toţi muncitorii începeau să treacă prin controlul 'de la intrare. Cu zece minute înainte de această oră, şase sute de oameni trebuiau să-şi atîrne numerele lor întîi pe tăbliţa de la poartă, apoi pe cea a fabricii unde lucrau şi în sfirşit, pe aceea a secţiei lor.

Stift hotărî să controleze personal cum se atîrnau numerele.

Şlîkov află din vreme despre acest lucru şi dădu de veste lui Lîsenko.

Dimineaţa, îndată ce răsună semnalul, mulţimea enormă de muncitori sosită devreme dădu buzna la intrare, astfel încît Stift nu mai putu să vadă ce se petrecea la tăbliţă.

Stift ţipă, înjură, apoi făcu un semn deznădăjduit cu mîna şi plecă.

Abia a plecat de la poartă Stift, şi la tăbliţă s-a şi făcut ca la comandă ordine...

Mai devreme sau mai tîrziu, nemţii trebuiau totuşi să ghicească aceste mici matrapazlîcuri şi de aceea, Lîsenko începu să se cam îngrijoreze şi se gîndi să se sfătuiască cu Şlîkov ca să vadă ce-i de făcut şi să ia măsuri hotărîtoare.

În sala mare de la etajul al doilea al clădirii fabricii de margarină, fu organizat din ordinul lui Rodrian un banchet în cinstea vechilor muncitori ai combinatului.

Rodrian dăduse dispoziţie să nu se facă nici o economie şi Herbert Stift urmă dispoziţia întocmai.

Scara care ducea la această sală era împodobită cu palmieri şi aşternută cu covoare scumpe. Aranjamentul mesei uimea prin strălucirea şi eleganta lui. Numai cristaluri, faianţă fină şi argint masiv. Toate acestea erau, bineînţeles, lucruri furate de nemţi de la populaţia paşnică. Pe masa întinsă pentru treizeci de persoane, gemînd sub povara mîncărurilor alese, erau înşirate baterii de sticle de vin nemţesc de Mosella, de votcă rusească, de Porto englezesc şi de lichioruri franţuzeşti...

În capul mesei trona Wilhelm Karlovici Rodrian în persoană. La dreapta lui şedea Şlîkov, la stînga, Pokatilov.

Cînd toţi invitaţii îşi ocupară locurile, Rodrian se ridică şi închină paharul. Chiar şi fără asta, atmosfera din sală nu prea era animată, dar acuma liniştea care se lăsase era, la dreM vorbind, apăsătoare. <

— Domnilor 1 — a început Rodrian. — V-am invitat ca să onorez bătrînetea dumneavoastră, munca dumneavoastră rodnică de mulţi ani, devotamentul şi credinţa dumneavoastră pentru adevăraţii stăpîni. E multă, foarte multă vreme de cînd am început să construiesc cu mulţi dintre dumneavoastră, această fabrică. Trebuie să spun că nu există nici o comparaţie cu ceea ce vedem acum în locul ei. Dar ceea ce făcusem era numai un început. Voi ruşii aveţi un proverb bun: „începutul e greu..." Apoi au venit anii grei ai asupririi bolşevice. Ştiu că, în fundul sufletelor, toţi credeaţi că va veni o vreme cînd se vor întoarce vechii stăpîni şi iată că acuma vremea aceea a venit. Cucerind lumea, armatele germane biruitoare au cucerit şi Kubanul. Sîn- tem din nou împreună. Slujiţi iar pe vechii stăpîni. Slujiţi-i cu credinţă cum i-aţi mai slujit şi altădată ! Cinste şi glorie vouă pentru credinţa voastră I... Vă chem să munciţi rodnic, să însufleţiţi tineretul. stricat de bolşevici şi să daţi armatei germane toate lucrurile de care are nevoie în marşul ei biruitor peste întregul glob pămîntesc. Noi, din partea noastră, o să vă asigurăm aşa cum trebuie o bătrîneţe onorabilă. închin, domnilor, primul meu toast pentru dumneavoastră toţi, vechii mei lucrători!

Şi Rodrian ridică şi mai sus cupa. Lumea din jurul mesei se simţea stingherită. Toţi aşteptau ceva.

Primul se ridică Şlîkov. El ciocni în tăcere cu Rodrian şi bău votca dintr-o duşcă. După el, într-o tăcere deplină, făcură la fel şi ceilalţi.

— Rodrian era mulţumit de acest început. El glumea, rîdea şi îi îmbia cordial pe „dragii lui oaspeţi". Dar veselie nu era. Muncitorii şedeau .tăcuţi şi fără chef. Aproape nimeni nu mînca şi nu bea. Rodrian se ridică din nou cu paharul în mînă :Domnilor! — zise el. — Vă preţuiesc pe toţi la fel de mult, ca pe nişte vechi muncitori care şi-au servit cu credinţă şi devotament pe foştii lor stăpîni. Este unul dintre voi pe care vreau să-l scot cu deosebire îm. evidenţă. Şi acesta este- onorai- bilul nostru Gavriil ArtasnonDvici, domnuit Şlîkov. EJ a fost acela care a început alături de mine pe un teren viran, construirea fabricii. Bolşevicii l-au; jignit adînc.. Ei l-au retrogradat făeîodu-i din director simplu, magaaiooer: Gavriil Artamonovici Şlîkov este acela care me-a deschis cel: dinţii porţite combinatului. Şi trebuie să recunosc că multe din cele- ce-am făcut pentru restabilirea fabricilor, aa fost făcute după indicaţiile şi sfaturile domnului Şlîkov... Ridic al' doilea- toast al meu pentim- Gavriil Artamonovici. Fiecare dintre lucrătorii Mmeri trebuie să aibă în faţa ochilor pilda lui Şlîkov !

Toţi se ridicară. Numai Şlîkov rămase tăcut şi nemişcat pe scaunul său, ca şi cum- n-ar fi auzit cele ce vorbise Rodrian.

— Beau" în sănătatea diimitale, domnule Şlîkov! — repetă Rodrian.

Alb ca varul, Şlîkov se ridică şi întinse cupa.

— Mulţumesc, domnule R'ddrian, — zise el încet.

În sală se făcu linişte. Fiecare- şi-ar fi putut auzi bătăile inimii.

— Mulţumesc, domnule Rodrian, — repetă Şlîkov. — Chiar d,e ar, fi vorba de viaţa mea, niraaic nu m-ar patea opri să-md îndeplinesc datoria şi; ceea ce-mi dictează conştiinţa. Voi ţine cu sfinţenie acest jurăfflîmt pînă la ulitiffla mea suflian-e... Aş fi fericit dacă fiecare din ifiundtoctt tineri ai combinatului ar spune: „De-aş fi ea Şlîkov"'.

Şlîkov întinse- capa, ciocni eu ifecfeiait şi bău pînă la fund

Rodrian se uită cercetător la Şlîkov. Părea ea veia> să citească în ochii M Şlîkov trlcuf adevărat al cuvintelor. M, însă Gavrîfi Artamonovici îi susţinu liniştit privirea. Şedea la masă aşa cum era eî întotdeauna: grrbov, reţinut şi respectuos. Şi asta îl făcea probabil pe Rodrian să se liniştească.

După ce se mai ţinură cîteva toasturi, Rodrian se ridică,, se apropie de o măsuţă din: colţul sălii şi dădu la o parte pînza care o acoperea.

—• Poftiţi încoace, domnitor! — zise el;. — Noi, acţionarii, am hotărît sa. oferim, unora din dumneavoastră, mici dar urii, Nu-s mare lucru, desigur. Dar... — şi, zicînd asta, zîmbi duli- ceag,. — îmi amintesc, de un- cîntee rus, cate spune: „Nu darul tăiui îl preţuiesc, mai scumpă: mi-e dragostea ta..." Dacă ar fî să vorbesc îa Limba nea&fcciră de negustori, a§ spune că acestea sînt numai ua avans, um acont modest. Poftim, te rog, dorrmuîe Şlikav!

LuÎHd de pe, masă um rfud: de haine de stofă neagrăi, Rodrian îl dădu luii Gavriil; Artamanovici.

— Să-l porţi sănătos, domnule Şlîkov. Şi primeşte din partea mea acest baston, — urmă Rodrian, întinzînd Fui Şlîkov un baston elegant cu minerul de os. — Nu face ca un om atît de stimat ca dumneata să umble eu un baston ţărănesc... Cum se cheamă ? Da, cu un toiag... Repet, asta nu-i dec't on acont. Germania ştie să pre[uiască pe acei care servescredinţă şi sinceritate interesele ei. Pot să-ti spun, domnule Şlîkov, că viitorul dumitale va Fi asigurat 1

Şlîkov luă în tăcere darurile, se înclină şi trecu încet deo-parte.

— Poftim încoace, domnule Pokatilov 1

Directorul .centratei electrice de termoficare primi un costum la fel şi o cutie cu aparate de măsurat. Altor trei bătrîni, Rodrian le dădu daruri mai modeste.

După ce darurile fură distribuite, Rodrian declară:

— Domnilor, vă rog să mă ierta[î, dar acuma trebuie să plec. Am treburi care nu pot fi amînate. Vă rog însă ca dumneavoastră să rămîneti aici, în jurul mesei, şi să stafi mai departe de vorbă prieteneşte şi să vă veseliţi.

Rodrian plecă, dar „discuţia prietenească şi veselă" nici <nu începu măcar. Cum -¿e închise uşa după Rodrian, fără „să se fi atins măcar- de bucate, bătrînii plecară, împrăştiindu-se pe la casele lor.

Şlîkov se îndreptă spre micul său birou din corpul administraţiei principale. La uşă îl aştepta Anna Potapovna.

— Ei, Gavriil Artamonovici ? — îl îrrtîmpînă ea pe vechiul ei prieten. — Cum... — voi ea să întrebe, dar, uitîndu-se la Şlîkov, se opri deodată.

Şlîkov privea ţintă înaintea lui şi părea că n-o vede nici pe Potapovna şi nici biroul. Intfă încet în cameră, puse hainele şi bastonul pe masă şi se duse la fereastră.

Afară se lăsa seara şi ploua încet.

Anna Potapovna se apropie de masă şi pipăi stofa. Apoi luă bastonul. Pe osul alb al minerului era aplicată o placă de argint. Potapovna citi inscripţia gravată pe placă: „Vechiului nostru maistru din partea patronilor pentru servicii credincioase".

Şlîkov plecă de la geam şi lua în mînă vechiul său toiag.

— Ia-l, Potapovna, — zise el întinzîndu-i-l. — Păstrează-l la tine. Mi-a fost drag şi am umblat mult cu el. Dacă mai ajung pînă s-o întoarce ai noştri, l-oi lua înapoi. Pînă atunci, păstrează-! tu. De acuma-ncolo, îl iau la purtare pe acesta nou.

— Cum aşa, Gavriil Artamonovici ? — se miră Potapovna. — Şi chiar ai de gînd să umbli cu pacostea asta în mînă ?

— Da, şi am să port şi hainele pe care mi le-au dăruit. Nu se poate altfel. Cînd ai intrat în horă, trebuie să joci...

Potapovna ieşi în curte. Ploua întruna şi se întuneca repede. Ultimul schimb pleca de la combinat.

— Bună seara, Potapovna.

Un grup de tineri se apropie de ea. Erau lăcătuşii din brigada Baturin.

— Adevărat e ce se spune ? Cică Şlîkov ar fi primit daruri ? — întrebă brigadierul Mişa.

— Mihail! — îl întrerupse Potapovna supărată. — Eşti încă prea tînăr ca să...

— Felicită-l din partea noastră I — strigă în urma Potapovnei Mişa cu un tremur în glas. — Spune-i că baturiniştii îl felicită... pentru livreaua de lacheu !...

Cu aceste cuvinte, Mişa, şi în urma lui ceilalţi, cotiră colţul clădirii. Bătrîna rămase locului, fără să-şi dea seama că ploua. Se gîndea la Şlîkov.

Deodată, se auzi un zgomot de geamuri sparte.

Anna Potapovna se întoarse din drum, alergă sus şi împinse uşa biroului lui Şlîkov. Geamul fusese spart. În mijlocul odăii stătea Gavriil Artamonovici ţinînd în dreapta o piatră de care spţnzura de-o sfoară un bileţel...

— Citeşte-l, te rog, — îi zise el. — Eu nu pot...

— Am vrut să deznod sfoara, — povestea mai tîrziu Potapovna, — dar îmi tremurau mîinile şi nu eram în stare să fac ceva... În sfîrşit, am desfăcut hîrtia. Cu litere mari, era scris cu creionul roşu un singur cuvînt: „Iudă". Nu mai ştiu cum s-a întîmplat. Nu voiam să-l spun, dar cuvîntul acesta blestemat mi-a scăpat fără voie!... Şi m-am speriat singură. Cum de-am putut spune aşa ceva ? Şi el stătea în mijlocul odăii, cu mîinile lăsate în jos...

După un răstimp, mi-a zis :

— Nu-i nimic, Potapovna... Nu-i nimic...

Anna Potapovna îşi aduse aminte de Mişa baturinistul şi înţelese că asta trebuie să fie isprava lui.

— Asta-i treaba lui Mişa baturinistul, — zise ea.

— Ce-are aface, Potapovna, cine este, — spuse domol Şlîkov. — Ceea ce-i de seamă în toată treaba asta e că-i unul de-ai noştri, un rus. Şi doar pentru ei duc eu această povară pe umeri...

Şlîkov se aşeză şi căzu pe gînduri.

— Pe toate le-oi răbda, Potapovna, — zise el, — şi darurile domnului Rodrian şi... darul acesta. Pe toate ! De-ar ieşi numai toate aşa cum vrem noi. Şi de-am ajunge odată să le vedem cu ochii...

Gavriil Artamonovici se ridică şi se apropie de Anna Potapovna.

— Am să te rog ceva, Potapovna. — Vocea îi tremura. — Vezi şi tu că umblu tot timpul pe marginea prăpastiei. Şi în fiecare clipă mă pot prăbuşi... Dacă cumva se întîmplă să nu mai ajung să-i mai văd pe ai noştri — de întors n-am eu grijă că se întorc! — şi-o fi să auzi pe cineva spunînd că Şlîkov a fost un trădător, o coadă de topor, spune-le atunci tot ce ştii despre mine, tot adevărul...

Anna Potapovna tăcea. Pe faţa ei zbîrcită curgeau lacrimi.

— Nu, nu plînge! — îi zise Şlîkov. — Dar pînă atunci, Potapovna, bagă de seamă şi taci, că altfel s-a sfîrşit cu mine.

A doua zi după banchet, Anna Potapovna trecu pe la atelierele mecanice cu cîteva minute înaintea pauzei de prînz.

— Hai, Mihail, — spuse ea tînărului brigadier. — Adunăti aici pe toţi ai tăi... Toată garda. Dar ai grijă să putem vorbi fără să fie cineva străin de faţă.

Cînd şirena sună pauza de la amiază şi atelierele se goliră, baturiniştii se-Àntruniră într-un colt îndepărtat al clădirii pe jumătate dărîmatar^-aturin, pe care îl chemase la el Herbert Stift, lipsea.

— Băieţi, — le spuse bătrîna, — am de vorbit cu voi ceva serios.

Baturiniştii se uitară unul la altul. Niciodată nu văzuseră ei pe bătrîna lor pontatoare atît de agitată. Mişa, care stătea în urma tuturor, îşi întoarse capul, parcă ar fi vrut să plece de acolo.

— Măi băieţi, eu nu vă cunosc de azi, — urmă Potapovna. — V-am văzut intrînd aici ca ucenici şi v-aţi făcut oameni sub ochii mei. N-am să vă ascund nimic. Eram mîndră de voi. Eraţi în primele rînduri ale combinatului. Pentru voi, cuvîntul „nu putem" nu era. Puteaţi face totul 1 Uneori era nevoie să nu dormiţi noaptea şi nu dormeaţi, iar dacă trebuia numaidecît să îndepliniţi un lucru, îl îndeplineaţi. Eraţi într-un cuvînt: „ba- turinişti" !

Băieţii tăceau. Nu pricepeau deloc unde voia să ajungă Potapovna.

— Şi acum ? Ce-i cu voi ? Parc-aţi fi alţii...

— Dar ce s-a întîmplat, Potapovna? — nu se putu opri să nu întrebe Mişa.

— Ce s-a întîmplat? Ştiţi prea bine. Sînteţi de capul vostru, Una vi se spune şi alta faceţi voi, după capul vostru. Faceţi to-ihil după cum vă trăsneşte prin minte. O să vă rupeţi gîtul degeaba şi o să compromiteţi şi marea noastră cauză. Nu, băieţi, aşa nu mai merge. Trebuie să ascultaţi şi de oamenii care au mai multă minte decît voi!

— Şi de cine mă rog s-ascultăm ? — strigă Mişa cu răutate. — Poate de Şlîkov?

— Da, chiar şi de Şlîkov, — răspunse Potapovna.

— Ei, acum pricep de unde bate vîntul! — rîse Mişa. — Am priceput ! Nu-i plac Iudei de Şltkov cei din brigada lui Baturin. Nu, cît timp vom trăi noi baturiniştii...

Mişa se opri deodată. El citi în ochii Annei Potapovna, care se -uita ţintă ia e1, o darere atît de mare încît se simţi prost.

— Ai spus tot ce-ai avut de spus, Mihail ? — Vocea bătrî- nei tremura. — Acum ascultă ce-am să-ţi spun eu... Ştii tu că numai din mila acestui „Iuda" mai trăieşti azi pe lume ? Crezi tu că el nu ştie cine a aruncat piatra în geam ? Şlîkov n-avea decît să spună un singur euvînt şi ai fi fost spînzurat de un stîlp.

— Ei, asta trebuie dovediţi... — îngăimă jenat Mişa.

— Nu-i nimic de dovedit. Te-am văzut cu ochii mei.

— Şi i-ai spus ? — exclamă Mişa.

— Da, i-am spus ! Pentru că ştiu că Gavriil Artamonovicl va muri, va suferi orice chinuri, dar nu va trăda" pe vreunul de-ai lui. Îţi aduci aminte de chestia cu Pokatilov ? Atunci cînd soldaţii nemţi au înconjurat centrala ? Viaţa lui Pokatilov atîrm de un fir de păr. Şi totuşi nici un -firrde păr nu i s-a clintit din cap. Şi de ce ? Pentru că l-a scăpai\Şlikov. Am auzit eu cu urechile mele, cum a luat în faţa lui Stiă toată vina aupra lut. Şi-a pus capul, dar a scăpat pe un tovarăş care se afla în primejdie... Nu-ţi ajunge asta ? Ce să mai vorbim !... Ar trebui sa rae plecăm cu toţii în faţa lui Gavriil

Artamonovici, căci numai datorita lui mai umblăm pe pămînt şi mai răsuflăm. El ne apără pe noi, dar pe dînsul...

Potapovna amuţi. În faţa ei stătea tehnicianul Vasiiiev care apăruse pe neaşteptate. După aerul său zăpăcit şi mirat, Potapovna pricepu că el auzise totul.

— La ce-ai venit aici, — se răsti la el Mişa căruia îi sărise ţandăra. — Ce pofteşti ?

— Am venit să-ţi aduc o schiţă... urgentă, — zise intimidat Vasiiiev, dîndu-şi seama că venirea lui nu era dorită.

Mişa îl luă deoparte pe Vasiiiev.

— Halal ostaşi! — Şi Anna Potapovna oftă îngrijorată. — N-am ce zice, doar v-am spus să nu fie străini! Şi cînd colo, nici de asta n-aţi fost în stare să vă îngrijiţi...

— Nu te teme, Potapovna, — încercă s-o liniştească lin tî- năr lăcătuş, anume Grişa, unul dintre baturinişti. — Vasiliev n-are să spună nimănui nimici E de-ai noştri...

— Ei, acum s-a isprăvit, vorba nu-i pasăre, cînd ai scăpat**-o** n-o mai prinzi!... Uite ce-i băieţi, mai am o treabă cu voi. Svirid Sidorovici Lîsenko a cerut ca mîine la ora mesei, loţi comsomoliştii să vină în subsolul fabricii de grăsimi hidrogenate. Ştie Mişa unde... Şi gîndiţi-vă la ce v-am spus...

A' doua zi, Lîsenko trecu în pauza de la prînz să mai vadă ce-i cu Valia. Micul ei post de radio se găsea într-un colţişor retras al enormului subsol plin de vechituri şi gunoi al fabricii de grăsimi.hidrogenate. Lîngă Valia şedea baturinistul Mişa.

— Ce cauţi aici? — îl întrebă sever Lîsenko.

— M-a rugat Valia să viu să-i repar ceva, — răspunse intimidat Mişa.

— Îţi ordon să nu mai dai pe aici fără voia mea. Ai înţeles ?

Cînd Mişa dispăru grăbit în întunericul subsolului, Lîsenko se apropie de Valia.

— Mi-e urtt aici, Svirid Sidorovici, — se plînse ea. — Stau ca într-o temniţă... De făcut o treabă serioasă nu fac şi doar nu fug de treabă.

— Spui că ţi-e urît? Oar postul de radio? Ăsta oe-i, fleac? — Lîsenko se încruntă. — Vt:i. tinerii n-aveţi răbdare. Visaţi numaidecît să vă bateţi 1 Nwvreţi să pricepeţi că ducecn un „război tăcut" şi că războiul acesta tăcut e tot atît de periculos şi de groaznic ca orice alt război. **În** curînd începem un război făţiş dar e nevoie de puţină răbdare. Nu pricepi oare marea însemnătate a muncii pe care o îndeplineşti aici ? Tu «ne dai doar legătura cu Pămîntul cel Mare, cu patria noastră! Fără tine, n-am şti ce se petrece dincolo, te ai noştri... Dar să-ţi mai spun ceva : convocam pe mîine o şedinţă a comsomolului. Vezi de te pregăteşte cum trebuie...

Lîsenko şi cu Valia găsiră cu greu pe eomsomolişti în colţul din subsolul întunecos unde se adunaseră şi unde ar fi fost aproape cu neputinţă să pătrundă cineva care nu cunoştea locul.

— Au venit toţi? — întrebă Lîsenko. — Nu-i nici un străin printre voi ? Controlează, Mîhail.

Mişa lumina cu felinarul feţele tuturor celor adunaţi şi inspectă cu atenţie grămezile cu moloz dimprejur.

Lîsenko se apropie de un butoi care servea drept masă de prezidiu şi spuse băieţilor să siea linişţiţi deoarece rezonanţa subsolului era foarte puternică.

— Vreau, — zise mai departe Lîsenko, — să vă prezint conducerea voastră.

— Ce fel de „conducere" ? — întrebă unul din comsomolişti.

— Pe mine mă cunoaşteţi, — spuse Lîsenko.

Un murmur afirmativ trecu prin grupul de tineri ce şedea jos.

— Afară de mine, mai e de faţă aici secretarul organizaţiei de comsomol a combinatului. A fost ales chiar de voi, ce-i drept, înainte de a fi trecut în ilegalitate, dar tot de voi. Il recunoaşteţi ? — Lîsenko îşi aprinse bricheta şi apropie flacăra tremu- rîndă de faţa fetei care stătea alături de el. *

Flacăra aceasta mică făcu ca întunericul subsolului să pară şi mai adînc. Ovalul luminos al chipului fetei se contura pe fondul întunericului de nepătruns.

— Valia ! Da' nu se poate 1 — se auzi în mulţime. — Oare să fie Valia ? Doar au ucis-o nemţii

— Da, băieţi, eu sînt 1 — zise fata. — Ce-i drept, soldaţii nemţi au tras în mine şi am stat într-o groapă sub o grămadă de cadavre, dar acuma, iată că-s aici. — Valia tăcu cîteva clipe, apoi urmă :

— Ce-i cu voi, băieţi, ce s-a întîmplat ? Unde-i disciplina voastră ? Dar hai mai degrabă să le luăm pe toate la rînd... Propuneţi mai întîi preşedintele.

încet, însă toţi, spuseră într-un glas:

— Valia !... Valia !

Valia bătu cu creionul în fundul butoiului şi începu cu fraza obişnuită :

La ordinea de zi avem azi o singură chestiune despre cate va vorbi

chiar acuma tovarăşul Lîsenko. Svirid Sidorovici, al cu- vîntul

— .Uite despre ce-i vorba, băieţi, — începu Lîsenko. — înaintea banchetului am convocat aici în subsol pe mulţi din bă- trînii care fuseseră invitaţi de Rodrian şi i-am pregătit spu- nîndu-le cum vor trebui să se poarte. Ceea ce am făcut noi pînă la venirea lui Rodrian nu mai merge. Pe el e greu să-l tragem pe sfoară. Noi am discutat acest lucru la şedinţa de partid şi am hotărît să luăm măfeuri noi. Ce vi se cere acum voUă ? înainte de toate să vă stăpîniţi şi să aveţi răbdare. Trebuie de asemenea să vă ocupaţi de agitaţie: să vorbiţi despre fărădelegile nemţilor, despre asuprirea populaţiei, despre jafurile poliţailor şi oamenilor gestapoului. Apoi să spuneţi cum munca intelectuală a devenit de prisos sub ocupaţie şi cum un om cu carte nu mai este bun decît de muncă silnică, plătită după un anumit sistem valabil numai pentru răsărit şi cum toate cuceririle Revoluţiei din Octombrie au fost anulate... Trebuie spus deschis că pînă la venirea lui-Rodrian — singurul care şi-a dat seama de ce-i aici — noii noştri „stăpîni" şi-au pierdut capul cînd au dat de tehnica noastră înaintată şi de proporţiile uriaşe ale producţiei noastre. Trebuie să avem grijă ca ei să nu se descurce în această tehnică. Dar totul trebuie făcut cu cap, fără înflăcărare inutilă. Iată în ce constă secretul succeselor noastre...

Un băieţandru, care şedea în primul rînd şi care tot dădea să întrebe ceva, tăcu un pas înainte şi zise cu glasul puţin ridicat:

— Vă ţineţi numai de sabotaj şi de discuţii... Da' cînd va veni vremea să începem să batem pe nemţi ?

Valia îşi pierdu răbdarea :

— Stai, Svirid Sidorovici! Lasă-mă să spun eu băieţilor cînd se va întîmpla asta... Am pornit împreună acţiunea cu ajutorul căreia se va hotărî fericirea şi viaţa noastră. Nu aveţi dreptul să treceţi la acţiuni armate sau la diversiuni fără ordinul conducerii !... Va veni timpul oînd veţi lua parte la operaţii, şi încă ce operaţii! Cine ştie cîţi dintre noi vorn mai rămîne vii şi teferi pînă la eliberarea Krasnodarului şi a Kubanului nostru drag. Dar noi sîntem datori să prevedem totul şi să căutăm să nu mărim numărul victimelor şi, cu atît mai mult, numărul victimelor inutile. E lămurit, băieţi ?

Un murmur de aprobare străbătu rîndurile tineretului.

— La început gîndeam la fel cu voi, dar pe urmă mi-am dat seama că am greşit... E mare lucru, băieţi, să ai răbdare şi să te poţi stăpîni. Aceasta-i încercarea la care sîntem puşi. Numai pentru că nu sîntem cunoscuţi, sîntem în stare să facem acum şi vom fi în stare

să facem, cînd va fi nevoie, lucruri mari. Trebuie să ajungem să putem distruge împreună mai mulţi ocupanţi decît ar putea să distrugă fiecare dintre noi sau grupurile izolate din oraş. Deci să ne continuăm munc»i strîns uniţi sub conducerea organizaţiei de partid a combinatului, punînd în slujba ei viaţa noastră şi întreaga noastră activitate. Asta-i tot ce-am avut de spus!...

Lîsenko luă din nou cuvîntui.

— Voi fi scurt, — zise Lîsenko sever şi rece. — Azi vă vorbesc în calitate de reprezentant al Comandamentului mişcării de partizani din sud. Cuvintele mele nu sînt un sfat prietenesc, ci un ordin militar. E limpede ? Vă ordon să încetaţi manifestările voastre samavolnice.

— Manifestări samavolnice ? — îl întrerupse indignat Mişa.

— În primul rînd nu ţipa, — îl opri Lîsenko. — Şi pe urmă, răspunde-mi: ce-i asta să arunci pietre în fereastra lui Şlîkov ? Operaţie militară ?

— Comandamentul mişcării de partizani ştie mai bine cum să se poarte cu Şiîkov. Ordinul comandamentului glăsuieşte limpede: să interzicem orice manifestări samavolnice. Trebuie să vă supuneţi în totul şi fără discuţie dispoziţiunilor mele.

Comsomoliştii tăceau.

— Şi acum, băieţi, vreau să vă vorbesc prieteneşte, — continuă pe alt ton Lîsenko. — Baturiniştii au exagerat cu piesele pentru compresoare. Nu riscaţi numai pielea voastră, dar puneţi în primejdie întreaga noastră cauză. Tare mi-e frică că-i prea ■tîrziu să vă mai previn. În orice caz, liţi gata. Pot veni în fiecare ciipă să vă ridice. Vedeţi Ca acasă să fie totul în ordine. Nu lăsaţi nici un fel de adrese, de scrisori sau de bileţele. Nădăjduiesc că dacă se întîmplă ceva, veţi tăcea. Iar acum, duce- ţi-vă fiecare" pe la casele voastre. Dar nu ieşiţi toţi deodată. Primul voi ieşi eu. După mine, Valia şi Mihail. Iar ceilalţi ieşiţi cîte unul prin celălalt capăt, al subsolului.

CAPITOLUL XI

Piotr Baturin se culcă dar nu putu adormi multă vreme. Se tot sucea şi se tot întorcea cînd pe o parte, cînd pe alta şi se gîndea întruna la ceea ce auzise ziua de la Lîsenko.

Baturin ţinea la Lîsenko ca la tatăl său şi era gata să dea crezare vorbelor lui, cînd acesta-i spusese că Şiîkov nu era un trădător. Dar, în adîncul sufletului lui, mai dăinuia încă o îndoială : cum putuse un vechi muncitor, un bolşevic, să ia asupra lui un rol atît de îngrozitor şi de ingrat ?...

„Fără îndoială, se gîndea Baturin, că Mişka şi băieţii între-cuseră măsura şi el, Baturin, ar fi trebuit să-i frîneze..."

Lui Baturin îi era inima grea. Era încă întuneric cînd răsunară în portiţă lovituri puternice. În acelaşi timp, se auziră voci înjurînd tare.

Baturin înţelese îndată ce era : „Au venit, îşi spuse eî, să facă o percheziţie!..."

Sări din pat încercînd să-şi mai aducă încă o dată aminte dacă totul în casă era în regulă şi dacă nu rămăsese nimic ¿uspect...

Bătăile se înteţeau. Viktor, fratele mai mic al lui Baturin, un băiat de vreo cincisprezece ani, se repezi să deschidă uşa.

— Stai, Vitea, mă duc eu.

În poartă cineva bătea cu ceva greu... Fetiţa lui Baturin se trezi şi începu să plîngă. Mama ei o strînse la piept, încercînd s-o liniştească.

— Oare ce-o fi, Petea ?... Au venit să te ridice ?

Fără să răspundă, Baturin ieşi în curte.

— Deschide 1 — striga cineva Furios. — Deschide 1...

Fără să se grăbească, Baturin trase zăvorul. î^aza puternică a unui felinar îl lovi. În fîşia de lumină, Batnrm văzu ţeava unui revolver îndreptată împotriva lui.

— Sus mîinile! Urtde-i stăpînul casei ?

Baturin ridică unicul lui braţ-

— Ridică şi mina cealaltă!... Altfel trag!

— A doua n-am *so* mai ridic niciodată, — răspunse liniştit Baturin. — Am pierdut-o în război. Ce doriţi?

— Du-ne în casă. Repede! — strigă neamţul, lăsînd pe Baturin să treacă înainte şi împingîndu-l din spate cu ţeava revolverului. Percheziţia dură multă vretne. Jandarmii răvăşiră totul, zvîr- liră jos rufăria din dulap şi răsfoiră cu atenţie cărţile.

Folosindu-se de o clipă potrivită, Baturin şopti îui irate-său :

— Caută-! rnîine dimineaţă pe Lîsenko la combinat şi spune-i totul. Dar fă aşa ;ca să nu te vadă şi să nu te audă nimeni...

Vitea dădia din cap în tăcere.

La percheziţie, jandarmii nu găsiră nimic, însă plecînd, îl luară cu ei pe B-aturia

Băiatul era gata să plece chiar atiunci la Lîsenko, dar văzu pe fereastră că abia se crăpă de ziuă şi afară de asta, îşi dădea seama că era a cu un singurul bărbat în casă. Trebuia mai întîi s-o liniştească pe mâică-sa, pe cumnată-sa şi să siiingă cît de cît prin casă, după răvăşeala făcută de jandarmi.

Ianiiindu-l pe frate-său, Vitea spuse liniştii:

— Cu lacrimi, mamă, n-ajuţi la nimica. Nu mai plînge.

Cînd se făcu ziuă, Vite;a spuse maică-şi:

— Trebuie să plec, mamă. M-a trimis Pete a cu o treabă. N-avea nici o grijă. Culcă-te. N-am să zăbovesc mult. Mă întorc acasă peste vreo două ceasuri.

Dar cum deschise portiţa, în faţa lui răsări, ca din pămînt, poliţaiul sectorist.

— încotro ? Marş în casă !

Intrînd după băiat în casă, poliţaiul îl ameninţă :

— Să nu vă prind pe stradă fără treabă l Să nu suflaţi nimănui o vorbă de ceea ce s-a întîmplat astă noapte. Dacă vă întreabă vecinii, spuneţi-le că a plecat undeva. Unde, — nu ştiţi. Aţi înţeles ? Altfel vă bag pe toţi în lagăr.

Poliţaiul aruncă o privire prin odaie şi văzînd pe bufet un borcănaş cu miere, îl băgă în buzunar:

— Am să vin să controlez. Şi ţineţi minte: nu vorbiţi cu nimeni şi nu bateţi străzile 1

Cînd plecă, poliţaiul mai smulse din cuier un fular călduros, şi-] înfăşură în jurul gîtului şi ieşi .trîntind uşa după el.

Nu se închise bine uşa în urma poliţaiului şi Vitea şi alergă ia portiţă. Aşteptă pînă ce poliţaiul coti într-o ulicioară şi sa strecură în stradă. Îi venea să alerge, dar se sili să umble în- tr-adins încet, ca să nu atragă atenţia asupra lui.

La o răspîntie, se oprise un automobil. Vînd Vitea trecu prin dreptul automobilului, portiera se deschise şi şoferul în uniformă de soldat neamţ îl întrebă într-o rusească stricată, dar cu un accent ce nu semăna cu cel nemţesc:

— Băiete, ce stradă-i asta ?-

— Asta-i Petrovka, — răspunse curajos băiatul. — Dar unde ai mata nevoie să mergi ?

— La combinatul „Glavmargarin". E departe ?

— Departe. La celălalt capăt al oraşului.

— Cunoşti poate drumul ?

— Cum să nu. Il ştie oricine.

— Atunci aşază-te lîngă mine şi arată-mi unde-i.

Vitea era cît pe ce să scoată un ţipăt de bucurie. Cînd e să-ţi meargă bine, apoi îţi merge! Cu maşina va ajunge repede la combinat. Poate că va izbuti chiar să intre şi pe poartă. Şi odată acolo, îi va fi uşor să-l găsească pe Lîsenko.

Şoferul 'era vorbăreţ. Din vorbă în vorbă îi spuse lui Vitea că era slovac, mobilizat în armata germană şi că era şoferul domnului consilier al feldjandarmeriei. Şeful lui îl trimisese să ia benzină şi el se rătăcise în oraşul»acesta pe care nu-l cunoştea. Îi era acum teamă ca domnul consilier să nu se fi supărat şi să-l înjure că întîrziase.

Vitea asculta cu atenţie. Tocmai feldjandarmii fuseseră aceia ca,ra îl luaseră pe Petea de acasă. Poate că şoferul ştia ceva de fratele lui ? Şi băieţaşul, încercînd să-şi ascundă tremurul din glas, îl întrebă :

— Dumneata duci şi pe arestaţi ?

Slovacul răspunse că nu-i ducea el. Era foarte mulţumit că nu trebuia să îndeplinească el treaba asta neplăcută. Dar maşina domnului consilier era garată în curtea comandamentului jandarmeriei şi el, şoferul, avea adesea prilejul să vadă cum îi aduceau pe arestaţi. Chiar azi în zori, îl adusese acolo pe unul fără o mînă...

— Fără o mînă ? — exclamă fără voie Vitea. — Cu haină cenuşie vătuită ?

Clipind din ochi, şoferul se uită la băiat:

— Dar de unde ştii tu asta ? E vreo cunoştinţă de a ta ?

Nu. Am întrebat numai aşa, într-o doară..

.Spre norocul lui Vitea, maşina se apropiase de combinat şi şoferul încetă cu întrebările. El arătă biletul de liberă-trecere şi maşina intră pe poartă şi se opri.

Vitea deschise portiera şi vru să se strecoare nevăzut, dar o mînă îl apucă de gulerul hainei. Băiatul ridică ochii. În faţa lui stătea un neamţ slab, mic de statură şi cu o faţă plină de creţuri, ca un sbîrciog uscat. Neamţul era supărat şi ţipa ceva cu o voce piţigăiată.

Vitea era cît pe ce să-l lovească pe piticul acesta dezgustător, dar se opri la timp. „Trebuie să rabd orice, îşi zise el, numai ca să ajung să-l văd mai repede pe Lîsenko..."

Şoferul sări din maşină, luă poziţie în faţa neamţului şi-i spuse repede ceva. Îi explica probabil cum ajunsese băiatul în maşină.

Neamţul dădu drumul lui Vitea şi se uită împrejur. La oarecare depărtare stătea un grup de muncitori care se uit^u încruntaţi la neamţ. Neamţul se scotoci prin buzunar şi zîmbind strîmb, îi întinse lui Vitea o marcă de hîrtie.

Băiatul luă maşinal hîrtia. Dar deodată, tot sîngele îi năvăli în obraz, aruncă marca la picioarele neamţului şi o luă la fugă într-o parte.

Vitea auzi în urma lui ţipătul ascuţit al neamţului dar cum ajunsese tocmai în faţa unei stive înalte de scînduri, coti şi se ascunse după ea. împrejur era linişte. După cîteva clipe, Vitea scoase capul de după stivă. Neamţul nu mai era acolo. Băiatul mai văzu numai maşina ieşind pe poartă...

...Jandarmii îl duceau pe Baturin pe străzile pustii. La răsărit, cerul abia începea să se coloreze în trandafiriu. La această oră dinaintea zorilor cînd străzile sînt încă goale, oraşul îi păru lui Baturin foarte curat şi frumos. Mergea pe străzi cunoscute şi se întreba cu tristeţe dacă va mai vedea vreodată toate aceste case, grădini şi bulevarde...

Opt jandarmi îl însoţeau pe Baturin...

„Trebuie să mă creadă cine ştie ce om de seamă", se gîndi el.

De familia pe care o lăsase n-avea grija. Era sigur că Vitea avea să dea de Lîsenko şi că acesta avea s-o ajute... „Oare cine să mă fi trădat?..." se întrebă el şi o clipă îi trecu prin gînd că s-ar putea să fie Şlîkov. Dar numaidecît îşi spuse: „Nu, asta-i cu neputinţă!..."

Convoiul se apropia acum de centrul oraşului. Aici, la încrucişarea străzii Krasnaia cu strada Puşkin, în colţ, la numărul 33, se afla o casă mare cu două etaje, îmbrăcată pe dinafară cu plăci de faianţă de culoare deschisă.

După ocuparea Krasnodarului de către nemţi, se stabilise mai întîi aici poliţia ţinutului. De' curînd însă, casa fusese ocupată de comandamentul feldjandarmeriei, transferat aici de la Maikop.

„Se vede ca aicea mă duc, îşi zise Baturin. Asta-i prost de toi. De aici nu mai iese nimeni viu..."

Jandarmii intrară cu arestatul pe poartă şi trecură într-o curte largă şi asfaltată. În fundul curţii, într-un hambar, erau garate nişte maşini. Una din maşini trăsese în mijlocul curţii. În jurul ei umbla un şofer în uniformă de soldat neamţ.

Convoiul se opri. Un jandarm intră în clădire să raporteze, că aduseseră pe arestat. Baturin simţi că cineva îl privea cu luare-aminte. Se întoarse şi zări şoferul care se învîrtea pe lîngă maşină. După înfăţişare, şoferul nu părea să fie neamţ. Baturin surprinse în privirea lui compătimire şi milă.

Jandarmul se întoarse şi 'aruncă scurt:

— La subsol 1

După ce o luară în jos pe o scară largă care cobora adînc în pămînt, cotiră brusc ia stînga şi în faţa lui Baturin apăru o uşă masivă de fier.

Şeful'convoiului bătu în aşă. De după uşa, o voce răguşită întrebă :

— Cine v-a trimis?

— Căpitanul' Wagner.

Uşa se deschise. Baturin intră într-un coridor lung şi pustiu. De amîndouă părţile se înşirau uşi zăvorîte.

Supraveghetorul se apropie şi cercetă cu atenţie pe arestat. Jandarmul spuse ceva supraveghetorului.

— Vino după mine, — ordonă acesta lui Baturin.

După ce-au mers destul de mult prin coridor, s-au oprit în faţa unei uşi. Se auzi o cheie lăsucindu-se în broască. Uşa scîr- ţîi, supraveghetorul împinse înăuntru pe Baturin şi uşa se închise la foc.

La început, Baturin nu putu desluşi nimic. Printr-o crăpătură îngustă, aproape de tavan, abia pătrundea lumina slabă a zorilor. În încăpere era semiîntuneric. Baturin făcu un pás înainte, dar se poticni îndată de un trup care zăcea pe podele.

— Ei drace! Mat încet... Calci pe oameni.„

Cel care vorbise se ridică, seoţînd un geamăt. Baturin ghici mai mult decît văzu înaintea lui o faţă desfigurată, plină de vînătăi.

— Stai să mă uit la tine, măi băiete... Nu, nu eşti de-ai noştri. Eşti orăşean?

— Is din Krasnodar. "Dar dumneata ?

— Noi aici sîntem de prin multe părţi— de prin staniţe. Vezi de-ţi găseşte un loc. Numai că nu-i ehip să te culci. Ba-**i** greu chiar să şezi, aşa-i de ticsită cutiuţa asta...

Cînd se făcu ziuă şi ochii tui Baturin se obişnoiră cu semi-obscuritatea, el se uită cu atenţie în jurul lui. înghesuiţi unul în altul, şedeau pe jos cazaci cu bărbi albe, băieţi tineri, femei cu copii mici. Se auzeau gemete. Cineva aiura. Un copil plîn- gea într-un colţ. Era zăpuşeală şi'răsuflai cu greu. Deasupra capului, jos de tot, tavanul boltit părea capacul unui sicriu uriaş de beton...

Baturin şezu toată ziua pe podeaua de piatră a celulei. Noaptea, zăvorul fu tras cu zgomot, uşa se deschise şi cineva strigă numele lui. Acei care şedeau pe jos, în calea lui, ii făcură loc să treacă. în coridor îl aşteptau pe Baturin doi jandarmi cu revolverele în mînă.

Baturin fu dus pe scară, sus, apoi prin curte, apoi iar prin nişte coridoare. Jandarmii se opriră în sfîrşit lîngă o uşă grea care era închisă. Unu! din jandarmi bătu încetişor în uşă.

— Nu se poate! — se auzi de dincolo de uşă.

După ce au aşteptat vreo cinci minute, uşa s-a deschis brusc şi pe uşă au ieşit în coridor cîţiva jandarmi şi... Grişa din brigada lui Baturin care se clătina parc-ar fi fost beat I Faţa-i era zdrobită şi sîngele i se prelingea în picături mari pe cămaşa ruptă.

Grişa îl recunoscu el mai întîi pe Baturin şi se repezi spre dînsul. Dar jandarmii îl traseră la o parte, aşa că nu mai avu timp să-i spună nimic:

— Aduceţi-l încoace 1 — răsună o voce de după uşă.

Cum trecu pragul, Baturin zări în mijlocul camerei o masă lungă de lemn alb cu picioare masive. Masa era plină de sînge.

Baturin tresări. Simţi cum i se muiau genunchii... Dar se stăpîni repede şi se uită liniştit la locotenentul neamţ care stătea de partea cealaltă a mesei.

Lui Baturin îi veni fără voie în minte că văzuse cîndva aceiaşi ochi mici şi răi, cu albul împănat de vinişoare de sînge, la un porc mistreţ pe care îl doborîseră la o vînătoare în munţi,

— Ei, domnule Baturin, — începu neamţul tărăgănînd cuvintele. — Prietenii dumitale au spus multe. Ştiu aproape tot. Nădăjduiesc că vom termina repede şi cu dumneata. Trebuie să lămurim numai o mică neînţelegere. Şi asta cu atît mai mult cu cît dumneata doreşti probabil' să te întorci acasă. Ai familie — mamă, nevastă, o fetiţă şi un frate.

— întrebaţi!

— Foarte bine!... Dumneata eşti şeful atelierelor mecanice ale combinatului şi execuţi comenzile de piese pentru repunerea în funcţie a secţiei compresoarelor ?

— Da !

Şi Baturin mai întări asta şi din cap.

— Şi de ce ascundeati piesele care erau gata ?

— Nu le ascundeam ci voiam numai să avem întotdeauna o rezervă de piese gata.

— Frumos din partea voastră ! Dar de ce ati păstrat această rezervă astfel încît să nu reuşim s-o găsim decît cu 'mare greutate ?

— Lucram pentru fabrica de grăsimi hidrogenate şi ne temeam ca piesele să riu fie luate de celelalte fabrici.

— Nu ti se pare, domnule Baturin, că asta miroase a sabotaj ? Dumneata făceai piesele, le ascundeai şi începeai să faci alte piese noi.

— Ce fel de sabotaj poate fi acesta ? Noi am lucrat conştiincios, nu pierdeam vremea degeaba...

— Conştiincios?... Şi cine, mă rog. v-a învăţat să lucraţi atît de „conştiincios" ?

— Nimeni. Noi singuri.

— Singuri ? — strigă deodată pe alt ton neamţul. — Voi singuri? Ticăloşilor, v-aţi înţeles de mai înainte?

„Bravo! Băieţii n-au trădat!", trecu prin mintea lui Baturin şi un zîmbet abia perceptibil îi flutură pe faţă.

— Rîzi ? — urlă din nou locotenentul. — Vom vedea îndată cum ai să mai rîzi... Legaţi-1!

Baturin fu luat pe sus şi trîntit pe masă. Picioarele şi mîi- nile îi fură legate cu sîrmă de picioarele mesei, iar gîtul trecut printr-un laţ tot de sîrmă, legat de asemeni de un picior al mesei.

— Pompaţi-1! Şi nu vă zgîrciţi la sare.

Un neamţ a adus o pompă mică şi i-a băgat în nări lui Baturin capetele unor tuburi de cauciuc destul de lungi care porneau de la pompă. Celălalt neamţ a luat o căldare de saramură groasă, a mai pus în ea o mînă de sare, a amestecat bine şi a turnat totul în pompă. După aceea a închis căpăcelul, a învîrtit un şurub şi a început a pompa.

Baturin simţi mai întîi curgîndu-i pe gît zeama călduţă. Era chinuitor. I se făcuse greaţă. Opintindu-se şi înecîndu-se, Baturin încerca să se ridice, dar sîrmele îl ţineau strîns. Nemţii rî- deau. Acul inanometrului se ridica încet. Coloana de saramură oscila şi cobora lin.

Lui Baturin încetul cu încetul începu să i se umfle burta. Simţea nişte tăieturi groaznice în pîntece.

— Ajunge! — ordonă locotenentul. — Duceţi-I acuma jos să se mai încălzească.

Nemţii îl scoaseră pe Baturin în coridor, sleit de puteri, încăperea unde fu aruncat era întunecoasă, îngustă şi joasă. De la un capăt la altul al încăperii trecea o ţeavă groasă de la care venea o căldură dogoritoare.

Baturin căzu pe podeaua de beton, se lovi cu capul de ceva şi îşi pierdu cunoştinţa.

• Cînd Baturin îşi veni în fire, cel dintîi lucru pe care îl simţi fu o căldură de nesuferit. Îi era atît de cald încît i se părea că a fost aruncat într-un cuptor încins. Tîmplele îi zvîcneau. înăuntru îl mistuia un foc. Baturin deschidea gura cît putea, căutînd să respire măcar un pic de aer proaspăt, dar în acest iad nu era deloc aer. Şi pe lîngă asta, setea îl chinuia groaznic.

— Apă !... Fraţilor 1... Apă !... — strigă cineva cu o voce răguşită alături de Baturin.

Mecanicul se întoarse într-o rînă şi vru să se tîrască pînă la acest vecin, dar îşi pierdu din nou cunoştinţa. Din cînd în cînd îşi venea în simţire, însă îndată după aceea se prăbuşea iar într-o beznă înăbuşitoare. Aiura. Vedea în faţa lui apă, multă apă. Se scălda în apa Kubanului şi bea din pumni apă rece şi li<n-

Cînd Baturin îşi veni cu totul în fire, îl durea tot trupul. îşi spărsese, se vede, capul cînd căzuse jos pentru că faţa îi era toată plină cu sînge închegat. Burta i se desumflase dar n-o putea atinge. I se părea că toate măruntaiele îi erau arse...

Într-un tîrziu, zăvorul hurui, o cheie fu răsucită în broască. Uşa se deschise şi un val de aer proaspăt intră odată cu lumina lanternei. Capul începu să i se învîrtească...

— Uite, ăsta-i! — auzi Baturin. .

După ce l-au ridicat în picioare, l-au dus prin coridor, apoi sus pe scări şi l-au scos afară în curte.

Era o noapte răcoroasă şi întunecoasă. Aerul nopţii îl învioră. Numai înăuntru simţea că-l arde ca şi mai înainte, iar setea îl chinuia tot atît de tare.

Iar l-au dus printr-un coridor. Sus, sub tavan, ardeau nişte becuri electrice chioare. Şi deodată, Baturin văzu o uşă din cadrul căreia s-a desprins, spre mai marea lui uimire... Piptr Evlampievici Butenko. Butenko mergea liber, neînsoţit de nimeni şi ţinea în mînă un geamantănaş.

Mai întîi Baturin crezu că era o nălucire. Nu era nălucire. Omul în salopeta lui unsuroasă de toate zilele, slab, gîrbov şi cu părul lui lung care-l făcea să semene cu un artist, era Butenko, mecanicul de aparate de precizie de la combinat.

Cînd Butenko ajunse în dreptul lui Baturin şi privirile lor se întîlniră. Ini Ba tur ia i se păru că Butenko zîmbeşte, probabil ca să-l îmbărbăteze. Şi' totuşi, inima lui Baturin bătea cu înfrigurare. „Ce e oare cu Butenko? E duşman ori prieten?"

— Adă-l încoace 1 — răsună iar din cameră vocea cunoscută a locotenentului.

Baturin se văzu împins în cameră, în aceeaşi cameră în care cu o zi mai înainte pompaseră în el saramura. Primul lucru pe care-l zări mecanicul fu o căldare cu apă care stătea pe podea, în faţa mesei.

— Ţi-e sete, domnule Baturin ? — l-a întrebat în batjocură locotenentul neamţ. Ca şi de prima dată, neamţul stătea lîngă masă cu mîinile în buzunare. — Ţi-e sete, domnule Baturin ? — **I** a mai întrebat o dată locotenentul. — Uită-te şi te desfată. Apa e limpede, rece şi curată. N-are sare. Dacă eşti gata să fii azi mai vorbăreţ decît acum două nopţi, atunci bea sănătos... Ei, ce zici ? Te învoieşti ?

Baturin își strînse întreaga voinţă, îşi trecu limba peste buzele arse şi crăpate şi spuse:

— N-avem ce vorbi împreună...

— Ai dreptate. N-avem ce vorbi, dacă ar fi s'ă vorbim mai multă vreme. Vreau însă de la dumneata numai numele aceluia care te-a sfătuit să ascunzi piesele. Numai numele 1 Atunci ai să poţi bea apă după pofta inimii şi îţi voi da drumul şi acasă. Nu mă îndoiesc că ai să-mi spui numele acelui oip. Şi alţii, mai dihai decît dumneata, cînd au ajuns la mine au devenit limbuţi! De aceea ăînt gaia să-ţi dau un aconto... Apă! Jumătate de cană ! — ordonă el soldatului.

Ce mai desfătare: să bea apă 1 Dinţii îi zăngăneau lovindu-se de gura cănii. Un fir de apă i se prelingea pe bărbie. Şi apa i se părea atît de preţioasă încît îi era jale de orice picătură care s-ar fi putut pierde.

Din trei patru înghiţituri, goli cana. Nu numai că nu-şi stinse setea dar parcă i se făcuse acuma şi mai sete. Baturin ridică o'chîi la neamţ care zîmbea întruna. De bunăseamă îi făcea plăcere să urmărească chinurile mecanicului. Şi Baturin îşi încorda din nou voinţa, şi îşi îndreptă liniştit privirile drept înainte.

- — Mai vrei, domnule Baturin ?

^— Nu» nu mai vreau...

— Repede ţi-ai mai venit în fire I Cu atît mai bine. Şi aşa : îmi spui numele aceluia care v-a îndrumat?

— N-^m de spus nimic altceva decît ce am spus.

Ba ai să spui! — urlă neamţul. — Ai să spui! — şi, întorcîndu-se către soldaţi, porunci : — Dezbrăcaţi-11Doi soldaţi nemţi se repeziră la Baturin, îl trîntiră pe masă, îi scoaseră cizmele şi-l legară iarăşi de masă. Unul din nemţ* se apuca să-i lege nişte fire electrice de picioare, cînd deodată, pe biroul locotenentului răsună telefonul.

Neamţul îşi spuse numele la receptor. Într-o .clipă, vocea lui se schimbă şi se făcu cît se poate de respectuoasă şi de mieroasă. Soldaţii, aplecaţi peste Baturin, rămaseră nemişcaţi, ţi- nîndu-şi răsuflarea.

Convorbirea telefonică se isprăvi. Locotenentul mai spuse: „Am înţeles" şi puse la loc receptorul.

— Ai noroc că n-am timp acuma. Dar ne mai vedem noii Te sfătuiesc să te gîrideşti pe îndelete, — îi zise el lui Baturin, apoi porunci soldaţilor:'— Duceţi-l înapoi! Dar mai repede!

Soldaţii l-au luat pe Baturin de subsuori şi l-au scos din cameră. Iar au luat-o prin coridor, prin.curte, prin coridorul din subsol. Şi Baturin a ajuns în sfîrşit în aceeaşi celulă în care era cald ca într-un cuptor... Iar începu a i se învîrti capul, a i se întuneca mintea şi dinaintea ochilor lui apăru iarăşi Kubanul lat şi plin. Cineva aiura lîngă el... Nu trecu mult şi Baturin pierdu orice noţiune a timpului...

într-un tîrziu, ^aturin se trezi în coridor. Nemţii scoseseră deodată pe toţi cei care se găseau în încăperea aceea. Erau grăbiţi şi păreau să pregătească locul pentru noi „locatari".

Aerul rece al coridorului îl învioră pe Baturin. Apoi el fu dus într-o celulă comună. Avu şi aici noroc pentru că nu trecu mult şi toţi cei din celulă fură duşi la latrină.

Baturin se aruncă asupra robinetului. Ce bună era apa ! Baturin bea, bea, fără să şe oprească. Nu se mai putea sătura. Îi trebui să-şi încordeze toată voinţa ca să se poată smulge de la robinet.

Cînd s-a întors în celulă, Baturin se simţea mult mai bine. Setea nu-l mai chinuia atît de .tane, iar durerea ascuţită de la stomac se mai potolise şi ea.

Dar iarăşi sé deschise uşa. Auzi un glas grosolan strigînd

— Baturin! Ieşi!

Oare iar avea de gînd să-l ducă la interogatoriu"?... Dar de data asta, mecanicul fu dus în celălalt capăt al coridorului şi împins într-o celulă semiobscură.

La lumina spălăcită a unui bec slab care atîrna. chiar sub tavan, Baturin căuta să deosebească siluetele nelămurite ale oamenilor care se găseau în celulă... Deodată însă, aceştia se repeziră la el şi începură să-l îmbrăţişeze şi să-i şoptească cu drag şi bucurie:

— Petka !... Baturin !... Trăieşti!...

' Abia atunci pricepu mecanicul că aceştia erau cei şase băieţi ai lui, baturiniştii. Nu mai era nimeni altul acolo. Erau între ei.

S-au culcat pe jos, strînşi unul în altul şi, însufleţiţi de întîlnirea neaşteptată, au început a povesti fiecare în şoaptă, în-

trerupîndu-se unul pe altul, caznele la care fuseseră supuşi. Ba- turin se uita la feţele obosite ale tovarăşilor lui şi zîmbea mulţumii. Prietenii erau iarăşi cu toţii împreună şi toţi rămăseseră neclintiţi. Nimeni nu scăpase o vorbă, nimeni nu trădase.

Totuşi, nu se puteau dumiri cine să-i fi pîrît ? Baturin le spuse de întîlnirea lui cu Butenko. Părerile erau împărţite. Unii îl socoteau pe Butenko drept un trădător trimis de Şlîkov şi ca şi acesta, vîndut nemţilor. Altfel cum ar putea el umbla noaptea liber ca la el acasă prin coridoarele comandamentului jandarmeriei ? Pentru ceilalţi, Butenko era dimpotrivă firul de pai de care sînt gata să se agaţe întotdeauna acei care se îneacă şi îl socoteau drept unul de-ai lor, trimis în recunoaştere la nemţi de Lîsenko...

Baturin era gata să creadă şi el la fel cu aceştia din urmă. Nu putea uita privirea pe care i-o aruncase Butenko în coridor, o privire mîngîietoare şi care dădea nădejde. Bine, era gata să creadă că le era prieten şi că ajunsese acolo la jandarmerie numai în urma unei însărcinări pe care i-o dăduse Lîsenko. Dar care anume era această însărcinare ?...

Pe Baturin îl frămîntau tot felul de presupuneri. Un singur lucru era însă pentru el limpede. Îi puseseră pe toţi împreună în aceeaşi celulă şi asta era un semn rău.

Asta însemna că ancheta se isprăvise şi că soarta le fusese pecetluită. Nemţii nu arătau că ar voi să le lase viaţa.

Numai de n-ar întîrzia Lîsenko, dacă se gîndea cu adevărat să-i salveze.

CAPITOLUL XII

îndată ce văzu ieşind pe poarta combinatului maşina cu con- silierul neamiţ, Vitea începu să-l caute pe Lîsenko. Curînd avu norocul să dea de Svirid Sidorovici la intrarea în birou.

Lîsenko nu-l recunoscu pe Vitea. Cînd băiatul îi spuse însă că era fratele lui Piotr Baturin, Lîsenko îl luă de după gît şi-i spuse:

— Aşteaptă aici vreo jumătate de ceas şi vino pe urmă în birou. Dacă te întreabă cineva spune că eşti nepotu-meu...Vitea îl găsi pe Lîsenko singur în birou. Inginerul ascultă pe băiat cu atenţie şi-l întrebă dacă jandarmii nu luaseră nimic cu ei cînd făcuseră percheziţia. Apoi o chemă pe Anna Pota- povna şi, luînd-o la o parte, vorbi ceva cu ea. Potapovna se uită la Vitea şi ieşi repede.

Lîsenko luă prietenos pe -băiat de braţ şi ieşi cu el pe coridor.

— Spune mamei că vom face tot ce ne va sta în putinţă. Îţi mulţumesc pentru informaţii. Cred că ne-or prinde bine. Anna Potapovna are să te petreacă pînă la poartă. Dacă s-ar întîmpla cumva să te urmărească vreun spion, umblă prin oraş ca să te descotoroseşti de el. Oricum, ar fi bine să nu te duci de-a dreptul acasă. Ţine minte: pentru cei de la combinat, eu sînt unchiul ■tău. Dacă afli ceva nou, important, vino la poartă şi cheam-o pe Anna Potapovna. Ştie ea unde să mă găsească. Şi acuma, băiete, du-te şi nu fi ainărît !...

Ieşind de la Lîsenko, Vitea se ciocni la uşa de la intrare cu un om slab, mic de stat şi gîrbov. Pe Vitea îl uimi mai cu seam/j părul lui lung şi lins...

Băiatul făcu aşa cum îi spusese Lîsenko. înainte de a se duce acasă, rătăci multă vreme prin oraş, trecu prin pasaje şi observă cu atenţie dacă nu cumva era urmărit. Nu observă ni- mio suspect, dar nu se hotărî totuşi nici acum să se ducă de-a dreptul acasă şi se abătu pe la Volodea, un băiat cu care legase prietenie în tabăra de pionieri de la Ghelendjik unde fuseseră amîndoi.

Volodea locuia chiar alături de clădirea în care se afla co- mandamentul jandarmeriei, la parterul unei case mici, gard în gard cu clădirea auxiliară a jandarmeriei nemţeşti. Intrînd în cufte, Vitea se uită pe geam în camera lui Volodea. Volodea şedea la masă lîngă o menghine şi meşterea ceva.

— Bună ziua, Volodea!

Surprins, Volodea tresări şi vîrî repede ceva sub masă.

Cînd Vitea intră în cameră, pe masă nu mai era nimic, dar sub masă, într-o parte se zărea ieşind ţeava unei puşti.

— Ei, prostule! Ce-i asta? — îi spuse cu dojană Vitea, sooţînd de sub masă o puşcă mică şi, fără să aştepte răspunsul, urmă : — Dacă ascunzi ceva, atunci ascunde cum trebuie! Aşa, arăţi ţeava şi crezi că nimeni nu vede puşca...

Despre puşca asta voi mai vorbi mai^ncolo. Din păcate nu ştiu prea bine fel de puşcă era. Ştiu numai că suferise chiar înainte de război nenumărate prefaceri la care luase parte şi

Ghe- nea, fiul meu cel mai mic care acuma e mort. Mai ştiu că puşcsi bătea bine, glontele trecînd la 100 metri printr-o scîndură udă, groasă de o jumătate de ţol şi că nu făcea aproape nici un zgomot. Asta-i tot ce am izbutit să aflu din spusele cam încurcate ale băieţilor cu privire la această puşcă fantastică. Un

lucru era sigur : . puşca
exista, cu-adevărat şi
te puteai folosi de ea

.Neputînd să nu-i. împărtăşească şi prietenului său durerea, Vitea îi spuse în taină cum fratele lui mai mare fusese arestat şi cum el se dusese la combinat cu şoferul slovac. De în- iîinirea cu Lîsenko nu pomeni însă nimic. Cînd Volodea află că consilierul neamţ îl apucase pe prietenul lui de guler şi pe urmă îndrăznise chiar să-i dea o păcătoasă de marcă germană, prietenii se hotărîră să se răzbune pe neamţ şi aleseră drept armă a răzbunării puşca straşnică ă lui Volodea.

Băieţii citiseră undeva că teroriştii cînd «;ganizau un atentat împotriva vreunui mare demnitar, îl urmăreau mai întîi o bucată de vreme cu multă băgare de seamă ca să afle cum îşi petrecea de obiceftimpul. Au vrut deci să facă şi ei aşa. Dar cum şi unde să-l urmărească ei pe neamţ? Lîngă poarta jandar- .meriei nu era voie nici măcar să te opreşti... Vechea patimă a lui Volodea pentru porumbei seoase pe cei doi prieteni din încurcătură. Băiatul îşi aduse aminte, că de partea cealaltă a clădirii jandarmeriei, era o casă cu o lucarnă mai mărişoăra pe acoperiş. De pe ferestruica asta dădea el drumul altădată porumbeilor. Nu era greu să ajungi la lucarnă dacă te căţărai pe un corcoduş înalt şi stufos care era chiar alături. Din podul acestei case, vedeai prin lucarnă tot ce se petrecea în curtea jandarmeriei.

Chiar în aceeaşi seară, băieţii s-au furişat pe acoperiş şi au ocupat postul de observaţie. Cu toate că au stat acolo pînă ce s-a făcut întuneric, n-au izbutit să vadă în curte silueta firavă a consilierului neamţ. .

A doua zi dimineaţă, îndata ce s-a făcut ceasul de la care era permisă circulaţia pe stradă, cei doi băieţi" s-nu aşezat iar la pîndă ia lucarnă. Au aşteptat aşa cîteva ceasuri dar consilierul nu apăru nici de. data asta. Băieţii se plictiseau de moarte. Era un chin pentru ei să stea cinchiţi şi să privească maşinile care vin şi pleacă, garda carc venea la schimb, aruneînd piciorul îr. sus pînă la cingătoare şi civilii suspecţi care se foiau întruna prin curte. Dar băieţii şedeau răbdători în ascunzătoarea lor şi aşteptau.

Veni şi ora mesei. Maţele le ghiorăiau de foame. Bucata de pîine pe care şi-o luaseră, o mîncaseră demult. Prietenii au luat atunci hotărîrea ca Volodea să coboare ca să .aducă ceva de mîncare. Cînd să treacă de pe acoperiş pe copac, el auzi o exclamaţie mirată a lui Vitea.

Volodea se întoarse repede lîngă prietenul lui, îi smulse puşca din mînă şi se uită în curte. Consilierul nu era acoio. Ca de obicei, staţionau maşini, se plimbau încet în sus şi în jos santinelele, forfoteau în toate părţile civilii suspecţi, iar printre ei trecea,.făcîndu-şi loc, liniştit şi fără grabă, un om slab şi gîf- bov cu părul lung şi cu un geamantănaş de piele în mina.

— Uite ! Uite 1 — şopti agitat Vitea. — Pe omul acela cu' părul lung l-am văzut ieri la combinat. Şi acum e aici 1 Umblă ca la el acasă. E un spion 1 Nici vorbă că-i un spion 1

— Dă-l dracului. N-are decît să umble!...

— Prostule! Dacă-i spion, trebuie de spus la combinat!

— Şi cui vrei să spui ?

— Asta-i treaba mea !... Volodea, tu stai aici şi pîndeşti, iar eu mă reped pînă acolo...

Peste vreun ceas, Vitea stătea în faţa Annei Potapovna care-] muştruluia cu străşnicie:

— Pe unde tot hoinăreşti, măi băiete? Am fost la maică-ta. Plînge. Mi-a spus că ai plecat cînd nici nu se luminase bine de ziuă şi că nu ştie_ce-i cu tine. Tu nu mai eşti mic, trebuie să înţelegi că ai rămas cel mai mare în casă.

— Nu hoinăresc, am treabă...

Vitea găsi la Lisenko pe un bătrîn pe care nu-l cunoştea. Bătrînul stătea lîngă masă, sprijinit într-un baston. Vitea se fîstîci. Anna Potapovna închise bine în urma ei uşa, se apropie de Lî- senko şi începu să-i spună că fusese acasă la Baturin şi că băiatul acesta îşi făcea de cap. Umbla hoinar şi nu mai dădea pe acasă cît era ziulica de mare. Parcă maică-şi nu-i era şi aşa de ajuns...

— Bine, Potapovna, las-că vedem noi ce-i cu asta... Dumneata stai în coridor şi păzeşte ca nu cumva să vie vreun străin peste noi... Hai, Viktor, spune, ce treabă âi cu mine?

Neîncrezător, Vitea se uită chiorîş la bătrînul cu bastonul.

— Nu te teme, — spuse Lîsenko. — Vorbeşte!

Şi Vitea le spuse că cu vreo două ore mai înainte trecuse fără nici o pază prin curtea jandarmeriei omul slab cu părul lung de care el, Viktor, se lovise în pragul uşii cînd fusese data trecută la Lîsenko. Numai spionii nemţi puteau umbla atît de nasitin- gheriţi prin curtea aceea !...

— Bravo! — zise Lîsenko, strîngmd mîna lui Vitea.

Faţa îi era serioasă, dar lui Vitea i se păru că în ochii lui Lîsenko licări un zîmbet.

— De acum încolo, tot aşa să faci. Asta-i foarte important pentru noi! Dar ţine minte: nu sufla nimănui nici o vorbă 1...

— Dar spune-mi dragul meu, — zise pe neaşteptate bătrînu! cu bastonul, care pînă atunci tăcuse. — Cum de-ai izbutit tu să vezi în curte pe omul cu părul lung ?

— Volodea şi cu mine ne-am urcat pe acoperişul din vecini... — începu Vitea să spună dar se opri numaidecît. În drum spre combinat, e! se hotărîse să nu-i spună lui Lîsenko că ît vînau pe consilier.

— Şi de ce v-aţi urcat pe acoperiş? — îl întrebă iar bătrî- nul cu bastonul.

Vitea născoci pe loc răspunsul.

— Volodea şi cu mine am avut acolo înainte de război o liulubărie. Ne-am urcat să vedem dacă n-au mai rămas porumbei...

— Vra să zică v-aţi dus numai după porumbei? — mai în trebă încă o dată neîncrezător bătrînul, uitîndu-se ţintă la Vitea.

Vitea nu mai ştia ce să mai răspundă cînd, deodată, se deschise uşa şi intră Potapovna.

— Gavriil Artamonovici, vine aici un neamţ roşcovan, — zise ea în şoaptă.

— Hai, pleacă, Viktor ! — spuse repede Lîsenko, împingînd băiatul spre uşă. — Şi de porumbei, te rog, să te laşi pentru că din pod s-ar putea să nimereşti drept în pivniţă. Şezi mai bine cu maică-ta şi ajută-i la gospodărie. Dar pentru informaţiile cu privire la omul cu părul lung, îţi mulţumesc. Au să ne prindă bine...

În aceeaşi zi se întîmplă la combinat un eveniment destul de curios care face să fie povestit.

Cu puţin înainte de sfîrşitul zilei de lucru, muncitorii combinatului s-au cam mirat de mulţimea de maşini care veniseră la „Glavmargarin". Apoi sosi o fanfară militară. Gurînd după aceea, nemţii din detaşamentul de comandă al lui Weber trecură înarmaţi pe la toate secţiile adunînd muncitorii şi ducîn- du-i în sala cea mare de la etajul al doilea al fabricii de marga- ritră.

Tot ce era de prisos în această sală spaţioasă fusese scos şi două mese puse cap la cap fuseseră instalate în fundul sălii. Muncitorilor combinatului nu le venea să-şi creadă ochilor : mesele erau acoperite cu pînză roşie. Pe margini erau aşezaţi ficuşi, iar în faţa meselor două rînduri de bănci. La o parte, în rînduri separate, erau nişte scaune. Muncitorii şi funcţionarii nu aveau voie să se aşeze pe ele.

Lîsenko, care urcase scările printre cei din urmă, zărise pe peronul scării de la intrarea principală a fabricii cîţiva generali şi alţi ofiţeri superiori, toţi cu un aer de importanţă. Tot acolo se găseau adunaţi toţi „stăpînii" combinatului.

Oaspeţii de seamă au intrat şi s-au aşezat gravi pe scaune. Băncile au fost ocupate de muncitori însă cum nu erau iocuri destule, cea mai mare parte dintre oameni au rămas în picioare.

Lîngă mese se agita operatorul de cinematograf care-şi instala aparatul.

În sfîrşit un neamţ necunoscut oamenilor de la combinat, cu părul uns de strălucea, făcu fanfarei un semn cu mîna şi aceasta începu să cînte un marş militar.

Operatorul de cinematograf, instalat deoparte pe o podişcă de seînduri pusă pe nişte mese, începu să. întoarcă manivela aparatului.

Cînd orchestra tăcu, neamţul pomădat vorbi :

— Vrem să spunem tuturor lucrătorilor combinatului adunaţi aici care sînt problemele ce ni se pun. Ceea ce ne interesează este spaţiul vital. Rusia nu mai poate exista în viitor ca ţară industrială. Ea va fi furnizoarea de grîne şi de alte produse agricole a

Germaniei. N-avem nevoie de fabricile şi. uzinele Rusiei. Fiihrerul a spus soldaţilor marii Germanii că prin originea lor ei sînt chemaţi chiar de istorie să stăpînească întreaga lume... Spaţiul vital în răsărit nu-i decît vechiul lor vis. Acolo urmează să li se rezerve întinderi considerabile de pă- inînt, iar ruşii vor trebui să lucreze în slujba lor. Din această cauză, este de la sine înţeles că orice manifestare, fie chiar împotriva unui singur german sau a unui soldat german, sau împotriva tuturor acelora care colaborează cu comandamentul german, va fi pedepsită fără cruţare. Noi vom tinde să obţinem executarea fără nici un fel de discuţie a tuturor ordinelor şi dis- poziţiunilor noastre. Asta-i tot ce aveam de spus! Puteţi pleca I

Astfel se adresă vorbitorul muncitorilor combinatului.

Muncitorii plecară în tăcere...

— Aşa... Va să zică ne-au prevenit! Acum totul e limpede I -- auzi Lîsenko o voce în mulţime.

...Pe strada Gogol, nu departe de piaţă, se afla oficiul cadas- trului. Această instituţie cu totul inofensivă nu avea în ea nimic care ar fi putut atrage atenţia poliţailor şi a jandarmilor.

Nu trecu multă vreme după întrunirea de la combinat şi Lî- senko primi printr-un curier o scrisoare prin care era invitat să treacă duminica următoare pe la oficiul cadastrului cu planul casei şi cu toate actele de folosinţă a acesteia pentru a fi. controlate. Orele de, primire erau de la 2 la 4. Lîsenko citi convocarea, zîmbi şi o arătă Valjei.

— Ce-i asta ? — se miră ea. Şi-i nevoie să te duci numai- decît ?

— Numaidecît, Valia! Totu-i în ordine! — Asta-i o invi- taţie convenită la o adunare a comitetului orăşenesc de partid. N-ar strica să mergi şi tu din partea combinatului.

Valia se învoi bucuroasă.

Pe strada Gogol, şi mai cu seamă duminica, nu prea era multă lume. În faţa casei unde se găsea, oficiul cadastrului, era postat un poliţai.

Speriată, Valia îl trase pe LîBenko de mînecă. Acesta o slrînse liniştit de braţ şi văzînd un capăt al ziarului „Kubanul" ieşind din buzunarul poliţaiului, intră cu paşi siguri în antreu.

Acolo nu era nimeni, afară de o domnişoară care şedea la o masă.

— Ce doriţi ? — îl întrebă ea pe Lîsenko.

— Poate să ne primească domnul Sokolov ? Am vrea să ne verifice dosarul unui teren.

— Azi e duminică şi biloul nu lucrează, — răspunse domnişoara.

— Dar sîntem convocaţi chiar pentru azi!

— Bine, — răspunse domnişoara. — În cazul acesta, intraţi la el în birou...

Într-o cameră destul de mare şedeau vreo douăzeci de oameni vorbind încet între ei.

Lîsenko îl salută pe Dereveanko şi pe căruntul director comercial al „Cameliei" care şedeau, unul lîngă altul. Apoi strînse mîna tovarăşilor care se găseau mai aproape de el şi se aşeză pe un loc liber. Valia se aşeză şi ea lîngă dînsul.

După Lîsenko mai intrară cîţiva oameni.

În sfîrşit, Dereveanko se ridi-că şi adresindu-se celor de faţă, spuse :

— Tovarăşi, am hotărît să convocăm reprezentanţii organizaţiilor clandestine de partid din întreprinderile industriale ale oraşului Krasnodar într-o chestiune extrem de importanţă. Deşi am luat toate măsurile pentru securitatea dumneavoastră, nu ne putem lăsa antrenaţi în discuţii. Pentru şedinţă sînt prevăzute două ore. La ordinea de zi este împărtăşirea experienţei oamenilor noştri de la combinatul „Glavmargarin" în „războiul tăcut" pe care-l ducem împotriva nemţilor.

— Dar pe cînd războiul pe faţă ? — întrebă un muncitor mai în vîrstă care şedea în rîndul înţîi.

— Fiecare lucru la vremea lui, — îi răspunse Derevemko. — Hai tovarăşi, să nu ne pierdem vremea. Svirid Sidorovici are cuvîntul.

Fără să se grăbească, Lîsenko vorbi amănunţit despre evenimentele din ultima vreme de la combinat şi mai ales de acelea care se întîmplaseră în urma sosirii lui Rodrian şi a inginerilor nemţi.

Cînd isprăvi, acelaşi muncitor neastîmpărat, cu toate că nu mai era tînăr, îl întrebă :

— Şi ce? Aveţi să vă petreceti chiar toată vremea pînă la venirea Armatei Roşii cu acest „război tăcut", iar partizanii să scoată castanele din foc pentru voi ?

— Aşteaptă 1 — îl opri Dereveanko, — am să răspund la .întrebarea asta cînd voi trage concluziile.

— O serie de întreprinderi, — continuă el, — ca de pildă uzina 456, aplică această metodă a „războiului -tăcut" care, în condiţiile noastre de ilegalitate este, prin rezultatele obţinute, mai puternic chiar decît războiul pe fată. La combinatul de marmeladă unde nemţii repară acum tancuri, maşini blindate şi automobile, lucrează ingineri şi muncitori de-ai noştri, ruşi. Apli- cînd experienţa oamenilor de la combinat, am învăţat de pildă să reparăm în aşa fel blocurile motoarelor, încît ele să se dovedească bune la proba făcută, la recepţia din atelier, dar în luptă, cînd încep împuşcăturile sau la viteze mai mari, se strică. Să înlocuieşti motorul în focul luptei sau pe drum — nu-i un lucru chiar aşa de simplu. Apoi muncitorii fabricii „Sedin", unde nemţii au început să confecţioneze samare, n-au rămas în urma celorlalţi. Datorită felului cum se „lucrează" acolo nemţii au şi îm puşcat pe directorul fabricii, un trădător care scotea sufletul

muncitorilor în folosul nemţilor. Şi asta-i ceva. Nu trebuie însă să sabotăm oamenii noştri care au luat conducerea unui post oarecare, siliţi de necesităţi izvorînd din împrejurările timpului de faţă. Chestiunea sabotării muncii în întreprinderile nemţeşti este o chestiune extrem de importantă. Comitetul orăşenesc de partid va cere în modul cei mai sever socoteală tuturor membrilor partidului şi comsomolului cu privire la participarea lor activă la acest război. Trebuie dusă mai departe lupta pentru tăria morală, pentru unitatea oamenilor noştri sovietici şi pentru subminarea moralului ocupanţilor. Evenimentele se desfăşoară cu o iuţeală neobişnuită. Nemţii au fost opriţi de Armata Roşie la Stalingrad şi la Mozdok. Şi aceasta-i o mare victorie a Armatei Roşii. Noi credem cu tărie că, lichidarea, ocupanţilor, cărora li s-a urcat la cap, este aproape. Pe bolşevici, încercările grele nu fac decît să-i călească. Şi* noi credem cu tărie că partidul nostru va duce popoarele Uniunii Sovietice la victoria împotriva fascismului...

Valia uitase de tot ce o înconjura. Stătea şi asculta cuvintele vorbitorului şi se gîndea că în vreme ce erau ei aici şi trăiau, partidul trăia şi el şi lupta. Partidul era cu ei! Asta însemn* că nu puteau să nu învingă L.

Să ne întoarcem acum puţin în urină. În dimineaţa aceea,, după ce fratele lui fusese arestat şi Viktor ajunse în sfîrşit, pînă la Lîsenko, acesta ştia deja de arestarea lui Baturin şi a fostei lui brigăzi. Mai mult decît atît, Lîsenko avusese cmar timpul să elaboreze şi un plan de acţiune. După ce Vitea îi aduse confirmarea faptului că fratele lui se găsea la comandamentul jandarmeriei, Lîsenko se hotărî să cheme imediat pe Butenko.

Cu o seară înainte, i se telefonase lui Stift de la comandamentul jandarmeriei să ¡trimită acolo un meşter pentru repararea unor maşini de scris. Şlîkov aflase despre asta. El se sfătui cu Lîsenko şi amîndoi hotărîră să-l trimită acolo pe Piotr Ev- lampieyici Butenko, mecanic de aparate de precizie. Era singurul om la combinat care putea să scoată h capăt cu bine aceasili însărcinare. Dar în seara aceea, mecanicul plecase mai deveni® de la atelier, iar acasă nu fu găsit, astfel că convorbirea cu dîn- sul trebui să fie amînată pentru a doua zi dimineaţă. Dimineaţa, cînd, Lîsenko află de arestarea lui Baturin, îşi dădu seama că dispoziţia de a trimite un maistru la comandamentul jandarmeriei era nici că se poate mai bine venită.

Pentru lucrul ce era de făcut acolo, nici că se putea găsi om mai potrivit decît Piotr Evlampievici Butenko. Acesta era un om modest, cinstit şi adînc devotat partidului, în care puteai avea toată încredcrea. Convorbirea pe care Lîsenko o avu cu el fu foarte scurtă :

— Butenko, trebuie să te duci azi la comandamentul jandar-

Butenko îl privi pe Svirid Sidorovici cu ochii lui mari şi **'Ce-**nuşii şi răspunse liniştit:

— Bine. Cu ce treabă ?

— Ai două sarcini. Intîia e oficială : să repari nişte maşini de scris. Mai încurcată însă e a doua. Astă noapte a fost arestată toată brigada lui Baturin. Jandarmii i-au ridicat pe toţi. Trebuie să aflăm cine i-a trădat. Doar ştii nemţeşte ?

— Destul de prost, Svirid Sidorovici, — răspunse Butenko parcă scuzîndu-se.

— Totuşi, puţin ştii. Şi asta-i ceva. Du-te la comandament dar vezi nu te grăbi să termini prea repede treaba. Fii cu ochii în patru şi.ciuleşte bine urechile. Nu uita să-ţi arunci ochii pe liîftiile de pe **mese,** dacă .cumva ai prilejul. Nu arăta că ştii nemţeşte. Bagă de seamă. Ai grijă de aflâ cine-i nenorocitul care î-a trădat pe baturinişti... Ai înţeles, Butenko ?

— Am înţeles, Svirid Sidorovici. Şi cînd trebuie să mă duc ?

— Chiar acuma. Ia-ţi scule/e şi du-te. Dă-mi mîna şi să r* luăm rămas bun, dragul meu...'-^Pentru că, mai ştii...

— Lasă, Svirid Sidorovici! Lasă! Nu se întîmplă nimic... Mi? nu-mi pare rău decît de-un singur lucru : că ştiu prost nemţeşte !...

Butenko luă de la Stift delegaţia, îşi luă geamantănaşul şi se îndreptă spre comandamentul jandarmeriei. Uhl, şeful coman- daturii, îi semnă permisul de liberă-trecere şi îi indică numărui He la camera biroului dactilografelor. Butenko se găsi într-un coridor lung şi semiobscur. Nu se simţea la largul lui. Piotr Evlampievici mi-a mărturisit mai tîrziu cum îl treceau fiorii. I se părea că de acolo nu va mai ieşi. Nemţii care-l întîlneau mer- gînd pe coridor întorceau miraţi capul după el, însă nu-l opri nimeni.

În biroul dactilografelor, acestea îi arătară cîteva maşini de- fecte şi încercară să vorbească cu el nemţeşte. Butenko zîmbi ruşinat şi le răspunse că, din păcate, nu ştia nemţeşte. Zîmbetul cu care le spuse aceasta era atît de convingător, încît dactilografele îl crezură şi nu se sfiiră să vorbească în fata lui în gura mare, de ciudatul meşter' rus care, judecind după părul lui lung, trebuia să fi fost cîndva pictor sau muzicant...

Butenko examină maşinile pe îndelete şi declară :

— Iaca, pe asta am s-o dreg azi. Pe asta, mîine. Dar aceea care-i în dulap cere mai mult timp. Trebuie să-i schimb cîteva piese. De aceea v-aş ruga să-mi daţi o liberă trecere pentru o săptămînă, ca să nu-l mai deranjez de fiecare dată pe domnul feldwebel de la comandatură.

Vorbise şi acum cu atîta naturaleţe încît nimeni nu avu de obiectat ceva. Un soldat din gardă îi aduse lui Butenko un bilet de liberă trecere provizorie pentru zece zile.

Mecanicul începu să repare maşinile. Lucra fără să se grăbească, cu măsură şi cu precizie. Cea dintîi maşină pe care o repară fu

găsită în perfectă regulă şi gefreiterul neamţ, luînd-o în primire, îl bătu pe umăr cu un aer protector.

Aplecat asupra maşinii următoare, Butenko îşi încordă atenţia încercînd să prindă tot ce se făcea şi iot ce se vorbea împrejurul lui. Dar în ziua aceea, nu auzi nimic interesant. Dactilografele nemţoaice lucrau fără să vorbească şi numai de cîteva ori. destul de rar, schimbară între ele cîteva fraze fără însenină taie.

Butenko încercă să tragă cu ochiul la hîrtii de departe, dar cum era miop, nu izbuti să vadă nimic. Către sfîrşitul zilei Piotr Evlampievici văzu limpede că în biroul dactilografelor, unde lucra el, nu se bătea la maşină corespondenţă secretă. Pentru aceasta, trebuia să fie probabil un birou special de dactilografié. Şi, ce-i drept, Butenko se, convinse de asta înspre seară, cînd i se aduse o maşină nouă şi i se ordonă s-o repare cît mai repede. Din ceea ce vorbeau dactilografele, el pricepu că maşina venea de la biroul de documente secrete al gefreiterului Vogel.

Butenko se posomori. în biroul secret desigur că nu va putea să ajungă. Nu-i rămînea nimic altceva de făcut decît să se apuce serios de treabă. Seara tîrziu, dactilografele plecară. Rămase numai o dactilografă de serviciu. Nemţoaica biondă n-avea de lucru şi stătea cu spatele la Butenko, cufundată cu pasiune într-o carte groasă nemţească.

Cam pe la ceasurile două noaptea, în coridor se auzi un zgomot. Parcă cineva ar fi fost tîrît pe jos. Piotr Evlampievici auzi gemete, o lovitură înăbuşită, un ţipăt...

Butenko îşi isprăvise demult* treaba dar era prea tîrziu să mai părăsească acuma comandamentul jandarmeriei, neavînd permis de liberă-circulaţie noaptea. Şi Butenko şedea pe un scaun şi moţăia...

În zori, răsunară iar paşi grei în coridor. Iarăşi se auziră gemete. Un glas de femeie tînără ţipa :

— Mamă... mamă.

Butenko tresări şi-şi întoarse brusc capul spre uşă. Scaunul pe care şedea scîrţîi. Dactilografă se uită la el, zîmbi plictisită şi se cufundă iar în lectura ei.

Lui Piotr Evlampievici i se dădu drumul abia a doua zi dimineaţa, îngăduindu-i-se şase ore dé odihnă. La amiază, Butenko şedea iar în biroul dactilografelor.

El ştia că norocul poate cîteodata să întîrzie şi aştepta răb-'dător ca şi pînă acum, vreun prilej să-şi poată arunca ochii prin hîrtii.

Noaptea, pe la ora unu, un neamţ îmbrăcat civil se apropie de Butenko şi-i ordonă să-şi strîngă sculele şi să vină îndată în camera nr. 5, la capătul coridorului, ultima uşă pe dreapta

Butenko tresări fără să vrea şi inima începu să-i bată cu nelinişte. Cine ştie despre ce cameră putea fi vorba şi ce-l aştepta acolo ?...

Ieşind pe coridor, Butenko se lovi faţă în faţă... cu Baturin. Butenko-era cît pe ce să se arunce de gîtul tovarăşului lui şi să-l îmbrăţişeze dar se opri la .timp. Baturin era însoţit de doi jandarmi.

În camera nr. 5, Butenko dădu de un neamţ gras, cu mustaţă şi care purta epoleţi de gefreiter. Afară de el, mai erau în cameră două dactilografe. Nu trecură nici zece minute şi Butenko **îşi** dădu seama că fusese adus chiar în biroul secret al gefreiterulul Vogel.

La început, Vogel se uitase cu neîncredere la rus. Dar Butenko căuta să nu atragă asupra lui atenţia şi se cufundă în lucru. Gefreiterul făcu de vreo două ori, cu glas tare, dactilografelor observaţii batjocoritoare despre rusul cu părul lung. Dar Butenko îşi văzu mai departe de lucru, fără să-i pese, ca şi cum n-ar fî fost vorba de el, iăsîndu-i să creadă că nu pricepe nimic. La un moment dat Butenko rămase cîteva minute singur în birou. Dar Butenko înţelese repede că asta ar putea fi o capcană şi oricît de grozav ar fi vrut să se uite prin hîrtiile de pe masa. vecină, rămase mai departe lîngă maşina de scris, la fel de cufundat în lucrul lui ca şi pînă atunci

Iar petrecu Butenko noaptea la comandamentul jandarmeriei dar nici noaptea asta nu-i aduse nimic. Era însă ceva care îi spunea că tocmai în camera asta cu uşa cu grilaj de fier în care lucrase, trebuia să fie ascunsă taina care-l interesa pe Svi- rid Sidorovici...

A treia noapte, Butenko a fost adus iar să lucreze în biroul de documente secrete. Atitudinea tuturor faţă de el se schimbase. Gefreiterul se încredinţase, probabil pe deplin, ci rusul era lipsit de orice curiozitate şi nu-l mai supraveghea. Dactilografele iarăşi nu-l băgau deloc în seamă. Şi numai acuma se hotărî Butenko să încerce să afle ceva din corespondenţa care se găsea pe masă. Se apucă deci de treabă cu o precauţie extremă. Chiar de la primele hîrtii pe care le cercetă, i se întări presupunerea că dăduse de urma pe care o căuta. Hîrtiile erau procese verbale de anchete, rapoarte de spioni, copii după denunţuri şi de mandate de arestare.

Noaptea tîrziu, gefreiterul Vogel ieşi din birou. Rămăsese o singură dactilografă. Dactilografei i se lipeau ochii de somn. Răsfoia alene un dosar voluminos şi din cînd în cînd îşi freca ochii cu pumnii.

Butenko ştia bine că nu va mai putea tărăgăna cu reparatul decît cel mult încă noaptea asta, aşa că trebuia să se grăbească... Folosindu-se de o clipă în care nemţoaica dormita, s-a apucat cu grijă să desfacă un pachet cu hîrtiuţe de pe masa vecină.

Tot urmărind cu atenţie nemţoaica, începu 6ă cerceteze în grabă hîrtiile una după alta. Dar în ele erau numai nume străine, care-i erau necunoscute. Disperase şi era gata să strîngă hîrtiile înapoi în pachet, cînd, deodată, îi sări în ochi o semnătură pe care o ştia foarte bine de la combinat. Era semnătura inginerului neamţ.

Descoperirea fusese atît de neaşteptată, încît, uitînd de orice prevedere. Butenko scoase hîrtia, o puse deasupra ceioriaite şi începu să descifreze textul. Era foarte agitat. Literele îi jucau dinaintea

ochilor şi nu putu să desluşească decît cîteva cuvinte: Baturin... sabotaj... „Glavmargarin"...

În sfîrşit, găsise acuma ceea ce căutase fără nici un fel de rezultat timp de trei nopţi de-a rîndul. Acela care-i denunţase pe baturinişti era unul din inginerii nemţi. Dar Butenko voia să afle toate amănuntele privitoare la această afacere şi el se apleca asupra hîrtiei, silindu-se să citească cuvînt cu cuvînt tot cuprinsul.

Deodată uşa scîrţîi şi în cameră intră gefreiterul Vogel.

Aşa de tare se zăpăci Butenko, încît sări de lîngă masa unde erau hîrtiile şi scăpă jos şurubelniţa. Apoi se aplecă şi bîjbîi mult timp cu mîna sub masă, încordîndu-şi întreaga voinţă şi silindu-se să se stăpînească şi să se liniştească. Cînd Butenko se ridică în sfîrşit, tinînd în mînă şurubelniţa, el văzu pe ge- freiter stînd tăcut în faţa lui şi uitîndu-se cercetător cînd la el cînd la pachetul cu hîrtiile răvăşite. Dar Butenko reuşise să-şi biruiască zăpăceala. El îşi trecu mîna prin părul lung şi începu să-şi ceară iertare cu sfială, spunînd că era foarte obosit din cauză că era aeurn a treia noapte de cînd muncea fără odihnă, că-i căzuse fără să vrea şurubelniţa din mînă şi că se ruga să-l ierte dacă a stricat cumva cu asta liniştea domnului gefreiter şi a stimatei *freulein*... înciudat, Vogel îşi întoarse capul, ordonă dactilografei să strîngă hîrtiile şi să le pună în dulapul de fier şi luîndu-şi mapa, ieşi repede din cameră...

În clipa aceea, Butenko nu se mai temea că i s-ar putea întîmpla ceva. Nu se gîndea decît la un singur lucru : cum ar putea să comunice lui Lîsenko ceea ce aflase despre inginer. Şedea ca pe ghimpi. Trecu un timp şi uşa scîrţîi din nou. Intră iar Vogel. El se opri în faţa lui Butenko şi-i spuse pe ruseşte — o limbă pe care o ştia dealtfel destul de bine :

— Du-te de te odihneşte, domnule Butenko. Eşti obosit. Mîine la douăsprezece să vii aici, dar nu la mine, ci la biroul dactilografelor, unde ai lucrat în prima zi.

Butenko fu oprit la comandatură, împins într-o cameră goală unde i se porunci să se dezbrace. Nemţii îi percheziţionară cu o atenţie neobişnuit de mare hainele. Îi întoarseră pe dos toate buzunarele, desfăcură căptuşeala şi tăiară vechiul geamantănaş, dar riu găsiră, bineînţeles, nimic şi-l lăsară să plece.

Butenko pricepu că prea mare era riscul să se ducă de-a dreptul la combinat, la Lîsenko. Plecă aşadar întins acasă, iar cele şase ore pe care le avea ca să se odihnească, le petrecu lungit pe divan şi cu ochii deschişi. Se gîndea întruna cum **aţ** putea transmite lui Lîsenko ceea ce izbutise să afle, dar nu-i venea în cap nici o soluţie, nimic şi parcă într-adins nevasta i se îmbolnăvise.- Fetiţa lui era prea mică şi mama lui bătrînă, aşa că nici voibĂ nu era să le trimită pe ele. Iar să-şi încredinţeze altcuiva -taina, nu se putea hotărî.

Butenko se întoarse la comandamentul jandarmeriei şi se sili să-şi isprăvească cît mai repede lucrul, dar nu-l sfîrşi decît spre dimineaţă. Ca să nu dea nimic de bănuit, iar nu se duse la combinat,

ci drept acasă. El apăru abia seara în ateliere. Cu Lîsenko izbuti să vorbească abia a doua zi.

CAPITOLUL XIII

Baturiniştii n-au închis ochii toată noaptea. Nesiguranţa soartei lor şi apariţia ciudată şi neexplicabilă a lui Butenko în coridorul jandarmeriei îi îngrijora. Însă, în acelaşi timp, erau încredinţaţi că Lîsenko avea să facă tot ce-i sta în putinţă ca să-i elibereze. Chiar dacă i-ar fi dus la spînzurătoare şi chiar , dacă ar fi fost cu gîtul în ştreang, tot ar fi păstrat pînă-n cea din urmă clipă nădejdea că vor scăpa. Baturin îi sfătui că dacă nemţii, înainte de a-i duce să-i împuşte, le vor lega mîinile la spate, să-şi încordeze cît mai tare muşchii, ca să li se slăbească apoi pe nesimţite strînsoarea frînghiei şi în clipa nimerită, să-şi poată dezlega mîinile...

— Nici un fel de acţiune de capul vostru, băieţi! — le spuse Baturin. — De comandat, comand eu. Fiecare cuvînt al meu e un ordin.

Abia începuse să se crape de ziuă, cînd în coridor au răsunat paşi. Au sărit toţi în picioare. Pricepuseră că veneau după ei.

Zăvoarele au huruit şi în uşa deschisă s-au arătat luminile felinarelor.

— Ieşiţi! — porunci cineva.

Cel dintîi ieşi Baturin. Doi jandarmi apucară unica lui mînă, o răsuciră şi i-o legară cu o sîrmă de cingătoare. Ceilalţi au fost scoşi unul cîte unul. Tuturora li se legară mîinile la spate. Ţinînd minte sfatul pe care îl primiseră, baturiniştii îşi încordau din răsputeri muşchii şi nemţii strîngeau sîrma, înjurînd fu-

Arestaţii au fost apoi scoşi în curte. Aici, sub şopron erau ca de obicei nişte maşini. Un civil, cu gulerul paltonului ridicat sus de tot, se dădu la o parte. Veniră o mulţime de jandarmi, vorbind între ei cu aprindere.

Escorta era alcătuită din cîte trei jandarmi pentru- fiecare din baturinişti. Comanda o avea un feldwebel. La spate se auzea tropotul patrulei călare care însoţea convoiul. Baturiniştii erau duşi la execuţie. Fiecare îşi -dădu bine seama de acest lucru. Cînd ieşiră pe poartă, feldwebelul o luă în josul străzii, în direcţia rîului Kuban. Coloana mergea acuma'pe strada Puşkin.

Un sentiment ciudat îl cuprinse pe Baturin. Răcoarea din zorii zilei, cerul auriu cu nuanţe trandafirii spre răsărit, liniştea care domnea încă, toate acestea îi dădeau o senzaţie de bucurie... Lui Baturin îi venea greu să-şi explice acest sentiment. Era cam acelaşi sentiment cu care, pe vremuri, obişnuia să se urce pe trambulina de la staţiunea de sporturi nautice şi să-şi dea drumul de acolo în jos, cu braţele desfăcute, ca „rindunica"... Mai tîrziu, după ce au trecut toate cu bine, le-a spus asta băieţilor şi ei l-au înţeles. Şi ei cam tot aşa s-au simţit în dimineaţa aceea. Avuseseră cu toţii certitudinea că vor izbuti pînă la urmă să se smulgă din ghearele nemţilor şi că n-aveau să moară.

Cînd s-a apropiat de colţul unde se întretăiau străzile Puşkin şi Şaumian, Baturin crezu, nici el nu ştia pentru ce, că tocmai aici era locul unde trebuia să-i aştepte Lîsenko cu oamenii lui. El şopti acest lucru vecinului său, care era, mi se pare, Mişa.

— Dezlegaţi-vă mîinile. încetişor...

El însă nu putea să facă nimic cu singura lui mînă, legată cu sîrmă de cingătoare. Mişa reuşi să-şi scoată repede mîinile din legătură şi începu să desfacă sîrma cu care singura mînă a lui Baturin era legată de cingătoare. Baturin nu-şi putea închipui cum au reuşit băieţii să facă toată această operaţie fără să fi simţii ceva nemţii... Şi totuşi, aproape toţi reuşiră să-şi dezlege mîinile. Cînd ajunseră la răspîntie, Baturin aşteptă cu nerăbdare. Iacă-acuşi vor sări tovarăşii, vor răsuna împuşcăturile...

— Pregătiţi-vă ! — şopti el lui Mişa şi ordinul fu transmis din om în om.

Trecură însă de răspîntie şi nu se întîmplă nimic... împrejur era tot pustiu şi linişte.

Trecură însă şi de strada Oktiabrskaia şi nici aici nu se întîmplă nimic.

Mai trecură de o întretăiere de străzi, coborîră spre apă şi ocoliră staţiunea de sporturi nautice. Feldwebelul duse pe arestaţi pe malul abrupt al Kubanului, spre căsuţa păzitorului geamandurilor de pe fluviu.

S-ar fi părut că de-acuma înainte nu mai era de aşteptat ajutor de nicăieri. Cîteva minute încă şi aveau să cadă împuşcaţi. Baturin însă tot mai credea în scăpare şi atît de mult credea încît transmise din oin în om ordinul:

— Cine are mîinile libere să dea din cap 1

De data asta, nemţii prinseră şoaptele. Se auziră înjurături. Grişa fu lovit în spate cu patul puştii...Purtarea neobişnuită a arestaţilor alarmă pe nemţi. Feld- webelul ordonă ceva în grabă soldaţilor şi aceştia, lovind cu patul armei în dreapta şi în stingă, începură să alinieze pe ba- turinişti pe marginea malului prăpăstios al fluviului.

Baturin se uită în jos şi recunoscu locul. Apa lovea aici malul aproape drept al fluviului şi fugea apoi năvalnic spre malul opus. Şi abia atunci înţelese el limpede că Lîsenko nu avea cum veni... „Şi totuşi nu vom muri. Nu vom muri 1" îi fulgeră prin ■cap lui Baturin.

— La fluieratul meu, aruncati-vă cu capul în jos. înotaţi sub apă cît puteţi mai mult. Adunarea lîngă răchitele de pe celălalt mal, — spuse el vecinului.

Şoaptele trecură repede prin rînd... Jandarmii îşi pregătiră armele. Feldwebelul ridică mîna. O clipă şi avea să şi-o lase în jos. După asta va răsuna o salvă. Baturin fhîieră, îşi dădu capul pe spate, îşi făcu vînt din loc şi se aruncă în viitoare...

Nu mai auzi salva. Abia multă vreme după asta, află de ta paznicul geamandurilor că salva fusese în adevăr trasă...

Baturin nu se gîndea decît la un singur lucru : să se tină cît mai mult sub apă. Calculul lui fusese simplu : curentul avea să-i ducă sigur spre malul stîng. Şi nu se înşelase. Cînd se ridică la .suprafaţa apei, era departe de malul blestemat. Lîngă malul înalt nu era ţipenie de om. Nemţii plecaseră. Alături de Baturin înota Mihail. Puţin mai încolo, bătea apa voiniceşte Grişa.

Toţi cîti rămăseseră în viată se adunară în tufele de răchită. Erau cinci. Doi pieriseră.

Noaptea, baturiniştii trecură din nou înot fluviul şi se furişară prin grădinile de zarzavat şi livezi spre fabrica de pielărie, la o soră a lui Baturin. Se ascunseră la ea în pod. A doua zi veni la ei Lîsenko pe care-l chemase Baturin printr-un bileţel trimis la combinat prin nepoţica Jui Baturin.

Tot acolo, în pod, fu convocat şi „consiliul militar". Fiecare din ei primi o nouă însărcinare.

După „miraculoasa" salvare a baturiniştilor, în oraş se în- tîmplară cîteva evenimente care-i alarmară în chip serios pe nemţi.

În aceeaşi zi în care nemţii duceau pe Baturin şi pe tovarăşii lui la malul Kubanului ca să-i împuşte, Viktor, fratele mai mic al lui Baturin şi cu prietenul lui, Volodea, şedeau ca de obicei lîngă lucarna de la pod şi observau ce se petrecea în curtea comandamentului jandarmeriei. Băieţii cunoşteau acum bine tot ce era acolo : maşinile de sub şopron, spionii, comandanţii gărzilor, pînă şi bucătarul în halatul lui alb şi cu o tichie caraghioasă în cap, care trecea din cînd în cînd în fugă prin curte. Dar pe băieţi numai maşina neagră şi lungă a consilierului neamţ şi şoferul lui slovac îi interesa.

Cam pe la ora două, slovacul scoase în sfîrşit maşina de sub şopron. Băieţii observaseră de mai multă vreme că maşina nu era tocmai în regulă. Fie că se defecta uşor, fie că şoferul nu se prea

pricepea la ea, dar acesta se vînzolea veşnic lîngă motor şi atunci fata lui căpăta o expresie îngrijorată.

Aşa se întîmplase, se vede, şi de data asta şi şoferul întîrziase. Capota motorului mai era încă ridicată. Consilierul s-a apropiat de maşină. Băieţii n-au putut auzi ce spunea neamţul şoferului dar, judecind după înfăţişare, neamţul părea să fie supărat. Apoi el se îndepărtă de maşină, se opri şi-şi băgă mîi- nile în buzunare. Stătea cu fata la băieţi, nemişcat. Era o ţintă atît de ispititoare, încît băieţilor li se tăie răsuflarea.

— Volodka ! — murmură Viktor cu înfrigurare. Dar liniştit, fără să se grăbească, Volodea îl şi luase la ochi. încă o clipă şi el apăsă trăgaciul. De emoţie, băieţii nici nu auziră împuşcătura. Mai adevărat es'te că fură scoşi din încurcătură de o întîm- plare. Spre norocul lor, chiar în clipa aceea, sosiră aproape în acelaşi timp două maşini, dintre care una clacsona nerăbdătoare.

La început, băieţii crezură că Volodea ,nu nimerise. Cîteva clipe, consilierul rămase nemişcat. Apoi, deodată, se clătină, în-genunchie încet şi căzu pe o parte.

Totul se petrecuse în chip atît de neaşteptat, încît la început nici un neamţ nu observă pe consilierul care căzuse. Se auzi apoi un ţipăt speriat şi şoferul slovac se apropie de şeful lui.

Băieţii -nu mai văzură ce a fost după aceea. îndesînou-se unul în altul, ei şedeau acum lungiţi în pod, lîngă ferestruica care dădea pe acoperiş, fără să se mişte şi silindu-se ca nici măcar să nu răsufle.

Din curtea vecină, se auzea zgomot de voci agitate, hîrşcîit de bocanci, ordine. Apoi totul se linişti. Băieţii mai stătură însă acolo mai bine de un ceas pînă să se hotărască să plece. După ce au ascuns puşca într-un loc sigur, au coborît fără zgomot şi s-au îndepărtat în direcţii diferite.

În drum spre casă, lui Viktor i se părea că fiecare neamţ pe care îl întîlnea avea să pună mîna pe el şi să-l ducă la gestapo...

În sfîrşit, băiatul ajunse cu bine acasă. Aici îl aştepta vestea îmbucurătoare că fratele lui trăia. Totuşi nu izbuti să-l vadă decît peste cîteva zile, cînd Baturin cel mare, venindu-şi în fire după tot ceea ce îndurase, a fost trecut în ilegalitate şi s-a mutat într-una din casele conspirative.

Cu toate că nemţii încercară în fel şi chip să înăbuşe afacerea, vestea uciderii consilierului neamţ se răspîndi ca fulgerul prin tot oraşul. Nu era loc unde să nu se vorbească de isprava asta. O istorisea lumea la cozi, în piaţă, la apă. Vitea o_auzise şi el de mai multe ori şi de fiecare dată inima îi bătea să se rupă şi i se părea că au să pună mîna pe el...

începuse să se întunece cînd o maşină se opri în faţa casei din strada Oktiabrskaia unde locuia judecătorul de instrucţie al jandarmeriei nemţeşti care chinuise pe baturinişti. Şoferul urcă pentru cîteva minute în apartamentul acestuia ca să-i spună că maşina era la scară, se întoarse şi se aşeză din nou la volan. Aproape în acelaşi

timp, se mai apropie încă o maşină, de aceeaşi marcă şi se opri puţin mai în urmă. Din maşină coborî şoferul, îmbrăcat într-o uniformă germană. îşi scoase tabachera, se apropie de prima maşină şi cerînd foc şoferului îi oferi amabil unica ţigară din tabacheră. Şoferul judecătorului aprinse, trase cîteva fumuri, apoi se îngălbeni deodată, se clătină, îşi lăsă capul pe volan şi încremeni.

Şoferul care oferise ţigara împinse repede corpul neînsufleţit de pe banchetă pe podeaua maşinii, se aşeză la volan şi maşina jandarmului dispăru după colţul străzii. În aceeaşi clipă, locul ei fu ocupat de /cealaltă maşină care stătuse în urma ei. La volanul ei şedea de asemenea un şofer neamţ.

Trecură cîteva minute. Uşa de la intrare pocni în urma judecătorului de instrucţie, care ieşise din casă. Judecător-ul era grăbit. El deschise brusc uşa maşinii -şi se aşeză alături de şofer. Dar nu mai apucă s-o închidă. O lovitură în cap dată din spate îl făcu să se prăbuşească pe banchetă. Şoferul îi duse la nas un flacon destupat. Maşina prinse din ce în ce viteză şi se îndreptă în goană spre strada Puşkin...— Numai dracu' ştie la ce s-o fi gîndit bestia asta de neamţ cînd şi-a venit în fire, — povestea mai tîrziu Petea Baturin. — Judecaţi şi dumneavoastră dacă toate acestea nu i se păreau un vis urît... Ba bine că nu 1 Maşina stătea acum lîngă căsuţa unde locuia feldwebelul Uhl, alături de casa unde era coman- datura. În jurul lui erau oameni necunoscuţi în uniforme germane. Mîinile îi erau legate iar în gură avea un căluş. Apoi cineva apăsă butonul unei lămpi electrice de buzunar şi în faţa lui apăru chi-pul bolşevicului,fără mînă pe care el îl săturase cu saramură şi care fusese împuşcat cu cîteva zile în ur.mă... M-am uitat cu atenţie la judecător. În ochii lui de porc mistreţ, în loc ce insolenţă şi răutate am văzut acuma o panică şi o frică animalică...

Baturin fusese însărcinat cu operaţia de lichidare a judecătorului de instrucţie. Trebuie să recunoaştem că şi-a îngăduit o exagerare spînzurînd pe judecător de poarta căsuţei feldwebe- lului Uhl, vecină cu clădirea comandamentului jandarmeriei.

Acesta fusese desigur un lucru foarte primejdios.

Baturin şi cu ajutoarele lui aduseră maşina cu judecătorul de instrucţie lîngă căsuţa feldwebelului Uhl. Maşina se opri într-o fundătură îngustă. Unul din ei scoase pe judecător din maşină şi-l duse cu ajutorul altui tovarăş lîngă zid, pe cînd un al treilea lega frînghia de grinda porţii. La pîndă stătea o fată care supraveghea intrarea principală unde se afla o santinelă germană şi urmărea în acelaşi timp mişcările celei de a doua santinele care se plimba în sus şi în jos la colţul străzii Kras- naia cu strada Puşkin. Maşina stătea în fundătura dintre că suţa feldwebelului şi clădirea jandarmeriei, aşa că amîndouă santinelele nu observară nimic.

Baturiniştii puseră repede judecătorului ştreangul. O clipă — şi totul se sfîrşi.

Fără să piardă vremea, se aşezară cu toţii în-maşină şi mergînd de-a-ndaratelea, maşina ieşi în stradă. Apariţia maşinii nu deşteptase deloc bănuiala santinelelor. Ele crezură, probabil, că în

maşină erau cine ştie ce şefi — toţi^ fiind îmbrăcaţi în uniforme nemţeşti de ofiţeri. Santinela din faţa-intrării principale dădu chiar onorul.

, Maşina se avîntă, îşi mări viteza şi trecu ca fulgerul pe strada Puşkin.

Trupul spînzurat al judecătorului de instrucţie fu descoperit după aceea chiar de comandantul jandarmeriei care venind cu maşina de serviciu, văzu pe judecătorul lui de instrucţie atîrnind spînzurat de poartă ! ;

Baturin primi o admonestare serioasă de la directorul comercial al „Cameliei" pentru riscui inutil şi îndrăzneala neadmisibilă de care dăduse dovadă la -lichidarea judecătorului de instrucţie.

Le mal rămînea acum baturiniştilor să se socotească cu inginerul neamţ care îi denunţase. însărcinarea cu această răfuială o primi Kotrov

.A dojja zi după executarea judecătorului de. instrucţie, cînd începea să se întunece, trei ingineri nemţi ieşiră ca de obicei din combinat Ei o luară pe strada^ Liebkneeht, strada principală a cartierului Dubinka.' Temîndu-se să meargă pe trotuar, nemţii păşeau ţanţoşi prin mijlocul străzii, de-a lungul liniei de tram-

Inginerii se vede că n-au băgat de seamă grupul de muncitori care mergea cu cîţiva paşi în- urma lor. În orice caz, nici unul din ei nu şi-a întors capul şi în înfăţişarea lor nimic nu trăda nici cea mai mică îngrijorare.

Nemţii 'treceau acum pe un maidan care se întindea din strada Karl Liebknecht pînă la unul din lacurile Karasun. Aici, munci» citorii i-au ajuns din urmă.

Totul s-a petrecut repede şi fără zgomot. Inginerii, ameninţaţi cu revolverele, au fost trîntiţi la pămînt. Muncitorii le-au băgat fiecăruia în gură cîte un căluş şi i-au legat de mîini şi de picioare. Pe doi din ei i-au tîrît în nişte buruieni dese de pe maidan şi i-au întins unul lîngă altul. Pe inginerul care îi denunţase pe baturinişti, l-au băgaf într-un sac mare pe care l-au legat la gură, l-au cumpănit de cîteva ori şi i-au făcut vînt în mlaştina de la Karasun. Sacul cu neamţul nimeri într-un loc unde mlaştina era mai puţin adîncă. Cîteva clipe se auzi o bolboroseală şi clipocitul apei. Apoi totul se linişti.

Dimineaţa, trecătorii au descoperit în buruieni pe cei doi ingineri nemţi legaţi burduf. Poliţaii veniţi în grabă la faţa locului i-au dezlegat şi i-au trimis acasă într-o maşină. '

Cel de al treilea inginer fu descoperit de nişte copii care au văzut în mlaştină un sac ciudat. Cînd au scos sacul, a fost găsit înăuntru cadavrul inginerului.

Aceste trei atentate săvîrşite aproape în acelaşi timp, au băgat în sperieţi pe nemţi. în Krasnodar începură razii şi arestări.

Arseni Silvestrovici luă din vreme unele măsuri.

În primul rînd, familia Bat'urin fu mutată la nişte rude într-o staniţă din apropiere. Toţi băturiniştii veniră pe rînd la casa cu nr. 45 din strada Krasnaia şi Elisaveta Vasilievna le dădu fiecăruia cîte un buletin cu vizele de mutare şi de reînregistrare la zi.

Piotr primi de la biroul de plasare un loc în atelierul de legătorie al lui Dereveanko... Pe Baturin cel mare, Arseni Silvestrovici se hotărîse să-l lase chiar în Krasnodar.

Ceilalţi fură trimişi în raioanele de primprejur cu diferite însărcinări. Despre ei va fi vorba mai departe.

Cît priveşte pe cei doi ingineri nemţi cărora Kotrov le dăruise viaţa, ei nu mai apărură la combinat. După cum se spunea, plecaseră amîndoi chiar a doua zi la Rostov.

P A R T E A   A   D O U A

CAPITOLUL I

Trecuseră două săptămîni de cînd Jora se număra printre „consilierii" gestapoului, dar tot nu ştia bine care îi erau îndatoririle.

Colonelul Kristmann îşi chemase „consilierul" numai de vreo două-trei ori şi-l întrebase lucruri atît de puţin însemnate, încît Jora se minuna şi el. Oare numai pentru atîta lucru să-l fi eliberat nemţii din lagărul de concentrare şi să-l fi vizitat însuşi şeful gestapoului la spital !

O singură dată îi ceruse Kristmann sfatul, într-o chestiune destul de serioasă.

Nemţii hotărîseră să convoace la primăria oraşului pe chiaburii cei mai de seamă din Kuban. Tot aici urmau să fie invitaţi reprezentanţii administraţiei. germane şi unii muncitori ruşi faţă de care să se facă căzăcimii din Kuban, într-o atmosferă de solemnitate, declaraţii cu privire la noua politică agrară a nemţilor în Kuban. I se propuse lui Jora să revizuiască textul discursurilor oficiale şi să-şi

spună părerea asupra darurilor care urmau să fie oferite „onoraţilor plugari".

Cu timpul, Jora înţelese că Kristmann îl păstra pentru ceva mai de seamă. Dealtfel, îşi dăduse seama de cum intrase în slujbă, că era tot timpul urmărit. Spionii îl însoţeau regulat pe Jora în drumul lui de la Dubinka la gestapo şi se ţineau de el pas cu pas cînd se întorcea la Dubinka, unde se instalase într-o căsuţă pe care i-o indicase Arseni Silvestrovici. Fata gazdei, dactilografă la primărie, pleca de acasă devreme şi se întorcea abia pe înserate.

Jora era zile întregi singur... Bineînţeles că nimeni nu venea la el, cum, dealtfel, nici el nu se ducea nicăieri. Însă lipsa de ocupaţie era pentru Jora un chin. Dorinţa lui arzătoare de a lupta îl făcuse să se învoiască cu propunerea lui Kristmar.n. Avea nevoie să-şi încordeze întreaga voinţă ca să-şi ţină firea, să nu deznădăjduiască şi să nu se dea bătut...

într-o zi intră în camera lui Jora fiica gazdei, şi îi spuse deodată, fără ocolişuri, parola pe care Jora o ştia de la Arseni Silvestrovici. Fata îi transmise în acelaşi timp ordinul acestuia de a menţine numai printr-însa legătura eu organizaţia clandestină. Legătura fetei cu directorul comercial al „Cameliei" era asigurată la rîndul ei de Luiza, una din vînzătoarele magazinului de parfumerie.

„Fii cu ochii în patru !" era tot ce mai adăugase, directorul „Cameliei" să i se comunice lui Jora.

Chiar şi ace»t lucru neînsemnat fu deajuns ca să-l îmbărbă-teze îndată pe Jora. însemna deci că nu era uitat şi că aveau nevoie probabil de el în lupta pe care aveau s-o înceapă cît de curînd...

Mai trecu încă o săptămînă şi tînărul tot nu fusese chemat de nimeni. Neavînd ce face, Jora tînjea şi se plictisea. Şedea culcat pe divan, citind şi recitind o colecţie veche a „Nivei" ') şi odată la două zile, se ducea la doctorul Bulgakov care îi pre- scrisese un tratament îndelungat.

într-o seară, tîrziu de tot, pe cînd Jora se pregătea să se culce, o maşină se opri în faţa căsuţei. Un om în civil intră la Jora şi după ce se asigură că erau singuri, îi spuse:

— Vă cheamă colonelul Kristmann. Maşina aşteaptă...

Kristmann îl primi pe Jora, ca de obicei, în cabinetul lui, cu singura deosebire că acuma spuse aghiotantului său, locotenentul Steinbock, să-i lase singuri.

— Şezi! — îl invită colonelul.

Colonelul se uită mai întîi cercetător la Jora, apoi îi spuse :

— Recunosc că am avut intenţia să-ţi ascund vestea pe care am primit-o pentru că voiam să te cruţ de o mare durere.

— Despre ce-i vorba, domnule colonel? — întrebă Jora îiv cercînd să nu-şi arate emoţia.

— Tatăl dumitale a fost arestat şi împuşcat pentru trădare..

— Tatăl meu executat ?... De nemţi ?...

— Nu! Asta s-a întîmplat la Taşkent. învinovăţit de trădare, tatăl dumitale a fost arestat şi împuşcat de bolşevici.

— Cu neputinţă !... Asta-i o minciună!

— Ştiam că n-ai să crezi, — răspunse Kristmann. în vocea lui răsună o compătimire neaşteptată. — Afacerea se referă la vremea cînd tatăl dumitale locuia la Berlin. Cine altul decîl, mine ar putea şti mai bine cît de devotat era pe atunci patriei sale tatăl dumitale ?...

... ') Kevista Mustrată foarfe ■ răspîndită înainte de revoluţie. (N. red. roin.|

— Staţi, — îl întrerupse agitat Jora. — De unde ştiţi asta, domnule colonel ?

— La început n-am vrut nici eu să cred dar faptele sînt evidente... Totul a ieşit la iveală din-întîmplare. Într-un lagăr de-al nostru a fost adus un prizonier rănit. Numele lui... L-am uitat! îl găsesc îndată... — şi Kristmann începu să caute prin hîrtiile de pe masă. — Iată c-am găsit: îl cheamă Sitnikov...

— Sitnikov ? — repetă Jora. Numele îi era cunoscut, dar nu-şi putea aminti cînd şi unde-l mai auzise.

— Sitnikov, Semion Tihonovici, — zise Kristmann.

— Ştiu ! Mi-am adus amintt ! — exclamă Jora. — Sitnikov, contabilul, lucra împreună cu tata la Berlin...

— Chiar el. Iată cum stau lucrurile, — continuă colonelul.

— Acest Sitnikov a spus la interogator că a locuit la Taşkent. A fost arestat acolo sub acuzarea de înaltă trădare, dar curînd după aceea eliberat şi trimis pe front unde a fost rănit şi făcut prizonier. Ne-a declarat că tatăl dumitale, învinuit de spionaj în favoarea Germaniei pe vrertiea cînd lucrase la Berlin, a fost arestat odată cu el. O săptămînă după arestare, tatăl dumitale a fost executat.

— Sitnikov minte 1 — strigă Jora.

— Poate că vrei să stai chiar dumneata de vorbă cu el ?

— propuse Kristmann. — Să fie adus aici prizonierul! — dădu colonelul ordin plantonului care apăruse la chemarea soneriei.

În birou intră un om în care, cu toate că era cumplit de slăbit, palid şi nebărbierit de multă vreme, Jora recunoscu îndată pe contabilul Sitnikov.

— Povesteşte fiului prietenului dumitale tot ce mi-al povestit şi mie, — ,zise colonelul.

Sitnikov repetă tot ceea ce Jora aflase mai înainte de la Kristmann. Jora asculta cu luare aminte, silindu-se să nu scape o vorbă. Poate că totul era o înscenare, poate că Kristmann să fi silit prin ameninţări pe prizonier să spună această minciună monstruoasă despre tatăl lui ?...

— Semion Tihonovici, în memoria tatălui meu, te implor să spui dacă e adevărat! — zise înfrigurat Jora.

Sitnikov lăsă capul în jos şi murmură fără să ridice ochii :

— V-am spus adevărul...

— Luaţi prizonierul, — ordonă Kristmann plantonului.

În cameră se făcu tăcere.

— Şi totuşi, eu nu cred, — declară cu tărie Jora cînd uşa se închise după Sitnikov.

— După cum ţi-am mai spus, nici eu la început n-am dat crezare acestei istorii, — răspunse liniştit Kristmann. — Cine nu ştie cîte nu îndrugă prizonierii la interogatoriu ! Dar lată că am primit azi o dovadă nouă şi de data asta hotărîtpare.

Kristmann trase sertarql bireului şt scoase un număr al ziarului Pravda Vostoka') care apare la Taşkent. În pagina^ doua Jora văzu o notă subliniată gros cu creionul roşu. Era un scurt comunicat al procuraturii cu privire la data executării tatălui lui Jora — trădător şi duşman al poporului, vinovat de înaltă trădare săvîrşită la Berlin în calitatea lui de funcţionar la reprezentanţa comercială^ sovietică.

Lui Jora nu-i venea să-şi creadă ochilor. Reciti de cîteva ori nota şi-şi trecu privirea în fugă asupra conţinutului ziarului. Erau acolo, ca de obicei, comunicatul Biroului Sovietic de In- formaţiuni, corespondenţe de pe front, telegráme din străinătate, un scurt foileton. În josul ultimei pagini erau puse numele redactorului responsabil şi numele de telefon ale redacţiei...

— Cum de-aţi ajuns să vă procuraţi acest ziar, domnule colonel ?

— Să-ţi spun drept, mi-a fost greu. Dar, după cîte vezi, ziarul bolşevic din îndepărtatul Taşkent e aici la mine la Kras- nodar.

Jora reciti încăodată comunicaţul procuraturii.

— Ce-ar putea însemna asta ? — spuse fără să vrea cu un tremur în voce, Jora.

— Nu înseamnă decît ceea ce ştiam demult. O răfuială obişnuită a bolşevicilor cu un om cinstit care-şi iubea sincer patria şi poporul său...

— E o greşeală fatală 1...

— Trebuie să te răzbuni ! — spuse Kristmann ridicîndu-se. — Asta-i după mine tot ce ţi-a mai rămas să faci.

— Totul e atît de neaşteptat pentru mine!... Nici nu-mi pot aduna gîndurile. Daţi-mi voie să plec şi dacă se poate, să iau şi ziarul.

— Desigur. Ziarul e al dumitale.

Jora ieşi din birou cu capul.în piept...

Peste două zile, el apăru la gestapo şi ceru să-l vadă pe Kristmann. Colonelul îl primi îndată.

Intrînd în birou, Jora simţi fixată asupra lui privirea atentă şi cercetătoare a lui Kristmann. Jora se apropie de biroul la care şedea colonelul, îl privi drept în ochi şi zise:

— Domnule colonel, m-am hotărît să mă răzbun şi- am venit să vă cer să mă ajutaţi.

— Nu m-am îndoit deloc de asta ! — răspunse Kristmann. — Ţi-am rezervat o- afăcere de seamă... Agentul 22, — ordonă el plantonului care apăru la sunetul soneriei.

— Ai vreo legătură la combinatul „Glavmargarin" ? — întrebă el pe Jora cînd ieşi plantonul. — Nu ? Cu atît mai bine... Eu cred că la combinat lucreaaă o organizaţie clandestină inare şi bine camuflată. Pînă acum nu i-a'm putut da de urmă. Trimitem. acolo pe unul din agenţii noştri, acela pe care vreau să ţi-.l prezint acum. Acesta nu-i un simplu informator care lucrează pentru bani. E condus de aceleaşi motive care te-au adus şi pe dumneata astăzi la mine. Cu c.îteva zile înaintea ocupării Kras- nodarului de către trupele noastre, bolşevicii au vrut să-l aresteze, acuzîndu-l de spionaj, cu toate că era tot atît de puţin vinovat ca şi tatăl dumitale. A putut însă să scape. Acum, ca şi dumneata se răzbună. Lucrează la combinat ca prizonier de război rus.

— Şi .care-i numele adevărat al agentului ? — întrebă Jora pe neaşteptate.

Kristmann se uită atent la Jora.

-— Numele ? Vrei să ştii numaidecît numele ?... Bine. hai să ţi-l spun.

Kristmann trase un sertar al biroului, scoase o listă şi se uită repede la ea.

— Numele lui e Şustenko. La noi însă e cunoscut sub numărul 22. După cum poţi vedea, într-o oarecare măsură, nu mă feresc de dumneata.

— Mulţumesc, domnule colonel, pentru încrederea pe care mi-o arătaţi!

— Şi aşa, dumneata vei avea de lucrat cu acest agent. Veţi lucra paralel, comunicîndu-vă reciproc informaţiile. Asupra amănuntelor, vă veţi înţelege cu aghiotantul meu, locotenentul Steinbock. Mi se pare că vă cunoaşteţi ?

— Da. Am studiat împreună la Berlin.

— Cu atît mai bine. Vă rog să ţineţi legătura cu mine prin el.

Cineva bătu la uşă,

— Intră!

În cabinet intră un om de statură mijlocie care să tot fi avut vreo treizeci de ani. Lui Jora atrase luarea aminte o cicatrice mare pe care acesta o avea la tîmpla stîngă.

— Faceţi cunoştinţă. Este agentul nostru numărul 22, care va lucra cu dumneata, — zise Kristmann. Apoi, adresîndu-se acestuia îl întrebă : — Locotenentul Steinbock e în biroul lui ?

— Da, domnule colonel.

— Bine. Du-te la el şi aşteaptă.

— Vreau să-ţi spun încă un amănunt, — zise Kristmann lui Jora, cînd agentul 22 ieşi din cabinet. — La combinat lucrează un oarecare Şlîkov. Administraţia germană a combinatului are încredere într-însul. Te rog. să-l observi cu atenţie. ..

— Il bănuiţi de ceva pe acest... Şlîkov? — întrebă Jora. ,

— Precis, nu. Trebuie însă să-l observi cu atenţie... Şi.a.cuţn îţi doresc succes. îmi pare foarte bine că, în sfîrşit, nu mai sîntem duşmani. Ca dovadă, dă-mi voie să-ţi înapoiez ceva.

Şi Kristmann scoase din sertar micul pumnal cerchez şi-l întinse lui Jora.

Cam pe aceeaşi vreme, apărură pe străzile Krasnodarului nişte afişe anunţînd un concert care urma să aibă loc la „Cer cui ofiţerilor germani", fosta casă a Armatei Roşii. În partea doua a programului, trebuia să apară un actor despre care de două săptămîni tot vorbea lumea în oraş.

Acest actor jucase la Moscova pînă în preajma războiului şi apoi dispăruse ca să se ivească deodată la Krasnodar sub nemţi.

În ziua primei reprezentaţii, gazeta „Kubariul", organul primăriei oraşului, publică un articol al actorului. Cu o lipsă dc. ruşine dezgustătoare, actorul spunea că izbutise printr-un mi" racol să se smulgă din „iadul bolşevic'" şi că de-abia acum, după mulţi ani de „creaţie în robie", obţtfiuse în sfîrşit de la nemţi putinţa de a „respira din adîncul pieptului".

În cupletele mincinoase şi triviale pe care le debita pe scenă,- actorul tăvălea în noroi puterea sovietică, căuta să întreacă pînă şi nesăbuirea verbală a propagandei nemţeşti. Comandamentul german îl încuraja pe actor în toate felurile. Ofiţerimea nemţească se îngrămădea la reprezentaţiile lui şi fiţuica din Krasnodar publica despre el mai în fiecare număr cronici elogioase.

De data aceasta, afişele anunţau o reprezentaţie în beneficiul actorului, care trebuia să apară în partea a doua a programului într-un repertoriu nou.

Sala era arhiplină. Veniseră ofiţeri nemţi, primarul oraşului şi nişte domni şi doamne împopoţonaţi cu o îndoielnică eleganţă — lepădături obscure ieşite la iveală odată cu venirea nemţilor.

Prima parte a reprezentaţiei nu se terminase încă. Actorul era în cabina lui şi abia îşi isprăvise toaleta în faţa oglinzii, cînd cineva bătu în uşă. Un ofiţer neamţ intră. Mîneca stîngă a tunicii lui atîrna goală.

— Sînt trimis la dumneavoastră de către doamna Freitag, soţia comandantului militar al oraşului. — Ofiţerul vorbea curent ruseşte, stilcind pe ici pe colo unele cuvinte. — Doamna Freitag vă roagă să poftiţi după spectacol la domnia să acasă, unde sînt invitaţi astăseară mai mulţi ofiţeri superiori germani, prieteni ai domnului general care ar vrea să vă asculte într-o atmosferă intimă.

— Sînt măgulit! Foarte măgulit, — răspunse cu glas mieros actorul, înclinîndu-se.

— A fost cu oeputinţă doamnei general Freitag să vină aici... în culise, — urmă ofiţerul. — Dar domnia sa ar dori să vă vorbească personal. Vă rog să nu refuzaţi să coborîţi pentru un minut la intrare. Doamna general Freitag vă aşteaptă jos în maşină...

— O, desigur!... Mă simt îndatorat!...

Actorul urmă pe ofiţer. În timp ce coborau scara, din sală veneau aplauze. Prima parte a concertului se sfîrşise.

Jos la scară era o maşină. Ofiţerul neamţ deschise curtenitor uşa maşinii. În fundul automobilului, şedea o femeie frumoasă şi tînără cu o blană cenuşie aruncată pe umeri.

— Vă sînt nespus de recunoscător, doamnă...

Actorul nu apucă să mai termine fraza pe care o începuse. Fu împins în maşină, primi o lovitură în cap şi-şi pierdu cunoştinţa...

Antractul se prelungea. Publicul' începea să se enerveze.

Locotenentul Steinbock, aghiotantul colonelului Kristmann, se duse în culise. Trecu un timp pînă să găsească pe directorul teatrului care alerga înnebunit prin foaier şi prin cabine, cău- tînd pe actorul dispărut pe neaşteptate. Directorul întinse larg braţele înlături în semn de neputinţă şi spuse aghiotantului că actorul a dispărut. După spusele portarului, ieşise în stradă însoţit de un ofiţer neamţ şi nu se mai întorsese.

Fără să se mai întoarcă în sală, aghiotantul plecă imediat să raporteze şefului său întîmplarea. Cîteva minute mai tîr- ziu, directorul ieşi la rampă şi anunţă publicului:

— Onorate doamne, onoraţi domni! Din cauza îmbolnăvirii subite a prea stimatului nostru coleg, sîntem nevoiţi să amî- năm partea a doua a concertului pentru o dată care se va co- munica. Biletele rămîn valabile.

Publicul se împrăştie. Spectacolul dp beneficiu nu mai avu loc.

...Maşina se opri la poarta unei căsuţe cu un singur cat de pe ^strada Voroşilov, între străzile Oktiabrskaia -şi Şaumian. Actorul coborî din maşină fără ca cineva să-l ajute. În gură avea un căluş, iar mîinile îi erau strîns legate la spate. Capul îl durea îngrozitor. Mergea anevoie, abia tîrîndu-şi picioarele şi tot nu-şi putea explica ce se întîmplase...

Actorul fu introdus într-o odăiţă unde, îndărătul unei mese şedeau nişte necunoscuţi. O lampă cu petrol răspîndea o lumină slabă. Aici i-au fost dezlegate mîinile, i s-a scos căluşul din gură şi a iost aşezat pe un scaun. Timp de-cîteva clipe, se uită zăpăcit în toate părţile, apoi sări în sus de pe scaun.

— Protestez ! Asta-i samavolnicie ! — tipă el cu o voce tre- murîndă. — Cum de-aţi îndrăznit să faceţi una ca asta ? Astă seară e reprezentaţia mea de gală... Aveţi să răspundeţi în fata comandamentului german !

— În faţa cui ? — întrebă, ridicîndu-se în picioare cît era de lung, un bărbat în vîrstă, încă voinic, care şedea la mrsâ. Şi atunci, actorul se uită mai bine la el. Omul era puternic şi îndesat, lat în umeri şi purta o barbă neagră. Privirea care ţîşnea de sub sprîncenele lui stufoase era aspră. De-a dreapta şi de-a stînga lui şedeau o femeie mai în vîrstă şi un bărfcit cu o mustaţă roşcată care ţinea între dinţi o pipă scurtă şi îndoită.

— Vom răspunde în faţa cui ? — repetă întrebarea omul cu barba neagră.

— În faţa... comandamentului german... a generalului Frei- tag, — zise cu o voce de data asta mai puţin sigură actorul, pălind sub privirea autoritară a bărbatului mai în vîrstă care stătea în picioare în faţa mesei.

— „Freitagii" dumitale vor fi aceia care vor avea de răspuns în faţa poporului sovietic. Iar dumneata vei răspunde în faţa justiţiei noastre. Pentru că te găseşti în faţa judecăţii, domnule artist.

— A judecăţii ?... A cărei judecăţi ? — spuse actorul care tot nu pricepea nimic, uitîndu-se zăpăcit în toate părţile. Dar probabil că îi trecu în aceeaşi clipă prin minte o bănuială nelămurită. Bănuiala aceasta îi venise în chip atît de neaşteptat şi îl înspăimînta atît de tare, încît el se lăsă pe scaun fără să mai spună nimie.

— Ridică-te! — îi porunci omul cu barba neagră. Omul vorbise încet dar în vocea lui răsuna atîta forţă şi autoritate încît actorul se ridică supus.

— Te judecăm în numele poporului rus, în numele patriei pe care ai trădat-o 1 Judecata va fi aspră şi necruţătoare pen- tru că lupta care se dă e o luptă pe viaţă şi pe moarte, iar în luptă nu există îndurare faţă de'duşman. Judecata va fi grabnică pentru că sîntem înconjuraţi de duşmani şi sîntem urmăriţi. Dar judecata va fi dreaptă pentru că noi judecăm potrivit legii conştiinţei noastre şi în numele poporului.

Actorul mai vru să spună ceva şi făcu un pas spre masă, dar ofiţerul fără o mînă îl opri cu un gest.

— Acuzatorul are cuvîntul, — spuse omul cu_ barba neagră.

O femeie tînără şi frumoasă se apropie de masă. Era femeia care şezuse în fundul maşinii atunci cînd actorul ieşise ca să-şi arate gratitudinea faţă de doamna Freitag. Era Valia.

Tn cameră se făcu o linişte adîncă. -

— Acuzatui este vinovat de trădarea patriei, — zise ea cu putere.

Valia stătea lîngă masă într-o rochie de seară, neagră şi lungă pînă în pămînt. Blana cenuşie de pe umeri îi scotea în relief aurul părului.

— Te acuz de minciună, de trădare, şi de calomnierea poporului sovietic, a puterii sovietice, a marii noastre patrii sovietice, — continuă Valia, întorcîndu-se cu fata spre actor. — Am citit articolul dumitale din gazetă şi am fost la concertul dumitale. Cunosc anumite date^din biografia dumitale. Eşti un mincinos !... Cine ti-a dat putinţa să înveţi, cine a urmărit cu grijă fiecare pas pe care-l făceai, cine ti-a iertat răbdător greşelile şi cine s-a bucurat sincer de succesele dumitale?

Valia se uita plină de mînie şi de emoţie la actorul care stătea cu capul plecat şi cu bărbia atingea p'.astronul boţit şi murdar al .cămăşii scrobite.

— Taci ? — urmă Valia. —■ N-ai curajul să spui adevărul ? Bine. Atunci am să răspund eu. Te-a crescut puterea sovietică despre care dumneata acum spui minciuni şi pe care o ca-

Valia veni pînă lîngă actor. Voia să-l priyească în ochi. Dar ca şi înainte, el ţinea capul tot în pămînt.

— A venit războiul, — reluă Valia după o scurtă pauză. — Asupra patriei dumitale, asupra întregului popor sovietic atîma o ameninţare groaznică. Duşmanul ridicase braţul să lovească onoarea şi libertatea Ţării Sovietice. Şi ce-ai făcut dumneata atunci ? Ai ajuns dezertor! Nu, mai rău! Ai trădat patria şi ai trecut la inamic. Nu vezi oare, nenorocitule, ce se petrece în jurul dumitale ? Nemţii au adus în vîrful baionetelor lor moarte şi durere pentru multe milioane de suflete, moartea şi durerea, robia şi urgia... Dumneata vezi bine toate acestea I Dar în frica dumitale animalică şi vrednică de dispreţ, ţi-ai spus că i-a sunat poporului sovietic ceasul de pe urmă... Ai greşit! Poporul rus trăieşte şi va trăi în veci. Poporul rus e nemuritor ! Şi iată că acest popor te judecă acum.

Actorul ridică capul şi cu ochii rătăciţi se uita cînd la unul cînd la altul, la cei ce şedeau de cealaltă parte a mesei, parcă i-ar fi descoperit abia acum...

— Priveşte pe cei care te judecă! Acesta, — şi Valia arătă pe omul cu barba neagră, — e un plugar cazac! Noi îi zicem Panteleici. Cînd nemţii i-au propus să devină atamanul celui mai bogat raion al Kubânului, Panteleici a refuzat cu dispreţ şi s-a făcut partizan, deoarece cazacul acesta bătrîn e cinstit şi curajos... Alături de el, — zise Valia arătînd pe Lîsenko, — şade Jn comunist,, un inginer şi Anna Potapovna,. o. femeie bă- trînă, pontatoare iu o fabrică. Ar ii putut amîndoi să stea deo- uarte şi să nu lupte, dar au intrat în organizaţia clandestină. Uită-te aici: iată pe acest ofiţer neamţ care te-a adus la mine. E un ostaş al Armatei Roşii şi lăcătuş în fabrică. Şi-a pierdut braţul pe front, a scăpat ca prin minune din beciurile fasciste şi luptă acum în ilegalitate. Eşti judecat de ruşi, de ruşi cinstiţi, de plugari cazaci, de ingineri, muncitori, ostaşi ai Armatei Roşii, de ilegalişti.

Valia se apropie de actor şi el văzu atîta dispreţ şi mînie în ochii ei încît se dădu fără să vrea, înapoi.

— Eu, o fată, o rusoaică, te acuz în numele tineretului sovietic. Vezi şuviţele cărunte din părul meu ? Mi-au albit în şanţul în care am zăcut împreună cu sute de oameni împuşcaţi de nemţi. Nemţii i-au ucis numai pentru că erau sovietici. Nu-ţi dai oare seama nici acum de crima îngrozitoare pe care ai să- vîrşit-o faţă de patrie ?

Valia se întoarse către judecători.

— Cer pedeapsa cu moartea pentru acest laş, clevetitor şi trădător!

— Ai vorbit drept, Valentina, — spuse Panteleici. — Acum e rîndul apărării!

Din fundul camerei se apropie de masă avocatul Egorov. El era vădit emoţionat şi nu-şi putu începe îndată pledoaria.

•— Am fost însărcinat să apăr acuzatul. Am avut prilejul în viaţa mea să apăr mulţi hoţi, jefuitori şi ucigaşi. Oricît de prele ar fi fost fărădelegile lor, căutam întotdeauna să găsesc circumstanţe atenuante. Pentru întîia oară în toată activitatea mea de avocat, nu văd nimic care mi-ar da voie să cer judecăţii indulgenţă... Acuzatorul are dreptate. Poporul a crescut pe acest om, i-a dat marea fericire de a putea trăi liber, de a lucra, de a crea pe un pămînt liber. Şi el şi-a trădat poporul. L-a trădat într-o vreme cînd poporul duce o luptă pe viaţă şi pe moarte... Nu, eu nu-l pot apăra. Dacă îndrăzneşte... să se apere singur...

-Panteleici se ridică din nou.

— Ai auzit ?... Apără-te...

Actorul stătea în mijlocul camerei. Apoi se apropie cu paşi mici şi repezi de masă şi întinse mîinile spre Panteleici.

— Induraţi-vă de mine ! Induraţi-vă ! Credeam c-am pierdut războiul. Am vrut să-mi salvez viaţa. Dacă trebuie, mă fac soldat... Jur... Am talent. Mai pot fi de folos.... Induraţi-vă de

Apoi actorul amuţi deodată. Îşi citise sentinţa în ochii bătrînului cazac...

— Asta-i tot ce poţi să spui ? — întrebă Panteleici. — Tot ?

— Induraţi-vă ! — mai îngăimă abia auzit actorul.

Panteieici se aşeză la locul lui; se întoarse mai întîi spre Lîsenko şi-l întrebă ceva, apoi spre Anna Potapovna. Amîndoi dădură afirmativ din cap.

Panteieici se ridică. După el se ridicară şi ceilalţi.

— Ascultaţi sentinţa ! În numele poporului pe care l-ai trădat," în numele patriei pe care ai vîndut-o, în numele puterii sovietice pe care ai calomniat-o, eşti condamnat la moarte !...

A doua zi, nemţii au găsit cadavrul actorului pe malul sting al Kubanului, în faţa fabricii de pielărie. I-au săpat chiar acolo groapa şi l-au îngropat. Ei n-au izbutit însă să muşamalizeze întîniplarea aceasta neplăcută. Pe străzile oraşului au apărut manifeste care anunţau sentinţa tribunalului partizanilor.

După cum mi s-a povestit mal tîrziu, pare-se că, după condamnarea şi executarea actorului, mai-mulţi trădători fugiră din Krasnodar ; unii în Ucraina pentru a fi mai aproape de Germania, alţii nădăjduind în clemenţa justiţiei sovietice — peste linia frontului — la Soci.

Intîmplarea cu actorul şi judecarea lui am aflat-o în tabăra noastră de pe muntele Strepet de la „misteriosul bătrîn" îvan Semionovici Petrov care venise iar la noi în tabără din însărcinarea directorului comercial al „Cameliei".

În vremea asta, Arseni Silvestrovici se hotărî să organizeze un „arsenal" clandestin într-o clădire a Institutului de cercetări ştiinţifice pentru cultura şi prelucrarea tutunului din împrejurimile Krasnodarului. Tocmai în acest scop rie-a trimis el pe inginerul Petrov

pentru a primi unele instrucţiuni în ceea ce priveşte minările în care se specializase detaşamentul nostru de plantatori de mine.

■Bineînţeles că l-am copleşit pe Petrov cu tot fetul de între- bări despre oraşul nostru. Vorbind despre combinat, el aminti de tehnicianul Şustenko care se întorsese nu demult şi începuse să lucreze la fabrica de grăsimi hidrogenate.

în clipa în care Petrov pronunţă numele acestuia, am simţit parcă o împunsătură în inimă. Eram sigur că mai auzisem undeva acest nume. Mai mult chiar, numele acesta rămăsese legat în memoria mea de o istorie întunecată. Dar nu mi-am putut aminti despre ce anume fusese vorba.

Cum pe vremea aceea, fiul meu Evgheni nu mai trăia, am întrebat pe prietenii lui despre Şustenko

.Ei mi-au spus că tehnicianul Şustenko lucrase la fabrica de grăsimi hidrogenate, dar puţin înainte de ocuparea Krasnodarului, dispăruse de acolo. Oamenii aveau pe atunci destule griji şi nimeni nu dădu atenţie acestui fapt. Se pare că, fiindu-i frică de venirea nemţilor, fugise înspre răsărit. În orice caz, Şus- tenko îi povestise nu demult aceasta lui Petrov. El fusese apoi mobilizat. Pe front căzuse într-o încercuire şi fusese făcut prizonier. Acum nemţii îl trimiseră, ca pe un tehnician încercat ce era, din nou la fabrica de grăsimi hidrogenate.

Toate acestea păreau să fie ceva obişnuit, şi totuşi, numele acesta de Şustenko nu-mi ieşea din cap.

Petrov rămase trei zile la noi în tabără. În seara dinaintea plecării lui, l-ăm întrebat iar pe Vetlughin ce ştia despre Şustenko, dar Gheronti Nikolaevici mi-a spus că el îl vedea rar pe tehnician.

— Nu-ţi pot satisface deloc curiozitatea ! Singurul lucru de care-mi aduc aminte este că Şustenko era prieten cu tehnicianul Sviridov.

Atunci am priceput tot.

Mi-am adus aminte de ultimele zile petrecute la Krasnodar, de discuţia pe care o avusesem cu secretarul comitetului orăşenesc de partid şi de cele ce spusese acesta despre arestarea la combinat a

tehnicianului Sviridov care era spion neamţ. Tovarăşul Popov care era secretarul comitetului orăşenesc de partid îmi spusese că în afacerea Sviridov fusese amestecat acest Şustenko care fugise şi nu putuse fi prins. Şi iată că acum acest ispion neamţ apăruse din nou la combinat!

I-am spus lui Petrov tot ce-mi aduceam aminte cu privire la Şustenko. Petrov mi-a făgăduit că va comunica toate acestea conducerii organizaţiei clandestine, îndată ce' sfe va întoarce în oraş.

Trecură cîteva zile. Legătura noastră cu Kxasnodarul fu întreruptă cîtva timp. Nu ştiam nici măcar dacă „bătrînul" nostru se întorsese în oraş. Eram destul de alarmat şi voiam să trimit pe cineva la Krasnodar cînd am primit pe neaşteptate această radiogramă:

«Mulţumim pentru informaţiile trimise cu „moşul". Ştim tot».

-

Cele ce-au urmat le-am aflat mult mai tîrziu, abia după ce m-am întors la Krasnodar.

CAPITOLUL II

Ieşind din cabinetul lui Kristmann, Jora se îndreptă spre biroul aghiotantului acestuia, Steinbock. Acolo îi aştepta Şustenko, agentul Nr. 22.

Timp de aproape o oră, ei discutară despre viitoarea lor colaborare la combinat. Jora simţi îndată că atitudinea lui Stein- bock fată de el se schimbase. Acesta nu mai era vechiul coleg de facultate, cum îi plăcuse să simuleze la întîlnirile dintîi cu Jora. Acum în fata lui Jora şedea şeful lui.

Fu hotărît ca Jora să se prezinte la combinat, la Stift care urma să-l angajeze în calitate de inginer cu însărcinări speciale:

— Lucrul acesta îşi are laturile lui pozitive şi negative, — observă Steinbock. — Vei avea putinţa să umbli în voie prin tot combinatul, să vezi şi să stai de vorbă cu toti aceia care te-ar interesa.[1] Dar vei întîmpina în acelaşi timp din partea muncitorilor o atitudine duşmănoasă făţişă; ar trebui de aceea, după părerea mea, să cauţi să le dai a înţelege pe departe că munca dumitale la Stift îţi este impusă. Trebuie să te porţi aşa, ca după o bucată de vreme, să cazi în disgratie. Stift, nemulţumit de dimineaţa poate chiar să te retrogradeze şi să ajungi simpli/ muncitor... Deocamdată însă, va trebui să lucrezi sub conducerea lui Şustenko.

— Asta ar însemna să fiu lipsit de orice iniţiativă ? — întrebă Jora.

— La început îţi va fi greu să te orientezi şi, vrînd nevrînd, va trebui să te laşi ajutat de Şustenko. Cu atît mai mult, cu cît el s-a obişnuit cu situaţia de la combinat şi are o reţea de informatori.

— Da 1 Am oamenii mei la combinat, — se amestecă în vorbă cu mîndrie, Şustenko.

După ce s-au înţeles asupra felului cum să păstreze legătura, Steinbock le-a spus agenţilor săi că puteau pleca.

Ca de obicei, Jora se duse şi în ziua aceea la consultaţie la Bulgakov şi acolo, în pavilionul de izolare pustiu, se întîlni c.u Arseni Silvestrovici.

Jora îi povesti convorbirile pe care le avusese cu Kristmann şi cu Steinbock şi-i aduse la cunoştinţă că la combinat lucra un spion.

— Trebuie numaidecît lichidat ! — zise cu înflăcărare Jora.

— Nu, nu trebuie să te grăbeşti, — îi răspunse liniştit Arseni Silvestrovici. — Şustenko pretinde că-şi are oamenii lui. Cînd îi vom descoperi, atunci au să se schimbe lucrurile. Sarcina ta principală e acuma să descoperi cît mai repede întreaga organizaţie de spioni. În toate chestiile privitoare la combinat, con- sideră-l ne Svirid Sidorovici Lîsenko ca ajutorul meu. Poţi vorbi cu el deschis. Vei tine prin el legătura cu mine. Şi ţine minte : cuvîntul lui Lîsenko trebuie să fie pentru tine lege !

Cînd să se despartă, Jpra îl întrebă pe Arseni Silvestrovici cine era Şlîkov.

— De ce te Interesează asta; ^ întrebă Arserii SilvestfOvici, încruntiiidu-se uşor.

' ■ "■'

— Am primit însărcinarea să-l supraveghez pe Şlîkov.. — răspunse Jora.

— Aha ! Pe Şlîkov ?

Arseni Silvestrovici căzu pe gînduri.

— Ei, ce să fac cu Şlîkov ? — întrebă Jora.

— Nimic. Dacă te întreabă despre el, dă-le amănunte fără însemnătate, însă comunică imediat lui LîSenko tot ce poţi auzi la gestapo pe Socoteala lui Şlîkov, chiar lucrurile cele mai mărunte.

— Va să zică Şlîkov e de-ai noştri ? — întrebă Jora.

— îmi iau răspunderea pentru el, — răspunse în doi peri Arseni Silvestrovici. — Bun, şi acuma îţi doresc succes, băiete ! Nu uita că în ce priveşte combinatul, ajutorul meu e Lîsenko. Cînd vom mai avea nevoie să stăm de vorbă, ne întîlnim Ia Bulgakov...

Stift îl primi prietenos pe Jora şH numi imediat inginer cu însărcinări speciale. Jora fu apoi prezentat lui Rodrian. Acesta se interesă în primul rînd de facultatea pe care o absolvise şi aflînd că Jora era chimist, îi propuse să se ocupe de laborator. Rodrian era nemulţumit de inginerul neamţ care lucra cu Sko- robogatova.

Stift îl prezentă pe Jora lui Şlîkov.

Gavriil Artamonovici vorbi cu Jora scurt şi rece. Chiar de la începutul convorbirii, Jora surprinse fixată asupra lui privirea ageră, atentă şi pătrunzătoare a lui Şlîkov şi înţelese că bătrînul era întotdeauna în gardă...

În aceeaşi zi, Jora l-a cunoscut şi pe Lîsenko. Cum au, rămas singuri şi tînărul a început' să-i spună despre legăturile lui cu Arseni Silvestrovici, Lîsenko I-a oprit:

— Toate acestea le cunosc şi nu.-i nevoie să mai vorbim încă odată de ele. „Negustorul" nostru este un personaj secret aşa că nu

trebuie să-i mai pomenim numele, decît dacă-i neapărată nevoie. Cît despre Şustenko, avern să-l urmărim cu cea mai mare atenţie şi ne vom sili să aflăm cu cine-i în legătură.

După ce s-au înţeles asupra felului în care se vor întîlni, Lîsenko dădu mîna cu Jora şi plecă. Deşi nu vorbise cu el mai mult de zece minute, Jora a simţit îndată simpatie fată de Lî-; senko. Era ceva foarte atrăgător în puterea liniştită şi reţinută a lui Lîsenko. Jora mai observase la el, afară de aceasta, un gest. careţi amintea pe tatăl lui. Cînd isprăvea ce avea de spus, Lîsenko avea obiceiul să facă un gest scurt cu latul palmei ca şi cînd ar tăia în aer cu o toporişte. Apoi Lîsenko mai fuma .

•dintr-o pipă care semăna foarte mult cu pipa lui tată-său, înnegrită, pu(în îndoită, cu gura largă şi cu un cerculet roşu încrustat în imameaua de ebonit negru.

Şi astfel intră Jora în noua lui viată clandestină, viată care-i era cu totul necunoscută. În primele cinci zile, el se deprinse cu combinatul, inspectă fabricile, se uită prin sala cazanelor şi trecu pe la atelierele mecanice. încercă să. facă cunoştinţă cu muncitorii dar ei aveau o atitudine făţiş duşmănoasă fată de tînărul rus care ajunsese omul de încredere al neamţului Stift. Şi Jora îşi dădu seama pentru întîia dată de greaua povară ce şi-o luase pe umeri...

Mai întotdeauna îl găseai pe Jora la fabrica de grăsimi hi-drogenate. Tot observîndu-l cu atenţie pe Şustenko, Jora îşi dădu foarte curînd seama că nici tehnicianul nu se bucura de simpatia muncitorilor. Tinerii deschideau bine ochii cînd aveau de aface cu el, iar cei mai bătrîni se făceau că nici nu bagă de scamă că era acolo.

Într-o dimineaţă, venind la fabrică, Jora îl chemă laoparte pe Şustenko şi îi ceru hotărît să-l introducă în cercul acelora cu care avea legături.

— M-am plictisit să tot umblu fără nici o treabă, — îi spuse Jora. — Dar mi se pare că nici n-ai prea avea oameni cu care să fac eu cunoştinţă.

— Asta nu te priveşte, — răspunse Şustenko zîmbind ironic. — Trebuie să te deprinzi să lucrezi de sine-stătător, fără dădă-ceală...

— Ordinul locotenentului Steinbock e limpede, — îl întrerupse Jora. — Eu lucrez aici sub îndrumarea dumitale. De aceea, ori mă introduci azi în toate amănuntele afacerii, ori declar di- seară lui Steinbock că nu eşti decît un mincinos şi că-i duci pe toţi de nas. Vei avea atunci de dat explicaţii colonelului. Ai de ales!

Şustenko se făcu alb la fată. Jora nimerise fn plin.

— Bine, — zise Şustenko. — Vino aici în pauza de la nrînz...

Cînd. Jora veni la vremea hotărîtă la fabrica de grăsimi hi-drogenate, agentul se încredirţtă mai întîi că rămăseseră singuri, apoi îi spuse :

— Am întîlnit la combinat o veche cunoştinţă. Trebuie să-ţi spun că-i o fată foarte frumuşică, zveltă, cu ochii mari şi părul auriu. O cheamă Valia. înainte de război lucra aici ca inginer în laborator. Nu ţi-ascund că pe vremea aceea eram îndrăgostit de ea...

— Nu-s dispus să-ţi ascult istoriile (k dragoste ! — îl întrerupse Jora. ˇ

— Acuma nu-mi arde nici mie de aşa ceva ! — răspunse zîmbind Şustenko. — Cunoşti subterana fabricii de grăsimi ? — tn- 484 trebă el pe neaşteptate. — Nu ? E o subterană enormă, întunecoasă şi pustie.

— Nu văd legătura între fată şi subterană.

— Păi asta-i nenorocirea că nici eu n-am prins legătura. Sînt însă sigur că legătura există... Am văzut-o de două ori pe fată, cu ochii mei, cum cobora în subterană. Chiar şi un prost şi-ar fi putut da seama că fata nu ţinea deloc să fie văzută. Odată am auzit şi voci venind din subterană. Una era a Valiei, iar a doua parcă a unui cunoscut de-al nostru comun...

— A cui anume ? — întrebă nerăbdător Jora.

— Deocamdată nu face să vorbim de asta, — spuse Şustenko, căutînd să scape pieziş, fără să-i răspundă. — Tot misterul e cu fata...

— Ai vreo bănuială ?

— Pînă acum, niciuna. Simt însă că tocmai aici se ascunde ceea ce în van caută onorabilul nostru colonel în combinat. M-am gîndit să coborîm amîndoi în subterană ca să vedem cu ochii noştri cu ce se ocupă acolo frumoasa mea cu buclele de aur. De acord ?

— Desigur. Dar cînd ?

— Chiar acum. În clipa. asta.

— Acum ? — făcu Jora. El ar fi vrut să se sfătuiască mai întîi cu Lîsenko şi să capete de la el indicaţii.

— Poate ţi-e frică, tinere ? — îl întrebă batjocoritor Şustenko.

— Nu mi-e frică. Dar acum e vremea lucrului !

— Am cerut voie...

— Să mergem !...

Şustenko şi Jora au aşteptat pînă n-a mai fost nimeni prin apropiere şi au coborît în subterană.

În subterană era întuneric. De jur împrejur, grămezi de moloz, bulgări de beton şi grinzi de'fier deformate de explozie. Pe jos, bucăţi de cărămidă. Era linişte. Din cînd în cînd, ajungeau pînă la ei venind de sus, sunete nelămurite.

Şustenko umbla încet, căutînd pe cît putea să nu facă zgomot. Jora însă, mergea într-adins greoi, poticnindu-se mereu.

— Mai încet! — îi şopti Şustenko furios.

Jora se apleacă şi ridică de jos o cărămidă. O strîngea cu putere în mînă şi se gîndea ca, la nevoie, să-l ucidă pe agent.

Deodată, în dreptul lor se auzi un foşnet. Speriat, Şustenko îl apucă de mînă şi încremeni locului.

O clipă s-au oprit nemişcaţi. Era tăcere... Apoi au început iar să meargă înainte. Nervii lui Jora erau încordaţi. Numai de n-ar da greş ! Ticălosul trebuia ucis dintr-o singură lovitură. Dar agentul avea un revolver în mînă.,Se auzi iar un foşnet..; Sau poate că i se păruse numai lui Jora...

. — În blestemata asta de vizuină nu^i greu să te rătăceşti,

— mormăi Şustenko. În vocea lui se simţea frica. — Hai să ne îptoaFcem... ,

Au găsit cu greu ieşirea şi au început să urce scările.

— Ei, şi acum ce facem ? — întrebă Jora.

— Ce facem ?... Pot să-ţi spun, — zise Şustenko, — că nu eşti potrivit pentru munca de care te-ai apucat. Nu ştii nici măcar să umbli fără zgomot!...

— Te întreb, cum rămîne cu subterana ? — îl întrerupse cu răceală Jora.

— Avem nevoie de planul subteranei. Fără plan, nu-i nimic de făcut aici. Poti face rost de un plan ? Cum te învîrteşti toată ziulica printre şefi, asta trebuie să fie cel mai uşor lucru pentru dumneata.

— Bine, am să încerc.

— Să mi-aduci mîine planul. Auzi? Se prea poate ca pasărea să zboare din cuib...

Cu aceste cuvinte se despărţiră.

Jora îl căută multă vreme pe Lîsenko dar acesta dispăruse parcă dinadins după pauza de la amiază, parcă intrase în pă- mînt. Jora izbuti să dea de Lîsenko şi să poată vorbi cu el abia la sfîrşitul schimbului, cînd inginerul se pregătea să plece acasă.

Svirid Sidorovici se schimbă la fată cînd Jora îi istorisi despre călătoria lor în subterană.

— A mirosit cîinele ! Ar fi trebuit lichidat mai demult!

— La nevoie, putem face asta şi mîine, — propuse Jora. — Dumneata îmi dai planul iar eu îl atrag în subterană şi-l ucid.

— Stai. Trebuie să mă mai gîndesc... Uite ce-i, Jora. Am să mă sfătuiesc cu Arseni Silvestrovici. Aşteaptă-mă aici mîirte dimineaţă. Pînă nu vorbeşti cu mine, nu dai nici un răspuns lui Şustenko...

Cînd se întîlniră a doua zi dimineaţă, Lîsenko era ca întotdeauna, liniştit şi rezervat.

— În subterană e instalat postul nostru clandestin de radio,

spuse el lui Jora. — Il manipulează Valia. N-avea nici o.grijă de asta. De dus acolo nu se mai duce. Dar la postul de radio trebuie să renunţăm pentru căi oricum, nu mai poate funcţiona aici. Nu-i nimica. Găsim noi alt post şi Valia are să lucreze'acolo. Du-te acum la Şustenko şi dă-i planul ăsta. Coborîti în subterană şi termină cu el. Ar fi de dorit desigur să faci asta fără zgomot. Dar dacă-i nevoie, tragi. Uite, ai aici un cuţit şi un pistol. Bineînţeles că după asta vrînd nevrînd, va trebui să treci în ilegalitate. Fireşte că-i păcat să ne lipsim de omul nostru la gestapo, dar n-avem încotro.■ : Lisenko îi explică amănunţit lui Jora unde anume şi cum să dispară.

Ceva mai tîrziu,,Jora îl întîlni pe Şustenko şi îi predă planul.

— Cînd mergem ? — îl întrebă el pe agent.

— Eşti foarte nerăbdător, — îi răspunse Şustenko, prefăcîn- du-se indiferent. —-Am să mă mai gîndesc.:.

— Şi ai să mă iei cu dumneata ?

— Nu ştiu. Nu-mi place mersul dumitale. Prea-i zgomotos.

Se priviră amîndoi în tăcere ochi în ochi.

— Cum văd eu, pare să n-ai nevoie de mine. Pot să mă socot liber? —întrebă Jora încercind să pară cît mai liniştit.

— Poti...

Jora se întîlni din nou cu Lîsenko.

— Bestia e şireată ! — spuse Lîsenko. — Sau nu se încrede în dumneata sau nu vrea să împartă premiul. Dâr, oricum, de scăpat nu scapă. E urmărit de ai noştri pas cu pas. Dacă nu se întîmplă nimic, cred că o să se isprăvească chiar azi cu el. Vezi de stai pe aici pe aproape. S-ar putea să am în orice clipă nevoie de dumneata.

Dar nici în ziua aceea şi nici a doua zi nu izbutiră "să ispră- vească' cu Şustenko. Agentul era tot timpul cu cineva.

A treia zi de dimineaţă, Lîsenko îl chemă pe Jora.

— I-am vîrît lui Şustenko un om de-al nostru, pe un muncitor bătrîn. — Ochii lui Svirid Sidorovici sticleau vesel. — Mun- citorul a scăpat o vorbă cum că ar cunoaşte bine fabrica şi Şustenko s-a lăsat tras pe sfoară. A propus bătrînului să coboare cu el în subterană spunîndu-i că e însărcinat să caute racordul conductei principale de apă. S-au înţeles să coboare jos azi la ora unu. Dacă ne reuşeşte ceea ce am plănuit, vom împuşca deodată mai mulţi iepuri : înainte de toate, dumneata rămîi mai departe la gestapo. În al doilea rînd, ai să-i poti duce lui Kristmann postul nostru de radio care-i oricum pierdut pentru noi şi-i vei cîş- tiga astfel bunăvoinţa. În sfîrşit, n-ai să fii deloc amestecat în moartea lui Şustenko. Toate însă trebuiesc făcute aşa ca să meargă întocmai după plan. Ascultă...

Şi Lîsenko îi expuse lui Jora planul.

La amiază, Jora se afla în cabinetul locotenentului Steinbock căruia îi istorisise cum coborîse împreună cu Şustenko în subterană, cum îşi procurase planul şi cum avusese apoi o discuţie cu agentui.

— Mi-a dat deplină libertate de acţiune, — spuse Jora, — şi m-am hotărît să acţionez din propria mea iniţiativă. Toată noaptea am petrecut-o la pîndă în apropierea intrării în subterană. Am văzut pe o fată pe care n-o cunosc, coborînd în subterană. Am urmărit-o cu băgare ¿e seamă şi deşi n-aveam de gînd să mă aventurez prea departe În subterană, am putut prinde ţăcănitul caracteristic al aparatului de telegrafie. Sînt încredinţat că acolo-i instalat un post de radio clandestin. E nevoie să punem numaidecît mîna pe el. Vă rog însă, domnule locotenent, să ţineţi seama că subterana are cîteva ieşiri. — Şi Jora îi întinse lui Steinbock planul. — Trebuie încercuită întreaga fabrică de grăsimi hidrogenate, altfel ei ar putea să dispară.

— Foarte bine ! — Locotenentul se ridică de la masă cu un aer mulţumit. — Mă şi duc să raportez domnului colonel...

Peste cinci minute se întoarse.

— Domnul colonel ordonă să-l aştepţi. Peste vreo două ore, totul are să fie limpede.

Steinbock îl conduse pe Jora într-o odăiţă alături de cabinetul lui şi-l lăsă singur.

Jora se frămînta şi nu-şi găsea locul. I se părea că acele ceasului stăteau în loc...

În sfîrşit, uşa se deschise.

— La domnul colonel Kristmann ! — zise scurt plantonul.

Jora intră .în cabinet. Pe masă, erau nişte aparate de radio şi un pachet cu hîrtii. Alături, stătea Şustenko. Avea aerul jalnic parcă ar fi fost un cîine bătut.

— Ai avut dreptate ! — zise Kristmann adresîndu-se lui Jora.

— În subterană lucra un post clandestin de radio. Am pus mîna pe aparate, pe coduri şi pe comunicate. Dar n-am găsit acolo pe nimeni. Numai pe prostul ăsta rătăcind acolo cu un muncitor bătrîn !

— Cum aşa ? — se miră Jora şi ridică indignat din umeri.

— Domnul Şustenko a coborît totuşi în subterană ?... Acum înţeleg de ce nu era nimeni. I-a speriat- pe radiotelegrafişti !

— Minciună ! — zbieră Şustenko. — Dumneata i-ai speriat atunci cînd ai fost cu mine !...

— Tăcere ! — îl întrerupse Kristmann. — Idiotule ! Lîngă aparat a fost găsit comunicatul de ieri al Biroului Sovietic de Informaţii recepţionat chiar astă noapte.

Abia ţinîndu-şi un zîmbet triumfător, Jora se apropie de masă. Şi, deodată, zări ceva la care nu se aştepta şi se înfioră. Mîinile i se răciră şi inima i se opri în loc... Recunoscuse pe masă pipa lui Lîsenko, scurtă, puţin îndoită, cu gura mare, întunecată şi cu un cerculeţ roşu pe muştiucul negru.

Jora se gîndi : „Trebuie să iau neapărat pipa de pe masă ca să distrug dovada aceasta zdrobitoare! Svirid Sidorovici şi-a uitat probabil pipa la postul de radio din subterană..."

Jora se apropie şi mai mult de masă. Dacă ceilalţi s-ar întoarce măcar o clipă...

— Idiotule ! — repetă indignat Kristmann. — Aveai un plan la îndemînă pe care erau arătate clar toate ieşirile subterane. CredeiT oare că radiotelegrafiştii vor aştepta să-i poftesc la mine ?

Toti se uitau la colonel. Jora întinse mîna spre masă...

— O clipă I — auzi el în spatele său vocea lui Şiistenko.

Agentul îl dădu pe Jora laoparte, se repezi spre masă şi apucă pipa.

— Asta ai găsit-o tot acolo în subterană lîngă aparatele de radio ? — întrebă el agitat.

— Da, pe o grămadă de moloz, — răspunse locotenentul Steinbock.

— Cunosc pe stăpînul acestei pipe 1 — strigă triumfător Şustenko.

— Cine-i ? — întrebă repede Kristmann.

— Lîsenko 1 Inginerul Lîsenko. Lucrează la combinat. I-am auzit odată vocea în subterană cînd coborîse şi fata...

— Asta-i interesant! — spuse colonelul. — Locotenent Steinbock, dispune să fie imediat arestat i

— Poate că ar fi mai bine să nu vă pripiţi să-l arestaţi ? — zise Jora. — N-ar fi mai bine să-l urmărim pe Lîsenko şi să descoperim întreaga organizaţie ?

— Crezi ?

Kristmann se uită cu atenţie la Jora. Apoi, după o clipă de tăcere spuse lui Steinbock :

— Pe Şustenko îl scot de la combinat. E compromis acolo. Iar dumita'le, — şi colonelul strînse puternic mîna lui Jora, — îţi mulţumesc pentru iniţiativă 1 Sînteţi liberi, domnilor...

Ieşind de la jandarmerie, Jora se îndreptă imediat spre combinat, nădăjduind că va putea ajunge acolo înaintea agenţilor şi că va putea să dea de veste lui Lîsenko. Dar nu-l găsi pe Svirid Sidorovici la combinat. Cu cîteva minute înainte de sosirea lui Jora, Lîsenko plecase în oraş.

CAPITOLUL III

îndată ce-au isprăvit percheziţia din subterana fabricii de grăsimi hidrogenate, nemţii *-au* plecat, luînd cu ei într-o maşină toată aparatura de radio pe care o găsiră acolo, împreună cu Şustenko şi cu bătrinul muncitor care era cu acesta. Fără să-l mai aştepte pe Jora, Lîsenko ieşi din combinat şi se îndreptă spre oraş. Voia să treacă pe la „Camelia" ca să-l vadă pe Arseni Sil - vestrovici şi să-i raporteze că operaţia propusă se isprăvise cu bine.

Ar fi greu de spus dacă ieşind de la combinat, Lîsenko observase pe acei care se ţineau de el. Agenţii gestapoului, trimişi de Kristmann, l-au întilnit în curte. Poate că primiseră dispoziţia să

procedeze astfel sau pqate.că .făcuşei"ă aşa din proprie iniţia' tivăj fapt e că nu l-au arestat ci s-au luat numai pe urmele lui.

Lîsenko ajunse în strada Krasnaia. Cînd era la vreo trei cas.- de „Camelia", .îşi întoarse de cîteva ori capul, şi ceva i se păru probabil suspect...Lîsenko-trecu de „Camelia" şi intră în magazinul cu articole de pictură care se afla în aceeaşi casă.

Svirid Sidorovici intrase de multe ori acolo cînd se ducea la Arseni Silvestrovici. Aceasta îi dădea putinţa să mai controleze încăodată dacă nu aducea cumva pe cineva, după el..

Ca de obicei în aceste cazuri, Svirid Sidorovici stătu de vorbă cu vinzătorul, cumpără un tub de vopsea şi cîteva pensule şi ieşi iar în stradi

Poate că Lîsenko să fi observat pe agenţii care staţionau pe partea opusă, a străzii sau simţul lui deprins cu. toate meşteşugurile ilegalităţii să-i fi deşteptat vreo bănuială, fapt e că el nu intră nici de data aceasta la „Camelia". Fără să se grăbească, porni înapoi la combinat. Agenţii îl .urmăreau pas cu pas.

Lîsenko trecu prin curte fără să i se întîmple ceva. Ajuns la biroul principal văzu lîngă scară o maşină. Lîngă maşină era adunată toată administraţia germană a combinatului, în frunte cu Rodrian şi Stift. Tot aici erau şi directorii ruşi ai fabricilor şi bineînţeles şi Gavriil Artamonovici Şlîkov.

Rodrian fusese chemat în grabă în Germania şi se pregătea să plece.

Lîsenko ajunse acolo tocmai cînd Rodrian îşi luase rămas bun de. la toţi. Toate discursurile se isprăviseră şi Rodrian se urcă chiar atunci în maşină. Totuşi, zărindu-l pe Lîsenko, îl chemă la el.

— Eu plec, domnule Lîsenko, — zise Rodrian, strîngîndu-i mîna. — N-am să mă întorc curînd. Nădăjduiesc că pînă atunci îmi vei putea raporta că fabrica dumitale a început să funcţioneze.

— Am să fac tot ce va fi în putinţa mea, — răspunse Lîsenko şi se retrase spre grupul acelora care-l petreceau pe Rodrian.

În aceeaşi clipă Jora fu lîngă el.

Tînărul nimerise aici din întîmplare. Tot aşteptîndu-l ne Lîsenko, Jora se plimba pe la poaria combinatului, nădăjduind că va izbuti să-l întîlnească şi să-i dea de veste.

Folosindu-se de o clipă potrivită, Jora îi şopti :

— S-a dat ordin să fii arestat. Dispari imediat.

Lîsenko tresări abia perceptibil, se uită la Jora şi-i spuse

— Pleacă de lîngă mine !...

Agenţii trimişi de Kristmann se zăpăciră de-a binelea. Nu se aşteptară deloc să dea de întreaga conducere germană a combinatului. Dar fură încurcaţi mai cu seamă de Rodrian care strîn- sese atît de prietenos mîna lui Lîsenko. Şi acuma stăteau nedumeriţi în curte, aşteptînd ca toată lumea să plece.

Jora îl văzu pe Lîsenko ieşind din grupul celor care-l petrecuseră pe Rodrian, îndepărtîndu-se repede în direcţia fabricii 'de

margarină şi dispărînd după colţ şi înţelese numaidecît că voia să se ascundă într-una din subterane şi să părăsească combinatul printr-o ieşire secretă.

În clipa aceea ieşea pe poartă maşina lui Rodrian.

Ca o haită de cîini de vînătoare, agenţii trecură în fugă prin faţa lui Jora şi se repeziră pe urmele lui Lîsenko.

Jora era cît pe ce să se arunce asupra lor, să înceapă să tragă, să facă orice numai să cîştige timp şi să dea lui Lîsenko putinţa să fugă. Dar îşi dădu seama că trebuia să rămînă deoparte şi nu se mişcă din loc...

Plecaseră toţi. Niciunul din cei care îl petrecuseră pe Rodrian nu observă probabil pe agenţi sau nu le dădu nici o atenţie. La scara biroului principal nu rămăseseră decît doi oameni : Jora şi Şlîkov. Gavriil Artamonovici desfăşurase lin plan şi-l cerceta cu atenţie.

Trecuseră cam cinci minute. Agenţii nu se întorseseră şi Jora începu să răsufle uşurat. Lîsenko izbutise să fugă !

Dar deodată, în depărtare, de lîngă centrala electrică de termoficare se auzi o împuşcătură de revolver, urmată de alte două. Apoi totul amuţi.

Jora se uită fără voie la Şlîkov. Gavriil Artamonovici lăsase în jos mîna în -care ţirtea planul şi privea în direcţia de unde veneau împuşcăturile. Faţa-i era albă ca varul.

Pe aleea principală a combinatului se arătă grupul de agenţi. În mijlocul *lor mergea Lîsenko. Paltonul lui cenuşiu-deschis era pătat de sînge iar mîinile îi erau legate la spate. În urma lor, nişte muncitori duceau cadavrul unui agent.

Lîsenko trecu la doi paşi de Jora. Dar Svirid Sidorovici nici nu se uită la el. Mergea privind drept înaintea lui. La poartă fu urcat într-o maşină care plecă imediat.

O durere ascuţită şi chinuitoare îl cuprinse pe Jora... Ar fi vrut să-şi poată împărtăşi cuiva durerea, sau să strîngă măcar cu putere mîna unui prieten... Şi iar, fără să vrea, se întoarse spre Şlîkov. Sprijinindu-se cu toată greutatea în noul lui baston cu mînerul de os, Gavriil Artamonovici urca anevoie scările terasei. Mergea încet, mişcîndu-şi greu picioarele...

Ca de obicei, Jora se duse seara la spital, la Bulgakov, nădăjduind să-l întîlnească acolo pe Arseni Silvestrovici. Voia să-l pună în curent cu tot ceea ca se întîmplase şi să primească noi dispoziţii.

Jora veni la spital cu mult mai înainte de ora de consultaţie. Nici nu începuse încă înscrierea şi scoaterea fişelor. Tînărul se aşeză în sala de aşteptare unde se mai aflau vreo zece pacienţi. Arseni Silvestr&vici nu se afla printre ei.

Sora Bella, tînăra aceea cercheză care-l îngrijise şi-i dăduse atunci pumnalul, trecu de două ori pe lîngă el. Lui Jora i se păru că e necăjită.

Se ridică şi ieşi pe coridor. Cum îl zări, sora trecu pe lîngă el şi-i şopti :

— Bulgakov a fost arestat. Pleacă.

Jora însă nu plecă. Lăsă pe toţi bolnavii să treacă înaintea lui, dar Arseni Silvestrovici nu se arătă în seara aceea. Asta îl necăji şi mai mult pe Jora. Se gîndi să nu i se fi întîmplat şi lui ceva. Se întoarse acasă la Dubinka, unde îşi avea odăiţa, fără să fi putut lua nici o hotărîre. Pe la miezul nopţii, veni să-l ia o maşină. Colonelul Kristmann îl chema la elin cabinetul şefului gestapqului, Jora îl găsi pe Şustenko şi pe locotenentul Steinbock.

— Lîsenko e arestat, — îi zise Kristmann. — La primul interogator n-a spus nimic. Ce-i drept, am vorbit cu el cam... superficial. înainte de a fi arestat fusese în oraş şi cumpărase ds îa un magazin de pictură un tub de culoare şi pensule. Asta-i tot ce s-a găsit la el. Percheziţia făcută la locuinţa lui n-a dat nici un fel de rezultat, dacă n-am lua în seamă încă cîleva tuburi şi pensule exact la fel cu acestea... Ce-ai putea dumneata spune cu privire la acest lucru ?

Jora dădu din umeri.

— Este de presupus, — observă el cu precauţie, — că arestatul se ocupă în timpul liber de pictură...

— Presupunerea dumitale e greşită, — răspunse rece Kristmann. — Lîsenko n-are nici cea mai mică aptitudine pentru pictură. Nu s-a găsit în casa lui nimic care ar putea confirma măcar pe departe acest lucru. Sînt oarecum mirat, — continuă Kristmann, — că eşti atît de prost informat de aptitudinile cunoştinţei dumitale. Ştiu, din spusele lui Şustenko, că ai stat de vorbă de multe ori cu arestatul.

Jora aruncă o privire către Ş-ustenko.

— N-am stat de vorbă cu arestatul mai mult decît cu domnul Şustenko ! — zise Jora, abia stăpînindu-se.

— Nu v-am chemat aici ca să vă înţepaţi unul pe altul, — îl întrerupse Kristmann. — Cu toate că urmele lăsate nu-s prea precise, trebuie să pornim imediat pe această pistă.

Colonelul se sculă şi, urmat de ceilalţi, se apropie de măsuţa unde stătuseră ziua aparatele de radio şi nenorocita de pipă a lui Lîsenko.

—. Asta-i tot ce s-a găsit ia arestat acasă. — Jora zări pe masă un revolver, trei tuburi de cartuşe, un portofel gol şi desfăcut, vreo douăzeci de pensule, cîteva tuburi cu culori şi o scobitoare. Lui Jora îi sări în ochi forma ei oarecum neobişnuită. Capătul neascuţit al scobitoarei era de culoare portocalie.

— Ce ai de spus ? — întrebă Kristmann.

— Deocamdată nimic, — răspunse Jora.

— Nu-i mare lucru ! Dar vom mai vorbi cu dumneata despre asta. Poţi pleca, domnule Şustenko. Ţine-mă în curent cu activitatea dumitale.

Cînd agentul ieşi din cabinet, colonelul invită pe Jora să şadă într-un fotoliu.' .

-- îmi dau seama, desigur, — şi vocea lui deveni mai blîndă decît fusese o clipă înainte, — că acest Şustenko este un prost. Totuşi, nu pot să nu-i recunosc o oarecare perspicacitate. El a fost acela care

a simţit că era ceva suspect în subterana fabricii de grăsimi. Tot el a făcut ca stiăpînul pipei să cadă în mîinile noastre. Dar dumneata ai dreptate. în operaţiunea din subterană, el a procedat fără iscusinţă. Ca să mă exprim în limbaj medical, — şi aici Kristmann zîmbi strîmb, — Şustenko este un bun diagnostician dar un prost clinician... Şi, pentru că a venit vorba de medici, ştii că doctorul Bulgakov, care te-a tratat pînă acum, e arestat ?

— Da ? Şi de ce ? — exclamă Jora prefăcîndu-se mirat.

— A adăpostit în spitalul lui pe un partizan rănit.

Kristmann tăcu şi-şi aprinse o ţigară.

— Dar asta n-are nici o legătură directă'cu ceea ce vorbeam. Şi aşa, „diagnosticianul" nostru şi-a exprimat o presupunere destul de inteligentă. El e de părere că. nu întîmplător se interesa Lîsenko de pensule. Aicea trebuie să fie cheia enigmei de care arestatul'se încăpăţînează atît s| nu vorbească. Şustenko presu-' pune că magazinul pictorilor ar îi locul de întîlnire al conspiratorilor, poate chisr-cartierul lor general! Ar fi logic ca postul de radio din subterana fabricii să fi deservit nu numai organizaţia clandestină de la combinat — de existenţa unei asemenea organizaţii în combinat sînt ferm convins — dar o organizaţie cu mult mai vastă. Poate chiar organizaţia întregului oraş. La început, m-am gîndit să cercetez pe aceşti pictori. Dar Şustenko m-a sfătuit să nu fac asta. După părerea lui, e mai bine să fie lăsaţi deocamdată în pace şi ridicaţi numai în clipa în care se va ţine adunarea conducerii artelului pictorilor. Şustenko a aflat data adunării. Aceasta va avea loc peste cîteva zile. Cred că are dreptate. Să mai aşteptăm. Dumneata ce părere ai ?

■ Telefonul de pe masă sună. Colonelul luă receptorul şi dădu cîteva dispoziţii.

— Şj acum, să trecem la chestiunea principală, — urm^i Krist- mann. — Avem în tnînă pe Lîsenko cu pensulele lui. Agăţîndu-ne de această verigă,, am putea trage tot lantul. Âm hotărît să mă folosesc de trei cai. Pe arestat îl iau pe seama mea. De. pensule şi de pictori se va ocupa Şustenko. Iar dumneata.„ gîndeşte-te. În tot cazul, te sfătuiesc să te ocupi şi dumneata de pictori. Dar bineînţeles cu precauţie ca să nu-i Şperii. Nu te mai reţin. Mîine seară pe vremea asta, voi trimite maşina să te ia„. Cînd ieşi, de aici, treci pe la locotenentul Steinbock şi ia>ţi un revolver. Se prea poate să ai nevoie de el...

Tot restul nopţii, Jora nu mai închise ochii. Se tot, gîndea cum să se pună în contact cu Arseni Silvestrovici dar nu izbuti să născocească ceva. Cu fata gazdei se temea să vorbească deoarece de două-trei zile, fata aceasta tăcută părea să-l ocolească...

Dimineaţa, Jora se hotărî să nu se ducă la combjnat şi se îndreptă spre magazinul pictorilor. !

În micul magazin de pe strada Krasnaia, Jora nu văzu nimic interesant. De pereţi atîrnau tablouri, iar pe tejghele se găseau culori, cadre, palete, pensule. Jora- ceru să i se dea acelaşi tub de culoare pe

care îl văzuse pe biroul lui Kristmann şi aceeaşi serie de pensule. în vremea asta, el nu pierdea din ochi pe vîn- zător. Dar acesta, liniştit, împachetă cumpărăturile şi dîndu-le lui Jora, îi spuse fraza obişnuită pe care probabil o repeta de zeci de ori :

— Poftim, domnule. La revedere. Vă rog să mai poftiţi pe la noi.

Jora ieşi în stradă şi se opri nehotărît. Unde ar fi putut merge ?

În fata lui era vitrina magazinului de parfumerie „Camelia". Cîtăva vreme, Jora rămase locului, uitîndu-se maşinal la flacoane, la cutiuţele deschise, capitonate cu mătase, la florile artificiale. Pe lîngă el, oamenii treceau grăbiţi. Dar el nu vedea nici oamenii, nici aranjamentul pestriţ al vitrinei. Se gîndea cu durere şi cu grijă că rămăsese singur în oraşul lui natal ocupat de nemţi. Avea el în oraşul acesta mulţi prieteni dar nu ştia cum sl ajungă la ei. Şi chiar de i-?.r fi întîlnit din întîmplare, cine ar fi putut avea încredere în el care era agentul gestapoului ?

Deodată, Jora -auzi şoptindu-se :

— Sînteţi poftit înăuntru...

întoarse repede capul. Alături de el stătea portăreasa, o femeie mai în vîrstă, grasă şi într-o haină bărbătească, tighelită. Ea îi arătă din ochi magazinul de parfumerie şi se trase la o parte.

Atît de neaşteptat era totul, încît Jora se gîndi mai întii că era numai o părere şi rămase mai departe, nehotărît, în faţa vitrinei.

Trecu un miilut şi portăreasa apăru din nou alături.

— Jora, eşti aşteptat în magazin...

În primul moment, Jora se bucură. În sfîrşit! Dar îndată **i** se strecură în minte gîndul neliniştitor : „Oâre nu e o cursă ?... Nu,' era cu neputinţă aşa ceva !..."

Şi Jora intră cu pas sigur în magazinul „Camelia".

În magazin, în fata tejghelelor, stăteau cumpărători doi ofiţeri nemţi, o femeie în vîrstă şi o fată tînără.

Jora se opri.

— Bună-ziua ! Bună-ziua ! — îi zise, ieşind repede de după tejghea, un om brun, de statură mijlocie, după toate semnele un vînzător al magazinului. — De cînd vă aşteaptă domnul director ! Poftiţi înăuntru! — Şi deschizînd portiţa tejghelei, conduse pe Jora în biroul acestuia.

La un birou mic şedea Arseni Silvestrovici. Totul fusese atît de neaşteptat, încît Jora se opri în prag. Nu-i venea să-şi creadă ochilor.

— Intră ! Hai, intră şi stai jos ! — zise zîmbind Arseni Silvestrovici. — Voiam să trimit pe cineva după tine. Şi deodată am văzut că-mi admiri vitrina !

Jora oftă uşurat, aşezîndu-se pe un scaun. Din toată tristeţea şi grijile lui de pînă acum cîteva clipe, nu mai rămăsese nici urmă.

Arseni Silvestrovici îi explică lui Jora că legătura prin fiica gazdei fusese întreruptă deoarece Luiza se îmbolnăvise şi zăcea în^pat. La Bulgakov, ştiind că fusese arestat, nu se mai dusese.

* — Acum spune, ce noutăţi aduci ?

Jora vorbi despre descoperirea postului de radio, despre arestarea lui Lîsenko şi despre magazinul pictoriior.

Arseni Silvestrovici tăcu o bună bucată de vreme. Fata lui i se păru lui Jora îmbătrînită şi obosită.

— Da, s-a dus Svirid, — spuse încet Arseni Silvestrovici şi glasul lui arăta o mare durere. — Am pierdut un prieten ! Şi ce conspirator cu experienţă era ! Greu să-l scoatem de la gestapo. Desigur, Kristmann a ş.: înfipt mîna în el. Noi vom încerca totuşi... Cu Şustenko e vremea s-o isprăvim. Vina-i a noastră că n-am făcut asta la timp. Lîsenko ar fi rămas în viaţă. Şustenko a intrat parcă în pămînt. La combinat nu mai apare şi nu doarme acasă. E neapărată nevoie să afli unde se găseşte... Mai trebuie acum să ne gîndim şi la un sediu pentru cartierul nostru general. Cum pictorii sînt alături, mă tem să nu nimerim şi noi la colonel.

, Arseni Silvestrovici îl mai întrebă cu deamănuntul pe Jora despre ceea ce vorbise cu Kristmann.

— S-a dus şi „Camelia" noastră! — zise el gînditor. — îmi pare rău că mă despart de parfumeria asta. Era un loc nici că se poate mai potrivit. E bine că ne-am pregătit din vreme alt loc. Nu-i nimic de făcut. Trebuie să ne retragem... Dar, stai o clipă!... Kristmann spunea că pictorii vor fi ridicaţi în ziua în care se va aduna comitetul de conducere al artelului ? De obicei, adunările lor au loc sîmbăta. Azi de-abia-i marţi, aşa că mai sînt trei zile pînă atunci. Ne-ajung !„. Vom căuta să le întrebuinţăm cum e mai bine !...

Arseni Silvestrovici rugă pe Jora să vină mai aproape şi-! iniţie în planul lui...

În drum spre casă, Jora văzu, atîrnînd de ariul porţii spitalului, cadavrul doctorului Bulgakov. Nemţii îi prinseseră de piept o scîndurică pe care scria : „Pentru ajutorul dat partizanilor".

Jora tresări dar se stăpîni îndată şi-şi zise în gînd : „Te-om răzbuna şi pe tine, dragul meu..."

Aproape de miezul nopţii, veni să-l ia maşina trimisă după el de Kristmann.

— Ei, te-ai gîndit la ceva ? — îl întrebă colonelul pe Jora cum intră în cabinet.

— Luîndu-mă după sfatul dumneavoastră, am mirosit cred calea cea bună... Dar totul n-are să fie limpede decît peste trei, patru zile. V-aş ruga ca deocamdată să nu mă întrebaţi nimic şi să-mi daţi deplină libertate de a acţiona...

— Nu pot să sufăr secretele, — răspunse colonelul. — De obicei nu-mi las agenţii să meargă pe căi pe care nu le cunosc. De data asta sînt însă gata să fac o excepţie pentru dumneata... Îţi doresc succes!...

CAPITOLUL IV

Conducerea organizaţiei clandestine, în capul căreia se găsea Arseni Silvestrovici,' luase hotărîrea să-l suprime pe colonelul Kristmann.

Colonelul era urmărit de multă vreme de către membrii organizaţiei clandestine. Se ştia demult că locuia în piaţa catedralei şi se stabilise cu precizie programul lui zilnic. Colonelul venea acasă seara în jurul orei nouă şi se înapoia spre miezul nopţii la gestapo.

Cu această operaţie fu însărcinat Kotrov. El îşi luă de ajutor pe un comsomolist.În seara zilei hotărîte, Kotrov şi ajutatul lui se ascunsesern într-o tranşee veche şi părăsită, săpată la începutul războiului în scuarul de lîngă catedrală, peste drum de casa şefului gestapoului. Noaptea era întunecoasă. Vremea era blîndă şi zăpada, care cădea în fulgi mari, se topea cum ajungea la pămînt. Ko- trov şi comsomolistui s-au culcat în tranşee şi au rămas nemişcaţi. Nu trecu mult şi erau uzi pînă la piele.

Cam pe la opt şi jumătate, comsomolistui îi şopti Ini Ko- trov :

— Fii gata ! Vine maşina.

Peste cîteva clipe, în faţa casei lui Kristmann se opri o maşină. Portiera maşinii se deschise şi din ea coborî :un ofiţer neamţ.

Lui Kotrov îi Fulgeră prin minte că maşina nu sosise din partea din care venea de obicei. Dar nu mai era timp de gîndire. Aruncă o grenadă.

Se auzi o explozie.

Băieţii fugiră prin curţile de trecere spre canalul Karasun. Ajunseseră deja în strada Proletarskaia, nu departe de fostul spital al căilor ferate, unde era acum comandamentul diviziei SS, şi voiau să treacă strada cînd se loviră pe neaşteptate de un grup de SS.

Kotrov şi comsomolistui o apucară la stînga, pe strada Proletarskaia şi dispărură în curtea unei brutării. Dar în spatele brutăriei se afla o moară, ocupată de asemenea de trupele SS. Soldaţii nemţi de acolo,-alarmaţi de zgomotul urmăririi, săriră afară şi se repeziră să le taie drumul.

Kotrov şi tovarăşul lui erau încercuiţi. Nu le mai rămînea decît o singură ieşire, printr-un pasaj.

— După mine ! — strigă Kotrov şi se aruncă într-un fel de ulicioară îngustă, între două şiruri de, case. Nemţii le pierdură se vede urma căci încetară urmărirea. Şi asta îi salvă...

Jora şt.ia că în seara aceea trebuia să aibă loc atentatul împotriva lui Kristmann şi aştepta cu nerăbdare să se înnopteze. Umblase toată ziua prin piaţa Sennoi şi prin Piaţa Nouă, luînd la rînd chioşcurile cu articole de galanterie şi mărunţişuri, cău- tînd... scobitori. Un copoi se ţinuse scai de călcîile lui. Jora î! zărise dar nu-i dăduse nici o atenţie. Spre sfîrşitul zilei se simţi obosit şi rănile, care abia se vindecaseră, începură să-l doară, întors acasă, se culcă să se odihnească. Pe la miezul nopţii veni iar după el maşina gestapoului.

Jora fu introdus în cabinetul lui Kristmann. La birou şedea, fără să i se fi clintit un păr din cap, şeful gestapoului.

— Şezi, — îl invită colonelul. — Cum îţi merg treburile ?

— Ne-am înţeles doar, domnule colonel, că deocamdată n-a- veţi să mă întrebaţi nimic, — răspunse Jora care

căuta din răsputeri să-şi ascundă deziluzia de a-l vedea pe Kristmann viu şi nevătămat, precum şi nelinişţea în privinţa soartei acelora care-l vînau pe colonel.

'— Ei, şi pe cînd crezi să ai ceva ? — întrebă Kristmar,n.

— Cam peste vreo trei zile...

— Asta înseamnă că n-ai găsit pînă acum nimic. Dealtfel, am şi presupus acest lucru. De aceea m-am gîndit să-ţi vin în ajutor. Vom sta astăseară de vorbă cu... Lîsenko. Trebuie să asişti numaidecît şi dumneata la convorbire. Poate că aceasta să ţi dea vreo indicaţie nouă... Vezi că am avut dreptate cînd am presupus că postul de radio şi însuşi Lîsenko constituie elemente foarte însemnate. Arestarea lui a alarmat serios pe cei din organizaţia clandestină a oraşului şi ei au săvîrşit astăseară un atentat împotriva mea.

— Un atentat ? împotriva dumneavoastră ?... Şi ? — întrebă agitat Jora.

— După cum vezi, sînt viu şi nevătămat. M-a salvat numai **o** întîmplare. Cu cîteva clipe înainte de întoarcerea mea obiş- nuită acasă, a venit la mine un ofiţer din statul major al generalului Freitag, şi a fost ucis la intrare de o grenadă.

— Aşa !? — exclamă Jora. — Şi aţi izbutit să puneţi mîna pe atentatori ?

Kristmann zîmbi.

— Din păcate, nu...

Tăcu un timp, urmărind expresia feţei lui Jora, apoi zise apăsat:

— Da. Am scăpat ca prin minune... Dar am amintit de aceasta numai pentru a sublinia nevoia prezenţei dumitale la con- vorbirea pe care urmează să o avem cu arestatul.

— Şi aveţi de gînd să-l torturaţi pe Lîsenko ? — întrebă Jora.

Kristmann tăcu.

— Sînt oameni pe care durerea lor fizică, oricît ar fi de mare, nu-i poate face să vorbească dar asupra cărora chinurile celor care le sînt dragi acţionează mai puternic.

— Aveţi poate de gînd să-i torturaţi pe prietenii lui ?

Kristmann se uită la Jora şi zîmbi iar.

Insişti prea mult asupra cuvîntului „tortură". Lîsenko şi prietenii lui

sînt la urma urmei oamenii care au ucis pe tatăl dumitale. Dacă eşti într-adevăr bărbat, n-ar trebui să te mişte priveliştea morţii inamicilor dumitale. Doar ai venit la mine ca să te răzbuni... Dealtfel, am vorbit destul. — Kristmann se încruntă. — Urmează-mă. Vreau să vezi cu ochii dumitale că avem mijloace mai puternice

decît acclea care produc moartea fizică a omului..

.Coborîră în subsol şi intrară într-o încăpere mare, puternic luminată. în fund se găsea un birou obişnuit, iar în mijloc o masă enormă cu picioare masive. Pe suprafaţa mesei şi în jurul ei pe podea se vedeau pete vinete întunecate. O uşă ducea din cameră într-o cămăruţă întunecoasă. Kristmann duse pe Jora în cămăruţă. 498 . ^.Dumneata vei sta.aici, — îi spuse colonelul. — Te sfătuiesc să nu mă stinghereşti. Dacă vei voi să pleci, te vei adresa acestui om. — Şi Kristmann îi arătă un neamţ înalt.care stătea în uşă. — Ai o armă la dumneata ? Dă-o încoace. . .

Fără să spună un cuvînt, Jora întinse colonelului revolverul său.

Kristmann se uită ţintă la Jora şi spuse :

— Ţi l-am luat numai pentru că regulamentul nostru, ca- re-i de altfel foarte strict, prevede că străinii care se găsesc în această cameră nu trebuie să aibă arme asupra lor... Arestatul din celula 14 ! — ordonă el.

Jora .se aşeză pe scaun. La doi paşi de el, stătea namila de soldat neamţ.

În coridor răsunară paşi grei. Patru solflati din gestapo îl aduceau pe Lîsenko. Jora îl recunoscu cu greutate. Era deştult şi numai în cămaşă şi izmene. Cămaşa era ruptă şi plină de sînge. Fafa i se umflase şi se învineţise. Numai ochii erau cei de mai înainte. Privirea lor era severă şi liniştită.

— Ei, domnule Lîsenko, nu te-ai răzgîndit ? — întrebă Kristmann.

— Nu m-am răzgîndit şi nici n-am de ce să mă răzgîndesc.

— Aşadar, n-ai să-mi spui al cui era postul de radio, cine îl folosea şi cu cine menţineaţi legătura ?

— Nu. N-am să spun.

— Aşa... — colonelul făcu cîtiva paşi prin cameră. La perete. ! — ordonă el soldaţilor.

Atunci soldaţii au tîrît pe Lîsenko lîngă perete, i-au sucit mîinile la spate, i-au legat braţele mai sus de cot cu lanţuri coborîte dintr-o macara atîrnată de tavan şi l-au ridicat astiel ca să atingă podeaua numai cu vîrful degetelor de la picioare.

— Vezi bine, domnule Lîsenko.? — întrebă ironic Kristmann. — Dumneata vei sta atîrnat aşa şi te vei uita cum voi sta de vorbă cu prietenii dumitale. Poate că asta te va face să vorbeşti.

Colonelul se apropie de birou, scotoci printre hîrtii şi strigă :

— Fata din celula 28!

Jora nu-şi putea lua ochii de la Lîsenko. Lui Svirid Sido- rovici i se zgîrcea fata de durere. Picioarele desculţe i se bălăbăneau. Se vedea că voia să se sprijine în vîrfurile degetelor dar îi era cu neputinţă.

„Braţele i-s răsucite din încheietura umărului", se gîndi cu groază Jora. Inima-i bătea să se spargă. Gura i se uscase şi îşi trecea necontenit limba peste buzele arse. Iar se auziră paşi pe coridor şi iar intrară în cameră soldaţii. De data asta, aduceau o fată. Fata stătea cu spatele la Jora dar în statura ei şi în cozile negre era ceva care-i era cunoscut.

— Să urmăm convorbirea noastră, — zise Kristmann. — Cine a adus partizanul rănit la spital ? Din cele ce am vorbit cu dumneata, rezultă că primirea rănitului s-a făcut de dumneata.

Fata se întoarse şi Jora era cît pe ce să scape un strigăt. Fata-care stătea înaintea colonelului era sora Bella de la spitalul lui Bulgakov, cercheza aceea tînără care-i dăduse pumnalul.

— Cine a adus rănitul ? — repetă Kristmann.

— N-am să spun, — răspunse încet fata.

— Nu te grăbi. Mai gîndeşte-te. — Vocea colonelului era blajină. — Crede-mă, îţi sînt prieten. Mi-s dragi tinerii. Nu crezi ? îmi dai voie să ţi-o dovedesc... Şezi. Eşti, cum văd, obosită. — Şi Kristmann împinse un scaun fetei. — Îţi aduci aminte de un ofiţer rus care a zăcut la dumneata în spital ? I-ai dat un pumnal ca să mă ucidă. Am aflat asta chiar din prima zi cînd am fost la dînsul. Ai avut oare de suferit cel mai mic neajuns ? Dar ofiţerul care voise să mă ucidă ? Trăieşte şi-i sănătos. Şi-i liber. Asta o ştii prea bine şi dumneata. Mai vine încă şi acuma la dumneata la spital pentru tratament... Cum vezi, nu-s chiar atît de înfiorător precum se spune despre mine în oraş... Spune-mi numele omului aceluia şi-ţi dau îndată drumul.

Mirată, fata se uită la Kristmann. Părea să dea crezare glasului lui blajin.

Jora încremenise ! Va spune oare ?... Va trăda ?

— Minte ! Taci tovarăşă 1 — răsună pe neaşteptate glasul puternic al lui Lîsenko.

Fata se întoarse şi scoase un ţipăt. Abia acum îl zări pe Lîsenko spînzurat de lanţuri, însîngerat şi înfiorător.

— Fii tare, tovarăşă ! — zise el iar. — Nu trăda 1 E mai rău ca o fiară.

— Tăcere ! — zbieră Kristmann. — El se apropie de fată şi cu acelaşi glas îmbietor, urmă :

— Nebunul acesta aiurează... Spune-mi numai numele şi eşti liberă.

Fata se întoarse spre colonel, i se uită drept în ochi şi-i spuse răspicat :

— N-ai să afli nimic de la mine !

Kristmann abia îşi stăpîni furia.

— Te întreb pentru ultima , oară. Peste o clipă va fi prea tîrziu.

— Nu !

Kristmann făcu un semn.

Soldaţii se repeziră la fată care se. zbătu cît se zbătu însă soldaţii îi smuiseră îmbrăcămintea.

Kristmann mai vru s-o întrebe ceva dar citind se vede răspunsul în ochii ei plini de ură, renunţă şi strigă :

— Pe masă !

Fata fu aruncată pe masă. Mîinile îi fură legate strins cu Curele... <

Jora sări deodată de pe scaun şi se repezi la uşă. Dar din spate, namila de soldat îl apucă de umeri cu nişte mîini ca nişte cleşti de fier. Dintr-un ungher întunecat, răsări încă un soldat pe care Jora nu-l văzuse pînă atunci. În mîna soldatului sclipi un revolver.

— E strict interzis să ieşi ! — şopti el. — Stai liniştit! — Şi Jora îşi dădu seama că nu putea să ajute cu nimic. Trebuia să rabde... P-entru ca apoi să plătească din plin pentru toate! Căzu pe scaun. Şedea aşa ţinîndii-şi capul în mîini şi nu mai văzu cum fata fu siluită...

Un geamăt surd şi dureros îl trezi din amorţeală.

Kristmann stătea în fata lui Lîsenko care se bălăbănea lîngă perete. Capelele lanţurilor zăngăneau. Svirid Sidorovici vru să strige ceva, dar probabil din cauza chinurilor de neîndurat, din pieptul lui nu ieşeau decît gemete înăbuşite.

— Se pare, domnule Lîsenko, că asta şi-a făcut efectul ? — zise colonelul. — Nici nu mă îndoiam. Să continuăm.

Kristmann scoase o ţigară, o aprinse, apoi veni lîngă fată şi apropie bricheta care ardea de părul fetei. Părul luă. foc.

— Stingeţi ! — ordonă apoi colonelul.

Un soldat apucă o cîrpă udă, aruncată într-un colt şi acoperi cu ea capul fetei.

— Acum ai să spui ?

— Nu 1 — abia se auzi şoapta fetei.

— Udati-o cu apă şi lăsati-o să se odihnească.

Apoi spuse ceva soldaţilor.

Peste cîteva minute fu adus de subsuori în cameră, un tînăr, aproape un băieţandru. Purta rufăria obişnuită de spital. Faţa îi era trasă, palidă, fără un strop de sînge. O mînă bandajată îi atîrna de-a lungul trupului, ca o cîrpă.

— O recunoşti ? — îl întrebă Kristmann, arătînd spre fată.

Tînărul se uită la masa plină de sînge, la trupul întins, la părul ars, dar părea că nu pricepe nimic din toate acestea. Deodată, recunoscu în fata de pe masă, pe sora care îl primise la spital şi se trase înapoi.

— Fata a spus tot, — zise Kristmann. — Nu-ţi rămîne decît să iscăleşti hîrtia. Te învoieşti ?

Trăgîndu-şi anevoie picioarele, băiatul se apropie încet de birou.

— Uite aici.

Kristmann îi puse mai aproape tocul, cerneala şi mapa

.Băiatul întinse mîna stîngă sănătoasă, apucă călimana grea şi o azvîrli în faţa şefului gestapoului. Băiatul îşi pusese în izbucnirea aceasta toată • puterea care îi mai rămăsese şi, pierzîn- du-şi cunoştinţa, se prăbuşi jos.

Jora nu mai văzu ce.se întîmplă mai departe. Auzi numai loviturile grele ale cizmelor soldăţeşti, zbieretele furioase ale soldaţilor şi gemete.

Kristmann stătea lîngă uşa care dădea în cămărufa întune-coasă, ştergîndu-şi cu un prosop fruntea plină de cerneală şi de sînge.

— Trimiteti-l pe agent acasă, — ordonă colonelul. — Pe acela care atîrnă lîngă perete, scoateti-l şi aduceti-l în fire. Iar fata... fata nu-mi mai trebuie !

Şi Kristmann ieşi repede din cameră.

Cînd Jora deschise uşa coridorului, zări pe podea cadavrul însîngerat al băiatului. Capul era desfigurat de loviturile cizmelor soldaţilor, dar pumni; erau strînşi de furie.

Jora se opri.

— Hai mai repede ! — îi 'spuse sever însoţitorul lui, acelaşi neamţ îna't care >' păzise în cămăruţa întunecoasă. Jora stătea însă cu privirea aţintită la pumnii crispaţi ai băiatului şi nu se clintea din loc.

— înainte ! — repetă neamţul.

Jora se întoarse şi trecu încet prin coridor. Inima parcă i se împietrise. Avea mereu în faţa ochilor pe Lîsenko în lanţuri, pe fata întinsă pe masa plină de sînge, pe băiatul mort şi desfigurat...

Mergea cu paşi apăsaţi prin coridor. îşi dădea seama că tre-cuse printr-o încercare grea. Însă colonelul îşi greşise socoteala : nu putuse să-l frîngă. În faţa cadavrului băiatului, Jora jură pe memoria

tatălui său să se răzbune pentru tot ce văzuse aici şi îşi spuse că jurămîntul acesta Jora n-avea să-l uite nici în ceasul morţii.

CAPITOLUL V

A doua zi, era într-o vineri. Kristmann îl chemă pe Jora dis-de-dimineaţă.

Jora nu dormise toată noaptea. Cum închidea ochii, vedea faţa plină de sînge a lui Lîsenko, îşi aducea aminte cu cîtă ură se uita neînfricoşată Bella în ochii lui Kristmann şi cît de tare erau strînşi pumnii băiatului aceluia mort..

.Jora se hotărî ca la cea _dintîi întîlnire a lui cu Arseni Sil- vestrovici să-i ceară voie să-l ucidă pe Kristmann. Dealtfel, lui îi era doar mult mai uşor s-o facă, decîţ oricărui altuia... Aflînd că-l caută Kristmann, Jora se bărbieri şi se spălă îndelung cu apă reee. ‚Nu voia.să-i poată vedea colonelul pe faţă, urmei» nopţii nedormite...

Cînd Jora apăru la colonel, acesta şedea la birou. La cap purta un bandaj. •

— Stai jos, — îi spuse Kristmann. — Cum fe simţi?

— Vă mulţumesc, bine, —.răspunse liniştit Jora.

— Ieri a fost aici oarecare zarvă. — Colonelul privi îndelung la Jora. — Dar nervii dumitale s-au dovedit tari. Mai tari dccîi credeam eu... Ce-ai de făcut azi ?

—- Mă aşteaptă o zi grea...

— Da ?... Trebuie să recunosc că sînt nespus de interesat să ştiu calea pe care ai apucat-o. Pînă acum n-am aflat nimic doar.

^ Nu-i tocmai aşa, domnule colonel, —- observă Jora. — Copoiul dumneavoastră mă urmăreşte pas cu pas. V-aş sfătui să-l schimbaţi. N-are nici un pic de talent.

— Te stinghereşte agentul ? — Kristmann zîmbi. — împotriva acestui lucru nu-i nimic de făcut. Aşa ni-e obiceiul... Dar spune, ce cauţi în magazinele de parfumerie şi galanterie ?

— Ne-am înţeles doar că nu mă veti întreba nimic, înainte de a fi venit timpul...

Kristmann rîse cu hohote. Ochii însă îi căpătară o căutătură rea.

— Nu ti se pare că în cabinetul acesta nu stau de vorbă şeful gestapoului cu unul din agenţii lui, ci doi oameni cu situaţii egale ? Sînt obişnuit la mine în cabinet cu discuţii de alt soi.

— Nu-s obişnuit să lucrez în constrîngere, — răspunse Jora.

— înţeleg, înţeleg... Asta-i atît de nostim şi de neobişnuit încît sînt gata să mai aştept vreo două zile ; mai mult însă nu... Dar să trecem la ceea ce ne interesează. Trebuie să descoperim cît mai repede ce-i cu postul de radio. Urmăm, după cum ştii. trei piste. Eu mă ocup de Lîsenko,-agentul 22 de pictori, în timp ce dumneata... ţi-ai ales o cale pe care eu n-o cunosc încă.

— Mi-e teamă, domnule colonel, că primele două o să ducă la un punct mort, — observă Jora.

— Asta vom vedea. În orice caz, chestiunea cu Lîsenko se va lămuri peste cîteva clipe. Pînă acum, „tratamentul" pe care l-am prescris pentru el, n-a dat greş... Să mergem !

Kristmann şi Jora coborîră în subterană. Trecură printr-un coridor lung, slab luminat şi se opriră în faţa unei uşi închise. Colonelul împinse uşa. În cameră era întuneric şi linişte. Se auzea nuinai plescăitul cadenţat al apei care picura undeva.

Gardianul întoarse comutatorul. O lumină orbitoare inundă camera. Sub tavan atîrna un rezervor. Dintr-un mic robinet, cădea încet, una cîte una, picături de apă pe capul unui om care şedea legat pe un scaun pus sub rezervori Omul era Lîsenko. Mîinile şi trupul îi erau legate cu curele de speteaza scaunului, iar capul îi era cuprins de un cerc de fier care nu**-l** lăsa să **se** mişte. La intervale regulate, una după alta,, picăturile de apă îi cădeau pe cap în acelaşi loc...

Jora se apropie şi mai mult. Şi, ca şi în ajun, în cămăruţa aceea întunecoasă, de-abia îşi putu înăbuşi un ţipăt. Părul lui Lîsenko albise.

.— Cred că acuma ai să ne spui tot ? — zise Kristmann.

Lîsenko tăcea.

— Scoate-1! — ordonă Kristmann.

Gardianul dezlegă curelele şi scoase cercul.

Lîsenko rămase nemişcat. Şedea ca şi mai înainte drept, cu ochii care nu clipeau şi priveau larg deschişi în gol.

— Un medic ! — strigă Kristmann.

Doctorul neamţ sos' numaidecît El se apleca asupra lui Lîsenko. Peste un minut luă poziţie şi raportă :

— Domnule colonel, arestatul e mort.

— Cu neputinţă!... Avem'nevoie de el!

— Arestatul e mort, — repetă respectuos medicul. — Cadavrul este deja ţeapăn.

— Să vină gardianul de serviciu ! — zbieră peste măsură de furios Kristmann. — Chemati-l la mine! Trebuia să aibă grijă !...

Colonelul ieşi în coridor. Jora mai rămase o clipă în cameră. Se uita în tăcere la picăturile de apă care cădeau încet pe capul încărunţit al lui Lîsenko. Tot prelingîndu-i-se pe fată, apa îi spălase sîngele. Fata lui Lîsenko îi păru lui Jora măreaţă şr liniştită. Şi pe Jora îl cuprinse dorinţa de a se lăsa în genunchi în fata trupului acestuia nemişcat şi fără de suflare.

— Nu mai avem ce căuta aici. Plecăm, — se auzi în coridor vocea lui Kristmann.

Kristmann şi cu Jora mergeau amîndoi tăcuţi prin coridor. Ajunşi în capul scării, Jora spuse încet;

— Am avut dreptate, domnule colonel. Prima cale a dus la un punct mort.

Kristmann nu-i răspunse nimic şi-i întoarse spatele.
Seara, fiica gazdei îi transmise lui Jora : „Sîmbătă la orele 14".

Sîmbătă, cu puţin înainte de ora două, Jora mergea pe strada Krasnaia. Ca întotdeauna, un agent îl urmărea. De data asta. Jora făcea tot ce putea pentru ca acesta să nu-l piardă în mulţime şi umbla fără să se grăbească, oprindu-se din cînd în cînd la vitrinele magazinelor.

La ora două fără cinci, Jora ajunse în dreptul magazinului „Camelia" şi se opri în faţa vitrinei. Agentul se postă **în** apropiere, lîngă o pescărie.

Jora urcă încet scara. îşi scoase o ţigară. Bricheta nu se aprindea şi Jora, răsucind şurubul arcului, se uita cu atenţie în susul străzii.

O maşină elegantă se opri în fata „Cameliei" şi din ea sări un ofiţer neamţ. Mîneca stingă a vestonului atîma goală. Ofiţerul urcă grăbit scările peronului. Respectuos, Jora îi făcu loc.

Văzînd că bricheta nu mai lua foc, Jora coborî pe trotuar, aşteptînd să treacă cineva de la care să-şi aprindă ţigara. Stătu astfel vreo două minute. În sfîrşit, văzu de departe venind un .camion. În camion, printre soldaţii nemţi, stătea Şustenko.

Jora intră în magazinul „Camelia".

Ofiţerul care venise cu maşina şi intrase cu puţin înainte în magazin se uita în tăcere la flacoanele de parfum. Unica vînză- toare întindea tocmai unei doamne un pacheţel îngrijit împachetat, legat cu o panglică albastră. Afară de ei. nu mai era nimeni în magazin.

Cum ieşi doamna, Jora întrebă pe vînzătoare :

— Spune-mi, te rog, magazinul dumitale n-ar avea nevoie de scobitori ?

— Sînt gata, tovarăşe, — răspunse repede fata.

Apoi, întorcîndu-se către ofiţerul neamţ, spuse :

— Să mergem, Baturin.

Şi-i luă braţul.

— Stai! — o opri Jora. — Mai întîi ies eu. Peste un minut, ieşiţi şi voi şi vă urcaţi în maşină. Băgaţi numai de seamă că alături la pictori e o descindere.

-Jora ieşi. Copoiul tot se mai plimba în faţa magazinului de pescărie. La intrarea magazinului pictorilor, stătea un soldat neamţ.

Jora plecă repede înspre gestapo. Făcu cîţiva paşi şi întoarse capul. Ofiţerul cu mîneca goală atîmînd, şi vînzătoarea de la magazinul de parfumerie se urcau tocmai în maşină...

Cînd intră în cabinetul lui Kristmann, Jora găsi acolo nu numai pe colonel, dar şi pe locotenentul Steinbock.

— Am descoperit un sediu conspirativ, poate chiar cartierul general al organizaţiei clandestine, — zise Jora. — Amănuntele vi le voi raporta mai tîrziu. E neapărată nevoie să ordonaţi imediat o descindere!

— Locotenent Steinbock ! — ordonă colonelul, — du-te şi dumneata personal. Ajung zece soldaţi ?

•— N'u, treizeci ! — ceru Jora. — E nevoie să încercuim toată casa

— Bine. Plecaţi: Dar repede!... ■...,

Nu. trecură decît cîteva minute şi două. camioane ticsite cu soldaţi se opriră ia.scara magazinului „Cameliei".;

— înconjuraţi casa ! -T- ordonă Steinbock feldwebelului.. ,.

Cu revolverele în mină, , locotenentul, şi Jora se repeziră în magazin. După tejghele nu era nimeni. În mijlocul magazinului, privind zăpăciţi' în toate părţile, stăteau doi ofiţeri nemţi.

— Reţineţi-i ! — ordonă Jora soldaţilor şi alergă prin coridorul îngust în cabinetul directorului comercial.

Cabinetul era gol. Re masă, aruncate în dezordine, se.aflau tot felul de hîrtii. Prin portiţa deschisă a sobei se vedea un foc- şor care încă mai pîlpîia.

— Au şters-o ! — zise înciudat Steinbock.

— Cu neputinţă! Trebuie să fie undeva aici! — declară cu -hotărîre Jora şi alergă împreună cu locotenentul sus la etaj.

În laborator, nici ţipenie de om.

— Ce să fie asta ? — întrebă Steinbock.

— Nu pricep... Nu pricep nimic, — bolborosi Jora.

Coborîră amîndoi în magazin. Steinbock se apropie de ofiţerii nemţi.

— Cum aţi ajuns aici, domnilor ?

Ofiţerii aflaseră acum cu cine aveau de-aface şi-l lămuriră îndată.

— Am intrat în magazin. N-am găsit nici un vînzător. Am aşteptat cîteva minute. Apoi aţi sosit dumneavoastră... Acuma putem pleca, domnule locotenent ?

— Va fi nevoie să declaraţi aceasta domnului colonel Krist- mann, — răspunse'sec Steinbock.

În magazin intră feldwebelul care conducea descinderea şi după el Şustenko.

— îmi daţi voie, domnule locotenent, să vă raportez, — zise feldwebelul. — Cu jumătate de oră înaintea venirii noastre aici, a început în magazinul vecin aflat în aceeaşi casă o percheziţie, condusă de agentul 22. Iată-l ! — Şi feldwebelul îl arătă pe Şustenko.

— Aici erai? — Jora se uită peste măsură, de înciudat la Şi'.slenko. — Acum, totu-i clar pentru mine, domnule locotenent. l-a speriat şi atîta tot!

— Ticălos blestemat, -- zbieră Steinbock şi-l lovi pe Şustenko în obraz. — Telefonez imediat domnului colonel !...

Locotenentul se duse repede într-un restaurant pentru ofiţeri nemţi care se afla în vecinătate şi timp de cinci minute vorbi la telefon...

Steinbock, Jora şi Şustenko plecară tustrei la colonel. TI găsiră p? Kristmann în mijlocul cabinetului cu mîinile în buzunare,

— Raportează ! — ordonă el aghiotantului'.

• Steinbock raportă amănunţit despre operaţia nereuşită.

— Nu înţeleg un singur lucru, — zise nerăbdător Kristmann. — Cum de-au putut plyca dacă Şustenko încercuise casa ?

— Agentul 22 s-a mărginit numai la percheziţia magazinului pictorilor, — explică Jora.

— E adevărat ? — îl întrebă Kristmann pe Steinbock.

Locotenentul dădu afirmativ din cap.

Colonelul scoase revolverul şi lovi din plin cu mînerul greu în capul lui Şustenko. Agentul se prăbuşi.

— Luaţi-l de-aici! — ordonă Kristmann.

După cîtăva vreme, cînd colonelul avu în sfîrşit timpul să cerceteze hîrtiile găsite la „Camelia" şi să se încredinţeze că magazinul de parfumerie era într-adevăr sediul statului major al organizaţiei clandestine, Jora fu chemat din nou în cabinetul şefului.

— Stai jos şi spune, — îi zise Kristmann.

Jora începu să istorisească pe îndelete şi cît se poate de amănunţit.

— După cum vă aduceţi poate aminte, în subterană şi în casa lui Lîsenko au fost găsite trei lucruri care meritau să fie reţinute : pipa, pensulele şi o scobitoare. De pipă şi stăpînul ei v-aţi ocupat dumneavoastră. Pensulele au fost lăsate pe seama lui Şustenko. Eu însă, mi-am dat seama numaidecît că el urmează o cale greşită. Judecaţi şi dumneavoastră. Pensula ar fi avut o mare însemnătate pentru noi, dacă ar fi fost pentru Lîsenko un semn de recunoaştere, un fel de parolă conspirativă. Dar o parolă trebuie schimbată des. Asta-i abecedarul activităţi: conspirative. Mi-am pus atunci întrebarea : de ce un conspirator cu atîta experienţă ca Lîsenko să păstreze acasă la el zeci de semne de acestea convenţionale ? De ce să facă asta ? În acest caz, trebuie să ne punem întrebarea : de ce au fost totuşi găsite pensulele la Lîsenko ? Răspunsul nu poate fi decît unul singur. El se fqlosea de ele pentru a masca ceva şi le cumpăra numai pentru a încurca prin această cumpărătură pe agenţi; care l-ar fi urmărit cînd trebuia să se ducă la vreun sediu conspirativ. Şi dacă era aşa, pensulele nu mă mai puteau interesa. Nici pictorii. M-am ocupat atunci de scobitoare.

— De ce tocmai de scobitoare ? — întrebă Kristmann.

— Pentru că scobitoarea avea ceva neobişnuit. Capătul ei niascuţit era vopsit portocaliu. Afară de aceasta, se vedea că Lîsenko n-o întrebuinţase. De ce avea atunci nevoie de ea ? Era de presupus că tocmai scobitoarea şi nu pensulele serveau ca semn de recunoaştere.

— Să admitem asta... Ei, şi mai departe ?

— Mai departe. După cym ştiţi din raportul agentului pe care l-aţi pus să mă urmărească, am început să hoinăresc prin pieţe şi magazine şi să caut scobitori asemănătoare. La început n-am găsit. Vina era numai a mea, pentru că nu eram destul de perspicace. Apoi mi-am dat seama că Lîsenko intra la pictori, înşelînd pe agenţi cu cumpărăturile Lui de pensule, numai pentru că magazinul se găsea alături de sediul statului major al organizaţiei clandestine. Abia ieri, trecînd pe la magazinul „Camelia", am zărit pe tejghea cîteva din scobitorile acestea. Nu mi-a scăpat faptul că în timp ce mă uitam la ele, vînzătorul mă observa cu atenţie şi mi-am dat numaidecît seama că dădusem de firul acestei taine. Dar aveam nevoie de o dovadă mai convingătoare. Şi aceasta veni şi ea, deşi cu totul întîmplător. Cînd am trecut azi, pe la ceasurile două din nou pe la „Camelia". în magazin a intrat aproape odată cu mine un ţăran. El s-a apropiat de vînzător şi, scoţînd din buzunar o scobitoare portocalie, întocmai ca aceasta, l-a întrebat dacă magazinul n-avea nevoie de acest fel de obiecte. Vînzătorul a condus îndată pe ţăran undeva în fund. Aceasta era cu atît mai ciudat cu cît cantitatea scobitorilor portocalii pe care le-am văzut pe tejghea şi în rafturi era suficientă să îndestuleze pentru~multă vreme nevoile magazinului. Aveam acum convingerea că eram pe calea cea bună şi am alergat îndată la dumneata.

Kristmann tăcu cîtăva vreme. Apoi se apropie de Jora.

— Una din două, — îi zise el. — Sau eşti într-adevăr un agent capabil, sau...

Colonelul tăcu iar şi făcu cîţiva paşi prin cabinet.

— Odihneşte-te. Peste cîteva zile voi avea nevoie de dumneata...

Jora ieşi din cabinetul lui Kristmann şi se trezi răsuflînd uşurat. Istoria cu scobitorile se isprăvise cu bine. Ea fusese născocită şi propusa lui Jora de către Arseni Silvestrovici şi îi dădea putinţa să se facă bine văzut de către Kristmann, „demas- cînd" „Camelia" care trebuia oricum lichidată.

CAPITOLUL VI

În ultimele zile ale lui noiembrie 1942, din ordinul comandamentului mişcării de partizani din sud, detaşamentul nostru începu organizarea „filialelor sale".

Pe vremea aceea, voiam să organizez zeci de astfel de filiale. Ele trebuiau să încercuiască Krasnodarul, să asigure trecerea peste rîul Kuban şi să pătrundă chiar în oraş. Acţiunea lor urma să fie dirijată dintr-un centru unic şi, la momentul oportun, să taie drumurile de retragere ale nemţilor, atacînd simultan toate căile de comunicaţie...

În primul rînd, fură organizate trei grupuri operative a căror bază trebuia să fie Krasnodarul şi care aveau să fie la dispoziţia lui Arseni Silvestrovici.

Primul grup fu poreclit la noi în glumă „Grupul cizmarilor.[1]* În capul grupului acestuia se afla Iakov Ilici Bibikov, fost director al fabricii de margarină. Într-un timp, condusese atelierul de cizmărie din tabăra noastră din Planceskaia. În afară de Bibikov, mai intrau în aeest grup Ivan Feodorovici Suglobov, Nikolai Andreevici Fedosov şi Brîzgunov, fost responsabil al secţiei politice a- staţiunii de maşini şi tractoare din Novo-Titarovskaia, care fusese vărsat detaşamentului nostru.

„Grupul cizmarilor" avea ca scop să efectueze o serie de operaţiuni de diversiune asupra căilor ferate din sectorul dintre Krasnodar şi Ust-Laba şi să pregătească apoi aruncarea în aer a podului de pe şoseaua Krasnodar — Goreacii Kliuci, pod pe care nemţii îl refăcuseră ; în sfîrşit, acest grup mai trebuia să ajute acţiunea organizaţiei clandestine din Krasnodar în momentul cînd aveau să înceapă luptele pentru eliberarea oraşului.

Grupul al doilea era condus de Demian Panteleevici Lagunov. fost şef al unei secţii de la „Glavmargarin" şi într-un trecut mai îndepărtat, mecanic la căile ferate. Lagunov cunoştea cu ochii închişi .Krasnodarul. Sub conducerea lui se găseau Nikolai Grigorievici Gladkih, fochist la combinat şi preşedinte al comitetului de întreprindere, Efim Feodorovici Lugovoi, maistru la instalaţia de gaze, un om liniştit şi cumpănit şi unul din cei mai în vîrstă partizani ai detaşamentului nostru, Dmitri Grigorievici Litovcenko responsabilul secţiei militare a comitetului de partid al raionului Stalin din

Krasnodar, Taisia Suhorebrova, secretara comitetului de comsomol din acelaşi raion.

Sarcinile acestui grup erau foarte variate. Lagunov trebuia să distrugă înaintea părăsirii Krasnodarului de către nemţi, toate ambarcaţiunile de pe rîu! Kuban, luntre, şalupe, mici vase; să arunce în aer podul de pontoane care ducea de la Krasnodar la Gheorgbie-Afipskaia ; să ajute filiala noastră din Iablonovka în cazul în care nemţii ar fi reuşit totuşi să repare acolo poduî de peste Kuban ; să organizeze aruncarea în aer a podurilor de pe şoselele din apropierea oraşului; să împiedice distrugerea utilajului celor mai de seamă întreprinderi industriale din Krasnodar.

Ne dădeam desigur seama că grupurile mici şi izolate nu vor putea face faţă tuturor acestor însărcinări. De aceea, grupurile aveau dispoziţia ca odată ajunse în oraş, să se pună în legătură cu Arseni Siivestrovici şi să înceapă formarea unei serii de grupuri suplimentare. Această misiune trebuia să cadă în sarcina Suhqreţţrovei care păstrase legăturile cu tineretul din Kras-- nodar. .

În sfîrşiţ, eel de. al treilea-grup comandat de Gheorghi I va novici . Elnikov, inginer la „Glavmargarin", urma. să unifice sub conducerea lui Arseni Silvestrovici toate detaşamentele orăşe^ neştu Acest grup avea .printre altele, însărcinarea-de a alege cîţiva oameni şi de a-i trimite la Stefanovka — mic cătun de pe mâlul sting al Kubanului în faţa staniţei Novo-Mariinskaia:

Partizanii din această staniţă plecaseră în păduri şi munţ.' lăsînd însă la Stefanovka un nucleu de partizani numeroşi şi bine înjghebat. Elnikov trebuia să stabilească legătura cu acest grup şi împreună cu tovarăşii din Novo-Mariinskaia, să organizeze filiala noastră din. Stefanovka. Atribuiam acestei filiale o deosebită însemnătate, deoarece Stefanovka alcătuia legătura dintre şoseaua Lvovskoe cu Krasnodarul, iar în faţa Stefanovkăi, nemţii instalaseră un pod de pontoane peste Kuban.

În afară de aceste sarcini, Elnikov primise din partea noastră ordinul de a dezlega secretul podului de pontoane pe care, după informaţiile pricinuite>nemţii aveau de gînd să-l arunce în ultimul moment peste Kuban. între stanitele Mariinskaia şi Eliza- vetinskaia.

Pregătirea grupurilor era în plină desfăşurare. Tovarăşii ur-mau cursul suplimentar al "Şcolii noastre superioare de diversiune şi minare. Ei se antrenau la aruncarea grenadelor şi studiau mitraliera. Eu studiasem cu ei amănunţit adresele caselor conspirative, parolele, legăturile. învăţaseră pe de rost adrese, nume şi pronume, orice însemnări fiind bineînţeles cu totul interzise.

Toate acestea se întîmplau în cele dintîi zile ale lui decembrie 1942. Situaţia pe fronturi era încordată. Armatele noastre dăduseră nemţilor o lovitură la Vladikavkaz şi înconjuraseră grupul de armate fascist de la Stalingrad. Dar nemţii tot mai ocupau Mozdokul. Căpătăm prin radio numai informaţii foarte sumare şi nu ne puteain încă da seama pe deplin de situaţia generală. Eram cu toţii neclintiţi în credinţa noastră în victorie. Această convingere trăia în noi în ciuda

tuturor greutăţilor. Iată cauza pentru care şi sarcinile trasate detaşamentelor noastre erau determinate tocmai de această încredere nestrămutată. Ele se rezumau la un singur lucru : să ajute Armata Roşie cînd ea va începe să izgonească pe nemţi din Krasnodar şi Kuban...

îmi aduc aminte de ziua de 20 decembrie. Nikolai Demianovici Pricina, „Krenkel"-ul detaşamentului nostru îmi aduse două radiograme.

Prima era comunicatul Biroului Sovietic de Informaţii asupra noii ofensive începute de Armata Roşie pe cursul mijlociu

Krenkel - radiotelegrafistul expediţiei polare „Ccliuskin". (N. red. rom.) al Donului. Nemţii au lăsat pe cîmpul de luptă douăzeci de mii de morţi.

A doua era cea transmisă de Valia prin care Arseni Silvestrovici ne anunţa că grupul lui Bibikov sosise cu bine la Krasnodar...

Se cuvine să vorbim aici despre tehnica conspirativă întrebuinţată de către detaşamentul nostru de mineri diversionişti în deplasarea lor la Krasnodar unde erau puşi la dispoziţia fostului director comercial al „Cameliei". Trecînd peste toate întîlnirile care au avut loc cu prilejul stabilirii legăturilor pînă la intrarea în oraş, mă voi mărgini să vorbesc numai despre acţiunea pe care urma să o desfăşoare Bibikov la Krasnodar pentru a lua contact cu organizaţia conspirativă locală.

Iakov Ilici Bibikov trebuia mai întîi să se ducă în piaţa Sen- noi bazar şi să găsească printre vechiturile de acolo un pat vechi de fier nichelat care suferise multe reparaţii. Pe plasa patului avea să fie lipită o hîrtiuţă mică cu următoarea inscripţie:

„12. Pat de fier cu plasă. Preţul 3 950 ruble".

Lîngă patul acesta, Bibikov avea să vadă un vînzător cu un ochi bandajat. Dacă -bandajul lipsea, asta însemna că s-a în- timplat ceva şi că Iakov Ilici trebuia s-o şteargă cît mai repede... Dacă totul însă era în ordine, Bibikov trebuia să spună vînză- torului : „Mi-a spus Pavlov că patul poate fi cumpărat cu 3 475 ruble".

Asta era tot ce ştia Bibikov cînd plecase la Krasnodar. Patul vechi din piaţa Sennoi bazar nu era decît prima verigă a luării de contact după procedura conspirativă.

Acela care vindea patul trebuia să-l îndrepte pe Iakov Ilici în Piaţa Nouă unde, într-un chioşc, trebuia să dea de un ceasornicar cu o căciulă cu urechi de pielicică neagră de cîine. Pe tej- gheluţa ceasornicarului avea să fie expus un ceas mare „Moser" cu indicaţia preţului : 1 750 ruble. Bibikov trebuia să-i ofere pentru ceas cu 25 ruble mai puţin, spunîîid că-l trimisese acelaşi „Pavlov".

* Ceasornicarul, primind preţul, avea să intre împreună cu cumpărătorul în atelierul de ceasornicărie de alături ca să controleze mecanismul. Stăpînul atelierului avea la rîndul lui sarcina de a conduce pe Bibikov la o casă conspirativă din satul Kalinin de unde,

după ce se va fi controlat dacă el era într-adevăr acela care era aşteptat, Iakov Ilici avea să fie condus la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru cultura şi prelucrarea tutunului, la Arseni Silvestrovici.

Bibikov urmă întocmai această cale întortochiată şi ajunse în sfîrşit la noul sediu conspirativ al organizaţiei clandestine.

Corpul clădirii Institutului de cercetări ştiinţifice pentru cultura şi prelucrarea tutunului, unde se instalase acum Arseni Silvestrovici, îşi are şi el povestea lui.

În primele luni ale Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Institutul de chimie tehnologică din Krasnodar al cărui director eram pe acea vreme eu, organizase aici producţia de capse detonante şi de focoase. La parter şi cele două etaje ale clădirii, lucrau peste o sută de chimişti. Fulminatul de mercur se prelucra la parter, iar capsele se umpleau la etajul al doilea.

Fulminatul de mercur este o substanţă extrem de primejdioasă. Este destul să-l scapi jos ca să explodeze. îmi aduc foarte bine aminte scena care se repeta zilnic la institut.

O cantitate de fulminat de mercur era gata şi trebuia transportată de la parter la etajul al doilea. Şeful laboratorului a[3ăsa pe un buton şi pe toate coridoarele, în toate camerele, răsuna o sonerie stridentă şi prelungită. îndată ce înceta soneria, nimeni nu mai avea dreptul nu numai să umble dar nici măcar să se mişte sau să vorbească tare: Se auzeau numai paşii înceţi şi precauţi ai laborantei de serviciu care transporta fulminatul de mercur. „Prin coridor trece moartea", spuneau chimiştii noştri trăgînd cu urechea la paşii .laborantei.

" La etajul al doilea, fulminatul d,e mercur era pus în nişte tuburi mici şi apoi în prese speciale blindate.'Odată, presa fiind strînsă prea tare, în tub se produse o explozie care smulse rama ur";i ferestre. Altădată, laboranta uitase să închidă vizorul şi explozia îi vătămă ochii. Biata fată orbi...

Cînd nemţii se apropiară de Krasnodar, fu vorba să se arunce clădirea în aer, mai cu seamă că în subsolul ei era depozitată o mare cantitate de trotil. Dar Arseni Silvestrovici stăruise să fie cruţată clădirea. El hotărî să se continue producţia de focoase şi să se transforme institutul într-un arsenal clandestin. Multe din fostele laborante rămăseseră să lucreze la institut. Acolo fu chemată să lucreze mai tîrziu şi Maria Feodorovna Ihno, inginer chimist cu mare experienţă, soţia fiului meu Evgheni. Acolo lucra şi Ivan Semionovici Petrov, „bătrînul nostru misterios".

Lucrurile stăteau cam aşa : în celelalte

corpuri de clădiri ale institutului se găseau nemţii, iar aici, în apropierea lor, lucra în plin arsenalul nostru clandestin. Arsenalul acesta şi-a continuat activitatea pînă în cea din urmă zi a ramînerii nemţilor în Krasnodar, care n-au aflat nici pînă în ultima clipă de existenţa lui

.Arseni Silvestrovici ordonase minapea tuturor căilor de acces la arsenal şi, de două ori, nemţii săriră în aer pe aceste mine. Era ciudat că pionerii nemţi, dintr-o pricină necunoscută, nu s-au ocupat de curăţirea de mine a intrărilor şi nici nu s-au interesat de această clădire. Laboranţii nu părăseau cu săptămînile arsenalul lor. Legătura cu oraşul era asigurată mai cu seamă de către „bătrînul" nostru, un om cu un exterior foarte paşnic şi cumsecade. Ferestrele clădirii erau bine camuflate cu material de culoare închisă iar

obloanele erau totdeauna trase. De departe, clădirea părea neîngrijită şi părăsită. Afară de asta, institutul era aşezat dincolo de marginea oraşului, lîngă un crîng. în faţă se întindea o pepinieră de. pomi fructiferi. Jur împrejur locuiâtt nemţi care îri tot răstimpul de şase luni, cît dură stăpî- nirea lor asupra oraşului, nu bănuiră cîtuşi de puţin care era activitatea arsenalului.

Oricum, arsenalul nu încetase să lucreze. Ba mai mult, după părăsirea sediului de la „Camelia", Arseni Silvestrovici îşi transferă aici cartierul general. împreună cu el mai veniră aici Azar- dov şi Dereveanko, al cărui atelier de cartonaje fusese şi el lichidat. Tot aici, în subsol, funcţiona şi noul post <fe radio, al cărui şef era Valia. Postul acesta de radio îşi are şi el povestea lui eroică.

După pierderea postului de radio care funcţionase la combi- nat, comunicaţiile fură menţinute de către un post clandestin care lucra în oraş şi îşi schimba adesea locul.

Nemţii se căzniră mult să descopere postul şi, pînă la urmă reuşiră să determine poziţia lui.

Cînd agenţii gestapoului năvăliră în casă, radiotelegrafistul nu mai avu timpul să ascundă aparatuL După un schimb de focuri, isprăvind cartuşele, radiotelegrafistul începu să arunce grenade. Cu ultima grenadă, el aruncă în aer şi postul şi pe el însuşi...

Arseni Silvestrovici ordonă atunci să se găsească, fie ce-o fi, alt aparat de emisiune. Azardov care fusese de faţă cînd se discutase de nevoia unui p^/St de radio-emisiune, întîlni curînd după aceea pe Valia. Fata ştia de tragedia întîmplată şi află de la Azardov că ei căutau un aparat de emisiune.

Valia îşi aminti că un coms'omolist, fiul unui salariat de la combinat, dus cu detaşamentul de partizani în munţi, îi spusese cu o zi 'înainte de plecarea lui, că nu departe de casa lui, pe lîngă Karasun, într-o grădină, în anexa de lîngă o căsuţă, func ţiona un post german de radio, mobil.

Valia se duse ea însăşi în recunoaştere, iar a doua zi dimi- neaţă era la Azardov, căruia îi expuse planul ei de a pune mîna pe acest post.

— Greu are să-mi fie numai să trec prin lac, — încheie ea.

Valia îşi alese cîţiva băieţi dibaci şi hotărîţi şi se furişă cu ei chiar în aceeaşi noapte, prin grădinile de zarzavat, în grădiniţă. Băieţii se tîrîră pe brînci; pe sub gard şi se strecurară pînă la căsuţă. Auziră ţăcănitul cadenţat al aparatului şi, dîndu-se mai aproape de uşă, zăriră şi pe telegrafistul care lucra la aparat.

Cînd santinela se întoarse cu spatele la băieţi, ei năvăliră deodată toţi asupra ei. Neamţul era puternic şi începu să se smucească-aşa încît băieţii n-au avut încotro şi i-au făcut felul..

Fără să-şi piardă timpul, Valia cu comsomoliştii după ea au pătruns ca fulgerul în casă şi s-au aruncat pe neaşteptate asupra telegrafistului care şedea cu spatele la uşă, i-au astupat' repede- gura şi i-au răsucit mîinile, legîndu-i-le la spate.

Valia 'băgă repede în saci tot ce era pe masă : hîrtii, reViste, cărţi, iar ajutorul ei deşurubă aparatul şi scoase firele.

Băieţii l-au luat pe radiotelegrafist, l-au tîrît pînă la lac şi l-au aruncat într-o barcă. În urma lor venea fugind şi ajutorul Valiei, încovoindu-se sub greutatea aparatului din sac.

Rămasă singură, Valia adună gunoi şi hîrtii într-un colţ al camerei în care fusese tîrîtă şi santinela moartă şi dădu foc casei. Apoi ieşi, închise uşa în urma ei şi fugind, ajunse din urma pe băieţi.

Barca se îndreptă ca săgeata spre malul opus.

Ajunşi la mal, băieţii se descotorosiră de neamţ, aruncîndu-t pe nisip şi scufundară barca în mijlocul stufărişului.

În noaptea următoare, noul post clandestin era şi pus în-funcţiune...

Valea dispunea de o „tipografie" — cum denumeau ilegaliştii: maşina de scris şi cele două şapirografe la care erau trase pro-clamaţiile şi comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii.

Dar pe Valia n-o bucura cum ar fi fost firesc toată instalaţia asta. Se făcuse după moartea lui Lîsenko tristă şi gînditoare.

Lîsenko îşi^itase pipa în subsol cînd venise la ea anume ca s-o prevină despre descinderea gestapoului la care se aştepta şr Valiei i se părea acum că Svirid Sidorovici pierise din pricina ei- Ea voia să-l răzbune într-o luptă deschisă.

Nu o dată îi pomeni ea lui Arseni Silvestrovici despre asta, pînă cînd în sfîrşit el îi spuse :

— Îţi făgăduiesc că te vei duce cu cel dintîi grup de şoc f

—- Curînd ?

— Da, «Valentina. Curînd. Mai curînd chiar decît îţi închipui.

Cîteva ore după sosirea lui Bibikov, Arseni Silvestrovici îşi chemă ajutoarele lui cele mai apropiate, pe Azardov şi Derevean- ko şi convocă de asemenea pe Baturin cel mare, pe Kotrov şi pe Valia. La consfătuire, mai era de faţă şi Iakov Ilici Bibikov.

— Iată, tovarăşi, pentru ce v-am chemat, — spuse Arseni Silvestrovici. — „Războiul tăcut" e pe cale să se isprăvească. Se prea poate ca peste vreo săptămînă sau două, să ieşim din-ilegalitate.

Lupta noastră trece acum într-o nouă fază caracterizată prin ciocniri armate, diversiuni, aruncări în aer. Însă tocmai în zilele acestea, numărate ale „războiului tăcut", e nevoie mai muit 514 ■decît oricînd de calm şi de stăpînire de sine. Ştiu că multora ■dintre voi le pare greu să stea şi să aştepte şi că învinuiesc conducerea de „inactivitate". Aş fi vrut ca voi, cei ce staţi în fruntea activităţii clandestine să înţelegeţi că pînă acuma am avut nevoie de acest „război tăcut", că el a fost inevitabil, logic şi singurul cu putinţă. Am fi putut bineînţeles înfrunta încă demult pe nemţi într-o luptă deschisă

şi, în caz de succes, am fi putut trimite pe lumea cealaltă zeci, poate chiar sute de duşmani. Ast? ar fi fost însă tot ce am fi putut face într-o asemenea luptă pe fată. Forjele sînt prea inegale şi nemţii ne-ar fi distrus repede iar după aceea, ar fi ajuns stăpînii atotputernici ai oraşului. Noi însă am luat altă cale, care era cea justă şi aşa am învins.

Azi vă pot spune cu siguranţă : Prieteni, victoria este a noastră ! Oraşul, deşi încă ocupat de nemţi, e de fapt în mîinil? noastre. Cine-i stăpîn la combinatul „Glavmargarin" ? Rqjfian ? Stift ? Feldwebelul Stroba ? Ei sînt încă şi azi tot atît de departe de a fi pus în funcţiune fabricile ca şi în prima zi a ocupării Krasnodarului. Stăpîni ai combinatului au fost şi au rămas prietenii lui Lîsenko, care au pierit.

Nemţii se lăudau că muncitorii Krasnodarului au confecţionat pentru unităţile lor de vînători de munte, samare ; dar, la primul marş, aceste samare se desfac şi asta e mai rău pentru armata germană decît dacă n-ar fi primit deloc samarele. Generalul Frei- tag se laudă că întreprinderile din Krasnodar repară tancurile nemţeşti ; ca şi samarele, tancurile sînt scoase din uz chiar de la cea dintîi luptă.

La fel se întîmplă şi în celelalte fabrici din Krasnodar. Şi asta se întîmplă, repet, pentru că nu generalul Freitag, nu colonelul Kristmann, nu Rodrian,~nu Stift sînt stăpînii oraşului, ci noi, noi cei din organizaţia clandestină. Şi victoria aceasta am obtinut-o datorită „războiului tăcut" pfe care l-am cîştigat.

Dar n.am făcut numai atît. Am izbutit să biruim, păstrîn- du-ne totuşi intacte toate forţele noastre. Organizaţia noastră clandestină e neatinsă şi e mai puternică şi mai formidabilă decît în ziua în care nemţii au ocupat Krasnodarul. Iniţiativa a trecut în mîinile ei.

Toate acestea la un loc alcătuiesc puterea noastră. Ca să ne-o păstrăm, sîntem siliţi să procedăm cu cea mai mare băgare de seamă. La cel mai mic pas necugetat pe care l-am face, totul se poate duce dracului.

Ştiu că-i greu de aşteptat, mai cu seamă pentru tineret, dar vă mai spun încă o dată că acum, cînd au mai

rămas cîteva săp-
tămîni, poate chiar
numai cîteva zile pînă
la lovitura de gratie,
avem mai mult decît
oricînd nevoie să fim
calmi şi să ne st?ă-
pînim

." Nu se poate altfel. Aceasta-i o condiţie neapărată pentru victoria noastră definitivă. Vă spun acest lucru pe care voi, la rîn- dul vostru, trebuie să-l spuneţi tuturor celor cu care sînţeţi în legătură. Dar mai aveţi grijă, prieteni, şi de altceva : Ceasul loviturii hotărîtoare e aproape. .Cunoaşteţi izbînzile Armatei Roşii la Vladikavkaz, la Stalingrad şi pe Donul mijlociu. Cînd Armata Roşie se va apropia dc Krasnodar, cînd nemţii încolţiţi de pretutindeni voi' începe să se zbată, aruncîndu-se îrt toate părţile, atunci noi vom fi aceia care îi vom lovi şi le vom tăia comuni- . caţiile. Pentru ca lovitura noastră să fie puternică şi eficace, ea trebuie să fie desăvîrşită, atît în concepţia cît şi în .tehnica ei. Nu mai trebuie ca acţiunile noastre să fie împiedicate de defecta de organizare şi de greşeli de felul acelora care s-au întîmplat atunci cînd ne-am pus în gînd să aruncăm în aer un tren şi.., am ^jpat minele noastre nemţilor. Iată de ce am stăruit să ni se trimită în ajutor -mineri diversionişti cu experienţă. Astăzi a venit primul dintre ei, tovarăşul Bibikov. Iakov Ilici, aveţi cuvîntul.

Bibikov începu să facă istericul amănunţit al transformării grupului nostru de partizani într-un detaşament de mineri diver- sionişti, a povestit cum am inventat „mina lupului'" şi a descris aruncarea în aer în octombrie a primului tren german în Kuban. explozie în care pieriseră cei doi fii ai mei. -

— îmi vine foarte greu, tovarăşi, să vorbesc despre aceasta ! — zise Bibikov coborînd glasul şi lăsînd capul în jos.» — Nu ştiu cum să vă vorbesc de pierderile pe care le-am suferit în luptele pe care le-a purtat detaşamentul nostru. La aruncarea în aer a primului tren, fraţii .Ignatov, căutînd să salveze pe partizanii care erau într-o situaţie critică, au pierit ca nişte eroi. Inginerul Ev- gheni Petrovici Ignatov, şeful nostru de stat major şi comandantul grupului de recunoaştere, era sufletul detaşamentului nostru... '

Glasul i se frînse. Lacrimile îi curgeau încet pe faţă. Fără să încerce să-şi ascundă durerea, el îşi întoarse faţa spre perete.

Toţi s-au ridicai de la locurile lor, şi-au plecat capetele şi au rămas aşa tăcuţi timp de un minut..

— Tovarăşi, — zise Arseni Silvestrovici, — în acest război am pierdut pe cei mai buni prieteni ai noştri de luptă şi vom ma> pierde şi pe alţii. Dar oricît de grele ar fi pierderile, nu trebuie- să ne pierdem moralul. Să fim tot atît de dîrii în îndeplinire* sarcinilor noastre ca şi partizanii din munţii Caucazului !

Valia nu se mai putu reţine. Ea se ridică deodată şi începu să vorbească repede :

— Băieţii şi fetele mele au şterpelit de la nemţi aproape patruzeci de revolvere. E greu însă să le ţinem ascunse. Şcolarii noştri, pionieri şi comsomolişti mă chinuiesc nu- altceva tot cerînd voie să înceapă de pe acum operaţiuni militare în oraş. Au făcut rost chiar şi de trotil !... Acum tovarăşul Bibikov are să ne înveţe cum să-l întrebuinţăm...

Iakov Ilici mai vorbi despre ultimele diversiuni' ale detaşamentului nostru, despre noile tipuri de mină cu acţiune întîr- ziată şi despre greutăţile de care este legată organizarea unei diversiuni.

Arseni Silvestrovici întinse pe masă harta împrejurimilor Kjrasnodarului şi statul major începu să discute planul viitorului atac în concordanţă cu acela al Armatei Roşii...

Şi deodată, din senin, se auzi o explozie. Ecoul spnor umplu coridoarele clădirii. Aproape în acelaşi timp, se auzi semnalul riß alarmă.

— Azardov, du-i pe toţi în adăpost! — ordonă liniştit Arseni Silvestrovici. — Iar eu mă duc să văd ce s-a întîraplat 1

În cameră intră în fugă Maria Feodorovna :

— Au explodat capsele cu fulminat de mercur, — zise ea. 1— Victime nu-s. Dar mă tem că nemţii, auzind explozia să nu vină aici...

— Dereveanko, controlează posturile de observaţie, — ordonă Arseni Silvestrovici.

Observatorii îşi lipiră feţele de geamurile întunecate.

Trecură cîteva minute. Afară, noaptea era întunecoasă. Vîntul şuiera prin copaci şi făcea să răsune nişte table desfăcute de pe acoperiş. Cădea o ploaie măruntă...

Trecu o jumătate de oră. în jurul clădirii acelaşi întuneric şi aceeaşi linişt£ ca şi mai înainte. Nemţii nu auziseră, se vede, explozia sau poate că nu-i dăduseră nici o atenţie...

Arseni Silvestrovici ordonă încetarea alarmei.

Cînd cei care luau parte la consfătuire s-au întors în cameră, l-au găsit pe Arseni Silvestrovici şezînd la masă, aplecat pe harta împrejurimilor Krasnodarului, întinsă dinaintea lui.

— Şi aşa, prieteni, — spus? el liniştit, — să trecem mai departe...

Maria Feodorovna ieşi din cameră emoţionată, nu atît de explozie, cît din pricină că văzuse pe Bibikov. Voia foarte mult să-l întrebe de Evgheni şi de toată familia noastră, dar se sfii să facă asta în faţa tuturor şi încă într-o situaţie atît de încordată. Bibikov tăcuse dar cum i se păruse ei, zîmbise trist şi îi făcuse un semn amical din cap. Dar de spus, nu-i spusese nimic...

Maria Feodorovna aşteptă vreo jumătate de ceas la uşa camerei unde se ţinea consfătuirea şi apoi se întoarse în laborator. Nu izbuti să-l vadă pe Bibikov în noaptea aceea, iar înspre dimineaţă, află că plecaseşi?. După ce se însănătoşise de boala ce o avusese şi care o împiedicase să plece cu detaşamentul în munţi, Maria Feoi»:>rovna se dusese cu Nina, fetiţa ei, la Tretiaia Recika Kocetî, orăşelu! de copii unde avea o soră care era educatoare.

Stătu cîtăva vreme acolo, apoi se întoarse Ia Krasnodar şi se mută la o prietenă, inginer la combinat.

Acasă nu putea să se întoarcă, deoarece apartamentul ei era ocupat întruna de nemţi. Acasă nu rămăsese decît mama ei, o femeie în vîrstă.

Maria Feodorovna ar fi vrut să poată petrece măcar o singură noapte sub acoperişul casei părinteşti şi să-şi amintească de Evgheni şi de viaţa tihnită pe care o duseseră cîndva împreună acolo. Tot timpul se întreba unde o fi şi ce era cu el.

Nemţii răspîndeau mereu prin oraş zvonuri cum că ar li nimicit pe toţi partizanii din regiunea premuntoasă şi din pădurile Kubanului, dar Maria Feodorovna nu dădea crezare acestor scornituri. Ea ştia că partizanii trăiesc, că luptă mereu şi că în. rîndurile lor luptă şi Evgheni ai ei. Voia să ia şi ea parte la această luptă, şi se bucurase foarte mult cînd Arseni Silvestro- vici îi propusese să lucreze la arsenalul clandestin...

CAPITOLUL VII

încă cu cîtăva vreme înaintea consfătuirii ţinută la arsenalul clandestin de la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru cultura şi prelucrarea tutunului, la care Arseni Silvestrovici declarase că „războiul tăcut" merge spre sfîrşit şi că se apropiase timpul cînd activiştii organizaţiei clandestine vor începe deschis, cu arma în mînă,' lupta împotriva duşmanului în diferite locuri din împrejurimile oraşului, începuseră deja ciocniri pe faţă între grupuri de ilegalişti şi nemţi.

Socot că este nevoie să istorisesc aici şi aceste acţiuni militare ale ilegaliştilor, între altele pentru că la ele au luat parte activă membrii fostei brigăzi Baturin care dispăruseră din oraş, după ce reuşiseră să se salveze chiar în clipa execuţiei.

...Nu departe de Krasnodar se află marea staniţă Korenovs[J] kaia, vestită de multă vreme pentru cîmpurile ei de sfeclă şi fabrica de zahăr. Mai la nord de Korenovskaia, se găseşte altă staniţă, Beisug. Aceasta era staniţa unde, curînd după arestarea brigăzii Baturin, s-au petrecut întîmplări uimitoare, despre care vreau să vorbesc aici.

La început, cînd am aflat despre aceste întîmplări, mă găseam la detaşamentul nostru de partizani şi ele îmi părură de necrezut. După scoaterea nemţilor din Kuban, am avut putinţa să cercetez şi adevărul e şi mai de „necrezut" decît povestirile care ajunseseră pînă la noi pe muntele Strepet. M-am hotărît atunci să le cuprind şi pe ele în relatarea întîmplărilor din acele timpuri şi asta cu atît mai mult, cu cît întîmplările din staniţa Beisug se găsesc în strînsă

legătură cu tema principală a naraţiunii mele. Eroul întîinpiărilor din Beisug e unul din activiştii organizaţiei clanâestine din Krasnodar, membru al fostei brigăzi a lui Baturin, acelaşi Mişa care fusese atît de furios din pricina „trădării" lui Şlîkov.

N-am putut afla cu de-amănuntul cum a izbutit să ajungă Mişa de la Krasnodar la Beisug. Mişa a găsit în staniţă pe secretarul comitetului raional al comsomolului care se ascundea la mama lui şi-i arătă împuternicirea pe care o avea de la Azar- dov şi de la Arseni Silvestrovici. Apoi strînse într-o casă pe toţi comsomoliştii staniţei care mai rămăseseră în viaţă.

La adunare, se hotărî să se înfiinţeze un detaşament de partizani de stepă. Mişa ajunse comandantul detaşamentului, iar Lozovoi, secretarul comitetului raional al Comsomolului, ajunse comisar. Tot acolo fu citit ordinul de zi nr. 1 pe detaşament, prin care se interziceau orice acţiuni şi manifestări fără încuviinţarea lui Mişa, şi erau numiţi comandanţii de grupe.

Nou-numitul aghiotant al lui Mişa, o fetişcană cîrnă de vreo cincisprezece ani pe care o chema Lipa, primi dispoziţia de a confecţiona... măşti. Asta era desigur tributul pe care îl dădea tinereţea înclinării ei spre romantism. Lipa confecţionă măştile dintr-o fustă neagră, veche, a bunică-şi. Cînd măştile fură gata şi băieţii le încercară în faţa oglinzii, Mişa îi spuse Lipei :

— Trage acuma o fugă pînă la atamanul staniţei 1... Dă buzna îa el în casă gîfîind, ia-ţi.o mutră speriată şi spune-i c-a venit în staniţă un om foarte de seamă din Krasnodar care s-a oprit aici, în casa asta şi a spus să vină imediat la el atamanul. Apoi, întoarce-te şi aşteaptă-l în cerdac. Cum îl zăreşti venind, îmi spui şi după aceea te ascunzi în tindă. Cînd are să intre atamanul în casă, tu ai să te iei după el, iar cînd ţi-o face un semn, îi întinzi atamanului un scaun. Dar toate* astea le faci fără să scoţi o vorbă. Nu uita, cînd te vei întoarce de la ataman, să-ţi pui masca. Ai înţeles ? Hai, în viteza treia ! Fuga !

Nu trecură nici zece minute şi Lipa se şi întoarse gîfîind şi-i şopti lui Mişa :

Vine !...Peste staniţă se lăsa amurgul. Atamanul intră în odaie şi nu zări la început pe nimeni. Inchipuindu-şi că musafirul îl aştepta în odaia vecină, atamanul puse mîna pe clanţa uşii dar, din întuneric, răsună o voce poruncitoare:

— înapoi! Apropie-te de masă !

O brichetă scăpără şi pe masă se aprinse o luminare. La flacăra slabă şi tremurătoare a luminării, atamanul zări înşiraţi de-a lungul peretelui nişte oameni mascaţi, iar îndărătul mesei, şezînd un om, îmbrăcat căzăceşte, cu o cubancă pe cap, mascat şi el.

— Cine-s oamenii aceştia ? Şi ce vor ? — întrebă atamanul cu mirare şi cu frică în glas.

Nu-i răspunse nimeni. Omul care şedea la masă făcu un semn şi fata — şi ea mascată — întinse atamanului un scaun.

— Cine sînteţi voi ? — întrebă atamanul, după ce se aşezase şovăind.

Fără să se grăbească, omul care şedea la masă scoase din buzunar o hîrtie, o despături şi o puse pe masă. Deodată, se ridică în picioare.

— Scoală-te, — porunci et' atamanului. — Ascultă acuma ordinul comandantului detaşamentului de partizani din stepă!

Atît de neaşteptat fu asta pentru ataman, încît sări în sus şi luă poziţia de drepţi. Mîinile îi tremurau. Şapca pe care o finea în mîna stîngă, căzu jos. Se lăsa cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Ba ridica mîna dreaptă, ba o lăsa în jos. Voia, parcă, să-şi facă cruce şi nu îndrăznea.

— Santinelă, Ieşi în cerdac! — spuse liniştit Mişa către Lipa;, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplaL

încet, rar, rotunjind parcă fiecaTe cuvînt, Mişa începu să citească :

„Ordinul nr. 2 al comandantului detaşamentului de partizani din stepă, din sectorul Krasnodar, tiputul Kubanului, către atamanul stanţei Beisug:

" §1. Am hotărît să mă stabilesc în mod provizoriu cu întregul meu detaşament în stanca Beisug. Toate casele de locuit şi toate celelalte clădiri vor fi la dispoziţia mea. Nimeni n-are dreptul să plece din stanţă, să vină în stanită sau să se aşeze aici, fără învoirea mea.

Cu-'"supravegherea îndeplinirii acestui ordin, însărcinez pe comandantul stanţei Beisug, numit de mine.

§2. Atamanul stanţei, numit de ocupanţii nemţi, rămîne să-şi îndeplinească toate îndatoririle, dar trebuie- să supună toată activitatea -lui, fie mie, fie comisarului detaşamentului. Aceleaşi îndatoriri le au şi staroştri de cvartet şi poliţaii.

§3. Toate dările în natură care urmează să fie predate comandamentului german, vor fi predate de azi înainte numai ajutorului meu cu aprovizionarea, prin mijlocirea comandantului staniţei.

§4. Atamanul stanitei va garanta cu capul lui şi cu viata familiei şi a rudelor sale, că nici un partizan sau familia lui sau familiile soldaţilor şi ofiţerilor din Armata Roşie,- ale comuniştilor şi ale celor evacuaţi, nu vor fi predate nemţilor şi nu vor avea de suferit pentru ceea ce au făcut tatii, fraţii sau (iii lor. *

§5. Pentru neîndeplinireâ'acestui ordin cît şi a celorlalte ordine şi dispoziţii ale comandamentului detaşamentului de partizani, este răspunzător în primulTÎnd atamanul stanitei Beisug.
Comandantul detaşamentului — *Mihail* Comisarul detaşamentului — *Lozovoi*"

Mişa termină de citit şi, fără să se grăbească, puse ordinul pe masă.

— Ai înţeles ? Ai vreo întrebare de pus ?

Atamanul se uita speriat în* toate părţile. În jurul lui stăteau, nemişcaţi şi tăcuţi, nişte oameni misterioşi, cu măşti negre. Atamanul bîigui nehotărît:

— Nu-mi pot da seama aşa de repede... Mâi cititi-mi-I o dată... sau, mai bine, l-aş lua acasă...

— Acasă ordinul n-am să ti-l dau, — îi tăie hotărît vorba Mişa. —. De repetat însă,'se poate. Dar pentru ultima dată. Ascultă cu atenţie, cap sec!

Şi Mişa mai citi o dată ordinul rar şi răspicat.

— Acum ai priceput ?

— Priceput, — zise mai mult în şoaptă atamanul.

— Foarte bine! Ei, acuma iscăleşte că ai auzit cele ce ţi-am citit şi că le vei îndeplini întocmai.

Atamanul întinse .mîna spre stiloul de pe masă dar şi-o retrase repede înapoi. Pe fruntea lui apărură broboane mari de sudoare.

— Ia nu fă pe prostul, atamiine! Iscăleşte c-ai luat cunoştinţă şi pace. N-avem timp de pierdut. Avem şi fără asta destule treburi pe cap.

Cu mîinile tremurînd, atamanul îşi scoase ochelarii, şi-i puse pe nas şi-şi aşternu anevoie iscălitura, alcătuită din nişte buchii strîmbe, dedesubtul ordinului.

Mişa puse hîrtia în buzunar, se apropie de ataman şi îi

— Ascultă, atamane, îti dai seama de ce-ai făcut? Ţi-ai scăpat viaţa. Măcar că nu-i bună de nimic, da-i tot viaţă. Fiindcă eşti un trădător, ar fi trebuit să móri. Dacă vei îndeplini însă cu sfinţenie ordinele mele, scapi cu viaţă. Ai înţeles ? Numai nu încerca să ne înşeli. Să ştii că te urmărim pas cu pas. Cum o scrînteşti, te-am şi împuşcat... Asta-i tot. De acum poţi pleca.

Fata mascată îi deschise uşa. Atamanul ieşi, clătinîndu-se ca un om beat. în cerdac se opri o clipă, parcă ar fi vrut să spună ceva, dar se răzgîndi, făcu un semn cu mîna că-i era totuna şi o luă încet pe uliţa întunecoasă a staniţei.

— Cu atamanul, lucrurile au mers bine, — răsuflă uşurat Mişa. — Dar cu şeful poliţiei, cred să fie ceva mai greu. Uite ce-i, băieţi. Duceţi-vă acasă. îmi ajung trei oameni... Ceilalţi plecaţi, plecaţi. Iar tu, Lipa, fugi la şeful poliţiei şi cheamă-l aici. Ai să-i spui şi lui ce i-ai spus şi atamanului. Dar să nu mai intri aici în odaie cu el, ci rămîi la pîndă în cerdac. Fuga, Lipa...

Şeful poliţiei intră repede în odaie, îndreptîndu-şi sabia cu mîna stîngă şi aranjîndu-şi tocul revolverului. Mişa stinsese luminarea şi în odaie era întuneric. Negăsind oaspetele de seamă din Krasnodar, şeful poliţiei dădu să plece, cînd, deodată, din întuneric se auzi un glas poruncitor:

— Stai! Scoate chipiul! Drepţi!

Şeful poliţiei zări în întuneric un om.

— Şezi ! Pune mîinile pe masă ! — tună vocea.

Tot nepricepînd încă nimic, şeful poliţiei se supuse.

— Casa-i înconjurată de oamenii mei, — urmă Mişa. — Şi staniţa-i ocupată tot de noi. Iar aici în odaie eşti şub pază... Nu-ţi mai întoarce capul, prostule 1 — strigă la el ameninţător Mişa, văzînd

că musafirul îşi întoarce 'capul în toate părţile. — Scoală-te 1 Ce-ai desfăcut braţele, parcă ai fi o muiere 1 Ascultă ordinul!

Iară sclipi flacăra brichetei şi la lumina luminării, Mişa citi şefului poliţiei Ordinul nr. 3. Conţinutul era aproape acelaşi cu al ordinului de care luase „cunoştinţă şi pe care îşi pusese iscălitura adineauri, atamanul...

Scena mi-a fost povestită nu multă vreme după asta de aju- torul lui Mişa care fusese de faţă. Şeful poliţiei înmărmurise. Degetele mîinii lui drepte se mişcau convulsiv. „Pe cuvîntul meu de onoare, mă asigură ajutorul lui Mişa, că l-am văzut pişcîn- du-se de picior. Voia desigur să se convingă că nu visa". Totuşi, cînd Mişa îi întinse şefului poliţiei tocul ca să semneze că luase cunoştinţă de ordin, acesta puse mîna pe revolver. Dar Mişa i-o luă înainte. Şeful poliţiei văzu îndreptată asupra lui ţeava brunată a revolverului lui Mişa. Mîinile musafirului se lăsară fără voie în jos. El se aşeză pe scaun şi-şi roti privirea împrejur. în odaie stăteau trei necunoscuţi cu măşti negre, cu revolvere îndreptate spre el.

Şeful îşi dădu seama că ar fi fost de prisos să se opună. Căzu în genunchi şi, încrucişîndu-şi mîinile pe piept, bîigui:

— Domnule partizan, cui să mă potrivesc ? Şi de la voi şi de la nemţi tot moartea m-aşteaptă ? Ce să mă fac ?...,.

— lntîi şi întîi, să nu fii prost, — răspunse Mişa. — Scoa- lă-te şi aşază-te la masă... Uită-te! Aici a iscălit şi atamanul. HI e mai deştept ca tine. A iscălit şi şi-a scăpat pielea! Te sfătuiesc să faci la fel. Dacă ai să te porţi bine şi ai să-i ţii pe poliţişti în friu, ai să trăieşti mai departe... Dar dacă încerci să ne înşeli, ia-ţi rămas bun de la viaţă. Atuncea nu te cruţăm'!... Iscăleşte! Aşa... Şi-acum du-te! Răcoreşte-te afară la aer proaspăt şi treci încă astă-seară pe la atâman. Trebuie să vă înţelegeţi asupra tuturor lucrurilor. Şi ţine minte : să nu dea dracu' şă se întîmple ceva, că s-a isprăvit cu tine !...

Din seara aceea, se statornici în staniţa Beisug puterea de- plină a lui Mihail şi a partizanilor lui. Lucrul era uşurat în- tr-o mare măsură de faptul că în staniţa asta izolată nu se^afla o garnizoană nemţească stabilă. Nemţii veneau foarte rar pe acolo. Mişa şi cu băieţii lui ajunseseră stăpînii de fapt ai sta- niţei. Odată, ce-i drept, atamanul încercă să trimită pe ascuns nemţilor cîteva căruţe de grîu, dar în ultimul moment, cînd căruţele erau gata încărcate, Lipa se- apropie de atainan şi-i în* tinse un bileţel :

„Dacă nemţii capătă grîul, vei fi executat azi pînă la ora 24. *Mihail*"

Grîul a rămas în staniţă.

La casa mamei Lipei, unde locuia Mişa, începură să se strîngă voluntari.

într-o seară, Lipa aduse lui Mişa doi băieţi de vreo paispre- zece ani. Luînd-îri faţa .lui Mişa.poziţia de drepţi, băieţii se rugară de el să-i primească în detaşament.

Trebuie să mai creşteţi, prea sînteţi tineri, — le zise Mişa, deşi şi el începuse să se bărbierească abia în anul acela. - Băieţii îl încredinţau cu înflăcărare că împliniseră şaisprezece ani, că ştiau să tragă şi că aveau deja la activul lor o „operaţie militară". Acela dintre dînşii care părea mai mare începu a-i istorisi

— :Cătunul nostru e la şosea. Alaltăseară, au intrat la noi în casă doi nemţi, unul tînăr, celălalt mai bătrîn şi au cerut votcă. Frate-meu şi cu mine lipseam de acasă. Mama s-a dus fuga la o vecină să caute rachiu. în casă rămăsese numai soră-mea Aniutka. Noi tocmai ne întorceam. Cînd ne-am apropiat de casă, am' auzit în grădina de zarzavat pe cineva cum plîngea. Ne-am uitat. Era Aniutka care şedea pe un strat, rochia îi era ruptă şi plîngea. „Ce urli ?" — am întrebat noi. A.tunci ea ne-a spus că, pe cînd mama plecase, nemţii s-au aruncat asupra ei.,. Aniutka noastră-i cea mai mică, are abia doisprezece ani. Şi-aşa de blîndă şi de bună... Şi tare frumos mai cîntă !... Am intrat în casă! Mama îi cinstea pe nemţi cu rachiu. Şi ne-a întrebat: „Unde-i Aniutka ?" I-am răspuns că nu ştim. Nemţii beau rachiu şi tot rîdeau. Şi vorbeau ceva în limba lor. Apoi un neamţ,-cel mai tiriar, a ieşit afară în curte. Cel mai bătrîn şedea la masă şi zbiera la mama ameninţînd-o- cu pumnul. Atunci n-am mai putut răbda, am luat vătraiul şi l-am pocnit pe neamţ în cap. Neamţul a căzut dar am văzut că mai trăia. Avea se vede capul tare. Ne-am aruncat asupra lui, l-am omorît şi l-am băgat apoi repede sub pat. A intrat apoi neamţul cel tînăr. Văzînd că celălalt nu era, a început să şe uite în toate părţile. Apoi s-a întors şi a dat să piece dar din umbra tindei, frăţiorul meu a sărit şi l-a pocnit în cap cu un lemn. Asta mai tînăr n-avea capul aşa de tare ca cel bătrîn — c-a murit pe loc! I-am aruncat pe amîndoi nemţii în căruţa cu care veniseră ; ne-am dus la iaz, le-am legat nişte pietroaie şi i-am aruncat în apă. Nemţii veniseră cu o pereche de cai. I-am dus -la herghelia care-i ascunsă în vale. Căruţa am desfăcut-o şi am împrăştiat bucăţile prin curţile oamenilor. Spre dimineaţă, ne-am întors acasă şi am găsit-o pe Aniutka zăcînd în pat şi pe mama şezînd alături şi plîngînd. Ne-am apropiat şi i-am spus : „Pe Aniutka am răzbunat-o, dar asta-i incă puţin. Mamă, noi plecăm să ne facem partizani". Ea a început să plîngă şi mai tare. Apoi s-a ridicat, a făcut semnul crucii asupra noastră şi ne-a spus: „Duceţi-vă, băieţi. Eu vă. blagoslovesc". Şi acuma am venit aici la voi. Ce alta să facem ? Altă cale n-avem... Ne primeşti ?

— Văd şi eu măi băieţi că altă cale n-aveţi, — le zise Mişa. — Vă primesc. Dar iată ordinul meu : fără voia mea, nu vă veţi atinge nici cu degetul de-un neamţ.

— Da tot ai să ne dai voie ?.

— Da, cînd o fi timpul.

— Numai de_ ne-ai da mai repede!^Fiindcă noi am jurat mamei s.-o răzbunăm pe Aniutka. Şi fără* asta nu ne putem întoarce acasă...

Mişa se dovedi a fi un organizator minunat. În primul rînd, el orîndui ca atamanul să fie urmărit tot timpul. Iar pentru ca şi atamanul să ştie asta, Mişa trimitea în fiecare seară pe Lipa să-i ducă un „mic raport" în care era trecut cu de-amănuntul tot ce făcuse atamanul în ziua aceea, începînd de dimineaţă şi pînă seara.

— M-au înnebunit cu bileţelele lor, — se tînguia atamanul. — Nu pot să pricep cine m-o fi urmărit. Chiar cînd mă duc

să-mi fac nevoile şi astă stă scris! Mi-e frică să mai ies din casă... Mi se pare tot timpul că se uită cineva la mine. Dar de unde se uită şi c^ne se uită, asta n-o mai ştiu. Cînd mă culc, îmi trag plapuma peşte cap...

Mişa îşi începu activitatea de partizan împiedicînd pe nemţi să pună în funcţiune fabrica de zahăr din Korenovskaia.

Nemţii care aveau mare interes să pună în funcţiune fabrica, trimiseseră la Korenovskaia pe un inginer de-al lor, un specialist cu experienţă, muncitor şi perseverent. Acesta pătrunsese toate amănuntele afacerii şi ştiuse să facă pe oamenii din sta- niţă să lucreze. Avea numai un singur cusur. li cam plăcea să bea. Şi Mişa se folosi de asta. Din ordinul lui Mişa, băieţii începură să-i aducă inginerului rachiu. Inginerul lua rachiul, noaptea îl bea, iar dimineaţa, cu exactitate de ceasornic, se înfiinţa la fabrică.

Mişa căzu pe gînduri. Să încerce un atentat pe faţă, nu se putea hotărî, temîndu-se .ca nemţii să nu se alarmeze şi să nu dea de urma tînărului detaşament care n-avusese încă timp să prindă puteri. În vremea asta, munca pentru restaurarea fabricii continua.

Ajutorul le veni cu totul pe neaşteptate. Într-o seară, şeful poliţiei veni la Mişa şi printre altele, îi spuse :

— Aş vrea şi eu să gust din rachiul din care bea inginerul din Korenovskaia.

Mişa se uită mirat la el.

— Ce te-a apucat ? Ţi-a venit să bei ?

— De băut îi bine oricînd să bei. Dă ordin să mi se aducă un păhărel.

Mişa eeru nişte rachiu. Şeful poliţiei dădu păhărelul de duşcă, plescăi din buze, oftă şi se gîndi o clipă, apoi spuse cu seriozitate :

— Băutura asta îţi dă putere.-.. Nu-î bună. Alta-i trebuie inginerului...

— Dar de unde şă iau alta ?

— Las' că ţi-o aduc eu...

A doua seară, inginerul din Korenovskaia căpătă rachiu fabricat de şeful poliţiei. Dimineaţa nu se mai duse la serviciu. Iar pe la amiază, veni după el o ambulanţă. Cînd îl scoaseră din casă, horcăia şi faţa îi era vînătă...

Mişa n-a izbutit să afle ce fel de băutură îi pregătise inginerului şeful poliţiei.

Şi inginerul neamţ dus a fost. Mai tîrziu, , s-a răspîndit vestea că inginerul murise de beţie şi că probabil din această cauză nici n-au mai făcut nemţii cercetări ca să afle pricina morţii lui...

Mişa aşteptă să fie trimis alt inginer, dar nu se ştie de ce nu mai veni nici un inginer şi refacerea fabricii se opri aproape de tot...

Tot pe atîta de prost stăteau nemţii şi cu scosul sfeclei. La ctmp lucrau fete din care cele mai multe erau în legătură cu detaşamentul lui Mişa. Ele nu îndeplineau normele. Dar şi afară de

asta, nu ştiu cţim se făcea că sfecla scoasă „scădea" noaptea în mod catastrofal.

Nemţii bătură crunt pe două' fete pentru sabotajul lor făţiş, dar nici după asta[1] lucrurile nu se schimbară. Numai că lumea prinse ură şi mai mare pe nemţi.

Mişa îşi dădea seama că sabotajul la fabrică şi la plantaţiile de sfeclă nu putea mulţumi pe băieţi. Ei nu visau decît operaţiuni active, ciocniri, diversiuni. Dar şi Mişa însuşi era destul de iute şi nerăbdător din fire, cu toate că ultimele întîm- plări din Krasnodar îl făcuseră să fie mai prevăzător. Se hotărî deci să înceapă să acţioneze. Detaşamentul era acuma închegat şi disciplina desăvîrşită pe care o avea îl întărea şi mai mult pe Mişa în hotărîrea lui.

Cea dintîi operaţie pe care o întreprinseră, se isprăvi cu succes. Un mic grup de tineri partizani atacă un convoi de căruţe ale nemţilor care poposise noaptea lîngă un pîrău neînsemnat din stepă şi ucise pe toţi nemţii împreună cu ofiţerii lor fără a fi tras un singur foc. încă înainte de a se face ziuă, nemţii morţi fură aruncaţi toţi în şanţurile pentru depozitarea sfeclei şi acoperiţi cu pămînt, căruţele desfăcute şi ascunse, iar caii alungaţi prin stepă, înspre pădure. Totul fusese făcut în tăcere, fără să fie lăsată cea mai mică urmă, aşa că nemţilor nici nu le trecu prin minte că tineretul staniţei ar putea avea vreo vină în dispariţia convoiului.

Succesiil acesta dădu aripi băieţilor. Mişa. începu să pregătească o diversiune serioasă pe linia principală de cale ferată cînd pe neaşteptate primi vestea că Lozovoi, cdmisarul detaşamentului, fusese arestat în piaţa din Korenovskaia.

Cu cîtăva vreme înainte, Mişa izbutise să facă rost de la Krasnodar de un aparat de radio care fusese instalat în staniţă. Fetele recepţionau comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii, le copiau şi le răspîndeau apoi printre cazaci. Treaba-asta era condusă de Lozovoi, comisarul detaşamentului, care o făcea de obicei în piaţa, unde în înghesuială era mai uşor să strecori manifestele în coşuri, în căruţe şi chiar în buzunarele oamenilor din staniţe, adunaţi acolo. Şi tot acolo, în piaţă, fusese şi prins. Că se întimplase aşa, era el singur vinovat. Se luase la ceartă cu un „unchiaş" cu barbă şi cînd colo „unchiaşul" era un copoi. Lozovoi fu dus la închisoare. Fusese prins asupra faptului avînd zece manifeste la el şi era ameninţat să fie condamnat la moarte. Trebuia deci scăpat cu orice preţ-

Aflînd despre arestarea comisarului, Mişa chemă la el pe şeful politiei, îi spuse cum stă treaba şi îi ordonă :

— Lozovoi trebuie adus aici încă în noaptea asta 1 Mîine ar putea fi trimis la Krasnodar şi atunci s-a isprăvit cu el... îl cunoşti pe şeful politiei din Korenovskaia ?

— Mi-e cumătru...

— Cu atît mai bine. Cal ai ?

— Cazacul fără cal e ca şi calul fără coadă !

— Te duci acolo ca vîntul 1 Chiar în noaptea asta 1... înţelegi ?

— înţeleg... numai că aş avea nevoie de nişte rachiu.

— Ia, ia tot rachiul pe care îl avem...

Noaptea trecu. în zori, Lozovoi se întoarse la Beisug pe un cal înspumat şi se înfăţişă imediat înaintea comandantului. Mişa îi ceru lămuriri dar băiatul nu pricepea nici el nimic din cele ce i se întîmplaseră. Atîta doar istorisi că îndată după ce fusese arestat, şeful politiei îi luase un interogator. Il bătuse cumplit, dar nu scosese nimic de la el ; apoi îi spuse că a doua zi va ff trimis la Krasnodar, la gestapo. „Acolo ai să vorbeşti", îl ameninţase şeful poliţiei.

Noaptea, comsomolistul fusese adus iar în casă. într-o odaie spaţioasă şedeau cei doi şefi de politie. Pe masă era o sticlă de rachiu şi amîndoi poliţiştii erau beţi. „Acum au să înceapă să mă bată", îşi zicea Lozovoi. Dar cînd cei care îl aduseseră plecară, şeful poliţiei din Beisug scoase pe Lozovoi în curte, îl duse fără să scoată o vorbă lîngă calul lui şi cu un glas care nu arăta că ar fi cîtuşi de puţin beat, îi spuse :

— întoarce-te în goană acasă şi raportează comandantului toate, dar întocmai cum s-au întîmplat.

Apoi, după ce tăcu o clipă, adăugă :

— Dar să ştii că dacă-mi omori calul, nu te iert în ruptul capului. Martor mi-e dumnezeu că nu te iert. N-are să-mi pese nici de viaţă, nici de nimic. Ai înţeles?

A doua zi spre seară, şeful poliţiei veni la Mişa.

— Am venit după cal, — zise el întunecat.

Mişa se duse cu el în grajd.

— Ce-ţi face cumătrul ? — se interesă Mişa.

— Doarme, — răspunse nepăsător şeful politiei, uitîndu-se cu băgare de seamă la cal. — După galop, calul trebuia şters bine de năduşeală, — mormăi el supărat. — Ai înţeles ? Un cal bun are nevoie de îngrijire... Unde s-a mai văzut ca un cal să nu fie îngrijit după o fugă ca asta 1 Şi mai ziceţi că sînteti cazaci 1 ...

Şeful poliţiei încălecă şi plecă de-a dreptul spre casă. Mişa îl chemă apoi pe Lozovoi şi îl mustră multă vreme pentru neatenţia de care dăduse dovadă în piaţă.

A doua zi, Mişa chemă la el pe cei doi fraţi care veniseră în detaşamentul lui s-O- răzbune pe sora lor,. Aniutka.

— Băieţi, vă dau o misiune însemnată de tot, — le zise el. — Trebuie să vă furişaţi prin linia frontului, să găsiţi pe omul care trebuie şi să-i comunicaţi locul unde se află nişte depozite de muniţii- de artilerie nemţeşti. Uite aici o hîrtiuţă. Pe hîrtiuţă e scris îtinerariul, locul de întîlnire şi parola. Invăţaţi-o pe dinafară şi veniţi diseară la mine. Plecarea-i la ora 23.

Noaptea, băieţii plecară în. stepă. Nu se întoarseră decît abia către sfîrşitul celei de a şasea zile, murdari, înnegriţi, în zdrenţe. Dar

ochii le străluceau şi Mişa pricepu că însărcinarea pe care le-o dăduse, fusese îndeplinita.

În noaptea următoare apăru deasupra depozitelor nemţeşti o escadrilă de avioane de-ale noastre U-2. Primele avioane atîr- nară în aer „candelabre". Pe pămînt se făcu lumină ca ziua. Artileria . antiaeriană, germană deschise focul. Dar celelalte avioane U-2 zburară pe deasupra obiectivelor şr îşi aruncară cu măiestrie bombele. Depozitele de artilerie iuară foc şi aerul începu să bubuie de exploziile obuzelor.

Escadrila porni spre răsărit, viu luminată de flăcările incen- diului. Deodată, din întuneric, năvăli cu o viteză turbată un avion de vînătoare nemţesc. Lui Mişa i se strînse inima: var putea oare scăpa avioanele U-2. cu mersuf lor încet, de „Mes- serschmitt"-ul fascist? '

Ai noştri însă nici n-aveau de gînd să plece. Virînd, avioanele se aliniară în formaţie strînsă şi primiră lupta. Dîre de trasoare întîmpinară avionul de vînătoare nemţesc. „Messersch- HTitt."-ul luă foc. Aviatorul neamţ căuta prin tot felul de acrobaţii să stingă focul. Dar Flăcările cuprinseseră fuzelajul şi avionul se prăbuşi brusc la pămîhf.

La lumina incendiului, Mişa zări eutir din avion se desprinse un ghemotoc întunecat şi cum se deschise cupola albă a para- şutei. Cîţiva partizani călări se repeziră în stepă. Aviatorul r.eamţ

se apără multă vreme, trăgînd,. dar în cele din urmă izbutiră să-l prindă viu. După un vechi obicei căzăcesc, neamţul, legat de mîini şi de picioare fu aruncat pe un cal de-a curmezişul şeii şi adus în staniţă

.Aviatorul era aproape un băîeţandru şi chiar de la primul interogator povesti lucruri interesante. Mihaii trimise îndată un agent de legătură la Krasnodar. Azardov intră în legătură prin radio cu comandamentul nostru şi în aceeaşi noapte ateriză în stepă un mic avion sovietic în care fu urcat prizonierul. Strîns legat cu frînghii, aviatorul neamţ fu pus apoi într-un sac. Mişa mai legă sacul cu sfoară, îl pecetlui cu ceară şi cu propriul lui sigiliu.

îmi pare rău că nu mi-a fost dat să văd şi eu sigiliul lui Mihail, dar după cum mi s-a spus, pe sigiliu erau săpate o seceră şi un ciocan, o sabie căzăcească şi o suliţă..

Avionul care venise să ia pe aviatorul neamţ, adusese lui Mişa în dar un mic aparat de emisiune şi un cod cifrat cu care să poată comunica ştiri peste linia frontului. Cîteva zile după aceasta, Mişa transmise prima lui radiogramă în care spunea că la staţiunea de maşini şi tractoare din apropierea stantţei Beisug, poposise peste noapte o coloană motorizată germană, escortată de maşini blindate şi tancuri mijlocii. Mişa dădu coordonatele S.M.T.-ului, cerînd să se

trimită, avioane şi anunţă că băieţii lui vor încercui coloana şi, în caz de bombardament, r.u vor permite nici unei maşini să iasă- din încercuire.

Noaptea, avioanele apărură deasupra stepei. Dar, fie că Mişa nu dăduse- coordonate destul de exacte,, fie că pilotul avionului din capul formaţiei nu se dovedi de data asta destul de dibaci, avioanele nu găsiră imediat punctul indicat. Ele se învîrtiră cîtăva vreme în cercuri deasupra stepei şi nemţii recunoscură vuietul caracteristic al motoarelor sovietice. Coloana motorizată începu să se risipească în grabă. Maşinile porniră înspre stepă. Mişa îşi dădu seama că operaţia era pe calE să fie zădărnicită. Şi dădu ordinul de a ataca pe nemţi.

În întunericul nopţii se auziră explozii de grenade. Sticle cu materii inflamabile zburară prin aer. Maşinile care părăsiră cele dinţii locul de staţionare luară fac..

Primul care s-a aprins a fost un tanc. Explozia a rupt o şenilă şi tancul a început să ardă, învî.rtindu.-sa în lac. Aproape în acelaşi timp, focul s-a întins la o autocisternă, la celălalt clapăt al S.M.T.-ul'ui, apoi s-au mai aprins trei maşini. Nemţii erau acum înconjuraţi de un cerc de foc.

Cercul acesta de lumini constituia un reper minunat pentru aviatorii noştri; ei începură bombardamentul. Aviatorii ştiau că acolo, foarte aproape de maşinile care ardeau, se băteau cu nemţii nişte îndrăzneţi fii de cazaci. Voind ca loviturile să fie cît mai precise, temîndu-se să nu lovească în cazaci, piloţii bombardau pe nemţi în zbor razant. Cîteodată, - suflul exploziilor producea deplasări de aer care făceau să salte avioanele, dar aviatorii reîncepeau, bombardamentul,, coborîndu-se din nou ptnă aproape de soL.

Cînd în zorii zilei sosiră pe cîmpul de luptă camioane cu pistolari nemţi, ei nu văzură decît scheletele fumegînde ale maşinilor, cadavre de soldaţi nemţi şi gropile adînci lăsate de exploziile bombelor. În mijlocul acestui haos, se ridica o prăjină înfiptă în pămînt. În vîrful prăjinii era casca unui ofiţer neamţ ucis, iar în cască o scrisoare. După cît se spune, cuprinsul scrisorii era nespus de veninos şi numai măscări.

— Ceva cam în felul scrisorii pe care cazacii zaporojeni au trimis-o sultanului turcilor, — îmi povesti zîmbind unul din ajutorii apropiaţi ai lui Mişa.

Scrisoarea „tinerilor cazaci zaporojeni" purta ca întărire acelaşi sigiliu.

După distrugerea coloanei motorizate germane, nemţii s-au făcut precauţi. Cum ajugea o coloană la locul unde trebuiau să poposească peste noapte, maşinile se răspîndeau îndată şi-şi trimiteau patrulele departe în stepă. Mişa comunică aceasta lui Azardov şi primi peste cîteva zile un bidon destul de mare, continînd un lichid galben.

Partizanii din stepă începură un nou fel de vînătoare de maşini nemţeşti.

De obicei, operaţia se efectua în felul următor: O coloană motorizată germană poposea peste noapte într-un cătun. Nu mult după aceea, soseau acolo băieţii lui Mişa. Ei îşi ziceau singuri în glumă „pescari", pentru că trebuiau să aştepte cu aceeaşi răbdare cu care aşteaptă pescarii pînă ce peştele „muşcă".

Uneori, lîncezeau ceasuri întregi, culcaţi sub un gard de nuiele, aşteptînd clipa în care vor putea să se tîrască pînă la maşină, să deşurubeze buşonul radiatorului şi să toarne înăuntru sticluţa cu lichidul trimis de Azardov, să înşurubeze la loc buşonul şi să dispară fără urmă.

În zori, nemţii începeau să pornească motoarele. Motoarele făceau nazuri, dar coloana se punea totuşi în mişcare. Radiograma lui Mişa zbura, întrecînd-o şi anunţa :

«Din punctul cutare au pornit în direcţia cutare, un număr de atîţia şi atîţia „nemţi beţi"» nume dat de Mişa .pentru a păstra taina maşinilor în care se turna lichidul „miraculos" al lui Azardov.

De regulă, peste o oră, o maşină se oprea deodată. Nemţii nu pricepeau nimic. Totul era în cea mai desăvîrşită ordine dar motorul nu funcţiona. Maşina stricată era remorcată şi coloana pornea mai departe.

Peste un sfert de oră se mjai opreau cîteva maşini şi nemţii iarăşi nu erau în stare să explice cauza..

Nemţii se enervau, cercetau cu grijă motoarele şi îşi întorceau îngrijoraţi ochii spre cer. Pe cer apărea o escadrilă sovietică. Folosind datele radiogramei -lui Mişa, avioanele găseau repede coloana şi începeau s-o bombardeze. Maşinile oprite pe drumurile de stepă alcătuiau o ţintă foarte bună...

CAPITOLUL VIII

Vreau să vorbesc aici despre încă unul din membrii fostei brigăzi Baturin. El a luptat împotriva nemţilor şi a pierit la Adîgheia, nu departe de Ponejukai, aulul lui natal care se află la o jumătate de ceas de fugă bună de cal de Krasnodar.

Volodea care rămăsese pînă la sfîrşitul scurtei lui vieţi în strînsă legătură cu Azardov şi cu detaşamentul nostru, îşi însuşise primele noţiuni de tehnică conspirativă la combinat. Cu o săptămînă înaintea morţii lui, lăsase o dovadă de primirea unor grenade, semnînd „Volodea, baturinist din Krasnodar". Iată de ce, în cartea aceasta, unde-i vorba de membrii organizaţiei clandestine din Krasnodar, nu pot să nu vorbesc şi despre el...

Volodea îşi petrecuse copilăria -în aulul Ponejukai, printre cerchezi. Tineretul aulului ţinea foarte mult la el. Volodea călărea minunat, nimerea pasărea în zbor cu vechea puşcă a tatălui său, imita cu măiestrie ciripitul păsărilor şi cunoştea toate potecile de fiare din stufăriş. Poate că era iubit şi pentru că era cinstit, sincer, lua cu înflăcărare partea celor umiliţi şi era întotdeauna gata să tăbărască cu pumnii asupra oricui şi-ar fi bătut joc de vreunul mai slab decît el.

Şi nu numai tinerilor le-a fost drag Volodea. După moartea lui, după ce nemţii au fost alungaţi din Kuban, am avut prilejul să trec prin Ponejukai şi să vorbesc de Volodea cu un venerabil bătrîn cerchez.

— În vinele lui Volodea nu curgea sîngele nostru cerchez, — îmi spuse bătrînul, — dar el'ne cunoştea limba, credinţa, obiceiurile noastre şi le respecta. Băiatul cinstea pe bătrîni şi îşi scotea pălăria cînd întîlnea în drum pe cineva mai în vîrstă decît el. Nu sărea cu gura înainte şi nu vorbea decît atunci cînd era întrebat. Cu toate că era tînăr, judeca întocmai ca un bărbat.

Bătrînul tăcu o clipă, lovi de o piatră pipa lui cea neagră, o scutură şi apoi urmă :

— Nu curgea într-însul sîngele nostru dar şi l-a vărsat pe-al lui pentru noi. A murit în luptă pentru o cauză dreaptă, aşa cum ar fi fericit să moară orice ostaş viteaz!... Noi cerchezii cinstim .cu sfinţenie amintirea acestui tînăr rus şi vom vorbi întotdeauna despre el cu urmaşii noştri. Amintirea lui nu va muri atîta vreme cît va trăi poporul nostru. Zicînd aceasta, bătrînul îşi scoase căciula lui înaltă de miel...

Azardov îl trimisese pe Volodea la Ponejukai pentru a organiza aeolo un detaşament de partizani. Tineretul cerchez fu îndată atras de Volodea şi era gata să sară pînă şi-n foc pentru el. Băie(ii adunară toate, armele pe care le putură găsi în aul. Volodea îi însărcină să facă rost de grenade de pe la vecini. Se furişase chiar el însuşi de două ori la Krasnodar după cartuşe şi venise şi la noi la detaşament de vreo trei ori.

Îmi pare rău că n-am izbutit să-l văd atunci pe Volodea, dar am păstrat pînă acum bonurile pe care le dădea cînd căpăta de la noi pistoale automate şi grenade. Pe petecuţe de hîrtie mototolite, se poate citi semnătura pe care am pomenit-o mal sus : „Volodea, baturinist din Krasnodar".

La ultima consfătuire pe care am avut-o la detaşament, el a stat mult de vorbă cu Nikolai Nikolaevici Slaşciov, comandantul factoriei noastre şi se jeluia amar că avea prea puţine arme, ceea ce nu-i dădea deocamdată putinţa să înceapă operaţiuni •militare. Aceasta se întîmpta .cam cu o săptămînă înainte de lupta aceea din .pădure despr^ care s-a răspîndit apoi vestea în toată regiunea Adîgheia.

. Cuiva care nu cunoaşte situaţia de pe atunci din aulurile

cer- .cheze, i se poate părea că Volodea nu făcuse cine ştie ce is- pravă. Adunase tineretul într-un detaşament, dar pînă la lupta aceea de pomină, detaşamentul nu se manifestase încă cu nimic. Eu însă ştiam bine marea însemnătate pe care o dădeau nemţii acestor auluri aşezate chiar în apropierea

Krasnodarului, gar- nizoanele puternice pe care le ţineau acolo, şi reţeaua întorto- chiată de spioni cu care împînziseră Adîgheia,' şi afirm că puţinul pe care îl făcuse.Volodea, arăta un talent de organizare rar întîlniţ,. curaj şi stăpînire de sine. Nu i-a fost uşor să-şi procure arme, dar i-a fost încă şi mai greu să le care pe sub. nasul

posturilor, ambuscadelor şi garnizoanelor nemţeşti, pe distante de zeci de kilometri şi să le ascundă cu dibăcie

.La marginea aulului era o pădure seculară de stejari, mărginită într-o parte de mlaştini cu ochiuri de apă şi stuf des care se întindeau pînă departe, pierzîndu-se apoi în "bancurile de nisip ale unui rîu de munte. Volodea îşi făcuse socoteala că dacă va trebui să dea lupta cu nemţii, locul Gel mai nimerit pentru asta ar fi pădurea. Numai acolo putea nădăjdui să reuşească cu micul lui detaşament. Orice ieşire în stepa deschisă însemna pentru el pieirea. Volodea putu să ascundă armele în scorburile stejarilor bătrîni şi le împărţi în aşa fel încît în orice loc al pădurii şi în orice împrejurare, luptătorii lui să aibă la înderţ/iînă grenade şi cartuşe. Mai mult decît atît, el mai cercetă cu deamănuntul potecile de fiare care treceau printre malurile joase şi pe care le cunoştea din copilărie şi pe lîngă asta, avea gata pregătită, în locul unde potecile dădeau la rîu, o luntre mare... Băieţii lui care nu puteau lucra decît noaptea, se trudiră mult ca să scoată luntrea din fundul rîului,. s-o repare şi s-o ungă cu smoală.

Într-un cuvînt, Volodea se' pregătea temeinic şi cu chibzuială pentru prima lui luptă. Mai avea nevoie de vreo zece zile pentru a aduce în pădure şi cel din urmă transport de arme, cînd situaţia se complică deodată în aşa fel, încît el se văzu silit să înceapă operaţiunile împotriva duşmanului mai devreme decît îşi propusese...

Totul începu cu siluirea unei tinere cercheze de către doi soldaţi nemţi. Fata nu îndură ruşinea şi se aruncă în rîu. Vestea se răspîndi în aul cu iuţeala fulgerului şi dimineaţa, cei doi nemţi fură - găsiţi înjunghiaţi în casa în care săvîrşiseră mîrşă- vla. Comandantul neamţ dădu ordin să se dea foc casei. Casa se aprinse şi în jur se

adună lumea. Se auziră plînsete de femei şi strigătele pline de mînie ale bătrîniior.

Nemţii se speriară. Temîndu-se de o răscoală, ei puseră mîna pe vreo douăzeci de cercheze, toate femei mai în vîrstă şi dă-- •dară veste că le vor trimite ca ostatece la Krasnodăr.

Zarva în aul se făcu şi mai mare. Scînteîa ameninţa să aprindă în fiece clijjă foeul. Volodea îşi dădea seama că o revoltă neorganizată în aul avea să ducă la o înirîngere, mai ales că nemţii ceruseră prin telefon întăriri din oraş. -

Mai întîi Volodea se apttcă să convingă pe bătrîni. Le vorbi cu înflăcărare, arătîn.du-!e că zadarnic va curge sînge, că nemţii vor arde aulul pîriă la temelie, şi vor schîngiui pe femei, pe bătrîni şi pe copii. În sfîrşit, Izbuti să liniştească mulţimea. Toţi se învoiră să nu se atingă de nemţi în aul Volodea urma în schimb să îneerce să elibereze femeile cînd. vor trece prin pădure.

Neavînd. altă ieşire şi ou toate că nu prea credea că va izbuti, Volodea ,se învoi.

Trebuia să se grăbească. În* jurul femeilor arestate se formase deja escorta şi nemţilor le puteau sosi în fiecare clipă din Krasnodar întăririle cerute.

O fată trimisă de Volodea se apropie de ostatece şi izbuti să spună în şoaptă că în pădure se va face o încercare ca să fie eliberate. În acest timp, Volodea şT băieţii

lui se strecarară pe căi ocolite spre pădure..

.Era pe la amiază cînd o puternică escortă nemţească în-conjură într-un cerc strîns cerchezele arestate şi intră în pădure. Aici era linişte şi întuneric. Nu se auzeau nici măcar păsărelele ciripind pe ramuri. Razele soarelui îşi făceau drum prin frunzişul des şi cădeau în pete vii pe iarbă şi pe tulpinile copacilor. Cînd vîntul trecea peste coamele copacilor, petele de soare îşi schimbau întruna locul şi atunci părea că prin pădure lunecau umbre fugare...

Undeva în dreapta, se auzi deodată cîrîitul neliniştit al unei gaiţe. Alt cîrîit îi răspunse din stînga. Apoi pădurea răsună de un chiot sălbatic şi gutural, strigătul de luptă al cerchezilor.

După cum le sfătuise fata, femeile arestate se aruncară în-dată la pămînt. Pădurea se însufleţi. Din dreapta, din stînga, de sus, de pretutindeni, se auziră împuşcături... Acei care atacau erau trăgători buni. Chiar de la primele împuşcături cîţiva soldaţi nemţi căzură.

Oberleutnantul care comanda convoiul înţelese îndată că tre-buia să iasă cît mai repede din pădure, deoarece numai la loc deschis puteau ei nădăjdui să scape. Dar la marginea pădurii, nemţii fură întîmpinaţi de o rafală de arme automate. O grenadă, aruncată cu dibăcie, ucise pe oberleutnant. Nemţii se aruncară înapoi în pădure. Dar aici iarăşi începură să tragă. în ei ţintaşii nevăzuţi. Nu trecu mult şi totul se sfîrşi. Nici un neamţ nu mai ieşi din pădure...

În clipa cînd, după prima "salvă, nemţii se repeziră spre marginea pădurii, femeile se ascunseră după copaci, de unde fugiră în adîncul pădurii. Un tînăr cerchez, ajutorul lui Volo- dea, le conduse pe ocolite la marginea dintre pădure şi mlaştini. Două femei bătrîne fură greu rănite de nişte gloanţe rătăcite ale nemţilor.

Volodea care nu prea avea grenade şi ale cărui cartuşe erau şi eie pe sfîrşite, se grăbea să-şi ducă detaşamentul şi pe femei în mlaştina unde era scăparea. Dar pînă cînd să fie bandajate femeile rănite şi să se facă tărgi pentru ele, trecu un sfert de oră. Deodată, din senin, cu un şuierat strident, explodă în pădure prima mină. Erau întăririle nemţeşti care veniseră din Krasnodar.

Soldaţii S.S. sosiţi nu pierdură vremea. Ei săriră din plin mers din maşini şi, desfăşurîndu-se în trăgători, se îndreptară spre pădure. Lui Volodea nu-i rămînea acum decît un singur lucru : să primească lupta pentru a putea da femeilor putinţa de a ajunge în mlaştini şi a se ascunde acolo.

Era o luptă grea şi aproape deznădăjduită. Nemţii aveau o superioritate numerică coyîrşitoare şi pe lîngă asta, un aruncător de

mine care trăgea dintr-un camion de pe drum şi mitraliere grele. Volodea n-avea decît cîteva grenade şi cartuşele lui erau şi acelea numărate.

Dar nici acest lucru nu-i înspăimîntă pe vitejii noştri. De două ori lanţul de trăgători nemţi se retrase, lăsînd în urmă morţi şi răniţi.

În sfîrşit, nemţii izbutiră să taie drumul detaşamentului'spre mlaştini... Cercul în jurul detaşamentului se strîngea din oe în ce...

Tinerii cerchezi se băteau cu o minunată stapînire de sine. Nici un glonte nu-şi găsea tinta, iar grenadele nimereau în plin.

Volodea îşi dădea seama că situaţia era deznădăjduită şi se hotărî să încerce o acţiune îndrăzneaţă...

El cunoştea foarte bine pădurea, toate cărările şi potecile ei ascunse. Izbuti să scape din încercuire fără să fie simţit, să se furişeze în spatele nemţilor care atacau şi să ajungă la un stejar secular uriaş. - Acolo, într-o scorbură a stejarului se afla ultima lui rezervă de grenade şi de cartuşe.

Nemţii erau gata acum să se bucure ae izbîndă, cînd deodată, izbucni în spatele lor o rafală lungă de pistol automat. Nemţii se zăpăciră, crezînd că un nou grup de partizani a venit în ajutorul detaşamentului încercuit. Tinerii cerchezi se folosiră de această clipă de zăpăceală a inamicului. În salturi curajoase, se smulseră din încercuire şi se mistuiră repede în adîncul pădurii, spre mlaştini. Nemţii încercară să-i urmărească, dar cu- rînd le pierdură urma. Atunci ei se repeziră înapoi, înspre locul de unde porniseră cu cîteva minute mai înainte rafalele armei automate a lui Volodea.

Singur împotriva a zeci de inamici, Volodea primi lupta. Schimba întruna locul, ascunzîndu-se după stejari bătrîni, dar nu încerca să iasă din încercuire. Dimpotrivă, el se silea pe cît putea să atragă cît mai mult timp asupra sa atenţia duşmanului şi să le-o îndepărteze de la mlaştina către care se îndreptau prietenii lui.

Cînd soldaţii S.S. se repeziră asupra lui să-l prindă de viu... işi aruncă sub picioare ultima grenadă, unica grenadă antitanc pe care o primise de la detaşamentul nostru.

S-ar fi părut că totul s-a sfîrşit... Dar, parcă răspunzînd ultimei explozii de grenadă, se'auziră deodată dinspre drumul din pădure, unde se opriseră maşinile nemţeşti, focuri de armă.

Soldaţii S.S. se uitară îngrijoraţi în toate părţile ; apoi, cînd împuşcăturile încetară, trimiseră înainte cercetaşi şi se apropiará încet de drum. Ajunşi acolo, văzură că maşinile lăsate în drum ardeau şi alături de ele zăceau morţi soldaţii nemţi rămaşi lîngă maşini. Cei mai mulţi. fuseseră atacaţi şi ucişi cu pumnale. împrejur nu era nimeni...

Nu trecu mult şi sosiră din Krasnodar şi alte maşini cu pistolari nemţi. Rînduri întinse de trăgători începură să cerceteze pădurea. Nu găsiră însă decît cadavre de soldaţi nemţi.

Trecînd pe la marginea pădurii, ñemtii se apropiara de mlaştină. Zidul de trestii era mut. Nemţii nu avură îndrăzneala să intre în stufăriş. Dealtfel, chiar dacă ar fi izbutit să ajungă ia malul rîului, n-ar

mai fi văzut decît o luntre care plutea departe şi pe care n-o mai puteau atinge armele lor. În ea se aflau prietenii lui Volodea care duceau femeile şi răniţii...

În aceeaşi seară, nemţii organizară o percheziţie generală a aulului. Fasciştii căutau răniţi şi arme, dar nu găsiră nimic. Starostele aulului, un bătrîn înalt şi venerabil care abia atunci se întorsese de la Krasnodar, era ca de obicei tăCut. întrebat de nemţi le răspunse că, ce-i drept,. auzise împuşcăturile din pădure dar nu se putuse dumiri cine anume trăgea. Şi nu ştia iflci unde puteau fi femeile pe care, după cît îşi închipuise el trebuia să le fi dus nemţii la oraş...

Mai tîrziu se lămuri că starostele se întorsese din oraş tocmai cînd lupta din pădure se înteţise. În aul venise în fugă nepotul starostelui, unul din prietenii lui Volodea şi spusese că femeile fuseseră eliberate şi că ele mergeau înspre rîu, dar că Volodea era în primejdie. Voind să scape femeile şi pe prietenii lui, atrăsese pe duşmani asupra lui şi acum lupta singur împotriva lor.

Bătrînii au ascultat ce spunea băiatul şi, fără să scoată o vorbă, fără să se fi înţeles, toţi într-un gînd, s-au îndreptat spre pădure. Mergeau cu armele .pe care le aveau ascunse încă de pe vremea războiului civil, cu* puşti de vînătoare, cu pumnale. Păşeau cu feţele aspre, întunecaţi la chip şi nestrămutaţi în ho- tărîrea lor. Niciunul din ei . nu aruncă vreo privire starostelui lor care rămăsese lîngă căsuţa lui. Starostele se uita la bătrînii aceştia, prietenii lui, cu care îşi petrecuse toată viaţa. Putea el oare să se ţină la o parte, de ei, să rămînă singur, dispreţuit ş párăsit de.toţi ?...

Starostele se hotărî. Strîngînd în mînă revolverul nou, pe care i-l dăduse nu demult comandantul aulului, se luă şi el după bătrîni.

Bătrînii erau conduşi de băiatul care le adusese vestea despre lupta din pădure. Cum mai nădăjduia să-i poată scăpa pe Volodea printr-o lovitură neaşteptată în spatele nemţilor,, băiatul se îndreptă mai întîi cu ei la maşinile care se opriseră în drum.

Atacul a fost fulgerător. Nemţii care nu fuseseră ucişi de gloanţe, căzură înjunghiaţi de pumnalele cercheze.

Bătrînii întîrziaseră totuşi. Primele lor focuri de puşcă răsunară în acelaşi timp cu explozia grenad&i antitanc cu care Volodea se aruncase în aer, împreună cu nemţii care îl înconju-

După ce uciseră paza maşinilor, bătrînii cerchezi se ascunseră în nişte tufe de porumbar.

A doua zi la apusul soarelui, cinci bătrîni cu bărbi albe ieşiră din aul. Ei îngropară într-o tăcere solemnă cadavrul lui Volo- dea la rădăcina stejarului lîngă care viteazul tînăr îşi aruncase ultima grenadă.

De atunci, acest mormînt e sfînt pentru cerchezi.

Peste cîteva zile de la moartea lui Volodea, nemţii din aul fură alarmaţi de dispariţia unei patrule de noapte. Apoi, deodată şi în

chip tot atît de enigmatic se aprinseră nişte hambare cu grîu şi explodă pe o mină un camion cu muniţii.

Nemţii îşi dădură" seama că inamicul trebuie să fie ascuns pe undeva în aul, dar cîtă vreme mai rămaseră în Kuban, tot nu ghiciră că în capul noului grup de partizani stătea bătrînul cerchez înalt şi venerabil, pus chiar de ei staroste al aulului...

CAPITOLUL IX

Aş mai vrea să vorbesc şi despre un alt membru al fostei brigăzi Baturin, despre tînăruJ Grişa şi cu acest prilej să vorbesc şi despre mama sovietică — despre marea ei dragoste maternă şi marea ei vitejie civică.

Azardov îl trimisese pe Grişa în regiunea Staro-Şcerbinovka. Nemţii care au invadat Kubanul şi au mai rămas în viată, trebuie să-şi aducă bine aminte de această stanită.

Pe vremea cînd Armata Roşie se retrăgea spre răsărit, în staniţa asta avuseseră loc lupte îndelungate. Cazacii se repezeau călări, atacînd tancurile nemţeşti. Bateriile căzăceşti de artilerie călareaţă, siliseră adesea coloanele de maşini blindate să se retragă. Căzăcioaicele bandajau răniţii, în timp ce copiii aduceau soldaţilor cartuşe...

Forţele erau însă prea inegale şi cazacii se văzuseră siliţi să se retragă spre trecătorile munţilor ¿aucaz. Aici, în regiunea stanitei Staro-Şcerbinovka nu rămăseseră decît bătrînii şi tine retuL care nu era încă în vîrstă să'poarte armele, însă cu toţii erau adînc devotaţi patriei lor. Oamenii se ascunseseră fiecare unde putuse şi pierduseră legăturile unii cu alţii. Trebuiau regăsiţi şi uniţi în vederea luptei. Acesta era scopul pentru care lusese trimis aici Grişa.

Azardov se gîndise multă vreme la care anume din locuitorii stanţei să trimită pe tînărul baturinist. Legătura dintre Kras- nodar şi Staro-Şcerbinovka nu se stabilise încă, aşa că în Staro- Şcerbinovka nn era pînă acum nici o casă conspirativă. Azardov cunoştea doar cîteva familii de cerchezi, după toate probabilităţile devotaţi care trebuie să fi rămas în regiune. Dar asta desigur, nu era destul. În vremurile acelea grele, oamenii se schimbau adeseori pe neaşteptate.

— Nu te pot trimite decît la un om pe care nu-l prea cunosc, — îi spuse Azardov lui Grişa, — aşa că deschide bine ochlî. Nu trăncăni. Uită-te cu atenţie în jurul tău. Şi pînă nu te vei încredinţa ce-i cu acest om, nu-ti da cărţile pe faţă. Te duci la o treabă grea. Poate chiar la moarte. De aceea nu vreau să te silesc. Hotărăşte tu singur...

Cum nemţilor nu le prea plăcea să bată drumurile de ţară după apusul soarelui, Grişa mergea spre Staro-Şcerbinovka numai noaptea. Ajuns acolo, găsi cu uşurinţă pe omul la care îl îndreptase Azardov.

Acesta era un bărbat în vîrstă, chel şi cu barbă roşie.

De la prima vedere, omul nu-i plăcu lui Grişa.

Omul îi spuse nevesti-şi să iasă din odaie şi începu să dîr- dîie cum că în staniţă ar fi o mică organizaţie clandestină, care însă deocamdată, nu se manifestase cu nimic. Această sinceritate timpurie

şi de prisos, nu-i plăcu nici ea lui Grişa... Omul cu barba roşie îi dădea întruna înainte, că tuturor li-e dor de treabă adevărată şi că abia aşteaptă legătura cu organizaţia clandestină centrală.

— Îi voi aduce pe toţi qici. Şezi... Mă întorc într-o fugă...

Cînd uşa se închise în urma omului, lui Grişa i se păru că zăvorul de afară fusese tras.

Grişa se uită pe fereastră. Omul cu barba roşie nu umbla, ci aproape că fugea pe uliţă şi se uita mereu înapoi la căsuţa lui. Cînd coti după colt, Grişa se repezi la uşă. Aşa era : uşa fusese închisă pe dinafară...

Grişa pricepu că el căzuse în cursa întinsă de duşman. îşi scoase micul revolver şi inspectă toată casa. încercă să spargă uşa, însă nu putu...

Undeva, foarte aproape, se auzi deodată scîncetul tînguiţor al unui cîine. O perdea se mişcă şi Grişa zări o uşă deschisă înlături !

Pe uşă se rostogoli ca un ghemotoc, în bucătărie, un căţel negru ca smoala. Se uită la necunoscut, îşi vîrî speriat codiţa între picioare şi dispăru într-o clipă.

Grişa se uită cu precauţie afară. în faţa lui era curtea, nişte magazii, apoi grădina de zarzavat şi, mai departe, stepa nemărginită cu zările crepusculare albăstrii.

într-acolo, numai într-acolo! Scăparea nu era decît în stepă...

Grişa se repezi în odaia vecină să-şi ia şapca, se poticni de ceva , şi căzu, lovindu-se rău la genunchi. În podea era înşurubat un belciug. Grişa apucă belciugul şi trase capacul unei trape. Din gura întunecoasă venea un miros umed de pivniţă.

Nu, aici nu se putea ascunde. Era moarte sigură. Numai stepa !...

Grişa se uită repede pe geam. Pe stradă venea un grup de poliţai. În faţă mergea omul cu barba roşie. Poliţaii deschiseră portiţa care

ducea în curte ; drumul
spre stepă era tăiat..

.Grişa coborî în pivniţă şi trase capacul după el. înăuntru era întuneric beznă. Într-un colţ o grămadă de eîrpe umede. Grişa se.vîrî printre cîrpe... -

Deasupra capului auzi lămurit paşi grăbiţi. Se mişca din loc ceva greu — probabil patul. Se auziră înjurături, strigăte supărate... În pivniţă pătrunse brusc lumina vie a unei lantern» elect.rice.

— Ieşi, lepădătură bolşevică!

„Gata! îşi spuse Grişa strîngînd în rnînă revolverul. Şase gloanţe pentru ei, al şaptelea pentru mine..."

— Uşa ! E deschisă uşa spre curte ! — auzi Grişa vocea omului cu barbă roşie. — A fugit în grădină !...

Iarăşi tropot de paşi. Apoi tăcere...

Grişa aşteptă citeva clipe. Apoi ridică încet capacul trapei. În casă era linişte şi întuneric. Afară se lăsase noaptea...

Grişa bîjbîi, ajunse pînă la uşa. care dădea în bucătărie şi se lovi de un scaun. Se opri nemişcat, gata la orice. Dar în casă

În sfirşit, găsi şi uşa. De-ar ajunge numai mai repede în stepă, în stepa întunecoasă în care era scăparea !...

Grişa ieşi în faţa casei. Primi o lovitură în cap şi căzu.

Cînd îşi veni în fire, Grişa văzu pe omul cu barba roşie aplecat asupra lui. Omul îi scotoci prin buzunare şi-i luă revolverul. Apoi îl trase de picioare în casă.

Lui Grişa i se părea că i se desface capul de durere. îşi muşcă buzele pînă la sînge, numai să nu geamă, să nu ţipe.

Omul cu barbă roşie lăsă pe Grişa pe podeaua bucătăriei şi, crezîndu-l probabil mort, plecă, închizînd bine uşa după el.

Grişa se ridică. Clătinîndu-se de -durere, intră în odaie şi-şi legă capul cu un prosop.

Avea un singur gînd : să iasă cît mai repede de aici. Dar amîndouă uşile erau încuiate. Grişa deschise cu greu fereastra şi sări în uliţă.

împrejur nu se vedea ţipenie de om. Grişa mergea spriji- nindu-se de gardurile de nuiele. Apucă pe cea dinţîi ulicioară care cotea la dreapta. Ulicioara trebuia să dea în stepă. Gîndu- rile i se încîlceau. Capul îl durea îngrozitor...

încă trei case — şi apoi stepa !.

De la portiţa unei case se desprinse o siluetă întunecată.

— Ce umbli la miezul nopţii ? — auzi Grişa o voce slabă de femeie. — Acuş vine patrula şi te împuşcă !

Da. vedea şi el că trebuia să fugă... Dar n-avea putere. în glasul femeii acesteia necunoscute nu era nici urmă de ameninţare. Şi Grişa se sprijini de gard.

Ce-i cu dumneata ? Ţi-e rău ? Ce-i asta, sînge ? Eşti rănit ?... Intră repede înăuntru !Femeia îl apucă pe Grişa de brat şi-l ajută să intre în casă...

Şi iată-l pe Grişa în casă şezînd la masă. Avea acuma o că- maşă curata, iar capul îi fusese bandajat cu grijă de o mînă dibace. În fata lui se afla o femeie necunoscută în vîrstă, cu o lată blajină şi obosită.

- Grişa află de la ea că omul cu barba roşie la care îl trimisese Azardov intrase slugă la nemţi, lucru la care nu se aj- teptase nimeni din cei care îl cunoscuseră. Fusese numit staroste de cvartal, dar visa la ceva mai mare : voia să fie numit utaman.

— Cum de-ai nimerit la el ? Se poate oare să fii ajît de ne- prevăzător ? — îi spuse gazda punîndu-i dinainte ceai şi turte calde. — Bine, nu te mai încrunta. laca tac. Nu te întreb nimica. Ştiu că n-ai voie să vorbeşti cu-n om străin de ceea ce te-aduce aici. Şi-i mai bine, aşa că taci. În halul în care eşti acuma, nu-i bine să te frăntfnţi.,,

Gazda vorbi despre ea.

Era învăţătoare la şcoala din stanţă şi o chema Ekaterina Ivanovna Gruşko. Bărbatul ei murise şi rămăsese cu doi băieţi Arseni şi Afanasi. Cel mai mare avea şaptesprezece ani, cel mai mic împlinise nu demult cincisprezece. Acum dormeau duşi în odaia de alături.

— Toată vijaţa mea sînt băieţii, — zise Ekaterina Ivanovna şi privirea i se lumină şi i se umplu de duioşie. — N-am nimic mai scump pe lumea asta decît pe dînşii. Nimic! Mare nenorocire să trăiască cineva aici. Tremur întruna să nu li se în- tîmple ceva. Uite şi acum... am auzit "zgomot, strigăte, pesemne că te căutau pe tine — şi n-am avut linişte şă stau în casă. Bine c-am dat eu de tine. Nemţii au încercuit stanca... Spune, maică-ta trăieşte ? Doamne, doamne! ce chinuri trebuie să îndure acuma, sărăcuţa de ea. Dar nu-i nimica, nu-î nimica. Toate au să se îndrepte... Te-ai săturat ? Bine, acuma culcă-te. Eşti alb ca varul. La noapte, am să mă gîndesc eu ce-i de făcut.

Ekaterina Ivanovna îi aşternu lui Grişa alături de băieţii ei.

-- Dorm: 1 Somn uşor 1 — sărută mai întîi pe Grişa care se iîstîci şi se înduioşă ; apoi îşi sărută băieţii. — Noapfea-i bun sfetnic, — mai spuse ea.

Ekaterina Ivanovna îşi deşteptă băieţii în zori. În staniţă se făcea o percheziţie generală. Arseni îl scoase pe Grişa în curte şi-l ascunse într-un stog de trestie uscată de la marginea curţii.

învăţătoarea aştepta „musafirii" în faţa casei. Deodată văzu arzînd în curtea vecină un stog de stuf ca şi al ei. Desigur că vreun neamţ, de lene să nu mai caute în stuf, aruncase în el un chibrit aprins.

Ekaterina Ivanovna se repezi în casă.

— Arseni, ce-i de făcut cu Grişa ? Are să ardă de viu.

Arseni o îmbrătişă.

— Dacă se întîmplă ceva, nu cădem nici noi de vii .în mîi- nile lor I — zise băiatul punînd la îndemînă o rangă grea de fier.

Mama se uită cu atenţie la fiul ei şi pentru întîia oară i se păru că băiatul ei era un bărbat în toată firea.

Nemţii intrară îq casă. .Răscoliră totul, întoarseră toată casa cu fundul în sus, urniră mobilele din loc, mai stătură în cămară o bucată de vreme, îşi aruncară ochii prin pivniţă, apoi ieşiră în curtc.

Mama stătea cu băieţii în pridvor. Un neamţ se îndreptă fără grabă spre stogul în care era ascuns Grişa.

Ekaterina Ivanovna abia se putu ţine să nu ţipe.

Neamţul înconjură cu băgare de seamă stogul şi se opri. Dădu cu piciorul în stog, apoi băgă mîna în buzunar, căutind ceva.

— Fii liniştită mamă. Fii liniştită, — îi şopti Arseni, atît de încet, încît ea abia putu să-l audă.

Neamţul scoase chibriturile şi se 'îndreptă apoi spre portiţă, aprinzîndu-şi din mers o ţigară...

Percheziţia se terminase. Ekaterinei Ivanovna îi venea să se repeadă la stog,' să dea deoparte stuful uscat, să-1" sărute pe Grişa, să-l aducă în casă, să-i dea de 'mîncare... Dar nu putea să facă asta. Uliţa era plină de nemţi. Grişa putu veni în casă de-abia seara tîrziu. Noaptea cînd băieţii dormeau, Ekaterina Ivanovna aprinse „lampa şi intră în odaie. Tustrei băieţii erau culcaţi alături. Şi Ekaterinei Ivanovna i se păru că, în loc de doi, avea acum trei fii...

În noaptea următoare, învăţătoarea îl petrecu pe Grişa.

— Tare nu-mi vine să te las să pleci, — îi spuse ea la plecare, îmbrăţişîndu-l. — Făgăduieşte-mi că ai să ne trimiţi veşti despre tine. Aşteptăm neapărat..

Multă vreme nu putu închide ochii Ekaterina Ivanovna, trăgîrid cu urechea la toate zgomotele care veneau de pe uliţă. Dar în staniţă era linişte.

GAPITOLUL X

A doua zi, seara tîrziu, Ekaterina Ivanovna fu chemată pe neaşteptate la ataman la cancelarie. Băieţii se nelinîştiră.

— Nu vă temeţi, — zise ea plecînd. — Desigur c-o fi avind să-mi comunice cine ştie ce dispoziţii noi...

Intrînd în cancelarie, ea văzu pe atamanul staniţei şi pe locotenentul de jandarmi neamţ şezînd'la masă. Lîngă uşă stăteau vreo cinci soldaţi nemţi, iar puţin mai laoparte, lîngă zid... Grişa.

Nu-l recunoscu. îndată. Fata îi era învineţită, îmbrăcămintea ruptă şi plină ,de sînge. Mîna dreaptă, sucită într-un chip ciudat, era legată la spate de cea stîngă.

Inima Ekaterinei Ivanovna încetă să mai bată. Numai de nu s-ar da de gol! De n-ar lăsa să se vadă printr-un gest, prin- tr-o privire că-l cunoştea ! Nu-şi putea lua ochii de la Grişa. Şi el se uita la ea. Se uita ţintă, şi părea s-o roage: „Fii tare! Nu mă da de gol ! Taci".

— Il cunoşti ? — întrebă locotenentul.

Ekaterina Ivanovna tăcu o clipă. Îi trebui toată voinţa, toată stăpînirea de sine ca să răspundă :

— Nu, nu-l cunosc.

În clfpa cînd spuse aceste cuvinte, Ekaterinei Ivanovna i se făcu mai uşor pe suflet. Ea îşi dădea seama că se putea stăpîni şi că glasul îi era liniştit...

— Acum cîteva zile, — spuse locotenentul, fără să-şi ia privirea rece şi sfredelitoare de pe fa{a învăţătoarei, — a venit la un staroste de aici un trimis al comitetului clandestin bolşevic din Krasnodar. Acesta n-a putut fi prins şi a dispărut. Pe individul care-l vezi, l-am prins azi în stepă. Trebuie să stabilim dacă-i într-adevăr acela pe care îl căutăm. Din păcate, starostele de cvartal care l-ar fi putut recunoaşte cu uşurinţă a fost găsit ieri noapte mort lîngă casa lui. Cine l-a ucis, nu ştim încă... Dar sîntem informaţi că în ziua în care a fost oaspetele de la Krasnodar la starostele de cvartal, seara tîrziu flăcăul acesta a intrat la dumneata în casă.

— Repet: nu-l cunosc.

— Să vină martora, — ordonă locotenentul.

În cancelarie iniră vecina Ekaterinei Ivanovna, Daria, nevasta unui poliţai. Era palidă şi se ferea să întîlnească privirea învăţătoarei.

— Spune acestei *frau* ceea ce mi-ai spus^acum cinci minute.

— În seara zilei aceleia, am văzut pe învăţătoare aducînd'pe acest flăcău la ea în casă, — zise repede Daria, repetînd parcă o lecţie învăţată pe dinafară.

— Ei, şi altceva ?

— Şi ieri noaptea, băiatul ei mai mare a ieşit din casă tot cu acest flăcău şi s-a întors singur...

— Ce-ai de spus la asta ?

— Spun că dacă l-aş fi ascuns la mine, l-aţi fi găsit numai- decît. Cînd aţi făcut percheziţia, aţi răscolit doar totul, pînă şi albiturile din scrin.

— Asta nu arată decît că eşti mai şireâtă decît noi.

Locotenentul se ridică şi strigă :

— Ajunge! Să terminăm!... Ascultă-mă cu atenţie. Dacă-mi spui că-l recunoşti, am. să-ţi iert vina şi am -să dau ordin să ţi se dea drept recompensă o scroafă cu purcei. Însă dacă te încăpăţînezi — atunci bagă de seamă... Ai copii. Gîndeşte-te la ei...

— Sînt rusoaică, domnule locotenent, — zise încet ■ învăţătoarea. — Nici pentru munţi de aur n-ain să trimit la moarte un om pe care nu-l ştiu vinovat... Nu-l cunosc pe băiatul ăsta !

— Să vedem ! — se înfurie locotenentul. — Aduceţi încoace băieţii!

Doi soldaţi , nemţi împinseră în cancelarie pe băieţii învăţă-toarei. Amîndoi se repeziră la mama lor.

— Mamă ! Ce s-a întîmplat ? — întrebă ce' mai mic.

Ekaterina Ivanovna scoase un ţipăt şi-şi îmbrăţişă băieţii.

— Cunoaşteţi pe arestat ? — întrebă neamţul adresîndu se băieţilor.

Fără să cugete, fără să-şi dea seama, învăţătoarea dădu să facă un pas înainte. Era gata să spună ,adevărul... Numai să nu i se chinuiască copiii!

Deodată simţi că Arseni o strîngea tare de braţ mai sus de cot.

— întreb: cunoaşteţi pe arestat ? — zbieră locotenentul.

— Nu, nu-l cunosc 1 — răspunse Arseni. Şi fratele cel mic repetă- imediat:

— Nu, nici eu !...

Mîndră de băieţii ei, Ekaterina Ivanovna închise ochii o clipă.

— La perete! — auzi ea vocea locotenentului.

Soldaţii nemţi îl apucară pe Arseni şi-l puseră cu faţa la zid. Locotenentul se apropie şi-şi lipi ţeava revolverului de ceafa băiatului.

Daria scoase un ţipăt şi fugi afară...

— Am să număr pînă la trei. Sau spui, sau... Unu... doi... doi... repetă locotenentul.

Grişa făcu un pas. Buzele lui zdrobite murmuraseră ceva. „Acuşi mărturiseşte ca să-l scape pe Arseni", trecu prin mintea Ekaterinei Ivanovna.

— Nu ! — i-o luă ea înainte lui Grişa. — Nu-l cunosc! Nu-l cunoaştem !

Se auzi o detunătură. Arseni se smuci, se clătină şi se prăbuşi pe spate.

Cu un geamăt, mama se aruncă asupra lui. Ea. îi strînse la piept capul însîngerat, se uită în ochii lui morţi, îl mîngîie pe păr. Apoi, deodată, se ridică şi rămase dreaptă în faţa locotenentului...

Se uită ţintă în ochii lui şi privirea ei îl fScu. să dea fără voie înapoi.

— Mi-ai ucis feciorul, pe primul meu născut... Neamţule, n-ai să'scoţi nici un cuvînt de la mine!

Locotenentul îşi scoase grăbit batista şi-şi şterse faţa şi mîinile asudate.

— Al doilea la perete!.— ţipă el răguşit.

Tă'cînd, fără să se mişte, Ekaterina Ivanovna se uită cum Afanasi fu pus şi el la zid. Locotenentul numără repede pînă la trei. Se auzi o detunătură şi cel mai mic căzu alături de fratele lui...

Cîteva clipe, în cameră fu linişte. Apoi se întîmplă ceva la care nu se aştepta nimeni. Ekaterina Ivanovna smulse din mîi- nile unuia din soldaţii nemţi pistolul automat şi o rafală prelungită rupse liniştea.

Primul căzu locotenentul. După el atamanul şi doi soldaţi. Ceilalţi se aruncară spre uşă, împingîndu-se unul după altul ca să fugă mai repede de-acolo- Ekaterina Ivanovna tot trăgea într-înşii din urmă. Se auziră gemete şi ţipete...

învăţătoarea închise uşa şi trase zăvorul greu. Apoi desfăcu frînghiile cu care erau legate mîinile lui Grişa.-

— Ai văzut ?... Jură că n-ai să uiţi şi că ai să te răzbuni. Jură !

— Jur!

— Acuma fugi! — Ekaterina Ivanovna deschise fereastra. — E noapte... N-au să te vadă. Ia-o la dreapta prin grădinile de zarzavat şi de-acolo în stepă !

Grişa sări pe fereastră şi se mistui în întuneric.

Ekaterina Ivanovna verii lîngă fiii ei, îi culcă alături, îi acoperi cu faţa de masă şi îi sărută, aşa cum obişnuia ea să-i sărute seara, cînd erau culcaţi în paturile lor. După aceea strînse armele căzute pe jos şi încărcătoarele. Stinse apoi lampa şi luă iar în mînă pistolul automat... $

Nemţii trăgeau în fereastra cancelariei. Geamurile cădeau răsunînd, în cameră şuierau gloanţele.

învăţătoarea se apără aproape o-jumătate de ceas.

Nădăjduind s-o mai prindă de vie, nemţii dădură foc casei. Dar" şi din casa care ardea, mai bubuiau încă împuşcăturile...

Trecură cîteva zile. Într-o noapte, cu puţin înainte de revărsatul zorilor, în staniţă se auziră împuşcături.

Nişte călăreţi năvăliseră în staniţă. Intîia casă care începu să ardă era aceea a starostelui de cvartal. Apoi se aprinse casa atamanului şi aceea a Dariei ,care îl trădase. pe Grişa. O grenadă antitanc explodă în şcoala unde locuiau jandarmii.Şi totul se linişti iar. Numai casele cărora le puseseră partizanii foc mai ardeau, iar nemţii înnebuniţi de spaimă, fugeau pe uliţe, trăgînd fără nici un rost în stepă.

Dimineaţa, oamenii găsiră cadavrele a trei staroşti de cvartal împuşcaţi. Peste noapte, cadavrul Dariei a fost spînzu- rat de grinda porţii. Pe piept, avea prinsă o hîrtie cu inscripţia : „Executată de partizanii de stepă pentru trădare de patrie". Mulţi dintre locuitorii stanitei văzuseră pe acei dare atacaseră stanita. Atacanţii erau conduşi de un bărbat în vîrstă, înalt, spătos şi cu o barbă neagră, stufoasă...

... — Nu-mi mai aduc aminte cum am izbutit să fug din stanită, — îmi povesti mai tîrziu Grişa, cînd venise ca om de legătură la tabăra noastră de partizani de pe muntele Strepet. — În spatele meu auzeam detunături. Trăgeau nemţii,, trăgea, apărîndu-se, Ekaterina Ivanovna... Am văzut zarea înroşită de para focului... Alergam pe drumul de stepă. Apoi m-am poticnit şi am căzut şi mi-am pierdut cunoştinţa...

Cînd mi-am venit în fire, n-am putut înţelege nimic. Eram într-o odăiţă mică- şi curată. Zăceam în pat. Într-un colt, în fata icoanei ardea o candelă. Iar lîngă pat şedea un preot. Avea părul lung şi cărunt şi purta un anteriu ros.

Mi se păru că aiurez. M-am frecat la ochi. Preotul din fata mea zîmbea.

— Te-ai trezit ? Atuncea-i bine. Îţi aduc îndată lapte cald.

Preotul văzu privirea mea mirată şi-mi zise- cu blîndeţe :

— Nu' te teme, tinere. Cînd te vei face sănătos, am să-ti spun tot. Dar deocamdată, să ştii un singur lucru : în casa asta n-are să te supere nimeni.

Abia a doua zi află Grişa ciim nimerise el în casa preotului.

Pe preot îl chema Bessonov şi slujea la biserica unei mici stanite chiar de lîngă Krasnodar. În ziua în care pierise Ekaterina Ivanovna, fusese chemat la 'căpătîiul unei căzăcioaice bă- trîne care trăgea să moară. Spre dimineaţă, se întorcea aca^ă în trăsurica lui. Deodată, calul se smuci într-o parte. Bătrînul zări un om zăcînd deacurmezişul drumului. Era Grişa. Bessonov îl ridică şi-l duse la ei acasă.

Preotul nu-l întrebă nici cine era şi nici ce-căuta în stepă.

— într-o seară, preotul şedea lîngă patul lui Grişa. Vorbeau <|espre război, despre nemţi, despre partizani. Grişa se îuase cu vorba, spuse lucruri de prisos şi, dîndu-şi seama, tăie convorbirea.Hai să ne înţelegem, Grişa ! — îi zise preotul. — N-aş vrea să te amăgesc. Ştiu cine eşti : Pe cînd aiurai, ai vorbit de Ekaterina Ivanovna, de incendiu, de moartea băieţilor. Ai amintit şi de starostele de cvartal cu barba roşie. Doar i-am cunoscut bine pe toti... Pe tine, Grişa, nemţii te socotesc mort. Ei cred că ai pierit în foc împreună cu Ekaterin,a Ivanovna. De aceea poţi sta deocamdată liniştit la mine. După ce te-i întrema, ai să faci ce-are să-ţi spună conştiinţa...

Grişa petrecu cîteva zile la Bessonov. La preot veneau adesea oameni. Il chemau să slujească — la botezuri, la înmor- mîntări, la nunti. Dar mai veneau pe la el şi altfel de oaspeţi. Aceştia se arătau de obicei cînd se întuneca. Aduceau cu ei boccele grele şi vorbeau cu vocea scăzută. Grişa nu-i văzuse niciodată. Într-una din zile, pe înserate, Bessonov intră la el.

— Grişa, ţi-am adus un musafir, — zise el. — Staţi de vorbă. Eu mai am o mulţime de treburi şi am să plec...

În odaie intră un cazac în vîrstă, cu o barbă neagră şi deasă. Ochii care priveau pe sub sprîncenele puţin cărunte aveau o căutătură aspră şi pătrunzătoare. Vorba îi era rară şi răspicată.

— Bună ziua Grigori. Eu sînt Panteleici. Din partea lui Azardov.

Lui Grişa îi trecu fără să vrea prin gînd: „nu-i oare o provocare ?"

— Din partea lui Azardov ? — întrebă el mirat. — Nu-l cu-

Panteleici zîmbi în barba lui deasă.

— E bine că nu-l cunoşti...

Apoi trecu o clipă şi întrebă :

— Ia zi, îţî plac harbujii de Kuban ? Buni harbuji avem aici la noi !

Era parola pe care Azardov o dăduse lui Grişa pe vremea cînd erau amîndoi în Krasnodar.

— Acuma mi-aduc aminte, — zise Grişa.

— Ei vezi ? Atuncea să trecem la treburile noastre.

Grişa era socotit mort şi la Krasnodar. Cu două zile în urmă, părintele Piotr — aşa cum îi zicea Panteleici lui Bessonov — îi spusese că Grişa era viu şi teafăr şi că se găsea la el. Azardov îi ordona acum lui Grişa ca, îndată ce se va face sănătos, să se ducă la Panteleici, la grupul lui de partizani care opera potrivit unei însărcinări speciale a conducerii organizaţiei clandestine.

În uşă, gata să plece, Panteleici, luîndu-şi rămas bun de la Grişa, îi aminti :

— Cînd pleci de la părintele Piotr, mulţumeşte-i. De nu era el, demult ai fi fost spînzurat de un stîlp !...

Grişa mai stătu două zile la Bessonov. Pe înserate, el îşi luă rămas bun de la preot. Era foarte mişcat şi-i mulţumi cu multă stîngăcie. Bessonov îi zîmbi cu blîndeţe şi-i spuse simplu:

— Nu-i nevoie să-mi mulţumeşti. Fiecare se poartă aşa cum îi porunceşte conştiinţa...

Grişa plecă la grupul lui Panteleici, unde află despre atacul partizanilor asupra staniţei Staro-Şcerbinovka. Operaţia fusese \ foarte reuşită, ca dealtfel tot ce întreprindea Panteleici. Mulţi spuneau şi spun şi azi că Panteleici avea noroc. Nu pot fi de aceeaşi părere: Panteleici îşi pregătea întotdeauna cu multă grijă operaţiile, recunoaşterea lui era minunat pusă la punct şi afară de asta, era un organizator desăvîrşit.

Panteleici îl trimise de cîteva ori pe Grişa la părintele Piotr. El află că locul de întîlnire al activiştilor organizaţiei clandestine era la Bessonov şi că tot acolo se păstrau manifeste, arme şi explozibile. Părintele nu descosea niciodată pe nimeni şi Panteleici avea încredere într-însul ca în el însuşi.

Peste cîtăya vreme, Grişa'află de la Panteleici că Bessonov fusese arestat. Panteleici care era întotdeauna calm, tăcut şi ştia să se stăpînească, de data asta nu-şi putea găsi locul.

— Mi-aş da viaţa bucuros — zicea el răsfirîndu-şi nervos barba — numai să-l pot strînge de gît pe cel care l-a trădat pe Bessonov !

Conducerea organizaţiei clandestine făcu tot ce-i era cu pu- tinţă să-l scape pe Bessonov. încercă să mituiască poliţia, să îmbete santinelele şi se gîndea chiar să-l .scoată pe Bessonov de la nemţi cu forţa. Cu aceasta fu însărcinat Panteleici. S-ar fi putut ca această operaţie îndrăzneaţă să izbutească. Dar, în ultima clipă se răspîndi ştirea că în timpul unui interogatoriu, nemţii îl omorîseră pe părintele Piotr în torturi.

Cîtăva vreme după asta, aflarăm că Bessonov, deşi torturat, nu trădase pe nimeni. Murise în tăcere, fără să fi scos o vorbă....

CAPITOLUL XI

După plecarea lui Rodrian şi arestarea lui Lîsenko, Herbert Stift umbla prin combinat întunecat la faţă. Avea se. vede neplăceri foarte serioase din cauza încrederii pe care o arătase unui om care' se dovedise că era unul din capii organizaţiei clandestine. Vai de muncitorul rus care se făcea vinovat de ceva şi cădea în mîna lui.Mai cu scamă cu muncitorii fabricii de margarină era foarte crud. Pe vremea nemţilor, muncitorii combinatului primeau salarii de mizerie şi mulţi din ei, mai ales cei cu familie, flămîn- zeau. Vrînd, nevrînd, mai luau cîteodată chiar şi din dezgustătorul *speisefett.*

Betriebsfuhrerul nu dădea voie muncitorilor să ia grăsime, arneninţîndu-i cu pedepse severe. Odată, şi asta tocmai într-o zi în care Stift era foarte rău dispus, el zări pe o muncitoare scoţînd din fabrică un borcănaş de grăsime.

Stift dădu ordin să fie oprită. Cu o lovitură de pumn o doborî la pămîrrt. O bătu cu furie pînă cînd muncitoarea îşi pierdu cunoştinţa

şi ea muri în aceeaşi seară din cauza loviturilor, fără să-şi mai fi venit în fire...

Şi mai rău încă o duceau prizonierii noştri care lucrau la combinat. Lucrul lor începea de dimineaţă şi dura fără întrerupere pînă noaptea tîrziu. Supraveghetorii nemţi, care îndeplineau ordinele lui Stift, îi băteau şi-i lăsau să moară de foame. Chinuiţi şi jerpeliţi, abia se ţineau pe picioare. La combinat începu o acţiune pentru ajutorarea prizonierilor noştri de război. Iniţiatorul acţiunii era Pokatilov.

Cine, dacă nu el, prietenul lui Lîsenko şi veteran al combi-natului, ar fi putut deveni cor.citrcătorul organizaţiei clandestine din combinat ?

Mai tîrziu s-a aflat că acela care avusese ideea era Şlîkov. Potrivit indicaţiilor primite de la Arseni Silvestrovici, Şlîkov stătuse de vorbă cu Pokatilov şi se înţelesese cu el în privinţa tuturor chestiunilor privind munca clandestină la combinat.

Era greu să ajuţi prizonierii de război. Aceştia erau urmăriţi pas cu pas de supraveghetori şi atmosfera de la combir.at devenise după arestarea lui Lîsenko foarte încordată. Muncitorii veneau la combinat purtînd pe ei cîte două schimburi de rufe şi ajunşi acolo, scoteau unul, predîndu-I oamenilor lui Pokatilov. Pe căi cunoscute numai acestora, rufele erau apoi transmise prizonierilor.

În urma ur.ui ordin confidenţial ai lui Pokatilov, magazionerul fabricii dădea prizonierilor săpun minunat, luat din nu ştiu ce rezerve secrete. Pokatilov se mai îngriji să li se dea şi *speisefett* şi chiar din seul care se primea la fabrica de marga- rină.

La început totul merse strună. Dar într-o zi Stift, însoţit de feldwebelul Stroba, inspectînd fabrica, dădu de un grup de prizonieri care

căpătaseră tocmai atunci săpun. Prizonierii fură crunt bătuţi şi apoi închişi într-un mic birou, la uşa căruia fu pusă o santinelă nemţească. Betriebsfuhrerul ordonă să se comunice îndată gestapoului că cineva aprovizionează cu săpun pe prizonieri. Prizonierii erau ameninţaţi să fie împuşcaţi

.Aflînd despre aceasta, Pokatilov luă o hotărîre îndrăzneaţă. Nişte lăcătuşi chemaţi de la atelierele mecanice, izbutiră să demonteze o parte din peretele de scînduri al micului birou, fără ca santinela să observe ceva. Prizonierii arestaţi fură scoşi şi ascunşi în sala cazanelor, iar .peretele de scînduri montat la loc.

După sfatul lui Pokatilov, prizonierii eliberaţi luară o uşă de care nimeni nu avea nevoie şi, spunînd că erau trimişi să pună uşa la unul din corpurile de clădiri din afara combinatului, în care locuiau nemţi, prezentară portarului un bilet de liberă- trecere fals şi ieşiră de pe teritoriul combinatului.

Odată afară, prizonierii au căpătat adresa unei case conspirative ; aici au fost puşi la dispoziţia lui Arseni Silvestrovicl şi apoi trecuţi, după indicaţiile acestuia în stani{ele din împrejurimi...

Dacă nu s-ar fi întîmplat istoria cu prizonierii şi schimbarea deodată a atitudinii lui Stift fată de muncitori, toate ar fl mers la combinat ca şi mai înainte.

La centrala electrică de termoficare tot se mai continua cu repararea cazanului stricat; fabrica de margarina producea acelaşi *speisefett* rînced: locomobila care producea aburi se strica foarte des. Chestiunea rezervorului cu ulei „otrăvit" şi a tocului cu săpun „minat", rămăsese tot baltă. La atelierele mecanice nu era chip s-o scoţi la capăt cu piesele pentru compre- soare. Seminţele de bumbac tot mai ardeau în silozuri Gavriil Artamonovici Şlîkov umbla prin combinat cu acelaşi mers liniştit, lovind uşor pămîntul cu bastonul pe care-l primise în dar. După arestarea lui Lîsenko parcă se gîrbovise şi mai tare decît înainte. Printre muncitori se spunea că Şlîkov era amestecat în moartea lui Svirid Sidorovici...

Sosise şi ajunul Anului Nou 1943.

Cînd acele ceasornicului ajunseră lamîndouă în dreptul cifrei 12, tăcerea nopţii fu sfîşiată .de bubuituri de tun. Artileria antiaeriană începu să bată cu înfrigurare, mitralierele îşi trimiteau în toate direcţiile gloanţele trasoare. Puşti şi arme automate trăgeau din toate părţile.

Locuitorii Krasnodarului săriră din pat, scoaseră capul pe fereastră, uilîndu-se la cer, trăgînd cu urechea şi aşteptînd obişnuita incursiune a bombardierelor sovietice. Dar nu veniră nici un fel de avioane. împuşcăturile durară însă toată noaptea. Era o tragere dezordonată, cînd liniştindu-se, cînd întetindu-se. Oamenii nu se putură dumiri care să fi fost pricina acestei alarme nocturne...

În noaptea aceea neliniştită, Valia primi o radiogramă : „Armata Roşie a ocupat Mozdokul".

În aceeaşi clipă, „tipografia" îşi şi începu activitatea. Fură tipărite imediat manifeste. Într-unul din ele, sub textul radiogramei care anunţa luarea Mozdokului şi încercuirea grupului de armate nemţeşti la Stalingrad, era prezentată o hartă schematică. Trei săgeţi îşi îndreptau vîrfurile lor ascuţite spre Krasnodar. Ele veneau din direcţiile cotului mijlociu al Donului, a Stalin- gradului şi a Mozdokului.

Sub hartă era următorul text: „Ceasul eliberării se apropie ! Moarte cotropitorilor fascişti !"

Dimineaţa, manifestul apăru la combinat. Skokova îl puse pe biroul lui Stift, înainte ca acesta să fi venit la combinat. Intrîncl în cabinetul lui, betriebsfiihrerul observă imediat mica, dar atît de elocventa foiţă de hîrtie...

Ar fi desigur greu să spun cît de puternică a fost impresia pe care o produse manifestul asupra lui Herbert Stift. Se poats ca asta să fi fost numai ultima picătură care să-l hotărască. Trebuie să presupunem că Stift cunoştea destul de bine situaţia de pe front. Afară de asta, vedea şi care era situaţia la combinat- îşi simţea neputinţa de a face ceva şi nu mai voia, din tot sufletul său rău şi fricos decît un singur lucru : să scape măcar cu viaţa. Şi betriebsfiihrerul se hotărî să fugă.

Spectacolul acestei fugi fu destul de comic. Betriebsfiihrerul se îngriji el singur de maşina lui ca şi cum ar fi fost un simplu şofer. Se aprovizionă cu benzină şi îşi puse deoparte o rezervă de şase bidoane cu benzină şi unul cu ulei. Puse apoi cu cea mai mare grijă motorul la punct şi se vîrî chiar sub maşină pentru a verifica ambreiajul. De sub pernele scaunelor scoase lanţuri pregătite de mai înainte şi îmbrăcă cu ele cauciucurile...

Cînd toate aceste pregătiri fură terminate, intră o clipă în cabinetul lui şi ieşi de acolo cu un geamantan greu în mînă. Stift era îmbrăcat într-un costum de voiaj. Pe cap avea o pălăriuţă tiroleză, cu o pană de cocoş. Pana aceast'a de cocoş, înfiptă ţanţoş, nu se potrivea deloc cu înfăţişarea lui neliniştită...

Pe Stift nu-l petrecu decît feldwebelul Stroba. După arestarea lui Lîsenko şi plecarea lui Rodrian, betriebsfiihrerul se făcuse rece faţă de Şlîkov. Nu numai că nu se mai sfătuia niciodată cu el, dar aproape că nu-l mai băga în seamă cînd îl în- tîlnea.

Feldwebelul stătea lîngă maşină şi după faţa lui trasă şi abă- tută, puteai ghici că Stroba îşi invidia şeful. Dacă feldwebelul ar fi fost el directorul administrativ al societăţii anonime pe acţiuni „Ost", de cînd s-ar fi mutat el din Krasnodarul acesta neliniştit, undeva mai aproape de „Vaterlandul" lui...

Stift puse în mişcare maşina şi ieşi pe poartă.

Toate acestea se întâmplaseră dimineaţa cam pe la zece. Era aproape patru după amiază cînd maşina lui Stift, plină de noroi intra iar pe poarta combinatului. Din maşină coborîră Her- bert Stift, consilierul-şef al comandantului oraşului, şi trei agenţi ai gestapoului.

*

Betriebsfiihrerul avea un aer destul de jalnic. Pălăriuţa tiro- leză cu pană dispăruse...

— Adunaţi muncitorii lîngă biroul directorului ! — ordonă consilierul feldwebelului Stroba.

După ce se adunară muncitorii, veniră consilierul şi Stift.

— Oameni rău intenţionaţi, — începu consilierul, — răspîn- desc prin combinat zvonuri că plecarea domnului director ar fi datorită situaţiei defavorabile de pe front. Aceasta e o minciună a agenţilor bolşevici. Armata germană îşi continuă ofensiva ei victorioasă şi nu există vreo putere care s-o poată opri. Comandamentul german vă cere să vă încordaţi toate puterile ca în cel mai scurt timp, fabricile să fie puse în funcţiune. Cît priveşte plecarea de azi a domnului Stift, ea a fost urmarea unei delegaţii urgente. Domnia-sa s-a întors şi şi-a reluat iar atribuţiile.

Muncitorii ascultară în tăcere pe consilier. Cînd acesta termină, unii dintre ei voiră să plece, dar în clipa aceea, Stift luă cuvîntul şi strică toată afacerea.

— Plecînd în delegaţie, — zise el, — mi-am pierdut pălăria mea tiroleză cu pană. Poate că am pierdut-o în oraş, dar se prea poate s-o fi pierdut aici în combinat. Acela care mi-o va aduce, va primi o recompensă...

Cuvintele acestea ale betriebsfiihrerului răsunară atît de neaşteptat şi Stift era atît de caraghios şi de jalnic, încît mulţi zîmbiră fără voie.

Tehnicianul Vasiliev, acela care venise în atelierele mecanice, tocmai pe cînd Potapovna stătea de vorbă cu baturiniştii stătea în rîndul întîi. Cuvintele lui Stift despre pălăriuţa tiroleză îl făcură să rîdă şi el nu se putu abţine să nu pufnească.

Consilierul se uită ameninţător la tehnician.

-- Luaţi-l 1 — ordonă el la doi din agenţii gestapoului care veniseră cu el în maşină.

Aceştia îl apucară pe Vasiliev, îi legară mîinile la spate şi plecară cu el...

A doua zi, Şlîkov nu veni la combinat. Pokatilov se alarmă şi rugă pe Anna Potapovna să treacă imediat pe la Gavriil Artamonovici. Şlîkov locuia la Dubinka într-o căsuţă cu nevasta lui — o bătrînică de vîrsta lui şi cu fata lor.

Anna Potapovna se întoarse peste o oră. Trecu prin combinat ca o buimacă. Oamenii care o întîlneau o salutau dar ea nu vedea pe nimeni. Unii o întrebau cîte ceva dar ea nu răspundea nimănui nimic.

Se duse de-a dreptul la centrala eleetrică de termoficare şi îl chemă pe Pokatilov. După fata ei trasă şi chinuită, acesta pricepu îndată că lui Şlîkov i se întîmplase ceva. -

— L-au ridicat? — întrebă Pokatilov.

— Astă noapte...

Anna Potapovna spuse asta atît de încet, încît Pokatilov nu auzi nimic şi înţelese numai după mişcarea buzelor. După ce tăcu o vreme, bătrîna reluă :

— Eu sîrit aceea care l-am trădat? fără să vreau pe Gavriil Artamonîci 1...

Anna Potapovna povesti lui Pokatilov că vorbise prin atelierele mecanice mai mult decît trebuia şi că tehnicianul Vasiliev auzise vorbele eî.

— El a spus nem{ilor de Şlîkov, — zise cu convingere Anna Potapovna. — Numai el !

— Are să fie nevoie neapărat să pleci din Krasnodar, — spuse Pokatilov. — Dacă l-au ridicat pe Şlîkov, se poate întîm- pla acelaşi lucru şi cu prietenii lui.

— Nu plec nieăieri, — zise Potapovna. — D^că-i vorba să mor, atunci mor împreună cu Gavriil Artamonîci...

— Ai uitat de ce te-a rugat Gavriil Artamonîci ? — o întrebă Pokatilov. — Cine rămîne atunci să spună cînd s-or întoarce ai noştri tot adevărul despre Şlîkov ? Este vreunul care să cunoască mai bine adevărul decît tine ? Nu-i datoria tfa să aperi tu de calomnie onoarea şi numele curat al lui Gavriil Artamonîci ?

În sfîrşit, Pokatilov izbuti s-o convingă pe bătrînă să plece din, Krasnodar şi ea fu trecută peste rîu ajungînd Cu bine în stî'niţa Beisug, acolo unde era stăpîn Mişa.

Vestea despre arestarea lui Şlîkov se răspîndi repede în combinat. La început, multora nu le venea să creadă.

— De ce să-l fi arestat oare nemţii pe slugoiul lor ? — spuneau muncitorii. — Şlîkov a fugit se vede pentru că se temea de răzbunarea noastră !...

Cînd însă vestea arestării lui Şlîkov se adeveri, mulţi fură zguduiţi.

îmi aduc aminte ce mi-a spus atunci Skokova :

— TI uram pe Şlîkov mai mult decît pe oricare altul. Il în- tîlneam în fiecare zi la birou şi auzeam în fiecare zi cît de prietenos vorbea cu Rodrian sau cu Stift. Odată, Rodrian, nebă- nuind că înţeleg nemţeşte spuse în faţa mea la telefon : „Şlîkov ne e devotat ca un cîine". Cînd a fost arestat Lîsenko, puneam capul că era treaba lui Şlîkov. Mă bătea chiar gîndul să-l ucid... Şi, deodată, Şlîkov arestat ! Cînd mi-am dat însă Seama cît de mult greşisem, cum îl- nesocotisem eu şi tovarăşii mei, mi s-a făcut ruşine — ruşine că nu-mi dădusem seama de nimic, că n-am dibuit pe eroul ascuns în omul pe care îl întîlneam zilnic !...

Mulţi oameni din combinat gîndeau ca şi Skokova. Numai un singur om se bucura de arestarea lui Şlîkov. Acesta era inginerul Porfiriev.

El îşi dădea seama că se isprăvise cu Gavriil Artamonovici şi că acestuia îi va fi cu neputinţă să se mai smulgă din mîinile lui Kristmann. Acum el, Porfiriev, era în sfîrşit liber şi nu mai atîrna de acest Şlîkov, autoritar şi atotputernic de care se temea atît de mult. Acum nu-l mai oprea nimic să treacă pe faţă de partea nemţilor şi să devină el omul cel mai de seamă din combinat! Şi nici vorbă că

Porfiriev ar fi şi făcut asta dacă nu era bileţelul pe care-l găsi pe biroul lui în ziua arestării lui Şlîkov. Bileţelul glăsuia numai atît:

„înţelegerea dumitale cu Şlîkov rămîne în vigoare".

Porfiriev înţelese. Dacă Şlîkov nu mai era, Tămăseseră prietenii lui...

Două iile după ce fusese arestat, Vasiliev se întoarse la combinat ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Celor care îl întrebau, le spunea că la gestapo lămurindu-se despre ce era vorba, i se dăduse drumul..,

Într-o seară pe cînd Vasiliev se întorcea acasă, fu oprit pe o stradă pustie din Dubinka de un grup de tineri muncitori, în frunte cu Kotrov.

— Să intrăm în casă, Vasiliev. Avem ceva de vorbit cu tine...

Tehnicianul pricepu îndată că i-a venit ceasul din urmă. El încercă să se smulgă din mîinile lor, să strige, să fugă, dar fu prins. În mîna unuia dintre muncitori, luci ţeava unui revolver.

Vasiliev recunoscu că-l trădase pe Şlîkov şi că acceptase să devină informator la gestapo. Nemţii nici nu avuseseră nevoie să-l chinuiască pe Vasiliev. Fusese destul că-l ţinuseră cîteva ore în celula în care erau aduşi arestaţii după interogatoriu, ca să se învoiască cu tot ceea ce cereau nemţii de la el...

A doua zi dimineaţă, o patrulă nemţească dădu în stradă de cadavrul trădătorului.

În aceeaşi zi, Arseni Silvestrovici dădu ordinul de trecere la ofensivă,

Prima lovitură trebuia să fie dată de către Iakov Ilici Bi- bikov.

...Era noapte. Pe cerul înalt, fără de nori, luceau stelele. Se vedea lămurit linia de cale ferată tăind stepa nesfîrşită. Stîlpii de telegraf se întindeau pînă în zare. Sîrmele vuiau. Vîjîitul apelor Kubanului nevăzut în întuneric, abia se auzea. La stînga se vedeau în depărtare siluetele întunecate ale caselor Krasnoda- rului.

Pe o cărare îngustă care ducea printre lanuri de porumb, se furişa, silindu-se să nu facă zgomot, un grup de cazaci sub comanda lui Bibikov. Doi dintre ei duceau, pe o prăjină lungă, un sac voluminos care se legăna în cadenţa paşilor.

Trecură de lanurile de porumb. În faţa rambleului căii ferate se întindea un teren deschis, lat de vreo cincizeci de metri.

Cazacii se opriră. Bibikov se tîri cu precauţie pînă la marginea porumbiştei şi văzu santinelele nemţeşti stînd la posturi, alături de gheretele lor şi de cazematele cu mitraliere. Distanţa între santinele nu era mai mare de o sută de metri. între posturi se zăreau siluetele patrulelor.

Bibikov stătuse două nopţi la pîndă în porumbişte, observînd cu atenţie-linia, aşa încît cunoştea bine locul.

Hitleriştii păzeau cu o grijă deosebită această linie ferată, unica legătură între Krasnodar şi Mozdok, unde erau în curs lupte sîngeroase şi grele pentru nemţi. Trenurile treceau pe această linie

unul după altul ducînd spre răsărit întăririle trimise în grabă şi aducînd spre apus eşaloane de răniţi.

în depărtare tocmai apărură luminile camuflate ale unui tren. În faţă venea în goană o drezină -blindată. Zgomotul trenului care se apropia creştea şi se auzea din ce în ce mai lămurit şi mai tare. Garnitura grea trecu pe dinaintea lui Bibikov. zăngănind din tampoane. Apoi se făcu iar linişte...

Cazacii, împreună cu Bibikov, porniră tîrîş spre dreapta. Lîngă sac rămăseseră doi oameni: un flăcăuaş şi un cazac mai în vîrstă. Flăcăuaşul desfăcu sacul. Din el apăru mai întîi capul, apoi trupul lungăreţ şi slab al unui porc care dormea liniştit. Acum sforăia uşor.

— Aşa vier înţeleg şi eu ! — zise vesel băiatul, minunîri- du-se. — Nu-i prost deloc că-i place băutura. Acum doarme şi nici nu-i pasă L.

Dinspre partea în care dispăruse grupul lui Bibikov, se auzi ţipătul unei păsări de noapte.

Cazacul mai în vîrstă scoase din buzunar o sticluţă, o destupă şi duse încet sticluţa la rîtul porcului. În aer se răspîndi un miros de amoniac.

Porcul se mişcă şi dădu nemulţumit din cap. Apoi deschise ochii mici şi răutăcioşi.

— Bună dimineaţa ! — şopti ştrengăreşte flăcăuaşul.

Apoi scoase din buzunar o sticluţă cu terebentină, muie în ea o cîrpă pe care i-o vîrî porcului sub coadă. Porcul sări în sus ca ars, şi cu un ţipăt ascuţit şi sălbatic se repezi înainte, zvîr- lind cît putea mai tare din picioarele dinapoi.

La postul nemţesc cel mai apropiat se iscă zarvă.

— Gine-i ? — strigă speriată santinela, luînd arma* la ochi.

— Un purcel ! — strigau înveseliţi nemţii, sărind din cazemată şi alergînd după porc.

Porcul se aruncă în porumbişte, dar fu alungat de acolo de cazacii lui Bibikov şi începu să alerge, guiţînd, între porumbişte şi linie.

Nemţii încercară să-I prindă, dar porcul nu se lăsa prins şi fugea încoace şi încolo, făcînd zig-zaguri.

Unul dintre nemţi izbuti să apuce porcul de o ureche, dar acesta se smulse, trînti pe neamţ la pămînt şi fugi mai departe.

Cu fiecare clipă vînătoarea se făcea tot mai însufleţită şi mai zgomotoasă. Santinelele îşi lăsară armele lîngă gherete şi se luară după porc. Să tragă, nu aveau curajul, deoarece porcul alerga în toate părţile şi ar fi putut nimeri uşor în santinelele vecine. Lîngă linie se auzea guiţatul porcului, tropăitul cizmelor grele şi strigătele vesele ale nemţilor.

Din porumbişte răsună un ţipăt puternic de pasăre de noapte. Bibikov aşteptă clipa prielnică, apoi trecu tîrîndu-se cu planta-

torii lui de mine prin locul deschis şi se furişară pînă la linia ferată fără ca nemţii să-i observe. Ajunşi acolo s-au apucat de lucru cu cuţitele, ca de obicei şi au aşezat minele sub traverse şi sub scînduriie unui podeţ de pe linie. Plantatorii de mine au sters apoi cu grijă urmele lucrului lor şi au dispărut pe nesimţite în porumbişte...

în clipa aceea se auzi o detunătură de armă urmată de guiţatul ascuţit al porcului, apoi o altă detunătură şi guiţatul încetă. Zgomotul, înăbuşit de distanţă, al vocilor vesele ale nemţilor ajungea pînă la Bibikov...

Pe cînd toate acestea se petreceau în dreapta unei mici halte pustii a liniei, în stînga aceleiaşi halte opera al doilea grup al lui Bibikov, condus de Fedosov şi Brîzgunov.

Plantatorii de mine veniseră şi aici cu o momeală vie. Numai că momeala nu mai era un godac îmbătat, ci doi viţei tineri.

Plantatorii de mine statură întinşi multă vreme în tufiş. Lîngă ei, viţeii rumegau melancolic.

De dincolo de haliă, se auzea guiţatul ascuţit al porcului, tropot de picioare, larmă de glasuri şi rîsete.

Santinelele nemţeşti nu puteau înţelege ce se întîmplă acolo. Ele ieşiră din cazemata cea mai apropiată şi stătură să asculte cu atenţie. După cîteva minute cînd şi-au dat seama despre ce era vorba, mulţi dintre ei, şi-au lăsat armele şi au fugit spre haltă, nădăjduind, se vede, să-şi capete şi ei partea din această vînătoare veselă.

Atunci Fedosov dădu drumul viţeilor.

Nu ştiu care a fost mijlocul întrebuinţat de minerii noştri ca să „însufleţească" momeala. Dar viţeii au sărit din tufişuri, ca muşcaţi de şarpe şi au pornit înnebuniţi, cu cozile în vînt, spre rambleul liniei. S-au urcat pe rambleu, au rămas o clipă nemişcaţi, apoi s-au întors brusc şi au luat-o La fugă de-a lungul liniei.

Santinelele nemţeşti fugiră după ei. Nemţii învîrteau armele deasupra capului, se sileau să gonească viţeii de pe linie, dar viţeii alergau cu îndărătnicie pe terasament.

Şi aici se repetă acelaşi lucru ca şi la Bibikcv. Fedosov puse repede minele pe linia a doua, le mască şi dispăru în tufişuri.

Viţeii însă auzind împuşcăturile se repeziră jos de pe rambleu şi dispărură în întunericul nopţii.

Şi iarăşi se făcu linişte. Santinelele nemţeşti stăteau tăcute la posturile lor. Patrula trecea încet de-a lungul liniei.

Peste vreo jumătate ^e oră, începu să se audă tot mai tare, dinspre Ust-Laba zgomotul unui tren care sosea. Mai întîi trecu cu bine peste podeţul minat o drezină blindată. Lurrrinînd calea ferată, cu nişte felinare, o patrulă de patru soldaţi trecu în fugă peste podeţ, uitîndu-se cu băgare de seajnă la scândurile podelei. Patrula semnaliză că podeţul fusese controlat şi trenul se apropie cu iuţeală intrînd pe podeţ...

Se auzi o explozie. Un stîlp de flăcări ţîşni de sub roţile locomotivei, acoperit imediat de un nor de aburi, venind de la cazanul spart de explozie.

Alte două explozii se contopiră într-o singură detunătură asurzitoaie. Erau minele cu acţiune întîrziată, care explodaseră sub vagoanele trenului...

în acest timp se apropia de haltă trenul venind din partea opusă. înaintea trenului trecuse de asemenea o drezină blindată, şi din nou se semnalizase „calea liberă". Trenul gonea spre haltă. De dincolo de haltă se auzi o nouă explozie, pricinuită de minele puse de Fedosov.

Vagoanele încălecară unele peste altele, prefăeîndu-se în ţăndări şi formînd un morman de sfărîmături care luă foc

.A doua zi ni se adiuse o radiogramă primită chrar atunci de către radiotelegrafistul taberei noastre, prin care Valia comunica de la Krasnodar:

„Cumpărat două harabale. Preţul scump". Aceasta însemna: „Au fost aruncate în aer două trenuri. Rezultatele exploziilor sînt foarte bune".

Radiograma era semnată „Cizmarul". Ştiam că sub această semnătură misterioasă se ascundea Iakov Ilici Bibikov.

CAPITOLUL XII

Curînd după diversiunea de lîngă halta de cale ferată despre care am vorbit, Jora fu chemat la colonelul Kristimann. Intrînd în cabinetul, acestuia, Jora văzu imediat că şeful gestapoului nu era în apele lui

— Cunoşti obiceiurile cerchezilor ? — întrebă Kristmann.

— Cerchezii ne sînt vecini, — răspunse Jora. — Afară de asta, tatăl meu şi cu mine aveam mulţi prieteni printre ei.

— Cu atît mai bine... Aproape de Krasnodar se află aulul cerchez Ponejukai. Trebuie să-mi dau seama cum stau lucrurile acolo. Nu cunosc obiceiurile cerchezilor, aşa că ajutorul dumi- tale îmi va fi de folos.

— Cînd aveţi de gînd să vă duceţi acolo ? — întrebă Jora.

— Plecăm mîine sau poimîine.

Kristmann se ridică, se duse la fereastră şi rămase acolo tă-cut, bătînd toba cu degetele în geam. Jora, care cunoştea destul de bine pe colonel, înţelese că şeful era nervos.

— Am motive să presupun, —' zise colonelul după un răstimp de tăcere, — că organizaţia clandestină din Krasnodar are o reţea întinsă de fili'ale şi că una din aceste filiale se găseşte în aulul Ponejukai. Dar deocamdată asta nu-i decît o presupunere... Şi, în general de la o vreme, am încetat să mai pricep ceva, — adăugă el încruntîndu-se.

Kristmann făcu cîţiva paşi prin cameră, apoi se opri, scoase o ţigară şi vru s-o aprindă. Chibriturile se rupeau unul după altul în mîinile lui, şi aruncă cutia pe masă. Jora nu-l văzuse încă niciodată în starea asta de enervare.

— Am nimerit aici, în Kubanul vostru, într-un labirint fermecat, — zise Kristmann. — Cîteodată, mi se pare că vam găsit ieşirea, dar fac un pas şi iar mă cufund I

— Nu înţeleg despre ce-i vorba, domnule colonel.

— Am descoperit cu ajutorul dumitale postul de radio clandestin. Mi s-a părut că am pus mîna pe o verigă care să-mi per-mită să scot la iveală tot lanţul. Şi într-adevăr, de la postul de radio am trecut la Lîsenko. Puteam dori mai mult ? El era, fără îndoială, unul dintre conducătorii mişcării clandestine. Dar iată că am ajuns iar la un

punct mort. Lîsenko a murit fără să scoată o vorbă. Am pornit mai departe şi am avut norocul să dau de cartierul general al organizaţiei clandestine. Dar iarăşi ne-am împotmolit. Din ceea ce ar fi fost cu adevărat interesant, n-am găsit decît frînturi. Asta însă nu-i tot. Ne-a căzut în mină Şlîkov. După cum ştii îl bănuiam demult. Era însă deştept, avea experienţă şi ştia să şteargă cu îndemînare urmele. Şi iată că acum îl <am şi pe Şlîkov. De data asta eram ferm convins că pusesem mîna pe veriga principală, că aveam în mîinile mele însăşi inima organizaţiei clandestine, minunat organizată, însă de fapt n-am făcut nici un pas înainte...

— Voiţi să spuneţi, domnule colonel, că şi Şlîkov a murit fără şi fi denunţat pe nimeni ?

Kristmann îşi încruntă sprîncenele şi se uită la Jora.

— Nu, Şlîkov trăieşte... Dar oamenii aceştia sînt nesimţitori la chinuri. Sau poate nu mai ştiu eu să înţeleg oamenii... Vei fi încunoştiinţat cînd va fi să plecăm la cerchezi. Poate că o să fie mai vorbăreţi decît cazacii aceştia...

Seara, Jora, se întîlni cu Arseni Silvestrovici, la una din casele conspirative din satul Kalinino, şi-i spuse ceea ce vorbise cu Kristmann. Socotind că în aul s-ar găsi mai multe posibilităţi decît în oraş, Jora propuse să-l ucidă acolo pe Kristmann. Dar lui Arseni Silvestrovici îi veni altă idee. El fu de părere ca ei să încerce să-l prindă de viu pe colonel atunci cînd se va duce în aulul Ponejukai, şi poate după aceea vor reuşi să-l schimbe cu Şlîkov.

Discutară multă vreme despre planul de răpire. înainte de a pleca Jora, Arseni Silvestrovici scoase din buzunar numărul acela al ziarului din Taşkent pe care Kristmann i-l dăduse odată lui Jora, pentru a-l convinge de arestarea şi executarea tatălui său.

— Bineînţeles, ştiam că Kristmann minte, — zise Arseni Silvestrovici, — Dar am vrut să controlez... Ieri mi s-a adus de pe Pămîntul cel Mare numărul din „Pravda Vostoka" care poartă aceeaşi dată. După cum poţi vedea, în locul anunţului procuraturii, născocit de către colonel, în numărul original figurează o codespondenţă despre recordul stabilit de locuitorii din Samar- kand la şantierul Farhadstroi. Iar acum, uită-te cu atenţie. Caracterele ziarului sînt vădit altele. Gazeta pe care ţi-a dat-o Kristmann este tipărită cu caracterele întrebuinţate pentru ziarul „Ku- banul" care apare aici în Krasnodar, cu binecuvîntarea aceluiaşi domn colonel ! — Arseni Silvestrovici desfăcu în fata lui Jora un număr al ziarului care apărea la Krasnodar.

— După cum vezi, — urmă el, — trucul lui Kristmann este destul de simplu, deşi ar putea impresiona un om credul. Ziarul din Taşkent a fost cules şi tipărit special pentru tine, la noi, în tipografia de pe strada Krasnoarmeiskaia. Dar nu m-am mărginit numai să-ti procur numărul original al ziarului din Taşkent. Am pus pe cineva să intre în legătură cu tatăl tău. Zilele trecute am primit

răspunsul. Tatăl tău e sănătos, locuieşte ca şi pînă acum la Taşkent şi ne trimite vorbă să-ti spunem că, e mîn dru de fiul lui.

Jora apucă cu înfrigurare mîna lui Arseni Silvestrovici şi o strînse cu putere.

— Nu m-am îndoit nici o clipă de tata ! — spuse el, silin- du-se să-şi stăpînească emoţia care îl cuprinsese.

...A treia zi, dimineaţa, Jora fu iarăşi chemat la Kristmann. Afaceri urgente îl reţinură însă pe colonel, aşa că nu putură pleca la Ponejukai decît după amiază.

Jora îl aştepta în cabinetul locotenentului Steinbock. În clipa în care suna telefonul şi colonelul comunica aghiotantului său că era gata de plecare, o dactilografă aduse lui Steinbock nişte liste. Jora îşi aruncă ochii pe ele şi zări din întîmplare propriul său nume.

— Grăbeşte-te, — zise aghiotantul, punîndu-şi mantaua. — Colonelului nu-i place să aştepte.

— O clipă şi te ajung, — zise Jora, prefăcîndu-se că mîna nu-i nimerea în mîneca paltonului.

— închide uşa cînd ieşi 1 — îi strigă Steinbock ieşind din cabinet.

Jora puse repede una din copiile listei în buzunar. Ştia bine că nu se va mai întoarce niciodată acolo, iar dacă s-ar fi întîm- plat să fie cumva adus, cu o vină mai mult sau mai puţin, asta era totuna.

Cum se află mai tîrziu, lista cuprindea numele tuturor acelora pe care" nemţii aveau de gînd să-i suprime. Toţi care figurau pe listă fură încunoştiinţaţi din timp de primejdia care îi ameninţa.

Kristmann plecă la Ponejukai însoţit de o puternică âscortă. În cap venea o maşină blindată, apoi automobilul cu colonelul, Steinbock şi Jora, urmat de un camion cu soldaţi ai gesta- poului.Kristmann nu avu noroc. Trebui să se oprească şi să aştepte la podul plutitor de peste Kuban, apoi automobilul lui se împotmoli în noroiul unui drum de ţară, din care nu mai putu ieşi, aşa că trebui să fie adusă din oraş o maşină mai puternică, care să poată răzbate prin drumurile desfundate.

La Ponejukai au ajuns cînd începuse să se întunece ; trebuia deci să stea noaptea în aul.

Kristmann şi însoţitorii aii fost întîmpinati de staroste, acelaşi cerchez cu barba aibă care încercase, în fruntea bătrînilor săi, să-l salveze pe Volodea, baturinistul din Krasnodar, pe eind lupta în pădure singur împotriva nemţilor.

Oaspeţii au fost mai întîi poftiţi la masă. După cină, colonelul se retrase cu starostele într-o odaie separată ca să stea de vorbă. Jora fu chemat şi el să le servească de tîlmaci.

înainte de a începe convorbirea, Kristmann simţi nevoia să iasă afară.

— Cinstite oaspete, te rog să mă ierţi, — zise starostele. — Aici în aul nu-i ca la oraş. Trebuie să mergeţi în curte. O să vă însoţesc chiar eu.

Lăsînd oaspetele să treacă înainte, starostele schimbă o pri vire cu Jora. Acesta dădu din cap afirmativ...

Tustrei ieşiră în cerdacul în care stătea nemişcată o santinelă nemţească. Noaptea era întunecoasă. Kristmann'se duse cu bătrînul cerchez în fundul grădinii. Jora se îndreptă spre maşină. Lîngă maşină stătea altă santinelă, care luă poziţia de drepţi, cînd văzu pe Jora. Santinela văzuse pe tînăr în maşină alături de Kristmann. Pe lîngă asta, Jora vorbea perfect nemţeşte şi santinela crezu că avea în faţa lui un înalt funcţionar al gestapoului.

— Domnul colonel mi-a ordonat să trasport de urgentă un pachet la Krasnodar, — zise Jora. — Dă dispoziţie ca paznicul să deschidă poarta şi să lase maşina să treacă.

Santinela plecă în fugă spre poartă...

Între timp, Kristmann şi starostele mergeau prin grădină, împrejur era întuneric beznă. Kristmann îşi uitase lanterna în casă. Starostele ţinea respectuos pe colonel de braţ-

Se auzi un foşnet. Se zăriră umbre alunecînd. Oameni nevăzuţi aruncară repede în capetele lui Kristmann şi al starostelui glugi grele, cercheze, şi îi trîiatiră la pămînt. O scurtă învălmăşeală şi apoi totul se linişti.

Cei doi prizonieri, cu glugile strîns înfăşurate în jurul capetelor şi mîinile legate la spate, fură băgaţi în nişte saci mari. Se auzi şoptind în limba tercheză :

— Duceti-i... Mai repede...

Jora şedea în maşină. Aştepta.

Din întuneric apăru un grup de tineri cerchezi care duceau un sac greu.

Punefi-l repede aici!

'Sacul fu aruncat în maşină, care se puse în mişcare şi ieşi pe poartă atît de repede, încît era cît pe ce să calce santinela.
Alături de Jora şedea un tînăr cerchez, care arăta drumul spre podul plutitor. În spate, era sacul în care era legat Kristmann.
De-ar apuca numai să treacă peste Kuban, se gîndea Jora, De-ar putea-o lua înaintea lui Steinbock la pod. Era sigur că acesta va porni imediat pe urma lor. Acolo însă, în oraş, nu mai avea de ce să-i fie frică...
Jora conducea maşina în beznă, pe drumul necunoscut. Fără călăuza de lîngă el ar fi pierdut 'desigur calea în primele cinci minute. Jora ciuli urechile. Nu se auzea decât bîzîitul furios al motorutui şi plescăitul noroiului sub cauciucuri. Să nu fi observat oare Steinbock dispariţia şefului lui ?...
Iată şi podul plutitor 1 Jora avu noroc ca podul să fie tocmai la ţărm. El trecu cu bine Kubanul şi, luînd-o pe la margine, ajunse în satul Kalinino la casa conspirativă unde îl aştepta Arseni Silvestrovici.
Jora era fericit. Ti venea să cînte. Era glumă ? Kristmann, însuşi colonelul Kristmann, legat cobză se afla într-un sac la spatele lui 1
— Stai! — răsună strigătul unei patrule de noapte nemţeşti.
Jora răspunse în nemţeşte cu o voce sigură şi liniştită că maşina era a gestapoului, şi-i arătă permisul lipit de parbrizul maşinii. Şeful patrulei salută cu mîna la cozoroc şi Lăsă maşina să treacă.
Maşina pomi în goană mai departe. Iarăşi itn strigăt, de data aceasta în ruseşte :
— Stai 1 Permisul ?
În faţa maşinii răsăriră ca din pămînt cîteva siluete întunecate.
— Stalingrad I — zise cu voce sigură Jorâ.
— E de-ai noştri !... Ei, cum e ?
, — L-am adus!
În maşină sări un bărbat în vîrstă.
— Casa a treia, 1a dreapta.
— Ştiu. Am mai fost pe acolo.

Maşina se opri. Jora era demult aşteptat

— Parola !
—. Sdalingrad. —
— L-ai adus ?

Totu-î în regulă.Sacul fu scos cu greu din maşină. Bărbatul în vîrstă, care sărise în maşină, se aşeză la volan. Pleca undeva în stepă, unde avea să părăsească maşina...

Sacul fu adus în casă. în mijlocul odăii stăteau Arseni Silvestrovici, Azardov şi Dereveanko.

— Felicitările mele ! — zise Arseni Silvestrovici. — Hai, arată-mi-1! Vreau să-l văd pe Kristmann în carne şi oase.

Jora încercă să desfacă sacul, dar nu reuşi.

— Taie-l ! — îi spuse Azardov, dîndu-i un cuţit.

Jora tăie frînghia şi desfăcu sacul. Din sac apăru un cap înfăşurat într-o glugă de culoare închisă. Tînărul smulse gluga, înaintea lui era bătrînul cerchez, starostele aulului Ponejukai.

— I-am încurcat... Am încurcat sacii... — şopti Jora, îngăl- benindu-se. — A scăpat!... Iar a scăpat 1...

în noaptea aceea se întîmplase ca Butenko să aibă de reparat la gestapo o maşină de scris.

Nu mult după ce reparase maşinile de scris de la comandamentul jandarmeriei, Butenko părăsise combinatul, unde nu avea ce face. Se angajase apoi la un atelier mecanic de pe strada Proletarskaia. De aici, probabii după recomandaţia comandantului jandarmeriei, fusese chemat la gestapo.

Butenko fu reţinut noaptea în gestapo şi abia spre dimineaţă adus în subsol, într-unui din cabinetele judecătorilor de instrucţie, unde se afla maşina de scris care se defectase. Reparaţia era simplă de tot. Trebuia schimbată numai o pîrghie. Butenko is prăvi repede lucrul şi plecă sus.

Fu dus pe alt drum, prin tot felul de coridoare abia luminate şi pustii,

în faţa lui zări o uşă deschisă.

Pe uşă ieşi deodată Kristmann, cu vestonul mototolit şi murdar. Abia se întoarse din aulul unde fusese încercat un atentat la viaţa lui, şi venise la gestapo să-l tortureze pe Şlîkov. Pe Butenko îl miră expresia feţei colonelului. Era încruntată, chiar fioroasă şi, în acelaşi timp, buimăcită. Doi agenţi ai gestapoului împinseră pe coridor corpul neînsufleţit al unui om. Butenko îl recunoscu pe Şlîkov.

Ce se întîmplase mai departe, Butenko nu-şi mai aducea aminte.

Poate că- ţipase. Poate că se aruncase chiar asupra lui Kristmann...

îşi veni în fire- pe stradă. Era încă noapte. Mîinile îi erau legate la spate. Alături de el mergeau trei soldaţi nemţi.Nu-şi dădea seama unde îl duceau. înaintea ochilor îi stătea faţa schimonosită de durere a lui Şlîkov mort.

Butenko recunoscu piaţa Sennoi bazar. Il aduseră la spinzurătoare. Deodată, dintr-un chioşc de alături, apărură nişte umbre care se aruncară asupra soldaţilor însoţitori. Doi nemţi căzură. Al treilea fugi, dar iu prins. Cineva îi dezlegă lui Butenko mîi- nile.

Apoi fu urcat într-o maşină şi dus într-o căsuţă din satul Kalinino. Aici află că-şi datora viaţa lui Piotr Baturin. Din ordinul lui Dereveanko, Baturin ieşise cu băieţii lui la „vînătoarea liberă" de ofiţeri nemţi şi aşa dăduseră din întîmplare peste Butenko...

CAPITOLUL XIII

Incepînd de pe la mijlocul lui ianuarie, evenimentele începură să se precipite tot mai mult. Armata Roşie pornise ofensiva. Trebuiau tăiate imediat căile de comunicaţie ale nemţilor atît pe uscat cît şi pe apă.

„Războiul tăcut" se isprăvise. începeau acum acţiunile militare directe şi făţişe ale detaşamentelor organizaţiei clandestine. Loviturile lor, îndreptate asupra duşmanului, se făceau din zi în zi mai puternice. Oamenii aceştia, căliţi în lupta din ilegalitate, se băteau cu o vitejie minunată.

Ar fi greu de povestit aici tGate amănuntele stadiului nou în care mtrase lupta organizaţiei clandestine cu ocupanţii. Voi încerca "însă să-l schiţez aici în linii generale.

Conducerea organizaţiei clandestine a raionului Krasnodar o avea, ca şi pînă acum, Arseni Silvestrovici. Grupurile din oraş erau comandate de Dereveanko.

Iakov 11ici Bibikov începu seria de lovituri.

Nemţii reparaseră la nouă ianuarie calea ferată dintre Kavkavskaia şi Krasnodar, însă primul tren căruia i se dădu drumul sări în aer pe minele puse de minerii lui Bibikov.

La unsprezece ianuarie, postul de radio al detaşamentului primi&comunicatul Biroului Sovietic de Informaţiuni anunţînd eliberarea de către Armata Roşie a localităţilor din zona Mineralnîie-Vodî. A doua zi, unităţile de avangardă ale Armatei Roşii treceau culmile munţilor Caucazului.

Detaşamentul nostru, care s-a încadrat în ofensiva generală a Armatei Roşii, ducea lupte aprige la poalele muntelui Lambin. Detaşamentul se făcuse mai mic — mulţi din plantatorii noştri de mine fuseseră trimişi pe la filialele noastre aşa că trebuia să punem la socoteală fiecare om. Pe lîngă asta, chiar cînd luptele erau în toi, primisem nişte veşti care ne întristară. Lagunov şi Gladkih, trimişi de noi la Krasnodar, fuseseră arestaţi...

Numai trei oameni din grupul lui Lagunov au ajuns cu bine la Krasnodar.- Aceştia erau Suhorebrova, Litovcenko şi Lugovoi. Acolo, Suhorebrova fu pusă la dispoziţia lui Azardov, sub conducerea căruia

începuseră să se formeze noile grupuri ale organizaţiei clandestine, grupuri alcătuite din comsomolişti.

Potrivit indicaţiilor lui Dereveanko, Litovcenko şi Lugovoi fură trimişi la combinat, unde lucraseră altădată.

La douăzeci şi trei ianuarie, Armata Roşie eliberă Armavi- rul. Ca un eoou al acestei lovituri, izbucniră la Krasnodar noi explozii. Trebuie să vorbesc aici mai amănunţit despre aceste lovituri...

Între combinatul „Glavmargarin" şi gara Krasnodar I se încrucişează trei linii de cale ferată.

Prima duce la Timaşevka şi, de acolo, spre Marea de Azov şi Rostov-pe-Don ; a doua, spre Tihoreţkaia ; a treia spre staniţa Kavkazskaia. Nemţii evacuau 'cu înfrigurare Krasnodarul. Tustrele liniile erau supraîncărcate, aşa că circulaţia se făcea anevoie. Dereveanko ordonă lui Bibikov să dea o lovitură în acest sector al căii ferate, şi anume lîngă depozitul de cărbuni pentru locomotive, acolo unde se afla sub traseul liniei un tunel de beton armat, tunelul prin care .treceau liniile de tramvai şi şoseaua Krasnodar — Kavkazskaia.

La locul stabilit pentru diversiune era foarte greu de ajuns.

în partea dinspre combinat se afla un cîmp mare deschis, şi deşi, pe străzile Krasnodarului ploua şi era noroi, cîmpul era încă acoperit de un strat gros de zăpadă. Puţin mai departe, peste şosea, se găseau nişte rezervoare de petrol, împrejmuite de un gard. în partea opusă, pe panta uşoară care cobora spre şosea era un seuar mare şi pustiu. Lîngă tunel şi rezervoarele de petrol se aflau posturi de santinele nemţeşti întărite.

Lui Bibikov i se dădură ca ajutoare pe Suhorebrova şi Fedosov. Au discutat multă vreme planul operaţiei şi în sfirşit şi-au dat seama că s-au împotmolit. Era cu neputinţă ca cineva să poată să se strecoare neobservat înspre tunel, iar angajarea unei lupte deschise cu santinelele nu avea mei un rost. Fedosov găsi totuşi o soluţie şi anume să se distragă, la momentul "oportun, atenţia santinelelor de la tunel.

Diversiunea fu fixată pentru noaptea spre douăzeci şi şapte ianuarie.

Bibikov, împreună cu trei ajutoare, ducînd cu ei o mare cantitate de trotil, se tîrîră prin cîmpul deschis spre tunel. Toţi erau îmbrăcaţi în halate albe şi siluetele lor se confundau cu fondul aîb al zăpezii. Pe zăpadă se vedeau urme de cizme sol- daţeşti cu talpa Istă, ceea ce arata că, din eînd în cîrtd, treceau pe acolo- patrule nemţeşti. Dacă cumva în clipele acelea ar ii apărut nemţii, grupului lui Bibikov rro-i rămînea aBceva de făcut tieeît să se retragă luptînd...

De cealaltă parte a tunelului, prin scuarul pustiu, se furişară Stihorebrova şi patru comsomolişti ducînd eu ei un pachet de trotil.

Amîndouă grupurile au ajuns aproape în acelaşi timp la bazele de plecare. Prin ceaţa umedă se vedea nelămurit gura tunelului, siluetele santinelelor şi aceea a gardianului de la semafor care stătea

în partea dinspre scuar şi dirija circulaţia. Plantatorii de mine aşteptau semnalul lui Fedosov. Dar Fedosov tăcea şi tuturora li se părea că timpul convenit trecuse, demult...

În sfîrşit, se auzi o detuifătură venind dinspre rezervoare, apoi încă două, urmate de împuşcături furioase şi dezordonate. Odată cu împuşcăturile se aprinse şi rezervorul de petrol de ia margine. O lumină vie se revărsa peâte cîmp. Diversicmiştii se aruncară î-n zăpadă. Ceaţa umedă ţinea fumul gros aproape de părnînt Vîntul îl aducea spre tunel şi, curînd, pînza deasă şt întunecoasă a fumului învălui tot ce era împrejur.

împuşcăturile ce se auzeau dinspre rezervoare, deveneau tot mar dese. Aceasta însemna că Fedosov reuşise să-şi realizeze pianul şi atrăsese"asupra lui forţele principale ale gărzii tunelului.

Ascunşi de perdeaua de fum, diversioniştir se apropiară de tunel. O mieă încăierare şi santinelele fură lichidate fără să se fi tras un singur foc. Minerii se apucară imediat de lucru.

Cel dintri care isprăvi cu minarea fu grupul Suhorebrovei. Unul dintre comsomoliştii ei trecu prin tunet şi raportă hri Bibikov :

— La nor totu-i gata!

— Peste trei minute aruncăm în- aer, — răspunse lafcov Ilici.

Comsomolistul intră în tunel. Puţin după aceea, răsună un fluierat strident. Un foeuleţ trecu de-a lungul[1] fitilului Bickford. Plantatorii de mine fugiră fără să se mai ascunda. în urma lor se auzi o explozie înăbuşită.

Linia de cale ferată fusese aruncată în- aer. Şoseaua Krasnodar — Kavkazskaia era barată. Rezervorul de; petrol aprins de Fedosov ardea. Nemţii âu mai tras încă multă vreme în neştire în ceaţa întunecată şi umedă...

În ziua de treizeci şi unu ianuarie, în urma unor lupte orîncene, unităţi de-ale Armatei Roşii au eliberat Trhoreţkaia şi Maikopul. Ca un ecou îndepărtat, la Krasnodar, bubuiră iarăşi exploziile.

De data aceasta bubuiturile veneau de pe malul fluviului.

înainte de a fi părăsit oraşul, unităţile Armatei Roşii aruncaseră în aer podul de cale ferată de peste Kuban. Nemţii începuseră să-l repare. Mai întîi _au încercat să ridice fermele din fluviu unde căzuseră la aruncarea în aer a podului, dar nu trecu multă vreme şi renunţară la asta şi hotărîră să pună altele noi. în acest scop nemţii au pus să fie dărîmate cîteva din clădirile mari din Krasnodar şi să fie aduse la fluviu grinzile de fier în dublu T,.scoase de acolo, pentru a monta noile ferme. Era tocmai înainte de reconstrucţia podului. Organizaţia clandestină îşi trimise acolo oamenii ei, conduşi de Dereveanko. Lucrul mergea prost. Ba plecau muncitorii aduşi de prin sate, ba dispăreau, fără urmă, unul după altul, inginerii nemţi, ba se stricau maşinile...

Totuşi nemţii izbutiră să aşeze grinzile. Voiau tocmai să treacă la montatul fermelor cînd pe şantier fură aduse pe ascuns nişte

geamantănaşe confecţionate în arsenalul clandestin. Şi noaptea răsunară deasupra fluviului explozii.

Nemţii se zăpăciră. Pe cer prinseră a se fugări razele albăstrui ale reflectoarelor; de' jos bătea artileria antiaeriană ; gloanţele trasoare desenau în întunericul nopţii linii multicolore. Nemţii erau încredinţaţi că podul fusese atacat de avioane sovietice. Avioane însă nu erau nicăieri. Plantatorii de mine avuseseră timpul să dispară. Construcţia podului ..trebuia acum luată de la capăt...

În aceeaşi noapte sosi la Krasnodar Elnikov. După ce a 'uat informaţii amănunţite cu privire la podurile de pontoane, îi mai rămînea acum să capete aprobarea lui Arseni Silvestrovici.

în vederea unei eventuale retrageri, comandamentul german liotărîse să-şi asigure trecerile peste fluviul Kuban. Nemţii aveau la dispoziţie două poduri de pontoane aruncate peste fluviu, la Stefanovka şi la Iablonovka, şi un pod fix la Goreacii Kliuci în afară de podul umblător de lîngă „KRES" '). Comandamentul fascist bănuind, se vede, că aceste poduri erau sub observaţia permanentă a organizaţiei clandestine şi a partizanilor şi nevoind să se găsească la un momeiit dat în încurcătură, concentrase între Mariinskaia şi Elizavetinskaia pontoane de rezervă pentru poduri.

Elnikov expuse lui Arseni Silvestrovici planul său. El propunea distrugerea podurilor de pontoane prin lansarea pe apă împotriva lor, la momentul oportun, a debarcaderului plutitor, precum şi a unor şlepuri şi plute încărcate cu exploziv.

Planul lui Elnikov fu aprobat. Arseni Silvestrovici chemă la el pe Valia.

') Uzina raională de electricitate din Krasnodar. (N. trad.)

Te-ai rugat de mine, Valentina, să-ţi dau o misiune. Te previn că am ales pentru tine o operaţie periculoasă şi grea.

— Sînt gata ! — răspunse cu bucurie fata.

După ce au discutat vreme îndelungată planul în toate detaliile lui, a rămas stabilit ca Valia să se ocupe de debarcader, Pavlik, baturinistul, de şlepuri şi Azardov de plute. Pentru păstrarea provizorie a explozivelor, fu aleasă locuinţa nevestei mecanicului Butenko, care, după salvarea acestuia, locuia într-o casă conspirativă din satul Kalinino.

în primele zile ale lui februarie veni la combinat un agent al gestapoului. Agentul se instală în biroul lui Stift şi chemă la el vreo zece muncitori.

— Cunoaşteţi pe oamenii aceştia ? — îl întrebă agentul, arătîndu-le fotografiile lui Lagunov şi Qladkih.

Fără să se fi înţeles de mai înainte, toţi dădură din cap negativ şi adăugară:

— Nu... Nu-i cunoaştem...

A doua zi au fost chemaţi la gestapo cincisprezece oameni de la combinat, luaţi din diferite ateliere şi fabrici. Unul după altul ei au fost confruntaţi cu Lagunov şi Gladkih. Oricît de desfigurate de lovituri ar fi fost feţele arestaţilor, cum să nu-l fi recunoscut muncitorii pe

Gladkih, preşedintele comitetului lor de fabrică ? Dar iarăşi fiecare din cei cincisprezece răspunse:

-— Nu. Nu-i cunosc...

Ofensiva Armatei Roşii îşi urpia cursul. în ziua de şase februarie fură luate oraşele Bataisk şi Eisk. Forţele organizaţiei clandestine care operau în raionul oraşului Krasnodar, dădură noi lovituri inamicului.

Cea dintîi din aceste lovituri o dădu nemţilor filiala noastră din Iablonovskaia. Aici lucrau de multă vreme două fete de pescar. Ele izbutiră să se împrietenească cu soldaţii nemţi care făceau paza podului de acolo. De obicei cam pe la amiază fetele se apropiau de pod cu coşuri pline de mere şi ouă, şi-şi vindeau marfa ieftin santinelelor nemţeşti. Fetele erau vesele, drăguţe, ştiau cîteva cuvinte nemţeşti .şi flirtau de zor cu soldaţii. Era, desigur, un lucru foarte dezgustător să zîmbeşti nemţilor şi să fii drăguţă cu ei, şi totuşi fetele veneau în fiecare zi la pod şi se aşezau lîngă cablurile de oţel ale podului, oochetînd cu santinelele... _în primele zile ale lui ianuarie veniră la pod, travestite în căzăcioaice, Suhorebrova şi ajutoarele ei, cu ordinul de aruncare în aer a podului. Pentru motive necunoscute, nemţii schimbaseră cu puţin înainte paza podului. Ordinul rămînea însă ordin.

Fetele de pescar luară trotilul şi amorsele şi ieşiră ziua pe pod. în mîini aveau coşuri împletite şi se duceau, chipurile, la piaţă.

în mijlocul podului nu erau santinele şi fetele începură să lege repede calupurile de trotil de cablurile de oţel.

Staţionarea pe pod era strict oprită. Santinelele de la un capăt al podului începură a striga la fete, dar ele îşi văzură mai departe de treabă. Garda deschise focul şi două santinele se repeziră spre fete, dar nu izbutiră să ajungă pînă la ele. Două explozii bubuiră în acelaşi timp.

Podul se cutremură şi se prefăcu în ţăndări. Frînturi de pontoane nimereau în vîrtejuri, se învîrteau şi pluteau repede la vale duse de curent.

Cele două fete de pescar pieriră în explozie...

Suhorebrova se grăbea să ajungă la podul umblător de. lîngă „KRES". Ajunsă acolo, ea îşi aşteptă rîndul şezînd pe un car, care trecea şi el dincolo. Alarmaţi de diversiunea de la Iablonov- skaia, nemţii controlau cu atenţie pe toţi acei care aşteptau să treacă pe malul celălalt.

Ajunsă pe pod, ea se ascunse după un car şi legă pachetul de .trotil de cablul de oţel, în chipul cel mai magistral. Nu degeaba urmase ea cunsurile şcolii de minare de la Planceskaia.

După ce legă calupurile Suhorebrova aprinse fitilul Bickford.

Explozia tăie cablul de oţel ca şi cum ar fi tăiat un cuţit. Fata se aruncase în apă. Era o înotătoare bună şi se lăsă dusă de curent departe de locul exploziei. Un pescar o culese şi îi dădu să bea votcă. De la el fata află că fusese aruncai în aer şi podul de la Stefanovka, operaţie executată de filiala de acolo, Nemţilor nu le mai rămîneau decît pontoanele şi podul de la Go- reacii KHuci.

În aceeaşi zi Baiurin întreprinse o diversiune reuşită la uzina electrică a tramvaielor situată lîngă canalul Karasun.

Baturin avea demult sub observaţie uzina şi căuta să descopere punctul slab al sistemului ei de pază. Nemţii păzeau însă uzina

cu străşnicie, pentru că asigura curentul instalaţiei de reflectoare a aerodromului. În jurul uzinei stăteau posturi cu mitraliere şi santinele cu automate gata să tragă.

Dereveanko îl sfătui pe Baturin să pătrundă în uzină, folosindu-se de învălmăşeala pe care o va pricinui aruncarea în aer de către Suhorebrova a podului plutitor de lîngă „KRES", care se afla în apropiere.

La ora indicată, Baturin cu băieţii lui se găseau ascunşi în casa cea mai apropiată de uzină. Sub bluzele lor de muncitori, ei aveau ascuns trotilul şi armele şi aşteptau răbdători explozia.

În sfîrşit bubui explozia de pe podul umblător. Muncitorii care lucrau în curtea uzinei ieşiră în stradă, dar nu trecu mult şi nemţii începură să-i alunge înapoi. Baturin împreună cu băieţii lui se amestecară în mulţime şi pătrunseră în curtea uzinei.

De acolo izbutiră să intre în corpul principal al uzinei. Ajunşi într-un coridor îngust, dădură de două santinele cu automate. Fără să şovăiască, cu pasul sigur, Baturin o luă înainte, trecu pe lîngă prima şi liniştit, fără să se grăbească, se apropie de a dot?a santinelă şi trecu şi de ea. Apoi îşi întoarse capul. Ajutorul lui era acum în dreptul primei santinele. Două lovituri repezi, aproape simultane, şi nemţii căzură la pămînt fără să fi icnit măcar.

Baturin şi ajutoarele lui trecură fugind în sala principală. Unicul supraveghetor neamţ scoase revolverul, dar nu apucă să tragă. Cu o lovitură de cuţit, însoţitorul lui Baturin îl ucise şi pe acesta.

Să aşeze mine ia agregate şi să aprindă firele scurte a fost o treabă de cîteva clipe. Baturin şi cu tovarăşii săi abia au ajuns în curte şi explozia a şi izbucnit dărîmînd un colţ al uzinei.

Folosindu-se de panică, ilegaliştii o luară la fugă spre canalul Karasun şi dispărură...

Seara, conducătorii organizaţiei clandestine fură convocaţi de Arseni Silvestrovici la Institutul de cercetări ştiinţifice pentru cultura şi prelucrarea tutunului.

— Mi s-a comunicat azi, — zise el, — că Lagunov şi Glad- kih au murit în chinuri la gestapo, fără să scoată o vorbă şi fără să-şi trădeze prietenii. Să le cinstim memoria.

Toţi 6e ridicară în picoare şi păstrară tăcere timp de un minut.

Tovarăşi, — urmă Arseni Silvestrovici, — chiar acum am primit o radiogramă de la comandamentul mişcării de partizani din sud. Luptele se desfăşoară la porţile Krasnodarului. Ni se ordonă să dăm nemţilor ultima lovitură, lovitură hotărîtoare. însărcinările pe care le avem de îndeplinit sînt numeroase. Trebuiesc distruse toate căile de comunicaţii, mijloacele de transport, depozitele de carburanţi precum şi ultimele mijloace de trecere peste Kuban. întreaga noastră organizaţie trebuie să înceapă lupta pe faţă. Fiecare clipă este preţioasă!...Arseni Silvestrovici împărţi misiunile. Fiecare căpătă o în-sărcinare precisă. Apoi se ridică de la masă. Slăbise mult în ultimele zile. Ochii îi erau duşi în fundul capului şi pleoapele roşii de nesomn. De trei zile nu mai închisese ochii. Dar Arseni Silvestrovici zîmbea vesel.

— Iac-aşa, prieteni, — zise el. — Ca şi înainte sîntem stă- pîni pe situaţie. Iniţiativa e în mîinile noastre. încă o lovitură şi am isprăvit.

CAPITOLUL XIV

Nouă februarie. La Krasnodar se auzea lămurit canonada. Luptele se dădeau acum în imediata apropiere a oraşului.

Nemţii evacuau cu înfrigurare oraşul. Coloanele de transport se scurgeau într-un şuvoi necontenit.

Ultimul pod peste Kuban .care le mai rămăsese nemţilor era cel de la Qoreacii Kliuci,

Bibikov încercase pînă acum de cîteva ori să ajungă la pod, dar nu izbutise. Podul era apărat cu o atenţie neslăbită. Nu ră- rnînea altceva de făcut decît să se întreprindă o operaţie îndrăzneaţă.

În aceeaşi noapte două luntri cu bordurile abia ieşind din apă, pentru a fi mai puţin vizibile, fură încărcate cu mine cu explozie imediată. într-o luntre se urcă „bătrînul" nostru Ivan Se- mionovici Petrov — în cealaltă unul dintre experimentaţii p'an- tatori de mine ai detaşamentului Bibikov.

Luntrile pluteau spre pod într-un întuneric de nepătruns. La oarecare distanţă de pod, plantatorii de mine săriră în apă şi înotară ţinîndu-se de luntri. Nu trecu mult şi îşi simţiră picioarele înţepenite de frig... w

Cînd în faţa lor se profilă podul, minerii se dezlipiră de lun® tri şi se dădură la fund. Peste o clipă se auziră două bubuituri. Ultimul pod de peste Kuban sărise în aer.

Plantatorii noştri de mine izbutiră apoi să ajungă la mălin ziua de zece februarie cu fiecare ceas care trecea, zgomotul canonadei de lîngă Krasnodar se făcea tot mai mare. Nemţii se zbăteau, căutînd o ieşire. Şi atunci pe străzile oraşului ieşi tineretul mobilizat de Kotrov şi Suhorebrova.

Elevi, muncitori, studenţi, tăiară firele telegrafice şi tele- fonice. Ei pătrundeau prin luptă în depozitele de carburanţi reperate de mai înainte şi se apropiau de cisterne şi de rezervoare, le aruncau în aer cu petarde explozive, le stropeau cu lichide inflamabile sau le aprindeau cu calupuri de trotil primite de la arsenalul clandestin.

Din toate părţile răsunau împuşcături. Mulţi băieţi căzură bptînd cu nemţii, dar în locul lor răsăriră alţi luptători şi nemţii începură în curînd să creadă că fuseseră lansaţi paraşutişti sau că pătrunseseră în oraş partizanii din munţi.

O ciocnire cumplită avu loc lîngă depozitul principal de carburanţi din faţa uzinei „Sedin". Aici opera grupul lui Kotrov din care făceau parte studenţi ai institutelor din Krasnodar. Tineretul era înarmat cu revolvere, automate şi carabine.

Operaţia trebuia să se bazeze pe impetuozitatea loviturii şi iuţeala retragerii. Tineretului i-ar fi fost cu neputinţă să susţină vreme îndelungată lupta cu garda nemţească a depozitului înarmată cu mitraliere.

La semnalul dat de Kotrov, două grupuri de băieţi se aiuncară deodată spre gheretele santinelelor aflate de o parte şi de cealaltă a uriaşelor rezervoare cu carburanţi şi începură să tragă şi să arunce cu grenade în ferestre. Plantatorii de mine omorîră patru santinele, se apropiară, tot în fugă, de rezervoare, puseră trotilul, aprinseră fitilurile Bickford şi se repeziră Înîpoi.

În aceeaşi clipă, pe poarta uzinei „Sedin" care se afla în faţa depozitului, de cealaltă parte a căii ferate ieşiră în fugă nişte soldaţi şi înconjurară grupul de băieţi. Kotrov încercă să rupă cercul nemţilor şi să sară în ajutorul băieţilor, dar nu izbuti.

Băieţii se luptară cu un curaj admirabil, dar forţele nu erau egale. Nemţii făcură prizonieri pe cei grav răniţi şi îi spînziirară- pe strada Krasnaia. Printre ei era şi studentul Nikolaev, unul din prietenii fiului meu mai mic...

În aceeaşi zi în urma ordinului lui Dereveanko, grupul lui Jora se îndreptă spre lagărul de concentrare de lîngă uzina „Ka- linin". Un grup de agenţi ai gestapoului, în frunte cu locotenentul Steinbock, împuşca pe toţi arestaţii.

Tăind îngrăditura de sîrmă ghimpată, Jora cu băieţii lui năvăliră în lagăr. Se iscă o încăierare cu garda... Jora îşi avea socotelile lui cu lagărul acesta şi cu Steinbock şi voia acum să se răfuiască. Aici îşi găsise locotenentul neamţ, cu cîteva luni înainte „colegul" de la politehnica din Berlin...

Jora îl recunoscu de departe şi se repezi la el. Voia să tragă numai atunci cînd ar fi fost sigur că nu va greşi. Dar Steinbock i-o luă înainte. O împuşcătură, o durere ascuţită care-i săgetă umărul stîng, şi Jora căzu.

Steinbock se apropie fugind şi se aplecă asupra lui Jora... Incordîndu-şi ultimele puteri, tînărul ridică revolverul şi -trase. Aghiotantul lui Kristmann se prăbuşi cu capul zdrobit. Jon îşi pierdu cunoştinţa.

În. seara zilei de 10 februarie, Valia veni acasă la Elena Mihailovna, nevasta lui Butenko care locuia pe strada Maxim Gorki la nr.

9/4, chiar pe malul Kubanului. Lovitura împotriva podurilor nemţeşti de pontoane fusese hotărîtă pentru noaptea aceea şi Valia trebuia să ducă explozivele la debarcader.

— Vreau să merg şi eu cu dumneata, — îi spuse cu hotărîre Elena Mihailov.na.

— Fii serioasă,*Elena Mihailovna! Operaţia e foarte periculoasă. Asta nu-i treabă pentru o femeie...

— Dar dumneata, Valia, cum te duci ?

— Eu am cu nemţii socotelile mele... Dar dumneata ? Inchi- puieşte-ţi, va trebui să sari în Kuban, să înoţi în apa rece.

— Eu sînt fiică de pescar şi înot ca peştele... Ia-mă cu dumneata, Valia !

Valentina nu putu să n-o ia cu dînsa...

În noaptea aceea-, noaptea spre unsprezece februarie, deasupra Kubanului ţîşniră două rachete albe. Era semnalul dat de Elnikov.

Un mic -grup de oameni se furişă înspre debarcaderul plutitor din faţa străzii Gorki. Se auziră gemete înăbuşite, apoi uri clipocit slab. Paznicii fuseseră lichidaţi de ajutoarele Valiei...

Debarcaderul se depărta încet de mal. La proră şedeau Valia şi Elena Mihailovna, iar la cîrmă doi tineri lăcătuşi de la atelierele mecanice ale combinatului.

Lună nu era şi pe apă domnea bezna. Apele mari ale Kubanului îşi mînau cu iuţeală la vale valurile negre şi reci. Undeva, foarte aproape, bubuiau tunurile. Jumătatea dinspre răsărit a cerului era înroşită de reflexele salvelor de artilerie care izbucneau întruna ca nişte fulgere.

Valia privea cu încordare în întunericul nopţii.

— Ţineţi dreapta 1 — comandă ea.

Kubanul ducea repede la vale debarcaderul. Două femei şi doi băieţi pluteau spre o moarte aproape sigură. În urma debarcaderului pluteau şlepurile desprinse din pripoanele de la cheiul din dreptul străzii Gorki. Şlepurile erau conduse de baturinistu! Pavlik.

Din întuneric apărură deodată podurile de pontoane. Nu rămăseseră; decît şase. Celelalte fuseseră expediate de nemţi la Slavianskaia şi Temriuk.

Şuvoaiele de soldaţi cu arme automate, tancuri, maşini, artilerie, curgeau fără încetare pe pontoane...Deodată se ivi din beznă chiar lîmgă pod, debarcaderul uriaş. Nemţii nu pricepeau ce se întîmplase. Pe poduri se iscă .panică. Debarcaderul se izbi cu toată greutatea lui de primul pod, ru- pîndtu-l, apoi de al doilea care avu aceeaşi soartă. Soldaţi, căruţe, automobile, tunuri, tancuri, căzură laolaltă în apa rece ca gheaţa a Kubanului. De pe mal porniră împuşcături dezordonate.

În urma debarcaderului apărură şlepurile grele. Aeestea rupseră şi ele două poduri. Iarăşi se auziră ţipete, împuşcături...

Dar podul al ¡ciirocilea şi podul al şaselea rămăseseră locului.

Valia şi Elena Mihailovna tot mai erau pe debarcader.

Pe cerul negru ţîşni o rachetă roşie, lăsînd după ea o dîră de ioc.

Azardov dădea semnalai: „Tn apă!" Era semnalul care anunţa că de podurile rămase întregi se apropiau plutele încărcate cu explozibile.

Cei ce se aflau pe debarcader şi pe şlepuri săriră în apă şi porniră înot spre mâl...

Deodată cîteva explozii se contopiră într-un singur bubuit asurzitor. Coloane de' apă se ridicau spre ceru! întunecos şi prin aer zburară bucăţi de pontoane, de şlepuri, de debarcader. Exploziile aruncară în rîu cadavrele sfîşiate ale soldaţilor, tun,uri, automobile şi căruţe distruse. Un tanc greu se prăbuşi în apă. Pe mal, cercetaşii lui Ehîikov ajutară Valiei, Elenei Mihailovna şi lui Azardov, îngheţaţi de Irig şi asurziţi de zgomotul exploziei, să iasă din apă...

În zorii zilei de unsprezece februarie nemţii aruncară în grabă peste Kuban podeţe de asalt. Era singurul lucru pe care îl mai puteau face. Foiţele mişcării clandestine distruseră şi aceste podeţe, cu pachete de explozibile. Aici comanda Luiza, fosta vînzătoare a magazinului „Camelia"- şi prietena ei, fata gazdei lui Jora, de pe vremea cînd locuia în căsuţa de la Du- brnka...

Pe străzile Krasnodarului nu mai contenea şuvoiul de camioane, de tancuri, de maşini blindate. Din ganguri, de după colţurile caselor, de după garduri, băieţii lui' Kotrov aruncau în ele sticle cu lichide inflamabile. Volodea şi Viktor Baturin împreună cu alţi băieţandri, prieteni -de-ai lor, presărară tot oraşul cu „purici" uriaşi, de 4 centimetri, confecţionaţi din timp de către Piotr Evlampievici. „Puricii" găureau cauciucurile şi maşinile se opreau blclfînd întreaga circulaţie pe străzi...

...Jora îşi veni în fire în ziua de unsprezece februarie. Se întreba ce se întîmplase cu el. Unde se afla ? Era într-o cămăruţă joasă, boltită. împrejurul lui erau zeci de oameni. Unii erau întinşi pe paturi de lemn, alţii şedeau pe jos. Mulţi din ei erau răniţi, cu feţele desfigurate de chinuri. Jora îşi dădu seama că era în beciul gestapoului...

Vecinul lui îi ajută să-şi lege puţin rana. Os'ul era întreg, dar pierduse mult sînge şi i se învîrtea capul de slăbiciune. Jora simţi că îl părăsesc puterile şi se culcă pe jos într-o stare de semiconştienţă.

Trecură cîteva ore. Jora ridică capul. Din coridor veneau glasuri agitate şi paşi. În odaie se răspîndi un miros puternic de petrol, iar prin crăpătura uşii pătrunse un nouraş străveziu de fum înecăcios.

— Au pus foc casei!... Ardem !... Foc !... — se auzeau ţipetele speriate ale deţinuţilor. Unii băteau deznădăjduiţi cu pumnii în uşă. Toţi se înghesuiau în uşă, strivindu-se unii pe alţii.

Jora se ridică de jos, clătinîndu-se.

— Stai ! — strigă el, acoperind zgomotul. — Ascultaţi. Comanda la mine! — Stricaţi paturile şi aduceţi scîndurile ! Spargem îndată uşa.

Vocea lui puternică şi autoritară făcu pe toţi să se supună. Paturile fură repede desfăcute şi se folosiră de scînduri ca de nişte berbeci. Loviturile grele ale scîndurilor zdruncinară uşa, care pîrîi şi căzu pe podeaua de piatră.

Deţinuţii ieşiră fugind în coridorul plin de fum gros prin care pîlpîiau limbi de foc. Arestaţii se repeziră spre ieşire. Din celulele vecine se auzeau strigăte de ajutor.

— Stai 1 — se auzi din nou vocea lui Jora. — Sfărîmaţi lacătele de la uşi ! Duceţi berbecul spre ieşire !

Jora şi cîţiva deţinuţi se repeziră către uşa care ducea afară. Iar răsunară lovituri, dar de data aceasta uşa grea nu cedă.

— Daţi mai tare 1 — strigă Jora.

Din spate veneau fugind zeci de arestaţi care scăpaseră din celule. În învălmăşeală cineva îl împinse pe Jora, care căzu, se lovi la umărul rănit şi iarăşi îşi pierdu cunoştinţa...

Baurinistul Mişa se afla în staniţa Beisug unde se pregătea să dea o lovitură hotărîtoare. Cu cîteva zile mai înainte i se aduseseră din ordinul lui Arseni Silvesirovici cîteva maşini pline cu cartuşe, benzi de mitralieră şi grenade Odată cu maşinile sosiseră şi doi ofiţeri sovietici, invalizi din Marele Război pentru Apărarea Patriei.

Mişa convocă „consiliul militar". După discuţii înfierbîntate **Fi'** adoptat un plan îndrăzneţ.

Mişa dădu ordin detaşamentului să încalece şi, luînd cu el pe cazacii bătrîni care mai rămăseseră în staniţa Beisug, se furişă prin vîlcele şi drumuri de tară, ajunse pînă în apropierea Krasnodarului şi îşi ascunse detaşamentul la marginea unei staniţe.

Acolo îşi împărţi detaşamentul în trei grupuri.

Primul grup trebuia să organizeze o ambuscadă în partea dinspre rîu, al doilea să ocupe o poziţie la marginile staniţei, iar cel de al treilea să se tîrască spre bateriile de artilerie şi cuiburile de mitralieră nemţeşti. Mişa, împreună cu unul din ofiţerii care îi fuseră trimişi, se urcă în clopotniţa bisericii staniţei.

Nemţii construiseră în cîteva zile, lîngă staniţă, nişte poziţii de apărare îndreptate în direcţia de unde erau aşteptate unităţile Armatei Roşii în ofensivă. Mişa primise însărcinarea să atace aceste

întăriri lovind din spate frontul nemţesc, atunci cînd aveau să se apropie unităţile armatei noastre.

Primele lanţuri de trăgători ale unităţilor Armatei Roşii începură să se arate cam pe la amiază. Nemţii deschiseră "un uragan de foc.

Pe clopotniţă apăru un steag roşu, semnalul pentru intrarea în acţiune a celui de al doilea grup. Tinerii cazaci porniră la atac şi pe uliţele staniţei începu lupta cu rezervele nemţeşti.

Două rachete roşii lansate din clopotniţă descriseră nişte dungi de foc şi căzură în dispozitivul artileriei nemţeşti. Grupul al treilea începu imediat lupta. Băieţii aruncară grenade în bateriile nemţeşti, atacară pe nemţi cu focuri de carabină şi distruseră cuiburile de mitralieră.

Nemţii crezură că au fost încercuiţi şi începură să se retragă în dezordine. Acesta era momentul în care, venind dinspre rîu, „regimentul de ambuscadă" se aruncă cu săbiile scoase în flancul acelora care se retrăgeau. Dinspre răsărit atacau rîndurile dese ale batalioanelor de infanterie sovietică.

La unsprezece februarie, la amiază, luptele ajunseseră chiar la periferia Krasnodarului.

Herbert Stift nu mai era de multă vreme la combinat. În sfîrşit tot izbutise să fugă. Din toată administraţia nemţească a combinatului nu rămăsese deţît feldwebelul Stroba care comanda echipa de mineri însărcinată cu aruncarea în aer a combinatului.

împărţiţi în grupuri mici, minerii nemţi se răspîndiră în fugă spre fabrici.

Sarcina micului grup de activişti ai organizaţiei clandestine rămas la combinat era să salveze fabricile. Cu toate că erau prea putini ca să lupte deschis, totuşi şi aici se auzeau împuşcături răzleţe şi minerii nemţi cădeau răpuşi._

' Venise acum rîndul fabricii de margarina. Pionerii nemţi lucrau lîngă rezervorul de ulei. Pachetele de trotil erau deja puse sub rezervor. Nemţii, afară de unul care trebuia să aprindă fitilul Bickford, plecaseră.

Minerul aprinse bricheta... dar în spatele lui răsări' deodată muncitorul Ivan Ostrolenko. O lovitură cu un drug gros de fier şi neamţul căzu cu ţeasta sfărîmată. Ostrolenko se repezi asupra fitilului care ardea şi stinse cu mîna focul ce atinsese aproape trotilul.

— Să nu te-atingi de bunurile sovietice !... — bodogăni Ostrolenko,. uitîndu-se la neamţul mort.

La centrala electrică de termoficare aceeaşi treabă trebuia s-p facă feldwebelul Stroba. El se apropie de cazane cu un pachet de trotil în mînă. De după o coloană se auzi o detunătură şi Stroba căzu mort. Cel care trăsese era Pokatilov...

Bătrînul maistru ieşi pe gleea principală. Ultimii pioneri nemţi fugeau pe poarta combinatului. Pokatilov se întîlni cu Ivan Ostrolenko.

— Cum de-aî nimerit aici, Ivan ? — întrebă mirat directorul centralei.

— La fel ca şi tine. .Trebuie să avem grijă. Doară-i atîta avere aici'. Să nu cumva să se întîmple ceva...

Unităţile nemţeşti care. rămăseseră în oraş aruncau în aer clădirile mari, jefuiau casele şi te aprindeau.

Toţi luptătorii din organizaţiile clandestine care mai rămăseseră, ieşiră Pe străzi, la vînătoare de incendiatori.

Kotrov şi băieţii lui sparseră uşa care ducea în beciurile gestapoului. Valuri de fum înecăcios izbucniră afară. În coridor lîngă uşă, zăcea un morman de trupuri omeneşti. Comsomoliştii găsiră printre cadavre cîfiva arestaţi care mai trăiau şi-i transportară într-o casă vecină. Printre ei era şi Jora...

Baturin, Azardov şi Valia luptau încă cu nemţii la marginea oraşului. Prin faţa lor trecură ultimele unităţi nemţeşti care apărau oraşul. Luptătorii din organizaţiile clandestine, ascunşi într-o căsuţă, atacară pe nemţi din spate. Zărindu-i, nemţii înconjurară casa. Situaţia era grea. Cartuşele celor asediaţi erau pe sfîrşite şi nu mai aveau decît o singură grenadă antitanc, pe care o păstrau pentru ei.

— Economisiţi cartuşele! — ordonă Azardov a nu ştiu cîta oară.Tocmai cîr.d cei înconjuraţi socoteau că le mai rămăseseră numai puţine clipe de trăit, se auzi un tropot de copite şi chiote voiniceşti de cazaci. Pe stradă apărură nişte călăreţii În fruntea lor călărea pe un roib baturinistul Mişa.

Nemţii îşi inchipuiră că în oraş pătrunseseră unităţi căzăceşti şi, îngroziţi, o luară la fugă.

— Mişka ! — strigă vesel Baturin.

Mihail însă se uita la Valia. Haina ei de piele era plină ds sînge. Fata fusese rănită de un glonte nemţesc.

— Eşti rănită, Valia ? — o întrebă speriat Mişa. Fără să aştepte răspunsul ei, se aplecă, ridică fata şi o puse dinaintea lui de-a-curmezişul şeii.

— Zece oameni rămîn aici. Ceilalţi după mine ! — ordonă Mişa.

Cazacii porniră înapoi ca fulgerul.

— Mai rabdă puţin, Valia ! — zise Mişa. — Nu mai avem mult... Ai noştri-s'aici, aproape de tot. Mai rabdă, dragă. Te trimitem acuşi la spital.

În faţa lor apărură primele lanţuri de trăgători ale Armatei Roşii care atacau. Mişa opri calul din plin galop.

— Tovarăşi, fata-i rănită, — spuse el unui ofiţer care era mai aproape. — Trimiteţi-o vă rog, la un post de prim ajutor...

Dar Valia sări singură de pe cal.

— N-am nimic, Mihail... O zgîrietură... Un fleac !

— La postul de prim ajutor ! — repetă cu încăpăţînare Mişa. Apoi ordonă călăreţilor lui : — În trap după mine ! încercuiţi! — şi, învîrtind sabia deasupra capului, îşi îndreptă calul spre o stradelă lăturalnică...

Deodată, foarte aproape de el, veni vîjîind şi explodă o mină nemţească. Cîţiva ostaşi căzură. O clipă lanţul de trăgători şovăi.

Valia apucă arma unui ostaş ucis, o ridică deasupra capului şi strigă:

— înainte, tovarăşi ! Ura !

În primele rîndtm ale coloanei de asalt, fata pătrunse în oraş...

În zorii zilei de douăsprezece februarie capitala Kubanului fu eliberată de sub nemţi.

Krasnodarul era al nostru!

CAPITOLUL XV Din ordinul comandamentului armatei, avusesem de aruncat în aer nişte drumuri de retragere ale nemţilor, la o depărtare de şaizeci de kilometri de oraş, aşa că, după cum am mai spus-o, grupul principal al detaşamentului nostru de partizani nil intră în Krasnodar, decît trei zile după eliberarea oraşului;

Detaşamentul nostru de partizani era format mai cu seamă din muncitori ai combinatului „Glavmargarin". îndată ce ne-ain întors la Krasnodar, ei s-au dus toţi la fabricile lor.

Chiar în prima zi a întoarcerii noastre, avu loc la combinat un miting spontan.

Muncitorii care rămăseseră fără să vrea sub nemţi şi partizanii întorşi din munţi luară pe rînd cuvîntul şi jurară să-=şi pună toate puterile şi stăruinţa la refacerea combinatului.

— Trebuie, — spuneaţi vorbitorii, -- să putem începe cît mai curînd să trimitem produsele fabricilor noastre Armatei Roşii şi' muncitorilor Kubanului şi ai Uniunii Sovietice care zdrobesc pe,inamicul odios!

Mare era numărul acelora care erau sincer îndureraţi că Evgherii, Lîsenko, Şlîkov şi alţi patrioţi nu ajunseseră să vadă zilele acestea luminoase. Combinatul suferise stricăciuni grele, şi foştii partizani şi foştii membri ai organizaţiei clandestine îşi suflecară mînecile şi începură refacerea lui.

Verebei, vechiul nostru tovarăş din detaşamentul de partizani şi înainte vreme directorul fabricii de săpun, veni la combinat chiar în prima zi după întoarcerea lui în oraşul natal. Se apropie liniştit de cazanul cu săpun şi scoase minele care zăcuseră acolo jumătate de an fără să fi explodat, apoi, în strigătele entuziasmate ale acelora care se strînseseră în jurul lui, deşu- rubă capacul de sus al rezervorului.

Curînd după aceasta, optzeci de tone de săpun de cea mai bună calitate împachetat în ambalaje speciale, iscusit ascunse de Şlîkov, fură trimise în dar Armatei Roşii din partea colectivului muncitorilor combinatului.

Inginerul Elnikov, directorul fabricii de grăsimi, hidrogenale, începu peste şapte zile să producă tone de săpun lichid şi trecu şi la rafinarea uleiului.

Lăcătuşii atelierelor mecanice găsiră piesele ascunse şi se apucară să repare compresoarele, pompele şi agregatele.

Slaşciov, vechiul nostru tovarăş din detaşamentul de partizani, împreună cu Pokatilov, activist al organizaţiei clandestine, montară la centrala electrică de termoficare cazane noi. Fabrica de margarină începu să scoată iar produse de calitatea celor de mai înainte, cu valoarea nutritivă completă. Pompierii stinseră în sfîrşit focul care ardea în silozuri încă de la plecarea noastră din Krasnodar.

Oameni noi îflîwcuiră pe cei ce pieriseră. Maria Feodorovna Ilino, nevasta fîului meu Evgheni, înlocui pe Svirid Sidorovici Lîsenko, iar partizanul plantator de mine, Fedosov, pe Gavriil Artamonovici Şlîkov. În fruntea combinatului fu pus un parti- 578 zan de-al nostru, inginerul Mihail Denisovici Litvinov. Gheronti Nikolaevici Vetlughin, directorul „Şcolii noastre superioare de minare", fu numit inginer-şef.

Combinatul îşi reîncepu activitatea într-un ritm accelerat.

Eu rămăsesem ceea ce fusesem şi mai înainte, directorul Institutului de chimie tehnologică din Krasnodar.

Intîlneam adesea pe activiştii organizaţiei clandestine.

Zilele treceau una după alta. Detaşamentul nostru îşi împlinise misiunea.

Mi se părea că venise timpul să scriu istoria întîmplărilor prin care trecusem. Cu toate că aveam de lucru pînă peste cap, m-am hotărît să. rup cîte un ceas din somnul meu şi am început să aştern pe hîrtie prima carte a „însemnărilor unui partizan".

Recunosc că mi-a venit greu să mă despart de viaţa mea de luptă. Şi, afară de asta mi-era şi ciudă: nemţii mai erau încă în Kuban. Ei construiau aşa-numita „Linie Albastră", nădăjduind să poată rămîne în Taman sprijiniţi pe fortificaţiile ei şi să înceapă o nouă ofensivă asupra Kubanului..

.CARTEA A TREIA

„Linia Albastra

P A R T E A 1 N ▮ 1 I A

CAPITOLUL I

După cum am mai spus în cărţile precedente ale „însemnă-rile unui partizan", Armata Roşie a eliberat Krasnodarul de cotropitorii germano-fascişti la douăsprezece februarie 1S43. Cî- t'eva zile după aceea, luptînd tot timpul, detaşamentul nostru se întoarse în capitala Kubanului.

Inamicul era însă aproape şi lupta îndîrjită pe care o duceam împotriva lui încă nu se isprăvise. îmi amintesc că la şasespreJ zece mai — ziua reînmormîntării fiilor mei în scuarul Sverdlov — tot se mai auzea în Krasnodar canonada artileriei noastre care distrugea fortificaţiile nemţilor şi oraşul tot se mai afla sub ameninţarea raidurilor aviaţiei fasciste.

Scoşi din Krasnodar, nemţii se mai apărau cu înverşunare şi tenacitate. Incordîndu-şi toate forţele, se agăţau de fiecare localitate, căutînd mai cu seamă să păstreze în mîinile lor sta- niţele mari pe care le fortificaseră. Aveau nevoie să oprească cu orice preţ Armata Roşie, care se afla acum în plină ofensiviă şi să isprăvească construcţia puternicei linii de fortificaţii de cîmp care despărţea Kubanul de Taman. Mai tîrziu, potrivit înclinaţiei hitleriştilor pentru denumiri răsunătoare şi pompoase ei dădură acestui sistem de fortificaţii numele de „Linia albastră". Nemţii proiectau să creeze sub protecţia acestei linii o bază de atac de unde să se poată porni mai tîrziu o nouă ofensivă împotriva Kubanului şi mai departe, împotriva Caucazului, ofensivă pe care o anunţau de pe acum, chiar ei, cu surle şi tobe, în ordinele lor de zi şi în comunicatele lor, pline de lăudăroşenia şi impertinenţa lor obişnuită.

În perioada în care Armata Roşie ajunsese la „Linia albastră" şi se pregătea s-o ia cu asalt, această linie se întindea sub forma unui „S" uriaş care se rezema cu flancul stîng de limanurile Mării de Azov, iar cu cel drept se apropia de Marea Neagră.

Principalul dispozitiv de apărare avea o adîncime de cinci pînă la şase kilometri. Fortificaţiile se întindeau pe o lungime de treizeci-patruzeci de kilometri. Toate înălţimle şi localităţile luseseră transformate în puternice centre de rezistenţă, şi în puncte de sprijin, formînd linii neîntrerupte de tranşee şi de şanţuri la profil normal. Intervalele între punctele de sprijin erau completate cu cuiburi de mitralieră de beton armat. Prima linie a fortificaţiilor avea o acoperire formată din cîteva rînduri de garduri de sîrmă ghimpată şi din toi felul de obstacole, din şanţuri şi cîmpuri de mine, care mergeau în unele locuri pînă la o adîncime de cinci sute de metri. Dese erau sectoarele unde nemţii aşezaseră pînă la două mii cinci sute de mine pe kilome-tru pătrat.

Prizonierii nemţi declarau cu toţii că Hitler dăduse ordinul să se păstreze cu brice preţ- „Linia albastră". Sub acoperirea acestei linii,

Hitler nădăjduia să poată folosi baza de atac de la Taman pentru pornirea unei noi ofensive asupra Kubanului şi a regiunilor petrolifere ale Caucazului.

Gazetele germane scriau :

„Poziţiile pe care trupele germane le apără cu tenacitate la capul de pod din Kuban, prezintă o deosebită însemnătate pentru comandamentul nostru. Ele închid flotei din Marea Neagră accesul în Marea de Azov şi înlătură în acelaşi timp putinţa unei debarcări de trupe sovietice în Crimeia. Capul de pod din Kuban îndeplineşte totodată un rol strategic, putînd deveni punctul de plecâre pentru o nouă ofensivă..."

Pentru apărarea capului de pod de la Taman, nemţii concen- traseră pe „Linia albastră" şasesprezece divizii şi aduseseră pe aerodromul din Taman escadrile de bombardament din Tunis.

Imediat după eliberarea Krasnodarului, Armata Roşie se găsi astfel în faţa a două noi sarcini. Prima, să cureţe de nemţi mai întîi regiunea colinelor din faţa „Liniei albastre" ; a doua, să atace după aceea „Linia albastră", s-o străpungă şi să elibereze Tamanul, aruncînd pe nemţi în Marea Neagră.

Detaşamentele locale de partizani, viteji răzbunători ai po- porului, arzînd de nobila dorinţă de a curăţa cît mai repede pă- mintul natal de inamicul odios, au ajutat Armata Roşie în toate etapele luptei duse de ea împotriva cotropitorilor germano-fas- cişti.

La Krasnodar ştiam că în timp ce Armata Roşie din .regiunea colinelor „Liniei albastre" lupta cu hitleriştii, în spatele duşmanului operau partizanii noştri din Kuban — locuitori din Ali- tîrskaia, Bakanskaia, Abinskaia, Krîmskaia şi alte stanţe ocupate de nemţi. În rîndurile' acestor partizani se găseau mulţi absolvenţi ai „Şcolii noastre superioare de minare".

Am istorisit în prima carte a „însemnărilor unui partizan" cum organizasem această şcoală şi felul cum funcţiona.

Cu toate greutăţile inerente condiţiilor în care aveau loc cursurile „Şcolii superioare de minare" de la Planceskaia, noi am dat o promoţie de şaizeci de diversionişti plantatori de mine, cu diplomă, fără să mai socotim pregătirea suplimentară şi perfecţionarea continuă a partizanilor noştri.

Curînd după întoarcerea noastră începură să ajungă la Kras- nodar ştiri despre „studenţii" şcoli noastre, despre felul în care aceşti oameni viteji răspîndeau prin stepele, prin limanurile şi prin povirnişurile muntoase ale Kubanului arta grea, primejdioasă şi nobilă a diversionistului plantator de mine.

Lupta lor plină de abnegaţie împotriva duşmanului odios avea o însemnătate precisă, atît operativă cît şi tactică. Venise primăvara plăcută şi timpurie a Kubanului. Pe versantul sudic al munţilor şi al dealurilor zăpada se topise şi începuse să răsară iarba. Drumurile se desfundară toate. Nu se putea merge nu numai prin arături, dar nici prin ţelină. Pîraie repezi vuiau în fundurile rîpelor. În

locurile joase, apa zăpezii se strîngea în bălţi mărişoare. Noaptea bălţile îngheţau, dar pojghiţa de eheaţă era prea subţire ca să poată trece pe ea oamenii. Pe drumurile desfundate care duceau spre front erau grămădite maşini şi tunuri nemţeşti, împotmolite în făgaşele adînci, pline de noroi.

Şoseaua Krasnodar — Novorosiisk era singura cale de co- municaţie a fasciştilor, care căutau să se menţină în staniţele mai mari din regiunea colinelor din apropierea „Liniei albastre". Drumurile profilate care ocoleau şoseaua mare erau şi ele impracticabile primăvara din cauza apelor mari. Era deci limpede însemnătatea pe care o avea pentru nemţi această şosea şi grija cu care păzeau ei pînă şi cele mai mici podeţe aruncate peste pîraiele adînci, umflate de apele năvalnice ale primăverii. Circulaţia pe această şosea se desfăşura mai cu seamă noaptea, pentru că ziua transporturile fasciste erau bombardate tot timpul de aviaţia sovietică.

Comandamentul nostru, care îşi dădea perfect seama de în- semnătatea şoselii Krasnodar — Novorosiisk pentru nemţi, elaborase un plan pentru efectuarea pe această şosea a unei serii de acţiuni de diversiune care aveau ca scop final să împiedice activitate pe principala linie de comunicaţie nemţească şi să uşureze astfel Armatei Roşii sarcina de a curăţi de nemţi regiunea colinelor din apropierea „Liniei albastre".

Cea mai mare, parte a acestor operaţiuni de diversiune a. fost executată de absolvenţii „Şcolii noastre superioare de minare".

Cînd îmi amintesc acum de vitejii eroi ai războiului de mine din regiunea colinelor din apropierea „Liniei albastre", îmi vine în minte în primul rînd o fetiţă slăbuţă care purta caraghioasa dar în acelaşi timp duioasa poreclă de „Scatiul"...

...Pe Scatiul nostru îl cunoscusem prin noiembrie 1942.

Era o zi rece şi mohorîfă. Cădea întruna o ploaie măruntă şi plictisitoare. Zdrenţe de nori cenuşii acopereau vîrfurile munţilor. Vîntul vuia prin crăpăturile stîncilor şi învîrtea în poieni vîr- tejuri de frunze galbene şi ude.

Sosisem la Pîanceskaia unde trebuia să controlez cum mer- geau cursurile „Şcolii noastre superioare de minare". '

„Studenţii" şi profesorii lucrau la cîmpuţ de mine. Baraca în care se ţineau cursurile era goală. Numai Nikolai Efimovici Kiri- cenko stătea pe vine şi lega de piciorul mesei un pachet de trotil. Alături de Kiricenko sta o fată, mai curînd o fetiţă, slăbuţă, firavă, cu o coadă castanie lungă aproape pînă la genunchi, cu ochi veseli ştrengăreşti şi un corp încă neîmplinit de adolescentă. N-o cunoşteam.

Kiricenko se ridică încet şi veni în întîmpinarea mea. Uriaş şi ursuz cum era, şi cu mersul lui puţin legănat, ai fi zis că era chiar ca un urs.

— Faceţi cunoştinţă, — rosti el solemn, şi arătînd cu un gest înspre fată, adăugă : — Dînsa-i Scatiul...

Fata se fîstîci, vru să spună ceva, dar Nikolai Efimovici puse degetul la buze şi o opri.

— St! Nici o vorbă ! Te cheamă Scatiul. Mă înţelegi ? Scatiul. Alt nume n-ai şi nici n-ai avut.

Kiricenko se uită cu atenţie în toate părţile. După ce se convinse că în afară de noi nu mai era nimeni în baracă, se aplecă spre mine şi începu să-mi vorbească misterios şi în şoaptă. Vorbea ca întotdeauna rostind cuvintele fără să se grăbească, răspicat şi convingător. Ca totdeauna încruntat şi ursuz, parcă ar fi fost nemulţumit de ceva, era greu să-ţi dai seama dintr-o data dacă vorbea serios sau dacă glumea. Nutnai că de data asta căutătura lui era mîngîietoare şi, din cînd în cînd, scînteia de ironie.

— Fata asta-i o diversionistă renumită, e spaima fasciştilor. Numai la.auzul numelui ei tremură armatele nemţeşti de la Taman şi pînă la Groznîi. Numele acesta de Scatiu nu şi l-a născocit ea singură ci-i o poreclă pe care i-au pus-o tovarăşii...

M-am uitat la „spaima fasciştilor" cu atenţie. Fata s-a ruşinat de emoţie pînă în Vîrful wechilor, aşa cum roşesc numai copiii. I se roşise pînă şi gîtul. Trebuia să intervin şi să schimb vorba ca să scot din încurcătură pe „renumita diversionistă" care semăna într-adevăr cu un scatiu, deşi n-aş putea spune prin ce anume.

— Ascultă, Nikolai Efimovici, ce-ar fi să vorbim de altceva, de ceva serios.

Ne-am aşezat pe o bancă şi am stat de vorbă.

Am aflat că Scatiul, pe numele ei adevărat Şura, era de loc din staniţa Ahtîrskaia. Numele de familie al Şurej l-am uitat. Cînd nem{ii au venit în stanţă, Şura era în clasa a zecea şi muncea într-un colhoz. îndată după aceea intrase împreună cu şefa ei de echipă şi prietenă de şcoală, Nadia Koloskova, în detaşamentul de partizani al stanitei lor. Mergea deseori în recunoaştere, lua parte la operaţiuni şi la lupte. Mai tîrziu, comandantul detaşamentului din Ahtîrskaia o trimisese la noi. Nu-mi aduc aminte precis ce sarcină îi fusese dată ; trebuia, mi se pare, să se înţeleagă cu Nikolai Nikolaevici Slaşciov, intendentul taberei de la Planceskaia, în privinţa rihtuitului şi trasului la maşină a unor cizme pentru partizanii de la Ahtîrskaia, sau poate că era vorba de noile noastre focoase pentru mine, a căror producţie abia fusese organizată în atelierul de mine al factoriei noastre. În orice caz Scatiul avea o însărcinare de ordin administrativ din partea celor de la Ahtîrskaia. Dar acuma venise pentru altceva : dorea să-şi vadă prietenii — pe Nadia Koloskova şi pe Vasea Lofnkonos.

Pe aceştia îi cunoştea bine. Urmau pe-atunci cursurile şcolii noastre superioare. Erau bine văzuţi, în special Nadia. Disciplinată, serioasă şi sîrguitoare, Nadia primise laude pînă şi din partea unui profesor atît de exigent cum era Gheronti Nikolaevici Vellughin. Într-o zi venind pe cîmpul de mine unde aveau loc lucrările practice, Stepan

Sergheevici Eriomenko, conducătorul lucrărilor practice ale „studenţilor", îmi arătă cu mîndrie lucrul Nadiei.

Nadia lucra într-adevăr fără cusur, femeieşte de meticulos dfeşi, totodată, fără agitaţia şi graba obişnuită a femeilor. Pusese atunci mina sub şină după toate regulile, aprinse fitilul Bi- ckford care era destul de scurt şi tot aşa de liniştită, fără să se agite dar destul de repede, se ascunse în adăpost.

îmi amintesc că, fără să vreau, m-am uitat cu admiraţie la Nadia. Nu putea fi socotită drept o frumuseţe, dar avea ceea ce îmi place la căzăcioaiceile . noastre din regiunea Mării Negre : corpul bine format, puternic şi îndemînatic, eleganta calmă şi sigură a mişcărilor, fata exprimînd voinţă, şi ochii cenuşii cu nuanţe albastre şi cu acea expresie de linişte care ascunde o mare forţă sufletească.

Mi s-a spus că, înainte de a intra în şcoala noastră superioară, Nadia participase în operaţiuni şi lupte pline de răspundere, fusese de mai multe ori la un pas de moarte, dar nu-şi pierdea niciodată prezenţa de spirit în lupjă._

încă înainte de război ea se împrietenise cu Vasea Lomko- nos, de loc din Abinskaia, o staniţă vecină. Elev în clasa a zecea, Vasea lucra cu pasiune în laboratorul colhozului şi visa să intre la Institutul de agronomie din Krasnodar.

Vasea se potrivea bine cu Nadia. înalt, zvelt, puternic, cu un nas caracteristic de vultur, cu o bărbie energică, avea faţa tipică a cazacilor din regiunea submuntoasă a Caucazului. Era timid cu fetele şi de multe ori auzeam cum „studenţii" noştri glumeau prieteneşte pe socoteala lui în această privinţă.

Nadia şi Vasea au absolvit amîndoi şcoala noastră superioară cu diploma de gradul întîi.

În ziua în care Scatiul venise la Planceskaia, Vasea şi Nadia nu erau acolo ; plecaseră la „practică". Vetlughin îi trimisese să arunce în aer un podeţ de pe şosea, în spatele nemţilor. După toate socotelile, ei ar fi trebuit să se întoarcă cu o seară înainte. Gheronti Nikolaevici începuse să se neliniştească. Dealtfel era încă prea devreme ca să fie serios îngrijorat, pentru că erau atî- tea piedici care să-i facă să întîrzie 1 Îi aşteptam dintr-o clipă în alta şi Scatiul rămase la noi douăzeci şi patru de ore. Cum era o fată veselă şi nu putea sta locului, însufleţise în aceste douăzeci şi patru de ore întreaga factorie. Cu tinereţea, spontaneitatea, naivitatea ei şi un fel de ştrengărie feminină de care nici ea-singură nu-şi dădea încă seama, Şura a fermecat literalmente pe toată lumea.

Nikolai Nikolaevici Slaşciov, de obicei ocupat peste măsură cu tot felul de treburi, găsise totuşi timp să-i arate întreaga lui gospodărie : atelierele de mine şi de cizmărie, brutăria, atelierul de curelărie şi fierăria. Iakov Ilici Bibikov, directorul fabricii de inargarină şi pe acea vreme cizmarul nostru şef, puse, în afară de rînd, pe ghetele Scatiului un fel de petic „invizibil", cum rar de tot punea.

Stepan Ignatievici Verebei, călăreţul aprig şi odinioară director al fabricii de săpun, îşi pusese în gînd să înveţe pe Scatiu să prindă cai cu arcanul, dar Slaşciov se împotrivi, fiind nevoie de cai pentru treburile urgente ale „gospodăriei". Pavlik Hudoerko, prietenul lui Ghenea, fiul meu care a murit, o urmărea pe Şura pas cu pas... Dar în aceste douăzeci şi patru de ore, Scatiul se împrieteni cel mai mult cu Kiricenko. Nikolai Efimovici o tachina tot timpul zicînd că era „spaima fasciştilor", iar ea se fîstîcea şi se înroşea întruna. Kiricenko o învăţă să lege pachetele cu trotil, îi explică construcţia ultimei lui mine „cu surpriză" şi o învăţă cum trebuie scobită gaura pentru mină în scorbura copacului, cum se camuflează mina cu coajă de copac, cum trebuie ascunsă pe o rămurică sîrma cu care se trage de piedică. Şi Şura, întorcîndu-se la locul unde Kiricenko îşi pusese mina, bătea din palme ca un copil într-un fel care te înduioşa, mi- rîndu-se şi supărîndu-se pe ea însăşi că nu putuse găsi dintr-o dată nici mina, nici rămurica cu sîrmă.

Pe scurt, toată Planceskaia nu se ocupa decît de Scatiu. Nu era obişnuita ospitalitate a partizanilor faţă de un tovarăş de juptă, pentru că nimeni dintre noi nu putea considera în mod serios pe Scatiu drept un luptător. Acolo, în munţii Caucazului, ne era tuturor dor de familiile noastre şi îndreptarăm fără să vrem duioşia noastră asupra Scatiului.

Fie că era pe cîmpul de mine, fie că era în baraca de studii, în ateliere sau în sala de mese, Scatiul rîdea şi toată Planceskaia răsuna de rîsul ei. Auzind acest rîs, partizanii zîmbeau. Sufletul Îi se făcea mai senin şi erau mai veseli. Numai o singură dată şi chiar şi atunci numai o clipă, am văzut la Scatiul nostru, ceva ce mi s-a părut nepotrivit pentru această adolescentă veselă.

Nu-mi mai aduc aminte cine începuse să vorbească despre Gri- gori Dmitrievici Konotopcenko, care era de loc din staniţa Imeretinskaia — şi despre felul perfid în care nemţii îl atrăseseră în cursă, îl torturaseră apoi groaznic şi îl spînzuraseră în piaţă. Şura stătea tăcută într-un colţ cu buzele încleştate. Faţa i se întunecase şi parcă îmbătrînise cu zece ani. îmi dădui seama că Scatiul avea o socoteală serioasă cu nemţii, djr ce fel de socoteală era, asta n-am aflat nici pînă astăzi...

Seara tîrziu, cînd ne culcam, Pavlik Hudoerko (căruia i se făcuse patul alături de mine) îmi comunica ca de obicei ştirile proaspete. El era întotdeauna la curent cu „ultimele evenimente", dealtfel îndeajuns de dichisite şi înflorite de propria lui fantezia

— Să ştii, Tătucule, că Scatiul ţine foarte mult la Nadia Koloskova iar Nadia este îndrăgostită de Vasea Lomkonos. Eu ştiu însă sigur că şi Scatiului i-i drag Vasea. Dar Scatiul atîta-i de legat de Nadia, şi prietenia lor atît de mare, încît îşi ascunde dragostea pentru Vasea. Ea e aceea care pune la cale întîlnirile, le aduce bileţelele, într-

un cuvînt, le dă tot „concursul". Vasea-i tare moale, iar Scatiul îi bun la inimă. Spune drept, Tătucule, cine îţi place matale mai mult, Nadia sau Scatiul ? Mie îmi place mai mult Scatiul. Cum cred eu, cînd Vasea arc s-o cunoască mai bine, are s-o iubească şi el. Şi pe urmă...

Pavlik mi-a mai bîzîit încă multă vreme la ureche, dar n-am izbutit să ascult pTnă la capăt povestea aceasta încurcată şi am adormit...

A doua zi dimineaţa, pe vremea prînzişorului, Nadia şi Vasea Lomkonos au intrat în sala de mese, cu tot echipamentul de campanie pe ei, uzi, mînjiţi de lut, şi mi-au raportat pe scurt că misiunea fusese îndeplinită : podeţul fusese aruncat în aer. În tîrziaseră însă şi iată pentru ce:

În timp ce Vasea aşeza mina, alături de el, în tufişuri, răsări deodată, ca din pămînt, o patrulă de doi nemţi. Cufundat în muncă, Vasea nu-i observă pe nemţi. Fasciştii se duceau pv furiş la Lomkonos. Nadia, care stătea la pîudă, nu-şi pierdu cumpătul şi se tîrî încet spre nemţi. Pe unul din ei îl ameţi cu o lovitură de revolver în cap, iar pe celălalt îl înjunghie cu cuţitul, dar în timpul cît au tras pe nemţi în rîpă au pierdut momentul potrivit pentru lucru şi' au fost nevoiţi să stea întinşi încă douăzeci şi patru de ore în tufişuri, pe pămîntul ud, pe o ploaie torenţială.

Nadia povestea toate acestea scurt, liniştit, milităreşte. Am aruncat o privire la Scatiu. Se uita la prietena ei şi ochii îi luceau de o nemărginită adoraţie copilărească.

— Nadia, eşti o eroină ! — strigă Şura şi o sărută.

— Iar tu, Vasea, eşti şi tu un erou !

Şura se repezi spre Lomkonos, se ridică -în vîrful picioarelor, îi puse braţele pe umeri şi îl sărută pe Vasea drept pe gură. În aceeaşi clipă, se înroşi ca macul şi fugi din sala de mese. Vasea stătea în mijlocul barăcii încurcat şi el, şi roşu la faţă...

În zorii zilei î-am petrecut pe Scatiu care pleca, Ploaia continuă să toarne. În norii cenuşii se auzea uruitul unui avion nemţesc. În depărtare, trăgea iar artileria.

Şura avea înfăţişarea nici că se poate mai războinică : în spate o carabină, la brîu grenade şi un cuţit finlandez pe care i-l dăduse Slaşciov. Numai că toate acestea nu se potriveau deloc cu trupuşorul ei firav de copil cu cozile groase, aşa încît am zîmbit fără voie. Şura a observat zîmbeful meu şi şi-a încruntat — supărată — sprîncenele groase, închise.

Kiricenko se apropie de Şura, îi strînse tare muia şi spuse :

— Mergi sănătos, Scatiule 1 Vezi de-i bate pe nemţi! Noroc !...

Şura era însoţită de Pavlik. Cercetaşii nemţi dădeau adesea tîrcoale taberei noastre de la Planceskaia şi Pavlik, care fcu- noştea

minunat cărările dimprejur, urma să scoată pe Scatiu la un drum mai puţin primejdios.

Cînd amîndoi dispărură după perdeaua tulbure pe care o trăsese ploaia, Kiricenko^se apropie de mine.

— Tare îmi pare rău de Scatiu. Prea-i tînără, dar oricum are să fie un plantator de mine. Ţine .mata minte ce-fi spun. Are în ochii ei ceva...

Şi fără să-şi isprăvească vorba, se întoarse şi o luă încet spre atelierul de mine.

De atunci n-am mai văzut-o multă vreme. Nadia şi cu Lomkonos au isprăvit şcoala noastră superioară şi s-au întors la detaşamentele lor. Din cînd în cînd ajungea pînă la noi cîte o veste că lucrau destul de bine. Despre Scatiu nu ştiam însă nimic. Numai odată, întorcîndu-se dintr-o recunoaştere îndepărtată, Pavlik ne spuse că-l văzuse în treacăt.

— I-aceeaşi păsărică, Tătucule... cum o ştii, zburdalnică şi frumuşică...

Am mai auzit de Scatiu abia după ce mă întorsesem la Krasnodar şi trupele noastre îi scoseseră pe nemţi din Ahtîrskaia, stanita natală a fetei, printr-un atac la baionetă. De la moş Ste- pan, un venerabil cazac din Kuban, fost comandant al detaşamentului de partizani din Ahtîrskaia, am aflat apoi o mulţime de amănunte în privinţa Scatiului.

La noi în Kuban în februarie, cu schimbarea lunei se schimbă de obicei şi timpul. Aşa se întîmplă şi în anul acela. În prima jumătate a lui februarie, dimineaţa era ger zdravăn. Din cîn'I în cînd cădea o zăpadă pufoasă, troenind vîlcelele stepei. Dimineaţa, bălţile şi apele domoale ale rîurilor din munţi se acopereau cu un strat de gheată care putea uneori tine nu numai un om, dar şi un călăreţ cu cal cu tot. În timp însă ce de jur împrejur mai era zăpadă, pe pantele de sud, acoperite cu păduri, ale munţilor, noi făceam băi de soare şi ne bronzam.

La douăsprezece februarie, care era tocmai ziua în care Armata Roşie intră în Krasnodar, Kubanul îşi

luă deabinelea rămas bun de la iarnă. Ziua soarele ardea tare. Cu mantaua ne era prea cald. În timpul marşului, sudoarea curgea şiroaie pe ostaşi, în schimb, în timpul nopţii, era frig ca şi înainte şi apa din nuri era rece ca gheata

., Pe drumurile Kubanului, care se desfundaseră de tot, era cu neputinţă de răzbătut. Brazde mari de pămînt negru şi gras li "se lipeau infanteriştilor de cizme şi-i vlăguiau. Artiţeriştii înaintau luptînd cu greutăţi de neînchipuit şi duceau tunurile pe braţe. Maşinile patinau şi se împotmoleau în gropi. Rîurile, pîraiele şi viroagele vuiau năprasnic de vijelioasa revărsare a apelor primăverii.

Nemţii se retrăgeau. Ei nădăjduiau să se oprească la Taman şi construiau acolo în grabă faimoasa lor „Linie albastră". Totodată ei duceau lupte crîncene în apropierea acestei linii, grăbin- du-se să retragă unităţile lor decimate, armamentul greu, convoaiele şi răniţii sub apărarea cîmpurilor de mine şi a cazematelor liniei. Nemţii păzeau drumurile, podurile şi vadurile ca ochii din cap...

Între staniţele Ahtîrskaia şi Abinskaia, pe şoseaua Krasnodar Novorosiisk se afla un mic pod de lemn cu două arcuri, aruncat peste albia unui rîu fără nume, cu maluri abrupte, cu panta repede. Fasciştii se încleştau de o linie intermediară puternic fortificată care cuprindea în sistemul ei staniţa Ahtîrskaia şi dădeau mare însemnătate acestui podeţ. De jur împrejur se întindea pînă departe ţelina de netrecut a stepei, iar şoseaua Krasno- dar-Novorosiisk era pentru nemţi unicul drum pe care se scurgeau spre apus unităţile zdrobite, armamentul mecanizat, convoaiele şi treceau către răsărit spre linia de luptă rezervele proaspete.

De multe ori avioanele sovietice bombardau podul în picaj. Dar focul artileriei antiaeriene nemţeşti era atît de compact iar podul atît de mic şi de greu de observat încît bombele cădeau numai în stepă, zvîrtind în aer ţărîna neagră, grea şi umedă. Podul rămînea tot nevătămat. Cum trebuia aruncat în aer cu orice preţ, comandamentul ordonă partizanilor din Ahtîrskaia să distrugă podul.

În cursul ultimelor lupte, partizanii din Ahtîrskaia suferiseră pierderi grele. Moş Stepan avea oamenii număraţi. Singura căreia i se putea încredinţa această acţiune grea şi urgentă, era Nadia Koloskova care absolvise „Şcoala superioară de minare", minase pînă atunci de mai multe ori poduri mari şi nu-şi pierdea cumpătul nici chiar _şi în cazuri de primejdie de moarte.

— Nadia, îţi dau timp să te gîndeşti cum să îndeplinim ordinul, — îi spuse moş Stepan. — Socoate şi tu cum ar fi chip să te strecori mai bine pînă la pod, vezi de ce ai nevoie şi pe car? dintre ai noştri ai să-i iei cu tine. Unde am să te găsesc, Nadia ?

— Aici, moş Stepan...

Culcată în lăstărişul des de la marginea unei poieni, Nadia pîndea şi cerceta cu binoclul sectorul podului. De acolo se vedea bine şoseaua şi afurisitul acela de pod, zeci de camioane sfărî- mate, aruncate de nemţi în şanţurile de la marginea drumului, reţelele de sîrmă ghimpată, ţevile tunurilor antiaeriene şi torentul nesfîrşit de camioane care se scurgea... Nadia se gîndise demult la aruncarea în aer a acestui pod. Acuma însă de cînd se înteţise treaba aici, cercetase cu de-amănuntul timp de cîteva zile căile de acces spre pod şi ajunsese să cunoască toate delu- şoarele, dîmburile, adînciturile, şerpuiturile reţelelor de sîrmă, fiecare post de santinele nemţeşti.

Peste un ceas, moş Stepan o găsi pe Nadia în acelaşi loc în lăstăriş. Lîngă dînsa erau prietenele ei, cercetaşe în detaşamentul de partizani al sfaniţei lor. Nadia şedea pe un trunchi de copac şi plîngea amarnic, cu hohote, fără să-i fie cîtuşi de puţin ruşine de lacrimile ei. Moş Stepan rămase buimăcit. S-ar fi aşteptat la orice, numai nu la lacrimi care nu se potriveau nicidecum cu firea Nadiei, totdeauna liniştită şi deloc fricoasă.,Din cauza surprizei, moş Stepan nu înţelese imediat că nu erau lacrimi din cauza lipsei de curaj sau a fricii, Şi îşi

cam ieşi din fire. Lui moş Stepan îi scăpară fără voie cîteva cuvinte jignitoare pe care n-ar fi trebuit să le spuqă.

— Te temi, Koloskova ?

Nadia, însă, plîngea pentru că, oricît îşi bătuse capul, nu vedea cum ar putea să execute ordinul. La vorbele lui moş Stepan, răspunse cu neaşteptată linişte :

— Nu, nu mă tem. Dacă aş avea măcar un pic de nădejde să arunc podul în aer, chiar de-ar trebui să mor de zece ori, tot m-aş duce fără să mai stau pe gînduri. Dar aşa n-am nici o nădejde. Pbţi să mori şi podul tot în picioare rămîne. Parcă dumneata nu ştii...

Moş Stepan cercetase de mai multe ori locul şi ştia şi el că era cu neputinţă să te strecori pînă la pod. Cînd dăduse Nadiei o oră de chibzuire, se gîndise numai că poate această fată curajoasă va dibui ea un locşor, prin care să se poată furişa, de care el, cu toate că îmbătrînise prin locurile acelea, nu ştia.

— Ştiu, Nadia... — Şi moş Stepan se aşeză alături de ea pe pămînt. — Vra să zică nu se poate... Nu se poate cu nici un chip...

Fetele tăceau. Deodată se auzi un glas subţire care tremura de emoţie.

— Ba se poate 1... Cum să nu se poată ?

Era Scatiul ! Şura stătea în faţa lui moş Stepan, dreaptă ca o trestie. Obrajii îi ardeau.

— Se poate... — Şi în glasul Scatiului se auzeau înmlădieri de încăpăţînare. — Nadia şi cu mine ne-am apropia înot de pod şi l-am arunca asa în aer.

— înot ?

O clipă, în sufletul lui moş Stepan se trezi nădejdea. Se şi uita zîmbind la Scatiu. Dar se întunecă numaidecît.

— Nu, Şura ! Nu faci nimic cu asta. Apa-i rece ca gheaţa, au să v-apuce cîrceîi şi aveţi să vă duceţi repede la fund. Apoi mai sînt şi cioate în apă, şi pietre... Şi mai este şi cursul apei care-i repede şi te duce la vale. Nu, n-o scoatcţi voi la capăt!

— Ba o. scoatem, moş Stepan ! — strigă cu căldură Şura.

— Ne vom freca cu spirt. Şi pe urmă... avem sînge tînăr... fierbinte.

— Stai puţin. Trebuie mai întîi să ne chibzuim.

Moş Stepan aruncă o privire Koloskovei. Mai avea lacrimi în ochi, dar acuma zîmbea şi ea.

— Are dreptate, moş Stepan. Numai pe apă-i chip să te poţi strecura pînă la pod. Ştiu că apa-i rece şi că-i uşor să te-apuce cîrceii şi să te duci la' fund. Da' mai ştii, moş Stepan, poate că tot ajungem...

— Treaba asta, fetelor, trebuie chibzuită, chibzuită bine de tot... înţeleg, toate-s bune, şi spirtul şi sîngele tînăr... Totuşi nil

puteţi ajunge acolo înot... Nu. Orice-aţi face, dar de ajuns acolo n-ajungeţi.

— Ajungem. Pe cuvînt de onoare, că ajungem !

Glasul Şurei era cald şi convingător.

— Ei, hai să zicem că ajungeţi. Se-nlîmplă minunea şi ajungeţi. Nimeni nu vă vede — a doua minune. V-aţi urcat pe pod şi aţi pus minele — a treia minune. Ei, şi mai departe ? Vă întreb pe voi ce se întîmplă după toate aceste minuni ? Explozia are să izbucnească, fără întîrziere, cît mai sînteţi pe pod. Asta înseamnă pentru , voi moartea.

— Ei, asta-i! — spuse repede Şura. — De ce să murim? Lucrul cel. mai de seamă e să sară podul în aer. înţelegi, moş Stepan ? Să sară podul, asta-i tot.

— Altă ieşire nu-i, — adăugă Nadia cu linişte şi hotărîre în glas. — Nu-i decît o singură cale pînă la poc/ — pe apă. . Scatiule, să înotăm !

— Nu ! Aşteptaţi...

— Dă-ne voie, moş Stepan ! Hai, te rugăm, dă-ne voie ! — Scatiul se alinta pe lîngă bătrînul cazac, parcă era o copiliţă.

— Dă-ne voie! Ciun isprăvim, sărim amîndouă de-a dreptul în apă, şi în apă explozia n-are ce ne face. Ei haide, spune „da", moş Stepan. Spune...

...Noaptea era întunecoasă. Nu vedeai la doi paşi. Numai la orizont pîlpîiau focurile tremurînde ale salvelor de artilerie; în linia întîia ă fortificaţiilor se aprindeau' şi se stingeau rachete multicolore şi reflectoarele nemţeşti de lîngă pod scotoceau norii.

Maşinile treceau cu zgomot pe şosea, convoaiele de căruţe scîrţiiau. Se auzeau înjurăturile ofiţerilor nemţi. Ici şi colo licăreau luminiţele lanternelor de buzunar. Nemţii reparau în grabă, şoseaua distrusă în urma ultimului raid al avioanelor de asalt sovietice.

În susul apei, cam la vreo doi kilometri de pod, Nadia, Scatiul şi moş Stepan se furişaseră pînă la mal. Doi partizani duceau în urma lor trotilul şi un capăt scurt de trunchi cu un crac de care era legată frînghia.

De cum se făcuse seară începuse o ploaie, măruntă şi rece. Fetele se dezbrăcară repede, şi îşi frecară tot corpul cu spirt.

Trunchiul fu lăsat în apă cu băgare de seamă, să nu facă nici un zgomot. Moş Stepan se apropie de feţe. Ştia că merg la moarte sigură şi vroia să le spună o vorbă bună, din toată inima. Dar cum nu găsi cuvinte potrivite, le îmbrăţişă numai, şi le sărută.

Cea dinţii intră în apă Nadia, după ea Scatiul. Apa rece le ardea picioarele ca şi cum ar fi fost clocotită. Fără voie, Şura scoase un ţipăt.

— înapoi, fetelor! — strigă moş Stepan, dar fetele se şi agăţaseră de trunchi şi se îndepărtau acum de mal.

De pe mal de unde sta, bătrînul cazac căuta să pătrundă cu privirea întunericul nopţii. Apa vîjîia, ploaia ropotea prin tufişuri. Moş Stepan era cu inima grea ; parcă-şi trimisese chiar pe fiicele lui la moarte şi lacrimi i se rostogoleau pe obraz...

Apa tulbure şi rece ducea repede pe fete la vale, le sucea în vîrtejuri, le lovea de pietre, de marginile ascuţite ale cioatelor care le zgîriau şi le jupuiau pielea. Scatiul nu simţea însă durerea. La început parcă un foc le cuprinsese tot trupul, apoi degetele de la mîini începură să le înţepenească de frig şi să nu li se mai supună, parcă nu mai erau ale lor, iar circeii le zgîrceau picioarele.

— De-am ajunge odată... de-am ajunge, — şoptea Şura.

Felele înotau în beznă. Din cînd în cînd reflexe de lumină alunecau pe apă. Zgomotul de pe pod se auzea tot mai aproape, şi mai lămurit.

Deodată raza reflectorului se înălţă spre cer, desfăcu apoi brusc un arc, se propti de pămînt, tresări şi începu să se apropie încet de rîu.

— Scatiule, dă-te la fund 1

Şura cuprinse strîns trunchiul de copac şi cufundă capul în apă. I se părea că raza reflectorului se fixase asupra lor, le ardea şi le tăia răsuflarea..

.Cînd Şu.ra scoase capul afară, era iar întuneric beznă în jurul lor. Raza reflectorului se proptise în cer, Apoi tresări şi se stinse. Şurei i se păru, nici ea nu ştia de ce, că în jurul ei se făcuse lumină.

— Scatiule, ţine-te bine! Vine podul 1

În faţa fetelor apăru din apă un picior al podului, gros, întunecat. Nadia aruncă cu îndemînare frînghia în jurul lui. Trunchiul se opri. Fetele stătură nemişcate.

Blănile podului scîrţîiau deasupra capetelor lor, motoarele camioanelor duduiau surd, copitele cailor tropoteau înfundat pe pod şi o voce răguşită ca de răceală striga pe nemţeşte :

— Mai repede, mai repede 1

Nadia dezlegă pachetele de trotil învelite în pergament, prinse la brîu.

— Suie-te, Scatiule.

Şura se ridică cu băgare de seamă din apă, se agăţă de piciorul podului şi voi să se urce pe umerii Nadiei. Dar nu putea : o durea tare piciorul drept. Şura puse mina pe genunchi. O durere ascuţită îi străpunse piciorul şi degetele dădură de ceva cald şi lipicios.

„Sînge... M-am lovit se vede de-o cioată", se gîndi Şura.

— Mai repede, Scatiule! Mai repede! — îi şopti Nadia.

Invingîjidu-şi durerea, Şura se urcă în sfîrşit, pe umerii Nadiei. Prietena ei îi dădu pachetul de trotil. Şura întinse în sus braţele, ridică pachetul şi începu să-l lege de piciorul podului, dar degetele înţepenite nu voiau s-o asculte şi pachetul era cît pe ce să cadă în apă.

Camioanele duduiau — ca şi înainte — pe pod şi aceeaşi voce răguşită striga :

— Mai repede, mai repede...

— Acuşi, Nadia ! — spuse Şura şi băgă degetele de la mîna dreaptă în gură ca să le încălzească. Degetele i se des- morţiră. Al doilea pachet fu tot atît de greu de legat ca şi cel dintîi : genunchiul o, durea cumplit şi, cuprinsă de un tremur spasmodic pe care nu şi-l putea stăpîni, dîrdîia din tot trupul.

În sfîrşit, izbuti să mineze primul picior de pod.

Capul i se învîrtea, gîndurile i se încurcau. Sleită de puteri se dădu jos.

Nadia legă capetele fitilului Bickford, scoase o brichetă dintr-un săculeţ de cauciuc, şi ferind flacăra cu pieptul şi mîi- nile, aprinse amîndouă capetele fitilului.

Scîntei vii izbucniră şi prinseră a alerga cu iuţeală de-a lungul fitilului, spre pachete.

Gata, Scatiule 1

Deodată auziră nişte strigăte. Era garda podului. Nemţii observaseră probabil scînteiele care alergau de-a lungul fitilur lui Bickford. Răsună o împuşcătură, încă una, urmate de o rafală de mitralieră.

Nadia o apucă pe prietena ei de umeri şi se cufundă în apă, cînd o simţi deodată pe Şura tresărind.

„Să ştii c-au .rănit-o", îi fulgeră prin minte Nadiei.

Strîngîndu-şi mai tare în—braţe prietena, Nadia ieşi cu ea la suprafaţă şi bătînd voiniceşte apa cu braţul liber, pluti la vale. Apa rece şi repede o izbea de pietre şi de buturugi. O lovitură mai puternică o făcu să-şi piardă cunoştinţa.

Chiar în clipa cînd Nadia se cufundă în apă, răsună explozia. Un stîlp de foc în care se amestecau bucăţi de pod, de camioane şi căruţe, se înălţau spre cerul nopţii. Într-o clipă instalaţiile reflectoarelor prinseră viaţă : raze albăstrii alergau pe cer, scormonind printre nori, în căutarea avionului care aruncase în aer podul. Tunurile antiaeriene nemţeşti începură să tragă. Aproape în aceeaşi clipă, pămîntul tresări de bubuituri de tun. Bateriile sovietice deschiseseră un uragan de foc, împotriva fortificaţiilor nemţeşti; de departe veneau strigăte de „ura". Armata Roşie pornea la atacul staniţei Ahtîrskaia.

Fetele însă nu mai auziră nimic din toate acestea...

În josul apei, cam la doi kilometri de pod, rîul tăia un drum vicinal. Mai înainte fusese aici un podeţ. Într-o bună zi, partizanii din Ahtîrskaia desfăcuseră blănile podelei şi le luaseră de-acolo. Nemţii nu mai refăcuseră podeţul şi acum se vedeau numai stîlpii ieşind din apă. Pe aceşti stîlpi se instalaseră în acea noapte fetele, prietenele Scatiului şi ale. Nadiei. Aduseseră cu ele nişte lese uşoare, împletite din răchită şi, potrivit înţelegerii avute de mai înainte s-au pus să aştepte pe cele două plantatoare de mine, care după aruncarea în aer a podului trebuiau să vină înot pînă acolo şi să fie scoase la mal.

Fetele auziră explozia, văzură stîlpul de foc care răbufnise în noapte, razele reflectoarelor care alergau pe cer, dîrele de. lumină lăsate de gloanţele trasoare şi numărau acuma clipele. În dreapta bubuia viu canonada. Pe apa întunecată, pe care lunecau din cînd în cînd reflexe slabe, pluteau la vale bucăţi de blană din podeaua podului, capeie de grinzi, lăzi goale, baloturi de paie şi leşuri de hitlerişti.

în sfîrşit, apăru trunchiul de copac cu frînghia legată de un crac, însă nici Scatiul nici Nadia nu erau pe trunchi.

Canonada se apropia. Luptele se desfăşurau acum pe uliţele staniţei Ahtîrskaia. Nemţii se retrăgeau. împinşi spre apă, umblau zăpăciţi, căutînd vadul pe unde să treacă.

Fetele tot mai stăteau pe capetele de stilpi ale podeţului, privind cu atenţie în apă. Pierduseră aproape orice nădejde. Mai mult decît sigur, prietenele lor pieriseră în explozie.

Şi deodată una din ele, care stătea pe un stîlp din mijloc zări pe suprafaţa apei, ceva care cînd ieşea, cînd se cufunda iar în apă. Crezu mai întîi că era un capăt de grindă. Dar cum apa era repede şi nu era timp de stat prea mult la gînduri, fata se aruncă în apă. După ce înotă puţin, ajunse la ceea ce crezuse că era o bucată de grindă, întinse mîna după ea şi o trase îndărăt. Mîna atinsese un cadavru rece. Dar spaima asta nu dură decît puţine clipe. Fata prinse îndată cadavrul, îl trase înapoi şi-l aduse pe leasa coborîtă în apă.

— Nadia ! Fetelor, ajutaţi-mă !

Cu greu o scoaseră pe Nadia la mal. Fata nu dădea nici un semn de viaţă : ochii erau închişi, nu mai răsufla.

Fetele îi smulseră Nadiei cămaşa şi începură să-i frece corpul, apoi îi făcură respiraţie artificială, dar totul era în zadar. Nadia zăcea întinsă pe mal fără mişcare. Fetele puseră de cîteva ori urechea la piept, dar inima Nadiei nu mai bătea sau bătea atît de încet.încît nu se mai auzea. Însă ele nu se dădură bătute şi frecară mai departe trupul din răsputeri.

Uneia din fete care rămăsese de veghe pe un stîlp al podului, şi care mai stătea aplecată deasupra apei, urmărind cu lunre aminte suprafaţa, i se păru că o mînă ieşise o clipă din apă.

Fără să se gîndească prea mult, fata sări în apă şi apucă cozile lungi ale Şurei...

Scatiul fu culcat alături de Nadia. Nici ea nu dădea nici un semn de viaţă.

Cuprinse de groază, fetele nu îndrăzneau totuşi să creadă că totul se isprăvise, că Nadia şi Scatiul acela vesel şi drag pieriseră cu adevărat. Prietenele stăruiră mai departe, luptînd din răsputeri, cu lacrimi în ochi, pentru viaţa lor. Ce nu le-au făcut ? Le-au legat rănile, le-au frecat trupul fără viaţă, le-au scos apa .din stomac şi le-au făcut întruna respiraţie artificială. Dar degeaba !

Noaptea era pe sfîrşite. La răsărit cerul se lumina de ziuă. Ploaia încetase. Deasupra staniţei Ahtîrskaia se ridicau nori groşi de fum. Lupta urma cu aceeaşi înverşunare". Numai că acuma trecuse de staniţă şi se îndepărta. Nemţii fuseseră scoşi din Ahtîrskaia.

Ce era de făcut? Peste un ceas, cel mult, avea să fie ziuă deabinelea. Primprejur rătăceau nemţi. Fetele stăteau lîngă trupurile prietenelor lor, neştiind cum s-o scoată lă capăt.

Deodată, Nadia mişcă uşor mîna.

Fetele se repeziră la dînsa şi se apucară iarăşi să-i frece trupul şi să-i facă respiraţie artificială. După un timp, încet, ca şi cum ar fi făcut asta cu foarte mare greutate, Nadia deschise puţin de tot pleoapele şi le închise iar.

— Trăieşte... Nadia trăieşte ! — strigară cele două fete care se ţineau de ea, şi rîzînd şi plîngînd de bucurie începură s-o sărute.

Celelalte fete, care luptau s-o învie pe Şura, văzînd-o pe Nadia zăcînd tot aşa de nemişcată ca înainte, se uitau la ele nedumerite, neştiind ce să creadă.

Pe neaşteptate dincolo de tufişuri se auzi huruitul roţilor unei căruţe care trecea repede. Una din fete se tîrî spre drum. Peste vreo zece minute era înapoi.

— Avem noroc, fetelor 1 — Um moş de-al meu se-ntoarce acasă, aici, în cătun. Cătunul îi mic de tot, cîteva case, îi de-parte de drum şi nu-s nemţi pe-acolo. Ce-ar fi să le ducem acolo pe

Nadia şi pe Scatiu ? Mătuşă-mea Varvara adună întotdeauna buruieni şi ştie tot felul de leacuri...

Fetele au culcat pe Nadia şi pe Scatiu în căruţă, le-au acoperit cu un cojoc călduros şi au plecat într-acolo. În cerdacul căsuţei le întîmpină o căzăcioaică bătrînă cu o faţă severă, brăzdată de cute adînci, cu părul sur — sub o broboadă albă — şi cu ochi mari şi negri.

La început mătuşa Varvara nu le plăcu fetelor. Prea liniştită se arăta faţă de durerea lor şi nici nu se boci cu ele cînd dădu cu ochii de Scatiu şi de Nadia. Iar cînd începură să-i povestească amănunte, le tăie scurt vorba şi le porunci repezit s-o culce pe-Nadia pe laiţă şi pe Şura în pat. Era atîta autoritate în glasul ei, în gesturile ei, că fetele se domoliră fără să vrea şi, fără să crîcnească, începură a-i îndeplini supuse toate poruncile. Cînd văzură fetele pe mătuşa Varvara punîndu-i Na- diei la picioare nişte sticle cu apă clocotită, descleştîndu-i cu de-a sila fălcile, ca să-i toarne ceai fierbinte cu vin, şi cum asculta cu luare aminte inima Şurei — fetele se liniştiră. Apoi întrerupîndu-se una pe alta porniră iarăşi să povestească cum Nadia cu Şura aruncaseră în aer podul.

Fără să le asculte, bătrîna se apropie de un dulăpior şi scoase de acolo o sticluţă cafenie.

— Ia ştergeţi-o, mă rog, de-aici, fetelor.

— Mătuşă Varvara, — o întrebă cu sfială una din fete, — Au să scape, mătuşă Varvara ?...

— Parcă v-am spus o dată s-o ştergeţi de-aici. — mai zise iar bătrîna. .

Fetele ieşiră, supuse, închizînd bine uşa după ele. Ştiau că acum avea să se hotărască dacă trăieşte Scatiul sau nu.

Timpul trecea încet. Fetele stăteau cu urechea la pîndă să prindă orice freamăt din camera vecină. Tare ar fi vrut să crape măcar uşa cît de cît, şi s-arunce un ochi înăuntru.

Uşa se deschise deodată. Bătrîna stătea în prag. Ochii îi erau umezi de lacrimi. Şi nu puteai să-ţi dai seama dacă mătuşa Varvara plîngea de bucurie sau de durere.

Fetele se repeziră la uşă. Bătrîna le tăie cu hotărîre drumul.

— Nu, mai tîrziu, fetelor. Pe Nadia voastră lăsaţi-o să se odihnească... Scatiului însă... nu-i mai pot-ajuta cu nimic...

Şi iar închise bine uşa după dînsa.

În amurg o patrulă călare a Armatei Koşii se npropie în trap de cătun. Un ostaş se dădu jos de pe cal, intră — fără să bată — în casă şi se opri mirat în uşă : în vălul albăstrui al amurgului de primăvară văzu două fete culcate în casă.

— Fetelor ! — strigă el tare. — De ce v-aţi culcat aşa devreme ? Deşteptarea !...

Trezită de glasul puternic; Nadia deschise ochii, se ridică puţin, într-o rină, se uită cu luare aminte şi totodată mirată ia odaia necunoscută, văzu pe ostaşul din Armata Roşie şi, parcă se linişti. Apoi închise iar ochii, şi sleită de puteri, căzu pe pernă...

...Intîmplarea asta mi-a povestit-o moş Stepan, cînd ni-am întors la Krasnodar.

— Nadia s-a făcut bine, — spuse el. — Ştii însă, Tătu- cule, că s-a schimbat: s-a făcut mai serioasă. Mi-a spus să-; văd pe Kiricenko, plantatorul vostru de mine, şi să-i spun că de n-ar fi învăţat el pe Scatiu să lege cu atîta dibăcie pachetele cu trotil, ele n-ar fi izbutit niciodată să arunce podul în aer. Şi pe urmă m-a rugat să-ţi spun că ar vrea să-l vadă pe inginerul Veilughin şi să se sfătuiască cu el la ce şcoală sâ intre după război. Se gîndeşte să intre la Institutul de mine, pentru că ce se învaţă acolo e tot ceva cam în CU mi nele.

CAPITOLUL II

După ce trupele noastre au scos pe nemţi din staniţa Ahtîr- skaia, ei se hotărîră să se menţină cu orice preţ în staniţa Abinskaia, aflată tot pe şoseaua principală Krasnodar — No- vorosiisk. Erau în curs lupte îndîrjite pentru această staniţă.

Marginea de răsărit a stanţei trecea dintr-o mînă în alta. Bubuitul tunurilor ajungea pînă la Krasnodar.

Ai fi spus că partizanii din Abinskaia „atîrnau' deasupra căilor de comunicaţie nemţeşti. Organizau diversiuni pe şosea, aruncau în aer convoaie de camioane cu muniţii, lichidau gărzile, posturile fixe şi patrulele nemţeşti şi încercaseră chiar să arunce în aer podul de peste pîrăul repede şi adînc, care trecea pe lîngă marginea de apus a staniţei.

Nemţii păzeau podul acesta cu deosebită străşnicie pentru că rămăsese unica legătură dintre grupul lor din Abinskaia şi spatele frontului. Construiseră la amîndouă capetele podului întărituri în pămînt, înarmate cu mitraliere grele şi instala^ seră mai la o parte baterii antiaeriene. Puţin mai departe se înălţau fortificaţii de pămînt şi grinzi, care acopereau podul nu numai cu mitralierele dar şi cu tunurile lor.

Dar şi acestea li se părură se vede prea puţin nemţilor. De teamă că partizanii din Abinskaia vor izbuti totuşi să pătrundă pînă la pod şi să-l arunce în aer, ei au hotărît să nimicească întreg detaşamentul de partizani din Abinskaia. Mari unităţi de trupe nemţeşti fură aruncate împotriva partizanilor. Ele curăţiră cu minuţiozitate pădurile, văile, rîpele şi toate adînciturile terenului din împrejurimi, organizară percheziţii în masă prin cătune şi împînziră raionul cu o reţea de spioni. În luptele acestea crîncene şi neegale, cei din Abinskaia suferiseră pierderi grele. Noi, la Krasnodar, aflaserăm că din partizanii de la Abinskaia nu mai rămăsese decît o mînă de oameni. Se împărţiseră în mici grupe şi se ascundeau acum în taberele de. cîmp ale brigăzilor colhoznice, aşezate departe de drumurile umblate. Situaţia lor era desigur grea şi suferau de foame şi de boli. Cumplit de mult îi chinuiau pe partizani abcesele de pe

urma deselor răceli cu care se alegeau în timpul operaţiilor din mlaştini cînd ploua cu găleata.

Şi totuşi partizanii de la Abinskaia nu se lăsau. La Krasnodar ne soseau întruna veşti despre atacurile lor îndrăzneţe, şi noi ştiam că în rîndurile celor de la Abinskaia lucra ca şi altădată vechiul nostru cunoscut şi elev al „Şcolii superioare" de partizani, Vasea Lomkonos, prietenul Nadiei şi al Scatiului.

Luptele pentru staniţa Abinskaia se făceau pe zi ce trecea tot mai încordate. Cum se puteau aştepta în toată clipa la asaltui hotărîtor, comandamentul nostru dădu ordin partizanilor din Abinskaia să arunce podul în aer. Explozia trebuia să servească drept semnal al ofensivei generale.

Vasea Lomkonos fu însărcinat cu conducerea operaţiunii de diversiune.

Tntr-o seară posomorită şi ploioasă, Vasea. şi cu ajutorul lui sosiră la una din taberele de cîmp îndepărtate ale colhozului, tabără în care se instalaseră partizanii de la Abinskaia. Venise acolo cu gîndul să discute cu tovarăşii cum s-ar putea face să se execute mai bine ordinul comandamentului.

Nu era piatră în jurul stanţei natale, pe care partizanii de la Abinskaia să n-o cunoască, şi oricare din ci era oricind în stare să ajungă acolo chiar şi cu ochii legaţi. Acuma însă mai ştiau bine şi altceva şi anume că, dacă se făcuse foarte puţin probabil să te poţi strecura în staniţă chiar şi noaptea, apoi de apropiat de pod era chiar cu neputinţă. Şi totuşi căutau o soluţie. Zeci de variante de diversiuni dintre cele mai neaşteptate, mai neînchipuite şi mai îndrăzneţe erau întruna propuse, dar propunerile erau respinse pe loc. Toate aceste variante erau fără nici o nădejde de succes. În cele din urmă se opriră asupra uneia din ele : Lomkonos, însoţit de două ajutoare, se va strecura noaptea pînă la staniţă şi va vedea la faţa locului ce este de făcut... Ră- mînc acuma să se hotărască locul unde se vor instala la Abinskaia.

— Care dintre voi, băieţi, locuieşte aproape de pod ? — întrebă Vasea.

— Eu, — răspunse Kostea, cel mai tînăr dintre partizanii din Abinskaia. — Căsuţa bunicilor în care stau eu şi cu mama e chiar la marginea staniţei, deasupra rîpei.

Căsuţa aceasta durată aproape de tot de pod îi convenea cît se poate de bine lui Vasea. Mică cum era, aproape nici n-o bă- gai în seamă şi era puţin probabil ca nemţii s-o fi ales pentru încartiruire.

Acestea fiind hotărîte, începu pregătirea pentru marş. Vasea împachetă meticulos pachetele cu exploziv şi le dădu ajutorului lui şi lui Kostea. Apoi toţi se înţeleseră exact cu privire la. itinerar, cu privire la ceea ce avea de făcut fiecare dintre ei în toate împrejurările, fie că ar da peste o patrulă nemţească, fie că ar nimeri în labele fasciştilor,

sau în sfîrşit dacă s-ar răzleţi în drum de tovarăşi şi ar trebui să se strecoare singur în staniţă.

Apoi Vasea comunică ajutorului lui şi lui Kostea semnalele convenţionale pe care le învăţase la „Şcoala noastră superioară" de partizani.

Cunosc bine stepa noastră din Kuban, cunosc afurisitele tufe de porumbar cu spini ascuţiţi, în care nu-i chip, în ruptul capului, să faci să intre nici un cîine ciobănesc caucazian, care-s dealtfel deprinşi cu toate greutăţile. Spun cu toată convingerea că numai faptul că aceşti trei tineri partizani din Abinskaia au putut să se strecoare nesimţiţi de nimeni pînă în stanca lor natală reprezintă o ispravă vitejească neobişnuită.

Inchipuiţi-vă o stepă netedă ca-n palmă. Pe cerul nopţii, rachetele luminoase se aprind una după alta. La lumina lor, puternică şi rece, fiecare movilită se vede limpede ca ziua şi ti se pare că nici un ţlstar de stepă nu poate tîşni nevăzut. Patrule nemţeşti trec mereu încolo şi-ncoace.

Tufele de porumbar sînt împrăştiate prin stepă ca nişte insule mici şi ca să te tîrîi de la o insuliţă de acestea de mărăcini la alta şi să pătrunzi în acelaşi timp în adîncul înţepător, nu dispui decît de scurtele clipe de întuneric dintre rachetele orbitoare. Spinii rup hainele, se înfig în carne pricinuindu-ţi o durere usturătoare cum nü se mai aflâ. Şi manevra aceasta trebuie s-o repeţi de zeci de ori, cu o încărcătură grea de exploziv în spinare, drept sub nasul nemţilor, neştiind cînd se va aprinde următoarea rachetă care îţ¡ scoate ochii.

Şi totuşi cei trei partizani s-au strecurat pînă la marginea stanitei. În fata lor se înălţa un povîrniş aproape^drept, acoperit, cu buruieni de anul trecut.

Drumul spre stanţă era de cealaltă parte a povîrnişului. Dar cum să urce povîrnişul ? Şi, mai ales, ce-i aştepta odată ajunşi sus ?

— Staţi, — le spuse celorlalţi în şoaptă Kostea şi se tîrî repede într-o parte.

Vreo trei minute fu linişte. Apoi Vasea auzi un foşnet din partea înspre care se tîrîse Kostea.

— Am găsit! — se auzi şoapta şuierătoare a lui Kostea. — TîTîţi-vă pînă la mine..

: Cînd se tîrîră pînă acolo, Kostea îi băgă ceva în mînă lui Vasea. În primul moment părea că e o frînghie. Dar de unde şi cum putea ţi acolo o frînghie ? Poate că era o capcană ?...

— Nu, rtu-i o frînghie, — ii şopti Kostea. — I-o rădăcină. Uite colo sus. Vezi ? I-un copac de la marginea grădinii noastre de zarzavat. Rădăcinile-s ale copacului. Vezi ?

Vasea ridică capul. Sus era întuneric. Numai stelele luceau viu 'pe cerul înalt. Raza unui reflector îndepărtat mătură cerul o clipă şi pieri iar.

— Voi staţi aici, — şopti din nou Kostea, — iar eu mă urc sus, să nu fie ascunşi cumva nenít¡ în grădina de zarzavat. Aşteptaţi. După cum ne-am înţeles : am să vă dau semnalul numărul unu ! — adăugă el liniştit, apăsînd asupra acestui amănunt.

Kostea se agăţă de rădăcini şi începu să se caţere. Bulgări miel dé Iţit se rostogoleau în urma lui. Deodată, o rachetă ţîşni şi¦ se aprinse orbitoare deasupra rîpei.

Vasea şi cu ajutorul lui se lipiră la pămînt şi fără voie ridicară^ capul. Sus, pe malul rîpei se vedea acuma lămurit un ulm bătrîn şi stufos. Rădăcinile dezgolite coborau, ca nişte şerpi, pe povîrniş în jos. De Kostea nici urmă. Sau izbutise să se urce sus, sau se agăţase de aceste rădăcini, şi se ascunsese printre buruieni...

Clipele treceau încet. Vasea asculta cU încordare fiecare foşnet. Noaptea era plină de tot felul de sunete. În depărtare trăgeau tunurile şi ţăcăneau mitralierele; în apropiere se auzea somaţia înăbuşită şi speriată a vreunei santinele nemţeşti. Dar sus, lîngă ulmul cel bătrîn era linişte...

Deodată, o pasăre de noapte ţipă jalnic deasupra rîpei. Era semnalul. Şi Vasea răspunse. Cîţiva bulgăraşi -de' lut se rostogoliră, iarăşi se auzi foşnind printre buruieni şi Kostea se ivi din întuneric.

— În grădina de zarzavat nu-i nimeni. Să ne urcăm. Nu te teme, Vasea, rădăcinile astea ţin şi un taur...

Toţi se căţărară pînă sus şi' se întinseră la piciorul ulmului, în tufele de viţă sălbatică.

— Voi staţi aici, iar eu mă reped pînă la mama, — şopti Kostea şi dispăru în întuneric.

Curînd se auzi în apropiere o uşoară bătaie în uşă, o rază slabă de lumină apăru o clipă, se auzi un strigăt uşor de femeie, repede înăbuşit şi totul se linişti din nou.

Deodată, dintr-o parte, se auzi apropiindu-se un zgomot egal de paşi. La luciul unui foc îndepărtat, Vasea văzu răsărind, chiar lîngă el, doi soldaţi nemţi. Baionetele late străluciră în întuneric. Vasea îşi ţinu răsuflarea. Patrula trecu mai departe...

Apoi iar se auzi un foşnet, care se apropia din ce în ce.

Vasea strînse grenada în mînă. Dar iată că strigătul păsării răsună din nou...

— În casă la noi sînt cantonaţi nişte romîni de la coloane, — zise încet Kostea. — Trebuie să plece din Abinskaia înainte de a se face ziuă ca să-i transporte pe răniţi cu carul cu boi. Mama nu ne dă voie să stăm aici în grădina de zarzavat: nemţii umblă pe marginea rîpei şi aruncă rachete. Dar nu-i nimic... Las' că ne ascundem printre chirpicii de lîngă şură. N-aveţi grijă că nu ne descoperă nimeni acolo...

La marginea grădinii de zarzavat se afla o stivă mare de chirpici. Vasea cu ajutorul lui se strecurară înăuntru. Kostea acoperi cu paie partea de sus a stivei.

— Eu plec în recunoaştere, — şopti Kostea. — N-aveţi grijă : mămuca mi-a făgăduit că vă aduce de mîncare.

Nu apucă bine Kostea să se îndepărteze de chirpici cînd, o rachetă ţîşni şuierînd şi lăsînd o dîră -de foc tremurîndă. Rachete se înălţă ca un arc în aer şi rămase atîrnată deasupra grădinii de zarzavat. Rostea se lipi de grămada de chirpici. Vasea se Uită printre chirpici şi văzu întîia oară în acea noapte podul...

Arcul înalt al podului atîrna deasupra rîului întunecat. Două şuvoaie de maşini curgeau neîntrerupt pe pod. Ajunse în stanţă, ele se împrăştiau pe uliţa principală şi pe ulicioarele lăturalnice. La intrarea pe pod stăteau nemţi izolaţi şi în grupuri. Unii din ei purtau bonete. Printre nemţi se deosebeau uşor romînii, cu căciulile lor înalte de mieL

Lui Vasea î se strînse inima : oriee-ai fi făcut, nu era chip să te strecori pînă la afurisitul ăsta de pod... Maşinile se ţineau una după cealaltă într-un şir neîntrerupt. În camioane erau lăzi cu muniţii...

În sfîrşit, 'racheta se stinse. Cînd se făcu întuneric, se auzi un ioşnet uşor: era Kostea care pleca în recunoaştere...

Vasea şi cu ajutorul lui rămaseră destul de multă vreme în stiva de chirpici, trăgînd cu urechea la zgomotele care se auzeau. în grădina de zarzavat era linişte, dar şi în căsuţa lui Kostea aveai impresia că totul amorţise. Mama lui Kostea sau nu putea, sau nu îndrăznea să vină pînă la prietenii lui fecioru-său. Vasea începuse să se neliniştească cînd, deodată, iar se auzi un foşnet în apropiere. Vasea se uită printre chirpici. Cîtiva oameni se furişau prin grădina de zarzavat, de-a lungul* straturilor. Să fie nemţi ?...

Se auzi o şoaptă :

— Am sosit cu toţii.

— Cum cu toţii ? Nu eumva ai adus pe cineva ? — întrebă neliniştit Vasea.

— Nu-i nimic, Vasea, nu-i nimîc. Totul este în ordine, — explica în grabă Kostea. — Am găsit în sbaniţă pe nişte prieteni de-ai mei, comsomolişti din organizaţia clandestină, toţi băieţi buni. Vasea, pe onoarea mea, băieţi buni, toţi unul şi unul. Ei răspîndesc manifestele noastre, fură actele de la nemţi. Nu demult au înecat pe poliţai. Prea îşi făcea de cap şi chinuia oa-

Vasca se uită la noii veniţi. Erau şapte, şapte flăcăi la fel cu Kostea.

— Nu te supăra, Vasea, — se dezvinovăţea.Kostea în şoaptă. — Le-am spus de ce am venit aici. Nu te teme : mai bine mor decît să ne trădeze. Mai strîngeţi-vă puţin ca să nu ne zărească friţii. Şi-acuma să stăm de vorbă. Băieţii au un plan al lor, cum să aruncăm podul în aer...

Flăcăii se strecurară repede înăuntrul stivei şi, vorbind pe nerăsuflate şi luîndu-şi unul altuia vorba din gufă începură nu-maidecît să-şi expună planul.

Conspiratorii se sfătuiră multă vreme şi abia tîrziu după miezul nopţii, băieţii se împrăştiară încet care încotro. Planul lor fu adoptat. Podul urma să fie aruncat în aer în noaptea următoare.

Kostea a adus ceva de mîncare şi pe urmă s-au culcat tustiei. Dar somnul nu se prindea de Vasea. Vîntura prin minte planul pînă în cele mai mici amănunte, căutînd să cîntărească toate posibilităţile şi să se pună de mai înainte în situaţiile cele mai neaşteptate cu putinţă.

Deodată se auzi un foşnet şi lîngă stivă se ivi un flăcăuaş.

— Kostea, Kostea, — şopti el emoţionat. — Pe pod trec o mulţime de nemţi spre staniţă. O grozăvie, nu alta I Şi muniţii şi tunuri. Trec spre linia întîia a frontului. Ce-i de făcut ? N-ar fi bine să începem acum ? Băieţii mei sînt gata.

Vasea se uită printre chirpici. Era întuneric beznă. Dinspre drum, de lîngă pod, se auzeau huruituri şi urletele şi înjurăturile ofiţerilor.

De ce n-ar încerca acuma ? Putea foarte bine să încerce...

— Carul unde-i ? — întrebă Vasea.

— Chiar aici, în curtea lui Kostea. Il luăm de la romîni. Am adus şi o pereche de boi, ca să fie oricum aici la îndemînă... Din partea noastră totu-i gata, Vasea. Tot...

— Bine. Dacă-i aşa, să-i dăm drumul...

Noaptea era pe sfîrşite. Ceaţa de dinaintea zorilor care se ridica dinspre rîu se aşternea peste pămînt, învăluind totul. Din pîcla deasă se iveau ca nişte năluci coarnele şi capetele boilor, l îngă gardul de nuiele, Vasea zări carul. Un flăcăuaş aşternea în car nişte buruieni. Alături, era o boccea mătăhăloasă în care erau mantalele şi căciulile romîneşti pe care le aduseseră băieţii.

— Hai, tovarăşi plantatori de mine, ia aşezaţi-vă ici la rînd, — şopti căzăcelul cel mai mic, un flăcăuaş cu părul vîlvoi, care să fi avut vreo cincisprezece ani. — Acuşi aveţi să vedeţi cum vă oblojesc.

Şi ca un adevărat infirmier, flăeăuaşul înfăşură cu dibăcie feţele plantatorilor de mine cu pansamente late, lăsîndu-le numai nişte deschizături pentru ochi şi nasuri. Ajutorul lui stătea alături. Avea în mîini o cutie veche de conserve în care tnuia un pă- mătuf şi vopsea pansamentele cu ceva roşu.

— Cu ce vopseşti ? — întrebă Vasea cu glasul înăbuşit din pricina pansamentului care nu-l lăsa să vorbească.

— Cu vopsea...

Pînă la urmă deghizarea se isprăvi. Băieţii îmbrăcară pe plantatorii de mine cu mantale romîneşti, îi culcară îtrcar,-tinde erau ascunse sub buruieni pachetele cu trotil.

. — Acuma odihniti-vă... Ne întoarcem numaideeît.

Şi băieţii dispărură.

Peste vreo zece minute băieţii se întoarseră aducînd cu ei... doi romîni, pe care îi duceau de subţiori şi de picioare.

Erau cadavre, cadavre adevărate care zăceau de dimineaţă în şura lui Kostea.

Băieţii întinseră cadavrele în car, alături de plantatorii de mine.

— Să mai aducem unul ? — întrebă flăcăuaşul care le vopsise pansamentele. — Sînt acolo cîţi pofteşti...

— Nu, ajunge, — răspunse cu greu Vasea.

— Acuma-i rîndul meu ! — Kostea îşi puse şi el o manta 10- mînească, îşi înveli fălcile cu o basma albă, îşi trase pînă la uerchi o căciulă' romînească neagră.

— Ei, cum arăt ? — întrebă el.

Acela care îi pansase pe plantatorii de mine aruncă o privire asupra lui Kostea ca şi cum ar fi căutat să-i găsească pricină, dar rămase mulţumit de faţa lui, de nasul coroiat. Kostea semăna a ungur.
.— Numai nasu-i cam subţire, — zise Hăcăuaşul cu oarecare părere de rău în glas.

— Nu-i nimic, în învălmăşeală merge. Şi acuma, băieţi, toţi la locurile voastre! — ordonă Kostea.
.— Vedeţi să nu uitaţi de ţipătul cucuvelii! — le spuse repede Kostea din urmă. Apoi se sui în car şi atinse boii cu nuiaua.
.. Carul înainta încet pe drumul care cobora în pantă repede spre pod şi nu trecu mult pînă intră în torentul de maşini şi de căruţe. Prin mica deschizătură a pansamentului, Vasea vedea camioane pline cu lăzi cu muniţii, grupuri de soldaţi nemţi, căciulile înalte alé romînilor, tunuri şi iarăşi maşini încărcate cu muiViţii. O clipă apărură semnele distinctive de pe mînecile soldaţilor din SS, apoi iar maşini şi maşini. Maşinile treceau întruna, fără sfîrşit...

Carul se apropiase acuma de pod. O patrulă răsări din întunericul cenuşiu, chiar la intrarea podului. Vasea închise ochii şi nu mai răsuflă: Inima îi bătea atît de tare încît avea impresia că: toată lumea dimprejur auzea bătaia inimii lui...
. Se vede că Kostea, cu faţa lui cu nasal coroiat fu luat cu adevărat drept ungur, iar cadavrele romînilor întinse sus pe car nu treziră nici o bănuială. Vasea auzi ordinul nemţilor :

— înainte! Treci mai repede!

Kostea atinse boii cu nuiaua şi carul intră pe pod

.Acum trebuia să se hotărască totul. Lui Vasea i se păru că slă carul pe loc. De ce nu se mişca ? Mai repede... mai repede...

Carul înainta încet prin valul de automobile. Kostea era şi el nerăbdător. Şi cum era să nu fie ? Era prima lui mare diversiune şi încă ce diversiune !... Dacă ar fi putut, ar fi mînat boii la trap. Dar în faţa carului mergea încet un camion greu de şapte tone şi Kostea nu putea să i-o ia înainte.

În sfîrşît, carul ajunse la mijlocul podului. Kostea cîrmi boii chiar spre balustradă şi îi opri în loc. În spate cineva strigă supărat şi înjură. "Dar Kostea nu auzi. Se apleca peste balustradă, puse palma pîlnie la gură şi un ţipăt jalnic de cucuvea de munte răsună deasupra suprafeţei lucii şi întunecoase a rîului.

Ca un răspuns la strigătul cucuvelei, aproape îndată explozia unei grenade lîngă capul podului dinspre staniţă, străpunse văzduhul. Se mai auzi încă o explozie. Apoi prinseră a răsuna din toate părţile strigăte, şi scurte rafale de pistoale-mitralieră...

Kostea sări în car, deschise larg braţele şi aruncă o grenadă grea în grămada de camioane de la capătul podului dinspre stepă.

Şuvoiul automobilelor de pe pod se opri. Pistoalele automate şi mitralierele începură să pîrîie. Razele reflectorului alergau în ceaţa lăptoasă a dimineţii. Bateriile antiaeriene deschiseră un foc dezordonat, trăgînd în neştire.

Kostea aruncă de pe el mantaua largă şi lungă care îl împiedica să se mişte şi ajută plantatorilor de mine să se dea jos din car.

Vasea şi ajutorul lui se repeziră spre o grindă a podului şi, repede, aşa cum îi învăţase Kiricenko pe Vasea la Planceskaia, legară de grindă pachetele de trotil. Deocamdată nimeni nu-i băgase în seamă pe băieţi. Pe pod era învălmăşeală, un strigăt speriat răsună de la un capăt la celălalt al podului, acoperind zgomotul tirului dezordonat:

— Partizanii!... Partizanii !...

Grinda din dreapta podului fu repede minată. Vasea se băgă pe sub platforma camionului vecin şi legă pachetele cu explozibil şi de partea stîngă a podului...

Fasciştii — zăpăciţi — continuau să alerge pe pod, bateriile antiaeriene trăgeau cu furie şi rachetele aprindeau lumini tulburi în ceaţa lăptoasă. , .

Ambele încărcături erau acum unite cu fitilul detonant.

— În apă! în apă ! — strigă Vasea.

Vasea mai apucă să vadă trupul mărunţel al lui Kostea desprinzîndu-se de pod şi zburînd jos. În urma lui, nemaiavînd timp, se vede, să-l prindă pe Kostea pe pod, se aruncă de pe pod cu braţele întinse înainte, şi un soldat neamţ. Probabil că acesta îl observase pe Kostea şi se hotărîse să pună mîna pe el, jos, îrf apă...

Vasea îşi scoase bricheta şi o aprinse repede. Scîntei de aur alergară fulgerător pe fitil. Soldaţii nemţi din maşina cea mai apropiată

observară însă focul brichetei şi se repeziră la Vasea. Era o chestiune de cîteva clipe. Nemţii ar fi putut stinge fitilul şi atunci totul ar fi fost în zadar...

Pe neaşteptate, ajutorul lui Vasea se aruncă sub picioarele fasciştilor care alergau. Nemţii se poticniră de el, cei din faţă căzînd pe podeaua de scînduri a podului şi ceilalţi buluc peste ei, blocînd trecerea printre automobile. Un neamţ izbi în cap cu putere pe ajutorul 'ui Vasea cu .patul greu al puştii...

Nu mai era vreme de pierdut. Vasea se repezi în apă. Un gînd îi fulgeră prin minte : „Flăcău-i pierdut, dar podul sare în aer. Neapărat că sare !..."

Vasea nu mai auzi explozia. El căzu în apă, se lovi cu capui de ceva şi îşi pierdu cunoştinţa...

...La vreo trei kilometri mai jos de pod, rîul cotea brusc la dreapta, încetinindu-şi cursul. Sus pe malul stîng abrupt, creşteau nişte ulmi nu prea înalţi. Jos, pîlcuri de sălcii coborau pînă la apă.

De cîtăva vreme cum se lăsa seara, se strecurau pînă acolo partizani. Cum nu ştiau precis în ce noapte anume va fi aruncat în aer podul, se hotărîseră să stea de veghe acolo în fiecare noapte, în tufişurile de lîngă ulmi.

Noaptea era pe sfîrşite. Pe rîu se lăsa ceaţă. În curînd avea să se lumineze de ziuă. Se făcuse aproape vremea cînd trebuiau să se retragă în desiş, urmînd să se întoarcă la noapte.

Primele explozii înăbuşite de grenade şi rafale de pistoale-mitralieră îi făcură să-şi încordeze atenţia. Şi deodată, cam pe unde trebuia să fie podul, un stîlp de foc spintecă negura şi se ridică pe cerul alburiu învăluit de ceaţă. Timp de o clipă apărură îh stîlpul acesta de foc de-a valma, bucăţi de grindă, frîn- turi de camioane şi trupuri omeneşti...

îndată după aceea, o flacără uriaşă se ridică în mijlocul podului. Pe fondul flăcării se desprinse un camion mare care atîrna parcă în aer, îndată cuprins de focurile a sute de mici explozii. Explodau obuzele din camionul aruncat în aer...

Apoi totul dispăru. Nu mai fulgerau acum decît salvele da artilerie; razele reflectoarelor alergau încoace şi încolo pe cer...

Partizanii stăteau cu ochii aţintiţi la rîu. Deodată auziră apa' plescăind : cineva înota voiniceşte şi se apropia tot mai mult.j
Un partizan strigă la cel care înota. Clătinîndu-se de oboseală, Kostea ieşi pe un banc de nisip. Cam peste vreo cinci minute, partizanii scoaseră la mal, ceva mai jos, cadavrul mutilat şi cu capul spart al ajutorului lui Vasea. Vasea însă nu era nicăieri...

Pe rîu, pluteau la vale scînduri, bucăţi-de caroserie şi cadavre. Celor de la Abinskaia li se tot părea că-l văd pe Vasea şi se aruncară de cîteva ori în apă. Dar de fiecare dată ei dădeau numai de fascişti morţi.

În sfîrşit, trecu şi ultima scîndură a podului, şi ultimul neamţ mort.

începuse să se lumineze de ziuă.

Partizanii ieşiră pe mal şi-şi scoaseră şepcile în tăcere. În depărtare începură să bubuie tunurile, dînd parcă onorul lui Vasea Lomkonos, care pierise. Trupele noastre porneau la asaltul stanicei Abinskaia.

Stanita Abinskaia fu eliberată. Unităţile noastre treceau peste rîu. De pe malul drept, înalt, tunurile trăgeau de-a dreptul în liitleriştii care se retrăgeau în stepă.

Casele aprinse de obuze mai ardeau încă, în timp ce în casele rămase întregi, ostaşii unui batalion sanitar începeau să instaleze răniţii.

Partizanii din Abinskaia se întorseseră în stanita natală. În luptele pentru Abinskaia dispăruseră fără urmă doi comsomolişti din stanită şi acum băieţii îi căutau printre răniţi.

Umblau din casă în casă. Cînd ajunseră lîngă o căsuţă de la marginea staniţei, santinela de la uşă îi opri : •

— Nu-i voie aici.

Kostea apucase însă să arunce o privire înăuntru casei. Văzu un pat şi lîngă pat, pe bancă; o haină care i se păru cunoscută.

Kostea se repezi spre comisarul batalionului sanitar.

— Tovarăşe comisar, dati-mi voie să vă întreb : pe cifie aveţi sub pază ?

— Pînă acuma nu ştiu nici eu. A fost găsit de sanitari în apă cam la vreo doi kilometri în josul poduluij lîngă mal. Se vede că a avut o comotie în urma exploziei. Pe lîngă asta, mai are şi o rană la picior provocată tot de explozie. Era în haine civile. N-am găsit nici un act la el. Pînă s-o lămuri cine este, îl ţinem sub pază. .

— Dati-Ini voie, tovarăşe comisar, să arunc măcar o privire asupra lui !

— Bine. Hai să intrăm. Poate să-l cunoşti.

Kostea şi cu comisarul au intrat în casă. În pat era Vasea Lomkonos cu ochii închişi şi fata palidă ca' hîrtia.

— Vasea !

Kostea dădu să se repeadă la pat, dar comisarul l-a apucat brusc de mînă şi l-a oprit.

— Aşteaptă, băiete! Aşteaptă 1 Deocamdată-i încă prea devreme ca să vă îmbrăţişaţi. Hai să ieşim în cerdac.

În cerdac, Kostea emoţionat cum nu se mai poate îi spuse comisarului toate de-a fir a păr, şi de misiunea primită de. partizani de la comandament, şi de stiva de chirpici, şi de carul cu cadavre, şi de aruncarea în aer a podului.

Peste un sfert de ceas, comisarul îi spunea comandantului detaşamentului de partizani din Abinskaia:

— Mă bucur pentru voi, tovarăşi I Tare mă bucur. Lasă-l pe eroul vostru să . mai stea la noi, că-i încă foarte slăbit. Dar să ne înţelegem de pe acum : timp de două zile nu trebuie să vină nimeni să-l vadă. Vă sfătuiesc chiar să pune{i lîngă el o „gardă" a voastră, ca nu cumva să-i vină gustul vreunuia de-ai voştri să 1 îmbrăţişeze prea tare...

Cel dintîi care a făcut de gardă lîngă patul lui Vasea a fost Kostea.

Am sosit la Abinskaia cam a patra zi după ce stanca fusese eliberată de trupele noastre şi m-am dus imediat să-l văd pe Vasea. Se simţea încă foarte prost, cu toate că viata nu-i mai era în primejdie.

Il îngrijea un medic ttnăr. Venise pe front pen.lru prima oară, abia de cîteva săptămîni; totul era nou pentru dînsul, întreba despre toate, voia să „înţeleagă ceea ce se petrece" după cum spunea el.

I s-a spus că Vasea Lomkonos înotase aproape vreo doi kilometri prin apa rece, deşi suferise un şoc puternic şi şvea o rană la picior. Tînărul medic se aprinse :

— Nu poate fi adevărat! Asta-i cu neputinţă. Într-o stare ca asta c cu neputinţă. Într-o stare ca asta nimeni n-ar fi putut înota nici măcar o sută de metri...

Şeful spitalului era un bătrîn chirurg, un profesor. Il chema Ivan Pavlovici. Profesorul se interesa de fiecare dintre răniţi, stătea îndelung de vorbă cu ei, le punea întrebări şi mai cu seamă, ştia să-i asculte. Răniţii ţineau mult la el. Bătrînul medic rămase o oră întreagă lîngă patul lui .Vasea Lomkonos.

Cînd am venit să-l văd a doua oară pe Vasea, tînărul medic l-a adus la noi pe Ivan Pavlovici.

Explicati-ne, vă rog, tovarăşe profesor, — îi spuse tînărul medic, — cum de-a putut el, în halul în care se afla, să înoate doi kilometri ? Nu-i manual în care să se găsească aşa ceva.— Dragul meu, multe n-ai să găseşti în manuale, — îi răspunse calm bătrînul medic. — Chiar dacă ar fi numai pentru motivul că toate manualele după care am învăţat şi eu, şi dumneata sînt scrise înainte d£ război. Acum ne vom vedea siliţi să corectăm multe lucruri în manualele noastre. Aşa, de pildă, va fi nevoie să se adauge un capitol nou, pe care chiar eu l-aş fi considerat acum un an cel puţin nefondat, qn capitol despre felul în care creşte rezistenta organismului omenesc cînd inima e plină de ură faţă de duşman şi de încredere în victorie. Iată, colega, ai aici în fata dumitale tocmai unul din aceşti oameni, care au luptat luni de zile în spatele duşmanului. Omul acesta a văzut cu ochii lui arzînd stanite, plîngînd femei, murind tovarăşi: a văzut atîta durere încît mintea omenească nici nu şi-o poate închipui ; atîtea cruzimi şi orori cumplite, făcute de duşman încît ti se face părul măciucă numai cînd le auzi... Şi totuşi priveşLe în ochii lui şi vezi cîtă curăţenie şi seninătate tinerească este în ei.

Dacă-i să reflectăm, apoi uite la ce trebuie să reflectăm : ca-re-i cauza şi cum s-a Făcut că omul, trecînd prin toate grozăviile acestea şi-a putut totuşi păstra neatinsă seninătatea tinerească a sufletului ? Dacă doreşti, am să-ti spun. Tînărul acesta trăia bine şi se bucura de viată în satul lui. Toate i se păreau fireşti; i se părea că nici nu putea fi altfel. Viitorul, iarăşi, i se arăta tot aşa de strălucit şi de plin -de soare, şi lui i se părea că era în firea lucrurilor să fie aşa. Şi cînd colo, deodată izbucneşte războiul. Duşmanul a ars oraşe, a distrus grădini, a călcat în picioare cărţi, a băgat fetele în case de tolerantă, a atîrnat de gî- tul mamelor semnul sclaviei. Şi atunci văzînd toate acestea, Va- sea şi-a dat seama ce a fost viata paşnică pe care au dus-o pînă atunci el, familia lui, întreaga lui patrie, şi a pretuit-o şi mai mult, din plin. O ură neînduplecată fată de duşman s-a trezit în el. A plecat să lupte. Şi a luptat. Şi încă cum ! Chiar şi în clipele cele mai grele, el ştia sigur că vom învinge. După victorie, viaţa va fi din nou tot atît de fericită cum a fost înainte de război. Ba chiar şi mai fericită. Dreptul la viaţa asta el şi l-a cucerit cu sîngele lui... Şi tocmai credinţa asta într-un viitor luminos e ceea ce a păstrat seninătatea ochilor şi a inimii lui. Duşmanul a putut călca în picioare un lan de grîu, a putut otrăvi mii de copii în „camere "de gaze", dar ceea ce n-a putut ucide a fost tinereţea noastră ! Tinereţea noastră este nemuritoare...

Abia toamna l-am văzut iar pe Vasea.

Mergeam într-o seară pe o uliţă din Abinskaia. De-abia se întorsese cireada de la cîmp şi prin curţi se auzeau glasurile cînd duioase, cînd certăreţe ale căzăcioaicelor care mulgeau vacile. Uliţa era pustie. Aerul era îmbibat de mireasma florilor de toamnă şi a merelor coapte.

L-am văzut pe Vasea într-o grădiniţă, pe o bancă. Alături, strlns lipită de el, stătea o fată. Era Nadia. Vorbeau încet.

M-am făcut că nu-i văd. Nici ei nu m-au strigat. Dar nu rn-am supărat de loc. Se simţeau atît de bine numai ei amîndoil

CAPITOLUL III

Tmi mai amintesc încă bine cum au sosit la noi la Plan- ceskaia, la „Şcoala noastră superioară de minare", partizanii trimişi de detaşamentul din staniţa Krîmskaia.

Odată cu ei a sosit şi pictorul Alexandr Erofeevici Gluhovţev, şeful statului major al detaşamentului de partizani din Krîmskaia. De statură ceva mai înaltă decît mijlocie, lat în umeri, cu fata simplă şi deschisă a cazacilor din Kuban, puţin cam flegmatic, poate, în viaţa de toate zilele, dar hotărît şi curajos pînă la îndrăzneală în clipe de mare cumpănă, Gluhovţev era un vî- nător admirabil şi un trăgător iscusit. Nici el, nici eu nu ne gîn- deam atunci, cînd ne strîngeam mîna unul altuia, că peste doi ani el îmi va ilustra cartea „însemnările unui partizan"...

Giuhovţev adusese cu el nişte tovarăşi din detaşament — pe Volodea, responsabilul unei case de lectură de la ţară, şi pe Kazub, preşedintele unui colhoz.

Volodea, un băiat cu părul închis, mic de statură, slăbuţ, pă- rea mai degrabă un şcolar sfios şi modest. Privindu-l, era greu să presupui că terminase şcoala de zece clase. Dintr-o întîmplare oarecare se făcuse că nu nimerise la vreun institut, şi lucra acum în staniţa lui în calitate de responsabil al casei de lectură. Avea o logodnică — o fată din, staniţă, pe care o chema Katia — şi care era tocmai fiica acestui Kazub cu care venise. Se îndrăgostiseră unul de celălalt, încă de pe cînd erau pe băncile şcolii şi se înrolaseră împreună în detaşamentul de partizani al staniţei lor.

La „Şcoala noastră superioară de minare", Volodea avea **o** purtare foarte modestă. Se aşeza de obicei în fund, în spatele iu-' turora, era tăcut şi punea foarte rar întrebări în timpul cursului. Profesorii noştri însă afirmau într-un glas că el îşi însuşise la perfecţie arta primejdioasă a minării. Şi totuşi nu i-am putut elibera decît o diplomă de gradul al doilea. La ultimele lucrări practice, avusese ghinion. Capsula focosului pe care el însuşi **o** fabricase în atelierul nostru de mine, refuză să acţioneze. Era o greşeală de calcul întîmplătoare şi neînsemnată, dar oricum o.
greşeală, şi comisia noastră de examinare, foarte severă, îi le- duse media generală. Faptul acesta îl mîhni mult pe bietul Vo- lodea.

Kazub era un om de vreo patruzeci de ani. Lat în umeri, cu vinele care-i ieşeau afară, părea turnat din otel. Nu l-am văzut niciodată obosit. De multe ori oamenii se întorceau din diversiune atît de istoviţi, încît cădeau din picioare şi adormeau buştean. Kazub al nostru însă, după ce mînca bine, începea îndată să cînte şi să joace. Şi dacă i-ai fi spus că trebuia să plece iar, în vreo operaţie nouă, n-ar fi scos o vorbă, şi-ar fi făcut frumos bagajul, fără grabă, şi, cu mersul lui greoi, puţin legănat, ar fi pornit iar în munţi. Dar pe cît era el" de vesel

la noi la Plan- ceskaia pe atîta era de aspru, de sever şi de zgîrcit la vorbă, în operaţii şi în lupte.

Era greu să găseşti un comandant mai exigent decît Kazub. Şi totuşi „studenţii" noştri mergeau bucuroşi cu Kazub chiar şi în cele mai primejdioase diversiuni. Ei ştiau bine că chiar dacă Kazub avea să-i facă să asude şi să le scoată de o mie de ori sufletul, n-avea în nici un caz'să-i înşele, nu-şi va pierde cumpătul şi, mai ales, nu va greşi atunci cînd va fi nevoie de dibăcie şi de inventivitate la aşezarea minelor,

— Kazub e al doilea Kiricenko al nostru ! — îmi spuse într-o zi Vetlughin.

În detaşamentul nostru asta era cea mai înaltă laudă care putea fi adusă unui plantator de mine.

Din prima zi cînd venise la şcoala noastră, Kazub se îndrăgostise de arta minării.

Cînd, la începutul cursurilor, Gheronti Nikolaevici Vetlughin îşi ţinu cursul teoretic, Kazub îl copleşi cu întrebări. Tn aceste întrebări era nu numai dorinţa de a înţelege cele spuse, dar şi o încercare de a aduce un element propriu. Şi Vetlughin, inginer talentat, mecanic-şef al combinatului din Krasnodar şi „teoreticianul nostru în materie de mine" rămînea de multe ori uimit de felul adînc în care elevul lui pătrundea fondul problemei.

Însă capacitatea lui Kazub se manifestă din plin de-abia cînd începură lucrările practice sub conducerea lui Kiricenko. Kazub se ţinea scai de Nikolai Efimovici. Nu trecu mult şi aceşti doi oameni începură să se iubească cu acea dragoste, liniştită în aparenţă, care este caracteristică oamenilor ce se ocupă de aceeaşi muncă primejdioasă şi grea şi care le este dragă.

Adesea mergeau împreună în operaţiuni şi se potriveau aşa de bine în 'muncă, încît se înţelegeau unul pe celălalt din ochi. Lucrau minunat şi asta nu numai pentru că cunoşteau la perfecţie tehnica minării, dar şi pentru că pătrunseseră psihologia războiului de mine.

De multe ori cei doi prieteni se strecurau pînă la un cîmp de mine nemţesc, descopereau minele cu un fel de intuiţie a lor fără nici un detector de mine, le plantau din nou, după capul lor, apoi se culcau în tufişuri şi aşteptau. Cînd nemţii, trecînd pe cărările care li se păreau neprimejdioase, săreau în aer, prietenii se ridicau, zîmbeau mulţumiţi şi, fără să scoată o vorbă, porneau fără grabă spre casă.

Alteori minau un drum ca să arunce în aer maşinile fasciste. Pionerii nemţi cercetau cu detectoarele lor de mine fiecare metru din sectoarele primejdioase şi nu găseau nimic. Dar prima maşină inamică ce trecea pe acolo sărea neapărat în aer.

Cu cîtă dibăcie, cu ce rară inventivitate, cu ce calcul fără de greş aşezau ei minele cu „surpriză" pe cărările pustii ale pădurii, folosind pentru aceasta tulpinele copacilor şi cîte un trunchi bă- trîn, pe jumătate putred, care n-ar fi dat de bănuit nimănui.

Drept să spun, atunci cînd i-am eliberat solemn lui Kazub diploma de gradul întîi de absolvire a şcolii noastre superioare, ne-a

părut rău că pleca de la noi. L-am fi oprit bucuroşi în detaşamentul nostru. Era însă cu neputinţă. Gluhovţev ceruse stăruitor, de cîteva ori, şi pe Volodea şi pe Kazub.

Alexandr Erofeevici nu venise să urmeze „Şcoala noastră superioară". Adusese numai la şcoală, la Planceskaia, pe viitorii lui plantatori de mine, stătuse la noi o zi sau două şi plecasc înapoi. Dar, în acest scurt timp petrecut în factoria noastră, în urma discuţiilor pline de miez cu Vetlughin şi cu Kiricenko, înţelesese întreaga însemnătate a războiului de mine în regiunea munţilor şi acum îi aştepta, fireşte, cu nerăbdare pe elevii noştri.

În martie, nemţii fură scoşi din Abinskaia, dar se agăţară puternic de Krîmskaia — staniţa cea mai mare din Kuban şi nod de cale ferată, unde se întîlnesc liniile Krasnodar-Novorosiisk, Krimskala-Timaşcvka, Krîmskaia-Taman. Stanija se găsea în regiunea cea mai apropiată a colinelor de lîngă „Linia albastră". La marginea staniţei Krîmskaia-se întinde, pe o suprafaţă considerabilă, unul *din cele mai mari combinate ale industriei de conserve din Uniunea Sovietică, combinatul „Mikoian", şi era firesc ca şefii de la comandamentul german să ordone garnizoanei din Krîmskaia să apere staniţa pînă la ultimul soldat. După cum se înlîmplă în mod obişnuit în asemenea cazuri, după ce fortificară staniţa, fasciştii îşi îndreptară prima lor lovitură asupra partiza-' nilor, ca să-şi asigure astfel spatele.

În încăierările crîncene care urmară, partizanii de la Krînv skaia suferiră pierderi grele. De adăpostit se adăposteau ei în căsuţele brigadierilor silvici, pe la pădurari, în barăcile artelu-l rilor de tăietori de lemne sau în bordeie. Cu hrana însă o duceau prost. Erau uneori siliţi să amestece făina cu rumeguş de lemn moale. Mulţi se îmbolnăveau. Şi asta se întîmpla tocmai atunci cînd trebuia să luptăm din răsputeri. Pe vremea aceea îşi începu Kazub războiul lui crunt de mine.

Şoseaua principală Krîmskaia-Novorosiisk paralelă cu calea ferată, era de fapt închisă pentru nemţi. Era deseori cercetată de aviaţia noastră de bombardament şi ţinută sub tirul artileriei noastre cu tragere lungă. Vrînd-nevrînd, nemţii, care se duceau la staniţa Varenikovskaia sau la staniţa Kievskaia, erau siliţi să apuce pe drumuri lăturalnice şi să meargă mai ales noaptea. Şiruri lungi de maşini, greu încărcate cu lăzi, înotau prin noroaie şi se tîrau încet în întunericul nopţii. Tot pe aici treceau convoaiele de muniţii, alcătuite din căruţe cu cîte patru cai. Conductorii aşezaţi pe lăzile cu obuze biciuiau din răsputeri caii istoviţi.

În intervalele dintre transporturi, unităţile de infanterie, obosite, scoase din rezervă şi aruncate în prima linie, mergeau anevoie înspre front în noroiul care le ajungea pînă la genunchi. Grupuri de soldaţi nemţi, căutau să depăşească convoaiele împotmolite, luînd-o pe delături prin mirişti şi se înfundau în pămîntul negru şi gras, transformat într-un fel de clei vîscos care li se lipea de picioare, sleindu-i de puteri şi şi- lindu-i să se întoarcă iar pe drum. Spre dimineaţă, circulaţia mai înceta — nemţii se temeau de aviaţia

sovietică şi numai din cînd în cînd cîte un automobil izolat se strecura cu frică, patinînd prin băltoacele cu noroi gros ca smîntîna.

La aceste drumuri a ieşit Kazub cu plantatorii săi.

La kilometrul doisprezece de pe şoseaua Krîmskaia-Taman, se află o vale adîncă acoperită de o pădure deasă. Într-o seară, nişte mogîldeţe se îndreptau pe furiş, prin fundul văii, spre şosea. Unele din ele se culcară lîngă şanţul de la marginea drumului şi rămaseră nemişcate ; celelalte se tîrîră pe drum şi începură să sape repede gropi mici şi să aşeze în ele nişte cutii mici. De la oarecare depărtare ai fi zis că nişte horticultori experimentaţi sădeau cu drag cine ştie ce răsaduri de preţ, aşa de mare era grija cu care lucrau plantatorii de mine, dîndu-şi silinţa să nu împrăştie ţărîna scoasă. Kazub trecea de la un plantator de mine la celălalt, controlînd cu atenţie lucrul.

Cînd ultima mină fu pusă în pămînt, se auzi în depărtare huruitul unei mari coloane de transport care se apropia.Kazub cercetă încă odată locul unde fuseseră plantate minele şi dădu semnalul de retragere. Plantatorii de mine se retraseră în adîncimea văii. De acolo Kazub îşi duse grupul prin întunericul nopţii pe cărări pe care numai el le cunoştea. Dar n-apucară să iacă decît ce! mult un kilometru şi jumătate şi o explozie răsună în urma lor : era prima maşină din escorta coloanei caTe sărise în aer. Mai trecură cîteva minirte şi iar se auzi o explozie. Aceasta dură multă vreme ca şi cum un ecou apropiat ar fi repetat de nenumărate ori bubuiturile surde: explodau obuzele din camion.

— Ei, acum s-au împotmolit bine aici'! — spuse calm Ka- zub. — Dar ne vom mai întoarce. Acuma însă, daţi-i drumul, tovarăşi 1 Mai avem încă mult de lucru.

Partizanii porniră iar la drum. Merseră aşa multă vreme urcînd dealuri şi coborînd văi. De la un tiinp pădurea se rări şi făcu loc lăstărişului. în faţă se întindea stepa netedă cu tufe rare de porumbar. Dinspre stînga venea un zgomot nedesluşit, care creştea în fiecare clipă.

— Am ieşit bine, — zise Kazub cu mulţumire în glas. — E tocmai drumul spre Kievskaia. Trebuie să fie pe-aici pe undeva şi un podeţ. începem chiar cu podeţul.

într-adevăr, peste albia uscată a unuia din pîraiele de pădure prefăcute în acel anotimp într-o mlaştină, era un podeţ lung de vreun metru şi jumătate, poate de doi metri. Maşinile nemţeşti treceau de obicei peste acest podeţ fără să micşoreze viteza şi adesea chiar fără să-l observe. Lîngă podeţ nu era nici un fel de pază. Kazub hotărî să se folosească tocmai de această împrejurare, avînd nevoie să oprească măcar timp de un sfert de oră circulaţia maşinilor pe şosea ca să poată pregăti lovitura principală.

în clipele numărate, cîmd şoseaua rămase pustie, doi plantatori de mine se tîrîră spre podeţ şi minară în grabă podeaua, fără să se atingă de stîlpi, apoi se tîrîră în tufişuri, trăgînd după ei capătul unei sfori subţiri.

Kazub rămase ceva mai deoparte, în nişte tufişuri de lîngă dram, şi aştepta. Un zgomot se auzi în depărtare. Zgomotul se făcea tot mai tare, tot mai desluşit. Peste cîteva clipe, maşinile care veneau în frunte aveau să ajungă la podeţ...

Kazub se ridică. Deasupra drumului se auzi deodată lătrînd o vulpe de stepă.

Plantatorii de mine, culcaţi în tufişuri, întinseră şnurul. La început, şnurul se întindea greu şi părea că nu se mai sfîrşeşte. Apoi şnurul se făcu dintr-odată slobod, ca şi cum l-ar fi tăiat cineva. Şi aproape în aceeaşi clipă se auzi explozia care lumină viu ca un fulger panglica murdar cenuşie a şoselei.

Kazub se încruntă. Se vede că nu socotise bine timpul co- menzii şi de aceea nu fusese aruncat în aer decît podeţul. Maşina din frunte apucase să treacă cu iuţeală peste podeţ iar camionul greu caTe o urma izbutise să frîneze chiar în faţa podeţului.

Plin de luare aminte, Kazub pîndea cu urechea. De la coloana nemţească se auzea o hărmălaie în care se amestecau zgomote, strigăte şi înjurături. Apoi începură să trosnească rafale lungi de pistoale-mitralieră. Fasciştii trăgeau la întîmplare în tufişuri. Dar nu asta îl interesa pe Kazub. Prin răpăitul pis- toalelor-mitraliferă el auzi un zgomot de motor şi zîmbi mulţumit. Maşina din frunte, care trecuse neatinsă peste podeţ, pleca mai departe.

Acum totul era în ordine: nemţii aveau să se apuce să repare podul, înghesuindu-se în jurul maşinilor, deoarece se temeau de atacul partizanilor şi aveau să lase astfel fără de supraveghere sectorul şoselei care se întindea după podeţ.

Iarăşi se auzi lătratul vulpii aceleia de stepă.

Plantatorii de mine se tîrîră pînă la şosea. Ei aşezară minele într-o ordine foarte ingenioasă, elaborată cîndva de Kiri- cenko şi întrucîtva modificată acum de. Kazub. Totul fusese prevăzut pînă în cele mai mici amănunte şi fiecare secundă fusese calculată ; peste un sfert de oră plantatorii se tîrîră înapoi în lăstăriş. Peste alte zece minute, nemţii, după ce reparară provizoriu podeţul aruncat în aer, se puseră iar în mişcare.

Prima maşină trecu cu bine pe podeţ, merse încă o sută cinci- zeci de metri şi sări în aer cu un bubuit asurzitor. Sfărîmăturile caroseriei şi lăzile zburară în tufişurile de lîngă drum, unde începură să explodeze obuzele de artilerie.

Căutînd să ocolească locul exploziei, camionul care mergea în urma primei maşini sări şi el în aer. Aproape în acelaşi timp, altă maşină, vrînd să dea înapoi, căzu în şanţ în mijlocul detunăturilor şi se aprinse.

Circulaţia se opri. Apărură pionerii nemţi, care cercetară vreo trei kilometri de şosea cu detectoarele de mine, nu descoperiră nimic şi autorizară coloana să-şi continue drumul. Dair chiar prima maşină care porni în sectorul abia cercetat, dădu de o mină şi sări în aer...

Maşinile nemţeşti rămaseră imobilizate pînă dimineaţa.

În zorii zilei fasciştii mînară la locul acela pe locuitorii din staniţele învecinate şi îi puseră să desfunde din nou tot drumul şi apoi să-l refacă.

Nu mai găsiră deloc mine. Şi nici n-aveau ce găsi, pentru că nu mai erau acolo mine.

În noaptea următoare, operaţia fu repetată întocmai la fel I Kazub nu schimbase nici o iotă din planul lui de operaţii.

Kazub se bizuia pe „psihologia porcească" a nemţilor — după cum spunea el. — Şi calculul lui se dovedi exact. Ca şi prima dată, podeţul fu aruncat în aer, sectorul pustiu al drumului, dincolo de pod, minat, şi maşinile săriră în aer şi luară foc ca şi în ajun.

Comandamentul german fu cuprins de o furie cumplită. Nemţii au dat ordin ca toată paza şoselei să fie împuşcată şi, ca să pună capăt o dată pentru totdeauna activităţii partizanilor, să fie tăiate din rădăcină toate tufişurile de lîngă drum şi din vîlcele.

Informatorii raportară imediat toate acestea celor de la Krîmskaia. Kazub îşi luă măsurile lui. Mobiliză flăcăi şi fete ca să-l ajute, şi mină noaptea cu ajutorul lor toate căile care duceau la rîpă în partea în care pădurea şi tufişurile urmau să fie tăiate.

În zorii zilei, nemţii ieşiră în căutarea partizanilor, întin- zîndu-şi lanţurile de cercetaşi cam pe o lungime de trei kilometri şi trimiţînd înainte cîinl.

La început, totul merse bine. Nu găsiră în tufişuri nici mine şi nici partizani. Cîinii nu făceau altceva decît să stîrnească păsările din faţa nemţilor.

Fasciştii s-au apropiat de prima vale mare şi adîncă, acoperită de pădure. Nimeni din ei n-avea poftă să coboare în această rîpă lugubră, puţin îmbietoare, şi oamenii se codeau. Ofiţerul neamţ hotărî să dea el pilda. Dar cum începu să coboare jos pe panta abruptă, ţinîndu-se cu mîinile de ramurile tufelor, o explozie înăbuşită răsună şi corpul mutilat al ofiţerului se prăbuşi la pămînt.

Crezînd că partizanii ar fi aruncat o grenadă, nemţii se lungiră la pămînt şi deschiseră un foc puternic asupra rîpei. Dar rîpa tăcea.

Zoriţi de un sublocotenent, soldaţii nemţi cu ochii la pămînt ca să vadă unde pun picioarele, începură să coboare în vale. Cei din faţă ajunseseră deja în fundul rîpei cînd o explozie răsună deodată în spatele lor. Speriaţi, nemţii se repeziră îndărăt. Se împingeau unii pe alţii, îşi zgîriau mîinile de spini, îşi rupeau uniformele verzi. Alte ,trei mine explodară bubuind, una după alta.

Era neîndoielnic că valea fusese minată. Se aduseră pio- nerii, care străbătură cu detectoarele de mine două vîlcele şi descoperiră, într-adevăr, acolo, cîteva mine. Cum nu mai găsiră nimic în cea de-a treia, nemţii crezură că drumul era liber.

Lanţul de soldaţi coborî cu bine în a patra vîlcea, cercetă cu de-amănuntul toate tufişurile de pe fundul rîpei şi începu să urce. Panta era abruptă, iar tufişurile ţepoase se înălţau ca un zid compact. Soldaţii erau osteniţi.

Cam pe la mijlocul urcuşului, nemţii descoperiră un teren relativ - drept şi hotărîră să 'se odihnească. Se adunară acolo vreo treizeci de soldaţi nemţi. Comandantul grupului se urcă şi el acolo. Şi, deodată, trei mine grele explodară pe neaşteptate una după alta la intervale de cîteva secunde. Fasciştii rămaşi în viaţă se repeziră în tufişuri, dar şi acolo începură să bubuie exploziile...

Ducîndu-şi morţii şi răniţii, rămăşiţele nenorocosului detaşament de represalii se întoarseră în staniţă noaptea tîrziu.

A doua zi, fasciştii hotărîră să procedeze altfel. Trimiseră mai întîi unităţi mari de trupe de pioneri. În urma lor mergeau lanţuri de pistolari. Dar nici asta nu le-a fost de vreun ajutor. Pionerii căutau minele pe pămînt dar minele explodau în copaci. Şi nemţii se retraseră din nou, suferind noi pierderi.

Comandamentul german a renunţat atunci la curăţirea tuftşurilor şi a văilor, dar a hotărît să întărească paza şoselei. Căile de acces la şosea au fost minate în grabă ; în diferite locuri au fost construite cazemate prevăzute cu mitraliere grele. La fiecare sută de metri au fost aşezate posturi, controlate periodic de patrule. înainte de a începe circulaţia intensă a transporturilor nocturne, pionerii cercetau drumul eu detectoare de mine.

Dar nemţii dădură iarăşi greş. Maşinile fasciste săreau în aer tocmai ta sectoarele care le păreau cele mai sigure, acolo unde nemţii nici nu se aşteptau. Şi, culmea, două camioane grele, încărcate cu obuze, explodară noaptea drept lîngă podeţul cu pricina, unde Kazub lucrase întîia oară.

— Cum de-aţi făcut să ajungeţi pretutindeni? — l-am întrebat eu pe Kazub, cînd m-am întîlnii cu el la Krasrwdar. — .Doar n-aveai cu dumneata decît cîţiva plantatori. Şi cam de aţi izbutit să ajungeţi ultima dată pînă la podeţul acela ? Nici un ţîstar mi s-ar fi putut strecura pînă acolo.

— Cum ? — Kazub zîmbî şiret. — Toate aceste şiretlicuri mi-au fost arătate de Kiricenko, la Planceskaia. Şi am mai pus şi eu cîte ceva de la mine. Dar lucrul cel mai de seamă este să cunoşti năravul duşmanului. Şi cum nemţii-s făcuţi după acelaşi calapod, dacă ştii cînd strănută unul, cînd se duce În tufă să-şi facă nevoile, încotro dă să se repeadă cînd aude explodînd o mină şi cum conduce o coloană de maşini, apoi îi cunoşti pe toţi şi nu-i nimica mai uşor. Pe cinstea mea că-i uşori Da mai bine ascultaţi isprăvile lui Volodea şi ale lui Gluhovţev la Krîmskaia. Straşnice isprăvi! Aşa isprăvi mai zic şi eu!...

Şi Kazub îmi spuse o istorie cu un puţ

părăsit dintr-o livadă şi cum a pierit Nesterenko şi cum el, Kazub, s-a înrudit cu Volodea..

.CAPITOLUL IV

Staniţa Krîmskaia seamănă mai degrabă cu un orăşel. Sînt acolo o mulţime de industrii: o fabrică de bere, una de produse lactate, una de ulei, o moară mare şi un combinat de conserve. Casele sînt de piatră, unele cu două rînduri, iar stră- zile-s pavate.

Volodea locuia la marginea dinspre apus a stanitei, într-o căsuţă albă căzăcească înconjurată de-o livadă care înfloreşte tumultuos primăvara. O rîpă abruptă, coboară aproape vertical spFe stepa întinsă pe care n-o poji cuprinde cu ochiul. Un drum prăvălatic şerpuieşte pe coastă ducînd spre stanţă, însă celor din Krîmskaia nu le prea plăcea să se folosească de drumul acesta pentru că nici cu cai buni nu era chip să urci pînă sus o căruţă încărcată. • Acolo, la marginea de apus a stanitei era linişte şi te simţeai liber.

Puţin mai încolo, nu departe de drum, rîpa era brăzdată de nişte peşteri adînci care se înfundau în pămînt pe distanţe de zeci de metri. Cine ştie cînd apăruseră aceste peşteri ? Poate fuseseră cîndva acolo nişte tainiţe în care erau ascunse comori, sau slujiseră pe vremuri de ascunzători de bandiţi.

Volodea cunoştea peşterile din copilărie. Era plăcut şi în acelaşi timp te treceau fiori cînd te strecurai cu prietenii prin galeriile subterane întunecoase şi umede şi lăsai frîu liber fanteziei, închipuindu-ţi comori fără număr şi bandi{i înspăimîn- tători.

Copilăria se isprăvise şi Volodea nu se mai interesa de peşteri. Acum însă nu numai că-şi amintise de ele, dar nu-i mai ieşeau din minte. N-o fi ascunsă oare în aceste peşteri taina pe care nimeni în Krîmskaia nu izbutise pînă acum s-o descopere ?

Volodea raţiona în felul urjnător: şoseaua principală Krîm- skaia-Novorossiisk nu le prea slujea nemţilor pentru că prea des era vizitată de aviaţia noastră de bombardament şi ţinută sub tirul artileriei sovietice cu tragere lungă. Drumurile care plecau de la Krîmskaia şi treceau prin Varenikovskaia şi Kiev- skaia se aflau sub supravegherea neobosită a partizanilor lui Kazub. Atunci cum se făcea c^ tocmai din Krîmskaia nu conteneau să trimeată nemţii muniţiile de artilerie spre prima linie a frontului ?

Era sigur că în staniţă fusese instalat undeva un depozit mare, organizat încă cu mult înainte de a fi început să opereze acolo Kazub. Dar unde o fi acest depozit ? Partizanii din Krîmskaia scotociseră toată staniţa dar nu găsiră nicăieri un depozit mare. Agenţii de recunoaştere lăsaseră necercetate mimai peşterile. Oare nu cumva păstrau nemţii obuzele în aceste subterane ?

Într-o noapte întunecoasă Volodea se tirî pînă la rîpă. Stătu întins douăzeci şi patru de ore în mărăciniş, supraveghind cu luare aminte intrările în peşteri. Rîpa era pustie. Coloanele de maşini, încărcate cu obuze, mergeau însă, ca şi înainte, spre prima linie a frontului, ieşind din stanţă pe undeva pe la apus.

Şi Volodea sfîrşi prin a se încredinţa că depozitul era instalat chiar acolo, la marginea dinspre apus.

Lucrul cel mai simplu ar fi fost să se strecoare singur pînâ în staniţă şi să cerceteze cum trebuie această margine suspectă, cu atît mai mult cu cît Volodea cunoştea acolo cum nu se poate mai bine nu numai toate uliţele şi ulicioarele dar pînă şi toate găurile din garduri. Dar la aşa ceva nici nu puteai gîndi : nemţii trimiseseră în Germania şi în Crimeia aproape pe toţi locuitorii staniţei şi ei ar fi observat numaidecît pe orice necunoscut care s-ar fi ivit pe uliţă.

Şi totuşi, într-o noapte întunecoasă, Volodea, care se bizuia pe ajutorul mamei lui, se strecură în stanţă.

Rămase culcat vreo jumătate de oră lîngă casa lui, cău- tînd să-şi dea seama dacă n-o fi avînd cumva ma'ică-sa musafiri. Nu văzu în curte nici cal, nici căruţă, iar în casă era întuneric şi linişte. Volodea bătu în geam.

Îi deschise maică-sa. Timp de cîteva clipe se uită mirată şi speriată la fecioru-său, apoi scoase un strigăt şi-l cuprinse în braţe.

— Volodea... dragul mamei, — şopti ea printre lacrimi.

Dar deodată se îndepărtă de dînsul şi se uită neliniştită împrejur. Erau în cerdac şi patrula nemţească putea să dea peste ei în fiecare clipă.

Maică-sa îl luă de mînă şi-l duse în casă. împinse zăvorul, trase perdelele la geam ca să nu se vadă nici un fir de lumină, aprinse opaiţul şi fără să-şi ia ochii de la feciorul ei începu să pregătească cina.

Nu mai nădăjduise să-l vadă viu. Cei doi fii mai mari pe care îi avea, erau în Armata Roşie, de care nemţii spuneau că fusese demult zdrobită. Mezinul, Volodea, se făcuse partizan, iar nemţii se lăudau că-i nimiciseră şi pe toţi partizanii. Şi acuma iată că Volodea, Volodea al ei, se întorsese şi stătea iar aici în casă, tot atît de duios şi de vesel cum îl ştia. De mişcată ce era, îi cădea din ¡mină tot ce apuca şi la fiecare zgomot se întorcea speriată, şi căta la uşă.

Tot înfulecînd cu poftă caşa de mei, Volodea îi spuse mai- că-şi pentru ce anume venise în staniţă. Nu se putea ca depozitul nemţesc de munijii să nu fie pe-nci, pe undeva pe aproape.

— N-ai văzut nimic, mamă ?

Nu, maică-sa nu văzuse nici un fel de depozit. Dealtfel, în vremea din urmă nici nu prea ieşea din casă, decît dacă era neapărată nevoie. Prea îi era silă să se mai uite la mutrele scîrboase ale nemţilor. Apoi începuse s-o doară şi-un picior ; şi mai era şi multă treabă în casă. Nemţii veneau, aduceau rufe şi porunceau să le spele curat, dar nu dădea o bucăţică de săpun. Şi cum naiba să speli fără săpun cămăşile murdare, pline de păduchi ?

— Vra să zică spui, mamă, că n-ai zărit nimic ? Eu aş zice să te mai uiţi o dată...

Volodea o convinse pe maică-sa să iasă în recunoaştere chiar a doua zi în zori, să străbată fără grabă toate ulicioarele din împrejurimi şi să se uite cu atenţie. Şi pe urmă să se întoarcă acasă şi să-i spună dacă nu văzuse ceva nou, sau ceva care să bată la ochi.

— Vezi mamă de te uită mai cu seamă dacă nu-s pe undeva maşini şi dacă nemţii nu cară lăzi de lemn.

— La ce-ţi mai trebuie şi asta, dragul mamei ? —. zise bă- trînica dînd deznădăjduită din mîini.

Dar parcă putea să nu-i facă voia lui Volodea ? Şi, în zori, luîndu-şi un băţ, mama porni în recunoaştere.

Bătrînica mergea şi tremura de frică. I se părea că fiecare neamţ pe care îl întîlnea ştia că era trimisă în recunoaştere şi că avea ascuns acasă, în beci, pe fecioru-său. Iacă acuşi năvălesc nemţii în casă şi îl ucid pe Volodea. Ar fi vrut să se întoarcă în fugă acasă, să-l ia iar în braţe şi să nu-l mai lase nici o clipă. Însă Volodea îi spusese să se uite cu băgare de seamă pretutindeni şi să vadă tot. Mergea pe ulicioarele liniştite şi se ruga lui dumnezeu ca depozitul cela afurisit pe care îl căuta Volodea să nu fie acolo. Lua-l-ar naiba de depozit 1 Numai să-i ramîie în viaţă mezinul care îi era ei aşa de drag...

Mergînd aşa, bătrîna se uita în toate părţile dar nu vedea nimic deosebit. Toate erau aceleaşi şi la locul lor ca de obicei : gardurile împletite, căsuţele albe, livezile. Numai că, de jur împrejur, totul părea părăsit, pustiu. Pe uliţe, pe prispe, prin curţi, nici ţipenie de om. Pretutindeni numai nemţi. Bătrîna căuta să nu-i vadă şi trecea repede prin faţa lor, cu capul în jos. Cine ştie ce le mai putea trece prin cap ticăloşilor ?...Bătrînica era tocmai gata să cotească după coltul uliţei, şi să se întoarcă înapoi, spre casă, cînd văzu deodată într-o curte nişte căruţe încărcate cu lăzi. Poarta curţii din colţul uliţei era deschisă înlături. În fundul livezii se zărea o şură mare, iar lîngă şură, alte căruţe cu lăzi. Ceva mai departe, dintr-o şură mai mică de lemn, se auzea un duduit înăbuşit de motor.

Asta o miră. Cunoştea bine curtea. Nu o dată venise e-j acolo la mătuşa Maşa, o căzăcioaică veselă, pusă totdeauna pe rîs şi care zăcea acuma bolnavă. În şura cea mare ţinea gospodarul fînul, iar în cea mică lemnele. De cînd lumea nu fuseseră acolo nici un fel de maşini şi nici motoare. Bătrîna se gîndi să arunce o privire în curte, să se ducă la mătuşa Maşa, sub cuvînt că a venit să vadă cum îi mai merge şi s-o des- coasă cu băgare de seamă ca să afle de la ea ce fel de atelier făcuseră nemţii în şură. La poartă stătea însă o santinelă nemţească. Santinela răcni atît de tare la biata bătrînă, că ea înlemni de frică şi, fără să mai întoarcă capul, o luă repede înapoi.

De întors acasă se întoarse ocolind pe lîngă rîpă, unde era tăcere, linişte şi pustiu. Poate că acolo n-avea să mai dea de ac&şti nemţi afurisiţi. Dar cum coti într-o ulicioară pustie, iarăşi dădu peste ceva neaşteptat. Drept pe malul rîpei, se afla o căsuţă părăsită, în care încă demult, înainte de război, nu mai locuia nimeni. Acuma însă, din fundul curţii năpădită de buruieni, se auzea ca şi dincolo acelaşi zgomot de motor, iar alături, lîngă şură se înălţau tot stive de lăzi.

Bătrîna se grăbi să ajungă acasă. Volodea, nerăbdător, o copleşi de întrebări. Dar mama, bucuroasă că-l vedea pe Volodea ial ei viu şi nevătămat, nu spuse băiatului decît jumătate din cele văzute :

vorbi numai despre motoarele din magazia mătuşii Maşa şi din căsuţa părăsită de lîngă rîpă. Bătrîna uită de lăzi şi 3e căruţe.

Volodea ascultă întîi cu interes. Apoi se întunecă. Maică-sa nu aflase nimic de temei, iar atelierele nemţeşti, de orice fel ar fi fost ele, nu-l interesau deloc.

— Şi n-ai văzut, mamă, nişte lăzi? Nici măcar una? Şi nici o maşină ? — întrebă el, dezamăgit.

— Ba am văzut, dragul mamei. Am văzut. Cum să nu văd ?

Şi bătrîna îi spuse lui Volodea de căruţe şi de lăzi.

Volodea nu o mai ascultă pînă la capăt pe maică-sa. O luă în braţe şi începu s-o învîrte prin odaie.

— Eşti o eroină, mamă ! Cea mai bună cercetaşă din lume 1 — strigă Volodea, uitînd că primprejurul casei erau nemţi.

O aşeză cu de-a sila pe maică-sa pe bancă, se duse fuga la uşă, apoi bătînd talpa, se apropie solemn de dînsa. În faţa ei luă poziţia de drepţi, îi strînse mîna şi, maimuţărindu-şi comandantul, îi spuse cu un glas adînc, de bas :

— În numele partizanilor din staniţa Krîmskaia, daţi-mi voie să vă transmit mulţumiri pentru recunoaşterea strălucit îndeplinită !

Apoi o cuprinse iar, şi mîngîindu-i duios părul cărunt, îi spuse vesel :

— înţelegi, mamă. acestea-s tocmai depozitele pe care le căutam ! Nem{ii le-au aseuns în pămînt. Numai că nu în peşteri, aşa cum crezusem eu ; au săpat pentru ele alte hrube noi. Dar nu-i nimic... Ne-om strecura,prin peşterile vechi pînă la depo- ziliul care se află în căsuţa părăsită de deasupra rîpei. Nu-mi dau însă seama cum am putea arunca în aer depozitele din curtea mătuşii M-aşa. Da' las' că ne mai gîndim noi şi vedem pe urmă... Bine că ştim acuma unde sînt depozitele.

Bătrîna se. uita la fiul său şi nu ştia dacă trebuia să se bucure sau să plîngă. Se gîndi că era, poate, mai bine să nu fi descoperit blestematele acelea de depozite...

Volodea dispăru chiar în noaptea aceea. Iar în noaptea următoare Gluhovţev, Volodea şi doi partizani se strecurară pe furiş pînă la stanită.

Străbătură un sector din stepă unde primejdia nu prea era mare şi se ascunseră în nişte tufe de porumbar. În fată între mărăcini şi stanită, se întindeau cîmpurile de mine nemţeşti. Singurul loc pe unde se putea trece fără nici o primejdie, şi pe care îl cunoştea Volodea, era barat de patrule nemţeşti care se aflau, acolo cine ştie pentru ce. Şi partizanii, odată ajunşi în adîncul tufişurilor ţepoase, nu ştiau ce să facă.

Deodată, aproape de tot, se auziră nişte paşi. O lanternă de buzunar se aprinse. Era patrula nemţească. Unul din fascişti ţinea în mînă o hartă. Se vedea că şi ei căutau o trecere peste cîmpul de mine.

Lanterna se stinse. Patrula trecu la o distanţă de cî{iva paşi de partizani şi coti la dreapta. Peste vreo cinci minute o lumină se aprinse din nou în stepă : nemţii mergeau printr-o altă trecere pe care partizanii nu o cunoşteau.

— Ei, acuma băieţi, hai să o luăm pe urma nemţilor în direcţia luminii ! — ordonă în şoaptă Gluhovţev.

Partizanii se tîrau în urma patrulei. înaintau fără zgomot, ascultînd cu atenţie paşii nemţilor şi nescăpînd din ochi scurtele izbucniri de lumină ale lanternei de buzunar.

Patrula coti brusc la stînga. Partizanii se tîrîră cîţiva paşi şi în faţa lor răsări panta întunecoasă, verticală a rîpei.

— Ne-au dus tocmai acolo unde trebuia, — şopti Volodea. — Mai departe mă descurc şi singur. Peşterile sînt alături.

— Nu te lăuda, Vladimir, -- spuse Gluhovţev. — Bagă-te singur mai repede în vizuina ta şi asctinde-ne apoi şi pe noi acolo. Nu-i nici o treabă să întîrziem aici lîngă rîpă.

— îndată, tovarăşe comandant ! Numai o clipă.

Volodea se tîrî într-o parte în nişte tufe.

Peste vreo cinci minute se auzi un ţîrîit de greier : Volodea îşi chema tovarăşii la dînsul. Cel dintîi se tîrî într-acolo Gluhovţev. Şi deodată, în partea unde se afla Volodea, se auzi zgomotul unei căderi, un ţipăt înăbuşit, zgomot în tufişe. Partizanii se opriră nemişcaţi. Să fie oare o ambuscadă ?

O rachetă ţîşnî, şuîerînd aproape, drept în sus deasupra ste-pei şi descrise un arc luminos.

Gluhovţev se lipi şi mai tare de pămînt. Timp de o clipă în fa{a lui se ivi obrazul speriat şi mînjit de lut, al lui Volodea, dar dispăru imediat. În rîpă era iar linişte. Numai undeva, dintr-o parte, ţăcăneau nişte pistoale automate...

Partizanii, întinşi fără mişcare în tufişuri, trăgeau cu urechea la fiecare foşnet. Oare ce i s-o fi întîmplat lui Volodea ?

Iar răsună ţîrîitul de greier bine-cunoscut, şi peste o clipă Volodea întins lîngă Gluhovţev se dezvinovăţea:

— Alexandr Erofeici, sînt un măgar. Un măgar nu âlta. Uitasem de tot că era acolo o groapă adîncă şi am căzut în- tr-însa. Nu m-am aşteptat la asta încît mi se pare că am ţipat. Dar nu-i nimic. Tot răul îşi" are şi binele lui. Vă duc acuma acolo. Ciroapa-i adîncă şi împrejur sînt nişte tufişuri. Nu vă găseşte nimeni acolo. Drept deasupra gropii e o intrare într-o peşteră. După părerea mea peştera duce tocmai sub căsuţa părăsită, de la marginea rîpei,' unde a văzut mama depozitul. Dar treaba asta mai trebuie controlată. Mă tîrăsc pînă acolo să văd ce-i şi pe urmă mă întorc la"voi. Numai să nu vă neliniştiţi, dacă întîr- zii. Trebuie să mă tîrăsc pînă la peşteră şi peştera

e şi ea destul de lungă aşa că... Dacă totul merge bine, vă bîzîi de sus ca bondarul. Ei, tovarăşi, hai ş-om merge !..,

Coborîră cu toţii. Ce-i drept, groapa era inare. Pe fundul gropii era iarbă uscată ; deasupra capului atîrnau ramurile tufişurilor din jur.

Volodea luă de la Gluhovţev un cuţit finlandez, şi începu să se tîrască cu băgare de seamă pe marginea rîpei.

Era tare îngrijorat. Dacă se aprindea tocmai acuma o rachetă, n-ar mai fi putut scăpa. Gum să te ascunzi pe acest po- vîrniş aproape vertical ? Şi nici nu te puteai grăbi pentru că bulgări de pămînt se rostogoleau sub picioare şi în bezna adîncă prin care mergeai era foarte uşor să aluneci.

Ţinîndu-se de ramurile tufişurilor, înfigînd cuţitul finlandez în crăpăturile pămîntului uscat, Volodea urcă încet. Intrarea în peşteră trebuia să fie, după socotelile lui, pe acolo, pe undeva, pe alături. Dar n-o găsea.

Volodea începu s-o ia pufin mai la dreapta. Sus, pe marginea rîpei, se auzeau paşi : se apropia o santinelă nemţească şi Volodea se lipi de pămînt. Dar, din pricina unei mişcări pe care o făcuse, o bucată de pămînt i se desprinse de sub picioare şi se rostogoli în jos cu zgomot.

Volodea se opri nemişcat şi rămase atîrnat în mîini. Paşii de sus se opriră deodată. Santinela, care auzise zgomotul, stătea pe loc şi asculta. Volodea îşi {inea răsuflarea. Se ţinea în mîini, picioarele îi atîrnau în aer şi nu îndrăznea să facă nici o mişcare. Braţele începură să-i amorţească. Santinela tot mai stătea locului şi asculta.

Volodea ridică cu băgare de seamă piciorul drept, dibui cu el o ieşitură şi cu aceeaşi băgare de seamă se sprijini într-însa.

Ieşitura rezistă. Lui Volodea îi era acum mai uşor şi putea sta aşa şi o oră, fără să facă vreo mişcare.

Bulgări mici de pămînt începură să cadă de sus. S-o fi ho- tărît oare neamţul să coboare ? Volodea strînse mai tare cuţitul finlandez în mînă.

De la un timp se isprăvi cu bulgării de sus. Cîteva clipe fu linişte. Apoi se auziră paşi care se îndepărtau. Zgomotul lor se auzi din ce în ce mai slab, pînă încetă. Santinela plecase.

Volodea începu iar să caute intrarea în peşteră şi în sfîrşil dădu de ea, acolo unde cotise la dreapta. Tufe dese ascundeau intrarea şi la început el nu o zărise.

În subterană aerul mirosea a jilav. Volodea îşi aduse aminte de copilărie, de jocurile de-a bandiţii, de teama pe care o simţea şi de fiorii care îl treceau totdeauna cînd se apropia de aceste peşteri...

Peste vreo trei sferturi de oră, Kluhovtev auzi sus un foşnet. Şi îndată începură să curgă pietricele. Se auzi apoi un bî- zîft sonor de bondar. Peste cîteva clipe, Volodea şedea lîngă Alexandr Erofeici şi-i şoptea plin de bucurie :

— Am găsit! Totu-i aşa cum a'm bănuit. Tocmai ceea ce ne trebuie. Hai să ne urcăm.

Urcuşul era anevoios. Picioarele le alunecau, mîinile Il se zgîriau de spini şi-i usturau groaznic şi nu puteau vedea nimic din pricina tufelor care ascundeau tot. Dar, cu toate acestea, acuma Volodea îşi duse tovarăşii fără greş în peşteră

.Peştera era joasă, strimtă şi numai cotituri. Gluhov{ev se lovea mereu cu capul, şi încă destul de tare, de colturile de stîncă, care ieşeau din tavan, şi se poticnea şi cădea mai la tot pasul. Singur Nesterenko, miner vechi, se.simţea ca la el acasă. Călca sigur în bezna asta ca şi cum ar fi mers pe lumină.

Volodea se opri.

— Aicea-i capătul peşterii, — şopti el, abia auzit. — Ia, ascultaţi 1

Partizanii se opriră. De undeva veneau zgomote nelămurite în care se amestecau glasuri înfundate, lovituri date cu ceva greu, şi huruit metalic de lanţuri.

— Are dreptate Volodea, — şopti Nesterenko. — Nemţii *sa* găsit, se vede, peştera în care se intră de sus şi şi-au făctrt acolo şi depozitut. Se vede că lă-zile se ridică cu macaraua. De aceea lucrează acolo motorul. Aici însă nu putem pune încărcătură, că-i prea departe pînă la depozit. Are să fie nevoie să săpăm o galerie.

*— Voi, tovarăşi, apucaţi-vă de săpat aici, iar eu mă duc să caut a doua peşteră, — şopti Volodea. — Poate să răspundă la al doilea depozit, acela din grădina mătuşii Maşa...

Aşa şi făcură. Volodea dispăru din nou în întuneric, iar ceilalţi începură să sape o galerie. Lucrul, care era condus de Nesterenko, miner de felul lui, mergea încet: nemţii erau alături de tot şi partizanii căutau să nu facă zgomot. Judecind după zgomotul eare se auzea pînă în peşteră, la nemţi în subterană lucrul mergea repede.

— Stop 1 — îşi opri în sfîrşit Nesterenko tovarăşii. — Cred că-i primejdios să săpăm mai departe. Nemţii ar putea să ne audă. Şi apoi, nici nu pare să mai fie nevoie. Să-l aşteptăm pe Volodea şi să-l l'ăsăm să pună el singur încărcătura.

• Dar Volodea nu se întorcea. Gluhovţev începuse să fie îngrijorat deabinelea. Uitase să-l întrebe încotro se duce şi nu ştia acuma nici măcar unde să-l caute.

Volodea se întoarse abia cînd începuse să se lumineze de

— Stăm prost, — raportă el. — Nu-i nici o peşteră sub al doilea depozit: tbate eotesc în altă parte. Ce ne facem acum, Alexandr Erofeici ?

— Trebuie să ne mai gîndim, Volodea. Pînă una alta tu şi cir Nesterenko puneţi aici „maşina infernală" şi apoi vă culcaţi toţi. Somnul e bun sfetnic...

După jumătate de ceas totul era gata. Se luminase de ziuă... Gluhovţev ieşi să stea la pîndă la intrarea în peşteră. Plantatorii de mine se culcară. Un partizan rămase în galerie să asculte ce se mai petrece la nemţi.

Nesterenko nu putea să adoarmă.

— Volodea! — îl sîcîia el pe somnorosul lui tovarăş. — N-ai putea să-mi mai spui o dată lămurit, ce-i cu grădina aceea 2

— Ia, grădină ca toate grădinile, — mormăi nemulţumit Volodea. — Nişte meri, un vişin...

— Nu de vişin am eu nevoie să ştiu. Spune ce-i cu şura.

— Şura ? Şura-i mare. Altădată {ineau acolo EînuL Alături îi una mai mieă pentru lemne. Şi tot acolo mai e şi o fîntînă, o Kntînă secată. I-adîncă dar n-are o picătură de apă... A avut ea cîndva apă, dar s-a scurs undeva în pămînt.

— O fîntînă zici ? Şi seacă ? — se învioră Nesterenko*

Asta era tot ce mai putu_ scoate Nesterenko de la el. În clipa următoare Vofodea dormea buştean.

Qnd Gluhovtev se apropie de plantatorii de mine» ca să trezească pe unul din ei ca să-l schimbe, Nesterenko tot nu dormea.

— Ascultă ceva,, Alexandr Erofeici,, — zise minerul, care era foarte agitat — E prea puţin să aruncăm în aer un singur depozit. Trebuie aruncate amîndouă depozitele. Şi în acelaşi timp... Stai puţin î Ascultă :, Volodea spune că în grădina aceea este o fîntînă adîncă, secată. Şi mă gîndesc: oare n-ar fi bine să ne strecurăm, Volodea şi cu mine şi să coborîm în fîntînă aceea ca să vedem cum stă treaba ? Poate că-i tocmai potrivită pentru ce ne trebuie nouă... Ştiu că riscu-i mare. Dar ar fi păcat să nu încercăm. Dumneata cum crezi. Alexandr Erofeici ?

Cînd se făcu întuneric, partizanii, după ce au controlat încă o dată mina pusă de Volodea, au ieşit din peşteră şi au coiro- rît în groapa în care se ascunsesera noaptea trecută. Unul din ei plecă în stepă: trebuia să raporteze comandantului partizanilor din Krîmskaia despre hotărîrea luată. Gluhovţev rămase în groapă. Volodea îl luă pe Nesterenko cu el acasă, la maică-sa.

Ajunseră cu bine, dar Volodea nu îndrăznea să intre cu Nesterenko în casă. Ascunse pe miner în cuşca Tui Murzrk, un cîine la care ţinuse foarte mult. un dulău caucazian uriaş, pe care nemţii îl uciseseră.

Maică-sa nu dormea.

— Uite ce-i, mamă, — zise Volodea foarte grăbit, de cum intră în casă. — Adu-mi o frînghie lungă şi tare, nişte sfoară, hîrleţul cel mic şi ranga. Ştiu că-s în cămară.

Peste cîteva minute toate acestea erau pe masă dinaintea lui Volodea. Ftînghia şi sfoara, erau nici că se poate mai bune.
Cînd n-avea ce face, maică-sa împletea plase de pescuit şi avea sfoară de cea mai bună calitate.

— Hai, mamă, lasă şi nu mai plînge. Să n-ai nici o grijă de mine. Toate au să iasă bine, — îi spuse Volodea luîndu-şi rămas bun. — Dacă auzi o bubuitură, să ştii că asta-i isprava noastră. Zilele acestea, după ce-i scoatem pe nemţi de aici mai trec pe-acasă.

Maică-sa se uita la el tăcută. Ochii îi erau plini de lacrimi. Ea ştia că feciorul ei mergea la moarte, dar nu-l oprea. Il îm- brăţişă numai şi, tot tăcută, făcu deasupra lui semnul" crucii.

Lîngă cuşca cîinelui, plantatorii de mine îşi împărtiră între ei uneltele : hîrletul, drugul, sfoara, frînghia ; luară trotilul şi se tîrîră apoi înspre grădină.

Volodea ştia o gaură ascunsă în gardul livezii mătuşii Maşa. Nu degeaba dăduse el mai înainte de-atîtea ori pe acolo şi se înfruptase din merele ei gustoase.

Abia apucaseră să treacă printr-o gaură din împletitura de nuiele, şi o rachetă luminoasă se aprinse la marginea staniţei. Plantatorii de mine se lipiră de pămînt, şi, la lumina rachetei,

Nesterenko zări lămurit cele două şuri şi ghizdurile pe jumătate surpate ale fîntînii.

. .— Cam depărtişor, — şopti Nesterenko.

Racheta se stinse. întuneric adînc se lăsă din nou pe pămînt. Se auzea lămurit huruitul surd al motorului care mergea în şura cea mică.

Motorul funcţiona, duduind cadenţat. Deodată mersul lui re- galat se schimbă brusc, ca şi cum ceva ar fi înăbuşit zgomotul pînă acum clar al maşinii.

Nesterenko începu să numere secundele... Motorul începu din nou să lucreze clar şi precis.

' — Douăzeci de secunde, — şopti Nesterenko. — Asta în- seamnă că s-au băgat cam la douăzeci de metri adîncime în pămînt. Ai dracului! Adîncime, nu şagă!... Numai de n-ar fi fîntîna mai pu{în adîncă... Ei, Volodea, pornim.

Le trebui multă vreme ca să ajungă la fîntînă, tîrîndu-se încet. şi cu băgare de seamă. De jur împrejur erau nemţi şi orice mişcare neîndemînatică, oricît de mică, putea şă-i trădeze. Lîngă fîntînă se odihniră puţin. Nesterenko începu să cerceteze cu de- amănuntul fîntîna. Spre norocul lor, vîrtejul de deasupra pe care se înfăşură lanţul era întreg. Stîlpii erau şi ei în stare bună.

Volodea legă frînghia de vîrtej, o aruncă repede în fîntînă ş-i plin de curaj se lăsă să lunece în jos. Nesterenko aştepta. I se păru că trece o veşnicie. Într-un tîrziu, auzi lovituri uşoare ale frînghiei în pereţi : era Volodea care dădea semnalul că co- borîse cu bine şi-l chema pe Nesterenko. Minerul sări repede peste ghizduri şi începu să coboare.

Fundul fîntînii era uscat de tot. Jos, fîntîna se lărgea. Nes- terenko aprinse o clipă lanterna electrică"'şi se uită împrejurul lui. În perete se vedea o gaură întunecoasă : apele izvorului îşi făcuseră, se vede, drum pe acolo. Gaura mergea în direcţia rî- pei, tocmai într-acolo unde se afla şura. Nesterenko geniu de bucurie.

— Bagă-te, Volodea !

Dar nici chiar uscăţivul Volodea nu izbuti să se strecoare prin gaură decît la vreo doi metri. De acolo înainte gaura se îngusta.

— N-avem încotro. Trebuie să săpăm şi aici o galerie. De- acum, Volodea, lasă-mă pe mine. Asta-i treaba mea.

Nesterenko munci vreo trei ore. Sudoarea îi curgea şiroaie. Pămîntul era pietros, iar Nesterenko se ferea să facă zgomot. Volodea îl ajuta, scoţînd pămîntul cu vestonul lui tighelit şi punîndu-l la o parte.

— Gata ! — vesti în sfîrşit Nesterenko după ce isprăvi de săpat galeria. — De-acu' treci, şi-ţi pune şmecheria.

Volodea se băgă în gaura îngustă şi lungă şi aşeză mina, aranja fitilul Bickford. Apoi — aşa cum învăţase la noi la Plan- ceskaia — fixă capătul sforii de o construcţie ingenioasă făcută din hîrletul şi ranga de care se slujiseră la săpat şi de-o lanternă electrică cu o mică baterie la capătul fitilului Bickford ca să nu provoace din nebăgare de

seamă explozia înainte de vreme. — Celălalt capăt al sforii Volodea şi-l înfăşură în jurul brîului.

— E gata, Nesterenko...

Mai întîi se urcă minerul. Bulgări de' tărînă şi pietre mărunte începură să-i curgă în cap lui -Volodea, şi el îşi trase pe deasupra vestonul tighelit. Inima îi băteau puternic. Uite, acuşi, peste cîteva minute are să ajungă sus, are să tragă sfoara şi depozitul are să sară în aer.

Nesterenko era deja sus. Volodea nu ştia, dar nici nu îndrăznea să se suie aşa cum se suise minerul. El îşi legă în jurul mijlocului frînghia ca care coborîseră adineauri şi făcu semn lui Nesterenko să-l tragă sus. Dar fie că Volodea era greu, fie că prea ostenise Nesterenko, ascensiunea mergea încet de tot. Frînghia nouă scîrtîia tare şi pietre cădeau în pu{...

Pînă sus mai rămîneau vreo doi metri, cînd deodată Volodea auzi zgomote. O lovitură înăbuşită, un strigăt şi iarăşi o lovitură..

Voiodea se propti cu mîiaile şi cu picioarele de pereţii fîn- tînii. Frînghia pe care o trăgea Nesterenko slăbi ca şi cum cineva ar fi iăiat-o cu cuţitul.

Era clar că sus erau nemţii care îl uciseseră pe Nesterenko. Ce era de făcut ? Să arunce depozitul în aer chiar acum, în clipa asta ? însemna pentru el moarte sigură... Se gîndi că la urma urmei tot trebuia să moară... şi Voiodea pipăi cu mîna sfoara.

Deodată frînghia se întinse iar. Voiodea sări în puţ ca un dop şi căzu ia marginea ghizdului.

Intîiul lucru pe care îl văzu erau trei snopi de raze de lanterne electrice, îndreptate asupra lui. În jur stăteau nemţii. Alături pe păraiîni, zăcea Nesterenko.

îndată îi veni în miate să vadă dacă sfoara nu se rupsese. Voiodea se pipăi la brîu. Sfoara era la locul ei.

Nemţii feăgară de seamă acest gest Crezînd, se vede, că Voiodea căuta o grenadă, un cuţit sau un pistol, se năpustiră asupra lui. Îi suciră mîinile, îl loviră puternic cu ceva în pîntece. De durere i se întunecă în faţa ochilor. în minte avea însă un sîngur gînd: „Numai de n-ar observa sfoara, numai de n-ar rupe-o, de n-ar tăia-o înainte de vreme".

Voiodea încercă să se smucească într-o parte. Nemţii î! apucară însă, îi suciră şi mai dureros mîînile şi î! traseră de acolo. Voiodea simţea cum sfoara se întindea tot mai tare, cum îi intra în carne şi se gîmdea cu bucurie răutăcioasă :

„Trageţi, năpîrcilor, trageţi mai tarei Şi mai tare!"

Nemţilor Îi se păru că Voiodea li se împotriveşte. Nu văzură că sfoara îl împiedica să meargă şi se opintiră trăgîndu-l din răsputeri după ei.

Deodată sfoara slăbi. îndată după aceea pămîntul fu zguduit de o explozie îngrozitoare. Voiodea văzu izbucnind în sus un stîlp de

foc, amestecat cu bulgări de pămînt în care zburau pietre, scânduri fărîmate, copaci smulşi cu rădăcină cu tot, prin aer.

Acesta fu cel din urmă lucru pe care-l mai văzu Voiodea. Nu mai auzi cea de-a doua explozie care răsună o clipă mai tîrziu. La rîndul lui Giuhavţev aruncase în aer depozitai de pe malul ripei...

... — Asta a fost, Tătucule, toată istoria cu aruncarea în aer a depozitelor nemţeşti, — îşi isprăvi Kazub povestirea. — Iar ce s-a întâmplat mai tîrziu, ştiţi singur. Artileria noastră prevenită despre aruncarea în aer a depozitelor a deschis îndată un uragan de foc. Apoi a început asaltul staniţei. Spre dimi^ neaţă toiul era gata : nemţii fuseseră seoşi din Krimskaia. Bineînţeles că noi am năvălit,, printre cei dintîi pe uliţele stani- tei noastre. Glufaovţev era viu şi nevătămat. Nesterenko însă murise. Care să fi fost cauza morţii lui n-ara putut afla pînă acum. Se prea poate să fi fost oontuziunile căpătate de pe urma exploziei, sau rana adîncă de la cap, pe care se pare că i-o făeuseră nemţii după ce ieşise din fîntînă, lovindu-l cu ceva greu... Pe scurt, Nesterenko s-a dus... Leşurile fasciştilor zăceau la o parte, lîngă fîntînă. Printre cadavre era şi Volodea. Mai trăia, dar, cum se spune, abia îşi mai ţinea sufletul...

L-am dus la spital şi i-am spus medkului-şef toată istoria lui. Gîteva zile, Volodea s-a zbătut între viată şi moarte, totuşi a scăpat. Nu ştiu bine cui îi datorează viata : meşteşugului doftoricesc sau maică-şi, care nu l-a părăsit nici o clipă.

— De scăpat a scăpat el cu viată, dar, vezi mata, a rămas schilod : braţul sting îi atârna neputincios şi trăgea puţin un picior. Nu putea merge fără băţ. Se făcuse foarte tăcut şi se ferea de oameni. Şi tot cam pe atunci a început şi povestea cii Katerina mea.

Văzusem eu şi înainte că între ei era ceva — încă înainte de război, cînd învăţau amîndoi la şcoală. Prea se împrieteniseră. Acum vedeam însă pe Katia că se ţinea de Volodea, şi n.u-l slăbea nici un pas. Prietenii îmi spuneau în taină că ea i-ar fi propus lui Volodea să se însoare cu dînsa, dar că Volodea nu voia. Cică un invalid, nu trebuie să se însoare. Nu ştiu dacă era adevărat sau nu, dar că Volodea o fi vorbit aşa, asta cred.

Dar de Katerina mea nu era aşa de uşor să scape. Nu de geaba e din neamul Kazubilor. Kazubii-s încăpăţînaţi. Pe scurt, un profesor vestit din Krasnodar a venit într-o zi la Krîmskaia^. N-aş putea să vă spun cum a izbutit tinerelul nostru să-l aducă în staniţă.

Profesorul s-a ocupat multă vreme de Volodea şi, închipuiţi-vă, l-a vindecat 1 La vindecat cu desăvlrşire 1... Volodea s-a făcut iar aşa cum fusese pînă la începutul istoriei acesteia.

Şi, bineînţeles că am nuntit. S-au adunat toţi partizanii din Krîmskaia, care mai rămăseseră în viaţă, şi a fost o nuntă nici că se poate mal veselă !...

CAPITOLUL V

Două şosele duc de la staniţa Krîmskaia la Novorossiisk : una principală, şoseaua Krasnodar ului, şi alta, care trece prin Ne-berdjaevskaia şi cătunul Lipov. Între aceste şosele se află *două* f-taniţe

mari, Nijne-Bakanskaia şi Verhne-Bakanskaia, situate amîndouă pe calea ferată.

La apropierea nemţilor, cazacii acestor stanţe au format împreună un detaşament de partizani. În fruntea detaşamentului se afla Nikolai Vasilievici, preşedintele sovietului stanţei Nijne- Bakanskaia. Era un om de peste cincizeci de ani şi pe vremuri, luptase în primul război imperialist. Era un adevărat uriaş al stepei, avea un glas de bas profund şi părea la prima vedere sever şi dur. Cei care avuseseră însă prilejul să lucreze cu el, ştiau că Nikolai Vasilievici ţinea cu duioşie la tineret.

Delegatul partizanilor din ştanita Bakanskaia, trimis la noi la „Şcoala superioară de diversiune şi minare" de la Plances- kaia, era Valea, elev în clasa zecea, un flăcăuaş dezgheţat, vioi., şi considerat în stanită drept un ştrengar fără pereche. Băieţii din stanită nu mai puteau de dragul lui. Valea era conducătorul lor recunoscut şi nu se întîmpla nici o ştrengărie la care să nu ia şi el parte.

Tocmai pe acesta ni-l trimisese acuma Nikolai Vasilievici. El ghicise în acest adolescent îndrăzneţ, cu ochi albaştri, kt în spete, un talent organizatoric excepţional şi nădăjduia că ştrengarul va închina meşteşugului de plantator de mine toată voinţa lui, toată pasiunea lui, tot darul lui de a strînge pe oamer.i în jurul său şi de a-i conduce. Şi Nikolai Vasilievici nu se înşelase.

După ce absolvi „Şcoala noastră superioară" cu diploma de gradul întîi, Valea se întoarse la detaşamentul lui şi organiză imediat un grup de diversiune prin minare. Din acest grup făceau parte nu numai adolescenţi de aceeaşi vîrstă cu dînsul, feciori de cazaci. Valea izbuti să-l atragă şi pe moş Filip, un bătrîn cu barba albă, cel mai respectat partizan din Bakanskaia.

Moş Filip trecuse de mult de şaptezeci de ani. Bătrînul cazac se bătuse cu japonezii în Manciuria şi, în primul război mondial, cu nemţii. În amintirea luptelor de altădată, păstra acasă, după icoană, crucea Sf. Gheorghe, iar în picior purta schija unui obuz nemţesc, care-l făcea să şchioapete puţin. Dar moşneagul se ţinea încă foarte bine şi era vînjos. Ochii vii şi ageri priveau de sub sprîncenele stufoase. De vorbit, vorbea fără să se grăbească şi nu putea să sufere dacă cineva îl întrerupea. Era întotdeauna sincer şi aspru în judecata lui; firea lui deschisă şi dreaptă precum şi marea lui experienţă a vieţii îl făceau să se bucure în staniţă de un respect deosebit. Şi iată-l acuma pe acest moşneag cu părul şi barba albe ca neaua, aspru şi slobod la vorbă, poate chiar puţin certăreţ, ajuns elevui lui Valea, şcolar din clasa a zecea. Oricum, însă, trebuie să recunoaştem că moşul era cel mai bun elev al lui.

Plantatorii de mine din Bakanskaia au realizat destule operaţii izbutite. îmi amintesc că pe vremea ctnd ne aflam încă pe muntele Strepet, Vetlughin şi Kiricenko veneau adesea la mine şi, vorbind

despre diversiunile celor de la Bakanskaia, pomeneau cu mîndrie despre elevul lor.

— Valentin lucrează bine, are iniţiativă şi ştie să se descurce. Uite c-a ajuns să scoată acuma a treia generaţie de plantatori de mine. Bun băiat!

Marea lor operaţiune combinată, cu care pe drept cuvîrit se mîndresc pînă în ziua de azi cei din Bakanskaia, a fost realizată de ei în acea perioadă plină de înfrigurare cînd nemţii fuseseră scoşi din Krîmskaia şi duceau lupte înverşunate în apropierea „Liniei albastre".

Într-o zi Nikolai Vasilievici, comandantul detaşamentului, îşi convocase luptătorii lui la sfat îritr-o peşteră unde se stabilise.

Se adunase toată lumea. Numai doi nu erau de faţă:' Mişka, un băiat vioi de paisprezece ani, pasionat vînător de păsări, care scotocise toate cuiburile din staniţă, şi partizanul Şpak unul din brigadierii colhozului, un cazac de cincizeci de ani, vînător renumit, veteran din primul război mondial. Nikolai Vasilievici îi trimisese pe amîndoi în recunoaştere: pe Mişka în slaniţă, iar pe Şpak pe şosea în locul unde stînc'le ătîrnau deasupra drumului.

Cel dintîi se întoarse Mişka. El se apropiase de peşteră după toate regulile stabilite în detaşamentele de partizani.

Mai întîî, pe vîrfui unei coline ciripi deodată o păşit ică. Santinela întinsă în tufişuri, lîngă o cărare care abia se zărea, îşi. încorda atenţia. Ciripitul păsării era însă atît de natural, încît ea se îndoi că ar fi într-adevăr semnalul pe care îl ştia.

Păsărică ciripi iar, mai stăruitor, ca şi cum ar fi aşteptat un răspuns. Santinela îi răspunse.- Ea, fluieră mai puţin bine şi îndată, ca şi cum şi-ar fi bătut joc,' păsărică de pe deal începu o gamă de triluri batjocoritoare.

Tufele de pe panta dealului tresăriră uşor şi Mişk'a ieşi pe cărare. În urma lui abia izbutind să se ţină de el, trepăda cu paşi mărunţi frăţiorul lui cel mic, Vovka, un prichindel zdra-' văn şi îndesat.

Ajuns în dreptul santinelei, Mişka îl măsură dispreţuitor din cap pînă în picioare şi-i spuse printre dinţi :

— Fluieri prost, tovarăşe! Ascultă!

Şi deodată răsunară trilurile melodioase ale unei păsărele.

— Ai auzit ? — întrebă sever Mişka şi trecu mai departe, fără să cinstească măcar cu o privire santinela rămasă mută de mirare.

Băieţii caborîră în rîpa adîncă acoperită de tufe şi descoperiră în aluniş. gaura îngustă de după stînca goală şi intrară fo sediul subteran al comandantului partizanilor din Bakans- kaia.

Peştera nu era înaltă, dar încăpătoare. Pe joSi culcaţi sau şezînd, se aflau vreo cincizeci de oameni. În mijlocul lor, de vorbă cu moş Filip, şedea Nikolai Vasilievici.

Mişka se ruşina. El nu se aşteptase să înfUnească acolo tot detaşamentul. Mai ales că nici nu îndeplinise însărcinarea care-i fusese încredinţată.

— Â-a-a, vînătorul de păsărele ! — zise Nikolai Vasilievici, zărindu-l. — Ţi-ai adus frăţiorul ? Bună treabă. Ia să vedem ce-ai adus.

— N-am adus nimic, — răspunse Mişka şi se înroşi ca para focului.

— Cum nimic ? — îl întrebă Nikolai Vasilievici rece şi sever. — Nu cumva ai umblat iar după păsări ?

— Nu» n-am umblat, — "răspunse abia auzit Mişka. — Pe cuvînt de cinste că n-am umblat I

Apoi, mîncînd cuvintele şi încurcîndu-se, bă'atuf începu să povestească :

— În staniţă au sosit cu automobilele o mulţime de şefi de ai friţilor. S-au dus toţi la casa sovietului. Paza-i aşa de straşnică, că eu şi cu Vovka, oricît ne-am învîrtit şi am încercat să aflăm ceva, to! degeaba. Nu era chip nu numai să afli eeva, dar nici să te apropii'. Am umblat cît am umblat de jur împrejur, apoi m-am suit pe acoperiş şi m-am furişat lîngă coş, gîndindu-mă că poate oî putea intra pe coş în casă şi să le fur friţilor hărţile şi hîrtiîle despre care mi-aţf spus. Frîţii făcuseră însă foc şf pe coş ieşea fum gros, aşa că nu m-am putut băga pe coş.

— Şi cfe ce nu te-ai băgat ? — îl întrebă Nikolai Vasilievici, ascunzîndu-şi zîmbetul.

— Da' ce. aveam să mă coc în sobă fără nici un ros! ?...

— Cum fără nici un rost ? — zrse Nrkoiai Vasilievici, zîm- bind, pe faţă de data asta. — Te mîneau nemţii copt şi atîta tot.

Partizanii izbucniră în rîs. Mişka înţelese că furtuna trecuse. Zîmbind vesel el începu să povestească mai departe.

— Pe cînd stăteam lîngă coş... m-am gîndif ce ar fî dacă...

— Stai puţin, flăcăule, — îi tăie vor.ba moş Filip cu asprime. — Cum să facem, Nikolai Vasilievici. să-i mai înfierbin- tam pe şefii aceştia ai friţilor >

— Ai auzit şr dumneata că de casă nu-i chip să te spropn, iar din coş iese fum, — răspunse zîmbind Nikolai Vasilievici.

— Ei, tocmai despre o poveste cu un coş vreau să vă spun,

[1]— urmă moş Filip, nebăgînd în seamă zîmbetul lui Nikolai Vasilievici. — Mi-a spus odată tata o istorie de demult, pe cînd nu eram pe lume nici eu şi nici dumneata, Nikolai Vasilievici. Ruşii luptau pe atunci împotriva muntenilor din Caucaz. Odată trupele au ocupat un aul bogat. Au sosit şefii şi, după cum le era obiceiul, s-au pus pe chef. în vremea asta muntenii s-au suit pe acoperiş, s-su furişat pînă lîngă coş...

— Păi nu spun eu acelaşi lucru, — strigă emoţionat Mişka. — Ne furişăm pînă lîngă coş şi de-acolo, de sus, poc ! cu grenada, drept în capul lor!...

— Taci, flăcăule 1 Eşti încă prea tinăr ca să te amesteci în vorba celor mai bătrîni decît tine! — se înfurie moş Filip. Apoi continuă : — Muntenii s-au suit pe acoperiş şi au ajuns lîngă coş. În casă era foc în sobă. Şi au aruncat un sac cu praf de puşcă prin coş, drept în foc. Se înţelege că a luat foc praful de puşcă şi şefii au fost rupţi în bucăţi... ca de altfel şi muntenii... Pe atunci nici pomeneală de grenade, — isprăvi el supărat, întoreîndu-se spre Mişka.

— Şi ce vrei să spui cu asta, moşule? — îl întrebă domol Nikolai Vasilievici.

— Cum nu înţelegi ? Valentin are să pregătească o mină şi are să-i arunce pe nemţi în aer prin coş.

— Bine dar muntenii... n-au sărit şi ei în aer ? — întrebă Nikolai Vasilievici.

— Tu ce spui, Valentin ? — întrebă moş Filip fără să bage în seamă că Niikotai Vasilievici îl cîrîia.

Vatea tăcea.

— Nu cumva te temi ? — îl- întrebă moşul privindu-l drept în ochi.

— Nu mă tem. Da' mă gîndesc la altceva : că n-om izbuti să ne suim pe acoperiş. Au să ne zărească.

— Ei, asta-i un fleac! — strigă Mişka. — Cunosc eu un drum spre acoperiş, prin grajd, prin şură. Nu ne zăreşte nici un frit. Eu şi cu Vovka avem şi o seîndură ascunsă acolo. Las* pe mine Valea, că ne cătărăm.

— Dacă ne scoţi pe acoperiş, ne suim. Iar cît priveşte. pregătirea minei... asta-i chiar un fleac, — zîmbi vesel Valea. îngînîndu-l pe Mişka.

Şchiopătînd moş Filip se apropie de dînsul şi îi puse mina pe umăr.

— Nu te supăra pe mine, Valentin. Am spus şi eu aşa într-o clipă de mînie. Te cunosc... Nu eşti dintr-acei care se sperie... Nn te supăra nici **tu** flăcăule, — urmă el întoreîndu-se spre Mişka. — Numai că prea te-aprinzi şi îi dai înainte cu gura.

Arată ce poţi cu fapta... Ei, atunci cum rămîne, Nikolai Va- silievici ? Aprobi ?

— Trebuie să ne mai gînditn, moşule.* Stai, mi se pare că vine şi Şpak. Ei, tovarăşe Şpak, raportează.

Şpak tocmai intrase în peşteră. Vestonul lui tighelit era plin de noroi. Privirea îi era tristă.

— Cam prost, Nikolai Vasilievici... Azi dimineaţă a început pe şosea, în sectorul care trece prin pădure o mure mişcare dinspre Tonnelnaia. Nemţii vor probabil, să aruncc rezerve proaspete din Neberdjaevskaia. Intîi au trecut maşini cu infanterie, dar băieţii de

la postul nostru avansat au comunicat că acolo, pe sub deal au început acum să treacă tunuri şi maşini cu muniţii ; ce-i dre^t, deocamdată nu-s prea multe, dar asta poate să fie numai un început.

— Pînă acuma nu văd încă nimica foarte de rău, tovarăşe Şpak, — spuse Nikolai Vasilievici.

— Stai să auzi mai departe, tovarăşe comandant. M-am urcat cu băieţii pe povîrnişul. din faţa dealului şi am văzut că nemţii au construit cazemate pe vîrfurile stîncilor. Cazemate la fel se mai află şi jos la poala dealului. Şi le-au făcut cu atîta măiestrie, nemernicii, încît nu-i palmă de loc pe care să n-o poată lua sub foc. E cu neputinţă să te apropii. Şi-i doar sin gurul loc de pe şosea unde am putea să le încurcăm nemţilor socotelile. Acuma ştii ce se întîmplă ? Friţii au să-şi care în voie obuzele la Neberdjaevskaia, iar noi avem să stăm deoparte, şi avem să ne uităm.

— Ei, şi-atuncea ce propui, tovarăşe Şpak ?

— Nici nu ştiu ce să mai spun, tovarăşe comandant. Nu-i decît o cale : băieţii să atace frontal cazematele de pe înălţimi, iar plantatorii de mine să arunce în aer stînca în aşa fel ca să cadă pe şosea. Numai că asta n-am putea-o face pentru că, probabil nu-i nici exploziv destul şi nici timp. Ar trebui să-l întrebăm pe plantatorul nostru de mine ce spune. — Ei, Valea, tu cunrcrezi ? S-ar putea ?

Valea, pe gînduri, tăcea.

— Valentin, ai auzit ce te întreabă ? — zise Nikolai Vasilievici către plantatorul de mine. — Ce spune tovarăşul Şpak e un lucru serios de tot. Ultimul cuvînt i-al tău.

— Trebuie calculat, Nikolai Vasilievici, — răspunse Valentin. — Doar nu-i un fleac să prăbuşeşti o stîncă. După mine, dacă am trimite oameni pricepuţi şi am lua t»ată rezerva noastră de exploziv, cred că s-ar putea...

— Atuncea-i bine ! — spuse Şpak şi ochii începură să-i lucească de bucurie. — Tu, Valentin, aruncă stînca în aer, iar eu am să mă urc sus la cazemate.

— Dacă „profesorul" nostru zice că se poate, atunci nu mai încape îndoială că stinca trebuie aruncată în aer, — începu Nt-kolai Vasilievici.

— Nu, mai aşteaptă, tovarăşe comandant! — îl întrerupse moş Filip. — Ascultă-mă întîi pe mine. Vrei să-l trimiţi pe Va* lentin să arunce în aer stînca. Bine. Dar cine se suie atunci pe acoperişul comandamentului? Nu că mă laud, da uite ce-i 3 în detaşamentul nostru sînt doi plantatori de seamă — Valen'tin şi. cu mine. Ai de ales între noi doi. Eu stîncile le ştiu pe degete. Dacă îmi dai cîţiva dintre tinerii noştri plantatori de mine şi Valea ne spune cît exploziv trebuie pus, las' pe mine dacă nu-ţi culc stîncile drept în mijlocul şoselei.

— Aşa o fi, dar vezi dumneata că aici se cere iuţeală, moşule. Judecă şi dumneata : cînd ai să aprinzi fitilurile, are să

trebuiască să fugi. Şi ce fugă 1 Trebuie să zbori pentru ca stînca să nu te strivească. Şi cum ai să fugi cu beteşugul dumitale la picior ? Aşa că...

— Nikolai Vasilievici, tu să nu mă sperii pe mine cu moartea, .— îl întrerupse moşul pe comandant, — m-am întîlnit destule ori cu ea faţă în faţă. Eu unul n-am intrat în detaşament ca să stau pe cuptor. Şi pe urmă, — moş Filip se uită cu asprime la Nikolai Vasilievici, — îi fi tu comandant dar, drept să-ţi spun nu vorbeşti cum se cuvine să vorbească un comandant. Oare numai pentru atîta lucru că stînca ar putea strivi un moşneag, putem să lăsăm pe nemţi să se plimbe slobozi în*' colo şi-ncoace pe şosea? Şi-apoi mai rămîne de văzut dacă are să mă strivească. Tu nu priveşti lucrurile din punctul de vedere al intereselor statului...

— Un comandant trebuie să-şi cruţe oamenii, — zise domol Nikolai Vasilievici. Apoi după ce se gîndi un timp, adăugă : — Să fie atunci aşa cum vrei dumneata, moşule. — Şi urmă către toţi : — Tovarăşi, azi dimineaţă mi- s-a raportat că în baza ordinului comandamentului, la noapte va fi executată la Neberd- jaevskaia ultima operaţiune înainte de începerea ofensivei Armatei Roşii. În legătură cu aceasta, am primit ordinul să ata căm în acelaşi timp şi noi pe nemţi şi să-i scoatem şi din stmiţa noastră. De aceea ordon următoarele: Valentin să arunce în aer comandamentul din staniţă. Tovarăşul Şpak, cu grupul lui, să pornească lupta împotriva cazematelor nemţeşti de sus, dar în aşa fel încît nemţii să uite totul pe lume şi, mai cu seamă, şoseaua... Iar moş Filip cu plantatorii de mine cei tineri să arunce în aer stîncile şi să le prăbuşească pe drum. Ceilalţi, şi cu mine ne vom duce în staniţă şi vom încerca să aruncăm în aer depozitele nemţeşti. Şpak porneşte peste o oră, moş Fi- lip şi cu Valea mai rămin. Am de vorbit cu ei. Asta-i tot, tovarăşi.

Partizanii începură să iasă unul cîte unul din peşteră. Mişka şi Vovka mai întlrziară, tot învîrtindu-se în jurul lui Valentin şi şuşotind ceva între ei. Nikolai Vasilievici observă asta.

— Ce vă tot îiivîrtiţi pe aici, şoimilor ? — întrebă el, zîm- bind duios. — Vă urez izbîndă ! — Şi Nikolai Vasilievici îi întinse lui Vovka mîna.

Vovka se zăpăci. Cum să nu se zăpăcească ! Pentru prima oară comandantul în persoană îi strîngea mîna... în fata întregului detaşament...

Grupul de partizani sub comanda lui Şpak porni cel dintîi în operaţia care-i fusese ordonată. Drumul pe care grupul îl avea de făcut era lung şi greu : trebuiau să se strecoare pe cărările de munte, acoperite cu verdeaţă, pînă la cazemateh d"? pe vîrful stîncilor unde se încuibaseră asasinii fascişti din unităţile de vînători de munte.

Urcuşul era greu : partizanii se cătărau pe povîrnişuri abrupte, îşi dădeau drumul pe stînci verticale şi mergeau pe marginea rîpelor.

Se făcuse întuneric. Drumul era acum şi mai anevoios şi orice mişcare cu ătît mai grea cu cît după orice îngrămădire de pietre puteau da de santinele nemţeşti.

În fată se vedeau nelămurit pîlcuri de copaci, iar ceva mal la dreapta o piatră uriaşă acoperită de muşchi.

Şpak nu. descoperea duşmanul ascuns după pietre, nicî cu vederea şi nici cu auzul, ci îl adulmeca cu un simt special al vânătorului. Dădu semnalul de oprire şi lanţul oartizanilor încremeni pe loc. Două umbre ieşiră din lant — Şpak şi prietenul lui, vînătorul — şi se mistuiră în întuneric. împrejur era linişte. Ceilalţi se tîrîră cîtiva paşi înapoi, se lipiră de pămînl şi rămaseră aşa, ţinîndu-şi răsuflarea.

N-a trecut mult, poate cinci minute. Deodată, în fată, după piatră se auzi un oftat înăbuşit şi ceva greu căzu la pămîrit. îndată după asta {ini abia auzit un greier. Partizanii se ridi-cară şi tot aşa de precauţi po?niră fără zgomot mai departe. Trecînd pe lîngă piatră,

văzură întinşi la pătnînt doi vînălori de munte nemţi cu fata în tărînă şi cu braţele desfăcute înlături..

.Grupul principal de cazemate din dreapta dispozitivului inamic se contura vag în faţă, pe fondul cerului înstelat. Ceva mai jos spre stînga, exact deasupra locului unde trebuia să pătrundă moş Filip cu plantatorii lui de mine, se afla al doilea grup de cazemate.

Şpak hotărî să lase pe cîtiva din partizanii lui lîngă cazematele din dreapta. În momentul cînd aveau să înceapă lupta, ei urmau să atace, ca să nu poată nemţii să-l zărească pe moş Filip, iar el şi cu vînătorii lui aveau să se strecoare pe brînci pînă la grupul din stînga al dispozitivului şi să-l distrugă din- tr-o singură lovitură.

Şpak şi cu tovarăşii lui porniră pe brînci înainte. Toti cei care îl însoţeau erau vecin vînători, cu multă experienţă. De cîte ori nu pîndiseră ei sălbăticiunile sperioase ale pădurii, tră- gînd în ele cu nişte puşti care se încărcau pe ţeavă şi pe care le aveau de la bunicii lor ? Nu era chip să-i zăreşti şi nici să-i auzi. Trupul li se făcea una cu pietrele, nici o pietricică nu li se mişca sub picioare, nici o ramură nu trosnea sub ei. Şi totuşi, probabil cu acelaşi simt al vînătorului, vînătorii de munte germani descoperiră la rîndul-lor pe partizani. Grupul de cazemata din stînga deschise focul : trăgeau cu mitraliere grele, cu pis- toale-mitralieră. Gloanţe trasoare lăsau urme de foc *n întu-. neric.

Şpak luă repede o hotărîre : lăsă lîngă cazemate patru partizani al căror rol era să distrugă atenţia duşmanului, iar el şi cu ceilalţi tovarăşi ai lui făcură un ocol şi se tîrîră pini deasupra povîrnişului.

De data aceasta Şpak izbuti să-i înşele pe nemţi şi ajunse chiar lîngă ambrazuri. Cîteva explozii de grenadă răsunară înăbuşit una după alta şi cazematele din stînga încetară focul.

Totul era acum în ordine. Furia grupului de cazemate din dreapta n-avea decît să continue: atenţia lor se fixase asupra vînătorilor lui Şpak, lăsaţi dincolo de pietre. Ţelul principat era atins : drumul pentru moş "Filip era deschis. Îi rămînea acum să ajungă cu vînătorii lui jos, la ai lui...

Şpak cu tovarăşii lui coborîră repede rîpa. Dar, deodată, un lanţ des de trăgători nemţi răsări în faţa lor. Era, se vede, vreo unitate fascistă venită de curînd, care se repezise în ajutorul cazematelor.

Prea erau forţele neegale ca să încerce să rupă rîndurile nemţilor şi să treacă. Nu rămînea decît un singur drum — înapoi, pe sus, prin faţa cazematelor distruse.

Partizanii începură să se caţăre pe povîrniş. Cazematele care tăcuseră prinseră însă pe neaşteptate viaţă şi deschiseră focul. Gloanţe trasoare încadrară pumnul de partizani. O rachetă fîşîi şi se aprinse pe cer, inundînd cu lumina ei vie fiecare adîncitură

a terenului, fiecare
piatră

,Partizanilor nu l,e mai rămăsese nici o grenadă. Dacă se mai puteau bizui pe ceva, apoi numai pe automate.

Lanţul nem{ilor se apropia din ce în ce mai mult. Focul cazematelor sporea cu fiece clipă. Bătrînul vînător, tovarăşul lui Şpak, căzu cu pieptul străpuns de gloanţe. După dînsul mai căzură unul după altul, doi vtnători...

Partizanii erau acum într-o pungă de foc din care nu era nici o ieşire...

În scurtul răstimp în care cazematele din stînga tăcuseră, grupul lui moş Filip, lichidînd două posturi întărite de° santinele, izbutise să ajungă la picioarele stîncii care atîrna deasupra şoselei.

Plantatorii de mine făcură în grabă vreo cincisprezece găuri, puseră încărcăturile şi lc uniră cu fitilul detonant.

Moş Filip ordonă tuturora să plece. Băieţii 'nsă nu se grăbeau. Moşul se înfurie şi începu să bată din picior. Băieţii ştiau bine că era greu să-l faci pe moşneag să-şi schimbe părerea, aşa că, sărind în fugă de pe o piatră pe alta, se repeziră cît mai departe prin tufişuri.

Moşneagul a aşteptat cam vreun minut, apoi, încredin{în- du-se că toată lumea plecase, a scăpărat din amnar. O scînleie a căzut pe dîra de praf de puşcă şi focul a început să alerge cu iuţeală spre minele subterane.

Se vede că fasciştii de pe şosea l-au zărit pe moş Filip. Se auziră strigăte. Apoi începură să tragă asupra locului în care izbucnise focuşorul de pe fitilul detonant. Paza cazematelor de jos se repezi sus. O rachetă sfîşie din nou întunericul şi rămase atîrnată pe cerul întunecat... Silueta lui moş Filip se vedea clar în lumina orbitoare. înţelesese că nu putea pleca cu piciorul lui bolnav. Stătea acolo. la marginea prăpastiei şi se uita liniştit iu jos, pe şoseaua unde se adunau, înghesuindu-se, baterii de ;iruncătoare de mine cu şase ţevi, camioane încărcate cu obuze, tunuri de cîmp.

Nemţii îşi îndreptară focul asupra moşului. Şi — fapt uimi tor — cu toate că moşul prezenta o ţintă uşoară, primele gloanţe trecură pe lîngă el fără să-l atingă.

[1] Grav şi calm, moşneagul mai stătu un timp nemişcat pe marginea povîrnişului. Apoi se clătină şi căzu, rostogolindu-sc şi stîrnind în urma lui o avalanşă de pietre. Deodată, însă, ca şi cum l-ar fi cuprins mînia din pricina morţii moşului, pă- mîntul se cutremură şi bubui din adîncuri. Stînca uriaşă se desprinse din munte, se clătină şi se prăbuşi în şosea.

După aceea totul se linişti... Însă abia trecură cîteva clipe, şi izbucniră împuşcături dezordonate şi- rachete luminoase se atîrna ră de bolta cerului.

Se făcu lumină ca ziua. Tinerii plantatori de mine se,. uitau nedumeriţi în. jurul lor şi nu mai recunoşteau locul pe care îJ ştiau bine.

Nici urmă . de stîncă. Nu mai erau nici cazematele de .sus ; nu mai era platoul cel mic unde se luptaseră pe viaţă şi pe moarte vînătorii lui Şpak: nu mai era nici şoseaua, nici aruncătoarele de mine

cu ţevi, nici tunurile, nici camioanele. Şoseaua era acoperită toată cu sfărîmături de stîncă şi cu pă- mint.

Plantatorii de mine se descoperiră.

— Da' adine mormînt şi-a făcut moş Filip, — şopti unui din ei.

Cîteva clipe stătură nemişcaţi,. în tăcere. Apoi porniră repede, pe o potecă care abia se vedea şi se mistuiră în ad'ncul pădurii. Dinspre şosea îi ajungeau din urmă strigătele nemţilo» şi pîrîitul automatelor.

Valea şi cu băieţii lui au ajuns fără nici o piedică la . clădirile care înconjurau c.asa sovietului. Aruncînd o privite îri curte printr-o crăpătură din gard, au văzut la lumina slabă a felinarelor camuflate mai multe grupuri de soldaţi SS. Pesemne '¿că în casă se petrecea ceva foarte important .de vreme ce nemţii o păzeau cu atîta străşnicie. Asta însă nu-l făcu pe Mişka să-şi piardă cumpătul.

— Hai, Valea, — îi şopti el nerăbdător. — Trec eu î-itii. tu ia-te după mine. Vovka are să aştepte jos... Vezi numai să mergi drept în urma mea şi unde pun eu piciorul îl pui şi tu. Nu-i şipcă pe acoperiş să n-o ştiu...

Băieţii se suiră pe acoperişul şurii. Mişka aduse de undeva o seîndură, o întinse încetişor spre acoperişul grajdului vecin şi. trecu pe ea dincolo.

Cu Valentin treaba a mers mai greu. - Scîndura, îngustă şt subţire, se îndoia sub greutatea lui. Se opri o clipă şi se uita în ios. Vedea bine pe nemţi care stăteau în grupuri şi vorbeau încet. Se vedea că în staniţă trebuia să fi sosit şefi mari de tot dacă pînă-.şi aceşti bandiţi erau aşa de potoliţi...

În sfîrşit, trecu şi el pe acoperişul grajdului care era chiar vecin cu casa sovietului. Aici îi aştepta lucrul cel mai greu : să se suie pe un burlan şi să ajungă pe acoperişul de tablă al casei. Burlanul era vechi şi ruginit şi se datina în toate părţile, dar băieţii izbutiră să ,şe urce cu bine şi ajunseră pe acoperiş. Nimeni nu-i zări. Probabil că felinarele, camuflaţi înlpartea de sus şi care se aflau mult mai jos decît acoperişul, iă- ceau întunericul de deasupra şi mai des.

Mişka îl trase pe Valentin de mînecă şi-i arătă din ochi pi- cioarele. Valea înţelese că prietenul lui îl sfătuia iar cu do- jană, să calce mai uşor. Mergînd pe acoperiş, în urma lui Mişka, Valentin observă că băiatul nu punea piciorul decît pe marginile tablelor de fier, adică acolo unde tabla nu se îndoia. După un timp ajunseră amîndoi lîngă coş. De data asta nu mai era foc mare în sobă. Valentin îşi aruncă ochii în r.oşui de unde venea o şuviţă de fum călduţ.

Băieţii scoaseră pachetele cu trotil. Valea le legă într-un sin- gur pachet, fixă în el fitilu 1 Bickford şi, cu un gest, îi ordonă lui Mişka să plece de acolo.

Mişka dispăru imediat în întuneric. Valea asculta cu atenţie. Pe acoperiş era linişte. O singură dată se auzi un scîrţîit ca şi cum vîntul ar fi mişcat o tablă de fier care se desprinsese, apoi se făcu din nou tăcere. Numai de jos, din curte venea larmă înfundată de glasuri.

Deodată, pe acoperişul şurii, mieună o pisică...

Valea se aplecă tare peste marginea coşului şi scăpără cu bricheta. Capătul fitilului se aprinse şi focul începu să alerge cu iuţeală de-a lungul lui.

După ce împinse mina în coş, Valentin auzi un zgomot înă- buşit. Cu o repeziciune nemaipomenită, fără să se mai ascundă^ şi bocănind tare cu cizmele . în tablă, Valea zbură pe acoperiş. Abia atingînd burlanul cu mîinile, sări jos pe grajd, găsi s?în- dura şi începu să se tîrască, dar nu ajunse nici pînă la mijlocui scîndurii cînd alunecă şi se prăbuşi jos. Nemţii se repeziră spre el. Băieţii auziră un zgomot înăbuşit de învălmăşeală. Şi, în acelaşi timp, o rachetă luminoasă se înălţă şuierînd deasupra curţii şi se stinse.

Nemţii nu-l observară imediat pe Mişka. Fasciştii alergau zăpăciţi, prin curte, trăgeau în dezordine în acoperişuri. Mişka stătea întins pe acoperişul şurii. Era posibil oare ca Valet, să fi încurcat ceva şi mina să fi dat greş ?

Deodată un strigăt răsună jos:

— Sînt aici ! Pe acoperiş !

Mişka înţelese că de-acuma s-a s-fîrşit cu el. -O singură rafală de automate şi apoi moartea... Dar nu auzi împuşcături: un bubuit asurzitor puse capăt liniştii, şi un stîlp de foc se înălţă spre cer. Ceva greu se prăbuşi pe acoperiş şi-l sfărîmă.

Mişka se rostogoli de pe acoperiş şi se repezi în grădină nnde- l aştepta Vovka.

Nemţii îi văzură pe cei doi băieţi şi pe deasupra capetelor lor prinseră a şuiera gloanţe. Cinci friţi se repeziră după ei.

Şi urmărirea îi salva pe băieţi. De teamă să nu-i atingă pe ai lor, nemţii din curte încetară să mai tragă.

Mişka alerga înainte cu Vovka după el, drept spre gaura din gard pe care o ştia el, la o palmă de loc pînă la nişte hambare unde trebuia să se întîlnească cu Nikolai Vasiiievici.

Mişka se strecură prin gaură, Vovka însă îşi agăţă pantalonul de un cui şi se împotmoli. Nemţii veneau buluc în urma lor. Mişka se repezi spre Vovka, îl apucă de mîini, îl trase spre el din răsputeri şi-l scoase din gaură. În acelaşi timp se auzi o explozie lîngă hambare. O clipă staniţa fu scăldată într-o lumină puternică, orbitoare. Hambarele cu depozite nemţeşti cu tot săriseră în aer. Nemţii se zăpăciră de tot şi încetară urmărirea băieţilor care alergau acuma cu sufletul la gură pe o ulicioară întunecoasă...

La o răspîntie o siluetă înaltă se desprinse de după un gard împletit. Nikolai Vasiiievici îşi desfăcu larg braţele înlături,' cuprinse pe cei doi băieţi şi-i strînse la piept cu drag.

— Bravo băieţi! Bravo, aşa, da, plantatori 1 Aţi lucrat bine la veniţi încoace, după mine ! — şi conduse băieţii într-o magazie pe jumătate dărîmată unde se şi adunase tot grupul dî partizani cu care comandantul pătrunsese în staniţă şi aruncase adineauri hambarele în aer.

— Vovka, ce-i cu tine ? — strigă Nikolar Vasiiievici, care observase că pantalonul băiatului era rupt iar pe piciorul gol se închegase sînge. Se aplecă speriat peste el. — Eşti rănit?

— Nu, nupi nimic, unchiule. Nu-i nimic... — bîlbîi, încurcat, băiatul. '

— Dar Valea unde-i, măi băieţi ? — întrebă Nikoiai Vasi-iievici, îngrijorat că nu venea.

— A alunecat de pe seîndură. L-au ucis, — şopti Mişka, cu lacrimi în glas...

Exploziile de la comandament şi de la hambarele unde fusese instalat depozitul răscoliseră întreaga staniţă. În rîndu- rile nemţilor se iscase panica.

Şi, deodată, parcă venind din fundul pămîntului, atît de adînc răsunară bubuiturile repetate de ecoul munţilor, se mai i.uzi o explozie.

Era moş Fiiip, care, murind dărîmase stîncile.

Nemţii ^erau acuma cu desăvîrşire buimăciţi. Ei credeau, probabil că duşmanii erau pretutindeni : şi pe şosea, unde stînci gigantice alunecau jos cu zgomot, înmormîntînd sub ele baterii, camioane şi soldaţi; şi aici lîngă comandament, unde umbre misterioase lunecau fără zgomot pe acoperişuri şi casele zbu rau spre cer într-un. stîlp de foc; şi lîngă depozitele de muniţii, echipament şi armament... Pretutindeni bubuiau exploziile.

Un neamţ strigă : „Partizanii !" Alţii prinseră din zbor acest cuvîrit care îi băga în sperieţi şi el se răspîndi ca fulgerul prin toată staniţa : „Partizanii!... Partizanii !..."

Grupuri izolate de nemţi se repeziră afară din staniţă şi sn ghemuiră în tranşeele din împrejurimi. acolo în stepă, unde. sub apărarea aruncătoarelor de mine cu şase tevi, nu se temeau să-l înfrunte pe duşman atît de mult cum se temeau aici în staniţă, în mijlocul .caselor ferecate şi al livezilor întunecat? şi tăcute.

O mulţime de nemţi fugeau în dezordine spre tranşee, cînd. lîngă o magazie pe jumătate dărîmată, fură. întîmpinaţi drept în faţă de explozii de grenade şi rafale de automate.

Ei se aruncară într-o parte, însă de pe acoperişul unei casi începură să zboare înspre ei calupuri de trotil cu fitiluri scurte aprinse. Mişka şi cu frăţiorul lui îşi consumau aşa ultimele rezerve de exploziv.

Mişka se înfierbîntase însă prea mult. Stătea cît era ds lung pe marginea acoperişului fără să-şi dea seama cît de bine i se vedea silueta la lumina propriilor lui proiectile. O rafală de pistol-mitralieră, trasă de un neamţ de la fereastra unei case de pe partea opusă, ucise pe curajosul băiat.

La răsărit, jumătate de cer era aprins de vîlvoarea tremu răteare a salvelor de artilerie: Armata Roşie ataca stanca Nii ne-Bakanskaia...

În amurgul zilei în care grupurile detaşamentului de partizani din Bakanskaia, despre care e vorba aici, au plecat unul după altul să execute operaţiile ordonate, Nikolai Vasilievici chemă la el pe şeful statului său major.— Uite ce-i, dragul meu. Eu cred că dacă lui Valentin îi va reuşi operaţiunea de pe acoperiş şi va trimite pe lumea cealaltă pe ofiţerii de stat major nemţi de la Nijne-Bakanskaia, în locul lor vor fi neapărat trimişi alţii noi. Ar fi o greşeală de neiertat din partea noastră dacă nu i-am întîmpina cum se cuvine. Organizarea acestei. întîmpinări aş vrea să ţi-o încredinţez ţie... Ştiu că nu ţi-a mai rămas nici un om.. Însă am aflat că cei d? la Verhne-Bpkanskaia „vînează" pe vremea asta: în împrejurimile staniţei Neberdjaevskaia. Găseşte-i şi lucrează cu ei. După părerea mea, locul cel mai potrivit pentru întîmpinare ar fi sec torul şoselei de lfngă Lipovka unde povîrnişurile munţilor coboară pînă la şosea. Şi pădurea pare acolo mai deasă. În siîr- şit aveţi să vă daţi seama mai bine la fata locului. Vă doresc

Şeful de stat major găsi pe partizanii detaşamentului Verh--ne-Bakanskaia lîngă punctul lor de staţionare provizoriu, sub b stîncă suspendată care semăna cu un cap de curcan. A'Ce istă stîncă era chiar cunoscută în regiune sub denumirea d? „Curcanul".

În mijlocul celor de la Bakanskaia se afla şi un grup de tineri înarmaţi fiecare cu ce se nimerise. La început, şeful de stat major era cît pe ce să-i trimeată acasă, apoi se răzgîndi : luptători erau puţini, operaţiunea pe care o aveau de întreprins era serioasă aşa că băieţii puteau fi folosiţi ca observatori. Le dădu voie să rămînă, dar le interzise cu străşnicie să se angajeze în încăierare, ei trebuind să se mărginească numai la rolul de observatori ca să nu scape în timpul luptei apropierea întăririlor nemţilor.

În urma unei scurte consfătuiri cu tovarăşii lui din Verhne-Bakanskaia, el alese pentru ambuscadă tocmai locul despre care vorbise Nikolai Vasilievici. Şoseaua trece acolo printr-un defileu, străjuit de amîndouă părţile de povîrnişuri abrupte. Păduri dese şi tufărişuri acoperă rîpele. Partizanii nu mai fuseseră de mult pe acolo. Nemţii socoteau acest sector drept liniştit, totuşi în urma amarelor experienţe, făcute aiurea, ridicaseră sus, pe malul unuia din povîrnişuri, cazemate ; iar între cazemate, la intervale mici, instalaseră posturi fixe, pe care le controlau cu pă Irule.

Era tîrziu după miezul nopţii. Ploua mărunt. O patrulă nun-tească tocmai controlase posturile de pe vîrful rîpei şi dispăruse apoi în întuneric.

Trecu un timp destul de scurt şi santinelele nemţeşti văzură cu mirare că patrula se întorcea. Nemţii ciuliră urechile : se în-lîmplase ceva foarte însemnat, excepţional, de vreme ce patrula călca ordinea stabilită. Ar fi trebuit s-o strige., să-i ceară parola, dar se vede că nimănui nu-i trecu prin minte aşa cevi pentru că patrula, care se apropia de post, era îmbrăcată în impermeabile nemţeşti, pe care ei le cunoşteau bine.

Patrula ajunse în dreptul postului.

— Ce s-a întâmplat ? — întrebă un soldat.

Nu căpătă nici un răspuns. Fără să scoată un cuvînt, oamenii îmbrăcaţi în impermeabile nemţeşti se năpustiră asupra santinelelor. Lucrară numai cu cuţite şi totul

se sfîrşi repede şi pe
tăcute

.Un ţipăt de cucuvea sfîşie aerul şi un grup de partizani ieşi din tufişuri.

— Schimbati-vă repede hainele, — ordonă încet aşa zisul „şef al patrulei". -- Iar leşurile aruncati-le în turşuri...

Acum toţi partizanii şefului de stat major erau îmbrăcaţi în mantale şi impermeabile nemţeşti. Porniră spre posturile nemţeşti următoare şi, lucru de mirare, la toate posturile nemţeşti se întâmplă acelaşi lucru.

Către sfîrşitul nopţii, toate posturile erau ocupate de partizani. Mai rămîneau cazematele. Cum ele nu puteau fi lichidate pe tăcute şi zarvă nu se putea face. hotărîră să nu se atipgâ de ele

Alarmaţi de zgomotul exploziilor de la Nijne-Bakanskaia. nemţii din cazemate se repeziră afară. Stăteau acum îngroziţi de stîlpii de foc care se înălţau spre cerul negru şi ascultau pocnetele îndepărtate ale împuşcăturilor. Dar de jur împrejur, posturile de observaţie şi santinelele îmbrăcate în impermeabile erau la locurile lor obişnuite, şi cum nici un ordin nu urmă dupi toate aceste evenimente, nemţii intrară în vizuinile lor, fără să bănuiască că erau „păziţi" de partizani.

În timpul acesta alt grup de partizani coborî pe povîrniş şi şi se camuflă în verdeaţa deasă a tufişurilor.

începea să se lumineze de ziuă. Nu mai era mult pînă să vină schimbarea gărzilor. Dacă pînă atunci maşinile aşteptata tot n-aveau să se. arate pe şosea, ei ar fi fost nevoiţi, să piece fără să fi făcut ceva.

Partizanii aşteptau. Cam peste vreo douăzeci de minute se auzi un zgomot de motoare. O mică coloană de automobil.» apăru de după cotitură. Era un fleac cu care nu făcea să-ţi baţi capul şi partizanii nu se mişcară din loc.

Soarele se ridică. îndată începu circulaţia obişnuită pe şosea. Pînă la schimbarea santinelelor minutele erau numărate. Situaţia devenea critică. Şeful de stat major voia tocmai să dea semnalul de retragere, cînd, în depărtare, se auzi iar zgomot de motoare.

De-abia acuma veneau maşinile pe care le aşteptau. În fată mergea un automobil blindat. În urma lui venea un camion ticnit cu pistolari. Rămas puţin în urmă la urcuş, un autobuz alb cu mai multe locuri, lung cît un vagon de cale ferată, mergea pe urmele camionului. Piesele nichelate ale caroseriei luceau în soare de-ţi luau ochii. De după geamurile lui mari de cristal se vedeau chipiuri de ofiţeri. Alt camion cu pistolari încheia coloana.

De sub malul rîpei se auzi ţipînd o cucuvaie. Aproape în acelaşi t np bubuiră grenade grele, aruncate sub motoarele maşiniior. Autobuzul tresări," o luă într-o parte şi căzu în şanţ. încă o explozie de grenade şi ultimul camion cu soldaţi sări în aer

Aici partizanii făcură o greşeală. Trăgînd greşit asupra automobilului blindat, şi lăsînd să treacă camionul din faţă cu pis tolari, se repeziră la autobuz să nimicească mai întîi pe ofiţerii nemţi şi nimeriră sub un foc încrucişat. Automobilul blin- ilat care se oprise în loc trăgea de-a lungul şoselei; pistoiarii care săriseră din camioane

trăgeau şi eî, iar mitralierele din cazematele de sus, de pi malul povîrnişului, trăgeau şi ele. Ce-i drept, nemţii făceau acelaşi lucru pe care-l făceau şi partizanii. Cuprinşi de panică, ci îi exterminau pe proprii lor ofiţeri dir> autobuz. Dar asta tot nu uşura situaţia partizanilor.

Şi atunci se petrecu ceva neaşteptat. Santinelele nemţeşti, îmbrăcate în impermeabile, se repeziră spre ambrazurile cazematelor, aruneînd o ploaie de grenade, şi le făcură să tacă, iar dispre partea opusă a şoselei grupul tinerilor, călcînd ordinul strict al şefului de stat major, începu să tragă cu revolvere, cu puşti de vînătoare şi cu carabine, şi salvară astfel pe tovaiăşr. ior mai mari. Fasciştii crezură că partizanilor le-au sosit ajutoare şi mutară focul spre vîrful rîpei de unde trăgea grupu' de tineri.

Folosindu-se de zăpăceala nemţilor, partizanii rămaşi în viaţă din grupul care atacase autobuzul se urcară cu multă greutate pe povîrniş, spre cazematele care amuţiseră. Ţipătul jalnic al cucuvelei răsună iar asupra şoselei. Auzindu-l, băieţi- încetară focul şi, dîndu-se pe după copaci şi pietre, alergară la iocul fixat pentru întîlnire...

Peste vreun ceas şi jumătate, toţi partizanii care mai rămăseseră din cei care luaseră parte la operaţia asta se adunară în sfîrşit la poalele Curcanului. Erau puţini la număr ; mai puţin de jumătate. Lipseau şi cîţiva băieţi. Şi nici nu izbutiseră măcar să-şi ridice morţii...

Peste cîteva zile în localul clubului, a lost o şedinţă, solemnă a sovietului staniţei Nijne-Bakanskaia, de după ocapaţie. Prezida Nikolai Vasilievici. În prezidiu erau mulţi partizani şi printre ei, la dreapta preşedintelui, stătea Vovka.

Nikolai Vasilievici luă cuvîntul şi vorbi despre cei care pieriseră ca nişte eroi ; şi despre moş Fîlip, cazac de Kuban din moşi-strămoşi, cu barbă albă, şi despre tovarăşul Şpak, so'dat viteaz, şi despre vînătorii lui, şi despre şeful de stat major al detaşamentului, despre Valentin, despre viteazul Mîşka cel mi: şi despre vitejii observatori ai detaşamentului din Verhne-Ba kanskaia, nişte copii, ucişi în luptele de pe Şosea.

În sală era linişte. Nepoata lui moş Filip, care era şi ea în prezidiu, plîngfca încetişor ; o căzăcioaică în vîrstă, văduva lui Şpâk, plîngea în hohote şi bătrînii căutau să-şi stăpînească la- crifnile tuşind înăbuşit...

— Tare îmi venea greu să-mi aduc amii'.te de cei căzuţi, -- mi-a spus Nikolai Vasilievici cînd ne-am întîlmt la Krasnodar. — Mulţi dintre ei erau vechi prieteni de-ai mei; Cu alţii *mi* împrietenisem în detaşament. Şi deodată mi-am zis: „Stai şi inchipuieşte-ţi o clipă că ai fi ştiut de toate acestea de mai[1] îna tuie, şi de moartea lui Şpak şi a vînătorîlor lui, şi de prăbuşirea stîncii peste moş Filip, şi de moartea lui Valentin, şi di sfîrşitul eroic al lui Mişka... Spune drept, să fi ştiut de toate acestea, ai fi contramandat operaţiile?..." Şi mi-am răspuns: „Nu, n-aş fi schimbat nimic. Şi n-aş fi schimbat nimic chiar dacă aş fi ştiut sigur că mă aşteaptă şi pe mine moartea. Izbîndă fără jertfe nu-i.

Izbînda se cucereşte prin sînge. Nu degeaba şi-au vărsat sîngele prietenii mei..."

CAPITOLUL VI

Aş vrea să vorbesc despre încă o acţiune de diversiune ■ — ultima operaţie executată de „studenţii" noştri în cel din urmă sector al regiunii colinelor „Liniei albastre".

îmi vine greu să vorbesc despre această operaţie, care îmi aminteşte de altă noapte de octombrie, a cărei imagine mi s-a săpat adînc în minte şi pe care o am întruna dinaintea ochilor. Plopii înalţi de-a lungul căii ferate, semnalele luminoase misterioase pe cerul nocturn, explozia asurzitoare şi moartea fiilor mei...

Operaţia despre care vreau să vorbesc aici a fost realizată de Mihail Langunov şi Feofil Nikitin, doi elevi ai „Şcolii noastre superioare de minare".

Îi ţin bine minte pe amîndoi.

Langunov. era inginer la depoul de cale ferată din Novo-rosiisk. Avea vreo treizeci şi şapte de ani. Era mijlociu de stat, slăbuţ, foarte sprinten. Cînd „eram pe pace" (aşa se spuneî uneori în glumă în detaşamentul nostru despre timpul dinaintea războiului), lumea îl ştia inventator şi visător. Cea mai mare parte a invenţiilor lui era însă cam fantezistă. Semănau mai mult cu teme pentru un roman ştiinţifico-fantastic decît cu invenţii reale, aplicabile în viaţă. Aveau însă întotdeauna ceva proaspăt, fin, original şi unele au fost puse în practica, îşi ex-' pünea planurile în chip foarte plastic, viu şi atrăgător, şi prietenii îl îndemnau adesea să încerce să scrie. Dar fie că scrisul **nuri** atrăgea, fie că nu reuşea să scrie, Langunov n-a scris nici un rînd. În schimb îi plăceau foarte mult cărţile: el păstrase din anii adolescenţei o dragoste pentru literatura de aventuri şi pentru romanele ştiinţifico-fantastice. îşi luase cîteva cărţi chiar şi în munţi, în detaşamentul de partizani, şi le avea cu dînsul şi la Planceskaia.

Langunov avea doi băieţi. Erau încă prea mici ca să-şi poată manifesta precis înclinaţiile după care li s-ar fi putut determina viitorul. Tatăl lor notărîse însă de pe atunci că cel mare va fi constructor, iar cel mic oceanograf. Şi vorbea atît de convingător despre activitatea viitoare a copiilor lui, încît îţi venea să crezi fără să vrei că numai să fi trăit şi ar fi scos din ei într-adevăr un constructor şi un oceanograf.

Langunov fusese atras de arta minării chiar din primele zile ale sosirii lui la Planceskaia. Stătea mult de vorbă cu Vet- lughin, făcea planuri grandioase, visa o mină nouă de o construcţie neobişnuită, aşa că Vetlughin ajunsese să nu mai poată după Langunov.

Curînd însă Langunov pierdu interesul pentru arta minării. Nu că ar fi părăsit-o complet sau că ar fi neglijat cursurile. Nu. Cursurile le frecventa cu regularitate. îşi îndeplinea conştiincios toate sarcinile, dar încetă, cine ştie din ce motive, să mai viseze mine noi şi conteni şi discuţiile sale înflăcărate cu Vetlughin. Decepţionat, Vetlughin îşi schimbă brusc părerea asupra favoritului său :

— Ascultă-mă ce-ţi spun eu. Nu-i nimic de capul lui. I-uc fantezist şi atîta tot I

Desigur că Gherortti Nikolaevici era nedrept cu Langunov. îmi-aduc bine aminte de examenul lui de absolvire. La teorie á răspuns strălucit. Se vedea că înţelege adînc fondul problemei. A executat excepţional de frumos şi lucrarea practică de diplomă pe cîmpul de mine. Cu toate că n-a adus acolo nimic nou, nimic original, nu era însă nici un simplu şablon bine învăţat. Era ceea ce se numeşte frumos lucrat, pentru că — şi asta o ştiu foarte bine din practica mea — orice poate fi aruncat în aer cu eleganţă, cu gust, după cum poate fi aruncat în aer în chip banal, searbăd, neinteresant. Aşadar Langunov lucrase frumos deşi cu un fel de neglijenţă voită. N-avea acéa .meticulozitate şi preciziune pedant de scrupuloasă, care se cere, unui plantator de mine, unui diversionist.

Aşa lucrase Langunov şi la lucrările practice cînd avu:-.eS3 i de aruncat-în aer. t— împreună cu Kiricenko — un . podeţ de pe - o şosea în spatele nemţilor. .

— Are un fel de curaj frumos, — îmi spunea Kiricenko. .— Merge la moarte uşor, cu zîmbetul pe buze ca «"i cum nu şi-ar da seama că mai are poate de trăit o singură clipă. Asta, de frumos, e frumos. N-am ce spune. Dar este de admis să-i pese cuiva aşa de puţin de viată ? În felul ăsta poate uita uşor un mic amănunt şi se duce de rîpă toată operaţia. Lucrează cu îndemînare şi curaj, dar într-o acţiune însemnată nu l-aş trimite fără o dădacă care să deschidă bine ochii.

Feofil Nikitin era tocmai „dădaca" de care avea nevoie Lah-gunov.

. De specialitate tehnician, Nikitin era foarte modest, tăcut, liniştit. Nu s-ar putea spune că ar fi fost atras în chip deosebit de specialitatea asta a minelor. îmi mărturisise odată că visul lui pătimaş era să ajungă pilot. Orice lucru însă de care se ocupa îl făcea excepţional de conştiincios, de exact şi de meticulos. Legarea pachetelor de trotil de către Nikitin, unirea fitilurilor, camuflarea minelor erau ideale. Nikitin şi Langunov păreau să se completeze unul -pe celălalt. Şi am fost bucuros cînd, după terminarea şcolii noastre de la Ptanceskaia, ei au plecat în acelaşi detaşament şi mi-au promis că au să lucreze împreună.

Multă vreme n-am primit nici o ştire de ta ei. Nu prea iz-buteam să stabilim legăturile cu detaşamentul „Furtuna". Şi am aflat despre operaţia reuşită a lui Langunov şi a lui Nikitin abia la Krasnodar.

Era în iunie. Inginerul Sîskutov, care absolvise pe vremea lui Institutul de mine din Don'oass şi era acum şeful de stat major al grupului de detaşamente de partizani din raionul Novorossiisk, primise de la informatori ştirea că nemţii se pregăteau să trimeată o mare garnitură de tren, încareată cu obuze, spre răsărit, pe front. Fasciştii acordau o mare însemnătate expedierii acestui tren : avioanele de bombardament sovietice, războiul de nrirte al lui Kazub şi al celor de la N·jne-Bakanskaîa îşi atinseseră ţinta şi nemţii o duceau destul de greu cu muniţiile în prima linie.

Sîskutov hotărî să arunce în aer trenul şi încredinţă această operaţiune delaşamentului de partizani-feroviari „Furtuna".

Slavin, comandantul detaşamentului, nu se afla atunci la detaşament fiind plecat **într-o** diversiune, aşa că la comandamentul unităţilor de partizani, la Sîskutov, se prezentă Zaiţev, şeful statului major al detaşamentului „Furtuna" împreună cu **Langunov** şi Nikitin.

La consfătuire se constată că mine speciale pentru trenuri nu erau şi nu era nici cu ce să le faci. Şi în afară de astn nu era nici timp destul pentru fabricarea lor. Situaţia era critică. Atunci Langunov propuse să se folosească „mina de lup", aceeaşi „mină de lup" cu care fusese aruncat în aer primul tren nemţesc în Kuban în noaptea aceea de octombrie pe care n-aveam s-o mai uit...

Cum am mai arătat, „mina de lup." este o combinaţie de trotil şi de grenade antitanc. FoaTte capricioasă la aşezare, o imprudenţă cît de mică poate s-o facă să explodeze în mîinile plantatorului de mine ; în schimb puterea ei explozibilă este excepţional de mare.

La consfătuire hotarîră să întrebuinţeze mina noastră. Langunov îşi dădea seama că nemţii se temeau de o diversiune ş; vor face totul ca să pună trenul la adăpost de orice primejdie pe linie în ce priveşte minele. Dar se mai ştia în acelaşi timp că nemţii procedează de obicei după acelaşi şablon şi, şireţi cum erau, vor întrebuinţa şi de data asta, ca de obicei, acelaşi truc, bine cunoscut nouă, de a da drumul înaintea trenului cu muniţii de artilerie unoT platforme încărcate cu pietre sau balast.

De aceea Langunov propuse să se folosească dispozitivul elaborat de Vetlughin. Tot sensul acestui dispozitiv consta în faptul că minele erau calculate să explodeze numai sub apăsarea unei anumite greutăţi. De pildă, drezinele de serviciu blindate, relativ uşoare, treceau cu bine peste mina prevăzută cu acest dispozitiv, pe cînd garniturile grele, încărcate cu obuze, săreau în aer.

Aplicarea acestui sistem complică însă sarcina plantatorului de mine.

În primul rînd se impune un calcul teoretic foarte precis. Totuşi Langunov dusese repede la capăt această parte a pregătirii, cu atît mai mult cu cît Vetlughin dăduse, la Plariceskaia, „studenţilor" lui o formulă de calcul relativ simplă. Aşezarea minei trebuia să fie la fel de precisă ca şi calculul : juca rol ş"= fracţiunea de centimetru care se lăsa între încărcătura minei şi încheietura şinei. În mod obişnuit, asta poate că nu-i ceva foarte complicat, însă în condiţiile în care se lucrează la diversiuni, cînd aşezarea minei trebuie făcută în mijlocul nopţii, ţmînd seama de fiecare' clipă, această muncă nu poate fi încredinţată decît unui plantator de mine experimentat, calm şi meticulos. Nici nu se. putea găsi pentru treaba asta altul mai nimerit decît Nikitin.

Zaiţev, Langunov şi Nikitin au luat cu ei zece oameni pentru acoperire şi au pornit spre locul diversiunii.

Locul pentru minare fusese bine ales. Ţerasamentul căii ferate este/lipit acolo d,e panta muntelui. . De o parte, drept la marginea

liniei, coboară aproape vertical o rîpă ; de cealaltă, .se înaltă peretele muntelui. De la geamurile trenului care trecea, nu se putea vedea vîrful muntelui.

Nu ştiu cum de-au izbutit, plantatorii de mine să se strecoare pînă la locul de minare, care mai cu seamă noaptea, era, fără îndoială, păzit cu străşnicie de nemţi, şi nici cît "de mult timp au avut Langunov şi Nikitin să lucreze pe linie. Ştiu doar că la miezul nopţii munca era isprăvită. Plantatorii de mine au aşezaţi două „mine de iup" la o mică distantă una ele cealaltă şi, după aceea, îndepărţîndu-se de linie, s-au culcat în tufişuri.

întocmai cum se gîndise şi Langunov, la opt dimineaţa nemţii dădură drumul unui tren de balast pentru controlul liniei. Trenul trecu bine peşte mine : calculul lui Langunov era exact.

Peste o oră, gîfîind greu, apăru o garnitură lungă cu muniţii. Era trasă de două locomotive de seria „E", locomotivele cele mai grele de pe liniile noastre din Kuban. în coada trenului, mai era o locomotivă care împingea de dinapoi.

Cum se întîmplă deseori în asemenea cazuri, urmărind CJ încordare trenul, plantatorii de mine începuseră să creadă că şi trecuse de locul minat şi că minele nu acţionaseră. Dar în timp ce Langunov şi Nikitin, care îşi pierduseră ultima speranţă, necăjiţi la culme, stăteau întinşi la pămînt, albi ca varul, izbucniră două explozii.

Prima mină explodă sub a doua locomotivă şi aruncă în rîpă amîndouă locomotivele.

A doua mină explodă cam sub al zecelea vagon. Spectacolul de pe linie era groaznic. Vagoanele se răsturnau, se turteau, se sfărîmau şi se rostogoleau în rîpă, aşa cum erau, încărcate cu . mine, cu obuze, cu cartuşe. Mii de explozii se ţineau lanţ. rînă şi Zaiţev, care văzuse destule explozii în viaţa lui, fu zguduit.

Pe scurt, din garnitura trenului de muniţii nu rămăseseră pe terasament decît şasiuri de vagoane aruncate la zeci de metri şi un morman de vagoane turtite şi fărîmatc.

Toate acestea se petrecură curînd după diversiunile de ii Nijne-Bakanskaia, cînd Valentin aruncase în aer casa în care se aflau fasciştii de la stalul major, cînd rao^ Filip prăbuşise stîncile pe şosea şi Nikolai Vasilievici aruncase în aer depozitele nemţeşti de lâ hambare...

Plantatorii de mine se întoarseră cu bine în tabără. Langunov şi Nikitin nici n-au apucat bine să se spele şi Slavin, comandantul detaşamentului, i a chcniat iar la el. Se ivise ceva nou. După ştiri primite de la informatorii noştri, nemţii aveau de gind să împingă iarăşi spre linia frontului un tren special cu muniţii şi o coloană de camioane pe şosea. Aceste transporturi trebuiau împiedicate cu orice preţ şi atît calea ferată cît ţi şoseaua trebuiau blocate din nou.

De data aceasta Slavin iuă chiar el conducerea grupului d>* diversiune.

Drumul era greu. Nemţii păzeau cu străşnicie acest mic sector al regiunii colinelor „Liniei albastre". Afară de asta trebuiau să se grăbească, timpul fiind limitat. Plantatorii de mine fură scutiţi de orice

povară. Tovarăşii care alcătuiau grupul de acoperire duceau nu numai explozibilul dar pînă şi raniţele lor.

La popasuri, Slavin controla locul după hartă. În sfîrşit, în faţa lor văzură întinzîndu-se dealurile cunoscute, care coboiau pe alocuri în pantă repede către văgăuni pline de verdeaţă I>i depărtare, dincolo de o poiană largă, se vedea linia galbenă a terasamentului căii ferate.

Jos de tot, sub linie, îndesîndu-se în deal, şerpuia şoseaua, în tot felul de zig-zaguri complicate şi cotituri neaşteptate, rînci îndepărtîndu-se -de terasament, cînd mergînd aproape alături.

Slavin nu dispunea de destui oameni ca să mineze separat calea ferată şi şoseaua. Trebuia deci să blocheze şi tina şi alta dintr-o singură lovitură. Şi comandantul care cunoştea admirabil regiunea găsi un loc ideal pentru executarea diversiunii.

Ca şi data trecută, calea ferată mergea pe coastă, iar şoseaua trecea mai jos, pe la poalele dealului. Dacă explozia de pe calea ferată avea să fie destul de puternică, grămezile de pămînt şi pietre care aveau să se prăbuşească aveau să fie destul de mari ca să închidă pentru multă vreme circulaţia de pe şosea.

Şi aşa au şi hotărît.

Langunov şi Nikitin s-au tîrît pînă sus şi, oricit de . greu ie-a venit, au izbutit pînă la urmă şă se strecoare pînă la calea ferată. Ajunşi acolo s-au încredinţat că paza liniei era, ce-i drept, foarte severă. Posturile de observaţie erau aşezate excepţional de aproape unul de altul, iar între ele circulau fără întrerupere patrule. S-ar fi părut că trebuiau să renunţe la minare ; Langunov însă schimbă planul operaţiei. Noul plan,nu numai că era mai îndrăzneţ, dar era şi mai primejdios. Mai mult chiar decît atît, era legat de primejdii de moarte pentru cei care aveau să pună minele.

Langunov hotărî să pună două mine. Prima într-un mic tub de scurgere care trecea pe sub terasamentul de calc ferată şi a,'cărui gură era închisă, de nişte tufe. Fie că le scăpase din vedere, fie că crezuseră ca nu era nevoie să pună alături un post de gardă, nemţii nu păzeau tobul. A doua mină, mai puternică, urma să fie pusă ceva mai jos de linia de cale ferată, în pămîttt, drept pe pantă. Această a doua mină trebuia s-o dubleze pe cea dintîi şi, în afară de aceasta, să prăbuşească pe şosea o enormă cantitate de pămint şi de pietre.

Explozia simultană a celor două mine trebuia făcută la momentul oportun, aruncîndu-se în ele cu grenade. Acest procedeu, unicul posibil, ascundea în el o mare primejdie : plantatorii de mine care trebuiau neapărat să stea eulcaţi în imediata apropiere a minelor înspăimîntătoare nu se puteau salva decît prin- tr-o minune.

Plantatorii ştiau că-i aşteaptă aproape sigur moartea. Şi mergeau la moarte, Langunov cu acel curaj frumos şi plin de nepăsare pe care Kiricenko îl observase la dînsul încă de la Planceskaia, iar Nikitin pentru că era soldat şi socotea această 9peraţie drept o datorie soldăţească...

S-a făcut noapte. Nemţii n-au băgat de seamă că s-apropie plantatorii de mine şi minele au fost puse fără nici un incident. Apoi plantatorii au unit amîndouă minele cu un fitil detorant «i s-au tîrît deoparte, pînă într-un adăpost, au aşezat alături de ei, la îndemînă, grenadele antitanc şi s-au plts să aştepte.

În zori nemţii au început să se foiască. Şiruri de soldaţi luară poziţie de-a lungul terasamentului, facînd un spalier neîntrerupt. Apoi trecu o drezină de serviciu blindată care controla drumul şi îndată după ea patrule, urmate de o locomotivă gre'i care împingea înaintea ei o garnitură de platforme încercate cu pietre pînă peste margini.

Planul nemţilor era clar. Ei înţeleseseră secretul sistemului minelor prevăzute pentru o anumită greutate, şi dădeau acum drumul pentru recunoaştere unor platforme încărcat cu pietre care cîntăreau, probabil, tot atît cît cîntărea locomotiva trenului special. Dacă ar fi fost pusă aceeaşi mină ca şf întîia dată, platformele ar fi provocat inevitabil explozia şi p'artul nemţilor ar fi izbutit. Ele trecură însă cu bine peste tubul de scurgere şi nemţii se liniştiră-

Cam peste vreo patruzeci de minute, se auzi im zgomot venind din depărtare. Şinele începură să duduie şi trenul apăru la cotitură. Ca şi întîia dată, trenul era tras de două locomotiva grele. Pe tendere, pe acoperişurile vagoanelor, pe scări, stăteau pistolari nemţi. Pe măsură ce cobora panta, trenul îşi sporea viteza.Plantatorii de mine aşteptau. Trenul se apropia din ce în ce mai mult. între tren şi tubul de scuigere mai rămîneau cîteva zeci de metri. Plantatorii de mine traseră simultan piedicile de siguranţă. Cel dintîi care aruncă grenada în mina pusă în tubul de scurgere fu Nikitin. Două secunde după el, îşi aruncă tot acolo grenada Langunov.

Două explozii de grenadă răsunară una după alta, urmate imediat de bubuitul asurzitor al minelor.

Pămîntul tresări, se clătină, se ridică deasupra terasamentului ca o ciupercă uriaşă," care se căscă pînă ajunse o pîlnie fără fund şi se prăbuşi pe şosea cu un huruit răscolitor asemenea tunetului.

În clipa exploziei, locomotiva din faţă se afla drept deasupra tubului de scurgere. Locomotiva se rupse în două. Din cazan izbucneau aburii cu un şuierat tînguios. Parcă codindu-se, tenderul, înconjurat de şine răsucite, de sfărîmături de traverse şi de brazde uriaşe de pămînt, se înălţă deasupra terasamentu- 1 ui şi se prăbuşi greoi pe povîrniş în jos. În urma lui, rostogo- lindu-se în vuietul exploziilor de obuze, zburau la vale vagoanele. Părea că avalanşa asta cumplită care pornise vertiginos la vale pe panta abruptă, în mijlocul tunetelor asurzitoare, nu se mai isprăvea.

Slavin şi tovarăşii lui care stăteau în adăposturi, gata să acopere în orice moment pe plantatorii de mine cu focul automatelor, văzură totul. Îi văzură pe Langunov şi pe Nikitin ridi- cîndu-se de după tufişul lor şi aruncînd grenadele şi văzură explozia minelor şi o masă uriaşă de pămînt amestecată cu sîărî- măturile locomotivelor şi ale vagoanelor, prăbuşindu-se peste plantatorii de mine. Slavin înţelese că

nu mai aveau pe cine acoperi şi că degeaba ar fi căutat trupurile prietenilor lui sub aceste sute de tone de pămînt răscolit şi dădu semnalul retragerii...

Astfel pieriră Mihail Langunov şi Feofil Nikitin, cei doi „studenţi", ai „Şcolii superioare de minare", doi plantatori de mine diversionişti, doi viteji soldaţi ruşi. Pieriră tot aşa cum pieriseră şi băieţii mei cu şase luni mai înainte, în noaptea aceea de octombrie, aruncîndu-şi cu îndrăzneală grenadele ca să facă să explodeze prima noastră „mină de lup" sub roţile locomotivei nemţeşti.

Aşa s-a isprăvit bătălia partizanii^ pentru regiunea colinelor „Liniei albastre". Armata Roşie se pregătea să atace fortificaţiile de oţel şi beton ale liniei. Tot în acelaşi timp, ocolind această linie, războiul de partizani începea chiar în inima Tamanului.

P A R T E A   A   D O U A

CAPITOLUL I

Veni şi iulie 1943. Armata Roşie sc apropia de liziera „Liniei albastre".

încă de pe vremea cînd nemţii construiau această linie, căutînd să-şi asigure prin ea spalele, cel dintîi lucru pe care l-au "făcut a fost să se năpustească asupra partizanilor din Taman. În' sectorul acesta din Kuban, relativ mic, unde pădurile dese şi văgăunile în care s-ar fi putut ascunde partizanii sînt foarte rare, se încinseră încăierări înverşunate.

Forţele care se înfruntau erau vădit inegale, şi veşti îngrijorătoare ne soseau una după alta la Krasnodar.

: Nemţii încercuiseră un detaşament de partizani din stanca Varenikovskaia, lîngă nişte cariere de piatră unde se ascundea. Două cătune mici, singurele aşezări omeneşti de lîngă carierele de piatră, fură şterse de pe fata pămîntului de hitlerişti, care exterminară pe toti locuitorii, fără să cruje nici bătrînii, nici copiii. Şaisprezece partizani din Varenikovskaia fură torturaţi crunt şi apoi spînzurati în piaţa stanitei lor.

Nemţii distruseră şi comandamentul grupului de detaşamente de partizani din Taman, de sub comanda lui Egorin. Din această unitate făceau parte detaşamentele din stanţele. Gastogaevskaia, Raevskaia, Kîevskaia şi Varenikovskaia, grupate în jurul detaşamentului de pariizani din Anapa.

Legătura cu Egorin fu întreruptă ; ştiam numai că cei de sub

comanda lui Egorin, care mai rămăseseră în viată, se împărţiseră în mici grupuri şi se ascundeau acum în regiunea Bolşîie Volcie Vorota, unde o duceau foarte greu, suferind de boli şi de foame, şi hrănindu-se cu coajă de copaci Şi cu rădăcini. Despro Egorin însă nu aveam nici o veste

.Statul major al. mişcării de partizani de la sud trimitea dese-' ori avioanele sale deasupra Tamanului. Piloţii aveau însărcinarea să descopere pe aceşti partizani, să le arunce cu paraşutele provizii şi muniţiuni şi, dacă vor avea putinţa, să aterizeze şi să evacueze bolnavii şi pe cei greu răniţi.

Toate încercările de a găsi resturile detaşamentelor de sub comanda lui Egorin nu dădură însă nici un rezultat...

Şi atunci statul major al mişcării de partizani a luat hotă- rîrea să organizeze la Krasnodar un detaşament de partizani puternic şi bine înarmat, urmînd ca, îndată ce se vor putea lansa paraşutişti, să-l debarce dincolo de „Linia albastră". Detaşamentul trebuia să se ocupe de acţiuni de diversiune în spatele nemţilor, să găsească cu orice pret pe partizanii lui Egorin şi pe el însuşi, şi să transporte bolnavii şi răniţii pe Pâmîntul cel Mare.

Detaşamentul fu organizat foarte repede. În detaşament intrară o sută douăzeci de oameni, cei mai mulţi băştinaşi din Taman.

Comandant al detaşamentului de partjzani-paraşutişti fu numit vSlavin care fusese pînă atunci comandantul detaşamentului de partizani-feroviari „Furtuna", din Novorossiisk.

Eu am primit însărcinarea să organizez la Krasnodar o şcoală în care să pregătesc cît mai repede pentru acest detaşament planta iori de mine — diversionişţi experimentaţi.

Sarcina care mi se dăduse de către conducerea mişcării noastre de partizani era foarte importantă şi de mare răspundere, aşa că am început îndată să mă ocup de îndeplinirea ei.

Noua „Şcoală superioară de diversiuni şi minare" se deschise curînd în casa Nr. 80 de pe strada Oktiabrskaia. „Profesorii" fostei noastre şcoli de minare de la Planceskaia se împrăştiaseră. Vetlughin era greu bolnav, Eriornenko murise, Kiricenko plecase într-o lungă misiune, Litvinov nu se întorsese încă de la Moscova, iar lanukevici intrase în Armata Roşie. Acum profesorul cel mai însemnat în materie de mine şi diversiuni al „Şcolii noastre superioare" renăscute era Pavlik Sahotski, plantator de mine excelent şi cercetaş cu mare experienţă. Era chiar puţintel ciudat să auzi din nou prelegeri despre însuşirile explozive ale trotilului, despre semnele, convenţionale, despre conspiraţie, despre minele cu acţiune întîrziată, despre limbajul urmelor... Îţi aminteai fără voie de trecutul foarte recent şi mi se părea uneori că eram din nou la Planceskaia în munţi...

Programul de studii era foarte încărcat.

Fiul meu mijlociu, Valentin, întors din armată din cauza unor căni grave, antrena în timpul nopţii ostaşii detaşamentului pe aerodromul Aeroclubului la salturi cu paraşuta şi făcea, cu ei şi cursul practic de minare. Viitorii, plantatori de mirie pregăteau, sub conducerea mea, în ateliere, mici „geamantane" portative, înzestrate cu o mare forţă explozivă.

În timpul acestei scurte dar extrem de încordate pregătiri, mă întîlneam deseori cu comandantul detaşamentului.

Slavin avea vreo treizeci şi cinci de ani. Mic de statură, slab, uscăţiv, el părea foarte firav, şi făcea chiar impresia de debil, alături de voinicii lui ostaşi. Slavin avea însă la activul lui multe luni de luptă ca partizan. Era dibaci şi curajos. Se povesteau lucruri uimitoare despre felul cum se strecurase el drept pe sub nasul santinelelor nemţeşti. Cu toată debilitatea lui, era extrem de rezistent şi suporta uşor foamea şi frigul. Noi ştiam că era greu să găseşti un om atît de rezistent la mers ca Slavin. Pe lîngă asta mai era şi un trăgător excelent. Dar Slavin era mai cu seamă un comandant experimentat, un om cu voinţă şi iniţiativă. Era iubit şi ascultat fără discuţie, în timpul luptei, era sever, exigent, neînduplecat. Toţi ostaşii lui ştiau că atunci cînd trebuia să-i înfrunte pe nemţi, mina mică a comandantului se făcea foarte grea.

Primul pluton în detaşamentul lui Slavin era comandat de Kiril Stepanovici, care se trăgea din cazacii de la Marea Neagră şi era vechi pescar. Pînă la război, fusese preşedintele sovietului staniţei Staro-Titarovskaia. Avea vreo şaizeci de ani, era bine făcut şi viguros, iar umerii lui puternici erau atît de laţi încît, deşi era destul de înalt, părea pătrat.

Plutonul al treilea îl comanda Dubineţ, care era de loc dm Anapa, unde văzuse lumina cu patruzeci de ani mai înainte. De atunci dusese o viaţă interesantă : străbătuse ca marinar Marea Neagră, pescuise, se luptase cu contrabandiştii. Războiul îl găsise în funcţiunea de ajutor al comandantului portului comercial din Anapa. Vioi, sprinten, vesel, Dubineţ era iute şi impulsiv. Era un povestitor remarcabil, cu toate că în istorisirile lui era uneori greu să-ţi fi dat seama unde se sfîrşeşte adevărul şi unde începe fantezia. Avea un dar deosebit de a atrage tineretul, şi băieţii nu mai puteau de dragul lui. Ai fi zis că ajunge să le şoptească un cuvînt la ureche, pentru ca ei, fără să stea pe gînduri, să meargă după dînsul la moarte.

Comandantul celui de al patrulea pluton era Semenţov, fostul director al serviciului agricol raional. Vînător pătimaş, străbătuse Tamanul în lung şi în lat şi aproape nu era acolo cărare şi vîlcea pe care să nu le cunoască. Cînd îi vedeai întîiaşi dată ţi se părea un om destul de simplu. Dar asta era numai prima impresie. În realitate, Semenţov era deştept, şiret şi ingenios. Iar faţă de hitlerişti avea o ură sălbatică.

Mai mult decît cu ceilalţi, m-am împrietenit însă în z lele acelea cu Berejnoi, comandantul plutonului al doilea al detaşamentului de partizani-paraşutişti.

întîia dată ne-am întîlnit la mine acasă. Berejnoi îmi telefonase, cerîndu-mi voie să vină la mine, deoarece dorea să stei de

vorbă despre detaşamentul nostru, 'despre tehnica diversiunilor şi construcţia minelor inventate de fiul meu mai »r.are, Evgheni.

Despre acest Berejnoi aflasem unele lucruri încă înainte de venirea lui.

Neamul lui era de loc din stanica Varenikovskaia, care pe vremea aceea se afla dincolo de „Linia albastră". În anii războiului civil, cînd era de vreo şapte ani, bandiţii generalului alb Pokrovski omorîseră pe tată-său, care făcuse războiul pe front şi luptase apoi curajos împotriva bogătanilor din Kuban. Moartea lui tată-său îl zguduise atît de tare, încît băiatul fugise dm stanită. Vreo doi ani, dusese o viată de vagabond, fusese prii Urali, prin Siberia şi prin Asia Centrală. Mai tîrziu i se făcu dor de maică-sa şi de locul natal şi vru să se apuce de învăţă-tură, aşa că se întoarse acasă.

Berejnoi era foarte înzestrat şi stăruitor. în anul Und izbucni războiul, tocmai împlinise treizeci de ani. Tînărul comunist era titularul unei catedre de limbi străine la o universitate. Ştia la perfecţie englezeşte, franţuzeşte şi, în special, nemleşte. Ultima lui lucrare de lingvistică comparată stîrnîse mult interes. Berejnoi fusese invitat la Moscova şi i se prezicea un viitor strălucit.

Cu toate că ar fi putut să-şi continue liniştit activitatea ştiin-ţifică, plecase în armată chiar din primele zile ale războiului. Ajunsese ofiţer de tancuri, iuase parte la lupte crîncene, se distinsese şi fusese decorat. Era cavaler a trei ordine. O rană grea îl silise însă să părăsească armata. Şi iată că acuma vroia iar să se bată.

De la prima întîlmre, Berejnoi îmi plăcu foarte muit înalt, zvelt, viguros cum era, mi se părea un model de frumuseţe, virilă. Totul la el era atrăgător : şi faţa calmă, pură, cu fruntea înaltă, bărbia net conturată, şi ochii cenuşii şi inteligenţi, şi trupul mlădios, musculos, de om obişnuit cu sporturile, şi încetineala calculată a mişcărilor, şi vocea joasă. Era un om neobişnuit de aşezat, un om întreg. Nu l-am văzut niciodată grăbin du-se, ntci agitîndu-se sau enervîndu-se, şi nu-mi aduc aminte să fi întîrziat vreodată.

— Deviza mea e : „Nu mă grăbesc, dar ajung la timp", — zicea el, glumind.

Berejnoi nu admitea judecăţile nechibzuite şi nu se grăbea niciodată să-şi afirme părerea, atîta vreme cît nu era pe deplin convins că are dreptate.

îmi amintesc că chiar de la prima întîlnire l-am întrebat care fusese secretul succeselor lui şi cum se făcuse că un flăcăuaş de la tară, mai ieri copilul nimănui, să ajungă profesor şi titularul unei catedre la universitate.

Berejnoi mă privi cu atenţie, se gîndi un timp scurt şi m-'i întrebă :

— Spune-mi dumneata, mă rog, ai avut vreodată prilejul, ir copilărie, să joci fotbal desculţ ?

. ■ — Nu, -r-, i-am răspuns eu, mirat de întrebarea lui.

— Eu, însă, am jucat. Şi cu mine, întreaga mea echipă. Şi încă cum am jucat 1 Într-o zi am adus echipa mea, desculţă cum era, de la Varenikovskaia la Kxasnodar. Eram căpitanul echipei. Toti băieţii mei erau desculţi şi arşi de soare ca nişte draci. Jucam împotriva uneia dintre cele mai bune echipe şcolare din Krasnodar. Adversarii noştri erau toti, pînă la cel din urmă, încălţaţi cu bocanci de fotbal, de piele, iar noi, desculţi, şi, pe deasupra, şi nemîncati. Şi aşa cum eram, le-am băgat totuşi şase goluri... Acuma înţelegi ?

— Cu fotbalul înţeleg, dar ce nu prea înţeleg este cum de-ai ajuns la succesele dumitale ştiinţifice !

— Cred că baza succeselor mele în amîndouă aceste domenii este în fond aceeaşi: tenacitatea, voinţa de a obţine victoria... Bineînţeles şi priceperea...

Aşa a început prietenia mea cu acest om interesant. Mă duceam adesea pe la el. Ne petreceam de obicei serile după obositoarea muncă a zilei, stînd îndelung de vorbă în odăiţa lui.

Despre cîte nu mi-a vorbit Berejnoi 1 Şi despre întîia lui luptă cu nemţii; şi despre maică-sa, o bătrînică plină de bunătate, care îi ducea grija la Varenikovskaia şi de la care de • cîtevn luni nu mai avusese nici o veste; şi despre moartea cumplită a tatălui său ; şi de luptele crîncene de lîngă Harkov, la care luase parte cu Maximenko, conducătorul tancului său, un uprainean vesel care nici cînd mergea la luptă nu-şi lăsa armonica ; şi despre activitatea lui ştiinţifică; şi despre anii de , pribegie şi de vagabondaj ; şi despre găinile Leghorn, albe şi cu creastă roşie, pe care maică-sa le crescuse cu atîta greutate şi le trimisese la expoziţia agricolă de la Moscova... Multe şi de toate erau subiectele despre care vorbea Berejnoi, dar el se întorcea întotdeauna la aceleaşi lucruri: la tenacitate, la voinţa de a obţine victoria, la felul în care se naşte capacitatea de a lupta şi de a învinge, adică tocmai la calităţile pe care le cultivase în el comsomolul şi partidul.

■ Îl ascultam cu interes dar aveam uneori impresia că dinaintea mea se aflau doi oameni cu totul diferiţi.' Uneori era atîta înflăcărare în glasul lui, atît de tinereşte îi ardeau ochii, atît de tare se înroşea la faţă, încît mă gîndeam fără să vreau că era un băiat vesel şi atîta tot. După cîteva clipfe Berejnoi era însă altul. Ochii priveau rece, în jurul gurii i se iveau cute şi era de ner'ecunoscut. Puteai Să-i dai chiar peste patruzeci de ani. Mai tirziu am înţeles că Berejnoi n-avea decît **o** singură fată, fata unui soldat, a unui savant gînditor, însă cafe păstrase în acelaşi timp şi seninătatea adolescentei şi puritatea sufletească...

Berejnoi îşi iubea stanca natală cu o dragoste înduioşătoare şi delicată şi vorbea adesea despre ea.

— Ştii dumneata la ce visez eu acuma ? — mă întrebă el într-una din seri, în timp ce mă petrecea acasă. — Războiul are să se isprăvească şi atunci, la vară, te iau cu mine la Va- renikovskaia. Mai bine ca-n stanifa mea riu-i nicăieri în Ku-

ban. Ai să vezi cum trăieşte maică-mea. Nici nu ştii ce "femeie straşnică este... - '■

Dar deodată, se întunecă :

— Nici pînă acuma nu mă pot obişnui cu gîndul, — îmi zise el încet, — că nemţii umblă prin stanca mea, prin livada mea, pe lîngă stejarul din grădina de zarzavat care i-i aşa de drag mamei, pe lîngă salcîmii albi, pe lîngă stufărişul de alături de rîu... Infelegi dumneata ? Nemţii umblă pe-acolo ! Nu, asta multă vreme n-are să se mai întîmple !.

Şi Berejnoi făcu un gest caracteristic, brusc, cu mîna, *,ca* şi cum ar fi dat o lovitură de sabie, îşi luă rămas bun în tăcere şi se întoarse.

Odată, Berejnoi îmi arătă o hartă pe care era trasă o linie groasă, neagră, plină de colturi ascuţite, de laturi şi de zigzaguri. Linia începea aproape de graniţă şi se isprăvea lîngă Harkov.

— Uite, asta-i calea de-a lungul căreia am luptat, — zise el. — După cum vezi, am coborît spre miazăzi, am Urcat spre miazănoapte, am străbătut drumurile Ucrainei, dar de iners, am tot mers spre răsărit. Asta a fost drumul retragerii... Cred că nu-i nimic pe lume mai amar decît să te retragi. Mai cu scamă pentru noi, tinerii. Toată viata am mers mereu înainte. Şi în faţa noastră toate erau senine, luminoase şi însorite. Şi, deodată, am văzut înaintea ochilor mei mulţimea de refugiaţi, femeile cu ochii plini de lacrimi şi de dojana, griul neseccrat şi călcat în picioare, iar pe cer, vuietul şi urletul avioanel-ir nemţeşti în picaj...

Atunci am înţeles că datoria soldatului este să le îndure pe toate — şi amărăciunea retragerii, şi acest foc cumplit. Da' să le îndure pe toate cu gindul la victoria care nu se. poate să nu vină. Picătură cu picătură inima mi s-a umplut de o ură sălbatică. Mi se părea că cu cît are să-mi fie mai plină de ură inima, cu atît mă voi bate mai bine.

Berejnoi tăcu. Era tîrziu. Sosise timpul să plec.

— Ia spune-mi, Berejnoi, — l-am întrebat eu, — şi acuma tot aşa de tare urăşti ?

El se uită la mine şi spuse încet, răspicat:

— Iti aduci aminte cînd ţi-am SPUS cum jucam altădată fotbal desculţ ? Printre partizanii de la Varenikovskaia prinşi lîngă carierele de piatră şi spînzuraţi în piaţa tîrgului, era şi portarul meu şi cei doi fundaşi ai mei. Portarul mi-era bun prieten.

M-am uitat la Berejnoi. Buzele îi erau strînse. Cute adînci îi apăruseră în jurul gurii. Şi mi-am dat seama că dacă Berejnoi va pătrunde în Varenikovskaia — şi Slavin vroia să trimită plutonul lui tocmai acolo '— nemţii vor plăti toate cu vîrf şi îndesat...

Dar Berejnoi ştia să şi asculte. Asculta cu interes ceea ce-i povesteam despre viata noastră pe muntele Strepet.

îmi aduc aminte că atunci cînd i-am povestit cum au murit fiii mei, mi-a strîns mîna în tăcere. Această mîngîiere gravă şi bărbătească m-a mişcat şi m-a înduioşat...

L-a interesat mai cu seamă ce i-am spus despre felul în care Vetlughin şi cu Ghenea, fiul meu cel mai mic, datorită faptului că ştiau bine nemţeşte, pătrundeau în mijlocul fasciştilor îmbrăcaţi în uniformele acestora şi îi păcăleau cu dibăcie.

— Mi se pare că şi dumneata vorbeşti curent germana ? — i-am spus eu lui Berejnoi.

— Uneori mi se întîmplă chiar să şi gîndesc în nemţeşte ! — îmi răspunse el zîmbind.

Cu cîteva zile înainte de plecarea cu avionul a detaşamentului de paraşutişti, am trecut pe la Berejnoi. Şedea la birou, iar pe birou erau întinse u.ltimele ziare nemţeşti, statutul partidului nazist şi nişte instrucţiuni ale ministerului propagandei germane. M-am făcut că nu bag în seamă toate acestea. Berejnoi nu spuse nimic. Eu am înţeles însă că plănuia ceva dar, după obiceiul lui, nu socotea că ar fi nevoie să vorbească înainte de vreme...

Tot la Krasnodar am cunoscut şi pe fetele pe care Slavin le luase în detaşamentul de paraşutişti. Erau unsprezece : trebuiau să lucreze ca surori de caritate în plutoane şi în sectorul administrativ.

Una -dintre ele, care mi se întipări mai cu seamă în minte, era Ania Certoleas. Această fată slăbuţă, zveltă, cu ochi mari şi negri, venea deseori la şcoala noastră de pe Oktiabrskaia, interesîndu-se cum sînt construite minele. Acolo îl cunoscuse pe Podanko, comandantul grupului de recunoaştere îndepărtată al detaşamentului de paraşutişti; se îndrăgostiseră unul de altul...

În sfîrşit, veni ziua cînd toate pregătirile de plecare fuseseră isprăvite. Seara, paraşutiştii se adunară la o masă solemnă de adio. Şeful statului major al mişcării de partizani de la sud ridică un toast pentru revederea pe pămîntul sovietic liber al Tamanului. Paharele zăngăniră prietenos...

Seara toţi se adunară pe aerodrom, pe a cărui pistă se conturau nelămurit siluetele grelelor avioane de transport. Baloturi mari şi grele fuseseră deja îmbarcate. Partizanii-paraşutişti stăteau tăcuţi şi îngînduraţi.

Slavin dădu comanda de îmbarcare. Cînd trecu prin faţa mea, Berejnoi îmi strînse mîna cu putere.

Cel dintîi îşi luă zborul avionul comandantului escadrilei, apoi în urma lui porniră celelalte avioane. Avioanele descriseră un larg cerc de adio deasupra aerodromului şi luară direcţia Tamanului. La marginea oraşului li se alăturară avioanele rapide de vînătoare, care le însoţeau.

Am plecat fiecare pe la casele noastre, cu inima aprinsă de nelinişte. Cine putea şti dacă îi vom mai revedea vreodată pe aceşti prieteni ai noştri ?

Trecu destul timp pînă cînd începură să sosească ştiri despre detaşamentul de paraşutişti. Erau radiograme cifrate ale postului de radioemisiune al lui Slavin, rapoarte de-ale agenţilor noştri care supravegheau comandamentele germane şi istorisiri de-ale acelora care izbuteau să treacă peste „Linia albastră".

Urmăream cum puteam şi noi soarta detaşamentului de paraşutişti, după aceste ştiri fragmentare, uneori contradictorii, întîrziate deseori. Multe lucruri ni se păreau uneori de neînţeles. Şi abia după ce nemţii au fost izgoniţi din Taman şi ne-am îmbrăţişat iarăşi tovarăşii din detaşamentul de paraşutişti care rămăseseră în viaţă, am aflat totul despre eroica lor luată din spatele inamicului.

Slavin, care zbura în avionul cap, stătea alături de comandant. În faţa lui era întinsă o hartă luminată de un bec electric.

Slavin se uita în jos. Sub el pămîntul era învăluit în bezna de nepătruns a nopţilor Kubanului. De la o vreme începură să scapere în întuneric focurile de salvă ale artileriei. Rachetele lnmincase se aprindeau şi se stingeau întruna. Razele albăstrii ale reflectoarelor răscoleau cerul.

Pe pămînt se desfăşura „o mică luptă" lîngă sectorul exie^ rior de întărituri al „Liniei albastre". Apoi totul fu din nou înghiţit de întunericul nopţii.

Peste cîtva timp, comandantul avionului puse mîna pe umărul lui Slavin şi-i arătă harta. Degetul comandantului trase pe hartă o linie care pornea din Krasnodar spre apus şi se opri acolo unde liniile orizontale cafenii formau un ghem, însem- nînd munţii şi defileurile Tamanului central. Acolo era făcută o cruciuliţă roşie şi sub cruciuliţă, ceva mai spre apus, era o inscripţie : „Volcie Vorota". Slavin înţelese că avioanele ajunseră la locul unde urma să fie lansat detaşamentul.

Se dădu ordin ca oamenii să fie gata de debarcare. Partizanii-paraşutişti se aliniară în fata trapelor de bombe. Urmă semnalul şi "Cel dintîi sări Podanko, comandantul grupului de recunoaştere, un cazac din Taman, în vîrstă de treizeci de ani, profesor de istorie la şcoala medie a stanţei. În urma lui, să- riră cercetaşii lui. Slavin cu aghiotantul lui părăsiră cei din urmă avionul. Din celelalte avioane s-a dat jos primul, al doilea, al treilea şi al patrulea pluton.

O smucitură bruscă a paraşutei — şi cupola care se deschise puse capăt căderii vertiginoase a lui Slavin. Pămîntul tot nu se vedea. În jur era întuneric. Şi deodată sus, deasupra cupolei paraşutei, se auzi un zgomot sec de mitraliere şi de tunuri. Gloanţe trasoare brăzdau cerul. De undeva de departe, ca şi cum ar fi venit drept de la orizont, se ridicară reflectoarele nemţeşti şi smulseră pentru o clipă din întuneric siluetele avioanelor Messerschmitt. Era o patrulă aeriană nemţească ce apăruse pe neaşteptate deasupra defileului Volcie Vorota. Avioanele noastre de vînătoare încinseră cu patrula o luptă, acoperind avioanele grele de transport care plecaseră spre răsărit după debarcarea partizanilor...

Jos se schiţa conturul vag al pămîntului. Pămîntul se apropia din ce în ce mai mult. Slavin se lovi încet cu picioarele de pămînt şi căzu pe o parte. Tovarăşii se apropiará de el în fugă şi-i dezlegară curelele paraşutei.

Slavin se ridică în picioare. Trei avioane în flăcări se desprinseră din cerul înturietos şi căzură, lăsînd în urma lor dîre de foc. Cine putea şti dacă erau ale noastre sau nemţeşti ?... La răsărit se auzea un tir îndepărtat... Avioanele de vînătoare nemţeşti ajunseseră probabil din urmă avioanele grele de transport şi le atacau...

Agenţii de legătură veniră fuga la Slavin şi raportară că debarcarea fusese înfăptuită relativ bine: un singur partizan îşi rupsese piciorul şi trei nu fuseseră încă găsiţi. Baloturile fuseseră aproape toate adunate.

Slavin ordonă ca oamenii să se împrăştie imediat şi, chemînd la el pe comandanţii plutoanelor, repetă ordinele' elaborate amănunţit încă de la Krasnodar:

Primul pluton, de sub comanda lui Kiril Stepanovici, primi ordinul să pornească spre extremitatea de nord-vest a Tamanului, acolo unde strîmtoarea Kerci desparte Kubanul de Crimeia. Acest pluton trebuia să se pregătească să împiedice evacuarea nemţilor din Kuban în momentul în care Armata Roşie avea să străpungă „Linia albastră".

AI doilea pluton, acela al lui Berejnoi, urma să meargă spre stanca Varenikovskaia, cu însărcinarea de-a distruge comunicaţiile nemţilor în regiunea din jurul stanţei.

Dubinet, cu al . treilea pluton, trebuia să se îndrepte spre împrejurimile Anapei. Sarcina lui era să taie drumurile care duceau din Anapa spre strîmtoarea Kerci, să afle tot ce se petrecea în port şi să se pregătească pentru o incursiune în oraş.

Plutonul al patrulea, al lui Sementov, şi grupul statului major, în frunte cu şeful de stat major, Pantelei Sidorovici, un cazac în vîrstă, preşedinte de comitet executiv raional, urma să rămînă cu Slavin: înainte de a se face ziuă, trebuiau să şteargă urmele debarcării, trebuiau să ajungă la postul de co- riiandă din sectorul central al munţilor, mai aproape de Volcie V'orota, să-şi instaleze acolo tabăra, să-şi amenajeze spitalul şi să înceapă să caute pe partizanii de sub comanda lui Egorin.

Podanko trebuia să organizeze neîntîrziat recunoaşterea şi să-i ţină la curent pe toţi comandanţii plutoanelor.

Era încă întuneric cînd cîteşitrele plutoanele plecară la drum în direcţiile indicate. Puţin după aceea, pe nesimţite, cercetaţii lui Podanko dispărură şi ei în noapte.

Cţnd zorile începură să se reverse asupra Tamanului, vestind o zi cenuşie şi mohorîtă, totul se isprăvise. Baloturile fuseseră ascunse şi camuflate în ascunzători, urmele debarcării şterse cu nişte mături stropite cu un lichid parfumat care zăpăcea cîinii poliţişti ai nemţilor,

iar santinelele şi avanposturile ascunse în tufişuri stabiliseră legătura telefonică.

Toată ziua oamenii de la serviciile administrative amenajară peşterile, curăţiră şi îngrădiră cu pietre izvoarele cu apă rece şi limpede.

A doua zi, în zori, al patrulea pluton se împărţi în grupe şi porui în căutarea partizanilor lui Egorin.

_ Partizanii-paraşut.işti rătăciră toată ziua printre stîncile sălbatice. Regiunea era pustie. Staniţele erau departe şi drumurile ocoleau acest sector muntos al Tamanului. Dealtfel se vedea că şi nemţii nu mai călcaseră demult pe acolo.

Partizanii-paraşutişti scotociră toate tufişurile, toate rîpele, dar nu găsiră pe nimeni, nici pe cei trei tovarăşi ai lor care se pierduseră în timpul debarcării. O singură grupă îi aduse lui Slavin, seara tîrziu, nişte opinci găsite lîngă izvor şi două rucsacuri. într-însele găsiră nişte haine, rufe şi carnete de însemnări care aparţinuseră unor partizani de-ai lui Egorin.

Slavin înţelese numaidecît că nişte partizani din detaşamentul lui Egorin fuseseră nu demult pe acolo şi dădu ordin sa se continue cu căutarea mai aproape de stanţe, acolo unde platoul trecea în pantă lină spre stepă.

A doua zi pe la prînz telefonistele transmiseră de la posturile de avangardă :

— Vin ai noştri şi aduc pe partizanii lui Egorin l

Slavin ieşi din peşteră. Patru cadavre erau întinse pe pietre. Fuseseră găsite la vreo zece kilometri de staniţa Raevskaia, într-o vale adîncă, lîngă un _pîrău. Partizanii fuseseră probabil ucişi cu focuri de armă trase din spate. Duşmanii îi urmăriseră, le întinseseră desigur o capcană şi îi uciseseră mişeleşte, pe la spate, cînd se aplecaseră să bea apă din izvor. Unul din ostaşii lui Egorin rămăsese chiar întins în apă cu capul sfărîmat. Âpa rece din izvor îi păstrase fata, şi Slavin îl recunoscu uşor pe Viktor Mihailovici Badalanov din Krasnodar.

— Podanko, vino aici 1 — ordonă Slavin.

— Uită-te, Podanko, — vocea lui Slavin era seacă şi severă. — Uită-te Podanko şi tine minte: asasinii lor se află acum la Raevskaia. Află cine sînt şi raportează. Au să dea socoteală...

Paraşutiştii n-apucaseră să pornească spre peşteri, cînd sosi al doilea grup însărcinat cu căutarea. Aduceau şi aceştia, pe nişte tărgi, făcute din crengi şi bete, doi partizani de-ai lui Egorin, însă vii.

Cei doi partizani au fost duşi la infirmeria amenajată într-o peşteră, dezbrăcaţi şi culcaţi. Trupurile le erau acoperite de răni adinei şi purulente. Apoi se încercă să li se dea de mîn- care. Ei însă tăceau. Numai ochii cătau sălbatic şi pieziş ca şi mai înainte. Curînd unul dintrînşii îşi pierdu cunoştinţa.

Medicul detaşamentului de partizani-paraşutişti şi Ania Certoleas îngrijiră pe partizanii lui Egorin. Veselă, plină de viaţă şi energică, Ania era o soră cu experienţă, atentă.

„Ania are mînă uşoară", spuneau mai tîrziu partizanii lui Egorin cărora Ania le "pansase rănile.

Bătrînul medic nu o lăsa o clipă să plece de lîngă el : Ania făcea toate pansamentele complicate şi tot ea îl ajuta întotdeauna la operaţii.

Fata era pasionată de munca ei, însă se ruga în acelaşi timp să fie trimisă în grupul de recunoaştere al lui Podanko. Bătrînul medic nici nu vroia să audă de aşa ceva.

— Scoate-ţi asta din cap, Anna, — mormăia medicul. — Scoate-ţi din cap...

îngrijorat de starea partizanilor lui Egorin, Slavin ordonă radiotelegrafistului să ia imediat contact cu Krasnodarul şi să ceară un avion.

Noaptea se auzi on zgomot de motor. Un avion mic ate- riză cu măiestrie în poieniţă. Avionul îi luă pe amîndoi partizanii lui Egorin şi pe partizanul-paraşutist care îşi rupsese piciorul cînd sărise pe pămînt, şi plecă îndărăt la Krasnodar cu mult înainte de a se face ziuă.

Pînă în seara celei de a şasea zile, Slavin reuşi să culeagă aproape cincizeci de partizani bolnavi şi răniţi. Unii erau aduşi pe tărgi, umflaţi de foame, în agonie. Alţii veneau singuri, sprîjinindu-se de umerii partizanilor paraşuiişti.

Fuseseră găsiţi pretutindeni, prin peşteri, prin rîpe adinei, pe lîngă izvoare, prin tufele de porumbar.

Toti erau istoviţi, într-un hal de nespus. Unii tăceau, încăpăţînîndu-se să nu răspundă la întrebări. Alţii vorbeau întruna şi băteau cîmpii.

Un singur lucru era clar: nemţii distruseseră detaşamentul lui Egorin. Partizanii, care scăpaseră cu viată, se ascunseseră aici, în aceste locuri pustii din munţi. Nemţii bătuseră de cîteva ori toată regiunea cu cîînii. Cînd prindeau partizani, pe unii îi upideau pe loc, iar pe alţii îi făceau prizonieri. Acei care scăpau se aşteptau în fiecare clipă la o nouă razie ; erau bolnavi şi sufereau de foame. Nici unul nu . putea să spună ceva despre Egorin. Totuşi trebuia găsit cu orice chip. Numai el, în calitatea lui de comandant al detaşamentelor de partizani din Taman, dispunea de informaţiile necesare partizanilor-paraşutişti despre informatorii cti care era în 'legătură şi despre dislocarea detaşamentelor locale de partizani. Mai tîrziu s-a aflat că Egorin fusese atras mişeleşte în stanca Raevskaia şi predat nemţilor...

Micul avion din Krasnodar venea în fiecare noapte şi ateriza în poieniţele din mijlocul munţilor. Slavin nu putu să amenajeze acolo un teren bun de aterizare pentru avioane mari. Avioanele transportau pe Pămîntul cel Mare în primul rînd oe partizanii cei mai slăbiţi. Pe ceilalţi, Slavin îi lăsa deocamdată internaţi în infirmeria din tabără.

În fiecare noapte, Slavin punea gărzi întărite în jurul taberei. El ştia că nu se putea ca nemţii să nu audă la un moment dat zgomotul suspect al motoarelor de la avioanele care soseau în mod regulat şi atunci aveau să vină cu siguranţă acolo...A şaptea zi, dis-de-dimineaţă, posturile înaintate comunicară că se apropiau nişte vînători de munte germani. Din momentul în care nemţii intrară în pădurile , din regiunea munţilor, tabăra partizanilor începu să se agite.

Slavin ordonă ca tabăra să fie îndată ridicată. Cea dintîi porni spre răsărit în munţi, în direcţia staniţei Kievskaia, infirmeria, acoperită de jumătate din plutonul al patrulea. Tn urma' infirmeriei plecă serviciul de intendenţă şi o parte din personalul statului major al lui Pantelei Sidorovici. Ceilalţi, în frunte cu Slavin şi Semenţov, se ascunseră în tufişuri. Comandantul elaborase demult planul de întîmpinare a musafirilor nepoftiţi.

Tn tabără rămaseră numai vreo zece oameni. Ei măturară toate urmele, stropiră intrările în peşteri cu lichid parfumat şi dispărură aproape chiar ,sub nasul nemţilor. Ei ştiau că vînătorii de munte nemţi nu-i vor descoperi: partizanii aveau în picioare o încălţăminte specială, confecţionată din cauciucuri de automobile, şi nici cel mai dibaci copoi nu le-ar fi putut descoperi urma.

îmbrăcaţi în halate de camuflaj, partizanii alunecau ca nişte umbre prin desişul tufelor, acoperind grupul principal al detaşamentului de partizani care se retrăgea. În urma lor, în- fundîndu-se în defileu şi urcînd dealurile, veneau vînătorii de munte nemţi.

Nemţii înaintau încet, nelăsînd nepipăită nici o moviliţă, nici o viroagă. Vedeau înaintea lor numai pietre, tufişuri şi rîpe, dar nici urmă de făptură omenească, nici cel mai mic semn care să arate de ce tocmai acolo, deasupra acestor munţi pustii, motoarele avioanelor vuiseră cîteva nopţi în şir.

începuse să se lumineze bine. Ziua se arăta neobişnuit de călduroasă. Pe cer nici un nor. Nemţii obosiseră. O parte din vînători căraseră prin defileu mitraliere grele. Erau obosiţi de atîta mers pe pietre, şi îi chinuia setea. Urcuşul care începea era anevoios şi vînătorii de munte se opriră să se odihnească. Au ales un loc la umbră, sub o stîncă abruptă, s-au întins acolo pe iarbă şi şi-au aprins cîte-o ţigară.

împrejur era linişte. Numai păsările ciripeau prin copaci, iar în iarbă ţîrîiau necontenit greierii.

Deodată se auzi o bubuitură. De sus, o avalanşă de pietre se rostogoli pe panta abruptă, aproape verticală şi şe prăbuşi cu zgomot peste vînătorii de munte care se odihneau. Ecoul munţilor repetă de mai multe ori zgomotul prăbuşirii.

Nemţii care scăpaseră teferi s-au căţărat pe stîncă, dar sus, în vîrf, nu era nimeni. Numai iarba era puţin călcată şi ici-colo se zăreau nişte urme abia vizibile lăsate de o cizmă grea.

Un alt grup de vînători de munte, uşor înarmaţi, mergea prin munţi, cînd căţărîndu-se pe povîrnişuri, cînd cohorînd în defileuri. Locurile erau pustii, soarele ardea necruţător.

Deodată pe dinaintea lor zvîcni mai întîi o umbră, apoi încă ur.a şi încă una. Un vînător trase o lungă rafală de pistol- mitralieră. Umbrele se repeziră într-o parte şi dispărură.

Furişîndu-se cu băgare de seamă, pe după pietre, vînătoril de munte porniră mai departe. Acolo însă unde cu o clipă înainte trecuseră, umbrele, nu mai era nimeni. Numai vîntul foşnea prin tufele de măcieş. Dar iarăşi trecură umbrele. Iar urmă o rafală de pistol-mitralieră şi iarăşi intrară umbrele în pămînt...

Asta se repetă de cîteva ori. Vînătorii de munte se ţineau de aceste umbre pe care nu le puteau prinde, care îi atrăgeau din ce în ce mai departe, şi nu băgară de seamă că intraseră într-un defileu îngust. De o parte şi de alta stîncile se ridicau din ce în ce mai înalte.

Patrulele dinainte ale nemţilor raportară că în faţă era o ripă abruptă.

Vînătorii de munte se îngrămădiră la marginea rîpei, cău- tind să se tină cît mai departe de stîncile care atîrnau deasupra defileului. împrejur era aceeaşi linişte. Şi deodată un strigăt puternic de vultur răsună din fundul prăpastiei adînci. Un strigăt asemănător răspunse de pe povîrnişul din dreapta. Nu încăpea îndoială că erau nişte semnale.

Vînătorii de munte aşteptau, gata să tragă, îndată ce-ar fi apărut o ţintă. Trecură cîteva clipe chinuitoare. Dincolo de rîpă se auzi un foşnet, un murmur de ,voci înăbuşite, zgomotul unor pietre mărunte care se rostogoleau, şi iar un foşnet.

Trei vînători de munte se tîrîră pînă la marginea rîpei şi se uitară în jos. Acolo nu era nimeni. Numai apa murmura, abia auzită, şi o pasăre ţipa monoton.

Deodată, jos, apăru o umbră. Un vînător de munte ridică pistolul-mitralieră şi ochi. El nu mai auzi însă împuşcătura, care fu acoperită de un bubuit asurzitor. Pămîntul tresări, stîncile se clătinară. şi se prăbuşiră, tîrînd în rîpă pe vînătorii de murite care stăteau în faţă. Ceilalţi, dîndu-se înapoi, începură să tragă în neştire. Numai ecoul ie răspunse...

Trecură cîteva clipe. Şe făcuse .iarăşi linişte. De jos din rîpă se auzeau vaietele răniţilor nemţi. Vînătorii coborîră, dar afară de morfii şi de răniţii lor, ei nu găsiră pe nimeni pe malul pîrăiaşului.Vînătorii de munte mai rătăciră cîteva ceasuri printre stînci şi prin vîlcele, încercînd să găsească vreo urmă, fie ea cît de mică, a duşmanului misterios; dar nu aflară nimic. Cărîndu-şi morţii şi răniţii, nemţii se întoarseră în stanţele din stepă. Şi mulţi dintre ei îşi amintiră, poate, fără voie, de povestirile locuitorilor staniţei despre necuratul care ademeneşte pe drumeţi spre afurisitele porţi ale lupilor...

În raportul asupra acestei operaţii, pe care îl trimise la Krasnodar, Slavin adăugă pe scurt că a instalat o nouă tabără şi că a trimis din nou în toate direcţiile grupele însărcinate cu căutarea partizanilor luî Egorin. De data asta ei nu găsiră decît cadavre de,ale partizanilor lui Egorin, morţi de boli sau de foame, şi moviliţe de pămînt, cu cîte un stîlp modest la căpătîi, pe care era însemnat cu creionul chimic cîte un nume sau cîteva la un loc.

Slavin nu mai izbuti să-l descopere nici pe Egorin, nici pe cei trei partizani dispăruţi la debarcare.

CAPITOLUL Îi

Prima radiogramă primită la Krasnodar de la Berejnoi prin postul de emisiune al lui Pantelei Sidorovici era laconică:

„Plutonul în stufărişul de lîngă staniţa Varenikovskaia. Personal în staniţă. Este aşteptată aici sosirea din Crimeia a unui funcţionar superior nazist, Stein. Plec cătunul Ciakan, în în- tîmpinarea lui."

După aceasta, Berejnoi nu mai dădu multă vrane nici o veste despre el.

La Krasnodar începură însă să vină ştiri despre sosirea la Varenikovskaia a unui oarecare nazist, anume Stein, reprezentantul gauleiteruluî Crimeii. Dar ştirile nu veneau nici de la Berejnoi, nici de la Slavin, ci ne erau transmise de informatorii noştri şi de oamenii noştri din reţeaua de supraveghere a comandaturilor nemţeşti. Judecind după aceste ştiri, purtarea lui Stein era în multe privinţe de neînţeles, dacă nu chiar misterioasă. Făceam la Krasnodar tot felul de presupuneri în privinţa acestui fascist. Cu timpul, tot ce ne păruse curios în purtarea lui, îşi găsi explicaţia. Dar despre aceasta voi vorbi mai încolo...

Berejnoi îşi adusese plutonul, fără vreo peripeţie deosebită, pînă în împrejurimile staniţei Varenikovskaia, staniţă înconjurată de ogoare întinse de pămînt negru, care dati recolte de grîu bogf^e. Casele stau în mijlocul grădinilor mari şi umbroase, iar în împrejurimi sînt lacuri adînci, pline de peşte. Berejnoi îşi" petrecuse aici copilăria şi venea din cînd în cînd s-o vadă pe maică-sa, să mai rătăcească cu puşca şi să pescuiască. Nn era pădurice, nu era cot sau mal de rîpă, pe care să nu le fi cunoscut, şi el îşi ascunse fără multă greutate plutonul în stufărişul des. După aceea, kirnd cu el pe Nikolaî, ajutorul său, porni spre stanîţă.

Nikolaî era un vechi prieten din copilărie al lui Berejnoi. Fuseseră împreună la şcoală, alergaseră împreună după porumbei şi prinseseră împreună peşte. Casele lor erau aşezate alături, iar mamele lor, vecine, trăiau în bună înţelegere.

În timp ce Berejnoi se strecura în stanţă, era emoţionat fără să vrea. Se -gîndea că acuşi avea s-o vadă pe maică-sa şi are s-o poată strînge la piept şi săruta.

Prietenii ocoliră avanposturile. Se tîrau încet prin grădinile de zarzavat, săreau gardurile de nuiele şi şedeau întinşi multă vreme prin şanţuri, aşteptînd să tr-eacă vreo patrulă nemţească. În cele din urmă ajunseră în ulicioara lor.

Acolo unde fusese casa lui Berejnoi, nu se vedea decît ce-nuşă. Pînă şi clădirile din curte erau arse. Toţi pomii din livadă erau tăiaţi din rădăcină. Numai hornul sobei, negru şi stingher, stătea neatins, şi la marginea grădinii de zarzavat rămăsese întreg bătrînul stejar secular care-i era aşa de drag mamei lui Berejnoi.

Inima i se ştrînse de durere. Ce-o fi cu mama ? Oare mai trăieşte ? — se întrebă el.

Casa lui Nikolai era întreagă.

— Eu aştept aici, — şopti Berej-noi. — Tu intră în casă, află tot ce s-a îrriîrapiai şi cheam-o aici pe Daria Semionovna.

Nikolai se întoarse peste jumătate de oră. În urmă venea mama lui, o căzăcioaică bătrînă, îmbrobodită cu o basma neagră. Bătrîna s-a apropiat de Berejnoi şi l-a îmbrăţişat în tăcere. Şi aici, pe mormanul de cenuşă unde fusese cîndva casa lui părintească, Berejnoi află cumplita veste.„

Cu vreo cinci lumi mai înainte, nemţii o ridicaseră pe mama lui Berejnoi, în urma denunţului atamanului Miroşnicenko. Acesta venise însoţit de nişte soldaţi şi rînjea eu satisfacţie cînd bătrîna a fost dusă la politie, pe ger, eu părul desfăcut, numai în cajaveica subţire pe care o purta în casă.^ Asta era cu puţin timp înainte de infrîngerea partizanilor din Varenikovskaia, lîngă carierele de piatră.

Mama lui Berejnoi fu acuzată că ar fi în legătură cu partizanii. Asta era dealtfel adevărat. Bătrîna ascunsese de cîteva ori la dînsa în pivniţă cercetaşi şi păstrase nişte pachete înve- liţe în hîrtie. I .şe ceru să indice numele, partizanilor şi locul nade se ascundeau. I. se făgădui o casă de piatră cu acoperiş de tablă, făină, o vacă, bani. Bătrîna însă tăcea. Atunci au început s-o canonească. Au. bătut-o cu vergele de puşcă, i-au înfipt, ace sub unghii, i-au frînt, degetele. Miroşnicenko asistase la torturi şi se .spunea .chiar că o bătuse şi- el pe bătrînă cu cravaşa. Bătrîna tăcea. A treia zi nemţii i-au aruncat cadavrul desfigurat în Kuban.. Apa însă i.a scos trupul pe bancul de nisip, şi noaptea, locuitorii. stanitei l-au luat şi l-au îngropat în grădină, sub stejarul cel bătrîn.

._■— Cînd au luat-o pe maică-ta la politie,-eram • la dînsa, — povestea Daria Semionovna. — Simţea pesemne că nu se mai întoarce acasă şi la despărţire mi-a şoptit: „Dacă vine'băia- tu-meu, fii ca o mamă pentru dînsul". Aşa mi-a spus...

În aparentă, Berejnoi era calm. Privea tăcut într,o parte, muşcîndu-şi buzele. Daria Semionovna stătea alături de dînsul şi-l netezea încet pe cap, aşa cum îl mîngîiase altădată mai.- că-.sa, pe vremea cînd era nuc...

Pe ulicioară se auziră paşi: "trecea o patrulă nem{ească.

— Auzi ? — şopti Daria Semionovna.

Berejnoi dădu din cap.

..— Ascunde-ne pe Nikolai şi pe. mine la dumneata, — spuse el încet. — Deocamdată trebuie să mai rămînem aici ca să vedem cum stau lucrurile. Apoi vedem noi ce-i de. făcut,..

Prietenii stătură la Daria Semionovna tirap de cîteva-zile. Ea îi încuia ziua în pivniţă, iar noaptea stăteau în odaia întunecoasă pîndind cu luare aminte la zgomotele de pe uliţă. Cînd bătrîna, care făcea curăţenie la comandaiură, se întorcea de la lucru, le spunea tot ce se petrecea în stanţă, vorbea despre noile rînduieli; despre moartea partizanilor, de la Varenikov- skaia, despre trădătorii care îşi vînduseră conştiinţa şi cinstea pentru o vacă şi un sac de făină, despre poliţai şi despre Miroşnicenko...

Pe vremuri,- acest Miroşnicenko fusese cel mai bogat om din stanită. Avusese două mori cu aburi şi o moară de crupe şi jumătate de staniţă îşi măcina griul la morile lui. Hambarele lui gemeau de grîne, acaparate pe nimic din regiune. Grînele le trimitea apoi la Temriuk, de unde le exporta în străinătate

După revoluţie, Miroşnicenko fusese arestat şi trimis la Şo-lovki, dar fugise de acolo. Într-o vreme se spunea că s-ar Îi întoris iar în Kuban, şi chiar că fusese văzut vînzînd seminţe în piaţa la Kavkazskaia. Nimeni nu ştia însă dacă toate acestea erau adevărate, sau nu.încă din primele zile după sosirea nemţilor, Miroşnicenko căzuse ca din senin pe capul locuitorilor stanitei. îndată după aceea fusese numit ataman de raion. Şi Miroşnieenko începu să bage groaza în bieţii' oameni. El fusese acela care dăduse ajutor la prinderea şi uciderea partizanilor denunţaţi de trădători, şi' tot el ucisese în bătaie pe tinerele căzăcioaice care duceau provizii partizanilor la carierele de piatră. Nemţii îl preţuiau şi podelele hambarelor lui Miroşnieenko începură iar să se îndoaie sub greutatea grînelor.

— Uite unul care trebuie trimis pe lumea cealaltă! — spunea de multe ori Nikolal prietenului său, în lungile ceasuri cînd îşi omorau timpul stînd de vorbă în beci.

Berejnoi tăcea. Şi numai o singură dată răspunse calm, ca despre o treabă de mult hotărîtă :

— Oare nu înţelegi că eu şi Miroşnieenko nu avem loc amîn- doi pe pămînt ?

Şi după felul cu care Berejnoi spunea asta, după ochii lui reci şi aspri, Nikolai înţelese că zilele lui Miroşnieenko erau numărate.

Odată, Daria Semionovna nu s-a întors seara acasă. N-a venit nici noaptea. Prietenii, încuiaţi în pivniţă, se neliniştiră. Erau cît pe ce

să înceapă să sape ca să iasă din pivniţă şi-şi pregătiseră grenadele pentru orice întîmplare.

Bătrîiia se ivi în zorii zilei, abia tîrîndu-şi picioarele de oboseală.

— Afurisite pocitanii !... I-a pălit curăţenia. Curăţă, spo- ■ iese, vopsesc, parcă s-ar pregăti de cine ştie ce sărbătoare...

Daria Semionovna spuse că mai-marii nemţi ai staniţei aşteptau să le vină un musafir din Crimeia, un nacealnic de seamă pe care îl chema Stein. Nu-l cunoştea nici unul din nemţii de acolo, dar toţi se temeau de dînsul, pentru că-I ştiau înfumurat de tot şi grozav de cîinos. Se mai spunea că trebuia să vină acolo cu o vedetă pe Kuban. Toate acestea, Daria Semionovna le auzise întîmplător chiar de la Miroşnieenko, pe cînd acesta vorbea cu şeful poliţiei.

Berejnoi ciuli de îndată urechile şi o puse pe Daria Semionovna să-i mai spună de la înccput, tot ce aflase la coman- datură.

— Da' la ce-ţi trebuie afurisitul acesta de neamţ ? — se necăji în cele din urmă bătrîna căzăcioaică, care cădea din nicioare d? ostenită ce era.

Berejnoi nu-i răspunse nimic.

Noaptea prietenii plecară din staniţă. Cînd îşi luă rămas bun de la Daria Semionovna, Berejnoi o îmbrăţişă.

— Îţi mulţumesc pentru toate. Pentru că m-ai adăpostit, pentru mîngîierea pe care am găsit-o la dumneata, pentru că te-ai purtat cu mine parcă ai fi fost maică-mea... ai fost o mamă pentru mine... Cînd ne-om întoarce, nu ştiu. Să-mi dai însă cuvintui dumitale că orice s-ar îrrîîmpla şi oriee-ai vedea — n-ai să te miri de nimic'. Altfel n-om putea scăpa teferi".

Daria Semionovna atîta făcu, să ofteze. îşi aducea aminte de Berejnoi de pe cînd era copil şi ştia că băiatul acesta era scump la vorbă, îndărătnic şi că n-avea să. scoată nimica de Fa el. Rugămintea lui însă trebuia împlinită întocmai, deoarece nu era el omul care să vorbească în vînt.

Berejnoi expediase chiar în aceeaşi noapte la Krasnodar radiograma despre care am pomenit mai sus. În zori luă cu el un aspirant de-al lui, de la institut, şi doi studenţi, şi plecă cu ei în cătunul Ciakan, aşezat nu departe de malul Kubanu.- lui, la vreo patruzeci de kilometri în jos de Varenikovskaia.

Comandantul cătunului Ciakan era foarte neliniştit. Şi cum să nu fi fost? Cu o seară înainte venise în cătunul lui, chiar domnul Steîn cel groaznic, în persoană, despre care se ştia că se ducea în. sus pe Kuban, în staniţa Varenikovskaia, dar care parcă nu avea de gînd să se oprească. în cătun.

Stein avea capul- pansat. Era însoţit de un aghiotant şi de doi oameni din garda sa personală — doi zdrahoni SS., care semănau leit unul cu celălalt.

Domnul Stein nici nu-i întinse măcar mîna comandantului, ci dădu numai uşor din cap Aghiotantul comunică tăios şi scurt, că împotriva vedetei domnului Stein fusese comis un atentat şi că domnul

Stein fusese rănit la cap. Rana nu era primejdioasă, dar, în schimb, foarte dureroasă. Domnul Stein avea nevoie de odihnă şi ordona să fie chemat imediat în cătun comandantul raionului Varenikovskaia cu o gardă pe care s-ar nuW bizui. Iar în ceea ce priveşte echipajul vedetei care se afla în momentul de faţă pe bancul de nisip, domnul Stein ordona să fie lăsat acolo pînă la noile lui dispoziţii.

Comandantul instală pe domnul Stein pe canapeaua din bi-roul lui şi telefonă îndată la Varenikovskaia. Stein refuză cina care i se oferi şi ceru numai o cafea fierbinte şi tare şi un păhărel de conîac. Apoi se încuie singur în birou. Paznicii lui încremeniră la uşă ca nişte statui.

Peste un ceas sosi comandantul rşionului Varenikovskaia într-o maşină, însoţit de un automobil blindat şi de două camioane cu soldaţi nemţi.

Stein îl primi imediat. Comandantul începu să-şi exprime părerea de rău cu privire la tristul incident, dar Stein îl întrerupse brusc, atrăgîndu-i atenţia că ar fi preferat să nu-i asculte compătimirile şi să vadă în fapt o mai mare vigilenţă din partea comandaturii germane. Apoi dădu ordin comandantului cătunului Ceakan să înGeapă de dimineaţă ancheta. Ancheta trebuie să fie făcută repede şi meticulos, iar rezultatele trebuie să fie imediat raportate lui personal şi păstrate în Cel mai strict secret; ar fi fost cît se poate de neplăcut ca acest accident, care i se întîmplase reprezentantului gauleiterului Crimeli, să fie cunoscut de populaţia locală.

Stein se urcă în maşină, îl chemă la dînsul pe comandantul cătunului Ciakan şi-i porunci să ridice escorta şi echipajul vedetei şi să le lase în cătun, pînă cînd le va chema el.

La vedetă urmau să facă de gardă, cu rîndul, oamenii din echipai.

Automobilele plecară la Var.enikovskaia. Comandantul cătu-nului plecă chiar el cu nişte bărci la locul accidentului, transportă echipajul vedetei pe mal şi abia atunci află' toate amănuntele.

Pînă în seara zilei aceleia nenorocite, vedeta na-viga-se cu bine pe .Kuban, în' susul apei. Potrivit ordinului dat de Stein, care şedea de obicei închis în cabină, pe duneta vedetei erau postaţi soldaţi nemţi cu pistoale-mitralieră, gata să tragă, iar lîngă mitraliera grea de la proră, se afla tot timnul un servant-mi- tralior.

La yreo doisprezece kilometri mai jos de cătunul -Ciakan. dă-duseră în mijlocul rîului de nişte bancuri de nisip. Apa era mai adîncă aici de-a lungul malului stîng, spre care cîrmaciul conduse vedeta. Deodată vedeta se izbi cu putere de ceva şi se opri. Pistolarii căzură pe punte din cauza izbiturii. Unul din ei, în cădere, trăsese fără să vrea. Mitraliorui, împins înainte, se lovi cu capul de mitralieră. Sîngele îi .năvăli în ochi. Auzind împuşcături şi nevăzînd nimic în faţa lui, mitraliorui trase o lungă rafală. Pe vedetă se iscă panică şi toţi începură să tragă.

Stein, care se lovise la cap cîod se produsese lovitura, zbiera. Din cabină se .auziră înjurături (disperate. Apoi -ieşi pe punte. Capul îi fu legat în grabă cu un pansament pe care ieşeau pete roşii de sînge.

Stein era furios la culme Primul pe care-l văzu pe punte era cîrmaciul, care, holbînd ochii, se uita speriat la şeful înfuriat. Stein scoase repede revolverul. Răsună o împuşcătură. Fluturînd braţele de parcă ar fi vrut să se agaţe de ceva, cîrmaciul căzu peste bord fără să scoată un geamăt şi dispăru imediat în apa repede şi tulbure a Kubanului.

Tremurînd de frică, căpitanul vasului se apropie de Stein şi raportă că vedeta se izbise probabil de ceva şi că trebuia imediat cercetată elicea care nu mai funcţiona. Stein bolborosi ceva şi, băgînd revolverul în toc, intră înapoi ta cabină. Un marinar, care coborîse în apă să cerceteze elicea, ridică peste cîtcva minute pe punte o bucată de năvod, care se înfăşurasc pe elicea vedetei. ' ""'
""'Cauza opririi fu lămurită: cîrmaciut'n-aveă nici 0 vină... Puteau merge înainte. Situaţia se complica însă, de'Sarece cîrmaciul, pe care Stein îl împuşcase era în acelaşi timp un pilot care cunoştea cursur'nâviga'bil schimbător şi capricios al Ku- lranufuî. Şi căpitanul vasului, luîrtd cîrma, se tenîea "ca de moarte să nu bage cumva vedeta într-un banc de nisip.

Şi aşa se şi întîmplă : vedeta nu făcu nici un kilometru de la'locul incidentului,' şi intră în plin mers. într-un banc de nisip şi se împotmoli'atît de tare, încît era foarte greu să inai'iasă de acolo cu propriile mijloace.

De data aceasta totul se petrecu fără împuşcături. Aghiotantul lui Stein, după ce înjură şi bătu crunt pe căpitanul vasului, ordonă unui marinar să se ducă înot pînă la mal şi să aducă o barcă. Între bancul de nisip şi mal erau vreo zece metri..

Barca sosi la vedetă cam peste un ceas. În! barcă şedeau doi vîslaşi, doi tineri bravi soldaţi nemţi. Unul din . ei raportă că fuseseră trimişi de marinarul de pe vedetă, pe care comandantul lor îl oprise pe mal.

Stein, Aghiotantul şi doi oameni din garda ' lui presonală, luară loc în barcă. Peste cîteva minute'barca dispăru după cotitura bruscă a rîului...

Aceasta era tot ce comandantul cătunului Ciakan reuşise să afle de ia echipajul vedetei. A doua zi, expediţia care venise să despotmolească vedeta, nu găsi pe bancul de nisip decît scheletul răsucit la vedetei, care arsese între timp, iar santinelele lăsate acolo, dispărute fără urmă.

Comandantul îşi chinui mintea, făcînd fel de fel de presupuneri. În toată această întîmplare erau o mulţime de lucruri de Care nu era chip să se dumirească. -

În primul rînd cum de apăruse năvodul, acolo unde niti un pescar, oricît de nepriceput ar fi fost, nu s-ar fi putut gîndi să-l pună ? Apoi mai era incendiul vedetei. Cine să-i fi dat foc ? Toate acestea la un loc dovedeau că o singură mînă manevrase aici. Dar de unde ar fi

putut să apără partizanii lîngă cătunul Ciakan, cînd toată regiunea fusese încă demult curăţită de partizani? Şi chiar dacă mai erau, de unde-ar fi putut ei să afle despre sosirea lui Stein, cînd pînă şi lui, comandant german, i se comunicase în secret acest lucru? '

—

Dar altceva îl nelinişteа şi mai mult pe comandant: marinarul trimis de pe vedetă să aducă barca dispăruse fără urmă. Nici cei doi soldaţi nemţi, care-l aduseseră pe Stein de pe v.'- detă pe mal, nu fuseseră descoperiţi. Că nu făceau parte din garnizoana cătunului, asta era sigur. Comandantul nu înţelegea nimic din toate acestea. Nici măcar nu putea şti cum să organizeze mai bine căutarea celor dispăruţi, pentru că ţinea bine minte ordinul lui Stein de a face ancheta în secret şi fără nici o publicitate.

Într-un cuvînt, erau multe lucruri misterioase şi de neîn[e: les. Şi comandantul, după multe şi chinuitoare frămhitări, se gîndi că lucrul cel mai bun era să aştepte şi să tacă. El urma ancheta fără multă grabă, în nădejdea că intre timp va descoperi poate, multe lucruri care rămăseseră neclare pentru dînsul şi că poate însuşi Stein, prins de treburi importante, va uita întîmplarea din cătun.

Oricum însă, comandantul nu-i trimise lui Stein raportul...

La Varenikovskaia, Stein fu întîmpinat solemn de Miroşni-cenko. Cu cel mai slugarnic şi mai respectuos aer din lume, atamanul îşi exprimă regretele în privinţa întîn-.plării de pe vedetă şi îl asigură că la Varenikovskaia nu se va mai repeta aşa ceva, fiindcă aici puterea era în inimile unor oameni siguri şi devotaţi. Propuse să cheme imediat un medic ca să

Domnul Stein refuză, spunînd că nu era obişnuit să recurgă la serviciile unor medici necunoscuţi şi care probabil nu erau experimentaţi, că prefera să fie îngrijit de aghiotantul lui, suficient de priceput în medicină.

Oarecum descurajat, comandantul neamţ îl invită pe „scumpul musafir" la masă.

Masa gemea sub greutatea bunătăţilor şi a vinului. Stein însă duse la gură numai un păhărel cu vin şi abia se atinse de mîncare. Spunînd că e obosit şi că îl doare capul, el se retrase în odaia care îi fusese rezervată.

După plecarea lui, Miroşnicenko cu comandantul nici nu apucaseră să se aşeze la masă, cînd un agent de legătură veni în fugă şi raportă că domnul Stein era mînios şi îi cheamă imediat pe comandant şi pe ataman.

Şi, la drept vorbind, Stein îşi ieşise din fire de mînie:

— Aicea-s ploşniţe 1 — strigă el furios, în momentul în care comandantul intră. — Aţi auzit: ploşniţe! Ploşniţe! — repetă el cu indignare, vîrînd în ochii atamanului degetul său arătător, în vîrful căruia era o mică pată roşie.

Comandantul, speriat, încercă să se scuze, însă Stein nici nu voi să-l asculte.

Atunci, sfătuindu-se cu Miroşnicenko, comandantul propuse lui Stein să se ducă în altă casă de a cărei curăţenie şi ordine garanta atamanu.1. Stein le spuse că n-avea încredere în nici o garanţie şi că îşi va alege singur locuinţa.

Şi iată că pe uliţele staniţei apăru o procesiune neobişnuită^ Comandantul şi Miroşnicenko mergeau în fată, iar în urma lor venea Stein, după care se ţineau tăcuţi, cei doi oameni din garda lui personală.

Cu toată rana lui proaspătă ş,i cu toată durerea de cap, Stein se arătă de data aceasta neobosit. Vizită mai multe case, gă- sindu.-le una mai nepotrivită ca alta : ba că odăile erau prea mari,, ba prea mici, ba că ferestrele dădeau în grădină, lucru care nu-i plăcea deloc lui Stein, ba că dădeau drept în stradă* iar el, Stein,, se ferea de praf. Comandantul pierduse nădejdea să mai poată găsi ceva pe placul acestui musafir din cale-afară de mofturos şi luă, cu Stein, casele la rînd. În sfîrşit găsi una pe placul lui. Era tocmai casa Dariei^Semionovna, căsuţa în care numai cu cîteva zile în urmă se ascunsese Berejnoi şi Ni- kolai.

Casa nu se deosebea cu nimic de casele învecinate şi odaia pe. care o alese Stein era mobilată foarte modest. Stein fu însă de părere că era de o curăţenie ideală şi comandantul se feri să-l contrazică. Miroşnicenko se informă îndatoritor dacă gazda trebuia îndepărtată sau dacă i se va permite să rămînă. Daria Semionovna stătea în odaie, şi, albă ca varul, se uita cînd la Stein, cînd la ataman.

Stein se apropie încet de Daria Semionovna, o privi atent în faţă şi spuse sacadat, pe ruseşte, cu un puternic accent german:

— Gazda va rămîne aici, să mă servească.

Apoi,, întorcîndu-se spre comandant, îi spuse pe nemţeşte:

— În caz de nevoie, o voi azvîrli şi singur afară... Sînteţi liber, domnule comandant

După ce ieşi din casă şi făcu vreo zece paşi, Miroşnicenko întoarse capul. Văzu că în cerdacul casei stătea, nemişcat ca o statuie, un om din garda personală a lui Stein.

A doua zi, comandantul staniţei şi atamanul veniră de vreo trei ori să viziteze pe musafir, dar nu fură lăsaţi' să intre. Aghiotantul ieşea în cerdac şi le spunea că domnul Steta nu se sirn- ea destul de bine şi nu putea: încă să se ocupe de treburi. Su- erea încă de pe urma şocului nervos pricinuit de ultimile întîm- plări şi de urmările unei răni a lui, mai vechi.

Cum era curios din fire, atamanul s-a apropiat noaptea pe furiş de casa Dariei Semionovna, cu gînd să observe ce făcea Stein. I s-a părut că o umbră s-a ivit o clipă' în grădină, îndrep- tîndu-se spre casă. Dar de-abia a făcut atamanul cîţiva paşi, şi un om din garda personală a lui Stein a şi răsărit, din întuneric lîngă el şi a strigat ameninţător:

înapoi

!Dîs-de-d iisiineaţă, atarna nul » găsi pe: Daria Semionovna lîngă puţ şi începu» să; o: d'eseoasa-. E-a spuse *ase* Sfeirr stăiase aproape toată ziua, culcat îw pat; apoi, se ar» îîrsiu îl chemase pe agiriotarptal; lui. şi< stătuse eu eh irnrftt de- vorfeă^ răsfoind nişte ¡TÎctr.i. Despre *ev* era vorba, nu- ştia-, deoarece musafirii vorbiseră nemţeşte.

Dimineaţa, comandantul veni iarăşi la Stein-. De data- asta fu primit. Stein îl pofti' să[1] şadS[1], şi-i comunică scurt şi tăios, că comandamentul armatei germane era nemulţumit din cauză eă stinngerea- griului se' face inadmisibil dfe încet, atffl în sfaniţ.a Yarenfkovskaia cît şi în cătunele învecinate: El consideră eă de acest lucru sînt vinovaţi în primul rîhd comandanţii germani. Nu mai puţin vinovaţi erau primarii şi- şefii poliţiei. De aceea, el cerea să i se pTocure fără î-ntî-rzîere toate actele- privitoare la predarea- griului — planurile, cotele, repartiţia, evidenţa executării, adresele şi numele celor care- cu rea votnţă- nu voiau să predea griul — şi: să le dea aghiotantului. Seara, toţi primarii şi şgfii poliţiei din staniţele şi cătunele cele mai apropiate trebuiau adunaţi îh cancelaria atamanului. Dac.ă sănătatea ri va permite, va verif personal să le spună eă comandamentul german nu avea intenţia să glumească eu- ei.

Ordinul lui Stein ftr îrrdieplinit întocmai r actele fură predate, primşrii şi şefii die gofiţie adunaţi- la OTa fixată.

încă înainte de a se însera,, comandantul veni să-l ia ne Stein ca să-l întovărăşească la cancelaria atamanului. Pfe stradă, oaspetele era însoţit de o parte de comandant, iar de cealaltă parte de aghiotant, care ducea o servietă grea şi voluminoasă. În spate mergea garda personală a lui Stein, cu mîna pe trăgaciul pistolului-mitralieră.

În piaţă stăteau grupuri de poliţai care-i păzeau pe prima**rii** şi pe şefii de- poliţie sosiţi în staniţă.

În cancelaria atamanului, toţi cel adunaţi se grăbiiră cane mai de care să^li salute pe Stein. Stein luă loc la. masă,. Lîngă el se- aşeză aghiotantul, lui,, care îş.i puse geanta, cu hîitii jos, Ungă piciorul mesei. În spatele lui Stein se instalară oamenii din garda lui personală.

După o scurtă introducere a comandantului, Stein luă cu-vîntuf. El repetă ceea ce vorbise dimineaţa cu comandantul. Numai că de data aceasta vorbea într-o lîmbă rusă stricată-, ale- gînd cu greu cuvintele. C'eî adunaţi înţeleseră totuşi principalul': conducerea era mînioasă din cauza nepăsării lor şi-i ameninţa cu tot felul die-pedepse.Deodată lui Stei» i se făcu rău-. Nu putu să-şi termine fraza* începută şi îşi- duse mîinî-le lJa> cap-. Invingind- durerea, .el se ridică cu greu de la masă, ordon» celor adtuiaţSi acolo; să nu plece şi să aştepte pe aghiontantul care, după ce-l va conduce acasă, se va întoarce şi va continua şedinţa.

Aghiotantul puse servieta pe masă şi, ordonînd unui primar s-o păzească, îl luă la hrat pe şeful lui şi îl conduse încet spre ieşire. Comandantul şi atamanul mergeau înainte. Garda personală, cu

automate gata să tragă, îl însoţea pe Stein, ca de obicei, de la oarecare distantă.

În piaţă, lui Stein i se făcu ceva mai bine. Totuşi comandantul şi Miroşnicenko hotărîră să-l conducă pînă acasă.

Abia apucară Stein şi însoţitorii lui să traverseze piaţa, cînd răsună o explozie. Toată lumea se întoarse fără voie: un vîr- tej de foc se ridică deasupra cancelariei, smulgînd acoperişul.

Stein îşi veni cel dintîi în fire.

— Stanca să fie imediat încercuită ! — strigă el.

Apoi se întoarse spre comandantul speriat şi-i spuse aspru :

— Am scăpat amîndoi numai datorită unei întîmplări. Dă ordin să fie arestaţi toţi cei care au fost în piaţă. Chiar şi poliţaii !

Apoi, sprijinindu-se de braţul aghiotantului, păşi repede spre casa Dariei Semionovna. În urma lui veneau, ca şi pînă atunci, oamenii din garda lui personală, tăcuţi şi imperturbabili...

...Am primit destul de repede la Krasnodar comunicarea despre explozia din cancelaria atamanului şi despre moartea primarilor şi a şefilor de poliţie. Ştirea ne-a fost transmisă d£ informatorii noştri. De la Berejnoi nu mai aveam nici o veste. Făceam fel de fel de presupuneri, eram îrigrijaţi şi regretam că ^Stein şi Miroşnicenko scăpaseră ca prin minune.

La Varenikovskaia evenimentele se desfăşurau cu repeziciune. Nu trecu mult şi am primit ştirea despre moartea lui Miroşnicenko. Iată cum se petrecuseră lucrurile. Într-o noapte, cu toate că era cald afară, atamanul îşi trăsese pîslarii în picioare, îşi luase în spate o scurtă îmblănită şi se dusese la hambarele lui. Venea destul de des pe acolo, ca să-şi mai admire bogăţia şi să mai ţină pu(în în mînă boabele de grîu uscat, auriu. De obicei făcea asta singur. De data asta însă, speriat de explozia care avusese loc de curînd, luase cu dînsul patru poliţai înarmaţi.

Noaptea era întunecoasă. Departe, la răsărit, razele reflectoarelor brăzdau cerul. O împuşcătură izolată răsună afară din sat. Q patrulă nemţească trecu, apoi se făcu iar linişte şi pustiu pe uliţele învăluite în beznă.

Miroşnicenko se. gîndi să. arunce mai. întîi un .ochi la. cel mai mare dintre hambarele ţui, . umplut pînă în vîrf cu grîu. Grî- nele erau deja vînduţe nemţilor şi trebuiau să vină camioane să le ridice.

. . ..

Cînd Miroşnicenko ajunse foarte aproape de hambar, i se păru că o umbră stătea lîngă perete. Se opri şi ascultă cu luare- āminte. împrejur era însă linişte. Atamanul ramase o clipă pe loc, crezînd că i se păruse numai, apoi porunci" paznicului să deschidă uşa. .

În hambar era un miros plăcut de grîu de Kuban copt.

Atamanul îşi vîrî adine rnîinile în grîu. Cernea printre degete boabele aurii şi, căzut pe gînduri, părea să fi uitat totul pe lume. Deodată auzi lîngă uşa un strigăt înăbuşit, zgomotul unei lupte tăcute. Poliţaii se repeziră spre ieşire. Paznicul zăcea ucis, jos, lîngă uşă. Nişte

umbre apărură o clipă în întunericul nopţii şi dispărură. Fu ultimul lucru pe care-l mai văzură poliţaii. O explozie răsună în hambar;

Peste cîteva minute sosiră în goană pompierii. Nu tra uşor să stingi grînele uscate, răvăşite de explozia .din hambar, peste care se turnase benzină. Limbi de foc se întindeau peste grîu ; un fum negru se aşternu peste pămînt. Atamanul zăcea jos, mort, acoperit şi înăbuşit de propriile-i grîne.

Cînd comandantul, încă somnoros, sosi în fugă la locul incendiului, îl găsi acolo pe Stein.

Comandantul se apropie de Stein. Stein răspunse cu râ-eălă la salutul lui, îl privi în tăcere cam timp de un minut, apoi "începu sa vorbească încet şi fără să se grăbească. Glasul lu: avea un ton batjocoritor :

— Hai să numărăm, domnule comandant, una cîte una, întîmplările din ultimul timp ! Intîi lîngă cătunul Ciakan, era eît pe ce să .fiu ucis; al doilea, primarii şi şefii poliţiei aruncaţi în aer; al treilea, atamanul ucis; al patrulea, focul pus la hambarul cu grîu. Mă întreb ce are. işă se întimple mai departe aici ? Mai ştii, poate că te spînzură pe dumneata ? Asta n-ar li deci! firesc, pentru că eşti o cîrpp. şi nu ai ce căuta în armata germană. Despre aceasta însă, vom sta noi de vorbă mai t'rziu. Acum am să mă ocup personal de ceea ce s-ar cuveni să te ocupi dumneata. Convoacă imediat' pe toţi poliţaii de aici. Sînt cionvins că ei ştiu totul despre partizani, dar că de teama răzbunării îi acoperă. Execută ordinul, domnule comandant!

Nu trecu o oră şi toţi poliţaii fură adunaţi în localul poliţiei. Stein intră cu aghiotantul lui. Un soldat din garda lui per sonală rămase în cerdac.

Ce-a vorbit Stein cu poliţaii, cum' a condus ancheta şi ce s-a aflat la anchetă, nu, se ştie. Cînd însă, în zorii zilei locuitorii staniţei ieşiră

în uliţă să vadă cum
ardea griul atamanu

-lui, că de ars io.t mai ardea, ei văzură în piaţă, acolo unde fuseseră executaţi partizanii din Varenikovs'kaia, legănîndu-se poliţaii spînzuraţi de ramurile vînjoase ale unui copac băirîu

Comandantul fusese de faţă la execuţie. .El se uitase la Stein şi avusese impresia că musafirul era altul. Nu rămăsese nici urmă din slăbiciunea de adineauri, nici urmă de moleşeaiă îi mişcări, de voce bolnăvicioasă. Şi cu toate că capul îi era 'ncă pansat, Stein era plin de energie.

Cînd comandantul îşi petrecu musafirul şi îşi lua rămas nuri de la Stein, acesta îi spuse :

— Cu poliţaii trădători am isprăvit. Dar acesta mu-i cecît un început. Ce urmează acuma la rînd, domnule comandant ?

Comandantul nu -apucă să răspundă, eîmd ofiţerul de serviciu pe garnizoană veni în fugă şi, luînd poziţie, raportă :

— La douăzeci de kilometri de Varenikovskaia, în direcţi« Adagum, o coloană de autocamioane încărcate cu grîu a fost distrusă. Escorta a fost lichidată, iar maşinile cu grîu au dispărut.

— Aş'şa-a.! — zise Stein printre dinţi. — Cum văd eu, *l a* dumneavoastră lucrează partizanii 1 ?

Apoi, după ce tăcu o .clipă, continuă cu acelaşi glas înspaimîntător de liniştit:

— Să organizaţi imediat razii cu cîini. Să inspectaţi fiecare v.îlcea, fiecare tufă. Partizanii trebuie să fie neapărat prinşi. A-lMel... să ştii : comandamentul suprem nu va ezita sa apiice măsuri drastice faţă de acei care nu execută ordinul. Poţi să pleci.

-Comandarriail dădu să plece ca să execute arámul, cînd S-teir: îl opri :

— Şi mai este ceva, domnule comandant. Te aştept la mini peste o -oră cu im plan amănunţit de operaţiuni. Planul trebuie să fie făcut în două exemplare. Copia o vei lăsa la mine. Asta-i tot.

Peste o oră, Stein şi cu comandantul discutau plănui raziei împotriva partizanilor. Stein studie .toate amănuntele şi. analiză cu atenţie fiecare detaliu. Şi comandantul avu .impresia că acest important funcţionar nazist, cu toate că era venit abia de cîtev.a zile din Crimeia, cunoştea împrejurimile staniţei mai bine de- cît el, comandantul raionului V.aremiikovski.

.Stein îşi chemă aghiotantul, îi predă copia .planului, şi-ii spuse :

— Păstrea^-o şi ai grijă ea totul să fie în ordine

Aghiotantul luă poziţia de drepţi, bătu dm călcîie şi, întorcîndu-se, ieşi din odaie.

— Ţine minte, domnule comandant'1 Ordinul trebuie executat întocmai ! — îi aminti încă o dată Stein cu severitate.

Stein nu dormi toată noaptea. Primi împreună cu comandantul raionului, rapoartele agenţilor de legătură. Rapoartele nu erau deloc liniştitoare. Nu numai că partizanii nu putuseră fi descoperiţi, dar

chiar mai mult decît atîta, un grup german căzuse într-o cursă şi fusese lichidat aproape în întregime.

Stein nu mai putea de mînie. El acuză pe comandant de faptul că soldaţii din garnizoană, de bine ce huzureau acolo, se dezvăţaseră de luptat, că ei nu-şi îndeplineau îndatoririle, că erau fricoşi şi nu executau ordinele comandamentului. J3-: îi scăpă chiar şi o vorbă care dădea a înţelege că trădarea se cuibărise pînă şi la comandatură. Prea suspect era marele număr de chixuri pe care le dădea comandamentul local.

În zorii zilei, Stein ordonă să fie chemată din cătunul Ciia- kan escorta lui personală, sosită din Crimeia, îi indică precis itinerariul şi ora plecării.

— Voi face cu oamenii mei. mai mult decît dumneata cu întreaga dumitale garnizoană, — declară el comandantului.

Spre seară sosi ştirea la Varenikovskaia că escorta lui Stein dăduse peste nişte partizani, angajase o luptă cu ei şi fusese în întregime nimicită.

Comandantul nu îndrăzni multă vreme să comunice această ştire lui Stein, dar n-avu încotro şi trebui să-i spună. Dar., lucru curios, Stein primi această comunicare destul de liniştit. Nu ţipă, nu bătu din picior, nu ameninţă. Ordonă, numai scurt şi tăios ca toţi comandanţii şi ofiţerii detaşamentelor germane, care se aflau în staniţă şi în cătunele învecinate, să f'e convocaţi imediat, urmînd să stea personal de vorbă cu ei.

— Cuvîntarea lui Stein la consfătuire a fost destul de scurtă, dar foarte energică.Domnilor ofiţeri ! — declară el. — Nu vă voi mai aminti cele. ce s-au petrecut în ultimele zile în raionul Varenikovski. Sper că vă sînt încă destul de vii în minte atentatul împotriva vedetei mele lîngă cătunul Ciakan, moartea primarilor şi a şefilor de poliţie, moartea atamanului de raion, focul de la haui!- barul cu cereale, distrugerea coloanelor de transport, nimicirea escortei mele. Vreau să vă pun o singură întrebare. Gine-i stă-' pînul acestui raion ? Dumneavoastră, reprezentanţii armatei germane biruitoare, sau bandele de parlizani ale Rusie'. în- frînte ? Dumneavoastră, care aveţi în slujba dumneavoastră întreaga forţă a tehnicei militare moderne, sau aceşti partizani care folosesc cuţitul şi bîta ? Mă văd silit să trag concluzia câ nu dumneavoastră- sînteţi stâpînii acestui raion... Unul din dt'.m- neavoastră — n-aş vrea să-i spun numele — s-a exprimat odată, fără să vrea, într-o -ii-cuţie cu mine, că un fel de blestem ar atîrna asupra raionului acestuia. Eu nu cred în aiureli sentimentale şi nesănătoase. Nu cred decît în singura forţă care există pe pămînt — în forja invincibilei armate germane. Iar dacă aici nu se vede manifestarea acestei forte, trag o sin-' gură concluzie : oamenii care o reprezintă în raionul nostru nu justifică încrederea comandamentului suprem. Ei trebuie să fie înlăturaţi şi dati în judecată. Nu vreau să iau în momentul do faţă măsuri drastice, cu

toate că dispun de împuterniciri des^ tul de largi în această privinţă. Mai vreau să fac încă o încercare. Comandantul raionului Varenikovski vă va comunica planul de operaţii împotriva partizanilor. Il veţi executa întocmai, fără nici o abatere. Dacă însă şi de data aceasta nu veţi reuşi, voi fi silit să aduc acest lucru la cunoştinţa domnului gauleiter al Crimeii şi crpd că comandamentul simrem va lua cele mai severe măsuri...

Totuşi, ai fi spus că într-adevăr în raionul Varenikoviki îi urmărea pe nemţi un blestem. Cş şi mai înainte, partizanii erau. cu neputinţă de prins. Un mare convoi german a fost distrus, cu toată escorta lui de maşini blindate. Partizanii au ucis trei ofiţeri nemţi, capturînd documente secrete foarte însemnate.

Stein era posomorit. Fuma ţigară după ţigară. Aghiotantul lui scria tot felul de rapoarte kilometrice. Comandantul se aştepta din moment în moment la o pedeapsă aspră...

Toate aceste lucruri erau bine cunoscute la Krasnodar, dar nu din rapoartele lui Berejnoi. El continua să tacă. Unii dintre noi se gîndeau că Berejnoi o fi murit, cu toate că era cu neputinţă să fi lucrat în raionul Varenikovski alţii decît cei din plutonul lui. Totul rămase misterios pînă în scara cînd sosi în sfîrşit o radiogramă de la Berejnoi.

îmi aduc aminte cum într-o seară mi s-a telefonat de la statul major al mişcării de partizani de la sud, şi am fost rugat să trec pe acolo, deoarece sosiseră ştiri importante.

— De la Berejnoi? — întrebai eu.

— Vino dumneata şi ai să afli.

La statul major mi-a fost arătată o radiogramă amănunţită, semnată de Slavin şi Berejnoi. Radiograma raporta că principala tabără, a plutonului lui Berejnoi se aflâ, ca şi înainte, în stufărişul din bălţile de lîngă Varonikovskaia şi că în momentul de faţă efectivul plutonului fusese completat cu voluntari. Apo>, urma enumerarea operaţiunilor realizate dc pluton, din care cele nrai. multe ne erau cunoscute. În sfîrşit, principala veste pe carp ne o comunica Slavin era că adevăratul Stein. fusese ucis ifugâ răţunul Ciakan şi că în locul jui Stein operp Berejnoi, care' luase locul reprezentantului gauleiferului Crimeii. P.înă atunci totul mersese strună, dar în ultimul timp Berejnoi începuse să bănuiască că era urmărit. De aceea, el avea de gînd să părăsească raionul Varenîkovski şi să se îndrepte către Ariapii, cu atît mai mult'cu cît aceasta se potrivea, cu planul. general de acţiune al detaşamentului de partizani piaraşutişti.

tn încheiere, Slavin explica. îndelunga .tăcere a lui Berejnoi, prin faptul că aparatul de radioemisiune a lui Berejnoi fusese o vreme scos din funcţiune, iar el, Slăviţi, tăcuse intenţionat, de teamă ca nemţii să nu intercepteze comunicările lui şi să descopere jocul lui Berejnoi.

Asta era tot ce se comunica în radiogramă. Celelalte amănunte le-am aflat mult mai tîrziu. Ele trebuiesc însă povestite, aici, fiindcă altminteri multe lucruri ar rămîne neînţelese.

Cînd Berejnoi aflã de Ia Daria Semionovna despre sosirea apropiată a lui Stein şi se gîndi să plece în cătunul Ciakan, el nii-şi făcuse încă un plan precis de acţiune. Socotea că va vedea mai bine cum trebuia să opereze la faţa locului şi plecă, luind cu dînsul pe aspirantul lui, pe doi studenţi, pe Nikolai şi şapte partizani, iar pentru orice eventualitate, mai luă şi o tunică, de ofiţer german şi două rînduri de uniforme soldăţeşti.

Aflînd în cătun că Stein nu sosise încă, dar că era aşteptat să pice dintr-o zi în alta, Berejnoi luă.o barcă şi porni pe Kuban în jos, hotărî să încerce să scufunde vedeta. Nu izbuti însă acolo. Vedeta dădu peste năvodul întins de partizani şi se .opri. Cînd vedeta se înnămoli însă, şi un marinar de pe vedetă fu trimis la mal, Berejnoi începu jocul lui complicat şi primejdios. Imbră- cînd repede uniforma de ofiţer neamţ, el ieşi înaintea marinarului şi află de la el, fără greutate, că Stein cerea o barcă. Marinarul fu reţinut. Studenţii se transformară în soldaţi nemţi ş; ajunseră la vedetă. Cînd barca în care se afla Stein şi escorta lui. dispăru din ochii echipajului; după un cot al rîului, unul din studenţi făcu o mişcare bruscă şi răsturnă barca, iar celălalt student ameţi în acelaşi timp, cu o lovitură de vîslă pe amîndoi soldaţii din garda personală a lui Stein. Toţi nemţii-se duseră la fund, afară de Stein care ieşi la suprafaţă. Pe acesta fură siliţi să-l ucidă în apă. -Apoi începu travestirea. Berejnoi se transformă în Stein, asistentul deveni aghiotantul lui, iar studenţii soldaţi din garda lui personală. Ceilalţi partizani au şters cu meticulozitate urmele, iar cînd garda personală a lui Stein şi 0 parte din echipaj au părăsit vedeta, ei au atacat garda lăsată pe vedetă şi au înecat-o în Kuban. Apoi au ridicat vedeta de pe bancul de nisip şi -au ,ascuns-o în stufăriş, iar în locul ei au ¡pus o veche barcă de .pescari şi i-.au -dat foc.

Astfel îşi făcu apariţia Stein în cătunul -Ciakan.

La Varenikovskaia, Berejnoi-Stein izbutise, după cum şiLa, să se instaleze la Daria Semionovna. Acok) însă totul era cît pe ce să fie dat de gol. .Pierind din cătunul -Ciakan, .Berejnoi îi ordonase lui Nikolai să se furişeze la mama lui şi să-i dea de veste despre toată această comedie. Nikolai nu izbutise însă, şi Daria Semionovna fu luată prin surprindere. Ea nu-şi pierdu totuşi cumpătul -cînd văzu pe fiul ei adoptiv, transformat în Stein. Noroc că bătrîna îşi aminti la timp de rugămintea lui Berejnoi ca să nu se mire de nimic, orice ar vedea, aşa că se făcuse că nu ştie cine era şi totul trecu cil bine. Daria Semionovna se purta minunat tot timpul cît dură şederea lui Stein în stanţţă. Berejnoi ţinea printr-însa legătura cu plutonul lui. Aproape că nu era noapte ca Nikolai să nu se strecoare la maică^sa şi să pri- mească directive, fie de-a dreptul de la Berejnoi, fie prin aghiotantul lui. Tot Nikolai adusese din stufăriş mina cu acid, cu ajutorul căreia fură aromeaţi în aer, în cancelaria aitamanului, primarii şi şefii de poliţie.

Construcţia acestei mine pe. care o folosisem cu succes încă de la început în detaşamentul nostru era ia arte simplă. Acţiunea ei se baza pe faptul că acidul rodea peretele subţire de metal din eprubeta de sticlă, în care era turnat acidul, şi aroestecîndu-se cu .o altă

compoziţie, provoca explozia. Berejnoi ascunse mina în servietă. Atît timp Cît aghiotantul .ţinea servieta vertical, acidul nu atingea despărţitura de .metal a epruhetei. În momentul însă .în care, plecînd împreună cu Berejnoi, el puse servieta orizontal, începu acţiunea acidului şi peste .cîieva minute .raioa explodă...

Ducîndu-se la .cancelaria atamanului, Berejnoi hotărî 6ă amîrie execuţia comandantului şi a ,Lui Miroşnicenko, şi de aceea îi luă cu 'dînsul cînd plecă din cancelarie, înainte de explozie. În primul rînd făcu asta pentru că trebuia să se ferească prin toate mijloacele de -orice fel de hănuieli.

Partizanii lui Berejnoi :se răfuiră ceva mai tîrziu cu Mireş nicenko, .într-o noapte cînd acesta se dusese la hambarele sale.

Tot ce a mai urmat a fost mult mai simplu. Tot speriindu-l pe comandantul raionului, Berejnoi părea să fi obţinut supunerea lui necondiţionată şi afla dinainte de la el unde şi cînd se vor îndrepta detaşamentele germane... Odată ce ştia asta, putea trece cu cea mai mare siguranţă la .executare.

Totuşi, în ultimele două zile, Berejnoi fu neliniştit

.Intx-o seară, tîrziu de tot, auzi în .curte glasul supărat *a'* Dariei Semionovna, care bodogănea ceva ; bătrîna era îngrijo rată şi nemulţumită de nu .ştiu ee. Apoi veni de afară un gro fc-ăît şi scÎT-ţiitul uşii de la estetul de porci. Ceva mai tîrzîu, gazda întră în odaie şi aruncă -supărată în colt, un pachet moale.

— Pocitanie blestemată ! — zise mînioasă Daria Semionovna. — Să creadă el c-am să-l vînd pe feeioru-meu de suflet. Să-mi întindă vinele şi să-mi frângă oasele şi tot n-am să scot un cuwîntl Să-mi -deîe şi munţi de aur şi tot n-are să afle nimica...

De -cîteva zile comandantul se tot ţinea de Daria Semior.ovna tot iscodind-o şi într-ebînd-o ce făcea Stein. Ce fel de medicamente lua ? Era grav rănit la cap ? Cine-l pansa ?... Bătrîna seăpa spunîndu-î- că nu ştie nimic. Ea nu-l vedea pe domr.uî Stein decît atunci cînd ieşea în curte, să-şi facă nevoile, pentru că uşa de la odaia tai era întotdeauna încuiată şi ea n-avea voie să intre acolo. Comandantul însă se ţinea scai de dînsa şi căuta s-o îmbuneze, făgăduindu-i tot felul de daruri; şi astăzi ordonase chiar să i se dea un porc, îi dăduse cu mîna lui o bucată de stofă de-o rochie, şi îi poruncise să se uite chiar şi prin gaura cheii, şi să vadă ce îficea Stein.

Berejnoi înţelese că comandantul începuse să-l bănuiască. Apoi veni la el unul din soldaţii din „garda lui personală"" şi raportă că un soldat neamţ fusese prins tocmai în momentul în care se ducea pe

furiş spre fereastra odăii în care locuia Berejnoi. Ca să 9e justifice, soldatul spuse că băuse puţin şi se.rătăcise. Dar cu toate că era într-adevăr băut, nu era însă atît beat ca să se rătăcească prin grădinile de zarzavat străine.

Berejnoi se nelinişti : comandantul se hotărîse, se vede, să-şi verifice cu orice preţ bănuielile.

În seara următoare Daria Semionovna veni acasă şi mai neliniştită şi spuse că sosise la Varenikovskaia comandantul cătunului Ciakan. **Arafadoi** comandanţii se încuiaseră şi se sfă- tuăseră multă vreme împreună. Bătrîna auzise cum repetaseră de cîteva ori numele 4e „Stein". Apoi comandantul din Varenikovskaia chemase dactilografa şi-i dăduse o hîrtie. '

— Strict confidenţial! — spuâe el dactilografei. îndată dupi asta chemase radiotelegrafistul şi îi ordonase să cifreze această telegramă şi s-o trimită fără întîrziere la adresa indicată. Bineînţeles că bătrîna nu putuse afla conţinutul telegramei şi r.ici cui era adresată, dar era încredinţată că telegrama îi privea pe Berejnoi şi că nu era a bine:

— Du-te, dragul meu, în stufăriş, iasă toate şi du-te 1 — îl sfătui ea pe Berejnoi. — îmi spune inima că aici te aşteaptă o moarte cumplită.

Ar fi uşor să plec, mamă. Dar vezi că mai am nişte răfuieli cu nemţii. Ei, acuma du-te dumneata de te culcă şi n-avea grija mea. Las' că nu pun ei aşa de uşor raiîna pe mine

.În noaptea aceea NiTkolai veni şi i-adnse lui Berejnoi nn ordin de la Slavin; Berejnoi trebuia să se dacă la Anapa. După raportul lui

Dubineţ, Egorin părea că se aflǎ în închisoarea din Anapa. Nimeni altul decît Berejnoi-Stein nu putea stabili precis lucrul ăsta

'Berejnoi şi Nikolaiistătură de vorbă toată noaptea. Am aflat despre această discuţie mult mai tîrziu, cînd Kubanul fusese curăţit de nemţi şi cînd m-am dus să-l văd pe Nikolai care fusese rănit şi era acum la spitalul militar de la Varenikovskaia.

— Cînd am aflat de toate aceste lucruri, —îmi povesti Nikolai, — cînd am auzit de cadourile făcute mamei, de felul cum. îl urmăreau pe. Berejnoi, de sosirea comandantului din Ciakan, de radiotelegrafist, m-am speriat cumplit.

Schimbă-te şi vino îndată cu mine în baltă, în stufăriş, — îi spusei eu lui Berejnoi.

— Nu. Plec la Anapa, — îmi răspunse el calm.

— Dar nu vezi că jocul s-a isprăvit ?

— Nu, jocul nu Sra isprăvit încă, Nikolai. Au prea puţine atuuri. Numai cu bănuieli n-ajung ei departe şi numai cu presupuneri nu-l răstoarnă ei pe domnul Stein. Sînt o persoană- prea importantă. Dar, nu încape vorbă, jocul a ajuns prea primejdios.

— Şi nu te temi chiar deloc ?

:—f - Ia spune, ai văzut tu om care să nu ştie deloc ce-i frica ? Eu unul n-am văzut... Şi nici nu cred să fie om care să stea pentru prima dată sub tirul aruncătoarelor de mine şi sub rafale de mitraliere, care să audă pentru prima dată deasupra capului; vuietul avioanelor de bombardament în picaj, şi să nu-i fie frică. Cine spune aşa, minte. Asta-i.pozăl Dar nici nu cred că omul se naşte laş şi că însăşi natura nu-l lasă să-şi învingă frica. Oricine poate fi curajos.

Singura deosebire este că unul reuşeşte să învingă repede frica, pe cînd altul obţine cu greu această victorie. Atîta tot... Nu ştiu în ce categorie de oameni ar -trebui să fiu clasat, îţi pot însă mărturisi că atunci cînd m-am prezentat în blestemata aceea de uniformă la comandantul cătunului Ciakan, mi-a fost frică. Aşa mi-era de frică, încît mă treceau fiori. Dar... eu sînt comunist, Nikolai... Şi-apoi, inima mi-e plină de ură, şi ura asta a ucis frica din mine. Aşa că n-am mai tremurat eu în faţa comandantului, ci comandantul a tremurat în faţa mea. Acelaşi lucru s-a petrecut şi aici la Varenikovskaia, şi tot aşa se va întîmpln şi la Anapa. Şi încă şi mai mult decît aici... Ştiu. că riscul e foarte,mare. Vrînd-nevrînd, la Anapa va trebui să am de-a face cu ofiţeri superiori germani, cu reprezentanţi de-ai gestapoului, cu copoi fascişti experimentaţi. Fără îndoială că toată activitatea mea la Varenikovskaia este azi cunoscută acolo. Indiscutabil că această purtare trebuie să provoace unele bănuieli şi, în orice caz, o oarecare încordare a atenţiei. Şi, pe lîngă asta, cea dintîi frază nemţească insuficient de corect construită sau o orientare ceva mai puţin sigură în treburile fasciste ar putea duce la o înfrîngere. La Anapa vin mereu vapoare din Crimeia. în orice clipă aş putea să întîlnesc un ofiţer neamţ, care să-l fi cunoscut personal pe adevăratul Stein, şi o asemenea întîlnire n-ar fi pentru mine dintre cele mai plăcute... îmi dau seama de tot riscul, dar mai ştiu şi altceva : ura are să m-ajute să-

mi înving frica şi n-am să fiu laş. Crezi tu că mă avînt orbeşte ? Nu, nicidecum ! Am analizat totul şi vreau să repet acelaşi truc care mi-a folosit atît de mult la Ciakan. Ascultă, trebuie să organizezi un atentat împotriva mea în drum spre Anapa ca să mă pot prezenta în oraş cuprins de mînie. După cum am observat, nemţii nu mai sînt în stare să priceapă ceva cînd superiorii lor se înfurie.

— Asta mi-a spus Berejnoi în noaptea aceea, — îşi isprăvi povestirea Nikolai. — Am stat multă vreme cu dînsul, discutînd amănuntele atentatului. La despărţire în-a rugat să mă ocup do comandantul Varenikovskăi. „N-avem nevoie de nemţi curioşi" — adăugase el.

În ziua următoare, reprezentantul gauleitcrului Crimeii îi spuse comandantului de la- Varenikovskaia că se simţea prost şi că vroia să consulte nişte specialişti de la Anapa, şi, însoţit dc o gardă puternică, plecă la Anapa.

Am rămas foarte emoţionat de povestirea lui Nikolai. Il vedeam foarte clar pe Berejnoi, pe acest om calm, închis, care îsi pusese masca duşmanului şi era înconjurat de duşmani. Sute de ochi îi urmăreau fiecare mişcare, fiecare cuvînt. Ce curaj şi ce inimă tare trebuia să aibă ca să nu tremure şi să nu se poticnească pe drumul greu pe care pornise !...

CAPITOLUL III

După îndelungate rătăciri, Dubineţ cu plutonul lui ajunse în sfîrşit în împrejurimile Anapei. Pe lîngă staniţa Raevskaia se ridică un şir de dealuri care îşi întind rîpele abrupte către mare, iar de cealaltă parte coboară lin spre stepă. Coastele lor sînt acoperite cu livezi şi vii, şi Dubineţ se lasă ademenit să-şi ascundă plutonul tocmai în desişul acestor livezi.

Nemţii păzeau însă cu străşnicie litoralul, iar în cătune stăteau în adăposturi santinele. Dubineţ ascunse băieţii în iarba înaltă şi deasă,

care creştea din belşug
pe colinele ce coborau
lin spre şesul unde se
isprăvesc grădinile şi
unde începe stepa.
Partizanii îşi săpară
nişte ascunzişuri pe
după pietre şi se ca-
muflară cu grijă

.Dubineţ plecă la Anapa. Avea în oraş mulţi prieteni: familiile tovarăşilor eu care străbătea cîndva Marea Neagră, colegi de şcoală, tovarăşi de pescuit, prieteni cu care petrecuse.

Drept sediu al statului său major, Dubineţ îşi alese o casă de piatră, nu prea mare, cu două caturi, situată pe o ulicioară ¡liniştită, care dădea spre mare. Casa era alături de un scuar şi, în acelaşi timp, foarte aproape de centru. Mai locuiau acolo cîteva familii, în cea mai mare parte de marinari, pe care le cunoştea, şi acestea îl întîmpinară pe Dubinet ca pe o rudă de-a lor. Tot acolo, dintre adolescenţii care se împrieteniseră foarte curînd cu veselul marinar care văzuse multe, el îşi alese pe primii lui informatori. Numărul lor ereşteg în fiecare zi. Printre ei erau şi băieţi care pînă mai ieri purtaseră cravate de pionier, dar şi pescari din Anapa, cu barba albă, şi gospodine. Dubineţ îi împărţi în grupe. Numai şefii de grupă ştiau unde se ascundea el, primeau însărcinări de la dînsul şi îi raportau ceea ce izbuteau să afle. Dubineţ întinse reţeaua informatorilor săi peste toată Anapa şi află curînd tot ce se petrecea în oraş : cît de mare era garnizoana nemţească, unde era încartiruită, ce fel de vase soseau în port, ce anume încărOau şi ce anume descărcau ; unde locuiau şefii poliţiei, şefii gestapoului, şi care ruşi intraseră în slujba nemţilor.

Într-o zi, către seară, Dubineţ strecurîndu-se spre casă băgă de seamă că un individ suspect îl urmărea pas cu pas. A doua zi dimineaţă, acelaşi individ stătea pe o bancă din parc, cu un aer plictisit, supraveghind ulicioara în care era situată casa lui Dubineţ. O urmărire fu organizată numaidecît şi un grup de băieţi se ţinu toată ziua scai de acest ora, nu-l scăpă o clipă din ochi şi raportă spre seară că intrase în clădirea gestapoului. În dimineaţa următoare, o patrulă nemţească descoperi cadavrul spionului. Fusese aruncat pe lîngă ţărmul mării cu capul sfă- rîmat...

Seara, gestapoul organiză .o descindere în casa în care stătea Dubineţ. Cei de la gestapo răscoliră toâte beciurile şi podurile, dar nu descoperiră nimic suspect.

În acest timp, Dubineţ stătea într-o casă vecină, în locuinţa tatălui unui vechi prieten al lui, pescar de mare, şi se uita cum plecau agenţii gestapoului, obosiţi şi bătînd din buze.

Pe zi ce trecea, serviciul de informaţie al lui Dubineţ creştea şi se consolida. Dubineţ îşi avea oamenii lui în port, la co- mandatură, la poliţie şi chiar ia infirmeria închisorii. Grupuri de informatori pătrunseră la Djemete, un sovhoz de viticultură şi vînificaţie, situat în apropiere de Anapa, unde erau instalate_re- zervele unităţilor germane care păzeau oraşul şi litoralul. Toate drumurile care treceau pe lîngă mare erau puse sub cea mai strictă supraveghere. Dar Dubineţ îşi avea iscoadele lui pretutindeni, pînă şi în localităţile Su-Pseh şi Su-Kko.

Dubineţ se pregătea astfel meticulos'pentru operaţiunea principală pe care o eoncepuse Slavin şi care era atacul general asupra oraşului.

Zilele treceau. Partizanii din plutonul- lui Dubineţ se mutară cu încetul la Anapa. Şi acum locuitorii Anapei citeau în fiecare zi comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii. Aceste comunicate erau recepţionate de staţia de radio a plutonului, mai întîi transcrise de mînă şi apoi bătute la maşină de dactilografele din oraş. Copiii le lipeau cu dibăcie pe garduri, le băgau în cutiile de scrisori de la uşile caselor, în căruţele colhoznicilor care veneau la piaţă, în coşniţele gospodinelor.

Dubineţ nu reuşi însă să afle principalul lucru pentru care venise la Anapa şi anume : unde era Egorin şi tovarăşii lui din detaşament.

Egorin parcă intrase în pămînt. În orice caz, numele lui nu figura pe listele arestaţilor care se aflau în închisoarea de la Anapa. Dubineţ pierduse orice speranţă să mai afle ceva despre soarta lui Egorin, dar iată că într-o bună zi, un flăcău înnegrit de soare, fiul unui vechi prieten de-al lui care murise într-o luptă cu contrabandiştii, veni la el şi îi povesti o discuţie între doi poliţai beţi, pe care o auzise întîmplător. Unul din ei povestea cum la Raevskaia, fusese arestat cu cîteva^zile mai'înainte un grup de partizani atras de poliţai -într-o cursă.

Dubineţ pierdu trei zile ca să-l cunoască pe acest poliţai. După ce bău două nopţi eu dînSul într-o cîrciumioară tainică de pe malul mării, izbuti în sfîrşit să stoareă de la dînsul tot ce ştia.

într-adevăr un grup de partizani al lui Egorin fusese atras prin viclenie la Raevskaia. Cea mai mare parte din ei fuseseră exterminaţi, iar ceilalţi făcuţi prizonieri. Dintre partizani, îi rămăsese poliţaiului întipărită în minte faţa unui bărbat de vreo patruzeci de ani, cu barbă neagră. Acesta nu voise să-şi spună numele. L-au canonit, dar n-au putut scoate de la el un cuvînt. Peste cîteva zile fusese transportat la închisoarea din Anapa. însă cine era acest partizan şi unde se afla în momentul de faţă, poliţaiul nu ştia.

-S-ar fi putut presupune că omul cu barba neagră era chiar Egorin. Dubineţ comunicase toate acestea lui Podanko, cînd se întîlnise într-o zi cu dînsul în afara oraşului şi aflase de la el că Berejnoi trebuia să vină în una din zilele următoare la Anapa. Berejnoi urma să se dea drept Stein şi să încerce să afle ce e cu Egorin. Podanko nu ştia dacă Berejnoi va lua parte personal U atac, totul atîrnînd de felul în care „Stein" va fi întîmpinat la Anapa. În orice caz, Slavin era tocmai pe cale să-şi aducă .forţele, mai aproape de oraş şi DubineJ trebuia să fie gata în orice, moment să dea . lovitura,.

— Bine, că vom avea în sfîrşit de lucru! — se bucura Dubinet- — Băieţii mei s-au plictisit de cînd tot stau cu mîinile în. sîn.

Dubinet îl văzii pe „Stein" sosit la Anapa. Dacă tvar fi ştiut de .mai înainte că era Berejnoi, nu şi-ar fi recunoscut tovarăşul.

Era într-o după-amiază călduroasă şi strada era scăldată toată în soare. Gospodinele întîrziate se grăbeau să se întoarcă de ja piaţă. Ofiţerii nemţi mergeau pe partea străzii unde era urniră.

Deodată răsună, un urlet strident de sirenă. O coloană de automobile apăru de după colţ. În fruntea coloanei mergea un camion cu soldaţi nemţi cu pistoale-mitralieră. Aspectul lor era.departe de a fi .arătos .:'. mulţi erau răniţi, vestoanele lor verzi, murdare, purtau urmele unei lupte recente. Soldaţii se uitau îngrijoraţi în toate, părţile, ca şi cum s-ar fi aşteptat la un atac.

Un. automobil blindat mergea în urma'camionul,ui. Automobilul purta şi el urme proaspete care arătau că fusese' angajat nu de mult într-o luptă destul de crîncenă. În automobil se aflau ofiţeri nemţi. Dubin^eţ recunoscu imediat printre éi pe şeful gestapoului din raionul Ánapa. Alături de dînsul văzu un bărbat înalt, tînăr, bandajat la cap şi îmbrăcat într-o haină seini- militară. Se. ţinea drept, nemişcat, ca şi cum ar fi înghiţit un băţ. Expresia feţei era nemulţumită, trufaşă şi dispreţuitoare — un fascist tipic, îmbătat de propria lui mărire.

Dar în această faţă, în ţinuta capului, în tăietura ochilor, era ceva parcă cunoscut, şi Dubinet înţelese că acesta era „Stein".

Atentatul împotriva domnului „Stein" reuşise de minune. Nikolai şi cu tovarăşii lui scoseseră din luptă zeci de soldaţi nemţi -şi atacaseră ş.i automobilul în care era Berejnoi. Dar acestea fuseseră făcute după ce „Stein" scrise din automobil, şi se năpustise asupra partizanilor, trăgînd în ei toată încărcătura pistolului lui,.

După ce isprăvi treaba, Nikolai se retrase. Ajuns în cătunul cel mai apropiat, „Stein" îl chemă la telefon pe şeful gestapoului din Anapa şi aşa de cumplit îl spălă pe cap, încît acesta tremura ea varga.

Acum Berejnoi avea în mînă atuuri mări. Mai întîi de toate fusese la Un pas de moarte, partizanii atentaseră la viata lui şi, cu ocazia încăierării cu ei, arătase un deosebit curaj, ceea ce îndepărta orice bănuială, chiar dacă o asemenea bănuială ar fi fost să se ivească în legătură cu purtarea lui la Varenikovskaia. Pe de altă parte, acest fapt îi dădea posibilitatea să refuze invitaţiile la banchete, unde ar fi putut să se întîlnească cu cunoştinţele nedorite ale celuilalt Stein, din Crimeia.

În casa comandantului, unde sosise „Stein", un ofiţer neamţ care se recomandă drept oberleutnantul Berns, şeful portului Anapa, se apropie de dînsul.

Strîngînd mina lui Berejnoi, neamţul îl privi cu ochi miraţi şi imediat începu să se scuze, încurcat.

Oberleutnantul Berns avea un prieten, Otto Stein, cu care copilărise şi învăţase la München. În ultimul timp, Stein era ataşat pe lîngă domnul gauleiter al Crimeii. Aflînd că Stein 3 sosit în oraş, Berns se grăbise să-l vadă. Se vede însă că era o confuzie.

Berejnoi îşi pierdu o clipă cumpătul. Trebuia să-şi adune gîndurile. Şi atunci îi veni în ajutor tot pansamentul de la cap, care îl mai scăpase de cîtcva ori. Se prefăcu că-l doare tare capul, şi cîştigă acele cîteva clipe de care avea nevoie ca să născocească un răspuns.

Da, domnul Oberleutnant avea perfectă dreptate : Otto Stein lucra într-adevăr în Crimeia şi chiar avea intenţia să plece în Kuban.

Dar în ultimul moment, domnul gauleiter se răzpîndisf» şi îl trimisese în misiune pe el, tot Stein, originar însă din Weimar, nu din München. El regreta că speranţa domnului Oberleutnant de a-şi revedea prietenul nu se împlinise...

Berns însă nu se opri aici şi spuse că domnul Stein va înţelege insistenţa lui. Nu-şi văzuse prietenul de aproape un an şi ar vrea să .ştie cum arată şi cum o duce cu sănătatea soţia sa, doamna Amalia Stein... Berejnoi intrase acum în rolul lui : îi spuse că va povesti bineînţeles Cu plăcere tot ce ştia despre familia prietenului lui, însă regretă că acum nu putea. Avea treburi urgente, dar se vor întîlni chiar azi, la masă. Şi domnul Stein se înclină politicos.

Intorcîndu-se către şeful gestapoului, Berejnoi ceru să i se arate închisoarea.

— Infamiile pe care partizanii le comit în raion, — spuse el aspru, — iac să se creadă că şi faţă de aceşti bandiţi, deţinuţi aici, se adoptă o atitudine de nepăsare. Afară de asta, bănuiesc că la închisoare se află un conducător de partizani ne- identificat pînă acum.

Puţin după aceea, Berejnoi plecă la închisoare. ,Nu-l văzuse niciodată pe Egorin. N-avea decît o fotografie pc care i-o dăduse Slavin, şi care înfăţişa pe un bărbat nu prea înalt, cu o barbă neagră deasă, cu o cămaşă ucraineană brodată, cu o fetiţă în braţe şi zîmbind vesel. Fotografia era făcută cu un an înainte şi în timpul acestui an, Egorin suferise durerea înfrîngerii detaşamentului său, grozăvia torturilor şi cine ştie cum mai arăta el acum. Poate că devenise un bătrîn gîrbov, cărunt...

În aripa specială a închisorii, unde erau deţinuţi arestaţii cei mai de seamă, Berejnoi vizită împreună cu directorul închisorii toate celulele la rînd, privind eu atenţie fetele deţinuţilor cărora le punea din cînd în cînd întrebări şi îşi însemna cîte ceva în carnet.

Egorin nu era printre cei arestaţi. Şi deodată Berejnoi văzu într-una din^celule un om cu barbă neagră, puţin încărunţit. Arestatul era întins pe un pat de scînduri şi era greu să-i vezi bine faţa.

— Ridicaţi-l ! — ordonă „Stein".

Arestatul se ridică cu greu, însă singur. Era înspăimîntător r faţa lui uscată şi slăbită era toată plină de răni şi de vînătâi; fire de păr, cărunt, se întrezăreau în barba lui neagră ciufulită. Braţul lui stîng era, se vede, fracturat, şi-i atîrna ca o cîrpă.

Şi Berejnoi recunoscu în acest om pe Egorin.

Se uitară o clipă în tăcere unul la celălalt. Ochii lui Egorin ardeau de ură, pleoapa stîngă'îî tremura. Aveai impresia că acuşi îl va scuipa în obraz pe acest fascist odios. Berejnoi ar fi vrut să i se arunce de gît, să-l îmbrăţişeze şi să-i şoptească la urech*: „Mai ai puţină răbdare, dragul meu. Nu te-am uitat!" Dar nu întrebă decît atît:

— Cine-i ăsta ?

Directorul închisorii raportă respectuos că era unul din partizanii prinşi la Raevskaia şi că pînă azi refuzase să-şi spună numele.

Acum Berejnoi era pe deplin convins că în faţa lui se afla Egorin. El se uită încă o dată la dînsul cu atenţie şi fără voie îşi întoarse ochii — atît de multă ură şi dispreţ era în privirea arestatului !

— Un individ primejdios, — mîrîi „Stein" printre dinţi. — Prea îi cocoliţi pe aceştia aici în Kuban ! În Ucraina totul e mult mai simplu. Să-l ţineţi în ceiula aceasta. Mă voi ocupa eu personal de dînsul.

În coridor Berejnoi se opri şi însemnă ceva în carnetul lui. Trebuia să noteze bine situaţia celulei lui Egorin, pentru ca Sla- vin să nu fie nevoit să rătăcească prin coridoarele închisorii.

Altceva nu mai avea ce face Berejnoi la închisoare, însă ca să nu dea cîtuşi de puţin de bănuit, îşi urmă inspecţia. Sub cu- vînt că-l durea capul, inspectă la repezeală celula următoare în care, după cum declarase directorul închisorii, se aflau partizanii prinşi la Raevskaia. Şi din cauza mirosului greu din închisoarea plină de arestaţi, din cauza priveliştei acestor oameni dragi, chinuiţi şi cu fetele desfigurate, începu într-adevăr să-l doară capul.

Ultima celulă era ticsită pînă la refuz cu arestaţi. Aici erau culcaţi de-a valma pe paturi de scînduri, aşezaţi pe jos, sprijiniţi de pereţi, tot felul de oameni. Unii dintre ei fuseseră probabil torturaţi de curînd pentru că în celulă mirosea a sînge, se auzeau gemete...

Berejnoi se întoarse ca să plece în sfîrşit din acest infern, cînd simfi deodată o privire insistentă, încordată şi atentă îndreptată asupra lui. Intorcîndu-şi capul văzu că în fata fui stătea întins pe jos un tovarăş de-al lui de pînă mai ieri, partizan din plutonul lui, unul din cei trei pe care vîntul îi dusese în altă parte cu ocazia debarcării şi pe care Slavin nu mai- reuşise să-l găsească.

Ochii arestatului erau larg deschişi. Berejnoi văzu în ochii lui mirare, speranţă, bucurie. Chinuit de torturi şi de întemniţare, partizanul, văzrnd în fata lui un prieten, se ridică, fără să-şi dea seama şi, întinzîndu-şi brafele, se repezi spre Berejnoi.

Berejnoi înţelese că totul atîrnă de un fir. Şi nu-şi pierdu cumpătul: cu o lovitură repede şi puternică, îl întinse la pă- mînt.

— Să fie legat! — ordonă el directorului închisorii şi ieşi din celulă.

În coridor, se opri.

— Asta-i un vechi cunoscut de-al meu, — zise Berejnoi abia stăpînindu-şi emoţia. — A luat parte la atentatul împotriva mea din Crimeia. Complicii lui au căpătat pedeapsa meritată, el însă a reuşit să fugă.

De la închisoare Berejnoi se duse la comandantul oraşului, gîndindu-se mereu cum şi sub ce pretext să refuze masa, cum să scape de oberleutnantul Berns şi să plece mai repede din Anapa.

Berejnoi avu noroc. Comandantul îi dădu o radiogramă re- transmisă prin Varenikovskaia. Gauleiterul îl chema urgent pe Stein înapoi în Crimeia şi îl anunţa că o vedetă fusese trimisă după dînsul în staniţă. Dispoziţiile suplimentare fuseseră înmî- nate maiorului Rieder, care urma să sosească cu vedeta.

— Trebuie să plec imediat la Varenikovskaia, — spuse Berejnoi comandantului, arătîndu-i radiograma. — îmi pare foarte rău dar sî-nt silit să renunţ la masă. Daţi- vă rog dispoziţii în privinţa automobilelor.

Comandantul ieşi. Berejnoi: scrise repede două scrisori — una lui Sl-avin şi alta ,lui Nikolai. Scrisorile fură transmise prin aghiotant unuia din oamenii din garda personală a tui „Stein". Acesta din urmă ieşi în stradă şi le încredinţa unui soldat neamţ, unul dintre partizanii lui Dubineţ, travestit şi el în uniformă nemţească.În scrisoarea către Slavin, Berejnoi arăta celulele în care se aflaa Egorin şi partizanii şi adăugă şr o schiţă a coridorului din închisoare. În biletul adresat lui Nikolai, dădea acestuia instrucţiuni amănunţite şi ordinul de a se muta imediat în regiunea cătunului Ciakan.

Berejnoi îşi dădea bineînţeles perfect scama că, întorcîndu-se la Varenikovskaia unde îl aştepta maiorul Rieder, trimis de gau- leiterul Crimeii, el îşi risca viaţa. Cel mai înţelept era să disparǎ pe drum. Berejnoi ajunse însă foarte curînd la concluzia că nu va reuşi să facă asta. Fie din zel, fie ca să se convingă că domnul „Stein" se va întoarce într-adevăr la Varenikovskaia, comandantul porunci unui detaşament de motociclişti şi unui automobil blindat să însoţească automobilul lai Berejnoi. Vrînd- nevrînd, trebuia aşadar să se întoarcă la Varenikovskaia şi să joace jocul pînă la capăt...

în momentul cînd Berejnoi dădu să se urce în automobil, oberleutnantul Berns se apropie de dînsul. Nu mai era atît de amabil ca data trecută. Urîndu-i sec drum bun, el îşi exprimă regretul că nu reuşiseră să stea de vorbă şi-i spuse că va intra imediat în legătură prin radio cu prietenul lui din Crimeia.

în glasul neamţului se simţea o ameninţare şi Berejnoi nu găsi imediat ce să-i răspundă. Tăcu, duse numai mîna la cozoroc şi se aşeză în automobil. Şi în aceeaşi clipă se surprinse des- chizînd în neştire tocul revolverului.

Berejnoi simţea laţul strîngîndu-se tot mai tare în jurul lui.

Pentru Slavin începu o perioadă grea. El pregătea o operaţie anevoioasă la Anapa şi voia să aplice de data aceasta aşa-numi- tul „principiu al efectului maximal", folosit de obicei de detaşamentul nostru în operaţiile din spatele frontului nemţesc.

Operaţiile îşi aveau fiecare scopul lor precis, anumit, dar, cum ele decurgeau una din alta, pînă la urmă ajungeau să contrikiie toate împreună la împlinirea aceleiaşi sarcini esenţiale şi lio- tărîtoare.

La Krasnodar n-am aflat imediat de această operaţie. Slavin nu mai dăduse de multă vreme nici o veste despre el. Postul lor de emisiune lucra cu întrerupere şi ştirile lui ajungeau la noi numai pe căi ocolite. Şi, ca de obicei, ştirile acestea erau fragmentare şi adesea contradictorii. întregul tablou nu deveni limpede pentru noi decît cu mult mai tîrziu, cînd Slavin însuşi îmi descrise noaptea aceea de pomină...

Metoda pe care o întrebuintă Slavin era aceea asupra căreia atrăsesem în mod special atenţia „studenţilor" la cursurile filialei din

strada Oktiabrskaia din Krasnodar a şcolii noastre superioare de la Planceskaia. Aşadar, Slavin începu mai întîi cu recunoaşterea obiectivului, executată cu cea mai mare meticulo'- zitate şi cu observarea şi. pregătirea bine'analizată a operaţiei.

Cercetaşii lui Podanko cădeau din picioare de obosiţi ce erau.

_ În' primul rînd ei stabiliră, prin mijlocirea lui Dubineţ, legă- tura cu un prieten al acestuia care lucra la uzina electrică. Uzina eră situata' la margiriea Anapei, aproape de drumul care ducea spre Djemete, într-un garaj mare al staţiunii de maşini şi tractoare şi era înconjurată cu trei rîndUri de sîrrftă ghimpată. Această uzină furniza energie electrică diferitelor birouri şi ateliere ale nemţilor/

; Prietenul lui Dubineţ se dovedi a t"i' un om nu tocmai hotărît, aşa că trebui să se insiste muft pe lîngă el pînă să-l convingă. În cele din urmă îşi îndeplini însă exemplar sarcina şi aduse calupurile de trotil la uzina electrică.

' În acelaşi timp, oamenii din grupul Tui Dubineţ cercetară toate căile de acces către podeţul de pe drumul care ducea din ăraş spre satul Ânapskoe unde erau instalate atelierele nemţeşti şi rezervele, garnizoanei din Anapa.

Timp de mai multe nopţi de-a rîndul, agenţii de recunoaştere aii inspectat cu multă băgare de seamă drumurile «are duceau spre sovhozul Djemete. Slavin se trudi mult pînă să-şi repartizeze oamenii în apropierea postului de radio şi a centralei telefonice. Copiii făceau cu'rîndul de gardă lîngă locuinţele primarului şi ale şefului poliţiei, supraveghind cu cea mai mare alen- ţie cum se purtau „stăpînii oraşului".

Agenţii de recunoaştere ai lui Podanko puseră sub observaţie staniţa Raevskaia şi aflară cine era vinovat de prinderea lui Ego- rin. Pe lîngă. asta, agenţii de recunoaştere supravegheau şoseaua în preajma staniţei Natuhaevskaia ş.i aerodromul militar, descoperjt de Podanko. De obicei se aflau acolo puţine avioane. Avioanele germane soseau însă acolo deseori ca să se alimenteze cu benzină, cînd se întorceau în Crimeia din raidurile îndepărtate, deasupra zonelor noastre interioare. Pe aerodrom se păstra întotdeauna o mare rezervă de carburanţi şi de bombe d? avion şi era instalată o pază puternică.

În sfîrşit, cei mai buni oameni ai detaşamentului fură tri- mişi să se pregătească

pentru atacul asupra închisorii: ^colo trebuiau să dea principala lovitura, atît ca importanţă a opera-ţiunii în sine, cît.şi ca forţă a rezistenţei, pe care probabil aveau să o opună nemţii

.Lui Slavin nu i-a venit tocmai uşor să întocmească acest plan de lovitură combinată. Avea la dispoziţie prea puţini oameni. Caracterul operaţiunilor era extrem de variat: se plănuiau aruncări în aer, atacuri deschise şi capcane. Toate acestea trebuiau şă fie combinate într-o singură acţiune, să se facă o legătura între operaţiunile răzleţe, să se înlăture posibilitatea unor întim- pJări neprevăzute, a insucceselor şi a nenorocului.

Totuşi Slavin, ajutat de talentul lui organizatoric extraordinar şi de experienţa luptei de partizani pe care o avea, alcătuise aoest plan în chip desăvîrşit.

în sfîrşit sosi noaptea loviturii hotărîtoare. Cerul era înnourat şi afară era întuneric beznă.

Prietenul lui Dubineţ făcu începutul şi uzina electrică nem-ţească sări în aer. În oraş se stinse numai decît lumina. Pe străzi începu un tir dezordonat.

Comandatura germană a oraşului dădu alarma şi ceru întăriri.

Cea dintî-i se porni rezerva garnizoanei din satul Anapskoe. Camioanele pline de pistolari veneau în goană spre oraş.

În calea lor se afla tocmai podeţul' ale cărui căi de acces fu-seseră cu de-amănuntul studiate de oamenii lui Dubineţ. Podeţul, care

avea stiîlpii pe jumătate tăiaţi cu ferăstrăul, se prăbuşi chiar sub prima maşină. Camionul căzu în şanţ. Mşşina care venea în urma lui încăleca" peste dînsul, se -răsturnă şi bloca şoseaua.

Atunci nemţii găsind un loc pe unde puteau să coboare de pe şoseaua înaltă se îndreptară spre drumul vicinal care dncen peste mlaştini. Maşina din cap făcu aproape două sute de metri şi sări în aer pe o mană. Explozia fu atît de puternică încît nu numai că distruse primul camion dar sparse şi cabina celui de al doilea, omorînd pe şofer. A treia maşină, nemaiapucînd să f rimeze, încăleca peste primele două şi se sfărîmă şi ea...

În noaptea aceea -nici un soldat german THU mai izbuti să vină din satul Anapskoe în oraş.

Rezerva nemţească din sovhozul Djeroete porni şi ea m ajutorul A Îl apei. Fie -că maşinile nu erau în vremea aceea acolo, fie că nu erau în stare bună, nemţii porniră spre oraş pe jos.

Prima coloană ieşi pe poartă în pas alergător, dar lîngă cea mai apropiată cotitură a drumului dădu peste nişte mine. Nemţii se întoarseră şi porniră pe cel de al doilea drum, care era lăturalnic. Dar şi acolo îi aşteptau mine. Pînă şi ţelinq era minată.

Fasciştii rămaşi în viaţă se repeziră spre chei. Acolo, plantatorii noştri de mine dăduseră greş. Potrivit cu planul lui Slavin, cheiul trebuia să sară în aer, dar numai o singură mină explodă, la marginea din stînga a cheiului.

' Nemţii -se urcară în mişte -bărci cu motor, cu gîn-dul să ajungă în oraş pe mare. Dar planul tui Slavin era bun tocmai prin faptul că prevăzuse şi această posibilitate. Nemţii ieşiră în largul mării., dar nu mai ajunseră niciodată în oraş. Pescarii din Anapa, recrutaţi de Dubiiaeţ, se streeuraseră -din timp spre stîlpii de care se legau vapoarele, lichidaseră santinelele înecîndu-le în mare, -găuriseră bărcile cu motor şi, provizoriu, astupaseră găurile cu stupe, care se muiară repede în apă. Nici un soldat neamţ nu izbuti să iasă la mal.

în vremea asta în oraş evenimentele se precipitau din ceas în ceas.

Partizanii lui Dubineţ năvăliră asupra centralei telefonice, lichidară cu arme albe paza şi sfărîmară aparatele aproape fără să fi suferit pierderi. Copiii se împărţiră în cete şi, folosindu-se de învălmăşeală, tăiară cu dibăcie firele telefonice de pe străzi.

Lîngă postul de radio însă lucrurile erau departe de a fi mers tot aşa de bine. Nemţii întîmpinară cu focuri dese pe partizanii care atacau. Printre partizanii paraşutişti începură să cadă primii ucişi şi răniţi. Al doilea atac pe care îl dăduseră a fost de asemenea respins. Situaţia devenea critică. Numai întăririle trimise la timp de Slavin hotărîră rezultatul luptei. Paraşutiştii au năvălit asupra postului de radio şi l-au distrus.

Un mic grup de luptători, .tot din plutonul lui Dubineţ, a atacat casa şefului poliţiei. încăierarea a fost scurtă, dar crîn- cenă. Nemţii trăgeau cu gloanţe dum-durn şi trei paraşutişti 'căzură morţi

lîngă cerdac. Surprins în birou, şeful poliţiei se pră- puşi peste masa lui de lucru, cu capul străpuns de gloanţe.

Dubineţ se duse chiar el la primarul din Anapa. Avea răfuielile lui cu primarul, dar nu spuse nimănui decît lui Slavin ce fel de răfuieli erau acelea. Şi Slavin îi dădu voie să se r-ăfuiască cu primarul, cu toate că în noaptea aceea Dubineţ era însărcinat cu o operaţiune hotărîtoare şi plină de răspundere. Operaţia, pe care urma s-o execute împreună cu Podanko, era să ia cu asalt închisoarea.

Partizanii năvăliră destul de uşor în casa primarului, dar nici acolo nu scăpară fără victime. Sarytinela nemţească se ascunse în grădină şi trase, rănind grav pe doi dintre ei.

Primarul, însă, nu era în casă, cu toate că Dubineţ ştia precis că nu plecase nicăieri. Dubineţ alerga prin odăi, se uita pe sub paturi, sub pian, după perdele, dar tot nu-l găsi. Primarul parcă intrase în pămînt. Timpul care-i fusese acordat de Slavin se scurgea şi tovarăşii aşteptau lîngă închisoare. O întîrziera ar fi putut să fie fatală...

Dubineţ pierduse nădejdea să mai găsească pe stăpînul casei, cînd, dînd pentru ultima oară o raită prin odăi, zări deodată nişte capete de bretele care ieşeau din dulapul de haine. Fără să-şi dea seama de ceea ce face,

mai mult de ciudă decît cu o intenţie precisă, Dubineţ trase de bretele. Uşa şifonierului se deschise şi primarul căz.u pe podea, ca un sac de făină. Şi aşa era de speriat încît nici nu mai ţipă..

.Tot în noaptea loviturii hotărîtoare fixase Slavin şi răfuiala cu trădătorii din stanca Raevskaia, vinovaţi de prinderea lui Fiorin şi de moartea partizanilor săi. Mai era o anumită intenţie în asta. Atacul împotriva staniţei Raevskaia trebuia să imobilizeze garnizoana staniţei şi să nu-i dea posibilitate să vină în ajutorul Anapei.

Operaţia de la Raevskaia n-a fost dintre cele mai uşaare. Acolo se aflau trupele din spatele frontului. Planul operaţiei fusese însă admirabil elaborat şi ea se isprăvi chiar cu mai puţine pierderi decît prevăzuse Slavin. Dealtfel, şi sarcinile acestei operaţii erau limitate. Ele aveau în vedere numai răfuiala cu trădătorii şi imobilizarea garnizoanei, nu însă un atac direct împotriva ei şi nici distrugerea depozitelor de provizii şi de muniţii.

Un mic grup de luptători de-ai lui Semenţov, întărit cu cel de la statul major şi cu oarrlcnii lui Pantelei Sidorovici de la serviciile administrative, organizară o demonstraţie zgomotoasă lîngă depozite. Nemţii, nefiind siguri de forţele lor, săvîrşiră greşeala pe care tocmai o prevăzuse Slavin. Adunară aproape întreaga garnizoană lîngă depozite, golind staniţa. Fasciştii nu făcură decît să se apere. Era tocmai ceea ce aşteptau partizanii. Ei se furişară fără zgomot spre casele însemnate şi se răfuiră cu trădătorii fără prea multă greutate.

Slavin dăduse ordin ca atamanul, şeful poliţiei şi comandantul, să fie prinşi de vii. Acest lucru nu fu cu putinţă, deonece prea erau înfierbîntate capetele care luau parte la operaţie. Toţi ţineau prea bine minte suferinţele şi sfîrşitul partizanilor lui Ego- rin. Comandantul rezistă cel mai mult şi se apără pînă la ultimul cartuş.

Nemţii din Tonnelnaia auziră exploziile de la Raevskaia şi trimiseră imediat acolo o coloană de maşini cu pistolari. .

În drum, auzind exploziile de la Anapa, coloana se împărţi în două : o parte, ajungînd la cotitură, coti spre Raevskaia, iar cealaltă o luă cu toată viteza pe şosea, spre oraş.

Slavin ţinuse seama şi de această posibilitate. Plantatorii lui de mine aşezaseră încă de cu seară „geamantănaşe" pe amîn- două drumurile.

Nu s-a mai aflat cum au explodat acolo maşinile şi nici cîte din ele au fost distruse. Urmînd ordinul lui Slavin, plantatorii de mine după ce-au aşezat „geamantănaşele" au plecat să lupte la Raevskaia. Un singur lucru era sigur: maşinile din Tonnelnaia nu sosiră în noaptea aceea nici în staniţă, nici la Anapa...

Diversiunea de iîngă aerodrom fu nemaipomenit de îndrăzneaţă.

Aerodromul era situat în stepa acoperită cu iarbă joasă şi rară. Noaptea, nemţii luminau din cînd în cînd stepa cu rachete, pe care le aruncau mai la o parte, căutînd să nu lumineze aerodromul, ca să-l ascundă de bombardierele noastre. Acest fapt a şi-dat posibilitate minerilor lui Slavin să se tîrască pînă Ta drumul care ducea de la aerodrom spre oraş şi să aşeze acolo minele.

■ Cînd primele explozii duduiră la Anapa, la sunetul sirenei de alarmă, o coloană de camioane ieşi în plină viteză pe porţile aerodromului. Acolo se repetă întocmai acelaşi lucru care se întîmplase şi lîngă satul Anapskoe. Primele două maşini săriră în aer. Coloana se opri. Nemţii se sfătuiră şi hotărîră să continue drumul pe jos şi. porniră în marş forţat spre Anapa.

În camioane au rămas numai şoferii. De teamă să nu dea peste mine, ei au început să se desfăşoare cu maşinile încet şi cu băgare de seamă. De grăbit, nu mai aveau acum de ce să se grăbească. Ifi acelaşi moment partizanii paraşutişti se năpustiră asupra lor. încăierarea fu scurtă şi tăcută, deoarece paraşutiştii întrebuinţară numai cuţitele.

După ce-au pus' mîna pe automobile, paraşutiştii din plutonul lui Semenţov, sub comanda ajutorului său, s-au urcat în maşini, pe platformă şi s-au întins pe podele unde pereţii înalţi îiascundeau vederii. în cabina primului automobil se aşeză unul' din elevi.i lui Berejnoi, student din „grupul german", trimis aici în chip special de către Slavin. Era îmbrăcat într-o salopetă cu care umblau de obicei şoferii maşinilor nemţeşti.

'Maşinile se întoarseră îndărăt.

-Rărriînea de executat partea cea mai primejdioasă a operaţiunii şi anume să ajiingă dincolo de gardul de sîrmă ghimpată al aerodromului.

După curri era şi de "aşteptat, porţile erau închise. Un obergefreiter se apropie de maşina din faţă. Studentul şofer raportă pe scurt în nemţeşte despre exploziile de pe şosea. Porţile fiiră deschise şi trupele debarcate se găsiră pe teritoriul aerodromului.

Rolurile fuseseră împărţite din vreme. Unii se repeziră spre locuinţe, alţii spre avioane, alţii spre depozitele cu bombe şi rezervele de carburanţi.

Deocamdată, totul mergea bine. Nemţii se zăpăciseră de tot şi aproape că nu se opuneau. Paraşutiştii, lichidînd santinelele, dădură foc clădirilor şi aruncară grenade asupra avioanelor ascunse în- binte.

însă lîngă depozitul cu bombe de avioane se iscă o luptă în-verşunată. Această întîrziere fu fatală pentru paraşutişti.Nemţii îşi veniră în fire şi deschiseră focul. Din cauza clădirilor şi a avioanelor în flăcări aerodromul era luminat ca ziua. Paraşutiştii se aflau într-un cere dublu : în acela al sîrmei ghimpate 'şi' în acela al pistolarilor nemţi.

Părea că nu mai era nici o scăpare. Paraşutiştii cădeau se-ceraţi de gloanţe unul după altul...

Unul din puţinii paraşutişti care a izbutit să se salveze mi-a descris această luptă. El văzu cum studentul care vorbise la poartă cu santinela — numele lui era Rakitin — se repezi deodată într-o parte şi dispăru după cazarma în flăcări.

■ Lupta se apropia de sfîrşit. Cercul soldaţilor nemţi se strîn- gea. Deodată răsună o explozie asurzitoare. Ea se repetă cu sute de noi explozii: erau bombele de avion care explodau în depozit.

Nimeni nu ştia cum'de izbutise Rakitin să se strecoare pînă la depozit. Mersese, fără să şovăiască, la moarte sigură. Depozitul nu putea fi aruncat în aer decît cu grenade. Dar cum Rakitin ştia că numai această explozie îi poate salva pe tovarăşii lui, n-a mai stat pe gînduri — s-a dus la moarte şi a aruncat grenada.

Explozia a rupt cercul soldaţilor nemţi. Paraşutiştii se repeziră în spărtură. Făcură în fugă o sută de metri sub schijele şuierătoare ale bombelor care explodau, lichidară paza de la porţile de rezervă şi ieşiră în stepă...

Din tot detaşamentul nu rămase decît o mînă de oameni.

Operaţiunea costase scump, dar izbutise de minune. Avioa-nele şi depozitul fuseseră distruse, iar detaşamentul de soldaţi nemţi care mergea în ajutorul garnizoanei de la Anapa, auzind exploziile de pe aerodrom, se întoarse din drum.

Astfel fu zădărnicită orice putinţă a garnizoanelor nemţeşti din staniţe de-a da vreun ajutor garnizoanei din Anapa. .

Garnizoana nemţească din oraş continua să lupte fără nici un sprijin din altă parte. Grupe de nemţi alergau de ici colo, spre locurile unde bubuiau explozii şi se auzeau împuşcături.

O parte din garda închisorii şi din trupele gestapoului se repeziră în centrul oraşului, dar pe străzi, de după colţuri, au fost întîmpinate de rafale de ^ktoale mitralieră şi secerate.

Şi atunci Slavin îşi duse grupul principal al forţelor de care dispunea la asaltul închisorii.

Cei dintîi care au intrat în luptă au fost grenadierii lui Po-darrko, care s-au aruncat la atacul porţilor închisorii şi a foişorului de pază din colţ. Atacul fusese/a-şa de neaşteptat şi de
îndrăzneţ încît la început nemţii şi-au pierdut cumpătul şi au permis prin asta marinarilor din detaşamentul de paraşutişti să ajungă drept la intrarea principală. Grenadele antitanc au smuls -din balamale porţile, care s-au prăbuşrtjcu zgomot pe plăcile de piatră ale pavajului.

Luptătorii lui Podanko năvăliră în curtea închisorii. În acei moment însă nemţii începură să/tragă deodată cu mitraliera din foişorul de pază din colt. O lungă rafală de mitralieră omorî vreo zece marinari de ai lui Dubinet. Ceilalţi se întinseră la pămînt.

!

Mitraliera trăgea întruna şr. nu te lăsa nici măcar să ridici capul. Mitraliorul trebuia lichidkt cu orice preţ.

Podanko se gîndi că dacă s\r furişa pe neobservate de-a lungul zidului închisorii ar putea, pţofitînd de intervalele dintre rafalele de mitralieră, ca să închidă gura mitralierei cu o grenadă. Şi Podanko se tîrî într-acolo... ^

Pînă la locul de unde hotărîse să arunce grenada în mi- tralior, mai rămăseseră cîţiva paşi. Deodată, de după colţul clădirii, apăru un soldat neamţ cu un pistol-mitralieră. Neamţul îl zări pe Podanko şi ridică pistolul. încă o clipă şi s-ar fi isprăvit cu Podanko, dacă cineva nu s-ar fi repezit de dinapoia soldatului cu pistolul-rnitralieră şi nu l-ar fi dat peste cap...

La zgomotul luptei, Podanko îşi întoarse capul. Văzu o iată cunoscută cu păr buclat. El se grăbi să-i vină în ajutor. Dar totul se isprăvise deja. Neamţul stătea întins cu mîinile desfăcute, iar alături de el, strîngînd vîrtos în mînă carabina stătea Ania Cer- toleas.

— Ania ! Ce cauţi tu aici ? Haide, pleacă !...

— Taci... Nu se poate altfel. Trebuie să fiu alături de tine.

Se auzi bubuitul unei explozii şi foişorul de pază din colţ cu mitraliera grea cu tot, se prăbuşi. încăierarea din curtea închisorii răbufni şi mai tare.

Din fundul curţii începură să tragă încrucişat încă două mi- traliere. Apoi zvîcniră cîteva rachete şi în curtea închisorii se făcu lumină ca ziua. Focul nemţilor se înteţea din ce în ce. Părea să se fi strîns acolo, în curtea interioară, toată garda închisorii. Paraşutiştii suferiră pierderi grele. Marinarii lui Dubinet cădeaju unul după altul doborîti de gloanţele nemţeşti. Partizanii stă- pîneau însă temeinic porţile închisorii şi breşa din zid de lîngă turnul din colt, aruncat în aer. În prima linie, cot la cot, se băteau Podanko şi Ania...

Ania auzise că urma să aibă loc un atac asupra închisorii şi că Podanko trebuia să dea lovitura principală, şi nu-şi mai găsea locul. Atîta se uitase cu ochii rugători la bătrînul doctor, încît acesta nu mai putu să reziste.

— Cum văd eu, dorinţa ta de a pleca la atac e prea mare, aşa că du-te. Mă descurc eu şi singur cum voi putea...

înainte de a pleca Ania, bătrînul o sărută.

Pantelei Sidorovici, care expediase la Anapa întăririle alcătuite din ce putuse scoate din gărzi, o lăsă şi pe Ania să plece odată cu ele.

Şi Ania venise tocmai la timp ca să scape de la moarte pe omul pe care îl iubea.

...Cîţiva soldaţi nemţi cu pistoale-mitralieră apărură pe acoperişul închisorii, de unde trăgeau în paraşutişti ca la tir. Aceştia trebuiau să se retragă. Dubineţ, însă, întîrzia...

— Ania, pleacă... Pleacă odată !

O durere îl fulgeră pe Podanko în mînă şi-l făcu să scape jos pistolul-automat. Ania se repezi la dînsul şi-i rupse repede mîneca. Ochiul ei experimentat văzu îndată că rana nu era primejdioasă şi că osul rămăsese teafăr.

De partea opusă a închisorii răsună o explozie înăbuşită. Plantatorii de mine ai lui Dubineţ interveneau, în sfîrşit, în luptă.

— Trageţi! — strigă Podanko. — Trageţi! — Şi, cu toate că era rănit, învingîndu-şi durerea, trase şi el o lungă rafală de pistol-automat...

Planul lui Slavin fusese simplu : Podanko cu oamenii lui trebuiau să dea o lovitură asupra porţilor şi a foişorului de paza din colţ, al închisorii; Dubineţ urma să aştepte pînă cînd nemţii îşi vor strînge toate forţele în curte, şi apoi să năvălească în închisoare din partea opusă.

Aşa s-a şi întîmplat. După ce trecu intervalul de timp prevăzut, plantatorii de mine ai lui Dubineţ lichidară santinelele şi se repeziră spre închisoare. Aici smulseră cu patul puştii reţeaua de metal a ventilatorului din peretele exterior. Explozia calupurilor de^trotil formă o breşă îngustă care ducea în coridorul din aripa închisorii unde se găsea arestat Egorin.

Cel dintîi pătrunse înăuntru prin crăpătură Dubineţ. Dubineţ ţinea bine rninte planul care le fusese trimis de Berejnoi: pe coridor, la dreapta, uşa a doua ; deasupra uşii, numărul şapte; şi a patra uşă cu numărul nouă.

Zăvorul uşii fu smuls şi Dubineţ intră în celulă...

Ţine mintey frăţioare, — îi spusese Slavin cînd îl trimisese în operaţiune. — Îţi ordon să scoţi din închisoare pe Egorin, pe partizanii lui şi pe trei paraşutişiti ai noştri. Pe nimeni altcineva! Ştju că e greu să laşi oameni în închisoare, dar n-avem altă^s<51uţie. În caz contrar îl vei nenoroci pe Egorin, pe partizanii noştri şi pe acei de care îţi va fi milă. Ai înţeles, Dubineţ? Vei răspunde cu capul pentru acest lucru.Dubinet nu se gîndise atunci cît de greu va fi să vezi ochii rugători ai deţinuţilor, să vezi mîinile lor întinse...

Un paraşutist avea un picior rupt. Un marinar îl ridică pe umeri. În coridor nu se mai putea ieşi însă. Gloanţele şuierau aoolo din toate părţile. Acoperirea avea de furcă cu nemţii care năvăleau şi abia îi mai putea opri.

— Grenade! — ordonă Dubineţ.

Ră6unară cîteva explozii de grenade şi se făcu linişte. Dubineţ se repezi spre breşa din perete. Gaura era foarte îngustă şi le venea tare greu să tragă prin ea pe Egorin şi pe paraşutistul greu rănit.

Nemţilor le soseau ajutoare.

Dubineţ zorea marinarii. Partizanii eliberaţi trebuiau scoşi cît mai repede afară prin spărtura din perete.

Oare era cu putinţă ca ¡această întîrziere de o clipă şi ajutorul care începuse să le sosească nemţilor să Zădărnicească toată operaţia? Dubineţ hoitărr\să se jertfească şi printr-o nouă -explozie să închidă în urma tovarăşilor breşa^în perete.

— Tu pleacă, băiete, — îi spuseTTrTUubineţ un bătrîn pescar. Era grav rănit şi îşi dădea seama că pentru el nu mai era scăpare. — Fugi 1 Opresc eu năpîrcile...

Dubineţ ieşi cel din urmă afară. În urma lui răsună o explozie. Bătrînul aruncase o grenadă antitanc. Cărămizile căzute astupară breşa...

După ce i se comunică plecarea grupului lui Dubinet din în-chisoare, Podanko dădu semnalul retragerii. Apărîndu-se cu focuri de armă, partizanii lui dispărură în labirintul străzilor Anapei, învăluite în întunericul nopţii.

Grupul lui Dubineţ şi cu partizanii eliberaţi se grăbeau să ajungă într-o ulicioară din apropiere. Acolo, în curtea unei case, îi aşteptau două camioane luate de la nemţi. Eliberaţi şi eliberatori se urcară în camioanele care porniră în goană spre sud, pe drumul către Su-Kko...

Din ordinul lui Dubineţ, după ce parcurseră cîţiva kilometri, automobilele se opriră. Partizanii împinseră automobilele goale pe pantă în jos. Grupul lui Dubineţ, sprijinind pe partizanii eliberaţi, care se clătinau, o luă în grabă spre peştera lor din creierii munţilor, pe o cărăruşă care de-abia se vedea.

Dimineaţa, nemţii rupeau de pe pereţii caselor din Anapa manifestele tipărite la şapirograf. În aceste manifeste partizanii aduceau la cunoştinţa comandamentului german că evenimentele

din această noapte se datorau partizanilor din Taman şi că- populaţia oraşului nu avea nici o legătură cu ele. Manifestele purtau semnătura: „Răzbunătorii poporului din Tamanul căzăcesc".

CAPITOLUL IV

Pierderile paraşutiştilor fuseseră foarte mari. Cîteva zeci de răniţi erau întinşi în peşteră alături de partizanii lui Egorin,. salvaţi. Toti aceştia trebuiau .trimişi cît mai repede pe Pămîntul cel Mare.

Slavin se gîndise că va fi nevoie de asta, încă cu mult înaintea nopţii în care se dăduse lovitura hotărîtoare şi izbutise să intre în legătură, prin radio, cu inginerul Sîskutov, şeful de stat. major al detaşamentelor de partizani din Novorosiissk. Pe vremea aceea, Sîskutov lucra pe 'vedetele denumite „vînători de mare", pe care flota Mării Negre le cedase partizanilor.

Partizanii lui Sîskutov au făcut incursiuni de o îndrăzneală uimitoare. În bătaia tunurilor nemţeştii, în mijlocul cîmpurilor de mine, riscînd mereu să întîlnească distrugătoare germane, vedetele lui Sîskutov debarcau pe diversionişti în spatele nemţilor, îi aprovizionau cu explozibile şi cu arme, şi evacuau înapoi pe- bolnavi şi răniţi.

Aceste incursiuni nu izbuteau totdeauna. Adesea, vedetele se ciocneau de mine şi săreau în aer, sau erau scufundate în lupte inegale cu vasele de război germane, dar acele care rămîneau nu-şi încetau activitatea.

Sîskutov făgăduise lui Slavin să vină la momentul oportun la locul convenit de lîngă Su-Kko. Prima cursă fu terminată cu bine. Două vedete luară pe bord o parte din oamenii grav răniţi (printre ei se afla şi Egorin, bolnav, care îi lăsase lui Slavin toate datele necesare despre reţeaua sa de informatori) şi ajunseră fără nici un accident pe Pămîntul cel Mare.

La o a doua cursă luă parte o întreagă flotilă. În frunte mergea canoniera „Cervonîi kazak" cu întăririle pentru Slavin, compuse din partizani marinari ai detaşamentului „Nord-ost", şi din- rămăşiţele detaşamentului de pescari „Novîi".

Canoniera „Cervonîi kazak" era escortată de vedete. Sîskutov comanda flotila. În afară de întăriri, el îi ducea lui Slavin muniţii, şi avea de gînd să aducă la înapoiere o mare parte din paraşutiştii răniţi şi pe toti partizanii lui Egorin.

Timpul pe mare era favorabil operaţiunii. Noaptea era întunecoasă şi furtunoasă, iar cerul acoperit de nori negri şi joşi, Vlntul care se stîrnise vestea furtună.

Flotila trecuse de capul Hako şi se apropia de locul debarcării, care nu mai era departe. Deodată, lîngă prora canonierei „Cervonîi kazak" se auzi o explozie. O coloană de apă se înălţă în aer. Canoniera dăduse de o mină, explodase şi acum se cufunda repede.

Ocolind cu băgare de seamă locul exploziei, vedetele începură să culeagă supravieţuitorii care înotau. Fură luaţi la bord

numai douăzeci şi şase de oameni din patruzeci şi nouă cîţi fuseseră pe canonieră. Sîskutov nu era printre ei...

Vedetele se învîrtiră cel puţin o oră în jurul locului unde se cufundase canoniera, căutîndu-l pe comandant, dar tot nu-l găsiră. Zorile se apropiau ; descărcarea şi încărcarea trebuiau terminate pe întuneric. Vedetele se îndreptară spre locul convenit, lîngă Su-Kko.

Sîskutov apăru mai tîrziu. Bun înotător, el ajunse singur pînă la mal, unde găsi adăpost la detaşamentul de marinari „Nord-ost".

Însoţit de garda lui, Berejnoi se întoarse în staniţa Varenikovskaia, cu cîteva zile înainte de evenimentele de la Anapa. Cu cît se apropia de staniţă, cu atît era mai neliniştit.

Se vede că Nikolai nu izbutise să lichideze, într-un interval de timp aşa de scurt, pe neamţul curios, pentru că acelaşi comandant îl întîmpină la sosire.

Acesta fu rezervat şi rece şi Berejnoi îşi încordă şi mai mult atenţia.

Comandantul se grăbi să-i raporteze că domnul Stein era aşteptat în staniţă de maiorul Rieder, sosit din Crimeia. Maiorul adusese un pachet din partea gauleiterului Crimeii, adresat domnului Stein şi cerea permisiunea să fie primit îndată de domnia sa.

Rieder se prezentă numaidecît. Era un bărbat zvelt de vreo treizeci şi cinci de ani, în uniforma corpului SS. Avea o atitudine rece şi independentă, ca şi cum nu Stein, reprezentantul atotputernicului gauleiter era stăpîn în staniţă, ci el, maiorul Rieder.

De la prima privire Berejnoi simţi că în faţa lui se afla un duşman puternic, viclean şi primejdios. Se întreba dacă Rieder cunoştea faţa adevăratului Stein... şi inima i se strîngea de nelinişte.

Berejnoi se încordă tot, ca în faţa unui salt riscant şi primejdios, silindu-se să se stăpînească şi, în adevăr, izbuti să-şi învingă tulburarea.

În aparenţă rămase perfect calm. Luă pachetul fără să se grăbească şi citi pe îndelete adresa. Se uită la sigiliul mare de ceară roşie, îşi aprinse ţigara şi abia după aceea desfăcu plicul şi începu să citească.

Berejnoi citea fără grabă. Simţea privirea atentă şi încordată a maiorului fixată asupra lui, însă nici un muşchi nu-i tresări pe faţă, cît timp îşi petrecu ochii pe ordinul gauleiterului, care îi cerea să se prezinte neîntîrziat în Crimeia, ca să; dea anumite explicaţii. La sfîrşitul ordinului era menţionat:

„Itinerariul a fost comunicat maiorului Rieder şi trebuie respectat întocmai de dumneavoastră".

Toate acestea semănau a arestare.

Berejnoi se ridică şi aruncă scrisoarea pe masă cu un gest alene.

— Sînt foarte bucuros. Drept să vă spun, sînt obosit de tot acest talmeş-balmeş din Kuban... Şi cînd plecăm, domnule maior?"

— Azi după amiază.

— Atît de repede? — întrebă Berejnoi, cu oboseală în glas. \ Acest Fapt îl nelinişti. Plecarea trebuia amînată cu orice preţ^

să poată primi veşti de la Nikolai. Era unica şi foarte mica şafosă de salvare care îi mai rămăsese.

Aş fi vrut, în prealabil, să văd vedeta şi să fac cunoştinţă cu garda...

J aiorul şi Berejnoi plecară spre mal.

edeta, un vas admirabil, nou şi rapid, îi plăcu lui Berejnoi; i însă, alcătuită din vreo treizeci de soldaţi S.S. voinici, iţi pe punte, nu-i plăcu chiar deloc.

— Nu vi se par prea mulţi pentru modesta mea persoană ? — zise Berejnoi, cu un zîmbet. — Cred, domnule maior, că ne-ar ajunge jumătate. Ceilalţi ar fi mai necesari aici, în această staniţă neliniştită.

Un zîmbet abia perceptibil apăru pe buzele maiorului care îi răspunse :

— Este ordinul domnului gauleiter şi n-am puterea să schimb nimic.

Era de prisos să discuţi. Berejnoi ridică din umeri şi se îndreptă spre staniţă.

Pe uliţă i se făcu deodată rău şi se sprijini de un gard de lozii.

— Ce aveţi, domnule Stein ?

— Mă doare capul... rana...

— Aţi consultat pe medicii din Anapa ? — întrebă repede maiorul. '

Berejnoi nu ştia ce să răspundă. Plecase doar la Anapa ca să consulte nişte medici iscusiţi. Iar comandantul spusese, bineînţeles, acest lucru maiorului.

— Da, am fost la un medic, — răspunse Berejnoi cu vocea slabă, tot ţinîndu-se de gard.

— Şi la cine anume aţi fost?

— La... Lutzenschwabe. — Berejnoi indicase maiorului primul nume venit în minte.

— La Lutzenschwabe ? — întrebă din nou maiorul mirat. — Nu cunosc asemenea specialist la Anapa.

— Poate că-l confund... De pe urma rănii mi-a slăbit memoria. Mi se pare însă că era Lutzenschwabe.

— Cînd aţi fost la el, domnule Stein ? — întrebă insistent maiorul. — După cîte ştiu, după ce aţi sosit la Anapa, v-aţi dus la închisoare, iar de acolo aţi plecat încoace, la Varenikovskaia.

Asta era cu deosebire grav. Afurisitul de maior aflase tot ce făcuse „Stein" la Anapa. Berejnoi se îndreptă şi, privindu-l pe Rieder drept în ochi, zise răspicat.

— Mi se pare, domnule maior, că nu sînt obligat să vă dau socoteală de acţiunile mele. întrebările dumneavoastră insistente, sînt cel puţin nelalocul lor.

Maiorul începu să se scuze:

— Domnule Stein, m-aţi înţeles greşit. Am grijă de sănătatea dumneavoastră, cu atît mai mult cu cît peste veo două ceasuri trebuie să pornim la drum.

— Nici nu poate să fie vorba de aşa ceva, — răspunse calm Berejnoi. — Mai mult decît atît, mă tem să nu fim siliţi să mai întîrziem aici vreo două-trei zile. Doctorul de la Anapa mi-a recomandat insistent" să mă odihnesc cîteva zile după toate aceste întîmplări neplăcute...

— Aceasta este însă imposibil. Domnul gauleiter...

— În scrisoarea domnului gauleiter, — îl întrerupse Berejnoi, nu există nici o indicaţie că trebuie să plec tocmai astăzi. Dealtfel domnul gauleiter nici nu este informat despre rana şi \despre boala mea.

— Dimpotrivă, în Crimeia se ştie tot ce s-a petrecut atît în cătunul Ciakan, cît şi aici în staniţă. Am primit ordin să vă aduc /fără întîrziere în Crimeia.

— Eu nu ştiu nimic despre acest ordin, domnule maior 1 Vo: explica personal domnului gauleiter cauza întîrzierii noastre şi-i voi aduce la cunoştinţă insistenţa dumneavoastră.

— Trebuie să plecăm de aici neapărat azi!

— Nu, domnule maior. Voi pleca atunci cînd voi socoti acesi lucru posibil, şi nici măcar cu un ceas înainte.

— în cazul acesta, mă văd silit să comunic toate acestea în Crimeia.

— Vroiam chiar să vă rog!

Şi „Stein", lăsîndu-l pe maior în stradă, porni spre căsuţa Dariei Semionovna.

Berejnoi stătea întins pe pat şi se gîndea că nu avusese dreptate cînd vorbise ultima oară cu Nikolai. Da, jocul trebuia isprăvit chiar atunci! Te pomeneşti că n-are să mai izbutească acuma să scape. Ar fi vrut să ştie cu ce se vor solda tratativele maiorului cu Crimeia.

Numai de n-ar eşua Nikolai 1 Numai de-ar proceda întocmai aşa cum se înteleseseră ! Dacă va fi însă aşa, atunci nu se ştie încă cine se va dovedi mai viclean, domnule maior!

Peste vreo două ore intră la el Daria -Semionovna. Hra trasa la fată. Maiorul îi pusese o mulţime de întrebări despre Stein. Doi poliţai au urmărit-o pas cu pas. Uite că stăteau şi acuma pe banca din grădiniţă...

— Vezi unde am ajuns cu jocul, dragul mamei... — îi spuse Daria Semionovna, care se aşezase pe patul lui. — Prea-i viclean maiorul ăsta. Nu seamănă deloc cu prostul nostru de comandant.

— Nu te îngrijora înainte de vreme, — o linişti Berejnoi pe bătrînă. — Vine Nikolai la noapte şi se-ndreaptă toate.

— Doar el dacă o putea să facă ceva...

Nikolai nu veni însă în noaptea aceea. Unul din oamenii din „garda personală" a lui Stein, care făcea de pază în cerdac, raportă că în jurul casei umblau patrule germane şi că în grădina de zarzavat erau santinele.

Berejnoi nu se aşteptase la aşa ceva. Vra să zică se află în stare de arest. Nici Nikolai nu se mai putea strecura acuma pînă la el. Şi Nikolai era ultima lui nădejde.

Cînd, în dimineaţa următoare, maiorul veni din nou să ss intereseze de sănătatea lui, Berejnoi ceru ca santinelele să fie înlăturate.

— Acest lucru, compromite prestigiul armatei germane. Daţi impresia că ne temem de ruşi. Vă rog să ridicaţi imediat santinelele.

— Îmi pare rău, domnule Stein, — răspunse maiorul rece, — dar, din nefericire, acesta este ordinul precis pe care l-am primit din Crimeia.

Mai trecură încă douăzeci şi patru de ore, douăzeci şi patru de ore cumplite pentru Berejnoi. Stătea culcat în pat, aşteptînd în fiecare clipă deznodămîntul. Îşi frămînta mintea, gîndindu-se cum să scape din captivitate. Dar nu exista nici o soluţie.

În cele din urmă luă o hotărîre: să mai aştepte patruzeci şi opt de ore, şi dacă Nikolai nu va da nici un semn de viaţă în acest răstimp, să încerce noaptea, împreună cu „garda lui personală" şi cu aghiotantul, să străpungă cordonul de -pază şi să iasă din staniţă. Sorţi de izbîndă nu prea erau, dar Berejnoi simţea că să stea întins pe pat şi să aştepte ca maiorul să vină să-l ia era ceva peste puterile lui.

Seara, tîrziu, veni la el Daria Semienovna. Faţa-i plină de bunătate strălucea de bucurie.

— Ţi-aduc o veste din partea lui Nikolai! — zise ea. — Pe cînd scoteam apă din puţ, o nepoată de-a mea din cătun s-a apropiat de mine şi mi-a şoptit: „Mătuşă Daşa, Nikolai mi-a zis să viu să-ţi spun că totu-i gata". Atîta tot a spus şi a plecat.

Berejnoi sări deodată de pe pat, o ridică în braţe pe Daria Semionovna şi începu s-o învîrtească prin odaie.

— Mamă, — îi zise el foarte mişcat. Era întîiaşi dată cînd îi spunea aşa. — Mamă, să ştii că mi-ai dat viaţă!...

Apoi aşeză pe bătrînă alături de dînsul şi-i spuse :

— Ascultă-mă bine. Mîine dimineaţă plecăm cu toţii, împreună cu maiorul, pe vedetă. Pe rîu ne întîlnim cu Nikolai şi atunci ne răfuim noi cu maiorul... Dar oricum s-ar isprăvi socoteala noastră cu dînsul, dumneata nu mai poţi rămîne aici. Chiar mîine dimineaţă, cum pornim noi la drum, dumneata caut-o pe nepoata dumitale care-i cercetaşă la noi şi spune-i că am dat eu ordin să te ducă în stufăriş. Ştie ea unde. Ai să dai acolo de ai noştri. Şi să nu te mai arăţi în staniţă pînă nu venim eu sau Nikolai să te luăm !

— Dumnezeu să vă aibă în paza lui, pe amîndoi, şi pe dumneata şi pe Nikolai ! Eu îs bătrînă, aşa că nu mi se mai poate întîmpla nimica.

— Nu, dumneata să faci cum îţi spun eu, că altfel prea are să ne doară inima...

Berejnoi îşi trimise aghiotantul după maior. Neamţul sosi peste cîteva minute.

— Domnule maior, — spuse' Berejnoi, — mă simt mai bine şi destul de tare ca să pornesc la drum.

— Sînteţi gata să plecaţi, domnule Stein ? — spuse maiorul, nemaiputînd să se stăpînească.

— Aţi avut cumva o îndoială că n-am să îndeplinesc ordinul domnului^ gauleiter ? Plecăm de aici mîine la ora zece dimineaţa. Vă urez noapte bună, domnule maior.

Luîndu-şi rămas bun, Rieder îl privi atent pe Berejnoi. El simţea că ceva se ascundea în toate acestea, dar nu putea să ghicească ce anume.

În noaptea aceea paza din jurul casei Dariei Semionovna fu dublată. Reprezentantul gauleiterului Crimeii şi ajutoarele lui dormiră însă liniştiţi în noaptea aceea. Trebuiau să se odihnească în ajunul luptei hotărîtoare de a doua zi._ Numai Daria Semionovna se rugă pînă noaptea tîrziu în fata icoanelor, pentru băieţii ei...

Vedeta mergea repede pe Kuban în jos. Cîrmaciul cunoştea bine calea navigabilă a rîului. Vasul ocolea bancurile de nisip şi vadurile, uneori aproape lipindu-se de mal, alteori trecînd prin mijlocul rîului.

Berejnoi urmărea cu luare aminte malurile care îi treceau pe dinainte. Nu era banc de nisip, nu era cot al rîului de lîngă sta- nita în care se născuse, pe care să nu le cunoască... În pilcurile acestea dese de sălcii care se uneau cu stufărişul, vînase raje sălbatice; lîngă ulmul bătrîn şi uscat de sub {armul povîrnit, bibanul muşcă bine momeala, numai dacă momeala e o plevuşcă... Iar mai încoace, pe bancul acesta de nisip, el şi cu portarul echipei lui de fotbal, acela pe care nemţii îl spînzuraseră în piaţa staniţei, făceau ciorbă de peşte, visînd ascensiuni pe crestele neumblate ale Pamirului Central... Berejnoi simţea un fel de duioşie deosebită faţă de aceste trestii cu vîrfuri pufoase, faţă de nisipul galben de pe mal, faţă de trunchiurile bătrîne şi uscate ale ulmilor...

— Domnule Stein, v-aş ruga să plecaţi de lîngă balustradă.

Berejnoi întoarse capul. Alături de dînsul stătea maiorul .Rieder.

— V-aş ruşa, domnule Stein, să plecaţi de lîngă balustradă, — repetă el insistent. — Nu sînteţi încă destul de restabilit •şi poate să vă vină ameţeală.

— Grija pe care mi-o manifestaţi, este pur şi simplu în-duioşătoare.

— Nu fac decît să îndeplinesc instrucţiunile, — răspunse rece Rieder.

Vedeta mergea în plină viteză pe rîu la vale. Cătunul de pe mal, înecat în verdeaţa grădinilor şi bancul de nisip îngust şi lung, complet acoperit cu stuf, rămaseră în urmă. în cu- rînd aveau să ajungă la cotitură...

Berejnoi coborî în cabină, unde controla încă o dată pistolul său automat, îşi puse în buzunarul stîng grenada. Apoi ieşi iar pe punte.

De după cotitură apăru o vedetă. Era aceea cu care venise adevăratul Stein. Vedeta stătea lîngă ţărm. Pe punte se aflau vreo zece nemţi. Unul din ei duse la gură o portavoce şi ceru ajutor: li se stricase motorul şi singuri nu erau în stare să-l repare.

Maiorul aruncă o privire repede şi pătrunzătoare spre Stein. Berejnoi însă, se uită indiferent la vedetă şi întoarse capul, ca şi cum i s-ar fi făcut somn.

De pe vedeta care stătea lîngă ţărm fu repetată cererea de ajutor. Maiorul tot m'ai stătea la îndoială. Berejnoi simţea strîngîndu-i-se inima de nelinişte. Ce avea să se întîmple dacă vedeta n-avea să se oprească lîngă cealaltă şi are să-şi urmeze drumul ? În aparentă însă era calm. Căscă prelung şi se îndreptă spre cabină.

— Acostaţi la bordul vedetei! — ordonă maiorul.

Vasul maiorului se apropie de bordul vedetei. Parîmele fură aruncate la proră şi la pupă. Odată terminate manevrele de amaraj, vedeta blindată se opri. Escorta şi echipajul dădură buzna pe punte.

Pe neaşteptate, pe puntea de comandă a primei vedete răsări Nikolai cu o mitralieră. Un şuvoi de gloanţe împroşcă pe nemţii de pe proră. Maiorul trase asupra lui Nikolai şi Nikolai căzu.

— Tăiaţi parîmele 1 — strigă maiorul.

Marinarii se repeziră spre odgoane. Ridicînd mîna, Berejnoi aruncă grenada pe proră. Zgomotul exploziei răsună peste rîu. Nemţii se zăpăciră: ei nu observaseră cine aruncase grenada din spate. Acolo nu era decît domnul Stein, reprezentantul ga-u- leiterului Crimeii.

Maiorul Rieder ridică revolverul şi trase asupra lui Stein. O durere ascuţită fulgeră umărul lui Berejnoi. El descărcă în plin asupra lui Rieder întreaga încărcătură de cartuşe a pistolului său. Maiorul căzu mort pe punte...

Profitînd de învălmăşeală şi de zăpăceala nemţilor de pe vedeta blindată, partizanii din pilcurile dese de sălcii de pe mal, trăgînd focuri de armă din plin mers, trecură peste bordul vedetei lui Nikolai pe vasul nemţesc. Se angajă o încăierare corp la corp.

Ascunzîndu-se după construcţiile de pe punte, după bordul blindat, după colacii de odgoane, nemţii deschiseră un foc puternic asupra partizanilor, care suferiră pierderi grele, atît în morţi cît şi în răniţi, şi fură siliţi să se retragă.

Aghiotantul pansă rana lui Berejnoi. Amîndoi stăteau la pupă. Nemţii nu se atingeau de Berejnoi; pentru dînşii el continua să rămînă reprezentantul gauleiterului.

Berejnoi îşi dădu seama că nu mai era o clipă de pierdut şi, cu orice risc, trebuia provocat neapărat un reviriment.

Berejnoi şi ajutoarele: lui începură să tragă în flancul nemţilor. Aceştia se zăpăciră. Partizanii se năpustiră din nou asupra vedetei blindate şi săriră pe punte...

Peste cîteva clipe totul se isprăvi...

îndată ce încetă lupta, Berejnoi alergă la Nikolai, care era greu rănit la piept. Infirmiera plutonului tocmai îl pansa.

— Păcat că are să trebuiască acuma, prietene, să te odihneşti bine în stufăriş, — îi zise Berejnoi. — Că altfel, drept să-ţi spun, aş fi vrut să plec cu tine pe mare. Daria Semionov- na vine şi ea în stufăriş. Ai grijă de dînsa, frăţioare. Are sufletul de aur. Fără dînsa n-am fi făcut nimica...

însă Daria Semionovna nu mai venise în stufăriş. în timp ce era la spital, Nikolai îmi povesti că în ziua plecării lui Berejnoi, cînd ea, împreună cu nepoată-sa plecară din staniţă, o santinelă nemţească le opri la marginea staniţei. Scoţînd repede revolverul, nepoata omorî santinela pe loc. Femeile o luară la fugă. în spatele lor însă, izbucni o rafală de pistol-mi- tralieră — se vede că nemţii le urmăriseră — şi bătrîna căzu. Nepoata însă, mai avu timpul să se piardă repede în tufişuri şi să ajungă cu bine, pîna la tabăra partizanilor...

Nikolai nu putu găsi locul unde nemţii o îngropaseră pe maică-sa. Nu şiia decît atîta r că mamă-sa murise pe loc, la marginea staniţei, şi că nemţii n-au mai putut-o tortura.

— Da, Berejnoi a avut dreptate : maică-mea era un suflet de aur, un om adevărat... — mi-a spus Nikolai cînd l-am vizitat.

La spital Nikolai mi-a dat un pachet cu documente găsite asupra maiorului: Berejnoi ordonase ca aceste documente să-mi fie înmînate cu prima ocazie. Printre documente se afla un ordin, adresat maiorului Rieder: gauleiterul ordona ca Stein să fie adus în Crimeia fără să se recurgă la o arestare formală ; Stein trebuia să fie adus viu, şi numai în caz extrem, maiorul era autorizat să recurgă la arme! Printre documente se afla şi un mic carnet, legat în marochin verde închis, în care maiorul îşi însemna diferite amănunte care îl preocupau. Una din pagini era consacrată lui Stein.

Maiorul Rieder notase între altele :

„Ciakan. Marinarul. Cine i-a adus lui Stein barca ? (Notă informativă despre comandant.)

„Casa unde se afla cancelaria atamanului nu putea fi aruncată în aer decît de unul dintr-acei care au fost acolo.

„Doctor. Cauza pentru care n-a chemat un doctor ?

„Comandantul staniţei Varenikovskaia e un idiot. (De raportat colonelului.)

„Cauza deplasării la Anapa ? închisoarea.

„De aflat de la gazdă cine vine pe la el.

„De cerut din nou fotografia lui Stein.

„La Anapa nu există un doctor Lutzenschwabe.

— „Motivul pentru care amînă plecarea. Ce' planuri are ?..."Mă aflam încă pe mal, — spuse Nikolai, — cînd Be- rejfeoi' încărcînd pe vedeta lui blindată cea mai mare parte a explozibilului adus de- mine şi luînd cm el aproape- pe. toţi luptătorii rămaşi în viaţă, a dat oriin de plecare în josul r rolul. Rama lui Berş'noi era uşoară, gliontele mu-i făcuse deeît Q zgî- Eietură la ttinăn.

Vedetele porniră. Berejnoi stătea la pupă.

— Ai griiă de mama ! —; au fost ultimele cuvinte pe'cara le-am auzit de la Berejnoi...

Amîndouă vedetele porniră în plină viteză pe rîu la vale. Tre- cură fără să se oprească pe la Tenuriuk, unde vedeta lui Berejnoi luă la- remorcă; pe cealaltă şi; ieşiră la mare. Abia acolo Berejnoi îşi "lepădă în sfîrşit rolul lui Stein pe care îl jucase pînă acum şi se prefăcu iar îa ceea ce era în realitate. Inima ii' ora uşoa?ă. şi-î creştea de Bucurie. I se părea că i se luase un munte de pe umeri. Aruncă blestemata de mască fascistă, bandajul care îi înfăşură capul şi expresia dispreţuitoare şi în- gîmfată a feţei, şi începu să vorbească din nou tare şi liber ruseşte.. Redevenise ei însuşi.

Cînd însă vedeta se apropia de vase fasciste, Berejnoi îşi punea din nou. uniforma de ofiţer neamţ îngîmfat şi strecura flegmatic printre dinţi cuvinte nemţeşti.

Astfel începu pe Marea de Azov „vînătoarea liberă" a vaselor nemţeşti, organizată de două vedete de partizani, comandate, una de Berejnoi, cealaltă de fostul lui aghiotant.

Această vînătoare se desfăşura de obicei în felul următor: vedetele lui Berejnoi se apropiau de un vas nemţesc şi îi ordonau să se oprească. Berejnoi, sau fostul său aghiotant, travestiţi în nemţi, luînd cu ei cîţiva' plantatori de mine în uniformă de soldaţi nemţi', se urcau pe puntea vasului,' controlau documentele vasului, vizitau' în fuga încăperile şi, salutînd politicos, plecau... Nu trecea jumătate de ceas şi o explozie' izbucnea pe vas, care îndată se şi scufunda. Pricina erau „geamantănaşele" cu focoase chimice^, pe care plantatorii; de mine ai lui Berejnoi le lăsau pe vas la plecare, fără să-i vadă cineva, şi care explodau după cîtva timp.

La început vînătoarea mergea foarte bine. Curînd, însă,, nemţii îşi dădură seama de cauza pierderii citorva vase şi porniră şi ei la vînat vînători.

Nemţii trimiseră aproape zece vedete de-ale lor în căutarea lui Berejnoi. Pe Berejnoi nu era însă atît de uşor să-l prinzi. La nevoie, vasele lui mici se ascundeau cu dibăcie în limane, după bancurile de nisip. Numai o singură dată Berejnoi se văzu silit să accepte lupta. Un obuz nemţesc explodă pe puntea vedetei lui. Unul din oamenii lui, din „garda personală", fu ucis, trei marinari fură uşor răniţi. Soarta însă îi păzea; folosin- du-se de ceata deasă care se lăsase, se făcu nevăzut şi astfel ieşi din încurcătură.

În vremea asta, în peşterile din fundul munţilor, evenimentele îşi urmau cursul lor.

După ce primi pe mare întăriri, muniţii şi material de război, Slavin îşi regrupă detaşamentul, intră în legătură cu organizaţia clandestină şi cu partizanii din partea locului. Oamenii lui se mai odihniră şi se mai întremară. Comandantul îi repartiză în locuri noi.

Plutonul lui Dubinet porni din nou spre Anapa. O parte din pluton rămase în stepă, dincolo de vii. Ceilalţi pătrunseră în oraş şi se împrăştiară pe la locuinţele conspirative.

Sementov, cu resturile plutonului al patrulea, şi Podanko, cu agenţii lui de recunoaştere, se strecurară pînă la Vareni- kovskaia.

Trecuse o bună bucată de vreme de cînd Kiril Stepanovici „trimisese la vatră" pe oamenii din primul lui pluton, alcătuit din cazaci din stanca Staro-Titarovskaia, de unde era şi el, şi din stanţele şi cătunele învecinate. Pînă şi în grupele plutonului oamenii erau repartizaţi tot pe localităţi. în grupa întîia intrau toti din Staro-Titarovskaia; într-a doua, din Vîşne-Ste- hlievskaia şi Ahtanizovskaia; într-a treia, din cătunele Fanta- lcvskaia şi Zaporojskaia. în grupa a patra erau numai din o;:aşul Taman. Pe nesimţite, toti se împrăştiară pe la locurile lor de baştină. Asta era cu atît mai simplu de realizat, cu cît în zilele acelea era acolo o înghesuială nemaipomenită. Stani- ţele erau ticsite de trupe de rezervă nemţeşti şi de unităţi care veneau de pe front în trecere spre Crimeia. Tot acolo se des- cărcau vasele care soseau din porturile Crimeii, de la Odesa, de la Constanţa, Burgaş şi Varna.

Slavin, cu statul său major, se mută într-o mică aşezare omenească, din apropierea staniţei Viteazevskaia, de unde, dealtfel, era de loc nevastă-sa, aşa că cunoştea şi el foarte bine regiunea.

Slavin dădu ordin strict plutoanelor lui să stea liniştite, fără să dea vreun semn de viată. Ofensiva generală a Armatei Roşii împotriva „Liniei albastre" era aşteptată dintr-o zi în alta şi odată cu ea partizanii trebuiau să dea duşmanului ultimele lovituri decisive.

CAPITOLUL V

Am avut norocul să fiu în prima linie â sectorului central al frontului nostru- la începerea ofensivei Armatei Roşii împotriva „Liniei albastre".

Nu voi uita niciodată frumoasa noapte de septembrie în care a început, pe neaşteptate, bubuitul sutelor de tunuri, urletul motoarelor avioanelor de bombardament sovietice şi revărsarea impetuoasă a lavinei de pistolari diri grupurile de şoc prăvălite în asaltul acestei „inexpugnabile" fortăreţe.

Lovitura a fost zdrobitoare'. Nu trecu mult şi primele tranşee ale „Liniei albastre" erau străpunse. Nemţii pierdură mii de soldaţi, un număr mare de tancuri, de tunuri, de aruncătoare de mine, şi începură să se retragă spre nord-vest.

În comunicatele Biroului Sovietic de Informaţii apărură nume dragi ca: Moldovanskoe, Kievskoe, Algalum, Batareinîi, Gladkovskaia, Novo-Krîmski...

Trecînd prin stufărişul pe care nemţii îl socoteau de nestrăbătut, trupele noastre, după lupte grele în sectorul staniţei Varenikovskaia, rupseră frontul şi-şi deschiseră drumul prin sta- niţă.

Nemţii împrejmuiseră staniţa cu reţele de sîrmă ghimpată, cu cîmpuri compacte de mine, concentraseră în jurul staniţei nenumărate guri de foc şi se folosiseră pentru apărare de toate micile obstacole de apă din apropierea staniţei. Totuşi trupele noastre pătrunseră în staniţă printr-o lovitură impetuoasă din flanc. Lupta pe uliţele staniţei durase peste douăzeci şi patrii de ore. După ce ai noştri s-au bătut pentru fiecare casă, pentru fiecare răspîntie, pentru fiecare livadă, spre sfîrşitul celei de a doua zile duşmanul fu scos din staniţă.

Nemţii se retrăgeau, agăţîndu-se de fiecare linie, folosin- du-se pe scară largă de toate felurile de baraje construite de trupele de geniu, minînd nu mimai drumurile, dar şi dărîmătu- rile caselor pe care le incendiaseră, puţurile, viile, alunişul, cadavrele soldaţilor şi ale ofiţerilor lor, caii ucişi. Lăsaseră prin case mine-surprize cu momeli sub formă de brichete, sticle de vin, cutii de conserve, pachete de tutun. Trupele de geniu ale Armatei Roşii avură de făcut o muncă uriaşă. În scurt timp ele făcură inofensive în această regiune peste două sute de mii de mine.

Ofensiva Armatei Roşii îşi urma nestăvilită cursul.

Slavin dădu ordin paraşutiştilor săi să dea duşmanului ultima lovitură.

Cel dintîi interveni în luptă plutonul de partizani de sub comanda lui Semenţov. Partizanii aruncară în aer drumurile în spatele nemţilor, prăvăliră în rîpi camioanele germane, puseră mîna pe depozite, arătară unităţilor-noastre în ofensivă cursele, locurile minate şi conduseră subunităţile armatei pe cărări abia vizibile, în flancul şi în spatele grupărilor .germane.

Nemţii -nu putură să astupe xepede breşa din flancul lor sting şi se retraseră sub loviturile puternice ale unităţilor Armatei Roşii care pătrunseseră în flancul şi în spatele lor. Te- mindu-.se mai mult decît de orice să nu fie încercuiţi şi ca să-şi rectifice frontul, nemţii îşi părăsiră poziţiile. Aşa părăsiră Ton- nelnaia şi se retraseră în direcţia Raevskaia-Anapa.

Venise acuma şi pentru partizanii lui Dubineţ timpul să atace deabinelea.

Pînă la ofensiva Armatei JRoşii; nemţii se simţeau pe deplin stăpîni la An a pa, oraşul care făcea legătura între grupul lor din Kuban, Crimeia şi litoralul de vest al Mării Negre. Şi acum Armata Roşie se-.apropia de Anapa,!

începu o evacuare grăbită. Din cauza ffitcdi adîncimi a golfului, vasele mari rămîneau departe, în mare. Numai v-asele cu fundul plạt, puţin adinei, puteau acosta la chei. Nemţii se grăbeau şi lucrau *ZI* şi noapte, -dar" mai cu seamă noaptea.

Dubineţ însă nu dormea. Nedorind ca un utilaj preţios să încapă în mîna duşmanului, oamenii lui ascundeau în gunoi, îngropau în pămînt maşinile, motoarele electrice, instrumentele. Iar lucrurile pe

care nu reuşeau să le răpească şi să le ascundă, le umpleau cu „surprize".

Printre „surprize" se aflau şi „chibriturile suedeze", cunoscute încă din războiul mondial -trecut. Ele erau fabricate în la- bor a torul Institutului de chimie tehnologică din Krasnodar, sub conducerea profesorului Jdan-Puşkin. Mai erau şi (mine chimice portative şi „geamantănaşele" noastre -pe case te încercasem de atîtea ori. întoreîndu-se din zborurile lor de -reeSinefcştee, piloţii sovietici raportau adesea despre vase germane, plecate din Aaapa, care ardeau pe mare.

Armata ¡Roşie se apropia din ce în ce mai mult «de oraş. Lingă Raevskaia se desfăşurau lupte crincene. Nemţii înţeleseră că .zilele lor da Anapa erau numărate.

Maiorul «Mattel, comandantul oraşului, dădu o^din ca .toţi arestaţii să fie lichidaţi.

Cei de la gestapo nu îndrăzniră să-ii împuşte şe deţinuţi în oraş. Ei aleseră pentru execuţie im sectar pustiu al stepei, dincolo de vii. O parte din partizanii lui Dubineţ se ascunseră în apropierea acestui isectar.. Dubineţ plănui un act de curaj şi de îndrăzneală care trebuie povestit.

Primul camion cu arestaţi îşi descărcă încărcătura de con- damnaţi şi plecă îndată înapoi. Escorta care ¡rămăsese cu condamnaţii ie porunci să se -dezbrace şi să înceapă să sape groapa. Nemţii se aşezară la o ¡parte.

Marinarii lui Dubinet apărură deodată de după un morman de pietre din apropiere. Ei purtau numai tricouri vărgate pentru ca nemţii să ştie cu cine aveau de-a face. Fără să scoată o vorbă, ameninţători, cu cuţitele în mînă, ei se năpustiră asupra nemţilor care nu apucară să tragă un foc de armă.

Al doilea camion sosi peste scurt timp din oraş la locul execuţiei. Fasciştii sosiţi cu camionul văzură groapa, iar în groapă cadavre dezbrăcate pe jumătate, acoperite în grabă cu pămînt. Unde era însă escorta ?

Nemţii erau nedumeriţi, neştiind ce să facă. Timp de aşteptat nu era. La răsărit se auzea artileria sovietică bubuind din ce în ce mai aproape. În sfîrşit- dădură pe arestaţi jos din camion şi se pregăteau acum să săvîrşească mîrşăvia pe care o aveau în gînd, cînd deodată o salvă de foc răsună de după pietre. Nemţii se repeziră spre camion. Marinarii lui Dubinet se repeziră şi le tăiară drumul. Prinseră a bubui grenade, sc încinse o scurtă încăierare corp la corp, şi noi cadavre de hitle- iişti fură aruncate în groapă. Arestaţii, atît de neaşteptat salvaţi de la moarte, se ascunseră în gropi...

La douăzeci şi unu septembrie, ocolind barajele de mine, tancurile sovietice se apropiară de oraş. Vasele sovietice ţineau portul sub. un ioc violent. Camuflate sub o perdea de fum, ele plecară în larg dar, odată cu căderea nopţii, apărură iar, deschiseră încă o dată focul asupra ţărmului şi debarcară un grup de infanterie maritimă, înarmat

cu pistoale automate. Lupta se încinse pe malul mării, la marginea oraşului.

Maiorul Mattel, comandantul neamţ al Anapei, dădu ordinul să se dea foc oraşului.

Pe străzi, apărură nemţi cu torţe aprinse. Dar partizanii trăgeau în ei de după colţuri, de după porţi, din subsoluri şi poduri. Cu cuţitele în mînă, adolescenţii lui Dubineţ se năpustiră asupra incendiatorilor. Dubineţ, în fruntea „gărzii sale de marinari", atacă iar închisoarea.

Cei de la gestapo, care ştiau că nu vor fi cruţaţi, se apărară pînă la ultimul cartuş. Dar putea oare să fie stăvilită mînia marinarilor ?

Marinarii năvăliră în coridoarele închisorii şi smulseră zăvoarele şi lacătele de la uşile celulelor. Rîzînd şi plîngînd în acelaşi timp, arestaţii îşi îmbrăţişau eliberatorii.

Un glonte nemţesc rătăcit îl răni grav pe Dubineţ, care fu pus pe-o targă. Marinarii porniră încet şi solemn cu comandantul lor pe străzile oraşului. În întîmpinarea lor venea primul tanc sovietic. Tancul se urcă -pe trotuar, iar tanchistul stînd în picioare în turela deschisă,.salută;

Deasupra închisorii luate cu asalt, deasupra portului Anapa, deasupra oraşului eliberat, fîlfîiau mîndre în bătaia vîntului steagurile roşii sovietice...

Nemţii se retrăgeau înspre apus, dincolo de extrema dreaptă a frontului nostru, trecînd cu greu Kubanul în locul unde braţul drept al fluviului se varsă în limanul Ahtanizovski.

Grupul lor de nord se îndreptă spre plaja care se întindea de la răsărit spre apus ca o limbă îngustă de nisip între liman şi Marea de Azov. Nemţii mai nădăjduiau să se poatfă îmbarca acolo şi să plece în Crimeia.

În acest loc însă, unde pe sute de metri spre larg se întinde o zonă de mică adîncime cu fund nisipos, vasele nu se puteau apropia de mal. Pînă şi bărcile mici de pescari se vedeau clar de sus pe fondul nisipului de culoare deschisă ; şi aviaţia noastră împiedica îmbarcarea nemţilor.

Atunci nemţii se îndreptară pe limba îngustă de nisip spre apus. Acolo lucrau însă plantatorii de mine ai lui Kiril Stepa- , novici, care îşi aşezau minele pe drumurile şi potecile plajei, şi unităţile nemţeşti de avangardă se opreau dînd peste mine.

Comandamentul fascist recurse atunci la pioneri. Pionerii cercetară cu minuţiozitate fiecare cărăruşă cu detectoarele de mine şi nu găsiră nimic. Coloanele nemţeşti se puseră iar în mişcare, dar formaţii de avangardă, camioane cu obuze, automobile de stat major, cu caroseriile turtite ca vai de lume, săriră în aer. Minele puse acolo erau la fel cu acelea pe care detaşamentul nostru le folosise cu succes în regiunea munţilor. Cum nu conţineau nici un gram de metal, ele nu puteau fi descoperite cu detectoare obişnuite.

Astfel, blocă Kiril Stepanovici plaja şi nemţii umblară încă multă vreme ca zăpăciţi pe această limbă îngustă de nisip între mare şi liman, neştiind pe unde să iasă.

În vremea asta în răsărit bubuiau din ce în ce mai clar şi din ce în ce mai tare salvele artileriei unităţilor sovietice în ofensivă.

Nemţii căutau să răzbată spre apus de-a lungul malului de sud al limanului Ahtanizovski. Acolo se întîmplă însă întocmai acelaşi lucru : tot aşa explodară minele, tot aşa de zadarnic rătăciră pionerii nemţi cu detectoare de mine, pe cărărui. Mereu izbucneau explozii şi săreau în aer soldaţi, tunuri, camioane. Nemţii umblau ca nebuni, cînd pe o cărare, cînd pe alta, cău- tînd să iasă din această cumplită mlaştină şi ca şi dincolo, pierzînd armament mecanizat, arme, convoaie.

În jur se întindea împărăţia stufului. Vîntul legăna măciuliile pufoase. Din pricina freamătului neîntrerupt al stufului, nemţilor li se părea mereu că aud paşi de partizani care se ¡linşau. Din cînd în cînd răsuna cîte o rafală de pistol-mitraliera, urmată îndată în apropiere de împuşcături dezordonate... Dar nu era nimeni... Nu era decît stuful tăcut, care se legăna în vînt...

Trupele sovietice împingeau puternic pe nemţi spre limanul Staro-Titarovski.

Nemţii se aruncau în apă. Dar degeaba nădăjduiau ei să Ireacă prin vad această mlaştină puţin adîncă, acoperită cu stuf. La cîtiva paşi de mal, se scufundau. Şi sute de soldaţi nemţi pieriră în stufărişul des al limanului Taman...

Restul plutonului lui Semenţov lucra mai la sud, în împre- jurimile Iurievului, unde se încrucişau drumurile care veneau de la Varenikovskaia şi de la Gastogaevskaia.

Partizanii se strecurară cu greu pînă la şosea. Nemţii in- stalaseră posturi la distanţe mici; în tufişuri erau aşezate ambuscade ; patrule nemţeşti cercetau zi şi noapte drumul, cău- tînd mine. Luptătorii lui Semenţov izbutiră totuşi să împrăştie prin făgaşe o mulţime de „arici" de patru centimetri care străpung anvelopele şi „împunsăturile lor de ac" opriră torentul transportului nemţesc revărsat spre apus. Nemţii încercau să ocolească îngrămădirile de maşini care se formaseră şi, lăsînd drumul mare, o luară de-a dreptul pe cîmp. Dar mergînd prin iarbă ei săriră în aer pe minele romîneşti pe care partizanii lui Semenţov puseseră mîna în depozitele părăsite de romîni în retragere.

Nemţii se întoarseră îndărăt. Acolo însă unde „aricii" opriseră coloana de transport, începuse deja focul : paraşutiştii aruncară o ploaie de grenade şi sticle cu lichid inflamabil peste camioane.

Flancgărzile nemţeşti izbutiră să-i încercuiască pe partizanii lui Semenţov şi să le taie retragerea. Partizanii îşi vîndură scump viaţa. Semenţov şi rămăşiţele plutonului său pieriră în această luptă inegală. Dar avioanele de bombardament sovie- Hce se şi aflau în zbor, venind dinspre răsărit, spre „focuşorul" pe care îl aprinseseră partizanii...

În urma unui ordin al lui Slavin, Podanko fu debarcat pe limba îngustă de nisip care despărţea limanul Viteazevski de Marea Neagră. Pe această limbă de nisip se retrăgeau unităţile nemţeşti din regiunea Anapei. Ele căutau să ajungă la sta- niţa Blagoveşcenskaia, la capătul de nord al limbii de nisip unde fusese pregătită îmbarcarea. Însă şi acolo se repetă cam acelaşi lucru care se petrecuse pe limba de nisip de la Ahtanizovskaia.

Podanko mină limba de nisip. Şuvoiul maşinilor nemţeşti ee opri. Căutîncl să ocolească sectoarele minate, nemţii cotiră în stufărişul înalt şi des şi săriră din nou în aer pe minele antitanc şi pe cele împotriva infanteriei, cum şi pe minele romîneşti, aşezate de partizani.

Noaptea, bărci uşoare de pescari se strecurau prin stufăriş şi alunecau fără zgomot în liman. . Ele debarcau pe mal pe luptătorii lui Podanko. Autocisternele nemţeşti se aprindeau, camioanele nemţeşti ardeau, iar avioanele sovietice, atrase de focurile aprinse de Podanko, zburau pe deasupra lor. Nemţii se retrăgeau încet pe limba de nisip spre Bl a gov eşcensk aia, semă- nînd în urma lor armamentul şi trenurile regimentare

La sfîrşitul lui septembrie, printr-o lovitură combinată, venind şi de pe uscat, şi de pe mare, eu trupe debarcate, unităţi sovietice ocupară Blagoveşcenskaia.

Un batalion de hitlerişti fu nimicit şi multe trofee capturate. Grupuri răzleţe de nemţi, despărţite de forţele lor principale, rămaseră pe limba de nisip. Podanko primi ordinul să facă o recunoaştere ea să se informeze asupra situaţiei. Noaptea, bărcile de pescari se strecurară fără zgomot prin stufăriş. Într-o barcă era Ania Certoleas împreună cu Podanko.

Din noaptea aceea memorabilă din curtea închisorii, această fată slăbuţă se făcuse pistolar şi intrase în grupul de recunoaştere îndepărtată, al lui Podanko. Acum Ania opera totdeauna alături de omul pe care îl iubea, aruncau împreună în aer cu grenadele maşini nemţeşti şi din toată înfăţişarea ei se vedea că nu-i pe lume fată mai fericită decît dînsa..

Era şi acum cu el în barcă. Bărcile tovarăşilor veneau în urma lor prin stuf. încă trei-patru zile şi Tamanul avea să fie, în sfîrşit, liber. Iar după aceea venea victoria 1 Atunci Ania nu se va mai despărţi niciodată de Podanko. - Bărcile acostară. Malul era pustiu. Gercetaşii debarcară şi începură să înainteze pe limba de nisip cu băgare de seamă, Găutînd să nu facă zgomot'. Ania venea la cîţiva paşi în urma lui Podanko.

Din stînga se auzi un foşnet şi un soldat neamţ cu automatul se ridică din stuf, tintindu-I pe Podanko. Ania se repezi înainte şi... rafala destinată lui Podanko, o doborî...

În noaptea aceea Podanko se bătu cu furie. Nici un neamţ peste care dădură cercetaşii nu rămase în viaţa.

Podanko se întoarse la ai lui, şi coborî din barcă ducînd-o în braţe pe Ania, moartă...Am aflat mai tîrziu de la tovarăşii fui, că se făcuse de ne- rocunoscut, atît de mult îl schimbase întîmplarea din

noaptea trist, tăcut, închis. Prietenii înţelegeau ce se lui şi-l lăsau în pace...
Sub loviturile Armatei Roşii, diviziile nemţeşti, tot mal ară- tîndu-şi din cînd în cînd colţii, se retrăgeau spre nord-vest.
Trecînd pe malul limanului Kizimtaşski, unităţile germane din stanca Vîşne-Steblievskaia începură să se îmbarce pe vase cu fundul plat şi pe şlepuri de debarcare.
Slavin ordonă lui Kîril Stepanovici să împiedice îmbarcarea. Spre mirarea nem{ilor, locuitorii stanţei începură să-i ajute bucuros să se îmbarce. În special tineretul manifestă foarte multă rîvnă: flăcăi şi fete munceau zi şi noapte la îmbarcare. Dar chiar primele vase plecate din staniţă se aprinseră în larg, indicînd aviaţiei noastre cu norii de fum albastru care ieşeau din ele direcţia urmată.
Nemţii înţeleseră îndată cauza incendiilor: de vină erau tot leaşi „chibrituri suedeze". Vreo zece tineri din stanţă fură iuşcati de nemţi. îndată cartierul cheiului a fost încercuit de
laţi înarmaţi cu automate, iar la îmbarcare luc " ------------------------
Limai soldaţi nemţi.
Văzînd asta, Kiril Stepanovici întreprinse o ope antă.
Noaptea era întunecoasă şi dinspre larg bătea vîntul. N ! temeau de atacuri aeriene şi njci pe mal, nici pe mare ni o luminiţă. Pe chei se auzeau ordine scurte, paşi grei răsu
pe schelele de coborîre şi macarale scîrţîind în întuneric. Vreo cincisprezece lotci de pescari, lungi, înguste şi repezi, veneau fără zgomot din largul limanului. În bărci erau luptătorii lui Kiril Stepanovici şi pescarii din staniţă, urmaşii glorioşilor cazaci zaporojeni de pe vremea beciului'.[1])-
Ceva mai la o parte de chei, se conturau siluetele întunecate ale vaselor germane ancorate care aşteptau îmbarcarea. Dintre acestea ieşea în evidenţă un vas mare cu două catarge, care aruncase ancora departe de mal şi se legăna pe valurile negre.
Lotcile se răzleţiră într-un arc întins, a cărui coardă era malul şi în care intrau toate vasele ancorate acolo. Lotcile că- zăceşti înguste lunecau lin pe apă şi nici chiar ochii ageri ai marinarilor nu le puteau zări în întunericul de nepătruns al nopţii.

fsass,

»

Cîteva lotci se apropiară de primul vas. Pescarii se căţărară pe punte ca nişte pisici şi se năpustiră cu cuţitele în mînă asupra echipajului vasului. Atacul, fusese, atît de năvalnic încît prir mul vas fu capturat fără să se fi tras nici un singur foc de armă.
Pe vasul vecin lucrurile luară însă o întorsătură mai proastă. Un soldat neamţ apucă să arunce o grenadă. Grenada explodă cu zgomot pe punte şi aprinse un balot care fu numaidecît cuprins de flăcări.

Pe mal izbucni alarma. Deasupra limanului se înălţau rachetele una după alta, inundînd cu o lumină orbitoare vasele ancorate şi bărcile uşoare ale pescarilor.

Echipajele nemţeşti deschiseră focul. Cu o furie mută, pescarii se repeziră la abordare. Ei se căţărau pe punţi tot aşa ca şi strămoşii lor, cazacii zaporojeni, care atacau pe vremuri vasele turceşti. Loviţi de gloanţe, pescarii căzură în mare; bărcile, străpunse de grenade, se scufundară. Din întunericul nopţii se iveau însă mereu alte lotci care abordau vasele şi noi lupte se încingeau pe punţi.

Nemţii de pe mal nu ştiau ce să facă. De tras cu tunurile nu îndrăzneau să tragă, de teamă să nu lovească în propriile lor vase. Motorul vedetei rapide pe care o aveau se defectase şi nemţii nu izbuteau deloc să-l pună în mişcare. Rachetele luminoase tot mai atîrnau în noapte luminînd limanul ca ziua.

Lupta se apropia de sfîrşit. Cinci vase fuseseră deja capturate. Rămăsese vasul cu două catarge, un vas cu puntea înaltă. Echipajul lui era bine înarmat şi se bătea cu disperarea celor care se ştiau sortiţi morţii.

Pescarii se repeziră de trei ori la abordare, şi de trei ori nemţii îi aruncară în mare.

Venirea' lui Podanko, care ajunse la vreme cu partizanii lui rămaşi în viaţă, hotărî rezultatul luptei. Podanko se urcă pe vas căţărîndu-se pe lanţul ancorei. În faţa lui se afla mitraliera nemţească care scuipa foc asupra partizanilor lui Kiril Stepa- novici care atacau acum a patra oară vasul.

Podanko aruncă o grenadă şi mitraliera amuţi. Nemţii se zăpăciră. Partizanii se folosiră de zăpăceala care urmă şi se urcară pe punte. începu o luptă corp la corp, cu cuţitele, cu paturile puştilor, cu pumnii. Podanko era pretutindeni unde era lupta mai mare şi se bătea ca turbat.

Nu trecu mult şi acest vas trecu şi el în mîinile partizanilor. Podanko zăcea mort lîngă cabina căpitanului, printre mormanele de cadavre ale duşmanilor.

Atacatorii nu mai puteau întîrzia. Fiecare clipă era preţioasă. Pescarii tăiară lanţurile ancorelor şi plecară în plină viteză spre ieşirea din liman în larg.

Cînd vedeta nemţească porni în sfîrşit în urmărirea lor, vasele capturate de pescari se aflau deja în strîmtoare. Izbucniră explozii. Limbi de foc Se înălţară deasupra vaselor. Abia atunci nemţii înţeleseră planul pescarilor ; aceştia vroiau să scufunde vasele în trecătoarea asta îngustă cu apă puţin adîncă şi să blocheze ieşirea din liman.

Bateriile de coastă ale nemţilor deschiseră focul. Obuzele loveau vasele cuprinse de flăcări, ridicau coloane de apă, scufundau bărcile de pescari care se îndepărtau de vasele aruncate în

Pescarii se aflau acum sub două focuri : vedeta nemţească îi secera cu mitralierele, bateriile de coastă trăgeau asupra lor. Pînă şi stufărişul salvator era încă departe şi bărcile de pescari se duceau la fund una după alta.

Din fericire, un obuz nemţesc rătăcit tăie prora vedetei. Cîtva timp bateriile încetară focul şi ultimele trei bărci de pescari izbutiră să ajungă în stufăriş.

Lupta asta mi-a istorisit-o un pescar bătrîn din Taman "care luase parte la operaţie. Pescarul mi-a înşirat numele celor care pieriseră. Erau mai mulţi decît aceia care rămăseseră în viaţă.

Pescarii-eroi executaseră cu cinste ordinul primit. După noap-tea aceea de pomină, nici un vas nemţesc nu mai ieşi din liman.

"■■¡mm

În ziua de două octombrie, în urma unei lupte crîncene, tru-pele sovietice ocupară staniţa Staro-Titarovskaia.

Grupul nemţilor din Taman era tăiat în două. înainte chiar ca inamicul să-şi fi venit în fire, Armata Roşie îi dădu o nouă lovitură : trupele debarcate pe limba de nisip de la Bugaz, ocupară prin luptă fortificaţiile dintre limanul Ţokur şi Marea Neagră.

Lupta se desfăşura acum în apropierea oraşului Taman, însă, cu toate atacurile dese ale aviaţiei noastre, portul Taman lucra zi şi noapte şi nemţii continuau cu încărcarea pe vase şi pe şlepuri a materialului de război.

În partea de răsărit a Tamanului, mai aproape de golf, pe o movilă înaltă care cobora spre mare, se afla un şir de rezervoare de carburanţi, îngropate pe jumătate în pămînt. Şanţuri înguste, săpate de curînd, se îndreptau de la rezervoare spre mal. Nemţii aveau, se vede, intenţia ca, plecînd din oraş, să verse în ultimul moment petrolul în mare.

Pescarii din Taman aflară acest lucru şi se neliniştiră. Dacă nemţii şi-ar fi realizat planul, golful din Taman rămînea fără peşte ; peştii din golf ar fi pierit iar alţii n-ar mai fi venit multă vreme din larg. Aşa că pescarii l-au rugat pe Kiril Ste- panovici să împiedice acest plan al hitfleriştilor şi să dea foc rezervoarelor.

De partea cealaltă a orăşelului, chiar lîngă mal, în apropierea cheiului,, era un rînd de depozite enorme de muniţii aduse acolo de nemţi în vederea noii ofensive împotriva Kubanului, pe care o proiectau. Nemţii transportau în grabă muniţiile în Crimeia. Tot mereu ancorau la chei vase care încărcau muniţiile.

Kiril Stepanovici ştia că nemţii păzeau cu străşnicie depozitele şi rezervoarele de carburanţi, pe care le împrejmuiseră cu sîrmă ghimpată şi ale căror gărzi le întăriseră.

Noaptea, un grup mic de partizani, camuflat cu grija, porni tîrîş spre depozitele cu petrol. O parte din ostaşi trebudau să atragă asupra lor atenţia gărzii printr-un atac frontal, în timp ce ceilalţi, ocolind pe la spate depozitul, trebuiau să incendieze rezervoarele.

Primele împuşcături alarmară pe nemţi. Garda se repezi'afară pe uşile şi pe ferestrele clădirii unde se afla cancelaria. La locul de trecere prin reţelele de sîrmă ghimpată începură împuşcături înverşunate.

Surpriza atacului şi impetuozitatea loviturii frontale atraseră grosul gărzii spre poarta principală şi spre cancelarie şi dădură celui de

al doilea grup de partizani putinţa să se strecoare nevăzut spre reţelele de sîrmă. Partizanii tăiară reţelele de sîrmă ghimpată şi se repeziră Cu grenadele spre rezervoare. îndată după aceea prinseră a izbucni exploziile înfundate ale grenadelor şi se auzi sunetul sticlelor cu lichid inflamabil, sfărîmate. O flacără izbucni şuierînd pe locul unde era depozitul de petrol. Flăcările se înălţară spre cerul învăluit de un fum negru şi de reflexe purpurii, într-o uriaşă coloană de foc care lumina ţărmul, oraşul şi vasele care se aflaţi departe, în larg...

Grupul de partizani însărcinat să atace depozitele cu muniţii zăbovise puţin şi se apropia de depozite cînd pe ţărm petrolul ardea deja. Santinelele nemţeşti observară pe partizani şi dădură alarma. Partizanii se repeziră, căutînd să străbată reţelele de sîrmă şi să ajungă la o distanţă potrivită pentru grenade. Ocolind barajul, o gardă nemţească se repezi ţn faţa lor, încercînd să nu-i lase să se apropie de sîrmă. Aproape în acelaşi timp cîteva mitraliere intrară în acţiune.

Partizanii cădeau, seceraţi de gloanţe. Răniţii îşi încordau ultimele puteri şi trăgeau în nemţi, căutînd să atragă asupra lor focul gărzii şi să dea tovarăşilor putinţa să ajungă la reţelele de sîrmă.

Rafalele de mitralieră scoaseră din luptă aproape pe toţi oamenii lui Kiril Stepanovici. Numai doi din ei izbutiră să ajungă pînă la reţele.

Două explozii de grenade antitanc răsunară şi ecoul lor se contopi cu bubuitul depozitului aruncat în aer. Părea că trag suts de tunuri: erau obuzele nemţeşti care explodau, şi care semă- nînd în jurul lor distrugere şi moarte dărîmară cheiul, făcură ţăndări toate instalaţiile de acostare, scufundară vasele ancorate la chei şi aprinseră cazematele...

Zdrobind ultima rezistenţă a nemţilor pe înălţimile din faţa Tartanului, unităţile sovietice de avangardă pătrunseră luptînd în oraş în dimineaţa de trei octombrie. În acelaşi timp, grupuri de marinari debarcară pe ţărmul de la Taman. Printr-un atac vijelios, trupele debarcate distruseră barajele nemţeşti de pe litoral şi căzură în flancul unităţilor nemţeşti care apărau oraşul.

Soarta Tamanului fusese hotărîtă. Lupta se desfăşura acum pe străzile oraşului. În port, obuzele continuau să explodeze. O mulţime de nemţi, înnebuniţi, se aruncară în apă şi alergară multă vreme pe fundul puţin adînc al golfului, după ultimele vase care plecau în larg...

Kirii Stepaaovici şi Slavin izbutiră să strîngă în jurul lor o mînă de partizani care scăpaseră cu viaţă din ultimele lupte şi se ascundeau acum prin desişul de sălcii şi de lozii şi se strecu- rară cu ei pînă la limba de nisip de la Ciuşka. De acolo îi venea mai uşor lui Slavin să păstreze legătura cu fierejnoi, care îşi continua „vânătoarea liberă", şi să dea ultima lovitură podului de pontoane pe care îl aruncaseră nemţii peste strîmtoarea Kerci — între Taman şi Crimeia.

Acest pod se afla de mult sub „supravegherea" paraşutiştilor lui Slavin. îndată după debarcarea detaşamentelor de paraşutişti de la

Volcie Vorota, un grup de semnalizatori din plutonul lui Kiril Stepanovici fusese trimis acolo. Semnalele lor luminoase dădeau putinţă aviaţiei noastre de bombardament să-şi acopere cu dibăcie ţintele cu bombe.

Nemţii organizară o razie cu o mare desfăşurare de forţe, încercuită pe semnalizatori şi-i împuşcară pe toţi pînă la unul. Totul s-a întîmplat atît de repede şi de neaşteptat încît nici Slavin, nici comandamentul nostru nu ştiură multă vreme de asta ; mai ales că semnalele luminoase continuară să izbucnească în fiecare noapte lîngă strîmtoare. O bucată de vreme, piloţii noştri nici nu bănuiră că aruncau bombele lor în larg, urmînd semnalele false ale nemţilor.

Plerzînd legătura cu semnalizatorii, Kiril Stepanovici îşi trimise partizanii spre strîmtoare, dîndu-le ordin să arunce podul în aer. Cum nemţii împrejmuiseră toate căile de trecere spre Cri- meia cu un .cerc nepătruns de cazemate, de cîmpuri de mine şi de sîrmă ghimpată, era cu neputinţă să ajungi la pod pe uscat. Nu le rămînea partizanilor decît o singură cale, pe apă.

Un partizan oarecare îşi aduse aminte de ce le spusese odată fiul meu Valentin la filiala din Krăsnodar a şcolii noastre din Planceskaia. Într-una din diversiunile lui, {inîndu-se de cadavrele care pluteau în jos pe rîu, ajunsese înotînd fără să-l fi observat nimeni pînă la stîlpii podului şi aruncase podul în aer. -Partizanii se hotărîră să încerce şi ei acest mijloc destul de riscant. Cadavre erau pe mal cît lumea.

La început, totul merse bine : vîntul era favorabil şi plantatorii noştri de mine, tinîndu-se de cadavre, se apropiau din ce_ în ce mai mult de pod.

Deodată însă, vîntul îşi schimbă direcţia. Vrînd-nevrînd, plantatorii de mine se văzură nevoiţi să bată apa cu braţele şi tocmai atunci, parcă dinadins, reflectoarele nemţeşti începură să scotocească apa. La o distantă de cîteva zeci metri de la pod, santinelele nemţeşti observară pe cei care înotau. Izbucniră rafale de pistoale automate; mitralierele începură să rîpîie. Reflectoarele nemţilor nu scăpau de sub razele lor grupul de viteji care înotau printre cadavre.

Nici un plantator de mine nu izbuti să ajungă la pod ; toti fură împuşcaţi de nemţi...

Noaptea, făcîndu-şi raidul lor obişnuit şi atîrnînd în cer deasupra strîmtorii „candelabre" de rachete luminoase, piloţii noştri văzură cum coloanele de transport nem{eşti înaintau pe apă ca o panglică neîntreruptă. Parc-ar fi mers pe un pod invizibil.

Slavin trimise de trei ori cercetaşi spre pod însă nici unul din ei nu se mai întoarse. Abia a patra oară, Slavin izbuti să afle că nemţii instalaseră pe sub apă, cam la jumătate de metru adîn- cime, un pod care unea malurile strîmtorii.

Avioanele noastre treceau în valuri pe deasupra strîmtorii. Sute de bombe cădeau. Era însă greu să zăreşti podul, şi el rămînea întreg şi nevătămat.

Slavin îşi bătu capul multă vreme cum să distrugă acest pod sub apă.

Berejnoi, care sosise tocmai atunci la mal cu vedetele lui ca să ia explozibil, veni la el. Cei doi partizani se sfătuiră rnultă vreme, dar nu izbutiră să născocească nimic.

În amurg, vedetele lui Berejnoi plecară iar în larg.

După miezul nopţii, ele observară un vas mare de transport nemţesc care plecase de la Temriuk şi se îndrepta spre Crimeia. Vedetele se învîrtiră în jurul vasului cel puţin o oră ferindu-se să nu cadă în cursă şi după ce se convinseră că vasul de transport mergea fără escorta obişnuită de vedete blindate, hotărîră să-l atace. Luînd viteză, vedetele lui Berejnoi porniră repede să taie drumul vasului de transport.

Observînd că era urmărit, vasul schimbă direcţia : el se îndreptă spre podul care trecea peste strîmtoare, apărat de bateriile de coastă şi de vedetele de pază care patrulau fără întrerupere lîngă pod.

Vedeta de sub comanda aghiotantului lui Berejnoi, ajunse din urmă în plină viteză vasul de transport. Căpitanul şi cîrmaciul vasului fură ucişi cu o rafală de mitralieră. Peste cîteva clipe, puntea vasului se goli. Vedeta lui Berejnoi aborda, şi plantatorii de mine îşi isprăviră treaba repede şi iscusit. Se vede însă că radiotelegrafistul neamţ apucase să dea semnale de alarmă, căci imediat razele reflectoarelor nemţeşti începură să alerge pe mare. Ele se încrucişară deasupra vasului de transport care mai continua să meargă spre pod şi descoperiră două vedete mici care se învîrteau pe lîngă vas.

În aceeaşi clipă, lăsînd în urma lor valuri de spumă albă, vedetele de pază nemţeşti se repeziră în ajutorul vasului de transport şi bateriile nemţeşti deschiseră focul.

Virînd brusc, Berejnoi dădu ordin de retragere. Însă deodată, pe vedeta aghiotantului motorul amuţi. Berejnoi se apropie de vedeta tovarăşului şi-i trimise pe mecanicul său, un mecanic tractorist foarte priceput.

Reparaţia nu dură decît cîteva clipe. Reflectoarele nemţeşti continuau să ţină vedetele sub razele lor albastre concentrate, în timp ce bateriile de pe litoral trăgeau cu tot mai multă înverşunare. De jurîmprejur explodau obuzele nemţeşti, ridicînd coloane de apă, pe punţile vedetelor cădeau morţi şi răniţi, iar vîntul puternic de nord-est mîna vedetele spre pod, în bătaia tunurilor nemţeşti.

În cele din urmă, motorul .celei de a doua vedete începu să meargă. Puteau pleca. Dar era prea tîrziu. Vedetele erau prinse în capcană. În spate, tăindu-le drumul spre mare, vedetele de vînătoare germane alergau cu iuţeala vîntului. Din dreapta şi din stînga bubuiau bateriile de coastă.

Nu exrsta nici o ieşire. Deodată Berejnoi îşi aduse aminte ce vorbise el cu Slavin despre podul pe care-l făcuseră nemţii sub apă.

— înainte, spre pod! — ordonă el. — pentru patrie I

Kiril Stepanovici observa de pe mal acest atac vijelios.

În faţă, la voia întîmplării, apucînd cînd într-o parte, cînd în cealaltă, mergea în plină viteză vasul de transport nemţesc care îşi pierduse direcţia, dar a cărui maşină lucra mai departe.: Vedetele noastre, inundate de lumina orbitoare a reflectoarelor, zburau ca vîntul şi-l ajunseră din urmă.

La cîrma vedetei din faţă stătea Berejnoi, care ţinea locul cîrmaciului ucis. Amîndouă vedetele erau cufundate sub linia de plutire şi valurile loveau bordul găurit, dar mecanicii storceau tot ce se mai putea din motoarele lor, şi vedetele alergau spre pod, lăsînd în urma lor o dîră de spumă albă. În jurul lor se înălţau şi cădeau coloane de apă ridicate de exploziile care le încadrau...

Vasul de transport nemţesc ajunse cel dintîi la podul de sub apă. Colosul întunecat se izbi de pod. Izbucni o explozie. Erau minele aşezate de Berejnoi pe vasul de transport. Aproape în acelaşi timp, în dreapta şi în stînga vasului de transport, vedetele noastre se izbiră şi ele de pod.

Cele trei explozii se contopiră aproape în una singură. Explozia sfărîmă podul în bucăţi, aruncînd înlături partea de lemn a pontoanelor şi zvîrlind în apă plăcile grele ale blindajului. Razele reflectorului alunecau pe suprafaţa agitată a apei. Bateriile de pe litoral trăgeau întruna...

În zorii zilei de nouă octombrie, nemţii primiră lovitura de graţie: ultima linie de apărare a căilor de acces la fîşia îngustă a limbii de nisip Ciuşka fusese străpunsă, „Ilici", cealaltă limbă de nisip, fusese ocupată şi trupele noastre ajunseră la ţărmul strîmtorii Kercii.

Nemţii umblau înnebuniţi de groază pe limba de nisip, se aruncau în mare, se agăţau de sfărîmăturile şlepurilor...

La unsprezece octombrie am ajuns la capătul limbii de nisip Csiuşka.

Slavin, Kiril Stepanovici şi vreo zece luptători de-ai lui stăteau lîngă mine.

În faţă, la apus, se vedea vag malul Crimeîi, ocupat încă de nemţi. Iar aici, pe limba de nisip, pe ultimul metru pătrat de pe pămîntul Tamanului zăceau cadavre nemţeşti.

— Uite, — spuse încet Slavin, — cît de spasmodic sînt zgîroite degetele acestui neamţ. A strîns un pumn de pămînt de-a! nostru şi vrea parcă să-l ducă pe lumea cealaltă.

Alături era încă un neamţ, cu capul în apă, cu piciorul strîns sub

trup, cu braţele desfăcute. Glonţul îl surprinsese în clipa cînd fugea în neştire, cuprins de panică. Aşa încremenise pe nisip, ca un bandit şi un hoţ laş care fugea de pedeapsa poporului rus, cuprins de mînie

.Epilog

Am păstrat fotografia făcută în ziua întoarcerii detaşamentului din munţi la Krasnodar.

Fotograful ne-a fotografiat pe Elena Ivanovna şi pe mine, lîngă casa noastră. Stăm în picioare, în plin echipament de partizani — cu haine de piele şi cizme înalte, cu pistoale mitralieră, porthărţi şi pistoale. în spatele nostru, pe perete, ca un simbol al casei noastre pustii şi părăsite, atîrnă vrejurile desfrunzite ale viţei sălbatice.

De cîte ori privesc această fotografié, inima îmi îngheaţă fără voie : îmi aduc aminte cum ne-a lipsit în ziua aceea, amîn- durora, multă vreme curajul să urcăm cele cîteva trepte de piatră pînă pe terasă şi să intrăm în odăile pustii, jefuite şi pîngărite de nemţi...

Da, casa noastră era pustie... Rămăsesem singuri cu durerea noastră ! Aşa ne gîndeam noi în primele zile după ce ne-am întors. Ar fi fost însă cumplit, şi foarte dureros dacă ar fi fost adevărat. Curînd însă, eu şi cu Elena Ivanovna am înţeles, şi n-am înţeles numai cu

raţiunea ci am simţit şi cu inima că nu eram singuri. Şi asta este tot ce e mai însemnat şi mai preţios ! Nu eram singuri. întreg poporul nostru — poporul sovietic, bun, cu suflet ales — era cu noi. Durerea noastră era şi durerea lui. Zeci, sute, chiar mii de oameni, uneori cu totul necunoscuţi, ne-au întins o mînă de ajutor şi de prietenie frăţească, ne-au adresat cuvinte de dragoste şi de compătimire. Şi, în toate acestea am găsit un sprijin nemărginit...

îmi aduc aminte că mă gîndeam cu groază cum să-i spun Maşei, soţiei lui Evgheni, că Evgheni a murit. în timpul cît Kras- nodarul a fost ocupat de nemţi, Maşa, bolnavă şi slăbită se ascundea cu fetiţa ei pe la rude şi pe la cunoscuţi. Mai tîrziu a lucrat la „arsenalul ilegal". Maşa a trăit tot timpul sub ameninţarea primejdiei de a cădea în mîinile gestapoului. Auzise că Evgheni ar fi grav rănit, dar nu ştia că murise. Vrînd s-o cruţ pe soţia mea, m-am gîndit că trebuie s-o scutesc de obligaţia chinuitoare de a-i spune ea Maşei că Evgheni murise. La rîn- dul ei însă, Elena Ivanovna socotea că trebuia să mă scutească ea pe mine de această grea datorie. Pînă să mă gîndesc cum s-o pregătesc mai bine pe Maşa pentru această ştire, Elena Ivanovna se duse^îa ea şi-i spuse totul. Durerea noastră comună ne-a apropiat şi mai mult de Maşa. Venea des la noi cu Inno- cika — nepoţica mea, care a adus multă lumină şi bucurie în familia noastră îndoliată.

Cu încetul, casa noastră părăsită a început să se învioreze. Valentin, pe care îl crezusem multă vreme mort, s-a întors de pe front. Se îndreptase cu greu în urma unor răni grave, dar nu se gîndea la odihnă şi — credincios temperamentului său ne- astîmpărat — s-a apucat imediat de lucru, cu aceeaşi înfrigurare şi energie de care dăduse dovadă întotdeauna. Era cu noi şi fiul nostru adoptiv, Valeri, luptător din detaşamentul vecin de partizani, tînăr fără familie, rămas orfan de mic, pe care eu şi cu soţia mea l-am înfiat după întoarcerea la Krasnodar.

Soarta acestui nou membru al familiei este remarcabilă şi merită să fie povestită. Valeri se născuse în staniţa Pavlovs- kaia. Pe tatăl său, cazac de Kuban care luase parte la războiul civil, şi care murise cînd Valeri avea abia un an şi jumătate, nu-l cunoscuse. Maică-sa se remăriţase, îşi refăcuse viaţa şi în viaţa asta noua a ei, uitase de băiat. Băiatul fusese crescut în cătunul lor de o mătuşă. Cînd a izbucnit războiul, Valeri, care era pe atunci în clasa a zecea, a intrat în detaşamentul de partizani, organizat de locuitorii staniţei Pavlovskaia. A luat parte la dteva operaţii şi lupte, realizate în comun sub conducerea lui Evgheni de detaşamentul nostru şi de detaşamentul din Pavlovskaia. Mai tîrziu, după moartea băieţilor mei, detaşamentul de partizani din Pavlovskaia mi l-a trimis pe Valeri, ca pe unul din cei mai buni luptători ai lor, la „Şcoala superioară de minare". Valeri a absolvit şcoala cu nota „excepţional" şi a obţinut diploma de gradul întîi. Cîl timp a stat în detaşamentul nostru, Elena Ivanovna s-a ataşat de dînsul. Acest tînăr înalt, spătos, timid şi foarte sensibil, îi amintea într-un fel de Ghenea al nostru. Dealtfel, amîndoi fuseseră cam de

aceeaşi vîrstă. Valeri se întoarse în detaşamentul său, însă pentru puţin timp, deoarece comandamentul îl repartîză la detaşamentul nostru. Această repartizare s-a făcut, în parte, pentru că comandamentul cunoştea dragostea Elenei Ivanovna pentru Valeri.

Era iarnă, şi Valeri rătăci multă vreme prin munţi, prin zăpadă şi pe viscol, pînă ce găsi cu greu detaşamentul nostru. Mai tîrziu mi-a scris într-o scrisoare :

„Pentru ce, rătăcind iarna prin păduri şi munţi, căutam cu atîta perseverenţă detaşamentul vostru ? Căutam drumul care mă ducea la mama. Pentru ce nu m-am pierdut şi n-am îngheţat în pădure ? Pentru că mi-am găsit o mamă !"

Da, Valeri îşi găsise o mamă, îşi găsise o familie! Valeri s-a legat de noi sincer şi dezinteresat, şi a început să ne iubească. A petrecut însă puţin timp cu noi, la Krasnodar. Războiul continua şi* el voia să fie pe front; voia să răzbune moartea acelora pe care el — copil adoptiv — îi socotea fraţii lui. A plecat la şcoala de aviaţie şi a ajuns, prin muncă şi perseverenţă, comandant al unui bombardier greu, cu raza mare de acţiune...

îmi amintesc că în .1946, în clădirea destul de modestă a cabinetului de partid de la comitetul raional Stalin al P.G. (b) al U.R.S.S. a avut toc solemnitatea înmînării ordinului „Pentru victoria asupra Germaniei" tuturor partizanilor noştri.

Era o mare bucurie să te întîlneşti cu tovarăşii de luptă şi să le strîngi mîna. Cîte amintiri, cîte discuţii ! Ne mai întîlnisem, bineînţeles şi înainte, dar acum era o bucurie şi o plăcere deosebită să-i vezi pe toţi împreună. Mă uitam la aceşti oameni, cu care mă împrietenisem pentru totdeauna şi mă gîndeam că şi azi, în viaţa paşnică, ei îşi îndeplineau tot atît de cinstit şi plini de abnegaţie datoria faţă de patrie, cum şi-o îndeplineau cu arma în mînă în pădurile din regiunea munţilor...

Iată-l pe Veţlughin, inginerul şef al combinatului „Glavmargarin", care lucra acum la Labinsk, ca director al celei mai mart fabrici de ulei din Kuban. Recolta de seminţe oleaginoase în Ku- ban fusese foarte bună în acel an, şi Gheronti Nikolaevici prepara pe atunci un ulei din seminţe de după război I...

Iată-l pe Viktor Ivanovici Ianukevici, comandantul plutonului întîi, căruia i se datorează mai bine de jumătate din succesele noastre de luptă. După întoarcerea la Krasnodar, el a plecat voluntar în armată şi a luat parte la luptele pentru eliberarea Cri- meii. Rănit grav în Crimeia, în cursul unui bombardament, a fost evacuat într-o stare deznădăjduită cu un avion sanitar de către soţia lui, Maria Ianukevici. Acuma lucrează la Djanhot, ca director al sanatoriului combinatului „Glavmargarin", şi „veghează asupra Mării Negre", după cum spuneau glumind partizanii noştri.

Kiricenko, diversionistul viteaz, după ce a isprăvit cursul pentru ridicarea calificării, conduce atelierul de mecanică de precizie al combinatului „Glavmargarin".

Musiacenko, fostul meu locţiitor la detaşament, lucrează ca director comercial al combinatului de materiale de construcţie.

Pe Safronov, comitetul regional al partidului l-a trimis la reconstrucţia uzinei electrice a raionului Krasnodar, inima energetică a Krasnodarului. Pentru îndeplinirea cu succes a acestei sarcini, Safronov a fost decorat cu ordinul „Drapelul Roşu al Muncii", Litvinov a îndeplinit o bucată de vreme funcţiunea de preşedinte al sovietului orăşenesc al Krasnodarului, şi pe urmă, în vederea accelerării reconstrucţiei combinatului, a fost numit director al acestui combinat. Inginerul Slaşciov este acum şeful centralei electrice de termoficare a combinatului. El a reconstruit clădirea aruncată în aer de nemţi şi a terminat instalarea cazanelor şi a generatoarelor de mare putere. Centrala electrică de termoficare furnizează oraşului Krasnodar jumătate din energia produsă.

Inginerul Lusta, împreună cu Pricina, au reconstruit fabrica de ulei, o fabrică cu o capacitate de produc{ie şi mai mare decît aceea de dinainte de război. Mai tîrziu a fost trimis să lucreze în străinătate. Inginerul Pricina s-a specializat în reconstrucţia fabricilor de ulei, distruse de hitlerişti, care retrăgîndu-se, aveau intenţia să lase la noi „o zonă pustie".

Konotopcenko, al doilea comisar al detaşamentului nostru, a plecat după întoarcerea la Krasnodar voluntar în armată. A absolvit şcoala de ofiţeri, a luat parte la luptele de lîngă Odesa, de la Chişinău, şi la luptele din Romînia. Astăzi este locţiitorul şefului sec{iei politice la o sta{iune de maşini, şi tractoare.

Dealtfel, ajunge! Această listă ar putea să mai fie continuată pe multe pagini. Viaţa noastră este bogată şi variată, şi nici unul din foştii mei tovarăşi n-a rămas fără vreun rost...

Am să spun aici şi cîteva cuvinte despre mine.

Realitatea noastră sovietică este admirabilă prin faptul că ea nu permite nimănui să se închidă într-însul, în durerea lui şi că mereu, în fiecare zi, în fiecare ceas, ea ne cheamă să partici păm activ la viaţă. Aşa s-a întîmplat şi cu mine. ~

M-am întors din nou la muncă, în institut. Am fost numit director al institutului. Am fost nevoit să încep totul de la capăt : să adun pe studenţi, pe profesori, să reconstruiesc clădirile şi laboratoarele chimice, să organizez în grabă producţia de medicamente pentru frontul care încă se mai afla la cîţiva zeci de kilometri de Krasnodar.

Institutul îmi lua, bineînţeles, foarte mult timp ; şi totuşi m-am apucat de o treabă cu totul nouă pentru mine, în care nu aveam nici cea mai mică experienţă. Urmînd sfatul unor prieteni scriitori, şi în urma insistentei lor, am început, lucrînd noaptea, să scriu o carte despre partizani — mai exact, să prelucrez acele scurte însemnări pe care le începuse Evgheni şi pe care le-am continuat eu, chiar de pe vremea cînd aveam comanda detaşamentului de partizani. Am scris, refăcînd de multe ori şi revă- zînd de multe ori cele scrise. În prefaţa

acestei, cărţi, am mai vor- bit despre scopurile pe care le urmăream cînd am pus. mîna pe condei.

Prima mea carte „însemnările unui partizan'' a fost editată de editura „Molodaia gvardia" în 1944. Atît.critica, cît şi cititorii au întîmpinat cartea cu căldură. „Pravda", „Izvestia", „Komso- molskaia Pravda", revista „Bolşevik" şi alte ziare şi reviste au scris despre ea şi i-au închinat recenzii. Primeam şi primesc me: reu din partea cititorilor foarte multe scrisori, care arată că această carte a găsii calea spre inima oamenilor sovietici. Ar putea oare un scriitor să dorească o recompensă mai mare pentru munca sa ? Succesul primei cărţi m-a făcut să reiau condeiul şi să continui însemnările mele. Am pregătit a doua şi a treia carte din „însemnările unui partizan", care au fost editate în primăvara anului 1947 de aceeaşi editură.

În mai 1945, Elena Ivanovna şi cu mine am avut prilejul să vizităm Moscova.

înainte de plecarea la Moscova mi s-a dat la comitetul regio- nal al partidului o însărcinare cu care trebuia să mă adresez lui Mihail Ivanovici Kalinin.

La ora fixată, însoţit de Elena Ivanovna, am intrat în cabinetul lui Kalinin. Mă aflam pentru a doua oară la Kremlin şi nu puteam totuşi să-mi înving emoţia care mă stăpînea numai la gîndul că eram în acest loc sfînt pentru orice om sovietic. Prima oară fusesem la Kremlin în noiembrie 1943, cînd primisem din mîna lui Mihail Ivanovici Kalinin ordinul „Lenin" şi diplomele de Eroi ai Uniunii Sovietice, acordate fiilor mei morţi. Fusesem atunci emoţionat de caracterul solemn al atmosferei şi zguduit de amintirile care mă năpădeau. Acum însă intram în cabinetul lui Mihail Ivanovici cu sentimentul că mergeam la un prieten, care îmi va comunica ceva foarte important pentru mine.

El ne-a întrebat, pe Elena Ivanovna şi pe mine, despre viaţa şi munca noastră, despre rudele noastre. Şi aceasta nu din simplă politeţă. În întrebările lui Mihail Ivanovici se simţea un'interes real, pornit din inimă, pentru viaţa noastră.

Apoi îmi spuse :

— Piotr Karpovici, am citit cartea dumitale.

Am făcut fără să vreau un pas înainte... Aşa... Era tocmai ceea ce aşteptam din partea lui Mihail Ivanovici.

Mă întrebam oare ce-o să-mi spună ?

— Socotesc că ai făcut o treabă bună, da, o treabă necesară, folositoare pentru educaţia tineretului nostru... E un fapt extrem de interesant şi extrem' de semnificativ, că detaşamentul vos- tru se compunea în special din intelectuali tehnicieni.Erau oameni de birou, şi totuşi, cum au luptat ? Au luptat excelent !... Şi succesele detaşamentului vostru se şi explică în fond prin faptul că era format <lin ingineri, din tehnicieni; din muncitori calificaţi. Ei fşi încfreptau loviturile împotriva duşmanului în mod planificat, aş putea spune chiar, formulîndu-le ştiinţificeşte. Asta-i un fapt extrem de remarcabil, Piotr Karpovici ! Da, tineretul nostru trebuie să ştie, trebuie să înţeleagă, că nu-i destul să ai numai sentimente bune şi înflăcărate şi că pentru a

servi bine patria trebuie să dai tot — înalta calificare, cunoştinţele, cultura multilaterală, inteligenţa...

În urma convorbirii cu Mihail Ivanovici, am plecat purtînd în' mima mea o profundă recunoştinţă pentru acest om admirabil, pentru atenţia lui binevoitoare, prietenească, faţă de munca mea, pentru faptul că m-a încurajat şi m-a sprijinit...

Curînd după întoarcerea mea de la Moscova la Krasnodar, am avut cîteva întîlniri interesante, emoţionante, despre care aş vrea să vorbesc.

Într-o zi caldă, însorită, şedeam amîndoi, Elena Ivanovna şi cu mine, pe terasa acope.rită cu viţă sălbatică. Am văzut deodată că un militar înalt se apropie de portiţă.

Punînd ziarul la o parte, am aşteptat ca musafirul să deschidă portiţa şi să intre în grădină. El zăbovea însă, ferindu-se se vede de cîinele nostru care-l înlocuise pe Dax. Am ieşit în întîmpi narea musafirului şi înainte de a fi ajuns la portiţă, am văzut că era... Berejnoi!

Da, el era ! Berejnoi m-a îmbrăţişat puternic. Peste cîteva clipe stăteam pe terasă la un pahar cu vin, aşa cum stăteam înainte de trimiterea lui Berejnoi cu paraşutiştii dincolo de „Linia albastră"...

Nu puteam să-mi vin în fire de bucurie şi surpriză. I-am spus lui Berejnoi că Kiril Stepanovici, comandantul primului pluton al detaşamentului de paraşutişti al lui Slavin, văzuse cum vedetele lui Berejnoi porniseră spre podul de peste strîmtoare, şi săriseră în aer împreună cu vasul de transport.

— Da, asta era unica ieşire posibilă şi eficace ! — zise Berejnoi. — Nu-mi amintesc decît de un singur lucru: ciocnirea cumplită a vedetei cu podul. O explozie... şi am fost aruncat[1] în apă. Ce s-a întîmplat mai tîrziu, nu-mi aduc aminte. Mi-am pierdut cunoştinţa. Se vede însă că am ieşit instinctiv la suprafaţă sau că apa m-a scos deasupra. Curînd mi-am venit în fire, şi cu mari sforţări, am reuşit să mă menţin pe apă. Cursul apei mă ducea în larg. Ambele maluri luminate de izbucnirile bateriilor antiaeriene şi de razele reflectoarelor, au dispărut în întuneric. Din întîmplare, am dat peste o frîntură dinbr-un copac. Acum îmi venea mai uşor să mă ţin pe apă... La răsărit zarea începea să se lumineze. Se făcea ziuă. Am văzut că venea o vedetă, însă nu puteam să-mi dau seama a cui era. Dacă erau nemţi?
Era mai bine să te îneci decît să cazi prizonier în mîinile lor... Cînd vasul s-a apropiat mult de tot, cei de pe punte m-au zării şi au strigat pe ruseşte: „Ţin-te bine! Te ridicăm îndată!" Spre norocul meu erau nişte marinari de-ai noştri... Eram rănit la cap. Am fost trimis la spital. Am rămas la spital puţin timp. în aceeaşi sală era un tanchist din unitatea mea. Vă aduceţi aminte că la începutul războiului fusesem tanchist. Curînd după asta, am ieşit amîndoi din spital şi am nimerit iarăşi în viitoarea războiului. Comandam acuma iar o unitate de tancuri şi-i băteam iar pe nemţi. Numai că acuma înaintam pe aceleaşi drumuri pe care altă dată ne retrăgeam. Da, înaintam ! Şi încă cum

înaintam ! Unitatea noasftră de tancuri a avut cinstea să facă o mulţime de incursiuni în zonele interioare ale duşmanului. Am fost rănit a doua oară. După ce m-am vindecat, am nimerit iar într-o unitate de tancuri, am luat parte la o serie de lupte pînă ce, în cele din urmă, am ajuns la Oder, şi după aceea la Berlin ! Drept în faţa Reichstagului, în timp ce nemţii care se predaseră ieşeau din subsoluri, nişte soldaţi cu grenade au dat foc mişeleşte, pe la spate, tancului meu, care mersese toată vremea în frunte: Cînd am sărit din tancul cuprins de flăcări, am fost rănit a treia oară şi am stat multă vreme într-un spital din Siberia. Vroiam să vă scriu, dar nu puteam din cauza rănii, iar pe alţii nu-mi venea să-i rog. Şi m-am gîndit că, îndată ce mă fac iar sănătos plec în Kurban şi vin la dumneata ca să-ţi istorisesc totul, pe îndelete...

Berejnoi tăcu. Mă uitam la el amintindu-mi de convorbirile noastre de atunci, înainte de plecarea tui peste „Linia albastră". Se schimbase mult. în faţa mea stătea un ostaş matur, puţin încărunţit la tîmple, calm, sigur de el.

Cam peste trei luni, Berejnoi plecă, fiind chemat la Moscova. De atunci nu mai ştiu ce a mai făcut.

A doua întîlnire fusese tot atît- de emoţionantă ca şi prima şi mi-a făcut multă bucurie.

încă înainte de plecarea lui Berejnoi la Moscova, într-o seară tîrziu, a venit la mine Jora cu tată-său, iar în urma lor, zîmbind, a apărut şi Arseni Silvestrovici, de data asta fără barbă. Mi s-a părut că slăbise mult. Nu mă săturam să-l admir pe Jora în uniforma militară, cu epoleţii de locotenent-colonel şi cu decoraţii pe tot pieptul lui lat.

— Ia spune, Kristmann n-a mai fost găsit ? — l-am întrebat eu pe Jora.

Jora se posomori numaidecît.

— Nu, — răspunse el. — Mai sînt încă foarte multe locuri pe lumea asta unde fasciştii trăiesc ca la ei acasă !... Dar nici acolo nu se vor putea ascunde pînă la urmă ! — adăugă el cu un aer întunecat.

— La drept vorbind, — spuse Arseni Silvestrovici, — am venit la dumneavoastră să ne luăm rămas bun. Jora pleacă la Viena, : ' - ' .

Arseni Silvestrovici îmi spuse apoi că pleacă într-un lung concediu.

Ceva mai tîrziu i-am întîlnît pe Valia şi pe Kotrov. Valia născuse un băiat. Kotrov luptase într-o regiune de dincolo de Cercul Polar şi fusese şi în Norvegia. în urma înfrîngerii hi- tleriştilor, fusese trimis în Manciuria şi apoi în Japonia. Voia să termine Academia Militară şi după aceea să plece să facă serviciu în Primorie...

Am fost invitat de marinarii Flotei Mării Negre, de comsomolişti şi de pionieri, să ţin la Novorossiisk cîteva conferinţe despre detaşamentul de partizani. La comitetul orăşenesc al partidului am fost întîmpinat cu multă căldură de inginerul Sîs- kutov. A doua zi m-am întîlnît cu Slavin şi m-am dus cu el la familiile lui Langovoi şi

Nikitin, cei doi partizani eroi căzuţi. La Anapa l-am întîlnît pe Dubinet- în drum spre sovhozul „Mo- lotov" — una din viile cele mai mari din Uniunea Sovietică — într-o stanţă, lîngă limanul unde partizanii-pescari desfăşura- seră o luptă de abordare împotriva vaselor nemţeşti, l-am întîlnît pe Stepan Kirilovici. Bătrînul cazac, încă puternic ca un stejar, m-a sărutat şi m-a dus la sovhozul lui. La întoarcere am luat-o spre Varenikovskaia. Cum să nu intrăm o clipă la Ni- kolai, prietenul lui Berejnoi ? E greu să descriu bucuria lui cînd a aflat că Berejnoi era în viață şi îi trimitea salutări.

Nikolai lucra la o exploatare petroliferă din Adagum.

La Ghelendjik l-am văzut pe Alexandr Erofeevici Gluhovtev. Picta tablouri închinate apărării Novorossiiskului.

Aproape că nu era zi să nu aflu cîte o veste despre eroii eărtilor mele.

Egorin era plecat în nu ştiu ce regiune, numit într-un post de conducere.

Azardov fusese trimis la munca de reconstrucţie şi de orga- nizare a unor întreprinderi noi din industria alimentară, întîi în Caucazul de nord, şi apoi pe Volga, unde lucrează şi azi ca inginer şef.

Potapovna tot mai lucra la combinat şi conducea acuma cu mîna ei puternică o nouă generaţie de tineret.

Panteleici s-a întors în colhozul lui. Venind o dată la Kras- nodar, a venii să mă vadă şi mi-a vorbit cu pasiune despre succesele lui:

— Am semănat şi am strîns recolta pe o suprafaţă care ajunge pînă la o mie cinci sute de hectare. Recolta a fost bună. Ne-am procurat trei „Zis"-uri. Consiliul de conducere vroia să-mi cumpere chiar în anul acesta un turism în locul trăsurii. Am cerut însă să mai aşteptăm pînă la recolta viitoare, pentru care am şi început să ne pregătim de pe acum. Am făcut cei dintîi arătura, am sortat bine seminţele, am arat tot pămîntul disponibil. N-am uitat nici gospodăriile anexe. Am făcut clădiri noi de piatră pentru ferma de produse lactate, pentru crescătoria de porci şi de păsări. Am reparat maşinile. Şi acum sporim numărul vitelor mari. şi al cailor colhozului ; şi cînd te gîndeşti că după eliberarea Kubanului n-aveam decît un singur cal, şi acela şchiop, şi numai doi boi ! Anul acesta am depăşit nivelul însămînţărilor de dinainte de război. Aşa că, dacă altădată eram milionari, acum, te pomeneşti că vom fi şi mai bogaţi! Vom naunci cu spor ca să îndeplinim legea planului cincinal !...

La începutul lunii ianuarie 1946, s-a petrecut în viata mea un eveniment foarte mare. Am aflat că fusesem propus candidat pentru locul de deputat în Sovietul Suprem al Uniunii Sovietice.

Curînd după aceea, am primit cîteva telegrame în Care viitorii mei alegători îmi cereau să candidez în circumscripth electorală Armavir.

Mai trebuie să spun oare cît de mişcat am fost de această înaltă cinste şi încredere pe care mi-a arătat-o poporul ?

Am plecat cu avionul la Armavir.

Intîlnirile mele cu alegătorii au avut loc la clubul muncitorilor de la calea ferată şi la alte cluburi muncitoreşti. Toate acestea se contopiră pentru mine într-o singură sărbătoare luminoasă şi plină de bucurie — sărbătoarea întregului popor pentru triumful cauzei mari în numele căreia luptase eroic poponil nostru.

Fiii mei, Evgheni şi Ghenea, sînt înmormînta{i în scuarul Sverdlov din Krasnodar. Tot acolo este înmormîntat secretarul comitetului orăşenesc din Krasnodar al P.C. (b) al U.R.S.S., Mark Apkarovici Popov, unul din iniţiatorii mişcării de partizani din Kuban. Alături de dînsul este

înmormîntat tovarăşul P. I. Se- lezniov, şeful de stat major al mişcării de partizani de la sud, prim secretar al comiteiului de partid al ţinutului Krasnodar, mort şi el atît de timpuriu

.Elena Ivanovna şi cu mine ne ducem în fiecare zi la mormîn- tui fiilor noştri. Mormîntul e chiar lîngă casa noastră. Peste drum de casă în scuarul umbros, plin de verdeaţă, se înalţă un obelisc de granit negru şi două busturi de bronz, pe postamente de granit, înconjurate de palmieri şi. de trandafiri. Acesta-i mormîntul fiilor noştri...

Stînd amîndoi, Elena Ivanovna şi cu mine, lîngă mormîntul lor, mă gîndesc totdeauna că am ajuns să trăim viata aceea pentru a cărei înfăptuire au murit fiii noştri. Şi dacă duşmanul va îndrăzni vreodată să ne atace iar, în locul fiilor mei se vor ridica mii de fii ai marii noastre patrii 1CUPRINS

.Redactor de carte: Stolan Nicolae Tehnoredactor: ParaDeanu Maria Corector : Danclu Elena *Dat la cules 27.X.956. Bun de tipar 13.XII.956. Tirai 10.110. Hîrtie tipar de 52 gr. m.p. Ft. 84*108132. Coli ed. 51,57. Coli de tipar 46,75. Comanda 110. A. nr. 04646. Pentru bibliotecile miel Indicele de clasificare 8 S=R. Pentru bibliotecile mari Indicele de clasificare 8 S ,.19"—S1=R.*

Tiparul executat sub com. nr. 1589 la Combinatu

I^ '^Culegere de reguli de comportare şi precepte casnice din sec.

XVI.

3 — însemnările unui partizan

33
4

49
I) Papuci mol fără tocuri care se poartă În Crimeia şi Caucaz. (N. red.
lom.)